UNIUNEA EUROPEANĂ

Programul Operațional Capacitate Administrativă
Competența face diferența!

Instrumente Structurale 2014-2020

STRATEGIA INTEGRATĂ DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ A JUDEȚULUI TIMIȘ 2021-2027

Volumul 1: Analiza Teritorială și Administrativă a județului Timiș

www.poca.ro

CUPRINS

1. ASPECTE METODOLOGICE 24
2. PREZENTAREA GENERALĂ ȘI PROFILUL JUDEȚULUI 28
3. CONTEXT STRATEGIC 33
3.1. Context strategic global și european 33
3.2. Oportunități de finanțare și direcții strategice preluate de la nivel european la nivel național 35
3.3. Context strategic național și regional 38
3.4. Context strategic județean 44
3.5. Implementarea documentelor strategice din județul Timiș în perioada 2014-2020 49
4. PROFIL SPAȚIAL ȘI DEZVOLTARE TERITORIALĂ 71
4.1. Rețeaua de localități 71
4.1.1. Context suprateritorial – transfrontalier 71
4.1.2. Context suprateritorial – național / regional 72
4.1.3. Structura rețelei de localități – contextul județean 76
4.2. Zonificarea teritoriului 80
4.3. Disparități urban-rural 88
4.3.1. Structură socio-demografică și dezvoltare socială 88
4.3.2. Economia 89
4.3.3. Servicii publice 94
4.3.4. Utilități publice 101
4.3.5. Transport și mobilitate 105
5. STRUCTURĂ SOCIO-DEMOGRAFICĂ ȘI DEZVOLTARE SOCIALĂ 108
5.1. Profil socio-demografic 108
5.2. Comunități și dezvoltare socială 126
5.3. Principalele concluzii, provocări și recomandări pentru strategie 137
6. ECONOMIA 138
6.1. Context 138
6.2. Analiza principalilor indicatori macroeconomici de la nivel județean 139
6.3. Analiza mediului de afaceri județean 147
6.4. Analiza resurselor de muncă 158
6.5. Infrastructura și serviciile-suport pentru afaceri 176
6.6. Potențial de specializare 180

6.7. Activitatea de R&D și inovare 184
6.8. Investiții străine directe și comerțul exterior 192
6.8.1. Investițiile străine directe din județul Timiș 192
6.8.2. Comerțul exterior 198
6.9. Analiza sectorului agricol și al produselor alimentare 213
6.9.1. Fondul funciar și proprietatea agricolă 213
6.9.2. Structura producției vegetale 216
6.9.3. Structura producției zootehnice 227
6.9.4. Forța de muncă ocupată în agricultură 230
6.9.5. Sistemul agroalimentar 231
6.10. Analiza sectorului secundar 235
6.10.1. Analiza principalilor indicatori ai întreprinderilor cu profil industrial din județ 235
6.10.2. Principalele ramuri industriale și distribuția acestora în teritoriu. Domenii de excelență 241
6.10.3. Forța de muncă ocupată în industrie 247
6.10.4. Aglomerări industriale, clustere 250
6.10.5. Energia 251
6.11. Analiza sectorului de construcții 254
6.11.1. Analiza principalilor indicatorilor ai întreprinderilor cu profil de construcții din județ 254
6.11.2. Analiza forței de muncă din domeniul construcțiilor 255
6.12. Analiza sectorului terțiar 257
6.12.1. Analiza principalilor indicatori ai întreprinderilor cu profil de servicii din județ 257
6.12.2. Analiza forței de muncă din domeniul serviciilor 259
6.12.3. Analiza sub-sectorului de comerț 261
6.12.4. Analiza sub-sectorului de transporturi și logistică 263
6.12.5. Analiza sub-sectorului de IT&C 264
6.12.6. Analiza sub-sectorului financiar și de asigurări 269
6.12.7. Analiza sub-sectorului de tranzacții imobiliare 269
6.12.8. Analiza sub-sectorului de activități științifice, profesionale și tehnice 271
6.12.9. Analiza sub-sectorului de servicii administrative și suport 272
6.12.10. Analiza sub-sectorului de servicii educaționale, sanitare, cultural-recreative 272
6.13. Economia circulară și socială 274
6.13.1. Economia circulară 274
6.13.2. Economia socială 282
6.14. Efectele pandemiei 284
6.15. Turism 286

6.15.1. Resursele turistice 287
6.15.2. Infrastructura, serviciile și produsele turistice 292
6.15.3. Circulația și performanța turistică 306
6.16. Principalele concluzii, provocări și recomandări pentru strategie 315
7. SERVICII PUBLICE 326
7.1. Serviciile de educație 326
7.1.1. Infrastructura de învățământ 326
7.1.2. Populația școlară 333
7.1.3. Oferta și performanța instituțională 337
7.1.4. Învățământul superior 343
7.1.5. Finanțarea învățământului 353
7.1.6. Nivel calificare/educație 354
7.2. Serviciile de sănătate 358
7.2.1. Starea de sănătate a populației 358
7.2.2. Infrastructura de sănătate și serviciile medicale 360
7.3. Serviciile sociale 372
7.3.1. Infrastructura și serviciile sociale 372
7.3.2. Gradul de deservire al serviciilor sociale și principalele categorii de beneficiari 378
7.4. Infrastructura, activitățile și serviciile culturale 383
7.4.1. Infrastructura culturală 383
7.4.2. Elemente de patrimoniu 390
7.4.3. Vitalitatea culturală 402
7.5. Infrastructura, activitățile și serviciile pentru sport și agrement 416
7.5.1. Infrastructura și activitățile sportive 416
7.5.2. Infrastructura și activitățile de agrement 422
7.6. Principalele concluzii, provocări și recomandări pentru strategie 424
8. UTILITĂȚI PUBLICE 430
8.1. Alimentarea cu apă și colectarea apelor uzate 430
8.1.1. Alimentarea cu apă 432
8.1.2. Canalizarea și epurarea apei uzate 436
8.2. Alimentarea cu energie termică 445
8.2.1. Rețeaua de transport 457
8.2.2. Rețeaua de distribuție 458
8.2.3. Potențialul geotermal 461
8.3. Alimentarea cu gaze naturale și fluide combustibile 463

8.4. Infrastructura energetică și telecomunicații 490
8.4.1. Alimentarea cu energie electrică 490
8.4.2. Iluminatul public 497
8.4.3. Rețelele de telecomunicații 503
8.5. Gestiunea deșeurilor 507
8.5.1. Zonele de management al deșeurilor și infrastructura aferentă 507
8.5.2. Cantitățile de deșeuri colectate și reciclate 509
8.6. Principalele concluzii, provocări și recomandări pentru strategie 518
9. TRANSPORT ȘI MOBILITATE 520
9.1. Conectivitate teritorială 520
9.2. Infrastructura de transport rutier 528
9.3. Infrastructura de transport feroviar 539
9.4. Infrastructura de transport aerian, de navigație și intermodală 544
9.5. Transport public județean 548
9.6. Moduri alternative de transport 549
9.7. Principalele concluzii, provocări și recomandări pentru strategie 552
10. MEDIU ȘI PROTECȚIA MEDIULUI 555
10.1. Elementele favorabile și restrictive impuse de către cadrul natural 555
10.1.1. Substratul geologic 555
10.1.2. Geomorfologia 555
10.1.3. Hidrografia 557
10.1.4. Clima 559
10.1.5. Solurile 561
10.1.6. Vegetația și fauna 563
10.2. Biodiversitate și arii naturale protejate 565
10.2.1. Arii naturale protejate de interes internațional și comunitar 565
10.2.2. Arii naturale protejate de interes național, județean și local 570
10.3. Calitatea factorilor de mediu 572
10.3.1. Calitatea aerului 572
10.3.2. Calitatea apei 580
10.3.3. Calitatea solului 587
10.3.4. Calitatea factorilor biotici 592
10.4. Riscuri și amenințarea schimbărilor climatice 597
10.4.1. Impactul prognozat al schimbărilor climatice 597
10.4.2. Vulnerabilitatea la riscuri naturale 601

10.4.3. Vulnerabilitatea la riscuri tehnologice 606
10.5. Principalele concluzii, provocări și recomandări pentru strategie 608
11. CAPACITATE ADMINISTRATIVĂ 611
11.1. Consiliul Județean Timiș – atribuții și competențe 614
11.2. Resurse umane 616
11.3. Resurse financiare 622
11.4. Resurse materiale 629
11.5. Proceduri și sisteme de lucru 631
11.6. Relația cu cetățenii și actorii locali 633
11.7. Capacitatea administrativă a UAT-urilor din județul Timiș 636
11.8. Relații de cooperare internă/externă 650
11.9. Principalele concluzii, provocări și recomandări pentru strategie 658
12. CONCLUZII 659
12.1. Analiza SWOT 659
12.2. Analiza PESTLE 693
12.3. Diagnostic 703
13. ANEXE 713
13.1. Anexe context strategic 713
13.1.1. Obiectivele Politicii de Coeziune pentru perioada 2021-2027 713
13.1.2. Alocare PNRR pentru fiecare din cei 6 piloni 716
13.2. Anexe turism 719
13.2.1. O selecție a principalelor resurse turistice naturale din județul Timiș 719
13.2.2. O selecție a celor mai reprezentative atracții turistice antropice din județul Timiș 721
13.3. Anexe infrastructura, activitățile și serviciile culturale 724
13.3.1. Elemente de patrimoniu imaterial specifice județului Timiș 724
13.3.2. Actori relevanți în sectoarele culturale și creative din județul Timiș – o selecție a asociațiilor, indivizilor și grupurilor mici din județ 729
13.4. Anexe infrastructura, activitățile și serviciile pentru sport și agrement 734
13.4.1. Principalele spații de petrecere a timpului liber din județul Timiș 734
13.5. Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile 737

LISTA DE FIGURI

Figura 1. Procesul de realizare a unei strategii de dezvoltare teritorială....24
Figura 2. Domenii-cheie analizate în cadrul strategiei de dezvoltare a județului Galați....25
Figura 3. Pilonii urmăriți prin abordarea integrată a dezvoltării inteligente....26
Figura 4. Pilonii urmăriți prin abordarea integrată a obiectivelor de reziliență....27
Figura 5. Sisteme urbane regionale și transfrontaliere....28
Figura 6. Obiectivele de Dezvoltare Durabilă....33
Figura 7. Potențialul dezvoltării policentrice....73
Figura 8. Izocrone accesibilitate rutieră....77
Figura 9. Zona Metropolitană și Zona Urbană Funcțională (FUA)....78
Figura 10. Suprafața fondului funciar după modul de folosință în județul Timiș în anul 2014....80
Figura 11. Ponderea suprafeței agricole din totalul fondului funciar al județului Timiș, 2014....81
Figura 12. Ponderea suprafeței ocupate de ape și bălți din totalul fondului funciar al județului Timiș, 2014....82
Figura 13. Ponderea pădurilor și vegetației forestiere din totalul fondului funciar al județului Timiș, 2014....83
Figura 14. Ponderea suprafeței ocupate de construcții din totalul fondului funciar al județului Timiș în anul 2014....84
Figura 15. Expansiunea zonelor construite în județul Timiș....85
Figura 16. Zone de expansiune urbană în localitatea Dumbrăvița, 2010 VS. 2020....86
Figura 17. Stadiul Planurilor Urbanistice Generale din județul Timiș....87
Figura 18. Capacitatea de cazare turistică în județul Timiș în anul 2021, nr. structuri....91
Figura 19. Structuri de alimenație publică în județul Timiș în anul 2021, nr. structuri....92
Figura 20. Numărul de școli pe medii de rezidență (stânga) și numărul de elevi pe sexe și medii de rezidență (mii persoane) în județul Timiș, 2020....94
Figura 21. Numărul total de clase pe medii de rezidență în județul Timiș, 2020....94
Figura 22. Distribuția posturilor didactice (stânga) și numărul de profesori calificați pe medii de rezidență (dreapta) în județul Timiș, 2020....95
Figura 23. Statistica comparativă a numărului de elevi raportat la numărul de cadre didactice local vs. media județeană, ciclul preșcolar, 2019....96
Figura 24. Statistica comparativă a numărului de elevi raportat la numărul de cadre didactice local vs. media județeană, ciclurile primar și gimnazial, 2019....97
Figura 25. Statistica comparativă a numărului de elevi raportat la numărul de cadre didactice local vs. media județeană, ciclul liceal, 2019....98
Figura 26. Asigurarea serviciului de alimentare cu apă, județ Timiș, UAT....101
Figura 27. Asigurarea serviciului de canalizare apă uzată, județ Timiș, UAT....102
Figura 28. Izocrone de accesibilitate către centre urbane în județul Timiș....105
Figura 29. UAT-uri nedeservite de transportul public județean, județul Timiș....106

Figura 30. Evoluția numărului de locuitori în județul Timiș, Regiunea Vest și România 108
Figura 31. Numărul locuitorilor din județul Timiș, 2020 110
Figura 32. Evoluția numărului de locuitori din județul Timiș, %, 2010-2020 111
Figura 33. Structura pe sexe și grupe de vârstă în județul Timiș, 2020....113
Figura 34. Structura pe sexe și grupe de vârstă în România, 2020 114
Figura 35. Proporția persoanelor cu vârste sub 15 ani din județul Timiș, 2020....115
Figura 36. Proporția persoanelor cu vârste cuprinse între 15 și 65 de ani din județul Timiș, 2020....116
Figura 37. Proporția persoanelor cu vârste de peste 65 de ani din județul Timiș, 2020....117
Figura 38. Principalele clustere demografice din județul Timiș, 2020 119
Figura 39. Profilul etnic principal (stânga) și etniile minoritare (dreapta) din județul Timiș, 2011 120
Figura 40. Profilul confesional principal (stânga) vs. religiile minoritare (dreapta) din județul Timiș, 2011 120
Figura 41. Distribuția cincinală pe grupe de vârstă în județul Timiș, 2010 și 2020 121
Figura 42. Rata sporului natural din județul Timiș, 2018 123
Figura 43. Soldul schimbărilor de domiciliu și de reședință din județul Timiș, 2019 125
Figura 44. Procentul populației dezavantajate din localitățile din mediul urban din județul Timiș, 2014 129
Figura 45. Suprafața locuibilă raportată la locuitori și gospodării la nivelul județului Timiș și a mediilor de rezidență, 2010....130
Figura 46. Suprafața locuibilă raportată la locuitori și gospodării la nivelul județului Timiș și a mediilor de rezidență, 2019....131
Figura 47. Numărul total al organizațiilor non-guvernamentale la nivelul județului Timiș, 2020 132
Figura 48. Distribuția voturilor în județul Timiș pe grupe de vârstă și genuri în cadrul alegerilor prezidențiale – tur 1, 2019....133
Figura 49. Distribuția voturilor în județul Timiș pe grupe de vârstă în cadrul alegerilor prezidențiale – tur 2, 2019 133
Figura 50. PIB-ul județelor Regiunii de Dezvoltare Vest, în 2009 și 2018, milioane lei....140
Figura 51. PIB-ul nominal pe județe 2010-2019, milioane lei 141
Figura 52. Creșterea economică pe județe vs. România (%)....141
Figura 53. PPS/capita din media UE, la nivelul județului Timiș și Cluj vs. România (%) 142
Figura 54. Dinamica PIB/locuitor (PPS) la nivel european, național, regional și județean, în perioada 2009-2017 142
Figura 55. Dinamica VAB (mil.euro) la nivelul județului Timiș, în perioada 2009-2018....143
Figura 56. Structura valorii adăugate brute din județul Timiș și România, în anul 2018 144
Figura 57. Produsul intern brut local....146
Figura 58. Numărul unităților locale active din județul Timiș și România, în perioada 2008-2019 147
Figura 59. Numărul unităților locale active din județul Timiș, pe clase de mărime, în 2009 și 2019....148
Figura 60. Unitățile locale active din județul Timiș, pe domenii de activitate, în anii 2009 și 2019 149
Figura 61. Distribuția cifrei de afaceri pentru anul 2019, la nivel local....150

Figura 62. Valoarea cifrei de afaceri per locuitor (euro/locuitor) 152

Figura 63. Valoarea profitului mediu/firmă în județele Timiș, Iași, Cluj, pe principalele activități economice, mii lei, 2019 153

Figura 64. Densitatea IMM-urilor în județul Timiș și România, pe perioada 2009-2019 154

Figura 65. Profesioniștii activi juridic (în funcțiune în decembrie 2019), înregistrați în județul Timiș, după forma juridică – perioada 2009-2019 156

Figura 66. Dinamica demografiei profesioniștilor din județul Timiș și România, în perioada 2017-2020 157

Figura 67. Date sintetice referitoare la disponibilul de forță de muncă în județul Timiș, mii persoane, ianuarie 2020 158

Figura 68. Resursele de muncă ale județului Timiș, pe sexe, în perioada 2008-2019 159

Figura 69. Populația activă a județului Timiș, pe sexe, în perioada 2008-2019 160

Figura 70. Rata de activitate a populației în vârstă de muncă, la nivel național, regional, județean, în perioada 2008-2019 160

Figura 71. Rata de ocupare a populației, la nivel național, regional, județean, în perioada 2008-2019 161

Figura 72. Structura ocupațională a populației din județul Timiș și România, în anul 2019 162

Figura 73. Populația civilă ocupată și numărul mediu de salariați pe sectoare economice în județul Timiș, 2019 163

Figura 74. Ponderea salariaților din persoanele ocupate la 1 ianuarie 2020 165

Figura 75. Numărul mediu de salariați, 2019 166

Figura 76. Variația numărului de salariați între 2008-2019 167

Figura 77. Numărul de șomeri înregistrați oficial în județul Timiș, în perioada 2008-2020 168

Figura 78. Numărul de șomeri înregistrați, 2019 169

Figura 79. Rata șomajului la nivel național, regional și județean, în perioada 2008-2019 170

Figura 80. Ponderea șomerilor în totalul resurselor de muncă, 2020 171

Figura 81. Structura populației ocupate din județul Timiș, pe grupele de ocupații, la recensământul din 2011 172

Figura 82. Ocuparea pe grupe de ocupații 173

Figura 83. Structura ocupării pe sectoare și medii de rezidență în județul Timiș, la recensământul din 2011 174

Figura 84. Ocuparea pe sectoare instituționale 174

Figura 85. Distribuția entităților de R&D la nivelul județului Timiș, comparație cu alte județe din țară, 2008-2019 186

Figura 86. Cheltuielile R&D realizate în câteva județe din țară 187

Figura 87. Slariații din R&D la 10.000 de persoane ocupate civile în județul Timiș, comparație cu alte județe, 2019 188

Figura 88. Resursele umane din industriile high-tech și din serviciile intensive în cunoștințe high-tech, județele Timiș și Cluj, 2008 vs. 2019 189

Figura 89. Numărul absolvenților de studii superioare (nivel licență, masterat, doctorat), pe județe, în anul 2018 190

Figura 90. Repartizarea pe județ a soldului ISD, 2016 vs 2019 192

Figura 91. Numărul de firme cu capital străin din județul Timiș și valoarea capitalului străin subscris, sold existent la sfârșitul fiecărui an....193
Figura 92. Structura capitalului străin pe țări de proveniență, județul Timiș....196
Figura 93. Densitatea firmelor cu capital străin la 1.000 de locuitori, 2007-2017 și 2020....197
Figura 94. Numărul de salariați care lucrau în firmele cu capital străin, 2007 vs. 2018 și 2019 198
Figura 95. Dinamica exporturilor și importurilor județului Timiș (mii euro), în perioada 2011-2020....199
Figura 96. Surplusul comercial înregistrat cu țările partenere (euro), în anul 2020 200
Figura 97. Valoarea exporturilor/capita, pe județe, în 2019 și 2020....201
Figura 98. Balanța comercială pozitivă, pe secțiuni de mărfuri conform Nomenclatorului Combinat, mii euro, 2019-2020 202
Figura 99. Structura exporturilor județului Timiș în anul 2019 și 2020, mii euro 204
Figura 100. Structura importurilor județului Timiș în anul 2019 și 2020, mii euro 207
Figura 101. Evoluția indicatorului RCS (BALASSA) de la nivelul județului Timiș în perioada 2011-2020 211
Figura 102. Structura exporturilor de servicii, situație comparativă în milioane euro 212
Figura 103. Numărul fermelor cu peste 30 ha teren agricol 214
Figura 104. Suprafața agricolă pe categorii de terenuri, 2014, județul Timiș, ha 215
Figura 105. Situația pajiștilor cu valoare naturală ridicată în județul Timiș, 2019 216
Figura 106. Evoluția suprafețelor cultivate cu principalele culturi, județul Timiș, tone, 2008-2019 218
Figura 107. Structura principalelor culturi, județul Timiș, tone, 2019 218
Figura 108. Suprafața cultivată pe principalele culturi, județul Timiș, tone, 2020 219
Figura 109. Dinamica producției agricole la principalele culturi, județul Timiș, 2008-2019, tone....219
Figura 110. Producția medie pe principalele culturi, județul Timiș, kg/ha, 2020 221
Figura 111. Producția medie de struguri, județul Timiș, kg/ha, 2008-2020....222
Figura 112. Numărul pomilor fructiferi pe categorii, județul Timiș, 2008-2019 223
Figura 113. Producția medie de fructe, județul Timiș, kg/pom, 2008-2020 224
Figura 114. Dinamica parcului de mașini și utilaje agricole din județul Timiș, în perioada 2008-2019 225
Figura 115. Suprafața pe care s-au administrat îngrășăminte chimice și cantitatea acestora, la nivelul județului Timiș, în perioada 2008-2019 226
Figura 116. Suprafața pe care s-au administrat pesticide și cantitatea acestora, la nivelul județului Timiș, în perioada 2008-2019 226
Figura 117. Efectivele de animale din județul Timiș, în perioada 2008-2019 227
Figura 118. Numărul fermelor cu peste 100 de capete ovine și/sau caprine și/sau bovine 228
Figura 119. Densitatea animalelor la 100 ha, la nivel național, regional și județean, în anul 2019....229
Figura 120. Producția animală de la nivelul județului Timiș, în perioada 2008-2019 229
Figura 121. Forța de muncă ocupată în agricultura județului Timiș, după statutul ocupațional, în perioada 2008-2019 230
Figura 122. Schemă future food value chains 235

Figura 123. Numărul de unități locale active cu profil industrial din județul Timiș, pe clase de mărime, în perioada 2008-2019 236

Figura 124. Număr de unități locale active cu profil industrial din județul Timiș, pe ramuri, în anul 2019 237

Figura 125. Cifra de afaceri a unităților locale active cu profil industrial din județul Timiș, comparație cu alte județe, în perioada 2008-2019 238

Figura 126. Cifra de afaceri a unităților locale active cu profil industrial din județul Timiș, pe principalele ramuri, în anul 2019 239

Figura 127. Clasamentul ramurilor industriale de excelență folosind metoda utilității globale 242

Figura 128. Lanțul de valoare al industriei auto 244

Figura 129. Numărul de salariați ai unităților locale active cu profil industrial din județul Timiș, pe principalele ramuri, în anul 2019 247

Figura 130. Salariul mediu net lunar (lei) pe principalele ramuri ale industriei, în județul Timiș în anul 2019 248

Figura 131. Cifra de afaceri și investițiile nete ale unităților locale active cu profil energetic din județul Timiș, în perioada 2008-2019 251

Figura 132. Harta resurselor de energie alternativă în județul Timiș 253

Figura 133. Număr de unități locale active cu profil de construcții din județul Timiș, pe clase de mărime, în perioada 2008-2019 254

Figura 134. Cifra de afaceri și investițiile nete ale unităților locale active cu profil de construcții din județul Timiș, în perioada 2008-2019 255

Figura 135. Salariații unităților locale active cu profil construcții din județul Timiș, în perioada 2008-2019 255

Figura 136. Numărul de unități locale active cu profil terțiar din județul Timiș, pe sub-domenii de servicii, în anul 2019 257

Figura 137. Cifra de afaceri totală a unităților locale active cu profil servicii din județul Timiș, Regiunea Vest și România, în perioada 2008-2019, milioane lei 258

Figura 138. Cifra de afaceri a unităților locale active cu profil de servicii din județul Timiș, pe sub-domenii de servicii, anul 2019 258

Figura 139. Numărul mediu de salariați al unităților locale active cu profil servicii din județul Timiș, pe sub-domenii de servicii, 2019 259

Figura 140. Numărul mediu de salariați al unităților locale active cu profil servicii din județul Timiș, pe sub-domenii de servicii, în anul 2019 260

Figura 141. Salariu mediu net lunar (lei) pe sub-domenii ale serviciilor în județul Timiș, 2019 260

Figura 142. Numărul specialiștilor pe principalele roluri din IT&C, comparație, 2020 265

Figura 143. Numărul persoanelor angajate în IT&C la nivelul zonelor metropolitane, 2017 267

Figura 144. Abordarea de plasare a județului Timiș 268

Figura 145. Modelul de business liniar vs. circular 275

Figura 146. Building blocks 277

Figura 147. Deșeuri municipale generate pe cap de locuitor, kg 278

Figura 148. Rata de reciclare a deșeurilor municipale, % 278

Figura 149. Rata de utilizare circulară a materialelor, în procent din totalul materialelor utilizate 279

Figura 150. Procentul angajaților în economia circulară din total angajați 280
Figura 151. Numărul de angajați și cifra de afaceri din economia circulară, 2019 281
Figura 152. Numărul de unități de cazare din județul Timiș , după tipologia structurilor de primire turistică în anul 2021 293
Figura 153. Capacitatea de cazare turistică existentă și numărul de locuri de cazare existente în județul Timiș în anul 2021 295
Figura 154. Evoluția capacității de cazare turistică existentă, nr. locuri în perioada 2010-2020 în județul Timiș 296
Figura 155. Numărul de unități de cazare clasificate din județul Timiș, pe categorii de confort în anul 2021 297
Figura 156. Numărul de structuri de cazare din județul Timiș, comaprație Ministerul Turismului – INS – Booking – Airbnb în anul 2020 298
Figura 157. Trasee turistice practicabile în județul Timiș 301
Figura 158. Evoluția turiștilor sosiți în perioada 2010-2019 în județul Timiș, turiști străini vs. turiști români 309
Figura 159. Ponderea vizitatorilor străini în județul Timiș în anul 2019.....310
Figura 160. Sosiri ale turiștilor în județul Timiș în anul 2019 311
Figura 161. Top 10 județe cu cei mai mulți vizitatori străini în anul 2019 312
Figura 162. Evoluția intensității activității turistice în județul Timiș în perioada 2010-2019.....313
Figura 163. Direcții viitoare identificate 323
Figura 164. Evoluția numărului de unități școlare în județul Timiș, 2010-2019.....326
Figura 165. Rețeaua școlară în județul Timiș, 2020.....327
Figura 166. Distribuția instituțiilor de învățământ în anul școlar 2020-2021 în județul Timiș 328
Figura 167. Distribuția unităților de învățământ din județul Timiș după forma de proprietate, 2020 328
Figura 168. Evoluția numărului de săli de clasă în județul Timiș, 2010-2019.....329
Figura 169. Evoluția numărului de săli de clasă în județul Timiș, 2010-2019.....329
Figura 170. Evoluția facilităților sportive din cadrul rețelei educaționale în județul Timiș, 2010-2019 330
Figura 171. Evoluția numărului de laboratoare în învățământul primar și secundar în județul Timiș, 2010-2019 331
Figura 172. Evoluția efectivelor școlare în județul Timiș, 2010-2020, mii persoane.....333
Figura 173. Evoluția efectivelor școlare pe niveluri de învățământ în județul Timiș, 2010-2021 334
Figura 174. Distribuția efectivelor școlare anuale pe niveluri de învățământ în județul Timiș, 2010-2021 335
Figura 175. Distribuția claselor în planul de școlarizare pentru anul 2020-2021 în județul Timiș 338
Figura 176. Distribuția locurilor disponibile la admiterea la liceu după profil, în județul Timiș în anul 2020.....338
Figura 177. Distribuția locurilor disponibile la admiterea la liceu după limba de predare, în județul Timiș în anul 2020 339
Figura 178. Evoluția comparativă a opțiunilor pe tipuri de învățământ în județul Timiș.....340
Figura 179. Distribuția locurilor disponibile în învățământul tehnic în anul 2020 341
Figura 180. Dinamica ratei de promovare a bacalaureatului în sesiunea iuniu-iulie, Timiș vs. nivelul național, 2012-2020 342

Figura 181. Evoluția efectifelor de studenți în județul Timiș, 2015-2020 347
Figura 182. Distribuția după domiciliu a studenților înscriși la universitățile din Timiș, 2020.....349
Figura 183. Distribuția după domiciliu a studenților înscriși la universitățile din Timiș, nivel licență, 2020 350
Figura 184. Distribuția după domiciliu a studenților înscriși la universitățile din Timiș, nivel master, 2020.....352
Figura 185. Evoluția numărului de absolvenți cu diplomă în cadrul universităților din județul Timiș, 2014-2018 353
Figura 186. Evoluția cheltuielilor pentru învățământ din bugetele locale și județean ca valoare (dreapta, mil. RON) și ca pondere din totalul cheltuielilor (stanga, %), județul Timiș, 2014-2019 354
Figura 187. Statistica rezultatelor la proba de competențe digitale din cadrul bacalaureatului în județul Timiș, 2014-2020.....356
Figura 188. Evoluția numărului de paturi în spitalele publice la 1.000 de locuitori, 2010-2019.....364
Figura 189. Distribuția structurilor de servicii medicale publice la nivelul județului Timiș, 2019.....366
Figura 190. Distribuția structurilor de servicii medicale private la nivelul județului Timiș, 2019 367
Figura 191. Distribuția principalelor structuri de servicii medicale pe teritoriul județului Timiș, 2019.....368
Figura 192. Evoluția personalului medico-sanitar din sistemul public în județul Timiș, 2019 369
Figura 193. Evoluția personalului medico-sanitar din sistemul privat în județul Timiș, 2019 369
Figura 194. Numărul locuitorilor din județul Timiș ce revin unui medic de familie, 2019 370
Figura 195. Harta serviciilor sociale din județul Timiș 373
Figura 196. Numărul familiilor din județul Timiș în care părinții sunt plecați în străinătate la muncă, 2010-2020 379
Figura 197. Numărul copiilor aflați în plasament din județul Timiș, 2010-2020 380
Figura 198. Numărul asistenților maternali din județul Timiș, 2010-2020 380
Figura 199. Numărul copiilor din județul Timiș încadrați într-un grad de handicap pe tipuri de afecțiuni, 2010-2020 381
Figura 200. Situația persoanelor cu handicap din județul Timiș, 2010-2020 382
Figura 201. Evoluția numărului de biblioteci, muzee și colecții publice, cinematografe și instituții și companii de spectacole sau concerte în județul Timiș, în perioada 2010-2019 385
Figura 202. Distribuția dotărilor culturale la nivelul județului Timiș și numărul acestora pe UAT-uri.....386
Figura 203. Diferențe urban-rural în ceea ce privește instituțiile culturale în județul Timiș în anul 2019.....387
Figura 204. Distribuția dotărilor culturale raportate la numărul de locuitori în județul Timiș în anul 2019, %....388
Figura 205. Distribuția monumentelor istorice la nivelul județului Timiș 392
Figura 206. Consumul cultural la nivelul județului Timiș în perioada 2010-2019 405
Figura 207. Diferențe urban-rural în ceea ce privește consumul cultural în județul Timiș în anul 2019 406
Figura 208. Bugetul anual alocat în cultură, recreere și religie în județul Timiș în perioada 2010-2019, lei 408
Figura 209. Distribuția dotărilor sportive la nivelul județului Timiș 418
Figura 210. Evoluția numărului de secții sportive în județul Timiș în perioada 2010-2019 420
Figura 211. Evoluția numărului de sportivi legitimați în județul Timiș în perioada 2010-2019 421

Figura 212. Membrii ADI Apă-Canal Timiș și aria de operare SC Aquatim SA 431

Figura 213. Evoluția populației deservite de sistemul public de alimentare cu apă, județ Timiș, perioada 2010-2019, persoane 433

Figura 214. Evoluția capacității de producere a apei potabile, județul Timiș în perioada 2010-2019 m^3/zi 434

Figura 215. Evoluția volumului de apă distribuit pentru consum, județul Timiș în perioada 2010-2019, mii m^3/an 435

Figura 216. Evoluția rețelei de distribuție apă potabilă în județul Timiș în perioada 2010-2019, km 435

Figura 217. Unitățile Administrativ Teritoriale racordate la sisteme de canalizare și epurare apă uzată în județul Timiș.....437

Figura 218. Evoluția populației racordată la sistemul de canalizare în județul Timiș, perioada 2010-2019, nr. persoane 438

Figura 219. Infrastructura de apă uzată în mediul rural din județul Timiș 438

Figura 220. Evoluția rețelei de canalizare apă uzată în județul Timiș, perioada 2010-2019, km 439

Figura 221. Harta zonelor geotermale din România 462

Figura 222. Localizarea rețelelor de transport gaze naturale pe teritoriul județului Timiș 464

Figura 223. Harta principalelor culoare de transport gaze naturale, aparținând SNT România 465

Figura 224. Harta organizării teritoriale a SNTGN TRANSGAZ SA la nivelul României 466

Figura 225. Principalele conducte de transport gaze naturale de pe teritoriul județului Timiș 467

Figura 226. Numărul localităților în care se distribuie gaze naturale în cadrul Macroregiunii Patru și Regiunile de dezvoltare componente 473

Figura 227. Gaze naturale distribuite în Macroregiunea patru și în Regiunile de Dezvoltare componente, mii mc 474

Figura 228. Numărul localităților în care se distribuie gaze naturale pe medii de rezidență, în Regiunea de Dezvoltare Vest și județele aferente 475

Figura 229. Gaze naturale distribuite, după destinație, în Regiunea de Dezvoltare Vest, mii mc 476

Figura 230. Lungimea totală a conductelor de distribuție a gazelor în Regiunea de Dezvoltare Vest, km 477

Figura 231. Variația lungimii totale a conductelor de distribuție gaze naturale în localitățile urbane din județul Timiș, km.....477

Figura 232. Variația lungimii totale a conductelor de distribuție gaze naturale în localitățile din județul Timiș, km 478

Figura 233. Variația cantității de gaze natural distribuite consumatorilor casnici deserviți de compania DELGAZ Grid în localitățile din județul Timiș în perioada 2010-2019 485

Figura 234. Variația cantității de gaze natural distribuite consumatorilor non-casnici deserviți de compania DELGAZ Grid în localitățile din județul Timiș, în perioada 2010-2019.....486

Figura 235. Amplasarea stațiilor 110kW/mt pe teritoriul județului Timiș 495

Figura 236. UAT-uri din județul Timiș cu serviciu de iluminat public organizat 499

Figura 237. Încadrarea județului Timiș în harta potențialului solar al României 500

Figura 238. Încadrarea județului Timiș în harta potențialului eolian al României 501

Figura 239. UAT-uri din județul Timiș cu centrale electrice care utilizează surse regenerabile în funcțiune 503

Figura 240. Acoperirea cu servicii 4G pe teritoriul județului Timiș 504
Figura 241. Acoperirea cu servicii 5G în municipiul Timișoara 505
Figura 242. UAT-uri din județul Timiș cu acces la internet broadband 506
Figura 243. Zonele de colectare a deșeurilor și infrastructura principală de gestiune a deșeurilor din județul Timiș 507
Figura 244. Capacitatea de transferare a centrelor de colectare (%), în funcție de tipul de deșeu colectat, din județul Timiș 508
Figura 245. Evoluția cantității totale de deșeuri generate (t/an) în perioada 2015-2018 în județul Timiș.....510
Figura 246. Evoluția cantității totale de deșeuri industriale periculoase și nepericuloase generate (t/an) în perioada 2015-2018 în județul Timiș.....510
Figura 247. Cantitatea medie de deșeuri municipale colectate pe locuitor (kg/locuitor), comparație județul Timiș (anul 2019) vs. media națională și cea europeană (2018).....511
Figura 248. Cantitatea medie de deșeuri municipale colectate pe locuitor (kg/locuitor) în anul 2019 în județul Timiș.....512
Figura 249. Evoluția cantității totale de deșeuri (t/an) în perioada 2015-2018 în județul Timiș 513
Figura 250. Prognoza potențialului energetic pentru perioada 2019-2025 în județul Timiș 513
Figura 251. Evoluția ratei de conectare la serviciul de salubrizare în perioada 2015-2018 în județul Timiș, % ...514
Figura 252. Operatorii de salubrizare din județul Timiș 515
Figura 253. Cantitatea de deșeuri reciclate pentru fiecare zonă de colectare, în funcție de tipul de deșeu reciclat (t/an) în anul 2019 în județul Timiș 516
Figura 254. Numărul de operatori care gestionează deșeurile în anul 2019 din județul Timiș, nr. 517
Figura 255. Rețeaua TEN-T Centrală (Core).....520
Figura 256. Segmentele Coridoarelor TEN-T care străbat județul Timiș 521
Figura 257. Destinațiile accesibile de pe Aeroportul Timișoara 524
Figura 258. Izocrona de accesibilitate pe cale rutieră a Aeroporturilor.....525
Figura 259. Rețeaua de drumuri și autostrăzi din județul Timiș.....529
Figura 260. Populația deservită de principalele drumuri din jud. Timiș.....530
Figura 261. Fluxuri de trafic în jud. Timiș, 2015.....531
Figura 262. Indice de motorizare, jud. Timiș, 2010-2019 532
Figura 263. Indice de motorizare în județele din România, 2019 532
Figura 264. Lungimea drumuri din jud. Timiș, 2010-2019.....534
Figura 265. Calitatea drumurilor județene, jud. Timiș, 2010-2019 537
Figura 266. Calitatea drumurilor comunale, jud. Timiș, 2010-2019.....537
Figura 267. Accidente rutiere în jud. Timiș, 2010-2020 538
Figura 268. Persoane accidentate / decedate în urma accidentelor rutiere în jud. Timiș, 2010-2020.....538
Figura 269. Accidente rutiere în jud. Timiș, 2018.....539
Figura 270. Infrastructura de transport feroviar din jud. Timiș.....540

Figura 271. Populația deservită de căile ferate din jud. Timiș 541
Figura 272. Frecvența trenurilor având ca punct de plecare stațiile principale din jud. Timiș 542
Figura 273. Frecvența trenurilor în jud. Timiș 543
Figura 274. Hărți cicloturism, proiectul Tour de Banat, România-Serbia, 2018 550
Figura 275. Piața Libertății, municipiul Timișoara 551
Figura 276. Județul Timiș – relief și hidrografie 557
Figura 277. Distribuția resurselor de apă din județul Timiș 559
Figura 278. Radiația globală medie în perioada 1994-2018 pe teritoriul României 560
Figura 279. Viteza medie a vântului la înălțimi de 50m în județul Timiș 561
Figura 280. Harta amenajărilor de îmbunătățiri funciare din județul Timiș 563
Figura 281. Arii Naturale Protejate de interes comunitar în județul Timiș 568
Figura 282. UATB-uri cu Arii Naturale Protejate de interes comunitar 569
Figura 283. Principalele surse de degradare a aerului în județul Timiș 574
Figura 284. Stațiile de monitorizare a calității aerului din județul Timiș 576
Figura 285. Evoluția numărului de depășiri ale limitei orare pentru NO2 în perioada 2018-2020 577
Figura 286. Evoluția concentrațiilor medii anuale de NO2 în perioada 2017-2019 577
Figura 287. Evoluția numărului de depășiri ale valorii țintă (maxima zilnică a mediilor pe 8 ore), pentru ozon în perioada 2017-2020 578
Figura 288. Evoluția numărului de depășiri ale limitei zilnice pentru particule în suspensie PM10 în perioada 2017-2020 578
Figura 289. Numărul acțiunilor demarate pentru diminuarea degradării aerului 579
Figura 290. UAT-uri vulnerabile la poluarea cu nitrați 582
Figura 291. Starea chimică a corpurilor de apă de suprafață (%) 584
Figura 292. Apele de suprafață și subterane cu calitate slabă 585
Figura 293. Numărul acțiunilor demarate pentru diminuarea degradării apelor 586
Figura 294. Evoluția cantității de îngrășăminte chimice și naturale utilizate în agricultură (tone substanță activă), în perioada de timp 2015-2019 588
Figura 295. Evoluția suprafeței terenurilor pe care s-au aplicat îngrășămintele chimice și naturale (ha), în perioada 2015-2019 589
Figura 296. Cantitatea de pesticide (kg substanță activă) și suprafața terenurilor pe care s-au aplicat pesticidele în anul 2019 589
Figura 297. Procentul suprafețelor solurilor în funcție de clasele de calitate în anul 2019, % 590
Figura 298. Numărul siturilor contaminate și potențial contaminate, pentru anii 2008, 2019 și 2020 590
Figura 299. Numărul acțiunilor demarate pentru diminuarea degradării solurilor 591
Figura 300. UAT-urile în care au fost sancționați peratorii economici din cauza degradării factorilor biotici 593
Figura 301. Evoluția suprafețelor de păduri, mii ha 594
Figura 302. Procentul suprafeței degradate a fondului forestier, % 595

Figura 303. Evoluția suprafețelor de păduri regenerate artifical, ha 595
Figura 304. Evoluția temperaturii medii anuale (°C) la stațiile meteorologice din județul Timiș 597
Figura 305. Evoluția precipitațiilor medii anuale (mm) la stațiile meteorologice din județul Timiș 598
Figura 306. Evoluția numărului de zile tropicale la stațiile meteorologice din județul Timiș 599
Figura 307. Valoarea maximă a precipitațiilor căzute în 24 ore la stațiile meteorologice din județul Timiș în perioada 1990 - 2019.....599
Figura 308. Alunecări de teren în UAT-urile din județul Timiș 603
Figura 309. UAT-uri din județul Timiș afectate de inundații 604
Figura 310. UAT-uri potențial afectate de incendii de pădure 605
Figura 311. Componentele Capacității Administrative.....612
Figura 312. Condiții privind existența capacității administrative 613
Figura 313. Posturile aferente aparatului tehnic de specialitate al Consiliului Județean Timiș în funcție de statut - funcționari publici vs. personal contractual 617
Figura 314. Distribuția funcționarilor publici în funcție de vechimea în specialitatea studiilor.....618
Figura 315. Distribuția funcționarilor publici în funcție de grupa de vârstă 619
Figura 316. Mobilitatea personalului CJ Timiș în perioada 2018 - 2020 619
Figura 317. Evoluția ratei de ocupare a posturilor din organigrama aparatului de specialitate al Consiliului Județean Timiș.....620
Figura 318. Evoluția bugetelor de investiții în județul Timiș (mil. Lei) 622
Figura 319. Evoluție veniturilor totale ale Consiliului Județean Timiș (mil. Lei).....623
Figura 320. Evoluția ponderii serviciului anual al datoriei publice locale aferent CJ Timiș.....623
Figura 321. Distribuția cheltuielilor Consiliului Județean Timiș în perioada 2014 – 2019 624
Figura 322. Clasamentul privind atragerea de fonduri nerambursabile la nivelul consiliilor județene pe parcursul cadrului financiar 2014 – 2020 (date pentru perioada 2016-2019 625
Figura 323. Volumul fondurilor europene nerambursabile atrase la nivelul consiliilor județene pe cap de locuitor, pe parcursul cadrului financiar 2014 – 2020 (lei), (date pentru perioada 2016-2019).....626
Figura 324. Clasamentul privind atragerea de fonduri nerambrusabile la nivelul județelor pe parcursul cadrului financiar 2014 – 2020 627
Figura 325. Volumul fondurilor europene nerambursabile atrase la nivelul județelor, pe cap de locuitor, pe parcursul cadrului financiar 2014 – 2020 (lei).....628
Figura 326. Evoluția modalității de adresare a solicitărilor pe parcursul perioadei 2014 - 2020 634
Figura 327. Evoluția solicitărilor primite de Consiliul Județean Timiș în baza legii 522/2001 pe parcursul perioadei 2014 - 2020.....634
Figura 328. Distribuția funcționarilor publici în funcție de grupa de vârstă la nivelul minicipiilor din județul Timiș 642
Figura 329. Distribuția funcționarilor publici în funcție de grupa de vârstă la nivelul orașelor din județul Timiș 642
Figura 330. Distribuția funcționarilor publici în funcție de grupa de vârstă la nivelul comunelor din județul Timiș 643

Figura 331. Evoluția veniturilor totale ale municipiilor și orașelor din județul Timiș (mil. Lei).....643

Figura 332. Evoluția veniturilor totale ale comunelor din județul Timiș (mil. LEI).....644

Figura 333. Clasamentul privind atragerea de fonduri nerambursabile pe municipii și orașe în perioada 2016 - 2019.....644

Figura 334. Clasamentul privind atragerea de fonduri nerambursabile pe poli de creștere pe parcursul cadrului financiar 2014 – 2020 (mil. Lei).....645

Figura 335. Clasamentul privind atragerea de fonduri nerambursabile per capita pe poli de creștere pe parcursul cadrului financiar 2014 – 2020 (Lei).....646

Figura 336. Volumul fondurilor europene nerambursabile atrase la nivelul municipiilor și orașelor pe cap de locuitor În perioada 2016 - 2019.....646

Figura 337. Volumul fondurilor europene nerambursabile aferente perioadei 2014-2020 atrase la nivelul UAT-urilor, per capita, În perioada 2016 - 2019.....647

Figura 338. Clasamentul privind atragerea fondurilor nerambursabile pe comune în perioada 2016 - 2019 648

Figura 339. Volumul fondurilor europene nerambursabile atrase la nivelul comunelor pe cap de locuitor în perioada 2016 - 2019.....649

LISTA DE TABELE

Tabel 1. Obiectivele strategiei pentru cultură și patrimoniu național 42

Tabel 2. Populația rezidență înregistrată în anul 2016 și populația previzionată pentru anii 2030 și 2060 – varianta medie 109

Tabel 3. Indicatori demografici principali, 2020 112

Tabel 4. Indicatorii asociați mișcării naturale, 2018 122

Tabel 5. Indicatorii asociați mișcării migratorii, 2019 124

Tabel 6. Ponderea populației rurale din județ aflată în comunele cu diferite categorii de dezvoltare, 2011 126

Tabel 7. IDUL în municipiile și orașele din județul Timiș, 2011 127

Tabel 8. Localitățile din mediul rural din județul Timiș care au înregistrat rate de marginalizare, 2016 129

Tabel 9. Populația ocupată civilă, numărul mediu de salariați pe sectoare economice, în județul Timiș, 2019 ..164

Tabel 10. Lista principalilor angajatori din județul timiș 175

Tabel 11. Parcurile industriale din județul Timiș 177

Tabel 12. Hachman Index 182

Tabel 13. Indicele de competitivitate și de atractivitate 184

Tabel 14. Institute, centre de cercetare și entități de transfer tehnologic în județul Timiș 184

Tabel 15. Lista primelor 30 de persoane juridice din județul Timiș, ordonate descrescător în funcție de participarea străină la capitalul social subscris 194

Tabel 16. Principalii exportatori ai județului Timiș (extra UE) 205

Tabel 17. Poziționarea județului Timiș din perspectiva valorii exporturilor pe secțiunile din Nomenclatorul Combinat 205

Tabel 18. Principalii importatori ai județului Timiș (extra UE) 208

Tabel 19. Principalele țări partenere Non-UE - exporturi 208

Tabel 20. Principalele țări partenere Non-UE - importuri 209

Tabel 21. Evoluția suprafeței cultivate pe forme de proprietate, județul Timiș 216

Tabel 22. Evoluția suprafeței cultivate cu principalele culturi pe forme de proprietate, județul Timiș, tone, 2008-2019 217

Tabel 23. Evoluția producției medii la hectar, la principalele culturi, 2008-2019, județul Timiș, kg/ha 220

Tabel 24. Cultura de viță de vie 221

Tabel 25. Pomi fructiferi 223

Tabel 26. Rata de dependență economică față de activitățile agricole 230

Tabel 27. Sistemul agroalimentar 231

Tabel 28. Firmele mari din industria prelucătoare 239

Tabel 29. Comparație specializarea forței de muncă ocupate a Regiunii Vest 249

Tabel 30. Distribuția teritorială în funcție de cifra de afaceri 256

Tabel 31. Distribuția teritorială în funcție de cifra de afaceri în sub-sectorul de comerț 261
Tabel 32. Distribuția teritorială în funcție de cifra de afaceri în sub-sectorul de transporturi și logistică.....264
Tabel 33. Cele mai mari firme din IT&C active în județul Timiș, după numărul de contracte active, 2020 266
Tabel 34. Concentrarea activităților în sub-sectorul financiar și de asigurări 269
Tabel 35. Cele mai reprezentative clădiri de birouri 270
Tabel 36. Concentrarea activităților în sub-sectorul de tranzacții imobiliare 270
Tabel 37. Concentrarea activităților în sub-sectorul activității științifice, profesionale și tehnice 271
Tabel 38. Concentrarea activităților în sub-sectorul de servicii administrative și suport 272
Tabel 39. Modele de afaceri circulare 276
Tabel 40. Capacitatea de cazare turistică existentă în structurile autorizate în anul 2021 în județul Timiș.....293
Tabel 41. Evoluția principalilor indicatori ai circulației turistice în județul Timiș pentru perioada 2010-2019 306
Tabel 42. Sezonalitatea activității turistice în județul Timiș în anul 2019 307
Tabel 43. Sezonalitatea activității turistice în județul Timiș în anul 2020 308
Tabel 44 Evoluția facilităților sportive pe niveluri de educație în județul Timiș, 2010-2019 330
Tabel 45. Situația laboratoarelor școlare la sfârșitul anului școlar 2020 în județul Timiș.....332
Tabel 46. Raportarea efectivelor școlare la numărul de săli de clasă în județul Timiș, 2014-2019 336
Tabel 47. Statistica elevilor aflați în risc de abandon școlar în județul Timiș, 2013-2021.....336
Tabel 48. Evoluția ratelor de abandon școlar pe niveluri de învățământ în județul Timiș, 2010-2020 337
Tabel 49. Top 10 licee după ultima medie de admitere în județul Timiș, 2016-2019.....339
Tabel 50. Topul liceelor 342
Tabel 51. Numărul de cadre didactice pe niveluri de educație în județul Timiș, 2014-2019.....343
Tabel 52. Numărul de elevi raportat la numărul de cadre didactice pe niveluri de educație în județul Timiș, 2014-2019 343
Tabel 53. Oferta de studii universitare în județul Timiș, 2020 344
Tabel 54. Top ramuri științifice după numărul de studenți înscriși la studiile nivel licență în județul Timiș, 2020 348
Tabel 55. Top ramuri științifice după numărul de studenți înscriși la studiile nivel master în județul Timiș, 2020 351
Tabel 56. Statistica rezultatelor la examenul de bacalaureat pentru materiile STEM în 2020, județul Timiș 357
Tabel 57. Localizarea serviciilor sociale din județul Timiș, 2021 373
Tabel 58. Lista ONG-urilor active în domeniul social din județul Timiș, 2021.....374
Tabel 59. Dinamica numărului de persoane cu dizabilități angajate în județul Timiș, 2010-2020 382
Tabel 60. Patrimoniul cultural construit al județului Timiș 391
Tabel 61. Pozițiile ocupate în clasamentul privind vitalitatea culturală a orașelor, pe indicatori 403
Tabel 62. Vitalitatea culturală a orașelor – analiză comparativă 404
Tabel 63. Top 5 sectoare creative în județul Timiș.....409

Tabel 64. Top 5 CAEN din sectoarele creative din județul Timiș 410
Tabel 65. Resursele de apă potențiale și tehnic utilizabile aferente județului Timiș sunt (mil. m3/an) 432
Tabel 66. Situația investițiilor propuse și stadiul lor de realizare la sfârșitul anului 2020 440
Tabel 67. Energia termică distribuită în Macroregiunea patru și în Regiunile de Dezvoltare componente, gigacalorii 445
Tabel 68. Numărul localităților urbane în care se distribuie energie termică în Macroregiunea patru și în Regiunile de Dezvoltare componente 446
Tabel 69. Numărul localităților rurale în care se distribuie energie termică în Macroregiunea patru și în Regiunile de Dezvoltare componente, gigacalorii 446
Tabel 70. Energia termică distribuită în Regiunea de Dezvoltare Vest, gigacalorii 447
Tabel 71. Energia termică distribuită în localitățile județului Timiș (gigacalorii) 448
Tabel 72. Cantitatea de energie termică vândută pe tip de consumator 451
Tabel 73. Situație consumatori casnici (populație) 452
Tabel 74. Situația agenților economici și a instituțiilor racordate la rețeaua secundară a SACET 452
Tabel 75. Situația clienților racordați la rețeaua primară a SACET 453
Tabel 76. Situația localităților alimentate în prezent și în perspectivă, cantitățile de gaze naturale distribuite în perioada 2010-2019, numărul și tipul consumatorilor racordați în anii respectivi și lungimea rețelei de distribuție 480
Tabel 77. Lungimea rețelei de distribuție gaze naturale, la nivelul județului Timiș 481
Tabel 78. Variația numărului de consumatori casnici deserviți de compania DELGAZ Grid în localitățile din județul Timiș, în perioada 2010-2019 482
Tabel 79. Variația numărului de consumatori comerciali deserviți de compania DELGAZ Grid în localitățile din județul Timiș, în perioada 2010-2019 483
Tabel 80. Variația numărului total de consumatori non-casnici deserviți de compania DELGAZ Grid în localitățile din județul Timiș, în perioada 2010-2019 484
Tabel 81. Proiecte în cadrul sistemelor de distribuție gaz 487
Tabel 82. Capacități de producere în cogenerare în județul Timiș 490
Tabel 83. Consumuri de energie clienți casnici 491
Tabel 84. Consumuri de energie clienți noncasnici 491
Tabel 85. Stații de transformare 493
Tabel 86. Calitatea serviciului de alimentare în rețelele electrice de distribuție 496
Tabel 87. UAT-uri care au organizat serviciul de iluminat publice 497
Tabel 88. Parametrii și date ale potențialului fotovoltaic 500
Tabel 89. Durata deplasărilor între municipiul Timișoara și centre urbane importante de la nivel național 523
Tabel 90. Arii Naturale Protejate de interes comunitar în județul Timiș 565
Tabel 91. Arii Naturale Protejate de interes național în județul Timiș 570
Tabel 92. Principalele surse de degradare a calității aerului 573

Tabel 93. Sursele de degradare a calității apelor de suprafață și numărul de secțiuni poluate pentru fiecare sursă în parte 580
Tabel 94. Sursele de degradare a calității apelor subterane 581
Tabel 95. Stațiile de monitorizare a calității apei râurilor din bazinul hidrografic Bega-Timiș.....582
Tabel 96. Parametrii monitorizați și frecvențele de monitorizare pentru apele subterane ale spațiului Hidrografic Banat.....583
Tabel 97. Starea calitativă și starea chimică a corpurilor de apă subterană 584
Tabel 98. Sursele de degradare a solurilor 587
Tabel 99. Sursele de degradare a pădurilor 594
Tabel 100. Suprafața spațiilor verzi/locuitor în toate localitățile urbane 596
Tabel 101. Temperatura medie anuală – comparație 1961-1990 și 1990-2019 597
Tabel 102. Precipitații medie anuale – comparație 1961-1990 și 1990-2019.....598
Tabel 103. Zone cu risc seismic ridicat din județul Timiș 601
Tabel 104. Unități administrativ-teritoriale afectate de alunecări în județul Timiș.....602
Tabel 105. Operatori economici care prezintă pericole de accidente majore – substanțe periculoase (obiective SEVESO) 606
Tabel 106. Organigrama aparatului de specialitate al Consiliului Județean Timiș.....614
Tabel 107. Situația ocupării posturilor în cadrul Consiliului Județean Timiș.....617
Tabel 108. Numărul posturilor, corespunzător grupelor în funcție de nr. de locuitori.....620
Tabel 109. Inventarul imobilelor deținute de ADETIM.....629
Tabel 110. Numărul posturilor din comune, corespunzător grupelor de populație 636
Tabel 111. Numărul posturilor din orașe, corespunzător grupelor de populație 636
Tabel 112. Numărul posturilor din municipii, corespunzător grupelor de populație 637
Tabel 113. Capacitatea administrativă a unităților administrativ-teritoriale din județul Timiș.....638
Tabel 114. Obiectivele Politicii de Coeziune pentru perioada 2021-2027 713
Tabel 115. Alocare PNRR pentru fiecare din cei 6 piloni 716

A.

ELEMENTE INTRODUCTIVE

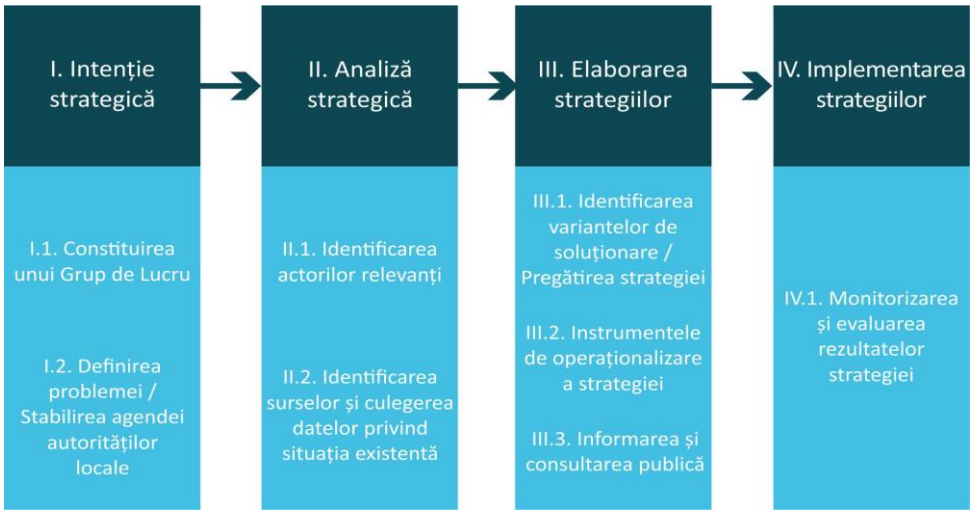
1. ASPECTE METODOLOGICE

Strategia de Dezvoltare Economică și Socială a Județului Timiș 2021-2027 este elaborată în cadrul proiectului „Implementarea cadrului instituțional de dezvoltare strategică la nivelul județului Timiș”, MySMIS 135760/SIPOCA 784. Proiectul este fnanțat în cadrul Programului Operațional Capacitate Administrativă, Axa prioritară 2 – Administrație publică și sistem judiciar accesibile și transparente, Componenta 1: CP13/2019 pentru regiunea mai puțin dezvoltată – „Fundamentarea deciziilor, planificare strategică și măsuri de simplificare pentru cetățeni la nivelul administrației publice locale din regiunile mai puțin dezvoltate”.

În ultimii ani au fost realizate numeroase ghiduri și metodologii privind managementul și planificarea strategică sau dezvoltarea locală, oferind o bază solidă pentru definirea procesului de planificare strategică și a etapelor acestuia în cazul elaborării unei strategii integrate de dezvoltare la nivel județean. Câteva exemple de astfel de ghiduri sunt reprezentate de Ghidul de planificare strategică a dezvoltării economice (realizat în anul 2004 cu sprijin tehnic din partea Programului de Reformă Guvernamentală prin Parteneriate Durabile GRASP, finanțat de Guvernul S.U.A. prin USAID), Manualul Participanților pentru Management strategic și planificare strategică în instituțiile publice (sesiune de instruire organizată în anul 2011 de Ministerul Finanțelor Publice prin intermediul Programului Operațional „Dezvoltarea Capacității Administrative”) sau Ghidul pentru planificarea și fundamentarea procesului decizional din administrația publică locală (elaborat de Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice în anul 2018).

Conform acestor ghiduri, planificarea strategică reprezintă un proces sistematic, prin care o instituție își stabilește anumite priorități care sunt esențiale pentru îndeplinirea misiunii ei, în acord cu evoluția mediului în care aceasta își desfășoară activitatea. Planificarea strategică este o activitate orientată spre viitor, vizând obiectivele de dezvoltare și etapele necesare realizării acestora. Planificarea strategică este un proces continuu, ce ar putea fi utilizat de comunitățile locale pentru a se asigura că politicile și programele existente corespund necesităților de dezvoltare socio-economică a comunității, în cadrul limitărilor impuse de resursele locale disponibile.[1] Pornind de la aceste metodologii, se poate contura un proces integrat de planificare strategică, structurat pe o suită logică de etape și subetape, după cum urmează:

FIGURA 1. PROCESUL DE REALIZARE A UNEI STRATEGII DE DEZVOLTARE TERITORIALĂ

[1] Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, 2018. *Ghidul pentru planificarea și fundamentarea procesului decizional din administrația publică locală*

Sursa: prelucrare proprie

Elaborarea Strategiei de Dezvoltare Economică și Socială a Județului Timiș 2021-2027 urmărește principalii pași ai unui proces integrat de planificare strategică, de la analiza potențialului local, la stabilirea obiectivelor de dezvoltare și a căilor de acțiune și la identificarea surselor pentru finanțarea obiectivelor de investiții stabilite în cadrul strategiei.

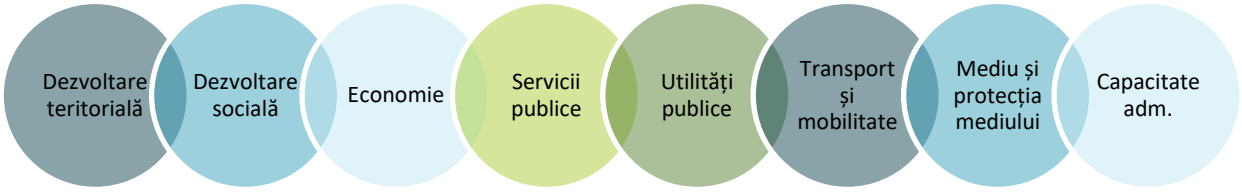
Strategia de Dezvoltare Economică și Socială a Județului Timiș 2021-2027 este elaborată în contextul în care, în această perioadă, instituțiile Uniunii Europene trasează cadrul strategic de implementare a politicilor europene pentru perioada 2021-2027, precum și bugetul aferent operaționalizării priorităților și politicilor definite. România, în calitate de Stat Membru, trebuie, la rândul său, să se alinieze la aceste priorități și politici atât la nivel național, cât și la nivel local. Această aliniere constă în principal în definirea priorităților naționale și locale de dezvoltare pentru perioada 2021-2027 sau pe termen lung, adaptarea la contextul strategic european și la instrumentele de suport (financiar, cu precădere) disponibile.

În acest context, elaborarea Strategiei de Dezvoltare Economică și Socială a Județului Timiș 2021-2027 are rolul de a:

- Alinia dezvoltarea județului Timiș la cadrul strategic existent (2014-2020) și mai ales la cel aferent perioadei de programare 2021-2027 la nivel local și suprateritorial;
- Se constituie un instrument care să permită Consiliului Județean Timiș luarea deciziilor adaptate la contextul strategic pe baza informațiilor și datelor relevante și actualizate;
- Promova un proces transparent de consultare a actorilor relevanți din județ pentru identificarea corectă a nevoilor și așteptărilor comunității prin intermediul lucrului în parteneriat;
- Reprezenta viziunea comunității cu privire la dezvoltarea sa viitoare, fiind astfel împărtășită de toți actorii relevanți de la nivel județean și transpusă într-un set de obiective specifice și un plan de acțiuni concret;
- Alinia politicile și instrumentele de dezvoltare a județului Timiș la instrumentele de sprijin naționale și ale Uniunii Europene în domeniu, respectiv la cerințele programelor operaționale și sectoriale aferente perioadei de programare 2021-2027.

Prezenta strategie pornește de la un set de probleme, nevoi și elemente de potențial identificate la nivelul județului, pentru a construi cadrul strategic de dezvoltare pentru următorii ani. În acest context, analiza situației existente a vizat o serie de domenii-cheie care, prin caracterul lor complex, surprind caracteristicile principale ale teritoriului. Pentru a asigura coerența procesului de planificare, provocărilor identificate în etapa de analiză le sunt asociate obiective strategice și specifice, detaliate prin programe și proiecte ce conduc la atingerea viziunii de dezvoltare.

FIGURA 2. DOMENII-CHEIE ANALIZATE ÎN CADRUL STRATEGIEI DE DEZVOLTARE A JUDEȚULUI GALAȚI

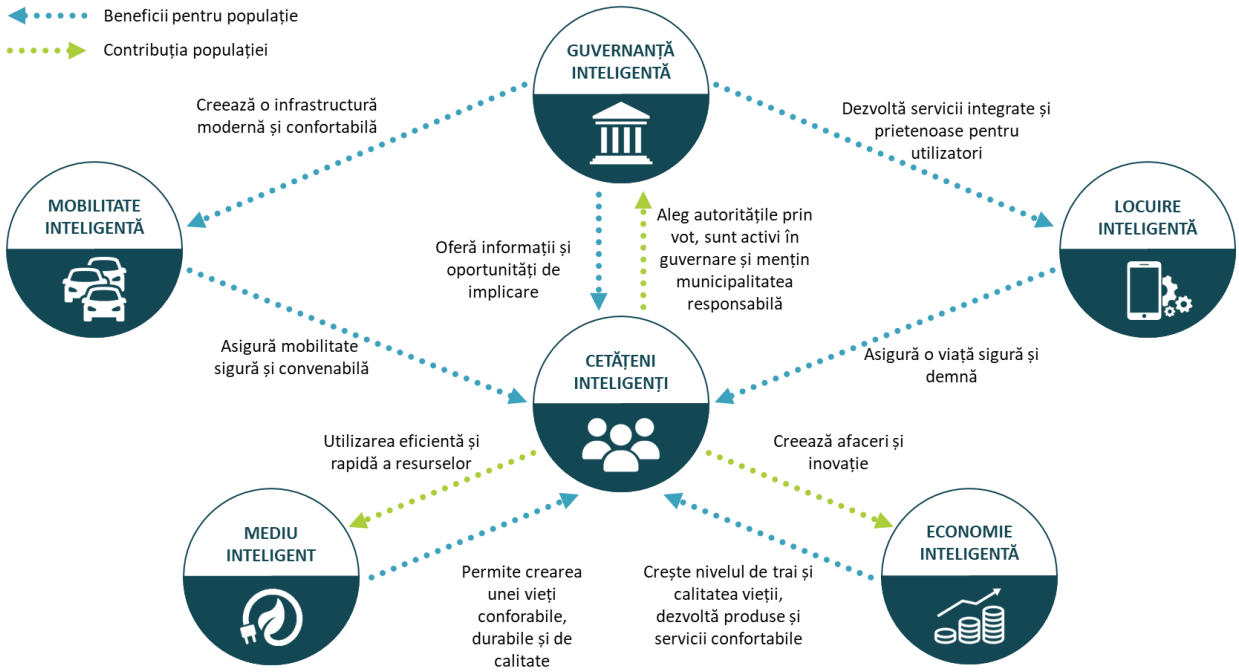

Sursa: prelucrare proprie

În același timp, având în vedere profilul județului Timiș, precum și contextul socio-economic și sanitar actual, demersul de planificare strategică urmărit a vizat și o serie de concepte complementare, care însă sunt din ce în ce mai esențiale pentru o dezvoltare teritorială sustenabilă și competitivă. În acest sens, un prim aspect abordat

a fost cel al dezvoltării inteligente, care a fost evaluat în raport cu toate domeniile de interes pentru strategie, fiind de altfel un proces care presupune, de asemenea, o abordare integrată.

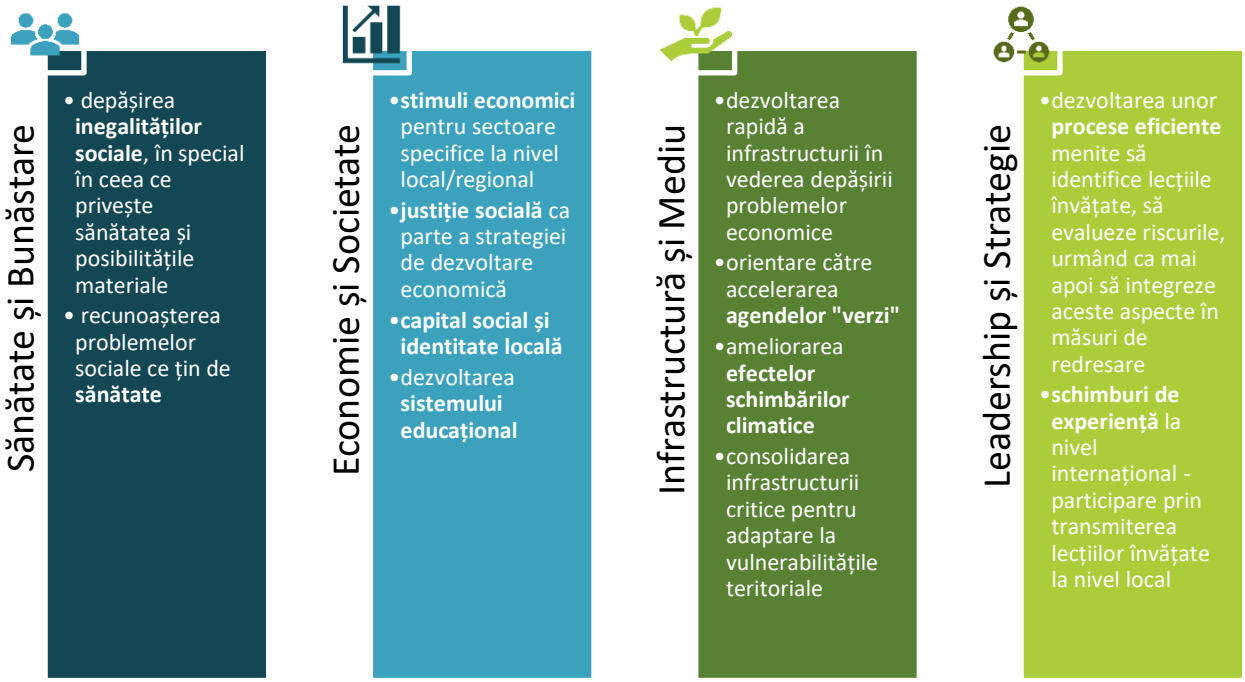
FIGURA 3. PILONII URMĂRIȚI PRIN ABORDAREA INTEGRATĂ A DEZVOLTĂRII INTELIGENTE

Sursa: prelucrare proprie

Nu în ultimul rând, pentru a putea contribui la dezvoltarea capacității unui teritoriu de adaptare și de menținere a unei continuități pe parcursul apariției unor șocuri și, în același timp, de păstrare a principiilor dezvoltării durabile, la fel de importante sunt astfel și principiile de reziliență. Reziliența se bazează pe persistență, adaptabilitate și incluzivitate, precum și pe o abordare integrată, reflexivă și cu caracter transformator astfel încât să permită obținerea celor trei caracteristici de bază anterior menționate.

FIGURA 4. PILONII URMĂRIȚI PRIN ABORDAREA INTEGRATĂ A OBIECTIVELOR DE REZILIENȚĂ

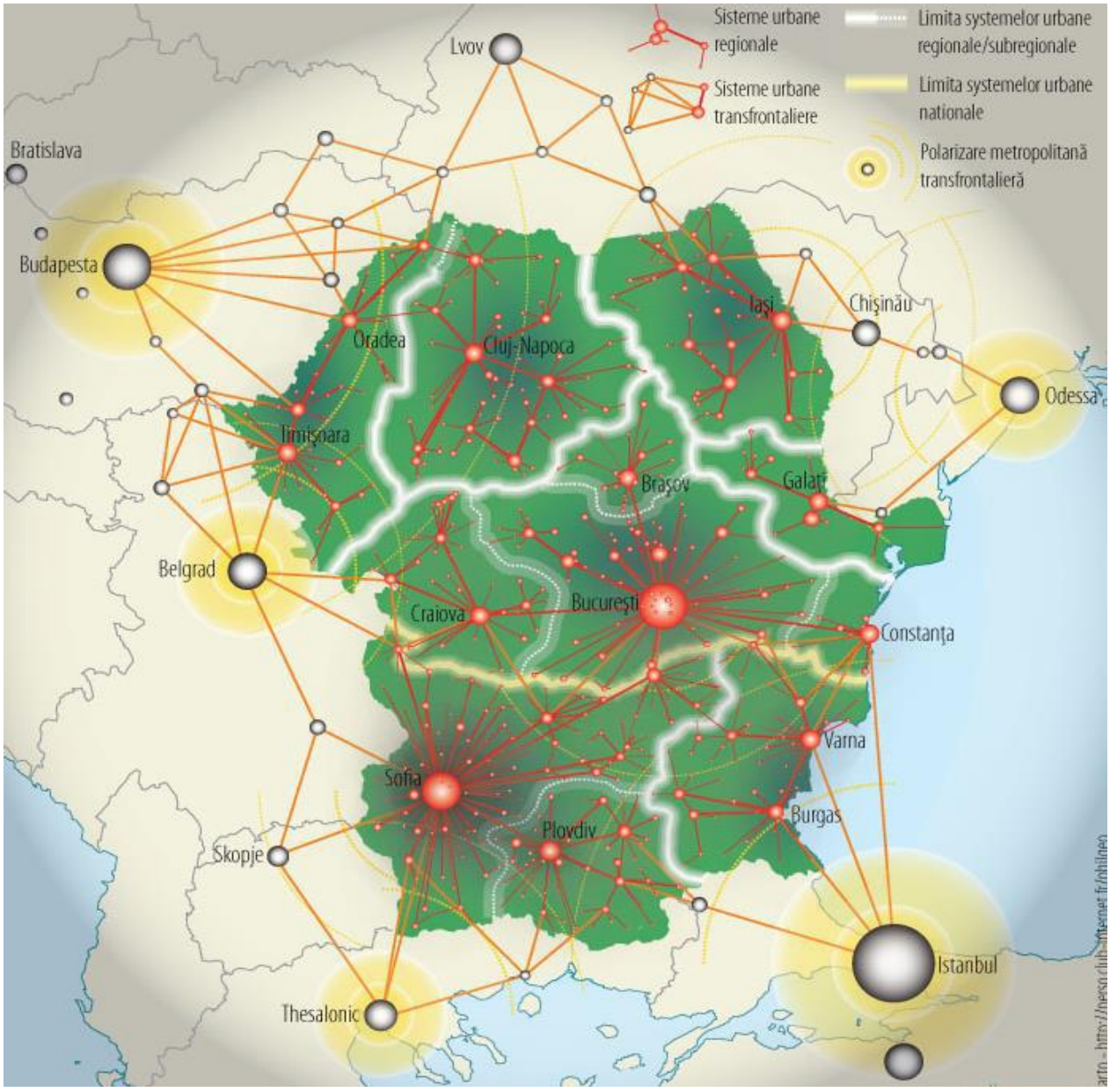

Sursa: prelucrare proprie

2. PREZENTAREA GENERALĂ ȘI PROFILUL JUDEȚULUI

Județul Timiș face parte din Regiunea de Dezvoltare Vest alături de județele Arad, Caraș-Severin și Hunedoara, fiind situat în centrul provinciei istorice Banat. Datorită încadrării în teritoriu, o treime din limitele județului constituie și frontiere de stat: în partea de nord-vest se învecinează cu județul Csongrád (Ungaria), iar la sud-vest județul Timiș se învecinează cu Provincia Autonomă Voivodina (Serbia). Teritoriul județului se învecinează în nord cu județul Arad, la est cu județul Hunedoara și la sud-est cu Caraș-Severin.

FIGURA 5. SISTEME URBANE REGIONALE ȘI TRANSFRONTALIERE

Sursa: Atlasul teritorial al României

Județul se bucură de prezența tuturor formelor de relief, începând cu Lunca Timișului cu altitudine de 75m până la Munții Poiana Ruscă, cu vârful Padeș ce atinge înălțimea de 1.384m. Forma de relief predominantă este cea de câmpie, aparținând unor subunități ale Câmpiei de Vest ce ocupă o suprafață de aproximativ 6.700 kmp (77.2% din suprafața județului), dar prezintă și zone de dealuri, de orogeneză hercinică, cu înălțimi între 300 și 600m, ce ocupă aproximativ 1.650 kmp (respective 19% din suprafața județului).

Județul este străbătut de numeroase ape curgătoare din bazinele hidrografice Bega – Timiș – Caraș și Mureș, cele mai importante fiind: Bega, Bega Veche, Timiș, Bârzava, Moravița, Nădrag și Aranca. În cadrul județului este prezent și cel mai mare lac din vestul României, lacul Surduc (530 ha). Județul Timiș beneficiază de suprafețe întinse de arii naturale protejate și rezervații naturale, printre care putem aminti rezervația paleontologică de la Rădmănești, rezervația ornitologică (Mlaștinile Satchinez și Mlaștinile Murani), rezervațiile forestiere de la Bazoș, Bistra și Cenad, Lunca Timișului, Lunca Mureșului Inferior și Lunca Pogănișului.

Cu o suprafață totală de 8.696,7 kmp, reprezentând 3,5% din suprafața totală a țării, județul Timiș este cel mai întins județ al României. Județul Timiș reprezintă cel mai vestic județ din țară, fiind totodată poziționat la granița cu Ungaria și Serbia, fapt ce favorizează cooperarea transfrontalieră dintre cele trei țări.

Județul Timiș face parte din Euroregiunea Dunăre – Criș – Mureș – Tisa (DKMT), alături de județele Arad, Caraș-Severin și Hunedoara și de județele Csongrád, Békésy, Bács-Kiskun (Ungaria) și Provincia Autonomă Voivodina (Serbia). Astfel, rețeaua de localități a județului Timiș este angrenată la o serie de sisteme urbane, atât transfrontaliere, cât și regionale.

În ceea ce privește componența județului, în cadrul acestuia există două municipii – Timișoara și Lugoj, 8 orașe – Ciacova, Gătaia, Recaș, Buziaș, Deta, Făget, Jimbolia, Sânicolau Mare, 89 comune și 313 de sate. Cea mai importantă așezare urbană, respectiv reședința județului Timiș, este municipiul Timișoara.

Prin HG 998/2008 pentru desemnarea polilor de creștere și dezvoltare urbană în cadrul cărora s-au realizat cu prioritate investiții prin programele cu finanțare comunitară și națională și investiții din Axa Prioritară 1 – Sprijinirea dezvoltării durabile a orașelor – poli urbani de creștere, a Programului Operațional Regional 2007-2013, municipiul Timișoara a fost desemnat pol de creștere, cu această ocazie fiind constituită și zona metropolitană Timișoara.

Polul de creștere Timișoara sprijină dezvoltarea policentrică la nivel național și regional alături de municipiul Arad, desemnat pol de dezvoltare (prin adoptarea principiilor dezvoltării policentrice promovate la nivelul Uniunii Europene cu scopul de a reechilibra rețeaua națională de localități prin contracararea tendințelor de accentuare a gradului de polarizare și hipertrofiere a capitalei).

ISTORIC

Județul Timiș a fost timp de trei secole la marginea unui imperiu, habsburgic, sovietic sau central European, toate acestea având ca punct comun strategii sau politici de conservare a așezărilor județului de-o parte sau alta a acestor imperii. Astfel, sistemul de așezări al județului Timiș a înregistrat o serie de extinderi și contracții de-a lungul timpului, ce au fost direct influențate de relațiile de cooperare, de absorbție în cadrul teritoriului.

Evoluția sistemului de așezări înregistrează o anumită ciclicitate ce a rezultat în urma a patru momente geopolitice decisive, urmată de o perioadă de tranziție de 15-20 de ani, care la rândul lor a fost precedată de o perioadă de creștere și metamorfozare accelerată a sistemului de circa 20 de ani:

Momente de schimbare geopolitică:

- 1718 trecerea de la administrația turcă la cea austriacă/habsburgică;
- 1867 trecerea de la administrația austriacă la cea maghiară, cu prelungirea ei în administrația românească;
- 1945 trecerea de la administrația românească la cea de tip comunist;

- 1989 trecerea de la administrația de tip comunist la economia de piață/europeană.

Perioadele de tranziție

- cca. 1718-1732 administrația austriacă/habsburgică;
- cca. 1867-1890 administrația maghiară;
- cca. 1945-1965 administrația română (comunistă/sovietică);
- cca. 1989-2005 administrația românească/europeană.

Perioadele de creștere accelerate

- 1727-1868 administrația austriacă/habsburgică;
- 1880-1918 administrația maghiară;
- 1919-1945 administrația română;
- 2005-2025 sistemul urban în contextul European.

În acest context, influența imperiului habsburgic a jucat un rol determinant în constituirea sistemului de așezări de astăzi. Obiectivele strategice ale imperiului au vizat crearea unei centuri de siguranță cu scopul conservării dominației în zonă, formată din cetățile fortificate Oradea, Arad și Petrova Radin (Novi-Sad – Serbia) la care se adaugă și cetatea Timișoarei. Cu o distanță de doar 100 km între ele, vor forma un sistem urban de nivel regional ce va angaja relații de cooperare, direcționate de administrația de la Viena. Cetatea Timișoara a ocupat un loc în cadrul strategiilor vieneze de după 1730 ce vizează planificare unui sistem urban de cooperare economică, socială, culturală și de amenajare a teritoriului ce conduce la o creștere a populației din jurul cetății odată cu implantarea de noi localități pentru coloniștii germani.

În cadrul procesului austriac de colonizare al banatului putem remarca păstrarea unor așezăminte până în zilele noastre precum Deta, Recaș, Cenad, Săcălaz, Sânicolau. Unirea suburbiilor cu cetatea a fost propusă începând cu anul 1875 de autoritățile maghiar, dar acest proces a început in 1893 pentru a se realiza parțial în 1914.

Și în perioada administrației maghiare Banatul cunoaște un fenomen de colonizare de aceasta dată cu populație maghiară. În paralel cu acestea au avut loc si lucrările edilitare și inaugurarea caii ferate din anul 1857 intre Szeged, Jimbolia și Timișoara, cale ce unea Banatul cu restul Europei și traversa Budapesta și Viena.

În timpul administrației române și comuniste, fiind influențată de numeroasele schimbări privind organizarea administrativă teritorială, cea mai mare parte a teritoriului județului a făcut parte din județul Timiș-Torontal, ținutul Timiș, regiunea Timișoara, precum și din comitatul Timiș.

ACCESIBILITATE

Județul Timiș este conectat la rețeaua europeană de transport prin intermediul rețelelor TEN-T Centrală și Globală, astfel că principalul coridor ce îl deservește este coridorul Rin-Dunăre, ce asigură legătura cu capitala Austriei, cu partea central-sudică a Germaniei (orașele München, Stuttgart și Nürnberg) și cu Orașul Strasbourg din Franța. De asemenea, coridorul Orient East-Med traversează teritoriul județului, și asigură legătura cu Budapesta.

Totodată, în comparație cu alte județe, se remarcă faptul că Timiș este printre județele cele mai bine deservite de rețeaua TEN-T – alături de județele Caraș-Severin și Mehedinți, dispunând de legături facile către marile orașe europene.

La nivel local și regional, pe teritoriul județului sunt prezente trasee importante de transport naționale și interregionale, acestea constituind axe de dezvoltare, după cum urmează:.:

Județul Timiș este situat pe coridorul 2 București-Granița de Vest a României (OR2) – (1) ramura sudică, propus prin Master Planul General de Transport al României, ce conectează capitala României cu granița de vest, traversând regiunea istorică Oltenia și centrele urbane Pitești, Slatina, Craiova, Drobeta Turnu Severin și (2) ramura nordică ce traversează Transilvania, Țara Hațegului, Munții Apuseni prin orașele Pitești, Sibiu, Deva, Timișoara și Arad.

Județul Timiș se conectează în teritoriu prin intermediul următoarelor artere rutiere principale:

- Drumul european E70 (DN 59 și DN 6) care intră în țară din Serbia pe la PCTF Stamora Moravița și face legătura, prin Timișoara, cu sudul țării și cu capitala, București;
- Drumul european E 671 (DN 69), care străbate județul de la nord la sud, asigurând o bună legătură cu Ungaria, respectiv Europa Centrală.

Proiectele de la nivel național și regional prefigurează niște coridoare ce definesc relații bune cu zona de sud:

- Autostrada A1 Transcarpați (tronsonul Holdea–Margina),implementare în perioada 2016-2017;
- Drum Expres DX2 Danubius Expres (Drobeta Turnu Severin-Lugoj), implementare în perioada 2021-2026;
- Drum de conectivitate C21–Lugoj;
- Drum de conectivitate C12–Timișoara–legătură ET12-A1;
- Trans Regio TR12 Țara Timișului (tronsonul Reșița–Voiteg),implementare în perioada 2022-2025;
- Euro Trans ET12 Banatica(tronsonul Timișoara–Moravița),implementare în perioada 2016-2018;
- Varianta de ocolire Timișoara, implementare în perioada 2016-2018;
- Stația CF Timișoara Nord;
- CF electrificare Timișoara–Stamora Moravița, implementare în perioada 2021-2025;
- CF modernizare Timișoara–Arad, implementare în perioada 2025-2029
- CF modernizare Caransebeș–Timișoara, implementare în perioada 2025-2029;
- CF viteză sporită Timișoara–Arad, implementare în perioada2016-2017;
- Aeroportul Internațional „Traian Vuia” Timișoara, implementare în perioada 2016-2018;
- Multimodal Timișoara, implementare în perioada 2016-2017.

În prezent, din perspectiva transportului feroviar, legăturile sunt facilitate prin intermediul a unei magistrale (900) și 18 linii secundare care aparțin magistralelor 900 (București-Timișoara), 200 (Brașov-Curtici) și 300 (București – Episcopia Bihor). Magistrala 900 de cale ferată, al cărei traseu este București (nord) – Roșiori(nord) – Craiova – Filiași – Caransebeș – Timișoara(nord), străbate teritoriul județului pe relația Lugoj – Timișoara.

Județul Timiș dispune de aeroport propriu care îndeplinește rolul de hub (nod de transport intermodal) regional pentru legăturile cu marile orașe (München, Frankfurt, Tirana, Hurghada, București, Barcelona, Madrid, Dortmund, Milano și Londra), aflându-se pe direcția preferențială de legătură a României cu regiunile centrale ale UE.

POPULAȚIE ȘI ECONOMIE

Populația totală a județului Timiș era în anul 2019 de aproximativ 705.914 de locuitori. Tendința generală la nivelul întregului județ este de creștere a populației. În mediul urban locuiesc aproximativ 417.958 persoane, iar în mediul rural locuiesc 287.956 persoane. UAT-urile cu cea mai numeroasă populație sunt reprezentate de cele care fac parte din ZUF Timișoara ce găzduiește o populație de 531.974 persoane, în cadrul a 49 de UAT-uri.

În ceea ce privește economia județului, sectorul cel mai important este de industria componentelor auto, susținut de companii mari, printre care: Continental Automotive Products, Continental Automotive România, ContiTech și Inginerie (toate din grupul Continental AG), Delphi Packard Romania, Hella România, Mahle.

Județul Timiș avea la sfârșitul anului 2020, conform Comisiei Naționale de Strategie și Prognoză, un Produs Intern Brut pe cap de locuitor în valoare de 15.870 euro, 30% peste media națională, și o rată anuală de creștere de 5-10%. La nivel național, acesta se clasează pe a doua poziție după București din punct de vedere al PIB-ului, cu o contribuție de 5% în 2020 din PIB-ul total din România, având o economie dezvoltată și printre cele mai ridicate rate antreprenoriale din țară.

Timișul se remarcă ca fiind cel de-al doilea pol de business la nivel național, după București-Ilfov, cu o cifră de afaceri a companiilor de 72 de miliarde de lei, care constituie peste 43% din cifra de afaceri de 1.400 de miliarde de lei a tuturor companiilor din România. Exporturile județului s-au situat la peste 35.5 de miliarde de lei, fiind printre puținele din țară cu balanță comercială pozitivă. Județul Timiș este totodată și cel mai mare importator de bunuri de consum, după București.

Județul Timiș se află într-o permanentă dezvoltare teritorială. Acesta prezintă un imens potențial de dezvoltare economică datorită amplasării la frontiera de vest.

Totodată amplasarea pe cea mai importantă arteră comercial-fluvială europeană reprezentată de Canalul Dunăre – Main – Rin și respectiv rolului de poartă și interfață între Uniunea Europeană și țările din vestul acesteia, constituie un context favorabil. Definit ca o putere economică importantă și un centru inovativ cu o accesibilitate bună în teritoriu, județul îndeplinește toate premisele necesare pentru a beneficia de o dezvoltare durabilă și de sporirea calității vieții populației.

3. CONTEXT STRATEGIC

În vederea elaborării Strategiei de Dezvoltare Economică și Socială a Județului Timiș, este necesară înțelegerea contextului strategic de nivel superior și actualizarea obiectivelor și priorităților de dezvoltare ale județului în conformitate cu noua perioadă de programare 2021-2027. Această nouă perioadă vizează și actualizarea politicilor europene pentru perioada de referință și a bugetelor aferente operaționalizării priorităților și politicilor definite. În calitate de Stat Membru, România trebuie să se alinieze acestor priorități și politici atât la nivel național, cât și la nivel local și sectorial, fiind astfel urmărită adaptarea la contextul strategic european și la instrumentele de suport disponibile.

În acest sens, demersul de elaborare a strategiei pentru județul Timiș va urmări corelarea cu documentele de planificare strategică relevante de la nivel global, european, național, regional și județean, fiind vizate obiectivele și direcțiile ce ghidează dezvoltarea la nivel macro, cât și cele specifice, orientate către teritoriul studiat.

3.1. CONTEXT STRATEGIC GLOBAL ȘI EUROPEAN

La nivel global politicile de dezvoltare durabilă s-au concretizat într-un demers strategic mai larg al Națiunilor Unite, respectiv Obiectivele de dezvoltare durabilă ale Organizației Națiunilor Unite 2030 (UNSDG2030). Acestea au fost definite în cadrul Summit-ului privind dezvoltarea din septembrie 2015, în urma căruia a rezultat **AGENDA 2030 PENTRU DEZVOLTARE DURABILĂ**, un program de acțiune globală în domeniul dezvoltării cu un caracter universal și care promovează echilibrul între cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile: economic, social și de mediu. În cadrul acestui demers au fost identificate o serie de 17 obiective de dezvoltare în toate domeniile esențiale ale societății umane.

FIGURA 6. OBIECTIVELE DE DEZVOLTARE DURABILĂ

Sursa: Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă

Prin intermediul Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă, se stabilește o agendă de acțiune ambițioasă pentru orizontul de timp 2030 în vederea eradicării sărăciei extreme, combaterii inegalităților și a injustiției și protejării

planetei. Așa cum era de așteptat, subiectele de mediu și cele privind reducerea disparităților prin îmbunătățirea infrastructurii și a accesului la servicii mai bune pentru toți cetățenii au primit un caracter strategic.

DECLARAȚIA MINISTERIALĂ DE LA GENEVA PE LOCUIRE ȘI DEZVOLTARE URBANĂ DURABILĂ susține prioritățile Agendei Urbane – Habitat III și Agenda 2030 pentru Dezvoltare Durabilă. În cadrul declarației sunt evidențiate provocări precum: accesibilitatea locuințelor (din punct de vedere financiar, schimbările climatice, întărirea legăturilor urban-rural și planificarea orientată către cetățean. Pentru a preîntâmpina aceste provocări, prin Declarația de la Geneva sunt promovate:

- Locuirea accesibilă;
- Inovarea, incluziunea și ameliorarea perspectivelor de viitor pentru tineri;
- Ameliorarea și eficientizare serviciilor publice pentru a susține dezvoltarea durabilă și echilibru de gen;
- Locuirea incluzivă care ține cont de persoane cu dizabilități și vârstnici;
- Integrarea provocărilor de mobilitate și sănătate publică în procesul de planificare;
- Orașe verzi, compacte și reziliente;
- Revitalizarea fondului construit, eficientizare termică și transferul către surse regenerabile de energie;
- Integrarea soluțiilor TIC în gestiunea orașelor ținând cont de confidențialitate și securitate;
- Întărirea guvernanței, mai ales la nivel de comunitate (asociații de proprietari etc.).

Obiectivele de Dezvoltare Durabilă stabilite de ONU la nivel mondial, destinate politicilor de dezvoltare urbană durabilă au fost adoptate în cadrul Conferinței Habitat III a ONU sub denumirea de **NOUA AGENDĂ URBANĂ**. Aceasta conține orientările necesare pentru ca orașele din toată lumea să fie mai favorabile incluziunii, mai ecologice, mai sigure și mai prospere. Ele au fost adoptate de Comisia Europeană prin intermediul a trei angajamente:

- Punerea în aplicare a noii Agende urbane prin intermediul Agendei urbane a UE – Agenda urbană a UE a fost concepută astfel încât orașele să aibă un cuvânt de spus în procesul de elaborare a politicilor. Cu cele 12 teme prioritare, guvernanță pe mai multe niveluri și accentul pus asupra învățării reciproce, Agenda urbană a UE contribuie la punerea în aplicare a noii Agende urbane în cadrul Uniunii Europene și în parteneriat cu părțile interesate din mediul urban – nu doar orașele, ci și întreprinderile, ONG-urile și reprezentanții statelor membre și ai instituțiilor UE.
- Planurile de acțiune pentru cele 14 teme prioritare includ recomandări în materie de politici, bune practici și proiecte care urmează să fie partajate și aplicate pe scară mai largă în UE.
- Elaborarea unei definiții armonizate la nivel mondial a noțiunii de oraș – Aceasta ar facilita cadrul pe baza căruia orașele din toată lumea ar putea compara datele, stabili criterii de referință și asigura o mai bună monitorizare. Instrumentul utilizat este o bază de date online, precum și o listă mondială a orașelor care să includă principalele lor caracteristici.

Pactul Verde European (European Green Deal) reprezintă strategia post-2020 a Uniunii Europene și este parte din demersurile Comisiei Europene de a implementa Agenda 2030 a Națiunilor Unite. Prin Pactul Verde European, UE a stabilit o agendă ambițioasă pentru a atinge neutralitatea din punct de vedere climatic până în 2050, sprijinind tranziția către o economie verde și circulară competitivă, decuplată de utilizarea resurselor neregenerabile. Pactul Verde European include un set de măsuri legislative, acțiuni și mecanisme de finanțare care acoperă domeniile: energie durabilă, economie circulară, transport curat, natură și biodiversitate, alimentație și agricultură, finanțe ecologice și industrie. Pactul este susținut de un plan de acțiune concret și de un angajament privind transformarea obiectivelor în obligații din punct de vedere juridic, prin Legea europeană privind clima. După cum se precizează în foaia de parcurs privind Pactul Verde European, se urmărește elaborarea de „politici profund transformative” și integrarea sustenabilității și acțiunilor climatice în toate politicile și programele UE.

Printre principalele provocări ale următoarei decade, transpuse în seturi de măsuri de politică în cadrul Pactului Verde European, se regăsesc o serie de elemente direct relevante pentru prezenta strategie:

- **ENERGIE CURATĂ |** Eliminarea utilizării cărbunelui ca sursă de energie reprezintă un pas crucial în atingerea obiectivelor climatice în 2030 și 2050. Astfel, eficiența energetică devine o prioritate la nivel comunitar, însă bazată pe surse regenerabile, concomitent cu reducerea contribuției cărbunelui și gazului natural. Pentru asigurarea unei alimentări cu energie sigură și la un preț acceptabil pentru toate tipurile de consumatori, piața europeană trebuie să devină mai integrată, interconectată și digitalizată.
- **INDUSTRIE DURABILĂ |** Economia circulară joacă un rol central în transformarea industrială la nivel european, viitorul fiind construit în jurul modernizării și creșterii eficienței, în special în industriile mari consumatoare de energie.
- **CONSTRUIREA ȘI RENOVAREA |** Creșterea eficienței energetice a clădirilor reprezintă o oportunitate atât prin prisma consumului de energie, cât și prin cea a susținerii economiilor locale, antrenând sectorul imobiliar sustenabil. Comisia Europeană va lansa o platformă dedicată acestui sector, reunind toți actorii relevanți susținerii acestui demers, pentru identificarea unor idei creative, mecanisme de finanțare și abordări inovatoare care să valorifice la maximum resursele existente.
- **MOBILITATEA DURABILĂ |** Reducerea emisiilor de carbon ca urmare a transportului trebuie să fie de cel puțin 90% pentru a contribui semnificativ la atingerea obiectivelor privind neutralitatea climatică. Comisia Europeană are în plan să adopte o strategie pentru susținerea mobilității inteligente și durabile în 2020, având în centru nevoile utilizatorilor și încurajarea mijloacelor alternative de transport, nepoluante, mai sigure și accesibile.

Relevantă în contextul elaborării Strategiei de Dezvoltare Economică și Socială a Județului Timiș pentru perioada 2021-2027 este și **AGENDA TERITORIALĂ** a Uniunii Europene, lansată în anul 2011 și revizuită ulterior în 2020. Documentul strategic revizuit vizează orizontul de timp 2030 și se bazează pe două obiective generale, respectiv „O Europă justă” și „O Europă verde”. Cele două sunt susținute de 6 priorități orientate către dezvoltarea teritoriului european, după cum urmează2:

- Europa echilibrată – Dezvoltare teritorială mai bine echilibrată, utilizând diversitatea Europei;
- Regiuni funcționale – Dezvoltare locală și regională convergentă, mai puțină inegalitate între locuri;
- Integrare peste granițe – Locuire și muncă mai ușoare peste granițele naționale;
- Mediu sănătos – Mediu ecologic mai bun, orașe și regiuni neutre din punct de vedere climatic și reziliente;
- Economie circulară – Economii locale puternice și sustenabile într-o lume globalizată;
- Conexiuni sustenabile – Conectivitate fizică și digitală sustenabilă a locurilor.

3.2. OPORTUNITĂȚI DE FINANȚARE ȘI DIRECȚII STRATEGICE PRELUATE DE LA NIVEL EUROPEAN LA NIVEL NAȚIONAL

În ceea ce privește noul ciclu de programare 2021-2027, pe plan european, cel mai important document strategic pentru următorul exercițiu financiar este **PROPUNEREA DE REGULAMENT AL PARLAMENTULUI EUROPEAN ȘI AL CONSILIULUI DE STABILIRE A UNOR DISPOZIȚII COMUNE PRIVIND FONDUL EUROPEAN DE DEZVOLTARE**

[2] Agenda Teritorială 2030. Disponibilă online la: https://www.territorialagenda.eu/home.html

REGIONALĂ, FONDUL SOCIAL EUROPEAN PLUS, FONDUL DE COEZIUNE ȘI FONDUL EUROPEAN PENTRU PESCUIT ȘI AFACERI MARITIME, ȘI DE INSTITUIRE A UNOR NORME FINANCIARE APLICABILE ACESTOR FONDURI, PRECUM ȘI FONDULUI PENTRU AZIL ȘI MIGRAȚIE, FONDULUI PENTRU SECURITATE INTERNĂ ȘI INSTRUMENTULUI PENTRU MANAGEMENTUL FRONTIERELOR ȘI VIZE, din mai 2018, prin care Comisia Europeană propune o nouă abordare strategică pentru Politica de Coeziune. În cadrul regulamentului sunt evidențiate noile obiective de politică, acestea fiind rezultatul corelării și simplificării celor 11 obiective tematice utilizate în perioada 2014-2020. Astfel, aceasta va fi ghidată de următoarele cinci obiective principale:

- **O Europă mai inteligentă** – o transformare economică inovatoare și inteligentă;
- **O Europă mai ecologică** – cu emisii scăzute de carbon;
- **O Europă mai conectată** – mobilitate și conectivitate TIC regională;
- **O Europă mai socială** – implementarea Pilonului european al drepturilor sociale;
- **O Europă mai aproape de cetățeni** – dezvoltarea sustenabilă și integrată a zonelor urbane, rurale și de coastă.

În propunerea Comisiei Europene pentru bugetul 2021-2027, România are alocate 27 miliarde de euro prin Politica de Coeziune, cu 8% mai mult față de perioada de programare 2014-2020. Perioada post-2020 marchează o creștere substanțială a resurselor alocate pentru domeniile cercetare-inovare și tehnologii digitale (+160%), dar și pentru domeniul dedicat atenuării schimbărilor climatice și mediu înconjurător.

Politica de coeziune continuă investițiile în toate regiunile, pe baza a trei categorii: mai puțin dezvoltate, în tranziție, mai dezvoltate. Metoda de alocare a fondurilor se bazează încă, în mare măsură, pe PIB-ul pe cap de locuitor. Se introduc noi criterii – șomajul în rândul tinerilor, nivel scăzut de educație, schimbări climatice, primirea și integrarea migranților –, pentru a ilustra mai bine realitatea de pe teren. Politica de coeziune continuă să sprijine strategiile de dezvoltare inițiate și coordonate la nivel local. Crește și dimensiunea urbană a politicii de coeziune, prin alocarea a 8% din FEDR dezvoltării urbane durabile și printr-un nou program de colaborare în rețea și de consolidare a capacităților dedicat autorităților urbane. Cooperarea interregională și transfrontalieră va fi facilitată de noua posibilitate ca o regiune să utilizeze părți din propria alocare pentru a finanța proiecte în altă parte a Europei, împreună cu alte regiuni. Noua generație a programelor de cooperare interregională și transfrontalieră – „Interreg", va ajuta statele membre să depășească obstacolele transfrontaliere și să dezvolte servicii comune.

Implementarea politicii de coeziune 2021-2027 la nivel național se va realiza prin intermediul a 9 programe operaționale, respectiv:

- Programul Operațional Dezvoltare Durabilă (PODD);
- Programul Operațional Transport (POT);
- Programul Operațional Creștere Inteligentă, Digitalizare și Instrumente Financiare (POCIDIF);
- Programul Operațional Sănătate (POS);
- Programul Operațional Educație și Ocupare (POEO);
- Programul Operațional Incluziune și Demnitate Socială (POIDS);
- Programele Operaționale Regionale (POR);
- Programul Operațional Asistență Tehnică (POAT);
- Programul Operațional Tranziție Justă (POTJ).

Programul Operațional Regional Vest reprezintă principalul document de orientare a investițiilor cofinanțate din fonduri europene din Regiunea de Dezvoltare Vest și, implicit, a celor din județul Timiș, în perioada 2021-2027, având o alocare orientativă de 1 miliard EUR. Prioritățile POR Vest[3] pentru perioada 2021-2027 sunt următoarele:

- Prioritatea 1 – O regiune competitivă prin inovare, digitalizare și întreprinderi dinamice (OP1);
- Prioritatea 2 – O regiune cu orașe Smart și o administrație digitalizată (OP1);
- Prioritatea 3 – O regiune cu orașe prietenoase cu mediul (OP2);
- Prioritatea 4 – O regiune cu mobilitate sustenabilă (OP2);
- Prioritatea 5 – O regiune accesibilă (OP3);
- Prioritatea 6 – O regiune educată (OP4);
- Prioritatea 7 – O regiune atractivă (OP5);
- Prioritatea 8 – Asistență tehnică.

Planul Național de Relansare și Reziliență (PNRR) al României, un document strategic extrem de important pentru perioada de programare 2021-2027, acesta stabilind domeniile și prioritățile de investiții de la nivel național, precum și a direcțiilor de reformă în contextul crizei pandemice existente. Documentul se bazează pe cei 6 piloni principali ai Mecanismului de redresare și reziliență european și propune alocarea a 41.1 miliarde EUR (141% din alocarea României din granturi și împrumuturi) pentru reformele naționale.

De asemenea, în ceea ce privește dezvoltarea rurală, în perioada 2021-2027 se va realiza conform **PLANULUI NAȚIONAL STRATEGIC PAC**, un document necesar în vederea accesării fondurilor aferente Politicii Agricole Comune, în valoare de 365 de miliarde EUR. România are alocată o sumă de 20.5 miliarde EUR dintre care 13.5 miliarde EUR pentru plățile directe, 363 mil. EUR pentru măsurile de sprijinire a pieței (FEGA) și 6.7 miliarde EUR pentru dezvoltare rurală (FEADR). În prezent Planul Național Strategic al României este în curs de elaborare.

Dezvoltarea în perioada post 2020 va fi susținută și de instrumentul temporar de redresare **NEXTGENERATIONEU**, menit să ajute statele membre în procesul de redresare după pandemia de COVID-19. Elementul central al acestui instrument este Mecanismul de redresare și reziliență, având un buget de 672,5 miliarde EUR pentru împrumuturi și granturi disponibile pentru sprijinirea reformelor și investițiilor realizate de către statele membre. Pentru accesarea împrumuturilor și granturilor, fiecare state membru trebuie să elaboreze un plan național de redresare și de reziliență care să prezinte principalele reforme și intervenții prevăzute pentru perioada post-pandemie.

Scopul principal al mecanismului este de a atenua impactul socio-economic al pandemiei și de a orienta eforturile post-pandemie către o dezvoltare durabilă, rezilientă, pregătită pentru oportunitățile oferite de tranzițiile către o economie verde și către digitalizare. Astfel, mecanismul se bazează pe 6 piloni principali, respectiv:

- Tranziția verde;
- Transformarea digitală;
- Creștere inteligentă, sustenabilă și favorabilă incluziunii;
- Coeziune socială și teritorială;
- Sănătate, precum și reziliență economică, socială și instituțională;
- Politici pentru generația următoare, copii și tineret.

Mecanismul este bazat, totodată, pe direcțiile și prioritățile promovate prin Pactul verde european ca strategie de dezvoltare sustenabilă a teritoriului european. Astfel, mecanismul este menit să contribuie semnificativ la

[3] varianta aprilie 2021 disponibilă la data elaborării SIDU Arad

integrarea acțiunilor climatice și a sustenabilității mediului, statele membre trebuind să asigure cel puțin 37% din alocarea totală a planului de redresare și reziliență către acțiuni care să contribuie la tranziția verde. Totodată, mecanismul vizează digitalizarea la nivel european, cu cel puțin 20% din alocarea planurilor de redresare și reziliență fiind destinate cheltuielilor digitale. **PLANUL NAȚIONAL DE RELANSARE ȘI REZILIENȚĂ (PNRR) AL ROMÂNIEI,** un document strategic extrem de important pentru perioada de programare 2021-2027, acesta stabilind domeniile și prioritățile de investiții de la nivel național, precum și a direcțiilor de reformă în contextul crizei pandemice existente. Documentul se bazează pe cei 6 piloni principali ai Mecanismului de redresare și reziliență european și propune alocarea a 41.1 miliarde EUR (141% din alocarea României din granturi și împrumuturi) pentru reformele naționale. În capitolul 13. Anexe, punctul 13.1.2, se poate consulta tabelul care centralizează propunerile PNRR pentru fiecare pilot în parte, precum și bugetul inițial de negociere pentru fiecare componentă în parte.

Cea mai ridicată alocare se regăsește în cazul Pilonului I, acesta vizând tranziția verde. În cadrul acestui pilon sunt propuse proiecte pentru utilitățile publice, fondul forestier și spațiile verzi, transportul feroviar, mobilitatea urbană, energia regenerabilă și eficiența energetică. Acesta este urmat de Pilonul III și Pilonul V, cele două fiind orientate către dezvoltarea socio-economică a teritoriului național.

Versiunea actuală a PNRR a fost transmis în luna Martie 2021 către Guvernul României, urmând ca acesta să fie ulterior aprobat prin Hotărâre de Guvern.

3.3. CONTEXT STRATEGIC NAȚIONAL ȘI REGIONAL

În ceea ce privește documentele relevante de la nivel național, se remarcă următoarele:

- Strategia de Dezvoltare Teritorială a României (SDTR);
- PATN (Planul de Amenajarea Teritoriului Național);
- Master Planul General de Transport (MPGT);
- Strategia Națională privind Îmbătrânirea Activă (SNIA);
- Strategia Națională privind Reducerea Părăsirii Timpurii a Școlii (SNRPTS);
- Strategia Națională pentru Învățământ Terțiar (SNIT);
- Strategia pentru cultură și patrimoniu național 2016-2022.

STRATEGIA DE DEZVOLTARE TERITORIALĂ A ROMÂNIEI (SDTR) [4] este documentul strategic care vizează dezvoltarea teritoriului național pentru orizontul de timp 2035, prezentând viziunea și obiectivele de dezvoltare la nivel național, regional și interregional, precum și aspecte ce privesc dezvoltarea la nivel transfrontalier și transnațional.

Conform viziunii SDTR, „România în 2035 este o țară cu un teritoriu funcțional, administrat eficient, care asigură condiții de viață și locuire pentru cetățenii săi și are un rol important în dezvoltarea zonei de sud-est a Europei". Aceasta se bazează pe 5 obiective generale, după cum urmează:

1. Asigurarea unei integrări funcționale a teritoriului național în spațiul european prin sprijinirea interconectării eficiente a rețelelor energetice, de transporturi și broadband;
2. Creșterea calității vieții prin dezvoltarea infrastructurii tehnico-edilitară și a serviciilor publice în vederea asigurării unor spații urbane și rurale de calitate, atractive și incluzive;

[4] MDRAP, Strategia de Dezvoltare Teritorială a României, 2016.

3. Dezvoltarea unei rețele de localități competitive și coezive prin sprijinirea specializării teritoriale și formarea zonelor funcționale urbane;
4. Protejarea patrimoniului natural și construit și valorificarea elementelor de identitate teritorială;
5. Creșterea capacității instituționale de gestionare a proceselor de dezvoltare teritorială.

Pentru concretizarea viziunii, Strategia propune un scenariu de dezvoltare pentru anul 2035, concentrat pe dezvoltarea unei României policentrice. Scenariul urmărește dezvoltarea unor nuclee de concentrare a resurselor umane, materiale, tehnologice și de capitaluri, fiind vizate orașele mari și medii. Scopul unei astfel de dezvoltări este de a conecta eficient zonele de dezvoltare de la nivel național cu teritoriile europene, în vederea integrării mai bune a României în cadrul Uniunii Europene atât din punct de vedere economic, cât și regional.

Județul Timiș se află printre cele mai dezvoltate regiuni ale României, situându-se pe locul doi, după municipiul București, alături de județul Cluj, cele două fiind considerate cele mai dinamice regiuni la nivel național. Acesta face parte din Euroregiunea „Dunăre – Criș – Mureș – Tisa” și se află pe traseul axei de dezvoltare interregionale Iași – Bacău – Brașov – Timișoara – Arad – Oradea Satu-Mare, urmărindu-se dezvoltarea și extinderea relațiilor dintre comunitățile și autoritățile locale în domenii precum economie, educație, cultură, sănătate, știință și sport. Totodată, municipiul Timișoara împreună cu municipiul Arad constituie a doua cea mai mare zonă economică a României după municipiul București.

SDTR prevede următoarele măsuri ce vizează în mod direct dezvoltarea județului Timiș și a localităților componente:

- Înființarea de trasee de cale ferată ușoară care să lege centrul orașelor mari de aeroporturi și de localitățile din zonele polarizare, inclusiv cu utilizarea infrastructurii feroviare existente sau a tehnologiei monoșină/monorail;
- Realizarea de variante de ocolire pentru o serie de orașe, printre care și Timișoara (varianta sud);
- Extinderea pistelor de biciclete care să facă legătura între centrul urban și zona de influență urbană, inclusiv înființarea de stații de închiriere și dotarea autobuzelor cu suporturi de biciclete;
- Reabilitarea structurală și creșterea performanței energetice a blocurilor de locuințe, inclusiv promovarea utilizării resurselor regenerabile de energie pentru alimentarea acestora, cu precădere în orașele cu peste 50% din locuințe situate în blocuri (Timișoara, Lugoj);
- Construcția de spitale regionale de urgență în fiecare regiune de dezvoltare (Timișoara);
- Reabilitarea, modernizarea, extinderea și echiparea campusurilor universitare, cu prioritate în centrele universitare cu peste 5,000 de studenți în sistemul public;
- Construcția, reabilitarea și modernizarea locuințelor sociale, inclusiv în parteneriat public-privat, cu precădere în orașele cu o pondere de peste 5% a populației în zone cu locuire precară (Lugoj, Timișoara, Jimbolia);
- Construcția de parcuri științifice și tehnologice (Timișoara);
- Construcția unui terminal intermodal de mărfuri (Timișoara);
- Înființarea/extinderea de parcuri logistice (Timișoara);
- Construcția de centre de cercetare-dezvoltare-inovare în domeniile prioritare de cercetare-dezvoltare și de specializare inteligentă de la nivel național;
- Înființarea de sisteme regionale de marketing și de piețe de gross/burse pentru produse agroalimentare (Timișoara-Arad);
- Dezvoltarea și consolidarea axei transfrontaliere Timișoara – Belgrad.

PLANUL DE AMENAJAREA TERITORIULUI NAȚIONAL (PATN)

Secțiunea I – Rețele de transport a PATN propune următoarele intervenții de modernizare/extindere a infrastructurii locale pentru o conectivitate ridicată a teritoriului:

- Autostrada Nădlac – Arad – Timișoara – Lugoj – Deva – Sibiu – Pitești – București – Lehliu – Fetești – Cernavodă – Constanța;
- Autostrada Timișoara – Stamora Moravița;
- Autostrada Lugoj – Caransebeș – Drobeta Turnu Severin – Filiași – Craiova – Calafat;
- Drumul expres/cu 4 benzi Nădlac – Timișoara;
- Drumul expres/cu 4 benzi Cenad – Timișoara;
- Linia de cale ferată Arad – Timișoara – Caransebeș – Drobeta Turnu Severin – Strehaia – Craiova – Calafat;
- Linia de cale ferată Timișoara – Stamora Moravița;
- Canalul Bega pe sectorul Timișoara – frontieră;
- Port Timișoara pe canalul Bega;
- Aeroportul Timișoara.

Secțiunea a III-a – Zone protejate a PATN, aprobată prin Legea nr. 5/2000, evidențiază principalele zone protejate de la nivelul județului Timiș, precum și localizarea acestora în teritoriu. Județul dispune de 14 rezervații și monumente ale naturii concentrate în cadrul orașului Făget și a comunelor Cenad, Tormac, Sacoșu Turcesc, Sânpetru Mare, Remetea Mare, Bara, Satchinez, Ghiroda, Beba Veche, Pișchia, Peciu Nou și Fârdea. Totodată, județul dispune și de monumente și ansambluri de arhitectură fiind parte din valorile de patrimoniu cultural de interes național, respectiv un ansamblu urban, marcat de centrul istoric al municipiului Timișoara și 5 biserici și ansambluri mănăstirești în municipiul Timișoara și comunele Banloc și Gătaia. Secțiunea a III-a a PATN identifică municipiile Timișoara și Lugoj, orașul Făget și comunele Banloc, Gătaia și Margina ca unități administrativ-teritoriale cu concentrare foarte mare a patrimoniului construit cu valoare culturală de interes național.

Secțiunea a V-a – Zone de risc natural, aprobată prin Legea nr. 575/2001, pentru secțiunea cutremure de pământ, include municipiile și orașele din județul Timiș în zona cu intensitate seismică VII (intensitatea seismică exprimată în grade MSK), cu o perioadă de revenire de cca 100 ani, excepție făcând orașul Deta, acesta încadrându-se în zona cu intensitate seismică VIII. Totodată, o parte dintre localitățile din județ sunt predispuse la risc de inundații atât pe cursurile de apă, cât și pe torenți. În ceea ce privește alunecările de teren, localitățile din județ sunt încadrate ca având un risc de producere a alunecărilor de teren de tip reactivat, cel mai ridicat risc fiind evidențiat în Brestovăț, Ohaba Lungă, Pietroasa și Secaș.

MASTERPLANUL GENERAL DE TRANSPORT (MPGT) este un document strategic care vizează dezvoltarea infrastructurii de transport la nivel național, urmărind nevoile de dezvoltare ale României, precum și direcțiile și obiectivele trasate de Uniunea Europeană în ceea ce privește transportul. MPGT se încadrează în orizontul de timp 2014-2030, conturând intervenții cu orizont 2020, cât și baza pentru intervențiile post 2020 și se concentrează pe următoarele teme generale și obiective strategice5:

[5] Ministerul Transporturilor, Master Plan General de Transport al României, 2015.

- **EFICIENȚĂ ECONOMICĂ |** sistemul de transport trebuie să fie eficient în ce privește operațiunile de transport și utilizatorii acestuia. În mod specific, beneficiile sistemului de transport ar trebui să depășească costurile;
- **SUSTENABILITATE |** acest concept include sustenabilitatea financiară, economică și de mediu. Modurile de transport așa numite durabile – feroviar, transport cu autobuzul și transport naval – care sunt mai eficiente energetic și cu un grad mai scăzut de emisii trebuie dezvoltate în mod prioritar;
- **SIGURANȚA |** investițiile în transporturi ar trebui să producă un sistem de transport mai sigur;
- **IMPACTUL ASUPRA MEDIULUI |** sistemul de transport nu trebuie să aibă un impact negativ asupra mediului;
- **DEZVOLTAREA ECONOMICĂ |** sistemul de transport trebuie configurat astfel încât să permită dezvoltarea economică atât la nivel național, cât și la nivel regional. Investițiile în transporturi trebuie, de asemenea, să favorizeze echitatea față de cetățenii României;
- **FINANȚAREA |** există un deficit substanțial de finanțare a transporturilor în România. La nivelul proiectelor disponibilitatea fondurilor europene prin intermediul Fondurilor Structurale (FC, FEDR, Connecting Europe Facility (CEF) și PPP) vor afecta oportunitatea implementării acestora dar și prioritizarea lor. Programul general va trebui să se încadreze în limita unor estimări realiste a fondurilor naționale și internaționale disponibile pe perioada planificată.

Conform MPGT, județul Timiș este traversat de rețeaua TEN-T Centrală (Core) atât pe cale rutieră, cât și pe cale feroviară, aceasta desfășurându-se pe direcția N-S către municipiul Arad, respectiv granița cu Serbia, precum și pe direcția E-V între municipiul Timișoara și zona sudică a teritoriului național. De asemenea, master planul prevede și o serie de intervenții a căror implementare vor contribui la dezvoltarea județului Timiș, acestea fiind orientate către finalizarea autostrăzii A1, extinderea infrastructurii rutiere, modernizarea infrastructurii feroviare și a celei destinate transportului aerian, precum și implementarea unor structuri de transport multimodal.

STRATEGIA NAȚIONALĂ PRIVIND ÎMBĂTRÂNIREA ACTIVĂ (SNIA) vizează reducerea îmbătrânirii fizice premature și încurajarea populației vârstnice de a participa activ în societate până la o vârsta cât mai înaintată. Astfel, Strategia promovează principiile acceptate de ONU și de Comisia Europeană, respectiv autoîmplinirea, participarea, independența, îngrijirea și demnitatea.

Totodată, această se bazează pe 3 obiective strategice, după cum urmează:

- Prelungirea și îmbunătățirea calității vieții persoanelor vârstnice;
- Promovarea participării sociale active și demne a persoanelor vârstnice;
- Obținerea unui grad mai ridicat de independență și siguranță pentru persoanele cu nevoi de îngrijire de lungă durată.

Strategia Națională privind Îmbătrânirea Activă se află în strânsă legătură cu Strategia Națională de Sănătate, fiind necesare pregătirea sistemului medical pentru deservirea populației vârstnice, cât și întârzierea îmbătrânirii fizice și a apariției bolilor cronice.

STRATEGIA NAȚIONALĂ PRIVIND REDUCEREA PĂRĂSIRII TIMPURII A ȘCOLII (SNRPTS) contribuie la atingerea obiectivelor majore ale Strategiei Europa 2020, urmărind îmbunătățirea nivelului de educație și de instruire, cât și soluționarea principalilor factori de risc în ceea ce privește șomajul, sărăcia și excluziunea socială. Astfel, strategia se bazează pe măsuri de prevenire, de intervenție și de compensare pentru a asigura o acoperire cât mai largă a provocărilor și elementelor de potențial la nivel național din punct de vedere al reducerii părăsirii timpurii a școlii.

Programele și măsurile propuse prin intermediul strategiei sunt concentrate în cadrul a 4 piloni strategici, respectiv:

- Asigurarea accesului la educație și la o educație de calitate pentru toți copiii;
- Asigurarea finalizării învățământului obligatoriu de către toți copiii;
- Reintegrarea în sistemul de educație a persoanelor care au părăsit timpuriu școala;
- Dezvoltarea sprijinului instituțional adecvat.

STRATEGIA NAȚIONALĂ PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNT TERȚIAR (SNIT) contribuie la eforturile României de a se alătura până în anul 2030 statelor europene cu economii avansate, acesta reprezentând obiectivul principal al viziunii de dezvoltare al învățământului terțiar din România. Astfel, viziunea strategiei este ca „în anul 2020, învățământul terțiar foarte performant va constitui motorul creșterii economice, va contribui la creșterea productivității și va promova coeziunea socială, punând astfel fundamentele unei economii bazate pe cunoaștere. Învățământul superior va pregăti specialiști care pot să dezvolte o societate competitivă într-o economie globală. Instituțiile de învățământ superior vor putea să catalizeze creativitatea și inovarea în întreaga societate din România și, în special, să susțină economia în dezvoltarea de produse și servicii". 6

STRATEGIA PENTRU CULTURĂ ȘI PATRIMONIU NAȚIONAL stabilește prioritățile și direcțiile de acțiune pentru planificarea culturală de la nivel național din perioada 2016-2022, urmărind o dezvoltare culturală echilibrată, durabilă și inteligentă, care să fie în beneficiul societății și a tuturor actorilor implicați. Documentul se bazează pe 5 axe prioritare, fiecare cuprinzând obiective și direcții de acțiune specifice.

TABEL 1. OBIECTIVELE STRATEGIEI PENTRU CULTURĂ ȘI PATRIMONIU NAȚIONAL

AXA PRIORITARĂ	OBIECTIV GENERAL	DIRECȚIE DE ACȚIUNE
Cultura – factor de dezvoltare durabilă	Valorificarea resurselor culturale – elemente de identitate locală și regională pentru dezvoltare teritorială durabilă și o calitate ridicată a vieții	Promovarea unei abordări integrate a intervențiilor pentru dezvoltare teritorială, cu evidențierea rolului culturii
		Susținerea unei dezvoltări durabile prin turism cultural
		Dezvoltarea infrastructurii de servicii și a ofertei culturale pentru producție și consum cultural de proximitate
	O mai bună protejare a patrimoniului cultural, bazată pe o cunoaștere a situației și a angajării de parteneriate eficiente (local-central și public-privat)	-
Economia creativă	Dezvoltarea antreprenoriatului în SCC	-
	Valorificarea avantajelor competitive ale SCC pentru dezvoltare	-
	Creșterea activității comerciale externe a operatorilor români din SCC	-
Acces la cultură și diversitatea expresiilor culturale	Dezvoltarea publicului pentru cultură	Susținerea diversificării categoriilor de public al instituțiilor de cultură
		Impulsionarea creșterii consumului cultural

[6] Ministerul Educației și Cercetării, Strategia Națională pentru Învățământ Terțiar 2015-2020.

AXA PRIORITARĂ	OBIECTIV GENERAL	DIRECȚIE DE ACȚIUNE
		O mai bună înțelegere a obiectivelor comune domeniilor culturii și educației – educație prin și pentru cultură
	Dezvoltarea creativității contemporane	-
	Creșterea vitalității formelor culturale specifice minorităților naționale și ale noilor grupuri etnice de pe teritoriul României	-
	Amplificarea intervențiilor culturale pentru grupurile vulnerabile	-
Cultura română în circuitul cultural internațional	Creșterea prezenței operelor, creatorilor și operatorilor culturali români la nivel internațional	Promovarea pe plan internațional a valorilor culturale ale României
		Susținerea mobilității practicienilor culturali și a participării operatorilor culturali români la rețele, proiecte și programe internaționale bazate pe cooperare
Capacitatea sectoarelor culturale și creative	Îmbunătățirea serviciului public în domeniul culturii	Sprijinirea performanței administrației și a instituțiilor publice de cultură
		Promovarea integrității în sectorul cultural public
		Încurajarea guvernării participative prin informarea și implicarea operatorilor culturali
	Extinderea și modernizarea infrastructurii culturale	-
	Debirocratizarea și actualizarea cadrului de reglementare și a practicilor de finanțare a SCC	-
	Îmbunătățirea statutului socio-profesional și a condiției creatorului	-
	Creșterea rolului TIC în cultură	-
	Dezvoltarea competențelor practicienilor culturali și a atractivității SCC ca are ocupațională pentru alegerea unei profesii	-

Sursa: Strategia pentru cultură și patrimoniu național

La nivel regional, unul dintre documentele strategice relevante este **PLANUL DE DEZVOLTARE REGIONALĂ (PDR) VEST 2021-2027**, principalul document de planificare și programare al Regiunii Vest pentru următoarea perioadă de programare. În prezent, documentul se află în curs de elaborare, urmând ca o dată cu finalizarea acestuia să se realizeze o analiză mai detaliată a viziunii, obiectivelor și direcțiilor prioritare promovate pentru perioada de programare 2021-2027 la nivelul Regiunii Vest.

Un alt document strategic important de la nivel regional este **STRATEGIA REGIONALĂ DE SPECIALIZARE INTELIGENTĂ 2021-2027** care conturează următorul obiectiv general: „Până în anul 2027, Regiunea Vest își

propune să își consolideze ecosistemul regional de inovare devenind: mai productivă, mai dinamică și conectată la nou”7. Acestuia i se adaugă o serie de obiective specifice, după cum urmează:

- Accentuarea rolului cercetării-inovării aplicative;
- Preluarea tehnologiilor înalte;
- Concentrare asupra întăririi potențialului inovativ al IMM-urilor.

Scopul documentului este de a ghida dezvoltarea regiunii din punct de vedere a specializării inteligente în perioada următoare de programare, ținând cont de sursele de finanțare existente și de maximizarea potențialului existent la nivelul regiunii. Astfel, strategia propune 6 sectoare prioritare de specializare inteligentă, respectiv: agricultură și industrie alimentară, eficiență energetică și construcții (clădiri) sustenabile, industria manufacturieră și prelucrătoare, industriile culturale și creative, TIC, industria 4.0 și automotive și sănătate.

3.4. CONTEXT STRATEGIC JUDEȚEAN

La nivel județean, se remarcă o serie de documente strategice ce conțin direcții de dezvoltare importante pentru județului Timiș, acestea fiind conturate în perioada de programare 2014-2020.

Cel mai important astfel de document este STRATEGIA DE DEZVOLTARE ECONOMICO-SOCIALĂ A JUDEȚULUI TIMIȘ 2015-2020/2023. Scopul general al strategiei este de a contura o creștere economică durabilă la nivelul județului Timiș în perioada vizată (2015-2020/2023) prin atingerea tuturor obiectivelor stabilite și prin îndeplinirea viziunii.

Astfel, strategia conturează o viziune de dezvoltare pentru județul Timiș, având drept orizont de timp anul 2050, fiind definită după cum urmează: „Dezvoltarea durabilă a județului Timiș prin crearea unui mediu economico-social competitiv, stabil, sănătos și diversificat, capabil să asigure dezvoltarea economică continua prin avantaj comparativ, specializare și reindustrializare inteligentă, economisirea relativă de resurse minerale și energetice clasice, protecția mediului, creșterea calității vieții cetățenilor și reducerea semnificativă a decalajelor de evoluție față de regiunile similare NUTS 3 ale Uniunii Europene (UE), nivelul de dezvoltare al județului ajungând în anul 2050 la nivelul mediu al regiunilor dezvoltate din UE”8.

Această viziune este susținută de 6 direcții strategice, după cum urmează:

- Tranziția spre condiții de viață și spre un nivel de sănătate ridicat;
- Trecerea la păstrarea viabilității mediului înconjurător și dezvoltare socio-culturală a colectivităților de populație umană;
- Tranziția spre consum eficient de materiale-energie, securitate energetică și mobilitatea bunurilor persoanelor;
- Un sistem integrat de cunoaștere și de învățare pentru dezvoltare economică și socială;
- Tranziția spre o producție locală alimentară și securitatea sănătății colectivităților umane și a mediului înconjurător;
- Trecerea la permanentizarea unor relații internaționale de cooperare regională și la crearea unei dimensiuni instituționale vizibile la nivelul UE a Regiunii /NUTS 3 – RO424[9].

[7] ADR Vest, Strategia Regională de Specializare Inteligentă 2021-2027.
Disponibilă la: https://adrvest.ro/wp-content/uploads/2020/09/RIS3_28-09-2020.pdf
[8] ADETIM – CJ Timiș, Strategia de Dezvoltare Economico-Socială a Județului Timiș 2015-2020/2023, 2015.
[9] Codul județului Timiș

Acestora li se adaugă și obiectivul general și obiectivele specifice ale strategiei, acestea fiind propuse cu un orizont de timp în anul 2025. Obiectivul general sprijină dezvoltarea socio-economică durabilă la nivelul județului, bazându-se pe „reproiectarea produselor, serviciilor și tehnologiilor corespunzătoare nevoilor locale pentru a asigura județului Timiș cel mai ridicat nivel al competitivității prin valoare adăugată/salariat și eficiență energetică și de consum de resurse minerale de produs”10. Obiectivele specifice vizează domenii precum accesibilitate, atractivitate, poli locali de creștere, competitive, turism și calitatea vieții, orientându-se către îmbunătățirea gradului acestora în vederea atingerii obiectivului general propus.

La nivelul județului se remarcă și **PROGRAMUL STRATEGIC MULTIANUAL AL JUDEȚULUI TIMIȘ**, împreună cu **PLANUL DE ACȚIUNE AL JUDEȚULUI TIMIȘ PENTRU PERIOADA 2017-2020**, cele două conturând principalele proiecte considerate relevante pentru dezvoltarea județului în perioada 2017-2020, fiind evidențiate titlul proiectelor, sursele de finanțare și bugetul estimat al acestora. Conform Planului de Acțiune, proiectele propuse vizează diferite domenii care susțin dezvoltarea economico-socială a județului, precum infrastructură (37 de proiecte), eficiență energetică și utilizarea energiilor regenerabile (2 proiecte) și alte domenii de interes (45 de proiecte).

Un alt document relevant la nivel județean este și **PLANUL DE AMENAJARE A TERITORIULUI JUDEȚULUI TIMIȘ**, acesta conturând strategia de dezvoltare spațială a județului. Acesta a fost elaborat în anul 2013, vizând ca în următorul deceniu județul Timiș să devină un *„spațiu european modern, atractiv, cu o dezvoltare teritorială echilibrată, un mediu economic competitiv și dinamic, bazat pe inovare și transfer tehnologic, ce asigură un nivel de trai decent locuitorilor săi, o stare a mediului natural și antropic prezervată în condițiile dezvoltării durabile, servicii de educație și sănătate de înaltă calitate, precum și o infrastructură de transport edilitară bine conturată”*[11].

Planul de Amenajare a Teritoriului Județului Timiș se axează pe 7 domenii țintă, respectiv contextul suprateritorial, structura activităților și zonificarea teritoriului, gospodărirea apelor și echiparea edilitară, căi de comunicație și transport, populația și rețeaua de localități, zone protejate – turism și cadrul natural, mediul, zone de risc. Pentru fiecare dintre aceste domenii sunt propuse sub-domenii, obiective sectoriale și obiective specifice, care susțin obiectivul general al PATJ, respectiv *„Dezvoltarea durabilă a județului Timiș – crearea unui mediu economico-social competitiv, stabil, sănătos și diversificat, capabil să asigure creșterea economică continuă, creșterea calității vieții cetățenilor și reducerea decalajelor de dezvoltare față de regiunile Uniunii Europene”*[12].

Pe lângă acestea, la nivel județean sunt active și o serie de strategii sectoriale din domenii precum educație, sănătate, cultură sau mediu, direcțiile și prioritățile promovate de către acestea fiind relevante pentru dezvoltarea județului. Un prim astfel de document este **STRATEGIA DE TINERET A JUDEȚULUI TIMIȘ** pentru perioada 2017-2021, aceasta fiind concentrată pe educație, muncă, incluziune socială, sănătate și mediu, voluntariat, participare, cultură și recreere, urmărind ca până în anul 2021 tineri să aibă acces la informațiile, infrastructura și serviciile necesare pentru a putea desfășura activitățile aferente domeniilor anterior menționate.

STRATEGIA CULTURALĂ A JUDEȚULUI TIMIȘ 2018-2022 cuprinde 4 direcții strategice principale, orientate către dezvoltarea vieții culturale, menținerea multiculturalității, integrarea culturii locale la nivel național și european, precum și către dezvoltarea ofertei culturale locale, acestea fiind susținute de o serie de obiective generale și specifice, precum și de măsuri aferente fiecărui obiectiv specific. Scopul strategiei este de a dezvolta sectorul cultural de la nivelul județului Timiș, în vederea creșterii competitivității acestuia atât la nivel național, cât și la nivel european, dar și pentru a asigura servicii de calitate pentru locuitorii județului.

STRATEGIA DE DEZVOLTARE A EDUCAȚIEI FIZICE ȘI A SPORTULUI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ pentru perioada 2018-2023 prezintă principalele direcții prioritare care să ghideze dezvoltarea coerentă a domeniului sportului în județul

[10] ADETIM – CJ Timiș, Strategia de Dezvoltare Economico-Socială a Județului Timiș 2015-2020/2023, 2015.
[11] SC Urban Team SRL – SC Velplan Design SRL – SC Urban Profesional Consulting SRL, Actualizare Plan de Amenajare a Teritoriului Județului Timiș – volum 9. Strategia de Dezvoltare Spațială, 2013.
[12] SC Urban Team SRL – SC Velplan Design SRL – SC Urban Profesional Consulting SRL, Actualizare Plan de Amenajare a Teritoriului Județului Timiș – volum 9. Strategia de Dezvoltare Spațială, 2013.

Timiș, luând în considerare dimensiunile sociale, economice și de mediu ale dezvoltării durabile. Astfel, strategia este structurată în jurul a 3 piloni: participare, practicare și performanță și a 3 linii directoare: încurajarea sportului de masă, susținerea sportului de performanță și dezvoltarea infrastructurii sportive.

Un alt document strategic relevant este **STRATEGIA JUDEȚULUI TIMIȘ PRIVIND DEZVOLTAREA SERVICIILOR SOCIALE** (2014-2020), ce urmărește diversificarea și dezvoltarea serviciilor sociale din județul Timiș pentru toate categoriile sociale, precum și protejarea și asigurarea tuturor drepturilor omului. Strategia se bazează pe 3 direcții principale de acțiune, după cum urmează[13]:

- Furnizarea serviciilor sociale destinate copilului / familiei;
- Furnizarea serviciilor sociale destinate persoanelor adulte;
- Furnizarea serviciilor sociale destinate altor categorii de persoane aflate în dificultate.

Scopul acestora este de a asigura îmbunătățirea serviciilor sociale pentru toate categoriile țintă vizate de strategie, fiind conturate obiective generale și specifice pentru fiecare direcție de acțiune, în conformitate cu necesitățile și resursele identificate la nivel județean.

STRATEGIA SECTORIALĂ DE DEZVOLTARE TURISTICĂ A JUDEȚULUI TIMIȘ (2018-2028) stabilește prioritățile pe termen scurt, mediu și lung în domeniul turismului la nivelul județului Timiș, fiind orientată către valorificarea corespunzătoare a resurselor turistice existente, precum și către o dezvoltare economică coerentă la nivelul întregului teritoriu județean. Astfel, au fost stabilite 3 obiective generale[14]:

1. Creșterea veniturilor încasate din activități turistice și conexe la nivelul județului Timiș cu 15% până în 2020 și cu 20% până în 2028 comparativ cu anul 2017.
2. Creșterea cu 10% a gradului de notorietate a județului Timiș până în 2020 și cu 15% până în 2028 comparativ cu anul 2017 ca destinație turistică.
3. Creșterea cu 9% a numărului de persoane implicate în industria ospitalității până în 2028 față de anul 2017.

Îndeplinirea acestor obiective este necesară pentru a conduce atât la creșterea ofertei de servicii turistice din județ, cât și la creșterea ponderii pe care turismul o are în cadrul economiei locale.

MASTER PLANUL ENERGETIC AL JUDEȚULUI TIMIȘ este un alt document strategic relevant la nivel județean, ce a vizat orizontul de timp 2013-2020, scopul acestuia fiind de a orienta dezvoltarea sectorului energetic pe baza politicilor și standardelor de la nivel național și european, în conformitate cu principiile dezvoltării durabile. Măsurile și intervențiile propuse prin intermediul Masterplanului vizează multiple sectoare, respectiv clădirile și instalații aferente, transportul, sistemul de termoficare, producția de energie locală, achizițiile în domeniul energetic, comunicarea, promovarea managementului deșeurilor și promovarea potențialului SRE.

STRATEGIA DE EFICIENȚĂ ENERGETICĂ A JUDEȚULUI TIMIȘ urmărește dezvoltarea domeniului energie pentru orizontul de timp 2021-2027, bazându-se pe următoarea viziune:

„Consiliul Județean Timiș vizează dezvoltarea energetică și economică sustenabilă a județului, prin politici și direcții de acțiune coroborate cu liniile strategice stabilite la nivel European, național și Județean în domeniul energiei, cu scopul de a asigura securitatea energetică și accesul la energie a locuitorilor, atingerea unor consumuri energetice eficiente, creșterea competitivității serviciilor energetice și încurajarea și susținerea unei dezvoltări durabile prin reducerea dependenței de sursele de energie convenționale în detrimentul resurselor energetice regenerabile, cu scopul de a limita impactul asupra mediului și a îmbunătății calitatea vieții locuitorilor Județului Timiș”[15].

[13] Consiliul Județean Timiș, Strategia județului Timiș privind dezvoltarea serviciilor sociale 2014-2020.
[14] Expert Consulting SRL, Strategia sectorială de dezvoltare turistică a județului Timiș 2018-2028.
[15] Consiliul Județean Timiș, Strategia de Eficiență energetică a Județului Timiș 2021-2027.

Strategia se bazează pe o serie de obiective specifice orientate către informarea și educarea părților interesate în legătură cu domeniul energetic, creșterea aportului județului la îndeplinirea angajamentelor asumate de România prin aderarea la Tratatul de Aderare și implementarea acquis-ului comunitar, promovarea eficienței energetice prin creșterea ponderii surselor regenerabile, promovarea tehnologiilor și echipamentelor durabile, fundamentarea unui portofoliu de proiecte de dezvoltare investiționale în sectorul energetic, fundamentarea elaborării de politici, proiecte și programe în domeniu, precum și către identificarea consumurilor energetice de la nivelul județului. Astfel, strategia identifică principalele domenii de intervenție pentru sectorul energetic din județul Timiș, respectiv energia electrică, termoficarea, clădirile, transportul, deșeurile, achizițiile publice ecologice și informarea și conștientizarea cetățenilor.

PLANUL DE MENȚINERE A CALITĂȚII AERULUI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ (2019-2023) este important la nivel județean întrucât identifică principalele nevoi și provocări cu care se confruntă județul la momentul elaborării și conturarea unui set de măsuri specifice care să asigure menținere a unei calități cât mai ridicate a aerului de pe teritoriul județean. Cele 9 măsuri propuse prin plan sunt următoarele[16]:

- Reabilitare/modernizare infrastructură de transport și infrastructuri conexe;
- Mărirea gradului de folosire a transportului public și încurajarea utilizării mijloacelor de transport în comun și a bicicletelor pentru fluidizarea traficului;
- Îmbunătățirea infrastructurii agricole, modernizarea drumurilor de exploatare agricole;
- Reabilitarea termică a clădirilor publice și a locuințelor;
- Realizare/modernizare parcuri și spații publice urbane de agrement, identificare terenuri degradate pentru plantare perdele forestiere/împăduriri;
- Retenția pulberilor și a mirosurilor specifice;
- Îmbunătățirea programului de salubrizare de la nivelul județului Timiș;
- Realizare/extindere rețea de distribuție a gazelor naturale;
- Înlocuirea/îmbunătățirea echipamentelor utilizate în sectorul industrial;
- Campanii de conștientizare a populației cu privire la efectele poluării atmosferice, sursele majore de poluare și poluanți specifici, măsurile propuse pentru menținerea calității aerului la nivelul județului Timiș.

Nu în ultimul rând, important la nivelul județului este și documentul de candidatură al municipiului Timișoara pentru titlul de Capitală europeană a culturii 2021. Acesta evidențiază principalele abordări pe care municipiul reședință de județ dorește a le implementa pentru a diminua problemele și provocările identificate precum absența energiei civice, lipsa toleranței față de grupurile marginale, diminuarea spațiului public sau lipsa unui profil internațional.

Astfel, conceptul propus pentru municipiul Timișoara se bazează pe o strategie participativă (Shine your light!) și o strategie de comunicare (Light up your city!), cele două lucrând împreună pentru a defini viziunea artistică a municipiului.

Totodată, în cadrul acestei propuneri sunt concretizate și 5 direcții principale[17]:

- **TIMIȘOARA DESCHISĂ |** Gestionarea culturii are la bază democrația participativă, în cadrul căreia sectorul public creează un mediu propice activităților culturale de înaltă calitate.

[16] Consiliul Județean Timiș, Plan de menținere a calității aerului în județul Timiș, 2019.
[17] Timișoara 2021 – Capitală Europeană a Culturii.

- **TIMIȘOARA CREATIVĂ |** Arta contemporana este încurajată într-o maniera activă, acordând o importanță deosebită dimensiunii experimentale și interdisciplinarității.
- **TIMISOARA IMPLICATĂ |** Unitatea și diversitatea culturală conlucrează permanent, iar identitatea culturală a orașului, aflată într-un perpetuu proces de redefinire, își are rădăcinile în caracterul multicultural, multilingvistic și multiconfesional al orașului.
- **TIMIȘOARA CONECTATĂ |** Orașul se află în contact direct cu mișcările artistice contemporane din România și Europa.
- **TIMIȘOARA RESPONSABILĂ |** Patrimoniul natural și cel construit sunt protejate iar spațiile publice bine puse la punct și deschise oferă o experiență culturală și artistică bogată și diversă.

Participarea municipiului Timișoara oferă acestuia o vizibilitate ridicată atât la nivel național, cât și la nivel european, putând să atragă după sine o creștere a turismului local, acest lucru beneficiind economia locală atât a municipiului, dar și a județului. Municipiul Timișoara este un centru urban important la nivel județean, conturând astfel multiple posibilități de dezvoltare atât a teritoriului său administrativ, cât și a celui județean.

3.5. IMPLEMENTAREA DOCUMENTELOR STRATEGICE DIN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2014-2020

În perioada 2014-2020, județul Timiș a implementat o serie de proiecte aferente documentelor strategice active la nivelul Consiliului Județean Timiș. Cel mai important astfel de document este Strategia de Dezvoltare Economică și Socială a Județului Timiș 2015-2020 (2023). În cele ce urmează este prezentat Raportul privind analizarea gradului de implementare a Strategiei de Dezvoltare Ecnomică și Socială a Județului Timiș 2015-2020 (2023), realizat de Consiliul Județean Timiș:

I).-Componenta CJTimiș și Instituții subordonate - Planul de Acțiune al Județului Timiș pentru pregătirea, promovarea și implementarea proiectelor ca parte a Programului Strategic Multianual de Dezvoltare 2015-2023

Analiza gradului de implementare a SDES 2015-2020(2023) are la bază Planul de Acțiune al Județului Timiș pentru pregătirea, promovarea și implementarea proiectelor ca parte a Programului Strategic Multianual de Dezvoltare 2015-2023 aferent SDES 2015-2023.

Din cauza faptului că, procesul de prelucrare și evaluare a datelor la nivelul tuturor proiectelor incluse în Programul Strategic Multianual de Dezvoltare aferent SDES 2015-2020 (2023), este o activitate de mai lungă durată, analiza gradului de implementare a SDES 2015-2020(2023) s-a efectuat pornind de la proiectele prioritizate în Planul de Acțiune al Județului Timiș pentru componenta Consiliul Judeţean Timiş, instituţii și servicii subordonate pentru care au existat oportunități și posibilități de finanţare și respectiv decizii/hotărâri, precum și resurse alocate pentru implementarea proiectelor.

Proiectele cuprinse în Planul de acțiune au fost inițiate și se implementează în perioada programare 2014-2020, perioadă pentru care se aplică regula “n+3”. Din perspectiva utilizării fondurilor nerambursabile alocate României în perioada 2014-2020, acest fapt presupune că activitățile aferente proiectelor pot fi realizate până la data de 31.12.2023.

Prin urmare, prezentul Raport de evaluare este unul intermediar, rezultatele finale (gradul final de implementare) ale Strategiei urmând să fie analizate după încheierea ciclului de programare.

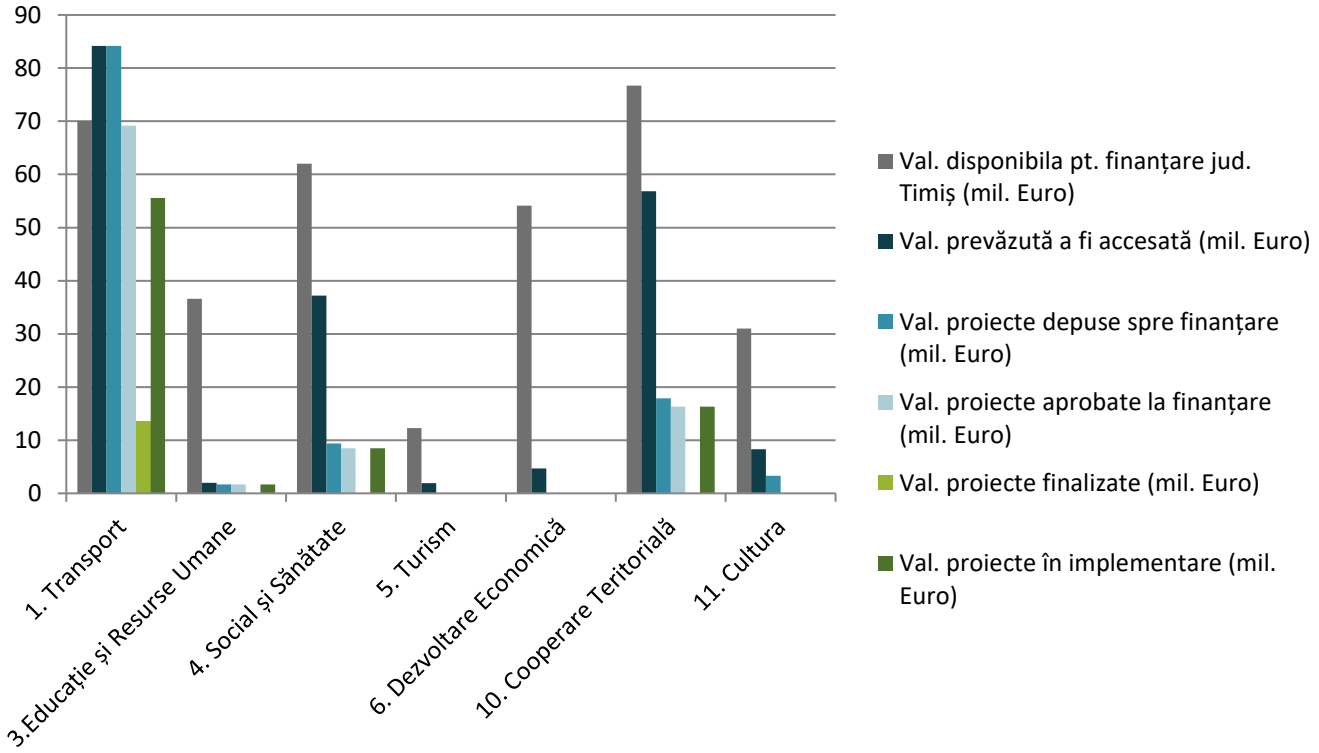
1.1-Analiza Stadiu implementare Plan Acțiune CJ Timiș 2017-2020 pentru pregatirea, promovarea și implemenatarea proiectelor de investiții ca parte a Programului Strategic Multianual aferent SDES Timiș 2015-2020(2023) – finanțări din fonduri UE și Guvernamentale

*Indicatori Analiza Stadiu implementare **Plan Acțiune CJ Timiș 2017-2020** pentru pregatirea, promovarea și implemenatarea proiectelor de investiții ca parte a Programului Strategic Multianual aferent SDES Timiș 2015-2020(2023) – **finanțări din fonduri UE și Guvernamentale****

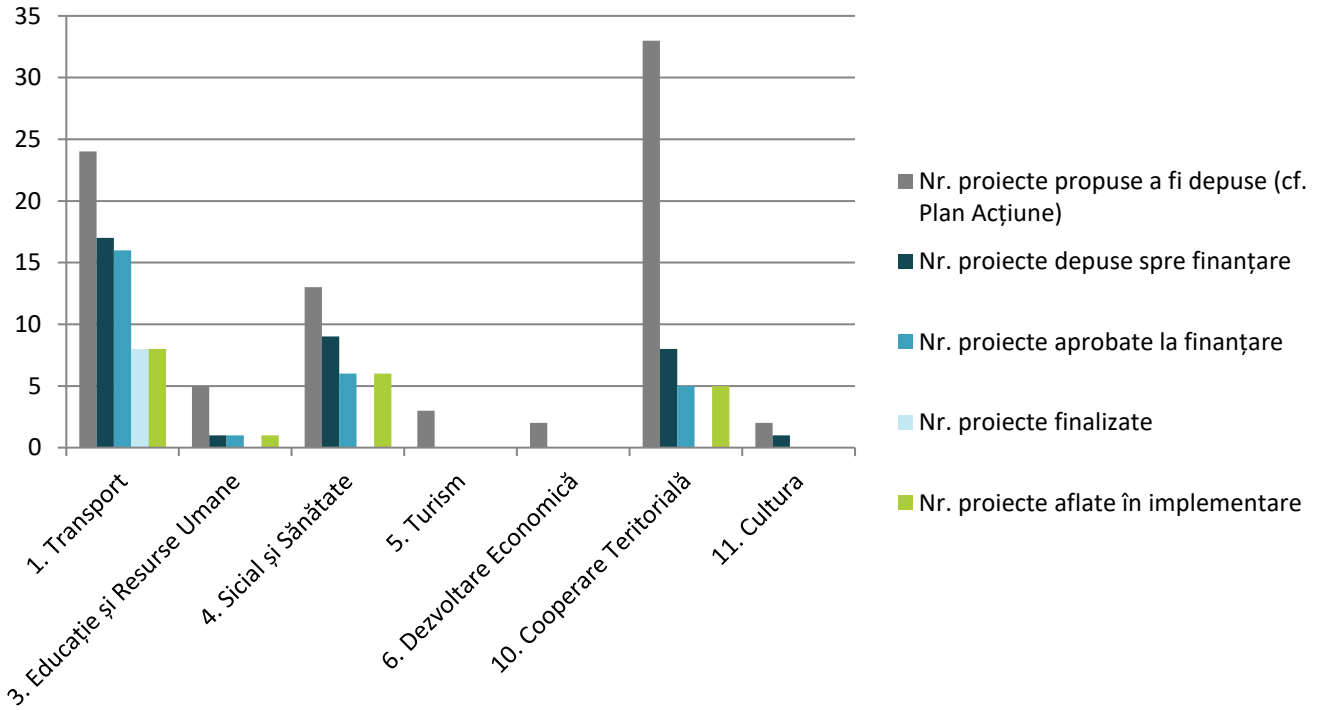
Axa SDES Timis 2015-2023	Valoare (mil. Euro***) disponibilă pt. finanțare Timiș Progr. UE	Valoare (mil. Euro***) estimată/propusa a fi accesată în Planul de Actiune CJ Timiș	Nr proiecte promovate ca prioritare în Planul de Acțiune	Nr. proiecte depuse spre finanțare	Valoare proiecte depuse spre finanțare (mil. Euro)	Nr. proiecte aprobate la finanțare	Valoare proiecte aprobate la finanțare (mil.Euro**)	Nr. proiecte finalizate	Valoare proiecte finalizate (mil.Euro**)	Nr. proiecte în implementare	Valoare proiecte în implementare (mil.Euro**)	Rata de realizare –R, (val. Proiecte finalizate+implementare /val. Proiecte propuse) (%)	Rata de accesare (val.tot. proiecte finalizate+implem / val. totala disponibilă) (%)	Indicatori fizici de rezultat					Indicatori valorici
														Tronsoane nou construite nr/km	Tronsoane modernizate nr/km	Tronsoane reabilitate nr/km	Nr beneficiari directi/ potentiali	Alt Indicator Propus prin proiect	Cost mediu/(km, buc, UM, m²) – (Euro)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
1.Transport	40,0* 30,0**	84,18	24	17	84,18	16	69,18	8	13,60	8	55,58	82,18	98.80	11 / 73,6	2 / 6,5	0 / 0	Populația județului Timiș (770.900 cetățeni)	-	367.240 euro/km
3.Educație și Resurse Umane	36,6	2,0	5	1	1,69	1	1,69	0	0	1	1,69	84,5	4,60	Nu se aplică	Nu se aplică	Nu se aplică	cca. 370 elevi și cadre didactice beneficiari direcți	Clădire Liceu eficientizată Energetic	661 euro/m²
4.Social și Sănătate	62,0	37,2	13	9	9,4	6	8,5	0	0	6	8,5	22,9	13,70	Nu se aplică	Nu se aplică	Nu se aplică	336 persoane-beneficiari direcți	Un nr. de 6 Case tip familial ; Un nr de 3 Centre de zi	-
5.Turism	12,3	1,9	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	Nu se aplică	Nu se aplică	Nu se aplică	-	-	-
6.Dezvoltare Economică	54,1	4,7	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	Nu se aplică	Nu se aplică	Nu se aplică	-	-	-
10.Cooperare Teritorială	76,68	56,82	33	8	17,89	5	16,29	0	0	5	16,29	28,67	21,25	Nu se aplică	Nu se aplică	Nu se aplică	Populatia care beneficiaza de servicii de raspuns transfrontalier, imbunatatite prin proiect (770.900 cetățeni), Regiunea Vest	Multiple dotari specializate pt ISU Timis și ISU Arad, + dotari echipam. specializate Cladire Spital Maternitate	Nu se aplică
11.Cultura	31,0	8,3	2	1	3,33	0	0	0	0	0	0	0	0,00	Nu se aplică	Nu se aplică	Nu se aplică	700.000 locuitori jud. Timiș	Cladire Reabilitata	-
Total	**342,68**	**197,10**	**82**	**36**	**116,49**	**28**	**95,66**	**8**	**13,60**	**20**	**82,06**	**48,53**	**27,92**						

Sursa: *Planul de Acțiune **CJ Timiș** pentru pregatirea, promovarea și implemenatarea proiectelor de investiții 2017-2020 – date prelucrate*

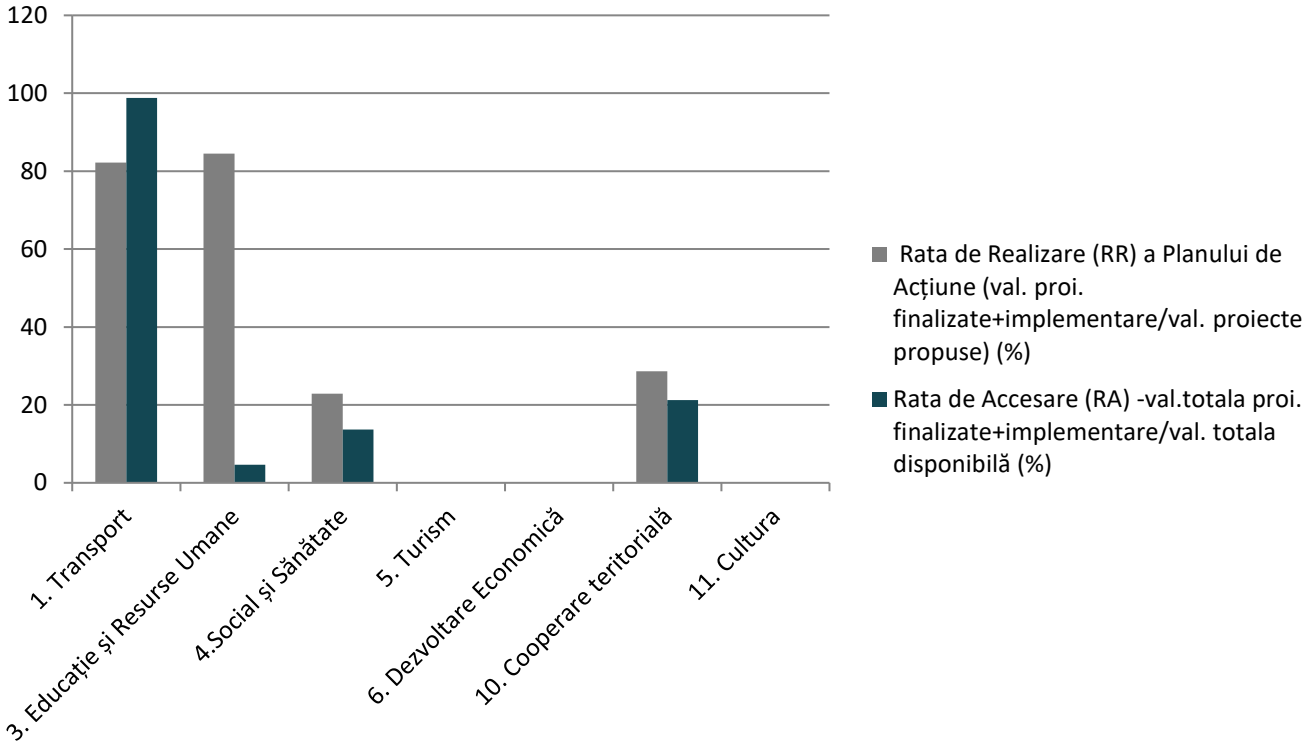
***Notă** - *în analiza au fost luate in considerare doar acele programe de finanțare pentru care autoritățile județene au fost eligibile – județul Timiș;*
**Sumă disponibilă la finanțare pe programul POR 2014-2020 - infrastructura de transport drumuri județene -pt. Județul Timiș ;*
***Suma propusa a fi accesata pe Programul Guvernamental PNDL II -2017;*
**** Cursul de referință luat în calcul este de 4,8 lei=1 euro*

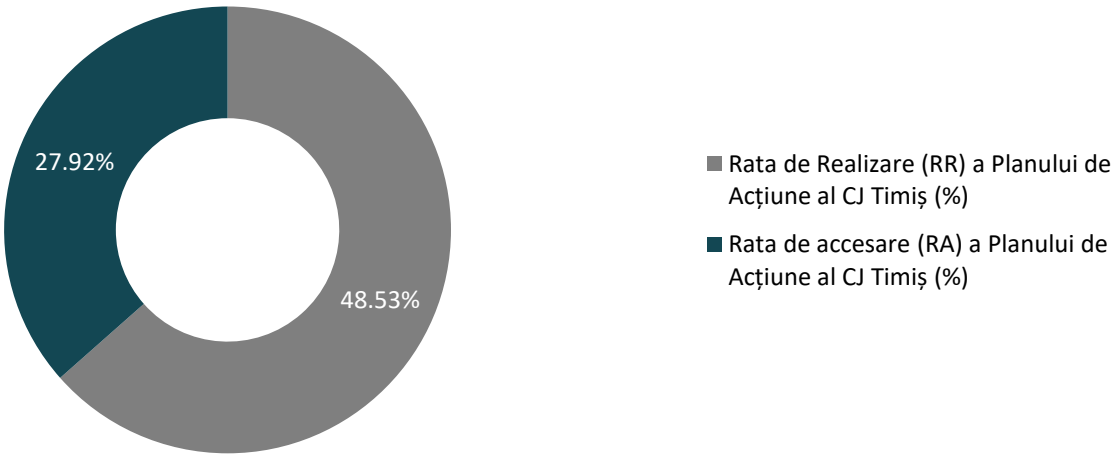
Valoare Plan de Acțiune CJ Timiș 2017-2020, ca parte a Programului Strategic Multianual de dezvoltare aferent SDES 2015-2020(2023) – **finanțări din fonduri UE și Guvernamentale (mil. Euro)**

Numarul proiectelor propuse a fi finanțate incluse în Planul de Acțiune CJ Timiș 2017-2020, ca parte a Programului Strategic Multianual de dezvoltare aferent SDES 2015-2020(2023) – **finanțări din fonduri UE și Guvernamentale (mil. Euro)**

Rata de Realizare (RR), respectiv Rata de Accesare (RA) a fondurilor de finanțare nerambursabilă UE și Guvernamentale pe Axele de dezvoltare

Rata de Realizare (RR), respectiv Rata de Accesare (RA) a Planului de Acțiune al CJ Timiș 2017-2020

În perioada analizată, conform Tabel nr.1.1 și a reprezentărilor grafice - Graficul nr. 1.1, respectiv Graficul nr. 1.2, numărul total de proiecte incluse în Planul de Acțiune al județului Timiș 2017-2020, ca parte a Programului Strategic Multianual de Dezvoltare socio-economică a județului Timiș pentru perioada 2015-2023, este de 132 proiecte.

Pentru un număr de 82 de proiecte au fost identificate posibile surse alternative de finanțare (respectiv programe cu finanțare nerambursabilă ale Uniunii Europene, programe de finanțare cu fonduri guvernamentale disponibile

în perioada de programare 2014-2020), din care un număr de 36 proiecte în valoare totală de cca. 116,49 mil. Euro au fost pregătite și transmise spre a fi finanțate efectiv din fonduri nerambursabile au fost finalizate documentațiile tehnice.

Din cele 36 proiecte depuse spre finanțare la Autoritățile de Mangement ale programelor de finanțare unde Consiliul Județean a fost eligibil, perecum și pe fondurile guvernamentale, au fost aprobate la finanțare un număr de 28 proiecte în valoare totală de cca. 95,66 mil. Euro.

Cele mai multe proiecte au fost depuse pe Axa 1. Transport – 17 proiecte, în valoare toatală de cca. 84,18 mil. Euro, din care au fost aprobate la finanțare un număr de 16 proiecte în valoare de cca. 69,18 mil. Euro:

- proiecte depuse spre finanțare pe Programul POR 2014-2020 - 7 proiecte, în valoare de cca. 58,77 mil Euro și
- proiecte depuse spre finanțare din Programul Guvernamental PNDL II 2017-2019 - 10 proiecte în valoare de cca. 25,35 mil. Euro

Pe Axa 4. Social și Sănătate au fost depuse un număr de 9 proiecte în valoare de cca. 9,5 mil. Euro, din care au fost aprobate la finanțare un număr de 6 proiecte în valoare de cca. 8,5 mil. Euro.

De asemenea, conform datelor din tabelul 1.1, se poate observa faptul că, în perioada de referinţă analizată, au fost finalizate un număr de 8 proiecte, în valoare de cca. 13.60 mil. Euro, finanțate din fonduri nerambursabile UE sau Guvernamentale, toate regăsindu-se pe Axa Transport - infrastructură rutieră de drumuri județene.

În acest context, este necesară precizarea faptului că proiectele aflate în implementare în perioada de referință, pe perioada de programare curentă 2014-2020 vor fi finalizate până la finele anului 2023, din perspectiva absorbției fondurilor nerambursabile UE pe programele de finanțare accesate la nivelul anului 2023 - (regula n+3).

Pe Axa.5 Turism, din cele 3 proiecte propuse spre promovare nu a fost depus niciun proiect pentru finanțare pe programele cu finanțare europeană sau guvernamentală, aceeași situație regăsindu-se și pe Axa 6. Dezvoltare Economică, unde din cele 2 proiecte propuse în Planul de Acțiune, nu a fost depus niciun proiect pentru finanțare pe programele europene, ele fiind propuse a fi finanțate cu fonduri guvernamentale (Compania Națională pentru Investiții).

Pe Axa Cooperare Teritorială au fost incluse spre promovare în Planul de Acțiune un număr de 33 proiecte în valoare totală estimată de cca.56,82 mil. Euro. Au fost depuse spre finanțare cu fonduri europene un număr de 8 proiecte în valoare de cca. 17,89 mil. Euro, depuse pe programele de cooperare IPA Ro-Se 2014-2020, respectiv Interreg CBC Ro-Hu 2014-2020. În perioada de referință au fost aprobate la finanțare un număr de 5 proiecte în valoare de cca. 16,29 mil. Euro, proiecte care se află în implementare.

Trebuie precizat faptul că, în Planul de Acțiune un număr de 19 proiecte cu posibilă sursă de finanţare fonduri nerambursabile pe programele de finanţare - cooperare tranfrontalieră, sunt încadrate în Prioritatea 2, ceea ce înseamnă că acestea vor putea fi propuse spre finanțare pentru perioada de programare la finanțări din fonduri nerambursabile 2021-2027.

De asemenea, pe Axa Cultura au fost promovate un număr de 2 proiecte în valoare totală estimată de cca. 8,3 mil. Euro, din care a fost depus spre finanțare un singur proiect în valoare de cca. 3,33 mil. Euro, proiect care nu a fost aprobat la finanțare în perioada de referință.

Din tabelul 1.1, respectiv Graficul nr. 1.3 și Graficul nr. 1.4, reiese faptul că Rata de realizare (RR) a Planului de Acțiune este de cca. 48,53%, fiind dată de raportul procentual dintre valoarea proiectelor finalizate și în implementare, și valoarea proiectelor propuse. Cel mai mare procent al Ratei de realizare (RR) se înregistrează pe Axa Transport – cca, 82.18%. Trebuie luat în considerare faptul că, din cele 132 proiecte incluse în Planul de Acțiune al CJ Timiș 2017-2020, un număr de cca. 32 proiecte sunt încadrate în Prioritatea 2, ceea ce reprezintă aproximativ 24,1 % din totalul proiectelor propuse, proiecte care pot fi luate în considerare a fi depuse spre finanțare pentru perioada de programare 2021-2027.

Rata de accesare (RA) a fondurilor nerambursabile este de cca. 27,92%, aceasta fiind dată de raportul procentual dintre valoarea totală a proiectelor finalizate și în implementare, și valoarea totală disponibilă pentru a fi accesată.

În ceea ce privește indicatorii fizici de rezultat, din tabelul 1.1 se observă că în urma finalizării, dar și a implementarii proiectelor aflate în derulare a proiectelor de infrastructură de drumuri – anul de referință 2023 (aplicând regula n+3), vor fi modernizate/reabilitate peste 81,1 km tronsoane de drumuri județene, în valoare totală de cca. 96,66 mil. Euro, la un cost mediu/km de cca. 367,2 mii. Euro.

De asemenea, prin implementarea proiectelor de pe Axa Social și Sănătate vor fi construite/modernizate/reabilitate 6 case de tip familial pentru copii cu dizabilități, precum și un număr de 3 centre de zi pentru persoane în vârstă, cu peste 336 de beneficiari direcți. Pe Axa Educație și Resurse Umane prin implementarea și finalizarea proiectului aflat în implementare, va fi eficientizată energetic clădirea Liceului „IRIS", cu peste 370 de elevi și cadre didactice beneficiari direcți.

Prin implementarea proiectelor aflate în implementare pe Axa Cooperare Teritorială va beneficia populaţia judeţului Timiş, respectiv a Regiunii Vest, prin îmbunătăţirea serviciilor de răspuns transfrontalier în situaţii de urgenţă, respectiv prin construirea unei maternităţi care să ofere servicii medicale la standarde europene.

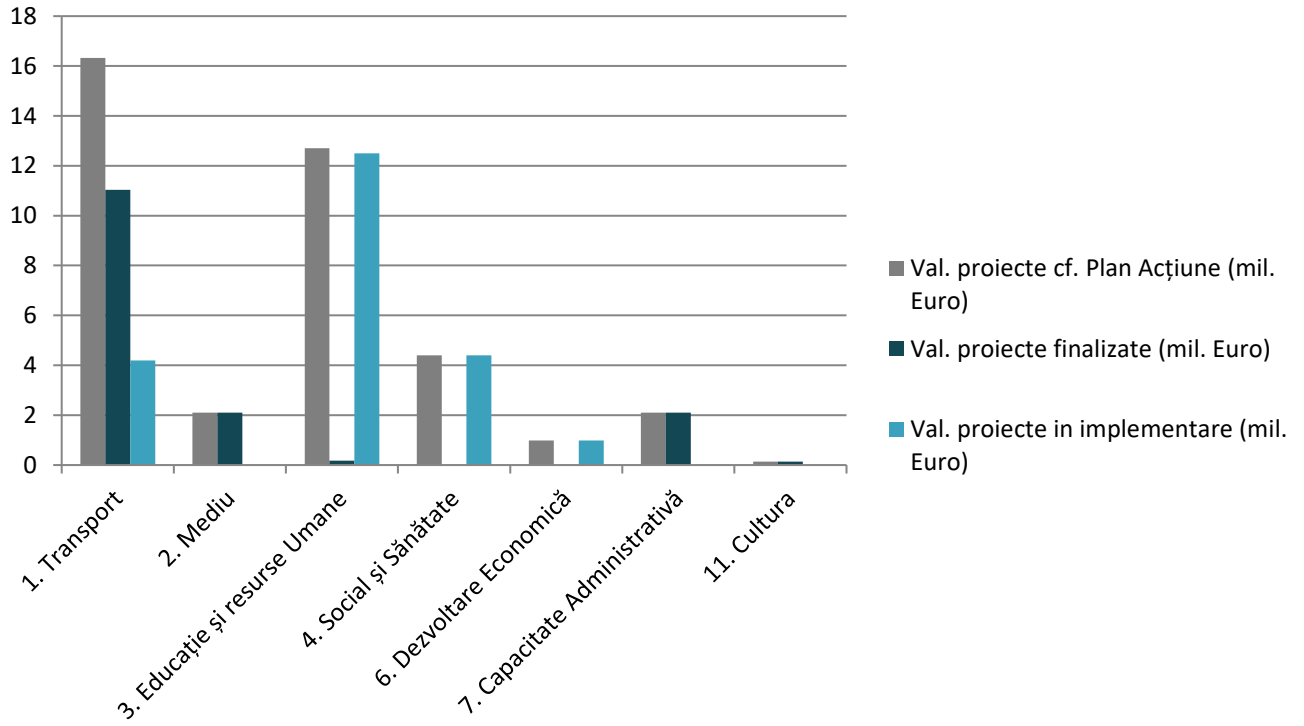
1.2-Analiza Stadiu implementare Plan Acțiune CJ Timiș 2017-2020 pentru pregatirea, promovarea și implemenatarea proiectelor de investiții ca parte a Programului Strategic Multianual aferent SDES Timiș 2015-2020(2023) – finanțări realizate exclusiv din fonduri proprii ale CJ Timiș

*Indicatori Analiza Stadiu implementare **Plan Acțiune CJ Timiș 2017-2020** pentru pregatirea, promovarea și implemenatarea proiectelor de investiții ca parte a Programului Strategic Multianual aferent SDES Timiș 2015-2020(2023) – **finanțări realizate exclusiv din fonduri proprii ale CJ Timiș***

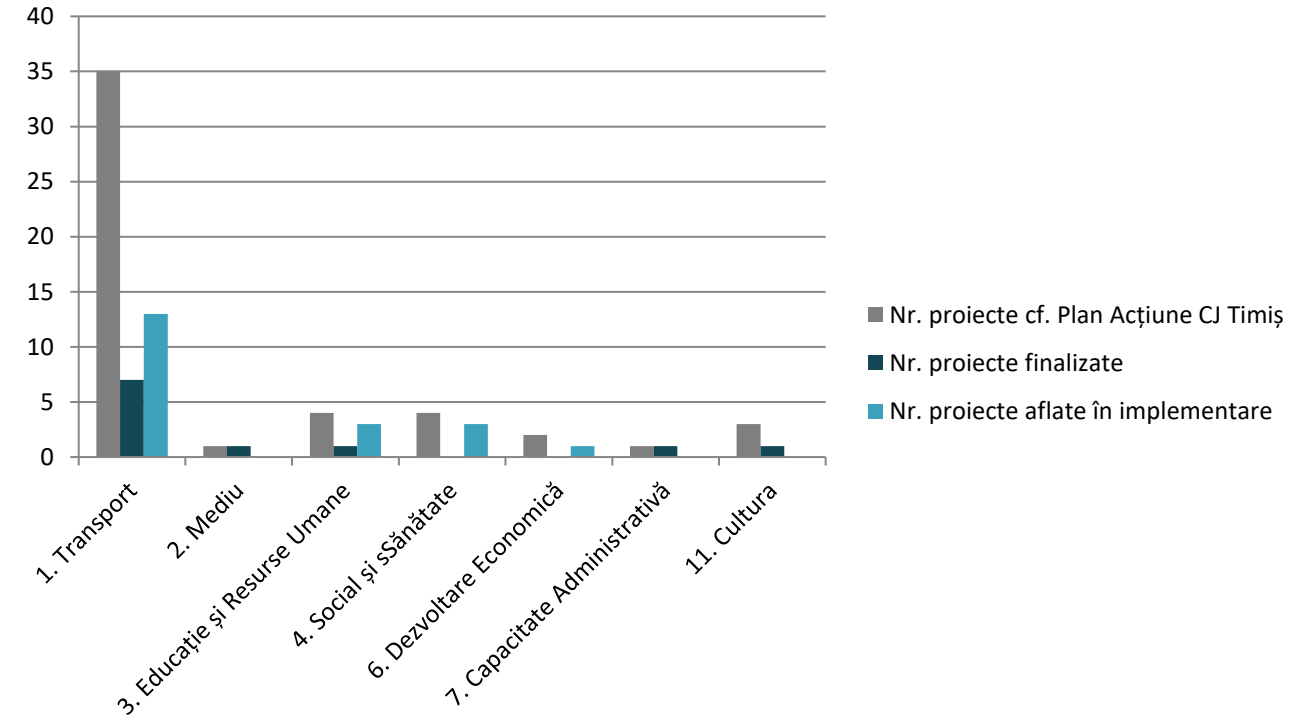
AXA	Nr. proiecte cf. Plan Acțiune	Valoare proiecte cf. Plan Acțiune (mil. Euro*)	Nr proiecte finalizate	Valoare proiecte finalizate (mil. Euro*)	Nr. proiecte în implementare	Valoare proiecte în implementare (mil. Euro*)	Indicatori fizici de rezultat					Indicatori valorici
							Tronsoane nou construite nr/km	Tronsoane modernizate nr/km	Tronsoane reabilitate nr/km	Nr beneficiari directi/ potentiali	Alt Indicator Propus prin proiect	Cost mediu/(km, buc, m²) –(Euro)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1.Transport	35	16,32	7	11,03	13	4,20	6 / 30,65	0	4 / 28,4	Populația Judetului Timis (770.900 cetățeni)	-	258.135 Euro/Km
2.Mediu	1	2,10	1	2,10	0	0,00	Nu se aplică	Nu se aplică	Nu se aplică	Populația Judetului Timis (770.900 cetățeni)	Celula depozitare gunoi menajer	-
3.Educație și Resurse Umane	4	12,70	1	0,18	3	12,50	Nu se aplică	Nu se aplică	Nu se aplică	cca. 276 elevi și cadre didactice beneficiari direcți.	Corp nou cladire construit Bazin de înot didactic	-
4.Social și Sănătate	4	4,40	0	0,00	3	4,40	Nu se aplică	Nu se aplică	Nu se aplică	cca. 367 elevi și cadre didactice beneficiari direcți	Cladire reabilitată	-
6.Dezvoltare Economică	2	0,99	0	0,00	1	0,99	Nu se aplică	Nu se aplică	Nu se aplică	Populatie jud Timiș	Centru legume/fructe	-
7.Capacitate Administrativă	1	2,10	1	2,10	0	0,00	Nu se aplică	Nu se aplică	Nu se aplică	250	Cladire reabilitată	-
11.Cultura	3	0,14	1	0,14	0	0,00	Nu se aplică	Nu se aplică	Nu se aplică	Populatie jud Timiș	Cladire reabilitata	-
Total	**50**	**38,75**	**11**	**15,55**	**20**	**22,09**						

Sursa: Planul de Acțiune ***CJ Timiș*** *pentru pregatirea, promovarea și implemenatarea proiectelor de investiții 2017-2020 - date prelucrate*

** Cursul de referință luat în calcul este de 4,8 lei=1 euro*

Valoare Plan de Acțiune CJ Timiș 2017-2020, ca parte a Programului Strategic Multianual de dezvoltare aferent SDES 2015-2020(2023) – **finanțări exclusiv din fonduri proprii ale CJ Timiș**

Numarul proiectelor incluse în Planul de Acțiune CJ Timiș 2017-2020, ca parte a Programului Strategic Multianual de dezvoltare aferent SDES 2015-2020(2023) – **finanțări exclusiv din fonduri proprii ale CJ Timiș**

În perioada de referință analizată, conform tabel nr.1.2, respectiv Graficul nr 1.5 și Graficul nr. 1.6, numărul de proiecte propuse spre finanțare exclusiv din bugetul propriu CJ Timiș, incluse în Planul de Acțiune al județului Timiș 2017-2020, ca parte a Programului Strategic Multianual de Dezvoltare Socio - Economică a județului Timiș, pentru perioada 2015-2023, este de 50 proiecte, în valoare totală estimată de cca.38,75 mil. Euro, din care un număr de 11 proiecte au fost finalizate în perioada de referință, în valoare de cca. 15,55 mil. Euro, iar un număr de 20 proiecte se află în implementare, în valoare de cca. 22,09 mil. Euro.

Cel mai mare număr de proiecte au fost prevăzute a se finanța din bugetul propriu al CJ Timiș, pe Axa Transport – infrastructură rutieră de drumuri județene - 35 proiecte în valoare totală de cca. 16,32 mil. Euro, din care au fost finalizate în perioada de referință analizată, un număr de 7 proiecte în valoare de cca. 11,03 mil/ Euro, iar un număr de 13 proiecte în valoare estimată de cca. 4,2 mil. Euro se află în implementare.

Pe Axa Mediu și Axa Capacitate Administrativă în perioada de referință analizată, au fost prevăzute a se finanța din bugetul propriu al CJ Timiș, cele mai puține proiecte, și anume câte un proiect pe fiecare axă de dezvoltare, în valoare de 2,1 mil. Euro fiecare, proiecte finalizate.

Pe Axa Educație și Resurse Umane au fost prevăzute pentru finanțare din bugetul propriu, un număr de 4 proiecte în valoare totală de cca. 12,7 mil. Euro, din care un proiect a fost finalizat în perioada de referință, în valoare de 0,18 mil. Euro, iar un număr de 3 proiecte se află în implementare în valoare de cca. 12,5 mil. Euro.

Pe Axa Social și Sănătate au fost incluse în Planul de Acțiune, pentru finanțare un număr de 4 proiecte în valoare totală estimată de cca. 4,4 mil. Euro, proiecte care se află în implementare.

Pe Axa Dezvoltare Economică au fost prevăzute la finanțare din bugetul propriu un număr de 2 proiecte în valoare totală estimată de cca. 0,99 mil. Euro, din care un singur proiect se află în implementare.

De asemenea, pe Axa Cultura au fost prevazute pentru finanțare un număr de 3 proiecte de investiții în valoare totală estimată de cca. 0,14 mil. Euro, din care un singur proiect a fost finalizat.

În ceea ce privește indicatorii fizici de rezultat, din tabelul 1.2 se observă că în urma implementării și finalizării proiectelor de infrastructură de drumuri au fost sau vor fi modernizate/reabilitate peste 59,5 km de drumuri județene, în valoare totală de cca.14,23 mil. Euro, la un cost mediu/km estimat de cca.258,1 mii. Euro.

De asemenea, prin implementarea proiectelor de pe Axa Social și Sănătate vor fi peste 367 de elevi și cadre didactice beneficiari direcți, ca urmare a reabilitării și modernizării clădirii Liceului Atanasiu.

Pe Axa Educație și Resurse Umane prin finalizarea proiectului aflat în implementare, vor fi peste 500 elevi și cadre didactice beneficiari direcți, prin modernizare clădire Liceu, respectiv construire bazin de înot didactic.

II).-Componenta APL Timiș și Instituții identificate cu proiecte incluse în Programul Strategic Multianual aferent SDES 2015-2020 (2023)

Analiza gradului de implementare a SDES 2015-2020(2023) are la bază proiectele incluse în Programul Strategic Multianual de Dezvoltare 2015-2023 aferent SDES 2015-2023 ale Administrațiilor Publice Locale (APL) Timiș și Institutii importante identificate .

Din cauza faptului că, procesul de prelucrare și evaluare a datelor la nivelul tuturor proiectelor incluse în Programul Strategic Multianual de Dezvoltare aferent SDES 2015-2020 (2023), este o activitate de mai lungă durată, analiza gradului de implementare a SDES 2015-2020(2023) s-a efectuat inițial pornind de la proiectele prioritizate în Planul de Acțiune al Județului Timiș pentru componenta Consiliul Judeţean Timiş, instituţii și servicii subordonate pentru care au existat oportunități și posibilități de finanțare și respectiv decizii/hotărâri, precum și resurse alocate pentru implementarea proiectelor, continuând cu. analiza gradului de implementare a SDES 2015-2020(2023) aferentă proiectelor incluse în Programul Strategic Multianual de Dezvoltare 2015-2023, ale APL Timiș și Institutiile importante identificate.

Proiectele cuprinse în Programul Strategic Multianual de Dezvoltare 2015-2020(2023) au fost inițiate și se implementează în perioada de programare 2014-2020, perioadă pentru care se aplică regula "n+3". Din perspectiva utilizării fondurilor nerambursabile alocate României în perioada 2014-2020, acest fapt presupune că activitățile aferente proiectelor pot fi realizate până la data de 31.12.2023.

Prin urmare, prezentul Raport de evaluare este unul intermediar, rezultatele finale (gradul final de implementare) ale Strategiei urmând să fie analizate după încheierea ciclului de programare.

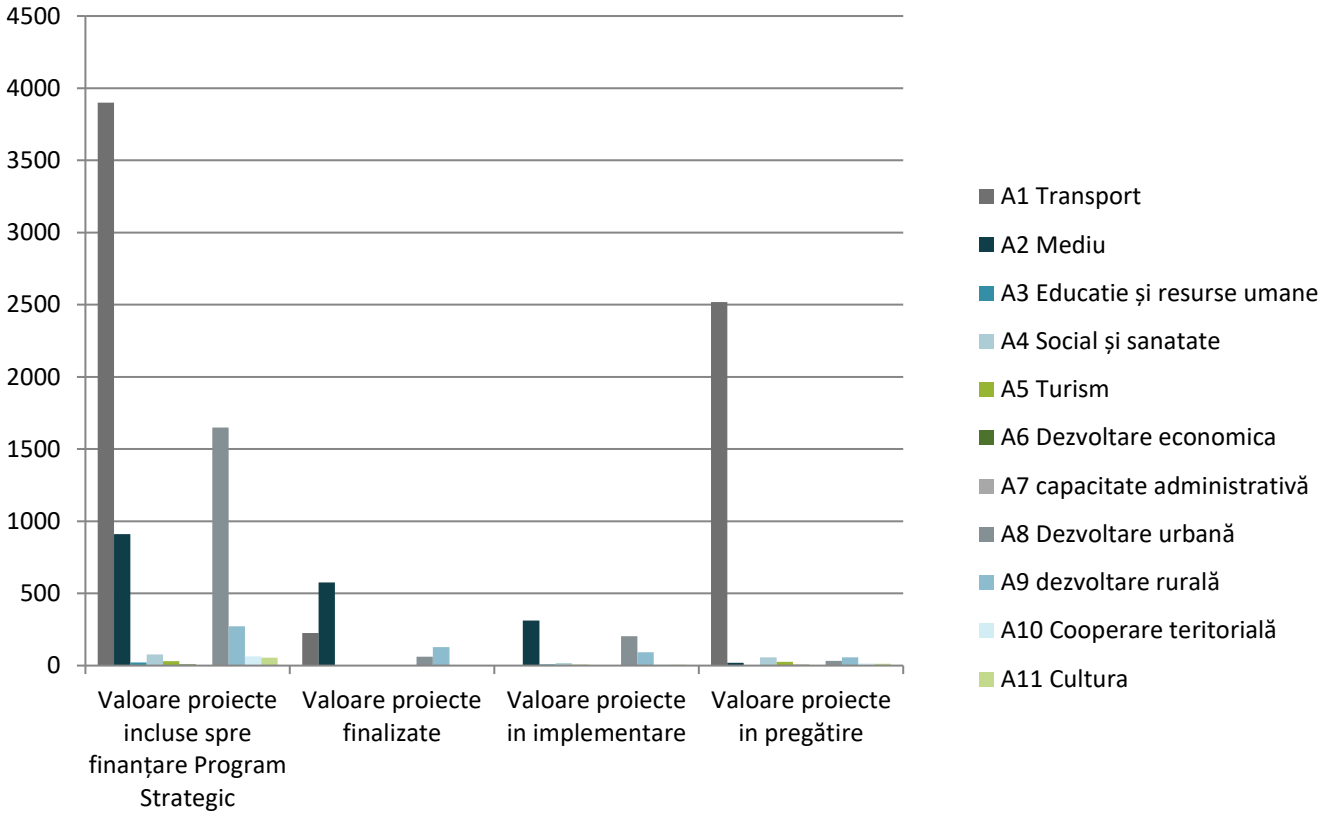
2.1-Analiza gradului de implementare proiecte ale APL și Instituții identificate incluse în Programul Strategic Multianual de Dezvoltare aferent SDES Timiș 2015-2020(2023) – finanțări realizate din fonduri externe nerambursabile și Guvernamentale

*Indicatori Analiza Stadiu implementare - **proiecte ale APL și Instituții identificate incluse în** **Programul Strategic Multianual de Dezvoltare** aferent SDES Timiș 2015-2020(2023), pentru pregatirea, promovarea și implemenatarea proiectelor de investiții – **finanțări realizate din fonduri externe nerambursabile și Guvernamentale** **

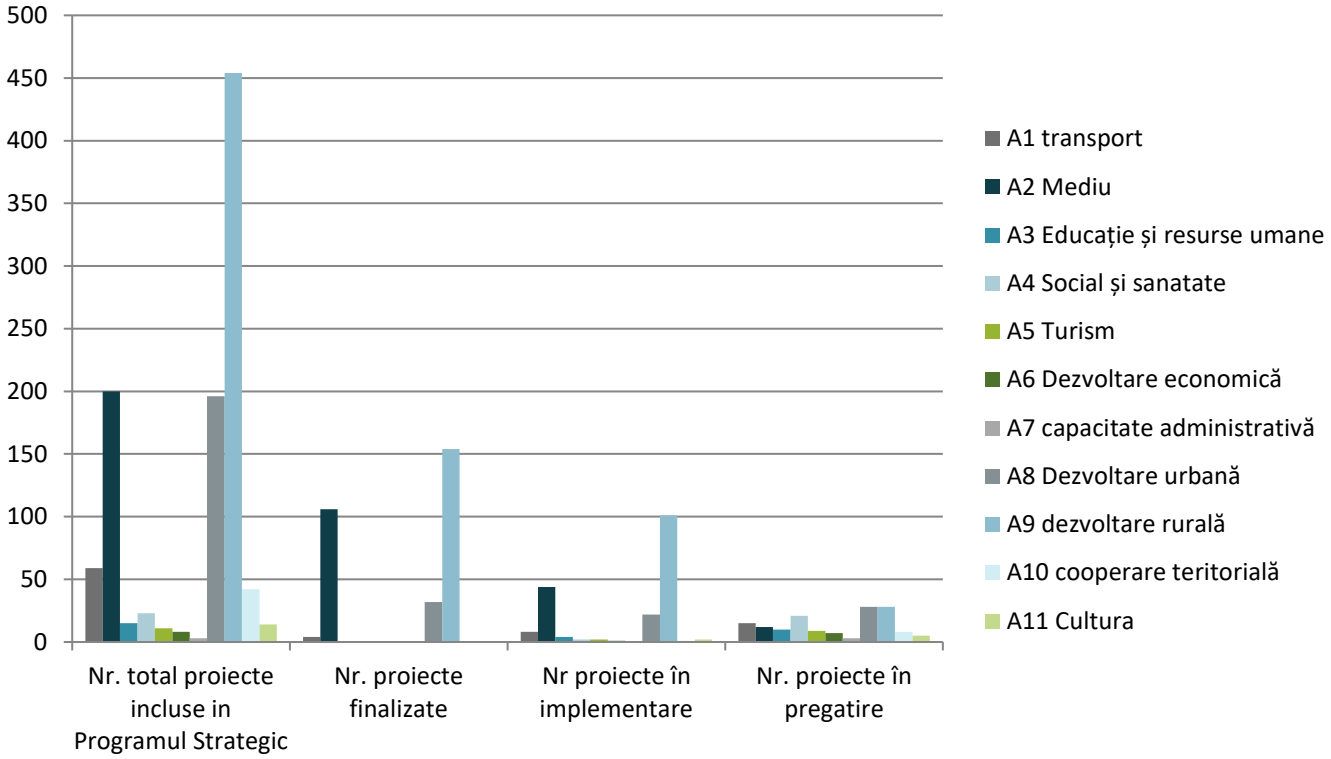
Axa SDES Timis 2015-2020(2023)	Nr. proiecte incluse (prevazute) spre finanțare în Programul Strategic	Valoare proiecte incluse (prevăzute) spre finanțare în Programul Strategic (mil. Euro)	Nr. proiecte finalizate	Valoare proiecte finalizate (mil. Euro)	Nr. proiecte aflate în implementare	Valoare proiecte aflate în implementare (mil. Euro)	Nr. proiecte aflate în pregătire	Valoare proiecte aflate în pregatire (mil. Euro)	Rata de accesare (RA) a Programului Strategic (val. proi finaliz. +val proiecte în implem./val. proiecte prevaz. Spre finanțare (%)	Rata de realizare (RR) a Programului Strategic (nr. proi. Finalizate+nr proi în implem./nr. proiecte prevazute spre finanțare (%)
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Transport	59	3.979,11	4	225,0	8	0,92	15	2.518,62	5,68	20,33
2. Mediu	200	911,54	106	577,32	44	313,13	12	19,6	97,68	75,00
3. Educație și Resurse Umane	15	21,20	0	0,00	4	9,70	10	0,36	45,75	26,66
4.Social și Sănătate	23	76,03	0	0,00	2	16,66	21	57,26	21,92	8,70
5.Turism	11	30,50	0	0,00	2	5,25	9	25,25	17,50	18,18
6.Dezvoltare Economică	8	8,70	0	0,00	1	4,06	7	4,63	46,66	12,50
7. Capacitate Administrativă	3	0,47	0	0,00	0	0,00	3	0,47	0,00	0,00
8. Dezvoltare Urbană	196	1.649,97	32	62,09	22	202,88	28	31,73	16,07	27,55
9. Dezvoltare Rurală	454	273,82	154	127,93	101	92,67	28	58,67	80,55	56,17
10.Cooperare Teritorială	42	62,55	0	0,00	1	6,00	8	14,64	9,68	2,38
11.Cultura	14	54,77	0	0,00	2	6,00	2	12,00	10,95	14,28
Total	**1025**	**7.068,66**	**296**	**991,44**	**187**	**654,57**	**143**	**2.743,23**	**23,29**	**47,12**

Sursa: Programul Strategic Multianual de Dezvoltare 2015-2020(2023) – date prelucrate

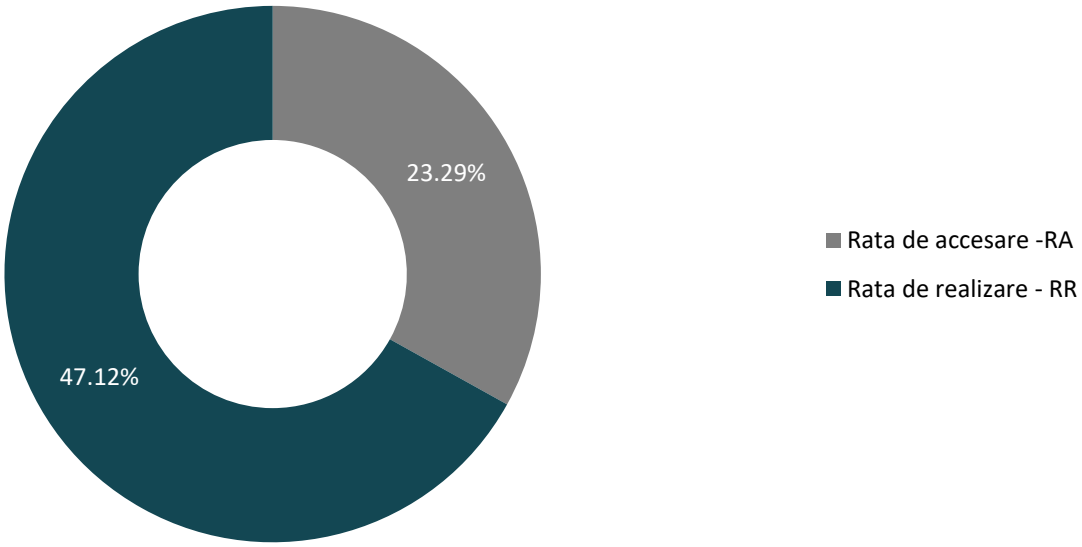
***Notă** - *în analiza au fost luate in considerare doar acele programe de finanțare pentru care APL Timiș și Instituțiile identificate care au fost eligibile – județul Timiș;*
*** Cursul de referință luat în calcul este de 4,8 lei=1 euro*

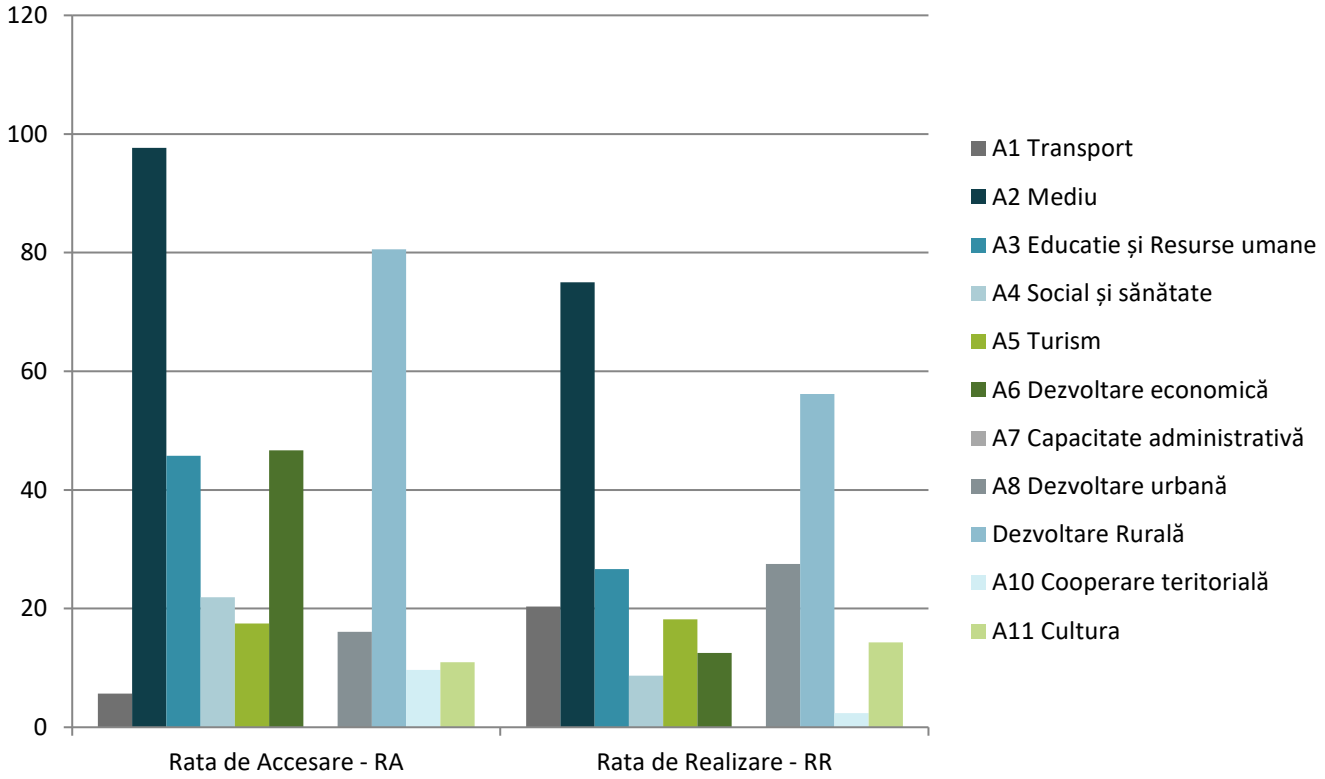
Valoare proiecte (***ale APL și Instituții identificate)*** incluse în Programului Strategic Multianual de dezvoltare aferent SDES 2015-2020(2023) – **finanțări din fonduri UE și Guvernamentale (mil. Euro)**

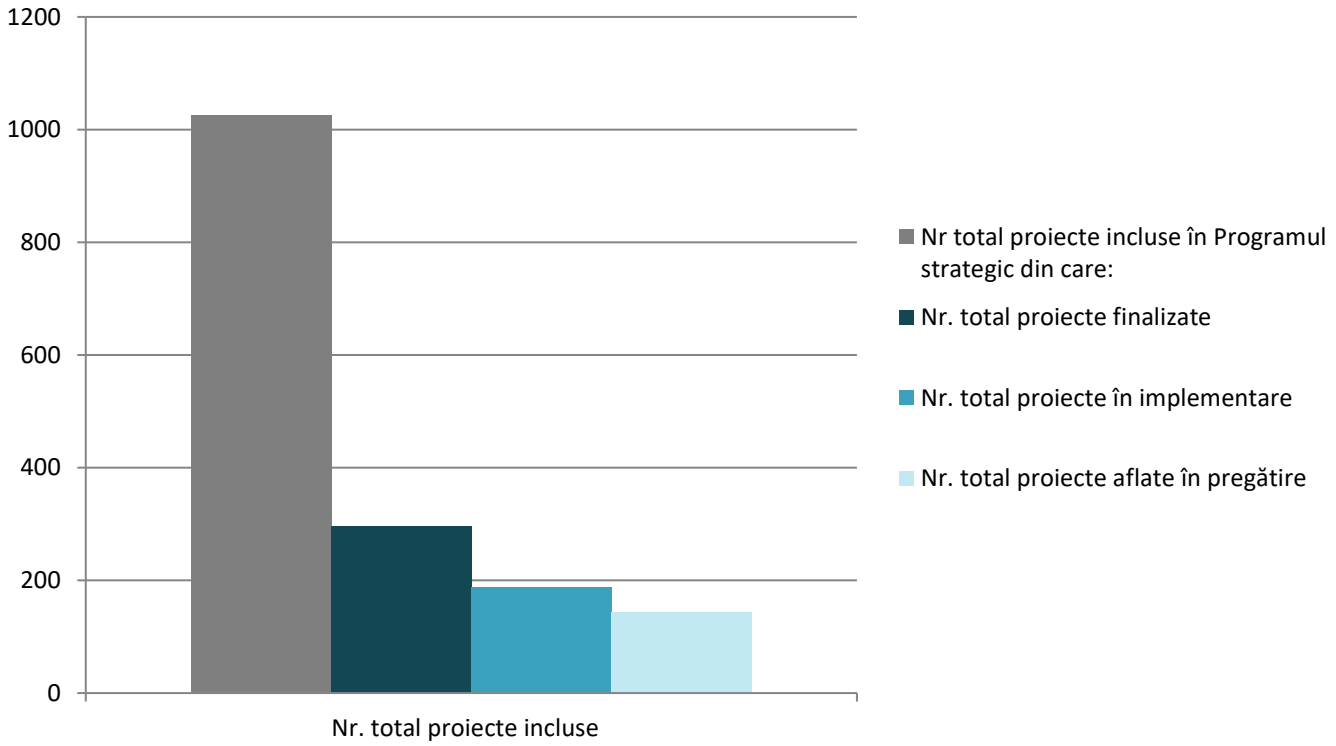
Numarul de proiecte (***ale APL și Instituții identificate)*** incluse în Programul Strategic Multianual de dezvoltare aferent SDES 2015-2020(2023) – **finanțări din fonduri UE și Guvernamentale (mil. Euro)**

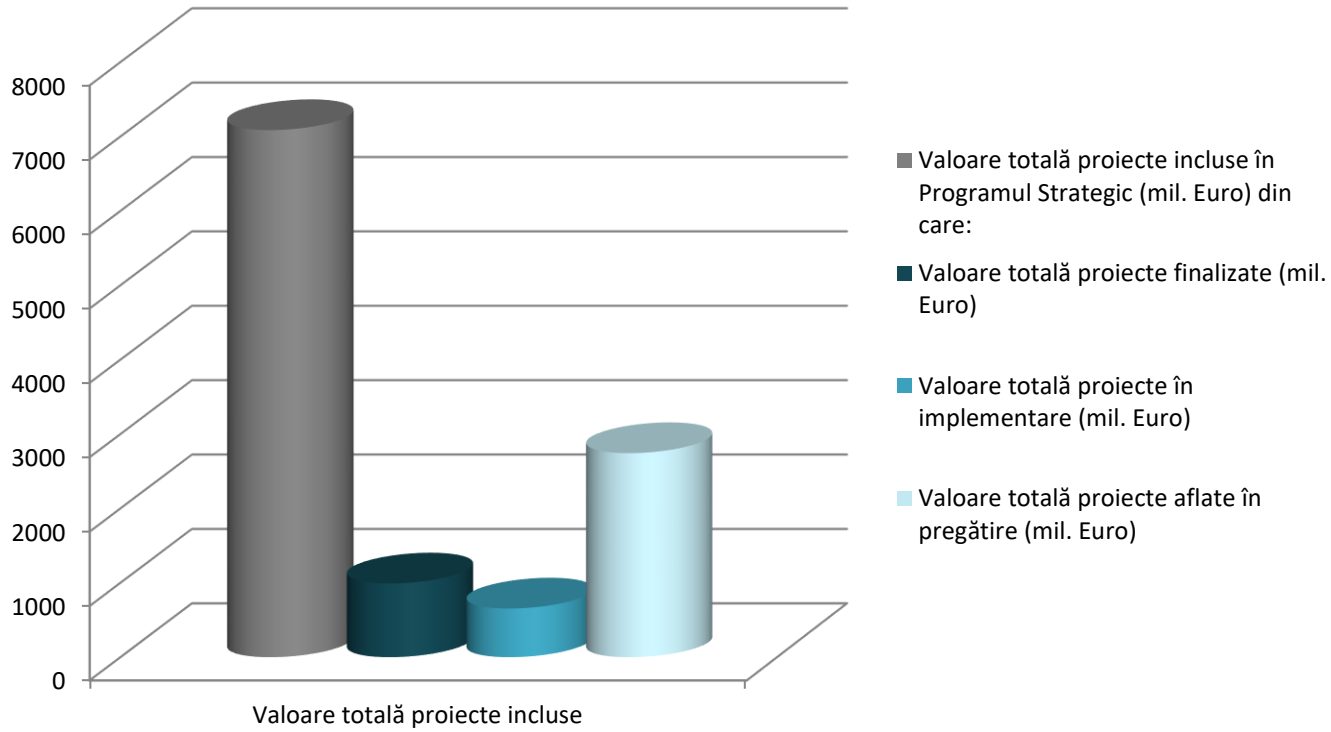
Rata de Realizare (RR), respectiv Rata de Accesare (RA) (proicte ***- APL și Instituții identificate),*** ale Programului Strategic Multianual de dezvoltare aferent SDES 2015-2020(2023) – **finanțări din fonduri UE și Guvernamentale (mil. Euro)**

Rata de Realizare (RR), respectiv Rata de Accesare (RA) a fondurilor din finanțări nerambursabile UE și Guvernamentale pe Axele de dezvoltare

Numarul total de proiecte (***ale APL și Instituții identificate)*** incluse în Programul Strategic Multianual de dezvoltare aferent SDES 2015-2020(2023) – **finanțări din fonduri UE și Guvernamentale (mil. Euro)**

Valoare totală proiecte (***ale APL și Instituții identificate)*** incluse în Programul Strategic Multianual de dezvoltare aferent SDES 2015-2020(2023) – **finanțări din fonduri UE și Guvernamentale (mil. Euro)**

În perioada analizată, conform Tabel nr.2.1 și a reprezentărilor grafice (graficul nr. 2.1, respectiv graficul nr. 2.2, graficul nr.2.5 și graficul 2.6), numărul total de proiecte ale APL Timiș și Instituții identificate, incluse în Programul Strategic Multianual al județului Timiș aferent SDES 2015-2020 (2023) este de 1025 proiecte în valoare totală estimată de cca. 7.068,66 mil. Euro.

Proiectele incluse în Progarul Strategic au fost depuse spre finanțare pe programele de finanțare nerambursabilă UE, precum și pe programele Guvernamentale unde APL Timiș și Instituțiile identificate, au fost eligibile și anume: Programul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR) 2014-2020, Programul Operational Regional (POR) 2014-2020, POIM 2014-2020, Fondul de Mediu, AFIR, CBC Ro-Hu 2014-2020, IPA Ro-se 2014-2020, PNDL I și II.

De asemenea, conform datelor din tabelul 2.1, se observă faptul că , în perioada de referință analizată au fost finalizate un număr de 296 proiecte în valoare totală de cca. 991,44 mil. Euro, finanțate din fonduri nerambursabile UE sau Guvernamentale.

Din totalul de 1024 proiecte incluse în Programul Strategic, un număr de 187 proiecte se află în implementare în valoare de cca. 654,57 mil. Euro, iar un nunmăr de 143 de proiecte se află în pregătire, în valoare de cca. 2.743,23 mil. Euro, pe programele de finațare nerambursabilă UE și Guvernamentale.

În acest context, este necesară precizarea faptului că proiectele aflate în implementare în perioada de referință, pe perioada de programare curentă 2014-2020 vor fi finalizate până la finele anului 2023, din perspectiva absorbției fondurilor nerambursabile UE pe programele de finanțare accesate la nivelul anului 2023 - (regula n+3).

Pe Axa Transport au fost incluse în Programul Strategic un număr de 59 proiecte, în valoare de cca. 3.979,11 mil. Euro, din care un număr de doar 4 proiecte au fost finalizate, în valoare de 225 mil. Euro, un număr de 8 proiecte se află în implementare în valoare de cca. 920.000 Euro, iar cca. 15 proiecte se află în pregătire în valoare estimată de cca. 2.518,62 mil. Euro.

Pe Axa Mediu au fost incluse un număr de 200 proiecte în valoare de cca. 911,54 mil. Euro, din care 106 proiecte au fost finalizate în perioada de referință, în valoare de cca. 577,32 mil. Euro, cca. 44 proiecte se află în implementare în valoare de cca. 313,13 mil.Euro, iar un număr de 12 proiecte se află în pregatire în valoare de cca. 19,6 mil. Euro. Majoritatea covârșitoare a proiectelor de pe această axă sunt proiecte de infrastructură de înființare/extindere/ reabilitare rețele alimentare cu apă potabilă sau rețele de canalizare, finanțate prin programele de finanțare nerambursabilă UE PNDR 2014-2020, Fondul de Mediu și fonduri guvernamentale - PNDL I /II.

Pe Axa Educație și resurse umane, din cele 15 proiecte incluse spre finanțare în valoare de cca. 21,20 mil. Euro nu a fost finalizat nicun proiect în perioada de referință analizată. Un număr de 4 proiecte se află în implementare în valoare de cca. 9,70 mil. Euro, iar un număr de 10 proiecte se află în pregătire, în valorae de cca. 360.000 euro.

Pe Axa Social și Sănătate au fost prevăzute spre finanțare un număr de 23 proiecte, în valoare de cca. 76,03 mil. Euro, din care nu a fost finalizat niciun proiect în perioada de referință. Un număr de 2 proiecte se află în implementare în valoare de cca. 16,66 mil. Euro, iar un număr de 21 proiecte se află în pregătire cu o valoare de cca. 57,26 mil. Euro.

Cel mai mic număr de proiecte se înregistraeză pe Axa Dezvoltare economică – 8 proiecte în valoare de cca. 8,70 mil. Euro, din care un proiect se află în implementare în valoare de 4,06 mil. Euro, iar un număr de 7 proiecte se află în pregătire în valoare de cca. 4,63 mil. Euro, respectiv Axa Capacitate Administrativă – 3 proiecte în valoare de cca. 0,47 mil. Euro, toate cele 3 proiecte se află în pregatire.

Pe Axa Turism au fost incluse spre promovare la finanțare un număr de 11 proiecte în valoare de cca. 30,50 mil. Euro, însă în perioada de referință nu a fost finalizat niciun proiect. Din cele 11 proiecte incluse în Programul Strategic, un număr de 9 proiecte în valoare de cca. 25,25 mil. Euro se află în pregatire, (un număr de 2 proiecte se află la stadiul de propunere sau Fișă de proect).

Pe Axa Dezvoltare Urbană au fost incluse (în special proiecte ale Primăriei Timișoara), un număr de 196 proiecte în valoare totală de cca. 1.649,97 mil. Euro, din care un număr de 32 proiecte în valorae de cca. 62,09 mil. Euro au fost finalizate în perioada de referință analizată, iar un număr de 22 proiecte se află în implementare în valoare de cca. 202,88 mil. Euro. Un număr de 28 proiecte în valoare de cca. 31,73 mil. Euro se află în pregatire documentație (SPF, SF, PT).

Cel mai mare număr de proiecte incluse și promovate spre finanțare se înregistrează pe Axa Dezvoltare rurală, proiecte promovate de către APL din județul Timiș.

Astfel, în perioada de referință pe această axă au fost promovate un număr total de 454 proiecte în valoare totală de cca. 273,82 mil. Euro, din care un număr de 154 proiecte au fost finalizate, în valorae de cca. 127,93 mil. Euro, 101 proiecte se aflau în implementare cu o valoare totală de cca. 92,67 mil. Euro, iar un număr de 28 proiecte în valoare de cca. 58,67 mil Euro se aflau în pregatire documentație.

Pe Axa Cooperare Teritorială au fost incluse spre promovare la finanțare un număr de 42 proiecte în valoare de cca. 62,55 mil. Euro, în perioada analizată nu a fost finalizat nici un proiect. Din cele 42 proiecte incluse în Programul Strategic, un proiect se află în implementare în valoare de cca. 6 mil. Euro, iar un număr de 8 proiecte în valoare de cca. 14,64 mil Euro se află în pregătire. Celelalte 33 proiecte incluse, se află la stadiul de Fișă Proiect sau Propunere.

Pe Axa Cultură, au fost incluse spre promovare la finanțare un număr de 14 proiecte în valoare de cca. 54,77 mil. Euro, nefiind finalizat niciun proiect. Un numă de 2 proiecte în valoare de cca. 6 mil. Euro se aflau în implementare, iar 2 proiecte în valoare cca. 12 mil. Euro se află în pregatire. Celelalte 10 proiecte incluse în Programul strategic se află la stadiul De Fișă Proiect sau Propunere.

Din tabelul 2.1, respectiv Graficul nr. 2.3 și Graficul nr. 2.4, reiese faptul că Rata de realizare (RR) a Programului Strategic Multianual județul Timiș 2015-2023 pentru proiectele APL Timiș și Instituții identificate este de cca. 47,12%, fiind dată de raportul procentual dintre numărul proiectelor finalizate și în implementare, și numărul

proiectelor propuse. Cel mai mare procent al Ratei de realizare (RR) se înregistrează pe Axa Mediu – cca. 75%, iar cel mai mic procent al RR a fost înregistrat pe Axa Capacitate administrativă (0,00%).

Rata de accesare (RA) a fondurilor nerambursabile este de cca. 23,29%, aceasta fiind dată de raportul procentual dintre valoarea totală a proiectelor finalizate și în implementare, și valoarea totală a proiectelor incluse spre finanțare în Programul Strategic. Cel mai mare procent al RA a fost înregistrat pe Axa Mediu – 97,68 %, iar cea mai mică Rată de Accesare a fost înregistrată pe Axa Capacitate Administrativă – 0,00%, aceasta din cauza faptului că, din cele 3 proiecte incluse și promovate pentru finanțare, toate se află în pregatire documentație.

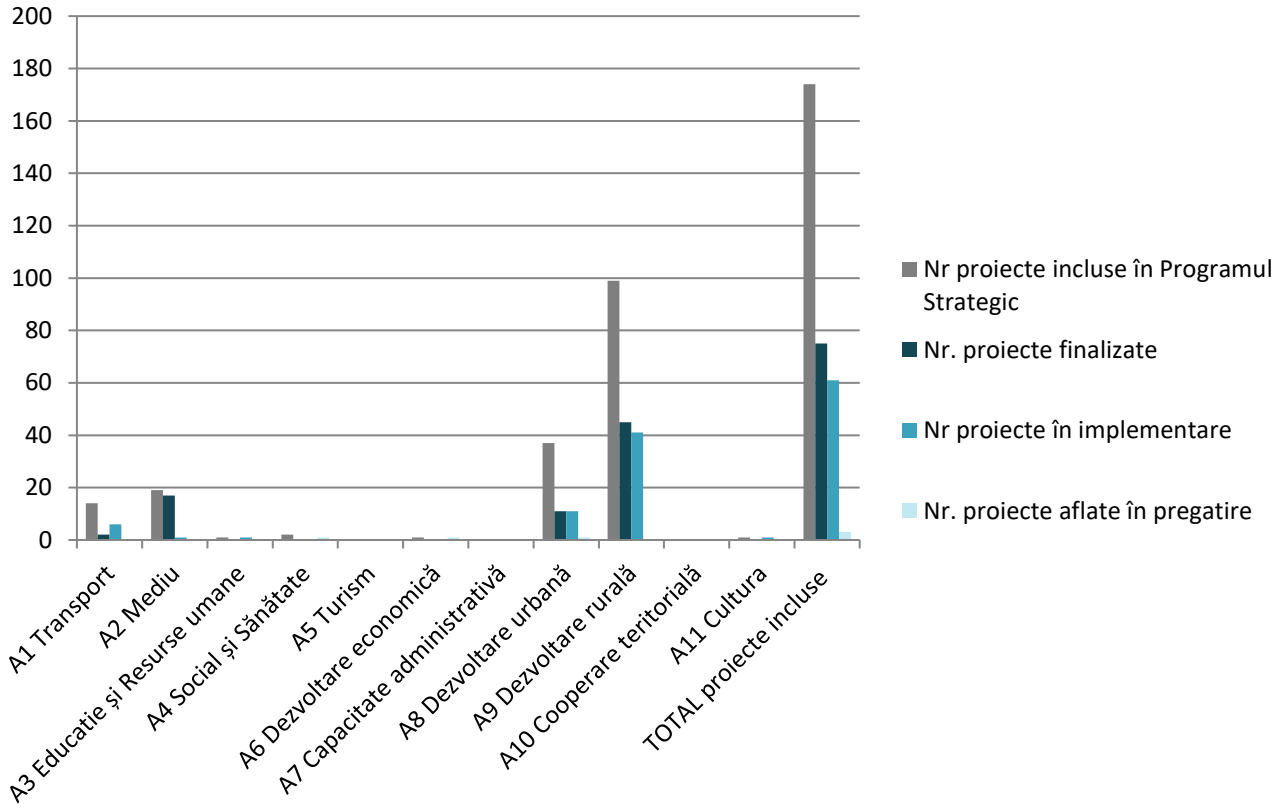
2.2- Analiza Grad Implementare proiecte ale APL și Instituții identificate, incluse în Programul Strategic Multianual de Dezvoltare aferent SDES Timiș 2015-2020(2023) – finanțări realizate exclusiv de la bugetul propriu al APL/Instituții Identificate

*Indicatori Analiza Stadiu implementare - **proiecte ale APL și Instituții identificate incluse în** **Programul Strategic Multianual de Dezvoltare** aferent SDES Timiș 2015-2020(2023), pentru pregatirea, promovarea și implemenatarea proiectelor de investiții – **finanțări realizate exclusiv de la bugetul propriu al APL/Instituții Identificate** **

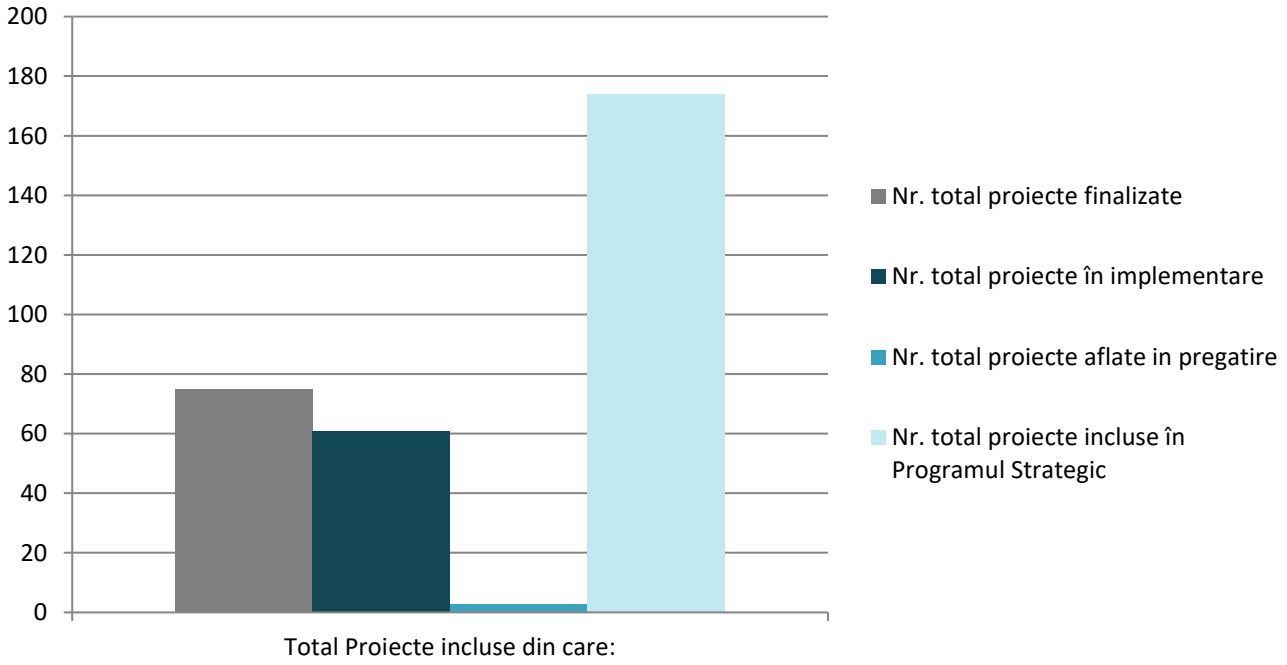
Axa SDES Timis 2015-2020(2023)	Nr. proiecte incluse (prevazute) spre finanțare în Programul Strategic	Valoare proiecte incluse (prevăzute) spre finanțare în Programul Strategic (mil. Euro)	Nr. proiecte finalizate	Valoare proiecte finalizate (mil. Euro)	Nr. proiecte aflate în implementare	Valoare proiecte aflate în implementare (mil. Euro)	Nr. proiecte aflate în pregătire	Valoare proiecte aflate în pregatire (mil. Euro)
	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Transport	14	5,54	2	0	6	4,61	0	0
2. Mediu	19	15,79	17	5,44	1	1,50	0	0
3. Educație și Resurse Umane	1	13,27	0	0	1	13,27	0	0
4.Social și Sănătate	2	2,11	0	0	0	0	1	0
6.Dezvoltare Economică	1	0	0	0	0	0	1	0
8. Dezvoltare Urbană	37	52,71	11	19,05	11	31,92	1	1,22
9. Dezvoltare Rurală	99	32,36	45	14,66	41	12,66	0	0
10.Cooperare Teritorială	0	0	0	0	0	0	0	0
11.Cultura	1	5,25	0	0	1	5,25	0	0
Total	**174**	**127,03**	**75**	**39,15**	**61**	**69,21**	**3**	**1,22**

Sursa: Programul Strategic Multianual al județului Timiș 2015-2020(2023) – date prelucrate

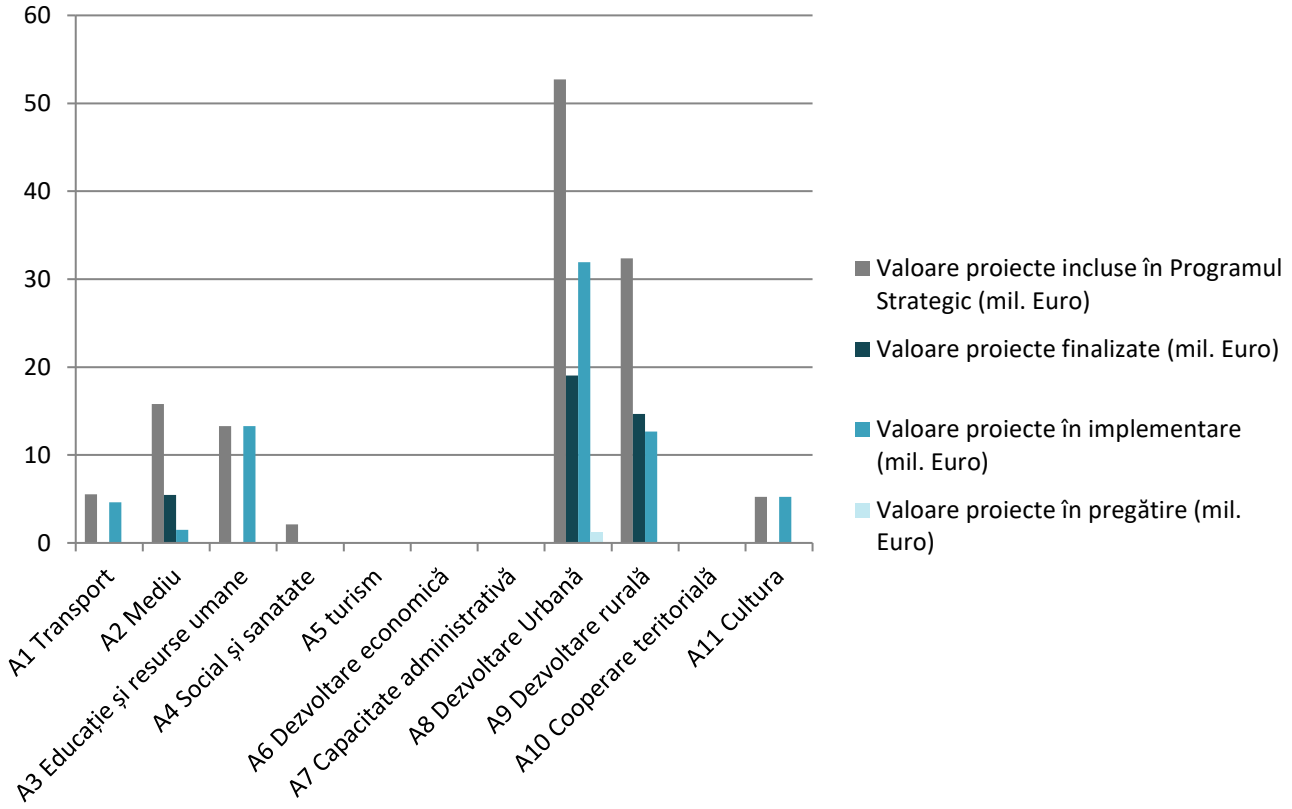
*Nota: * Cursul de referință luat în calcul este de 4,8 lei=1 euro*

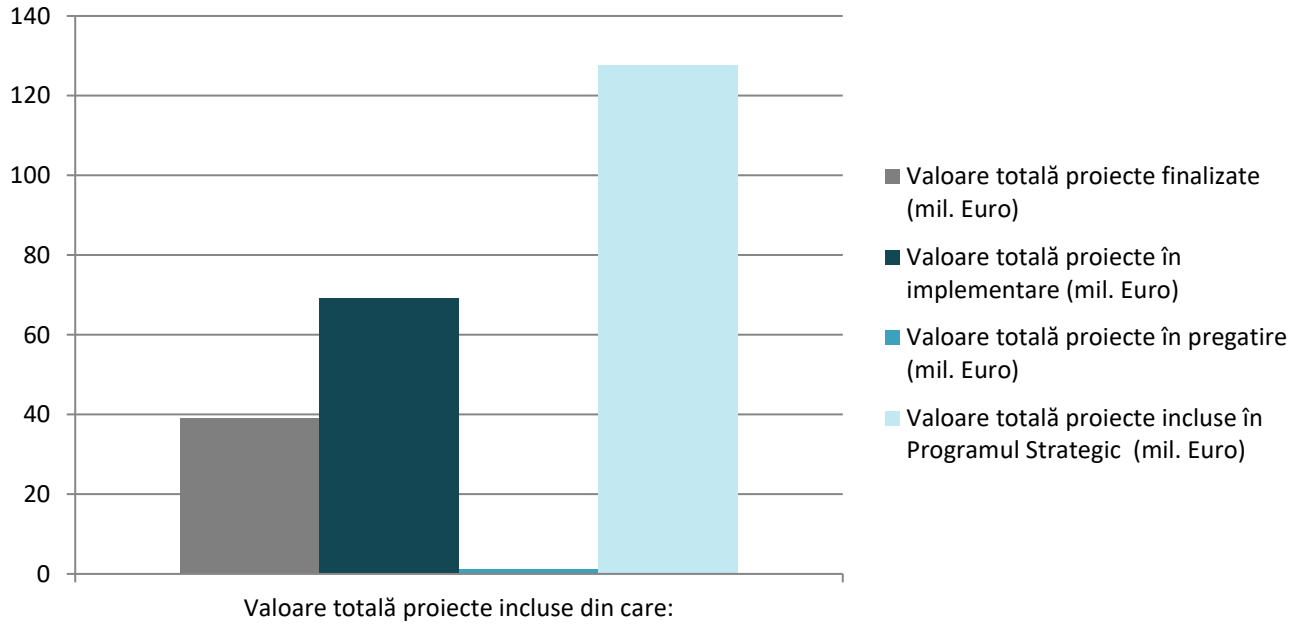
Număr proiecte incluse în Programul Strategic Multianual 2015-2020(2023) – **finanțări exclusiv din fonduri proprii ale APL / Instituții identificate**

Număr total proiecte incluse în Programul Strategic Multianual 2015-2020(2023) – **finanțări exclusiv din fonduri proprii ale APL / Instituții identificate**

Valoarea proiectelor incluse în Programul Strategic Multianual 2015-2020(2023) – **finanțări exclusiv din fonduri proprii ale APL / Instituții identificate**

Valoarea totală a proiectelor incluse în Programul Strategic Multianual 2015-2020(2023) – **finanțări exclusiv din fonduri proprii ale APL / Instituții identificate**

În perioada de referință analizată, conform tabel nr.2.2, respectiv Graficul nr 2.7 și Graficul nr. 2.9, numărul de proiecte propuse spre finanțare exclusiv din bugetul propriu CJ Timiș, incluse în Programul Strategic Multianual de Dezvoltare Socio - Economică a județului Timiș, aferent SDES Timiș pentru perioada 2015-2023, este de 174

proiecte, în valoare totală estimată de cca.127,03 mil. Euro, din care un număr de 75 proiecte au fost finalizate în perioada de referință, în valoare totală de cca. 39,15 mil. Euro, iar un număr de 61 proiecte se află în implementare, în valoare de cca. 69,21 mil. Euro. De asemenea, un număr de 3 proiecte în valoare de 1,22 mil Euro se aflau în pregatire, diferența de cca. 34 proiecte se află la stadiul de Fișă de proiect sau Propunere.

Cel mai mare număr de proiecte au fost incluse în Programul Strategic și prevăzute a se finanța din bugetul propriu al APL și Instituții identificate, pe Axa Dezvoltare Rurală –- 99 proiecte (proiecte ale APL Timiș) în valoare totală de cca. 32,36 mil. Euro, din care au fost finalizate în perioada de referință analizată, un număr de 45 proiecte în valoare de cca. 14,66 mil. Euro, iar un număr de 41 proiecte în valoare estimată de cca. 12,66 mil. Euro se află în implementare.

Din tabelul 2.2 rezultă faptul că pe Axa Turism , respectiv Capacitate administrativă nu au fost prevăzute proiecte spre finanțare din bugetul propriu, de către APL Timiș și Instituții Identificate.

Pe Axa Transport din cele 14 proiecte incluse în Programul Strategic Multianual, în valoare de cca. 5,54 mil. Euro, un număr de două proiecte au fost finalizate, iar un număr de 6 proiecte în valoare de cca. 4,61 mil. Euro se aflau în implementare.

Pe Axa Mediu, au fost incluse și prevăzute spre finanțare din bugetul propriu, un număr de 19 proiecte în valoare de cca. 15,79 mil. Euro, din care 17 proiecte au fost finalizate, în valoare de cca. 5,44 mil. Euro, iar un proiect în valoare de 1,50 mil. Euro se afla în implementare.

Pe Axele Educație și resurse umane, Dezvoltare economică, respectiv Axa Cultura, a fost inclus în Programul Strategic Multianual cîte un proiect pe fiecare Axă. Astfel pe Axa Educație și resurse umane a fost inclus un proiect în valoare de cca. 13,27 mil. Euro, proiect aflat în pregatire. Pe Axa Dezvoltare economică a fost inclus un proiect aflat în pregătire documentație, iar pe Axa Cultură a fost inclus un proiect în valoare de cca. 5,25 mil. Euro, proiect aflat în pregătire documentație.

Pe Axa Social și sănătate au fost incluse un număr de 2 proiecte, în valoare de cca. 2,11 mil. Euro, din care un proiect se află în pregatire documentație.

Pe Axa Dezvoltare Urbană au fost incluse în Programul Strategic Multianual spre finanțare, un număr de 37 proiecte în valoare totală de cca. 32,36 mil. Euro, din care un număr de 11 proiecte au fost finalizate în valoare de cca. 19,50 mil. Euro, un număr de 11 proiecte în valoare de cca. 31,92 mil. Euro se aflau în implementare, iar un proiect în valoare de cca. 1,22 mil. Euro se află în pregătire documentație.

Din graficul nr. 2.8, respectiv graficul nr. 2.10 se poate observa că numărul total de proiecte finanțate din fonduri proprii este de 174 de proiecte în valoare totală de cca. 127,03 mil. Euro.

Dacă se compară numărul de proiecte finanțate din fonduri nerambursabile UE și Guvernamentale cu numărul proiectelor finanțate din bugetul propriu al APL Timiș și Instituții identificate, se observă o diferență destul de mare și anume:

- din fonduri nerambursabile și Guveramentale au fost incluse și prevazute spre finanțare un număr total de 1025 prtoiecte în valoare totală de cca. 7.068,66 mil. Euro, față de un număr de numai 174 proiecte finanțate din fonduri proprii, în valoare de cca. 127,03 mil. Euro.

B.

ANALIZA TERITORIALĂ ȘI ADMINISTRATIVĂ

4. PROFIL SPAȚIAL ȘI DEZVOLTARE TERITORIALĂ

4.1. REȚEAUA DE LOCALITĂȚI

Județul Timiș se află în vestul României, pe teritoriul Regiunii de Dezvoltare Vest, alături de județele Arad, Caraș-Severin și Hunedoara. Analiza contextului teritorial presupune trei niveluri de referință:

- context suprateritorial-transfrontalier;
- context suprateritorial național/regional;
- context județean.

Rețeaua de așezări a județului va fi analizată și prin prisma elementelor ce pot influența dezvoltarea acesteia și anume direcțiile strategice, coridoarele de transport, polii urbani polarizatori, formele de asociere și cooperare teritoriale la fiecare nivel teritorial de referință.

4.1.1. CONTEXT SUPRATERITORIAL – TRANSFRONTALIER

POLI DE DEZVOLTARE | Pornind de la contextul Europei de Est și a zonei balcanice din care face parte și județul Timiș, acesta se află în triunghiul format de capitalele europene Budapesta, Belgrad și București, cu care însă nu se află într-o competiție directă, pe fondul faptului că acești poli urbani au rolul de capitale naționale și o populație de peste 1,5 milioane de locuitori.

Poziția sa strategică în teritoriu, în aproprierea granței de vest, reprezintă o oportunitate pentru cooperarea transfrontalieră, susținută de apropierea dintre centrele urbane importante din România și Ungaria – Timișoara, Arad, Oradea, Szeged sau Debrecen. Acest fapt marchează importanța județului asupra teritoriului ce depășește limita regională și națională, județul Timiș având rolul de poartă de intrare în țară dinspre Serbia și Ungaria, fiind cel mai vestic județ al României. Acesta se învecinează la Vest cu județul Csongrád – Ungaria și la Sud-Vest cu provincia Voivodina – Serbia, legătura între aceste teritorii fiind asigurată de punctele de trecere a frontierei de la Cenad, respectiv cele de la Stamora, Moravița și Jimbolia.

AXE / CORIDOARE | Aflându-se pe direcția preferențială de legătură a României cu regiunile centrale și vestice ale Europei, Timișoara îndeplinește și rolul de hub (nod de transport intermodal) aerian regional prin legăturile disponibile către marile orașe (München, Frankfurt, Tirana, Hurghada, București, Barcelona, Madrid, Dortmund, Milano sau Londra). Totodată dubla reorientare a accesibilității spre Europa Centrală și spre București este accentuată și de faptul că reprezintă un nod în rețeaua TEN-T pe coridorul Rin Dunăre și constituie o oportunitate de conectare a rețelei de așezări a județului la rețeaua europeană.

Rețeaua trans-Europeană de transport (TEN-T) joacă un rol important în crearea unei rețele intermodale la nivel European ce include linii feroviare, drumuri, căi navigabile interioare, rute de transport maritime, porturi și aeroporturi și vizează creșterea competitivității economice și coeziunii sociale.

În acest context, relația Budapesta -Timișoara-București are un potential major în contextul în care Timișoara se află la aproximativ 400 km distanță de două așezări de peste 1 un milion de locuitori și pe coridorul Orient East-Med din rețeaua TEN-T.

Mai mult, rolul căilor ferate de pe rețeaua TEN-T Core este acela de a asigura conectivitatea feroviară internațională și națională inclusiv pe teritoriul României și propune coridoare feroviare în lungul cărora au fost modernizate sau sunt în curs de modernizare căile ferate. Traseul de cale ferată TEN-T identificat pe raza județului este București – Craiova – Dr. Tr. Severin – Caransebeș – Lugoj – Timișoara.

Pe lângă existența căilor ferate din rețeaua TEN-T, căile ferate cu potențial de conectivitate transfrontalieră sunt situate în zona de graniță și se conectează cu căile ferate din țările învecinate (căi ferate cross-border). Acestea pot asigura legături secundare transfrontaliere de exemplu: Timișoara – Jimbolia (SRB)

În ceea ce privește legăturile rutiere transfrontaliere și intențiile viitoare de dezvoltare, propunerea de reabilitare a drumului eurotrans Timișoara – Stamora Moravița (SRB) este așteptată să creeze o axă de dezvoltare Timișoara-Belgrad, ce va facilita schimburi cu o piață emergentă în care interesele economice pot fi promovate mutual, inclusiv oferirea unei alternative de acces la coridorul IV pan-european

În contextul, marilor proiecte de infrastructura propuse, distanța dintre localitățile aflate în același sistem devine relativă, iar sistemul de așezări devine din ce în ce mai influențat de poziția pe care o ocupă în diferitele rețele internaționale de transport.

ZONE FUNCȚIONALE / MODELE DE COOPERARE | La nivel regional, județele Timiș, Arad, Caraș-Severin și Hunedoara fac parte din Euroregiunea Dunăre-Criș-Mureș-Tisa (DKMT), ce are ca obiectiv cooperarea trilaterală între regiuni din România, Ungaria și Republica Serbia, precum și promovarea dezvoltării socio-economice a întregii arii de cooperare în vederea integrării în procesele moderne ale Europei.

Județul Timiș face parte de asemenea și din Programul IPA de cooperare transfrontalieră România–Serbia alături de județele Mehedinți, Caraș-Severin și Timiș, Borski, Branicevski, Juzno Banatski, Srednje Banatski, Severno Banatski. De asemenea, acesta face parte și din Programul Interreg V-A România – Ungaria 2021-2027 în cadrul căruia va beneficia de asistență financiară comunitară nerambursabilă și va participa la un inițietive de cooperare transfrontalieră alături de județele Arad Bihor și Satu Mare din România, precum și Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Békés și Csongrád din Ungaria.

4.1.2. CONTEXT SUPRATERITORIAL – NAȚIONAL / REGIONAL

POLI DE DEZVOLTARE | Județul Timiș găzduiește una dintre cele trei capitale primare[18] ale României, alături de Iași și Cluj-Napoca[19], fiind totodată fosta capitală a regiunii istorice Banat, iar în prezent având rolul de pol de creștere la nivelul Regiunii Vest. De-a lungul timpului orașele-capitală (la nivelul regiunilor istorice) au funcționat istoric independent, în timp ce crearea în jurul acestora a unor sisteme de localități reprezintă o tendință mai recentă, fiind influențată de mobilitatea ridicată a populației și bunurilor, precum și a diferitelor tipuri de asocieri care stabilesc din ce în ce mai mult între așezări.[20] Municipiul Timișoara depășește ca populație și importanță celelalte municipii din județ, cum este cazul Lugojului sau celelalte municipii reședință de județ din regiune, precum în cazul municipiilor Arad (județul Arad), Deva (județul Hunedoara) sau Reșița (județul Caraș-Severin). La Recensământul Populației și al Locuințelor din 2011, Municipiul Timișoara se clasa pe locul 3 la nivel național, cu o populație de 319.279 de locuitori.

În teoria polilor de creștere formulate de F. Perroux în 1955, conceptul desemnează un grup dinamic și integrat de industrii, organizat în jurul unui sector industrial propulsiv, capabil de dezvoltare rapidă și de generare a unei creșteri prin efecte de multiplicare și diseminare în restul sectoarelor economiei. Acest concept din domeniul economiei a fost transpus spațial la nivel național, prin politica polilor de creștere ce are ca obiectiv inducerea unei creșteri economice rapide și crearea unor legături socio-economice intense cu zonele înconjurătoare ale centrelor de dezvoltare. În legislația din România, au fost definite mai multe categorii de centre urbane: 7 poli de creștere (câte unul pentru fiecare regiune de dezvoltare, cu excepția regiunii București-Ilfov) și 13 poli de dezvoltare urbană de importanță regională. Prin HG 998/2008 pentru desemnarea polilor de creștere și a polilor de dezvoltare urbană și implicit a zonelor metropolitane formate în jurul polilor de creștere, în care se realizează

[18] Orașe ce au reprezentat capitalele fostelor regiuni istorice Moldova, Transilvania, Banat, cu o importanță majoră în țară, importanță care se manifestă permanent în toate domeniil vieții sociale a țării
[19] Strategia de Dezvoltare Teritorială a României
[20] Strategia de Dezvoltare Teritorială a României

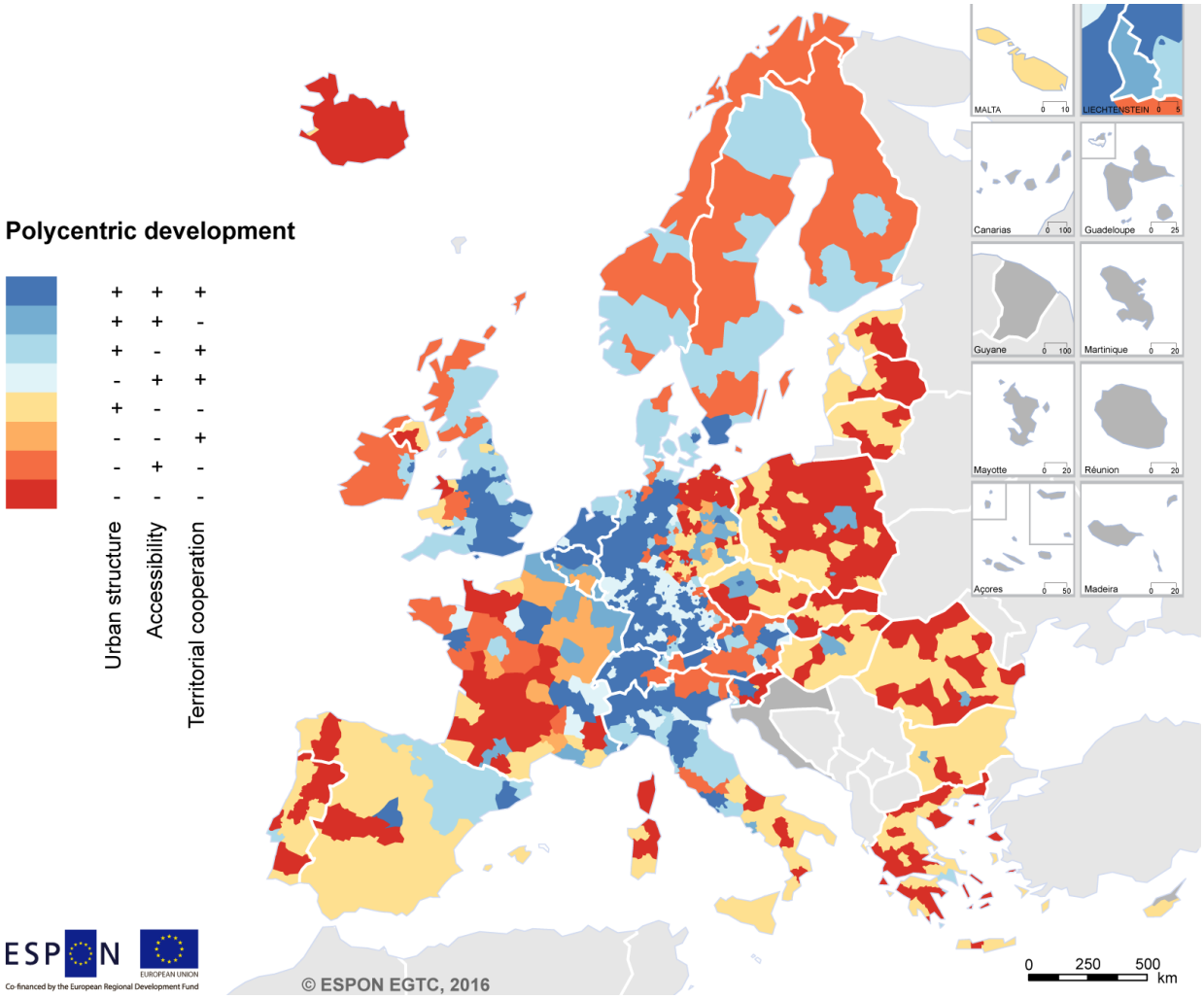
cu prioritate investiții din programele cu finanțare comunitară și națională, Municipiul Timișoara a fost desemnat pol de creștere al Regiunii Vest, iar municipiul Arad - pol de dezvoltare.

În același timp, pornind de la direcțiile prevăzute la nivelul Strategiei de Dezvoltare Teritorială a României, Timișoara se află pe axa de dezvoltare Timișoara-Arad-Oradea-Satu Mare, fapt ce poate conduce la accentuarea unei conexiuni Timișoara-Arad. Aceasta se poate realiza prin dezvoltarea transportului feroviar de mare viteză, inclusiv dublarea căii ferate existente între cele două centre urbane în contextul în care acest sistem urban a căpătat o importanță deosebită datorită faptului că reprezintă al doilea pol economic din România, după capitală.

Conceptul de cooperare policentrică teritorială este tratat și în studiul ESPON, Polycentric Territorial Structures and Territorial Cooperation, conform căruia dezvoltarea policentrică poate determina o masă economică critică, obținută prin sprijinul centrelor urbane ce oferă o dezvoltare mai echilibrată între regiuni și mai multe relații de cooperare și funcționalitate urban-rural. Conform studiului, modelele de dezvoltare policentrică identificate la diferite scări teritoriale sunt definite de trei criterii:

- Structura ierarhica a rețelei urbane ce accentuează nodurile urbane de diferite dimensiuni și funcții;
- Modelele de accesibilitate ce dezvăluie mobilitatea în cadrul regiunii, al țării sau în interiorul spațiului UE;
- Structurile și practicile de cooperare teritoriala existenta.

FIGURA 7. POTENȚIALUL DEZVOLTĂRII POLICENTRICE

Sursa: ESPON.eu

Conform criteriilor enunțate mai sus se poate remarca:

- sistemul de așezări din județul Timiș se bucură de densitate ridicată a așezărilor urbane;
- beneficiază de o accesibilitate medie la nivel european înregistrând un scor de 100, pe o scara de la 0 la 180;
- tipologia de cooperare teritorială este orientată către formarea sistemelor urbane, fără încadrarea vreunui pol urban în clasificarea de tip FUA & MEGA.[21]

Prin urmare, conform studiului pentru dezvoltarea cooperării policentrice teritoriale la nivelul țării este esențială creșterea accesibilității și promovarea cooperării teritoriale.

AXE / CORIDOARE | Regiunea Vest se bucură de prezența unor trasee importante de transport naționale și interregionale, acestea constituind axe de dezvoltare la nivelul teritoriului.

În prezent, județul Timiș este traversat de importante drumuri europene:[22]

- Drumul european E70 (DN 59 și DN 6) care intră în țară din Serbia pe la PCTF Stamora Moravița și face legătura, prin Timișoara, cu sudul țării și cu capitala, București;
- Drumul european E 671 (DN 69), care străbate județul de la nord la sud, asigurând o bună legătură cu Ungaria, respectiv Europa Centrală .

Proiectele de autostrăzi de la nivelul național și regional constituie de asemenea coridoare majore, ce definesc o serie de relații puternice în teritoriu: autostrada Arad – Timișoara (finalizată), Timișoara – Lugoj (finalizata), Lugoj – Deva (în construcție).[23]

În același timp, în prezent, pe raza județului Timiș rețeaua feroviară are o lungime de 795 km din care 113 km sunt de cale electrificată. Pe teritoriul județului Timiș rețeaua feroviară este formată dintr-o magistrală (900) și 18 linii secundare care aparțin magistralelor 900 (București–Timișoara), 200 (Brașov-Curtici) și 300 (București-Episcopia Bihor). Magistrala 900 de cale ferată, al cărei traseu este București(nord) – Roșiori(nord) – Craiova – Filiași – Caransebeș Timișoara(nord), străbate teritoriul județului pe relația Lugoj – Timișoara.[24]

Din punct de vedere al direcțiilor viitoare de dezvoltare, județul Timiș este situat pe coridorul rutier 2 București-Granița de Vest a României (OR2) – ramura sudică și cea nordică, coridor propus prin Master Plan General de Transport al României.

Coridorul 2 București-Granița de Vest a României (OR2) –ramura sudică, conectează capitala României cu granița de vest, traversând regiunea istorică Oltenia și centrele urbane: Pitești, Slatina, Craiova, Drobeta Turnu Severin.

Coridorul 2 București-Granița de Vest a României (OR2) –ramura nordică traversează Transilvania, Țara Hațegului, Munții Apuseni prin orașele Pitești, Sibiu, Deva, Timișoara, Arad.

Rolul coridorului 2 este de a asigura o conexiune între România și Europa, dar și de a promova o conectivitate națională ce asigură fluxuri de investiție in contextul unei piețe economice comune.

În același timp, pe lângă coridorul cheie, la nivelul Master Planului Regional de Transport al României au fost propuse o serie de drumuri transregionale sau drumuri expres cu rolul de a asigura legătura între coridoare și de a conecta principalele axe de transport rutier la nivel național:

- Drumul expres Lugoj-Craiova –ce are obiectivul de a spori eficiența economică a rețelelor de transport prin conectarea centrului industrial Craiova cu vestul țării și Ungaria. Ruta se conectează și la trecerea peste Dunăre Vidin-Calafat.

[21] ESPON (2016), Polycentric Territorial Structures and Territorial Cooperation, Luxemburg: ESPON
[22] PATJ Timiș (2012), Studiu de fundamentare Căi Majore de Circulație în județul Timiș
[23] PATJ Timiș (2012), Studiu de fundamentare Căi Majore de Circulație în județul Timiș
[24] PATJ Timiș (2012), Studiu de fundamentare Căi Majore de Circulație în județul Timiș

- Drumul transregional Arad-Oradea – ce are ca obiectiv crearea de legături între municipiile reședință de județ și rețeaua TEN-T.

Conectivitatea la nivel teritorial a județului Timiș va fi facilitată pe viitor și de rutele de căi ferate inter-magistrale ce asigură legătura între coridoarele TEN –T și magistralele feroviare naționale. Căile ferate identificate în această categorie și propuse prin Master Plan General de Transport al României sunt: Lugoj – Ilia și Timișoara – Radna. De asemenea, un alt proiect important îl constituie și modernizarea infrastructurii feroviare pentru implementarea soluției de transport de tip tram-tren pe ruta Reșița Sud – Bocșa – Timișoara Nord și asigurarea legăturii cu aeroportul Traian Vuia. Soluția tram-tren determină o rețea de mijloace de transport care circulă atât pe liniile urbane cât și pe liniile de tren din afara localităților.

În același timp, conform PATN- Secțiunea I.A. sunt prevăzute următoarele direcții de dezvoltare de căi rutier în județul Timiș:

- Autostrada: Nădlac – Arad – Timișoara – Lugoj – Deva – Sibiu – Pitești – București – Lehliu – Fetești – Cernavodă – Constanța;
- Autostrada: Timișoara – Stamora – Moravița;
- Autostrada: Lugoj – Caransebeș – Drobeta-Turnu Severin – Filiași – Craiova – Calafat;
- Drum express cu 4 benzi: Nădlac – Timișoara.

ZONE FUNCȚIONALE / MODELE DE COOPERARE | Rolul municipiului la nivel național este întărit și de apartenența Timișoarei la sistemul inter-regional Patrulaterala Vestului sau Alianța Vestului, format din Arad – Cluj Napoca – Oradea – Timișoara. Printre obiectivele asumate de AVE se regăsesc îmbunătățirea relațiilor în teritoriu și anume "creșterea radicală a mobilității între cele patru orașe și nu numai, prin implementarea proiectelor de autostrăzi Transilvania, Via Carpathia, Timișoara – Belgrad, dezvoltarea unei rețele de trenuri de mare viteză între cele patru orașe, dezvoltarea unei rețele de transport public inter-regional și intra-regional, creșterea mobilității ecologice în zona metropolitană prin proiecte de tip tren, tramvai, troleibuz, autobuz electric, metrou metropolitan, susținerea legii parteneriatului public-privat pentru proiecte de infrastructură și accesarea de fonduri europene în acest sens."[25]

Din punct de vedere al zonelor funcționale, trebuie menționat și sistemul urban Timișoara – Arad, care se bucură de o conexiune facilă odată cu inaugurarea autostrăzii Timișoara – Arad ce marchează o distanță de aproximativ 50 km între cele două centre urbane, având un potențial de dezvoltare ridicat datorită accesibilității crescute. Conform legii nr.351 din 2001 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național – Secțiunea a IV-a Rețeaua de localități, conceptul de sistem urban este definit astfel: sistem de localități învecinate între care se stabilesc relații de cooperare economică, socială și culturală, de amenajare a teritoriului și de protecție a mediului, echipare tehnico-edilitară, fiecare păstrând-și autonomia administrativă. Momentan la nivel național este recunoscut doar sistemul urban Galați – Brăila, centrele urbane ce îl compun aflându-se la o distanță de aproximativ 20 km.

În cazul sistemului urban Timișoara – Arad, criteriul proximității nu constituie un factor determinant în formarea acestuia ci efectele și beneficiile de ordin strategic, administrativ și economic printre care putem enumera: efectul de piața – cea de doua cea mai mare piață de desfacere din țară, economiile de aglomerare, complementaritatea funcțională, întărirea capacității de negociere și lobby la nivel național și european. De asemenea capacitatea de polarizare a arealului Timișoara – Arad este conturată și de existența unor centre universitare de prestigiu.[26]

[25] Site-ul oficial Capital. Disponibil la: https://www.capital.ro/alianta-vestului-este-oficiala-patru-orase-se-separa-de-bucurest.html

[26] Studiu de potențial privind dezvoltarea la nivelul municipiilor Timișoara și Arad, Avensa, 2007-2013

În contextul sistemului urban Timișoara – Arad, o definiție mai adecvată pentru acesta ar fi cea dată de Grupo Aduar[27]: Sistemul urban este o asociere de așezări căreia îi corespund unele funcțiuni supra-locale între un spatiu înțeles ca unitar. Aceste funcțiuni atrag sau generează fluxuri care depășesc limitele administrative ale fiecărui element al sistemului. Sistemul urban deține în general unele directive sau criterii de ordonanțare internă care structurează în ranguri sau niveluri, în funcție de poziția în sistem, cărora le corespund funcțiuni urbane progresiv mai specializate care deservesc arii de influență cu creștere progresivă.

4.1.3. STRUCTURA REȚELEI DE LOCALITĂȚI – CONTEXTUL JUDEȚEAN

IERARHIA LOCALITĂȚILOR DUPĂ RANG ȘI CATEGORII DE MĂRIME | Județul Timiș este definit de o structură administrativă teritorială compusă din două municipii (Timișoara, Lugoj), 8 orașe (Ciacova, Gătaia, Recaș, Buziaș, Deta, Făget, Jimbolia, Sânicolau Mare), 89 comune și 313 sate, conform Legii nr. 290/2018 pentru modificarea și completarea Legii nr. 2/1968 cu privire la organizarea administrativă a teritoriului României.

Conform clasificărilor localităților din Legea nr.351/2001 cu modificările și completările ulterioare, Județul Timiș include următoarele[28]:

- 1 localitate de rangul I (municipii de importanță națională, cu influență potențială la nivel european) – municipiul Timișoara;
- 1 localitate de rangul II (municipii de importanță interjudețeană, județeană sau cu rol de echilibru în rețeaua de localități) – municipiul Lugoj;
- 5 localități de rangul III (orașe) – orașul Buziaș, Deta, Făget, Jimbolia, Sânnicolau Mare;
- 339 de localități de rangul IV (sate reședință de județ).

Din punct de vedere al numărului de locuitori, în cadrul județului Timiș se regăsesc următoarele tipologii de centre urbane:

- 1 oraș mare cu peste 100.000 locuitori – Municipiul Timișoara;
- 0 orașe mijlocii cu 50.000-99.999 locuitori;
- 1 oraș mijlociu cu 20.000-49.999 locuitori – Municipiul Lugoj;
- 2 orașe mici 10.000-19.999 locuitori – Oraș Jimbolia, Sânnicolau Mare;
- 6 orașe mici 1.603-10.000 locuitori – Oraș Buziaș, Ciacova, Deta, Făget, Gătaia, Recaș.

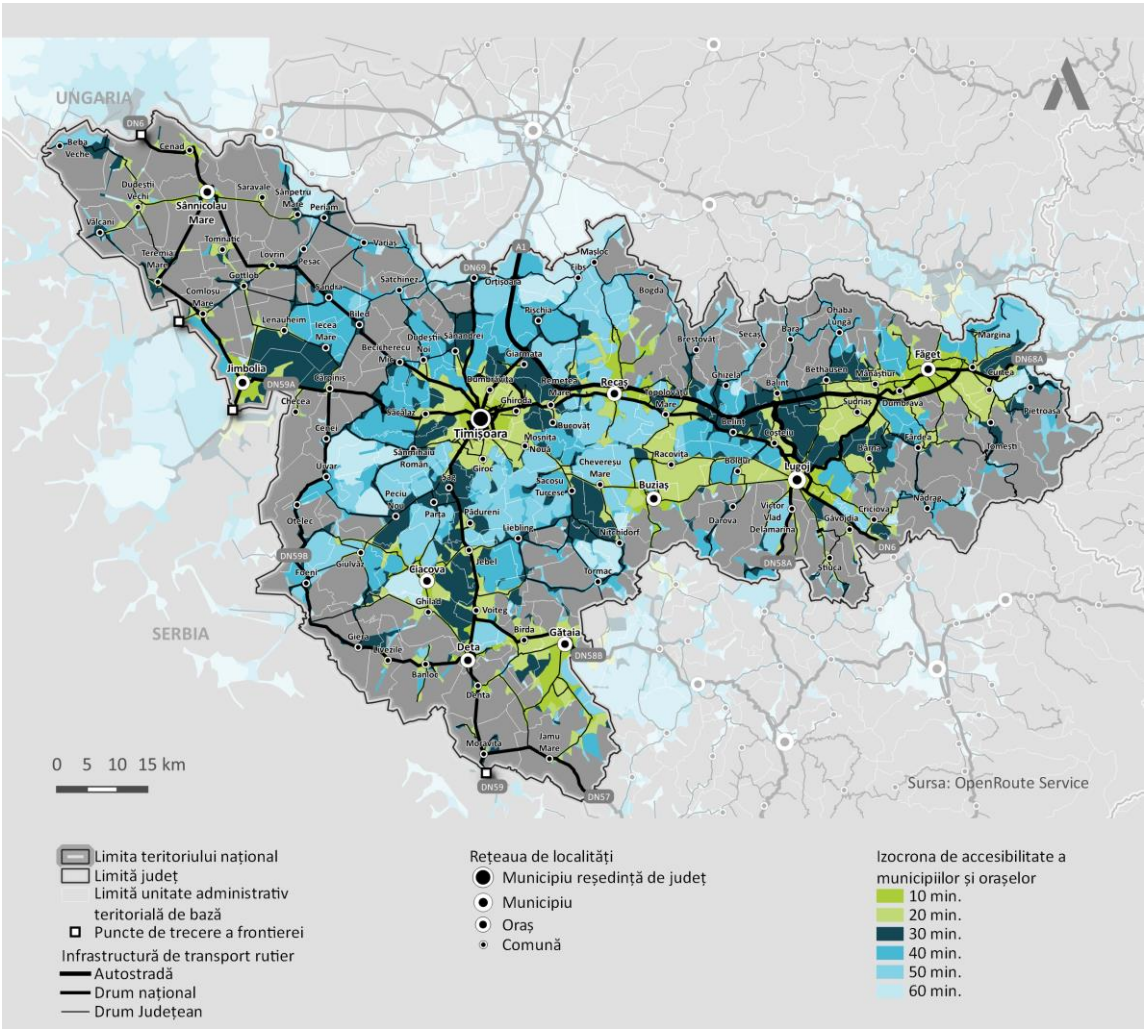
REȚEAUA POLICENTRICĂ LOCALĂ | La nivel județean, sistemul centrelor urbane se concentrează în jurul municipiului Timișoara, care se poziționează relativ în centrul județului, celelalte localități urbane având o distribuție echilibrată sub forma unui inel concentric în jurul acestuia. Din punct de vedere funcțional, acesta reprezintă un sistem monocentric cu ușoare tendințe de policentricitate determinate de prezența municipiului Lugoj. Din punct de vedere al distribuției teritoriale a localităților, zona din nordul județului (Mașloc, Bogda, Brestovăț, Ghizela, Secaș, Bara) este încadrată conform Legii 351/2001 în categoria zonelor lipsite de orașe pe o rază mai mare de 25-30 km, fapt ameliorat parțial prin înființarea orașului Recaș. Spre deosebire de aceasta, zona de sud a județului se bucura de o concentrare mai mare de localități urbane (Ciacova, Deta, Gătaia).[29]

[27] Diccionario de geografia urbana, urbanismo y ordenacion del territorio, Editorial Ariel, Barcelona, 2000
[28] PATJ Timiș (2013), Volumul 4 Populația și Rețeaua de localități
[29] Strategia de Dezvoltare Teritorială a României

Prin urmare, putem identifica un potențial de dezvoltare a unor arii de cooperare între orașele din zona de sud a județului, ca urmare a acestei concentrări urbane pe o suprafață relativ restrânsă, cu distanțe scurte între centrele urbane. Astfel putem vorbi despre un spațiu mult mai concentrat, care ajutat de zona de influență a celor trei orașe poate deveni un areal cu relații teritoriale multiple. De asemenea, se conturează și premisele pentru o dezvoltare policentrică prin posibilitatea extinderii zonei Metropolitane Timișoara și constituirii zonei periurbane Lugoj, în timp ce Lugoj și Făget pot forma sisteme urbane de sprijin pentru sistemul urban Timișoara – Arad.[30]

AXE / CORIDOARE | Un factor esențial în sistemul de localități județean îl joacă infrastructura rutiera ce constituie principalele axe de dezvoltare la nivelul județului Timiș. Putem observa ca drumul european E70 grupează cele mai multe municipii și orașe cum ar fi Lugoj, Recaș, Timișoara sau Sânnicolau Mare. Restul orașelor sunt amplasate pe drumuri naționale care converg spre municipiul reședință de județ, astfel: Jimbolia este amplasat pe DN 59A, Deta pe DN 59, iar Gătaia pe DN 58B. Făgetul este amplasat pe DN 68A, care se unește în Lugoj cu drumul european E70. Dintre toate localitățile urbane numai Ciacova este conectat la rețeaua de transport prin drumuri județene (DJ 693B, DJ 595A)[31].

FIGURA 8. IZOCRONE ACCESIBILITATE RUTIERĂ

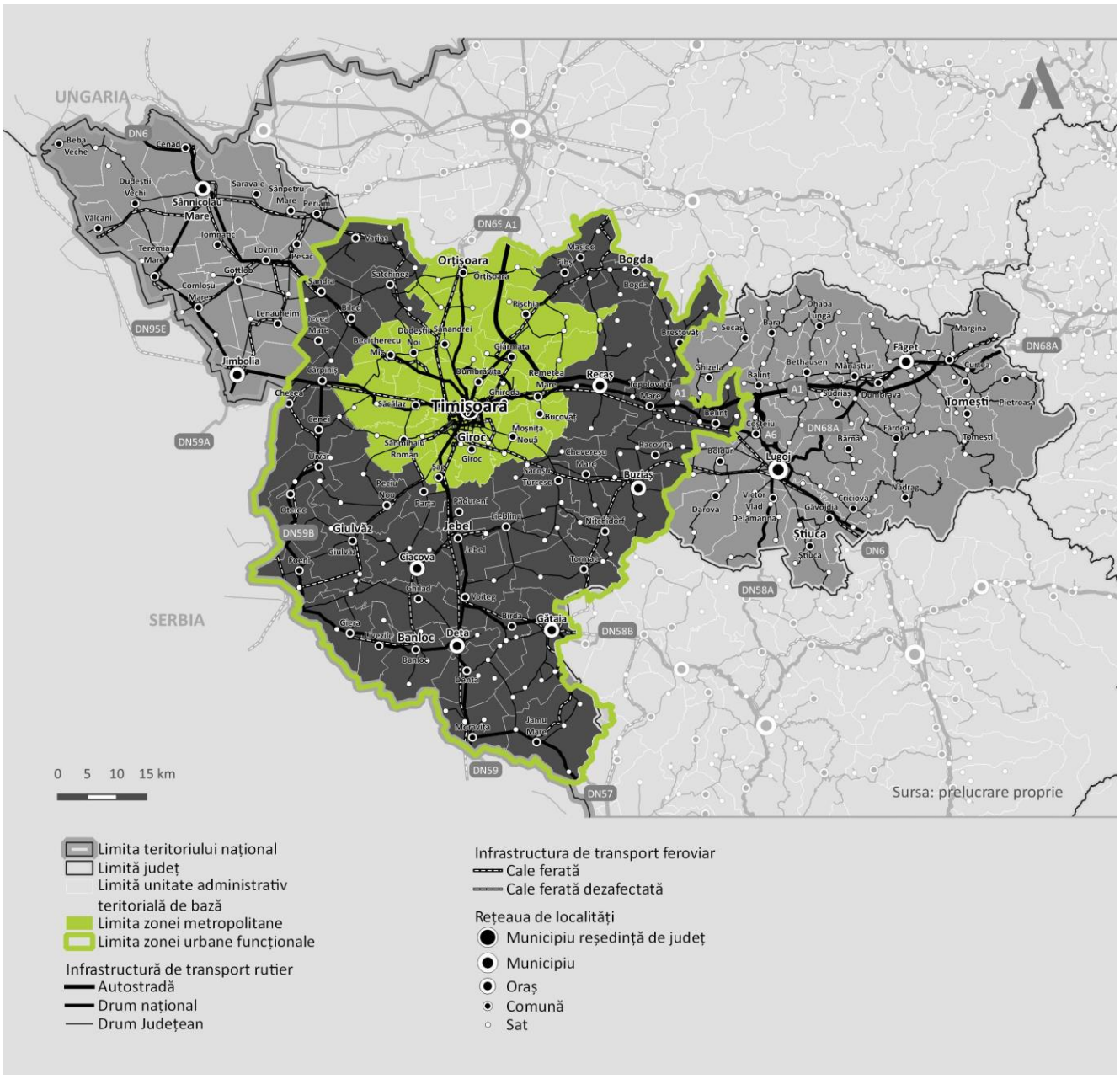
Sursa: https://classic-maps.openrouteservice.org

[30] R. Radoslav, AM. Branea, S. Badescu, M. Gaman, T. Morar, I. Nicolau (2010), Organic Growth studies for territorial development, urbanism and urban design, editura Orizonturi Universitare

[31] PATJ Timiș (2013), Volumul 4 Populația și Rețeaua de localități

ZONE FUNCȚIONALE / MODELE DE COOPERARE | Din punct de vedere al influenței teritoriale, municipiul Timișoara a fost de-a lungul timpului un centru polarizator din punct de vedere economic, social și cultural pentru comunitățile din vecinătatea sa. În contextul de sporire a numărului de locuitori în localitățile suburbane, precum și de depopulare a municipiului Timișoara, în anul 2009 a fost înființată Asociația de Dezvoltare Intercomunitară a Polului de creștere Timișoara (zona metropolitană Timișoara), pentru un management integrat al zonei, în care s-au aliat 15 unități administrativ teritoriale – municipiul Timișoara, comunele Becicherecu Mic, Bucovăț, Dudeștii Noi, Dumbrăvița, Ghiroda, Giarmata, Giroc, Moșnița Nouă, Orțișoara, Pișchia, Remetea Mare, Săcălaz, Sânmihaiu Roman, Șag și CJ Timiș. 32 La acestea s-au adăugat ulterior unitățile administrative Biled, Ciacova, Fibiș.

FIGURA 9. ZONA METROPOLITANĂ ȘI ZONA URBANĂ FUNCȚIONALĂ (FUA)

Sursa: https://adi-pct.ro/

[32] PATJ Timiș (2013), Volumul 4 Populația și Rețeaua de localități

În același timp, conform metodologiei de identificare a zonelor urbane funcționale realizate de MDRAP, ce transpune directivele metodologiei OCDE, este identificat Timișoara ca oraș-centru polarizator în cadrul zonei urbane funcționale ce are în componență 49 de UAT, cu o suprafață totală de 4.100 kmp și o populație de 531.974 locuitori.[33]

În concluzie, rețeaua de așezări de la nivelul județului Timiș prezintă o structură densă a centrelor urbane, cu o accesibilitate favorabilă datorită prezenței axelor de transport europene și naționale și cu un potențial sporit de formare a unor sisteme de cooperare în funcție de nivelul teritorial de referință studiat:

Context suprateritorial-transfrontalier:

- Budapesta – Belgrad – Timișoara – București;
- Timișoara – Arad – Szeged – Budapesta;
- Budapesta – Timișoara – București; Rețeaua de așezări din județele Timiș – Arad – Caraș-Severin - Bács-Kiskun – Csongrád – Vojvodina (DKMT);
- Rețeaua de așezări din județele Mehedinți – Caraș-Severin – Timiș – Borski – Branicevski – Juzno Banatski – Srednje Banatski – Severno Banatski (Programul IPA).

Context suprateritorial național-regional:

- București – Craiova – Dr. Tr. Severin – Caransebeș – Lugoj – Timișoara;
- Reșița – Timișoara – Arad – Oradea – Cluj-Napoca;
- Reșița Sud – Bocșa – Timișoara;
- Timișoara – Arad.

Context județean:

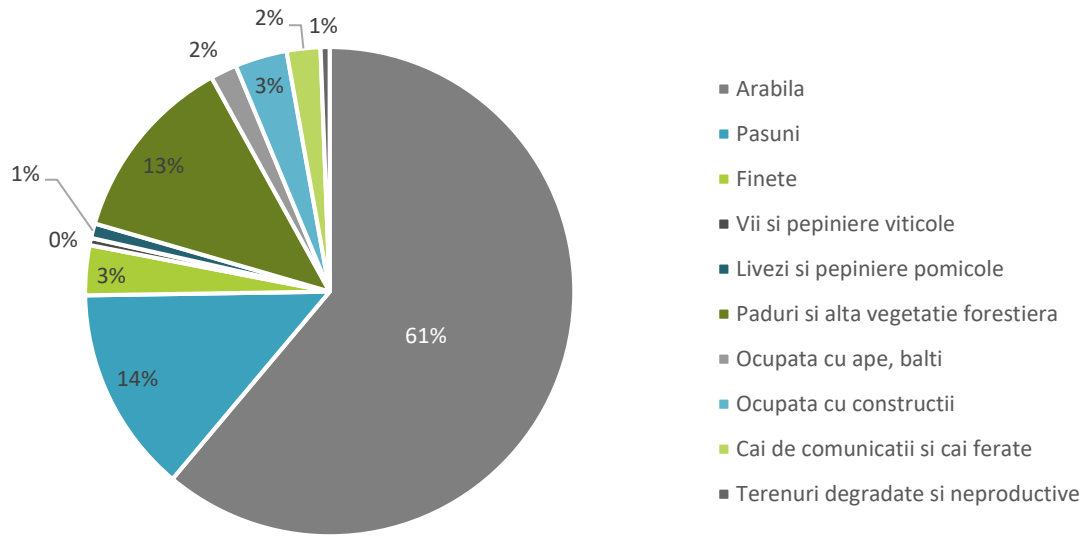
- Municipiul Timișoara – comunele Becicherecu Mic – Bucovăț – Dudeștii Noi – Dumbrăvița – Ghiroda – Giarmata și Giroc – Moșnița Nouă – Orțișoara – Pișchia – Remetea Mare – Săcălaz – Sânmihaiu Roman – Șag (polul de creștere Timișoara);
- Zona periurbană Lugoj;
- Sistemul urban Ciacova – Deta – Gătaia.

[33] PATN Rețeaua de localități-propunere revizuire

4.2. ZONIFICAREA TERITORIULUI

Structura fondului funciar după modul de folosință al terenului este determinată de diversele funcțiuni economice la nivelul așezărilor, de contextul natural, precum și dezvoltarea zonelor construite și a infrastructurilor tehnice. În cazul județului Timiș, această structură se prezintă după cum urmează:

FIGURA 10. SUPRAFAȚA FONDULUI FUNCIAR DUPĂ MODUL DE FOLOSINȚĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2014

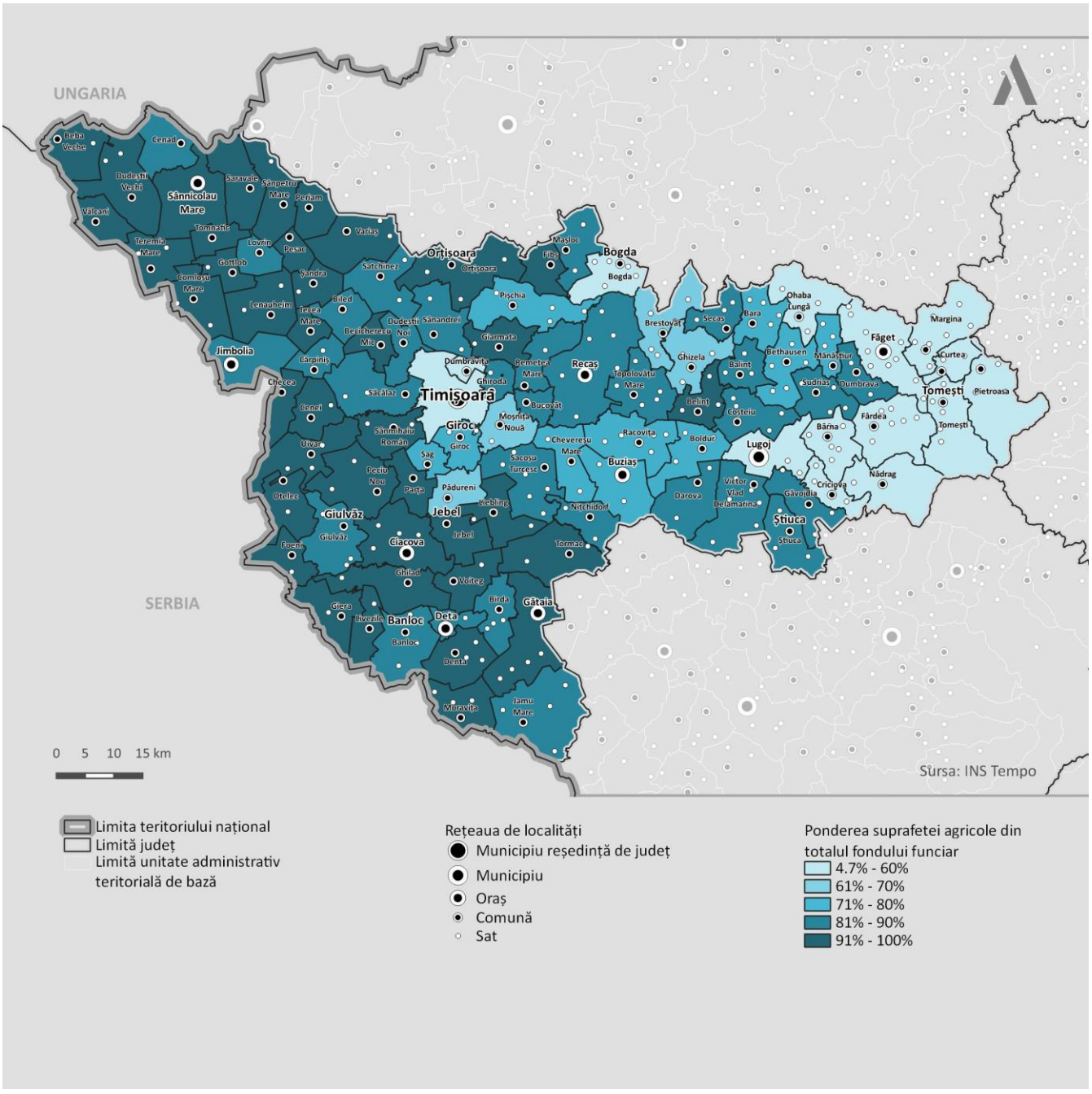
Sursa: Baza de date INS Tempo

În ceea ce privește zonificarea teritoriului județean, aceasta este caracterizată de o pondere ridicată a suprafeței arabile (peste 61% din totalul fondului funciar), traversată sau mărginită de importante ape curgătoare cum fi Bega, Bega Veche, Timiș, Bârzava, Moravița, Nădrag și Aranca precum și acoperită de corpuri de apă majore precum cel mai mare lac din vestul României, lacul Surduc (530 ha). Mai mult, unele dintre aceste caracteristici se remarcă și la nivel local, mai mult de trei sferturi din UAT-urile județului Timiș fiind acoperite în proporție de peste 60% de terenuri agricole.

În partea nord vestică a județului se concentrează cele mai multe UAT-uri cu o pondere ridicată a terenurilor arabile., în timp ce spre zona de est încep să se remarce terenurile acoperite de pășuni și livezi s alături de zonele cu păduri datorită altitudinilor mai ridicate ale terenului. Trebuie menționat însă și faptul că fondul forestier a cunoscut degradări de-a lungul timpului prin exploatarea nerațională a unor suprafețe, însă la nivelul județului Timiș această problemă nu este la fel de gravă precum în alte zone ale țării, fiind în același timp luate și măsuri de regenerare precum evenimentele de plantare forestieră, astfel încât în anul 2019 s-a înregistrat și o creștere a suprafeței fondului forestier.

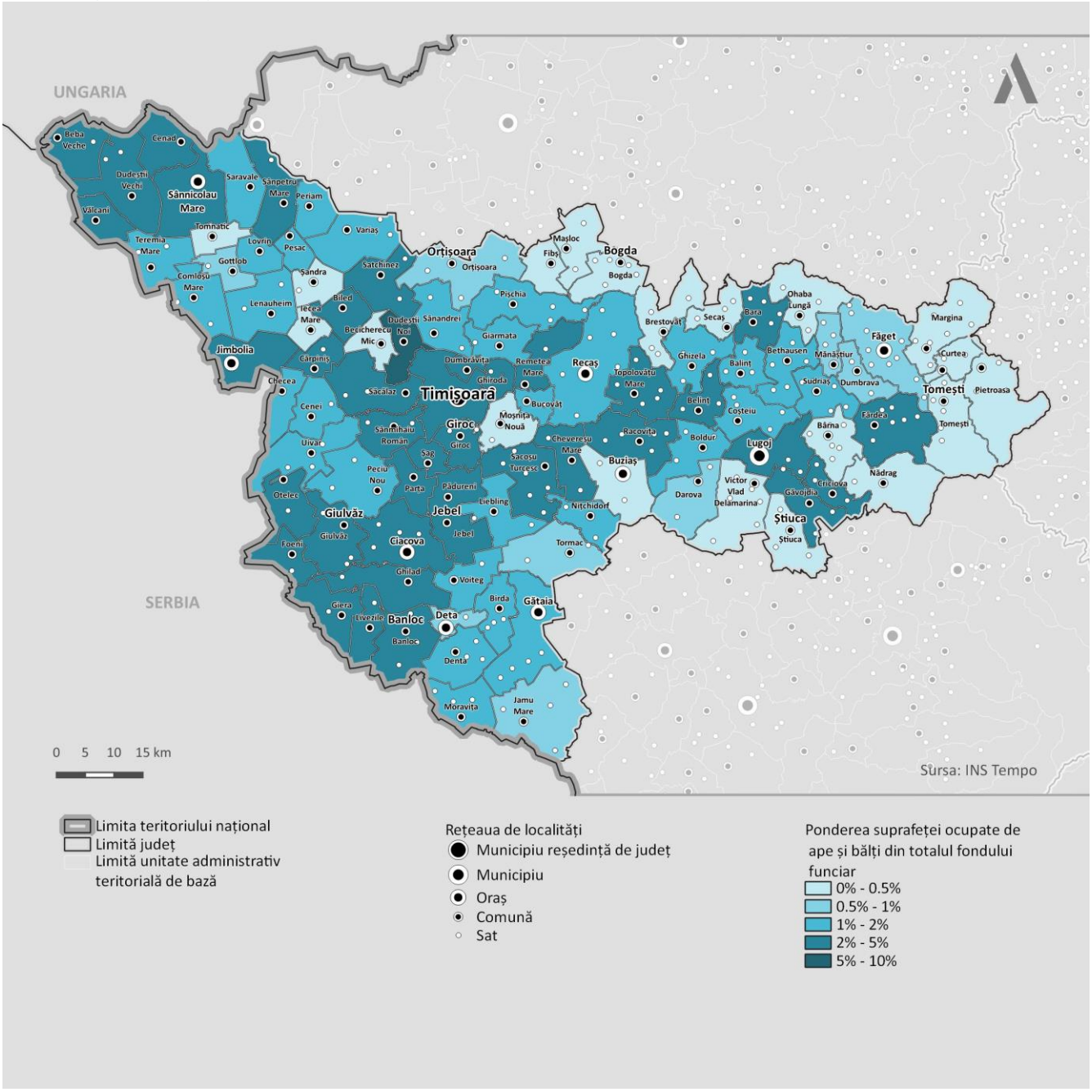
În ceea ce privește resursele de apă, acestea reprezintă aproximativ 2% din suprafața totală a județului, Acestea se compun din două bazine hidrografice: Bega–Timiș–Caraș și Mureș. Cele mai importante râuri din acest județ se consideră a fi: Bega, Bega Veche, Timiș, Bârzava, Moravița, Nădrag din bazinul hidrografic Bega–Timiș–Caraș și Aranca din bazinul hidrografic Mureș.

FIGURA 11. PONDEREA SUPRAFEȚEI AGRICOLE DIN TOTALUL FONDULUI FUNCIAR AL JUDEȚULUI TIMIȘ, 2014

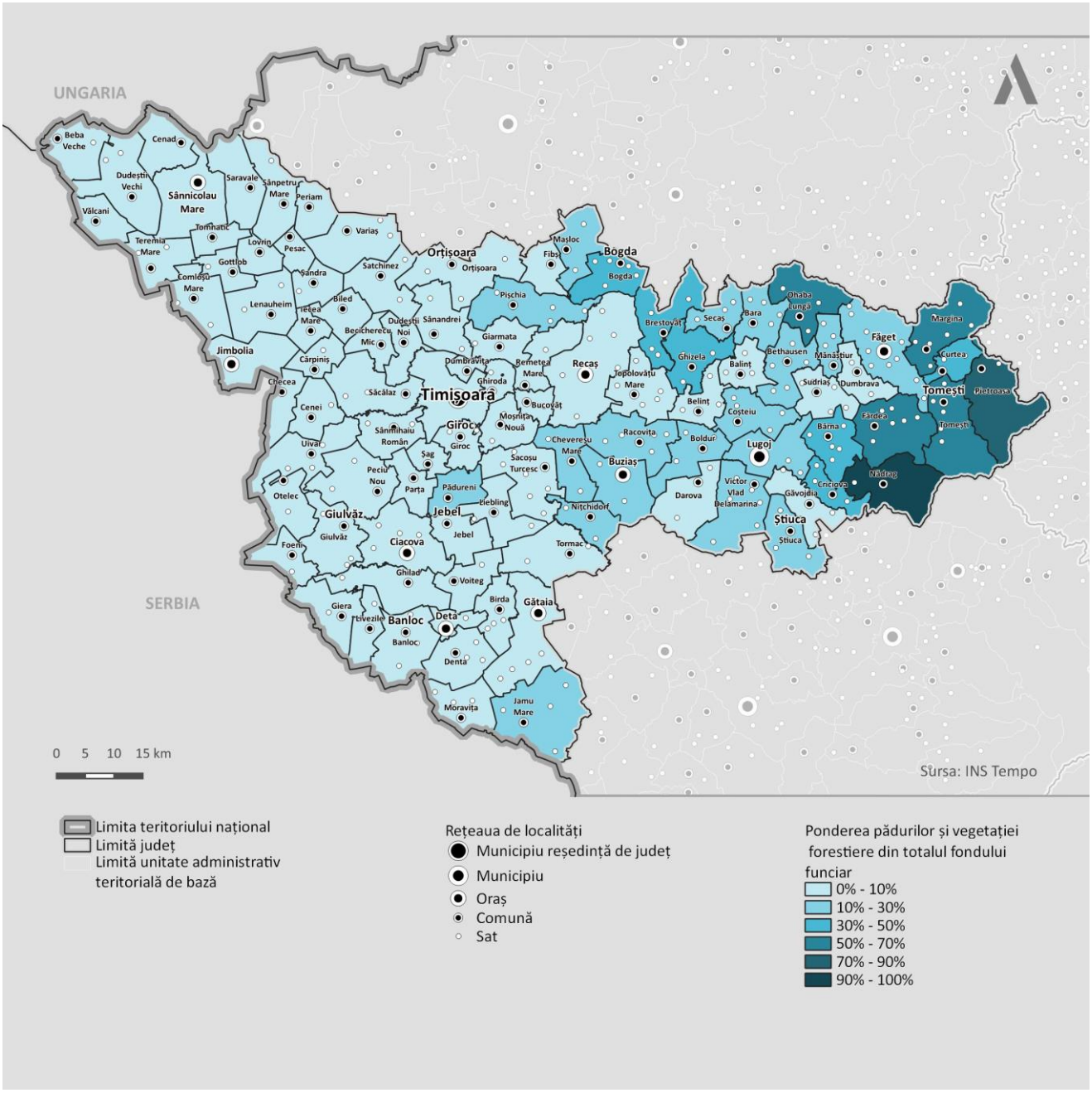
Sursa: Baza de date INS Tempo

FIGURA 12. PONDEREA SUPRAFEȚEI OCUPATE DE APE ȘI BĂLȚI DIN TOTALUL FONDULUI FUNCIAR AL JUDEȚULUI TIMIȘ, 2014

Sursa: Baza de date INS Tempo

FIGURA 13. PONDEREA PĂDURILOR ȘI VEGETAȚIEI FORESTIERE DIN TOTALUL FONDULUI FUNCIAR AL JUDEȚULUI TIMIȘ, 2014

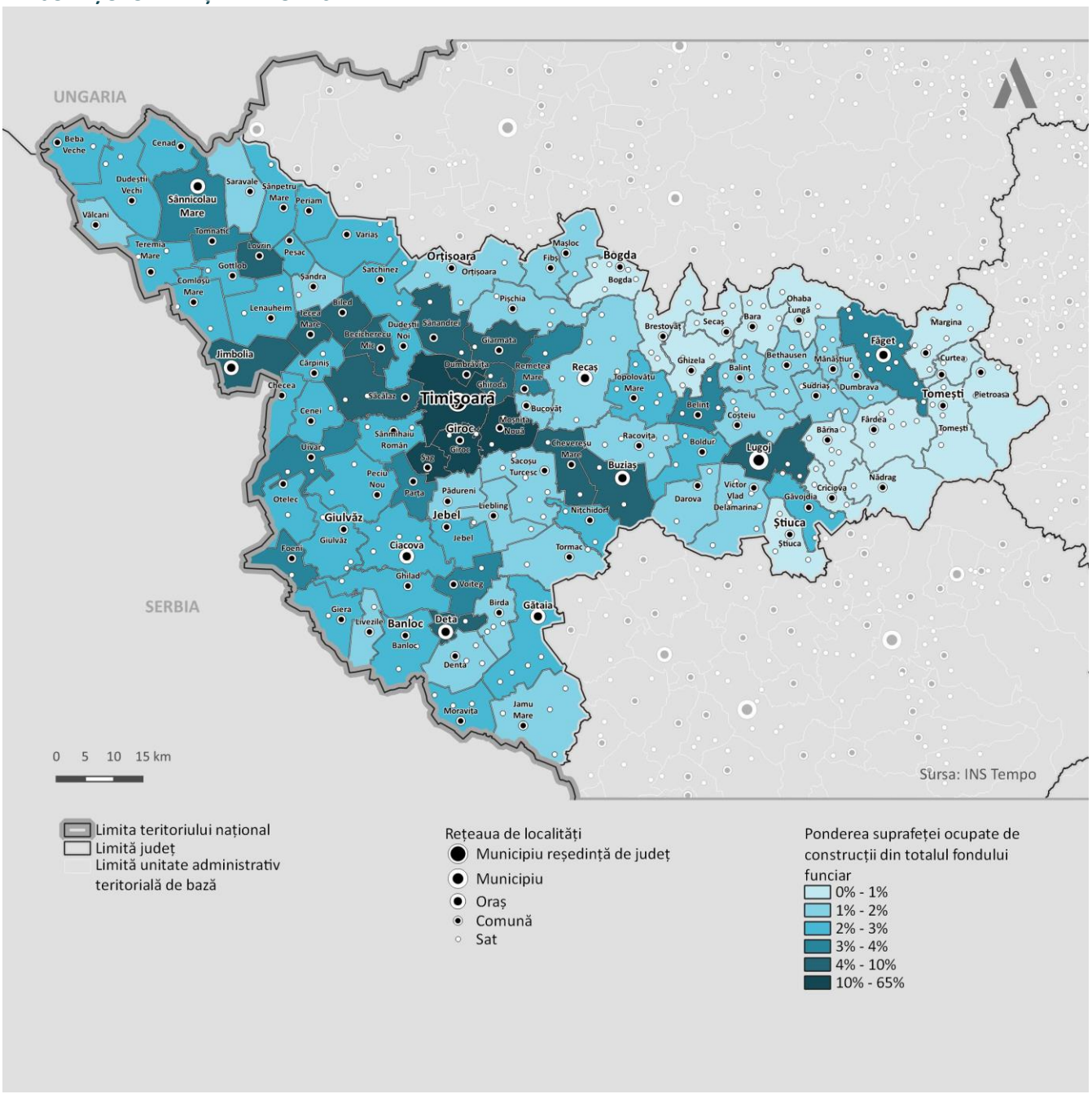

Sursa: Baza de date INS Tempo

Nu în ultimul rând, printre tipologiile majore de terenuri se numără și cele ocupate de construcții, caracterul de câmpie al zonei fiind evidențiat și de această dată. Studiind ponderea suprafețelor ocupate de construcții, se remarcă faptul că cele mai ridicate procente se regăsesc în UAT-urile din jurul municipiului Timișoara (Moșnița Nouă, Dumbrăvița, Giroc, Șag, Ghiroda, Giarmata, Sânandrei, Săcălaz) la care se adaugă unități precum Jimbolia, Sânnicolau Mare, Buziaș, Chevereșu Mare, Lovrin, Biled, Becicherecu Mic sau Iecea Mare . Astfel putem observa că la nivelul întregului județ, este vizibil un proces accentuat de suburbanizare generat de proximitatea față de municipiile cu rol polarizator, în special în cazul municipiului Timișoara.

Acest proces este vizibil prin expansiune – noi zone rezidențiale sau activități economice în lungul principalelor circulații, precum și conversia terenurilor agricole.

FIGURA 14. PONDEREA SUPRAFEȚEI OCUPATE DE CONSTRUCȚII DIN TOTALUL FONDULUI FUNCIAR AL JUDEȚULUI TIMIȘ ÎN ANUL 2014

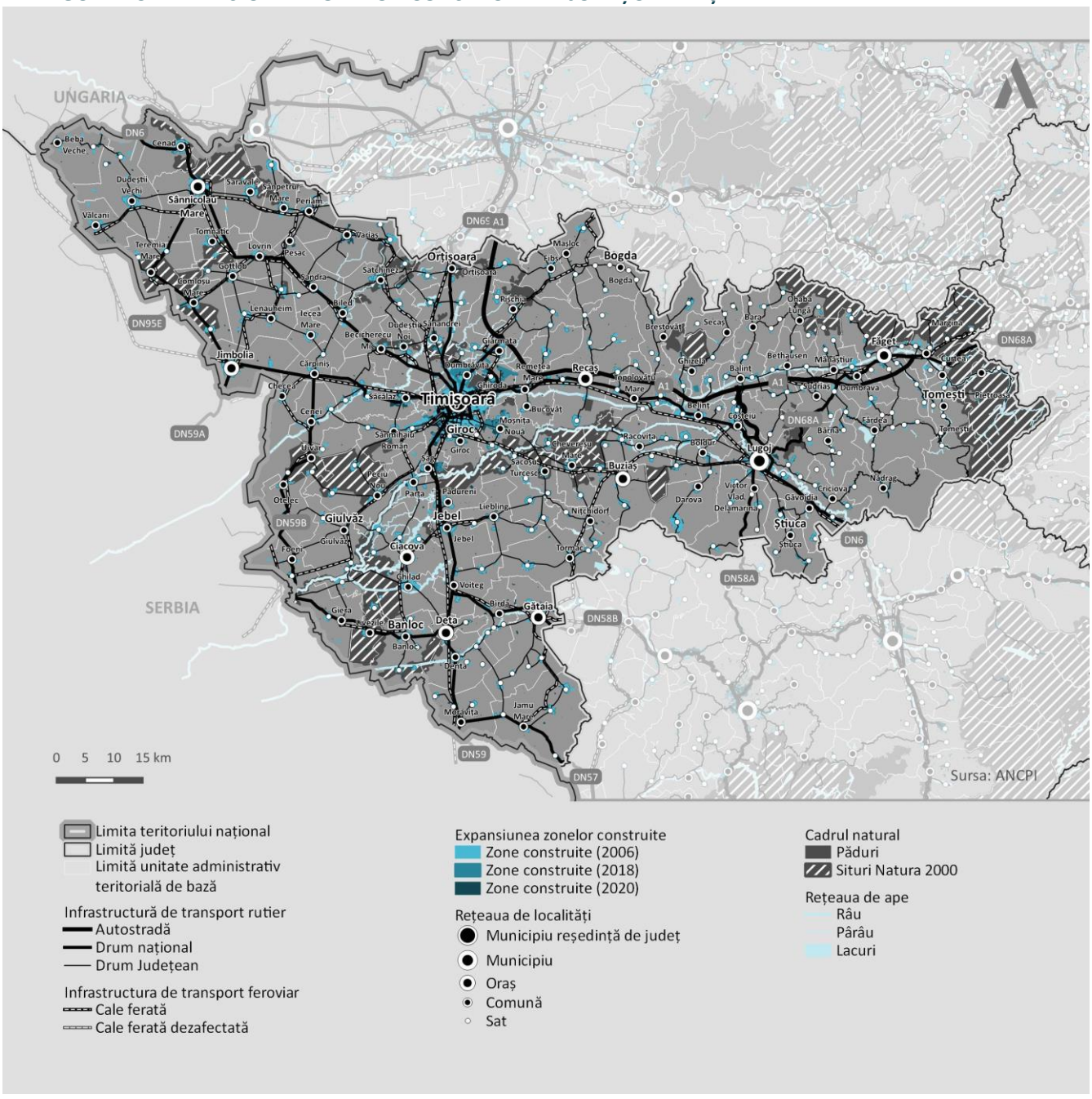

Sursa: Baza de date INS Tempo

În consecință, dispunerea utilizării terenurilor din județul Timiș este influențată de extinderea mediului antropic și de lipsa unor trepte de relief repartizate echilibrat pe teritoriul acestuia. Având în vedere că forma predominantă de relief este cea de câmpie, județul constituie unul din cele mai fertile regiuni agricole din țară cu o suprafață generoasă de teren agricol însumând 80%.

Expansiunea urbană / dezvoltarea urbană se produce atunci când rata conversiei de utilizare a teritoriului depășește rata de creștere a populației. Potrivit definiției oferite de Jaeger și Schwick, gradul de expansiune este mai mare atunci când zona construită este mai mare, clădirile sunt mai dispersate în peisaj, iar intensitatea utilizării zonelor construite este mai mică. Factorii majori care duc la modificarea mediului urban sunt cauzate de fenomenul de globalizare, precum și de schimbările la scară largă din plan social, economic și demografic.

FIGURA 15. EXPANSIUNEA ZONELOR CONSTRUITE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: ANCPI

Principala zonă de expansiune teritorială se regăsește în cadrul sistemului urban Timișoara, care a cunoscut o dezvoltare de tip ‚urban sprawl', prin dezvoltarea zonelor de la periferie (Chișoda, Ghiroda, Dumbrăvița, Moșnița), extinderi dinspre vest (Săcălaz), dinspre est (Moșnița Veche) și dinspre sud (Șag). Totodată, noile suburbii cum ar fi Dumbrăvița, Ghiroda, Remetea mare, Moșnița Nouă, Giroc, Șag, Sânmihaiul Român, Săcălaz și orașul Jimbolia au înregistrat o creștere a populației între anii 2000-2010 implici prin dezvoltările acestora.

Procesul de expansiune se remarcă și pe areale mai restrânse în cazul unor localități precum Cenad, Dudeștii Vechi, Ciacova. Se poate observa astfel că, județul a cunoscut un ritm mult mai lent de creștere după 2006, iar procesul de expansiune teritorială este mult mai vizibil în cadrul așezărilor periurbane și în zone conectate la principalele artere de circulații.

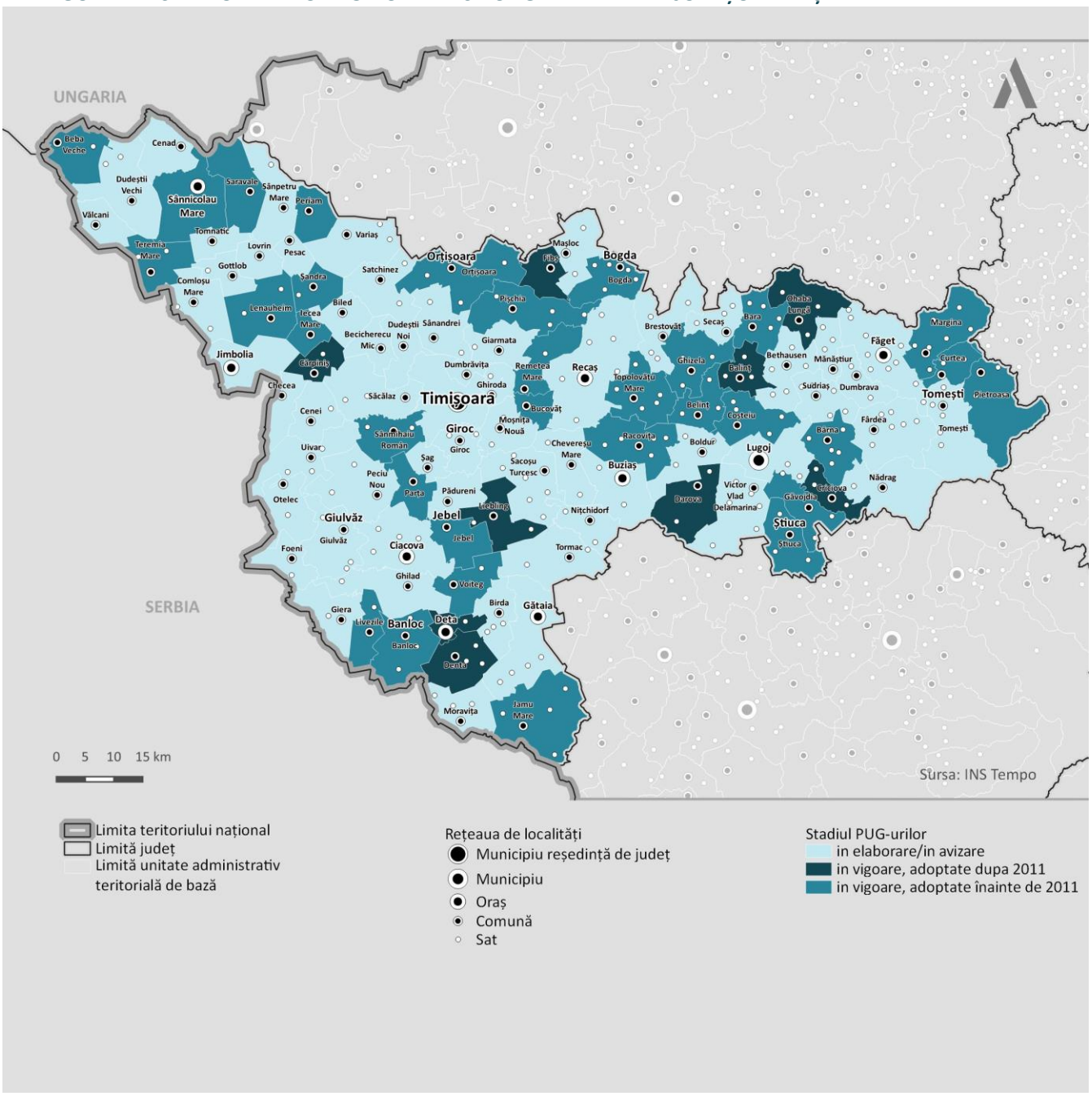
FIGURA 16. ZONE DE EXPANSIUNE URBANĂ ÎN LOCALITATEA DUMBRĂVIȚA, 2010 VS. 2020

Sursa: Google Earth

Pentru o dezvoltare echilibrată și eficientă a teritoriului este necesară și o gestionare performantă amenajării teritoriului și urbanismului, astfel încât noile zone apărute să aibă acces la toate utilitățile și dotările socio-economice necesare și să se bazeze pe o valorificare eficientă a resurselor de teren disponibile, în special în interiorul localităților. Pentru aceasta, este necesar ca documentațiile de amenajarea teritoriului și urbanism să fie adaptate la contextul spațial actual, pentru a putea urmări o serie de direcții realiste și oportune de dezvoltare. La nivelul județului Timiș, mai mult de două treimi dintre Planurile Urbanistice Generale ale UAT-urilor componente se află în elaborare sau avizare, fapt ce va conduce în următorii ani la apariția unei noi generații de documentații, bazate pe cele mai recente situații din teritoriu.

FIGURA 17. STADIUL PLANURILOR URBANISTICE GENERALE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Primăria Municipiului Timișoara

4.3. DISPARITĂȚI URBAN-RURAL

4.3.1. STRUCTURĂ SOCIO-DEMOGRAFICĂ ȘI DEZVOLTARE SOCIALĂ

Principalele disparități remarcate între mediul urban și mediul rural identificate la nivelul județului Timiș din perspectiva profilului socio-demografic sunt următoarele:

- La nivelul județului, procentul persoanelor vârstnice (18%) este mai ridicat față de cel al persoanelor tinere în mediul urban prin comparație cu mediul rural, unde este invers (14,6% persoane vârstnice);
- Rata natalității este mai crescută în mediul rural (11,4‰) față de mediul urban (9,59‰);
- Coeficientul de dependență al persoanelor tinere este mai crescut în mediul rural (234,3‰) față de mediul urban (234,3‰);
- Coeficientul de dependență al persoanelor vârstnice este mai scăzut în mediul rural (211,4‰) față de mediul urban (261,4‰);
- Raportul de îmbătrânire demografică este mai mare în mediul urban (1.351,6‰) față de mediul rural (902,3‰);
- Rata natalității este mai sporită în mediul rural (11,3‰) față de mediul urban (9,5‰);
- Rata mortalității este mai scăzută în mediul urban (9,7‰) față de mediul rural (10,7‰);
- Sporul natural înregistrează o valoare pozitivă în mediul rural (0,6‰), pe când în mediul urban este negativă (-0,2‰);
- Soldul schimbărilor de reședință este negativ în mediul rural (-303), spre deosebire de mediul urban unde este pozitiv (+4.324);
- Soldul schimbărilor de domiciliu este pozitiv în mediul rural (+7.046), spre deosebire de mediul urban unde este negativ (-2.182);
- În mediul urban s-au înregistrat creșteri mai mari ale suprafeței locuibile/locuitor (+40,5%) față de mediul rural(+35%), ceea ce se validează inclusiv în cazul raportării suprafeței la gospodărie (în mediul urban +26,8% și în mediul rural +23,5%);
- Discrepanțe foarte mari înregistrate între prețurile de vânzare ale locuințelor din mediul urban (în special zona municipiului Timișoara si proximitate și a municipiului Lugoj) față de mediul rural.

Discrepanța foarte mare în ceea ce privește oportunitățile pentru tineri, care se concentrează preponderent în mediul urban prin reprezentativitatea municipiului Timișoara, iar în restul județului sunt foarte limitate.

4.3.2. ECONOMIA

ECONOMIE

Indicatorii de substanță care subliniază diferențele urban – rural au fost tratați în fiecare sub-capitol al acestui document. Cu toate acestea, putem puncta câteva aspecte importante care au rezultat din analiză:

Din perspectiva densității teritoriale a unităților economice (numărul de unități/1000 locuitori) care demonstrează atractivitatea economică a teritoriilor și nivelul de bunăstare al acestora, se evidențiază următoarele rezultate:

- Rețeaua așezărilor rurale cu cele mai mari valori ale densității teritoriale a unităților economice este alcătuită din: Dumbrăvița, Ghiroda, Bogda, Giroc, Moșnița Nouă, Șag, Săcălaz, Sânandrei, Remetea Mare, Sânmihaiu Român, Bara – care depășesc media județeană.
- Rețeaua așezărilor urbane cu cele mai mari valori ale densității teritoriale a unităților economice: Municipiul Timișoara. Restul orașelor și municipiul Lugoj au o densitate antreprenorială sub media județeană și destul de redusă, comparativ cu ce se înregistrează în unele localități rurale.

Comunele aflate în dificultate sunt: Saravale, Banloc, Pesac, Sânpetru Mare, Vâlcani, Teremia Mare, Iecea Mare, Checea, Curtea, Moravița și Uivar care au sub 10 firme/1000 locuitori. În aceeași situație se regăsește și orașul Ciacova.

Din perspectiva bunăstării economice în teritoriu prin intermediul indicatorului cifra de afaceri totală la nivel de locuitor avem următoarea distribuție rural-urban. Doar 24 de așezări urbane și rurale depășesc media județeană.

- Rețeaua așezărilor rurale: cele mai bine dezvoltate comune din acest punct de vedere sunt Ghiroda, Remetea Mare, Parța, Dumbrăvița, Dudeștii Noi, Giroc, Orțișoara, Giarmata, Săcălaz, Sânandrei, Moșnița Nouă, Șag, Boldur, Satchinez, Mănăștiur, Giera, Peciu Nou, Voiteg.
- Rețeaua așezărilor urbane: oraș Sânnicolau Mare, municipiul Timișoara, oraș Jimbolia, oraș Făget, oraș Recaș, municipiul Lugoj.

Problemele cele mai mari se întâlnesc în comunele Tomești, Pietroasa, Barna, Victor Vlad Delamarina, Balinț, unde cifra de afaceri/locuitor nu ajunge nici la 150 euro/capita.

Bunăstarea, reflectată prin produsul intern brut, este concentrată în aceleași unități teritoriale: urbane – Timișoara, Sânnicolau Mare, Lugoj, Jimbolia, care depășesc media județeană, respectiv rurale – Ghiroda, Giroc, Remetea Mare, Parța, Giarmata, Săcălaz. Comunele aflate în dificultate sunt: Pietroasa, Tomești, Bogda, Barna etc. Rezultatele slabe sunt puse pe seama faptului că aceste comune se află la o distanță suficient de mare față de centrele de putere, care nu reușesc să difuzeze creșterea suficient (avem cazul Pietroasei sau al Tomeștiului care nu reușesc să absoarbă ”creștere” de la Lugoj). O bună parte din acestea vor rămâne așa și în viitor, pentru că nu au nici viziune de dezvoltare, nici avantaje comparative pe care le-ar putea valorifica. O posibilă soluție ar fi asocierea dintre autoritățile publice locale pentru dezvoltarea unor proiecte în parteneriat.

Din perspectiva zonelor de dependență ocupațională față de o activitate dominantă:

- Zone rurale cu salariați dependenți de activități agricole: Bara, Giera, Foeni;
- Zone rurale și urbane cu salariați dependenți de activități industriale: Mănăștiur, Criciova, orașul Făget, orașul Jimbolia;
- Zone rurale cu salariați dependenți de activitățile de construcții: Nițchidorf;
- Zone rurale cu salariați dependenți de activități comerciale: Secaș;
- Zone rurale cu salariați dependenți de activități de servicii: Dudeștii Noi, Balinț, Iecea Mare.

Pentru aceste zone care sunt preponderent rurale și care nu au o economie variată, este necesară diversificarea oportunităților ocupaționale în unitățile economice existente sau atragerea unor investitori străini care să rezolve această diferență.

Mai multe informații despre disparitățile urban-rural, pot fi regăsite în sub-capitolele documentului.

TURISM

Criza provocată de pandemia de COVID-19 a afectat semnificativ turismul, dar a oferit în același timp și șansa de a exploata noi resurse turistice care până acum nu au fost promovate suficient și despre care, atât localnicii cât și turiștii, nu știau întotdeauna suficiente detalii. Astfel, oamenii au căutat locuri unde să nu existe aglomerație, unde să fie respectate protocoalele sanitare și unde peisajele să îndemne la depărtarea de cotidian. Norocul face că România este cunoscută pentru zona sa rurală, iar județul Timiș nu face excepție.

Zona rurală a județului Timiș prezintă anumite aspecte pozitive care, dacă sunt valorificate într-o manieră sustenabilă, pot da naștere la noi experiențe turistice inedite. Unele dintre cele mai importante resurse turistice ale județului se regăsesc în mediul rural și reușesc să conturează un produs turistic complex, diversificat, unde natura se îmbină cu patrimoniul cultural tradițional și cel antropic.

De departe unul dintre atuurile zonelor rurale din județul Timiș este dat de turismul gastronomic și mâncarea locală, fiind unele dintre cele mai valoroase resurse în acest moment, cu o contribuție importantă la economia locală și un aport considerabil la dezvoltarea micilor antreprenori. Combinația dintre gastronomie și turism este tot mai atractivă în ultimii ani. Turiștii străini sau din țară care vizitează o destinație turistică gustă tot mai mult produse locale și iau parte la brunch-uri și tradiții locale. Acest lucru a adus un plus de imagine destinațiilor turistice și a impulsionat activitatea economică din destinație și din împrejurimi. Deși beneficiile sunt clare, multe dintre destinațiile turistice nu știu cum să includă mâncarea locală în oferta lor turistică și să o transforme într-o resursă de valoare.

Un exemplu inedit este cel realizat în județul Sibiu cu ajutorul Asociației My Transylvania, prin care se promovează patrimoniul local și cultura gastronomică cu ajutorul evenimentelor alternative în sudul Transilvaniei. De altfel, Asociația a reușit începând cu anul 2020 să introducă proiectul Banat Brunch – proiect de cultură gastronomică.

Acest proiect a avut un real succes pe teritoriul județului Timiș, fiind puse astfel în evidență multe sate din zona rurală a județului care nu au fost suficient promovate până acum. Social media joacă un rol important în stârnirea interesului și entuziasmului pentru experiențele gastronomice. De aceea, cei ce promovează acest tip de turism, îl promovează prin festivaluri gastronomice, brunch-uri sau ateliere de gătit și îi încurajează pe turiști să răspândească experiențele lor prin poze.

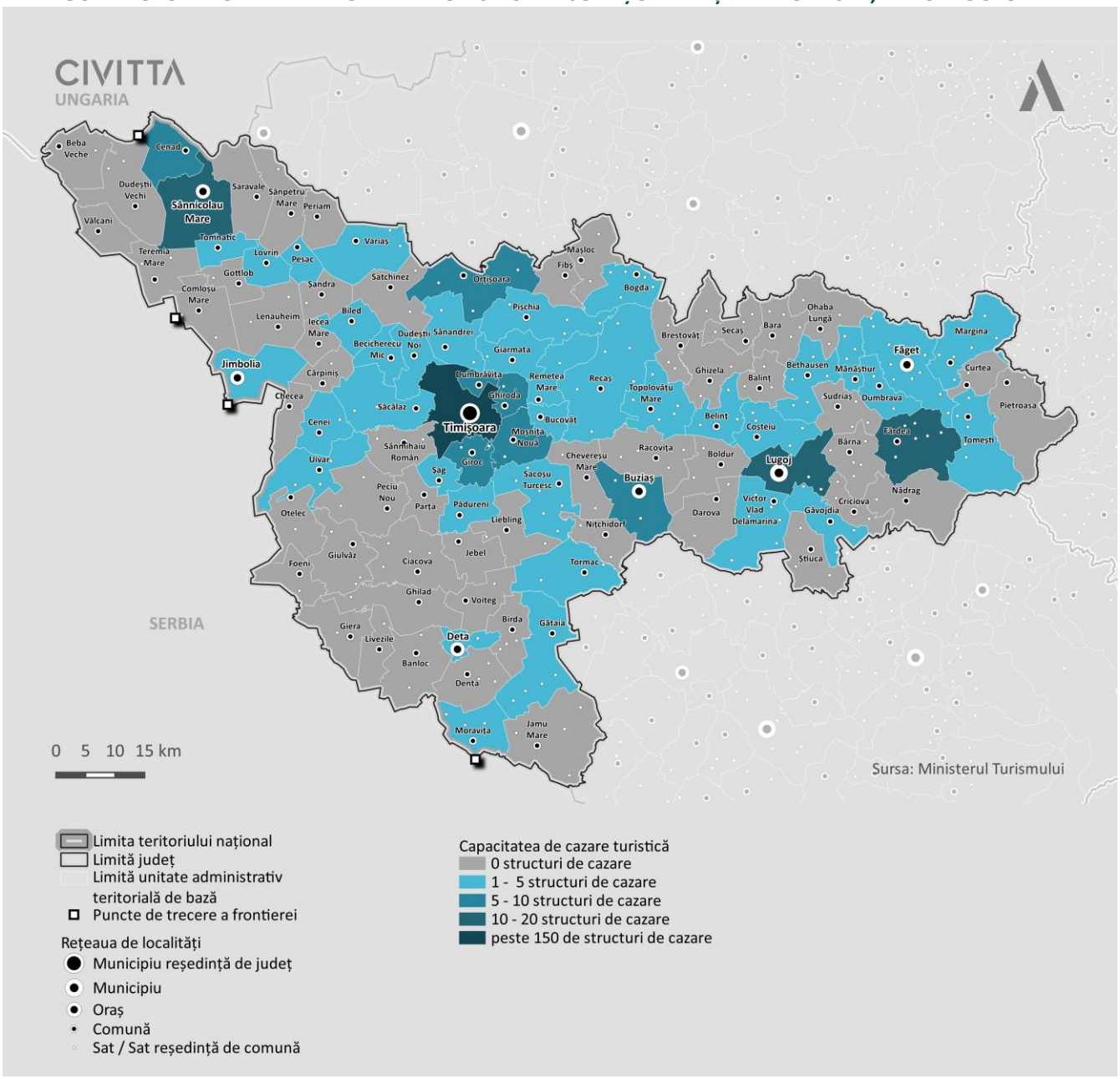
În cazul județului Timiș, zonele care s-au bucurat de un real succes al acestui proiect în anul 2020 au fost municipiul Timișoara și localitățile Coșteiu de Sus, Pietroasa, Berini, Deta și Groși. Bucătăria bănățeană tradițională este fascinantă prin bogăție și varietate, efect al influenței naționalităților care trăiesc în această zonă multietnică, fapt ce îi face pe turiști să își dorească să descopere și mai mult aceste lucruri și să încerce experiența aceasta în timpul vacanțelor petrecute în județul Timiș.

În același timp, județul Timiș se bucură de un capital bogat de resurse turistice, concentrate într-o serie de areale cu potențial ridicat de dezvoltare, ce acoperă o gamă variată de atracții, de la elemente favorabile de cadru natural și de patrimoniu natural, la un patrimoniu cultural diversificat (atât material – monumente istorice, situri arheologice, cât și imaterial – meșteșuguri, tradiții, obiceiuri), precum și la o paletă largă de activități de agrement, fapt ce a reprezentat la nivelul județului un atu considerabil în condițiile în care tot mai mulți turiști au căutat să aibă parte de vacanțe sigure, departe de aglomerația orașelor consacrate. Pe lângă turismul de tip city-break, turismul MICE sau turismul de evenimente – forme practicate mai mult în zonele urbane, celelalte tipuri de turism au avut parte de un grad mai ridicat de atractivitate în ultima vreme, în special cele de tip rural, fiind mai sigure pentru turiști în această perioadă.

În ceea ce privește infrastructura turistică ce susține activitățile turistice, aceasta este alcătuită în primul rând din unitățile de cazare existente pe teritoriul județului Timiș. La nivelul anului 2020, în Timiș sunt clasificate conform

datelor[34] de pe site-ul Ministerului Turismului un număr de 105 de astfel de structuri în zona rurală și 218 de structuri în zona urbană, fiind astfel doar 32,51% dintre structuri în mediul rural și 67,49% de structuri în mediul urban.

FIGURA 18. CAPACITATEA DE CAZARE TURISTICĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2021, NR. STRUCTURI

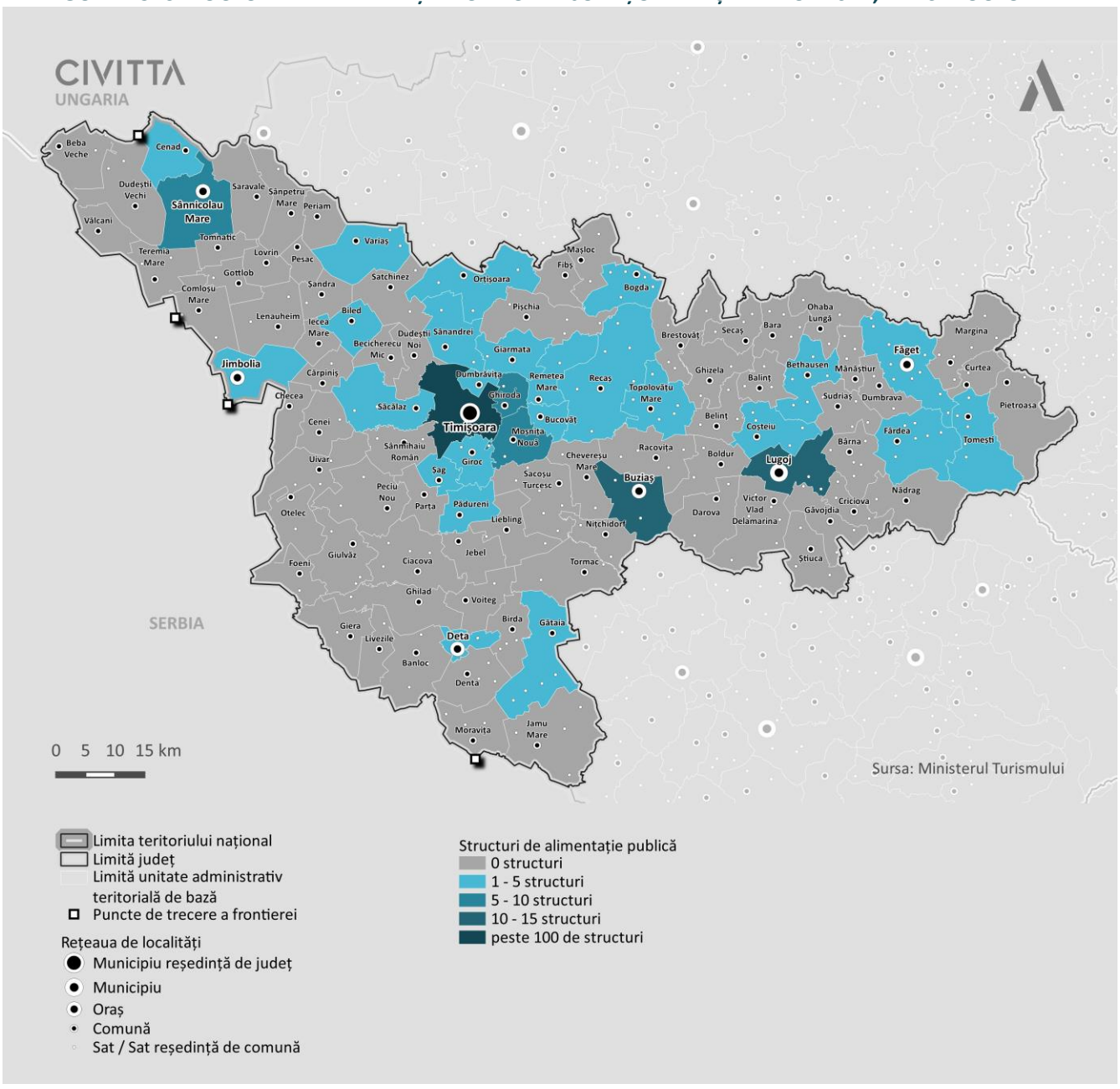
Sursa: Prelucrare date Ministerul Turismului

După cum se poate observa, cele mai multe structuri turistice se află în municipiul Timișoara cu peste 150 de structuri de cazare, fiind urmat de municipiul Lugoj, localitățile Sânnicolau Mare și Fârdea, cu un număr al structurilor de cazare cuprins între 10 și 20 de astfel de structuri. Cea mai mare pondere este ocupată de localitățile cu un număr cuprins între 1 și 5 structuri de cazare, urmate de localitățile care nu prezintă niciun fel de structură de cazare clasificată în baza de date a Ministerului Turismului.

[34] Actualizate pe data de 26.02.2021

Trebuie menționată în același timp și diferența între structurile de alimentație publică clasificate din zona urbană, spre deosebire de cele din zona rurală.

FIGURA 19. STRUCTURI DE ALIMENAȚIE PUBLICĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2021, NR. STRUCTURI

Sursa: Prelucrare date Ministerul Turismului

Astfel că, dintr-un total de 231 de structuri de alimentație publică clasificate[35], doar 48 dintre acestea se află în mediul rural, respectiv 20,78% și 183 de structuri în mediul urban, respectiv 79,22%. În mediul rural cele mai multe structuri de alimentație publică clasificate se află în localitățile Ghiroda (8 structuri) și Moșnița Nouă (7 structuri), spre deosebire de mediul urban în care orașul cu cele mai multe structuri de alimentație publică clasificate este Timișoara (140), urmat de municipiul Lugoj cu 13 structuri și orașul Buziaș cu 11 structuri.

[35] Conform date Ministerul Turismului – date actualizate pe 05.03.2021

La fel ca în cazul structurilor de cazare, cea mai mare pondere este reprezentată de localitățile în care se regăsesc între 1 și 5 structuri de alimentație publică, urmate de localitățile care nu prezintă nicio astfel de structură clasificată în baza de date a Ministerului Turismului.

De asemenea, în ultimii ani, întreprinzătorii locali au intuit potențialul imens al turismului și au construit, amenajat și dotat numeroase structuri de cazare turistică – hoteluri, pensiuni, moteluri, campinguri sau cabane turistice, inclusiv în mediul rural. Un astfel de exemplu este și amenajarea zonei Lacului Surduc. Asociația de Turism a județului Timiș organizează o campanie de promovare a structurilor de cazare și servit masa din zona lacului Surduc, prin realizarea mai multor panouri outdoor de mari dimensiuni, care vor fi amplasate în zonă și care vor cuprinde locațiile de cazare și servit masa, cu datele de contact și amplasare, astfel încât turiștii care ajung în zonă să poată apela direct proprietarii acestora.[36]

Mai mult ca oricând, satele bănățene – cu frumusețea locurilor, unicitatea și farmecul tradițiilor – constituie o atracție din ce în ce mai căutată de turiști, iar cererile pentru locuri de cazare în mediul rural cresc anual, creând premisele dezvoltării turismului pe întreg teritoriul județului Timiș. În contextul pandemiei de COVID-19, sectorul HoReCa a fost grav afectat de criza sanitară. Cu toate acestea, la nivelul zonelor rurale, restricțiile nu au avut un impact la fel de puternic, micile afaceri bucurându-se de o mai mare atenție în această perioadă, spre deosebire de industria ospitalieră din marile orașe și municipii.

Pe lângă acest aspect, zonele rurale au primit și un sprijin semnificativ din partea administrației publice, fie prin proiecte de promovare a acestora în mediul online, fie prin crearea unor noi trasee turistice sau produse turistice complexe – precum Eco Timiș, care a făcut ca atenția turiștilor să se îndrepte mai mult spre astfel de zone.

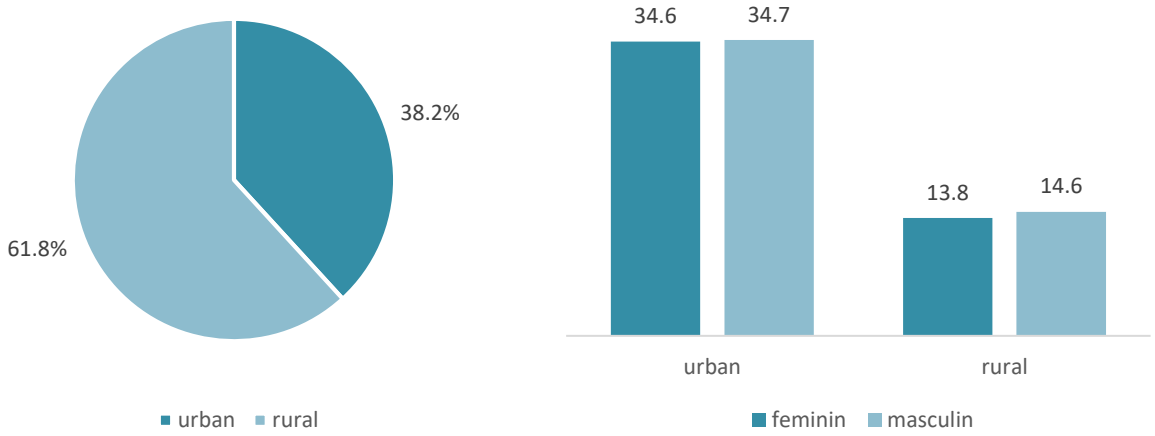
[36] https://turismtimis.ro/clasificarea-structurilor-de-cazare-din-mediul-rural-in-timis/

4.3.3. SERVICII PUBLICE

SERVICIILE DE EDUCAȚIE

Din perspectiva disparităților la nivel județean, conform datelor Ministerului Educației, în județul Timiș 61,8% dintre școli sunt localizate în mediul rural, acest lucru putând fi explicat prin nevoia de acoperire în teritoriu a populației în vârstă de școală, fără a impune mobilitatea acestora către instituții din mediul urban. Deși numărul de elevi cu rezidență în mediul urban (69,3 mii persoane) este cu mult mai mare decât cel din mediul rural (28,4 mii persoane), situația locației efectuării procesului de învățare se echilibrează prin intermediul spațiilor disponibile per unități de învățământ.

FIGURA 20. NUMĂRUL DE ȘCOLI PE MEDII DE REZIDENȚĂ (STÂNGA) ȘI NUMĂRUL DE ELEVI PE SEXE ȘI MEDII DE REZIDENȚĂ (MII PERSOANE) ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2020

Sursa: datele disponibile în Sistemul Informatic Integrat al Învățământului din România

Deși în mediul rural se regăsesc mai puțini elevi, clasele organizate în acest cadru sunt numeroase, astfel încât să se asigure o acoperire cât mai mare a instituțiilor de învățământ din mediul rural. Astfel, o treime din efectivele școlare de la nivel județean sunt înscrise în 40% din clasele organizate, restul de 60% fiind dispuse în unități de învățământ din mediul urban.

FIGURA 21. NUMĂRUL TOTAL DE CLASE PE MEDII DE REZIDENȚĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2020

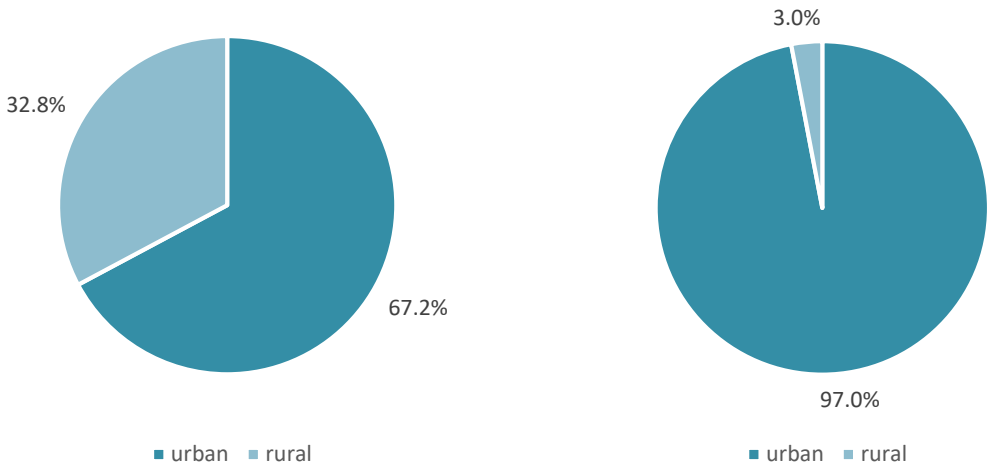

Sursa: datele disponibile în Sistemul Informatic Integrat al Învățământului din România

Referindu-ne la disparitățile în cazul cadrelor didactice, proporția numărului de posturi didactice este în concordanță cu proporția numărului de unități școlare, astfel că aproape o treime din posturi se regăsesc în mediul urban, pe când 67,2% sunt dispuse în localitățile rurale. Pe de altă parte, observăm că există o situație neplăcută în ce privește numărul profesorilor calificați pe medii de rezidență, doar 3% dintre aceștia provenind din mediul rural. În acest caz, se ridică problema asigurării unui nivel de pregătire echivalent elevilor din mediul rural și cel urban, acest lucru putându-se asigura doar prin mobilitatea personalului didactic în teritoriu.

Chiar și în cazul în care acest lucru s-ar realiza tot ar rămâne problema atractivității meseriei de profesor pentru persoanele din mediul rural, iar dacă nu, a disponibilității și capacității de perfecționare a acestora, astfel încât educația oferită în mediul rural să corespundă din punct de vedere al conținutului și metodelor de predare cu cel din urban.

FIGURA 22. DISTRIBUȚIA POSTURILOR DIDACTICE (STÂNGA) ȘI NUMĂRUL DE PROFESORI CALIFICAȚI PE MEDII DE REZIDENȚĂ (DREAPTA) ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2020

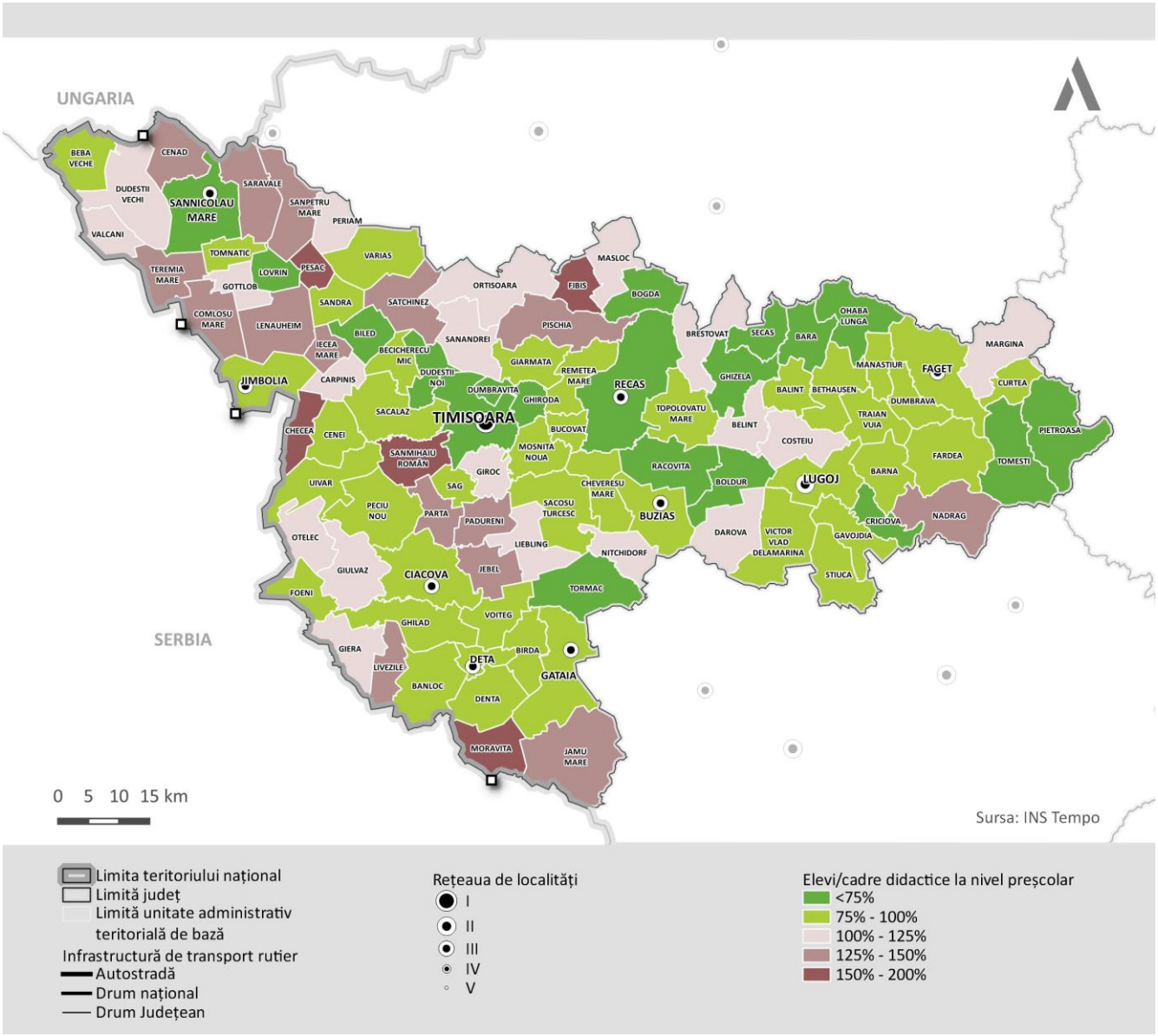
Sursa: datele disponibile în Sistemul Informatic Integrat al Învățământului din România

În cazul numărului de elevi de care este în medie responsabil un profesor, la nivel local se observă o medie de 18,04 a acestui indicator, iar în plan teritorial, față de această medie, mediul urban și localitățile învecinate înregistrează valori mai mici, însă în cazul localităților rurale precum Pesac, Checea, Fibiș sau Moravița, se înregistrează valori de peste o dată și jumătate față de medie.

Aceeași comparație realizată la nivelul ciclurilor primar și gimnazial arată fix opus, cu efective per cadru didactic mai mici decât media în localitățile rurale și partea de est a mediilor urbane județene. Pe de altă parte, din acest punct de vedere municipiul Timișoara se află la peste 125% din media județeană de 12,03 elevi per profesor. Chiar la mai mult de 150% se regăsesc și orașul Deta și localitățile Pesac, Parța și Jamu Mare.

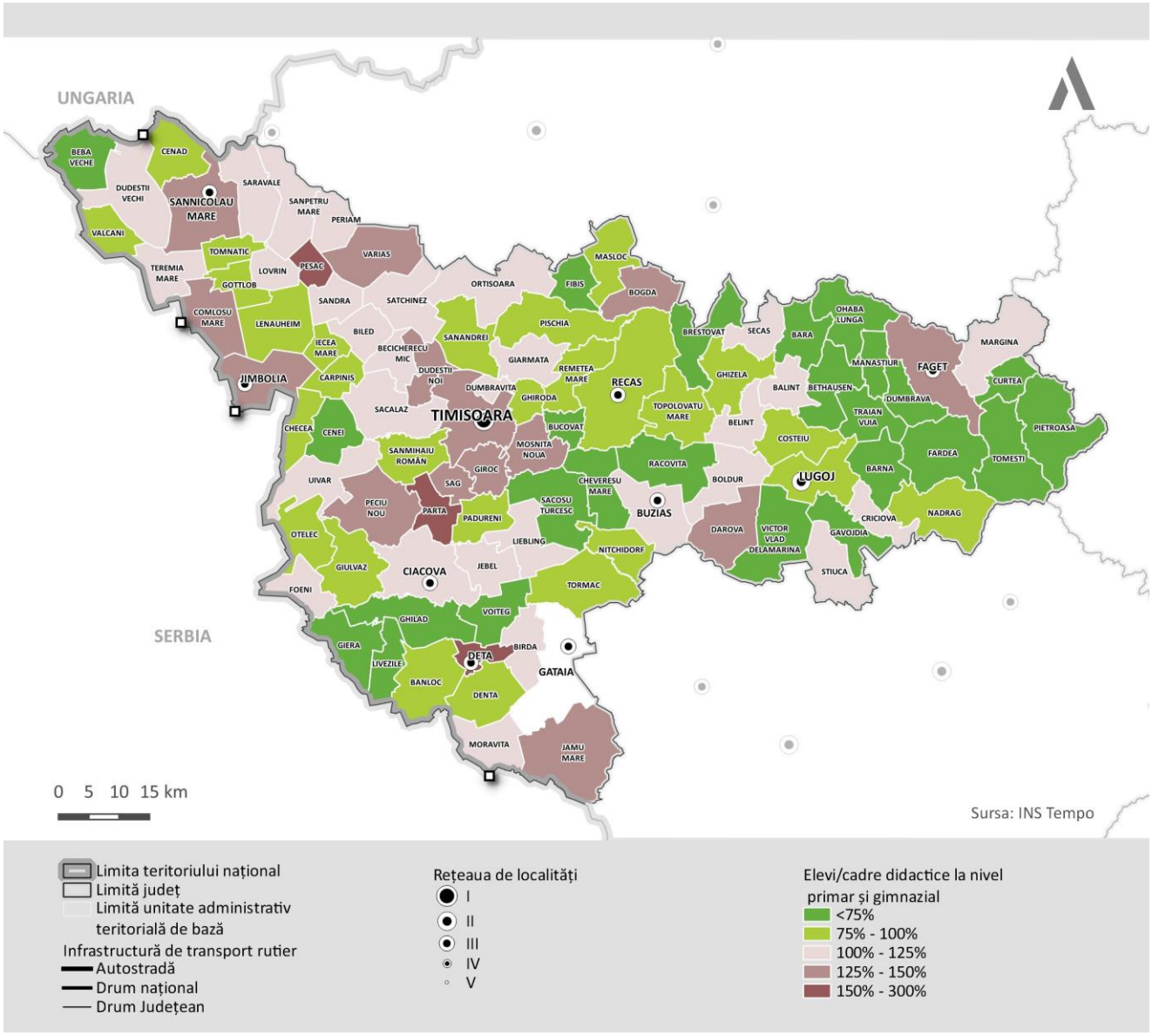
Nu în ultimul rând, din punct de vedere al ciclului liceal, media județeană este de 11,71 elevi per cadru didactic, iar cu mult mai mult decât această valoare se înregistrează în orașul Făget și Nădrag, cu valori de 17,5 și respectiv 22,23. În restul mediului urban, cu excepția orașului Deta, situația este una mai bună, cele mai mici valori fiind în orașele Recaș, Gătaia și localitatea Biled.

FIGURA 23. STATISTICA COMPARATIVĂ A NUMĂRULUI DE ELEVI RAPORTAT LA NUMĂRUL DE CADRE DIDACTICE LOCAL VS. MEDIA JUDEȚEANĂ, CICLUL PREȘCOLAR, 2019

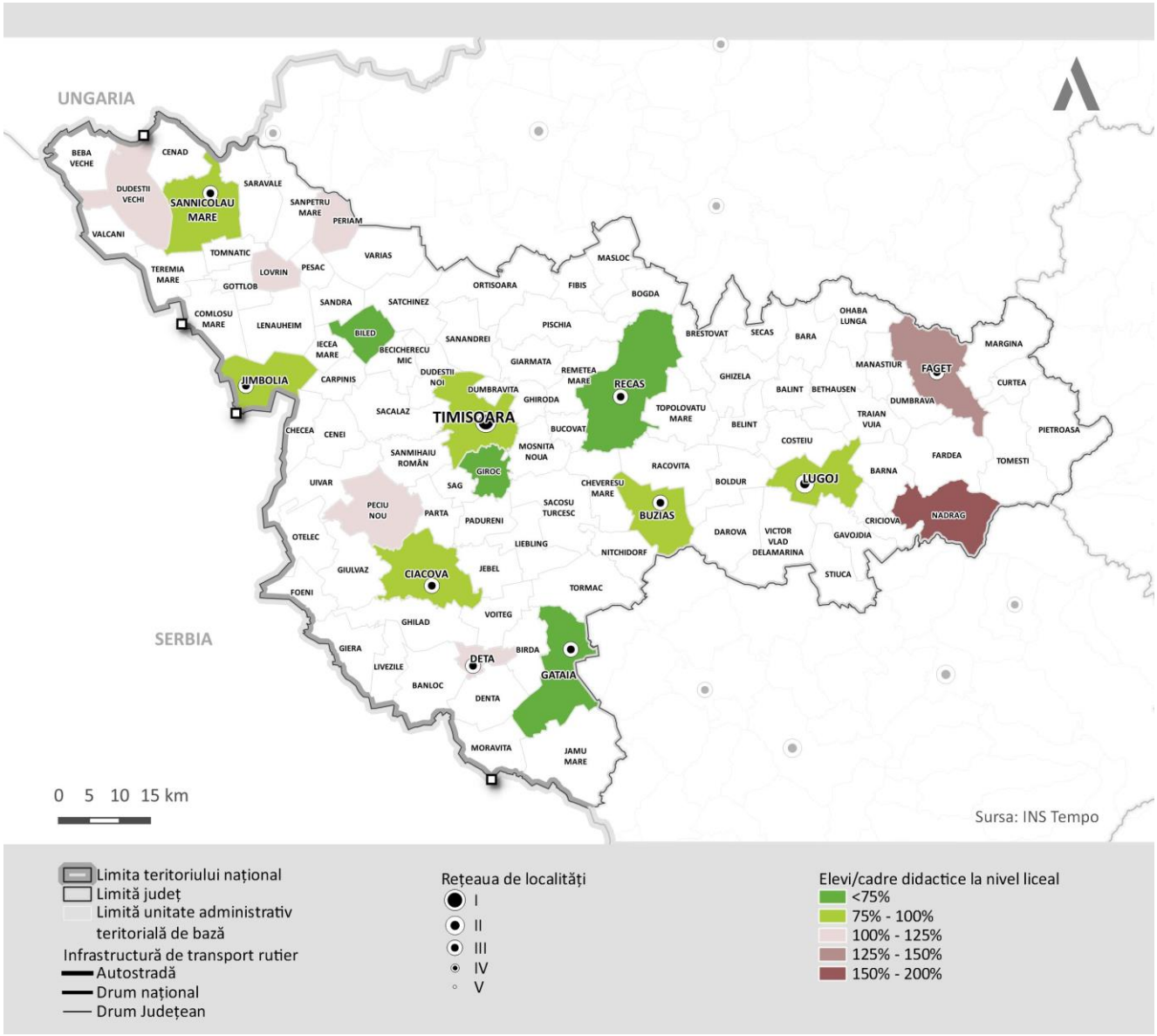
Sursa: INS Tempo

FIGURA 24. STATISTICA COMPARATIVĂ A NUMĂRULUI DE ELEVI RAPORTAT LA NUMĂRUL DE CADRE DIDACTICE LOCAL VS. MEDIA JUDEȚEANĂ, CICLURILE PRIMAR ȘI GIMNAZIAL, 2019

Sursa: INS Tempo

FIGURA 25. STATISTICA COMPARATIVĂ A NUMĂRULUI DE ELEVI RAPORTAT LA NUMĂRUL DE CADRE DIDACTICE LOCAL VS. MEDIA JUDEȚEANĂ, CICLUL LICEAL, 2019

Sursa: INS Tempo

SERVICIILE DE SĂNĂTATE

Principalele disparități remarcate între mediul urban și mediul rural identificate la nivelul județului Timiș din perspectiva infrastructurii și serviciilor de sănătate sunt următoarele:

- Discrepanțe mari la nivel teritorial din perspectiva accesului la servicii medicale (atât de bază, cât și complexe) – acestea se concentrează preponderent în mediul urban, cele mai dezvoltate fiind în municipiul Timișoara;
- În mediul urban este asigurată prezența în fiecare UAT a unui cabinet medical de familie, în timp ce în mediul rural există 4 comune (Bara, Beba Veche, Secaș și Otelec) unde populația nu beneficiază de astfel de unitate sanitară;

În mediul urban se observă nerespectarea prevederilor Legii nr.351/2001 referitoare la asigurarea în fiecare localitate urbană a unui spital general public în cadrul a 4 orașe Buziaș, Recaș, Ciacova și Gătaia).

SERVICIILE SOCIALE

Principalele disparități remarcate între mediul urban și mediul rural identificate la nivelul județului Timiș din perspectiva serviciilor sociale sunt următoarele:

- Discrepanța accentuată între serviciile sociale asigurate în zona urbană reprezentată de municipiul Timișoara (chiar și municipiul Lugoj) și restul județului, în special în mediul rural.

INFRASTRUCTURA, ACTIVITĂȚILE ȘI SERVICIILE CULTURALE

Sectorul cultural a fost unul dintre cele mai afectate sectoare, alături de cel HoReCa și inclusiv de sectorul turistic în această criză provocată de pandemia de COVID-19. Cu toate acestea, această criză a oferit și contextul de dezvoltare a unor noi mecanisme, de a înțelege greutățile cu care se confruntă sectorul cultural și de a conștientiza mai bine de ceea ce au nevoie atât actorii implicați, cât și instituțiile culturale, mediul cultural-artistic și în special, rolul important pe care îl au autoritățile publice în gestionarea acestor momente.

Spre deosebire de mediul urban, zona rurală a județului Timiș prezintă anumite aspecte atât pozitive cât și o serie de aspecte care merită atenția atât a administrației publice cât și a turiștilor / locuitorilor și artiștilor care sunt în căutare de noi experiențe cultural-artistice.

Unul dintre cele mai importante aspecte observate este discrepanța mare dintre zonele urbane și zonele rurale atunci când este vorba despre infrastructură și servicii culturale. Spre deosebire de municipiul Timișoara – cu 96 de dotări culturale, și municipiul Lugoj – cu 14 dotări culturale, majoritatea unităților administrativ și în special zonele rurale, nu beneficiază de o infrastructură culturală bogată. Există localități precum: Fibiș, Giarmata, Bogda sau Secaș, care nu beneficiază de nicio dotare culturală (bibliotecă, muzeu, colecții publice, instituții de spectacole sau cămine și case culturale care să fie în funcțiune).

Cu toate acestea, dacă ar fi să ne raportăm la diferențele între urban vs. rural, s-a constatat în cadrul analizei faptul că facilitățile culturale specializate se află preponderent în mediul urban, respectiv cinematografe, instituții și companii de spectacole și majoritatea muzeelor și colecțiilor publice, însă cele mai multe biblioteci se găsesc totuși în mediul rural – 123 de biblioteci față de 107 în mediul urban, deoarece sunt luate în considerare și bibliotecile școlare, dar care nu sunt întotdeauna dotate corespunzător.

De departe unul dintre atuurile județului Timiș din punct de vedere cultural, este dat de multitudinea resurselor de patrimoniu material și imaterial. Cu peste 300 de monumente istorice, județul Timiș se încadrează în categoria județelor cu un patrimoniu relativ bogat, beneficiind de numeroase resurse arheologice și arhitecturale de interes național. Cu toate că există o serie de inițiative de valorificare și promovare a monumentelor arhitecturale, au fost identificate în continuare clădiri valoroase, ce necesită intervenții de revitalizare sau care ar trebui să fie implicate mai activ în viața culturală a județului.

Există totuși elemente de patrimoniu material, precum monumentele istorice care sunt puse în valoare mult mai bine în zonele urbane, față de cele din zonele rurale. Este de înțeles și faptul că resursele de patrimoniu sunt mult mai ușor de vizitat în cadrul diferitelor excursii sau vacanțe în municipii, și mai puțin în zonele rurale, însă foarte puține momente istorice din mediul rural sunt puse în evidență în județul Timiș. Pe lângă municipiul Timișoara care beneficiază de 119 monumente istorice ce pot fi vizitate foarte ușor în cadrul diferitelor trasee turistice culturale, puțini turiști știu despre monumentele istorice din municipiul Lugoj, sau despre cele din Sânnicolau Mare, Banloc, Margina sau ansamblul bisericilor de lemn din zona Făget de secol XVII, XVIII și XIX de la Bateștii, Bulza, Dobrești, Jupânești, Crivina de Sus, Pietroasa, Poeni, Românești, Zolt, Povârgina și multe altele

De asemenea, pe teritoriul județului există și o serie de monumente arheologice – complexe paleolitice, așezări și necropole din neolitic, eneolitic, epoca bronzului și din prima epocă a fierului precum și așezări de factură dacică și daco-romană, care recent au intrat în atenția administrației publice prin diferitele cercetări realizate în ultima

perioadă și care au scos în evidență noi descoperiri – situl arheologic Crivina – Leopoldsberg, sit dacic descoperit în urma unor săpături desfășurate în zonă, la finalul anului 2020 în localitatea Jdioara.

Pe lângă aceasta, există în continuare multe ruine ale unor cetăți medievale importante în Banat, care sunt puțin cunoscute, reprezentate și promovate în mediul online către turiști. Majoritatea acestora se află în zonele rurale, fiind de multe ori greu de accesat pentru cei ce nu cunosc, iar informațiile despre acestea sunt foarte puține și fragmentate pe site-urile de promovare, fiind astfel și mai greu de promovat.

În afară de aceste aspecte, s-a observat o diferență mare și în ceea ce privește infrastructura sportivă de pe teritoriul județului, majoritatea infrastructurii fiind prezentă cu precădere în zonele urbane, respectiv în municipiul Timișoara – 171 de dotări sportive, și municipiul Lugoj – 28 de dotări sportive. De asemenea, singurele bazine de înot se află la Timișoara, iar în cazul terenurilor de sport și a sălilor de gimnastică, există în continuare localități din mediul rural care nu beneficiază de nicio astfel de dotare.

Pe lângă aceste aspecte statistice, în general se observă diferențe în modul de promovare a ofertei culturale în zonele urbane vs. zonele rurale. Fie că vorbim de social media, sau modul în care Centrele Culturale sau CCAJT promovează oferta culturală de la nivelul întregului județ, predominant în mediul online este promovat produsul cultural al municipiului Timișoara și mai puțin ceea ce se organizează la nivel județean.

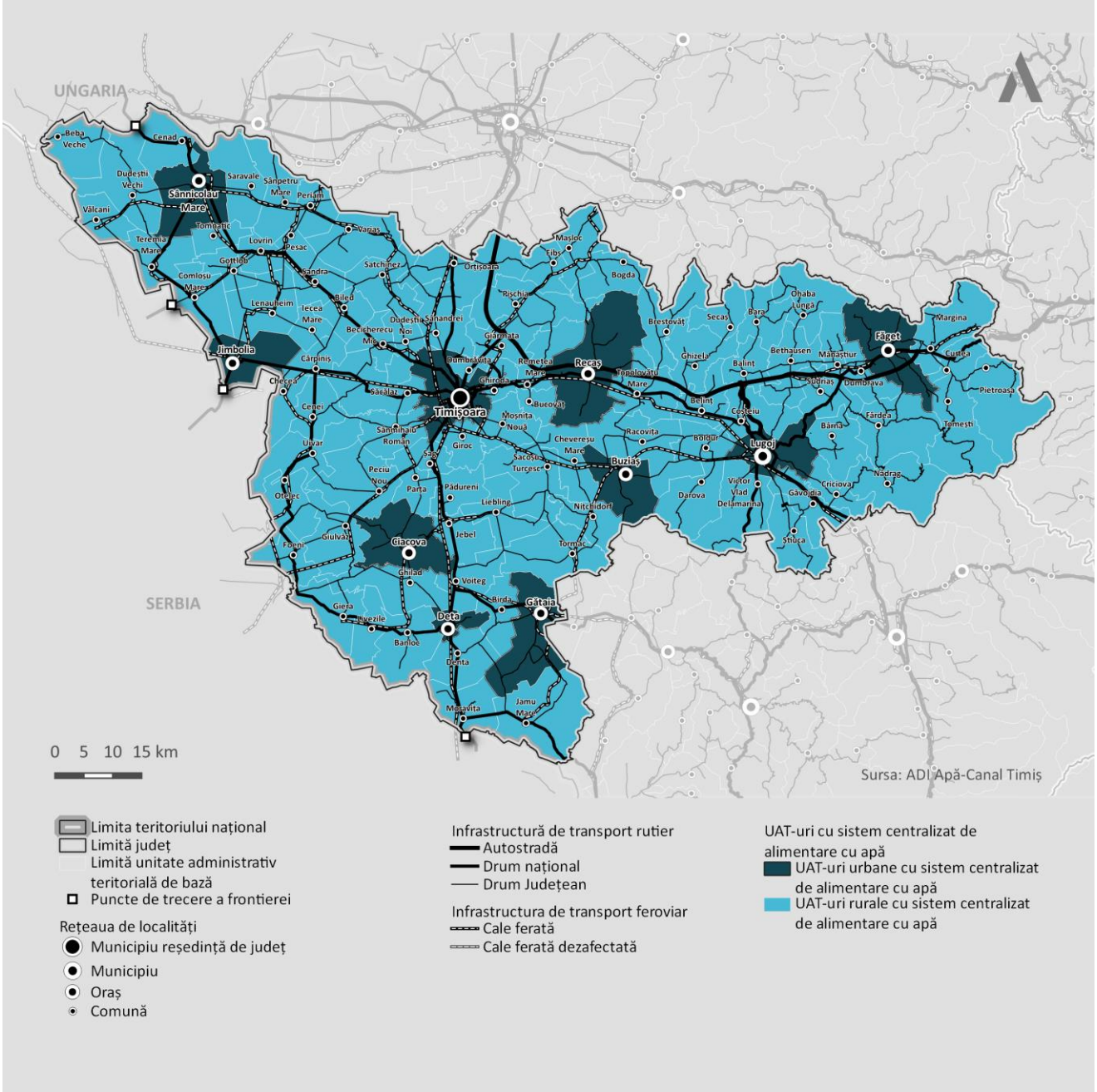
4.3.4. UTILITĂȚI PUBLICE

Analizarea situație actuale a echipării cu infrastructură de alimentare cu apă și canalizare apă uzată evidențiază situația nesatisfăcătoare din punct de vedere al canalizării și epurării apelor uzate în mediul rural.

ALIMENTAREA CU APĂ

Serviciile de alimentare cu apă sunt asigurate în toate UAT-urile din județ, gradul mediu de conectare la acest serviciu fiind de 95,1%.

FIGURA 26. ASIGURAREA SERVICIULUI DE ALIMENTARE CU APĂ, JUDEȚ TIMIȘ, UAT

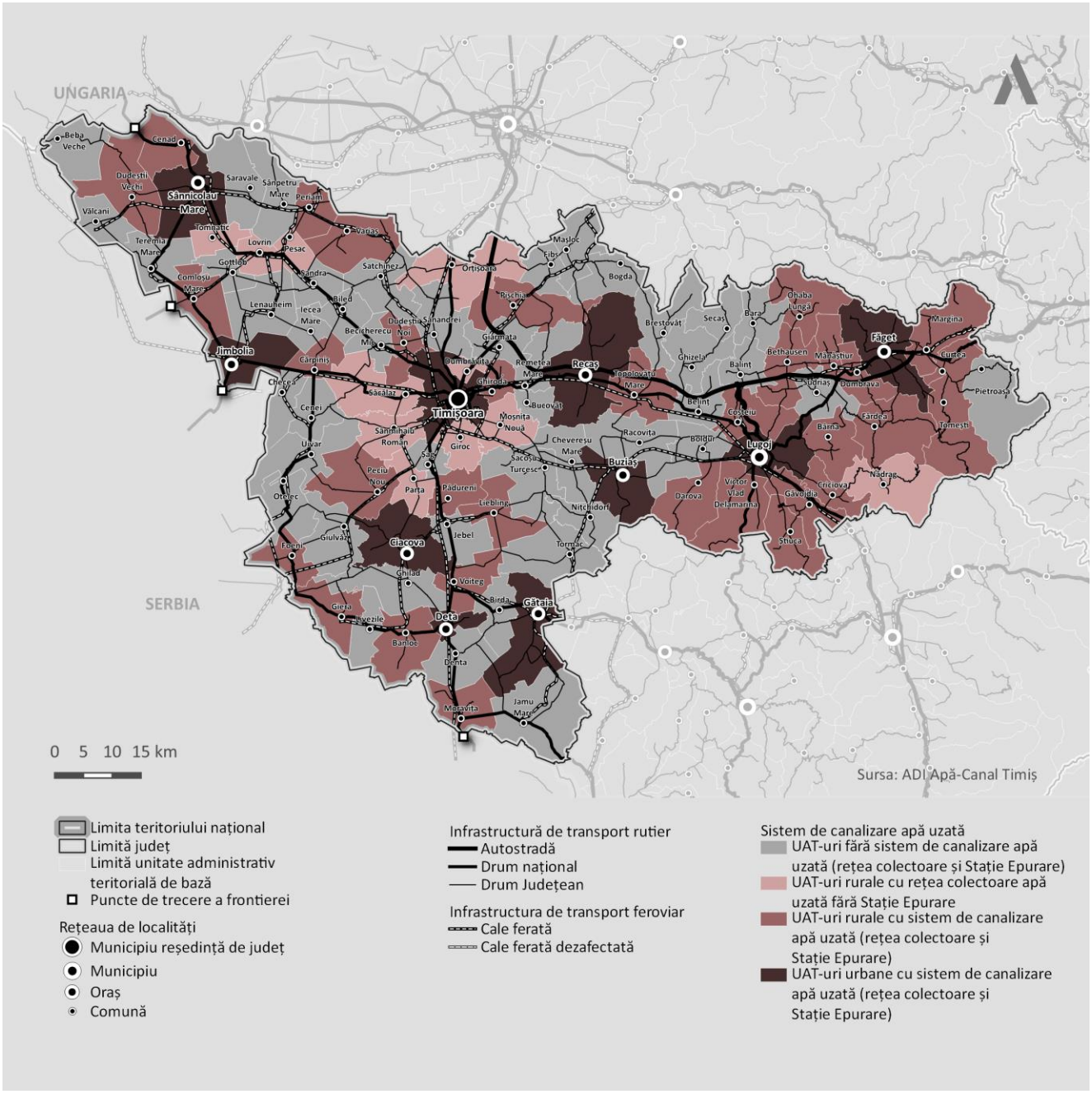
Sursa: Prelucrare date de la operatorul AQUATIM SA și INSSE, Tempo Online (an 2021)

CANALIZAREA APELOR UZATE

Mediul urban are asigurat acest serviciu în toate cele 10 UAT-uri, cu o pondere peste media pe județ de 73,8%, cu excepția orașelor Gătaia, Jimbolia și Recaș care au o pondere mult sub această valoare (cca. 48,5%).

Mediul rural are asigurat acest serviciu în 46 de UAT-uri reprezentând o pondere de 51,6% în spațiul rural. Dintre acestea 33 de UAT-uri au și infrastructura pentru epurarea apelor uzate, iar 13 au numai rețea de canalizare. În 43 de UAT-uri nu există infrastructură de canalizare și epurare apă uzată.

FIGURA 27. ASIGURAREA SERVICIULUI DE CANALIZARE APĂ UZATĂ, JUDEȚ TIMIȘ, UAT

Sursa: Prelucrare date de la operatorul AQUATIM SA și INSSE, Tempo Online (an 2021)

ALIMENTAREA CU ENERGIE TERMICĂ

În cazul localităților urbane din județul Timiș, doar în Municipiul Timișoara s-a păstrat sistemul de alimentare centralizată cu energie termică (SACET), în restul localităților urbane aceste sisteme centralizate de termoficare fiind închise/desființate, încălzirea spațiilor realizându-se în sistem local, cu centrale termice individuale sau sobe ce functionează cu gaze naturale (în orașele cu sistem de distribuție gaze naturale) sau cu combustibil solid.

În spațiul rural, în Comuna Lovrin, alimentarea cu energie termică se realizează centralizat, prin intermediul unei centrale termice geotermale. În zona comunei Lovrin au fost forate nouă puțuri de apă termală, în prezent, doar unul fiind folosit pentru încălzire, apa caldă de 84 °C, fiind pompată în rețeaua de termoficare a comunei.

În localitățile care nu beneficiază de sisteme de distribuție gaze naturale, alimentarea cu energie termică se realizează prin sisteme individuale pe bază de combustibili solizi (biomasă, lemn, cărbune), iar prepararea hranei se face cu butelii de aragaz.

O problemă o reprezintă faptul că majoritatea clădirilor sunt construcții mai vechi de 30 de ani, cu un grad de izolare termică redusă, ce duce la inconfort termic și consum mare de energie necesară pentru încălzire.

ALIMENTAREA CU GAZE NATURALE

La nivelul județului Timiș există un decalaj între zonele urbane și rurale privind numărul UAT cu distribuție gaze naturale. În județul Timiș se distribuie gaze naturale în 7 localități urbane și 27 comune. Având în vedere faptul că numărul acestora a rămas constant în perioada 2007 -2019, se poate afirma că principala problemă o constituie racordarea greoaie a localităților (orașe și comune) la rețelele de înaltă presiune, prețurile fiind foarte ridicate.

Localitățile urbane în care se distribuie gaze naturale sunt: Municipiul Timișoara, Municipiul Lugoj, Orașele Buziaș, Deta, Jimbolia, Recaș, Sânnicolau Mare. Din totalul de 10 localități urbane, doar trei dintre ele, orașele Ciacova, Făget și Gataia nu beneficiază de alimentare cu gaze naturale; 70% dintre localitățile urbane beneficiază de sistem de distribuție gaze naturale.

În cazul comunelor, dintr-un total de 89 de comune existente în județul Timiș, 27 dintre acestea au rețea de distribuție gaze naturale, respectiv cca. 30% din totalul acestora.

În anul 2019 cantitatea totală de gaze naturale distribuită în toate cele șapte localități urbane a fost 236151 mii mc, iar în cazul localităților rurale s-au distribuit 60845 mii mc gaze naturale în toate cele 27 UAT rurale; se poate spune că în localitățile rurale s-a distritribuit cca. 26% din cantitatea totală de gaze naturale distribuite în zona urbană.

În cazul lungimii rețelelor de distribuție, lungimea totală a acestora are valori totale apropiate: lungimea totală a rețelelor de distribuție din localitățile urbane, în anul 2019, era de 995,5 km, iar în cazul localităților rurale, lungimea totală a rețelelor de distribuție gaze naturale însuma 945,9 km (cca. 95% din lungimea totală a rețelelor de distribuție din mediul urban).

ALIMENTARE CU ENERGIE ELECTRICĂ

Disfuncționalitățile identificate, la nivelul județului Timiș, în cadrul analizei situației existente privind alimentarea cu energie electrică și telecomunicații sunt: lipsa unui serviciu organizat de iluminat public, neutilizarea surselor regenerabile de energie pentru producerea energiei electrice și lipsa accesului la comuncații electronice broadband (localități aflate în „zona albă NGN").

La nivelul teritoriului județului Timiș, dintr-un total de 99 UAT, au fost identificate 13 UAT cu mai mult de două disfuncționalități dintre cele menționate, acestea fiind, în exclusivitate, din zona rurală: Bara, Coșteiu, Ghilad, Giera, Jamu Mare, Liebling, Margina, Moravița, Nițchidorf, Teremia Mare, Topolovățu Mare, Vâlcani, Victor Vlad Delamarina.

GESTIUNEA DEȘEURILOR

Județul Timiș are infrastructură importantă de management al deșeurilor, care funcționează deja, în unele cazuri, la circa 75 % din capacitatea proiectată. Este vorba despre: centrele de colectare ale celor 3 zone de colectare, Zona 2 JIMBOLIA, Zona 3 DETA și Zona 4 FĂGET. Instalația de compostare din comuna Ghizela are o capacitate mică de compostare, iar o altă problemă este că aceasta compostează doar deșeurile biodegradabile din zonele Zona 0 GHIZELA și Zona 4 FĂGET, în celelalte zone deșeurile biodegradabile fiind depozitate. De asemenea, infrastuctura de management al deșeurilor este incompletă, lipsind următoarele componente: depozit de deșeuri inerte, instalații de sterilizare și incinerare a deșeurilor de origine animală. În ceea ce privește nămolurile rezultate în stațiile de epurare, există doar un proiect aflat în faza de proiectare a unei instalații de valorificare a nămolurilor din Stația de Epurare a Municipiului Timișoara.

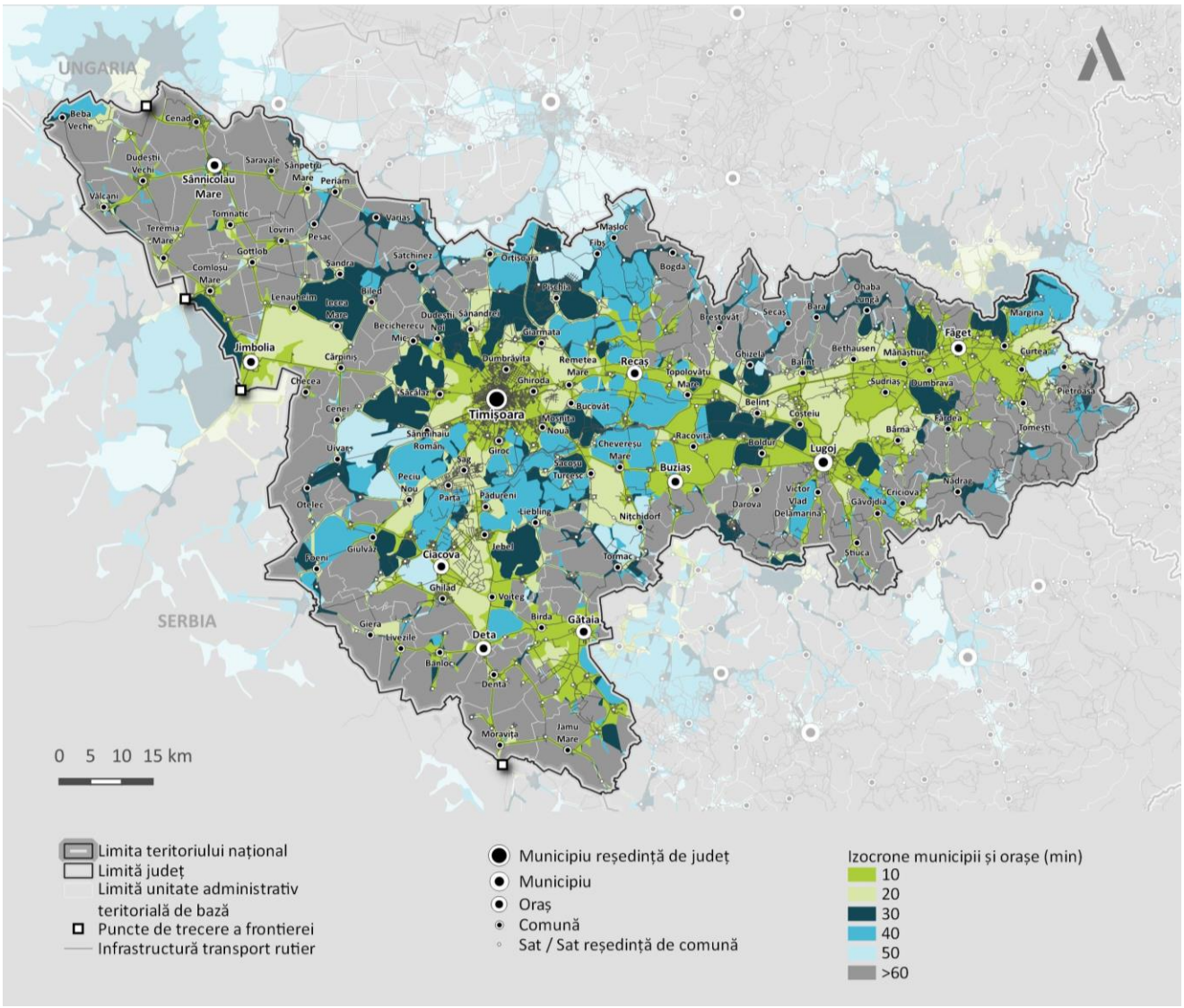
Pe viitor, va fi nevoie de realizarea unor instalații de compostare, pentru digestia anaerobă a deșeurilor biodegradabile, amplasate în zonele care, în prezent, doar depozitează deșeurile biodegradabile. De asemenea, va fi nevoie de o extindere a capacității centrelor de colectare din cele 3 zone de colectare și a capacității stației de transfer din Municipiul TImișoara, în cazul creșterii cantității de deșeuri generate. În plus, va fi nevoie de instalații de tratare și valorificare a nămolurilor și în cadrul celorlalte stații de epurare amplasate în afara Municipiului Timișoara, pentru obținerea fertilizatorului utilizat ulterior în agricultura din județul Timiș. Și cel mai important, va fi nevoie ca toții actorii județului să coopereze pentru a crește cantitatea de deșeuri reciclate care, în anul 2019, reprezenta doar 3% din totalul deșeurilor reciclabile colectate.

4.3.5. TRANSPORT ȘI MOBILITATE

La nivelul județului Timiș, municipiile și orașele dispun de o accesibilitate mai ridicată, fiind deservite de infrastructură rutieră și feroviară importantă atât la nivel local, cât și la nivel regional și național. Acestea dispun și de o varietate mai largă de servicii de mobilitate la nivel local, oferindu-le locuitorilor multiple posibilități de deplasare.

De asemenea, mediul urban concentrează și multiple dotări de interes la nivelul județului, precum și cea mai mare parte a locurilor de muncă. Astfel, acestea atrag un bazin de populație mai larg, cuprinzând și cetățeni din localitățile învecinate. Figura următoare identifică accesibilitatea așezărilor urbane, prezentând durata de timp necesară pentru a ajunge într-unul dintre orașele apropiate pe cale rutieră din mediul rural. Astfel, se remarcă faptul că mare parte din teritoriul județean are acces la un centru urban în maxim 60 de minute.

FIGURA 28. IZOCRONE DE ACCESIBILITATE CĂTRE CENTRE URBANE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

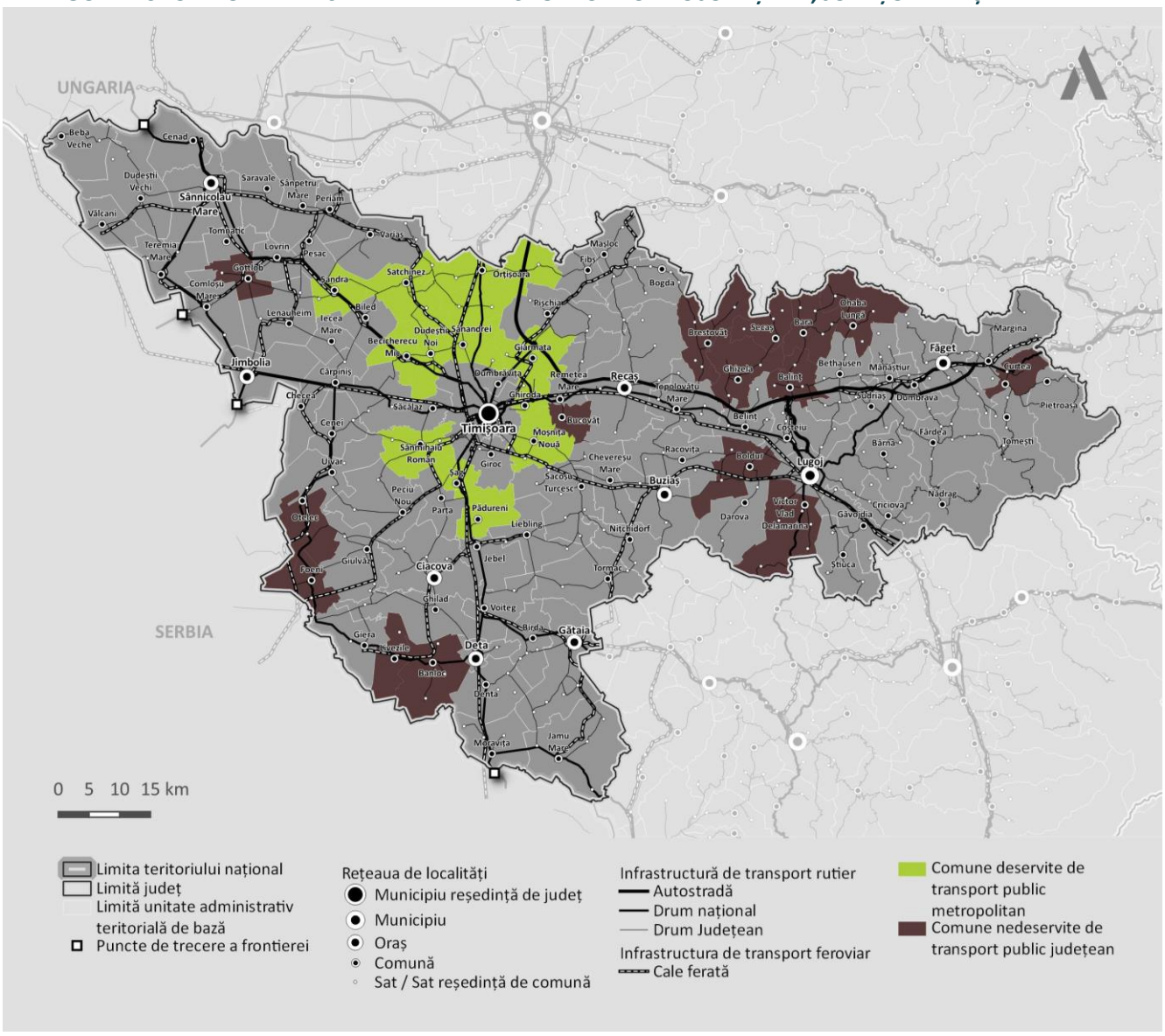
Sursa: prelucrare proprie

Județul este deservit de o amplă rețea rutieră și feroviară, ce permite deplasarea în teritoriu cu autovehiculul personal, cu transportul public județean sau cu trenul. Transportul public județean acoperă 82% din UAT-urile din județ, respectiv 95.26% din populația totală a județului. UAT-urile nedeservite din județ sunt Balinț, Banloc, Bara,

Becicherecu Mic, Boldur, Brestovăț, Bucovăț, Curtea, Foeni, Ghizela, Gottlob, Livezile, Ohaba Lungă, Otelec, Sânmihaiu Român, Secaș și Victor Vlad Delamarina.

Comunele din jurul Timișoarei, sunt deservite de transportul public metropolitan asigurat de Societatea de Transport Public Timișoara. Acest aspect le permite locuitorilor să aibă acces și la alte curse de transport public metropolitan și județean prin unul sau mai multe transferuri. Există însă încă comune în primul inel de localități din jurul Timișoarei (Giroc și Săcălaz) care nu sunt deservite încă de transportul public metropolitan. În Asociația de Dezvoltare Intercomunitară „Societatea Metropolitană de Transport Timișoara" există însă și alte comune încă nedeservite de sistemul de transport metropolitan (Biled, Săcălaz, Variaș și Remetea Mare).

FIGURA 29. UAT-URI NEDESERVITE DE TRANSPORTUL PUBLIC JUDEȚEAN, JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: prelucrare proprie pe baza datelor prezentate în HCJ 208/2019 și stpt.ro

Totodată, deși celelalte UAT-uri sunt deservite de transportul public județean, frecvența acestuia este una scăzută (sub 5 curse zilnice) în majoritatea cazurilor. Excepție fac localitățile din zona metropolitană Timișoara, acestea dispunând pe de o parte de curse de transport public județean cu frecvență ridicată (ex. Timișoara-Giroc – 32 de curse zilnice) și de serviciile de transport public metropolitan, pe de altă parte.

O frecvență redusă se evidențiază și în cadrul legăturilor feroviare, cu multe dintre legăturile interne dispunând de un număr redus de trenuri / zi între localități. Totuși, optimizarea acestor legături prezintă un potențial ridicat

de susținere a navetismului județean, în special în ceea ce privește legăturile către municipiile Timișoara și Lugoj, luând în considerare faptul că cele două municipii au acces pe cale feroviară la un bazin de populație mai larg față de populația proprie.

Frecvența redusă a serviciilor de transport din județ conduc la creșterea utilizării autovehiculului personal pentru deplasările din interiorul județului, în special pentru locuitorii localităților care nu dispun de alte opțiuni de deplasare. Acest aspect este relevant în special în contextul navetismului către principalele centre urbane din județ, ce concentrează un număr ridicat de locuri de muncă. Utilizarea zilnică a autovehiculului personal de către cetățenii care au domiciliul în altă localitate față de cea în care lucrează contribuie semnificativ la problemele de congestie și poluare de la nivel local.

Un alt aspect relevant în contextul disparităților urban-rural este calitatea infrastructurii rutiere. Calitatea drumurilor naționale și a celor județene este una în general bună, acestea fiind fie modernizate fie în curs de modernizare. Însă, drumurile comunale se află într-o stare precară, cu numai aprox. 1.3% din km totali de drumuri fiind modernizați. Mare parte a drumurilor comunale (43.6%) sunt de pământ, îngreunând deplasarea atât spre localitățile deservite de aceste drumuri, cât și în interiorul localităților. Impedimentele create de calitatea scăzută a drumurilor au un efect negativ și asupra pietonilor și bicicliștilor, aceștia fiind nevoiți să se deplaseze în condiții nefavorabile de-a lungul drumurilor comunale.

Nu în ultimul rând, este de menționat faptul că infrastructura destinată modurilor alternative de transport (mers pe jos, bicicletă) sunt slab dezvoltate în mediul rural, acestea nefiind amenajate corespunzător sau lipsind cu desăvârșire (ex. Pietroasa, Hăuzești, Crivina, Poieni etc.). Există, totuși, un potențial ridicat de amenajare a acestora datorită configurației și modului de amplasare a caselor din majoritatea satelor și comunelor din județul Timiș, acestea fiind retrase pe o distanță semnificativă față de zona carosabilă. Se conturează astfel un spațiu amplu, ce permite amenajarea atât a unor infrastructuri destinate transportului nemotorizat (trotuare, piste de biciclete), cât și păstrarea unor spații verzi și/sau a unei plantații de aliniament ca măsură de protecție și siguranță față de circulația carosabilă.

Concluzionând, din punct de vedere al transportului și mobilității mediul rural din județul Timiș se află într-un stadiu incipient, fiind nevoie de modernizarea și extinderea infrastructurii de transport pentru a asigura atât deplasarea tuturor participanților la trafic în siguranță, cât și pentru a crește accesibilitate din/spre localitățile din mediul rural. Totodată, sunt necesare măsuri de încurajare a utilizării mijloacelor sustenabile de transport, asigurând servicii atractive de transport public județean care să diminueze utilizarea autovehiculului personal pentru deplasările din interiorul județului.

5. STRUCTURĂ SOCIO-DEMOGRAFICĂ ȘI DEZVOLTARE SOCIALĂ

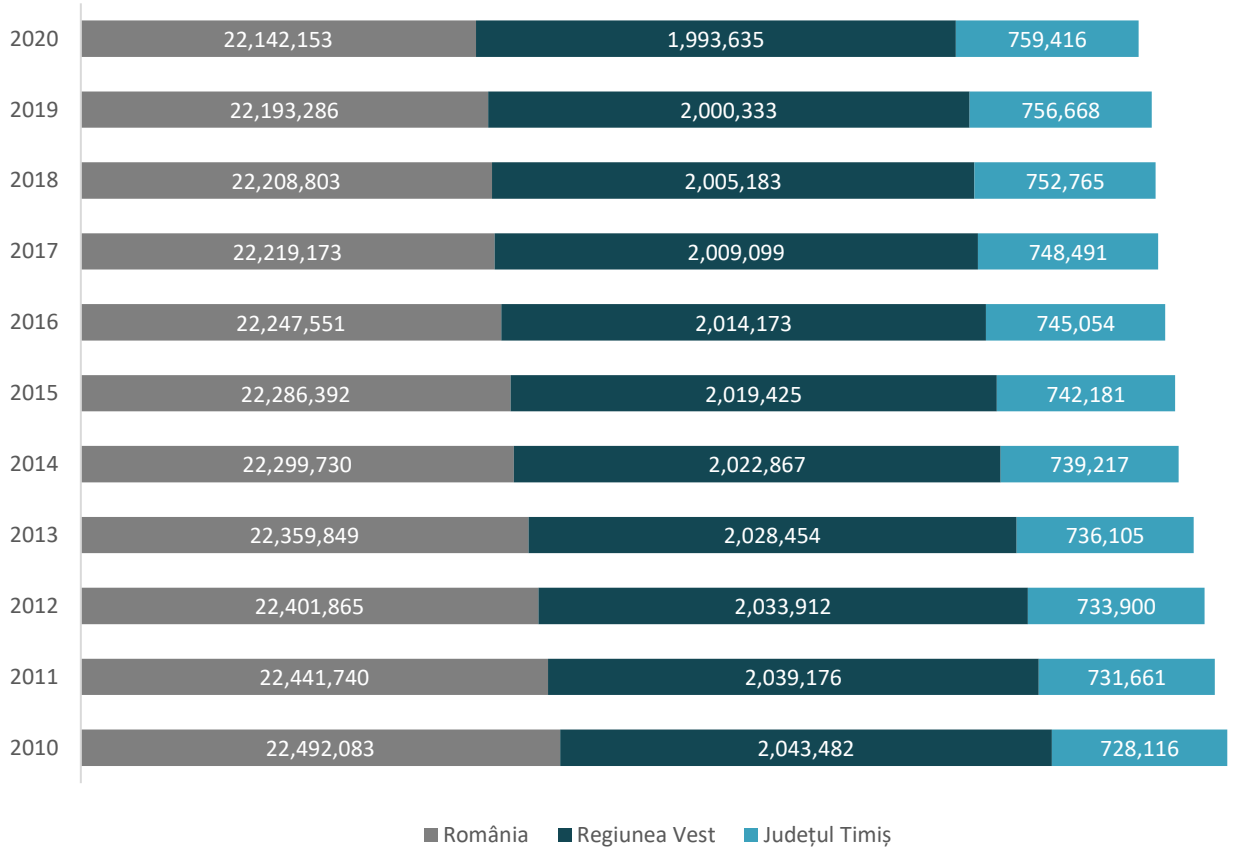
5.1. PROFIL SOCIO-DEMOGRAFIC

STRUCTURA DEMOGRAFICĂ

Populația stabilă cu domiciliul din județul Timiș era la nivelul anului 2020 de 759.416 de locuitori. Dintre aceștia, 58,4% locuiau în mediul urban și 41,6% în mediul rural. Raportat la Regiunea Vest, populația din mediul urban a județului Timiș este mai mică cu 3,9%, iar față de valoarea înregistrată la nivel național este mai mare cu 2%.

Analizând evoluția populației din județ în intervalul 2010-2020, se poate observa o tendință de creștere a populației care este în contrast cu cea generală de scădere a populației la nivel național. Astfel, creșterea este de 4,3% în perioada 2010-2020, ceea ce atrage atenția asupra faptul că județul Timiș este unul dintre cele mai dezvoltate din perspectiva tendinței demografice pozitive care s-a remarcat a fi constantă începând cu anul 2006. Inclusiv Regiunea Vest înregistrează o tendință descendentă, populația scăzând cu 2,4% în ultimii 11 ani.

FIGURA 30. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE LOCUITORI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, REGIUNEA VEST ȘI ROMÂNIA

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Conform documentului „Proiectarea populației României în profil teritorial, la orizontul anului 2060”, se previzionează o scădere a populației de 30,6% pentru intervalul 2016-2060 la nivel național. Acest procent este

cu mult mai ridicat față de cel asociat la nivelul județului Timiș (-11.1%) [37], dar chiar și la nivelul Regiunii Vest (-30%) [38]. Printre cele mai importante motive care stau la baza acestor previziuni se numără migrația externă care va influența procentul și distribuția populației pe grupe de vârstă, respectiv tendințele de îmbătrânire demografică. Astfel, numărul de tineri (0-15 ani) va scădea, iar numărul de vârstnici (peste 65 de ani) va crește, ceea ce va determina probleme din perspectiva dependenței demografice, respectiv a forței de muncă.

Cu toate acestea, încă din anul 2016, județul Timiș înregistrează printre cele mai bune valori la nivel național în ceea ce privește procentul asociat grupei de vârsta a persoanelor active (15-64 ani) și valoarea raportului de dependență demografică.

Pe de altă parte, în anul 2016 era printre județele cu cele mai mici ponderi ale persoanelor tinere (0-15 ani) și cu cele mai mici valori asociate ratei de fertilitate[39], deși această situație în prezent nu mai este atât de critică, remarcându-se valori ce depășesc sau se apropie foarte mult de cele de la nivelul Regiunii Vest și de la nivel național (ponderea persoanelor tinere în anul 2020: județul Timiș – 14.5%, Regiunea Vest – 13.6%, România – 14.6%; rata fertilității în anul 2018: județul Timiș – 40.5‰, Regiunea Vest - 36‰, România – 37.5‰). Printre cele mai importante motive care stau la baza îmbunătățirii acestor indicatori se numără nivelul sporit de atractivitate pentru tineri de a rămâne în județ sau de a veni din alte zone pentru a beneficia de studii universitare (municipiul Timișoara și localitățile din proximitate contribuie cel mai mult la îmbunătățirea valorilor) și creșterea calității vieții în general.

TABEL 2. POPULAȚIA REZIDENȚĂ ÎNREGISTRATĂ ÎN ANUL 2016 ȘI POPULAȚIA PREVIZIONATĂ PENTRU ANII 2030 ȘI 2060 – VARIANTA MEDIE

	POPULAȚIE 2016	POPULAȚIE 2030	POPULAȚIE 2060	SCHIMBAREA DEMOGRAFICĂ ÎNTRE 2016 ȘI 2060
Județul Timiș	696.203	713.153	618.614	-11,1%
Regiunea Vest	1.807.287	1.659.187	1.264.735	-30%
România	19.819.697	17.892.489	13.784.413	-30,6%

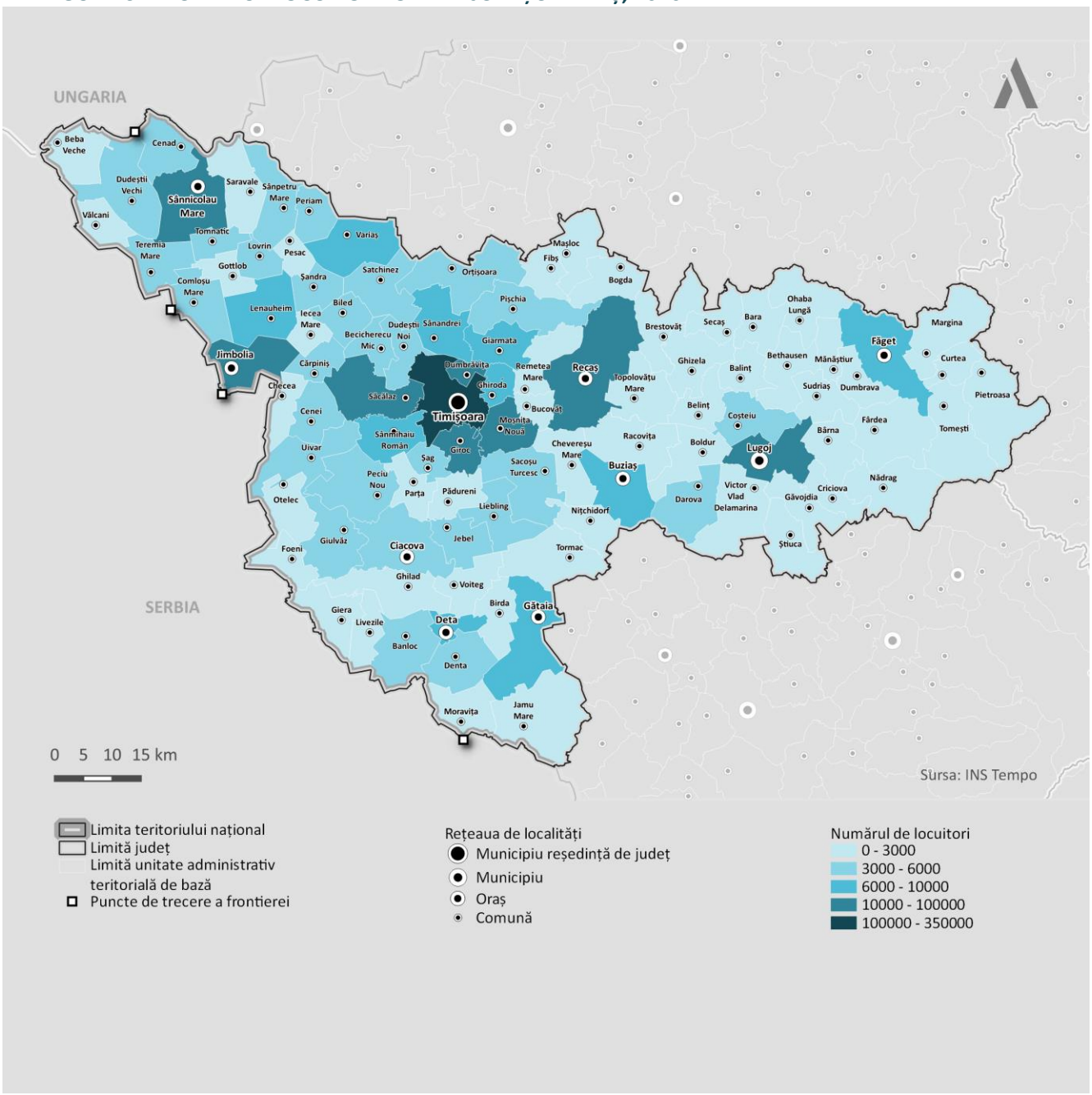
Sursa: Proiectarea populației României în profil teritorial, la orizontul anului 2060

[37] Chiar dacă până în anul 2030 se previzionează o creștere a populației cu 2,4%

[38] Se ia în considerare varianta medie care este cea mai plauzibilă în ceea ce privește prognoza (astfel că se exclud variantele constantă, pesimistă, intermediară și optimistă)

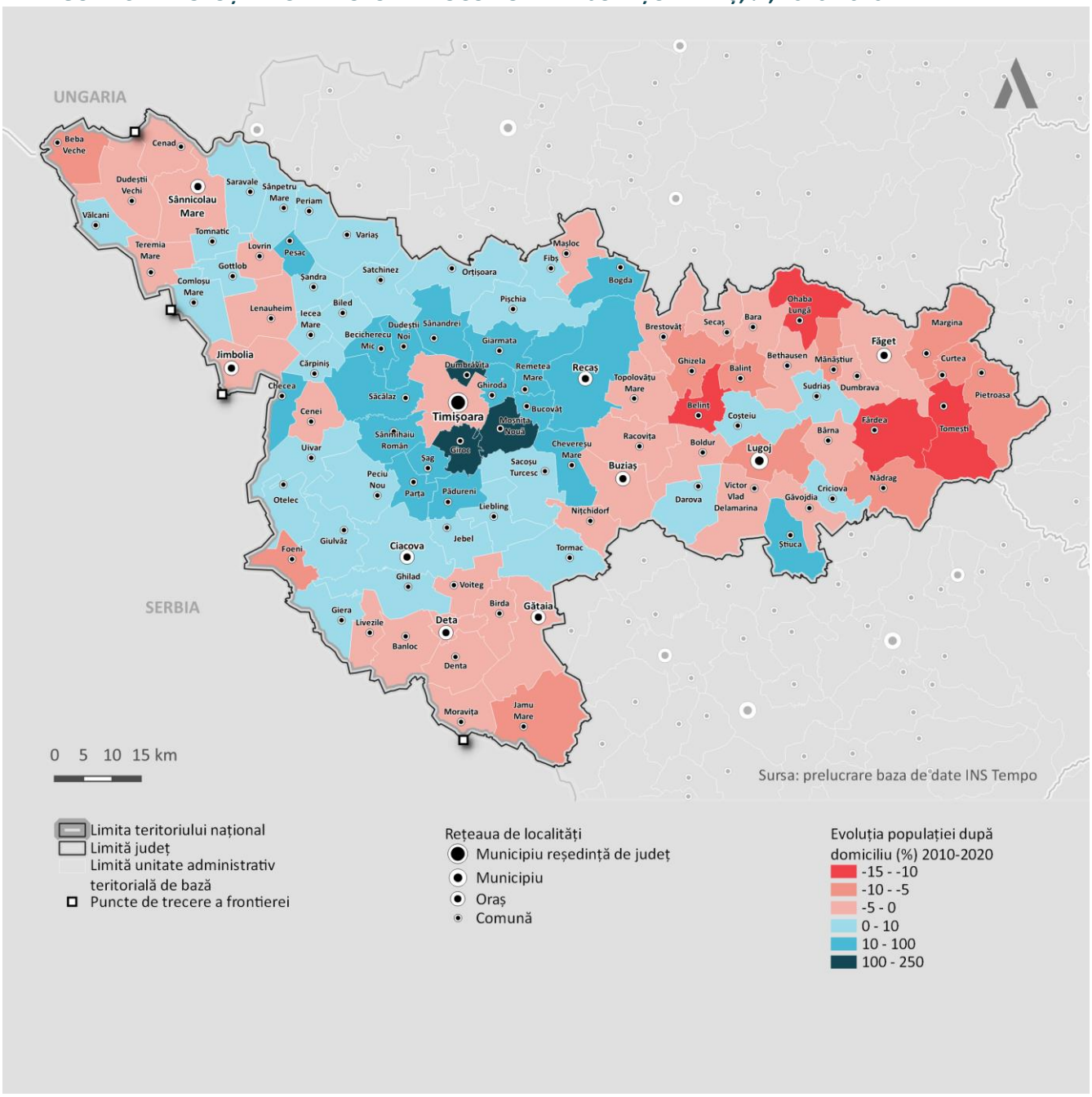
[39] https://insse.ro/cms/sites/default/files/field/publicatii/proiectarea_populatiei_romaniei_in_profil_teritorial_la_orizontul_2060.pdf

FIGURA 31. NUMĂRUL LOCUITORILOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2020

Sursa: Baza de date INS TEMPO

FIGURA 32. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE LOCUITORI DIN JUDEȚUL TIMIȘ, %, 2010-2020

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Situația în anul 2020 la nivelul județului este foarte asemănătoare cu cea de la nivel național în ceea ce privește ponderea persoanelor vârstnice (peste 65 de ani) și tinere (0-15 ani) din populația totală. Dintre cele două medii de rezidență, cea mai vizibilă asemănare este în mediul urban din județul Timiș. La nivel național, pe ambele medii de rezidență, dar și în mediul urban al județului Timiș, procentul persoanelor vârstnice este mai ridicat decât cel al persoanelor tinere (România (mediul urban) – persoane vârstnice: 16,8% și persoane tinere: 13,9%, România (mediul rural) – persoane vârstnice: 17,6% și persoane tinere: 15,5%, județul Timiș (mediul urban) – persoane vârstnice: 18% și persoane tinere – 13,9%). Pe de altă parte, în ceea ce privește mediul rural din județul Timiș, situația se inversează, astfel că ponderea persoanelor tinere – 16,2% este mai mare față de cea a vârstnicilor – 14,6%.

La nivelul județului, în general, ponderea populației tinere – 14.5% este mai scăzută decât cea a vârstnicilor – 16.6%, fiind la distanță de 2,1 puncte procentuale pentru anul 2020. Pe medii de rezidență, valoarea ponderii tinerilor este mai scăzută în mediul urban (cu 2.9%), ceea ce înseamnă că dependența populației tinere este mai scăzută și, în consecință, definește o situație mai favorabilă față de mediul rural datorită faptului că tinerii cresc rata de înlocuire a forței de muncă. Acest fenomen se datorează unei rate a natalității mai crescute în mediul rural (11.4‰) decât în mediul urban (9.5‰) [40].

Conform datelor statistice Eurostat, se preconizează faptul că ponderea populației în vârstă de muncă va scădea până în anul 2100, în timp ce ponderea persoanelor vârstnice va fi probabil în creștere, previzionându-se o dublare a coeficientului de dependență a persoanelor vârstnice [41]. În Timiș, deși proporția persoanelor cu vârsta cuprinsă între 15 și 64 de ani diferă ușor între cele două medii de rezidență la nivelul anului 2020, în mediul rural procentul este mai scăzut, de 69.2% față de 70.4% din mediul urban, ceea ce evidențiază o stabilitate economică ceva mai bună la nivelul orașelor din județ.

România trece printr-un proces de îmbătrânire demografică început încă din anii '90. Acest fenomen se manifestă prin reducerea populației tinere și creșterea numărului vârstnicilor pe fondul unei cauze principale reprezentate de scădere natalității sub rata optimă de înlocuire a generațiilor. La nivelul județului Timiș, diferența dintre grupele de vârste este accentuată, așa încât dependența din următorii ani se va resimți destul de puternic, mai ales dacă autoritățile locale nu reușesc să coopereze pentru a media diferențele dintre categoriile demografice.

Conform statisticilor World Life Expectancy, la nivelul anului 2016 în România, durata de viață era de 75.2 ani (71.6 pentru bărbați și 79 pentru femei). Diferența dintre cele două sexe este printre cele mai mari din Europa, și mai mult, aceasta s-a menținut în general în ultimele decenii, ceea ce sugerează un număr mare de persoane vârstnice singure.[42]

În județul Timiș, ponderea grupei de vârstă asociată populației cu vârstă peste 65 de ani este mai mare în mediul urban – 18% față de mediul rural – 14.6% la nivelul anului 2020, coeficientul de dependență al persoanelor vârstnice din mediul urban fiind mai mare. La nivel județean, procentul total al vârstnicilor pentru același an de referință este de 16.6%, valoare ce se situează sub cele de la nivel regional – 17.7% și național – 17.2%, astfel că în Timiș situația este considerabil mai favorabilă din perspectiva dependenței populației vârstnice.

În ceea ce privește raportul de îmbătrânire demografică din întreg județul Timiș în anul 2020, valoarea acestuia – 1.142,7‰ este mai mică decât la nivel regional – 1.299,4‰ și național – 1.179,5‰. Pe medii de rezidență, se observă faptul că în mediul urban – 1.351,6‰ situația este mult mai critică față de mediul rural – 902,3‰, astfel că fenomenul de îmbătrânire demografică se manifestă mult mai accentuat, ceea ce atrage atenția necesității unei preocupări speciale în ceea ce privește adaptarea pe termen lung a politicilor sectoriale și a serviciilor publice (medicale, sociale etc) la aceste tendințe.

TABEL 3. INDICATORI DEMOGRAFICI PRINCIPALI, 2020

INDICATOR	MEDIUL RURAL – JUDEȚUL TIMIȘ	MEDIUL URBAN – JUDEȚUL TIMIȘ	JUDEȚUL TIMIȘ	REGIUNEA VEST	ROMÂNIA
Proporția persoanelor cu vârste între 0-14 ani (%)	16,2%	13,3%	14,5%	13,6%	14,6%
Proporția persoanelor cu vârste între 14-64 ani (%)	69,2%	68,7%	68,9%	68,7%	68,3%

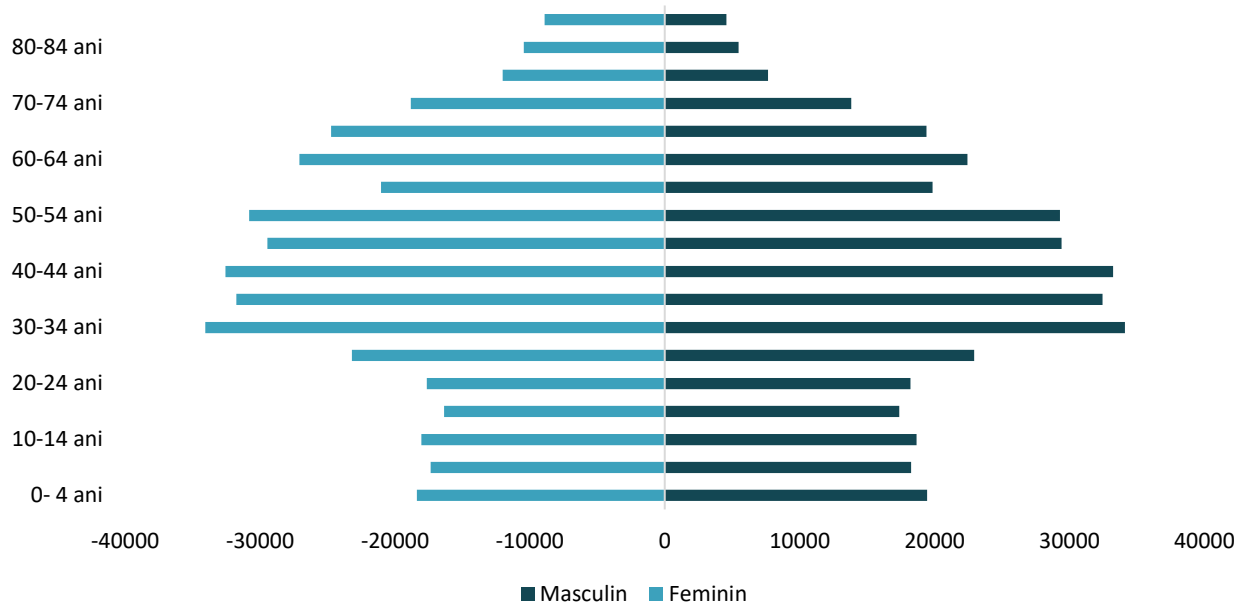
[40] Cele mai recente date disponibile sunt la nivelul anului 2018
[41] Structura și îmbătrânirea populației – Eurostat statistics explained, 2019
[42] https://www.worldlifeexpectancy.com/country-health-profile/romania

INDICATOR	MEDIUL RURAL – JUDEȚUL TIMIȘ	MEDIUL URBAN – JUDEȚUL TIMIȘ	JUDEȚUL TIMIȘ	REGIUNEA VEST	ROMÂNIA
Proporția persoanelor de 65 de ani și peste din populație (%)	14,6%	18%	16,6%	17,7%	17,2%
Raportul de dependență demografică (‰)	445,7‰	454,8‰	451‰	456,4‰	465‰
Coeficientul de dependență a persoanelor tinere (‰)	234,3‰	193,4‰	210,5‰	198,5‰	213,4‰
Coeficientul de dependență a persoanelor vârstnice (‰)	211,4‰	261,4‰	240,5‰	257,9‰	251,7‰
Rata înlocuirii forței de muncă (‰)	702,9‰	580,2‰	631,5‰	595,4‰	640,1‰
Raportul de îmbătrânire demografică (‰)	902,3‰	1.351,6‰	1.142,7‰	1.299,4‰	1.179,5‰

Sursa: Baza de date INS TEMPO

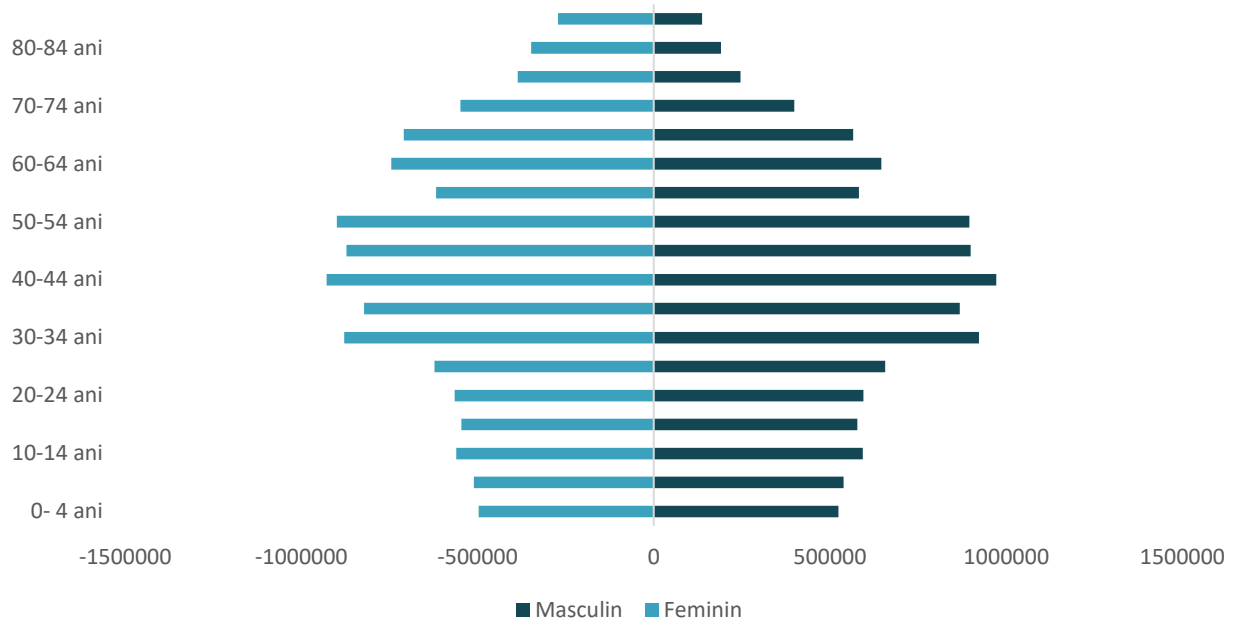
Piramidele demografice prezintă distribuția populației în funcție de sex și grupele de vârstă cincinale. Fiecare bară corespunde ponderii sexului și grupei respective de vârstă din totalul populației (bărbați și femei). După cum se remarcă în piramidele demografice realizate atât la nivelul județului Timiș, cât și la nivel național, analizate la nivelul anului 2020, acestea au o formă romboidală ca urmare a ratelor sporite de fertilitate asociate cu apariția generației *Baby Boomers* (după cel de-al doilea Război Mondial), cei născuți în acea perioadă reprezentând încă o parte importantă a populației în vârstă de muncă. Totuși, majoritatea celor din această generație înaintează spre vârful piramidei, astfel că baza inferioară a categoriei populației active devine din ce în ce mai îngustă, în lipsa unei rate ridicate a natalității care să compenseze deficitul. Din nou, se remarcă provocările în ceea ce privește adaptarea și dezvoltarea pe termen mediu și lung a serviciilor publice care să urmărească în procesul de dezvoltare și aplicare a acestora să răspundă cât mai eficient nevoilor populației pe baza fenomenelor demografice remarcate (de exemplu, dezvoltarea cu precădere a serviciilor sociale adresate vârstnicilor care ocupă un procent considerabil din populația totală).

FIGURA 33. STRUCTURA PE SEXE ȘI GRUPE DE VÂRSTĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2020

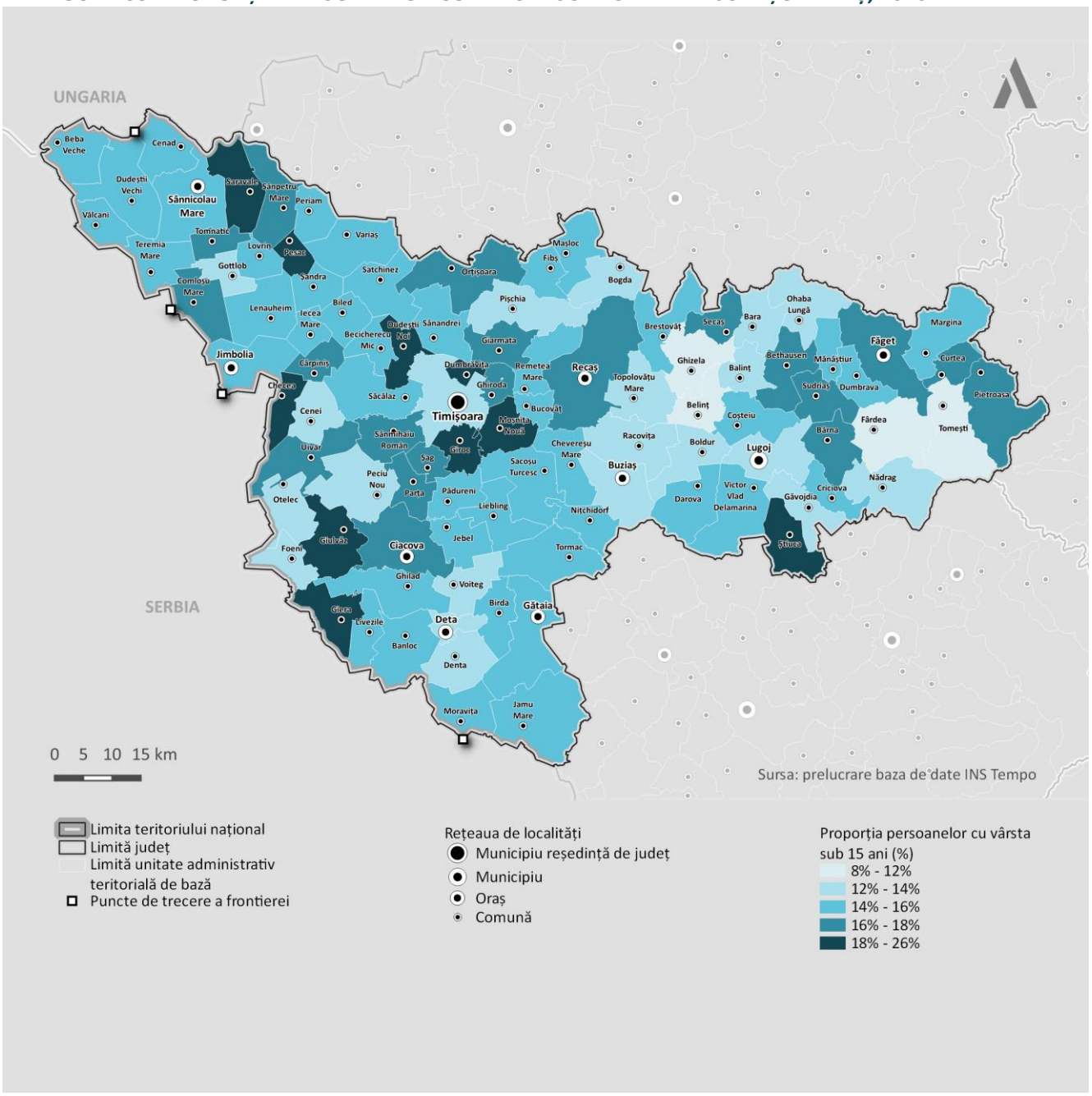
Sursa: Baza de date INS TEMPO

FIGURA 34. STRUCTURA PE SEXE ȘI GRUPE DE VÂRSTĂ ÎN ROMÂNIA, 2020

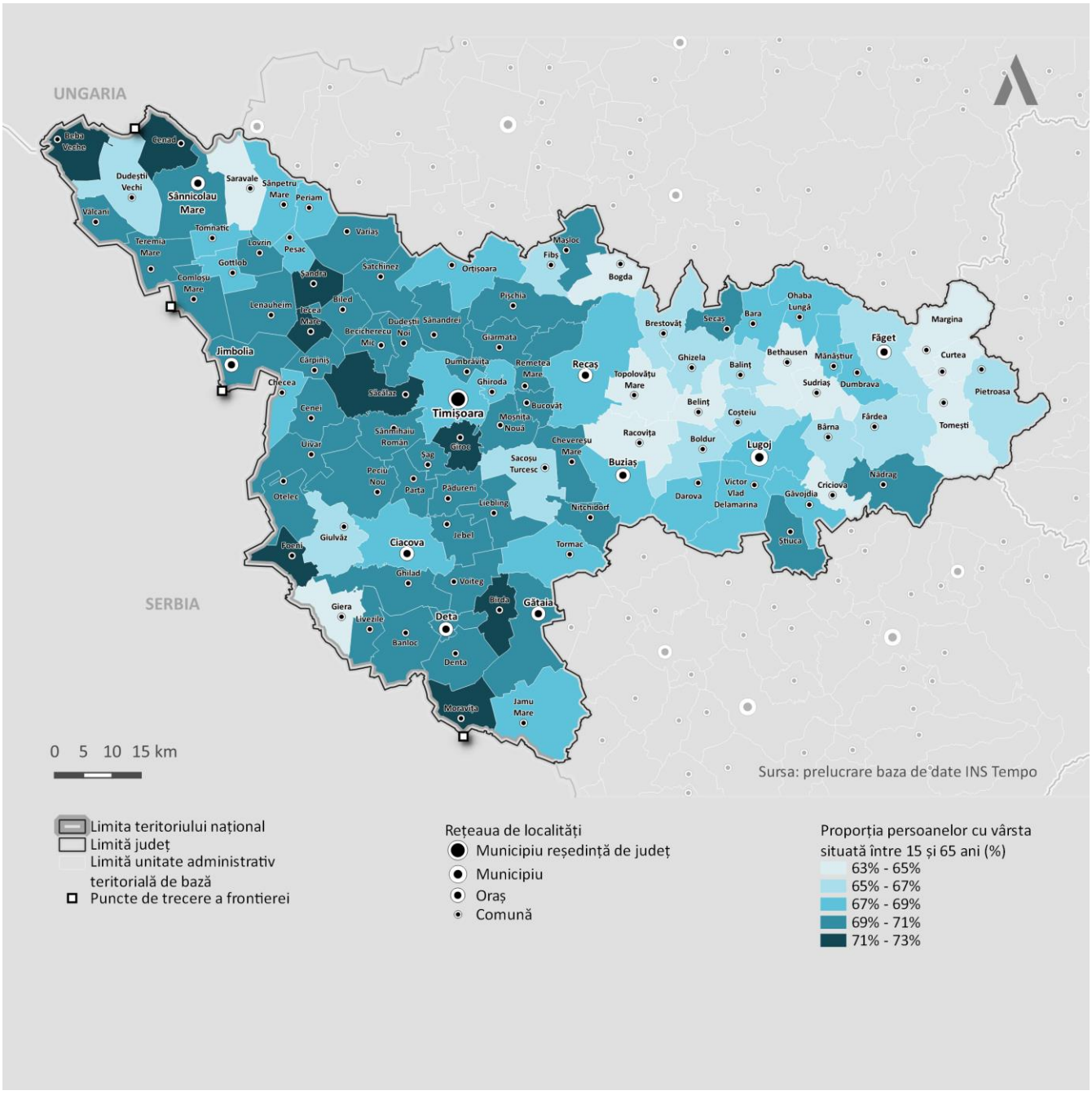
Sursa: Baza de date INS TEMPO

FIGURA 35. PROPORȚIA PERSOANELOR CU VÂRSTE SUB 15 ANI DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2020

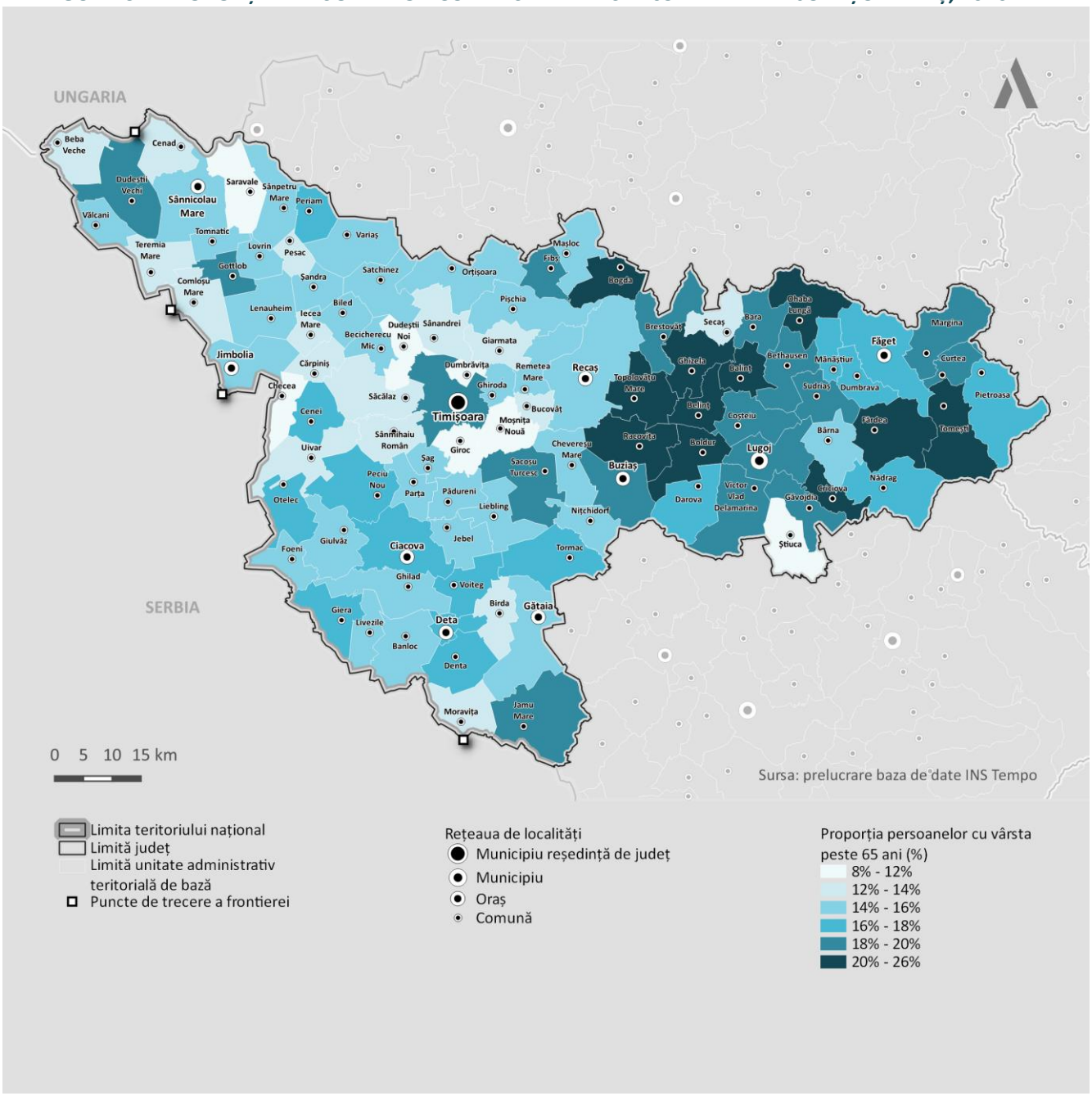
Sursa: Baza de date INS TEMPO

FIGURA 36. PROPORȚIA PERSOANELOR CU VÂRSTE CUPRINSE ÎNTRE 15 ȘI 65 DE ANI DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2020

Sursa: Baza de date INS TEMPO

FIGURA 37. PROPORȚIA PERSOANELOR CU VÂRSTE DE PESTE 65 DE ANI DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2020

Sursa: Baza de date INS TEMPO

La nivelul județului Timiș, UAT-urile cu cea mai numeroasă populație sunt, pe lângă municipiile Timișoara și Lugoj, următoarele: comuna Giroc, comuna Dumbrăvița, orașul Sânnicolau Mare, orașul Jimbolia, comuna Moșnița Nouă, comuna Săcălaz și orașul Recaș. Acestea sunt localitățile care depășesc 10.000 de locuitori, ceea ce atrage atenția asupra comunelor, care îndeplinesc condiția de schimbare a rangului de la statutul de comună la cel de oraș. Pe fondul polarizării economice determinate de municipiul Timișoara, se remarcă fenomenul de polarizare demografică în cazul comunelor din imediata proximitate a acestuia. Astfel, există creșteri considerabile ale numărului de locuitori observate în intervalul 2010-2020, cele mai mari fiind în următoarele comune care se află pe o rază de maxim 5 km față de Timișoara: Dumbrăvița (+231.4%), Giroc (+209.1%), Moșnița Nouă (+127.7%), Sânmihaiu Roman (+53%), Șag (+45%), Ghiroda (+44.8%), Bucovăț (41.7%), respectiv Săcălaz (+34.4%). Astfel, ca urmare a fenomenului de suburbanizare, se definește la nivelul județului zona cu cea mai ridicată populație, aici fiind înregistrate cele mai intense fluxuri de navetism între mediul urban și cel rural. Pe de altă parte, municipiul

Lugoj nu prezintă aceeași tendință, dat fiind faptul că atât în cazul municipiului, cât și în cazul localităților din imediata apropiere, populația este în scădere la nivelul ultimilor 10 ani.

Se observă la nivelul întregului județ că așezările cu cea mai redusă populație (sub 2.000 de locuitori) se concentrează în zona de est, unul dintre cei mai importanți factori care cauzează aceste fenomen fiind slaba dezvoltare a infrastructurii rutiere în zona de nord și de sud față de autostrada A1. Cu două excepții de comune care au înregistrat în intervalul 2010-2020 creșteri ale populației, restul de peste 10 comune cu sub 2.000 de locuitori au înregistrat scăderi. Comunele cu mai puțin de 1.000 de locuitori sunt următoarele: Ohaba Lungă, Brestovăț, Bogda, Secaș și Bara.

Deși mai mult de jumătate dintre UAT-urile din județ au înregistrat creșteri ale populației (52.5%) în ultimii ani, populația este într-un proces constant de îmbătrânire – creștere a ratei de îmbătrânire cu 20% (procentele asociate ponderilor tinerilor și vârstnicilor au crescut din 2010 până în prezent cu 0.5%, respectiv 3.2%, pe când cel al adulților a scăzut cu 3.8%). Cu atât mai mult, acest fenomen este accentuat pe fondul creșterii speranței de viață și a unei cote scăzute a fertilității.

La nivelul județului se evidențiază trei clustere demografice, după cum urmează:

- unul care concentrează forța de muncă a județului, dar unde dependența demografică va crește în următorii ani în lipsa unor politici socio-economice (de exemplu referitoare la dezvoltarea serviciilor sociale, la dezvoltarea mediului economic local etc);
- unul care are cea mai tânără populație;
- unul care are cea mai îmbătrânită populație.

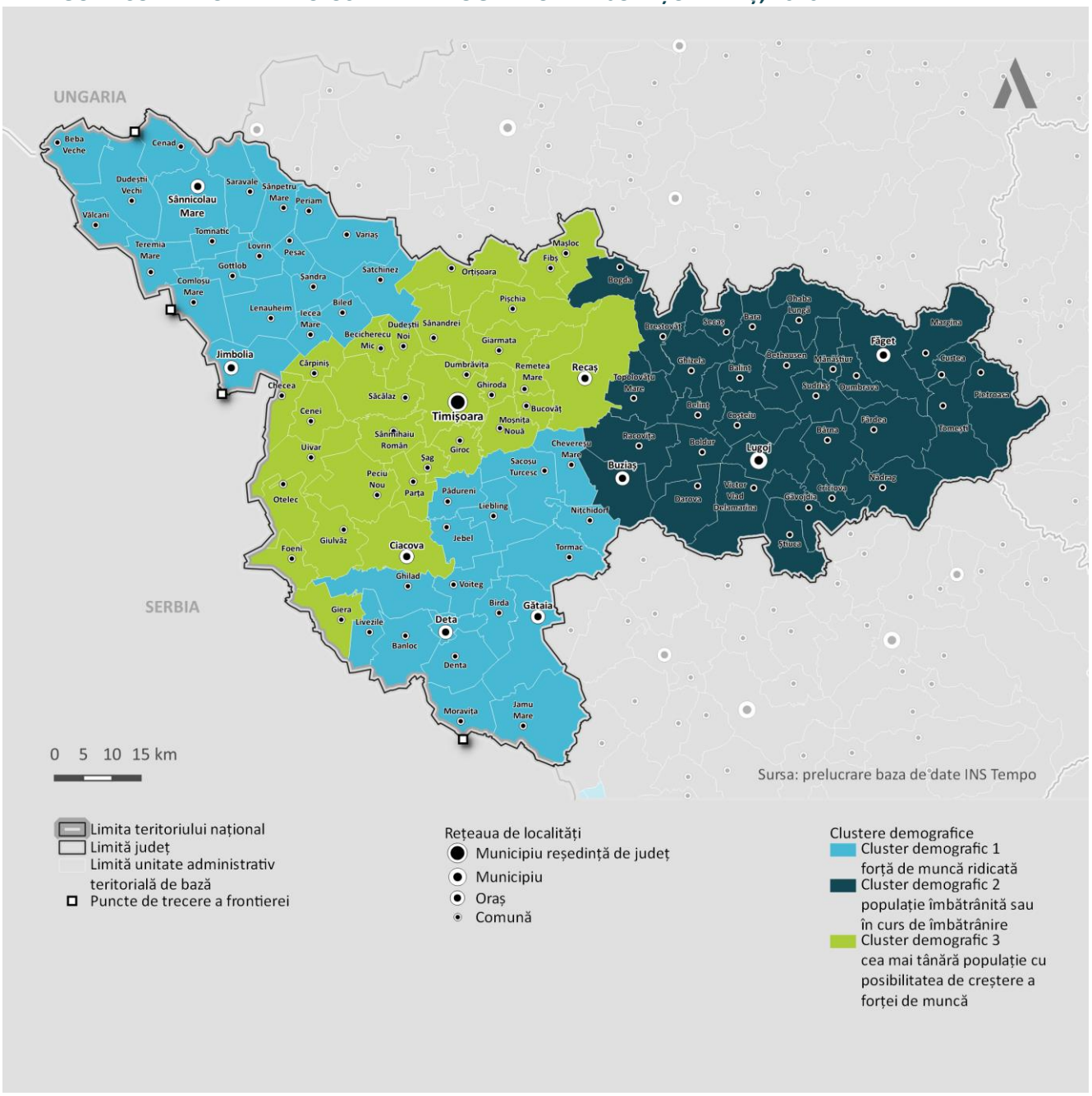
Clusterul 1 se remarcă prin concentrarea unei populații numeroase cu vârste cuprinse între 15 și 64 de ani. Acesta este definit de două zone, și anume partea de nord-vest și partea de sud a județului.

Clusterul 2 reprezintă zona cu cei mai mulți tineri, unde rata natalității înregistrează cele mai mari valori față de restul județului. Acesta concentrează UAT-urile ce se desfășoară pe direcția nord-est – sud-vest a întregului județ, având în centru municipiul Timișoara. UAT-urile din prima coroană a municipiului reședință de județ sunt și cele care au înregistrat cele mai mari creșteri demografice în ultimii ani, existând multe familii (îndeosebi familii tinere) care s-au retras în zonele de proximitate față de oraș.

Clusterul 3 este caracterizat de o predominanță a persoanelor vârstnice, fiind foarte accentuat fenomenul de îmbătrânire demografică. Această zonă ocupă partea dinspre centrul județului către toată zona de est. Aici s-au înregistrat și cele mai ridicate scăderi ale populației, printre motivele cele mai importante care stau la baza acestei situații fiind: accesibilitatea mult mai redusă din perspectiva transportului rutier, calitatea locuirii mult mai redusă din perspectiva dezvoltării rețelelor tehnico-edilitare.

În ceea ce privește nevoile de bază pe care aceste clustere le au, pornind de la caracteristicile definitorii ale fiecăruia, se remarcă faptul că în cazul Clusterului 2 este necesar să se dezvolte cu precădere dotări publice și servicii socio-culturale, dat fiind faptul că acestea contribuie la sporirea nivelului de atractivitate, și în consecință la încurajarea populației de a rămâne (sau chiar de a veni) în zonă. În ceea ce privește Clusterul 3, cele mai importante măsuri care să răspundă cu prioritate nevoilor comunităților se referă la dezvoltarea serviciilor sociale și medicale, respectiv la intervenții ce țin de dezvoltarea accesibilității și a rețelelor tehnico-edilitare.

FIGURA 38. PRINCIPALELE CLUSTERE DEMOGRAFICE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2020

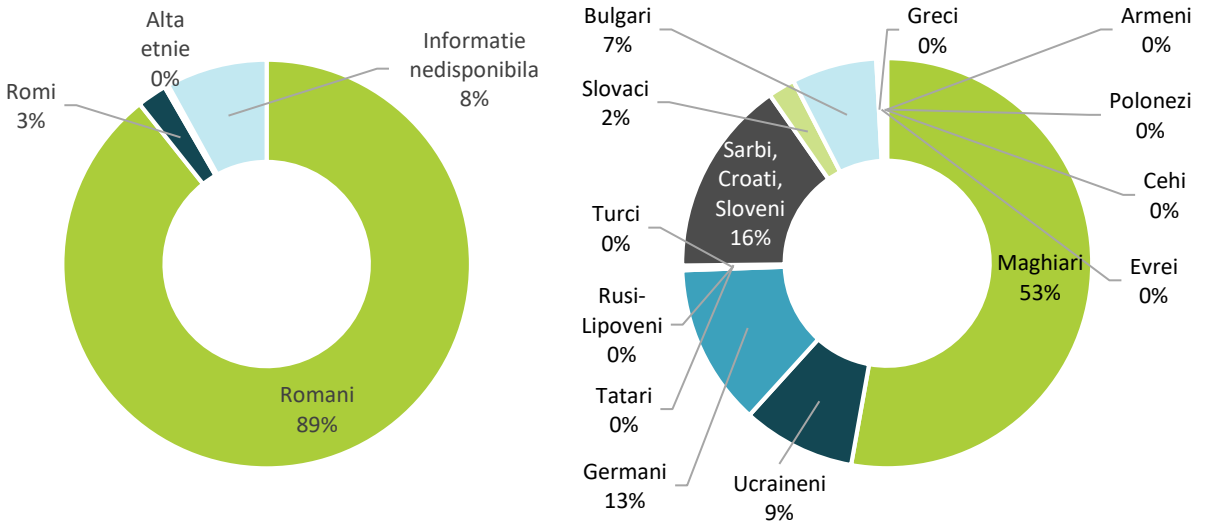
Sursa: Baza de date INS TEMPO

PROFIL ETNIC ȘI CONFESIONAL

Diversitatea etnică și confesională reprezintă un element valoros la nivelul culturii locale. Astfel, diversitatea de obiceiuri, tradiții, perspective reprezintă un element esențial în procesul de inovare.

În județul Timiș se remarcă, pe lângă comunitatea românească majoritară, alte comunități etnice care au tradiții culturale, religioase și lingvistice specifice, fiind un județ cu o diversitate etnică sporită. Astfel, conform RPL 2011, populația asociată etniilor minoritare reprezintă un total de aproximativ 10% din totalul locuitorilor – 80.6% dintre locuitori sunt români, iar 2.1% sunt romi. Dintre etniile minoritare, majoritară este cea asociată maghiarilor (5.2%), celelalte etnii declarate prezente fiind ucraineni, germani, turci, ruși-lipoveni, tătari, sârbi, croați, sloveni, slovaci, bulgari, greci, evrei, cehi, polonezi, respectiv armeni.

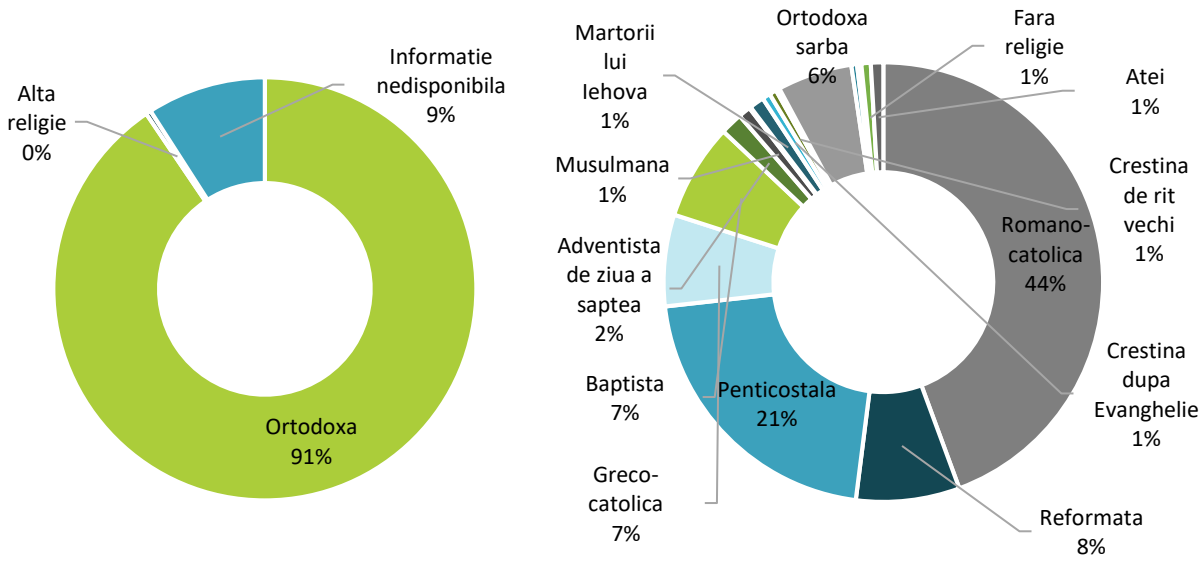
FIGURA 39. PROFILUL ETNIC PRINCIPAL (STÂNGA) ȘI ETNIILE MINORITARE (DREAPTA) DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2011

Sursa: Recensământul Populației și al Locuințelor 2011

Referitor la profilul confesional, majoritatea locuitorilor sunt ortodocși (74.2%). Din perspectiva religiilor minoritare, se remarcă de asemenea o diversitate foarte mare, cea mai reprezentativă din punct de vedere numeric fiind cea a romano-catolicilor (8%), alături de cea penticostală (3.8%), reformată (1.4%), baptistă (1.3%), greco-catolică (1.2%) și ortodoxă sârbă (1%).

FIGURA 40. PROFILUL CONFESIONAL PRINCIPAL (STÂNGA) VS. RELIGIILE MINORITARE (DREAPTA) DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2011

Sursa: Recensământul Populației și al Locuințelor 2011

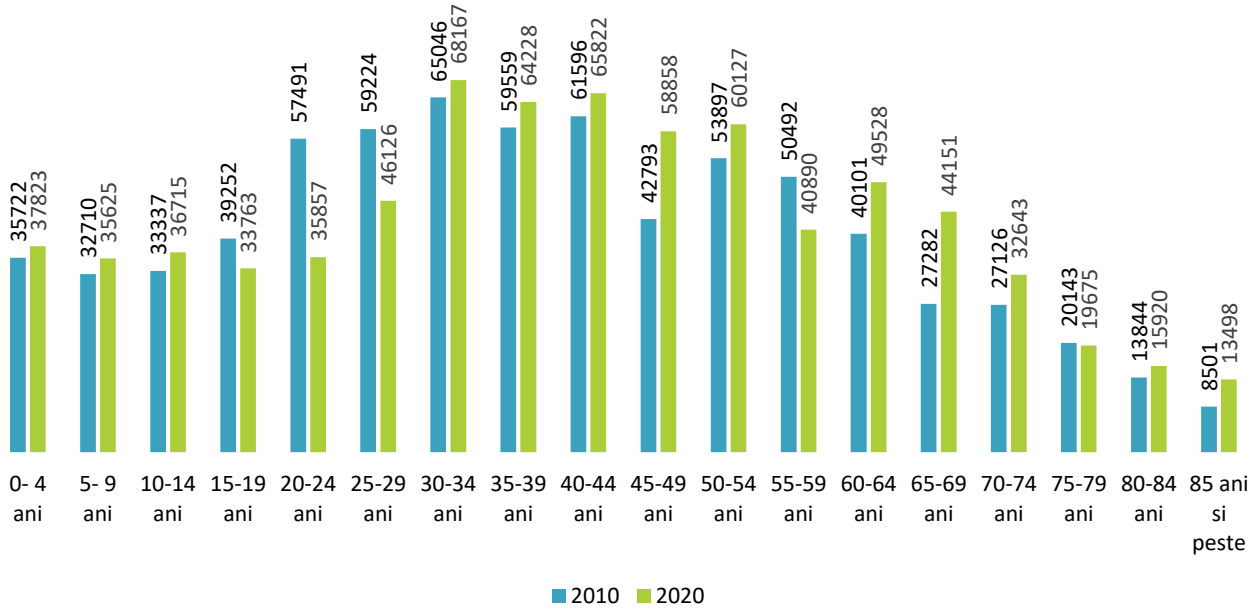
MIȘCAREA NATURALĂ ȘI MIȘCAREA MIGRATORIE

Se observă din distribuția cincinală pe grupe de vârstă faptul că majoritatea grupelor au crescut (creșteri de la 4.8% pentru grupa 30-34 de ani la 61.8% pentru grupa 65-69 de ani), cu câteva excepții unde s-au înregistrat scăderi (-2.3% pentru grupa 75-79 de ani, -14% pentru grupa 15-19 ani, -19% pentru grupa 55-59 de ani, -22.1%

pentru grupa 25-29 de ani și -37.6% pentru grupa 20-24 de ani). Totuși, se remarcă tendința de îmbătrânire și de dependență sporită îndeosebi a persoanelor vârstnice, ca urmare a înregistrării celor mai mari creșteri pentru grupele începând cu cea de 65-69 de ani până la cea de 85 de ani și peste, corelată cu scăderile asociate a 4 dintre grupele ce reprezintă populația active (pentru restul înregistrându-se printre cele mai reduse creșteri).

Totodată, grupele de vârstă ce reprezintă populația tânără au înregistrat ușoare creșteri (prin comparație cu populația vârstnică), ceea ce contribuie la creșterea nivelului de dependență a acestora. Cu toate acestea, această tendință poate contribui pe termen lung la echilibrarea piramidei vârstelor pe fondul faptului că inclusiv rata natalității a fost în creștere în intervalul 2010-2020.

FIGURA 41. DISTRIBUȚIA CINCINALĂ PE GRUPE DE VÂRSTĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010 ȘI 2020

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Conform proiecțiilor populației realizate de Eurostat pentru perioada 2018-2100, populația UE va continua să îmbătrânească, astfel că în următorii ani numărul sporit al persoanelor asociate generației *Baby Boomers* va conduce la creșterea numărului de persoane vârstnice. Cu toate acestea, până în anul 2100 piramida vârstelor se va îngusta considerabil la mijloc (palierul grupelor 45-50 și 50-54 de ani) [43].

În ceea ce privește rata natalității, deși la nivel național pentru intervalul de analiză 2010-2018 [44] valoarea acesteia a scăzut (-0,13‰, de la 9,43 la 9,3‰), atât în regiunea Vest cât și în județ a crescut (în regiune: +0,44‰, de la 8,55 la 8,99‰ și în județ: +0,84, de la 9,39 la 10,23‰). Mai mult, creșterea din Timiș (+0.84‰) este considerabil mai mare decât cea din regiune (+0.44‰). Această tendință se dovedește inclusiv prin faptul că județul prezintă valori mai ridicate ale ratei fertilității față de celelalte niveluri teritoriale, chiar dacă în cazul atât al regiunii și al țării acest indicatori a înregistrat creșteri în intervalul menționat.

Analizând situația ratei natalității pe medii de rezidență, cea din mediul rural este mai bună decât cea din mediul urban. Astfel, valoarea pentru cel mai recent an disponibil (2018) în mediul rural este mai ridicată, de 11.3‰, față de 9.5‰ în mediul urban. În principiu, în mediul urban majoritatea familiilor se limitează la un copil sau cel mult doi, pe când în mediul rural familiile a mai mulți. Acest aspect este susținut inclusiv de modelul reproductiv format în zona de Vest a Europei în ultimele decenii, astfel că cuplurile își doresc un număr mai mic de copii, pe care îi aduc pe lume la o vârstă mai înaintată – tendință observată îndeosebi în mediul urban.

[43] Structura și îmbătrânirea populației – Eurostat statistics explained, 2019
[44] Ultimul an disponibil, conform bazei de date INS TEMPO

Referitor la rata mortalității, este important de avut în vedere faptul că variația valorilor acestui indicator poate determina nivelul sporului natural și al speranței de viață. Totodată, mortalitatea este indicatorul cel mai sensibil influențat de factori socio-economici și biologici (mediu ambiant, stil de viață), precum și de serviciile de sănătate [45].

Rata de mortalitate la nivelul județului Timiș în anul 2018 (10.1‰) este mult mai scăzută față de situația de la nivelul regiunii (11.8‰) sau chiar a țării (11.9‰). În Timiș s-a remarcat în intervalul 2010-2018 o scădere de 0.68‰, pe când in regiunea Vest valoarea a rămas aceeași, iar la nivel național a crescut. Pe medii de rezidență, valoarea este mai mică în mediul urban (9.7‰) prin comparație cu mediul rural (10.7‰). Diferențele mari între decesele pe medii urban-rural se explică și prin alte fenomene demografice. Vârsta, sexul, ereditatea sunt determinanți ai stării de sănătate asupra cărora indivizii au un control redus, însă la aceștia se adaugă condițiile de viață, de muncă, alimentația, accesul la servicii de sănătate, etc.

TABEL 4. INDICATORII ASOCIAȚI MIȘCĂRII NATURALE, 2018

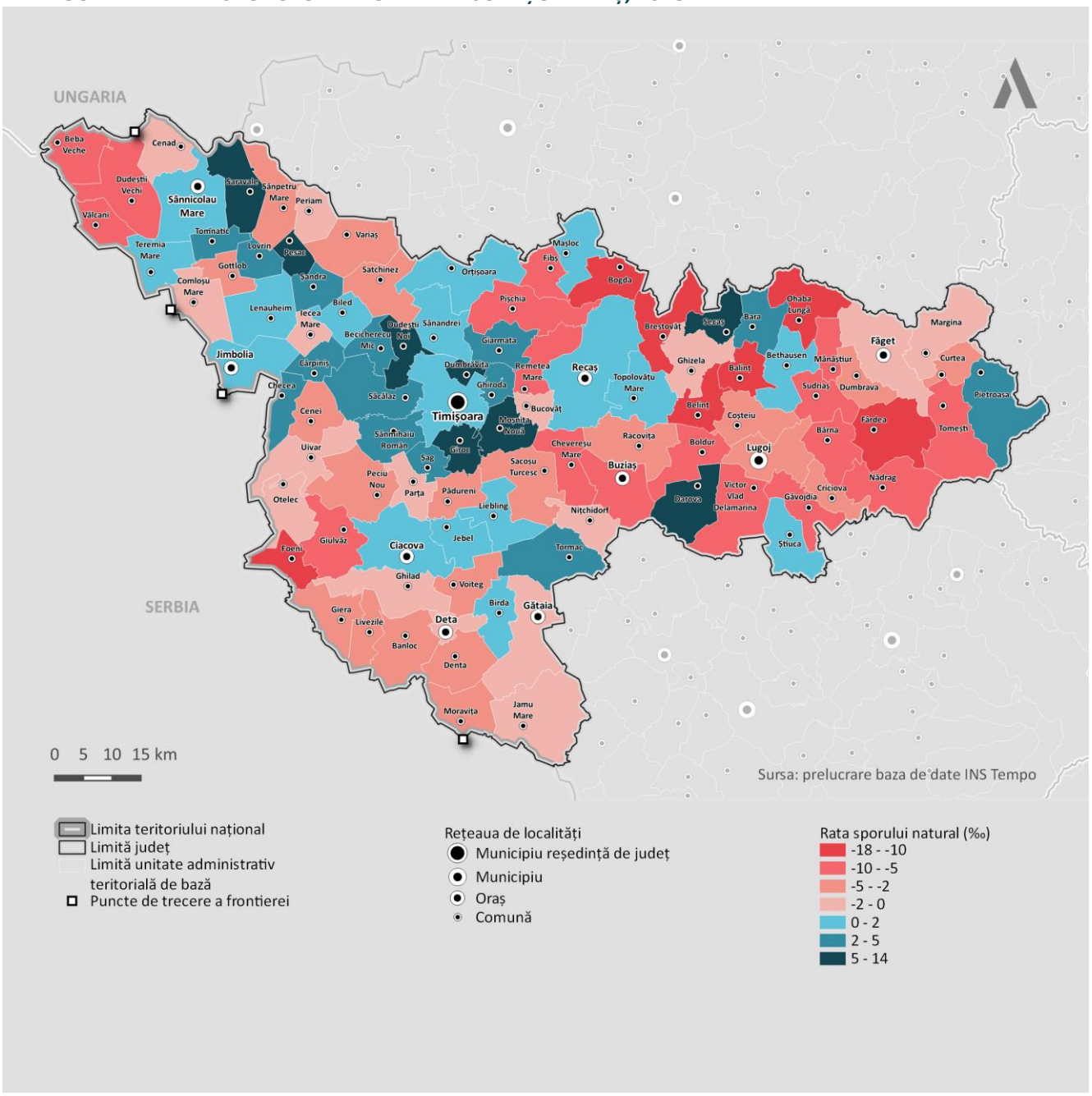
INDICATOR	MEDIUL RURAL – JUDEȚUL TIMIȘ	MEDIUL URBAN – JUDEȚUL TIMIȘ	JUDEȚUL TIMIȘ	REGIUNEA VEST	ROMÂNIA
Născuți vii	3.436	4.263	7.699	18.030	206.575
Rata natalității (‰)	11,3	9,5	10,2	9	9,3
Rata fertilității (‰)	50	38,2	40,5	36,8	38,1
Decedați	3.252	4.357	7.609	23.557	264.317
Rata mortalității (‰)	10,7	9,7	10,1	11,8	11,9
Rata sporului natural (‰)	0,6	-0,2	0,1	-2,8	-2,6

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Sporul natural este dependent de natalitate și mortalitate, astfel că diferența dintre acești indicatori reprezintă valoarea asociată sporului. Per total, situația la nivel de județ este mult mai bună față de cea de la nivelul regiunii și al țării unde se înregistrează valori negative, în Timiș fiind pozitivă (0.1‰). Totuși, pe medii de rezidență, valorile sunt foarte diferite, astfel că în mediul urban sporul este negativ (-0.2‰), iar în mediul rural este pozitiv (0.6‰). Cele mai mari valori negative ale sporului (între -18 și -10 ‰) se observă în zona de est a județului, zonă ce se suprapune cu clusterul populației îmbătrânite. UAT-urile cu valorile cele mai îngrijorătoare sunt: Bogda, Brestovăț, Foeni, Ohaba Lungă, Belinț, Balint și Fârdea.

[45] Evoluția natalității și fertilității în România – INS România

FIGURA 42. RATA SPORULUI NATURAL DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2018

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Migrația este un fenomen ce poate fi influențat de o combinație de factori economici, politici, sociali și de mediu. Deși în contextul unei posibile prosperități economice și a unei mișcări libere în contextul UE aceasta se realizează cu mai mare ușurință, este aproape sigur faptul că schimbarea de domiciliu (individuală) nu va reuși să echilibreze situația din perspectiva tendinței actuale de îmbătrânire demografică.

Mișcarea migratorie se manifestă prin intermediul a două componente și anume mișcarea internă și cea externă. În ceea ce privește schimbările de domiciliu, rezultate din ambele tipuri de migrație, se observă faptul că la nivelul județului soldul este pozitiv, județul câștigând în anul 2019 4.864 de locuitori. Această valoare este mult mai mare față de cea înregistrată la nivelul Regiunii Vest (2.944 de locuitori). Totuși, din anul 2010 în anul 2019 se remarcă o scădere a soldului schimbărilor de domiciliu, de 0,8%. Pe medii de rezidență, în anul 2019 se observă faptul că mediul urban pierde 2.182 de locuitori, în vreme ce cel rural câștigă 7.046. Acest fenomen poate avea ca explicație migrația unui procent considerabil al populației din mediul urban către mediul rural, cum este cazul în special în

cazul municipiului Timișoara și comunele din imediata proximitate (care au înregistrat creșteri ale populației de peste 230% în ultimii ani).

Schimbarea de domiciliu se realizează atunci când o persoană se stabilește la o locuință principală, iar în cazul schimbării de reședință, atunci când o persoană se află la o altă adresă față de cea asociată locuinței principale [46] [47].

Referitor la schimbările de reședință, soldul acestora este de asemenea pozitiv în județ, acesta câștigând în anul 2019 4.021 de locuitori (valoare în scădere puternică față de anul 2010 când erau 9.825 de locuitori). Față de situația schimbărilor de domiciliu pe medii de rezidență, în cazul reședinței aceasta este inversată. Astfel, din mediul rural pleacă oameni (-303 locuitori), iar în mediul urban se stabilesc (4.324 de locuitori). Unul dintre motive poate fi reprezentat de fluxul de studenți care se stabilesc cu reședința în municipiul Timișoara care este un important centru universitar.

Cele mai afectate UAT-uri de schimbările de domiciliu sunt municipiile Timișoara și Lugoj. Totuși, în municipiul Timișoara soldul schimbărilor de reședință este pozitiv (unul dintre motivele principale fiind și faptul că este oraș universitar și mulți studenți care vin să studieze se stabilesc cu reședința în această zonă). În relație directa soldul negativ al schimbărilor de domiciliu al municipiului Timișoara este soldul pozitiv de schimbare de domiciliu a localităților din imediata proximitate, unde fenomenul de suburbanizare este foarte accentuat, fiind la nivel de județ cele mai atractive așezări din punct de vedere al schimbărilor de domiciliu (de exemplu comunele Moșnița Nouă, Șag).

TABEL 5. INDICATORII ASOCIAȚI MIȘCĂRII MIGRATORII, 2019

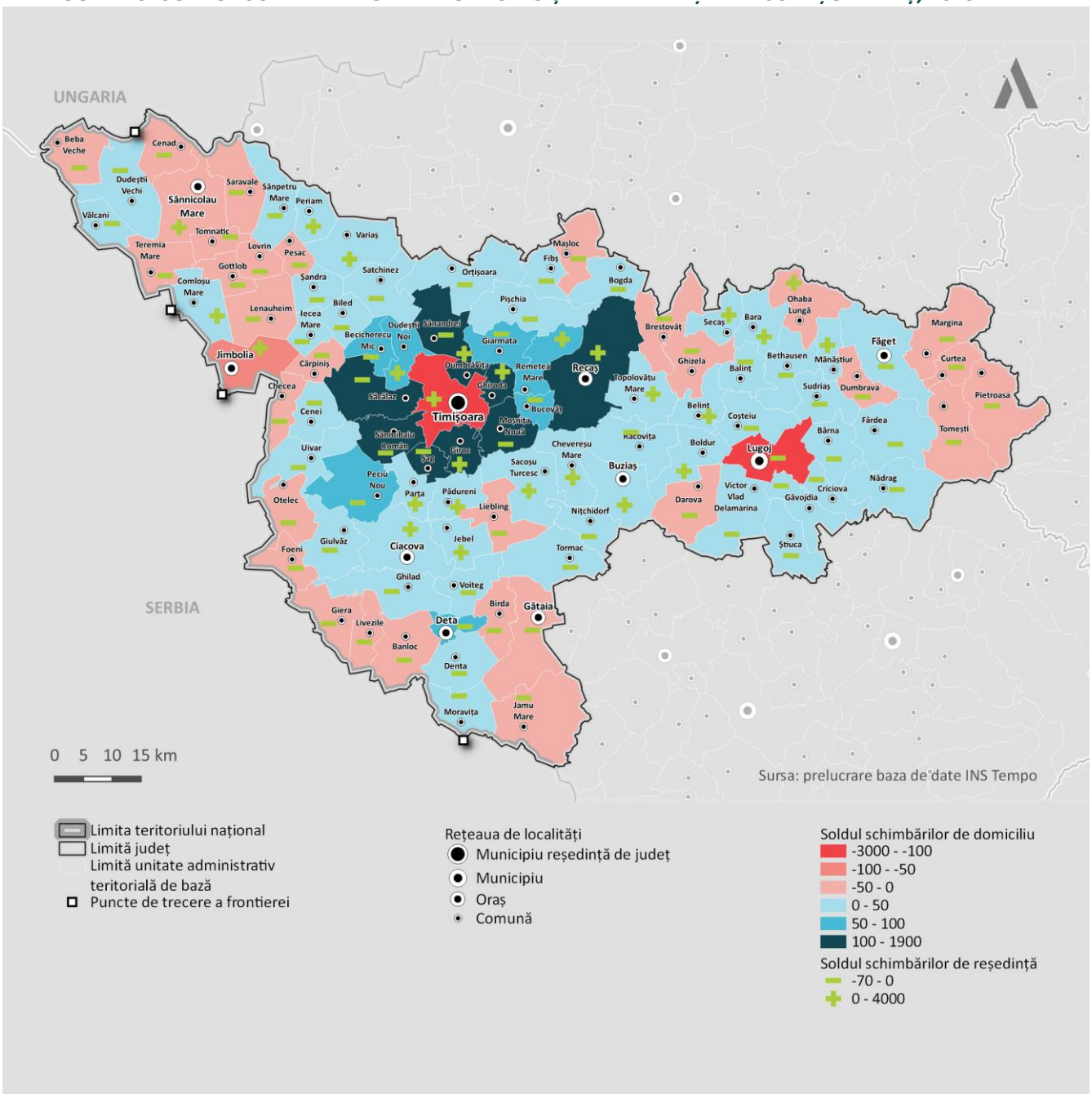
INDICATOR	MEDIUL RURAL – JUDEȚUL TIMIȘ	MEDIUL URBAN – JUDEȚUL TIMIȘ	JUDEȚUL TIMIȘ	REGIUNEA VEST	ROMÂNIA
Stabiliri de reședință	2.844	7.561	10.405	21.782	202.372
Plecări cu reședința	3.147	3.237	6.384	18.157	202.372
Soldul schimbărilor de reședință	-303	4.324	4.021	3.625	0
Stabiliri de domiciliu (inclusiv migrația internațională)	13.470	8.244	21.714	41.019	403.221
Plecări cu domiciliul (inclusiv migrația internațională)	6.424	10.426	16.850	38.075	403.221
Soldul schimbărilor de domiciliu (inclusiv migrația internațională)	7.046	-2.182	4.864	2.944	0

Sursa: Baza de date INS TEMPO

[46] Este important de menționat faptul că o persoană fizică nu poate să aibă în același timp decât un singur domiciliu și o singură reședință, chiar și atunci când deține mai multe locuințe

[47] Codul Civil – Secțiunea a 2a (Domiciliul și reședința)

FIGURA 43. SOLDUL SCHIMBĂRILOR DE DOMICILIU ȘI DE REZIDENȚĂ DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

5.2. COMUNITĂȚI ȘI DEZVOLTARE SOCIALĂ

DEZVOLTARE UMANĂ LOCALĂ

Conform Eurostat, calitatea vieții reprezintă un concept multidimensional, care include o întreagă gamă de factori care influențează calitatea acesteia dincolo de aspectele materiale. Astfel, la nivel european s-a stabilit un set de 9 dimensiuni referitoare la calitatea vieții, dintre care 8 se referă la capacitățile oamenilor de a își asigura bunăstarea în funcție de prioritățile personale. Acestea sunt: experiența generală a vieții, mediul de viața și mediul natural, guvernanță și drepturi de bază, siguranță, loisir și interacțiuni sociale, sănătate, educație, activitate principală sau productivă, respectiv condițiile materiale de trai [48].

Astfel, situația la nivel național, prin comparație cu media europeană, este destul de bună în cadrul a 4 dimensiuni (cele care vizează educația – diferența privind satisfacția vieții între persoane cu diferite niveluri de educație (UE: 1, RO: 1,2), siguranța – criminalitatea (UE: 12%, RO: 11,3%), guvernanța - încrederea în Parlamentul UE (UE: 48%, RO: 60%) și interacțiunile sociale – proporția persoanelor care se pot baza pe cineva în situații critice (UE: 93,3%, RO: 93,7%)), fiind mai precară în ceea ce privește condițiile economice, rata de angajare (UE: 67,7%, RO: 63,9%) sau venitul rămas în urma achitării cheltuielilor de bază (venit mediu echivalat – UE: 16.909 EUR, RO: 2.742 EUR), condițiile mediului de viață (poluarea – UE: 21,6 µg/m^3, RO: 26,6 µg/m^3), precum și speranța de viață (UE: 81 de ani, RO: 75,3 de ani). Totuși, în ciuda dificultăților de trai, se evidențiază importanța vieții sociale a românilor, dat fiind faptul că valorile asociate percepției generale a calității vieții sunt ușor mai mari față de media europeană (UE: 7/10, RO: 7,1/10).

În România, cel mai apropiat indicator compus ce măsoară calitatea nivelul de dezvoltare umană este indicele dezvoltării umane locale (IDUL). Acesta a fost dezvoltat de sociologul Dumitru Sandu și măsoară capitalul total al localităților, considerat din perspectiva dimensiunilor sale umană, de stare de sănătate, vitală și materială. Sărăcia comunitară măsurată prin valorile reduse ale IDUL nu trebuie confundată cu simpla agregare a indicilor de consum sau de venituri la nivel individual sau de gospodărie. Componenta de deficit de acces la bunuri publice este prezentă în mult mai mare măsură în IDUL decât în ratele de sărăcie calculate la nivel local prin agregarea valorilor individuale sau de gospodărie. Aceste date sunt colectate și agregate doar la recensămintele populației și locuințelor, astfel că nu există informații disponibile mai noi de anul 2011.

Astfel, conform analizei realizate în cadrul Atlasului Zonelor Rurale Marginalizate [49], care măsoară marginalizarea și dezvoltarea umană locală la nivel de comunitate, se observă următoarele: județul Timiș este al doilea (după județul Ilfov) cu cea mai dezvoltată populație rurală în categoria dezvoltare cuprinzătoare (33%), 55% din populație este în categoria dezvoltării medii-ridicate, 7% în categoria dezvoltării medii și 5% în cea a dezvoltării medii-scăzute. De asemenea, la nivelul județului nu au fost înregistrate comune cu cel mai mic nivel de dezvoltare, astfel că Timișul se poziționează la nivel național pe cea de-a doua poziție în ceea ce privește valoarea IDUL (69), după Ilfov (80).

TABEL 6. PONDEREA POPULAȚIEI RURALE DIN JUDEȚ AFLATĂ ÎN COMUNELE CU DIFERITE CATEGORII DE DEZVOLTARE, 2011

CATEGORII DE DEZVOLTARE		POPULAȚIE (%)
Cel mai mic nivel de dezvoltare		0
Dezvoltare medie-scăzută	Dezvoltare redusă locuire	5
	Dezvoltare redusă piața de muncă	
Dezvoltare medie		7

[48] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Quality_of_life_indicators

[49] http://documents1.worldbank.org/curated/en/237481467118655863/pdf/106653-ROMANIAN-PUBLIC-PI-6-Atlas-Iunie2016.pdf

CATEGORII DE DEZVOLTARE		POPULAȚIE (%)
Dezvoltare medie-ridicată	Dezvoltare prin experiența mobilității	55
	Dezvoltare structurală	
Dezvoltare cuprinzătoare		33
IDUL pe județ		69

Sursa: Atlasul Zonelor Rurale Marginalizate

Analizând valorile IDUL la nivelul mediului urban, se remarcă faptul că cele mai mari valori (peste valoarea de la nivel de județ de 69) se înregistrează, la nivelul anului 2011, în municipiul Timișoara, municipiul Lugoj, respectiv orașele Buziaș, Ciacova și Deta. Per total, la nivelul mediului urban se observă o creștere a valorii IDUL, de la 74 la 94.[50]

TABEL 7. IDUL ÎN MUNICIPIILE ȘI ORAȘELE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2011

MUNICIPIU/ORAȘ	POPULAȚIE STABILĂ	IDUL
Municipiul Timișoara	319.279	100
Municipiul Lugoj	40.361	85
Orașul Buziaș	7.023	74
Orașul Ciacova	5.348	54
Orașul Deta	6.260	76
Orașul Făget	6.761	68
Orașul Gătaia	5.861	65
Orașul Jimbolia	10.808	72
Orașul Recaș	8.336	67
Orașul Sânnicolau Mare	12.312	80

Sursa: Orașe competitive. Remodelarea geografiei economice a *României*

ZONE DEZAVANTAJATE, SĂRĂCIE ȘI DEPRIVARE MATERIALĂ

Incluziunea socială reprezintă respectarea statutului și drepturilor tuturor oamenilor dintr-o societate, cărora trebuie să li se asigure oportunitatea de a participa în aceasta în mod relevant și de a beneficia de un tratament echitabil. Procesul incluziunii social reprezintă un ansamblu de măsuri și acțiuni multidimensionale în domenii precum educația, protecția socială, locuirea, sănătatea, ocuparea forței de muncă, mobilitatea, justiția, cultura, informare-comunicare, rezultatul final al acestuia fiind combaterea excluziunii sociale și asigurarea participării active a persoanelor la toate aspectele sociale, culturale, economice și politice ale societății[51]. Strategia Europa 2020 pentru creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii formula pentru acest orizont de timp obiective

[50] https://www.fonduri-ue.ro/images/files/studii-analize/43814/Orase_competitive_-_raport_final.pdf

[51] Cf. Art. 6. Lit. cc din Legea nr. 292/2011 – Legea asistenței sociale (http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Transparenta/2014-01-31-DGAS-IntrebariFrecvente-incluziune.pdf)

clare la nivel european în vederea combaterii sărăciei și a excluziunii sociale. În acest context, se urmărea ca 20 de milioane de persoane să depășească sărăcia și excluziunea socială. Totodată, se dorea ca rata de ocupare a forței de muncă să crească la 75% pentru populația în vârstă de 20-64 de ani, toate eforturile menționate fiind susținute inclusiv de Platforma Europeană de combatere a sărăciei și excluziunii sociale și de Agenda pentru noi competențe și locuri de muncă [52]. Totuși, de mai mare actualitate este Agenda 2030, care vizează atingerea unor obiective durabile ce vizează inclusiv probleme cu care zonele dezavantajate se confruntă. Printre cele mai relevante obiective care răspund acestor probleme se numără următoarele: *Fără sărăcie – Eradicarea sărăciei în toate formele sale și în orice context, Foamete „zero" – Eradicarea foametei, asigurarea securității alimentare, îmbunătățirea nutriției și promovarea unei agriculturi durabile, Sănătate și bunăstare - Asigurarea unei vieți sănătoase și promovarea bunăstării tuturor la orice vârstă, Inegalități reduse - Reducerea inegalităților în interiorul țărilor și de la o țară la alta.*

Se conturează astfel conceptul de grup vulnerabil, care reprezintă o comunitate ce resimte efectele prezentate mai sus, incluzând persoane sau familii care sunt în risc de a își satisface nevoi zilnice de trai pe fondul unei boli/dizabilități, sărăciei, dependenței de droguri/alcool sau alte situații care conduc la vulnerabilitatea economică și socială[53].

În anul 2014, Banca Mondială a elaborat un Atlas al Zonelor Urbane Marginalizate, iar în anul 2016 un Atlas al Zonelor Rurale Marginalizate. În cadrul acestora este prezentată o descriere detaliată a tipurilor de zone de sărăcie.

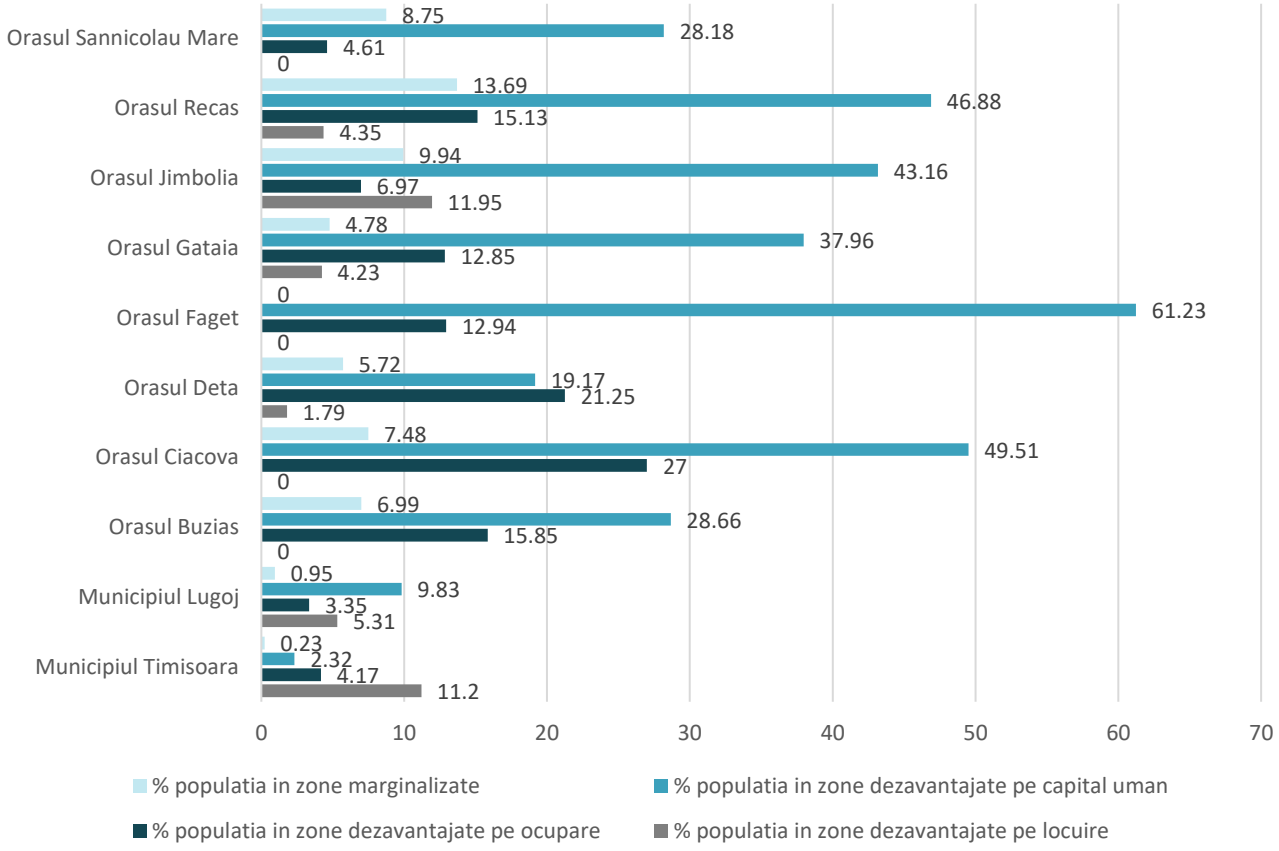
Astfel, analizând situația distribuției populației dezavantajate din localitățile aflate în mediul urban, se observă faptul că cele mai mari ponderi după tipologie se înregistrează în următoarele localități [54]:

- % populației în zonele marginalizate: Orașul Recaș (13,7%);
- % populației în zonele dezavantajate pe capital uman: Orașul Făget (61,2%);
- % populației în zonele dezavantajate pe ocupare: Orașul Deta (21,3%);
- % populației în zonele dezavantajate pe locuire: Orașul Jimbolia (12%) [55].

De asemenea, se remarcă faptul că din perspectiva populației în zone dezavantajate pe locuire, în orașele Buziaș, Ciacova, Sânnicolau Mare și Făget (unde nu există nici populație în zone marginalizate) nu există astfel de grupuri.

[52] https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=750&langId=ro
[53] Cf. Art. 6. Lit. p din Legea nr. 292/2011 – Legea asistenței sociale (http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Transparenta/2014-01-31-DGAS-IntrebariFrecvente-incluziune.pdf)
[54] Tipologia care înregistrează cele mai mari valori per total este cea a % populației din zonele dezavantajate pe capital uman
[55] https://adrvest.ro/attach_files/Atlas_18Aprilie_RO_final.pdf

FIGURA 44. PROCENTUL POPULAȚIEI DEZAVANTAJATE DIN LOCALITĂȚILE DIN MEDIUL URBAN DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2014

Sursa: Atlasul Zonelor Urbane Marginalizate, Banca Mondială

În cazul zonelor marginalizate din mediul rural, la nivelul întregului județ se confruntă cu astfel de probleme 7 comune din totalul de 89. Astfel, conform atlasului, nu există comune care să se confrunte cu marginalizare severă. Totuși, în cazul a 3 dintre ele rata este peste medie (Barna, Checea și Gottlob) și pentru 2 sub medie (Jamu Mare și Moravița). În ceea ce privește nivelul de reprezentativitate numerică a populației rome, cele mai mari procente sunt în cazul comunelor Checea și Chevereșu Mare [56].

TABEL 8. LOCALITĂȚILE DIN MEDIUL RURAL DIN JUDEȚUL TIMIȘ CARE AU ÎNREGISTRAT RATE DE MARGINALIZARE, 2016

COMUNA	POPULAȚIA TOTALĂ [57]	PONDEREA POPULAȚIEI ROME DIN TOTALUL POPULAȚIEI	RATA MARGINALIZĂRII	TIPUL MARGINALIZĂRII
Barna	1.640	0%	12 - <24%	Peste medie
Chevereșu Mare	2.272	19,32%	6.1 - <12%	La medie
Ghizela	1.155	0,09%	6.1 - <12%	La medie
Jamu Mare	2.971	2,79%	0.1 - <6.1%	Sub medie

[56] http://documents1.worldbank.org/curated/en/237481467118655863/pdf/106653-ROMANIAN-PUBLIC-PI-6-Atlas-Iunie2016.pdf

[57] RPL 2011

COMUNA	POPULAȚIA TOTALĂ [57]	PONDEREA POPULAȚIEI ROME DIN TOTALUL POPULAȚIEI	RATA MARGINALIZĂRII	TIPUL MARGINALIZĂRII
Moravița	2.289	3,84%	0.1 - <6.1%	Sub medie
Checea	1.838	29,71%	12 - <24%	Peste medie
Gottlob	2.041	4,07%	12 - <24%	Peste medie

Sursa: Atlasul Zonelor Rurale Marginalizate, Banca Mondială

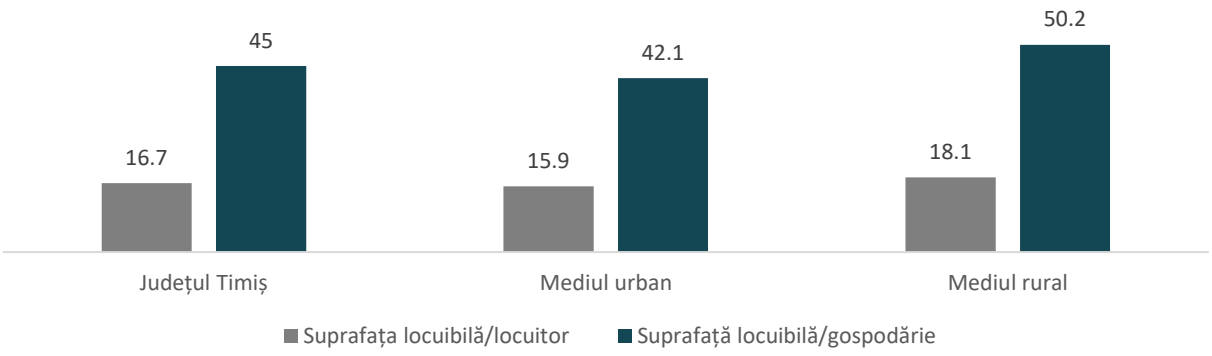
Este deosebit de important ca în procesul de tranziție către o abordare smart în ceea ce privește incluziunea socială să se acorde o atenție sporită acestor comunități vulnerabile. Educația este unul dintre pilonii principali care contribuie semnificativ la reducerea nivelului de marginalizare, alături de accesul la serviciile socio-medicale, dar mai mult decât atât este necesară dezvoltarea competențelor digitale în rândul acestor comunități. Astfel, acestor persoane li se pot spori șansele de a se integra cu mai multă ușurință pe piața forței de muncă.

LOCUIREA

Locuirea reprezintă un domeniu esențial în definirea capacității unui oraș de a se adapta la nevoile locuitorilor săi. Astfel, una dintre condițiile de bază pentru bunăstarea populației în general, o reprezintă accesul la o locuință, în special în contextul integrării sociale a celor ce aparțin unor grupuri vulnerabile.

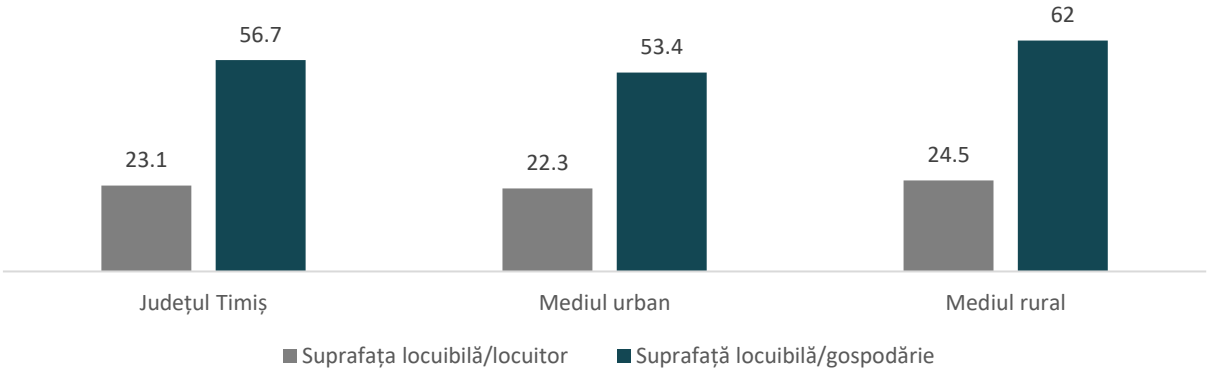
La nivelul județului Timiș, per ansamblu, numărul locuitorilor a fost în creștere în ultimii 10 ani, evoluția numărului de locuințe fiind de asemenea pozitivă (+14,2% până în ultimul an disponibil, 2019), alături de suprafața locuibilă (raportată atât la locuitor (+38,1%), cât și la gospodărie (+26%), până în ultimul an disponibil 2019). În ceea ce privește mediile de rezidență, în mediul urban creșterile sunt mai mari față de cele din mediul rural, astfel că suprafața locuibilă/locuitor a crescut în intervalul dintre 2010 și 2019 în municipii și orașe cu 40,5% și în comune cu 35%, iar suprafața locuibilă/gospodărie a crescut în municipii și orașe cu 26,8% și în comune cu 23,5%.

FIGURA 45. SUPRAFAȚA LOCUIBILĂ RAPORTATĂ LA LOCUITORI ȘI GOSPODĂRII LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ ȘI A MEDIILOR DE REZIDENȚĂ, 2010

Sursa: Baza de date INS TEMPO

FIGURA 46. SUPRAFAȚA LOCUIBILĂ RAPORTATĂ LA LOCUITORI ȘI GOSPODĂRII LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ ȘI A MEDIILOR DE REZIDENȚĂ, 2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Din mediul urban se remarcă municipiul Timișoara cu cele mai mari creșteri în intervalul 2010-2019 în ceea ce privește evoluția suprafeței locuibile totale (+43,7%), dar și cea raportată la locuitor (+46,5%). De asemenea, orașul Ciacova înregistrează cea mai mare creștere a suprafeței locuibile pe gospodărie (+35,5%), pe a doua poziție fiind municipiul Timișoara (+30,5%). Orașul Gătaia este singurul care înregistrează valori negative din perspectiva evoluției acestor indicatori. În mediul rural, comunele Moșnița Nouă și Giroc ies în evidență cu cele mai mari creșteri ale suprafeței locuibile, de +236,9%, respectiv 226%, acestea făcând parte din așezările cu cele mai mari creșteri demografice înregistrate în cazul așezărilor din imediata proximitate a municipiului Timișoara (ca urmare a fenomenului de suburbanizare).

Referitor la suprafața locuibilă pe locuitor și pe gospodărie, cele mai mari creșteri se observă în comunele Birda, din sudul județului la vest de orașul Gătaia (+202%, respectiv 202,4%), și Dudeștii Noi din nord-vestul municipiului Timișoara (+138,6%, respectiv 159,8%). Cele mai mari descreșteri ale suprafeței locuibile/locuitor sunt în comunele Foeni din sud-vestul județului (-23,6%) și Șandra din nord-vestul județului (-10,4%). În ceea ce privește raportarea la gospodării, cele mai accentuate descreșteri sunt în comunele Șandra (-17,9%) și Dumbrăvița din nordul municipiului Timișoara (-11,3%).

Pe lângă suprafața locuibilă, calitatea locuirii este dependentă de numeroși alți factori, de la accesul la dotări de proximitate, la oferta de locuri de muncă, de oportunități de petrecere a timpului liber sau chiar la imaginea peisajului înconjurător și la asigurarea siguranței și securității cetățenilor. Ritmul mai liniștit al vieții, prețurile mai scăzute sau apropierea de natură sunt motive care determină această nouă preferință mai accentuată pentru localitățile rurale, însă noile dezvoltări trebuie să țină cont și de asigurarea necesarului de dotare pentru aceste zone.

La nivelul județului se remarcă o serie de discrepanțe în ceea ce privește calitatea locuirii și suprafața locuibilă, ce se regăsește inclusiv la nivelul prețurilor locuințelor spre vânzare. Astfel, există 2 tipuri de zone în funcție de preț, care se diferențiază după cum urmează: în municipiul Timișoara și așezările din proximitate, în municipiul Lugoj, respectiv unele așezări din zona de est a județului care se află în apropierea autostrăzii – se înregistrează cele mai mari prețuri ale caselor/apartamentelor (între aproximativ 42.000 EUR și 715.000 EUR), și restul zonelor din județ (între aproximativ 16.000 EUR și 75.000 EUR)[58]. Aceste discrepanțe pot avea diferite cauze, de la dimensiunile parcelelor (în cazul locuințelor individuale), la nivelul de dotări/servicii publice, apropierea față de cele mai dezvoltate așezări urbane etc. Cele mai multe oferte se concentrează în municipiul Timișoara și localitățile din imediata proximitate, unde s-au înregistrat în ultimii ani cele mai mari creșteri demografice, aici fiind totodată prezente și majoritatea noilor dezvoltări.

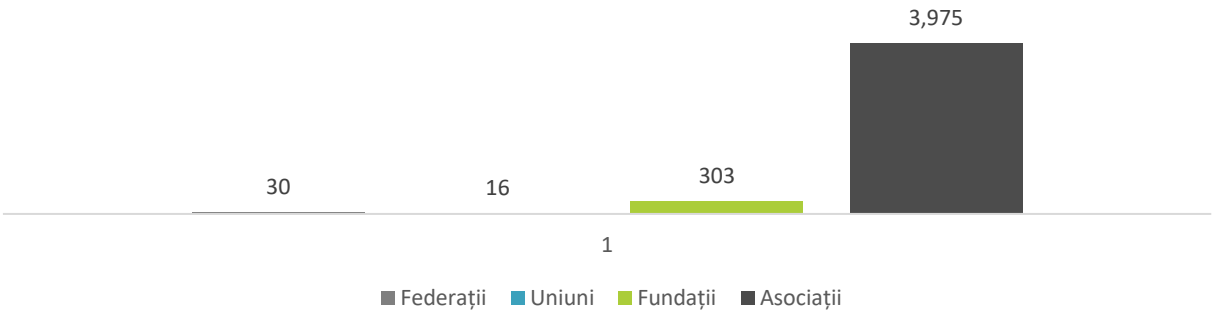
[58] https://www.imobiliare.ro/harta/2379257#lon=21.88883915760616&lat=45.94356194301467&zoom=10&map=osm&p=&j=38

IMPLICAREA POPULAȚIEI ÎN VIAȚA PUBLICĂ ȘI DINAMISMUL SOCIAL (COEZIUNEA SOCIALĂ)

Activitatea civică reprezintă unul dintre elementele esențiale pentru un oraș din perspectiva orientării către dezvoltarea acestuia în contextul smart. Participarea civică cuprinde o varietate mare de activități formale și informale care poate aduce beneficii societății în general sau unor grupuri specifice.

În județul Timiș există, la nivelul anului 2020, un total de 4.324 de ONG-uri[59], dintre acestea cele mai multe fiind reprezentate de categoria asociațiilor (91,9%). Dinamica cea mai mare se remarcă în cazul asociațiilor, astfel că pornind de la evidența cu toate ONG-urile pentru care există informații că încă funcționează, până în anul 2010 existau în tot județul 2.304 de astfel de organizații, iar între 2010 și 2020 au mai apărut încă 1.668[60]. De asemenea, în cazul federațiilor, pentru aceleași perioade analizate, față de situația până în anul 2010 când erau 16, au mai apărut încă 14 până în 2020. Astfel, per total, numărul ONG-urilor a crescut în perioada 2010-2020 cu aproximativ 66,6%.

FIGURA 47. NUMĂRUL TOTAL AL ORGANIZAȚIILOR NON-GUVERNAMENTALE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ, 2020

Sursa: Registrul Național ONG – Ministerul Justiției

Printre cele mai importante organizații de la nivelul județului, având în vedere nivelul de notorietate și implicare în proiecte și inițiative de impact pentru populație, sunt următoarele:

- Fundația ETA2U – având caracter inovator, aceasta reprezentând unul dintre principalii integratori de sisteme și soluții IT complexe din România, furnizor de produse și servicii IT și una dintre cele mai certificate companii din IT-ul românesc (filiala din Timișoara are în vedere orientarea către îmbunătățirea calității vieții, sănătății și a activităților sociale ale oamenilor și a dezvoltării sustenabile în relația cu comunitățile);
- Fundația de abilitare Speranța din municipiul Timișoara – având o experiență de peste 20 de ani, aceasta sprijină copii cu nevoi speciale și familiile acestora, având ca scop includerea copiilor în școli și grădinițe obișnuite, precum și schimbarea mentalității și atitudinii sociale față de aceștia (activitatea acestora vizează inclusiv impactul la nivel național, astfel că s-au implicat în elaborarea de politici educaționale și au elaborat Metodologia de Înființare, Organizare și Funcționare a Centrelor de Abilitare și Suport Educațional pentru copii și tineri (C.A.S.E.);
- Fundația Comunitară Timișoara – fiind implicată în proiecte ce vizează domenii precum sănătatea, educația și incluziunea socială, aceasta face parte din seria celor 19 fundații comunitare de la nivel național;

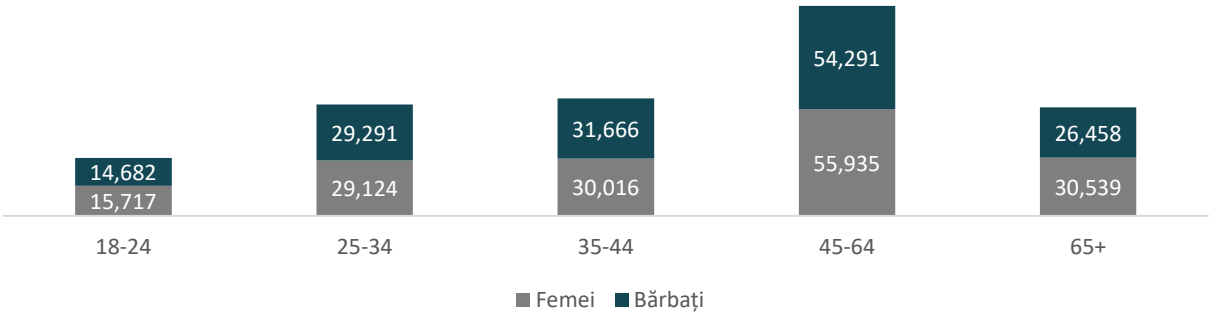
[59] Sunt excluse cele care apar ca fiind radiate, dizolvate sau în lichidare

[60] În cadrul calculelor nu s-au luat în considerare 3 ONG-uri din această categorie, dat fiind faptul că nu au fost disponibile informații cu privire la anul înființării

- Fundația Județeană pentru Tineret Timiș – aceasta activează ca o organizație-umbrelă pentru ONG-urile de tineret din județ (peste 30 de organizații), fiind cel mai important și vechi ONG de tineret din Vestul țării și având impact atât la nivel național, cât și internațional.

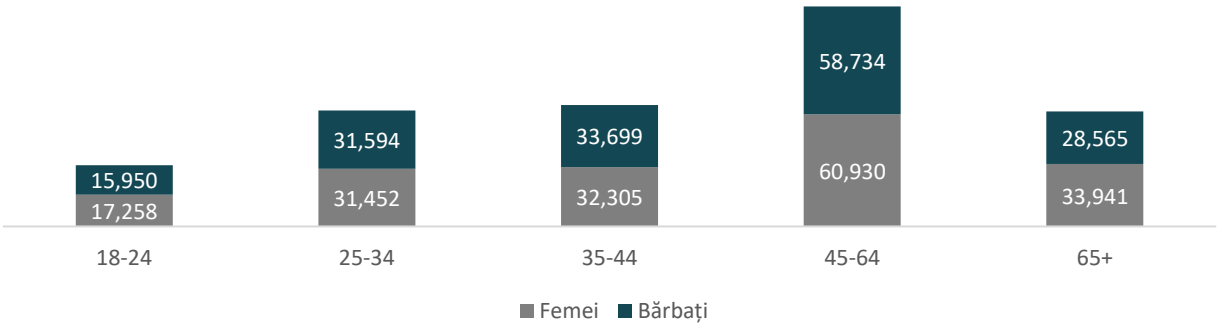
Un alt element important ce evidențiază nivelul de implicare civică este participarea la vot. Astfel, cu cât este mai ridicat numărul de votanți, cu atât se remarcă interesul mai sporit al populației de a lua parte direct la evenimentele importante ce țin de viitorul acestora. În ceea ce privește alegerile prezidențiale din anul 2019, la nivelul întregului județ s-au prezentat la urne în primul tur 50,9% din numărul total de alegători, respectiv 55,1% în al doilea tur, valori ce s-au situat peste cele înregistrate la nivel național: 47,7% în primul și 49,9% în cel de-al doilea. Grupa de vârstă cu cea mai ridicată prezență la vot este cea reprezentată de intervalul 45-64 de ani care a alocat mai mult de o treime din voturi în ambele tururi (34,7%). Per total, persoanele de gen feminin au fost mai prezente decât cele de gen masculin, astfel că diferențele dintre ponderile pe genuri au variat cu 1,6% în turul 1, respectiv 2,1% în turul 2 (cea mai mare diferență este remarcată în cadrul grupei de vârstă de peste 65 de ani).

FIGURA 48. DISTRIBUȚIA VOTURILOR ÎN JUDEȚUL TIMIȘ PE GRUPE DE VÂRSTĂ ȘI GENURI ÎN CADRUL ALEGERILOR PREZIDENȚIALE – TUR 1, 2019

Sursa: https://prezenta.bec.ro/prezidentiale10112019/romania-precincts

FIGURA 49. DISTRIBUȚIA VOTURILOR ÎN JUDEȚUL TIMIȘ PE GRUPE DE VÂRSTĂ ÎN CADRUL ALEGERILOR PREZIDENȚIALE – TUR 2, 2019

Sursa: https://prezenta.bec.ro/

OPORTUNITĂȚI PENTRU TINERI

Tinerii reprezintă o resursă vitală pentru dezvoltare, fiind elementul cheie declanșator al diferitor schimbări și evoluții sociale, economice și tehnologice prin inovație. În acest context, aceștia au nevoie de un mediu și de instrumente adecvate pentru a se putea dezvolta, astfel că pilonii principali în acest demers sunt educația,

incluziunea socială, cultura, sănătatea și bunăstarea, participarea la societatea civilă, antreprenoriatul și ocuparea forței de muncă, activitățile de recreere (extra curriculare), respectiv activitățile de voluntariat [61]. Județul Timiș, prin universitățile concentrate în municipiul Timișoara (6 din totalul de 11 de la nivelul regiunii Vest, dintre care 4 de stat și 2 private) se remarcă prin faptul că atrage an de an o mulțime de tineri (fiind singurul județ la nivelul regiunii care înregistrează creșteri ale numărului de studenți de la an la an). Mai mult, cele 4 universități publice au creat în anul 2020 prima structură de cooperare și consolidare a centrului universitar și a platformei de cercetare, dezvoltare și inovare științifică ce își propune să contribuie la promovarea municipiului Timișoara ca pol de referință pentru Europa Centrală și de Est[62]. De asemenea, în contextul conturării importanței municipiului Timișoara, aceasta a câștigat titlul de Capitala Europeană a Culturii pentru anul 2023, ceea ce va contribui la beneficiile economice, sociale și culturale pe termen lung, având impact direct și asupra tinerilor din oraș și din județ, nivelul de atractivitate pentru această zonă a țării fiind sporit[63] [64].

Deși municipiul reședință de județ polarizează în general majoritatea activităților pentru tineri și oportunitățile adresate acestora, la nivelul întregului județ a fost realizată Strategia de Tineret a Județului Timiș pentru perioada 2017-2021, astfel că sunt propuse o serie de obiective ce vizează diferite măsuri fie de tip hard, fie de tip soft. Acestea vizează atât dezvoltarea oportunităților pentru tineri atât în mediul rural, cât și în mediul urban, respectiv valorificarea potențialului pe care întregul județ îl are:

EDUCAȚIE:

- Dezvoltarea infrastructurii și de echipare a instituțiilor de învățământ;
- Perfecționarea corpului profesoral și a personalului auxiliar;
- Dezvoltarea serviciilor educaționale, de consiliere și orientare, centrate pe elev/student;
- Dezvoltarea și promovarea educației non-formale și informale;

MUNCĂ:

- Susținerea și dezvoltarea cadrului legal pentru economia socială;
- Încurajarea asociativității economice;
- Utilizarea infrastructurii (recondiționarea spațiilor părăsite pentru a crea noi afaceri și locuri de muncă);
- Informarea asupra oportunităților de angajare;
- Facilitarea accesului la legislație;
- Promovarea oportunităților de participare la proiecte județene sau internaționale;
- Dezvoltarea Start-up-urilor sau afacerilor proprii;
- Integrarea pe piața muncii a tinerilor cu probleme de cazier;

INCLUZIUNE SOCIALĂ:

- Creșterea conștientizării prezenței și nevoilor persoanelor cu oportunități reduse în societate;

---

[61] https://ec.europa.eu/info/policies/youth_ro

[62] https://www.opiniatimisoarei.ro/moment-istoric-la-timisoara-cele-4-universitati-au-realizat-alianta-timisoara-universitara-foto-si-video/19/06/2020

[63] https://www.capitalaculturala2021.ro/noutati_doc_40_orasul-timisoara-recomandat-pentru-titlul-de-capitala-europeana-a-culturii-in-anul-2021_pg_0.htm

[64] Ca urmare a izbucnirii pandemiei cu Covid-19, Parlamentul European a votat propunerea Comisiei Europene de a extinde anul exercitării titlului de Capitală Europeană a Culturii în anul 2023 (https://timisoara2021.ro/ro/%C8%99tiri/informare-timi%C8%99oara-devine-oficial-timi%C8%99oara-2023/)

- Susținere (măsuri ce vizează susținerea persoanelor cu dizabilități, a celor cu oportunități reduse, a tinerilor care părăsesc sistemul de protecție socială, a tinerilor cu oportunități reduse de acces la activități culturale etc);
- Informarea tinerilor cu oportunități reduse;
- Colaborare (încurajarea asociativității tinerilor, dezvoltarea colaborării între ONG-uri, realizarea de activități comune între tineri etc);

SĂNĂTATE ȘI MEDIU:

- Educare si prevenție;
- Susținerea de evenimente și proiecte (de exemplu Ziua Mondială anti-SIDA etc);
- Stil de viață sănătos;
- Sistemul de sănătate (asigurarea dotărilor și personalului necesar în mediul rural, unde este necesar etc);
- Mediu (campanii de ecologizare etc);

VOLUNTARIAT:

- Combaterea exploatării în domeniul voluntariatului;
- Îmbunătățirea percepției asupra voluntariatului;
- Extinderea activităților de voluntariat în mediul rural;
- Extinderea activităților de voluntariat în mediul business;
- Colaborarea între voluntarii din mediul rural și urban;
- Mediul preuniversitar să încurajeze și să ofere oportunități de voluntariat;
- Creșterea numărului de tineri care participă la activități de voluntariat în județul Timiș;
- Dezvoltarea serviciilor și infrastructurii pentru activitatea de voluntariat;
- Voluntariatul ca instrument de transformare socială;
- Educarea organizației gazdă pentru corecta implementare a Legii Voluntariatului;
- Încurajarea colaborării dintre organizațiile gazdă;
- Promovarea voluntariatului în rândul tinerilor din județ;
- Schimbarea percepției cu privire la voluntariat;
- Încurajarea recunoașterii beneficiilor aportului voluntarului în comunitate;

PARTICIPARE:

- Respectarea cadrului legal (crearea unui cadru instituțional) – transparență și dialog;
- Încurajarea colaborării dintre autoritățile publice locale și județene și tineri;
- Îmbunătățirea procesului de guvernare, reglementare, transparență și accesibilitate;
- Încurajarea și oferirea de sprijin tinerilor din județul Timiș să candideze la funcții publice în anul 2020;

CULTURĂ:

- Revitalizarea spațiilor culturale către atingerea potențialului maxim;
- Încurajarea și crearea de evenimente culturale pentru tinerii din mediul rural și urban mic;
- Creșterea calității evenimentelor culturale în municipiul Timișoara și întregul județ;

RECREERE:

- Amenajarea și reamenajarea locurilor de recreere;
- Implicarea comunității în alegerea și amenajarea spațiilor de recreere;
- Promovarea activităților recreative.

Totodată, dat fiind faptul că demersul în ceea ce privește dezvoltarea direcțiilor strategice culturale este deosebit de important pentru crearea unui mediu cât mai valoros și atractiv pentru tineri, se remarcă în cadrul Strategiei Culturale a Județului Timiș 2018-2022 o serie de propuneri, precum:

- Dezvoltarea unei vieți culturale diversificate și competitive la nivel european ca element definitoriu pentru afirmarea identității naționale și coeziunii sociale din spațiul timișorean;
- Menținerea multiculturalității, ca element cheie al coeziunii sociale;
- Dezvoltarea ofertei culturale timișene în contextul titlului „Timișoara,Capitală Culturală Europeană – 2021” [65].

Pentru ca și educația fizică și sportul reprezintă un palier important în contextul sănătății populației, implicit a tinerilor, se observă inclusiv preocuparea în acest domeniu prin propunerile formulate în cadrul Strategiei de Dezvoltare a Educației Fizice și a Sportului în Județul Timiș pentru perioada 2018-2023. Astfel, se urmărește dezvoltarea infrastructurii sportive, alături de alte direcții ce vizează susținerea sportului de performanță și încurajarea sportului de masă.

În ceea ce privește timpul liber, din nou municipiul Timișoara concentrează cele mai multe activități culturale, extra curriculare, de petrecere a timpului liber, respectiv de voluntariat de la nivelul întregului județ. Cu toate acestea, se mai realizează activități și în alte zone ale județului, cum sunt de exemplu activitățile extra curriculare. Astfel, se realizează cursuri în cadrul școlilor/liceelor, cluburilor/palatelor copiilor (teme abordate precum digitalizarea, robotica, securitatea informației, aplicații mobile etc [66]), ateliere, spectacole, expoziții, concursuri/competiții, serbări, activități antidrog, tabere, excursii, expediții [67]. Un impact important îl are programul „Școala altfel”, care urmărește să contribuie la dezvoltare competenței de învățare și a abilităților socio-emoționale în rândul copiilor preșcolari/elevilor, în afara curriculei școlare, acesta având un impact pozitiv inclusiv la nivelul județului Timiș. Cele mai multe festivaluri din județ se desfășoară în municipiul Timișoara și zonele din imediata proximitate, astfel că în această zonă se concentrează anual o multitudine de astfel de evenimente pe teme precum filmul, moda, muzica, teatrul etc. Totuși, în mediul rural și în celelalte așezări urbane din județ, aceste tipuri de activități sunt mai dezvoltate, existând o mulțime de festivaluri tematice ce sunt în strânsă legătură cu elemente de context local (tradiții, obiceiuri, literatură etc), cum ar fi „Zilele Mihai Eminescu” din municipiul Lugoj, Festivalul Ceaunelor din comuna Bethausen, Festivalul Păturatei din orașul Ciacova, Festivalul Cenei din comuna Dudeștii Vechi etc. Inclusiv activitățile de voluntariat sunt mai dezvoltate în municipiul Timișoara față de restul județului, printre cele mai reprezentative ONG-uri remarcându-se Centrul de Voluntariat Timișoara, care urmărește să construiască o comunitate responsabilă, implicată și solidară care să încurajeze implicarea unui număr cât mai mare de voluntari în diferite activități (din instituțiile publice, din ONG-uri etc), să sporească gradul de inovare în domeniul voluntariatului și să crească vizibilitatea voluntariatului în comunitate[68].

[65] Anul nou de referință este 2023
[66] ISJ Timiș
[67] https://www.isj.tm.edu.ro/specializari/activitati-educative-extrascolare
[68] Centrul este rezultatul proiectului VOLUNTAR VIP implementat de Fundația Student Plus Timișoara în perioada 2009-2010, finanțat de Comisia Europeană prin Programul Tineret în Acțiune (https://www.voluntar-timisoara.ro/about/)

5.3. PRINCIPALELE CONCLUZII, PROVOCĂRI ȘI RECOMANDĂRI PENTRU STRATEGIE

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
Tendința de sporire a numărului de vârstnici, în special în zona de est a județului.	Dezvoltarea de politici sociale pentru păstrarea și atragerea familiilor tinere în județ.
Fenomenul de suburbanizare foarte accentuat din zona de proximitate a municipiului Timiș, unde comunele adiacente s-au dezvoltat foarte mult în ultimii ani.	Dezvoltarea de servicii publice complexe în cadrul acestor comune, comparabile la nivel de centru urban.
Existența comunelor subdimensionate ce sunt greu accesibile (în special în zona de est a județului).	Încurajarea realizării de parteneriate public-private, dar și cu comunitățile locale în vederea dezvoltării de centre comunale și servicii de proximitate comune.
Concentrarea oportunităților pentru tineri preponderent în zona municipiului Timișoara.	Dezvoltarea infrastructurii și serviciilor culturale, educaționale, de petrecere a timpului liber etc și în celelalte zone din județ.

Principalele zone/arii prioritare de intervenție din punct de vedere teritorial:

- Zona de est a județului – se remarcă în general cele mai mari scăderi ale populației;
- Zona de est a județului (suprapunerea cu clusterul populației îmbătrânite) – se remarcă cele mai mari probleme referitoare la valorile scăzute ale sporului natural;
- Clusterele demografice identificate – localizarea principalelor concentrări demografice în funcție de forța de muncă ridicată, populația îmbătrânită și populația tânără;
- Municipiul Timișoara și comunele din imediata proximitate perceput ca centrul demografic polarizator de la nivelul județului (cea de-a doua așezare urbană din județ ca importanță, și anume municipiul Lugoj, nu echilibrează teritorial sistemul urban, acesta plasându-se în general în zona tendințelor negative din perspectiva indicatorilor demografici principali).

6. ECONOMIA

6.1. CONTEXT

Pentru o strategie ancorată în realitate, este important să se pună un diagnostic asupra evoluțiilor economice din ultimii 7 ani pentru a putea vedea ce anume trebuie realizat în următorii 7 ani. De asemenea, este foarte importantă poziționarea județului Timiș și compararea acestuia în raport cu principalul județ concurent – județul Cluj. Comparația este extrem de benefică, iar relația poate fi văzută mai degrabă ca o coo-petiție, mai mult decât o competiție, fiind foarte bună pentru a stabili exact direcțiile viitoare de dezvoltare și pentru a atenua decalajele.

Economia județului Timiș este susținută de tradiția industrială, poziția geo-economică favorabilă și de forța de muncă înalt calificată. Mediul de afaceri este multicultural, având o deschidere spre cultura antreprenorială occidentală, aspect confirmat de prezența a numeroși investitori autohtoni și străini. Economia s-a transformat treptat din una preponderent industrială, în una de tip terțiar, bazată din ce în ce mai mult pe servicii.

MECANISM DE COOPERARE

Evoluțiile economice recente nu sunt dintre cele mai îmbucurătoare, iar la nivelul Consiliului Județean, aceste trenduri reprezintă preocupări pe termen lung. Din acest motiv, definirea strategiei județene de dezvoltare implică un dialog real între administrație, mediul universitar și reprezentanții corpului consular, ai mediului de afaceri. Susținerea mediului de afaceri este absolut necesară pentru a asigura dezvoltarea sustenabilă a Timișului. O strategie nu se poate face într-o manieră auto-suficientă, ci trebuie să fie rezultatul unei consultări reale cu vectorii de dezvoltare economică și socială din județ. De aceea, pentru a stimula dialogul și consultarea, mecanismul propus de Consiliul Județean Timiș se numește **Consiliul de Strategie și Consiliere Economică**, un mecanism care se bazează pe task-force-uri care să poată să ofere o perspectivă sectorială și proiecte pe care administrația să le poată susține. Scopul și obiectivele Consiliului de Strategie și Consiliere Economică sunt următoarele:

- Implicarea stakeholderilor în strategia de dezvoltare economică și socială a județului și implicarea pe domeniile de activitate specifice;
- Fundamentarea unor strategii sectoriale la nivelul județului;
- Angrenarea stakeholderilor în proiectul Timișoara – capitală culturală;
- Sprijin în internaționalizarea universităților din Timișoara;
- Sprijin pentru problemele curente ale mediului de afaceri și comunicarea acestora către administrația centrală;
- Colaborarea în accesarea fondurilor nerambursabile în domenii eligibile și de interes comun, mai ales din perspectiva existenței Mecanismului de redresare și reziliență, Politicii de Coeziune, Politicii Agricole Comune sau Fondului Tranziție Justă;
- Colaborarea și stimularea dialogului pentru dezvoltarea antreprenoriatului, a industriilor creative și a turismului din județ.

Au fost propuse 13 task-force-uri:

1. Industrie și Cercetare-Dezvoltare
2. IT&C
3. HORECA și Turism
4. Antreprenoriat, IMM și Start-up

5. Cultură
6. Energie și Mediu
7. Mediu asociativ și ONG
8. Educație
9. Sănătate
10. Fonduri Europene
11. Infrastructură și Construcții
12. Agricultură și industrie alimentară
13. Muncă

Formele asociative trebuie angrenate și ele în acest demers.

- Camera de Comerț, Industrie și Agricultură Timiș
- Clubul de Afaceri Româno-German
- Camera de Comerț Italiană pentru România
- Clubul Economic Nord-American
- Clubul Oamenilor de Afaceri Româno-Francezi

Este necesară o interacțiune constantă între aceste task-force-uri atât pe verticală, cât și integrat, bazată pe proiecte și idei care să creeze această emulație de care este nevoie la nivelul stakeholderilor județeni. Fiecare coordonator de task-force va avea un mandat de un an, fiind ales de către membrii task-force-ului respectiv, iar membrii task-force-urilor pot propune un nou coordonator la începutul fiecărui an. La nivelul administrației publice județene se va constitui un Birou Permanent al Consiliului pentru Strategie și Consiliere Economică format din 5 reprezentanți ai mediului de afaceri, 2 rectori, președintele CJ Timiș, Primarul Municipiului Timișoara și Primarul Municipiului Lugoj, un Reprezentant al Corpului Consular din Timișoara.

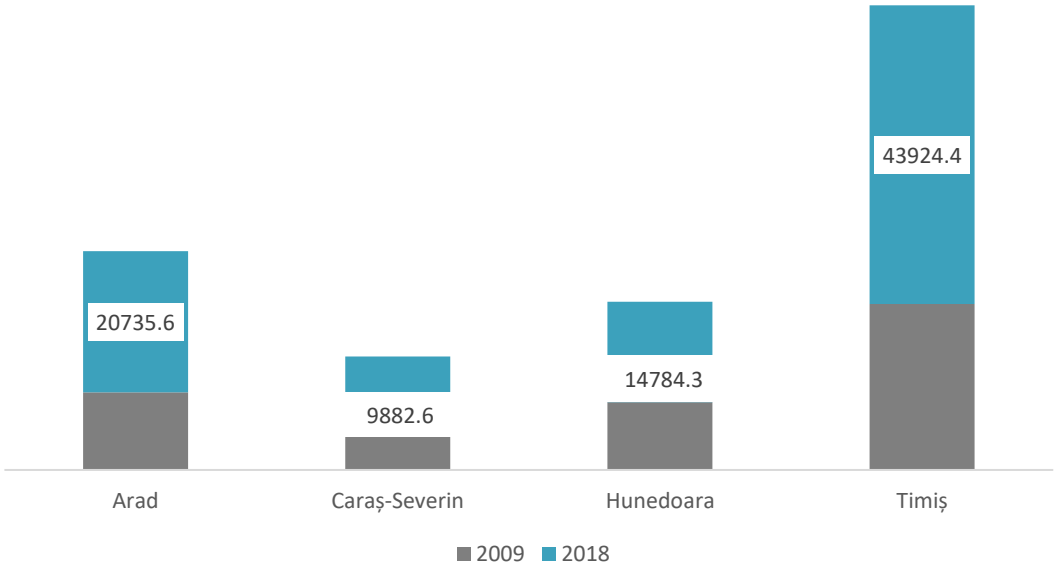
6.2. ANALIZA PRINCIPALILOR INDICATORI MACROECONOMICI DE LA NIVEL JUDEȚEAN

Evoluția Produsului Internet Brut, în ultimii șapte ani, este ascendentă în cazul județului Timiș. Prin raportare la principalul competitor – județul Cluj – ritmul de creștere al PIB-ului nominal este mai accelerat în cazul celui din urmă (83%), în timp ce județul Timiș a înregistrat o creștere nominală de doar 67%.

Cele mai recente date ale Institutului Național de Statistică, aferente anului 2018, plasează județul Timiș în rândul unităților teritoriale NUTS 3 cu o dezvoltare economică ridicată în context național, poziționat fiind pe locul 3 în clasamentul național. Astfel, PIB-ul total se ridica la 43924.4 mil. lei, ceea ce reprezenta aproximativ 49% (față de 46% în 2009) din PIB-ul regiunii de dezvoltare Vest și 4.61% (față de 4.59% în 2009) din cel al României. Din perspectiva volumului activității economice, Timiș se plasa pe primul loc la nivel regional.

Din anul 2017, județul Timiș a pierdut poziția secundă din clasamentul național, iar în anul 2018, se poziționează pe locul 3, situându-se după municipiul București și județul Cluj, care l-a devansat pentru prima dată după anul 2002.

FIGURA 50. PIB-UL JUDEȚELOR REGIUNII DE DEZVOLTARE VEST, ÎN 2009 ȘI 2018, MILIOANE LEI

Sursa: Baza de date INS TEMPO

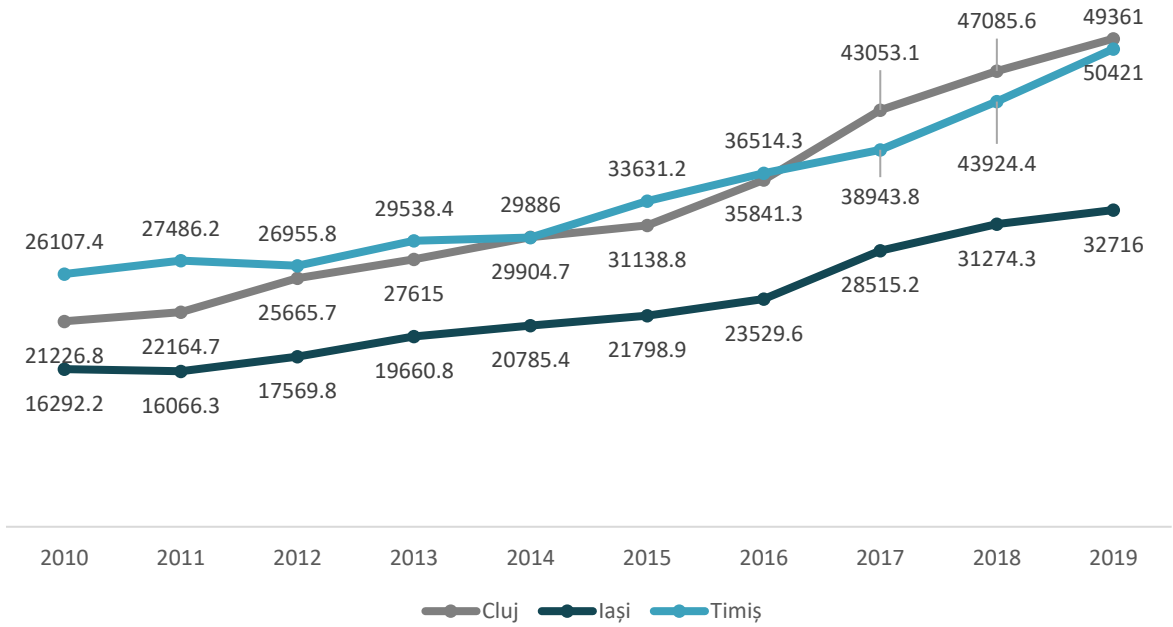
Privit în dinamică în perioada 2009-2018, Produsul Intern Brut al județului Timiș a înregistrat un ritm de creștere fiind similar celui național (79%), însă peste cel înregistrat la nivel regional (70%). Spre comparație, PIB-ul județului Timiș a crescut în această perioadă cu 79%, al Municipiului București cu 95%, al județului Cluj cu 117%, iar al județului Arad cu 81%.

Creșterea nominală a PIB-ului mai temperată în cazul Timișului.

În ceea ce privește evoluția PIB-ului, se poate observa că în ultimii 7 ani, evoluțiile sunt ascendente, însă ritmul de creștere al PIB-ului, în cazul Clujului, este mai accelerat. Între 2013 și 2019[69], Clujul a avut o creștere nominală de +83%, în timp ce Timișul o creștere nominală de +67%.

[69] https://cnp.ro/user/repository/prognoze/Prognoza_profil_teritorial_toamna_2019.pdf – datele pentru anul 2019 au fost preluate din analizele teritoriale ale Comisiei Naționale de Prognoză. Estimarea din toamnă 2019 este diferită de cea din iarnă 2021, în sensul în care diferențele dintre cele două județe sunt mai accentuate.

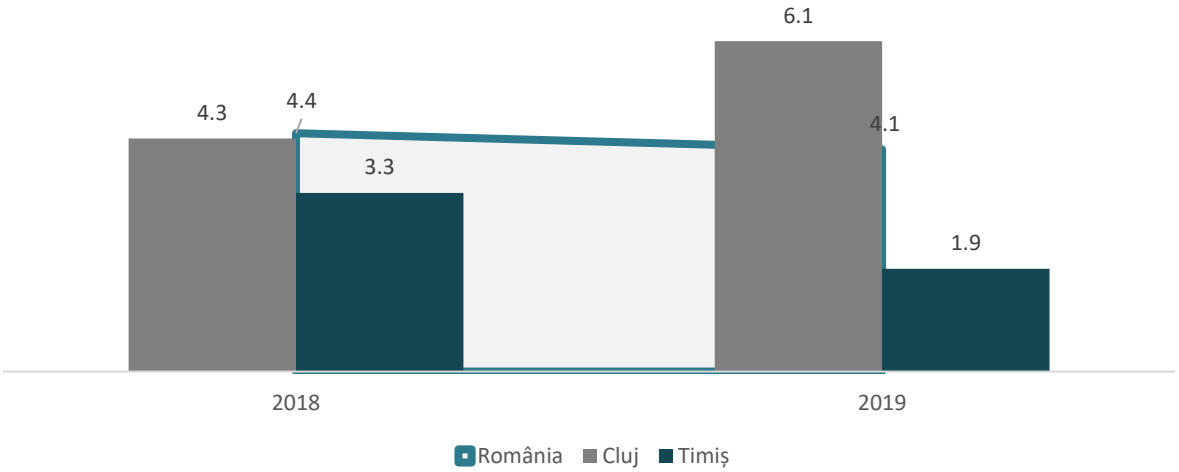
FIGURA 51. PIB-UL NOMINAL PE JUDEȚE 2010-2019, MILIOANE LEI

Sursa: Baza de date INS Tempo

Din perspectiva ritmului de creștere, „ajungerea din urmă a mediei UE" – catching-up policy – județul Timiș se situează sub media națională. În ceea ce privește creșterea economică pentru anul 2019, Clujul înregistrează o creștere economică de 6.1%, iar Timișul de doar 1.9%. Este foarte probabil ca în următorii ani, ecartul dintre Cluj și Timiș să se adâncească.

FIGURA 52. CREȘTEREA ECONOMICĂ PE JUDEȚE VS. ROMÂNIA (%)

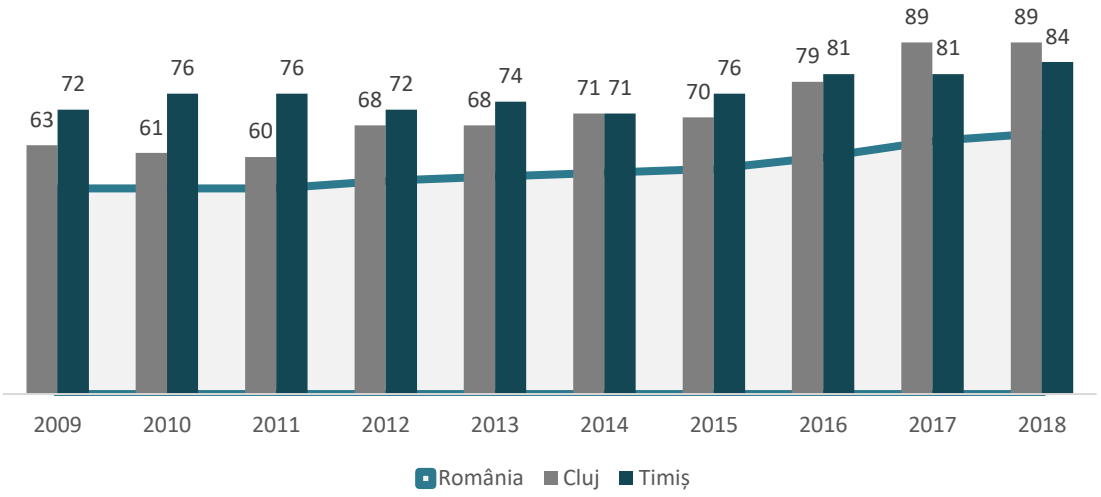

Sursa: INS, Comisia Națională de Prognoză[70], 2021

[70] https://cnp.ro/user/repository/prognoze/Prognoza_2020_2021_varianta_vara_2020.pdf

În ceea ce privește convergența reală, ultimii 7 ani au adus o creștere a PIB-ului/capita la standardul puterii de cumpărare de la 68% din media Uniunii Europene, la 84% (județul Cluj, în termeni de convergență reală, a câștigat 21 puncte procentuale, în timp ce Timișul a câștigat doar 12 puncte procentuale). În cazul României, creșterea a fost de 14 pp, așadar, din perspectiva ritmului de creștere, Timișul se situează sub media națională.

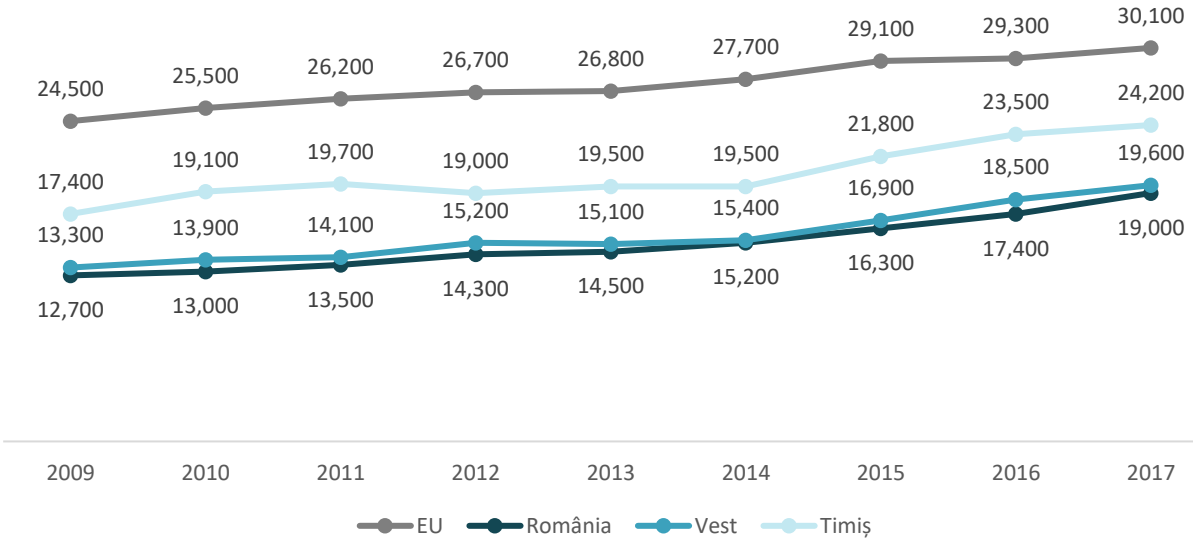
FIGURA 53. PPS/CAPITA DIN MEDIA UE, LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ ȘI CLUJ VS. ROMÂNIA (%)

Sursa: Eurostat, 2021

În comparație cu anul 2009, dezvoltarea economică a județului Timiș poate fi observată și la nivelul statisticilor oficiale, astfel că în termeni de putere de cumpărare per capita, valoarea PIB-ului/capita a crescut cu 39%. Creșterea Timișului devansează cu mult, media europeană (22%), însă nu și pe cea națională (aprox. 49%) sau chiar regională (aprox. 47%).

FIGURA 54. DINAMICA PIB/LOCUITOR (PPS) LA NIVEL EUROPEAN, NAȚIONAL, REGIONAL ȘI JUDEȚEAN, ÎN PERIOADA 2009-2017

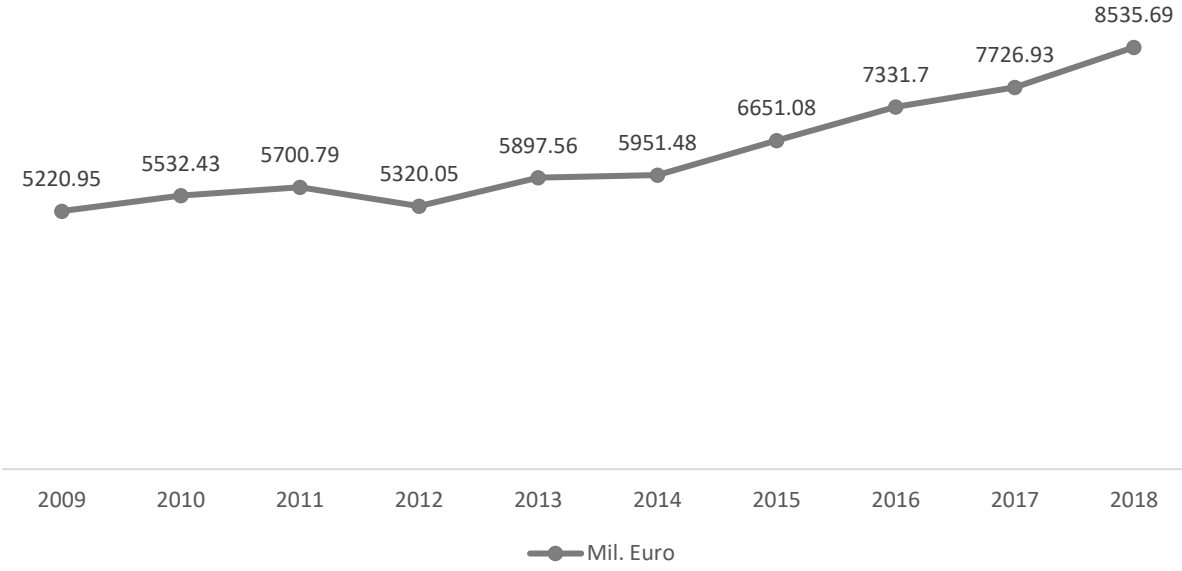

Sursa: Eurostat Database, 2021

S-a luat în calcul rata de creștere a PIB-ului în Purchasing Power Standard (PPS) în intervalul 2009-2017, conform ultimelor date oficiale publicate de Eurostat. PPS presupune o ”monedă” comună artificială utilizată pentru a compensa diferențele de nivel de preț între țări. Are ca efect o nivelare a datelor în comparație cu seriile bazate pe euro, deoarece țările cu PIB foarte mare pe cap de locuitor în euro au niveluri relativ ridicate ale prețurilor. Comisia Națională de Prognoză estimează o creștere continuă a PIB-ului județean cu 50%, ajungând la valoarea de 65746 milioane lei, în anul 2023.

Valoarea adăugată brută (VAB)[71] înregistrată la nivel județean a atins, în anul 2017, valoarea de 7726.93 mil. euro, în creștere nominală cu 48% față de anul 2009. Spre comparație, la nivel regional, aceasta a crescut în același interval de timp, cu 42%, iar la nivel național cu 49%.

FIGURA 55. DINAMICA VAB (MIL.EURO) LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2009-2018

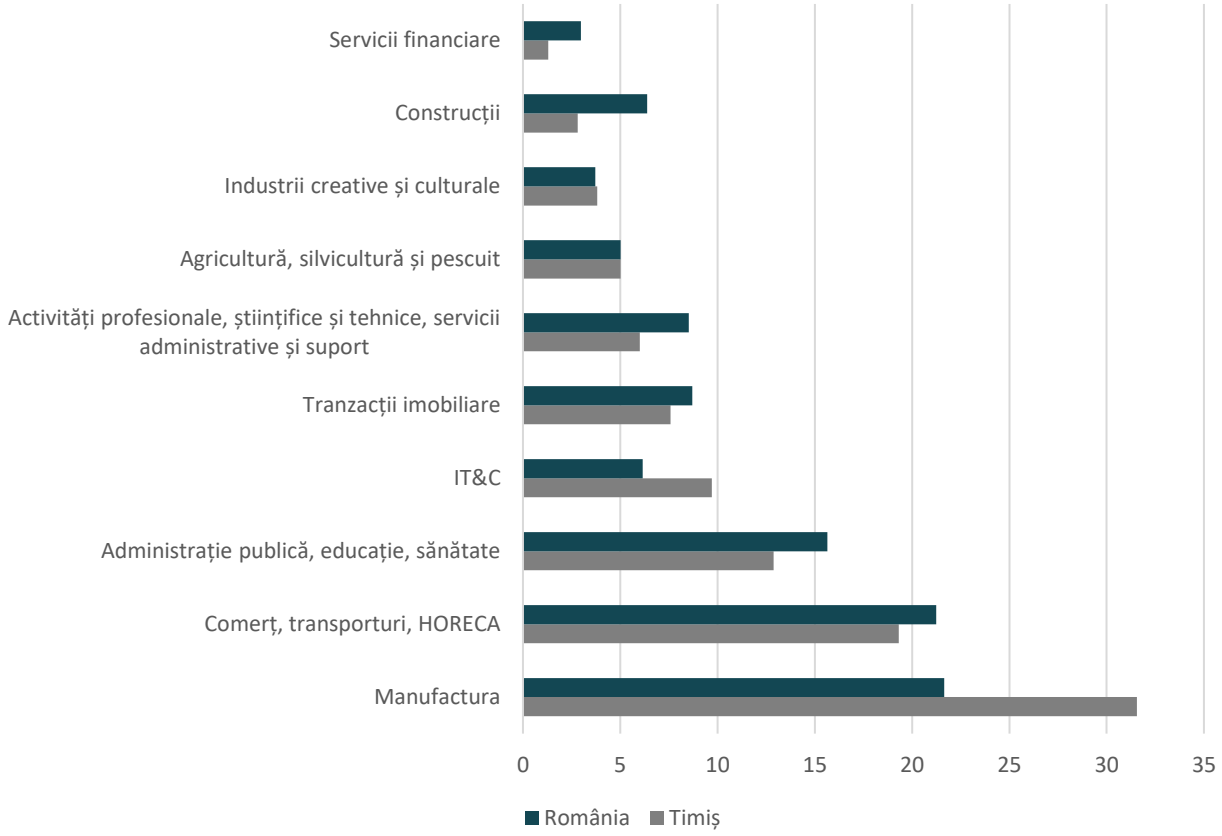

Sursa: Eurostat Database, 2021

Economia județului Timiș se bazează, din ce în ce mai mult, pe sectorul terțiar, având o structură complexă în care industria are încă un aport semnificativ, de peste 30%.

[71] Produsul Intern Brut reprezintă rezultatul final al activității de producție al unităților productive rezidente, în decursul unei perioade. Valoarea Adăugată Brută este soldul contului de producție reprezentând valoarea nou creată în procesul de producție.
Această diferență poate să apară sub influența altor variabile, precum: impozitele pe produse, inclusiv taxa pe valoare adăugată, taxele vamale și subvențiile pe produse.

FIGURA 56. STRUCTURA VALORII ADĂUGATE BRUTE DIN JUDEȚUL TIMIȘ ȘI ROMÂNIA, ÎN ANUL 2018

Sursa: Eurostat Database, 2021

În perioada de analiză, județul Timiș a înregistrat creșteri ușoare în cazul anumitor ramuri intensive în know-how high-tech, cum ar fi IT&C – o creștere cu peste 121% în cei 10 ani analizați – în sectorul public, mai exact în administrația publică, educați și sănătate – o dublare a valorii și în servicii de piață intensive în cunoștințe, cum ar fi activitățile profesionale, științifice și tehnice – o creștere cu 238%, conform clasificării KIS (knowledge-intensive services). Aceste 3 ramuri au generat 28% din Valoarea Adăugată Brută județeană.

Pe de altă parte, manufactura este un pilon important al structurii economiei județene, contribuind cu peste 30% la VAB-ul județului Timiș. Industria extractivă, producția și furnizarea de energie electrică și termică, distribuția apei au ponderi reduse la dezvoltarea industriei, per ansamblu, așadar cea mai mare contribuție o are industria prelucrătoare (manufactura). În comparație cu anul 2009, valoarea adăugată din manufactură a crescut cu 53%. O tendință de descreștere pronunțată în intervalul de analiză se întâlnește în construcții (-47%). Ponderea acestor ramuri în VAB județean rămâne relativ scăzută: 5.01% - agricultură, silvicultură și pescuit (mică, dar mare în comparație cu alte județe), respectiv 2.81% - construcții. O pondere relativ mică în VAB județean o au și industriile creative și culturale – 3.81%, în creștere ușoară față de anul 2017.

Ponderi importante dețineau comerțul, transporturile și hotelurile și restaurantele (19.32%) sau tranzacțiile imobiliare (7.58%). În perioada de analiză, ambele domenii au înregistrat creșteri: comerțul, transporturile și hotelurile și restaurantele – 67% și tranzacțiile imobiliare – 13.5%.

În context regional, județul Timiș este forța economică, ocupând locul 1 în ceea ce privește valoarea adăugată din toate activitățile economice, la diferențe mari față de restul județelor din regiunea de dezvoltare Vest.

Comparativ cu restul județelor din țară, Timișul înregistrează, următoarele performanțe economice, din perspectiva Valorii Adăugate Brute:

1. Agricultură și pescuit – locul 1

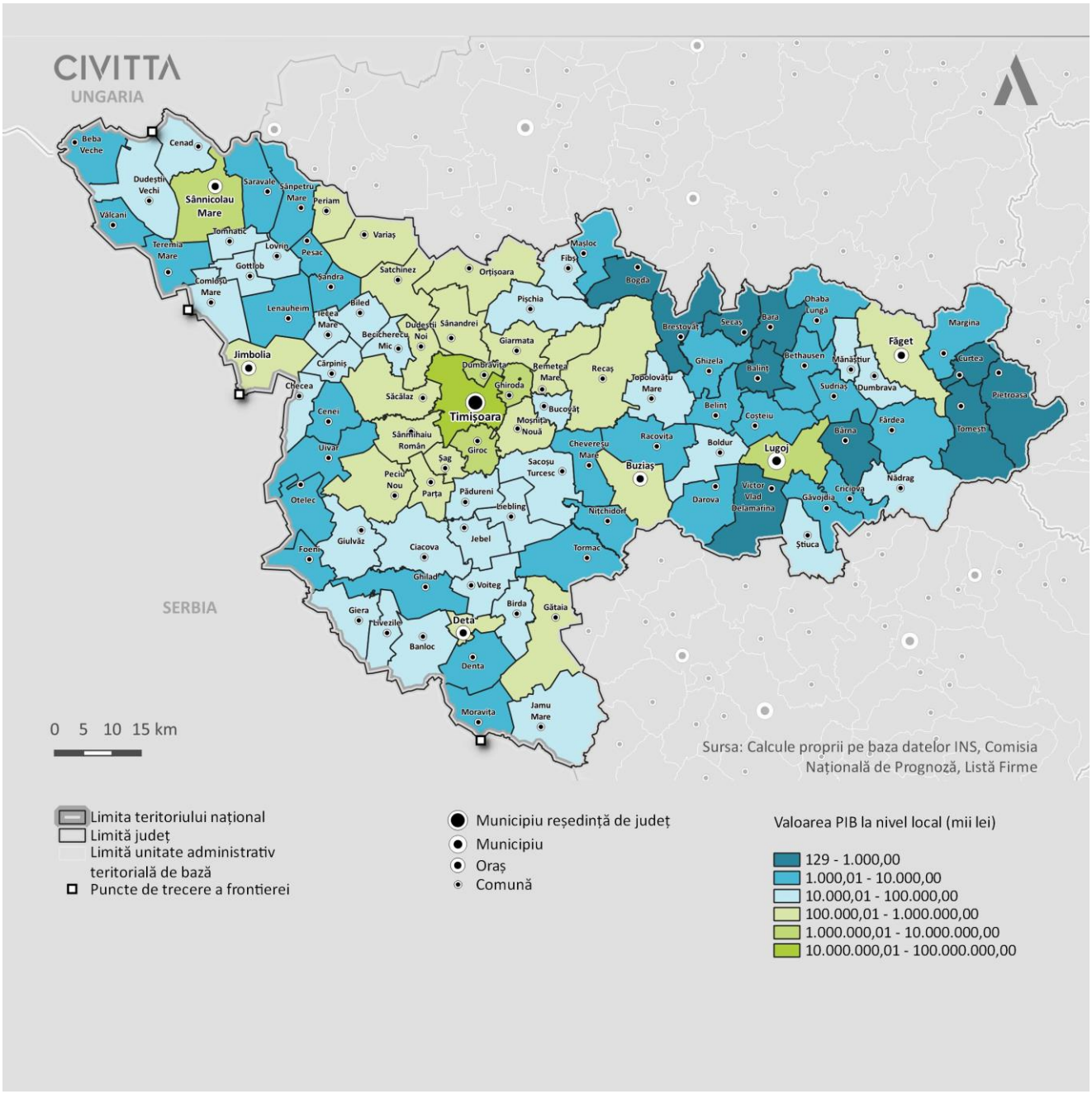
2. Manufactură – locul 2, după Municipiul București (în anul 2018, a devansat și județul Prahova, urcând un loc în top)
3. Construcții – locul 14 (în comparație cu locul 10 – 2017)
4. Comerțul, transporturile și hoteluri și restaurante – locul 4, după Municipiul București, județele Constanța și Cluj
5. IT&C – locul 3, după Municipiul București și județul Cluj
6. Servicii financiare – locul 3, după Municipiul București și județul Cluj
7. Tranzacții imobiliare – locul 5, după Municipiul București și județele Cluj, Iași și Constanța
8. Activități profesionale, științifice și tehnice – locul 4, după Municipiul București, județele Ilfov și Cluj
9. Sănătate, educație și administrație publică – locul 4, după Municipiul București și județele Iași și Cluj
10. Industrii creative și culturale – locul 3, după Municipiul București și județul Cluj.

În strategia de dezvoltare județeană aferentă perioadei de programare 2014-2020[72], se menționau câteva aspecte care pot influența ”rămânerea în urmă” a județului Timiș, în comparație cu alte unități teritoriale similare:

1. Lipsa folosirii fondurilor naționale și europene care să stimuleze sectoarele cu productivitatea mare a muncii – valoarea adăugată ridicată produsă de un salariat;
2. Un grad scăzut de ocupare a forței de muncă, simultan cu lipsa rezistării la presiunea crescândă a forțelor concurențiale, datorită lipsei unor produse competitive, care să înglobeze inovație și cercetare;
3. Eficiență scăzută a utilizării fondurilor alocate, generată de o mărime relativ mai ridicată a costurilor noilor produse, precum și un nivel redus al inovării și cercetării științifice.

[72] Strategia de Dezvoltare Economico-Socială a Județului Timiș 2015-2020/2023

FIGURA 57. PRODUSUL INTERN BRUT LOCAL[73]

Sursa: Baza de date INS Tempo, Comisia Națională de Prognoză, Listă Firme

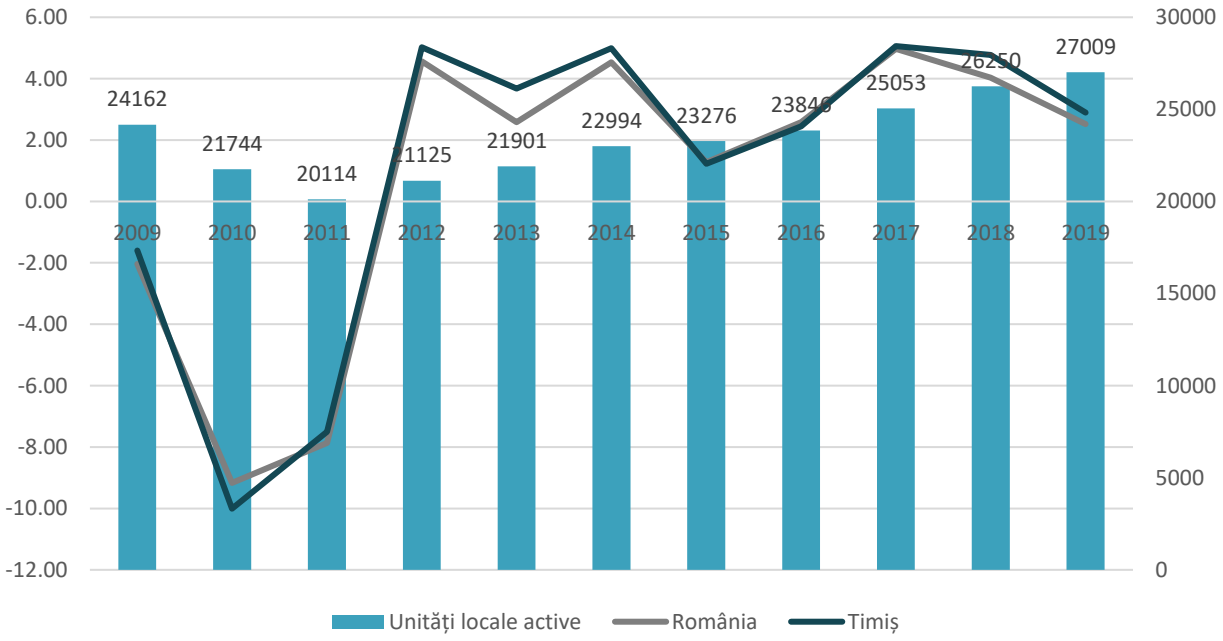
[73] Metoda de estimare a PIB la nivel local se bazează pe ponderea cifrei de afaceri la nivel local în totalul județean, întrucât acest indicator este puternic corelat cu activitatea economică dintr-un anumit teritoriu. Urmând acest principiu, a fost analizată comparativ cifra de afaceri la nivel local și raportată la valoarea PIB județean, rezultând o valoare PIB la nivel local proporțională cu contribuția la cifra de afaceri din județ.

6.3. ANALIZA MEDIULUI DE AFACERI JUDEȚEAN

Concentrare antreprenorială în județul Timiș, aproximativ jumătate din companiile din regiunea Vest au ales ca destinație pentru afaceri Timișul.

În județul Timiș, în 2019, ultimul an pentru care există date oficiale, erau inventariate 27.009 unități locale active (agenți economici cu sediul social în județul Timiș sau cu sediul în alte zone din țară, dar cu sucursale și puncte de lucru în zonă). Numărul acestora a crescut continuu după anul 2011, situație înregistrată în majoritatea județelor din țară. Din graficul de mai jos se observă o creștere cu aproximativ 12% în intervalul de analiză. Din totalul unităților locale active înregistrate la nivel regional, în județul Timiș își desfășoară activitatea aproximativ 49%, ceea ce demonstrează o orientare antreprenorială a județului, asta și datorită faptului că talentele sunt concentrate aici, ca urmare a localizării principalelor universități din județ[74].

FIGURA 58. NUMĂRUL UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE DIN JUDEȚUL TIMIȘ ȘI ROMÂNIA, ÎN PERIOADA 2008-2019

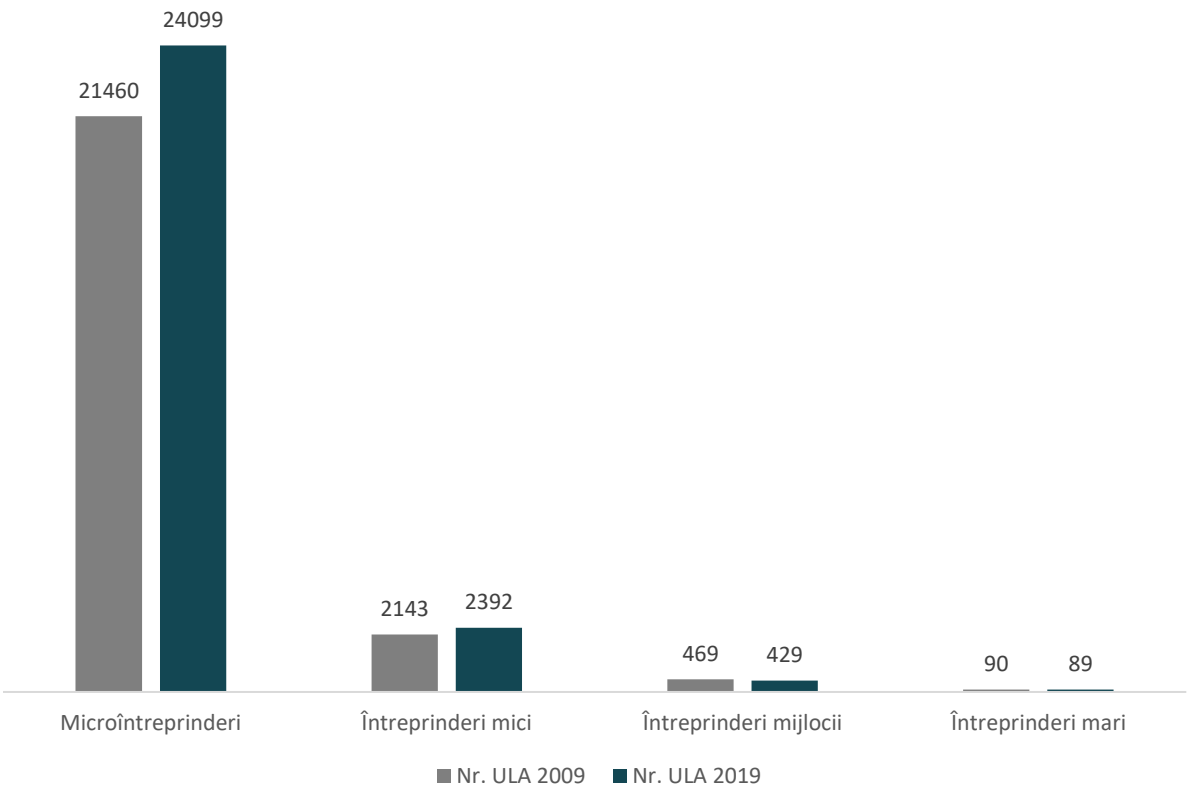
Sursa: Baza de date INS Tempo

Conform strategiei aferente perioadei de programare 2014-2020, s-a evidențiat că mediul de afaceri județean era dominat, în perioada 1997-2008, de firme mici, cu o productivitate a muncii semnificativ mai mică, exprimată în valoarea adăugată brută/salariat. Capacitatea de finanțare a bugetului local este dependentă de diversitatea și de efervescența mediului antreprenorial. Situația nu s-a schimbat, mediul de afaceri județean fiind, în continuare, dominat de microîntreprinderi și companii mici.

[74] Provincia Groningen, din Olanda, are o populație de 775.000 de locuitori și concentrează undeva la peste 31.000 de companii. Timișul are 758.000 de locuitori și concentrează undeva la 27.000 de locuitori. Orașul Groningen are o populație de 230.000 de locuitori, peste 18.000 de companii cu peste 140.000 de locuri de muncă, iar Timișoara are 325.000 de locuitori, peste 17.000 de companii și peste 125.000 locuri de muncă.

Conform Institutului Național de Statistică, din totalul unităților locale active[75] din județul Timiș contabilizate în anul 2019, 89% sunt microîntreprinderi, 9% întreprinderi mici, 1.6% întreprinderi mijlocii, iar 0.3% (89 de unități) sunt întreprinderi mari cu peste 250 de salariați. Față de anul 2009, se remarcă creșterea numărului de microîntreprinderi cu 12%, a numărului de firme mici cu 12% și o scădere a numărului de firme mijlocii cu 40, în valoare absolută. Raportat la numărul unităților locale active, județul Timiș s-a poziționat, în anul 2019, pe locul 4, după MB, Cluj și Ilfov. Față de intervalul 2009-2018, a pierdut locul 3 de pe podiumul național.

FIGURA 59. NUMĂRUL UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE CLASE DE MĂRIME, ÎN 2009 ȘI 2019

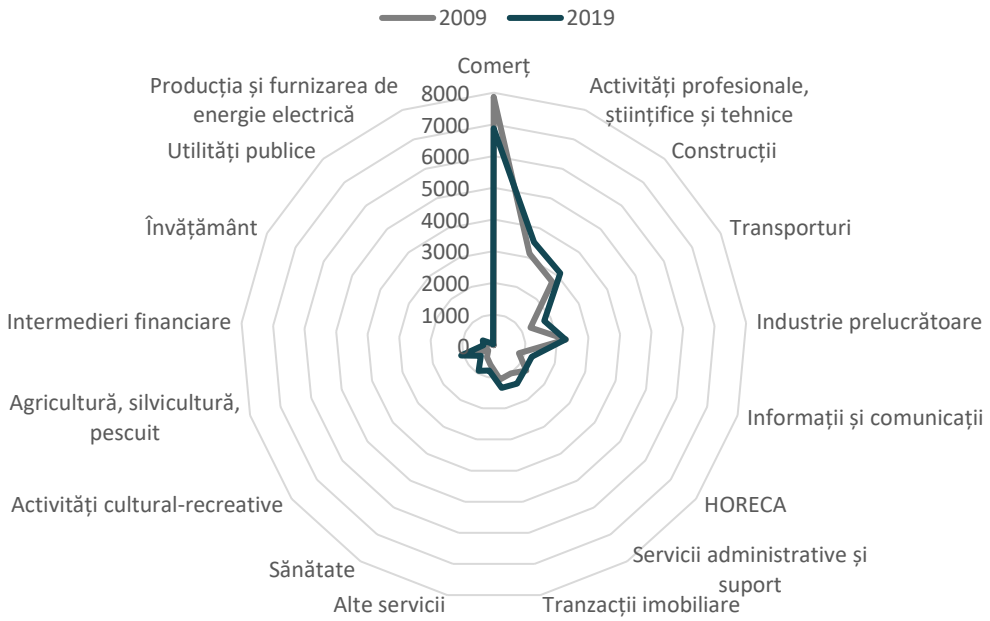

Sursa: Baza de date INS Tempo

Pe domenii de activitate, cele mai multe unități locale active își desfășoară activitatea în domeniul comerțului (25% din total), activităților profesionale, științifice și tehnice (13%) și construcțiilor (11.5%). Pe de altă parte, cele mai puține unități active se înregistrau în domenii precum industria extractivă, producția și furnizarea de energie electrică, utilitățile publice și intermedieri financiare.

[75] IMM-urile sunt reprezentate de acele companii care angajează mai puțin de 250 de angajați și sunt împărțite astfel: microîntreprinderi (0-9 persoane), întreprinderi mici (10-49 persoane) și întreprinderi mijlocii (50-249 persoane).

FIGURA 60. UNITĂȚILE LOCALE ACTIVE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE DOMENII DE ACTIVITATE, ÎN ANII 2009 ȘI 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

În perioada 2009-2019, se constată o scădere a numărului de unități locale active din județul Timiș care funcționează în domenii precum industria extractivă, comerț, HoReCa și industria prelucrătoare. În celelalte domenii, numărul unităților a crescut, cele mai mari creșteri s-au înregistrat în: învățământ, producția și furnizarea de energie electrică, activități de spectacole, culturale și recreative și sănătate, creșteri de peste 100%.

ZONE CU POTENȚIAL DE CREȘTERE ECONOMICĂ – DISTRIBUȚIA CIFREI DE AFACERI

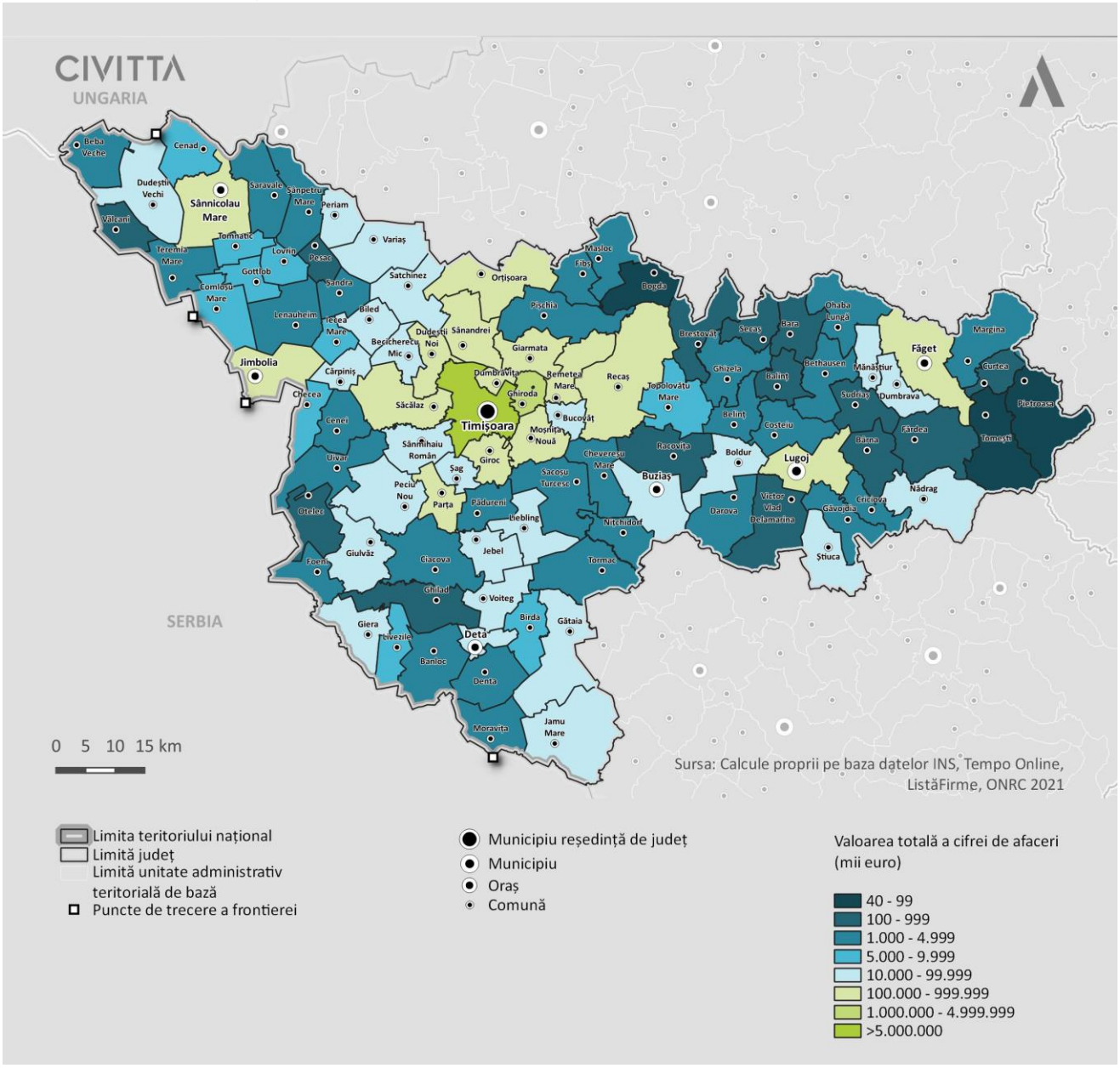
În comparație cu restul județelor din regiune, județul Timiș are o cifră de afaceri mai mare/firmă, însoțită de o productivitate a muncii și o productivitate a capitalului mai mare.

Conform INS, cifra de afaceri înregistrată de companiile din județul Timiș în anul 2019 a ajuns la valoarea de peste 69 miliarde lei, ceea ce reprezintă undeva la 14 miliarde euro, mai mare de aproape 3 ori față de cea înregistrată în anul 2009 (pentru valoarea în euro). O analiză mai detaliată a acestui indicator este oferită în capitolele sectoriale. Cu toate acestea, este important de menționat că cifra de afaceri are câteva caracteristici evidente:

- este distribuită relativ similar pe tipuri de companii, cu nivelul național, în sensul în care, este realizată în proporție de peste 35% de companiile cu peste 1.000 de angajați (mid-caps-uri și companii mari), urmate de cele mici (19%) și mijlocii (17%);
- se poate deduce că în sectorul industrial, întreprinderile mari realizează cifre de afaceri mai ridicate. Astfel, peste 59% din cifra de afaceri din industrie este realizată de companiile cu peste 1.000 de angajați, cu alte cuvinte, aproximativ 1% din totalul companiilor din manufacturing realizează 59% din cifra de afaceri județeană;
- în sectorul comerțului predomină întreprinderile mici și mijlocii. O pondere de 93% din numărul total de companii cu acest profil din județ realizează 23% din cifra totală de afaceri din județ, datorită distorsiunii consumului/circulației intermediar/e.
- în sectorul serviciilor, microîntreprinderile și întreprinderile mici au, de asemenea, o pondere ridicată. Acestea realizează peste 56% din cifra de afaceri din servicii.

Încă din strategia aferentă perioadei de programare 2014-2020, se menționează faptul că economia județului s-a transformat treptat din una preponderent industrială – uneori cu pierderi semnificative prin neutilizarea forței de muncă și a dotărilor de capital – în una de tip terțiar (bazată mai ales pe servicii). Aspectul este demonstrat mai ales în anul 2019, când deja cifra de afaceri din servicii a ajuns să reprezinte peste 50%, demonstrând o evidentă înclinație către terțializare. Cu toate acestea, nu s-a reușit egalarea din 2008, când ponderea cifrei de afaceri realizată de sectorul de servicii era de peste 53%. Anul 2020 va fi diferit față de intervalul de analiză și vom observa, cu siguranță, o creștere a ponderii cifrei de afaceri din servicii, în condițiile în care industria a fost afectată mai puternic de pandemia de COVID-19.

FIGURA 61. DISTRIBUȚIA CIFREI DE AFACERI PENTRU ANUL 2019, LA NIVEL LOCAL

Sursa: Baza de date INS Tempo, Listă Firme, ONRC 2021

La nivel teritorial, se fac remarcate câteva zone cu potențial de creștere economică din județ și zone aflate în dificultate, clasificate pe mai multe niveluri de importanță în funcție de nivelul de evoluție existent susținut prin diferența relativă înregistrată pentru anul 2019 raportat la anul 2008 a indicatorului cifră de afaceri totală.

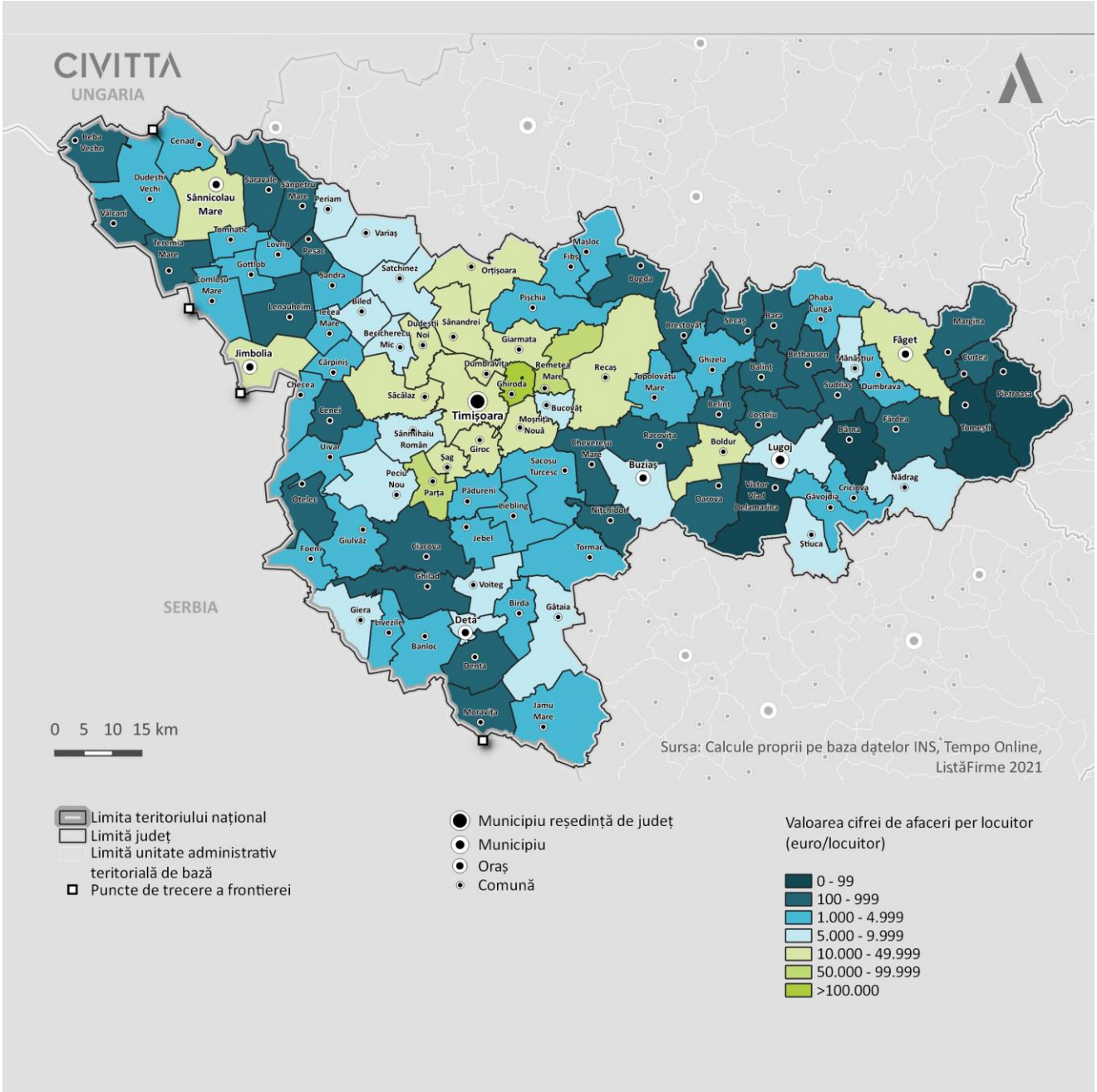
Zone cu **potențial de creștere economică**:

- **Potențial foarte ridicat**: Bucovăț, Boldur, Giera, Dudeștii Noi, Jamu Mare, Știuca, Iecea Mare, Pișchia, Fârdea, Sânandrei, Variaș, Checea, Remetea Mare, Ghizela;
- **Potențial ridicat**: Ghiroda, Jimbolia, Lenauheim, Peciu Nou, Orțișoara, Moravița, Giarmata, Dumbrava, Liebling, Mănăștiur, Victor Vlad Delamarina, Teremia Mare, Voiteg, Racovița, Săcălaz, Criciova, Moșnița Nouă;
- **Potențial moderat**: Livezile, Otelec, Făget, Nițchidorf, Bara, Biled, Jebel, Lovrin, Fibiș, Gavojdia, Topolovățu Mare, Belinț, Sandra, Banloc, Sânpetru Mare, Uivar, Pesac, Periam, Dumbrăvița, Sânmihaiu Român, Ghilad, Dudeștii Vechi;
- **Potențial redus**: Curtea, Comloșu Mare, Becicherecu Mic, Darova, Ohaba Lungă, Recaș, Chevereșu Mare, Șag, Gottlob, Ciacova, Beba Veche, Birda, Vâlcani, Giroc, Tomnatic, Timișoara, Margina, Bethausen, Gătaia, Sânnicolau Mare, Parța, Foeni, Giulvăz, Tormac și Cărpiniș;
- **Potențial foarte redus**: Pădureni, Cenad, Nădrag, Denta, Mașloc, Lugoj, Satchinez, Cenei, Traian Vuia, Buziaș.

Merită punctat faptul că se observă o dezvoltare ridicată în perspectivă mai ales a localităților din zona de sud-vest, poziționate la graniță cu Serbia (ex. Giera, Checea etc.), a celor care beneficiază de dezvoltarea polului de creștere – Timișoara, a cărui dezvoltare radiază și în localitățile învecinate (ex. Dudeștii Noi, Ghiroda, Dumbrăvița etc.), a celor din sud (ex. Jamu Mare) și sud-est (ex. Victor Vlad Delamarina, Boldur etc.), care s-au dezvoltat mai ales pe seama valorificării potențialului agricol existent.

Zonele considerate a fi mai puțin atractive din perspectiva atragerii de capital, dar și din perspectiva perspectivelor de dezvoltare economică, putându-le numi **în dificultate economică** sunt: Deta, Coșteiu și Barna.

FIGURA 62. VALOAREA CIFREI DE AFACERI PER LOCUITOR (EURO/LOCUITOR)

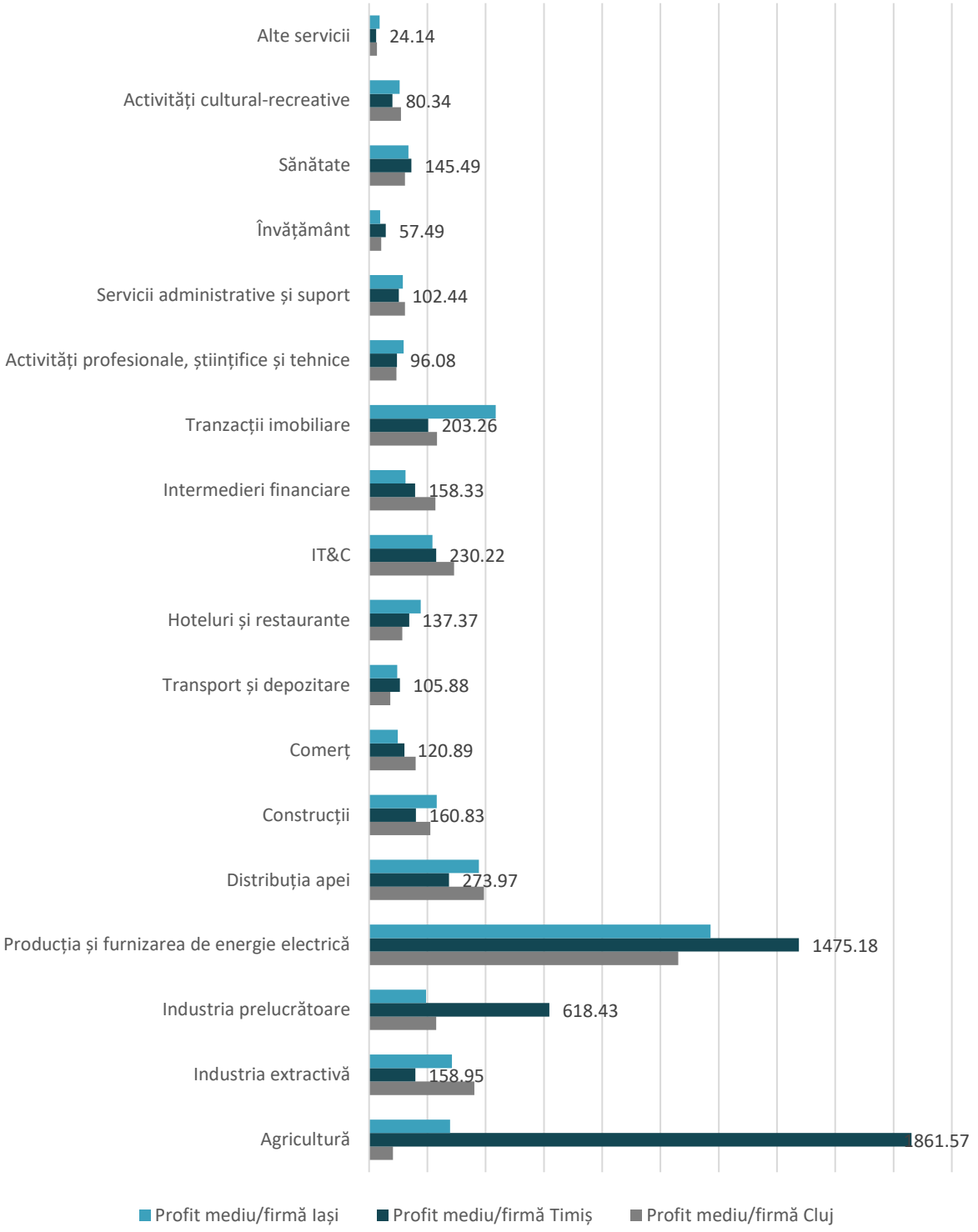

Sursa: Baza de date INS Tempo, Listă Firme

PROFITUL NET

În ceea ce privește profitul net, conform ListăFirme, valoarea cumulată la nivelul anului 2019 a fost de 5 miliarde lei, de 5 ori mai mare față de valoarea cumulată din 2009. Mai jos sunt prezentate valorile indicatorului pe principalele activități economice, în comparație cu rezultatele înregistrate de principalii competitori naționali. În cazul județului Timiș, raportat la celelalte 2 județe de comparație, se poate observa că, din perspectiva profitului mediu/firmă, sunt mai profitabile companiile din domeniile: agricultură, industria prelucrătoare, producția și furnizarea energiei electrice, transport și depozitare, învățământ, sănătate.

FIGURA 63. VALOAREA PROFITULUI MEDIU/FIRMĂ ÎN JUDEȚELE TIMIȘ, IAȘI, CLUJ, PE PRINCIPALELE ACTIVITĂȚI ECONOMICE, MII LEI, 2019

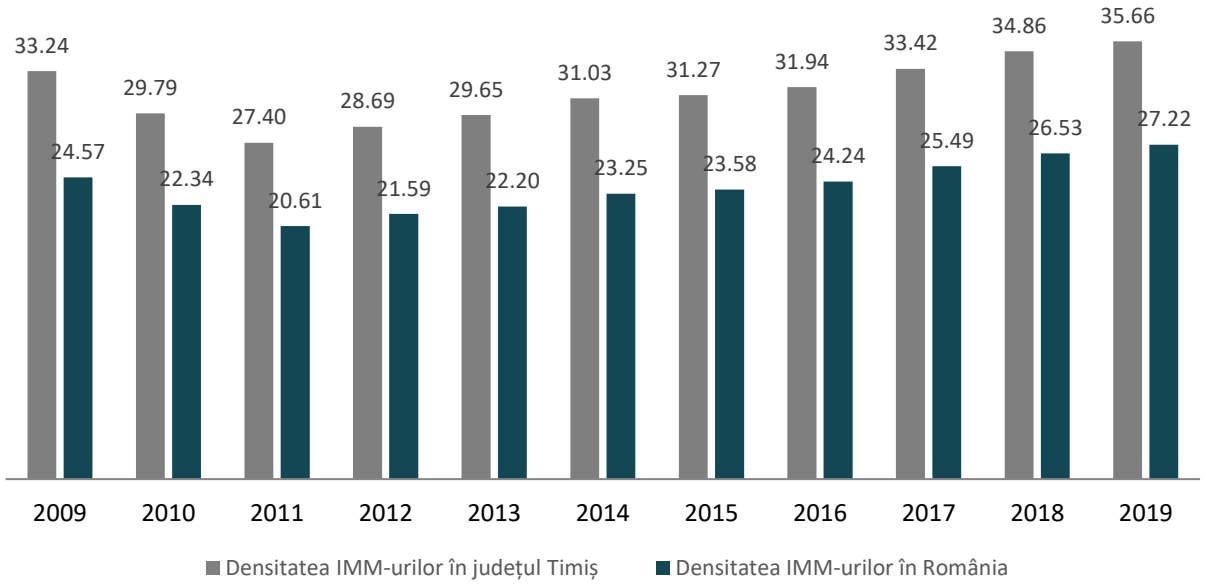
Sursa: Listă Firme, 2021

DENSITATEA ANTREPRENORIALĂ

Densitatea IMM-urilor (numărul IMM-urilor la 1000 de locuitori) este un indicator relevant pentru comparația cu media europeană și cu media națională. La nivel național, densitatea IMM-urilor este foarte redusă, comparativ

cu media europeană, respectiv 27 IMM-uri la 1000 de locuitori, în anul 2019, conform ultimelor date statistice publicate de INS. Aceeași situație se întâlnește și la nivelul regiunii de dezvoltare Vest, care a înregistrat o densitate relativ scăzută, de 27 IMM-uri la 1000 de locuitori, în același an - 2019. Județul Timiș înregistrează cea mai ridicată densitate antreprenorială din regiunea de dezvoltare Vest înregistrând în anul 2019, 36 IMM-uri la 1000 de locuitori.

FIGURA 64. DENSITATEA IMM-URILOR ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ȘI ROMÂNIA, PE PERIOADA 2009-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Este important de menționat faptul că, în general, în lipsa inițiativelor antreprenoriale autohtone atractive și efervescente, companiile multinaționale nu ar fi fost atrase de județul Timiș, cu alte cuvinte o densitate ridicată de firme cu capital românesc stimulează atractivitatea investițiilor străine, așadar măsurile de sprijin ale investițiilor străine și locale trebuie privite în mod sinergic și în paralel. Trebuie însă subliniat faptul că firmele cu capital autohton din județ sunt slab dezvoltate, iar asta se reflectă mai ales în capacitatea acestora de a plăti salarii mai mari. Mediul de business este puternic dominat de multinaționale.

Din acest punct de vedere, redăm mai jos câteva din companiile cu capital autohton din județ.

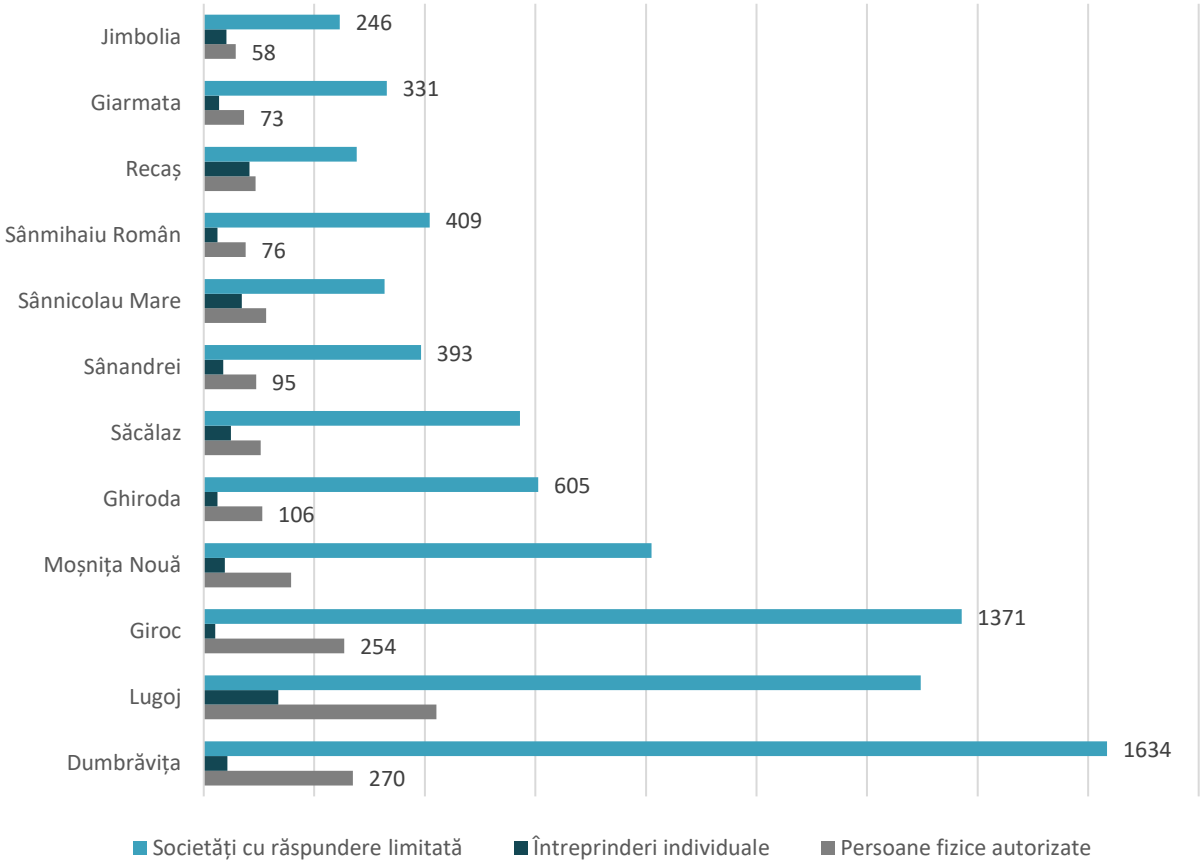
1. **Elba SA** (Timișoara) – producător de corpuri de iluminat
2. **Redoxim SRL** (Timișoara) – distribuitor de inputuri pentru agricultură pe segmentul de ferme mici și mijlocii, și unul dintre cei mai importanți jucători pe segmentul fermelor mari
3. **Fartud SRL** (Orțișoara) – transport internațional de marfuri, deservind mai ales industria automotive
4. **Side Trading SRL** (Timișoara) – furnizori de produse pentru curățenia și îngrijirea casei
5. **Simultan SRL** (Orțișoara) – procesator de lapte
6. **Almira Trade SRL** (Timișoara) – comerț cu ridicata al produselor alimentare
7. **Maxagro Farm SRL** (Gătaia) – cultivarea cerealelor, plantelor leguminoase și a plantelor producătoare de semințe oleaginoase
8. **Glissando SRL** (Timișoara) – deține o rețea națională de 18 depozite cu peste 20.000 mp suprafață destinată depozitării și o rețea de 49 fitofarmacii, cu peste 3.000 mp suprafață de vânzare cu amănuntul
9. **Maracana SRL** (Biled) – transport rutier intern și internațional de mărfuri

10. **Ice Dyp Balas SRL** (Cărpiniș) – producția și distribuția înghețatei industriale și artizanale
11. **Agil SRL** (Timișoara) – prelucrarea și conservarea cărnii
12. **Flexik Automation SRL** (Timișoara) – instalații HVAC, sisteme de ventilație industriale, sisteme de protecție la incendiu
13. **Poltergeist SRL** (Timișoara) – instalații pentru construcții civile și industriale
14. **Egeria TM SRL** (Timișoara) – comerțul materialului lemnos și a materialelor de construcție și echipamentelor sanitare
15. **Lasting System SRL** (Timișoara) – tehnologii de business
16. **Agasi SRL** (Timișoara) – realizarea instalațiilor complexe HVAC din domeniul rezidențial și industrial
17. **Merpano SRL** (Săcălaz) – comerț inputuri agricole, cultivarea cerealelor
18. **Eurocas Tehnica Alimentară SRL** (Lugoj) – distribuția ingredientelor și utilajelor pentru industria de panificație, patiserie, cofetărie
19. **ETA2U** (Timișoara) – integratori de sisteme și soluții IT complexe și furnizori de produse și servicii IT
20. **Agroland Business System SA** (Timișoara) – comerț cu produse pentru creșterea animalelor

În județul Timiș erau activi, la sfârșitul lunii decembrie 2019, un număr de 42.499 de profesioniști (4.3% din totalul celor existenți la nivel național). Conform datelor statistice puse la dispoziție de Oficiul Național al Registrului Comerțului, în județul Timiș au fost înmatriculate în anul 2019, 5.882 firme noi. După o scădere accentuată a numărului de firme în perioada 2009-2010, pe fondul crizei globale, numărul persoanelor juridice a crescut continuu, cea mai accentuată creștere fiind observată între anii 2016-2017.

Municipiul Timișoara este în topul clasamentului atât la nivel județean, cât și la nivelul regiunii de dezvoltare Vest din perspectiva numărului profesioniștilor activi la sfârșitul anului 2019, ceea ce înseamnă că există un mediu propice pentru dezvoltarea antreprenorială, iar concentrarea de talente, accesul la resurse și la o piață mai mare, precum și efervescența academică sunt caracteristici cheie care contează. Municipiul Timișoara are peste 22.000 de profesioniști activi (dintre aceștia peste 17.000 erau SRL-uri, peste 4.100 – PFA-uri, aprox. 600 - ÎI) la sfârșitul anului 2019, reprezentând 52% din numărul total înregistrat la nivelul județului (2% din numărul total de la nivel național). În figura de mai jos este prezentată situația înregistrată în localitățile cu cei mai mulți profesioniști activi din județul Timiș.

FIGURA 65. PROFESIONIȘTII ACTIVI JURIDIC (ÎN FUNCȚIUNE ÎN DECEMBRIE 2019), ÎNREGISTRAȚI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, DUPĂ FORMA JURIDICĂ – PERIOADA 2009-2019

Sursa: ONRC, 2020

Dumbrăvița, Lugoj, Giroc sunt localitățile cu cei mai mulți profesioniști activi juridic. Cu toate acestea, profesioniștii activi din punct de vedere economic, care și-au depus situațiile financiare aferente anului fiscal 2019, sunt mai puțini: Dumbrăvița – 1.512, Lugoj – 1.503, iar Giroc – 854. Raportat la profesioniștii activi juridic, este foarte interesant că dintre localitățile menționate, Dumbrăvița (152 profesioniști la 1.000 de locuitori) și Giroc (104 profesioniști la 1.000 de locuitori) au cele mai ridicate densități antreprenoriale, spre deosebire de municipiul Lugoj care pare problematic din acest punct de vedere (40 profesioniști la 1.000 de locuitori).

Un aspect important care trebuie avut în vedere legat la analiza mediului de afaceri din județul Timiș este că nu toți profesioniștii activi juridic sunt activi și din punct de vedere economic. Dacă în ceea ce privește persoanele fizice autorizate nu există date statistice disponibile cu privire la starea lor economică, INS și unele companii private (de ex. ListaFirme) colectează date statistice cu privire la activitatea economică a persoanelor juridice din județul Timiș.

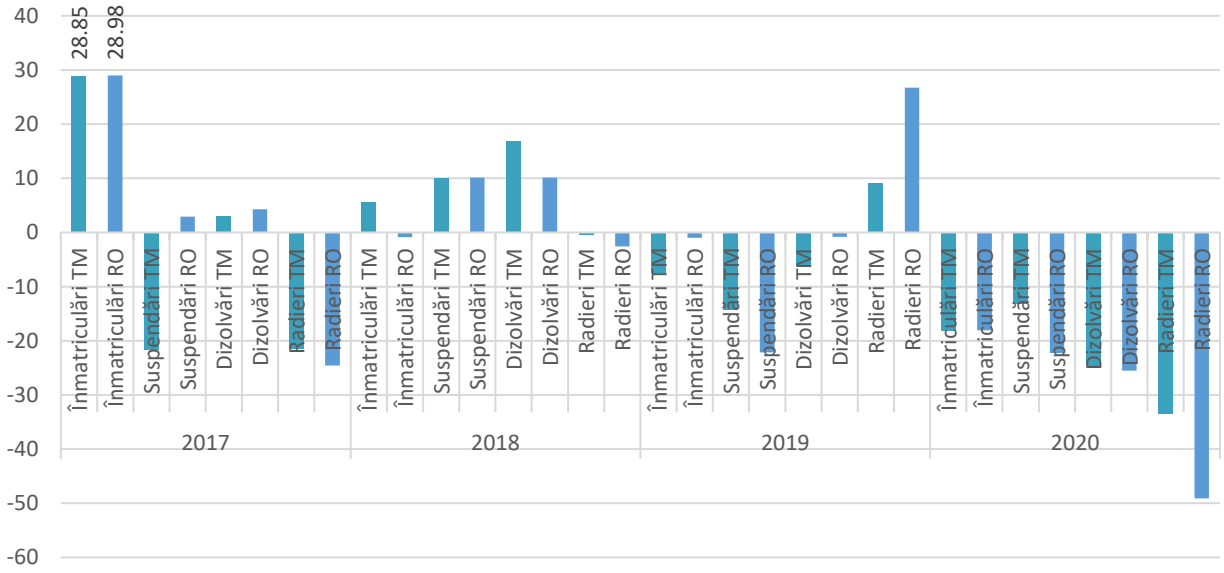
Astfel, din cei peste 45.000 de profesioniști activi juridic – persoane juridice, în anul 2019, în județul Timiș, conform bazei de date ListaFirme, circa 29.000 (64%) și-au depus situațiile financiare aferente respectivului an fiscal. În plus, dintre aceștia doar 62% au înregistrat profit. Așadar, cam 16.000 de persoane juridice din județ sunt inactive economic. În altă ordine de idei, doar 17.700 (57%) au personal angajat, din care 49% sunt microîntreprinderi (0-9 salariați).

În anul 2020, erau în funcțiune, în total, 2.244 SRL-D-uri, un număr care-i conferă județului poziția a treia la nivel național, după municipiul București – 5.327 SRL-D-uri, Cluj – 4.899. În același an, 2020, au fost înființate numai 22 SRL-D-uri, inițiativele antreprenoriale fiind, probabil, temperate de pandemia de COVID-19. Numărul acestora a înregistrat o ușoară scădere între 2019-2020 (de la 2.299 la 2.244).

În ceea ce privește freelancerii (PFA-urile și întreprinderile individuale), se constată o scădere a înmatriculărilor între 2019 și 2020 (în județul Timiș au fost înmatriculați cu 22% mai puțini freelanceri în 2020 comparativ cu 2019), însă trendul pozitiv revine din 2021 (în 2021 față de 2020 au fost înmatriculați cu aproape 60% mai mulți freelanceri, în Timiș, peste creșterea de la nivel național de 46%). Numărul PFA-urilor active la sfârșitul anului 2020 era de peste 13.500, în creștere cu 3%, sub procentul de creștere înregistrat la nivel național (aproximativ 4%).

Privite în dinamică, numărul înmatriculărilor din Timiș a crescut de la 4.169, în anul 2009, la 4.859, în anul 2020 (o creștere cu 16.5%), în timp ce, la nivel național, trendul a fost negativ (numărul înmatriculărilor a fost de 111.832, în anul 2009, iar în anul 2020, de 109.939 înmatriculări). Pandemia de COVID-19 nu a inhibat spiritul antreprenorial, astfel că, în martie 2021 se înregistrează o creștere cu aproximativ 59% a numărului înmatriculărilor în județul Timiș, mai mare comparativ cu situația înregistrată la nivel de țară, care a înregistrat o creștere cu 52%. Cu toate acestea, pandemia a determinat ca 141 de companii din județul Timiș să-și suspende activitatea în perioada ianuarie-martie 2021 (cu 23% mai mult față de aceeași perioadă a anului 2020), în timp ce la nivel național, numărul suspendărilor a crescut cu 9% în același interval de referință. În ceea ce privește dizolvările, trendul este descrescător, astfel că atât în județ, cât și la nivel național, s-au înregistrat mai puține dizolvări în perioada ianuarie-martie 2021 comparativ cu ianuarie-martie 2020. Graficul de mai jos arată că între 2020 și 2019 se observă o scădere a înmatriculărilor, similară ca pondere în România și în județ, dar și o scădere a operațiunilor de încetare a activităților de afaceri (suspendări, dizolvări sau radieri). Spre exemplu, în anul 2020, și-au sistat activitatea 4.058 de companii, în comparație cu 5.711 în anul 2019 (adică cu aproape 29% mai puține încetări de activitate). Comparativ cu criza anterioară, numărul companiilor care și-au încetat activitatea este mai redus, la nivel județean, ceea ce poate semnifica o oarecare reziliență și stabilitate a mediului de business din județ.

FIGURA 66. DINAMICA DEMOGRAFIEI PROFESIONIȘTILOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ ȘI ROMÂNIA, ÎN PERIOADA 2017-2020[76]

Sursa: ONRC, 2021

[76] A se înțelege că, în județul Timiș, în anul 2017, au fost înmatriculate cu 28.85% mai multe companii comparativ cu anul 2016.

6.4. ANALIZA RESURSELOR DE MUNCĂ

În ianuarie 2020, resursa umană potențială a județului a fost de 473.5 de mii de persoane. Resursa actuală de muncă (populația în vârstă de muncă aptă de lucru), prin excluderea persoanelor cu incapacitate permanentă de muncă și pensionarii în vârstă de muncă ce nu lucrează, a fost de 450.8 mii de persoane. Dintre aceștia, populația ocupată civilă este de 347.8 mii de persoane. Județul Timiș se află pe locul 9 din perspectiva numărului de patroni, lucrători pe cont propriu, lucrători familiali neremunerați, în condițiile în care din perspectiva efectivului de salariați se află pe locul 3 la nivel național, ceea ce subliniază faptul că statutul de salariat este un fenomen puternic urbanizat (populația este concentrată în proporție de 58% în mediul urban, cu toate că de-a lungul ultimilor ani se observă o ajustare a fenomenului și o distribuție care tinde spre echilibrul urban-rural), în timp ce statutul de lucrător pe cont propriu sau lucrătorii familiali neremunerați sunt fenomene rurale, ținând cont de faptul că aceștia sunt fie ocupați în agricultură, fie apar ocupați, dar lucrează în străinătate, fie lucrează la negru sau au afaceri individuale. În județul Timiș există undeva la 90.000 de lucrători pe cont propriu, reprezentând 26% din populația ocupată și 256.000 de salariați, reprezentând 74%. Acest lucru înseamnă că 74% dintre locuitorii apți de muncă sunt salariați. Salariații reprezintă doar o parte din populația de vârstă activă și, alături de patroni, una din cele două categorii de populație cu venituri stabile.

FIGURA 67. DATE SINTETICE REFERITOARE LA DISPONIBILUL DE FORȚĂ DE MUNCĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, MII PERSOANE, IANUARIE 2020[77]

POPULAȚIA REZIDENTĂ		
705		
Resursele de muncă	**Populația în afara resurselor de muncă** (pensionarii, copiii, persoane cu dizabilități care nu pot munci)	
473.5[78]	231.5	
Populația activă civilă (oferta potențială de forță de muncă)	**Populația în pregătire profesională și alte categorii de populație în vârstă de muncă** (elevii și studenții în vârstă de muncă la cursuri de zi și alte categorii de persoane neincluse în populația activă)	
350.6	122.9	
Populația ocupată civilă	**Șomerii înregistrați**	
347.8	2.8 (4.4)[79]	
Salariați	**Patroni, lucrători pe cont propriu, lucrători familiali neremunerați[80]**	
257.7	90.1[81]	
Industrie, construcții, logistică	**Servicii**	**Agricultură**

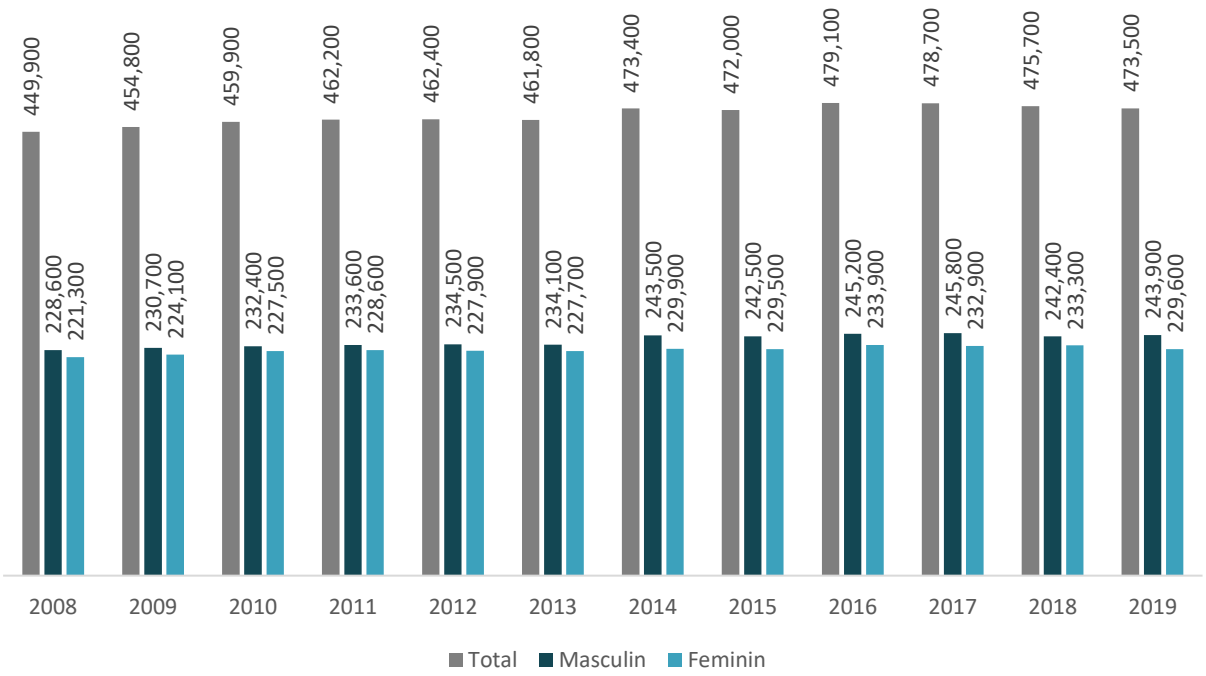
[77] Datele au fost calculate folosind metodologia INS privind Balanța forței de muncă, ianuarie 2020.
[78] Din care, populația în vârstă de muncă aptă de lucru este de 450.800 persoane, iar persoanele sub și peste vârsta de muncă aflate în activitate sunt 19.200 persoane.
[79] Datele pentru anul 2020 arată o creștere a numărului șomerilor cu peste 1.400, ca urmare a pandemiei COVID-19, ajungând la 4.446 .
[80] În această categorie sunt persoanele ocupate în agricultură, lucrează la negru sau au afaceri individuale.
[81] Dintre aceștia, undeva la 13.200 sunt PFA-uri active, conform ONRC. Din aceste informații, putem estima o ofertă potențială de forță de muncă, pentru Timiș, de 81.000 persoane (presupunând că 77.000 sunt persoanele ocupate în agricultură și doar 13.000 cu afaceri individuale, plus șomerii), excluzând studenții sau alte categorii de populație care sunt apte și în vârstă de muncă.

POPULAȚIA REZIDENTĂ		
116.32	257.86	6

Sursa: INS, BFM2020

Datele INS indică faptul că în județul Timiș, la nivelul anului 2020, erau contabilizate 473.500 de persoane în vârstă de muncă, dintre care 243.900 de bărbați și 229.600 de femei. Spre deosebire de anul 2008, numărul de persoane apte de muncă a crescut cu circa 13%, deși valoarea indicatorului a scăzut din 2016, de la un an la altul. Diferența dintre populația după domiciliu în vârstă de muncă și resursele de muncă (27.443 persoane pentru anul 2019) reprezintă persoanele cu incapacitate permanentă de muncă și pensionarii în vârstă de muncă, dar care nu lucrează.

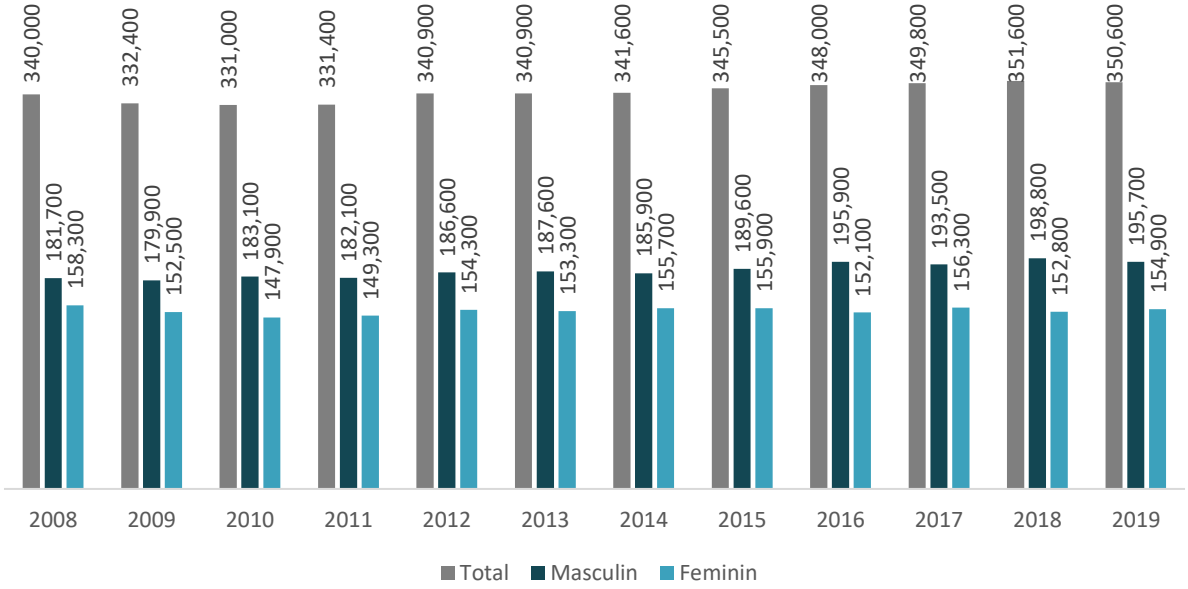
FIGURA 68. RESURSELE DE MUNCĂ ALE JUDEȚULUI TIMIȘ, PE SEXE, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Populația activă (cuprinde populația ocupată plus șomerii), care este prezentă pe piața muncii, a avut o dinamică pozitivă (numărul persoanelor active a crescut cu 10.600), în intervalul de analiză. Astfel, din cele 473.500 de persoane apte de muncă, 350.600 sunt active economic, adică 74% din total. Restul sunt, în general, elevi de liceu, studenți, persoane casnice, persoane care lucrează în străinătate, persoane pensionate anticipat etc.

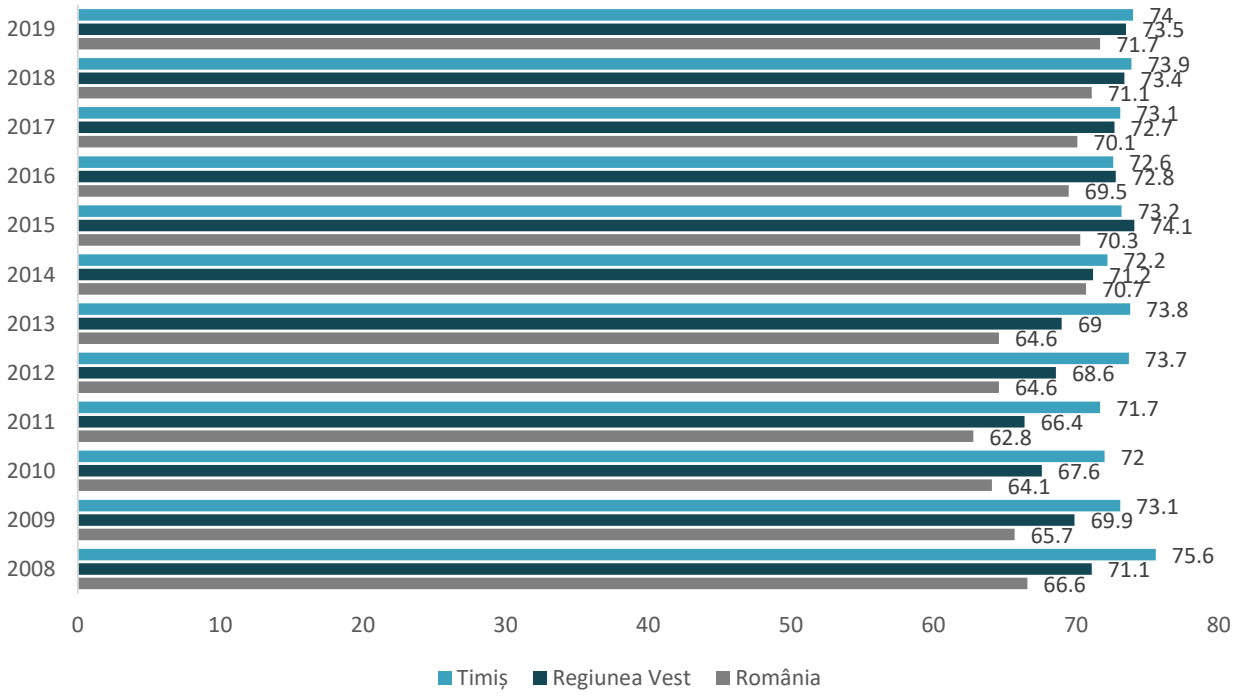
FIGURA 69. POPULAȚIA ACTIVĂ A JUDEȚULUI TIMIȘ, PE SEXE, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Rata de activitate a forței de muncă de la nivel județean era de 74% în anul 2019, peste cea înregistrată la nivel regional (73.5%) și național (71.7%). Aceasta a scăzut cu 1 punct procentual față de anul 2008, în condițiile în care o bună parte din excedentul de populație aptă de muncă a emigrat (din 1990-2008, rata de activitate a scăzut cu aproape 8 puncte procentuale).

FIGURA 70. RATA DE ACTIVITATE A POPULAȚIEI ÎN VÂRSTĂ DE MUNCĂ, LA NIVEL NAȚIONAL, REGIONAL, JUDEȚEAN, ÎN PERIOADA 2008-2019

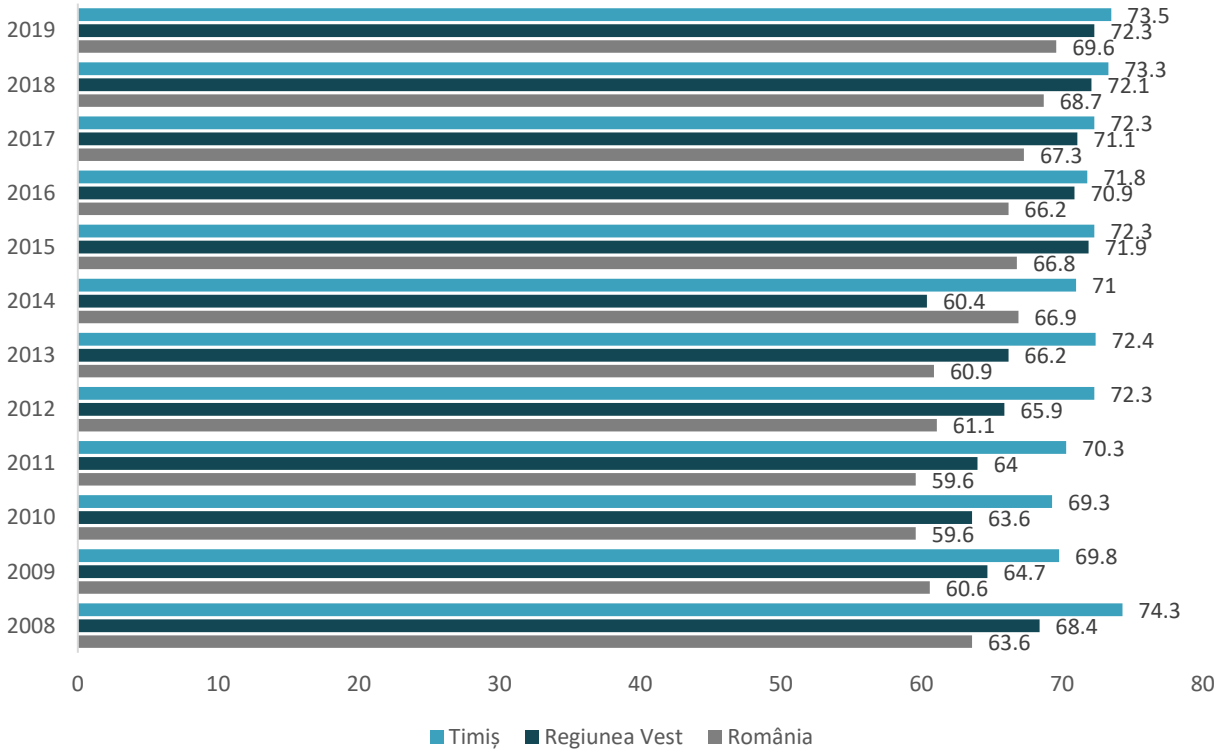

Sursa: Baza de date INS Tempo

În anul 2019, conform estimărilor INS, la nivelul județului Timiș se înregistrau 347.800 de persoane ocupate, dintre care 194.400 de sex masculin și 153.400 de sex feminin. Față de anul 2008, se remarcă o creștere a numărului de persoane ocupate cu circa 4%, cauzele fiind legate mai ales de o componentă economică (oportunitățile decente de ocupare de la nivel local).

Rata de ocupare a forței de muncă din județul Timiș era estimată de INS la 73.5% în anul 2019, peste media regională (72.3%) și cea națională (69.6%). Din perspectiva acestui indicator, județul se plasează pe locul 9 la nivel național.

FIGURA 71. RATA DE OCUPARE A POPULAȚIEI, LA NIVEL NAȚIONAL, REGIONAL, JUDEȚEAN, ÎN PERIOADA 2008-2019

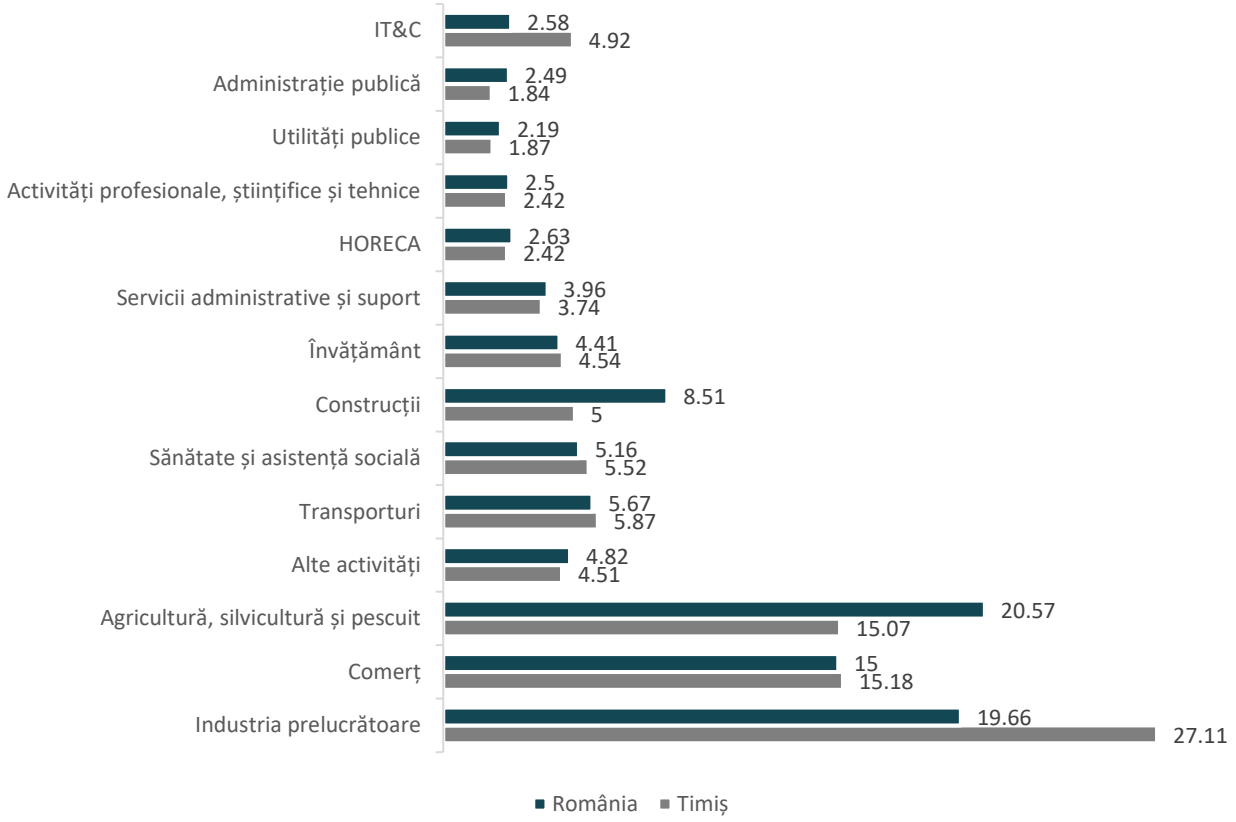

Sursa: Baza de date INS Tempo

Pe domenii, cele mai multe persoane ocupate se înregistrau în industria prelucrătoare (27%), comerț (15.18%) și agricultură (15.06%). Spre deosebire de industrie, comerț și construcții, care generează și o bună parte din valoarea adăugată brută de la nivelul economiei județene, agricultura se remarcă printr-o pondere foarte ridicată a ocupării corelată cu o pondere mică în PIB (5%), cu toate că plasează județul pe primul loc, la nivel național, din perspectiva valorii adăugate brute obținute în agricultură. România rămâne țara cu cea mai mare pondere a populației care lucrează în agricultură din Europa. În județul Timiș, una din șase persoane de vârstă activă de muncă este ocupată în agricultură, plasând județul în categoria celor cu ponderi mai reduse, alături de București, Brașov, Sibiu, Ilfov, Cluj.

Această situație este specifică mai ales zonelor rurale, unde, încă predomină practicile agricole de subzistență, practicate cu mijloace rudimentare de către fermieri fără pregătire teoretică în domeniu și cu o medie de vârstă ridicată, pe loturi individuale de mici dimensiuni și care este orientată mai ales către satisfacerea autoconsumului. Prin urmare, acest sector nu are o poziție competitivă favorabilă la nivel european, dovadă fiind faptul că România este încă importator net de produse agroalimentare, cu toate că sunt câteva recomandări de luat în calcul care ar putea crește competitivitatea sectorului (a se vedea în capitolul dedicat sectorului primar).

FIGURA 72. STRUCTURA OCUPAȚIONALĂ A POPULAȚIEI DIN JUDEȚUL TIMIȘ ȘI ROMÂNIA, ÎN ANUL 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

În comparație cu anul 2008, se remarcă la nivel județean o creștere a numărului de persoane ocupate în domenii precum servicii suport (pe fondul tendinței de externalizare a unor procese de către firme și instituții), IT&C, activități profesionale, științifice și tehnice (domenii care sunt dependente, în principiu, de prezența companiilor străine), transport și depozitare etc.

Pe de altă parte, în intervalul 2008-2019, a scăzut numărul de persoane ocupate în industrie extractivă (pe fondul automatizării proceselor, dar și a scăderii volumului de resurse minerale disponibile), agricultură și silvicultură (pe fondul modernizării treptate a fermelor, dar mai ales a migrației externe a forței de muncă ocupate informal în propria gospodărie) etc.

Structura ocupațională a populației variază mult între mediile de rezidență și localitățile din județ. Astfel, datele recensământului din 2011 (cea mai recentă sursă exhaustivă de date la acest nivel teritorial de bază[82]) indică o concentrare a persoanelor ocupate în principalele activități economice, după cum urmează:

- agricultură și silvicultură: unitățile teritoriale care sunt dependente de sectorul primar din perspectiva ocupațiilor și înregistrau o pondere de peste 50% a populației ocupate în agricultură erau, în ordine descrescătoare, Ohaba Lungă (80%), Bara, Bogdan, Ghizela, Barna, Pietroasa, Secas, Stiuca, Bethausen, Belint, Racovita, Traian Vuia, Brestovat, Gottlob, Jamu Mare, Giera, Tomnatic, Curtea, Victor Vlad Delamarina, Dumbrava, Sacosu Turcesc (50%);
- industrie: o singură unitate teritorială era dependentă în proporție de peste 50% de industrie – Saravale, restul având în general undeva la 30% din persoane ocupate în sectorul secundar: Jimbolia (48%), Sânnicolau Mare, Teremia Mare, Dudestii Vechi, Municipiul Lugoj, Cenad, Valcani, Oraș Deta, Satchinez,

[82] Pot exista disparități majore la momentul actual față de datele prezentate la Recensământul Populației din 2011. Din păcate, nu există o altă sursă oficială care să ofere detaliile de interes.

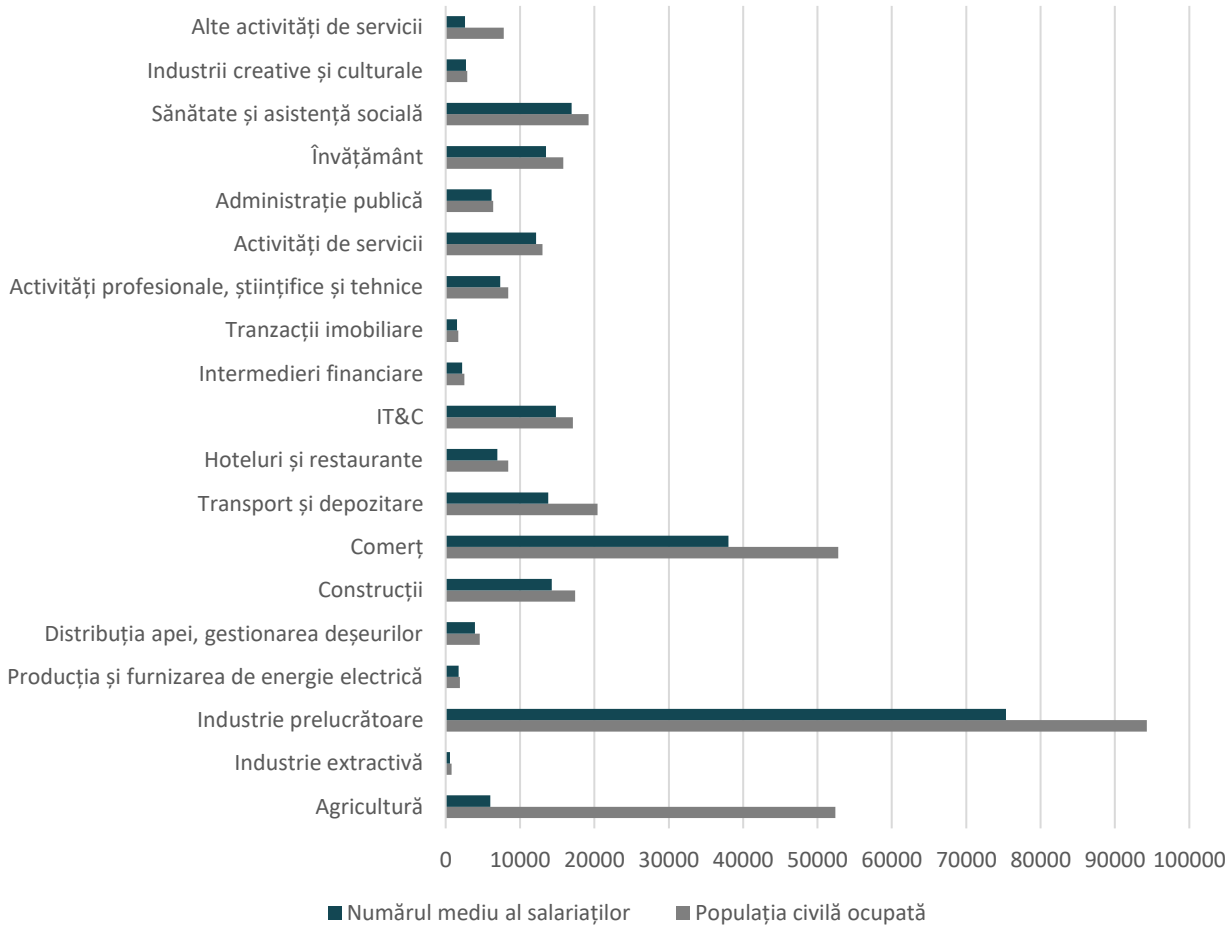
Denta, Pesac, Sanpetru Mare, Oraș Faget, Cenei, Foeni, Varias, Nadrag, Oras Recas, Sandra, Comlosu Mare, Oras Buziaș, Carpiniș, Livezile, Sânmihaiu Roman, Oraș Ciacova, Lenauheim, Dudeștii Noi, Biled, Boldur (30%);

- construcții: nu este o activitate dominantă la nivelul județului, însă sunt câteva unități teritoriale cu ponderi mai mari: Darova (16%), Voiteg, Stiuca, Nadrag, Sanandrei, Pietroasa, Birda, Barna (10%);
- servicii: unitățile teritoriale cu peste 50% a populației ocupate în sectorul terțiar sunt Dumbrăvița (67%), Municipiul Timișoara, Giroc, Ghiroda, Oraș Buziaș, Moșnița Nouă (50%).

Ca și regulă generală, comunitățile cele mai dezvoltate din județ sunt cele care au acces facil la locurile de muncă din industrie și servicii, iar cele mai sărace sunt cele care depind aproape exclusiv de agricultura de subzistență.

La nivelul anului 2019, în județul Timiș erau înregistrați oficial, conform datelor INS, 240.673 de salariați, mult mai puțini decât populația ocupată, estimată de aceeași sursă 347.800 de persoane. Diferența este reprezentată de persoane care activează pe cont propriu în țară și străinătate, mai ales de cei ocupați informal în agricultură din zonele rurale. Această categorie este cea mai vulnerabilă din punct de vedere social, veniturile lor fiind incerte, iar asigurarea subzistenței fiind dependentă de volumul producției agricole realizate. În intervalul de analiză, numărul mediu de salariați a crescut cu 11%, ceea ce demonstrează o creștere a oportunităților de joburi de la nivel județean.

FIGURA 73. POPULAȚIA CIVILĂ OCUPATĂ ȘI NUMĂRUL MEDIU DE SALARIAȚI PE SECTOARE ECONOMICE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Conform PATJ Timiș[83], un aspect negativ care creează o problemă în raport cu ciclicitatea economiei îl reprezintă zonele de dependență ocupațională față de o activitate dominantă. Distribuția teritorială este următoarea:

- Zone cu salariați dependenți de activități agricole: Bara, Giera, Foeni;
- Zone cu salariați dependenți de activități industriale: Mănăștiur, Criciova, orașul Făget, orașul Jimbolia;
- Zone cu salariați dependenți de activitățile de construcții: Nițchidorf;
- Zone cu salariați dependenți de activități comerciale: Secaș;
- Zone cu salariați dependenți de activități de servicii: Dudeștii Noi, Balinț, Iecea Mare.

Pentru acest zone este necesară diversificarea oportunităților ocupaționale în unitățile economice existente sau atragerea unor investitori străini care să rezolve acest gap.

O analiză comparativă a numărului de angajați în anul 2019, a populației civile ocupate și a numărului mediu de salariați, ne oferă o imagine de ansamblu a gradului de folosire a timpului de lucru în sectoarele economice din județul Timiș.

TABEL 9. POPULAȚIA OCUPATĂ CIVILĂ, NUMĂRUL MEDIU DE SALARIAȚI PE SECTOARE ECONOMICE, ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2019

SECTOR	POPULAȚIA CIVILĂ OCUPATĂ (PCO)	NR. MEDIU DE SALARIAȚI (NMS)	GRADUL DE OCUPARE A TIMPULUI DE LUCRU (%)	PONDEREA ÎN TOTAL PCO (%)	PONDEREA ÎN NMS (%)
Total	347800	240673	69.19	100	100
Agricultură	52400	6015	11.48	15.07	2.50
Industrie extractivă	800	591	73.88	0.23	0.25
Industrie prelucrătoare	94300	75362	79.92	27.11	31.31
Producția și furnizarea de energie electrică	1900	1727	90.89	0.55	0.72
Distribuția apei, gestionarea deșeurilor	4600	3956	86.00	1.32	1.64
Construcții	17400	14275	82.04	5.00	5.93
Comerț	52800	38015	72.00	15.18	15.80
Transport și depozitare	20400	13799	67.64	5.87	5.73
Hoteluri și restaurante	8400	6927	82.46	2.42	2.88
IT&C	17100	14815	86.64	4.92	6.16
Intermedieri financiare	2500	2221	88.84	0.72	0.92
Tranzacții imobiliare	1700	1544	90.82	0.49	0.64
Activități profesionale, științifice și tehnice	8400	7326	87.21	2.42	3.04
Activități de servicii	13000	12146	93.43	3.74	5.05
Administrație publică	6400	6174	96.47	1.84	2.57

[83] PATJ Timiș, Prezentare sintetică, noiembrie 2013

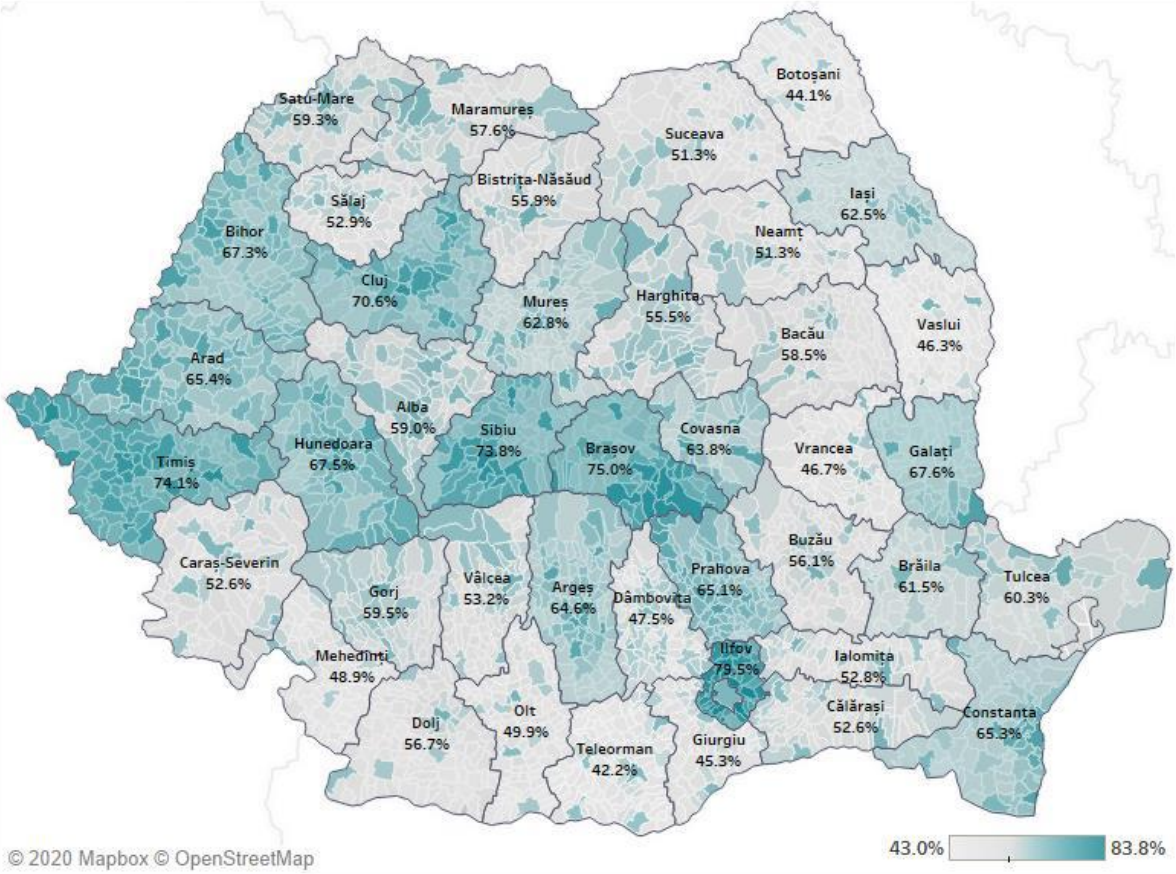
SECTOR	POPULAȚIA CIVILĂ OCUPATĂ (PCO)	NR. MEDIU DE SALARIAȚI (NMS)	GRADUL DE OCUPARE A TIMPULUI DE LUCRU (%)	PONDEREA ÎN TOTAL PCO (%)	PONDEREA ÎN NMS (%)
Învățământ	15800	13505	85.47	4.54	5.61
Sănătate și asistență socială	19200	16952	88.29	5.52	7.04
Industrii creative și culturale	2900	2737	94.38	0.83	1.14
Alte activități de servicii	7800	2586	33.15	2.24	1.07

Sursa: PATJ Timiș

Analiza ne oferă un prim rezultat: gradul de folosire a timpului de lucru este de 69.19%, în anul 2019, în creștere cu 9 puncte procentuale comparativ cu rezultatul aferent anului 2011, care a fost calculat în strategia aferentă perioadei de programare 2014-2020.

Gradul cel mai redus de utilizare a potențialului de timp de muncă se menține, la fel ca și în anul 2011, în agricultură, în procent de 11.48%, în creștere de la 7.15%. La polul opus se află administrația publică, activitatea cu gradul cel mai ridicat de utilizare a potențialului de timp de muncă, în scădere comparativ cu anul 2011.

FIGURA 74. PONDEREA SALARIAȚILOR DIN PERSOANELE OCUPATE LA 1 IANUARIE 2020

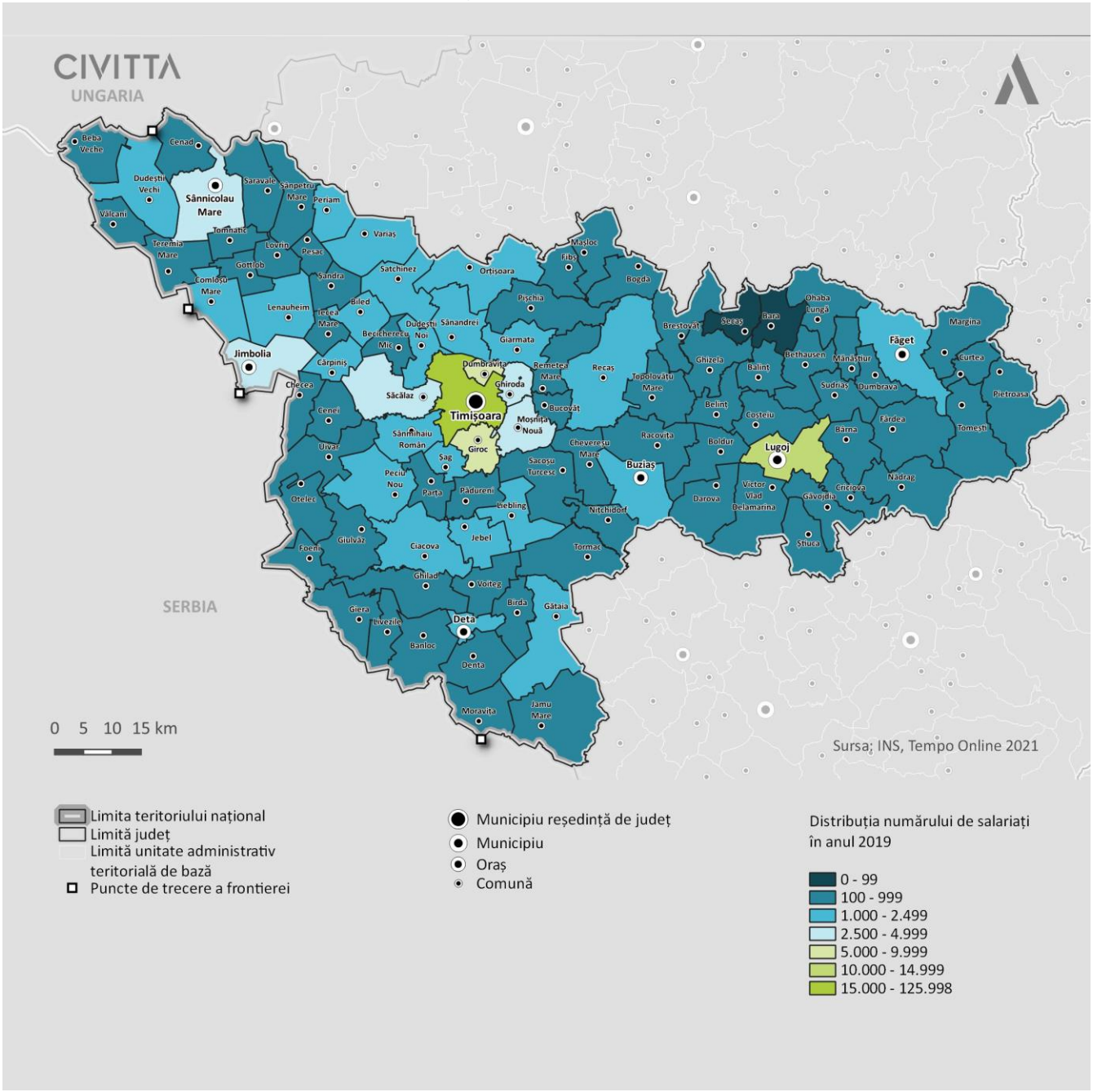

Sursa: Datele la nivel de județ provin de la INS BFM2020[84], datele la nivel de localitate provin de la INS Tempo Online

[84] Harta este realizată de CISD Cluj-Napoca.

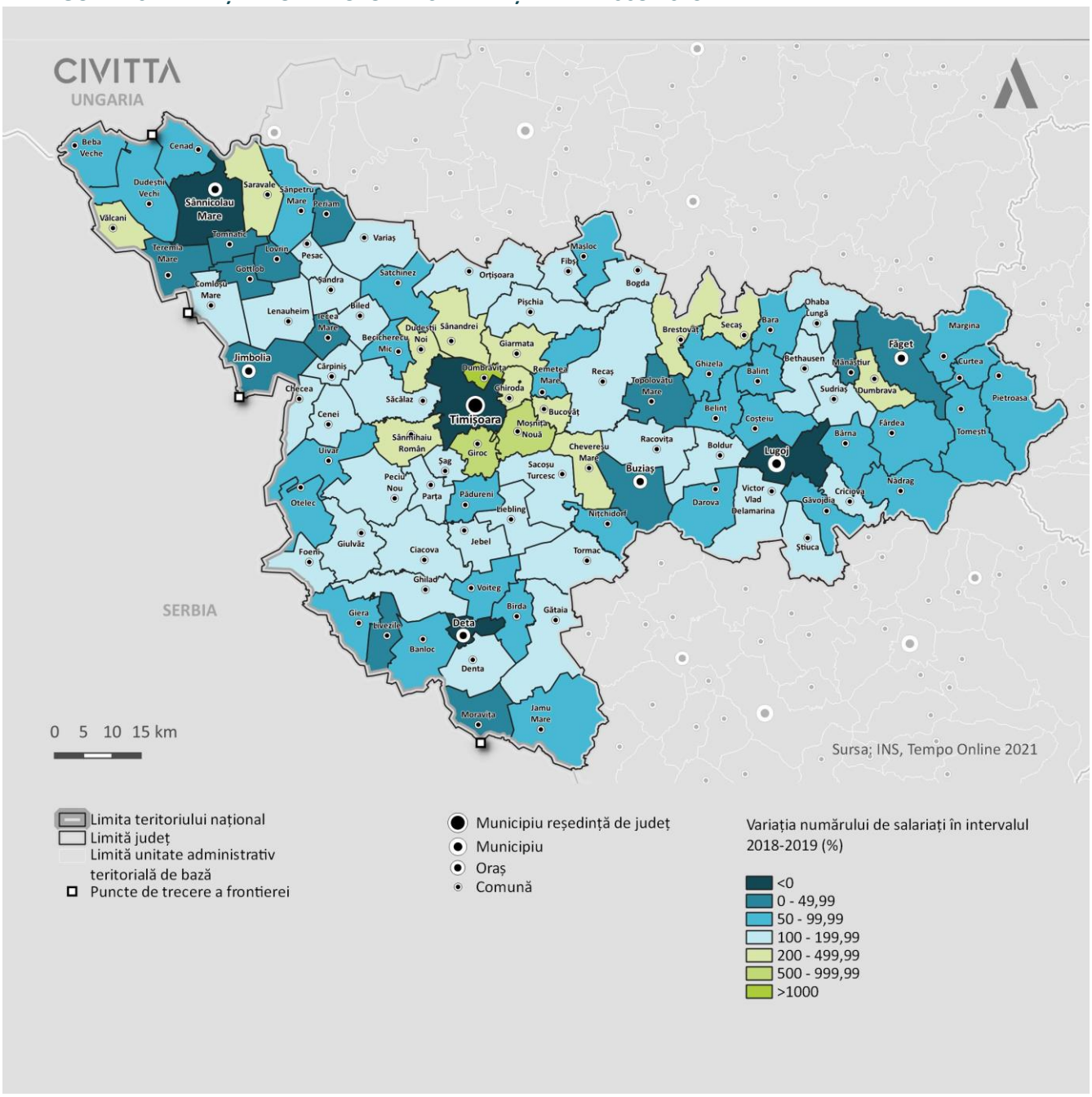
Unitățile teritoriale care au înregistrat o creștere a numărului mediu de salariați în intervalul de analiză sunt: Dumbrăvița, Moșnița Nouă, Giroc, Bucovăț, Sânmihaiu Român, Ghiroda, Dumbrava, Saravale, Chevereșu Mare, Vălcani, Dudeștii Noi, Secaș, Brestovăț, Sânandrei, Giarmata, Ohaba Lungă, Ciacova etc., iar localitățile cu cele mai puternice contracții numărului de salariați sunt Deta, Lugoj, Timișoara, Sânnicolau Mare a căror număr al salariaților a scăzut cu -38%, -24%, -15%, respectiv cu -3% față de 2008. În zonele periurbane, care servesc drept zone rezidențiale pentru cei care lucrează în orașe, structura ocupării seamănă destul de mult cu cea a unui oraș.

FIGURA 75. NUMĂRUL MEDIU DE SALARIAȚI, 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

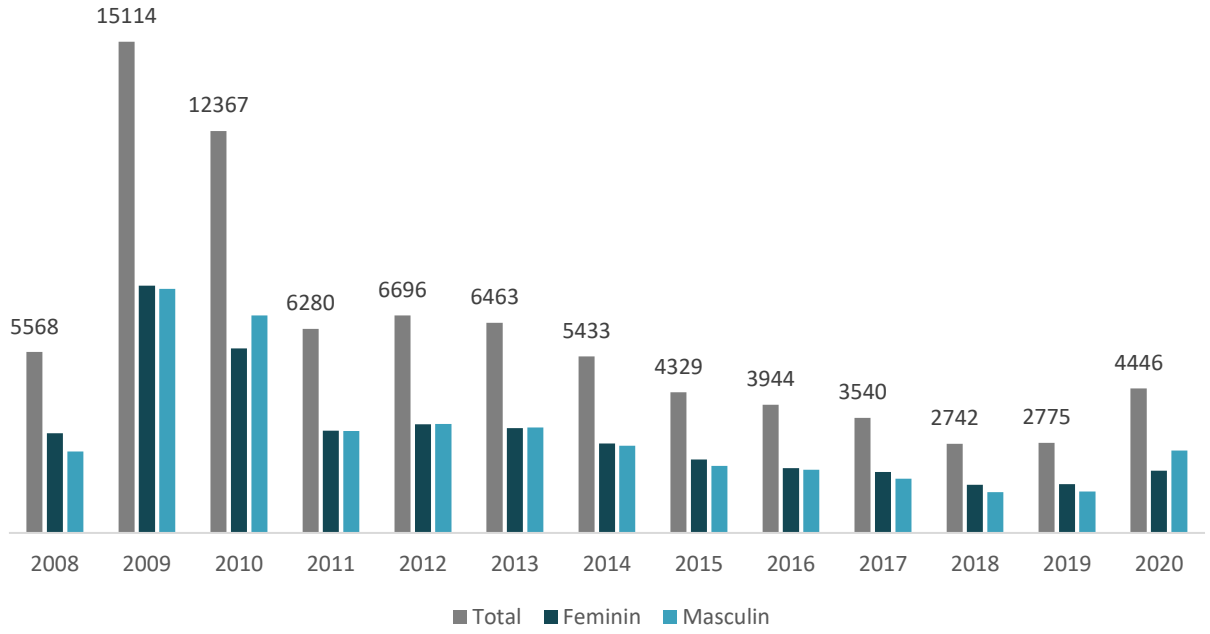
FIGURA 76. VARIAȚIA NUMĂRULUI DE SALARIAȚI ÎNTRE 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Județul Timiș are o rată a șomajului subunitară, ocupând a doua poziție, după județul Ilfov, în topul județelor cu cea mai scăzută rată a șomajului (0.8%). Strategiile anterioare au identificat câteva probleme din sfera forței de muncă, însă o parte din ele nu mai sunt valabile (ex. scăderea numărului mediu de salariați din ruralul județului – în intervalul 2008-2019 s-a înregistrat o creștere în majoritatea localităților; scăderea ratei de activitate și de ocupare – de asemenea nu mai sunt de actualitate, conform statisticilor). Rămâne în continuare o problemă faptul că piața forței de muncă din județ nu satisface cerințele și nu acoperă nevoile angajatorilor, mai ales a celor industriali care sunt dependenți de volum de capital uman.

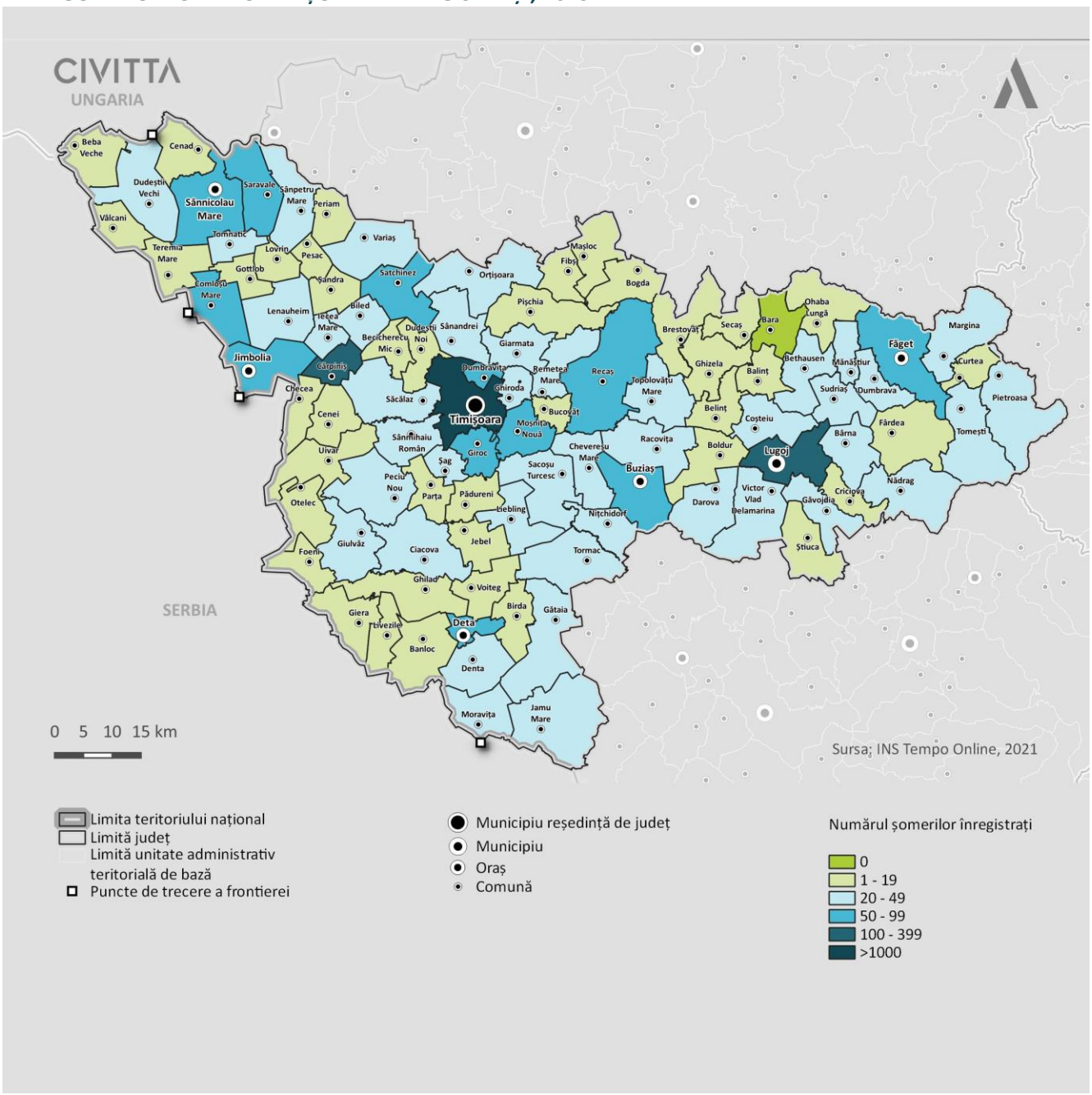
FIGURA 77. NUMĂRUL DE ȘOMERI ÎNREGISTRAȚI OFICIAL ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2020

Sursa: Baza de date INS Tempo

La nivelul anului 2019, 1.300 din șomerii din județ (47%) nu beneficiau de drepturi bănești, aceștia fiind în general beneficiarii de venit minim garantat care au obligația să se înscrie la agențiile de ocupare a forței de muncă, deși în multe cazuri nu ajung să ocupe un loc de muncă ani de-a rândul. Din totalul șomerilor aflați în evidență, 53% aveau studii de bază (primare, gimnaziale sau profesionale), 31% aveau studii liceale, iar 15% superioare. Raportat la resursele de muncă, cei mai mulți șomeri se înregistrează în comunele Mănăștiur (3.6%), Pietroasa (3.5%), Cărpiniș (3.2%), Barna (2.9%), Saravale (2.8%), Moravița (2.7%), Curtea (2.6%), Nădrag (2.3%), Ohaba Lungă (2.2%), Tomești (2.1%) etc.. La polul opus se află localități precum Bara, Vălcani, Pădureni, Mașloc, Secaș, Jebel care au ponderi subunitare ale șomajului. În anul 2020, cei mai mulți șomeri se aflau în Timișoara (1.496), Lugoj (342), Cărpiniș (119), Giroc (89), Recaș (81) etc.

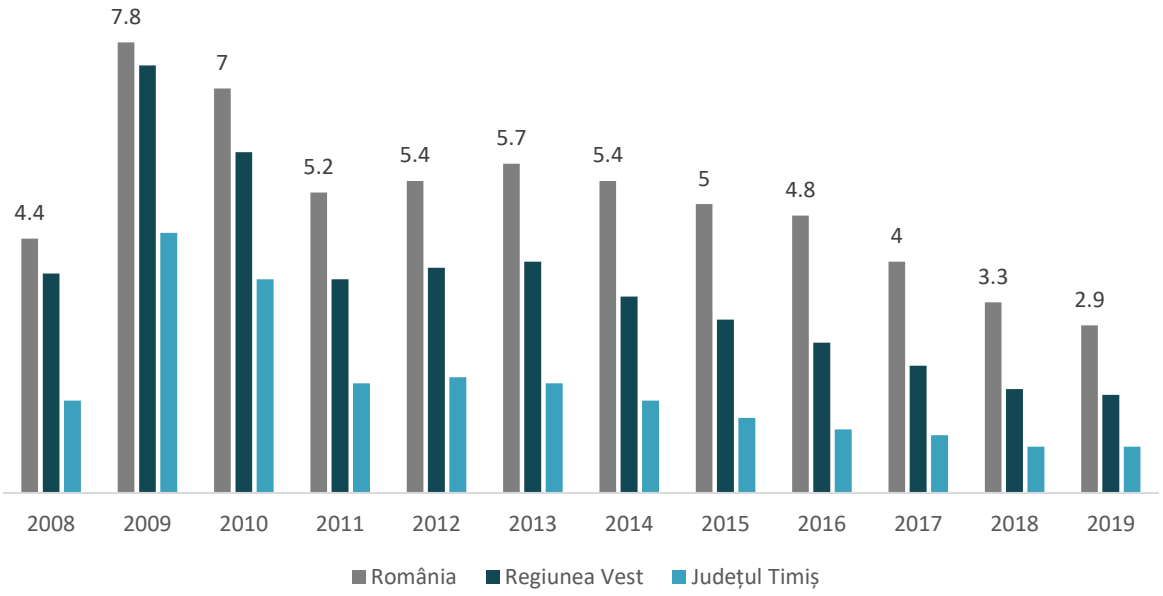
FIGURA 78. NUMĂRUL DE ȘOMERI ÎNREGISTRAȚI, 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

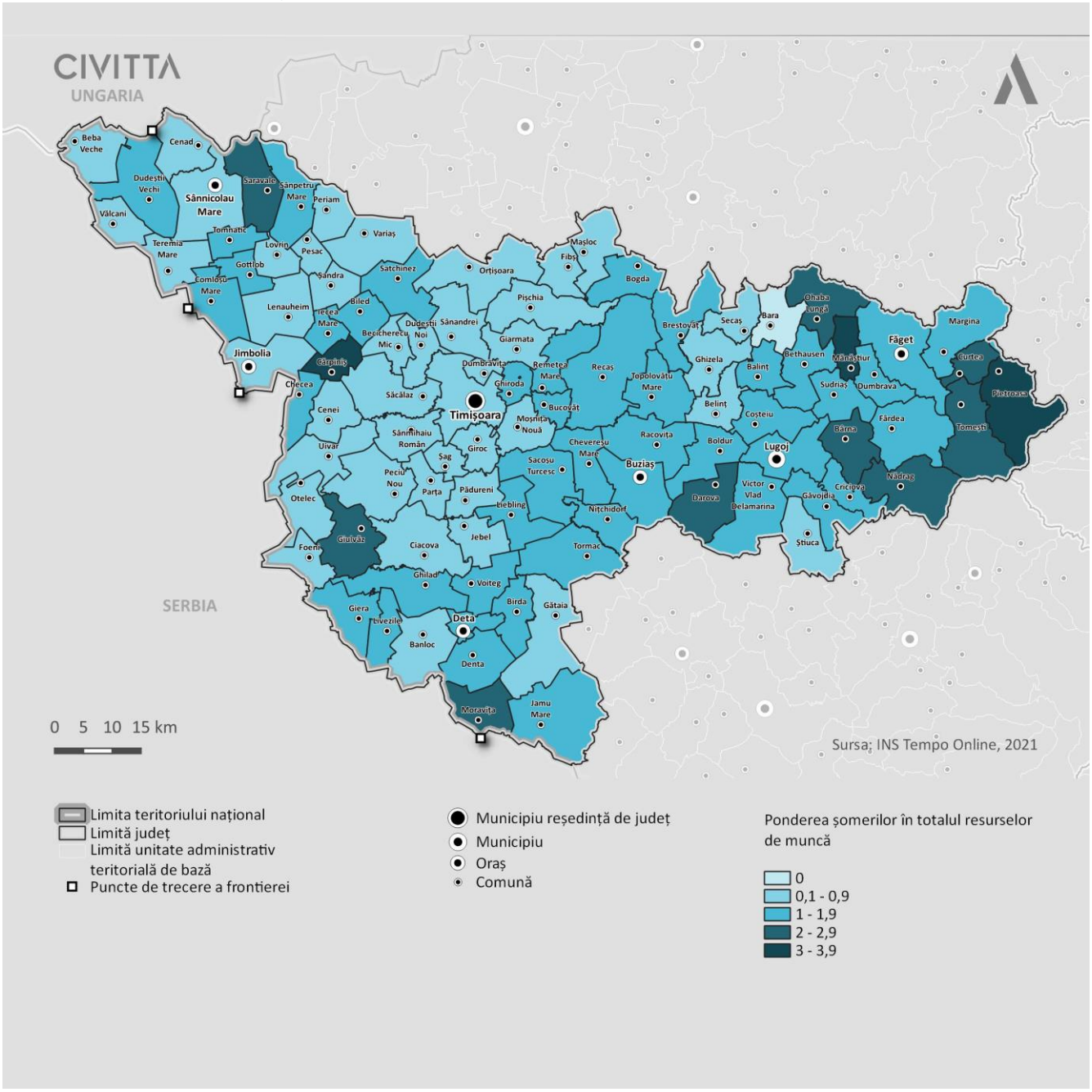
Rata șomajului înregistrată în județul Timiș în anul 2019 era de 0.8%, sub media regională (1.7%) și națională (2.9%), fiind mai ridicată în rândul femeilor (1%) decât în cel al bărbaților (0.6%). Față de anul 2009, momentul de maximă intensitate a crizei globale, rata șomajului a scăzut de 5 ori.

FIGURA 79. RATA ȘOMAJULUI LA NIVEL NAȚIONAL, REGIONAL ȘI JUDEȚEAN, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

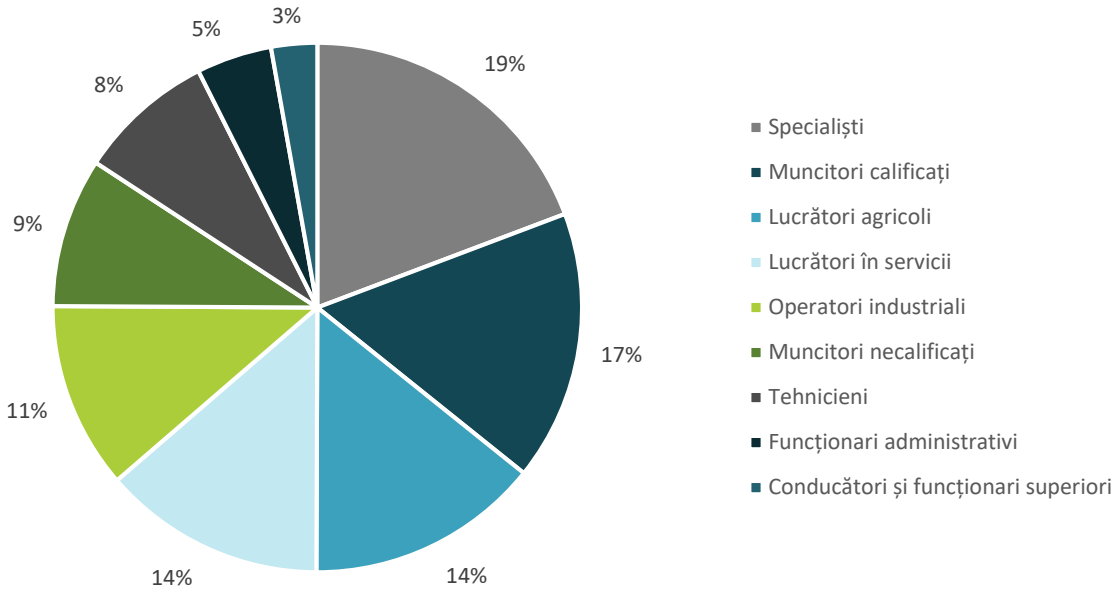
FIGURA 80. PONDEREA ȘOMERILOR ÎN TOTALUL RESURSELOR DE MUNCĂ, 2020

Sursa: Baza de date INS Tempo

Recensământul din 2011 oferă în exclusivitate informații legate de ocupațiile timișorenilor. Astfel, 19% sunt specialiști în diverse domenii de activitate, 16.5% erau muncitori calificați (rezultat influențat de profilul manufacturier pe care îl are județul), urmați de lucrători agricoli (pondere care ajunge la circa 80% în mediul rural). Mai puțin de 11% dintre aceștia ocupau poziții care necesită studii superioare, precum manageri sau tehnicieni.

FIGURA 81. STRUCTURA POPULAȚIEI OCUPATE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE GRUPELE DE OCUPAȚII, LA RECENSĂMÂNTUL DIN 2011

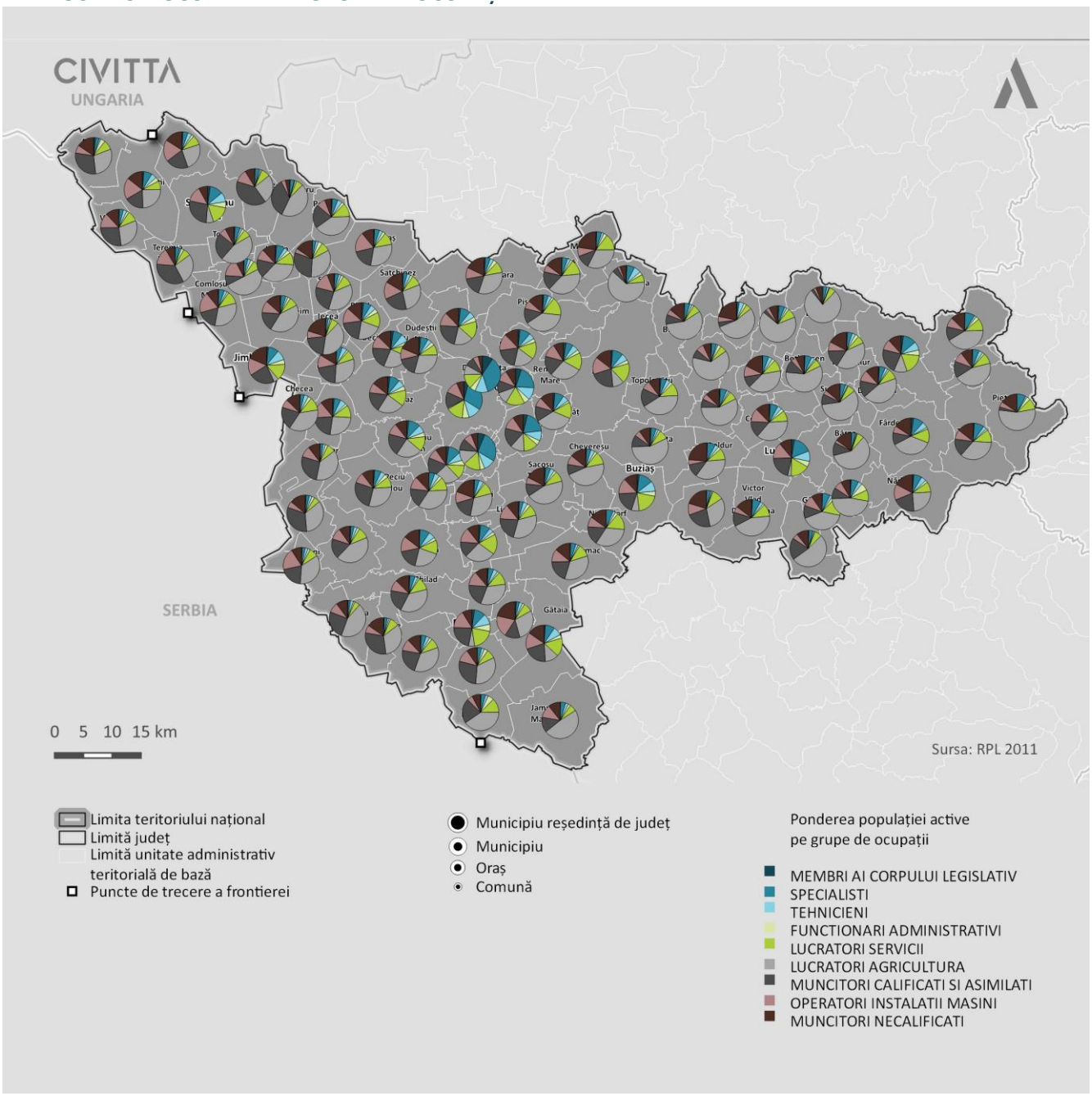

Sursa: Baza de date INS Tempo, rezultatele definitive ale RGPL, 2011

La nivel de UAT, agricultorii reprezintă peste 50% din totalul forței de muncă în circa 18 comune, iar muncitorii calificați și operatorii industriali reprezintă peste 50% numai în Saravale. Muncitorii calificați și operatorii industriali reprezintă peste 30% din totalul forței de muncă în 45 de comune, în timp ce în municipiul Timișoara circa jumătate din forța de muncă este reprezentată de conducători și funcționari superiori, specialiști, tehnicieni și funcționari administrativi.

Per ansamblu, putem afirma că pentru persoanele cu un nivel ridicat de calificat, oportunitățile de angajare sunt concentrate în orașele mai importante, și în localitățile periurbane: precum Dumbrăvița, Timișoara, Giroc, Ghiroda, Moșnița Nouă etc.. Aici funcționează cele mai multe companii private, dar mai ales instituții publice care recrutează astfel de specialiști, de la profesori, la funcționari publici, medici, juriști, economiști etc.

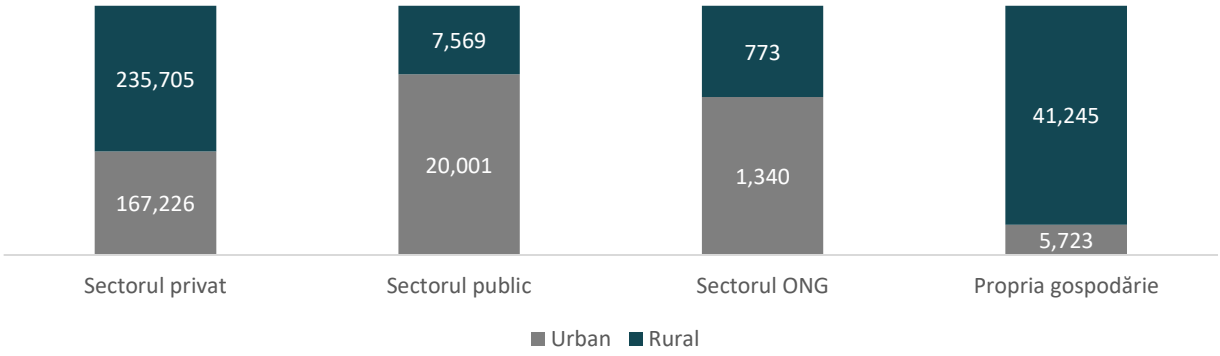
FIGURA 82. OCUPAREA PE GRUPE DE OCUPAȚII

Sursa: RPL 2011

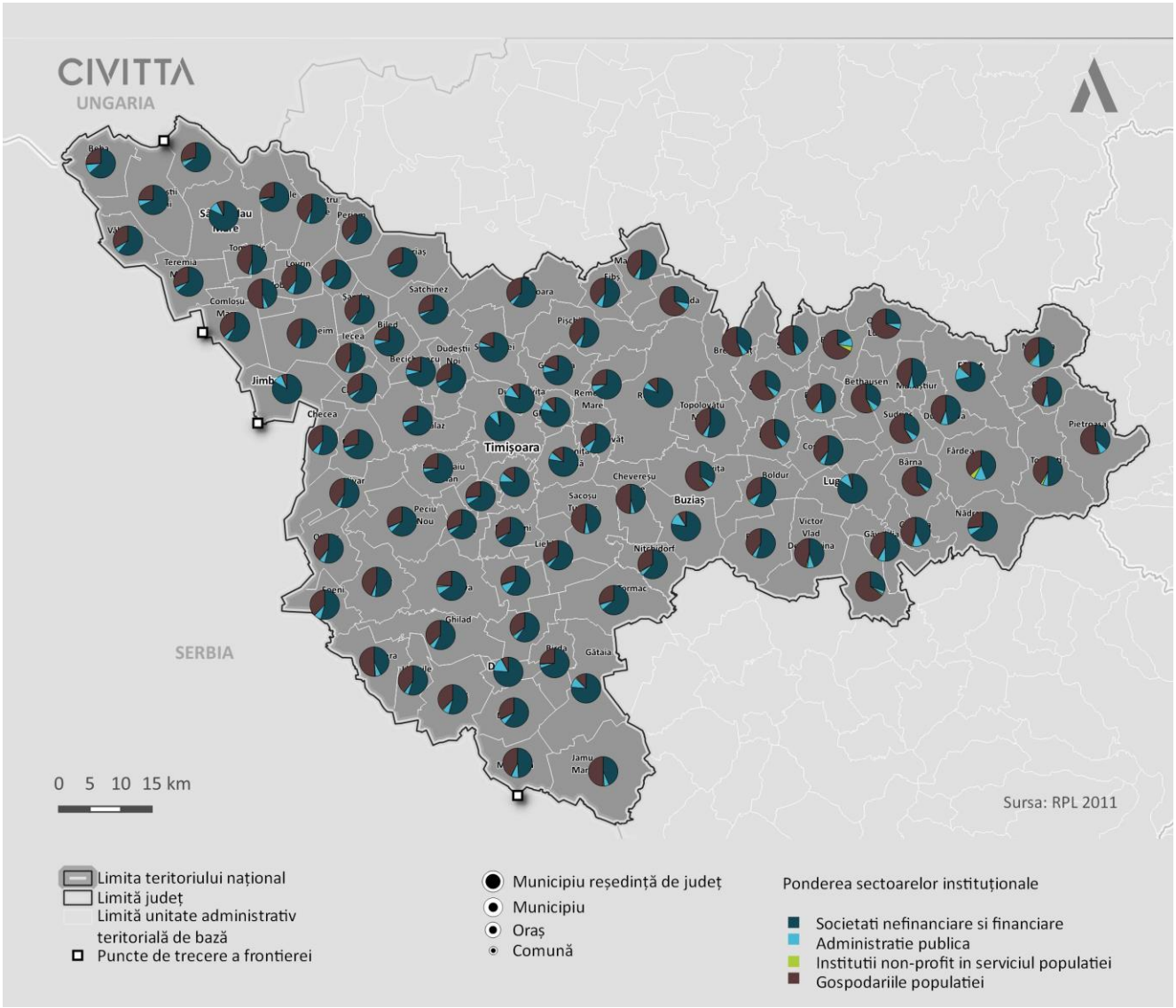
Din totalul populației ocupate la recensământul din 2011, 84% lucrau în companii private, 6% în administrația publică, 0.4% în sectorul ONG, iar 9.6% în propria gospodărie. Această din urmă cifră indică faptul că ocuparea informală atinge o pondere importantă în județul Timiș, existând un amplu fenomen de șomaj „mascat" de practicare a agriculturii de subzistență în mediul rural. Astfel, în comunele județului 1 din 3 locuitori apți de muncă lucrează în propria gospodărie. În orașe, mai ales în cele mai mari, această situație se întâlnește la mai puțin de 3% din forța de muncă totală.

FIGURA 83. STRUCTURA OCUPĂRII PE SECTOARE ȘI MEDII DE REZIDENȚĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, LA RECENSĂMÂNTUL DIN 2011

Sursa: Baza de date INS Tempo, rezultatele definitive ale RGPL, 2011

FIGURA 84. OCUPAREA PE SECTOARE INSTITUȚIONALE

Sursa: RPL 2011

Conform ITM, la sfârșitul anului 2020, cei mai mari angajatori din județ sunt prezentați în tabelul următor:

TABEL 10. LISTA PRINCIPALILOR ANGAJATORI DIN JUDEȚUL TIMIȘ

DENUMIRE	LOCALIZARE	COD CAEN	FORMA JURIDICĂ	NR. CONTRACTE ACTIVE[85]	NR. SALARIAȚI ACTIVI
Profi Rom Food SRL[86]	TIMIȘOARA	4711	Societate Comercială	19345	19315
SC Continental Automotive Romania SRL	TIMIȘOARA	2931	Societate Comercială	5664	5657
HELLA România	GHIRODA	2931	Societate Comercială	4542	4537
Spitalul Clinic Județean de Urgență	TIMIȘOARA	8610	Autoritate sau Instituție Publică	4216	3808
SC Flextronics România SRL	TIMIȘOARA	2611	Societate Comercială	3581	3581
Sucursala Regională de Căi Ferate Timișoara	TIMIȘOARA	5221	Companie Națională	3164	3082
TRW Automotive Safety Systems S.R.L.	TIMIȘOARA	2932	Societate Comercială	2756	2752
Sucursala Regională de Transport Feroviar de Călători Timișoara	TIMIȘOARA	4910	Societate Națională	2710	2344
Spitalul Clinic Municipal de Urgență Timișoara	TIMIȘOARA	8610	Autoritate sau Instituție Publică	2705	2450
Continental Automotive Products SRL	TIMIȘOARA	2211	Societate Comercială	2644	2580
Zoppas Industries Romania SRL	SANNICOLAU MARE	2751	Societate Comercială	2634	2634
Smithfield Romania SRL	TIMIȘOARA	1011	Societate Comercială	2462	2461
Universitatea de Vest din Timișoara	TIMIȘOARA	8542	Autoritate sau Instituție Publică	2391	1542
Universitatea Politehnică Timișoara	TIMIȘOARA	8542	Alte Persoane Juridice	2318	1766
C.N. Poșta Română S.A. București Sucursala Timișoara	TIMIȘOARA	5310	Companie Națională	2290	2288
NOKIA Networks S.R.L.	TIMIȘOARA	6120	Societate Comercială	2061	2036
SC IHM Total Consult SRL	TIMIȘOARA	7820	Societate Comercială	2048	2044

[85] Diferența dintre numărul contractelor active și numărul salariaților activi este dată de următoarele situații: contracte fără salarii, concedii de maternitate, contracte suspendate etc.

[86] Sediul social al Profi Rom Food este în județul Timiș, ceea ce înseamnă că reunește toate informațiile financiare de la nivelul tuturor punctelor de lucru din țară. Așadar, nu toți cei 19.000 de angajați sunt din județul Timiș.

DENUMIRE	LOCALIZARE	COD CAEN	FORMA JURIDICĂ	NR. CONTRACTE ACTIVE[85]	NR. SALARIAȚI ACTIVI
Valeo Lightning Injection SRL	GIARMATA	2229	Societate Comercială	1730	1730
SC ContiTech Romania SRL	TIMIȘOARA	2932	Societate Comercială	1474	1473
Bosch Service Solutions SRL	TIMIȘOARA	6399	Societate Comercială	1432	1430

Sursa: ITM, 2021

Conform ITM, raportat la anul 2020, mediul privat avea activi 230.580 de salariați, iar mediul public 53.293 de salariați, iar entitățile mixte – 4.495 salariați.

6.5. INFRASTRUCTURA ȘI SERVICIILE-SUPORT PENTRU AFACERI

Infrastructurile suport pentru afaceri pot fi împărțite în următoarele categorii: parcuri industriale, științifice & tehnologice, logistice; incubatoare, acceleratoare, centre de afaceri; spații de coworking, clădiri de birouri.

Conform Planului de Dezvoltare a Regiunii Vest 2021-2027[87], majoritatea dintre aceste infrastructuri (mai ales parcurile industriale) nu oferă servicii inovatoare, ci doar administrative și de mentenanță. Acest lucru limitează dezvoltarea durabilă și nici nu stimulează crearea unor produse și servicii noi de către firmele rezidente în parcurile respective, mai ales că, majoritatea acestor companii au capital străin și preferă să își importe tehnologia din propria țară decât să o dezvolte local. În continuare, județul, dar chiar și întreaga regiune, rămâne atractiv mai ales pentru forța de muncă ieftină, dar și pentru buna conectivitate cu Vestul Europei. Câtă vreme parcurile nu oferă servicii prin care să se diferențieze reușind, în timp, să se autosusțină din punct de vedere financiar și să renunțe la dependența de autoritățile publice locale, nu par a fi investiții foarte rentabile. Este de la sine înțeles că, în viitor, industria va fi automatizată și computerizată și va necesita din ce în ce mai puțini oameni, iar cei care vor fi activi în sectorul industrial, vor trebui să fie calificați.[88] Acest lucru înseamnă că, dacă într-un parc activează mai multe astfel de companii, nu mai este suficient ca managementul parcului să asigure doar spațiul sau să ofere serviciile administrative și/sau de mentenanță, ci trebuie să gândească în termeni de business și să rezolve problemele cu care companiile se confruntă, pentru a le reduce costurile și a le crește eficiența. Soluțiile ar putea fi încadrate în mai multe categorii: stimulente pentru energie, servicii de training de scurtă durată și de formare profesională, dezvoltarea unui lanț de valoare local etc.

În perioada crizei anterioare, oferta a fost relativ constantă în 2009 și 2010, pe fondul unei scăderi a cererii pe segmentul de spații noi, de peste 1.000 mp. Firmele au preferat să se relocheze în spații mai vechi, de sub 1.000

[87] Planul pentru Dezvoltare Regională al Regiunii Vest, 2021-2027, elaborat de Agenția de Dezvoltare Regională Vest

[88] Conform studiului ”Impactul automatizării și digitalizării asupra muncii și capitalului, realizat de Centrul Interdisciplinar pentru Știința Datelor, în cadrul proiectului ”Future of Work”, derulat de municipalitatea Cluj-Napoca la nivelul Zonei Metropolitane Cluj, se constată că industria are cel mai mare risc de computerizare și în jur de 71% din locurile de muncă pot fi afectate sau înlocuite prin computerizare, mai exact activitățile industriale cu cel mai mare risc de computerizare sunt: salubritate, produse de metal, minerit – 78%; **automotive** – 75%; materiale de construcții și îmbrăcăminte – 74%; industria alimentară – 73%; mobilă – 72%; utilaje avansate – 71%; industria chimică – 64%. Așadar, cum în județul Timiș, industria asigură cele mai multe locuri de muncă, trebuie găsite soluții pentru a diminua riscul și pentru a face față provocării determinate de computerizare, trend care se manifestă deja. Pe lângă acesta, circularitatea și transferul de tehnologii vizând adaptarea la schimbările climatice și reducerea emisiilor sunt necesare pentru o dezvoltare durabilă.

mp, de obicei recondiționate, cu mai puține facilități. Acest trend s-ar putea să se repete și acum, post-COVID-19, astfel încât spațiile vechi, recondiționate, s-ar putea să fie preferate. Dat fiind acest trend, potențat și de cel al muncii de acasă, trebuie analizată cu atenție dezvoltarea unor spații industriale noi. Din cele 90 de parcuri industriale existente la nivel național, constituite conform O.G. nr. 65/2001 și L. nr. 186/2013, în regiunea Vest sunt localizate 6 parcuri industriale cu titlu acordat prin Ordin al Ministrului și Hotărâre a Guvernului, iar în județul Timiș, 3 au titlu de parc industrial.

TABEL 11. PARCURILE INDUSTRIALE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

TITLU PARC	STATUT	ADMINISTRAT DE	ASOCIAȚI
Parcul Industrial Artemis Sânandrei Timiș	Privat	Artemis Real Estate SRL – administrat de Cioca Adriana Elena (RO), Michael Pieper (Elveția), Michael Soormann (Germania)	ARTEMIS BETEILIGUNGEN III AG – 100%
Parcul Industrial Giarmata Timiș	Privat	Artemis Real Estate SRL - administrat de Cioca Adriana Elena (RO), Michael Pieper (Elveția), Michael Soormann (Germania)	ARTEMIS BETEILIGUNGEN III AG – 100%
Parcul Industrial Sânandrei II Timiș	Privat	Banat Park Services SRL – administrat de Bardeau Georg (Austria), Michael Soormann (Germania), Steinbrecher Johann (Austria)	GRIMMING IMOBILIARE SRL– 50% BARDEAU IMOBILIARE SRL – 40% B.BRAUN PHARMACEUTICALS SA – 10%
Parcul Industrial Freidorf	Public	Consiliul Local al Municipiului Timișoara	-
Parcul Industrial și Tehnologic Timișoara	Public	Consiliul Județean Timiș	-

Sursa: Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației

Parcul Industrial Freidorf este un parc public cu o suprafață de 63.3 ha, din care suprafața ocupată de 21.3 ha. Gradul de ocupare este de 33.6%, iar entitățile din parc sunt următoarele:

DENUMIRE	SUPRAFAȚA OCUPATĂ (MP)	NR. DE ANGAJAȚI
Kromberg & Schubert Romania SRL	22.883	1.043
R-Coating SRL	7.897	46
Contitech Romania SRL	69.282	1.522
ELBA SA	80.000	1.016
Serviciul Public de administrare a Centrului Regional de Competențe și Dezvoltare a Furnizorilor în Sectorul Automotive - CERC	8.000	5
Teatrul Național ”Mihai Eminescu” Timișoara	10.000	12
Varroc-Elba Electronics	10.000	7
Administrare parc	0	0

Sursa: Parcul Industrial Freidorf, 2021

Conform răspunsurilor primite de la administratorii **parcurilor industriale Giarmata și Artemis**, au fost obținute următoarele informații referitor la statusul acestora:

- **Parcul Industrial Giarmata** nu este dezvoltat, există doar un teren fără construcții, care în acest moment este de vânzare.
- **Parcul Artemis Sânandrei** se află în dezvoltare, este finalizată infrastructura, s-au construit 2 clădiri industriale, și se vor mai dezvolta în 3 clădiri. În acest moment, în parc lucrează 30 de persoane.

Parcul Tehnologic și Industrial Timișoara (PITT), situat în Calea Torontalului km 6, este proprietatea privată a Județului Timiș și se află în administrarea Consiliului Județean Timiș, fiind realizat în perioada 2001-2004. Oferta PITT de tip *greenfield*, cu facilitățile specifice de infrastructură industrială realizate prin fonduri PHARE, se adresează firmelor mici și mijlocii, românești și străine, care desfășoară activități productive puțin poluante, fiind realizat în vederea susținerii mediului de afaceri din județul Timiș și creării de noi locuri de muncă.

Suprafața totală a PITT este de 18.37 ha, incluzând 25 de parcele, căi de acces, spații verzi, spații administrative și de deservire a infrastructurii urban edilitare și industriale. Suprafața utilă a PITT destinată concesiunii este de 10.87 ha, împărțită în 25 de parcele dotate cu rețele de energie electrică, gaz, canalizare, telecomunicații, adecvate construcției de hale/clădiri, destinate activităților productive puțin poluante și serviciilor-suport ale acestora.

Gradul de ocupare PITT:

- Din punct de vedere al numărului de parcele ocupate = 84% (21 parcele din 25);
- Din punct de vedere a suprafeței ocupate = 86% (15.319 mp din 108.699 mp);
- 22 de contracte de concesiune în derulare;
- 20 de companii, dintre care 5 cu capital străin.

Numărul locurilor de muncă nou create în PITT este de 520, la data de 31.12.2020. La acest moment sunt disponibile 4 parcele libere pentru concesionare, în suprafață totală de 1,53 ha, cu suprafețe individuale cuprinse între 1.437 mp și 6.020 mp, conform topografiei, formei geometrice și dimensiunilor individuale. Proiectele de investiții aflate în derulare în Parcul Tehnologic și Industrial Timișoara:

- ”Centrul de Perfecționare Profesională”, realizat pe parcela denumită generic C1/Lot 1, în suprafață de 4.035 mp;
- Parcare CJ Timiș în suprafață de 6.963 mp, realizată pe parcela denumită generic C5, în suprafață de 6.963 mp, destinată parcării TIR-urilor și/sau altor autovehicule care deservesc activitățile din PITT.

DENUMIRE	DOMENIU	CAPITAL
SC FARTUD SRL	Transport rutier	Român
SC STADA HEMOFARM SRL	Producție produse farmaceutice	German
SC SSM PREST SRL	Logistica pentru mărfuri	Român
SC GENUINE ADVERTISING SRL	Producție utilaje industriale publicitate; Prod. etichete	Român
SC ELECTRIC SYS SRL	Producție panouri electrice	Român
SC CONFORT SA	Fabricarea de uși și ferestre de metal	Român
SC PROSPERO SRL	Producție panificație - patiserie	Român
SC The BLACK ROCK 2013 SRL / "Fabbrica Morichetti"	Producție cofetărie și patiserie; noul dobânditor: producție încălțăminte	Italian
SC F&W Molding and Packaging Service SRL	Producție contacte pin	German

DENUMIRE	DOMENIU	CAPITAL
SC WALLY JUNIOR SRL	Confecții metalice	Român
SC ORNELLA DESIGN SRL	Tipografie și ceramică	Român
SC PRO SAMAC CONSTRUCT SRL	Proiectare cercet-dezv. act. de inginerie și serv. logistice	Român
SC STANTOBANAT PRODUCTIE SRL	Confecții metalice	Român
SC LUCARDI MARAMURES SRL	Producție și distribuție parchet	Român
SC DEMARK CONSTRUCT SRL	Producția de copolimeri	Român
SC ATLANTIS ENGINEERING SRL	Lucrări de instalații electrice și rețele de telecomunicații	Român
SC CONCITA SRL	Producția de utilaje industriale, automotive	Român
SC NEW TRICOT SRL	Fabricarea prin tricotare	Italian
SC EPS Romania SRL	Activități de realizare a softului la comandă	Irlandez

Se poate concluziona că încă există disponibilitate în parcurile industriale, așadar alte infrastructuri de acest tip nu mai sunt necesare. Cu toate acestea, îmbunătățirea celor existente și sprijinul pentru diversificarea serviciilor astfel încât managementul parcurilor să ofere servicii cu valoare adăugată ridicată ar putea să prezinte interes pe termen lung.

Pe lângă acestea, pentru a sprijini startup-urile tech, au fost dezvoltate spațiile de coworking:

1. **INCUBOXX** – Infrastructură regională de afaceri în sectorul IT&C – aflat în proprietatea Primăriei Municipiului Timișoara, administrat de FITT Resources SRL. În momentul de față, găzduiește 40 de startup-uri.
2. **Centrul Regional de Afaceri Timișoara – CRAFT** – centru important logistic și de resurse, administrat de Camera de Comerț, Industrie și Agricultură Timiș. Centrul are în componență 4 săli dedicate congreselor, simpozioanelor, expozițiilor, concertelor, însă nu pare că ar avea un focus sectorial.
3. **IncubART Makerspace** – care se promovează ca cel mai mare spațiu de tip makerspace din Timișoara, dedicat mai ales artiștilor, având în dotare ateliere pentru prelucrarea lemnului, ceramică, metal, ceară, textile, complet echipate cu: strung, mașină de frezat CNC, imprimantă 3D, laser CNC și vopsitorie.
4. **DevPlant Cowork –** spațiu de coworking, frecventat mai ales de IT-iști.
5. **Cowork Timișoara – The Garden**
6. **Cowork Timișoara – Tineretului**
7. **Workify și Workify 2.0 –** spațiu de coworking
8. **Incubatorul de afaceri de la Dumbrăvița**

Din analiza infrastructurilor de sprijin a afacerilor/startup-urilor, pe lângă că majoritatea acestora sunt concentrate în Timișoara, par a lipsi acceleratoarele și incubatoarele.

Acceleratoarele sau programele de accelerare pot fi oferite și virtual, dar cele mai multe dintre acestea sunt atașate unui spațiu fizic, unde există o masă critică de startup-uri care lucrează împreună pentru a-și dezvolta ideile pe o perioadă limitată de timp. Acceleratoarele pot să fie legate unui spațiu de coworking sau incubator.

Acestea susțin antreprenorii și întreprinderile nou-înființate în etapele timpurii ale dezvolltării și au cel puțin următoarele caracteristici: (i) un proces de aplicare competitiv dedicat antreprenorilor; (ii) investiții de tip seed; (iii) focus pe echipe mici, mai degrabă decât pe fondatori individuali, (iv) sprijin intensiv pentru o perioadă limitată de timp (de obicei 3-6 luni), cu mentorat activ și networking.

Incubatoarele sunt spații care susțin startup-urile prin furnizarea unor birouri și servicii de asistență administrativă. Cele mai tipice servicii oferite sunt cele juridice, de recrutare, IT, contabilitate, PR etc. În plus, incubatoarele pot oferi coaching, mentorat și asistență pentru acces la finanțare. Startup-urile plătesc chirie (care de obicei este sub prețul pieței), pentru spațiul de birouri, neexistând neapărat o limită de timp prestabilită pentru startup-urile care stau în incubator (în medie variază de la 18 luni la 5 ani).

Cum poți să dezvolți un ecosistem inovator în cadrul orașelor cu un spirit antreprenorial?

Pas 1. Crearea de spații de colaborare (spații de coworking, fablab, incubator etc.) pentru a crește ecosistemul *– spațiul va conecta antreprenorii și va genera evenimente de networking (întâlniri) pentru sprijinirea comunității. Pot fi coordonate printr-un hub de inovație cu misiunea de a promova comunitatea și membrii săi. De obicei, un hub de inovație va coordona actorii ecosistemului.*

Pas 2. Instruirea abilităților pentru tinerii antreprenori *– autoritatea publică poate organiza diferite competiții crowdsourcing, cu bootcamps, permițând însușirea rapidă a calificărilor necesare. Rezultatele competiției vor rezulta în câteva proiecte de start-up (adică cel puțin un produs viabil, un business plan și o prezentare). Competițiile pot oferi conexiuni la o rețea de mentori internaționali.*

Pas 3. Transformarea industriilor tradiționale pentru a genera noi produse și procese *– această activitate va facilita legătura între start-up-urile din domeniul tech și antreprenorii tradiționali pentru crearea de proiecte comune care integrează respectivele tehnologii în sistemele lor de producție; pot dezvolta programe de schimb cu experții din cadrul altor ecosisteme inovative din întreaga lume (cercetătorii, antreprenorii, start-ups, scale-ups în special din țările cu un număr mare de inovații radicale și disruptive etc.). În paralel, autoritatea publică ar trebui să creeze spații care să încurajeze coliziunile - spații verzi, parcuri etc.*

Există câteva inițiative emergente care vin totuși să sprijine sistemul antreprenorial: Timișoara Startup Kids, Startup Weekends, Innovation Labs, Creative HQ etc.[89]

6.6. POTENȚIAL DE SPECIALIZARE

COEFICIENT DE LOCALIZARE (LOCATION QUOTIENTS)

Specializarea și concentrarea județului într-un anumit sector se măsoară prin **„Coeficientul de localizare”** (Location Quotients) bazat pe ocupare[90]. Un *LQ* mare indică faptul că județul este specializat în *sectorul analizat*. Totodată, indică faptul că sectorul este concentrat în județul Timiș.

LQ reprezintă punctul de pornire în ceea ce privește măsurarea **specializării și concentrării sectoriale a județului**. Pentru a evalua specializarea județeană trebuie comparată structura economică a județului Timiș cu structura economică a României. Dacă structura populației ocupate a județului seamănă cu cea națională, atunci îl numim *județ diversificat*, iar dacă structura populației ocupate a județului este foarte diferită de cea a României (mai multă agricultură, mai puține textile, mai multe utilaje etc.), atunci îl numim *județ specializat*. Pentru măsurarea specializării județului, ne uităm la valorile LQ. Dacă județul are majoritatea valorilor apropiate de 1, atunci are o structură similară cu cea națională, și deci este diversificat. Dacă județul are multe valori ale LQ peste 1, este

[89] Proiectul IEER – Interreg Europe

[90] În cazul de față, s-a luat în calcul efectivul salariaților, întrucât este singurul indicator la nivel de secțiuni și diviziuni și este colectat de statistica oficială.

considerat un județ specializat. (Thissen, 2013) La un calcul simplu al acestui indicator, caracteristic strategiilor de specializare inteligentă, au fost obținute următoarele rezultate:

DENUMIRE	LQ 2008	LQ 2019
Calculatoare și produse electronice și optice	6.83	6.18
Industria automotive	2.81	2.60
Echipamente electrice	3.84	2.36
Cauciuc și mase plastice	2.04	2.33
Servicii informatice	2.81	2.07
Produse textile	2.49	1.77
Substanțe și produse chimice	1.12	1.59
Telecomunicații	1.86	1.58
Industria de încălțăminte și marochinărie	2.85	1.41
Colectarea și epurarea apelor uzate	1.61	1.39
Agricultură	1.54	1.19
Transporturi aeriene	3.57	1.17
Depozitare	Nu	1.08
Transporturi terestre și transporturi prin conducte	Nu	1.07
Băuturi	1.06	1.03

Sursa: Calcule proprii pe baza datelor de la INS pentru anul 2019

Se observă că județul Timiș este specializat mai ales în industria calculatoarelor, automotive și echipamentelor electrice, înregistrând cele mai mari valori ale coeficientului. De asemenea, acestea sunt concentrate la nivel județean. Aceeași situație se întâlnește în cazul următoarelor activități: cauciuc și mase plastice, servicii informatice, produse textile, produse chimice, telecomunicații, încălțăminte, colectarea și epurarea apelor uzate, agricultură, transporturi aeriene, depozitare, transporturi terestre, băuturi. Putem trage astfel concluzia că mai ales aceste activități sunt competitive, deservind și zone din afara ariei lor de localizare. Este important să punctăm că acestea contribuie cel mai mult la produsul intern brut județean, generând venituri ridicate și un flux de personal cu competențe specifice și pregătire superioară. Diferențierea economică pornește de la **know-how-ul localizat** existent în aceste industrii prin exploatarea „varietății conexe" (related variety[91]). Varietatea conexă se bazează pe **tehnologiile generice esențiale** care presupun „utilizarea intensivă a cunoștințelor și care sunt asociate cu o activitate intensă de cercetare-dezvoltare, cu cicluri rapide de inovare, cu cheltuieli de capital ridicate și cu angajarea de personal înalt-calificat. […] Sunt multidisciplinare, afectând numeroase domenii tehnologice și tind spre convergență și integrare. […]" (COM(2012) 341 final) Spre exemplu, spre a fi utilizate în realizarea vehiculelor electrice, aceste tehnologii generice esențiale trebuie să fie adaptate, combinate și conectate cu mai multe tehnologii, cum ar fi cele din mecanică sau electronică. La nivelul Uniunii Europene au fost identificate următoarele TGE: *tehnologii avansate de fabricație* (robotica, printarea 3D și 4D), *materiale avansate*, *tehnologii pentru științele vieții*, *fotonică și micro/nano-electronică* (inclusiv semiconductori,

[91] Related variety – presupune sectoare industriale care se înrudesc în termeni de competenţe

electronică avansată), *inteligență artificială* și *securitate și conectivitate*, considerate ca fiind TGE cu aplicabilitate transectorială. Județul Timiș are potențialul de a le aplica pe toate.

HACHMAN INDEX

Un alt indicator al diversității economice este Hachman Index, care arată cât de similară sau aproape de structura economică națională este economia locală. O economie diversă are o valoare a indexului Hachman mai apropiat de valoarea 1, în timp ce una mai puțin diversă are o valoare a indexului mai aproape de zero. Formula este următoare:

$$Hachman\ Index = \frac{1}{\sum_{i=1}^{N}[\left(\frac{S_i^{Timiș}}{S_i^{România}}\right) * S_i^{România}]}$$

Unde N este numărul industriilor, $S_{iTimiș}$ măsoară procentul de ocupare la nivel județean din fiecare industrie și $S_{iRomânia}$ măsoară procentul de ocupare de la nivel național, din fiecare industrie.

Dacă $S_{iTimiș} = S_{iRomânia}$, atunci indexul Hachman e egal cu 1, ceea ce indică cât de asemănătoare este distribuția ocupării forței de muncă a economiei locale comparativ cu cea națională. Deoarece economia națională este mai diversificată decât economiile județene/locale, distribuția națională este utilizată ca reper. Valoarea indexului variază de la zero la unu, în sensul în care este 1 dacă distribuția de la nivel județean este aceeași cu cea de la nivel național (adică economia locală este foarte diversificată) și este mai apropiată de 0 dacă economia locală este nediversificată.

La nivelul județului Timiș, a fost calculat acest index[92] pentru municipii și orașe și au fost obținute următoarele rezultate:

TABEL 12. HACHMAN INDEX

DENUMIRE	HACHMAN INDEX
Municipiul Timișoara	0.557789
Municipiul Lugoj	0.459431
Oraș Buziaș	0.435073
Oraș Deta	0.27552
Oraș Jimbolia	0.184297
Oraș Sânnicolau Mare	0.163169
Oraș Ciacova	0.493063
Oraș Făget	0.297867
Oraș Gătaia	0.472927
Oraș Recaș	0.562401

[92] Au fost utilizate datele referitoare la populația ocupată din RPL 2011.

Sursa: calculele consultantului

Cele mai puțin diversificate economii locale sunt cele ale orașelor Sânnicolau Mare, Jimbolia, Deta. În unele cazuri, trebuie tras un semnal de alarmă asupra existenței unui profil de tip monoindustrial (ex. Sânnicolau Mare în industria automotive sau Jimbolia în calculatoare și produse electronice).

Națiunile, regiunile sau județele tind să se specializeze în ceea ce știu să facă cel mai bine. Din punct de vedere istoric, amplasarea industriilor în anumite locații a fost determinată de accesul la resursele naturale, conexiunile de transport și apropierea de centrele de populație. În economia postindustrială, forța de muncă calificată, clusterele industriale și ecosistemul de inovare au crescut ca importanță. Firmele autohtone și străine caută locații care să le ajute să furnizeze produse de calitate la prețuri competitive, folosind procese inovatoare. Aceste firme vor căuta locații cu un climat de afaceri bun, care le oferă acces la muncitori calificați, infrastructură de calitate, economii de aglomerare, instituții de cercetare de talie mondială și un cost operațional redus.

CARE AR PUTEA FI ROLUL ADMINISTRAȚIEI ÎN PROMOVAREA DIVERSIFICĂRII ȘI SPECIALIZĂRII ECONOMIEI JUDEȚENE?

Administrația poate juca un rol pozitiv în diversificarea industrială și poate susține eforturile de competitivitate prin:

- identificarea și promovarea avantajelor competitive ale Timișului;
- realizarea unor investiții în infrastructura publică, resurse umane și cercetare și dezvoltare în învățământul superior pentru a profita în continuare de avantajele competitive identificate;
- furnizarea de asistență tehnică și stimulente financiare întreprinderilor.

De asemenea, administrația poate sprijini competitivitatea prin menținerea unui climat pozitiv de business. Deoarece clusterele industriale se formează adesea la nivel regional, mai degrabă decât la nivel național sau județean, este esențială cooperarea și colaborarea locală și metropolitană pentru construirea și susținerea resurselor comune, punând accentul pe rolul guvernanței multi-nivel. Administrația publică poate juca un rol de facilitator, consolidând capacitatea organizațiilor și stimulând în continuare cooperarea la toate nivelurile teritoriale. Totodată, administrația poate promova comerțul și investițiile străine. Asistența poate lua forma investițiilor în infrastructuri critice de export, cum ar fi aeroporturile (preluarea Aeroportului Internațional ”Traian Vuia” în administrarea județului ar aduce beneficii multiple), infrastructura rutieră (proiectele de infrastructură care vor avea un impact major în dezvoltarea economică a Timișului: centura de sud și vest a Timișoarei sau conectarea municipiului cu autostrada spre Moravița); construirea de relații globale prin misiuni comerciale internaționale, dar și interne (în cadrul unor centre expoziționale în cadrul cărora companiile să-și poate promova și testa produsele și serviciile noi, inovatoare) și birouri comerciale și de reprezentanți externi; sensibilizarea cu privire la oportunitățile de export și investiții prin analize de piață; și oferirea de asistență tehnică, de formare și financiară (subvenții și împrumuturi) pentru întreprinderile de stat pentru a-și dezvolta capacitățile de export.

INDICELE DE COMPETITIVITATE ȘI DE ATRACTIVITATE

Pentru a încerca o analiză a competitivității și a nivelului de atractivitate[93] a orașelor și municipiilor din județul Timiș, am construit mai mulți indicatori compuși. Astfel, prin comparație cu restul municipiilor și orașelor din România, unitățile teritoriale de același rang din județul Timiș se poziționează astfel:

[93] Indicele de competitivitate a luat în calcul indicatori economici, sociali și tehnologici, iar cel de atractivitate a luat în calcul accesibilitatea, abundența de forță de muncă, nivel de calificare al populației.

TABEL 13. INDICELE DE COMPETITIVITATE ȘI DE ATRACTIVITATE

DENUMIRE	INDICELE DE COMPETITIVITATE	POZIȚIONARE LA NIVEL NAȚIONAL	INDICELE DE ATRACTIVITATE	POZIȚIONARE LA NIVEL NAȚIONAL
TIMIȘOARA	3.52	6	4.45	4
LUGOJ	1.02	97	0.81	135
BUZIAȘ	0.76	158	0.46	293
DETA	0.72	175	0.48	279
JIMBOLIA	1.74	28	0.47	288
SÂNNICOLAU MARE	1.04	95	0.53	251
CIACOVA	0.93	116	0.39	314
FĂGET	0.76	164	0.59	220
GĂTAIA	0.73	171	0.402	313
RECAȘ	0.89	123	0.403	312

După cum se poate observa din tabel, cu excepția Timișoarei, restul unităților teritoriale nu sunt plasate pe poziții „ofertante” la nivel național. Aceeași situație se înregistrează și din perspectiva atractivității sectoriale. Municipiul Timișoara este poziționat pe primele locuri la nivel național, astfel:

1. Industria automotive – locul 2 la nivel național
2. Produse chimice – locul 4 la nivel național
3. Echipamente electrice – locul 6 la nivel național
4. IT&C – locul 4 la nivel național
5. Transport și logistică – locul 4 la nivel național.

Este clar că administrația județeană trebuie să creeze o identitate la nivelul județului, promovând-o ca atare. Identitatea merge mână în mână cu viziunea (poate fi de ordin sectorial, poate fi legată de o poziționare avantajoasă, de existența unor resurse naturale pe care administrația dorește să le valorifice etc.).

6.7. ACTIVITATEA DE R&D ȘI INOVARE

Conform Strategiei de Specializare Inteligentă Vest 2021-2027, potențialul de dezvoltare la nivelul regiunii Vest al infrastructurii de cercetare este unul ridicat. Acestea sunt concentrate mai ales în județul Timiș și acoperă domenii cu tradiție precum: agricultură, sudură și testarea materialelor, chimie și electrochimie, fizică, silvicultură, construcții, sănătate, mașini hidraulice etc.

TABEL 14. INSTITUTE, CENTRE DE CERCETARE ȘI ENTITĂȚI DE TRANSFER TEHNOLOGIC ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

DENUMIRE	LOCALIZARE	DOMENII
INCD pentru Electrochimie și Materie Condensată	Timișoara	Electrochimie și materie condensată
INCD pentru Ecologie Industrială (ECOIND)	Timișoara	Ecologie Industrială
INCD în Sudură și Încercări de Materiale	Timișoara	Sudură și Încercări de Materiale
Institutul de Cercetări Socio-Umane ”Titu Maiorescu”	Timișoara	Științe socio-umane

DENUMIRE	LOCALIZARE	DOMENII
Institutul de Chimie	Timișoara	Chimie
Centrul de Cercetări Tehnice Fundamentale și Avansate	Timișoara	Hidrodinamica turbomașinilor
Centrul de Cercetări pentru Dezvoltare Rurală Durabilă a României	Timișoara	Dezvoltare durabilă
Laboratorul de Chimie Anorganică	Timișoara	Chimie
Stațiunea de Cercetare-Dezvoltare pentru Pajiști	Timișoara	Agricultură
Centrul de Transfer Tehnologic TEHIMPULS	Timișoara	Automotive, eficiență energetică, agrofood, biotehnologii
Stațiunea de Cercetare-Dezvoltare Agricolă	Lovrin	Agricultură
Centrul de Transfer Tehnologic ETA2U INNOVATION	Timișoara	IT&C
Centrul de Transfer Tehnologic INTELIFORM	Timișoara	Inginerie mecanică, industria auto
Centrul de Transfer Tehnologic în Sudură și Încercări de Materiale – CENTA ISIM	Timișoara	Sudură și procedee conexe îmbinării sudării materialelor

Sursa: Strategia de Specializare Inteligentă a Regiunii Vest 2021-2027

Pe lângă acestea, universitățile au un rol important în ecosistemul de inovare: Universitatea de Vest, Universitatea Politehnică, Universitatea de Medicină și Farmacie ”Victor Babeș”, Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului. Sistemul educațional stimulează creativitatea, spiritul antreprenorial și cel inovativ.

În funcție de obiectul principal de activitate, cod CAEN, regăsim unitățile publice și private care se înscriu în cele 3 categorii:

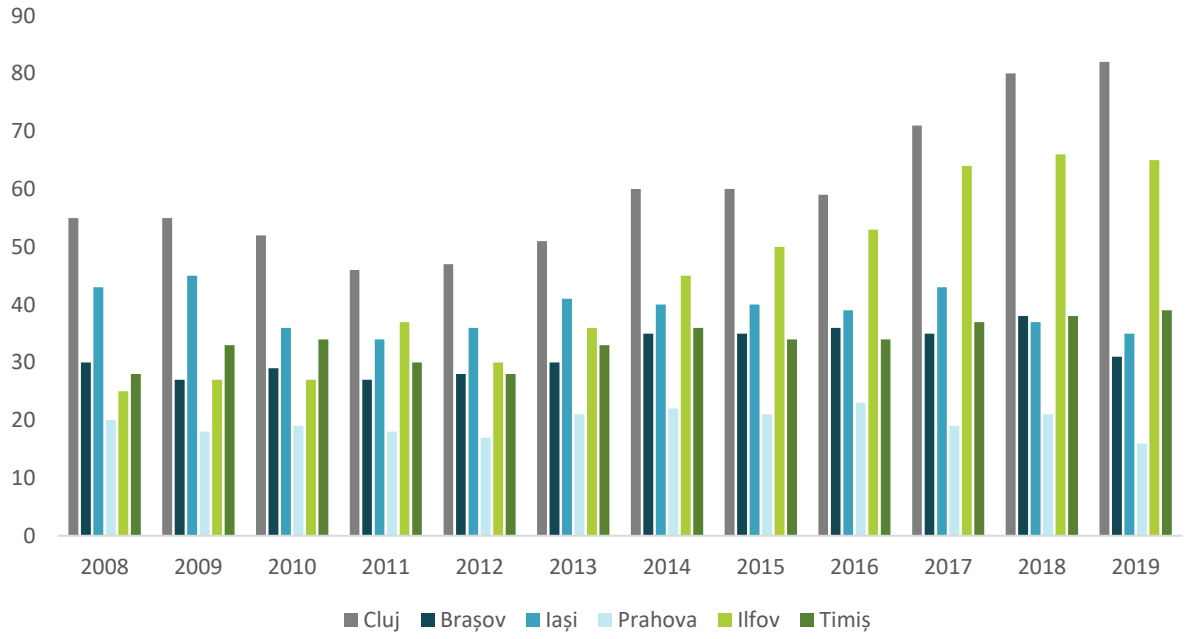
- Cercetare-dezvoltare în biotehnologie – CAEN 7211
- Cercetare-dezvoltare în alte științe naturale și inginerie – CAEN 7219
- Cercetare-dezvoltare în științe sociale și umaniste – CAEN 7220

Conform Institutului Național de Statistică, în anul 2019, în România activau circa 876 astfel de unități locale active. Dintre acestea, 63 sunt localizate în Regiunea de Dezvoltare Vest, iar 39 sunt localizate în județul Timiș. De remarcat este, de asemenea, faptul că aproximativ 62% dintre entitățile R&D din Regiunea de Dezvoltare Vest sunt localizate în județul Timiș, iar marea majoritate în Municipiul Timișoara, care concentrează majoritatea institutelor naționale de cercetare din regiune, dar și laboratoarele și centrele din cadrul universităților, conform Strategiei de Specializare Inteligentă Vest 2021-2027[94].

Majoritatea entităților R&D din județul Timiș (31 din 39) se subscriu științelor naturale și ingineriei (CAEN 7219). Toate din cele 39 de entități R&D din județul Timiș sunt asimilate IMM-urilor, 82% fiind încadrate în categoria microîntreprinderi, având sub 10 salariați.

[94] Regiunea Vest – Strategia de Specializare Inteligentă 2021-2027

FIGURA 85. DISTRIBUȚIA ENTITĂȚILOR DE R&D LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ, COMPARAȚIE CU ALTE JUDEȚE DIN ȚARĂ, 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

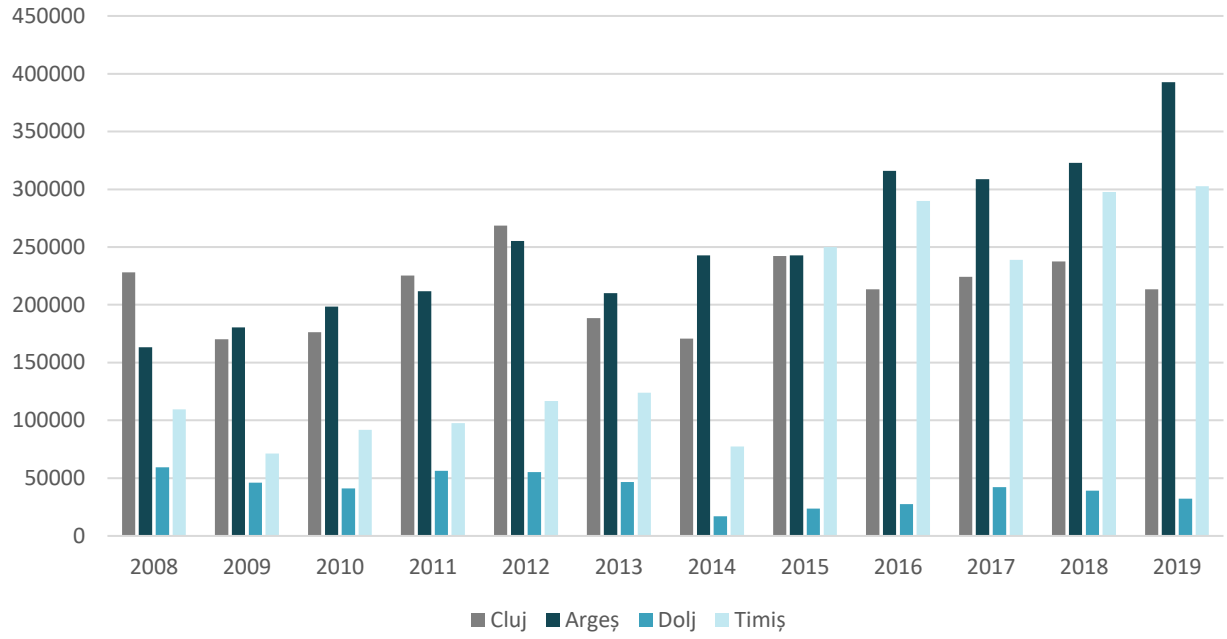
Trebuie menționat că, luând în calcul faptul că activitatea de R&D este concentrată în municipiul Timișoara, toate concluziile și recomandările care au reieșit din Strategia de Specializare Inteligentă Vest 2021-2027 sunt perfect valabile, iar urmând **principiul guvernanței multi-nivel**, județul Timiș ar trebui să contribuie la îndeplinirea obiectivelor stabilite în respectiva strategie. Identificarea altor sectoare cu potențial de specializare inteligentă nu e o acțiune strategică, cel mult județul poate să propună nișe de specializare care să le completeze pe cele deja existente și propuse în strategie. Nu trebuie omis faptul că obiectivul principal al strategiilor de specializare inteligentă este de a identifica noi piețe pornind de la potențialul local, ceea ce presupune și existența unei mase critice de actori preocupați de activitățile respective astfel încât schimbarea și transformarea nișelor în piețe să se producă la un moment dat.

Merită punctat faptul că ecartul chiar și față de celelalte județe din țară este mare (ex. Cluj), însă instrumentul de politică – Programul Operațional Regional 2021-2027, Axa 1 – trebuie exploatat pentru a crește nivelul performanței indicatorilor.

Deja companiile mari din județ au început să-și dezvolte „sateliți" de R&D (vezi ultima investiție Continental[95]). Cu toate acestea, cheltuielile de R&D nu sunt foarte mari. Unitățile de R&D din județul Timiș au alocat, în anul 2019, 302.618 mii lei în cheltuieli curente și de capital R&D, plasând județul pe locul 4 în context național după Municipiul București, județele Ilfov și Argeș. Cheltuielile din Timiș reprezintă 79% din cele realizate la nivel regional, respectiv 5.97% din cele naționale.

[95] Continental a demarat lucrările pentru extinderea centrului de R&D din Timișoara, cu zone de testare și validare complete a produselor care vor fi create în cadrul companiei. Clădirea a fost proiectată pentru o capacitate de 1.700 de locuri. Centrul va absorbi angajați STEM cu competențe în AI, cloud, securitate cibernetică, orașe inteligente, Industry 4.0.

FIGURA 86. CHELTUIELILE R&D REALIZATE ÎN CÂTEVA JUDEȚE DIN ȚARĂ

Sursa: Baza de date INS Tempo

Din graficul de mai sus, se observă contribuția puternică a industriei automotive în ceea ce privește cheltuielile R&D, de aici rezultatele foarte bune, mai ales în ultimii ani, ale județului Argeș care beneficiază de prezența uzinei Dacia, sau ale Timișului, cu prezența Continental & Co.

Ceea ce este tipic pentru majoritatea județelor este că cheltuielile curente (cu personalul, cu materialele) reprezintă peste 90% din cheltuielile totale, iar cheltuielile dedicate investițiilor sunt reduse. [96]

Putem să presupunem că acestea nu au investit în construcții, în achiziționarea de aparate, instrumente, mașini și echipamente de R&D cu ajutorul cărora să realizeze cercetare aplicativă, pregătirea dezvoltării unui produs sau dezvoltare experimentală și industrializare. Unele companii din industria automotive, cum ar fi Dacia, aleg să își externalizeze dezvoltarea de noi produse, deoarece este un proces costisitor și implică riscuri foarte mari. Astfel, facilitățile din Codul Fiscal pentru stimularea investițiilor private în activitățile de R&D ar merita să fie readuse în discuție, deoarece ar putea contribui la creșterea numărului de companii care inovează.

Din perspectiva cheltuielilor R&D/capita în anul 2018, județul înregistrează o valoare de 107 euro/capita, în creștere față de anul 2017 (70 euro/capita), peste media națională și cea regională.

Conform Strategiei de Specializare Inteligentă a regiunii Vest, o problemă a structurii R&D este reprezentată de lipsa personalului calificat, mai ales din cauza faptului că salariile sunt necompetitive, majoritatea tinerilor

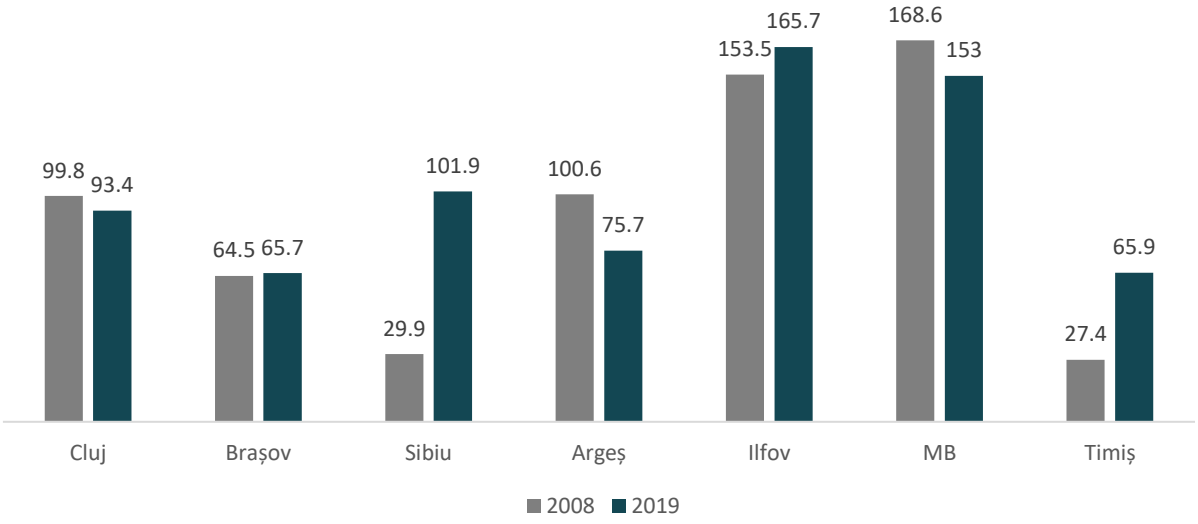
[96] Conform KPMG (”Cercetare, dezvoltare și inovare – Stimulente fiscale și creșterea economică în România”), în România sunt în vigoare 3 tipuri de facilități fiscale pentru stimularea investițiilor private în activități de cercetare-dezvoltare: deducerea suplimentară la calculul profitului impozabil a cheltuielilor eligibile de cercetare-dezvoltare, scutirea de impozit pentru venitul salarial obținut de angajații implicați în activități de cercetare, dezvoltare și inovare și scutirea de impozit pe profit pentru contribuabilii care desfășoară activități de cercetare-dezvoltare, inovare. Acest tip de facilități s-ar putea aplica pentru următoarele tipuri de activități: cercetare aplicativă, pregătirea dezvoltării unui produs (definirea tehnică și validarea produsului inovativ), dezvoltarea experimentală (proiectare, realizare prototip, testare, validare etc.), suport tehnic inginerie în etapa de industrializare. Din păcate, aceste facilități sunt incluse în Codul Fiscal, însă nu au norme metodologice de aplicare, astfel că nu sunt folosite de companii.

absolvenți preferând să lucreze pentru companiile multinaționale, să emigreze pentru a-și finaliza studiile sau să lucreze în mediul privat, în alte țări. Lipsa cercetătorilor îngreunează progresul entităților private sau publice.

O altă problemă menționată în cadrul strategiei de specializare inteligentă regională care se aplică și la nivelul județului Timiș vizează asigurarea unei forțe de muncă calificată și mediu calificată, astfel că și școlile de formare profesională necesită îmbunătățiri pentru a furniza atât tehnicieni calificați (forță de muncă specializată) cât și tehnicieni mediu calificați pentru sectoarele de specializare inteligentă. Lipsa muncitorilor calificați care să poată folosi utilaje de medie și înaltă tehnologie aduce cheltuieli suplimentare întreprinderilor și mărește costul de producție. Accesul la o rezervă mai mare de forță de muncă specializată, completat cu tineri absolvenți universitari mai bine instruiți ar consolida avantajele comparative ale regiunii.

În anul 2019, în județul Timiș își desfășurau activitatea 2.293 de salariați R&D, reprezentând 65% din numărul total înregistrat la nivel regional. Creșterea, în intervalul de analiză, este mare – de la 915 salariați în 2008, la 2.293 în 2019. Cei mai mulți salariați sunt cercetători (1.747).

FIGURA 87. SLARIAȚII DIN R&D LA 10.000 DE PERSOANE OCUPATE CIVILE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, COMPARAȚIE CU ALTE JUDEȚE, 2019

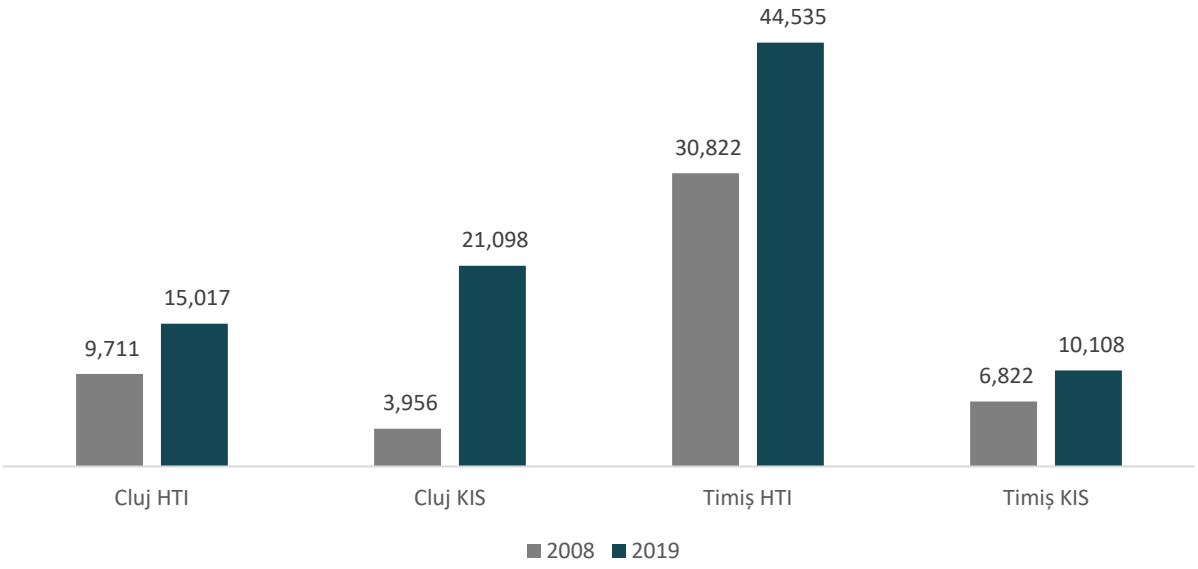

Sursa: Baza de date INS Tempo

Un indicator relevant pentru specializarea inteligentă și pentru activitatea de inovare este reprezentat de numărul angajaților din industriile intensive în tehnologie și mediu-intensive, precum și al celor din serviciile intensive în cunoștințe tehnologice[97].

[97] Conform Eurostat, aici intră următoarele coduri CAEN: 20, 21, 26-30, 59-63, 72.

FIGURA 88. RESURSELE UMANE DIN INDUSTRIILE HIGH-TECH ȘI DIN SERVICIILE INTENSIVE ÎN CUNOȘTINȚE HIGH-TECH, JUDEȚELE TIMIȘ ȘI CLUJ, 2008 VS. 2019

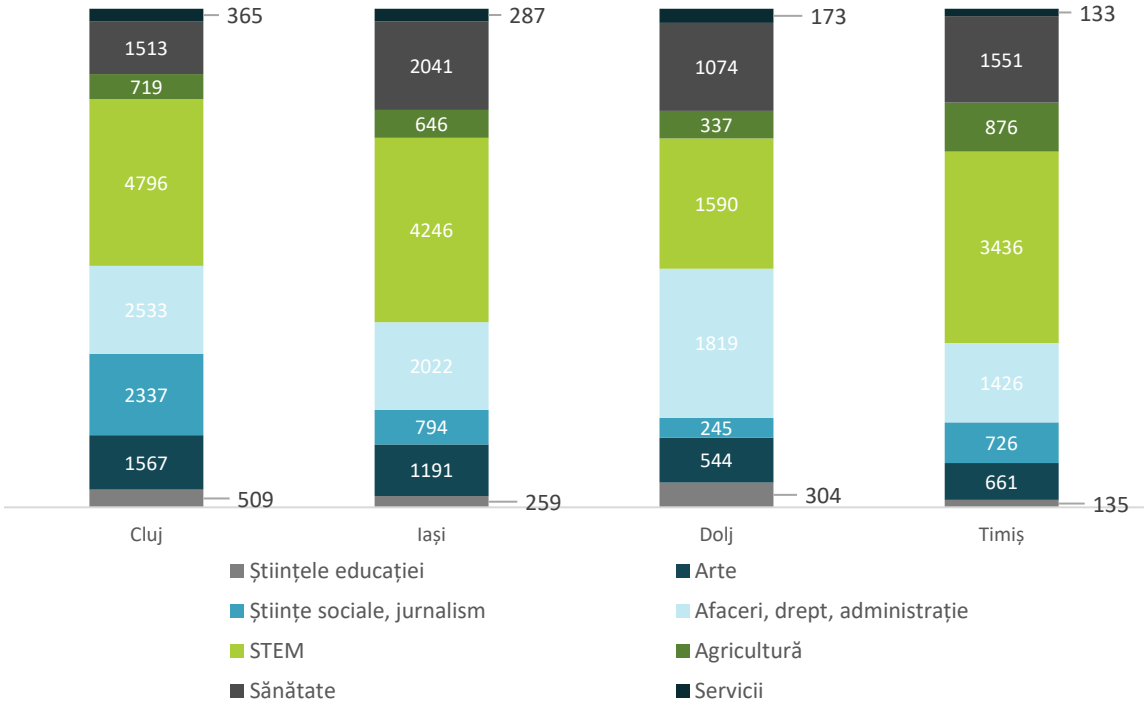
Sursa: Baza de date INS Tempo

Ce se observă din graficul de mai sus este că Timișul are de aproape 3 ori mai multe persoane care lucrează în industriile high-tech, care sunt considerate intensive în angajați STEM (science, technology, engineering & math) și de 2 ori mai multe în serviciile intensive în cunoștințe high-tech (servicii de soft, telecom etc.).

Trebuie menționat că Timișul e pe primul loc la nivel național din perspectiva numărului de angajați din industriile și serviciile high-tech, depășind lejer chiar și capitala. Acest lucru subliniază faptul că Timișul are potențial de specializare inteligentă pe termen lung, pentru că are capital uman bine pregătit (punctând încă o dată importanța acestui indicator în activitatea de inovare pentru că se bazează pe specialiști cu profil tehnic, cu competențe în dezvoltarea de produse noi). Cu alte cuvinte, Timișul are 1.571 de angajați high-tech la 10.000 de persoane ocupate, iar raportat la populație, 1 din 9 persoane lucrează în industrii și servicii high-tech.

Un alt indicator important care trebuie consolidat pe termen lung pentru specializarea inteligentă este cel referitor la absolvenții de specializări STEM. Cei mai mulți absolvenți de studii superioare din centrul universitar Timișoara sunt specializați în domeniile STEM (IT&C, inginerie, matematică și statistică) – 38%, sănătate (17%), afaceri, drept, administrație (16%). La polul opus se află absolvenții din servicii (1.48%), științele educației (1.5%) și, la mare distanță, cei din industriile creative și culturale (7.39%).

FIGURA 89. NUMĂRUL ABSOLVENȚILOR DE STUDII SUPERIOARE (NIVEL LICENȚĂ, MASTERAT, DOCTORAT), PE JUDEȚE, ÎN ANUL 2018

Sursa: Baza de date INS Tempo

În anul 2018, cei mai mulți studenți din județul Timiș au absolvit specializări STEM (mai ales inginerie, prelucrare și construcții), plasând județul pe locul 4 în clasamentul național, după Municipiul București, județele Cluj și Iași. Județul se plasează pe locul 2 din perspectiva absolvenților de agricultură, după Municipiul București, și pe locul 3 din perspectiva absolvenților în domeniul medical.

Între anii 2017-2018, cel mai mult au crescut numărul absolvenților din specializările STEM, depășind creșterile celorlalte județe concurente. Practic, absolvenții STEM din județul Timiș au cea mai mare creștere de la nivel național, validând încă o dată importanța județului ca pol tehnic. Acest atribut trebuie folosit în promovarea județului pentru a atrage talentele pasionate de domeniile tehnice, asigurându-se baza specializării inteligente. O atenție sporită trebuie acordată specializărilor din științele naturale, unde se încadrează chimia, biologia, științele mediului, care au perspective de a oferi knowledge-ul necesar pentru dezvoltarea economiei circulare (trendul este de descreștere la nivelul întregii țări, nu doar la nivel județean unde în anul 2018 au absolvit mai puțin cu 14% aceste specializări).

Numărul de brevete de invenție eliberate entităților din județul Timiș a fost de 26, în anul 2020, în creștere cu 5 față de anul 2019, plasând județul pe locul 4 în context național. În ciuda performanței aparent bune în România, județul Timiș este cu mult în urma unităților teritoriale cu care se compară din UE, în ceea ce privește protecția proprietății intelectuale pentru invenții.

Ținând cont de faptul că o bună parte din punctele slabe care au identificate atât în cadrul Strategiei Regionale de Inovare a Regiunii Vest 2009-2013, cât și în Strategia de Specializare Inteligentă 2021-2027, sunt de foarte mare actualitate (ex. dificultăți în realizarea transferului de tehnologie și know-how, dotare tehnică adesea depășită tehnologic, număr redus de tineri care rămân în universități și unități de cercetare pentru a lucra în cercetare, ei preferând alte locuri de muncă mai bine plătite etc.), se consideră că autoritatea județeană ar trebui să încerce să găsească soluții pentru provocările comune.

Astfel, pentru a facilita transferul tehnologic dintre actorii cheie, administrația poate să creeze infrastructuri care să răspundă acestei nevoi însă care ar trebui să respecte minim următoarele condiții: să fie structuri agile, rapid schimbabile, care să permită personalizarea, să implice cetățeanul sau potențialul utilizator în procesul de co-

creare, să fie deschise (să permită accesul companiilor private sau startup-urilor pay per use sau pe bază unor contracte de închiriere). Totodată, administrația mai poate lua în considerare dotarea școlilor generale sau liceelor cu echipamente de ultimă generație (robotică, printare 3D etc.), deoarece curiozitatea tinerilor, alimentată în mod corespunzător, poate avea o influență foarte mare asupra potențialului de inovare și asupra creativității. Printre aceste infrastructuri menționăm:

- Laboratoarele vii cu componentă de transdisciplinaritate, pentru co-creare de noi produse și testare împreună cu consumatorii finali, fab labs – centre de prototipare;
- Crearea unor platforme de inovare deschisă în parteneriat cu restul administrațiilor, ca parte componentă a implementării strategiei de specializare inteligentă.

Pe lângă aceste infrastructuri, administrația poate dezvolta și servicii dedicate inovării și transferului tehnologic:

- Lansarea unor concursuri de soluții pentru diferite tipuri de grupuri țintă (studenți, startup-uri etc.) pe marginea unor provocări județene
- Derularea unor programe de vouchere pentru companii[98].

[98] Un posibil exemplu: https://commerceri.com/incentives/innovation-incentives/ - Programul Voucherelor de Inovare Rhode Island (50.000 USD pentru companiile mari)

6.8. INVESTIȚII STRĂINE DIRECTE ȘI COMERȚUL EXTERIOR

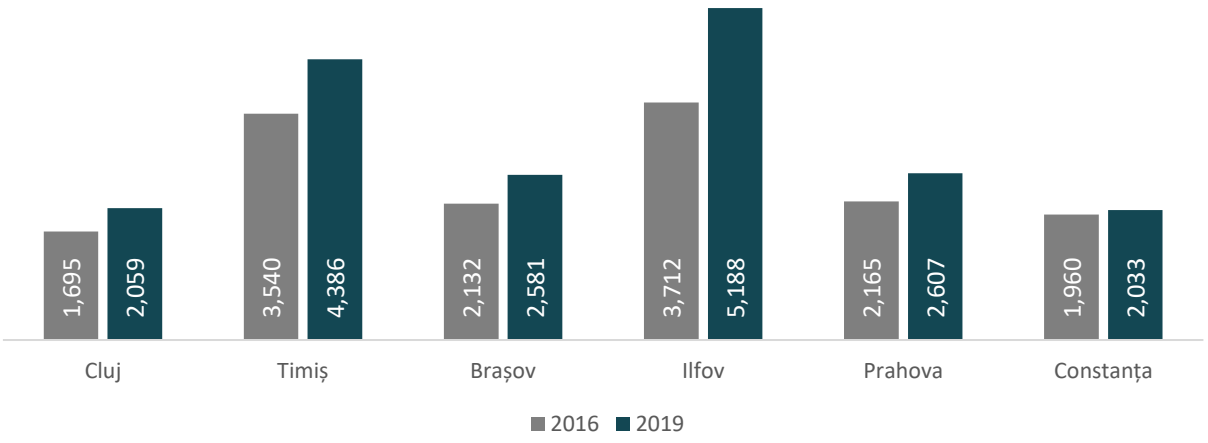
Există cel puțin 2 variante prin care o țară, un județ poate să atragă resurse externe: prin intensificarea comerțului exterior și prin atragerea de investiții străine directe.

6.8.1. INVESTIȚIILE STRĂINE DIRECTE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Dacă ne raportăm la stocul investițiilor străine directe, se constată că Timișul dispune de un stoc al ISD de 2 ori mai mare decât cel al Clujului, respectiv 4.4 miliarde euro vs. 2 miliarde euro în cazul Clujului.

Conform celor mai recente statistici publicate de Oficiul Național al Registrului Comerțului (ONRC), județul Timiș ocupă locul 2 din 42 la nivel național, respectiv primul loc la nivel regional din perspectiva numărului de agenți economici cu participare străină la capitalul social, cu aproximativ 16.686 de firme, respectiv locul 3 la valoarea capitalului străin subscris, care se ridica în 2019 la circa 6.2 miliarde lei, ceea ce ar putea să semnifice și investiții mare de tipul construcțiilor sau investițiilor în echipamente, cel mai probabil în domeniul industrial, unde Timișul este dezvoltat. Județul a atras 3.3% din fondurile totale investite de străini în companiile românești. Deși soldul investițiilor străine a crescut de aproximativ 6 ori față de anul 2008, observăm că trendul este fluctuant de la un an la altul, din perspectiva societăților comerciale cu participare străină la capital. Timișul și-a menținut în tot intervalul de analiză locul 2 pe podium din perspectiva numărului de societăți, fiind surclasat doar de municipiul București, iar din perspectiva capitalului social, pe locul 3, începând cu anul 2011, după municipiul București și județul Ilfov.

FIGURA 90. REPARTIZAREA PE JUDEȚ A SOLDULUI ISD, 2016[99] VS 2019

Sursa: BNR, 2021

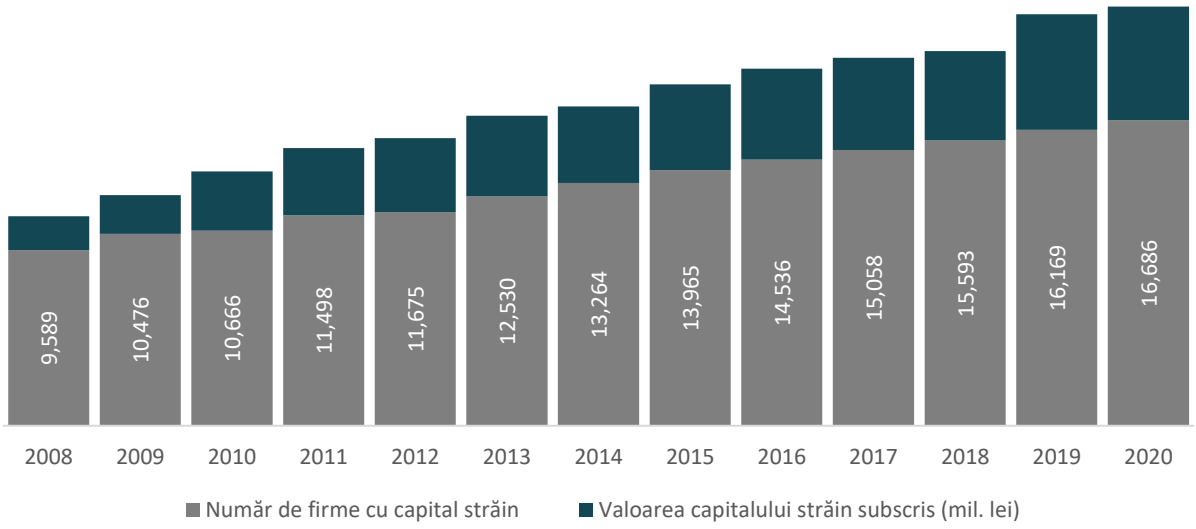
Acest magnetism pentru investitorii străini este un atuu pe care județul trebuie să-l valorifice, ca element de diferențiere față de principalul concurent – județul Cluj. Totodată, administrația trebuie să marșeze pe valorificarea statutului de pol regional de dezvoltare economică. Cele două județe atrag investitorii în mod specializat, în sensul în care județul Cluj atrage mai degrabă investitori din servicii, iar Timișul atrage mai ales investitori din domeniul industrial, unde și valoarea investițiilor este mult mai mare. Practic acesta este și motivul

[99] Datele sunt prezentate fără a lua în calcul Municipiul București, care este pe primul loc, din acest punct de vedere, mai ales din cauza faptului că o mare parte din companiile străine își înregistrează sediile sociale prin cabinetele de avocatură din municipiu, chiar dacă operează în alte județe ale țării. Creșterea va fi raportată tot în București. BNR raportează acest indicator la nivel de județ din 2016.

pentru care există o diferență mare între Cluj și Timiș, din perspectiva valorii capitalului social subscris vărsat, în sensul în care, în județul Timiș majoritatea investițiilor vizează preponderent mari proiecte industriale, eforturile investiționale al companiilor străine fiind mult mai mari (ex. proiecte care implică achiziții de terenuri, construcții de clădiri etc.). În județul Timiș se conturează un lanț de valoare local important în domeniul auto, parte din acesta high-tech, profitând de prezența companiei Continental[100] la Timișoara care funcționează ca o locomotivă în domeniul softurilor pentru automotive.

Ca pondere a numărului de firme cu capital străin în total național, județul se învârte în jurul pragului de 7%, la mare diferență față de Municipiul București (104.023 societăți) și la una apreciabilă față de județul Cluj (10.340 societăți).

FIGURA 91. NUMĂRUL DE FIRME CU CAPITAL STRĂIN DIN JUDEȘUL TIMIȘ ȘI VALOAREA CAPITALULUI STRĂIN SUBSCRIS, SOLD EXISTENT LA SFÂRȘITUL FIECĂRUI AN

Sursa: ONRC, 2021

Atractivitatea județului Timiș este determinată de o multitudine de factori, printre aceștia numărându-se și înalta calificare a forței de muncă, mai ales a celei STEM (știință, tehnologie, inginerie și matematică) mai puțin costisitoare comparativ cu alte zone din țară. Ceea ce caracterizează Banatul este faptul că aici prima universitate înființată a fost una tehnică, astfel că tradiția pentru activitățile inginerești este extrem de importantă și reprezintă unul din avantajele competitive ale județului. Investitorii străini au înțeles acest avantaj, investind în mod deosebit în sectoarele puternic intensive în angajați STEM. Există o modificare și în ceea ce privește producția, aceasta a început să devină tot mai mult intensivă în competențe profesionale de specialitate. Cu toate că forța de muncă este specializată, există o problemă la nivel județean în ceea ce privește disponibilitatea acesteia, mai ales în Timișoara. Județul Timiș are totuși un potențial imens pentru investițiile private, cu avantaje ce țin de existența unui parteneriat de succes cu administrația, universități active, mai ales cele tehnice, care colaborează cu mediul privat, poziționare geografică, fiind un județ de graniță, are o infrastructură care crește potențialul de progres, toate aceste avantaje folosite într-un mod mai structurat, vor duce la creșterea calității vieții locuitorilor. Timișoara este și orașul cu cei mai mulți consuli – 18, care reușesc să promoveze mediul de afaceri local și județean către investitorii străini.

Astfel, în anul 2020, au fost înmatriculate, în județul Timiș, 305 societăți cu participare străină la capital, cele mai multe fiind înființate în luna iulie 2020. Raportat la anul 2019, numărul acestora s-a diminuat cu 100 de companii, nefiind sesizată o situație dramatică, luând în calcul efectele negative ale pandemiei COVID-19. Topul primelor

[100] O treime dintre angajații săi sunt ingineri și specialiști IT care modelează felul în care va arăta mobilitatea în următorii ani: conducere autonomă, electro-mobilitate, conectivitate.

persoane juridice neradiate din registrul central computerizat al comerțului până la data de iunie 2020, în funcțiune, ordonate descrescător în funcție de participarea străină la capitalul social subscris se prezintă în felul următor:

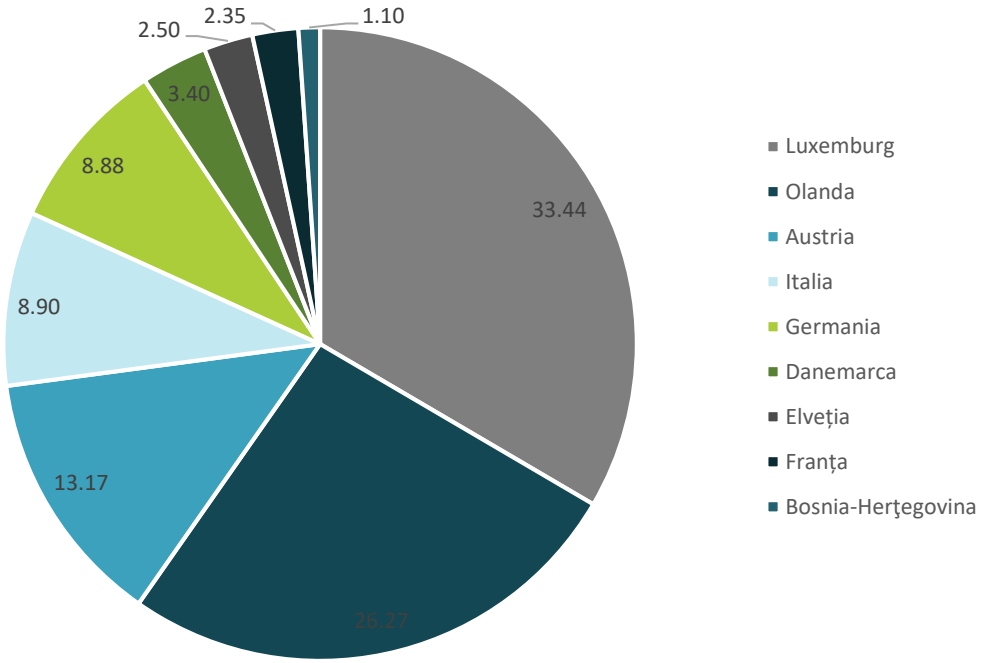
TABEL 15. LISTA PRIMELOR 30 DE PERSOANE JURIDICE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ORDONATE DESCRESCĂTOR ÎN FUNCȚIE DE PARTICIPAREA STRĂINĂ LA CAPITALUL SOCIAL SUBSCRIS

FIRMĂ	LOCALITATE	PARTICIPARE STRĂINĂ LA TOTAL CAPITAL (ÎN LEI)	COTA DE PARTICIPARE STRĂINĂ ÎN TOTAL CAPITAL	ȚARA DE REZIDENȚĂ	COD PRINCIPAL DE ACTIVITATE
PROFI ROM FOOD SRL	Timișoara	898633600	100	Luxemburg	4711
SMITHFIELD ROMANIA SRL	Timișoara	697022880	100	Olanda	1011
MAHLE COMPONENTE DE MOTOR SRL	Timișoara	346850100	100	Austria	2932
E-DISTRIBUȚIE BANAT S.A.	Timișoara	194912340	51	Italia	3513
TRW AUTOMOTIVE SAFETY SYSTEMS SRL	Timișoara	145958240	100	Olanda/ Germania	2932
APTIV TECHNOLOGY SERVICES & SOLUTIONS S.R.L.	Sânnicolau Mare	134300040	100	Luxemburg/ Germania	2931
FBR BIOMASS ONE S.A.	Giulvăz	134251950	99.99	Luxemburg	0119
GENAGRICOLA ROMANIA SRL	Sânnicolau Mare	130570520	100	Italia	0111
TROVATORE SRL	Gătaia	120840610	100	Luxemburg/ Cehia	0111
CONTINENTAL AUTOMOTIVE PRODUCTS SRL	Timișoara	100881150	100	Germania/ Olanda	2211
VALEO LIGHTING INJECTION SA	Giarmata	96695160	100	Franța	2229
INGLEBY ROMÂNIA SRL	Olosag	92544700	100	Danemarca	6420
FBR FOREST ONE S.A.	Timișoara	90570060	99.99	Luxemburg	0210
FLEXTRONICS ROMÂNIA SRL	Timișoara	88950470	100	Olanda	2611
B.BRAUN PHARMACEUTICALS SA	Timișoara	72677000	99.99	Austria	2110
TERRA AGRICULTURE LAND S.R.L.	Timișoara	66800280	100	Germania	0111
IMRU SRL	Lugoj	65000000	100	Elveția	6820
BARDEAU HOLDING ROMANIA SRL	Timișoara	63190100	100	Austria	0150

FIRMĂ	LOCALITATE	PARTICIPARE STRĂINĂ LA TOTAL CAPITAL (ÎN LEI)	COTA DE PARTICIPARE STRĂINĂ ÎN TOTAL CAPITAL	ȚARA DE REZIDENȚĂ	COD PRINCIPAL DE ACTIVITATE
DS SMITH PACKAGING ROMANIA SRL	Timișoara	61112631.44	100	Olanda	1721
DM DROGERIE MARKT SRL	Timișoara	60227853	100	Austria	4775
DALLI PRODUCTION ROMANIA SRL	Timișoara	60000000	100	Germania	2041
OBRIST EASTERN EUROPE SRL	Parța	54178810	100	Germania/ Luxemburg	2222
CONTINENTAL AUTOMOTIVE ROMANIA SRL	Timișoara	50053680	100	Olanda/ Germania	2931
FIRSTFARMS S.R.L.	Deta	47460831	100	Danemarca	0111
PREVENT AUTOMOTIVE ROMÂNIA SRL	Deta	45213000	100	Bosnia-Herțegovina	1392
HELLA ROMÂNIA SRL	Ghiroda	43613090	100	Germania	2931
PADUREA NORDULUI SRL	Timișoara	41328620	100	Italia	4110
DAR DRAXLMAIER AUTOMOTIVE SRL	Timișoara	40420000	100	Germania	2931
KIMBALL ELECTRONICS ROMANIA SRL	Remetea Mare	40040020	100	Olanda/ SUA	2611
CORNU BOULANGERIE SRL	Mănăștiur	38119050	100	Elveția	1072

Sursa: ONRC, 2020

FIGURA 92. STRUCTURA CAPITALULUI STRĂIN PE ȚĂRI DE PROVENIENȚĂ, JUDEȚUL TIMIȘ[101]

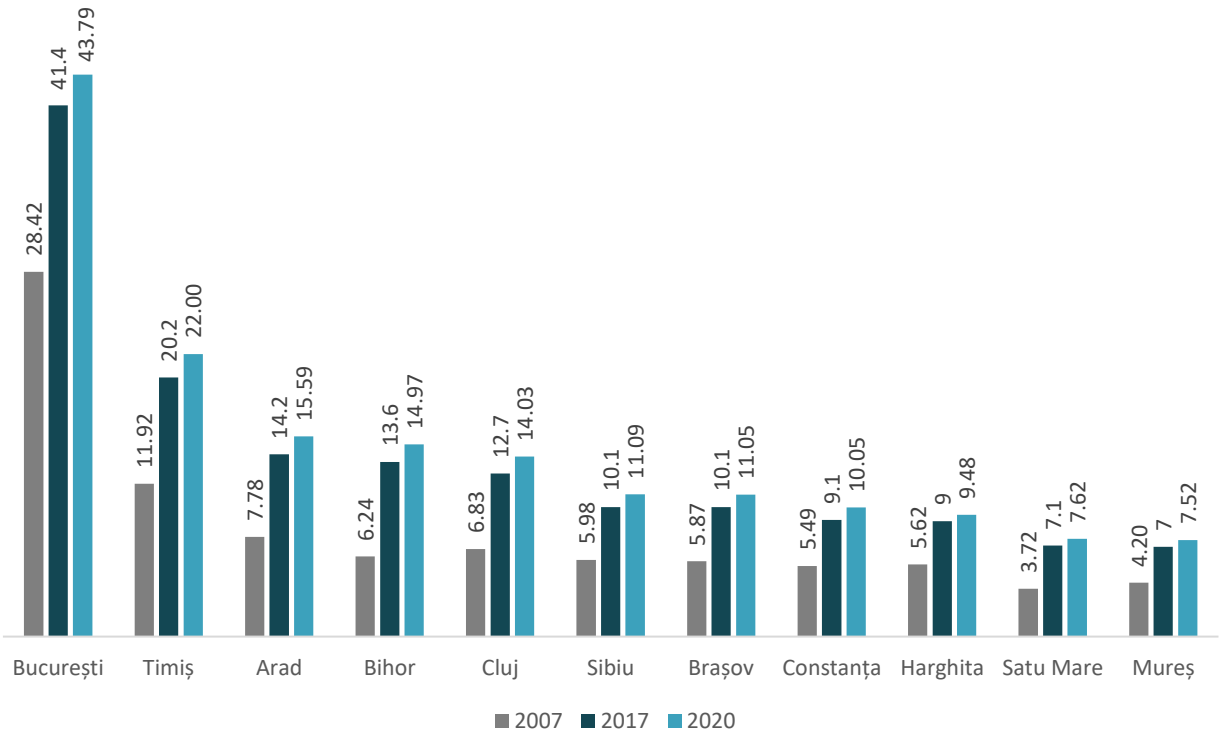
Sursa: ONRC, 2020

Din tabelul de mai sus, se poate observa că majoritatea investițiilor străine sunt realizate în sectorul industrial, în activități medium high-tech, mai ales. Sunt observate investiții și în agricultură, localizate mai ales în Deta, Giulvăz, Gătaia sau Sânnicolau Mare sau în comerț, cu concentrare în municipiul Timișoara. Cu toate acestea, distribuția lor nu este echilibrată în teritoriul județean, în sensul în care există teritorii fără nicio investiție străină localizată. Se mai constată, de asemenea, că localizarea acestora nu este neapărat corelată cu poziționarea parcurilor industriale din județ (private sau publice). Excepție face Banat Business Park, cel mai mare parc industrial din vestul României, aflat în comuna Sînandrei, la o distanță de 5 km de Timișoara, la care asociați sunt și investitorii străini din domeniul medical - B.Braun Pharmaceuticals SA – 10%.

În general, prezența companiilor străine contribuie la dezvoltarea mediului local sprijinind și companiile autohtone să se dezvolte (ex. Uzinele Dacia preluate de către Grupul Renault a atras după sine o dezvoltare a mediului de business local). Cu toate acestea, în județul Timiș companiile cu capital autohton sunt foarte slab dezvoltate și fără putere economică.

[101] Figura ia în calcul informațiile din tabelul 5 care cuprinde cele mai importante companii străine cu cele mai mari valori ale capitalului străin investit.

FIGURA 93. DENSITATEA FIRMELOR CU CAPITAL STRĂIN LA 1.000 DE LOCUITORI, 2007-2017 ȘI 2020

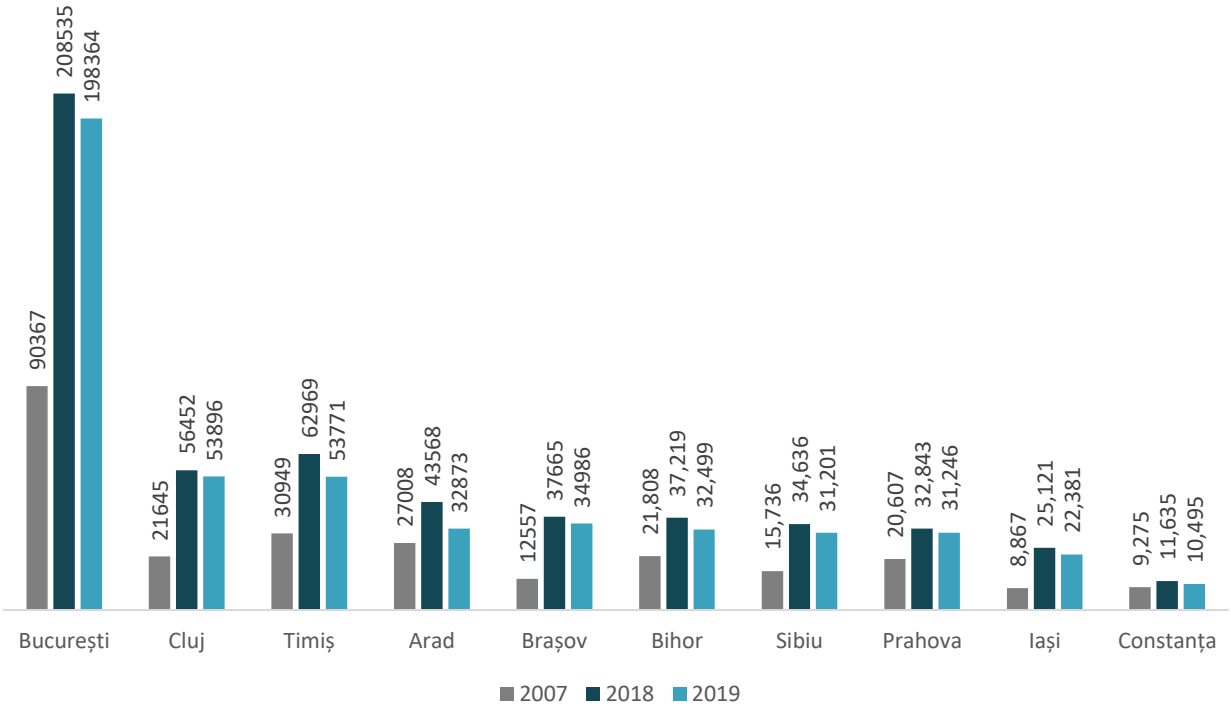
Sursa: Baza de date INS Tempo

Un alt indicator important care plasează județul Timiș pe locul 2 la nivel național, după Municipiul București, este legat de densitatea firmelor cu capital străin la 1000 locuitori. În perioada analizată, se constată o dublare a densității, ceea ce demonstrează o atractivitate a județului pentru investitorii străini.

Un indicator care însă reflectă mai bine impactul investițiilor străine este **numărul de angajați din companiile cu capital străin**. Astfel, în anul 2019, 53.771 de angajați lucrau în companiile cu capital străin din județul Timiș, ceea ce îl plasa pe locul al III-lea, la nivel național, după Municipiul București și județul Cluj. Din păcate, între 2018-2019, a scăzut numărul acestor angajați, Timișul fiind depășit de județul Cluj din perspectiva acestui indicator (o scădere de peste 9.100 angajați[102]). Peste 22% din angajații județului Timiș lucrează pentru firme cu capital străin (diferență de 4% față de 2018).

[102] În anul 2018, s-au închis mai multe companii cu capital străin, mai ales în industria automotive: Enec Automotive SRL, Takata Deta etc. În anul 2019, compania Nestle România a închis unitatea de producție din Timișoara și aproximativ 400 de angajați au rămas fără job. Este foarte probabil ca pandemia să afecteze serios mai ales companiile străine din industria automotive (în orașul Deta deja două companii – Takata Deta și Prevent – s-au închis sau au fost preluate), astfel că sute de angajați ar putea fi puși în perico,l în următoarea perioadă, pe fondul reducerii comenzilor din partea furnizorilor principali. Orașele care sunt dependente din punct de vedere al încasărilor la buget de astfel de investitori trebuie să-și facă un plan B pentru a reacționa agil în condiții de criză (să atragă investitori din alte industrii – preferabil din industria chimică, echipamente electrice, electrocasnice etc.). În acest sens, existența unui birou județean care să atragă investitori în funcție de profilul economic existent și să reprezinte companiile la târgurile din exterior, ar fi o măsură necesară.

FIGURA 94. NUMĂRUL DE SALARIAȚI CARE LUCRAU ÎN FIRMELE CU CAPITAL STRĂIN, 2007 VS. 2018 ȘI 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

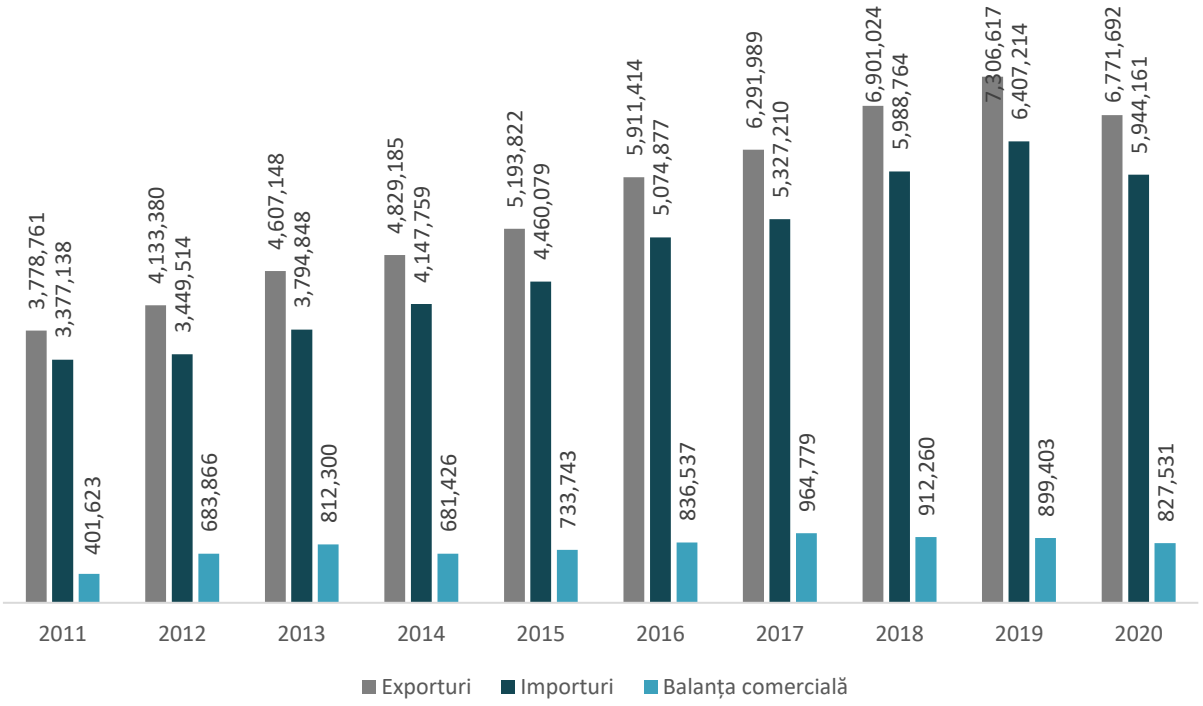
6.8.2. COMERȚUL EXTERIOR

Județul Timiș este unul dintre puținele județe care înregistrează excedent comercial, având un rol de stabilizator în ansamblul relațiilor economice și comerciale ale României.[103]

Un element important al nivelului de dezvoltare județean este reprezentat de evoluția comerțului exterior, reflectat prin volumul exporturilor și importurilor, precum și de structura acestora pe piețe de desfacere și produse. Se poate observa, din graficul următor, evoluția comerțului internațional al județului în perioada 2011-2019, date prelucrate din buletinele statistice lunare ale județelor.

[103] Programul de guvernare locală – „Timișul la nivel european”

FIGURA 95. DINAMICA EXPORTURILOR ȘI IMPORTURILOR JUDEȚULUI TIMIȘ (MII EURO), ÎN PERIOADA 2011-2020

Sursa: Baza de date INS Tempo și Direcția Regională Vamală Timiș

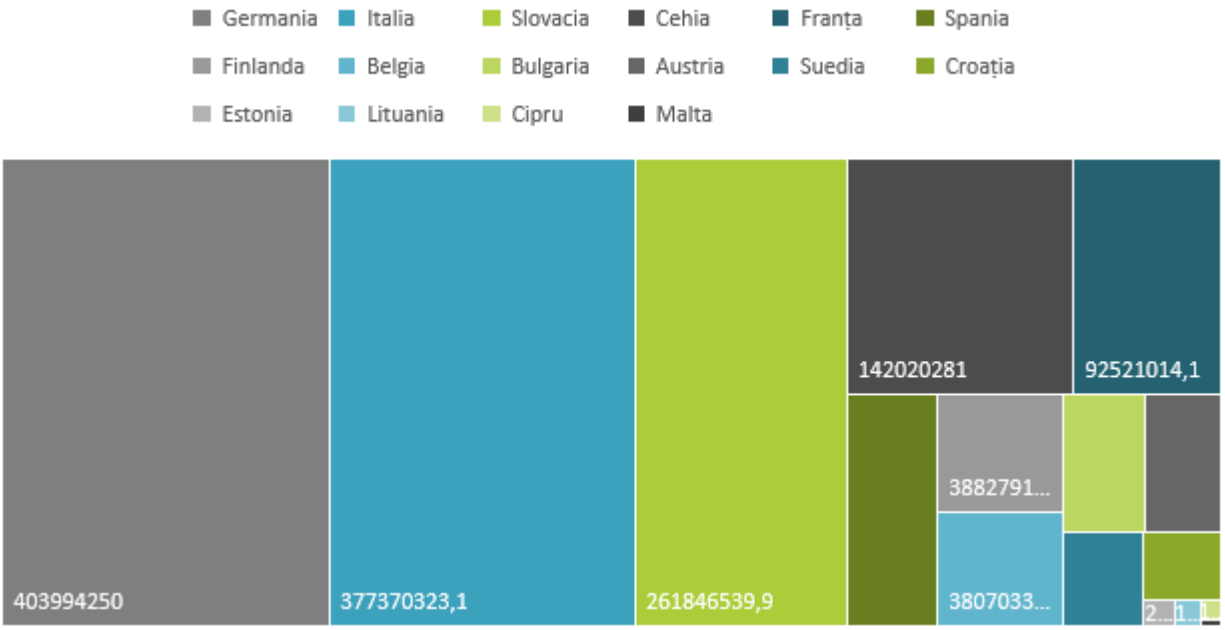
Este evidentă tendința de creștere a volumului exporturilor la nivel județean de la un an la altul. La nivel județean, în perioada 2011-2020, exporturile FOB au crescut cu 79% atingând în anul 2020, valoarea de 6.7 miliarde euro. Pe de altă parte, creșterea importurilor CIF a fost și ea susținută pe întreg intervalul de analiză, acestea au atins pragul superior în anul 2020, când s-a înregistrat o valoare de aproximativ 6 miliarde euro.

Din perspectiva exporturilor, județul Timiș se plasează pe locul 2 la nivel național, după Municipiul București, având și companii exportatoare puternice care reprezintă județul în topul exportatorilor din România, majoritatea dintre acestea având capital străin. În anul 2020, se observă o diminuare a volumului comerțului, cel mai probabil, ca urmare a pandemiei de COVID-19, care a afectat mai ales ramurile industriei prelucrătoare.

Cu toate acestea, în anul 2020, conform datelor de la Direcția Regională Vamală Timiș, s-a obținut un surplus comercial în relația cu țări, precum: Germania, Italia, Slovacia, Cehia, Franța, Spania etc. În cazul relațiilor comerciale cu unele dintre țări, se observă o creștere a surplusului comercial între anii 2019 și 2020, chiar și cu 80% (Croația), 62% (Germania), 52% (Cehia).

În cazul unor țări, precum Italia și Germania, prezența puternică a capitalului străin în județ dictează și influențează relațiile comerciale, astfel că se observă un surplus comercial mare cu țări care sunt reprezentate de companii străine pe teritoriul județului. Sunt și excepții în care prezența capitalului străin în județ demonstrează chiar un deficit comercial, cum este cazul Luxemburgului sau Olandei.

FIGURA 96. SURPLUSUL COMERCIAL ÎNREGISTRAT CU ȚĂRILE PARTENERE (EURO), ÎN ANUL 2020

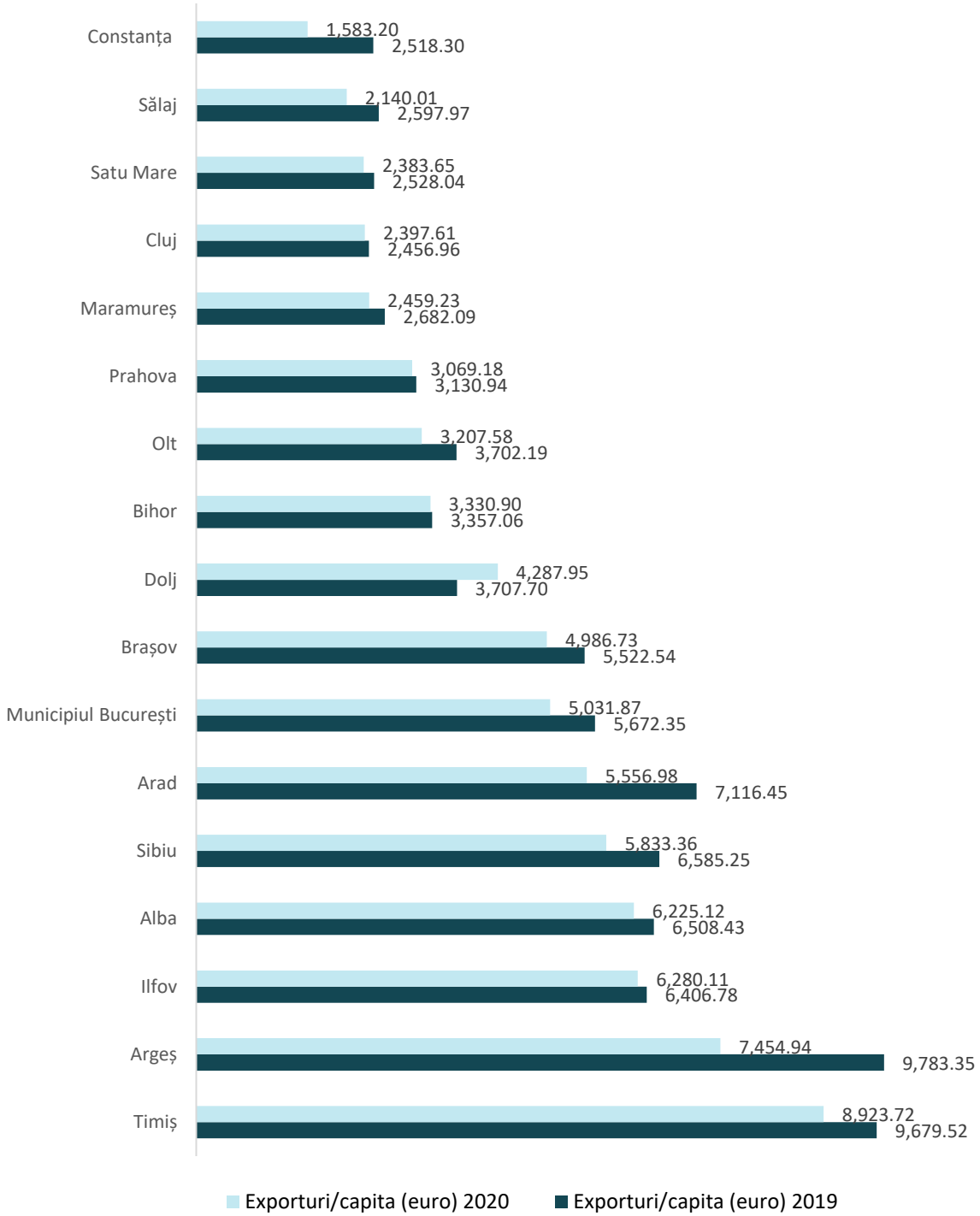
Sursa: Direcția Regională Vamală Timiș

Este important să menționăm că activitatea de atragerea a investițiilor străine ar trebui să fie una continuă, evident echilibrată prin măsuri de sprijinire a capitalului autohton. Efervescența și concentrarea capitalului autohton, densitatea antreprenorială reprezintă factori de atragere a investițiilor străine, așadar indicatorii trebuie văzuți în corelare.

Investițiile străine generează multiple oportunități de dezvoltare pe verticală și pe orizontală și pot oferi salarii mari, chestiune care se transpune în creșterea calității vieții salariaților și a nivelului de trai.

Soldul balanței comerciale a județului Timiș este pozitiv pe întreg intervalul de analiză. Între 2011-2020, exporturile județului au crescut cu 79%.

FIGURA 97. VALOAREA EXPORTURILOR/CAPITA, PE JUDEȚE, ÎN 2019 ȘI 2020

Sursa: Baza de date INS Tempo

Din figura de mai sus se observă că județul Timiș s-a plasat pe locul 2, în anul 2019, și din perspectiva valorii exporturilor/cap de locuitor, ceea ce întărește și mai tare poziția strategică pe care o are din acest punct de vedere la nivel național, fiind depășit doar de județul Argeș care se bucură de prezența celui mai mare exportator din România – Automobile Dacia SA - de existența căruia depind alți zeci de furnizori TIER 1 sau 2 din majoritatea orașelor cu 10-15k de locuitori (furnizori mase plastice, textile, sticlă etc.). Este crucială o gândire strategică deoarece dependența actorilor din automotive de producătorii principali este mare, iar o prăbușire a sursei determină o reacție în lanț periculoasă, la nivel național. Facem această precizare, deoarece industria automotive

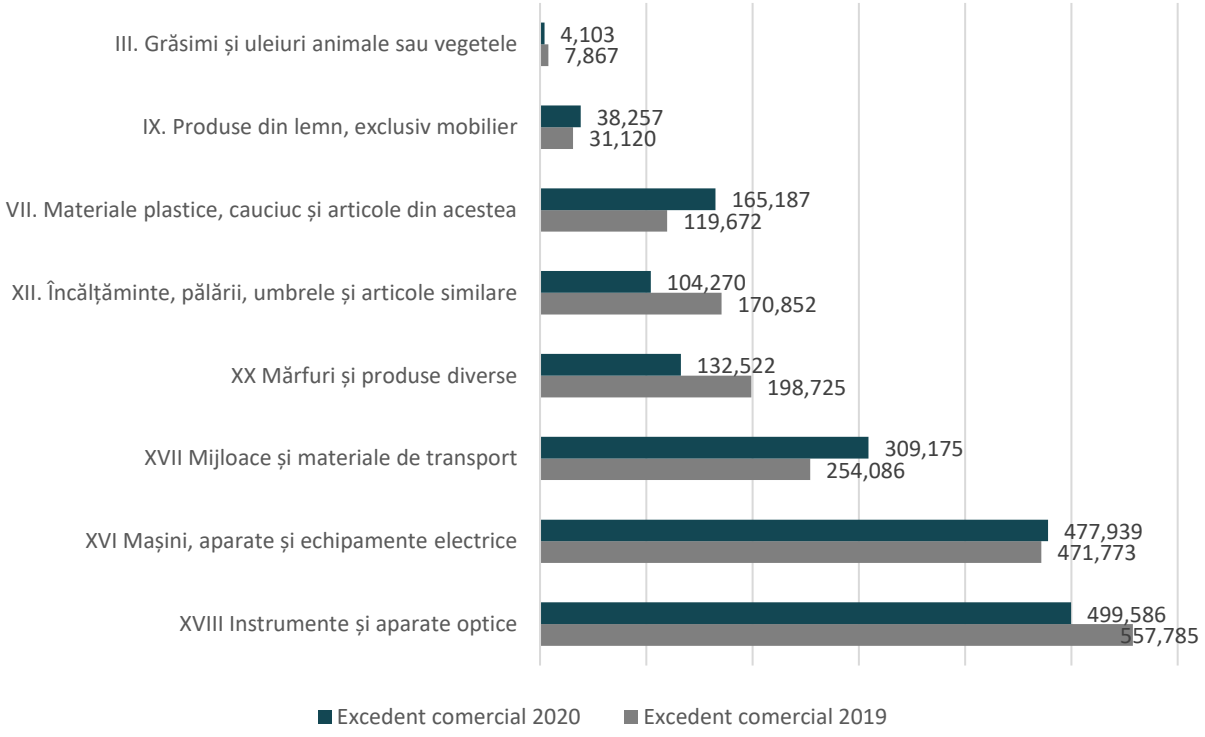
este una prioritară pentru județul Timiș, cu un lanț de furnizori cu tradiție, puternic înrădăcinată în structura economică județeană. **Pandemia de COVID-19 a afectat mai tare performanța producătorilor din județul Argeș, astfel că în anul 2020, județul Timiș a ajuns pe prima poziție din perspectiva valorii exporturilor/cap de locuitor.**

Totuși, merită menționat faptul că județele care exportă mult nu sunt și cele mai atractive, în general. Județele Argeș sau Arad, se numără printre județele cu cele mai mari exporturi din țară, dar nu se numără printre cele mai atractive zone din țară. În principiu, acestea atrag un număr mare de navetiști, dar nu și de migranți definitivi. Județul Cluj nu se află printre județele fruntașe din perspectiva exporturile, dar este pe primul loc în ceea ce privește numărul relativ de migranți atrași și în ceea ce privește ponderea celor care s-ar muta la Cluj. Județul Timiș, în schimb, are rezultate foarte bune și la exporturi, iar Timișoara este pe locul 3 din perspectiva celor mai atractive zone din țară.[104]

Combinația aceasta este una câștigătoare, fiind un avantaj competitiv pe care județul ar trebui să-l exploateze pe termen lung prin sprijinirea firmelor exportatoare pentru ca acestea să-și mențină cel puțin același ritm de creștere, cât și prin promovarea unor măsuri active de atragere a altor investiții cu potențial de export și care oferă salarii mari, crescându-și astfel și magnetismul pentru talente.

La nivel județean, Timișul înregistrează un excedent al balanței comerciale pentru următoarele secțiuni ale Nomenclatorului Combinat, în 2019 și 2020:

FIGURA 98. BALANȚA COMERCIALĂ POZITIVĂ, PE SECȚIUNI DE MĂRFURI CONFORM NOMENCLATORULUI COMBINAT, MII EURO, 2019-2020

Sursa: Baza de date INS Tempo

Se poate observa că cea mai mare valoare a balanței comerciale (unde se înscriu cele mai mari valori ale exporturilor) se înregistrează în cazul Secțiunilor XVIII Instrumente și aparate optice, respectiv XVI Mașini, aparate și echipamente electrice, categorii de produse cu un grad al complexității mult mai ridicat. Trebuie menționat un

[104] ”România Metropolitană”, Banca Mondială, 2019

aspect important: complexitatea produselor exportate este în conexiune cu complexitatea economică. Complexitatea produselor din domenii precum industria chimică, mașini & echipamente (sunt considerate cele mai complexe industrii) este determinată mai ales de acele companii care au o concentrare mare a angajaților înalt calificați și ale căror competențe nu pot fi replicate cu ușurință, oferindu-le un nivel ridicat de diferențiere[105]. Pentru a fi competitiv pe termen lung, Timișul trebuie să continue să producă și să exporte produse complexe și cu consumuri intermediare mai reduse.

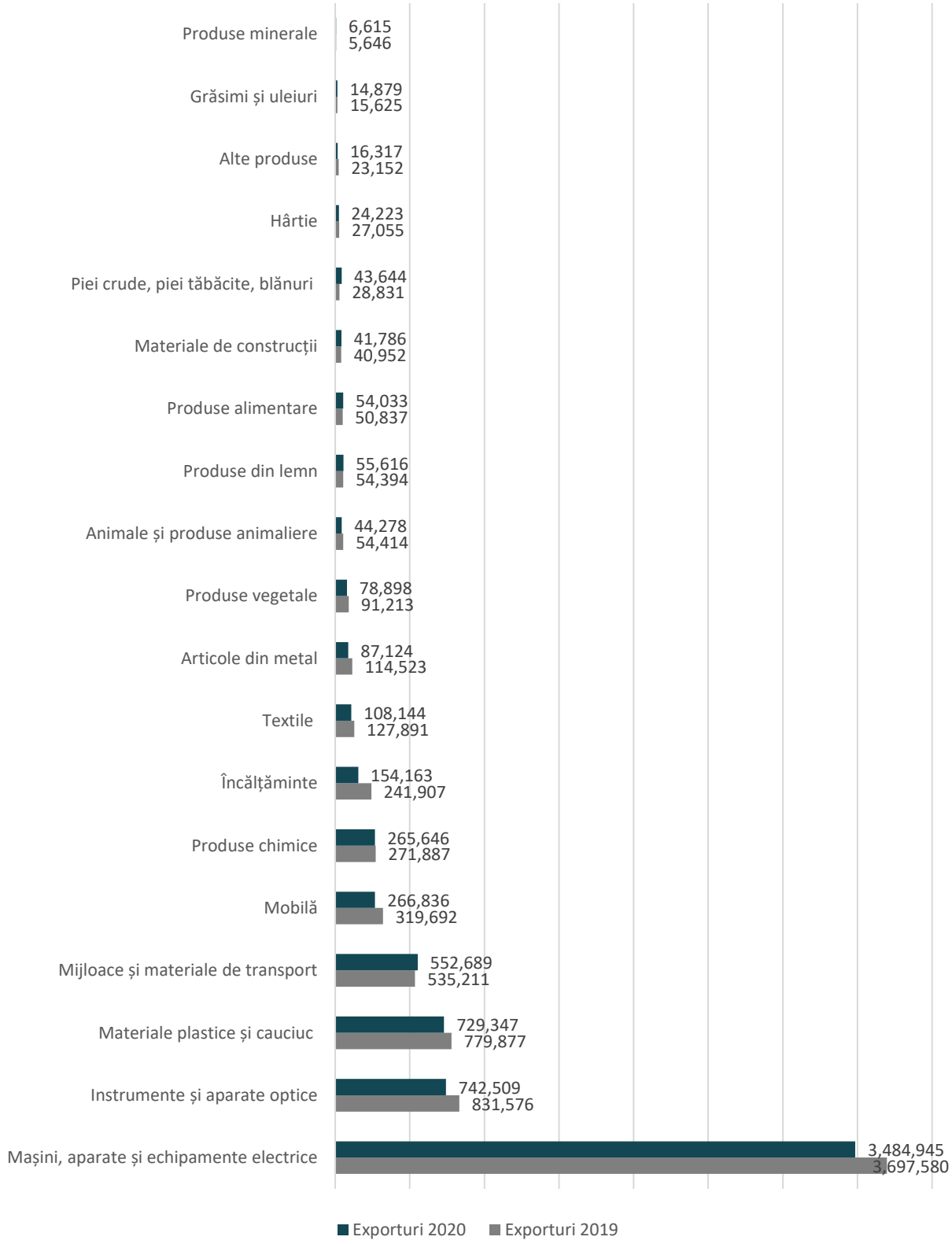
Mai specific, în anul 2020, ultimul an pentru care există date disponibile la nivel de capitole cu balanță comercială pozitivă, situația, similară cu cea înregistrată în anul 2019, stă în felul următor:

- pentru Capitolul 85 – ”Mașini, aparate și echipamente electrice și părți ale acestora” (din Secțiunea XVI), pentru Capitolul 40 – ”Cauciuc și articole din cauciuc” (din Secțiunea VII), pentru Capitolul 87 – ”Automobile, tractoare și alte vehicule terestre” (din Secțiunea XVI), pentru Capitolul 94 – ”Mobilă; Mobilier medico-chirurgical; Articole de pat și similare; Aparate de iluminat nedenumite” (din Secțiunea XX), pentru Capitolul 64 – „Încălțăminte” (din Secțiunea XII), pentru Capitolul 44 – Lemn (pentru Secțiunea IX) etc.se înregistrează cele mai mari valori ale soldului balanței comerciale.

Timișul contribuie cu 11% la exporturile României, poziționându-se, după cum spuneam mai sus, pe locul 2 la nivel național după Municipiul București, iar din perspectiva importurilor, pe locul 3 după Municipiul București și județul Ilfov. În context regional, în anul 2019 și în 2020, Timișul se poziționa pe primul loc, din perspectiva valorii exporturilor.

[105] The Atlas of Economic Complexity – Mapping paths to prosperity, The MIT Press

FIGURA 99. STRUCTURA EXPORTURILOR JUDEȚULUI TIMIȘ ÎN ANUL 2019 ȘI 2020, MII EURO

Sursa: Baza de date INS Tempo

Companiile din județul Timiș au exportat în anul 2019, dar și în 2020, mai ales mașini, aparate și echipamente electrice (51% din totalul exporturilor), instrumente și aparate optice (11%), materiale plastice (11%, mai ales

cauciuc). Conform Direcției Regionale Vamale Timișoara, topul celor mai mari exportatori din județul Timiș este următorul:

TABEL 16. PRINCIPALII EXPORTATORI AI JUDEȚULUI TIMIȘ (EXTRA UE[106])

	DENUMIRE EXPORTATOR	LOCALITATE EXPORTATOR	TOTAL VALOARE STATISTICĂ (LEI)
1	APTIV TECHNOLOGY SERVICES & SOLUTI	SÂNNICOLAU MARE	649,863,735
2	CONTINENTAL AUTOMOTIVE PRODUCTS	TIMIȘOARA	643,384,143
3	DRM DRAXLMAIER AUTOMOTIVE SRL	TIMIȘOARA	552,384,006
4	ELSTER ROMETRICS SRL	GIARMATA	179,635,989
5	CONTINENTAL AUTOMOTIVE ROMANIA SRL	TIMIȘOARA	153,998,536
6	ADIENT SRL	JIMBOLIA	129,580,335
7	HELLA ROMANIA SRL	GHIRODA	124,975,189
8	ZOPPAS INDUSTRIES ROMANIA SRL	SÂNNICOLAU MARE	117,777,763
9	HAMILTON CENTRAL EUROPE SRL	GIARMATA	117,671,614
10	TRW AUTOMOTIVE SAFETY SYSTEMS SRL	TIMIȘOARA	110,167,158

Sursa: Direcția Regională Vamală Timișoara, 2021

O bună parte dintre exportatorii de mai sus se află în topul celor mai mari 100 de exportatori din economia României.

Față de anul 2011, se constată scăderi importante în ceea ce privește exporturile de încălțăminte, textile, piei crude. Creșteri semnificative în intervalul de analiză sunt înregistrate în ceea ce privește exporturile de grăsimi și uleiuri animale, produse chimice, produse alimentare, instrumente și apare optice, mașini, aparate și echipamente electrice, produse minerale, metale, mobilă. La nivel național și din perspectiva valorii exporturilor pe secțiunile din Nomenclatorul Combinat, județul Timiș se poziționează după cum urmează:

TABEL 17. POZIȚIONAREA JUDEȚULUI TIMIȘ DIN PERSPECTIVA VALORII EXPORTURILOR PE SECȚIUNILE DIN NOMENCLATORUL COMBINAT

COD NC	SECȚIUNI, CAPITOLE DIN NC	POZIȚIE LA NIVEL NAȚIONAL, 2019	POZIȚIE LA NIVEL NAȚIONAL, 2020
I	Animale vii și produse animale	8	7
II	Produse vegetale	4	3
III	Grăsimi și uleiuri animale sau vegetale	4	6
IV	Produse alimentare, băuturi, tutun	5	6
V	Produse minerale	11	7
VI	Produse chimice	3	4
VII	Materiale plastice, cauciuc și articole din acestea	3	1
VIII	Piei crude, piei tăbăcite, blănuri și produse din acestea	4	2
IX	Produse de lemn, plută și împletituri din nuiele	8	9
X	Hârtie și articole din acestea	5	8

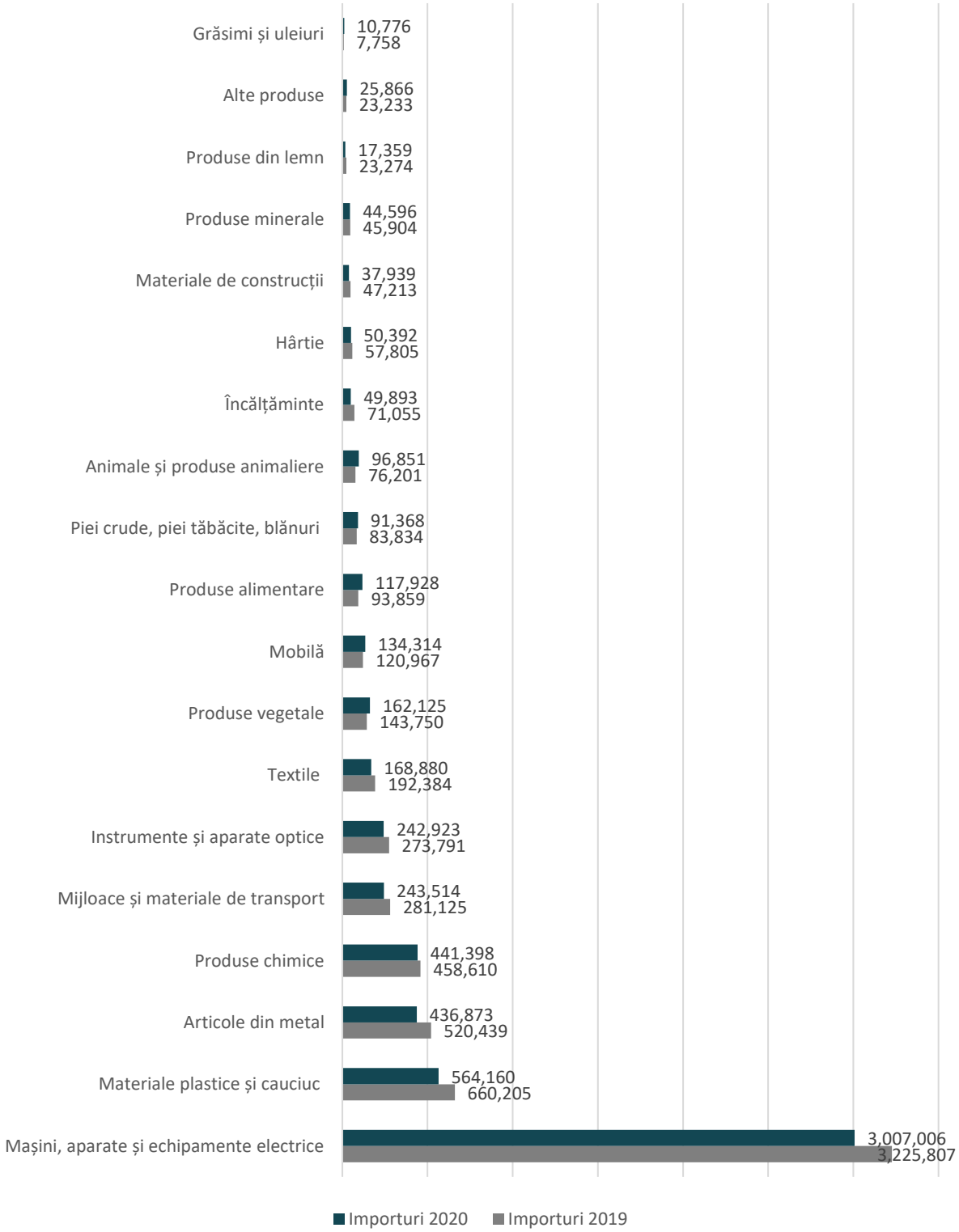
[106] Datele au fost primite de la Direcția Vamală Timiș și se referă doar la importurile Extra-UE.

COD NC	SECȚIUNI, CAPITOLE DIN NC	POZIȚIE LA NIVEL NAȚIONAL, 2019	POZIȚIE LA NIVEL NAȚIONAL, 2020
XI	Textile și articole din acestea	5	11
XII	Încălțăminte, pălării, umbrele și articole similare	1	3
XIII	Articole din piatră, ciment, ceramică, sticlă și alte materiale similare	4	4
XV	Metale comune și articole din acestea	14	16
XVI	Mașini, aparate și echipamente electrice; aparate de înregistrat sau de reprodus sunetul și imagini	1	1
XVII	Mijloace de transport	7	7
XVIII	Instrumente și aparate optice, fotografice, cinematografice, de măsură, de control sau precizie	1	1
XX	Mărfuri și produse diverse (mobilă)	3	3

Sursa: Baza de date INS Tempo

În ceea ce privește importurile realizate de companiile din județul Timiș în anul 2020, cea mai mare pondere o aveau mașinile, aparatele și echipamentele electrice (50% din total), materialele plastice (10%), metalele comune (8%), produsele chimice (7%), mijlocele și materialele de transport (4%).

FIGURA 100. STRUCTURA IMPORTURILOR JUDEȚULUI TIMIȘ ÎN ANUL 2019 ȘI 2020, MII EURO

Sursa: Baza de date INS Tempo

E important să punctăm faptul că între 2019-2020, importurile au scăzut mai ales în cazul produselor complexe. S-a remarcat mai sus faptul că județul exportă semnificativ produse ale industriei construcțiilor de mașini, cea a componentelor, echipamentelor electrice și accesoriilor auto, mărfuri cu o valoare adăugată mare, dar în același timp, importă bunuri din aceleași categorii, aducând componente necesare lanțului de valoare intern sau pentru

mărirea capacităților de producție existente. **Recomandarea prezentată în strategia anterioară 2014-2020 este valabilă și în prezent: producția locală ar trebui să se dezvolte în vederea înlocuirii parțiale a importurilor de mașini, iar integrarea locală, reprezentând dezvoltarea unui lanț de furnizori în proximitatea producătorilor, este o prioritate.**

TABEL 18. PRINCIPALII IMPORTATORI AI JUDEȚULUI TIMIȘ (EXTRA UE[107])

	DENUMIRE IMPORTATOR	LOCALITATE DESTINAȚIE	TOTAL VALOARE STATISTICĂ (LEI)
1	DAR DRAXLMAIER AUTOMOTIVE SRL	Timișoara	1,235,687,879
2	CONTINENTAL AUTOMOTIVE ROMANIA SRL	Timișoara	825,201,832
3	APTIV TECHNOLOGY SERVICES & SOLUTI	Sânnicolau Mare	823,641,931
4	MADIROM PROD SRL	Timișoara	249,941,151
5	CONTINENTAL AUTOMOTIVE PRODUCTS	Timișoara	216,899,222
6	HELLA ROMANIA SRL	Ghiroda	210,757,257
7	TRW AUTOMOTIVE SAFETY SYSTEMS S.R.	Timișoara	115,782,497
8	VALEO LIGHTING INJECTION SA	Giarmata	94,812,640
9	ZOPPAS INDUSTRIES ROMANIA SRL	Sânnicolau Mare	85,331,210
10	FLEXTRONICS ROMANIA S.R.L	Timișoara	82,293,314
11	SUMIDA ROMANIA SRL	Jimbolia	74,062,156

Sursa: Direcția Regională Vamală Timișoara, 2021

Conform informațiilor primite de la Agenția Națională de Administrare Fiscală (ANAF)[108], principalele țări partenere, non-UE, cu care operatorii economici din județul Timiș au derulat operațiuni de export și import, în anul 2020, sunt prezentate mai jos în funcție de valoarea statistică a bunurilor exportate și importate.

TABEL 19. PRINCIPALELE ȚĂRI PARTENERE NON-UE - EXPORTURI

BUNURILE EXPORTATE	ȚARA PARTENERĂ	PONDEREA EXPORTULUI BUNULUI ÎN ȚARA PARTENERĂ DIN TOTAL EXPORTURI	VALOAREA EXPORTULUI ÎN ȚARA PARTENERĂ (LEI)
40 Cauciuc și articole din cauciuc	Turcia	33%	215,221,618
85 Mașini, aparate și materiale electrice	Turcia	24%	120,627,102
90 Instrumente și aparate optice	Emiratele Arabe Unite	32%	130,546,842
84 Reactori nucleari, boilere	Elveția	19%	49,109,798
87 Automobile, tractoare	Turcia	65%	109,860,826
94 Mobilă	Mexic	61%	82,442,845
39 Materiale plastice	Serbia	30%	20,038,657
73 Produse din fontă, oțel	Serbia	42%	22,274,866
34 Săpun	Elveția	32%	12,801,910
44 Lemn brut	Turcia	17%	5,864,540

[107] Datele au fost primite de la Direcția Vamală Timiș și se referă doar la importurile Extra UE.
[108] Agenția Națională de Administrare Fiscală (ANAF) colectează și prelucrează declarațiile vamale de export și import.

BUNURILE EXPORTATE	ȚARA PARTENERĂ	PONDEREA EXPORTULUI BUNULUI ÎN ȚARA PARTENERĂ DIN TOTAL EXPORTURI	VALOAREA EXPORTULUI ÎN ȚARA PARTENERĂ (LEI)
01 Animale vii	Bosnia și Herțegovina	67%	20,271,209
48 Hârtie	Serbia	87%	17,305,015
15 Grăsimi și uleiuri animale	Elveția	72%	12,631,262
30 Produse farmaceutice	Serbia	99%	13,397,150
63 Alte articole textile	Serbia	89%	11,825,087

Sursa: Agenția Națională de Administrare Fiscală, 2021

TABEL 20. PRINCIPALELE ȚĂRI PARTENERE NON-UE - IMPORTURI

BUNURI IMPORTATE	ȚARA PARTENERĂ	PONDEREA IMPORTULUI BUNULUI ÎN ȚARA PARTENERĂ DIN TOTAL IMPORTURI	VALOAREA IMPORTULUI ÎN ȚARA PARTENERĂ (LEI)
85 Mașini, aparate și materiale electrice	China	56%	627,693,421
84 Reactori nucleari, boilere	China	38%	93,196,764
90 Instrumente și aparate optice	China	52%	117,909,149
87 Automobile, tractoare	China	50%	103,254,823
40 Cauciuc și articole din cauciuc	Malaysia	23%	42,049,819
39 Materiale plastice	Serbia	29%	44,945,705
73 Produse din fontă, oțel	Belarus	28%	29,056,007
72 Fontă, fier, oțel	Japonia	31%	16,440,739
08 Fructe comestibile	Costa Rica	65%	30,989,452
76 Aluminiu	China	73%	33,347,685
59 Țesături impregnate	Republica Coreea	76%	33,316,912
94 Mobilă	China	58%	23,915,366
27 Combustibili și uleiuri minerale	Serbia	83%	28,135,657
64 Încălțăminte	Serbia	49%	15,129,697
63 Alte articole textile	China	77%	19,333,455

Sursa: Agenția Națională de Administrare Fiscală, 2021

Conform datelor din sistemele INTRASTAT (pentru comerțul intra-UE) și EXTRASTAT (pentru comerțul extra-UE), se poate concluziona că doar 8% din exporturile județului Timiș sunt realizate cu țări partenere extra-UE și aproximativ 10% din importuri sunt realizate cu țări non-UE.

Cele mai pronunțate deficite comerciale sunt înregistrate pentru următoarele categorii de bunuri și cu următoarele țări partenere:

1. Mașini, aparate și materiale electrice – dependență de importurile din China
2. Materiale plastice – dependență de importurile din Serbia
3. Produse din fontă, fier și oțel – dependență de importurile din Belarus
4. Fontă, fier și oțel – dependență de importurile din Japonia
5. Fructe comestibile – dependență de importurile din Costa Rica

Comerțul extra-UE nu a fost afectat de pandemia de COVID-19, valoarea totală rămânând aproximativ aceeași atât în cazul importurilor, cât și în cel al exporturilor. De asemenea, nu s-a schimbat nici situația comercială cu partenerii de comerț din prisma bunurilor importate și exportate.

Pentru categoria de bunuri ”Mașini, aparate și materiale electrice”, importurile se realizează preponderant din China, Hong Kong, Tunisia, Elveția, Taiwan etc., și se exportă în Turcia, Serbia, China, însă în valori mai mici. Comerțul cu aceste mărfuri înregistrează un surplus comercial mai ales în relația cu Turcia, Serbia, Elveția, Statele Unite, Republica Coreea, India etc.

Ca regulă generală se constată o preferință pentru importurile extra-UE de bunuri din China, Serbia, Hong Kong, Turcia, Taiwan, Elveția, Thailanda, Republica Coreea. Exporturile extra-UE sunt orientate mai ales către Turcia, Elveția, Statele Unite, Serbia, Mexic, Emiratele Arabe Unite, China etc.

INDICATORUL AVANTAJULUI COMPARATIV [109] – POTENȚIALUL DE SPECIALIZARE DIN PERSPECTIVA COMERȚULUI EXTERIOR

Deschiderea economiei județene către cea internațională a determinat conturarea unor specializări noi, în care cunoașterea avantajelor comparative și a celor competitive capătă o importanță primordială. La baza specializării sectoriale pe produse și servicii stau avantajele comparative.

Specializarea unei anumite unități teritoriale, fie că e localitate, județ, regiune sau țară, într-un anumit sector poate fi măsurată prin intermediul mai multor indicatori, printre care și “avantajul comparativ aparent sau revelat”[110]. Prin intermediul acestui indicator se pot determina sectoarele slabe sau puternice ale unui județ. Rezultatele obținute din formula de calcul a avantajului comparativ sunt favorabile dacă valoarea indicatorului este supraunitară, caz în care grupa de produse sau produsul considerat este mai eficient comercializat comparativ cu comerțul pe țară, și nefavorabile atunci când acesta are valori subunitare, situație în care apare un dezavantaj comparativ. Astfel, indicatorul RCA (Balassa) raportează exporturile înregistrate la nivelul unei categorii de produse la valorile totale ale exporturilor, făcând în același timp corelația între nivelul județean și cel național.[111]

Analizând valorile indicatorului RCA pentru intervalul 2011-2020, se remarcă faptul că nivelul exporturilor indică un număr mai ridicat de produse ce prezintă avantaje comparative la nivelul județului Timiș. Rămân cu avantaje

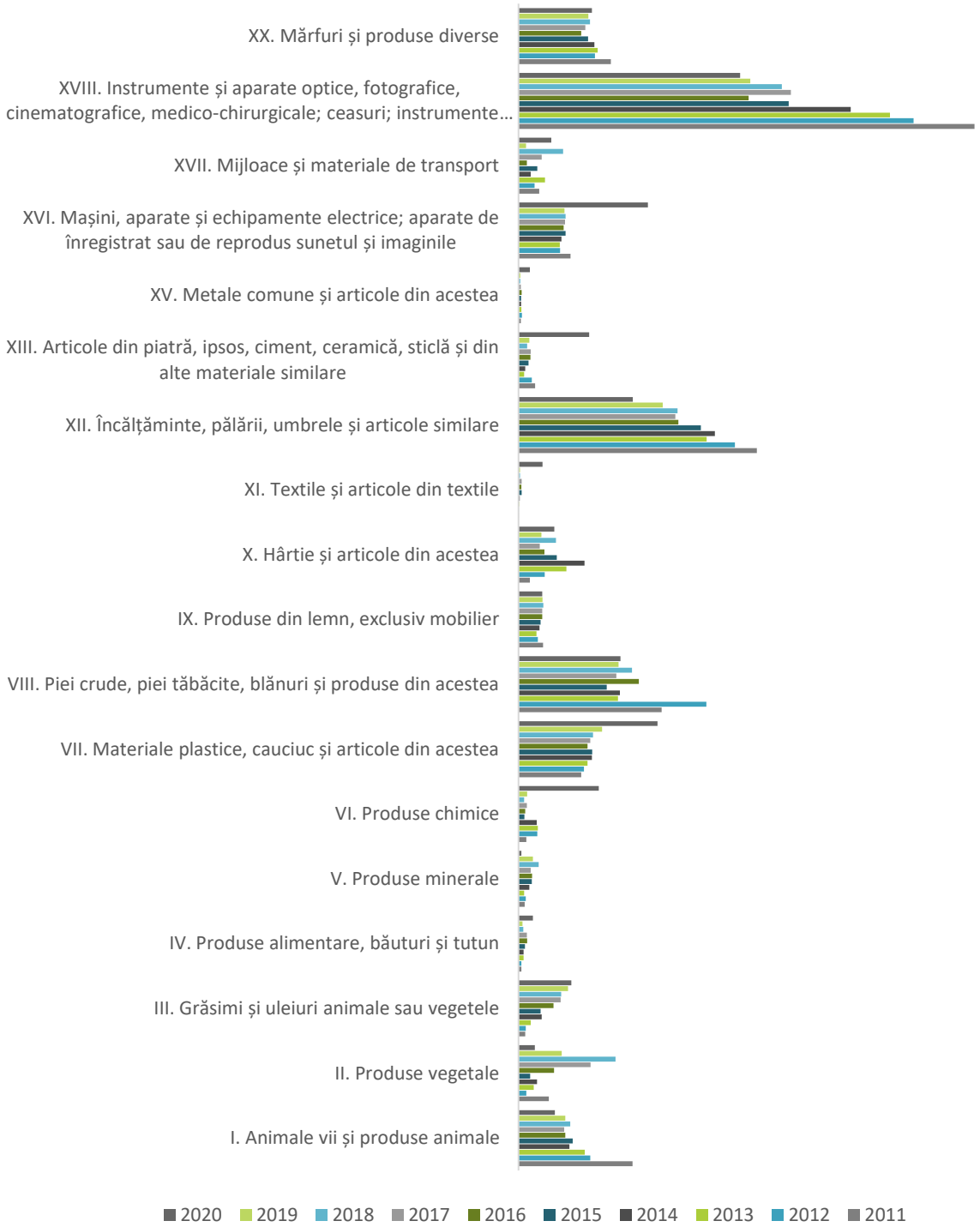
[109] Datele privind comerțul internațional de bunuri sunt stabilite în funcție de sediul social din Registrul Statistic al Întreprinderilor (REGIS) al agenților economici care au realizat exporturile/importurile de bunuri. Fiecare operator economic care realizează schimburi de bunuri cu alte state membre ale UE ce depășesc un anumit prag valoric are obligația de a furniza date pentru sistemul statistic. În completarea chestionarului pentru furnizorii de informații statistice Intrastat, operatorii trebuie să ofere date despre sediul executiv al unității, adică acela unde se desfășoară efectiv activitatea și să declare dacă acesta coincide cu sediul administrativ (social). În cazul în care cele două nu coincid, atunci operatorii trebuie să declare adresa sediului executiv unde unitatea își desfășoară efectiv activitatea. În majoritatea cazurilor, conform rezultatelor obținute, putem trage concluzia că aceștia declară adresa sediului social. Din acest motiv, informațiile referitoare la comerțul exterior trebuie tratate cu o oarecare rezervă.

[110] Zaman Gheorghe, Sistemul de indicatori ai competitivităţii româneşti în contextul dezvoltării durabile

[111] Formula de calcul utilizată este RCA=(Xij/Xit)/(Xnj/Xnt), unde Xij = exportul produsului j la nivel județean, Xit = valoarea totală a exporturilor la nivel județean, Xnj = exportul produsului j la nivel național și Xnt = valoarea totală a exporturilor la nivel național. O valoare supraunitară indică un avantaj comparativ al respectivei categorii de produse.

comparative raportat la național, pe întregul intervalul de analiză, instrumentele și aparatele optice, încălțămintea, pieile crude și materialele plastice, cauciuc.

FIGURA 101. EVOLUȚIA INDICATORULUI RCS (BALASSA) DE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ ÎN PERIOADA 2011-2020

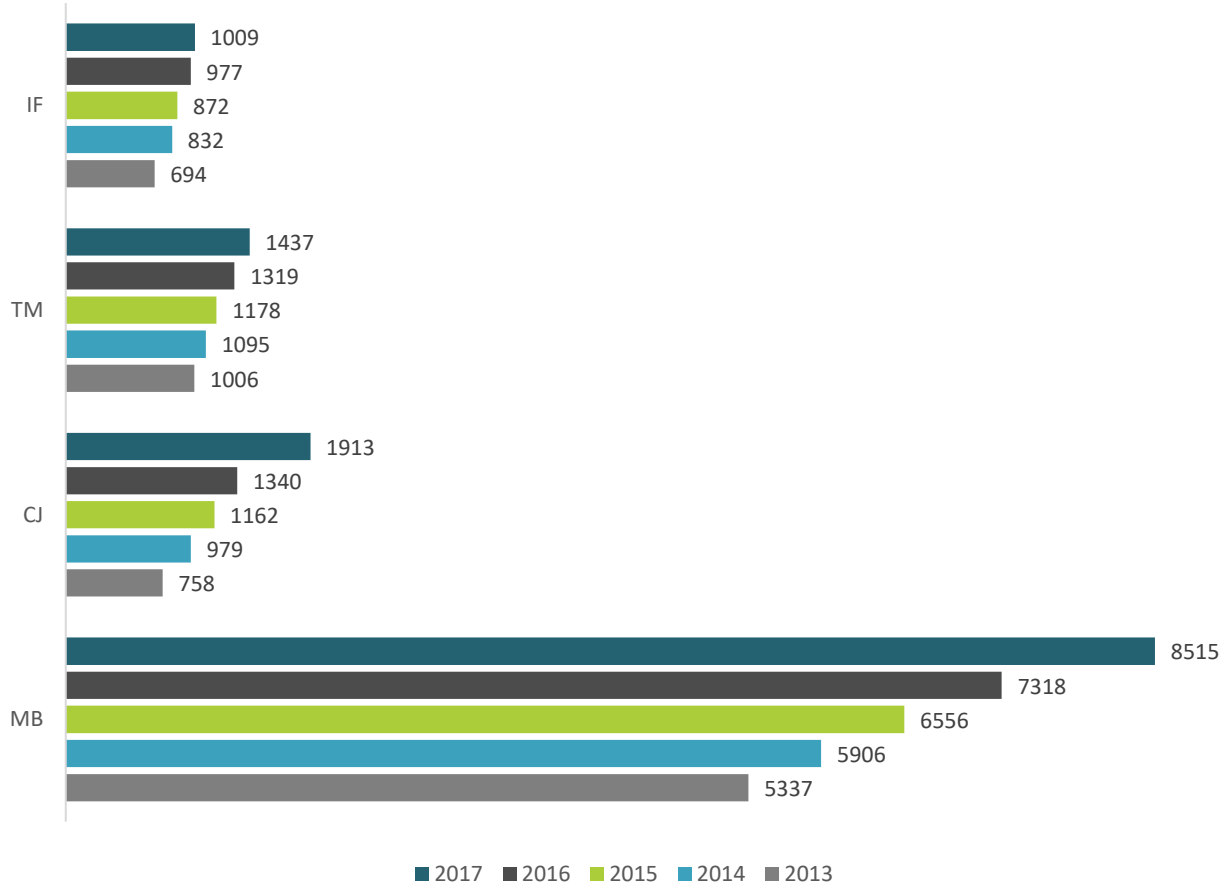

Sursa: Baza de date INS Tempo

La nivel de grupă de mărfuri din nomenclatorul combinat, avantajele comparative s-au înregistrat, în anul 2019, pentru uleiurile esențiale; zinc; vapoare, nave și structuri plutitoare; reactori nucleari; articole din piatră; materiale plastice; mobilă; articole textile; produse ale industriei chimice; articole din metale comune; fibre sintetice; jucării, jocuri; extracte tanante sau colorante; produse fotografice sau cinematografice; covoare; combustibili și uleiuri minerale; săpun; cacao și preparate din cacao; instrumente muzicale. Din păcate, o bună parte dintre produsele prezentate mai sus sunt în principal intensive în materii prime, ceea ce poziționează Timișul la începutul lanțurilor de valoare globale, fără o valoare adăugată prea mare, urmând ca aceste materii prime să fie prelucrate în exterior, iar mai apoi importate în România la un preț pe măsură. În anul 2020, s-au înregistrat avantaje comparative pentru săpunuri; instrumente și aparate optice; produse ceramice; cauciuc; mașini, aparate și echipamente electrice etc.

Conform Băncii Naționale a României, serviciile înregistrează o balanță comercială pozitivă la nivel de țară, pentru majoritatea tipurilor de servicii. Județul Timiș contribuie în medie cu 7% la exporturile naționale de servicii, iar în intervalul de timp pentru care există date, s-a constatat o creștere semnificativă a contribuției – cu 43%. Timișul ocupă poziția a treia după Municipiul București și județul Cluj la nivel național, din perspectiva exporturilor de servicii. Valorile cele mai mari ale exporturilor s-au îndreptat către Germania, în proporție de 17%, Italia – 11%, Franța – 9%.

FIGURA 102. STRUCTURA EXPORTURILOR DE SERVICII, SITUAȚIE COMPARATIVĂ ÎN MILIOANE EURO

Sursa: Banca Națională a României

6.9. ANALIZA SECTORULUI AGRICOL ȘI AL PRODUSELOR ALIMENTARE

6.9.1. FONDUL FUNCIAR ȘI PROPRIETATEA AGRICOLĂ

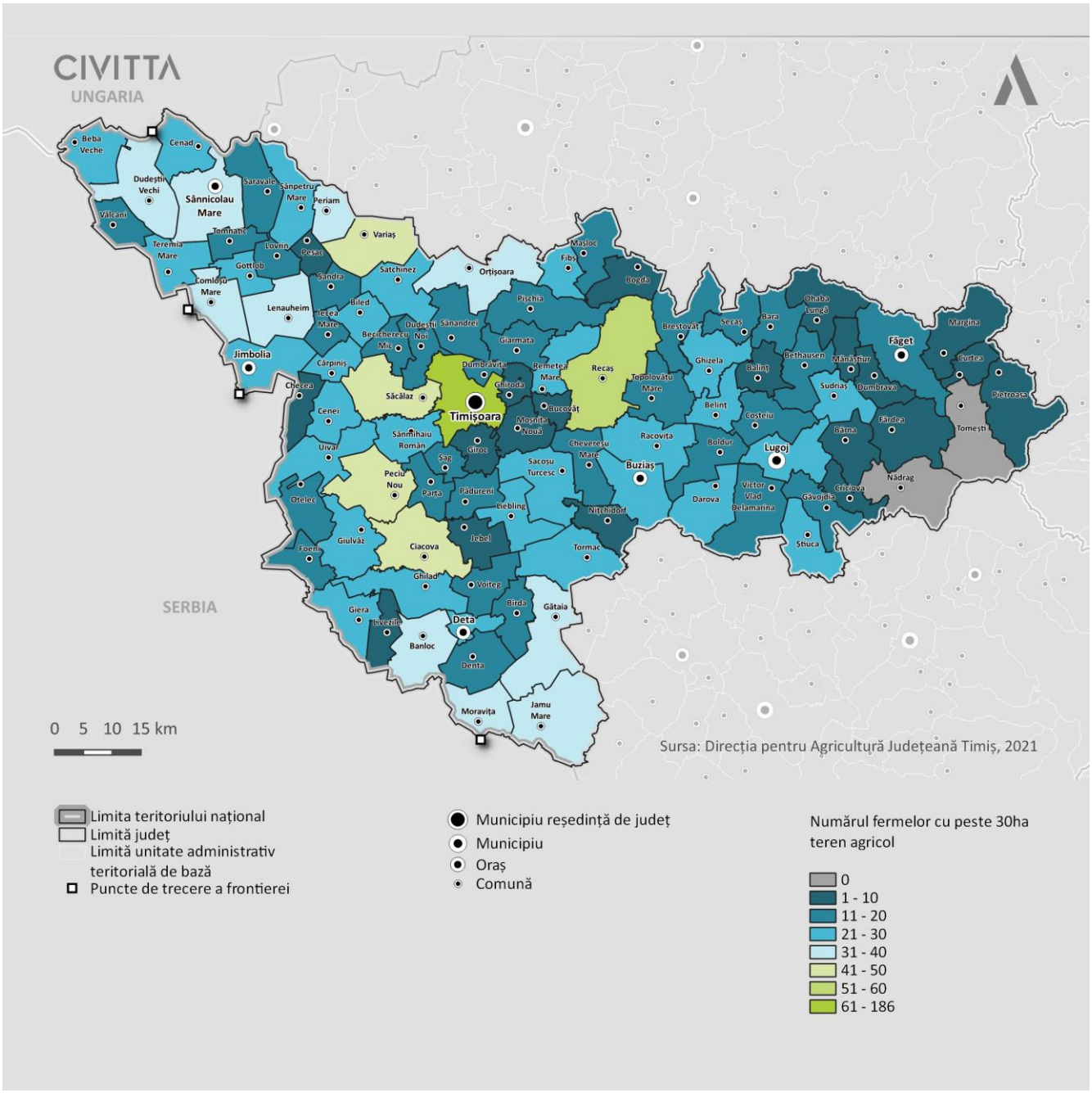
Solul județului Timiș oferă condiții favorabile pentru cultura cerealelor (cu potențial de diferențiere în cultivarea porumbului) și pentru viticultură (îi conferă județului o poziție de lider în clasamentul național). Are un potențial care poate fi exploatat în ceea ce privește efectivul de porcine.

Suprafața județului Timiș se situează pe primul loc în clasamentul județelor României, cu o mărime de 869.665 ha. Suprafața agricolă (691.299 ha) reprezintă aproape 80% din suprafața totală a județului[112], 37% din suprafața agricolă a Regiunii Vest și 4.7% din suprafața agricolă a României. Terenurile agricole reprezintă cea mai importantă rezervă naturală a teritoriului județean.

În prezent, terenurile agricole aparțin aproape în totalitate (97%) sectorului privat și în proporție de doar 3% sectorului de stat, după cum rezultă din datele statistice pe anul 2014, ultimul an pentru care există statistici oficiale. Din punct de vedere calitativ, doar 23% din terenurile agricole prezintă un potențial productiv bun și foarte bun (calitate I și II).

[112] https://groningen.nl/zaken-doen/economisch-klimaat/de-regionale-economie – conform statisticilor, provincia Groningen înregistrează 70% terenuri agricole, din suprafața totală, o caracteristică similară cu cea a județului Timiș.

FIGURA 103. NUMĂRUL FERMELOR CU PESTE 30 HA TEREN AGRICOL

Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș

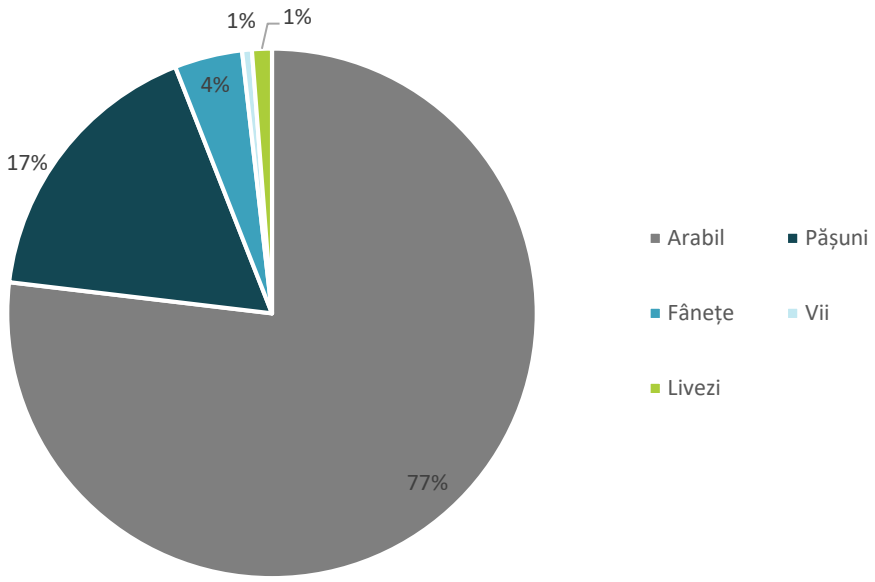
Pentru județul Timiș, problema ameliorărilor funciare a fost și este acută deoarece terenurile agricole sunt afectate de diverși factori limitativi ai capacității productive: exces frecvent de apa în sol, secetă frecventă, eroziunea solului prin apă, compactarea solului datorită lucrărilor executate necorespunzător etc. Astfel crearea unui sistem de canale, care să asigure o depozitare a apei în exces și apoi o redistribuie în timp de secetă, ar asigura folosirea unei resurse naturale importante în acest sector (conform bune practici în Olanda, în special).[113]

La sfârșitul anului 2019, suprafața terenurilor amenajate cu lucrări de irigații și suprafața agricolă irigată în județul Timiș era de 15.510 ha (2.3% din suprafața agricolă a județului). Aceasta este constantă din 2012, așadar

[113] Strategia de Dezvoltare Economico-Socială a județului Timiș 2015-2020/2023, pag. 55

recomandarea menționată în strategia anterioară și prezentată mai sus ar trebui să fie preluată în continuare și implementată în următoarea perioadă de programare.

FIGURA 104. SUPRAFAȚA AGRICOLĂ PE CATEGORII DE TERENURI, 2014, JUDEȚUL TIMIȘ, HA

Sursa: INS, Tempo Online, 2021

Suprafața arabilă deține ponderea cea mai ridicată în cadrul suprafeței agricole a județului (531.472 ha – 61%), terenurile arabile având o frecvență mai mare (peste 90% din teritoriu) în Câmpia Torontalului și a Timișului. În celelalte zone de câmpie, procentul terenurilor arabile variază între 80 și 90%. În zona dealurilor, terenurile arabile reprezintă între 40 și 65% din suprafața agricolă, iar în zona Munților Poiana Ruscă, frecvența terenurilor arabile scade sub 10%. Suprafața arabilă a crescut cu 664 ha. Suprafețele cu pășuni (118.671 ha) și fânețe (28.632 ha) reprezintă 21% din suprafața agricolă a județului. Suprafețele cu pășuni și fânețe sunt frecvente în partea de est a județului și mai restrânse ca suprafață în zona de contact dintre dealuri și câmpii.

Conform strategiei de dezvoltare economico-socială aferentă perioadei de programare 2014-2020, județul Timiș are nu numai o suprafață agricolă raportată la populație suficient de mare pentru a putea fi valorificată în scopuri lucrative, ci și o calitate ridicată a terenurilor. Două treimi din localitățile județului sunt caracterizate printr-un potențial agricol ridicat, fie pentru culturile de cereale, fie pentru culturile de plante tehnice și legume, fie un potențial mare de creșterea animalelor. Dispunerea teritorială a ariilor de potențial evidențiază o zonă cu un complex de funcții situate în partea de nord a județului, în apropiere de municipiul Timișoara. Este vorba despre localitățile Satchinez, Orțișoara, Sânandrei, Pișchia. Calitatea terenurilor din această zonă se pretează cumulativ culturilor de cereale, de plante tehnice, cultivarea legumelor, plantarea pomilor fructiferi și pentru creșterea animalelor.

Structura terenurilor agricole, după cum se poate observa în figura de mai sus, cuprinde o mare suprafață de teren arabil, 77% din totalul suprafeței agricole încadrându-se acestui tip de folosință. Evoluția suprafeței cultivate în ultimii ani nu a variat semnificativ, înregistrând mici fluctuații și o dinamică a anului 2014 raportat la 2011 ușor negativă, suprafața agricolă scăzând cu 1.735 ha. După forma de proprietate a suprafețelor cultivate, se constată un trend fluctuant mai accentuat și cu o scădere cu 35% în perioada de raportare 2008-2019, pentru suprafețele cultivate în cadrul exploatațiilor agricole individuale, dar și faptul că ponderea acestora din suprafețele cultivate a început să scadă: de la 60%, în 2008, la 31% în 2019. acestea reprezintă ca și pondere mai mult de jumătate din suprafețele cultivate. Suprafața efectiv cultivată din suprafața arabilă are o valoare importantă, ajungând la o pondere de cca.80% din totalul suprafeței arabile în anul 2014 și reprezintă, la un alt nivel de comparație, aproximativ jumătate (49.96%) din suprafața cultivată totală a Regiunii Vest și 5.5% din cea a României.

TABEL 21. EVOLUȚIA SUPRAFEȚEI CULTIVATE PE FORME DE PROPRIETATE, JUDEȚUL TIMIȘ

	2006	2009	2012	2015	2019
Total	434.918	384.000	411.418	445.738	500.330
Sector privat	430.384	383.138	406.432	440.402	496.111
Exploatații agricole individuale	288.991	242.166	187.119	149.807	153.615

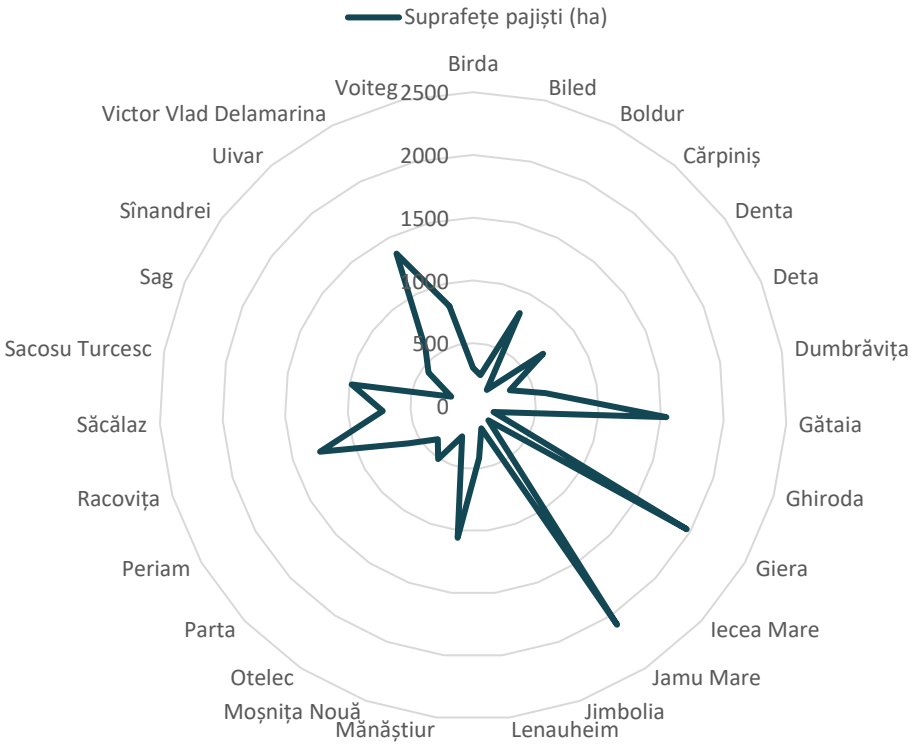
Sursa: INS, Tempo Online, 2021

Situația trendului negativ mai accentuat al suprafețelor cultivate în cadrul exploatațiilor individuale evidențiază vulnerabilitatea acestor forme de valorificare a potențialului agricol în contextul unei perioade de recesiune economică, trend care s-a menținut până în anul 2017, după care a început să crească ușor.

Pajiștile și fânețele reprezentau 4.14% din suprafața agricolă totală a județului. În anul 2019, pajiștile cu valoare naturală ridicată se-ntindeau pe o suprafață de 18.879 ha, în scădere cu aproximativ 10.000 ha, față de anul 2014.

Cele mai mari întinderi cu pajiști se întâlnesc în următoarele localități:

FIGURA 105. SITUAȚIA PAJIȘTILOR CU VALOARE NATURALĂ RIDICATĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2019

Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș

Cele mai întinse suprafețe cu pajiști în regăsesc în Jamu Mare, Giera, Gătaia, Victor Vlad Delamarina, Racovița, Mănăștiur.

6.9.2. STRUCTURA PRODUCȚIEI VEGETALE

Caracterul preponderent cerealier al structurii de producție reprezintă un aspect negativ al agriculturii județene. Ponderea suprafețelor ocupate de cereale în toate zonele este ridicată, chiar dacă în unele zone acestea nu dispun de condiții agro-pedoclimatice favorabile pentru cultivare. Anual, producția de cereale are oscilații în funcție de condițiile climatice, dar este influențată și de resursele financiare de care dispun producătorii agricoli pentru

înființarea culturilor. Suprafețele cultivate cu principalele culturi (vezi în tabel care sunt acestea) acopereau în anul 2019 circa 78% din suprafața totală cultivată a județului Timiș.

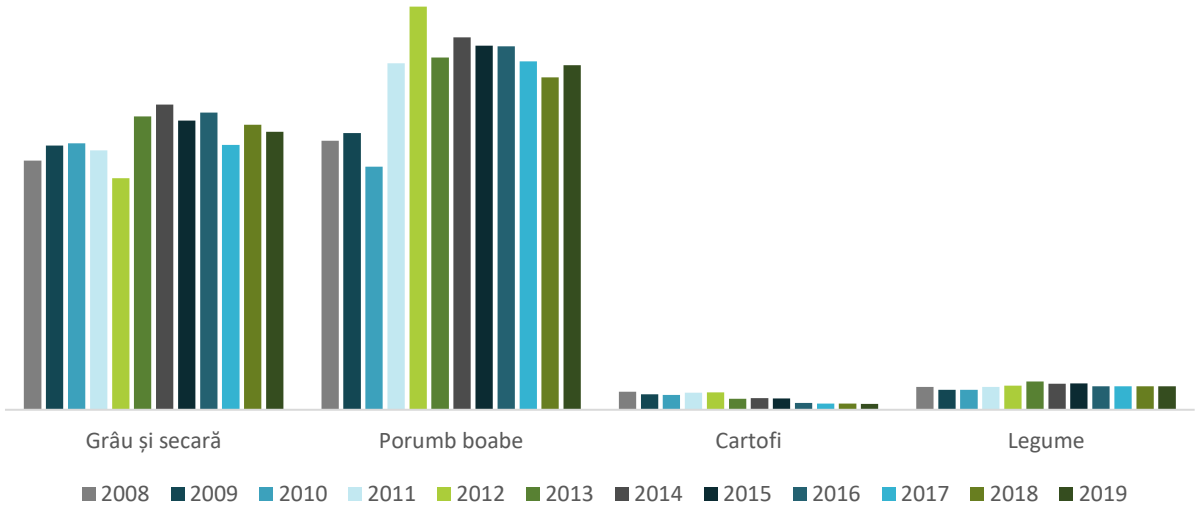
Evoluția principalelor culturi pe forme de proprietate evidențiază modificări de câteva procente de la an la an în perioada 2008-2019. În anul 2019 comparativ cu anul 2008, cea mai importantă scădere în suprafețele cultivate o are cultura de floarea-soarelui plantată în cadrul exploatațiilor agricole individuale. Această cultură, după cum se poate observa în graficul de mai jos, înregistrează o scădere de 95 procente. Din tabelul de mai jos, se observă o scădere, indiferent de forma de proprietate, a culturilor de cartofi, iar o regulă aproape generabil valabilă ține de faptul că majoritatea culturilor din exploatațiile agricole individuale au înregistrat scăderi.

TABEL 22. EVOLUȚIA SUPRAFEȚEI CULTIVATE CU PRINCIPALELE CULTURI PE FORME DE PROPRIETATE, JUDEȚUL TIMIȘ, TONE, 2008-2019

PRINCIPALELE CULTURO	2008	2011	2019	DINAMICA 2019/2008
Grâu – total	**119720**	**124640**	**133604**	**11.59**
Sector privat	119666	124524	132531	10.75
Exploatații agricole individuale	55687	54350	35257	-36.68
Porumb boabe	**129394**	**166561**	**165643**	**28.01**
Sector privat	129236	166356	164411	27.21
Exploatații agricole individuale	97125	102835	77731	-19.96
Floarea soarelui	**32832**	**29697**	**78242**	**138.31**
Sector privat	32763	29601	77800	137.46
Exploatații agricole individuale	16085	7797	745	-95.36
Cartofi – total	**8738**	**8240**	**2866**	**-67.20**
Sector privat	8738	8240	2865	-67.21
Exploatații agricole individuale	8540	8209	2835	-66.80
Legume - total	**11051**	**10933**	**11286**	**2.12**
Sector privat	11049	10925	11283	2.11
Exploatații agricole individuale	10950	10718	11145	1.78

Sursa: INS, Tempo Online, 2021

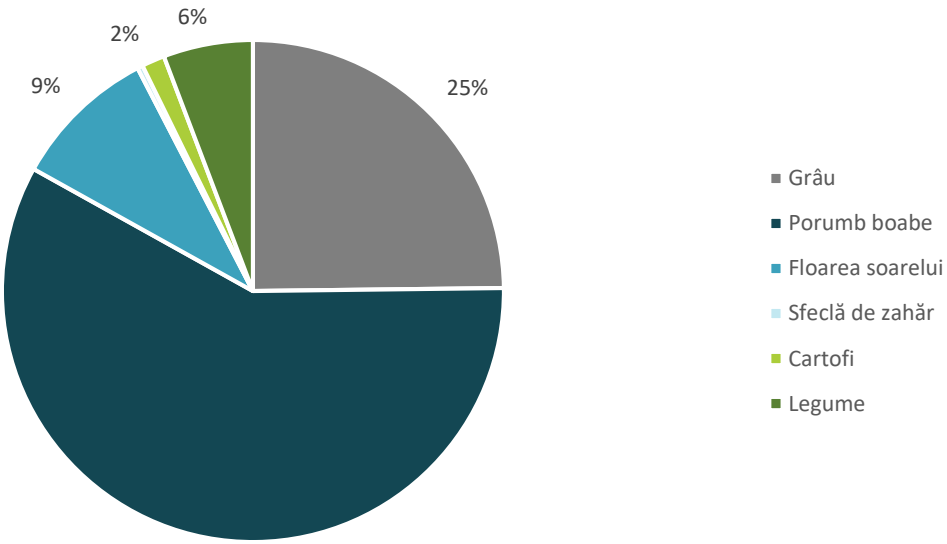
FIGURA 106. EVOLUȚIA SUPRAFEȚELOR CULTIVATE CU PRINCIPALELE CULTURI, JUDEȚUL TIMIȘ, TONE, 2008-2019

Sursa: INS, Tempo Online, 2021

Evoluția suprafețelor cultivate pe principalele culturi în 2019 evidențiază o dominanță a suprafețelor cultivate cu porumb, această cereală cumulând singură peste 58% din producția vegetală totală a celor mai importante culturi din județ.

FIGURA 107. STRUCTURA PRINCIPALELOR CULTURI, JUDEȚUL TIMIȘ, TONE, 2019

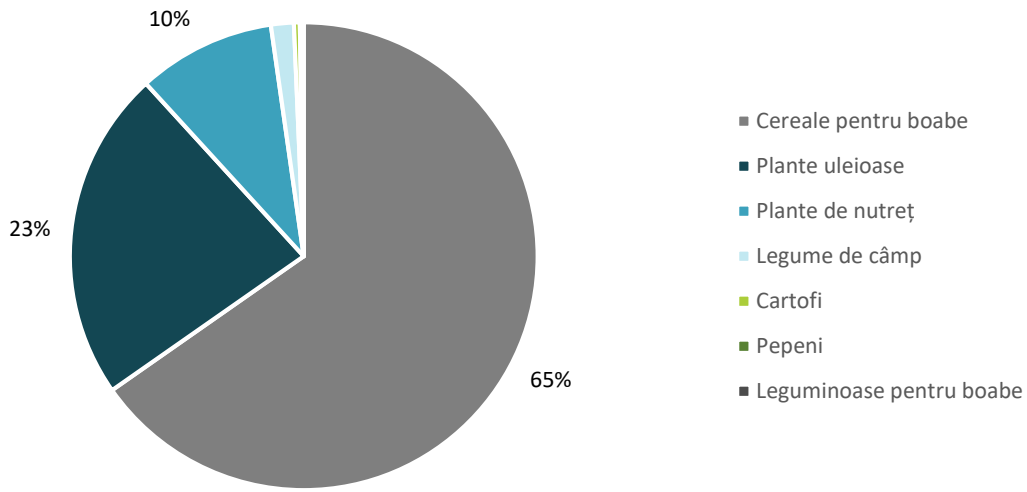

Sursa: INS, Tempo Online, 2021

Conform datelor primite de la partenerii Consiliului Județean Timiș – Direcția de Agricultură Județeană Timiș – în anul 2020, distribuția suprafețelor cultivate pe principalele culturi se prezintă conform figurii de mai jos. Ceea ce

se observă este că în anul 2020, suprafața cultivată cu cereale pentru boabe este mai mare comparativ cu cea din anul 2019.

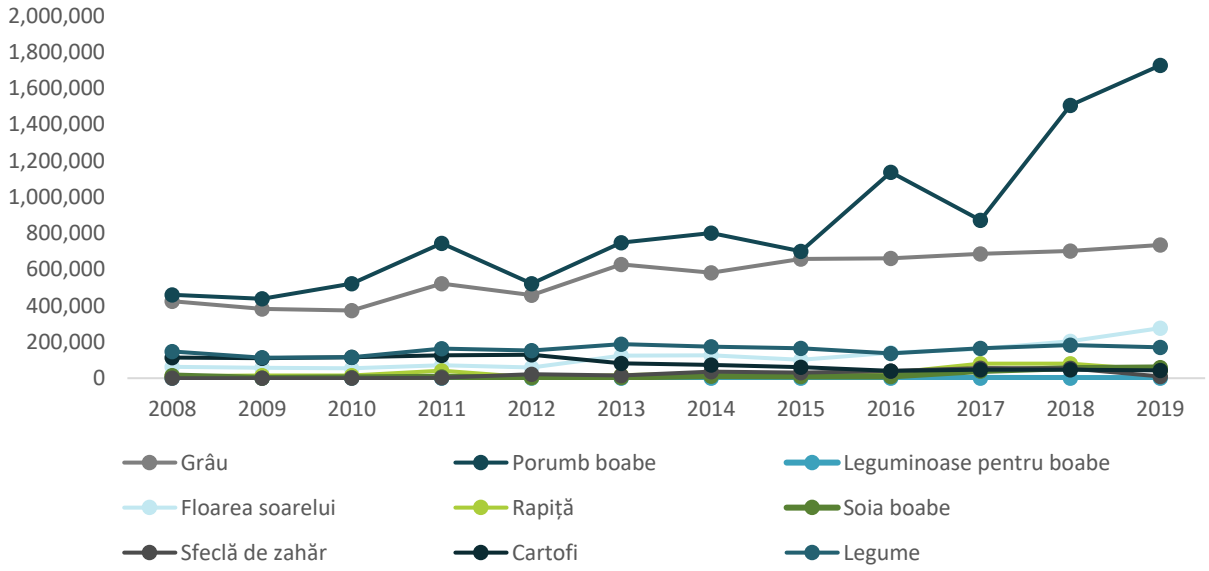
FIGURA 108. SUPRAFAȚA CULTIVATĂ PE PRINCIPALELE CULTURI, JUDEȚUL TIMIȘ, TONE, 2020

Sursa: INS, Tempo Online, 2021

În ceea ce privește producția agricolă totală, aceasta a avut o tendință de creștere în ultimii ani, fiind stimulată de creșterea gradului de modernizare a fermelor și de progresul tehnologic în domeniul principalelor input-uri agricole (mașini și utilaje agricole, îngrășăminte și produse chimice, semințe etc.). Astfel, în anul 2019, județul Timiș a generat 15% din producția națională de grâu (locul 5 la nivel național), 6% din cea de orz și orzoaică (locul 9), 19% **din cea de porumb (locul 1)**, 16% din cea de floarea soarelui (locul 3), 15% din cea de rapiță (locul 7), 8% din cea de cartofi (locul 22), 21% din cea de soia boabe (locul 2) și 12% din cea de legume (locul 5).

FIGURA 109. DINAMICA PRODUCȚIEI AGRICOLE LA PRINCIPALELE CULTURI, JUDEȚUL TIMIȘ, 2008-2019, TONE

Sursa: INS, Tempo Online, 2021

Din tabelul de mai sus, se poate observa că producția de porumb este în creștere, un avantaj pe care județul ar trebui să-l capitalizeze în continuare.

Cultura porumbului este preferată în cea mai mare parte a teritoriului județean, dominantă fiind mai ales în partea de est a județului, către zona de deal și munte, unde acest tip de cultură se pretează mai degrabă decât altele. Cele mai mari producții la cultura de porumb se înregistrează, în ordine descrescătoare în localitățile: Jimbolia, Lenauheim, Cărpiniș, Orțișoara, Comlosu Mare, Gătaia, Uivar, Checea, Dudeștii Vechi, Jamu Mare, Șandra, Sacoșu Turcesc, Teremia Mare, Banloc, Săcălaz, Recaș.[114] Producția obținută în anul 2019 se încadrează într-un interval de tone porumb, iar producția obținută la hectar pentru principalele culturi fluctuează în perioada 2008-2019 în funcție de condițiile climatice aferente anilor respectivi.

Conform datelor prezentate în strategia de dezvoltare aferentă perioadei de programare 2014-2020, județul avea un potențial mare pentru **cultura de rapiță**, avantaj privit din perspectiva creșterii cererii pentru biocombustibil. Astfel, peste jumătate din UAT-urile din județ aveau un potențial ridicat pentru acest tip de cultură: Banloc, Barna, Beba Veche, Becicherecu Mic, Belinț, Bethausen, Biled, Brestovăț, Buziaș, Cărpiniș, Chevereșu Mare,Ciacova, Comlosu Mare, Coșteiu, Criciova, Darova, Denta, Deta, Dumbrava, Dumbrăvița, Foeni, Gătaia, Găvojdia, Ghiroda, Giarmata, Giroc, Giulvăz, Jebel, Jimbolia, Lenauheim, Liebling, Lovrin, Lugoj, Mănăștiur, Mașloc, Moravița, Nițchidorf, Orțișoara, Peciu Nou, Periam, Pișchia, Racovița, Recaș, Remetea Mare, Sacoșu Turcesc, Șag, Sînandrei, Sânnicolau Mare, Sânpetru Mare, Satchinez, Teremia Mare, Timișoara, Topolovățu Mare, Tormac, Traian Vuia, Variaș și Voiteg.

TABEL 23. EVOLUȚIA PRODUCȚIEI MEDII LA HECTAR, LA PRINCIPALELE CULTURI, 2008-2019, JUDEȚUL TIMIȘ, KG/HA

TIP	2008	2012	2015	2017	2019	DINAMICA 2019/2008
Grâu – total	3549	4125	4734	5395	5501	55
Sector privat	3549	4141	4733	5398	5506	55.14
Exploatații agricole individuale	3538	3868	3900	5513	5186	46.57
Porumb boabe	3549	2695	4000	5202	10420	193.60
Sector privat	3550	2695	4000	5200	10441	194.11
Exploatații agricole individuale	3284	2009	3200	5953	8877	170.31
Floarea soarelui	1902	1920	2200	2204	3529	85.54
Sector privat	1901	1940	2201	2200	3530	85.69
Exploatații agricole individuale	1880	1029	1304	1774	2090	11.17
Cartofi – total	12278	14985	10734	14314	14565	18.62
Sector privat	12278	14985	10734	14314	14562	18.60
Exploatații agricole individuale	12132	14989	10721	14325	14420	18.85
Rapiță	1798	1993	2001	3185	2670	48.49
Sector privat	1798	1994	1983	3201	2670	48.49
Exploatații agricole individuale	880	2639	1897	-	2506	184.77

[114] Conform Strategiei de Dezvoltare Economico-Socială, pag. 60, date aferente anului 2011.

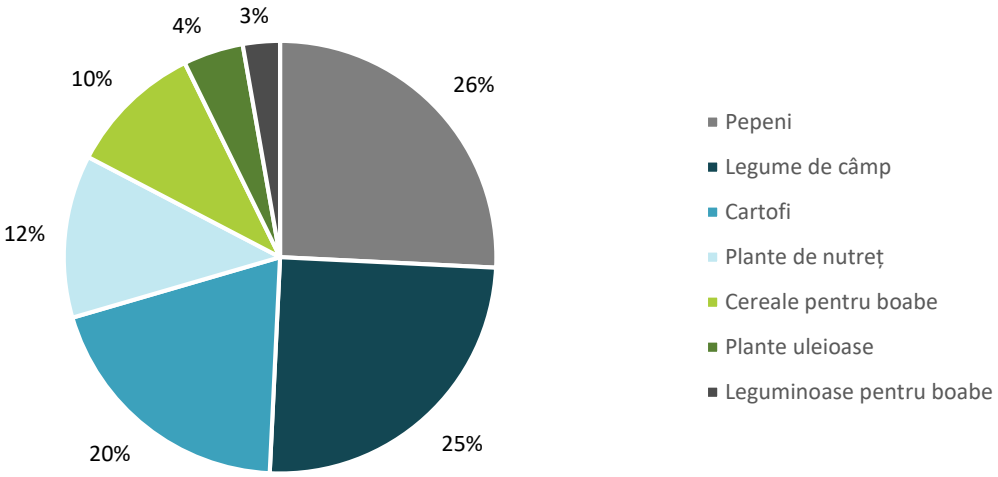
Sursa: INS, Tempo Online, 2021

Se poate observa în tabelul de mai sus că producția medie la hectar a înregistrat o creștere la majoritatea culturilor, cea mai mare fiind în cazul porumbului, mai ales pe fondul modernizării exploatațiilor agricole și a progresului tehnologic din acest domeniu la nivel global. Producția medie la hectar este mai mare în cazul sectorului privat, iar explicația constă din faptul că exploatațiile agricole individuale au un grad redus de mecanizare, cei mai mulți mici proprietari lucrând pământul manual sau cu mașini agricole învechite, fără a aplica tehnologiile moderne.

În comparație cu media regională și națională, județul Timiș înregistrează producții la hectar mai ridicate, mai ales în cazul culturilor de porumb, excepții notabile fiind culturile de secară, mazăre, fasole, rapiță (mai puțin comparativ cu media regională), sfeclă de zahăr, cartofi.

În ceea ce privește producția medie la hectar, pentru anul 2020, situația stă în felul următor:

FIGURA 110. PRODUCȚIA MEDIE PE PRINCIPALELE CULTURI, JUDEȚUL TIMIȘ, KG/HA, 2020

Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș, 2021

VITICULTURA

Suprafața de vii și pepiniere viticole reprezintă 3.17% din suprafața arabilă a județului Timiș, poziționând județul pe locul 10 în context național. În valoare absolută, peste 4.100 ha reprezintă terenuri dedicate plantațiilor de vii.

Vița de vie este o cultură cu tradiție în județul Timiș, iar suprafețele ocupate au variat de-a lungul timpului, înregistrându-se o ușoară creștere cu 4% în intervalul de analiză. Suprafața viilor de rod plasează județul Timiș, în anul 2019, pe locul 20 în context național, contribuind la suprafața regională cu aproximativ 50%, iar la suprafața națională cu aproximativ 2%.

În anii 2019 și 2020, conform datelor primite de la Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș, valorile obținute pentru cultura de viță de vie sunt următoarele:

TABEL 24. CULTURA DE VIȚĂ DE VIE

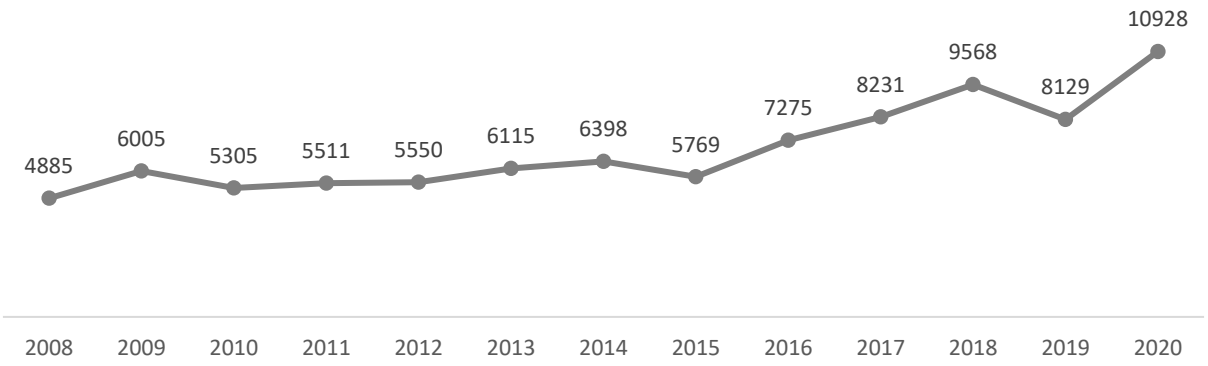
AN	SUPRAFAȚA (HA)	PRODUCȚIA TOTALĂ (TONE)	SECTOR PRIVAT		SECTOR STAT	
			SUPRAFAȚA (HA)	PRODUCȚIA TOTALĂ (TONE)	SUPRAFAȚA (HA)	PRODUCȚIA TOTALĂ (TONE)
2019	3803	30485	3803	30485	-	-

AN	SUPRAFAȚA (HA)	PRODUCȚIA TOTALĂ (TONE)	SECTOR PRIVAT		SECTOR STAT	
			SUPRAFAȚA (HA)	PRODUCȚIA TOTALĂ (TONE)	SUPRAFAȚA (HA)	PRODUCȚIA TOTALĂ (TONE)
2020	3803	41561	3803	41561	-	-

Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș, 2021

Producția de struguri este puternic dependentă de condițiile climatice, astfel că valorile fluctuează, înregistrându-se un punct de maxim în anul 2018 – 27.328 tone – plasând județul pe locul 14 în clasamentul național. În anul 2019, producția de struguri a scăzut cu aproape 4.000 tone, scădere remarcată în majoritatea județelor din țară, cu excepția județelor Alba și Vâlcea. În intervalul de analiză, producția de struguri aproape s-a dublat, județul contribuind cu 58% la producția regională și cu 2.39% la cea națională. În raport cu alte județe ale țării, cum ar fi Vrancea (valoarea maximă), care generează peste 17% din producția de struguri din țară, Timișul produce de 7 ori mai puțin, iar comparativ cu Sibiul sau Clujul (valorile minime), produce de 35, respectiv 23 ori mai mult.

FIGURA 111. PRODUCȚIA MEDIE DE STRUGURI, JUDEȚUL TIMIȘ, KG/HA, 2008-2020

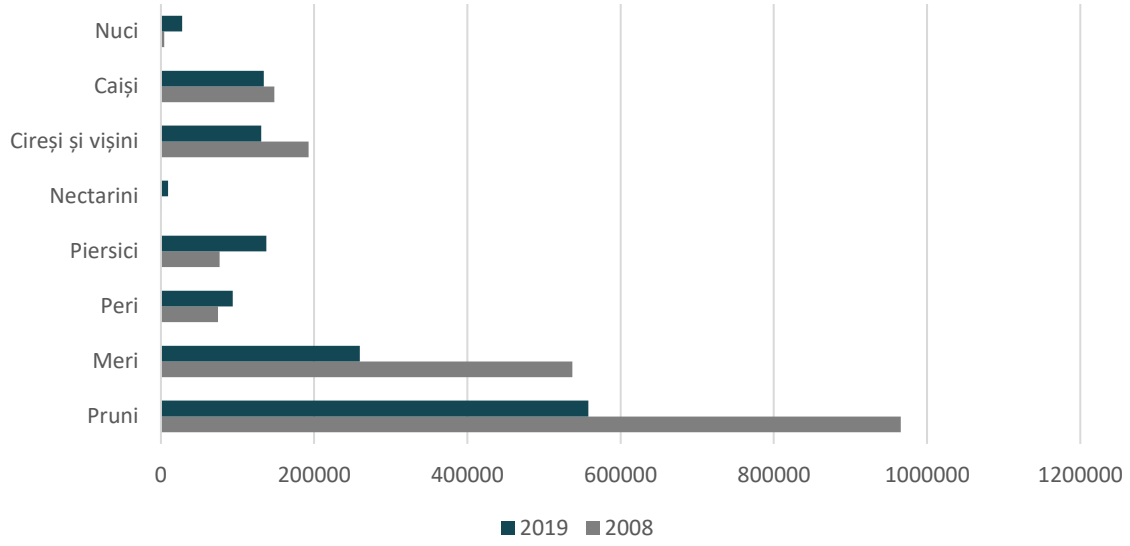
Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș și INS, 2021

Este îmbucurător faptul că județul Timiș înregistrează, în anul 2019, o producție medie ce-l poziționează pe locul 2 în ierarhia națională, cu o valoarea absolută de 8.129 kg/ha, la mică distanță față de județul fruntaș – Alba. În fapt, începând cu anul 2014, județul se luptă să-și mențină poziția de lider în clasament (oscilează între locul 1 și 2), iar producția medie de struguri realizată în anul 2020 îl poate readuce pe primul loc. Din perspectivă teritorială, localitățile cu renume în viticultură din județ sunt: Giarmata, Recaș, Teremia-Mare, Buziaș, Lugoj. Viile Cramelor Recaș, situate la aproximativ 30 de km de Timișoara, sunt cele mai renumite, datând din secolul al II-lea. Aici se cultivă peste 950 ha de viță de vie, de mai multe soiuri. Alte crame: Crama Aramic (Buziaș), Crama Thesaurus Wines (Buziaș), Crama Petro Vaselo (Petrovaselo) etc.

POMICULTURA

Județul Timiș are acoperită cu livezi și pepiniere pomicole doar 1.21% din suprafața agricolă. Ca în cazul majorității producțiilor, și producția de fructe evoluează în funcție de condițiile climatice.

FIGURA 112. NUMĂRUL POMILOR FRUCTIFERI PE CATEGORII, JUDEȚUL TIMIȘ, 2008-2019

Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș, 2021

Județul Timiș nu pare că ar avea un potențial deosebit în ceea ce privește numărul pomilor fructiferi, din acest punct de vedere poziționându-se pe locul 18 la nivel național. Singurele categorii de pomi fructiferi care au înregistrat creșteri în intervalul de analiză sunt perii (locul 13 la nivel național), **piersicii (locul 3)**, **nectarinii (locul 2)** și nucii (locul 27).

În anii 2019 și 2020, conform datelor primite de la Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș, valorile obținute pentru pomii fructiferi sunt următoarele:

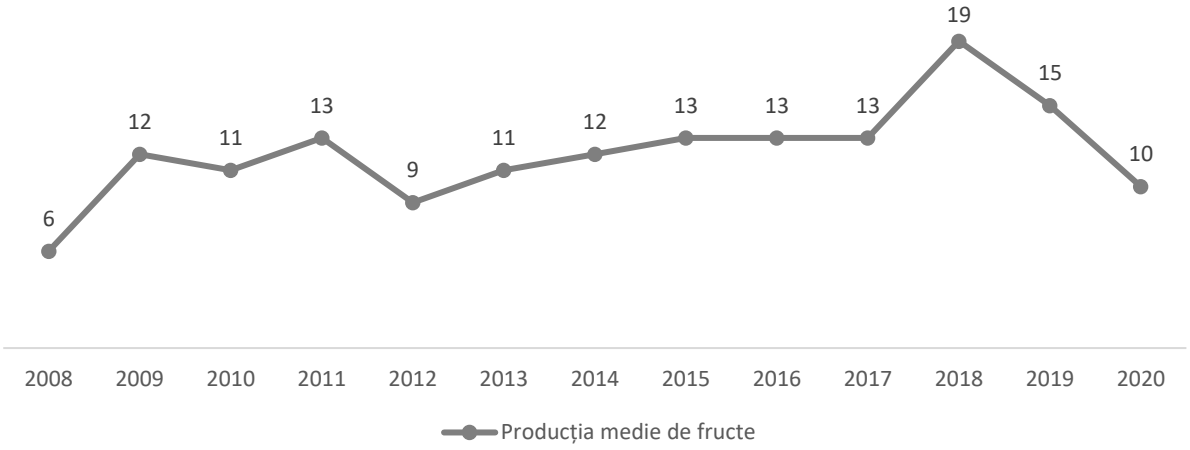
TABEL 25. POMI FRUCTIFERI

AN	POMI	PRODUCȚIA TOTALĂ (KG)	SECTOR PRIVAT		SECTOR STAT	
			POMI	PRODUCȚIA TOTALĂ (KG)	POMI	PRODUCȚIA TOTALĂ (KG)
2019	8336	79723	1449	13052	27	189
2020	8334	80561	8307	80390	27	171

Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș, 2021

Producția de fructe este puternic dependentă de condițiile climatice, astfel că valorile fluctuează, înregistrându-se un punct de maxim în anul 2018 – 34.379 tone – plasând județul pe locul 21 în clasamentul național. În anul 2019, producția de fructe a scăzut cu aproape 3.000 tone, scădere remarcată în toate județele din țară. În intervalul de analiză, producția de fructe a crescut de 2.5 ori, județul contribuind cu 22% la producția regională și cu 2.12% la cea națională. În context regional, Timișul nu conduce clasamentul din perspectiva producției de fructe, fiind depășit de Hunedoara și Caraș-Severin. În raport cu alte județe ale țării, cum ar fi Dâmbovița (valoarea maximă), care generează peste 7% din producția de fructe din țară, Timișul produce de 3 ori mai puțin, iar comparativ cu Ialomița (valoarea minimă), produce de 14 ori mai mult.

FIGURA 113. PRODUCȚIA MEDIE DE FRUCTE, JUDEȚUL TIMIȘ, KG/POM, 2008-2020

Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș și INS, 2021

Pomicultura, din perspectiva producțiilor de fructe, nu este cel mai mare avantaj al județului. Spre exemplu, deși afirmam mai sus că județul stă bine la numărul piersici, se constată că producția medie nu este atât de mare – 15 kg/pom – plasând județul pe locul 22; nectarini – locul 29 (aici numărul pomilor fructiferi variază foarte mult de la un an la altul, mai ales între 2017-2018 și 2018-2019, iar producția medie/pom pare mai mare în anul 2018, când, în fond, este inventariat un număr redus de pomi fructiferi – 1.750 de nectarini în 2018 care au realizat o producție medie de 17 kg/pom comparativ cu 9.279 de nectarini, în 2019, care realizau o producție medie de 9 kg/pom); nuci - locul 27.

Din perspectivă teritorială, cele mai mari suprafețe acoperite de livezi sunt localizate în Victor Vlad Delamarina, Periam, Pișchia, Bara, Jamu Mare, iar, în partea de nord a județului, sunt unele localități care au potențial de dezvoltare: în nord – livezi - Satchinez, Orțișoara, Sînandrei, Pișchia, Fibiș, Mașloc și Bogda, respectiv în est – potențial pomicol – Nădrag și Ohaba Lungă.

AGRICULTURA ECOLOGICĂ

Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș a furnizat informații referitoare la operatorii și suprafețele certificate pentru agricultura ecologică pentru anul 2019. Din păcate, acestea nu vor putea fi privite în interval de timp, pentru că nu ne-au fost furnizate. Astfel, în anul 2019, suprafața agricolă totală înregistrată în agricultura ecologică era de 55.896,34 ha, reprezentând 8% din suprafața agricolă totală, existând 3 conversii: conversia 1 – 9.776,63 ha, conversia 2 – 9.629,48 ha, conversia 3 – 1.873,77 ha. Suprafața certificată era de 34.616,46 ha, reprezentând 62% din suprafața agricolă totală înregistrată în agricultura ecologică.

Din totalul de 427 de operatori înregistrați eco, 392 erau producători agricoli, 36 – procesatori, 2 – operatori floră spontană, 7 – importatori, 6 – exportatori, 39 – comercianți.

MECANIZAREA ȘI CHIMIZAREA AGRICULTURII

Conform estimărilor INS, la sfârșitul anului 2019, la nivelul județului Timiș era înregistrat următorul parc de mașini și utilaje agricole:

- 11.088 de tractoare fizice;
- 8.444 pluguri pentru tractor;
- 2.530 cultivatoare mecanice;
- 5.491 de semănători mecanice;
- 62 de mașini de stropit și prăfuit cu tracțiune mecanică;

- 1.467 de combine autopropulsate pentru recoltat cereale;
- 17 combine autopropulsate pentru recoltat furaje;
- 48 mașini pentru recoltat cartofi;
- 542 de prese pentru balotat paie;
- 11 de vindrovere pentru furaje.

Față de anul 2008, a crescut numărul tuturor categoriilor de mașini și utilaje agricole. Cele mai mari creșteri se înregistrează în cazul tractoarelor agricole fizice, semănătorilor mecanice, combinelor autopropulsate pentru recoltat furaje, și cel mai probabil, numărul acestora a crescut și ca urmare a implementării de proiecte cu fonduri europene derulate de fermele de mari dimensiuni din județ, cu productivitate mult mai ridicată.

FIGURA 114. DINAMICA PARCULUI DE MAȘINI ȘI UTILAJE AGRICOLE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2019

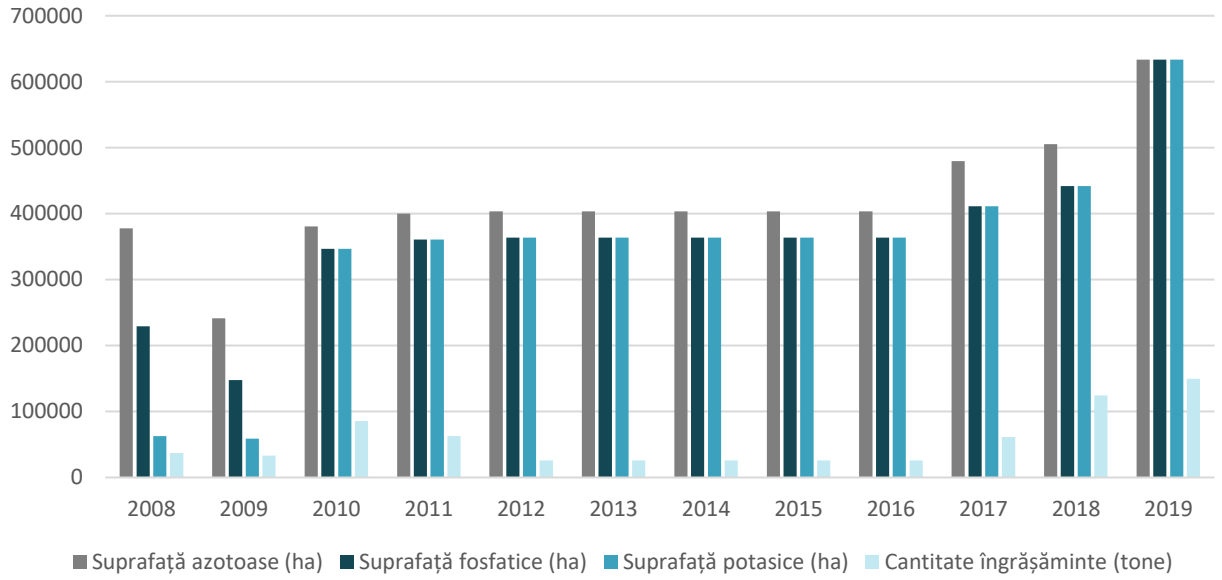

Sursa: Baza de date INS Tempo

În medie, la nivelul județului Timiș, exista un tractor la fiecare 5 ha de teren arabil, față de o medie regională de 1 tractor/57 ha și una națională de 1 tractor/46 ha. Per ansamblu, în anul 2019, în județul Timiș erau înregistrate 5% din tractoarele agricole din România, 5% din pluguri, 9% din cultivatoarele mecanice, 7% din semănătorile mecanice și 5% din combinele autopropulsate pentru recoltat cereale. Aceste valori indică un nivel mediu spre ridicat de mecanizare al agriculturii din județ în comparație cu alte zone din țară.

Conform datelor INS, în cursul anului 2019, s-au aplicat îngrășăminte chimice azotoase pe 633.271 ha de terenuri agricole din județ (92% din suprafața cultivată totală), îngrășăminte fosfatice, potasice pe aceeași suprafață. Față de anul 2008, se remarcă o scădere cu 5% a suprafeței pe care s-au administrat îngrășăminte chimice. În paralel, cantitatea de îngrășăminte administrată în județ a fost în anul 2019 de 149.474 de tone, dintre care 65.318 de tone de îngrășăminte azotoase, 42.078 de tone fosfatice și 42.078 tone potasice, în creștere de 4 ori față de anul 2008 (cu referire la cantitatea totală de îngrășăminte chimice).

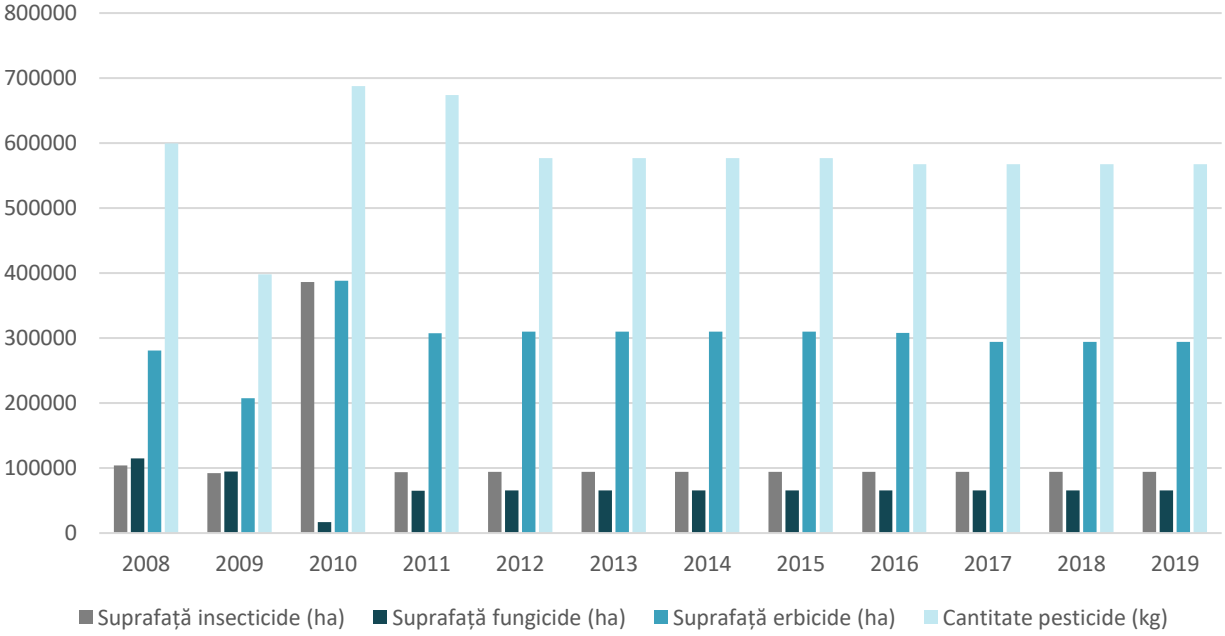
FIGURA 115. SUPRAFAȚA PE CARE S-AU ADMINISTRAT ÎNGRĂȘĂMINTE CHIMICE ȘI CANTITATEA ACESTORA, LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

O dinamică similară s-a înregistrat și în cazul pesticidelor, care au fost administrate în anul 2019 pe o suprafață de peste 454.000 ha, mai exact insecticidele pe 94.335 ha (18% din suprafața totală cultivată a județului), fungicidele pe 65.587 ha (13%), iar erbicidele pe 294.316 ha (59%). Cantitatea de pesticide aplicată în județ a ajuns în 2019 la 75.480 de kg de insecticide, 52.470 de tone de fungicide și 439.699 de erbicide, în scădere cu 5% față de anul 2008.

FIGURA 116. SUPRAFAȚA PE CARE S-AU ADMINISTRAT PESTICIDE ȘI CANTITATEA ACESTORA, LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

6.9.3. STRUCTURA PRODUCȚIEI ZOOTEHNICE

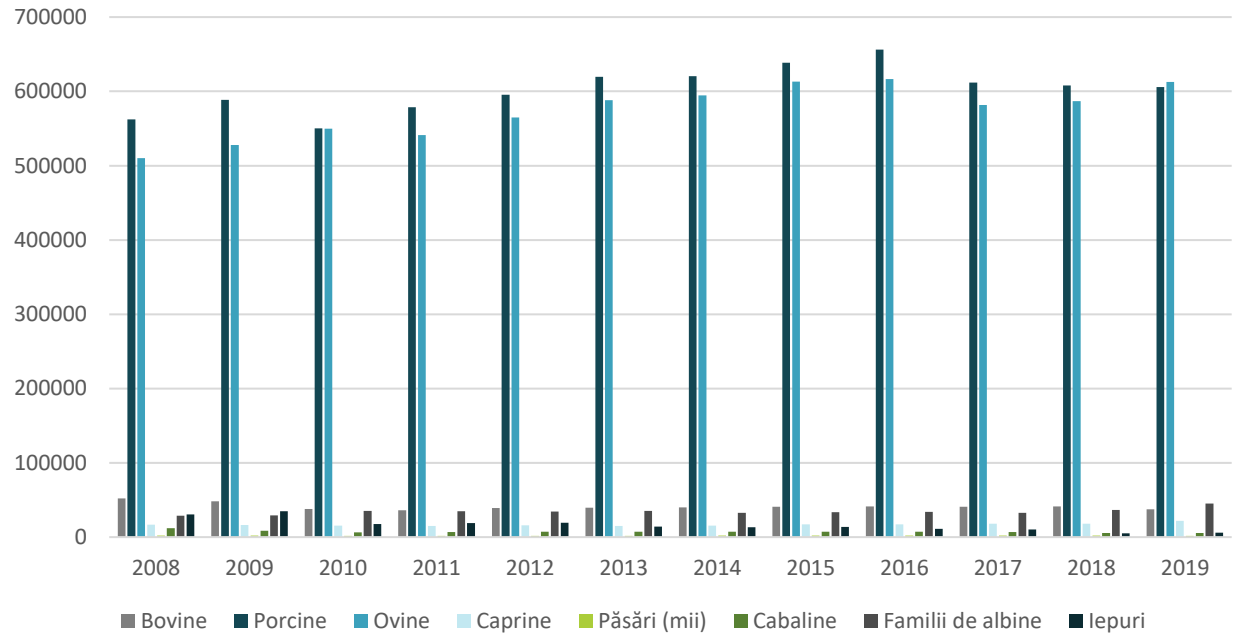
Conform estimărilor INS, la sfârșitul anului 2019, în județul Timiș existau următoarele efective de animale:

- 37.305 de bovine, dintre care 22.364 de vaci și bivolițe și 1.979 de juninci;
- 605.619 de porcine, dintre care 61.307 de scroafe de prăsilă și 11.481 de scrofițe pentru reproducere;
- 612.638 de ovine, dintre care 504.029 oi și mioare;
- 21.890 caprine, dintre care 18.366 de capre;
- 5.659 de cabaline, dintre care 5.305 de cabaline de tracțiune;
- 1524..625 de păsări, dintre care 1.173.618 de păsări ouătoare adulte;
- 45.332 de familii de albine;
- 6.149 de iepuri.

Cu excepția porcinelor și a păsărilor, cele mai importante efective de animale se regăseau în gospodăriile populației. Acestea reuneau 100% din efectivele de albine și iepuri, 99% din cele de caprine, 98% din cele de ovine, 77% din cele de bovine, 47% din cele de păsări și 42% din cele de porcine.

Prin urmare, spre deosebire de sectorul vegetal, sectorul zootehnic din județ este încă dominat de micile exploatații individuale, care, în cele mai multe cazuri, cresc animale pentru consumul propriu.

FIGURA 117. EFECTIVELE DE ANIMALE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2019

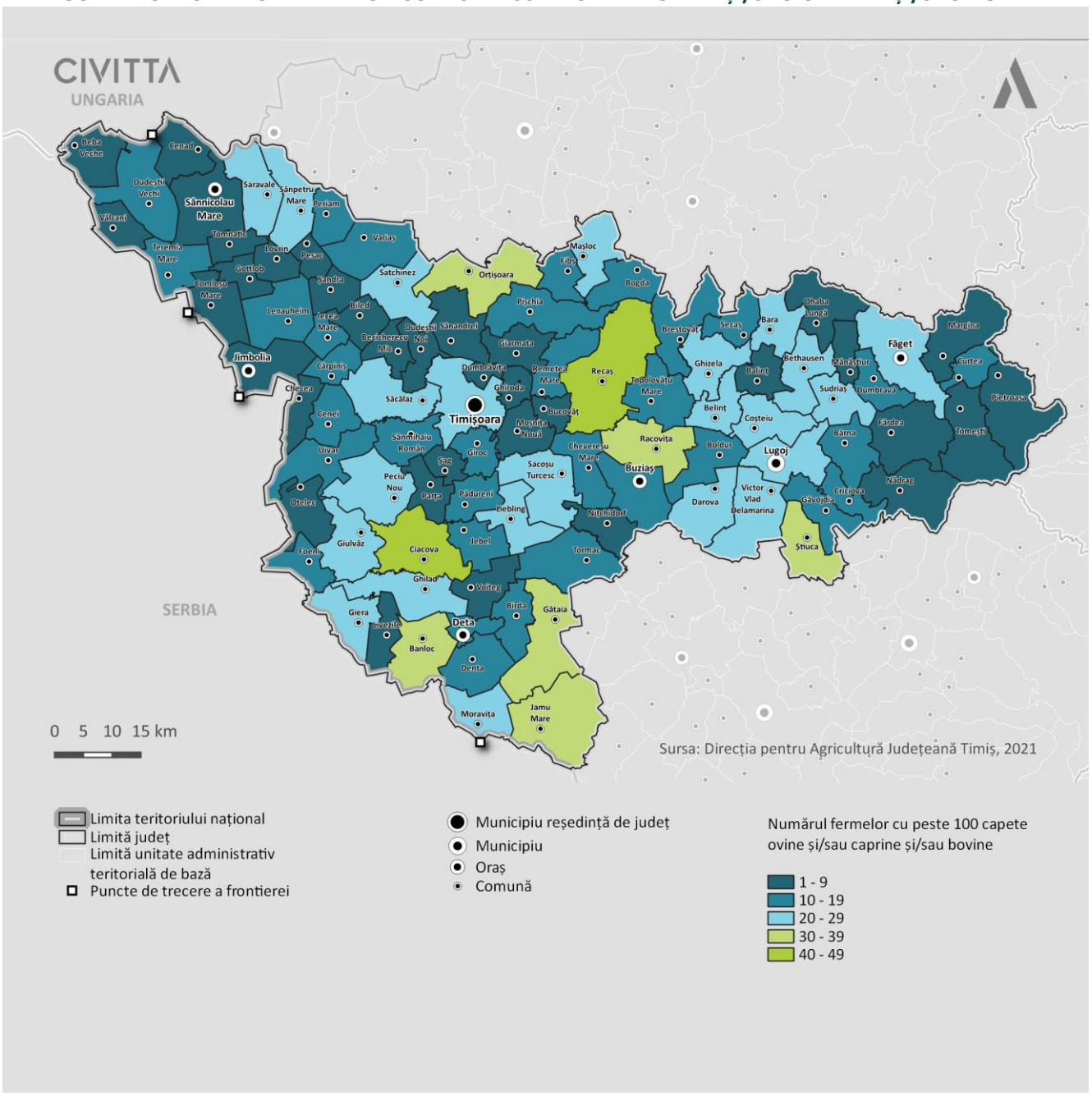

Sursa: Baza de date INS Tempo

Față de anul 2008, se constată scăderea efectivelor de bovine (-28%), păsări (-19%), cabaline (-53%) și iepuri (-80%), respectiv creșterea numărului de porcine (+7%), ovine (+20%), caprine (+29%) și familii de albine (+56%). Conform APIA Timiș, în prezent există 1.493 de ferme distribuite teritorial care au peste 100 de capete de ovine și/sau caprine și/sau bovine, asta însemnând cel puțin 14.930 de capete doar în ferme de mari dimensiuni, cu peste 30 ha, asigurând 2% din totalul efectivelor de animale.

Din perspectiva densității animalelor la 100 de ha de teren agricol, județul Timiș se situează sub media regională și națională la majoritatea categoriilor, ceea ce denotă o insuficientă valorificare a potențialului zootehnic al județului, cu excepția **porcinelor, unde depășește cu mult media națională și regională (plasându-se pe primul loc la nivel național**), iar în cazul ovinelor și caprinelor, respectiv oilor, mioarelor și caprelor depășește doar media regională.

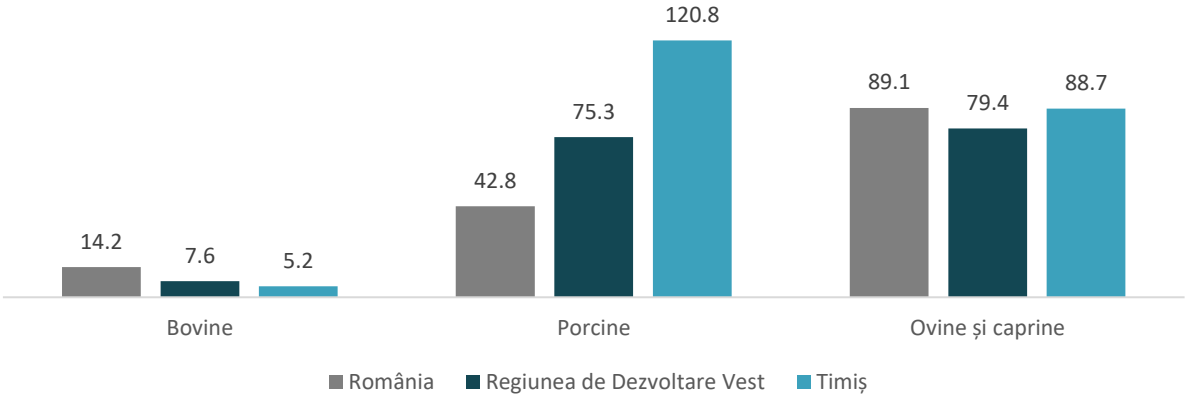
FIGURA 118. NUMĂRUL FERMELOR CU PESTE 100 DE CAPETE OVINE ȘI/SAU CAPRINE ȘI/SAU BOVINE

Sursa: Direcția pentru Agricultură Județeană Timiș

Mai exact, la nivelul județului Timiș există doar 1,93% din efectivele de bovine de la nivel național, 16% din cele porcine, 6% din cele de ovine, 1,3% din cele de caprine, 1,3% din cele de cabaline, 2% din cele de păsări și 2,4% din cele de albine.

FIGURA 119. DENSITATEA ANIMALELOR LA 100 HA, LA NIVEL NAȚIONAL, REGIONAL ȘI JUDEȚEAN, ÎN ANUL 2019

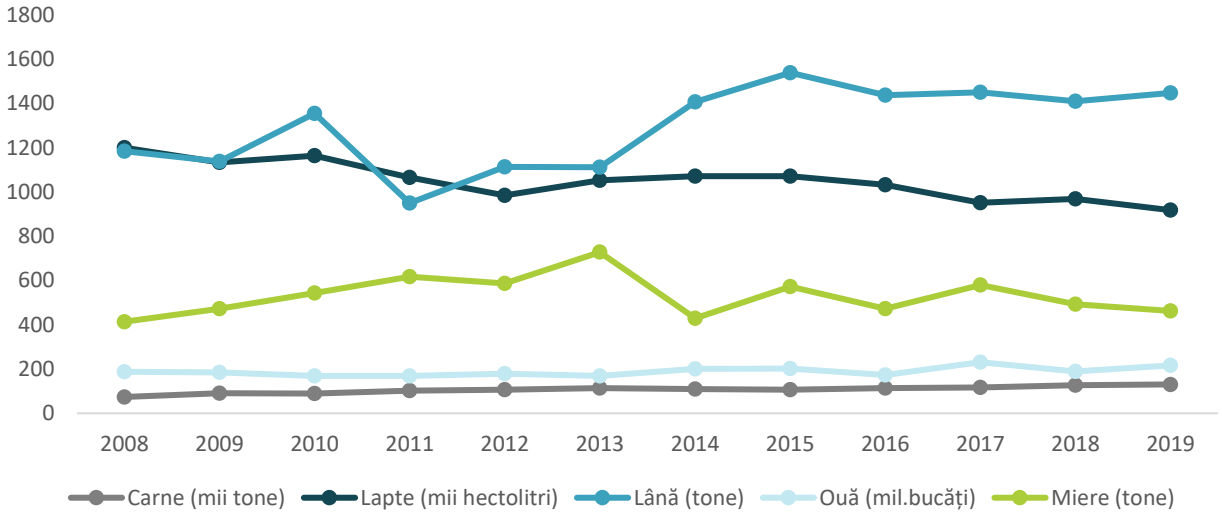

Sursa: Baza de date INS Tempo

În ceea ce privește volumul producției din sectorul zootehnic al județului, acesta a fost în anul 2019 următorul:

- 130.552 tone de carne, dintre care 2.342 de tone de carne de bovine, 114.246 de tone de carne de porcine, 6.384 de tone de carne de ovine și caprine, respective 7.567 de tone de carne de pasăre;
- 918 hl de lapte, dintre care 700 hl de lapte de vacă și bivoliță, respectiv 218 hl de lapte de oaie și capră;
- 1.447 de tone de lână;
- 463 de tone de miere de albine.

FIGURA 120. PRODUCȚIA ANIMALĂ DE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Față de anul 2008, a crescut producția de carne de porc (+90%), de carne de oaie și capră (+2%), de carne de pasăre (+136%), de lapte de oaie și capră (+3%), de miere de albine (+12%), de lână (+16%) și de ouă (+15%), în primul rând ca urmare a extinderii fermelor de tip industrial. În schimb, a scăzut producția de carne de bovine (-45%), lapte de vacă și bivoliță (-29%), principala cauză fiind scăderea numărului de vaci din gospodăriile populației. Per ansamblu, județul Timiș asigura, în anul 2019, 8,73% din producția totală de carne (1,3% din cea de bovine, 22% din cea de porcine, 5% din cea de ovine și caprine și 1% din cea de pasăre) a României, 2% din cea de lapte, 6% din cea de lână, 4% din cea de ouă și 1,8% din cea de miere. **Timișul se plasează pe primul loc, în context național, din perspectiva producției de carne de porc**, fiind urmat la mare distanță de un alt județ din Regiunea

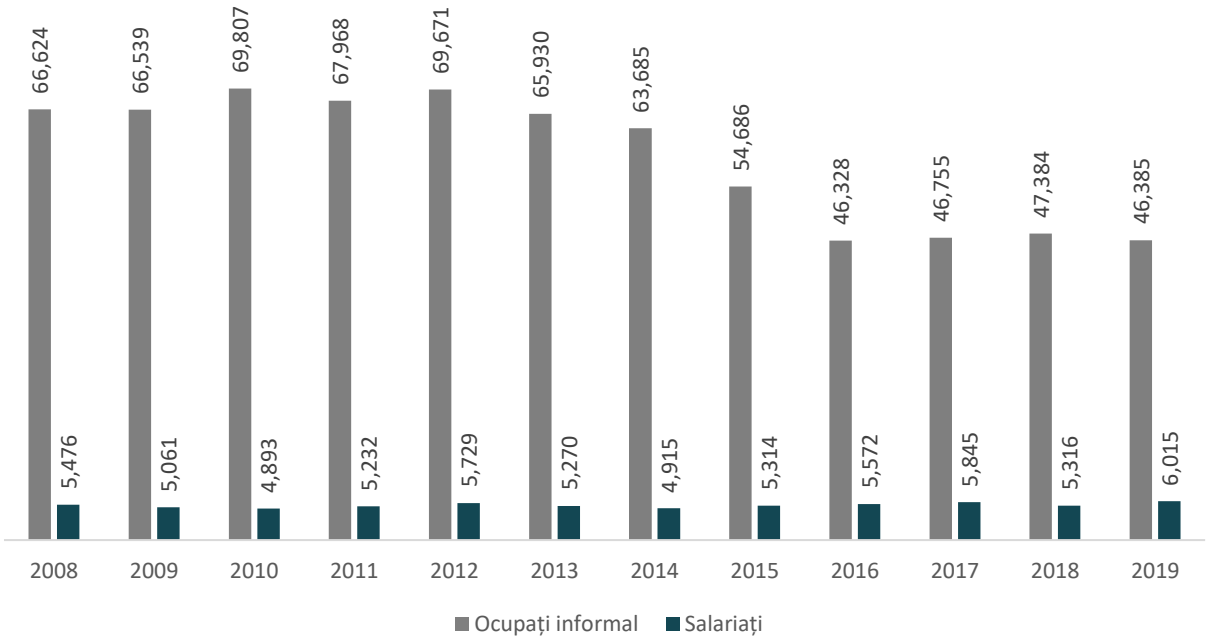
de Dezvoltare Vest – Arad (de 4 ori mai mare fiind producția de carne din Timiș). Analizând celelalte aspecte, nu s-au observat avantaje competitive care ar putea fi valorificate din perspectiva producției și potențialului sectorului zootehnic.

6.9.4. FORȚA DE MUNCĂ OCUPATĂ ÎN AGRICULTURĂ

Conform estimărilor INS, la nivelul anului 2019, în domeniul agricol erau ocupați 52.400 de timișoreni, ceea ce reprezenta 15% din populația ocupată totală a județului. Aceste valori poziționau agricultura pe locul II în topul activităților economice din județ, după industria prelucrătoare și la egalitate cu comerțul. Totuși, față de anul 2008, numărul persoanelor ocupate în agricultură era cu 19.700 (-27%) mai mic, iar ponderea ocupării în acest sector scăzuse cu 6.5 puncte procentuale, rămânând însă mai scăzută decât media regională și națională.

Cea mai mare parte a populației ocupate (88% din total) în agricultura județului activa informal ca lucrători pe cont propriu sau muncitori neremunerați în propria gospodărie, în general practicând agricultura de subzistență, în condițiile în care numărul de salariați din domeniu atingea valoarea de doar 6.015 (11,4% din total ocupați).

FIGURA 121. FORȚA DE MUNCĂ OCUPATĂ ÎN AGRICULTURA JUDEȚULUI TIMIȘ, DUPĂ STATUTUL OCUPAȚIONAL, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Conform RPL 2011, se observă o rată de dependență economică față de activitățile agricole ridicată în majoritatea localităților – ponderea oamenilor ocupați în agricultură variază între 30-45%, și o rată foarte ridicată cu o pondere de peste 50% în următoarele localități:

TABEL 26. RATA DE DEPENDENȚĂ ECONOMICĂ FAȚĂ DE ACTIVITĂȚILE AGRICOLE

LOCALITATE	OCUPAȚI ÎN AGRICULTURĂ	PROCENT DIN POPULAȚIA OCUPATĂ
Ohaba Lungă	389	80.21
Bara	103	72.03
Bogda	119	68.39
Ghizela	417	67.69

LOCALITATE	OCUPAȚI ÎN AGRICULTURĂ	PROCENT DIN POPULAȚIA OCUPATĂ
Barna	479	65.98
Pietroasa	282	65.58
Secaș	78	65.55
Știuca	476	60.48
Bethausen	605	60.14
Belinț	806	59.84
Racovița	874	59.66
Traian Vuia	489	59.56
Brestovăț	174	58.98
Gottlob	408	55.14
Jamu Mare	635	54.32
Giera	324	53.11
Tomnatic	564	51.84
Curtea	225	51.72
Victor Vlad Delamarina	491	50.00

Sursa: RPL 2011

Este imperios necesară diversificarea activităților ocupaționale din unitățile economice. În cazul unor localități sunt prezente câteva caracteristici în funcție de specificul zonei: Bara, Bogda, Jamu Mare – potențial pentru pomicultură; Barna, Bethausen, Belinț, Racovița, Traian Vuia, Brestovăț – rapița; Pietroasa – este zonă montană defavorizată etc.

Salariul mediu net din sectorul agricol al județului a fost în anul 2019 de 2.762 de lei, dublat față de anul 2008, mai mare cu peste 300 de lei decât media regională și cu 500 de lei față de cea națională. Salariul oferit în domeniu, în județul Timiș, este mai mic doar decât cel oferit în Municipiul București și județul Alba.

6.9.5. SISTEMUL AGROALIMENTAR

Consumăm undeva la 700 de kilograme de mâncare/an. La scenă globală, se consumă undeva la 10 Turnuri Eiffel pe an. Sistemul agroalimentar este mecanismul prin care populația ajunge să consume mâncarea și are mai multe etape: cultivare, recoltare, prelucrare (sau transformare), ambalare, transport, comercializare, consum și eliminarea mâncării și a ambalajelor. De asemenea, include toate intrările necesare și ieșirile generate în cadrul fiecărei etape.

Județul Timiș are reprezentanți din fiecare etapă a sistemului agroalimentar. În tabel sunt redați câțiva jucători, în ordinea numărului contractelor active.

TABEL 27. SISTEMUL AGROALIMENTAR

DENUMIRE	ACTIVITATE	LOCALITATE
CULTIVARE		

DENUMIRE	ACTIVITATE	LOCALITATE
Campo D'Oro	Cultivarea cerealelor	Oloșag/Știuca
Emiliana West Rom		Dudeștii Vechi
Genagricola România		Sânnicolau Mare
Merpano		Săcălaz
Mimagi SRL	Creșterea bovinelor	Timișoara
Ovoest	Creșterea păsărilor	Boldur
RECOLTARE		
Farmer Point Banat	Activități auxiliare pentru producția vegetală	Murani/Pișchia
Cerealcom Timiș	Activități după recoltare	Timișoara
PRELUCRARE		
Smithfield Romania SRL	Prelucrarea și conservarea cărnii	Timișoara
Agil		Timișoara
Girotim Carn		Giroc
Grup Mapan SRL	Produse de morărit	Periam
AMBALARE		
C&M Packing SRL	Manipulări	Dumbrăvița
COMERCIALIZARE		
Selgros Cash & Carry	Comerț cu ridicata de produse alimentare	Timișoara
Randler Group		Lugoj
RECICLARE DEȘEURI ALIMENTARE		
Ecolect Serv SRL	Colectarea deșeurilor periculoase	Timișoara

Agricultura reprezintă unul din domeniile evidente ca sursă potențială valorificabilă în economia județului Timiș. Cu toate acestea, județul se confruntă cu câteva provocări:

- Este un exportator net de materii prime și un importator net de produse agricole procesate. În prezent, în județ se importă cantități mari de produse agroalimentare, cu un grad mai mic sau mai mare de prelucrare, precum și produse agricole care cer condiții speciale de depozitare sau procesare. În plus, se prelucrează industrial numai o mică parte din materiile prime agricole. Din păcate, în aceste condiții, rezultatele obținute în comerțul exterior cu produse agroalimentare sunt mult sub cele dorite. Acest lucru mai înseamnă și că agenții economici din județ sunt incluși în lanțul valoric în faza de obținere a materiilor prime agricole, de cele mai multe ori a celor de origine vegetală, precum și în faza de desfacere a produselor agroalimentare. În aceste condiții, rezultă că agenții nu beneficiază în fazele intermediare de prelucrare a materiilor prime din agricultură, acolo unde, de altfel se creează plusvaloare.
- În general, lanțurile de distribuție din sistemul agroalimentar sunt foarte lungi, iar câștigul fermierului e diminuat de poziția dominantă a intermediarului.

- Pentru creșterea eficienței producției agricole, trebuie urmărită atât creșterea randamentului la producțiile culturilor agricole sau a creșterii randamentelor în sectorul zootehnic, dar mai ales sporirea cantităților de produse agricole vegetale și animale **prelucrate în unități/centre de producție proprii**. Trei avantaje ar putea rezulta din această abordare:
    - Reducerea importurilor pentru aceste produse agroalimentare pentru consumul populației
    - Prin faptul că materia primă devine procesată intern, de către unitățile de producție, sunt create noi locuri de muncă în economia județeană
    - Cresc veniturile la bugetul de stat.

Perspective:

- Biomasa, biogazul sau biocarburanții își găsesc cu ușurință locul în acest sector. Utilizarea biomasei pentru obținerea energiei termice necesare în cadrul fermei (încălzirea solariilor), folosirea biocombustibililor la activitățile agricole mecanizate, microstații de obținere a biogazului din rezidiurile agricole sunt doar câteva astfel de exemple.
- Economia circulară
- Având în vedere că industria alimentară, agricultura și științele veterinare sunt puncte forte ale universităților din județ, politicile publice ar trebui să încurajeze inovarea în sectorul agroalimentar.
- Dezvoltarea laboratoarelor de testare și a unei rețele de depozite.

Sistemul agroalimentar a suferit câteva modificări pe fondul pandemiei de COVID-19. Redăm mai jos o parte dintre acestea.

OPORTUNITĂȚI	SURSA
FERMIERI ȘI FURNIZORI DE INPUTURI	
Un bazin mai mare de consumatori	Mai multe persoane care caută produsele locale
Inovații în procesul de producție care determină o eficiență mai bună a utilizării resurselor și un impact mai mic asupra mediului	Modificarea cererii și a preferințelor sociale care necesită modificări ale procesului de producție
Contact direct cu consumatorii și marje mai mari	Distanța redusă între fermieri și consumatori ca urmare a schimbării preferințelor consumatorilor
PRELUCRAREA, DEPOZITAREA ȘI TRANSPORTUL ALIMENTELOR	
Oportunități pentru furnizorii locali de a-și prezenta propriile produse	Creșterea interesului consumatorilor pentru produse locale va determina o scădere a impactului negativ asupra mediului
Ecologizarea procesului de producție alimentară	Cererea se modifică, iar procesul de producție trebuie să se transforme conform acesteia
Soluții noi și eficiente de transport și depozitare	Întreruperi ale transporturilor, întreruperea lanțurilor internaționale de aprovizionare
COMERCIANȚI RETAIL, RESTAURANTE ȘI CONSUMATORI	
Consumatori mai informați și apariția unor piețe noi	Tendință în creștere a trendului de a pregăti mâncarea acasă și creșterea conștientizării asupra problematicii sustenabilității

OPORTUNITĂȚI	SURSA
Creșterea interesului pentru magazinele specializate și efectul pozitiv asupra marjelor	Consumatorii au devenit mai pretențioși și preocupați de chestiuni ce țin de adoptarea unui stil de viață sănătos și dietă
Digitalizarea – creșterea comenzilor online și livrarea la domiciliu a alimentelor	Hrană din confortul casei

Sistemul agroalimentar generează între 20-30% din emisiile globale de gaze cu efect de seră. Așadar, trebuie găsite variante prin care acesta poate fi transformat astfel încât să devină sustenabil și circular, să fie lansate produse noi, inovatoare și ingrediente care să contribuie la crearea unor alimente mai sănătoase. Există câteva modalități prin care agricultura și industria alimentară pot fi transformate prin circularitate:

1. Închiderea buclei nutrienților și a altor materiale – nutrienții pot fi recirculați și să ajungă din nou în ferme, regenerând solurile și reducând astfel dependența de îngrășămintele artificiale;
2. Diversificarea producției – stabilirea unor lanțuri de valoare mai scurte între fermieri și comercianți/intermediari, reducerea deșeurilor asociate transportului, crearea de joburi locale și creșterea rezilienței, precum și a conexiunilor urban-rural.
3. Utilizarea tehnologiilor digitale – acestea permit măsurarea, urmărirea și localizarea alimentelor și a altor materiale organice cu mai multă precizie, permițând o mai bună gestionare și alocare a resurselor.

Aderarea la EIT FOOD[115] ca parteneri de rețea sau asociați va deschide foarte multe uși în direcția transformării industriei agroalimentare. EIT FOOD construiește o comunitate incluzivă și inovatoare cu diverși parteneri din sectorul alimentar, pentru a stimula inovarea și antreprenoriatul în Europa. Își propun să facă asta prin:

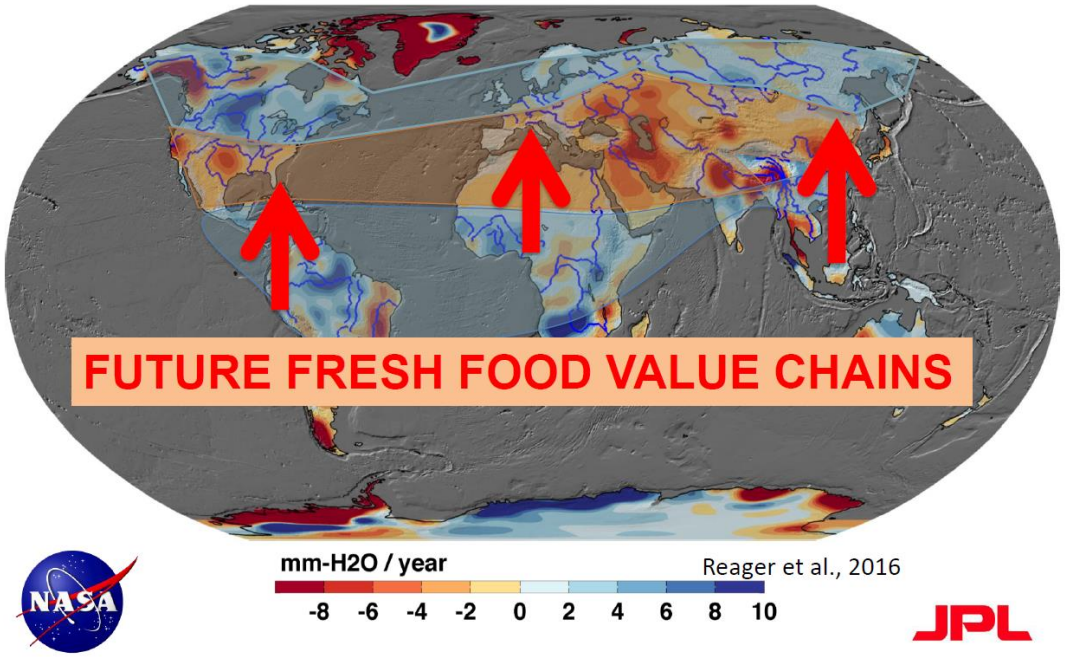
- Implicarea stakeholderilor publici astfel încât aceștia să devină agenți de schimbare în sistemul agroalimentar;
- Lansarea de noi produse și ingrediente inovatoare pentru a furniza alimente mai sănătoase și mai durabile;
- Dezvoltarea talentelor și a liderilor pentru a transforma sistemul agroalimentar;
- Crearea și scalarea startup-urilor agroalimentare pentru a oferi produse agroalimentare noi și inovatoare.

Conform Misiunii GRACE (Gravity Recovery and Climate Experiment) care măsoară schimbările în ceea ce privește rezervele de apă existente pe glob se constată o schimbare a disponibilității acestei resurse. În următorii 30 de ani, California nu va mai produce roșii, migdale, practic această resursă (apa) va dispărea treptat. Canada va fi următoarea California; la polul opus, America Latină și Africa vor deveni intensive în această resursă. Cele mai bogate regiuni vor fi exact acelea care acum suferă de sărăcie, iar apa va deveni cea mai importantă resursă în viitor.

De aceea, lanțurile de valoare ale produselor de legume și fructe proaspete trebuie regândite, odată cu modul în care județul Timiș se poate integra în aceste lanțuri (trebuie gândite măsuri concrete referitoare la cum poate beneficia în viitor de acest *insight* extrem de valoros). Disponibilitatea viitoare a apei, ca resursă strategică, a climei favorabile și a forței de muncă va fi în acele regiuni care acum sunt cele mai sărace la nivel mondial.

[115] https://www.eitfood.eu/

FIGURA 122. SCHEMĂ FUTURE FOOD VALUE CHAINS

Sursa: Reager et al., 2016

Oportunități pentru județul Timiș (mai ales pentru zonele cu un sector agro și cu o producție agro ridicată):

- Trebuie construită infrastructura de control a inundațiilor și trebuie dezvoltate capacități logistice pentru producția agricolă proaspătă (depozite frigorifice care, de obicei, sunt business-uri rentabile cu oameni puțini).
- Trebuie identificate modele noi de lanțuri de valoare care să prevină neo-colonizarea pentru cultivarea produselor proaspete.
- Integrarea tehnologiei blockchain pentru creșterea veniturilor fermierilor poate fi o soluție mai ales pentru țările cu potențial de export al produselor agro[116].

6.10. ANALIZA SECTORULUI SECUNDAR

6.10.1. ANALIZA PRINCIPALILOR INDICATORI AI ÎNTREPRINDERILOR CU PROFIL INDUSTRIAL DIN JUDEȚ

În ultimele decenii, la nivelul Uniunii Europene, s-a observat un trend de schimbare treptată a bazei de producție spre est, având la bază cel puțin următoarele motive: costurile forței de muncă, resursele naturale existente, standardele de mediu. Statele membre din estul UE sunt din ce în ce mai recunoscute ca baze de producție de

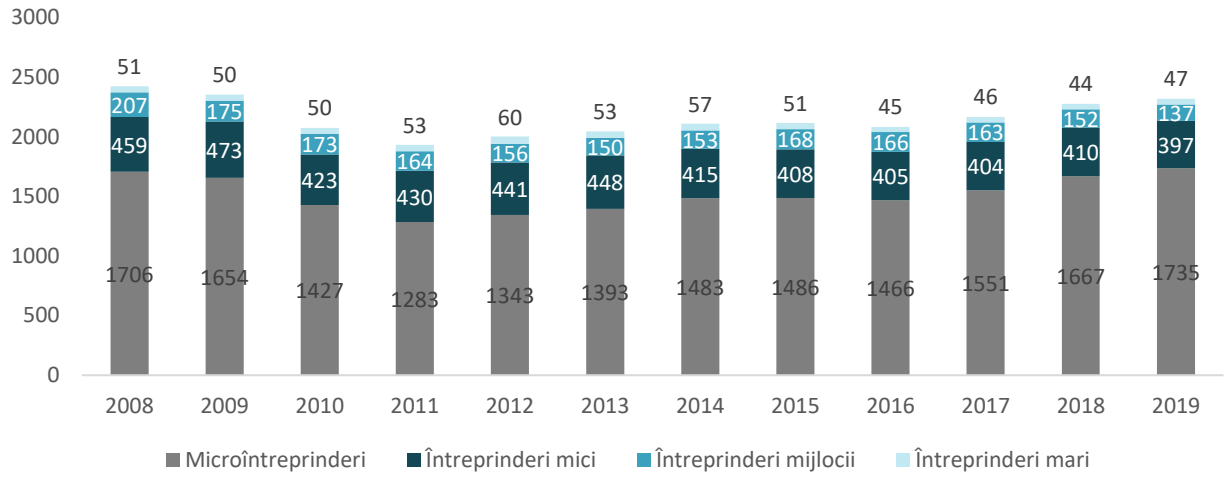
[116] Obiectivul este de a vedea cum poate această tehnologie de blockchain să sprijine dezvoltarea unor lanțuri de valoare în combinație cu serviciile logistice avansate pentru: o trasabilitate completă de la producător la consumator, transparența costurilor de-a lungul lanțului de valoare (se elimină și băncile de pe traseu), plăți directe și finanțare de la consumatorul final la producător. Practic, se scurtează lanțul de valoare și se renunță la intermediarii care acaparau câștigurile cele mai mari și se distribuie la producătorul/fermierul care se va putea dezvolta în continuare.

către întreprinderile din țări precum Germania. Acestea fac parte din lanțurile de valoare globale, cu o forță de muncă relativ bine pregătită, dar la costuri mai reduse.

La nivelul anului 2019, conform datelor furnizate de Institutul Național de Statistică (INS), în județul Timiș funcționau 2.316 de unități locale active - ULA (care au sediul sau doar o sucursală / un punct de lucru pe raza județului, sunt active juridic și au depus situațiile financiare, din industria extractivă și cea prelucrătoare), reprezentând peste 8% din numărul total al ULA. Față de anul 2008, numărul lor a scăzut cu 107 (-4,41%).

Numărul de unități locale active în industrie este similar celui existent în Gröningen (2.379 unități locale active), provincia a cărei economii se bazează pe: agricultură și agrifood, healthcare și științele vieții, chimie (cu un focus pe chimie verde și materiale avansate), energie, WaterTech, logistică, digital și tech.[117] *Similară județului Timiș este provincia Gröningen (cea mai mare zonă urbană funcțională din regiunea Northern Netherlands) care se bazează și pe o universitate cu profil tehnic – Hanze University of Applied Sciences Gröningen (plus Universitatea de top 100 cele mai performante universități din lume – Universitatea din Gröningen, respectiv universitatea cu profil medical – University Medical Center), care, pe lângă perspective de internaționalizare, oferă premisele unei universități antreprenoriale, fiind una dintre cele mai antreprenoriale universități din lume.*

FIGURA 123. NUMĂRUL DE UNITĂȚI LOCALE ACTIVE CU PROFIL INDUSTRIAL DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE CLASE DE MĂRIME, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Județul Timiș se află pe primul loc în ierarhia națională din perspectiva numărului de companii mari, cele mai multe dintre acestea alegând să se dezvolte în județ invocând ca avantaje: calitatea forței de muncă, mai ales a celei STEM, proximitatea față de graniță, infrastructura care crește potențialul de progres etc.. Marii economiști (ex. Stiglitz[118]) consideră că firmele mari, industriale sunt cele care au șansele reale de a inova, deoarece au resurse financiare pentru a investi în activitatea de R&D, sunt ancorate în dinamica locală, sunt conectate la rețelele de cunoaștere din exterior etc.. Luând în calcul cel puțin această constatare, este important ca administrația publică să intre în contact cu acestea și să sprijine dezvoltarea unor centre de R&D (fie prin sprijin financiar – scheme de ajutor regional, fie prin infrastructură etc.).[119]

[117] https://groningen.nl/zaken-doen/economisch-klimaat/de-regionale-economie

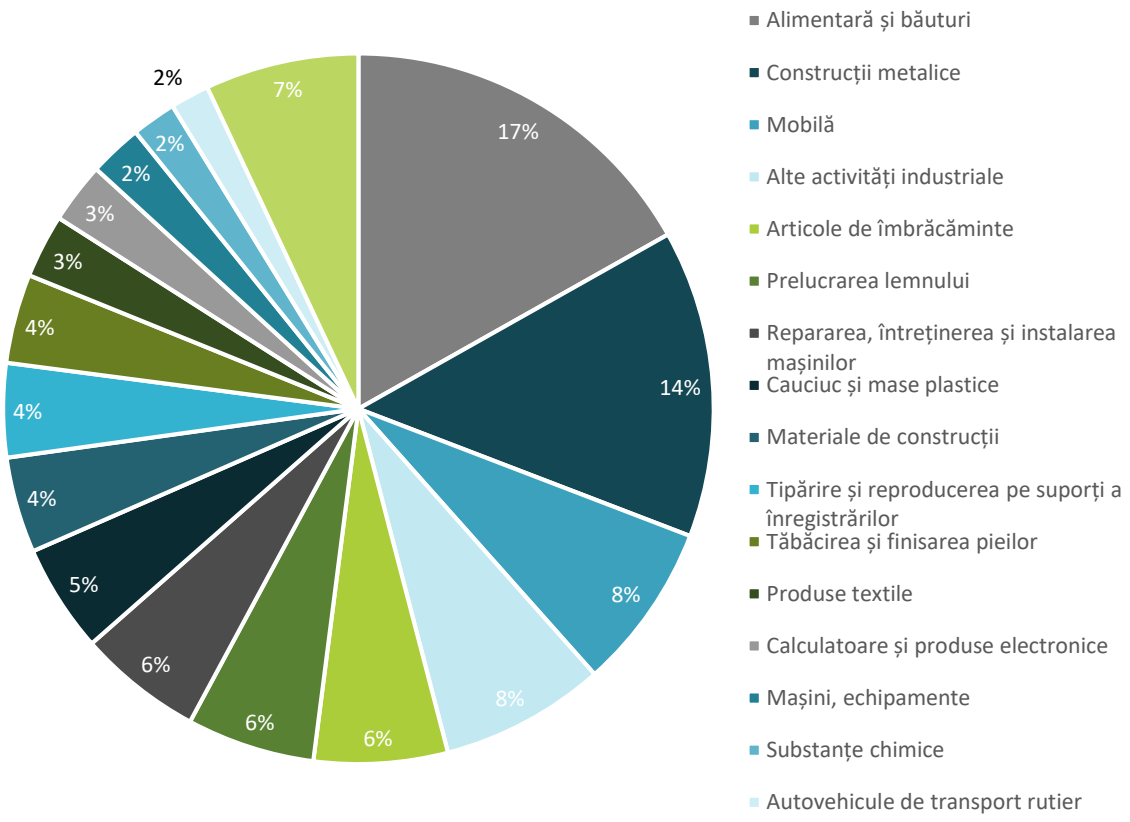
[118] "Creating a learning society", Stiglitz and Greenwald

[119] Similar dezvoltării companiei Schaeffler din Brașov, care a investit în R&D prin dezvoltarea unui Centru de Testare, punând Brașovul pe harta dezvoltării grupului ca centru de R&D cu competențe de inginerie de înaltă calitate.

Astfel, dintre firmele cu profil industrial, 47 erau întreprinderi mari (peste 250 de salariați), față de 51 în anul 2008, acestea fiind active exclusiv în fabricarea autovehiculelor de transport rutier (15), fabricarea calculatoarelor și a produselor electronice și optice (9), fabricarea produselor din cauciuc și mase plastice (4), fabricarea substanțelor și produselor chimice (3), fabricarea produselor textile (3), industria alimentară (3), fabricarea echipamentelor electrice (3) etc.. Numărul întreprinderilor mijlocii (50-249 de salariați) cu profil de producție era de 137 în anul 2019, față de 207 în 2008, pe fondul închiderii sau restructurării unor fabrici, mai ales pe durata crizei globale, numărul acestora scăzând cel mai mult dintre toate categoriile de întreprinderi. Cele mai multe unități de producție de talie mijlocie activau în industria alimentară (17), tăbăcirea și finisarea pieilor (15), fabricarea articolelor de îmbrăcăminte (11), fabricarea produselor de cauciuc și mase plastice (11), industria construcțiilor metalice (11). Restul de 92% dintre firmele cu profil industrial au sub 50 de salariați, dintre care 75% sunt microîntreprinderi.

Per ansamblu, la nivelul anului 2019, cele mai multe unități industriale erau active în ramura producției de alimente (17% din total), construcții metalice (14%), mobilă (7,59%), alte activități industriale (7,5%), respectiv articole de îmbrăcăminte (6%). Față de anul 2008, numărul de firme cu profil industrial active din punct de vedere economic a scăzut în majoritatea domeniilor, excepție făcând repararea, întreținerea și instalarea mașinilor și echipamentelor, extracția petrolului brut, fabricarea altor mijloace de transport, activități de servicii anexe extracției, alte activități industriale, fabricarea hârtiei, industria construcțiilor metalice.

FIGURA 124. NUMĂR DE UNITĂȚI LOCALE ACTIVE CU PROFIL INDUSTRIAL DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE RAMURI, ÎN ANUL 2019

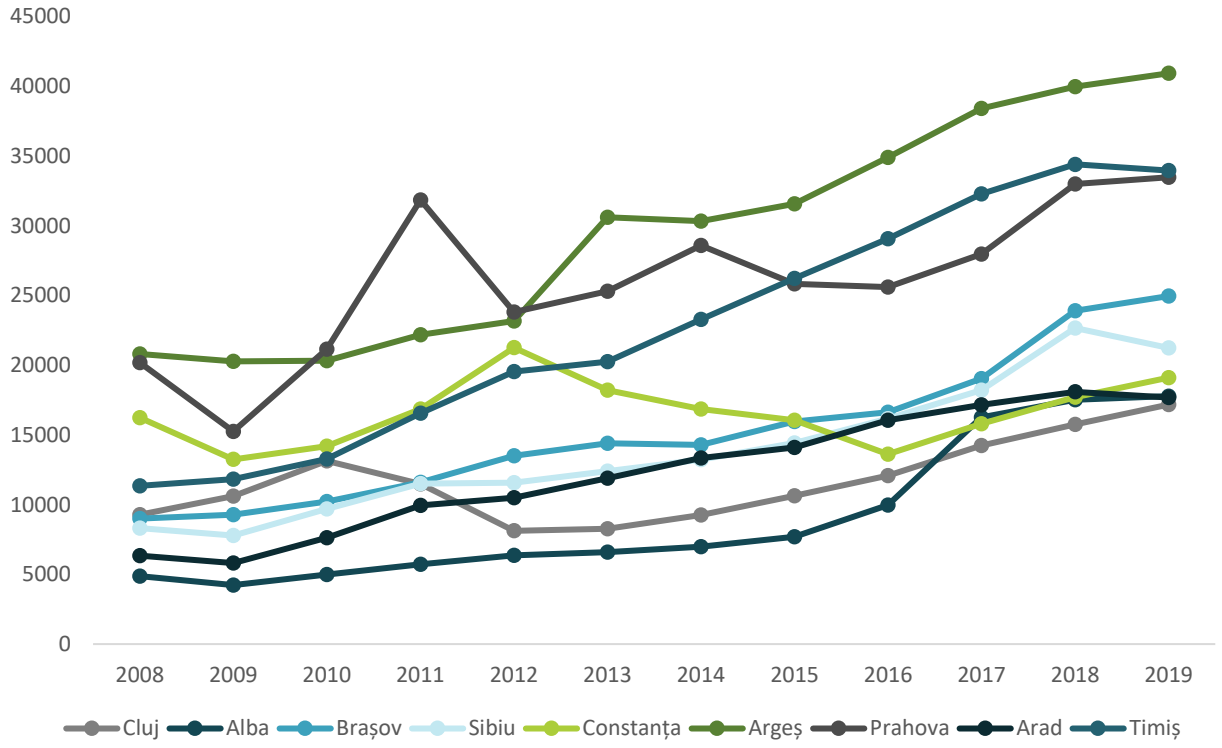
Sursa: Baza de date INS Tempo

Se observă din graficul de mai sus că cele mai profitabile businessuri din județ sunt reprezentate de puține companii, o explicație poate fi faptul că derularea unor activități în domeniile respective presupune investiții inițiale, mari, de capital, precum și asigurarea unor legături contractuale cu clienți externi. Este necesară implementarea unor măsuri de stimulare a spiritului antreprenorial mai ales în domenii precum calculatoare și produse optice, autovehicule de transport rutier sau mașini și echipamente. Startup-urile în industry 4.0,

electronice, mașini electrice etc. trebuie încurajate, iar acest lucru poate porni de la transformarea Universității Politehnice Timișoara într-o universitate antreprenorială Mai apoi pot fi gândite instrumente targetate pe publicul țintă – absolvenți de profil tehnic cu aspirații antreprenoriale. Pentru scalarea mediului de business și pentru efervescența utilă inovării, este necesară crearea unei mase critice de companii, în mod special IMM-uri.

Cifra de afaceri totală a firmelor cu profil industrial din județul Timiș a fost în anul 2019 de 33.9 miliarde lei (echivalentul a circa 6.9 de miliarde Euro). Prin urmare, județul contribuie cu mai mult de jumătate la producția industrială a regiunii de dezvoltare Vest (57%) și cu 7,37% la cea a României, ceea ce arată faptul că județul Timiș este un important pol industrial, județul care deține toate ingredientele necesare dezvoltării hubului de Industry 4.0 al României, dând dovadă de diversitate și atractivitate având un potențial de dezvoltare ridicat pentru investițiile autohtone și străine. Valoarea producției industriale a județului a crescut de 3 ori față de anul 2008, ceea ce subliniază, și din acest punct de vedere, importanța județului în dezvoltarea industrială a țării. La nivel național, se poziționează pe locul 3 din perspectiva cifrei de afaceri realizată de jucătorii din industrie, după cum se poate vedea în graficul de mai jos[120].

FIGURA 125. CIFRA DE AFACERI A UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL INDUSTRIAL DIN JUDEȚUL TIMIȘ, COMPARAȚIE CU ALTE JUDEȚE, ÎN PERIOADA 2008-2019

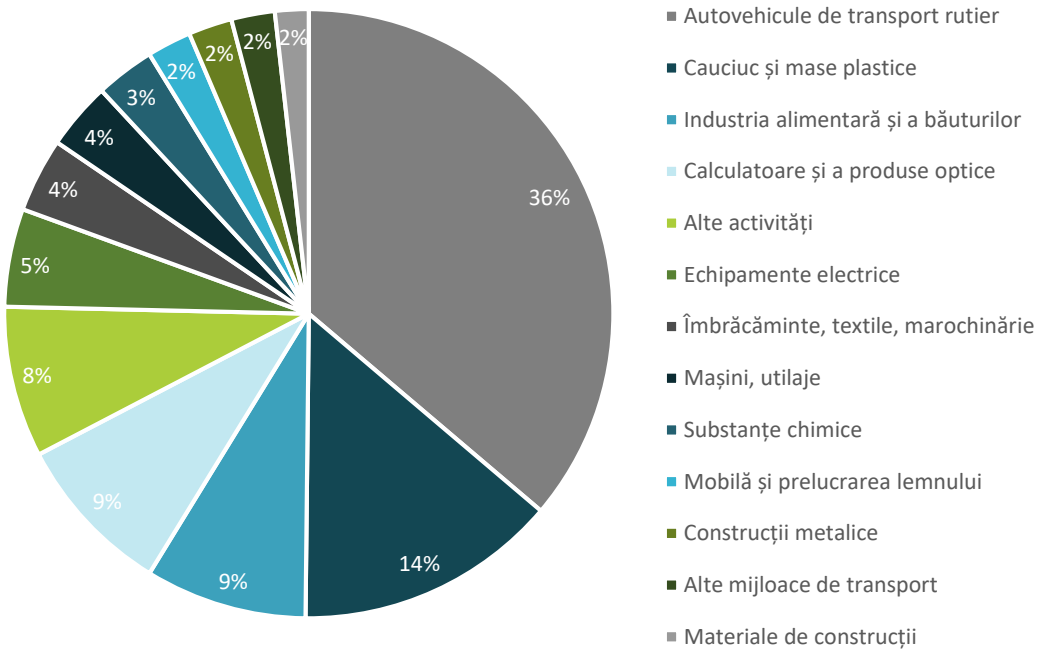

Sursa: Baza de date INS Tempo

Pe ramuri, producția de autovehicule de transport rutier contribuia în anul 2019 cu circa 36% la producția industrială a județului, urmată fiind de cea de cauciuc și mase plastice (14%), a industriei alimentare (8,59%) și a calculatoarelor și produselor optice (8,58%). Față de anul 2008, valoarea producției industriale a crescut cu 14 puncte procentuale în producția autovehiculelor de transport rutier (o creștere cu peste 1.6 miliarde euro), cu 3 puncte procentuale în industria alimentară (397 milioane euro), cu 2 puncte procentuale în cea producției de substanțe chimice (169 milioane euro), cu 75% în cea a confecțiilor metalice, cu 67% în domeniul producției electronice, dar a scăzut cu 6 puncte procentuale în producția de textile, îmbrăcăminte și marochinărie, cu 3 puncte procentuale în producția materialelor de construcții și cauciuc & mase plastice.

[120] Nu a fost luat în calcul Municipiul București, care este pe primul loc.

FIGURA 126. CIFRA DE AFACERI A UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL INDUSTRIAL DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE PRINCIPALELE RAMURI, ÎN ANUL 2019

Sursa: Listă Firme, 2021

Din perspectiva distribuției teritoriale, cele mai mari valori ale cifrei de afaceri din industrie se înregistrează în Timișoara (48,7%), Ghiroda (14%), Sânnicolau Mare (9%), Lugoj (3,99%), Jimbolia (3,93%), Giroc (3,31%), Parța (2,72%), Remetea Mare (1,93%), Giarmata (1,9%), Făget (1,54%), Dumbrăvița (1,21%) etc.

Firmele mari din industria prelucrătoare (indicatorul plasează județul pe locul 2, după Municipiul București, dar să nu uităm că sunt foarte multe firme înregistrate în capitală, dar care realizează activitățile local, în diferite județe ale țării, în cazul de față în Timiș), conform ITM, la sfârșitul anului 2020, erau următoarele:

TABEL 28. FIRMELE MARI DIN INDUSTRIA PRELUCĂTOARE

DENUMIRE FIRMĂ	DENUMIRE CAEN	NR. CONTRACTE ACTIVE	NR. SALARIAȚI ACTIVI
SC CONTINENTAL AUTOMOTIVE ROMANIA SRL	ECHIPAMENTE ELECTRICE ȘI ELECTRONICE PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	5664	5657
HELLA ROMANIA	ECHIPAMENTE ELECTRICE ȘI ELECTRONICE PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	4542	4537
SC FLEXTRONICS ROMANIA SRL	SUBANSAMBLURI ELECTRONICE (MODULE)	3581	3581
TRW Automotive Safety Systems S.R.L.	PIESE ȘI ACCESORII PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	2756	2752
Continental Automotive Products SRL	ANVELOPE	2644	2580
ZOPPAS INDUSTRIES ROMANIA SRL	APARATE ELECTROCASNICE	2634	2634
Smithfield Romania SRL	PRELUCRAREA ȘI CONSERVAREA CĂRNII	2462	2461
VALEO LIGHTING INJECTION	FABRICAREA ALTOR PRODUSE DIN MATERIAL PLASTIC	1730	1730

DENUMIRE FIRMĂ	DENUMIRE CAEN	NR. CONTRACTE ACTIVE	NR. SALARIAȚI ACTIVI
SC ContiTech Romania SRL	PIESE ȘI ACCESORII PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	1474	1473
ERICSSON ANTENNA TECHNOLOGY ROMANIA	ECHIPAMENTE DE COMUNICAȚII	1346	1346
S.C. ADIENT S.R.L.	PIESE ȘI ACCESORII PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	1305	1292
APTIV Technology Services & Solutions SRL	ECHIPAMENTE ELECTRICE ȘI ELECTRONICE PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	1296	1295
S. MAHLE COMPONENTE DE MOTOR S.R.L.	PIESE ȘI ACCESORII PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	1124	1124
KROMBERG & SCHUBERT ROMANIA TI SRL	ECHIPAMENTE ELECTRICE ȘI ELECTRONICE PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	989	987
COTTONTEX	ARTICOLE DE ÎMBRĂCĂMINTE	937	937
ELBA	ECHIPAMENTE ELECTRICE DE ILUMINAT	915	912
TRIMSOL ROMANIA	ARTICOLE TEHNICE ȘI INDUSTRIALE DIN TEXTILE	882	882
FRIGOGLASS ROMANIA S.R.L.	ECHIPAMENTE DE VENTILAȚIE ȘI FRIGORIFICE	870	867
SUMIDA ROMANIA	SUBANSAMBLURI ELECTRONICE (MODULE)	863	863
HONEYWELL LIFE SAFETY ROMANIA	ECHIPAMENTE ELECTRICE	827	827
MONDIAL	OBIECTE SANITARE DIN CERAMICĂ	763	760
AEM S.A.	INSTRUMENTE ȘI DISPOZITIVE PENTRU MĂSURĂ, VERIFICARE, CONTROL, NAVIGAȚIE	718	710
AKWEL TIMISOARA ROMANIA	PIESE ȘI ACCESORII PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	654	654
DPR DRÄXLMAIER PROCESE DE PRODUCTIE ROMANIA SRL	INSTRUMENTE ȘI DISPOZITIVE PENTRU MĂSURĂ, VERIFICARE, CONTROL, NAVIGAȚIE	644	644
RUS-SAVITAR	MOBILA N.C.A.	562	562
TELCO-PE	SUBANSAMBLURI ELECTRONICE (MODULE)	514	514
AVX ELECTRONICS SENSING AND CONTROL	ECHIPAMENTE ELECTRICE ȘI ELECTRONICE PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	503	501
FORNETTI ROMANIA SRL	FABRICAREA PÂINII; FABRICAREA PRĂJITURILOR ȘI A PRODUSELOR PROASPETE DE PATISERIE	488	488
S.C ACELLUM S.R.L	ÎNCĂLȚĂMINTE	479	478
KIMBALL ELECTRONICS ROMANIA	SUBANSAMBLURI ELECTRONICE (MODULE)	454	454
PLASESS ROMANIA SRL	PRODUSE DIN MATERIAL PLASTIC	441	441
DAR DRAXLMAIER AUTOMOTIVE S.R.L	ECHIPAMENTE ELECTRICE ȘI ELECTRONICE PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	434	431

DENUMIRE FIRMĂ	DENUMIRE CAEN	NR. CONTRACTE ACTIVE	NR. SALARIAȚI ACTIVI
LINDE GAZ ROMANIA SRL	GAZE INDUSTRIALE	418	418
AGIL	PRELUCRAREA ȘI CONSERVAREA CĂRNII	396	396
DURA Automotive Romania S.R.L	PIESE ȘI ACCESORII PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	353	353
DALLI PRODUCTION ROMANIA S.R.L.	SĂPUNURI, DETERGENȚI ȘI PRODUSE DE ÎNTREȚINERE	350	349
ESSEGI TEX	ARTICOLE DE ÎMBRĂCĂMINTE	345	345
NOVENTA Romania SRL	PIESE ȘI ACCESORII PENTRU AUTOVEHICULE ȘI PENTRU MOTOARE DE AUTOVEHICULE	317	316
SPORT MECHANICAL WORKSHOP SRL	BICICLETE ȘI VEHICULE PENTRU INVALIZI	297	297
AZUR	VOPSELE, LACURI	296	296
Ursus Breweries S.A. sucursala Timisoara	BERE	295	295
REDOXIM	PESTICIDE ȘI ALTE PRODUSE AGROCHIMICE	294	294
HAMILTON CENTRAL EUROPE SRL	DISPOZITIVE, APARATE ȘI INSTRUMENTE MEDICALE STOMATOLOGICE	289	289
BARUM AUTOMOTIVE	OPERAȚIUNI DE MECANICĂ GENERALĂ	288	288
SIMULTAN	PRODUSE LACTATE ȘI BRÂNZETURI	285	285
INTER-SPITZEN	ARTICOLE TEXTILE N.C.A.	285	285
S.C.SUDURI VEST 2.0	CONSTRUCȚII METALICE	272	272
ETA2U	CALCULATOARE ȘI ECHIPAMENTE PERIFERICE	262	259
LEMAN INDUSTRIE	PRODUSE METALICE OBȚINUTE PRIN DEFORMARE PLASTICĂ; METALURGIA PULBERILOR	262	262
INDUSTRIA DE INCALTAMINTE SOARA	ÎNCĂLȚĂMINTE	259	252
SMART WOOD ROMANIA	PRODUSE DIN LEMN	255	255
ELBROMPLAST	PLĂCI, FOLII, TUBURI ȘI PROFILE DIN MATERIAL PLASTIC	255	255

Sursa: ITM, 2020

6.10.2. PRINCIPALELE RAMURI INDUSTRIALE ȘI DISTRIBUȚIA ACESTORA ÎN TERITORIU. DOMENII DE EXCELENȚĂ

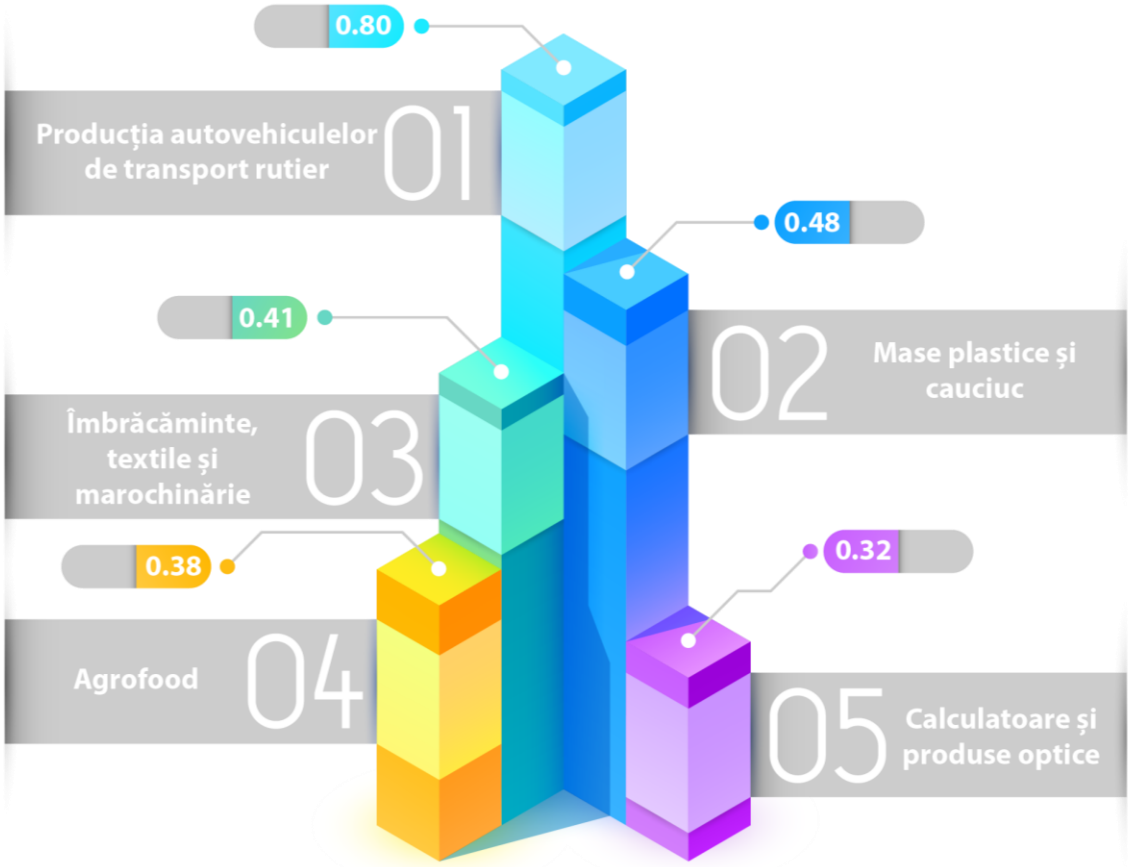
Prin aplicarea Metodei utilității globale, luând în considerare ramurile industriale ale economiei județului Timiș, decizia finală care poate justifica stabilirea unor domenii prioritare, de excelență la nivel județean a poziționat următoarele industrii: autovehiculelor de transport rutier, de cauciuc și mase plastice, de îmbrăcăminte, textile și marochinărie, food și calculatoare și produse electronice, pe primele cinci locuri în clasamentul județean. Pentru

prioritizare și pe baza unei analize multicriteriale, s-au luat în calcul următorii indicatori pentru fiecare ramură industrială:

- Număr de firme: cu un coeficient de importanță în decizia legată de prioritizarea domeniilor de excelență de 10%;
- Cifra de afaceri: cu un coeficient de importanță de 30%;
- Număr de angajați: 30%;
- Profit: 30%.

Indicatorii au fost raportați la populație și au reprezentat cele două limite ale intervalului de analiză, respectiv 2008 și 2019. Rezultatele procesului sunt prezentate în figura de mai jos.

FIGURA 127. CLASAMENTUL RAMURILOR INDUSTRIALE DE EXCELENȚĂ FOLOSIND METODA UTILITĂȚII GLOBALE

Sursa: Calcule proprii pe baza datelor de la INS, ListăFirme, 2021

Industria automotive este una bine ancorată în structura economică regională, dar mai ales în cea a județului Timiș, iar la nivel național, aceasta reprezintă 14% din PIB și 26% din exporturi[121]. Producția autovehiculelor de

[121] Industria este extrem de importantă și la nivel de UE, angrenând peste 13.8 milioane de europeni, adică 6.1% din numărul total al locurilor de muncă. Cu investiții de peste 57.4 miliarde euro în R&D anual, industria de automotive este cel mai mare contributor privat din Europa în domeniul inovării, reprezentând 28% din cheltuielile totale ale UE în R&D.

transport rutier se caracterizează prin clusterizarea activității economice și lanțuri de producție extrem de integrate.

La nivel de UE, în anul 2018, regiunea de dezvoltare Vest, în frunte cu județul Timiș, a avut cel mai mare nivel de specializare al forței de muncă pentru activitatea de producție a autovehiculelor, remorcilor și semiremorcilor[122], urmată de Střední Čechy (Cehia) și Nyugat-Dunántúl (Ungaria) și care au raportat, de asemenea, cote de ocupare de două cifre pentru această activitate. Investitorii știu unde este polul automotive al României[123], însă o promovare mai puternică, bazată pe o guvernanță multinivel, axată pe nișe de specializare ar fi de bun augur.

Domeniul este caracterizat ca o industrie grea prin nivelul ridicat de sofisticare, dat de intensitatea tehnologică și de capital. O singură mașină are aproximativ 30.000 de piese, unele piese sunt realizate intern de producătorii auto, dar multe sunt realizate de furnizori ierarhizați pe diferite niveluri (așa numiții TIER 1, 2 etc.). Cele 30.000 de piese sunt fabricate din diferite materii prime (metal, cauciuc, materiale plastice etc.) și prin diferite procese de producție. Ca atare, o dezvoltare sectorială adecvată va avea efecte secundare asupra pieței și va crea alte sectoare.

Datorită dimensiunii mici a pieței locale și a industriilor de sprijin slab dezvoltate, raportul de localizare a industriei auto din România este încă scăzut, aceasta bazându-se mult pe piese și componente importate.

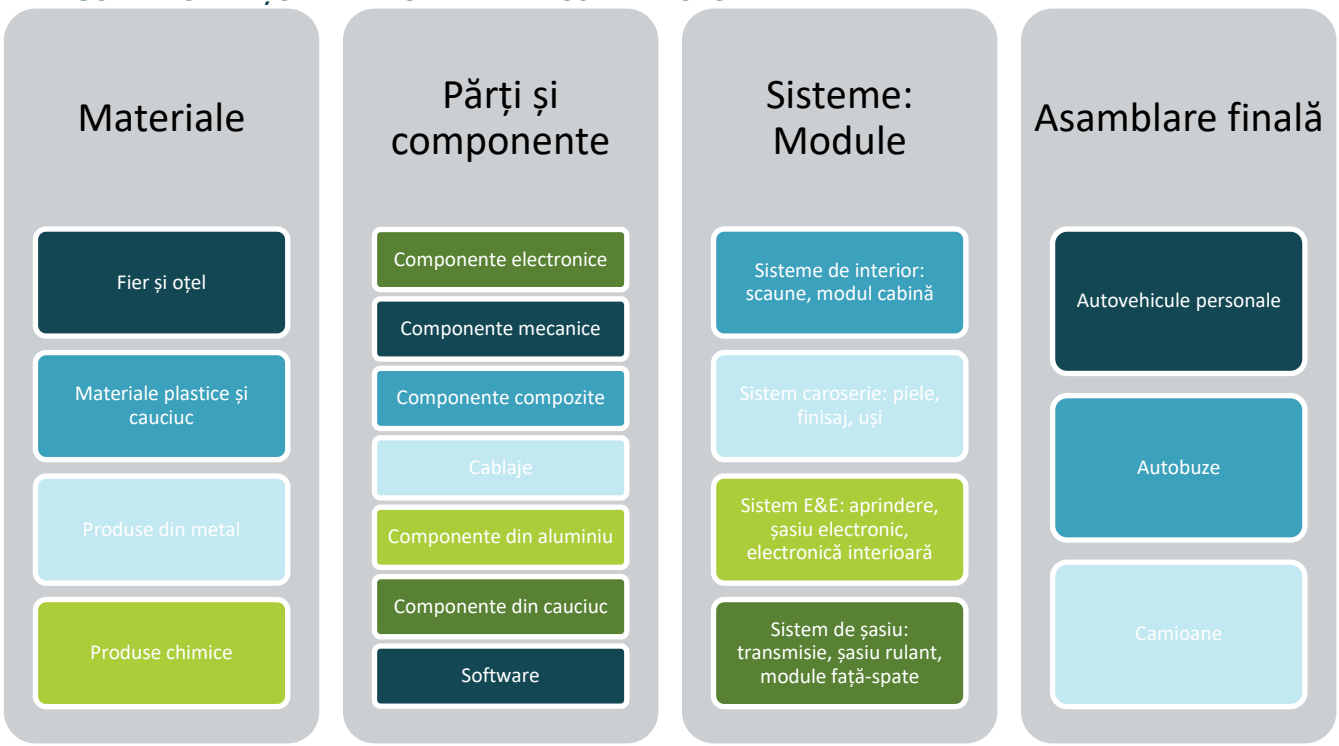
Cu toate acestea, există un surplus comercial de piese auto datorită producătorilor de piese auto orientați spre export care se află în România: Bosch, Yazaki etc. Așa cum am menționat, o singură mașină este sofisticată și asamblată din peste 30.000 de piese realizate din diferite sectoare prin diferite procese.

Ca atare, identificarea legăturilor intersectoriale pentru lanțul de valoare auto este o provocare. E interesant de văzut care sunt furnizorii de primul rang și ce furnizează ei (scaune, produse din fier, oțel etc.), sau de rangul doi care furnizează cabluri, produse din metal și plastic, servicii de turnătorie etc.

[122] Este vorba despre procentul de forță de muncă angrenată în activitatea de producție a autovehiculelor de transport rutier din totalul persoanelor ocupate. Regiunea Vest, la care majoritar participă județul Timiș, a înregistrat un procent de 12.8%, Střední Čechy (de 11.56%) și Nyugat-Dunántúl (11.54%).

[123] În condițiile în care costurile de transport reprezintă 50% din costurile logistice pentru ca un produs să ajungă de la producător la consumatorul final, trebuie luate în considerare soluții eficiente de economisire a timpului. Sunt create noi hub-uri de transport la nivel mondial, iar România este propusă să facă parte din drumul ”Silk Road by Sea CEE” până în 2025, o rută maritimă extinsă din China până în Europa. Astfel de proiecte vor spori atractivitatea României ca poartă de intrare în Europa, având un impact asupra dezvoltării piețelor logistice și industriale. Cu un nivel al chiriilor pentru spațiile industriale și logistice cuprins între 3.6 și 4.1 euro/mp/lună, România este una dintre cele mai competitive piețe la nivel european, în condițiile în care nivelul salarial, conform Eurostat, este de 6.9 euro/h, cu 75% sub media UE (27.4 euro/h).

FIGURA 128. LANȚUL DE VALOARE AL INDUSTRIEI AUTO

Sursa: analiză proprie

La o analiză mai detaliată a acestui domeniu, se poate constata că în județul Timiș se concentrează companii care fabrică următoarele produse și angrenează mulți angajați:

- Volane, sisteme de siguranță, centuri de siguranță, suspensii – 2.695 angajați;
- Cablaje – 4.747 angajați;
- Componente electrice și electronice – 5.323 angajați;
- Sisteme de iluminat;
- Furtun de răcire – 1.639 angajați;
- Soluții software – 11.909 angajați;
- Anvelope – 2.501 angajați;
- Lămpi – 2.631 angajați;
- Componente motor – 813 angajați;
- Textile – 1.041 angajați;
- Armături metalice – 1.203 angajați;
- Tuburi de combustibil – 738 angajați.

E important de remarcat faptul că un număr mare de angajați sunt angrenați în activități high-tech, ce furnizează soluții software. De asemenea, ceea ce putem observa din enumerarea de mai sus este că multe din industriile conexe care au reieșit și din prioritizarea folosind metoda utilității globale, deservesc industria automotive, în principal, industrie care răspunde unei nevoi de consum: injecție mase plastice, produse electronice, textile.

Pe termen lung, trebuie analizat dacă această nevoie de a deține o mașină va mai fi de actualitate. Așa cum deja se întâmplă, modelul de business nu se mai centrează pe produs, ci pe serviciu – Product as a Service (PAAS), astfel că pe lângă trendurile ce vizează mașinile electrice sau autonome, unde administrațiile trebuie să gândească

stații electrice de încărcare[124], infrastructură rutieră adecvată etc., trebuie să se țină cont de faptul că ”pasiunea de a conduce”, poate fi înlocuită cu ”pasiunea de a fi condus la destinație” (robo-taxiurile vor deveni parte importantă a mobilității în centrele urbane), numărul mașinilor personale fiind în scădere, iar producătorii de mașini vor livra produsele către companiile de ride-sharing care le vor închiria, la rândul lor, consumatorilor.

Administrația poate, de acum să gândească și să planifice teritorial, zone de terenuri pe care astfel de companii le-ar închiria pentru a crea parcul de mașini, sau, în măsura în care dorește, poate crea oportunități de dezvoltare, de testare pentru companiile care inovează[125].

Direcțiile viitoare în industria automotive, de care ar trebui să se țină cont și la nivel județean, sunt: mașini mai ușoare, mai multă autonomie a bateriilor[126], consum optimizat, idei pentru confort sporit, interconectivitate, toate acestea sub impactul noilor revoluții industriale: Industry 4.0, Smart Mobility cu vehicule conectate și conducere autonomă, Smart Cities și Society 5.0. Un viitor mai conectat înseamnă mai multă electronică, soluții inteligente și sigure, ecologice pentru a combate schimbările climatice. Totodată, rolul sectorului IT și al chimiei va crește substanțial în automotive. Acestea trebuie dezvoltate în paralel cu educația dual din liceele tehnologice.

Administrația are un rol extrem de important, mai ales acum când, pe scena globală, lanțurile de valoare se repoziționează/reorganizează. Din acest motiv, administrațiile trebuie să fie conștiente de oportunitățile existente în țările vecine și să inițieze parteneriate cu administrațiile de acolo. Un exemplu în acest sens îl reprezintă compania coreeană SK Innovation, care va dezvolta în Ungaria – Ivancsa, la 370 km față de Timișoara, cea mai mare fabrică de baterii electrice din Europa, pe o suprafață de 70 hectare, care va crea 2.500 de joburi noi. O astfel de investiție va repoziționa Ungaria ca un hub al bateriilor electrice.

Un alt exemplu îl va reprezenta viitoarea fabrică BMW de mașini electrice din Debrecen, Ungaria, cu care, de asemenea, s-ar putea lega verigi din lanțul valoric (companii din județul Timiș care ar putea să devină TIER 1 sau 2,3).

De asemenea, o altă contribuție pe care o mai poate avea autoritatea județeană, luând în calcul structura economică, ar fi în direcția promovării conceptului de strategie de dezvoltare industrială care lipsește cu desăvârșire în România, dar care poate orienta investițiile cu ușurință. Consiliul Județean Timiș poate să fie inițiatorul unui proiect în acest sens.

Nișe de dezvoltare marcate de companii din județul Timiș: robot livrator, aplicații integrate în sistemul smart al mașinii, sistem eCall[127], aplicații și tehnologii pentru fluidizarea traficului , optimizarea transportului public, dezvoltarea de soluții ecologice și de mediu, care pot fi susținute de administrație deoarece unele vizează spațiul public.

Companiile trebuie să aibă și un bazin de forță de muncă calificată, iar pentru asta, la Timișoara a fost înființat în anul 2016, CERC – Centrul Regional de Competențe și Dezvoltare a Furnizorilor în Sectorul Automotive care

[124] În Europa există undeva la 144.000 stații de încărcare, însă, până în 2030, estimările arătă o cerere de cel puțin 2.8 milioane de stații de încărcare la nivel european. Patru țări acoperă 27% din suprafața totală a UE – Olanda, Germania, Franța și UK – asigurând 76% din necesarul stațiilor de încărcare de la nivelul UE.

[125] Vezi proiectul pilot propus în PATJ Cluj de către Consiliul Județean Cluj, în parteneriat cu Bosch și Porsche Engineering Romania – Centrul de Inovare, Testare și Promovare Cluj (CITPC), care asigură componenta de testare a rezultatelor cercetării în domeniul mașinilor autonome, aducând beneficii în direcția atragerii de noi investiții generatoare de locuri de muncă înalt calificate și bine plătite.

[126] În România, sursele din care se produce energia electrică ce va alimenta bateriile mașinilor electrice nu sunt foarte variate, iar energia produsă din cărbune se regăsește într-o pondere importantă (aproximativ 20% din producția totală de energie electrică).

[127] Sistemul este dezvoltat de Continental, iar în cazul unui accident, permite echipelor de intervenție o localizare precisă a mașinii implicate în eveniment; a fost dezvoltat în județ, în anul 2018 de către compania cu peste 10.000 de angajați în fabricile de componente electronice, anvelope, ContiTech și în centrul de R&D.

susține implementarea unor servicii legate de pregătirea resurselor umane prin proiecte educaționale cursuri, demonstrații tehnologice, evenimente și conferințe. Centrul și-a asumat 3 obiective integrate: Academie de training; Portofoliu de consultanță; Laborator pentru utilizarea colaborativă de echipamente specializate, toate în beneficiul întreprinderilor din automotive.

Centrul, dezvoltat în colaborare cu municipalitatea timișoreană, are 3 corpuri și este dotat cu săli de curs, laborator mașini cu comandă numerică, laborator mașini injecție mase plastice. CERC este dedicat întreprinderilor din automotive, companiilor multinaționale din automotive, din Regiunea de Dezvoltare Vest, resursa umană din cadrul întreprinderilor, universitățile cu profil tehnic din Regiune, end userii sau cetățenii Municipiului Timișoara.

Specializarea industrială a localităților cuprindă o singură activitate dominantă sau două, în cazul în care cifra de afaceri este rezultatul unei activități industriale mai diversificate și caracterizează următoarea distribuție în economia județeană:

- Timișoara: industria automotive (26%), mase plastice (25%), industria alimentară (11%), calculatoare și produse electronice (11%);
- Ghiroda: industria automotive (93%);
- Giroc: industria alimentară (40%), industria construcțiilor metalice (35%);
- Lugoj: echipamente electrice (35%), materiale de construcții (19%);
- Dumbrăvița: calculatoare și produse electronice (25%), construcții metalice (23%), echipamente electrice (10%), industria alimentară (9%);
- Jimbolia: industria automotive (80%);
- Sânnicolau Mare: industria automotive (65%), echipamente electrice (31%);
- Recaș: industria băuturilor (95%);
- Buziaș: industria metalurgică (82%).

Comparativ cu situația înregistrată acum 10 ani la nivelul localităților[128], se observă o distribuție diferită a cifrei de afaceri pe activități care sunt cerute pe piața UE, semn că economia județului seamănă din ce în ce mai mult cu economia UE. Trei sectoare mari domină economia Uniunii Europene:

- Transport (producția de automobile, trenuri, avioane, autobuze, nave, tramvaie etc.);
- Aparate electrice și electronice (mașini de spălat, televizoare, toastere, mașini de cafea, aspiratoare, aragazuri etc.);
- Chimice (detergenți, îngrășăminte chimice, farmaceutice etc.).

În majoritatea localităților se observă un grad foarte mare de integrare la specificul pieței UE. Dacă în 2011, ponderea cifrei de afaceri din Lugoj, spre exemplu, era realizată mai ales de companiile din industria textilă și industria lemnului, acum acest lucru s-a schimbat în direcția acelor industrii ce reflectă structura economică UE. Aceeași concluzie poate fi trasă cu privire la orientarea Dumbrăviței – care de la industria băuturilor și textilă, a trecut la calculatoare și produse electronice, echipamente electrice etc. Acest lucru este benefic dezvoltării economice locale și se observă și la nivelul PIB-ului/cap de locuitor.

Este extrem de important ca prin această strategie, să putem crea măcar cadrul dezvoltării viitoare. În mod cert, principiile circularității vor trebui aplicate în toate industriile, așadar în funcție de cererea de la nivelul UE, e de așteptat ca acestea să își schimbe modelele actuale de business liniare în unele circulare. Această transformare e de durată, însă județul trebuie să se pregătească pentru economia regenerativă, iar rolul autorității este de a facilita tranziția la acest tip de economie.

[128] Planul de Amenajare a Teritoriului Județului Timiș, 2013

În ceea ce privește localitățile rurale cu o contribuție mai importantă la industria județeană, acestea au următoarea specializare industrială:

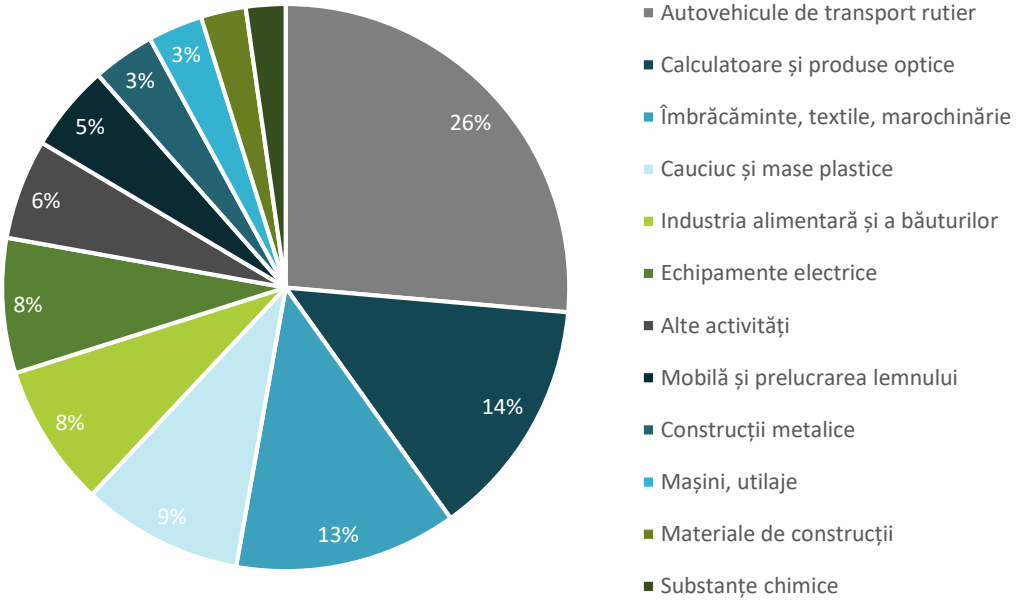
- Parța: echipamente de ventilație și frigorifice (99%);
- Remetea Mare: calculatoare și produse electronice (56%), industria automotive (31%);
- Giarmata: calculatoare și produse electronice (53%), industria automotive (11%);
- Făget: textile (56%), industria alimentară (39%), industria lemnului (5%).

6.10.3. FORȚA DE MUNCĂ OCUPATĂ ÎN INDUSTRIE

Conform INS, la sfârșitul anului 2019, personalul angajat în unitățile de producție din județul Timiș ajungea la 84.089, în creștere cu 8% față de anul 2008. Numărul de angajați din industrie reprezintă 38% din numărul total de angajați, procent ușor în creștere față de anul 2008. Cei mai mulți dintre aceștia lucrau în ramura de automotive (26% din total), urmată de cea a calculatoarelor și produselor optice (14%), a textilelor, articolelor de îmbrăcăminte și marochinărie (13%), respectiv a cauciucului și maselor plastice (9%). La nivel național, Timișul ocupă poziția a doua, după Municipiul București, dar acest lucru se întâmplă deoarece statistica ia în calcul doar angajații după sediile sociale, nu și punctele de lucru.

Astfel, o bună parte din companiile care practic produc creștere locală și angajează oameni din județ, raportează situațiile financiare la sediul social, care în majoritatea cazurilor, este declarat în București. Fiind vorba de multe companii străine, acestea aleg de cele mai multe ori să-și declare sediul social în București, capitala țării, unde, cel mai probabil, angajează cabinetele de avocatură să-i reprezinte și să se ocupe de constituirea societăților etc.

FIGURA 129. NUMĂRUL DE SALARIAȚI AI UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL INDUSTRIAL DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE PRINCIPALELE RAMURI, ÎN ANUL 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

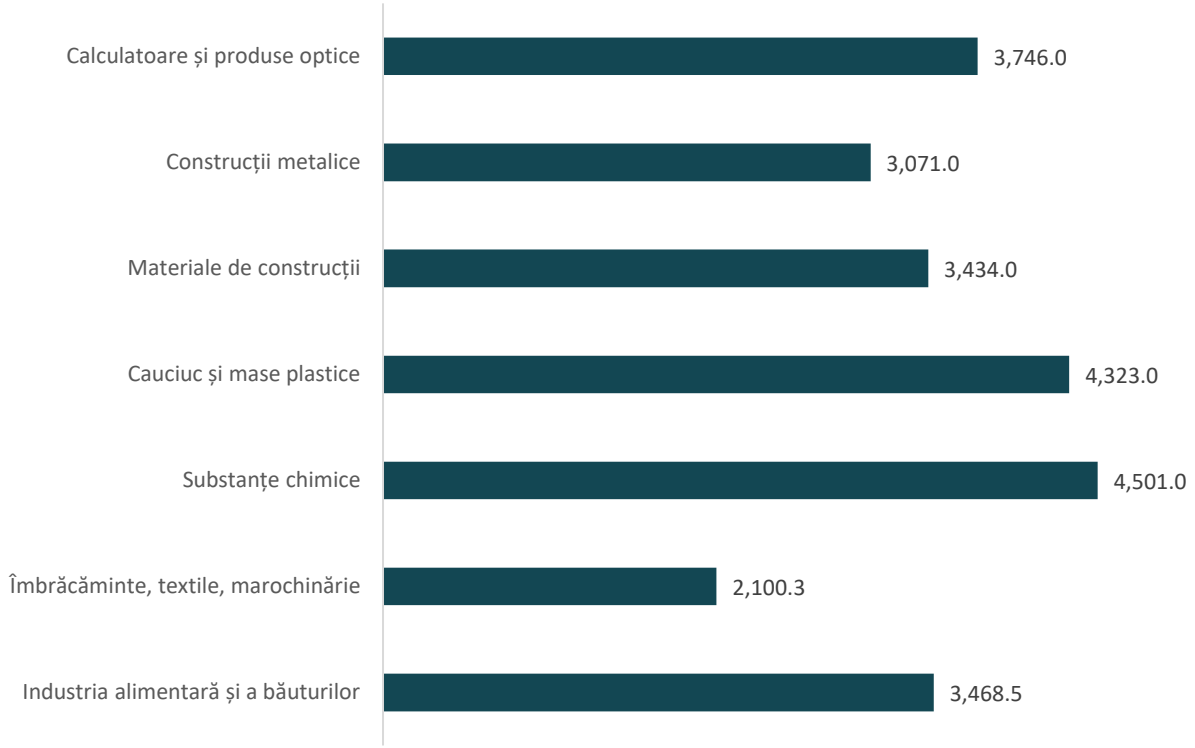
Teritorial, Timișoara angrenează peste 53% din forța de muncă din industria, urmată de Sânnicolau Mare (9,3% - peste 7.100), Ghiroda (7,4% - peste 5.700), Lugoj (5,2% - peste 4.000), Chișoda (3,9% - peste 3.000), Jimbolia (3,5% - peste 2.600), Dumbrăvița (2,1% - aproape 1.600) etc.

Salariul mediu lunar net din sectorul industrial al județului a fost în anul 2019 de 3.486 de lei, cu mult peste media regională și națională, ceea ce demonstrează faptul că nivelul de calificare al angajaților este unul mult mai ridicat,

competențele sunt inginerești, iar valoarea adăugată adusă de aceștia, mai ridicată. Salariul este aproape triplu față de anul 2008.

Județul Timiș oferă al doilea cel mai competitiv nivel salarial din sectorial industrial, din țară, după municipiul București. Pe ramuri, cele mai mari salarii se ofereau în anul 2019 în domeniul extracției petrolului (8.899 lei net/lună), al fabricării produselor de cocserie (5.072 lei), al fabricării substanțelor chimice (4.501 lei), activităților extractive (4.446 lei), fabricării autovehiculelor de transport rutier (4.353 lei). La polul opus, se află tipărirea și reproducerea pe suporți a înregistrărilor (1.746 lei), articolele de îmbrăcăminte (1.908 lei), produsele textile (2.131 lei), cel mai prost plătite activități din județ.

FIGURA 130. SALARIUL MEDIU NET LUNAR (LEI) PE PRINCIPALELE RAMURI ALE INDUSTRIEI, ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Ramurile industriale de la nivel județean în care nivelul salariilor depășește media regională și națională sunt extracția petrolului, industria alimentară și a băuturilor, textile, îmbrăcăminte și marochinărie, prelucrarea lemnului, fabricarea hârtiei, substanțe chimice și produse farmaceutice, cauciuc și mase plastice, materiale de construcții, industria metalurgică, construcții metalice, calculatoare și produse electronice, echipamente electrice, mașini&utilaje, autovehicule de transport rutier.

În comparație cu media europeană, regiunea Vest oferă salarii competitive, peste această medie, în cazul următoarelor ramuri industriale: producția de textile, articole de îmbrăcăminte și marochinărie și producția de calculatoare și produse electronice.[129] Eurostat nu prezintă nivelul salarial pentru activitatea de producție a autovehiculelor de transport rutier, însă conform statisticilor oficiale INS, valoarea salariului mediu net în regiunea

[129] Eurostat rapoartează nivelul salariilor în milioane euro – tabelul **SBS data by NUTS 2 regions and NACE Rev.2 [sbs_r_nuts06_r2], indicatorul V133320 – Wages and Salaries – million euro**, astfel că valorile sunt următoarele: textile EU=38.2, textile Vest=54.8; articole de îmbrăcăminte EU=29.3, articole de îmbrăcăminte Vest=63.6; marochinărie EU=18.7, marochinărie Vest=60.9; calculatoare și produse electronice EU=171.7, calculatoare și produse electronice Vest=184.4.

Vest o poziționează pe locul 2, în clasamentul național, depășind atât regiunea Sud-Muntenia, cât și Centru, care apar în statisticile Eurostat pe primele locuri în țară. Astfel, putem presupune că valoarea salariului în acest domeniu, la nivelul regiunii Vest, este peste 557.1 milioane euro (conform metodologiei Eurostat), cât se înregistrează în Sud-Muntenia, depășind media UE care este de 404.7 milioane euro.

Luând în calcul cele menționate, este foarte clar că activitatea de producție a autovehiculelor de transport rutier conferă un avantaj competitiv județului Timiș (aici se concentrează majoritatea activității din regiune), atât din perspectiva concentrării forței de muncă înalt calificată într-o activitate medium-high tech, cât și din perspectiva oportunităților salariale pe care le oferă. Astfel, industria automotive rămâne una dintre "piesele de rezistență" ale județului care ar trebui promovată corespunzător pentru atragerea de talente și pentru orientarea către domeniile și joburile viitorului (industry 4.0, mașini electrice etc.).

Din perspectiva comparației specializării forței de muncă ocupate a regiunii Vest cu cea a altor regiuni din UE sunt câteva elemente de referință pentru fiecare ramură industrială, doar pentru un benchmarking pe care să-l avem în vedere în funcție de viziunea care va fi conturată la nivel județean:

TABEL 29. COMPARAȚIE SPECIALIZAREA FORȚEI DE MUNCĂ OCUPATE A REGIUNII VEST

INDUSTRIA ALIMENTARĂ		ARTICOLE DE ÎMBRĂCĂMINTE	
Max EL54 – Ipeiros	62.8	Max EL53 - Dytiki Makedonia	33.3
DE60 - Hamburg	7.8	HR04 - Kontinentalna Hrvatska (NUTS 2016)	6.2
CZ02 - Střední Cechy	7.7	SK04 - Východné Slovensko	6.1
DE26 - Unterfranken	7.6	**RO42 - Vest**	**5.2**
RO42 - Vest	**7.6**	EL30 - Attiki	5.1
DE71 - Darmstadt	7.5	PL81 - Lubelskie	5.1
UKJ2 - Surrey, East and West Sussex	7.5	EE00 - Eesti	5.0
CAUCIUC ȘI MASE PLASTICE		**CONSTRUCȚII METALICE**	
Max FRK1 - Auvergne	44.7	Max FRC2 - Franche-Comté	32.2
BE25 - Prov. West-Vlaanderen	6.6	SE11 - Stockholm	6.1
BG32 - Severen tsentralen	6.6	DED5 - Leipzig	5.8
CZ03 - Jihozápad	6.5	**RO42 - Vest**	**5.7**
RO32 - Bucuresti - Ilfov	6.5	UKI4 - Inner London - East	5.7
SE21 - Småland med öarna	6.5	UKI7 - Outer London - West and North West	5.6
RO42 - Vest	**6.4**	DE71 - Darmstadt	5.5
CALCULATOARE ȘI PRODUSE OPTICE		**ECHIPAMENTE ELECTRICE**	
UKJ2 - Surrey, East and West Sussex	15.1	FRI2 - Limousin	28.8
DE25 - Mittelfranken	8.7	AT12 - Niederösterreich	6.5
UKJ4 - Kent	8.6	HU12 - Pest	6.4
FRJ2 - Midi-Pyrénées	8.5	BE24 - Prov. Vlaams-Brabant	6.3
DE72 - Gießen	8.0	DE11 - Stuttgart	6.3

DEG0 - Thüringen	8.0	**RO42 - Vest**	**6.3**
RO42 - Vest	**8.0**	NO03 - Sør-Østlandet	6.3
MAȘINI ȘI ECHIPAMENTE		**AUTOVEHICULE DE TRANSPORT RUTIER[130]**	
DE14 - Tübingen	28.8	SK01 - Bratislavský kraj	41.4
BE32 - Prov. Hainaut	3.1	DE50 - Bremen	32.8
EL61 - Thessalia	3.1	**RO42 - Vest**	**31.0**
LV00 - Latvija	3.1	SE23 - Västsverige	30.0
RO11 - Nord-Vest	3.1	HU22 - Nyugat-Dunántúl	29.9
RO42 - Vest	**3.1**	CZ02 - Střední Čechy	29.6

Sursa: Eurostat, 2021

6.10.4. AGLOMERĂRI INDUSTRIALE, CLUSTERE

Conform Strategiei Regionale de Specializare Inteligentă Vest 2021-2027 [131], elaborată printr-un proces participativ de către Agenția de Dezvoltare Regională Vest, clusterele acoperă concentrările industriale, așa cum sunt ele definite în literatura de specialitate, având și masă critică și toate tipurile de actori cheie implicați. Astfel:

1. **Industria automotive** – cea mai mare concentrare industrială în auto din România este în județul Timiș, astfel clusterul Automotivest vine să reprezinte interesele membrilor uneia dintre cele mai importante industrii din țară care trebuie atent direcționată pe termen lung către nișe cu valoare adăugată ridicată și cu know-how greu de replicat, pentru a fi mai dificil de automotizat sau computerizat.
2. **Banat Software** – Clusterul TIC își face treaba din 2011 și promovează interesele membrilor, însă din informațiile publice pe care le-am găsit, nu pare că ar avea un specific sectorial care să-i ghideze interesele.
3. **Energii regenerabile, eficiență energetică, energii sustenabile** – Clusterul ROSENC, înființat tot în anul 2011. În prezent, clusterul numără 96 de membri.
4. **Turism** – Sectorul este reprezentat de puțin timp de asociația proaspăt înființată – Cluster pentru Turism Banat (CLUSTRBANAT) care își propune să promoveze destinațiile turistice locale, județene și regionale.
5. **Healthcare** – ROVEST Cluster
6. **Advertising, Printing și Ambalaje** – APP Cluster, cu 25 membri

Proiectul **NICHE – Dezvoltarea de lanțuri valorice inovative în sectorul agroalimentar**[132], finanțat din INTERREG EUROPE, a fost coordonat de ADR Vest, fiind realizat în colaborare cu Regiunea Border din Irlanda, Regiunea Irlanda de Nord din Marea Britanie, Regiunea Tartu din Estonia, Regiunea Ostrobotnia de Sud din Finlanda, Regiunea Cuiavia-Pomerania din Polonia, Regiunea Creta din Grecia. A avut ca rezultat palpabil dezvoltarea unei

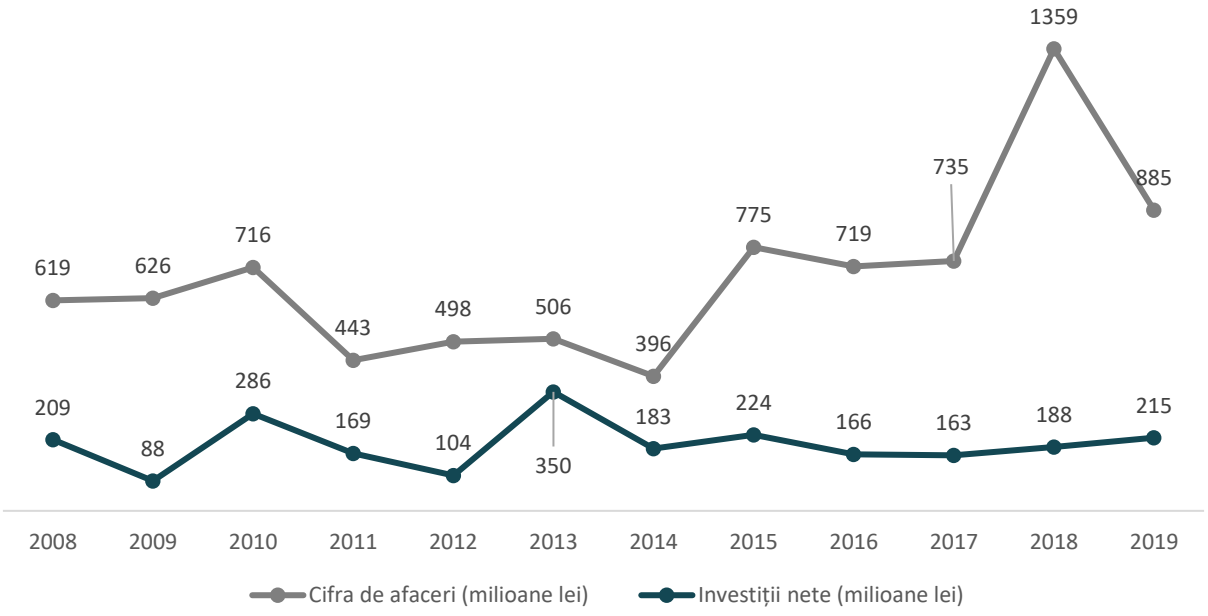
[130] De menționat faptul că acela este procentul angajaților din producția autovehiculelor de transport rutier în populația ocupată din industrie. Raportat la populația ocupată totală, regiunea Vest este pe primul loc în UE.
[131] https://adrvest.ro/wp-content/uploads/2020/09/RIS3_28-09-2020.pdf
[132] https://www.interregeurope.eu/niche/

platforme online – aromeproprii.ro – de promovare a produselor alimentare locale, iar pe termen lung, se dorește dezvoltarea unui lanț valoric local puternic în agrofood.

6.10.5. ENERGIA

În județul Timiș funcționau, în anul 2019, conform datelor INS, 71 unități locale active în domeniul energiei (locul 2 la nivel național după Municipiul București), dintre care 60 în domeniul producției de energie electrică. Cifra de afaceri a acestora se ridica la doar 885 mil. lei, cu 43% mai mare decât în anul 2008.

FIGURA 131. CIFRA DE AFACERI ȘI INVESTIȚIILE NETE ALE UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL ENERGETIC DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

De asemenea, investițiile nete realizate de companiile din domeniul energetic au crescut cu circa 3% față de anul 2008. Chiar dacă reunea doar puțin peste 1.727 de salariați în anul 2019, domeniul energetic rămâne unul bine remunerat, cu un salariu mediu net lunar egal cu media județeană (3.759 de lei, în anul 2019, depășit la nivel regional, de județul Caraș-Severin).

Conform ITM, la sfârșitul anului 2020, existau 2.449 de contracte active și 2.445 de salariați activi, atât în companiile de stat, cât și în cele private. Procentul salariaților este redus în cazul companiilor private, majoritatea microîntreprinderi, ce reușeau să absoarbă doar 174 de salariați activi, cu o distribuție teritorială: Timișoara, Săcălaz, Sânnicolau Mare, Jimbolia, majoritatea companiilor activând în producția de energie electrică sau în furnizarea de abur și aer condiționat. Cea mai mare companie din domeniu este COLTERM Timișoara (compania de termoficare), urmată de E-Distribuție Banat și Electrificare Timișoara, toate companii mari, de stat și cu capital mixt.

TRENDURI

COGENERAREA ÎN 2050

Pactul Ecologic European promite să contribuie la dezvoltarea unui sistem energetic net zero până în 2050, prin ambiții referitoare la eficiența energetică, un sistem integrat și energie regenerabilă. Un studiu realizat de Artelys

concluzionează că cogenerarea este unul din factorii esențiali pentru a atinge neutralitatea carbonului în Europa până în 2050. Realizarea potențialului cogenerării în toate sectoarele va maximiza eficiența energetică și va contribui la un sistem energetic european integrat la cel mai mic cost, aducând în același timp beneficii pentru consumatorii finali. Cogenerarea se bucură de un sprijin larg al industriei în întreaga UE și nu numai: de la producători de tehnologie, utilități, jucători industriali, companii de servicii energetice și asociații naționale.

Conform COGEN Europe, cogenerarea este una dintre cele mai eficiente soluții de integrare, conectând flexibil electricitatea, căldura și gazul, depășind generarea separată de energie și căldură care funcționează pe piețe neintegrate.

Cogenerarea sprijină o diversitate de aplicații de integrare a sistemului prin furnizarea de căldură eficientă și din ce în ce mai mult bazată pe surse regenerabile către sau în clădiri și industrie, legând astfel în mod rentabil sectoarele de căldură și gaze. De asemenea, poate transforma în mod eficient căldura reziduală din industrie în electricitate și căldură pe care să o poată folosi orașele.

Cogenerarea permite integrarea eficientă a sistemelor, prin furnizarea de energie electrică flexibilă și eficientă atunci când rețelele au nevoie de ea, în momente de cerere maximă de aprovizionare, cu vânt slab și soare.

Cogenerarea utilizează mai bine sursele de energie disponibile la nivel local pentru industrie, orașe și consumatori casnici. Aceasta include gaze cu conținut scăzut de carbon și gaze noi (H2, (bio) metan, gaze electrice), precum și biomasă, geotermală, termică solară și căldură reziduală.

Cogenerarea reduce costurile globale ale sistemului, generând energie locală și astfel economisind costurile de funcționare și investiții ale rețelei electrice. De asemenea, reduce facturile de energie ale consumatorilor finali (din industrie, gospodării și orașe).

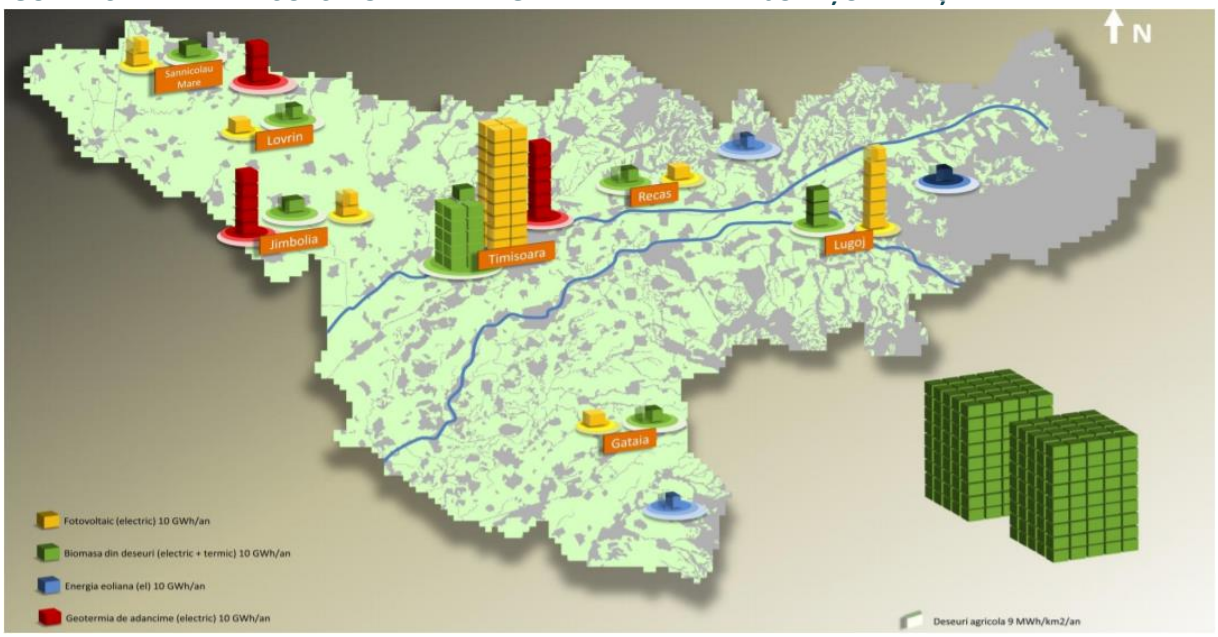
ENERGIE REGENERABILĂ

Domeniul energiilor regenerabile reprezintă un capitol de mare actualitate în contextul economiei regenerative, în condițiile utilizării eficiente a resurselor care sunt limitate, al diminuării depozitelor de combustibili tradiționali, precum și al cerințelor privind scăderea emisiilor de gaze poluante. Potrivit PATJ Timiș, energiile regenerabile sunt în dezvoltare incipientă la nivelul județului Timiș, însă din cauza condițiilor climatice, nu se poate preciza cu exactitate o zonă cu cel mai mare potențial, în județ. Prin urmare se recomandă să se realizeze studii sectoriale, specializate pentru a identifica cu exactitate acest potențial și a putea recomanda realizarea unor investiții viitoare. Județul Timiș are un potențial ridicat pentru recuperarea deșeurilor provenite din agricultură, din vestul României. **Biomasa** ar putea constitui pentru județul Timiș o potențială sursă regenerabilă de energie, atât din perspectiva potențialului, cât și din perspectiva posibilităților de utilizare.

De asemenea, **energia geotermală** îi conferă județului un avantaj competitiv, oferind oportunități de valorificare, utilizare și recuperare, reprezentând amplasamentul ideal pentru dezvoltarea aplicațiilor geotermale de adâncime. Utilizarea istorică a energiei geotermale și a forajelor existente pentru resurse (gaz, petrol) reprezintă un mare avantaj, deoarece minimizează riscul de foraj și economisește costurile de prospectare.

Conform studiilor realizate în acest domeniu, județul Timiș are un important potențial solar, în special în partea de vest a județului, un potențial mediu eolian și un important potențial agricol pentru culturile ce pot fi utilizate ca și biocombustibil (rapița, dar și resturile de alte culturi vegetale și din producția agricolă animală).

FIGURA 132. HARTA RESURSELOR DE ENERGIE ALTERNATIVĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: "Raport cu privire la potențialul de producere a energiei din surse regenerabile în Județul Timiș", IPA Frauhofer-Germania

Modernizarea și producerea de noi capacități de producere a energiei electrice și termice prin valorificarea resurselor regenerabile de energie: eoliene, hidroenergetice, solare, a biomasei, a resurselor energetice geotermale, a produselor din cadrul fermelor agricole. Proiecte care au fost propuse în PATJ Timiș:

OBIECTIVE SPECIFICE	MĂSURI ȘI ACȚIUNI PRIORITARE
Implementarea utilizării energiei solare	Sisteme independente de instalații fotovoltaice pentru aplicații autonome în domeniul: sistemelor de comunicare, al rețelelor de telefonie mobilă, iluminare stradală inteligentă, stații meteo
	Parcul Județean Timiș de producție energie fotovoltaică Covaci
Implementarea utilizării energiei eoliene	Crearea unei hărți pentru potențialul eolian în județul Timiș
	Producție energie eoliană pentru zonele industriale Timiș, corelat cu posibilitatea valorificării potențialului existent
Implementarea utilizării energiei geotermale	Geotermia de adâncime – centrale geotermale de 2 MW – Jimbolia, Timișoara, Sânnicolau Mare, Lovrin
	Geotermia de suprafață – program pilot de alimentarea a unor clădiri rezidențiale
	Studiu detaliat în Timiș – Vest: Potențial, Gradiente, Roci, Debite forabile
Implementarea utilizării biomasei	Instalație pilot de fermentare a nămolului în localitățile Timișoara și Lugoj
	Utilizarea energetică la scară industrială a deșeurilor animale
	Utilizarea energetică industrială a deșeurilor din industria alimentară
	Combi – Centrale cu Cogenerare – Biomasă, Solar, Geotermie

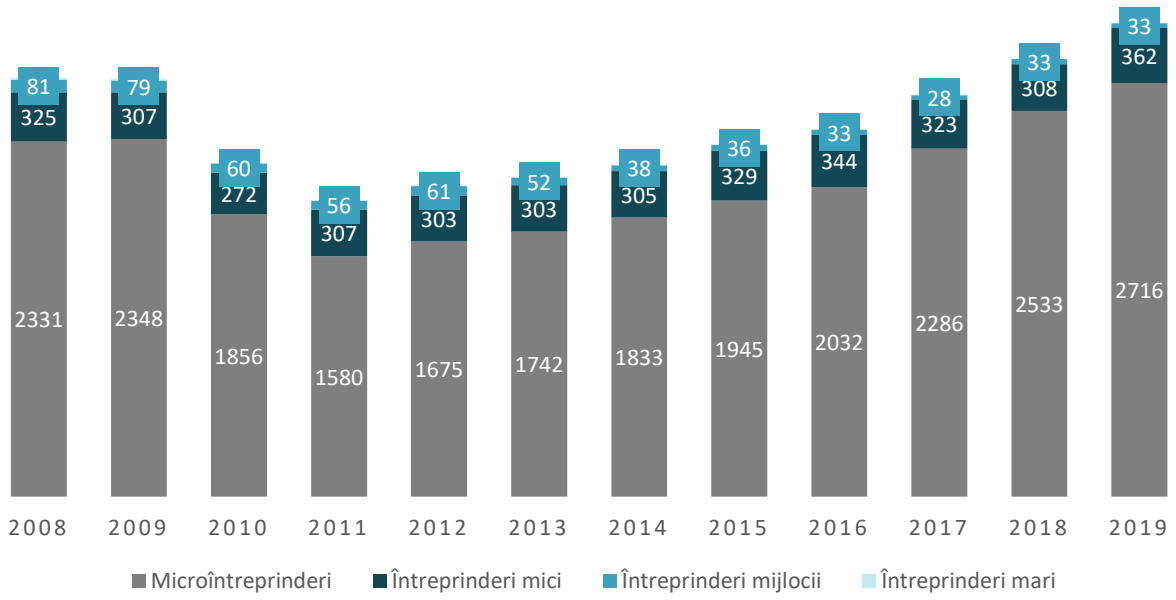
Sursa: PATJ Timiș

6.11. ANALIZA SECTORULUI DE CONSTRUCȚII

6.11.1. ANALIZA PRINCIPALILOR INDICATORILOR AI ÎNTREPRINDERILOR CU PROFIL DE CONSTRUCȚII DIN JUDEȚ

La nivelul anului 2019, în județul Timiș își desfășurau activitatea 3.113 de unități locale active cu profil de construcții, în creștere cu 13% față de anul 2008, plasându-se pe locul 3 la nivel național, după municipiul București și județul Cluj. Numărul de firme din construcții reprezintă 11.52% din numărul total de companii din județ. Dintre acestea, doar două aveau peste 250 de salariați (față de 14 în 2008), 33 între 50 și 249 de salariați (față de 81), 362 între 10 și 49 de salariați, iar 2.716 erau microîntreprinderi. Din totalul firmelor de profil, cele mai multe se ocupă cu construcțiile clădirilor rezidențiale și nerezidențiale (1.454 – adică aproape jumătate), instalații sanitare (357), instalații electrice (283), dezvoltare imobiliară (248) etc. Se poate constata față de anul 2008, o tendință de fragmentare a companiilor din domeniu, dar și de diversificare a profilului de activitate, principala cauză fiind, mai ales, scăderea ponderii firmelor mari și foarte mari din domeniul construcțiilor de drumuri și poduri.

FIGURA 133. NUMĂR DE UNITĂȚI LOCALE ACTIVE CU PROFIL DE CONSTRUCȚII DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE CLASE DE MĂRIME, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

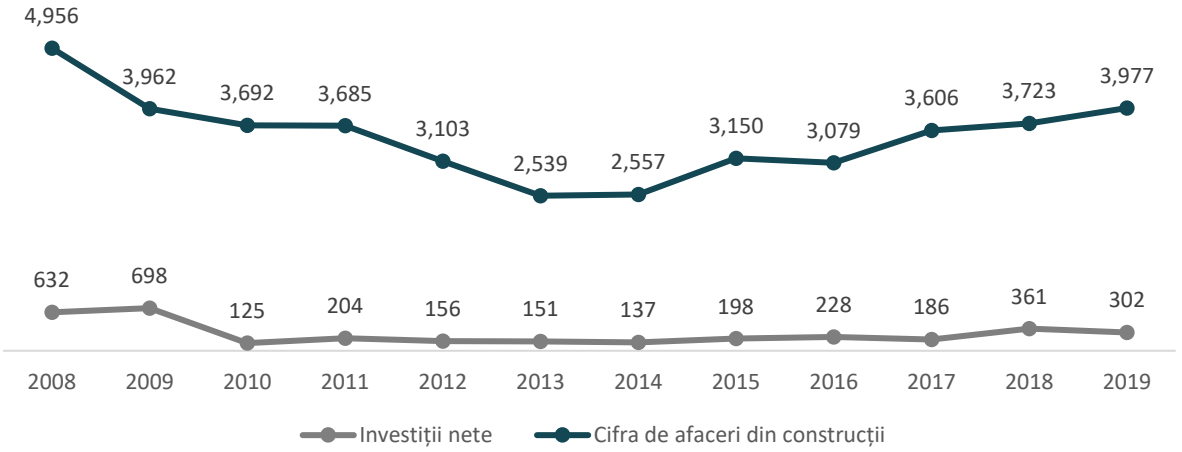
Conform datelor INS, la nivelul anului 2019, cifra de afaceri totală a unităților locale active din domeniul construcțiilor a fost de circa 814 milioane euro, ceea ce reprezenta circa 56% din totalul încasărilor realizate la nivel regional și 3.56% din cele de la nivel național. Județul Timiș este a șasea piață de construcții de la nivel național, după municipiul București, județele Cluj, Ilfov, Prahova, Iași.

Dacă în perioada 2013-2014 firmele timișorene din domeniu au înregistrat o scădere a cifrei de afaceri, în pofida unui context defavorabil al pieței, după 2014 volumul afacerilor din domeniu a început să-și revină. Concomitent, a scăzut la circa jumătate și volumul investițiilor realizate de companiile din domeniul construcțiilor în baza lor materială, începând cu anul 2009.

Companiile cu peste 100 de angajați din domeniu sunt următoarele: FLEXIK AUTOMATION (Timișoara), SUPERCONSTRUCT (Timișoara), AGASI (Timișoara), DELTANET SRL (Timișoara), MAXAGRO CENTER (Gătaia), PROFAL INDUSTRY (Toager, comuna Giera), AXELA CONSTRUCȚII (Timișoara), BIPT HOCHBAU SRL (Timișoara),

COMPACT PRODUCT (Lugoj), CONS ELECTRIFICAREA INSTAL (Timișoara), AXO UTIL (Timișoara), ILA VORHABEN SRL (Timișoara) etc.

FIGURA 134. CIFRA DE AFACERI ȘI INVESTIȚIILE NETE ALE UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL DE CONSTRUCȚII DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2019

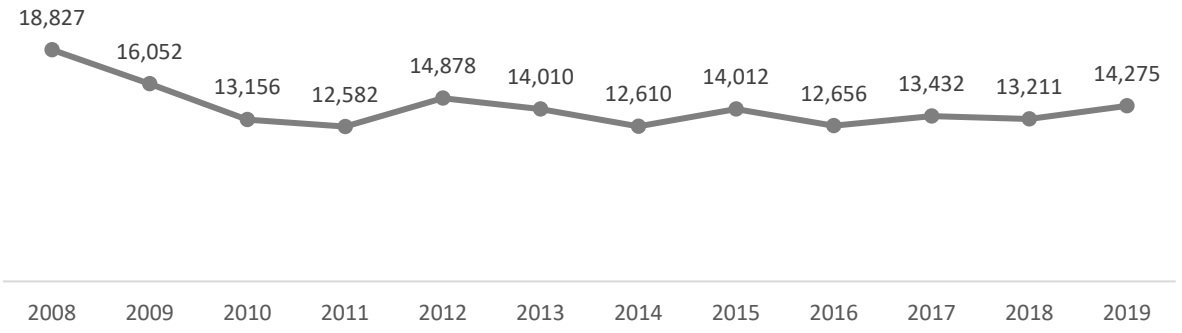

Sursa: Baza de date INS Tempo

6.11.2. ANALIZA FORȚEI DE MUNCĂ DIN DOMENIUL CONSTRUCȚIILOR

În anul 2019, conform INS, la nivelul firmelor cu profil construcții din județul Timiș activau 14.275 de salariați, în scădere cu 4.500 față de anul 2008, pe fondul reducerii activității de construcții publice, dar și migrației externe a personalului din domeniu. Salariații din construcții reprezintă aproximativ 6% din numărul total de angajați din județul Timiș. Conform ITM, la sfârșitul anului 2020, erau active 20.572 de contracte, respectiv 20.301 salariați activi.

FIGURA 135. SALARIAȚII UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL CONSTRUCȚII DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2008-2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Conform aceleiași surse, numărul de persoane ocupate în sectorul construcțiilor la nivelul Timiș era în 2019 de 17.400 de persoane, în scădere cu 24% față de anul 2008.

Distribuția teritorială în funcție de cifra de afaceri (presupunând că un nivel mai mare al cifrei de afaceri asigură și venituri mai mari administrației locale) este prezentată în următorul tabel:

TABEL 30. DISTRIBUȚIA TERITORIALĂ ÎN FUNCȚIE DE CIFRA DE AFACERI

LOCALITATE	NUMĂR DE FIRME	CIFRĂ DE AFACERI (MILIOANE LEI)	NUMĂR DE ANGAJAȚI
Timișoara	1.627	1.951	7.464
Giroc	225	212	784
Dumbrăvița	234	188	858
Lugoj	158	136	677
Ghiroda	56	133	205
Moșnița Nouă	71	63	303
Parța	14	51	111
Nădrag	8	47	209
Gătaia	12	47	105
Sânnicolau Mare	41	41	191
Săcălaz	59	40	193

Sursa: Listă Firme, 2021

UAT-urile în care este concentrat un număr mai important de salariați în construcții sunt municipiul Timișoara, Dumbrăvița, Giroc, municipiul Lugoj, Moșnița Nouă, Ghiroda etc.

Salariul mediu net lunar din sectorul construcțiilor a fost de doar 2.564 lei în anul 2019, dublu față de anul 2008, dar încă mult sub media salariilor din alte domenii și chiar decât cea sectorială de la nivel regional și național. Acest lucru face că interesul pentru migrație externă al personalului calificat din construcții să se mențină ridicat, multe companii locale din domeniu reclamând dificultățile tot mai mari în recrutarea de personal.

6.12. ANALIZA SECTORULUI TERȚIAR

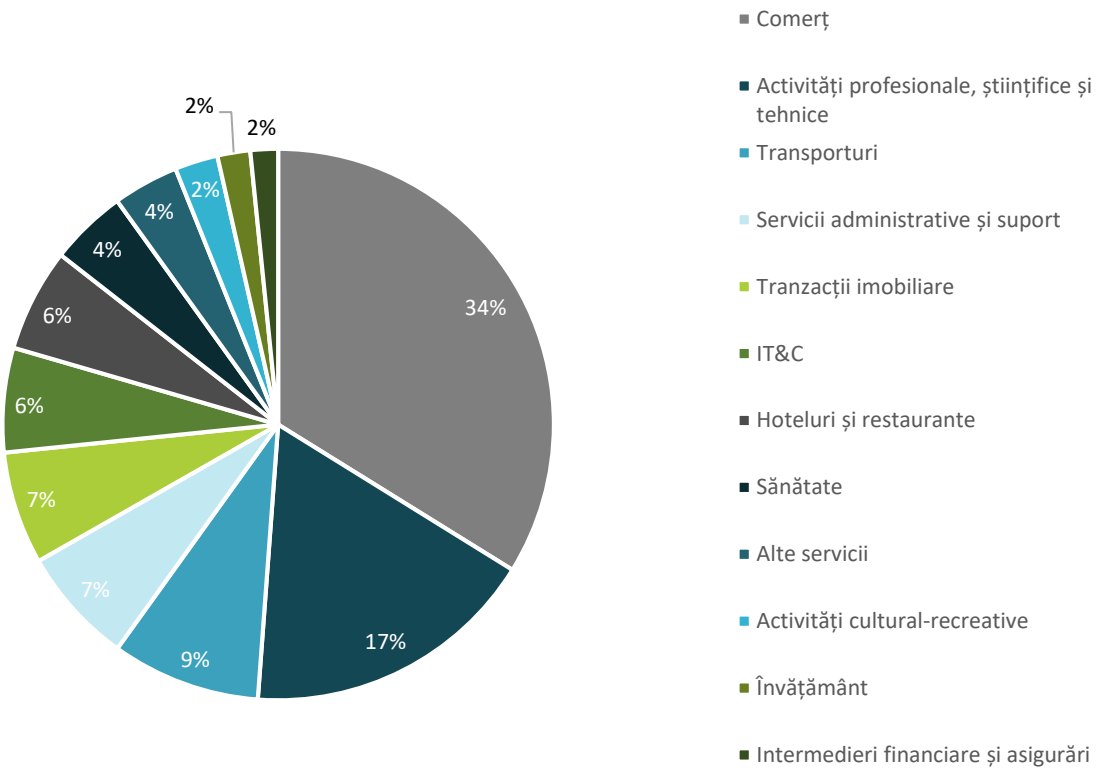
6.12.1. ANALIZA PRINCIPALILOR INDICATORI AI ÎNTREPRINDERILOR CU PROFIL DE SERVICII DIN JUDEȚ

Conform datelor INS, la nivelul anul 2019, în județul Timiș funcționau 20.319 de unități locale active cu profil terțiar, în creștere cu 10% față de anul 2008. Din totalul companiilor din județ, cele care activează în sectorul terțiar reprezintă 75%, ceea ce confirmă o realitate economică ce există de mult timp în cele mai dezvoltate țări în care terțializarea este pregnantă.

Dintre acestea, 33 firme erau mari (peste 250 de salariați), 242 erau mijocii (50-249 de salariați), 1.490 sunt mici (10-49 salariați), iar 18.554 sunt microîntreprinderi. Întreprinderile mari activează în domeniile transporturi și depozitare (10), informații și comunicații (9), comerț (8).

Circa jumătate dintre firmele din sectorul terțiar erau active în domeniul comerțului (mai ales a comerțului cu amănuntul în magazine nespecializate cu vânzare predominantă de produse alimentare). Acestea erau urmate de firmele din sectorul activităților științifice, tehnice și profesionale (17% din total, mai ales servicii de consultanță, inginerie, contabilitate), transporturilor și depozitării (8% din total, mai ales transporturi rutiere de mărfuri). La polul opus, cele mai puține firme din sectorul terțiar activau în învățământ și activități cultural-recreative.

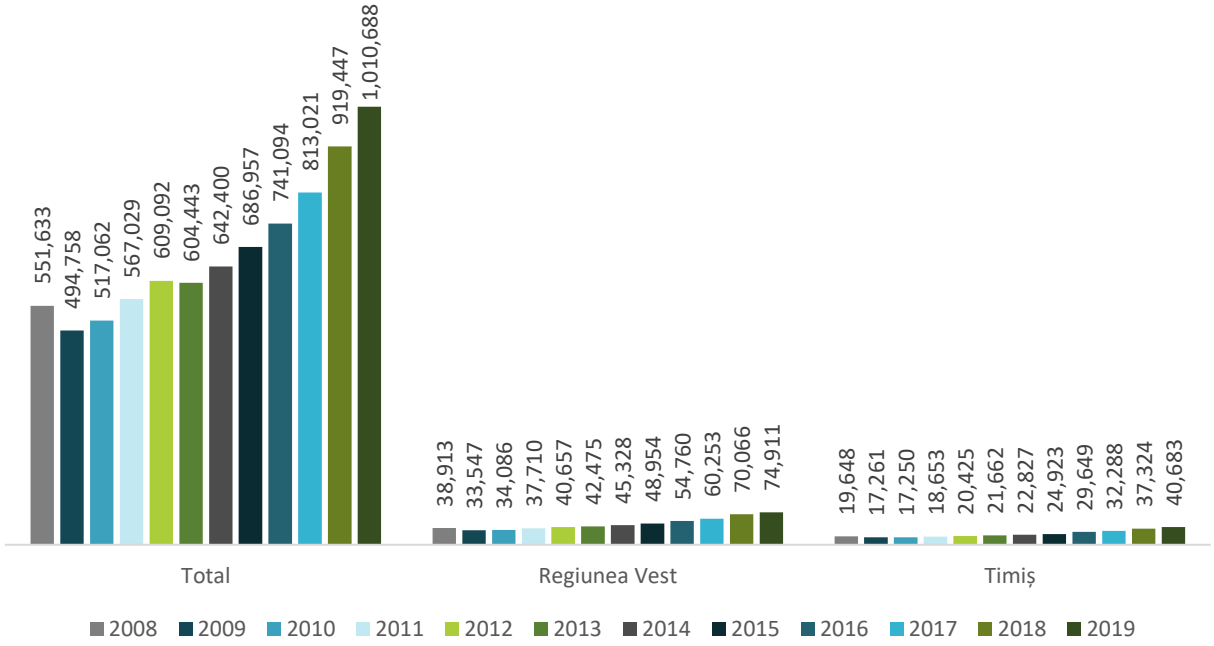
FIGURA 136. NUMĂRUL DE UNITĂȚI LOCALE ACTIVE CU PROFIL TERȚIAR DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE SUB-DOMENII DE SERVICII, ÎN ANUL 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Cifra de afaceri a întreprinderilor active din sectorul terțiar al județului a ajuns în anul 2019 la 40.683 mil. lei, cu 20% mai mare ca în sectorul industrial. După o scădere pe durata crizei globale, nivelul afacerilor din domeniu a crescut continuu, fiind de 2 ori mai mare față de anul 2008.

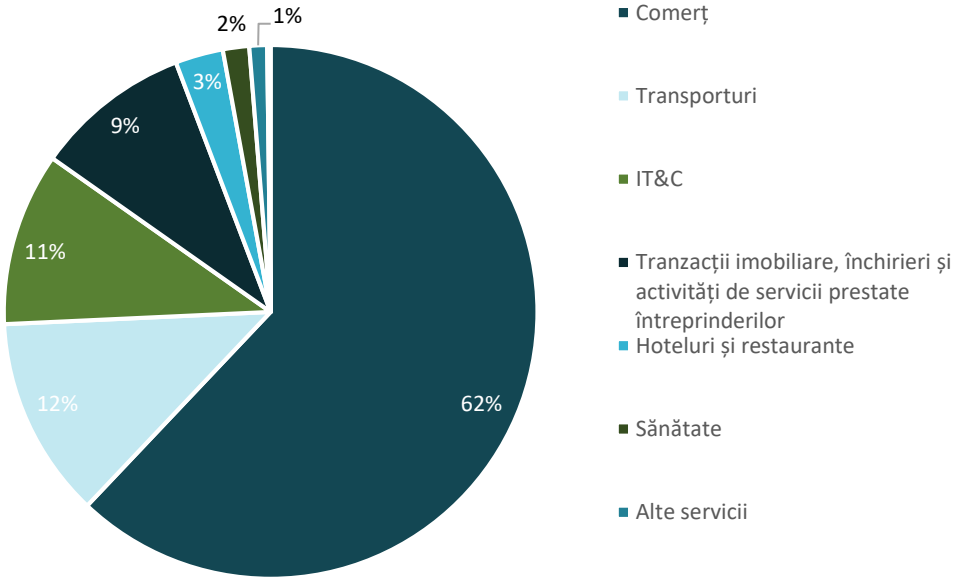
FIGURA 137. CIFRA DE AFACERI TOTALĂ A UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL SERVICII DIN JUDEȚUL TIMIȘ, REGIUNEA VEST ȘI ROMÂNIA, ÎN PERIOADA 2008-2019, MILIOANE LEI

Sursa: Baza de date INS Tempo

Circa 62% din volumul de activitate din sectorul terțiar este generat de activitățile de comerț, urmat la mare distanță de transporturi (12%) și IT&C (10%). Restul activităților (de ex. serviciile financiar-bancare, imobiliare, de cazare și alimentație publică etc.) generează încasări modeste. Totuși, față de anul 2008, volumul cifrei de afaceri a crescut nominal cu 197% în domeniul HoReCa, transport și depozitare (178%), IT&C (154%).

FIGURA 138. CIFRA DE AFACERI A UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL DE SERVICII DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE SUB-DOMENII DE SERVICII, ANUL 2019

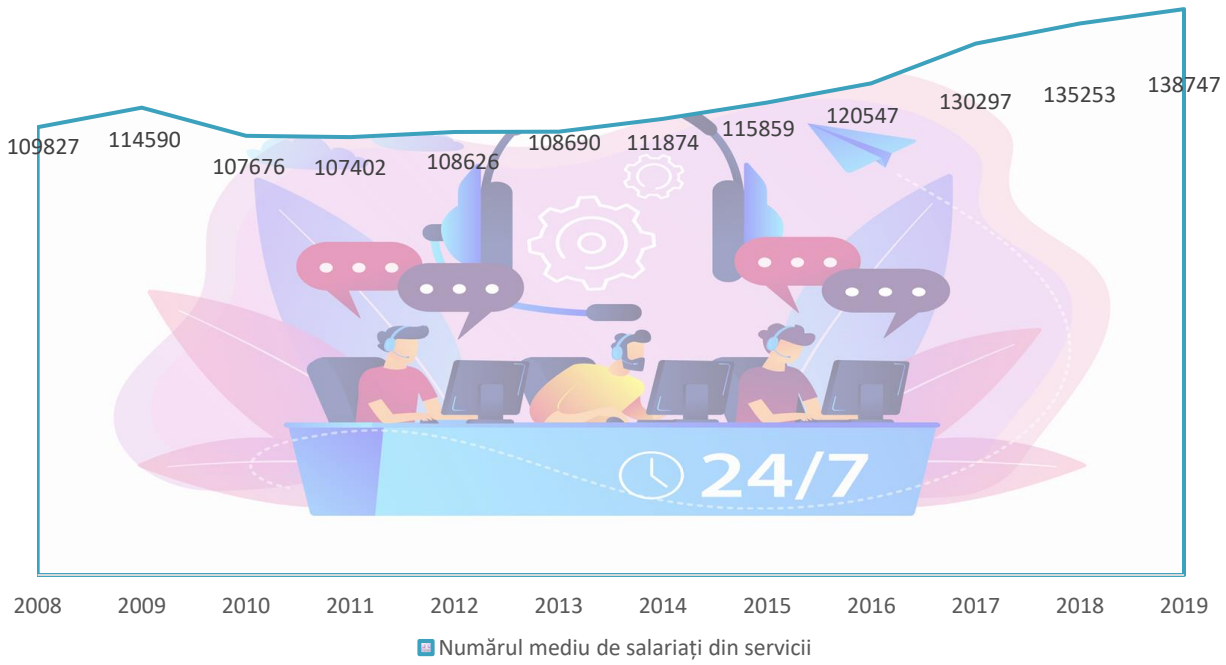
Sursa: Baza de date INS Tempo

Sectorul terțiar a devenit în ultimii ani principalul motor al investițiilor private din economia Timișului. Astfel, în anul 2019, firmele de profil au investit circa 2.6 miliarde lei, cele mai importante sume fiind orientate către tranzacții imobiliare, închirieri și activități prestate întreprinderilor (activități profesionale, științifice și tehnice; activități de servicii administrative și activități de servicii suport) (1.4 miliarde lei) și comerț (475 mil. lei).

6.12.2. ANALIZA FORȚEI DE MUNCĂ DIN DOMENIUL SERVICIILOR

În sectorul terțiar al județului Timiș lucrau, în anul 2019, peste 138.747 de salariați, cu circa 26% mai mulți decât în anul 2008. Aceștia reunesc atât angajații din sectorul serviciilor publice (administrație publică, sănătate, educație, cultură etc.), cât și pe cei din sectorul serviciilor private (comerț, transporturi, hoteluri și restaurante, informații și comunicații, intermedieri financiare, diferite servicii private pentru populație și întreprinderi etc.). Din totalul de 138.747 de angajați în sectorul terțiar, circa 89.970 lucrează în sectorul privat, iar 36.631 în cel public.

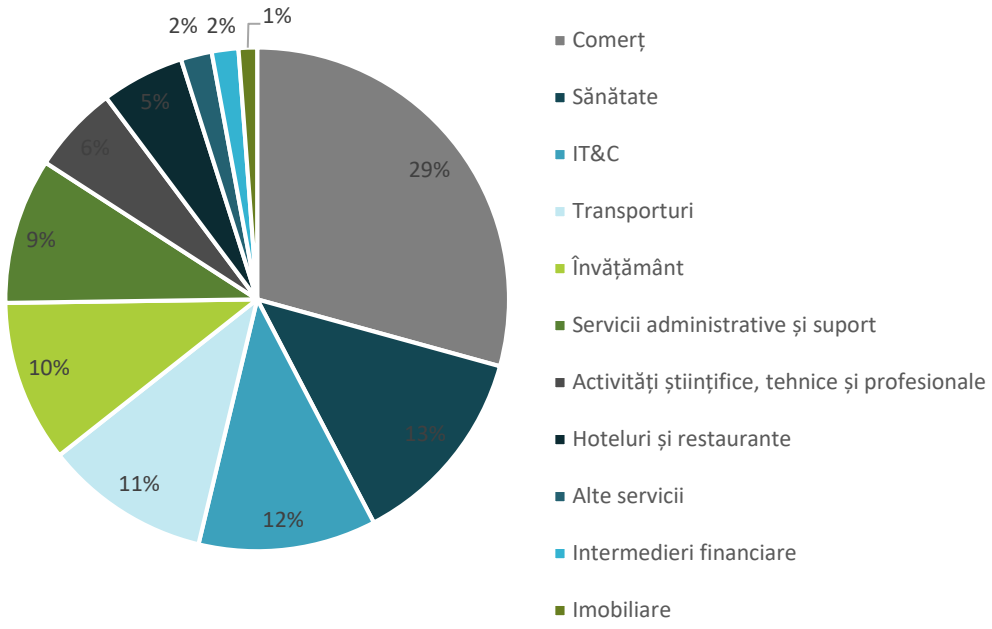
FIGURA 139. NUMĂRUL MEDIU DE SALARIAȚI AL UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL SERVICII DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE SUB-DOMENII DE SERVICII, 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Revenind la sectorul serviciilor private (de piață), comerțul generează circa 27% din totalul locurilor de muncă, fiind urmat la mare distanță de IT&C (11%), transporturi (10%), serviciile administrative și suport (8.75%) și activități profesionale, științifice și tehnice (5%). Privind în dinamica pentru perioada 2008-2019, numărul de salariați a crescut în serviciile administrative, IT&C, activități profesionale, științifice și tehnice, hoteluri și restaurante, iar scăderi au fost înregistrate în intermedieri financiare.

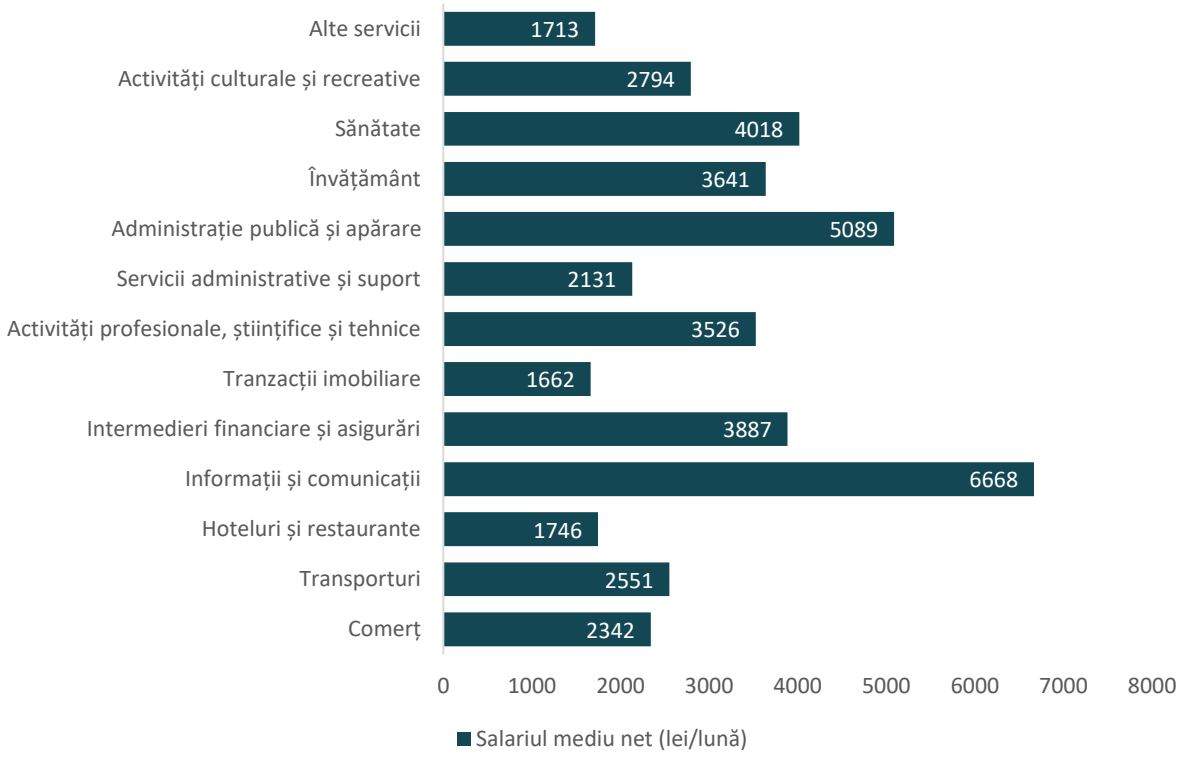
FIGURA 140. NUMĂRUL MEDIU DE SALARIAȚI AL UNITĂȚILOR LOCALE ACTIVE CU PROFIL SERVICII DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE SUB-DOMENII DE SERVICII, ÎN ANUL 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

În majoritatea domeniilor, nivelul salariilor medii nete este mult peste media județeană, cu excepția tranzacțiilor imobiliare. Cele mai mici salarii se înregistrează în domeniile care utilizează forță de muncă cu un nivel scăzut de calificare și care generează mai puțină plus-valoare, precum hoteluri și restaurante, comerț sau servicii administrative și suport.

FIGURA 141. SALARIU MEDIU NET LUNAR (LEI) PE SUB-DOMENII ALE SERVICIILOR ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2019

Sursa: Baza de date INS Tempo

Nivelul salarial din IT&C plasează județul pe locul 2 la nivel național, după județul Cluj. Anumite activități din IT&C sunt mai bine plătite în Timiș comparativ cu Cluj, ca de exemplu: activități de producție cinematografică, video și de programe de televiziune, telecomunicații.

Cea mai bine remunerată activitate de telecomunicații de la nivel național se înregistrează în județul Timiș (6.071 lei), dublu față de Cluj.

6.12.3. ANALIZA SUB-SECTORULUI DE COMERȚ

Sub-sectorul comerțului concentrează peste 33% din activitatea din sectorul terțiar, remarcându-se prin numărul mare de unități locale active (circa 6.875), cifra de afaceri de circa 5 miliarde de Euro/an și prin cei circa 38.015 de salariați, la care se adaugă încă aproximativ 14.800 de persoane ocupate cu alt statut decât cel salariat, în general patroni de mici unități comerciale.

Printre cele mai importante companii locale din domeniul comerțului, în ordinea descrescătoare a cifrei de afaceri, se numără: PROFI ROM FOOD SRL (Timișoara – comerț cu amănuntul în magazine nespecializate, cu vânzare predominantă de produse alimentare, băuturi și tutun[133]), ARTOIL SRL (Timișoara – distribuitor produse petroliere), DM DROGERIE MARKT SRL (Timișoara – comerț cu amănuntul al produselor cosmetice și de parfumerie), MEWI IMPORT EXPORT AGRAR INDUSTRIETECHNIK SRL (Orțișoara – comerț cu ridicata al mașinilor agricole, echipamentelor), DALLI DC OST SRL (Dudeștii Noi, comerț cu ridicata al produselor cosmetice și de parfumerie), RWA RAIFFEISEN AGRO ROMANIA SRL (Timișoara – comerț cu ridicata al cerealelor, semințelor, furajelor și tutunului), B.BRAUN MEDICAL SRL (Sânandrei – comerț cu ridicata al produselor farmaceutice), SIDE TRADING SRL (Timișoara – comerț cu ridicata al produselor cosmetice și de parfumerie), INC 1975 SRL (Varias – intermediri în comerțul cu materii prime agricole, animale vii, materii prime textile și cu semifabricate), YELLOW FRESH FRUITS SRL (Remetea Mare – comerț cu ridicata al fructelor și legumelor) etc.

Distribuția teritorială în funcție de cifra de afaceri (presupunând că un nivel mai mare al cifrei de afaceri asigură și venituri mai mari administrației locale) este prezentată în următorul tabel:

TABEL 31. DISTRIBUȚIA TERITORIALĂ ÎN FUNCȚIE DE CIFRA DE AFACERI ÎN SUB-SECTORUL DE COMERȚ

LOCALITATEA	NUMĂR DE FIRME	CIFRĂ DE AFACERI (MILIOANE LEI)	NUMĂR DE ANGAJAȚI
Timișoara	3.522	16.081	30.362
Ghiroda	122	602	678
Dumbrăvița	305	515	939
Lugoj	500	503	1.284
Orțișoara	15	471	232
Dudeștii Noi	23	332	64
Sânandrei	64	278	273
Giroc	231	352	570

[133] De menționat faptul că, cel mai probabil, la rezultatele atât de mari ale companiei Profi, este foarte probabil ca sediul social să le cumuleze și pe cele aparținând mai multor puncte de lucru.

Sursa: ListăFirme, 2021

Se observă că activitatea de comerț este concentrată mai ales în mediul urban și zona de influență a localităților Timișoara, Lugoj, Ghiroda, Dumbrăvița, Giroc, Orțișoara etc.

Din totalul celor 4.261 de magazine moderne, hipermarketuri, supermarketuri, magazine de discount sau proximitate modernă și cash&carry, 217 sunt localizate în județul Timiș, plasând astfel județul pe locul 2 la nivel național, după Municipiul București, dar cu mult înaintea județului Cluj. Oricum, este de la sine înțeles că mai ales județele puternice din punct de vedere economic sunt și cele care au o acoperire bună din punct de vedere al numărului de magazine.

Aceștia au câștigat, prin politica lor agresivă de investiții la nivel local, o cotă de piață tot mai ridicată, în detrimentul micilor comercianți locali. În municipiul Timișoara funcționează 4 centre comerciale (Kapa, Alfa, Galeria 1, Euro 1), respectiv 2 shopping center-uri (Bega Shopping Center, Shopping City) și Iulius Town, cel mai mare mall din afara capitalei.

În orașele foarte mici și în zona rurală, comerțul tradițional continuă să predomine, aici funcționând numeroase mici prăvălii, târguri, oboare, piețe în aer liber etc.

6.12.4. ANALIZA SUB-SECTORULUI DE TRANSPORTURI ȘI LOGISTICĂ

Județul Timiș este al doilea cel mai activ județ din România din perspectiva operațiunilor logistice, după Municipiul București.

Sub-sectorul transporturilor este al treilea ca importanță în sfera activităților terțiare din județul Timiș. Acesta reunește circa 1.775 de companii active (este, în schimb, domeniul cu cele mai multe companii mari), cu o cifră de afaceri de peste 1 miliard de Euro pe an și 13.799 de salariați, cei mai mulți angrenați în transporturile rutiere de mărfuri, la care se adaugă încă 6.601 de persoane ocupate cu alt statut decât cel de salariat.

În domeniul transportului de persoane, s-a dezvoltat mult atât transportul rutier intern și internațional, cât și transportul aerian de pe Aeroportul Internațional ”Traian Vuia” Timișoara, al treilea aeroport din țară după numărul de pasageri. Aeroportul servește drept bază operațională pentru Wizz Air, fiind considerat aeroport de rezervă pentru București, Budapesta și Belgrad. În 2018, peste 1 milion de pasageri au frecventat aeroportul.

Dintre companiile importante din sfera transporturilor care sunt active la nivelul județului Timiș, putem menționa: TIM RAIL CARGO SRL (Dumbrăvița – operator feroviar privat și expeditor de marfă), GARTNER EUROTRANS ROMANIA SRL (Sânandrei – transport rutier de mărfuri), MEGA TRUCKING TIMIȘOARA SRL (Timișoara – transport internațional de mărfuri), DUNCA EXPEDIȚII SA (Dumbrăvița – transport de mărfuri), FARTUD SRL (Orțișoara – transport internațional de marfă), TRANSPORT PUBLIC TIMIȘOARA SA (Timișoara – transport public), TERRAVIA SRL (Sânnicolau Mare – transport rutier de mărfuri intern și internațional), CARBON LOGISTIC SA (Giarmata – transport rutier de mărfuri), HARTL CARRIER SRL (Timișoara – transport rutier de mărfuri), EST EUROPA EXPEDIȚII SA (Timișoara – transport rutier de mărfuri).

Timișul este un important pol logistic la nivel național, oferind astfel oportunități de dezvoltare strategică pentru poziționarea depozitelor: FM Romania SRL (Dudeștii Noi – servicii logistice: depozitare și manipulare, CO-packing, transport intern și internațional), HOPI RO LOGISTICS SRL (Dumbrăvița – MDC warehouse – servicii logistice pentru industria alimentară și agricultură), SIFI TM AGRO SA (Timișoara – gestionează Siloz Carani – **cel mai mare hub logistic pentru produse agricole din vestul României**), BEST BANAT DISTRIBUTION SRL (Săcălaz – transport frigorific), RAIL OPERATOR CEREAL SRL (Lovrin – servicii de depozitare), DE IMI SRL (Timișoara – depozite frigorifice pentru produsele alimentare), RD ROMANIA (Lugoj – depozit încălțăminte grup Rieker).

PARCURI LOGISTICE

Dunca Expediții – Transport and logistic services (Dumbrăvița) – include o hală de 34.500 mp, are teren și facilități necesare pentru dezvoltarea altor hale industriale, la cerere, sau spații de producție pe cel puțin 100.000 mp.

VGP Park (Timișoara) – cu o suprafață totală închiriabilă de 149.000 mp, și o zonă disponibilă de 20.193 mp. Format din 4 clădiri cu un spațiu total de aproximativ 155.000 mp, parcul logistic se situează în partea de nord-est a orașului, aproape de aeroportul internațional. Amplasamentul se află la intersecția șoselei de centură cu drumul ce leagă orașul de aeroport, fiind o conexiune importantă între cele două puncte, ușor accesibilă din Drumul European E70 și în apropierea autostrăzii A1 aflată în construcție, parte a coridorului Pan-European IV.

WDP Dumbrăvița – Dumbrăvița se află la răscruce de drumuri dintre România, Ucraina și Ungaria, fiind o locație perfectă pentru operațiuni logistice. Depozitul logistic are o suprafață totală de 12.000 mp.

CTPark Timișoara II – cu o suprafață totală de 20 ha, din care 6.219 mp disponibil, fiind localizat la 6 km de Aeroportul Internațional și la 1 km de Autostrada A1.

LOG CENTER TIMIȘOARA (Remetea) este o dezvoltare industrială în două faze: LOG Center I constând dintr-un teren de 43.000 mp și o clădire industrială, LOG Center II constând dintr-un teren de 70.000 mp, ideal pentru logistica transfrontalieră.

Timișoara Airport Park (Giarmata) este un parc logistic cu o suprafață totală de 60.000 mp, din care suprafața de depozitare – 35.000 mp.

Hub Logistic Mainfreight (Giarmata) este un hub logistic, în cadrul Timișoara Industrial Park, finalizat în 2020.

În domeniul curieratului, se remarcă următoarele companii: INTERAWB SRL (Timișoara), BIATIS TRANS SRL (Timișoara), CNF CURIER LOGISTIC SRL (Giarmata), PEGAMAR EXPRESS SRL (Utvin), DUGATRANS MDG SRL (Moșnița Veche), LCD PADO GROUP SRL (Săcălaz), NCF CURIER TRANSPORT SRL (Giarmata), NASUIA BOGDANI TRANS SRL (Timișoara), ANDREEA EXPRES SRL (Ghiroda), DAVID & RAFIN EXPEDITII SRL (Timișoara).

Distribuția teritorială în funcție de cifra de afaceri (presupunând că un nivel mai mare al cifrei de afaceri asigură și venituri mai mari administrației locale) este prezentată în următorul tabel:

TABEL 32. DISTRIBUȚIA TERITORIALĂ ÎN FUNCȚIE DE CIFRA DE AFACERI ÎN SUB-SECTORUL DE TRANSPORTURI ȘI LOGISTICĂ

LOCALITATEA	NUMĂR DE FIRME	CIFRĂ DE AFACERI (MILIOANE LEI)	NUMĂR DE ANGAJAȚI
Timișoara	826	1.668	5.464
Dumbrăvița	83	750	1.239
Giroc	82	354	742
Sânandrei	21	261	722
Ghiroda	43	152	512
Dudeștii Noi	5	148	779
Giarmata	23	141	379
Orțișoara	21	140	307
Lugoj	129	124	550
Săcălaz	50	115	327
Sânnicolau Mare	24	113	292

Sursa: Listă Firme, 2021

Trendurile din domeniul logisticii și spațiilor industriale sunt următoarele:

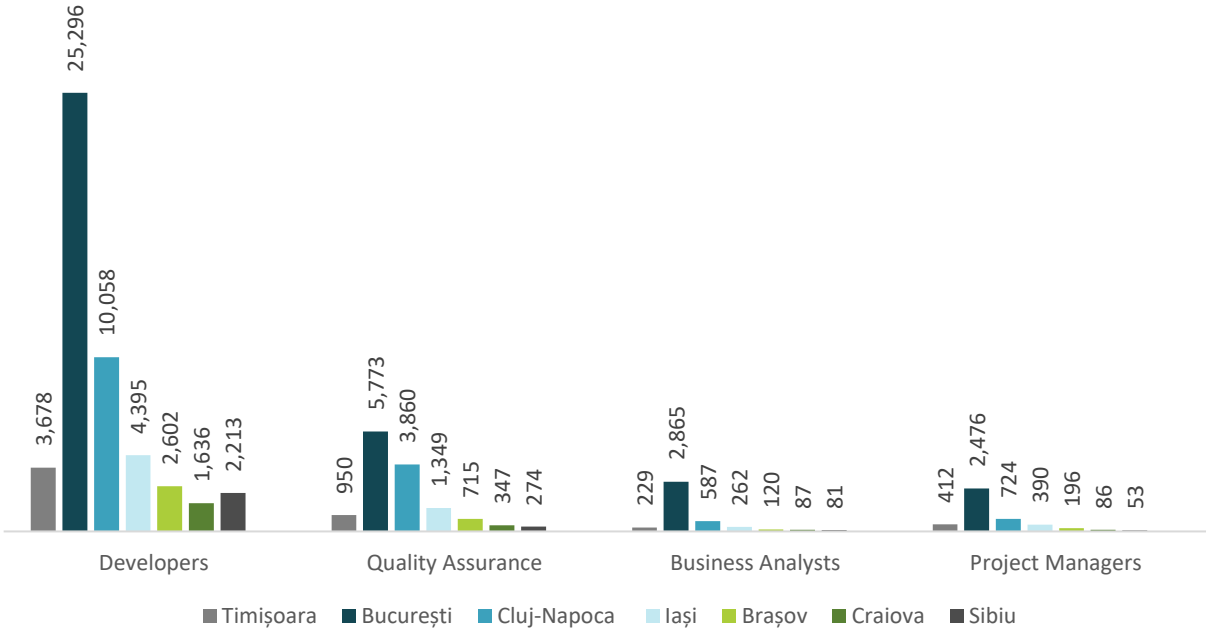
- Automatizarea și digitalizarea, care sunt adoptate în mod accelerat, contribuind la dezvoltarea unor organizații mai eficiente;
- E-commerce-ul, va accentua logistica ”ultimului kilometru” (last-mile) mai ales în cazul depozitelor de la periferie sau din oraș, chiar pentru livrarea în aceeași zi;
- Livrarea cu drone și logistica elastică, ce propune adaptarea capabilităților la schimbarea cererii consumatorilor folosind big data și AI.

6.12.5. ANALIZA SUB-SECTORULUI DE IT&C

Timișoara este în prezent al patrulea hub IT (după București, Cluj-Napoca și Iași, din perspectiva numărului de specialiști care lucrează efectiv în domeniu conform figurii de mai jos), profitând de cea mai solidă reprezentare a industriei automotive din România, industrie deservită major de companiile de IT&C.

O serie de companii au optat pentru Timișoara ca prima lor locație din România, devenind puternic ancorate în economia locală – Continental[134], Veoneer, Draexlmaier, Hella, ACI, CMED. Tehnologiile de top utilizate în Timișoara sunt: Java, PHP, C/C++, C#/.NET, JavaScript.

FIGURA 142. NUMĂRUL SPECIALIȘTILOR PE PRINCIPALELE ROLURI DIN IT&C, COMPARAȚIE, 2020

Sursa: Brainspotting Romania, 2020

Din perspectiva numărului de angajați, IT&C înregistrează un trend ascendent în intervalul de analiză, spre deosebire de industrie, care deși absoarbe peste 30% din numărul total de angajați, înregistrează un trend, în ultimii ani, descrescător. Poate fi subliniată perioada anilor 2010-2014, în care numărul personalului din IT&C a stagnat în cazul Timișului, lucru care nu s-a întâmplat în cazul Clujului, principalul județ de benchmarking, trendul acestuia fiind crescător pe toată perioada de analiză.

Județul se dezvoltă mai ales pentru că există un număr important de studenți care finalizează anual studii în domeniul informaticii (sau a domeniilor conexe). Din numărul total de studenți din toate nivelurile de educație din Timiș, de 42.000 de studenți la nivelul anului 2019, 950 au absolvit specializarea „Tehnologiile Informației și comunicațiilor", un număr mai mic în valoare absolută comparativ cu cât înregistrează Clujul – 1.331 absolvenți. Dacă ne raportăm, însă, la ponderea absolvenților de IT&C în numărul total al absolvenților, vom observa **că în Timiș, 11% obțin o diplomă de absolvire în IT&C, comparativ cu județul Cluj, în care numai 9% din numărul total al absolvenților sunt IT-iști**, ceea ce demonstrează atractivitatea acestei specializări pentru studenți și a facultăților timișorene cu tradiție în domeniile tehnice.

La nivelul anului 2019, în județul Timiș funcționau 1.244 de unități locale active cu profil IT&C (locul III la nivel național), care realizau o cifră de afaceri de circa 874 milioane Euro și angajau circa 14.815 de persoane, cei mai mulți dintre aceștia fiind angrenați în activități de servicii informatice (67%).

Conform ITM, în anul 2020, firmele din IT&C, din județul Timiș, au declarat o valoare cumulată de 14.303 contracte de muncă active și 14.205 salariați activi pe piața muncii. Diferența dintre cei doi indicatori este dată de următoarele situații: contracte fără salarii, concedii de maternitate, contracte suspendate etc. În tabelul de mai jos este prezentat numărul contractelor de muncă active puse la dispoziție de ITM, dar în cazul unor firme care

[134] Printre ultimele investiții ale companiei Continental se numără: clădirea de birouri a centrului de R&D din Timișoara, sistem de trigenerare la fabrica de componente electronice din Timișoara, precum și implementarea unui echipament pentru tratarea emisiilor la fabrica de anvelope din Timișoara.

au punctele de lucru în mai multe județe ale țării, toți angajații se declară pe sediul social al companiilor, astfel încât, din perspectiva distribuției teritoriale a angajaților, realitatea este diferită, iar numărul acestora este mai mic. Acuratețea datelor statistice, în această situație, este discutabilă.

TABEL 33. CELE MAI MARI FIRME DIN IT&C ACTIVE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, DUPĂ NUMĂRUL DE CONTRACTE ACTIVE, 2020

DENUMIRE FIRME	DOMENIU	CONTRACTE DE MUNCĂ ACTIVE	CIFRĂ DE AFACERI 2019 – MILIOANE LEI	LOCALIZARE
NOKIA NETWORKS S.R.L.	Telecom	2.061	496	Bega Business Center
BOSCH SERVICE SOLUTIONS	Servicii informaționale	1.432	178	ISHO Offices
VEONEER ROMANIA SRL	Soft la comandă	768	183	United Business Center 2
VITESCO TECHNOLOGIES ENGINEERING ROMANIA SRL	Soft la comandă	636	859	Str. Calea Buziașului
DELTATEL	Telecom	422	87	Str. Lazăr Gheorghe
SUSTAINALYTICS	Soft la comandă	370	44	City Business Centre
TOLUNA ROMANIA	Soft la comandă	310	40	Str. Brediceanu
INTEL SOFTWARE DEVELOPMENT	Soft la comandă	296	102	United Business Center
MODIS ITO	Soft la comandă	275	Înființată în 2020	Fructus Plaza Building
EVERIENCE ROMANIA	Activități de management a mijloacelor de calcul	261	30	City Business Excellence

Sursa: ITM și Ministerul Finanțelor Publice, 2021

Județul Timiș, cu Timișoara ca hub de tehnologie[135], este extrem de atractiv pentru investitorii din IT&C, mai ales, pentru forța de muncă numeroasă și calificată. O altă observație este referitoare la concentrarea companiilor IT în centrele de birouri din municipiu. Aceste birouri care creează efervescență trebuie să fie însoțite de dezvoltarea unor spații comune, în afara lor, pentru sporirea interacțiunilor dintre oameni. În acest fel, ideile sunt constant generate și așa apare inovarea. Pot fi create baruri, cafenele, huburi prin preajma acestor centre de birouri, pe modelul din Berlin.

Conform unui studiu realizat de Brainspotting – ”IT Talent Map 2019-2020”, în Timișoara există 5.269 specialiști IT, cu următoarele roluri: 3.678 programatori, 950 testeri, 229 de analiști de business, 412 de manageri de proiect. Dacă însumăm numărul de absolvenți de IT&C (doar din 2014 există date pentru acest indicator) obținem o valoare de 4.223 de absolvenți, care aleg diferite roluri în companiile de IT. Diferența dintre numărul specialiștilor și numărul cumulat al absolvenților pentru perioada 2014-2018, de 1.046, este, cel mai probabil reprezentată de

[135] Majoritatea companiilor din IT&C sunt dependente de urban, așadar se concentrează în centrul urban, iar Timișoara este al patrulea hub IT din România.

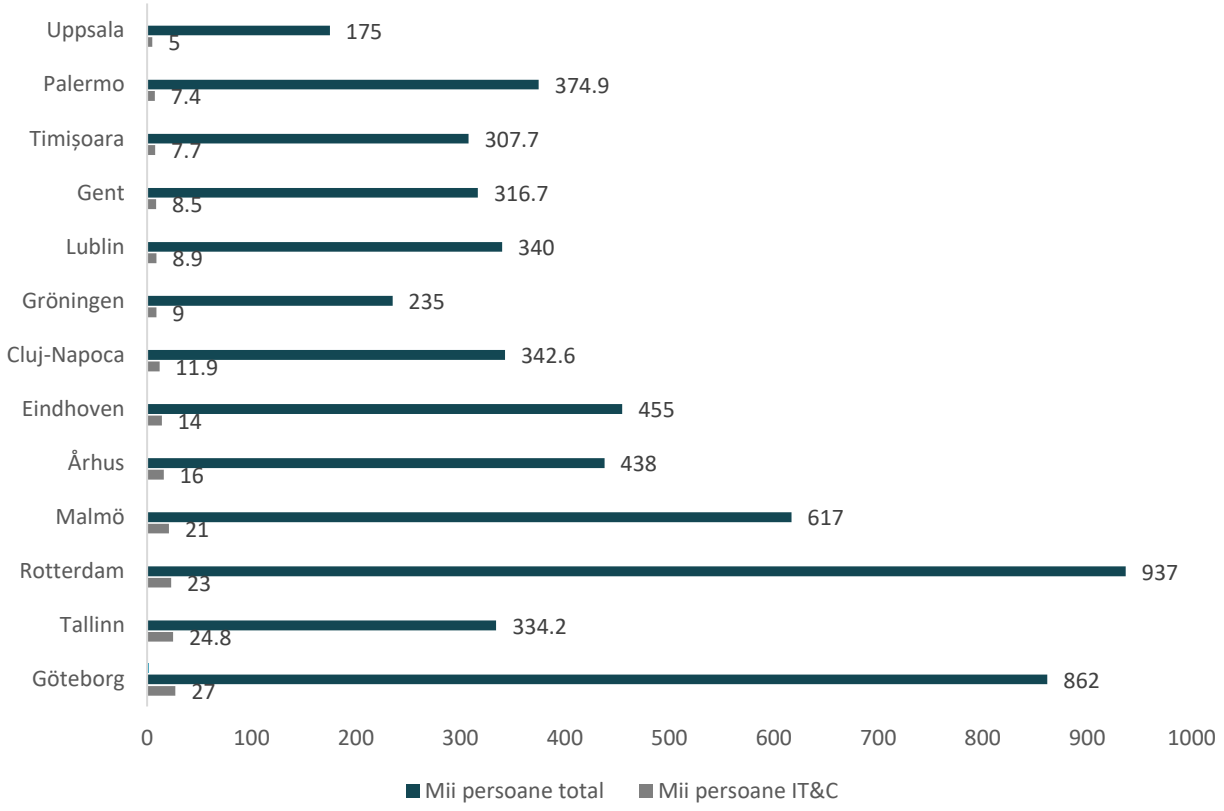
persoane care au făcut reconversie profesională și, chiar dacă au absolvit alte facultăți sau alte specializări, au ales să lucreze în IT&C din varii motive.

Spre comparație, în Cluj, din numărul total al specialiștilor cu roluri tehnice – 15.229 specialiști, doar 5.353 au absolvit specializarea de IT&C în perioada 2014-2018, de unde rezultă că aproximativ 10.000 de oameni lucrează în IT&C fără o diplomă în domeniu. Putem presupune că în cazul acestui domeniu, învățământul universitar de lungă durată nu mai este un "must", ci cunoștințele și competențele se pot dobândi prin școli informale sau cursuri de formare profesională de scurtă durată.

De menționat faptul că diferența dintre numărul salariaților activi din județul Timiș și polul de specialiști tehnici (de 8.900 de salariați) este reprezentată de funcțiile suport – customer service, PR, marketing, HR & recrutare, administrativ etc. Domeniul este preferat mai ales pentru că oferă flexibilitate angajaților, iar telemunca era o caracteristică uzuală chiar și înaintea pandemiei de COVID-19. Talentul IT este destul de competitiv, similar cu aproape toate pieţele la nivel global.

Doar pentru comparație, mai jos este redat numărul de angajați IT&C din mai multe unități teritoriale NUTS 3 din Europa, doar pentru a plasa județul Timiș în context european.

FIGURA 143. NUMĂRUL PERSOANELOR ANGAJATE ÎN IT&C LA NIVELUL ZONELOR METROPOLITANE, 2017

Sursa: Eurostat 2021[136]

Conform graficului de mai sus, numărul persoanelor angrenate în IT&C înregistrat în Timișoara este similar cu cel al altor zone metropolitane din țări precum Belgia, Polonia, Olanda etc. La nivelul Timișoarei, aproximativ 2.5% din numărul de persoane care lucrează în IT&C, comparativ cu Cluj-Napoca, unde 3.47% sunt angrenați în această activitate sau Lublin – 2.61%, Gröningen – 3.82%, Göteborg – 3.13%, Tallinn – 7.42%. Raportat la populație, densitatea IT-iștilor e de **11 IT-işti/1000 locuitori în Timișoara**, comparativ cu 12 IT-işti/1000 locuitori în Lublin și

[136] Eurostat - Employment by NACE Rev.2 activity and metropolitan typology, cu mențiunea că Eurostat tratează zonele metropolitane ca județe (NUTS3).

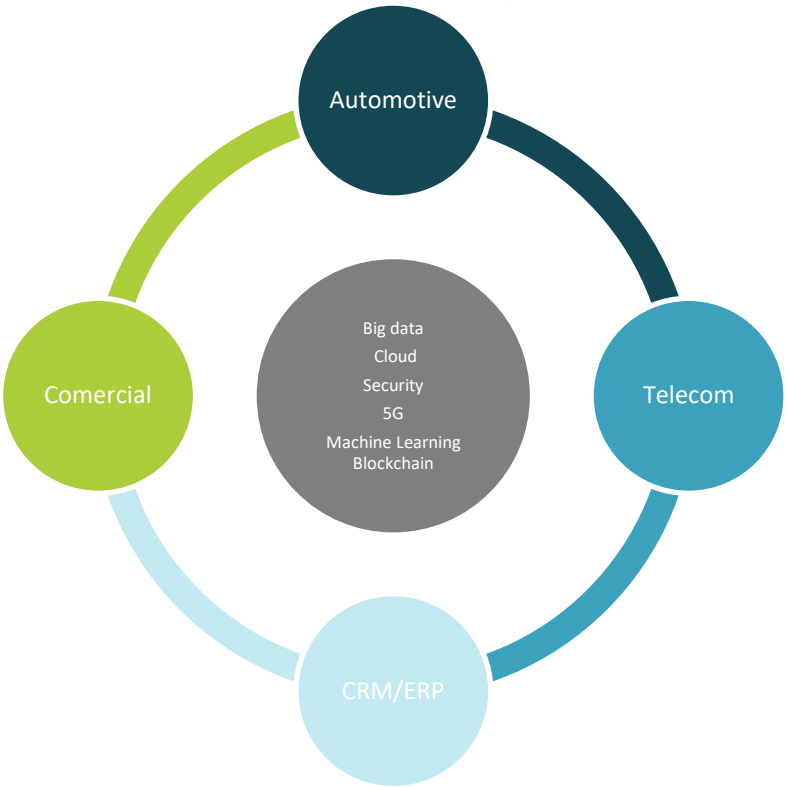
Rotterdam, 13 IT-iști/1000 locuitori în Gent sau Uppsala, 16 IT-iști/1000 locuitori în Göteborg, 17 IT-iști/1000 locuitori în Cluj-Napoca, 18 IT-iști/1000 locuitori în Århus sau Eindhoven, 21 IT-iști/1000 locuitori în Gröningen sau 42 IT-iști/1000 locuitori în Tallinn.

În marile centre urbane, sunt sute de mii de angajați IT&C și zeci de mii de companii. Spre exemplu, în Berlin, în prezent, activează peste 102.000 de angajați, în peste 10.700 companii de IT&C. Cu aproximativ 40.000 de înregistrări de companii pe an și peste 500 de startup-uri/an (Timișoara are o înregistrare de startup-uri de aproximativ 60 de startup-uri/an, ceea ce este puțin), Berlin este capitala fondatorilor, deosebit de atractiv mai ales pentru potențialii antreprenori din industriile creative și culturale și din cele de tehnologie. Startup-urile din Berlin creează peste 80.000 de locuri de muncă. În Amsterdam, peste 250.000 de persoane lucrează în IT&C, în Barcelona – 59.000 de persoane sau în Munich – 119.000 de persoane.

Firmele de IT&C din Timiș au o oportunitate pe care trebuie să o exploateze și ar trebui să deservească piața internă a companiilor non-IT: digitalizarea. IT&C-ul trebuie să contribuie la fenomenul de Industry 4.0, județul se poate poziționa ca primul astfel de pol din România, având toate caracteristicile necesare, dar mai ales o industrie automotive care-i potențează avantajele competitive. Acest lucru se va putea realiza cu susținerea DIH Regiunea Vest România, care a fost declarat admis în urma competiției organizate de Autoritatea pentru Digitalizarea României și Ministerul Economiei, Energiei și Mediului de Afaceri, în anul 2020.

Următoarele trenduri care vor influența radical dezvoltarea competențelor în viitor sunt: Big Data, Cloud, Security, 5G, Machine Learning, Blockchain. Acestea se utilizează pentru următoarele tipuri de aplicații: financiare, telecom, automotive, cyber intelligence, cyber security, customer engagement, CRM/ERP, Commercial. Din profilul pe care județul îl are, considerăm că abordarea de plasare corespunzătoare ar fi prin promovarea tehnologiilor menționate, utilizate mai ales pentru dezvoltarea aplicațiilor din:

FIGURA 144. ABORDAREA DE PLASARE A JUDEȚULUI TIMIȘ

Sursa: prelucrare proprie

Internet of Things și Inteligența Artificială sunt două tehnologii puternic folosite în Industry 4.0., care trebuie încurajate la nivel județean și trebuie atrași investitori (fie străini, fie sprijiniți cei autohtoni) în aceste domenii. Totodată, generoase ar mai fi și companiile care ar putea activa în domenii precum realitate augmentată, robotică, fabricarea aditivă (tehnologii generice esențiale) etc. Acestea o să ofere, în mod cert, salarii mari și

perspective de dezvoltare, transformând județul într-unul și mai atractiv pentru tinerele talente, contribuind în mod direct la creșterea nivelului de trai, mai ales în Timișoara.

Ceea ce este important de menționat este că trebuie create legături între polul IT existent în Timișoara și companiile non-IT care sunt distribuite teritorial, pentru a putea eficientiza procesul de transformare Industry 4.0. Aici, un rol important îl va avea DIH Regiunea Vest, care va oferi servicii de acest fel. De asemenea, pe lângă industrie, trebuie identificate tipuri de soluții care ar putea să crească și sectorul agrofood din perspectiva competitivității (mai ales în ariile în care județul se poziționează pe primul loc la nivel național) sau chiar pe cel al logisticii, care, de asemenea, oferă multe oportunități de dezvoltare pe termen lung.

6.12.6. ANALIZA SUB-SECTORULUI FINANCIAR ȘI DE ASIGURĂRI

Județul Timiș este al treilea pol financiar din țară, după municipiul București și județul Cluj. La nivelul anului 2019, în județul Timiș activau 329 de unități locale active cu o cifră de afaceri de aproape 19 milioane Euro (exceptând agențiile bancare, care nu prezintă situații financiare la nivel de subunități) și circa 2.221 de salariați, la care se adăugau 279 de colaboratori (de ex. brokeri de asigurări sau de credite).

La nivelul județului Timiș funcționează unități ale unor bănci comerciale precum: BCR, RAIFFEISEN BANK, BT, BRD, CEC Bank, OTP Bank, UNICREDIT Bank, BANCA ROMÂNEASCĂ, ALPHA BANK, Banca Comercială Feroviară, Banca Românească, Citibank, Credit Europe Bank, First Bank, Garanti Bank, ING Bank, Intesa Sanpaolo Bank, VISTA Bank etc.

Companiile cu cei mai mulți angajați sunt în general cele care realizează intermedieri financiare. La nivel județean, compania cu cei mai mulți angajați (cu excepția băncilor) desfășoară activități de creditare – Vitas Instituție Financiară Nebancară, cu 51 de contracte active.

Distribuția teritorială arată, și în acest caz, o concentrare a activităților în următoarele unități teritoriale:

TABEL 34. CONCENTRAREA ACTIVITĂȚILOR ÎN SUB-SECTORUL FINANCIAR ȘI DE ASIGURĂRI

LOCALITATEA	NUMĂR DE FIRME	CIFRĂ DE AFACERI (MILIOANE LEI)	NUMĂR DE ANGAJAȚI
Timișoara	232	69	403
Dumbrăvița	21	4	17
Giroc	26	5.6	24
Ghiroda	7	2.9	33
Săcălaz	6	2	5
Sânnicolau Mare	4	1.6	17
Moșnița Nouă	13	1.2	5

Sursa: Listă Firme, 2021

6.12.7. ANALIZA SUB-SECTORULUI DE TRANZACȚII IMOBILIARE

În domeniul imobiliar funcționau, la nivelul anului 2019, 1.344 de unități locale active, cu o cifră de afaceri de circa 170 mil. Euro și 1.540 de salariați. Aproximativ jumătate dintre acestea se ocupau cu închirierea unor active imobiliare (spații industriale, comerciale, locuințe), în timp ce restul de dezvoltările imobiliare propriu-zise.

În principiu, stocul de birouri din principalele centre urbane (Cluj-Napoca, Timișoara, Iași și Brașov) s-a dublat în ultimii 5 ani, astfel că cel mai mare stoc de birouri se regăsește în Cluj-Napoca (282.000 mp), iar pe poziția a doua

se clasează Timișoara (213.000 mp), beneficiind în ultimii ani de 70.000 de mp de spații noi. În 2019, Timișoara a beneficiat de câteva proiecte importante: Openville, ISHO, Vox Technology Park. Una din condițiile dezvoltării proiectelor imobiliare o reprezintă accesibilitatea, proximitatea față de centrele de interes – facultăți, zone de entertainment, restaurante etc. Rata de neocupare era de 11%, iar chiriile de 13-14 euro/mp. În segmentul office, ”orașul de pe Bega” a traversat una dintre cele mai importante creșteri, în condițiile în care, în anul 2013 existau 100.000 de mp de birouri.

Un proiect important, multifuncțional, care va contribui la schimbarea la față a Timișoarei este ISHO Offices, poziționat pe un teren de 5.3 ha, care va cuprinde atât o componentă rezidențială, cât și de office. Proiectul ar trebui să fie finalizat în acest an și își propune să devină un cartier vibrant, cu peste 1.200 de apartamente, peste 50.000 mp de birouri de ultimă generație, precum și alte tipuri de facilități: hotel, zonă pietonală cu restaurante, cafenele, magazine, centru bancar și va găzdui cel mai mare hub medical din vestul României.

Cele mai reprezentative clădiri de birouri, conform Forbes, sunt:

TABEL 35. CELE MAI REPREZENTATIVE CLĂDIRI DE BIROURI

CLĂDIRE	DEZVOLTATOR IMOBILIAR	PROPRIETAR ACTUAL	SUPRAFAȚA ÎNCHIRIABILĂ	AN FINALIZARE
City Business Centre	NEPI	NEPI	43.000 mp	2009-2015
UBC 2 și UBC 6	Iulius Management Center	Iulius Management Center	31.000 mp	2016-2017
UBC 0	Iulius Management Center	Iulius Management Center	50.000 mp	2019
ISHO Offices	Mulberry Development	Mulberry Development	50.000 mp	2018-2021

Sursa: Forbes

Cele mai importante companii din domeniu care activau la nivelul județului sunt: IULIUS MALL TIMIȘOARA SRL (Timișoara), GSA CONCEPT 2017 (Giroc), TITERLEA PROD 99 SRL (Făget), UNITED BUSINESS CENTER 2 TIMIȘOARA (Timișoara), UNITED BUSINESS CENTER 1 TIMIȘOARS (Timișoara), METALTIM SA (Timișoara), BEGA INVEST SA (Timișoara), TIMCO SA (Timișoara), TAKE WORK SA (Timișoara), IMRU SRL (Lugoj), SEETIMI SRL (Dudeștii Noi), UNITED BUSINESS CENTER 3 TIMIȘOARA (Timișoara) etc.

Distribuția teritorială arată, și în acest caz, o concentrare a activităților în următoarele unități teritoriale:

TABEL 36. CONCENTRAREA ACTIVITĂȚILOR ÎN SUB-SECTORUL DE TRANZACȚII IMOBILIARE

LOCALITATEA	NUMĂR DE FIRME	CIFRĂ DE AFACERI (MILIOANE LEI)	NUMĂR DE ANGAJAȚI
Timișoara	1.157	595	1.347
Giroc	71	55	81
Lugoj	44	34	143
Dumbrăvița	91	26	108
Făget	4	22	18
Ghiroda	25	15	36
Sânnicolau Mare	17	10	27

Sursa: Listă Firme, 2021

6.12.8. ANALIZA SUB-SECTORULUI DE ACTIVITĂȚI ȘTIINȚIFICE, PROFESIONALE ȘI TEHNICE

Conform datelor INS, la nivelul anului 2019, în județul Timiș își desfășurau activitatea în sfera activităților științifice, profesionale și tehnice un număr de 3.524 de agenți economici activi (locul 3 la nivel național), cei mai mulți în domeniul arhitecturii și ingineriei (1.018), consultanței (793) și contabilității (558). Aceștia realizau o cifră de afaceri de 265 milioane Euro, iar numărul de salariați de circa 7.326 (în creștere cu aproape 40% față de 2008, locul 4 la nivel național), la care se adăugau circa 1.074 de timișoreni care lucrau pe cont propriu, fiind un domeniu care reunește majoritatea profesiunilor liberale (expert contabil, arhitect, inginer-proiectant, consultant etc.).

Conform ITM, erau active, la sfârșitul anului 2020, în acest domeniu 11.417 contracte și un număr de salariați activi de 11.183, ceea ce semnifică o creștere cu aproximativ 3.000 de oameni între 2019-2020.

Companiile cu peste 100 de salariați activi în acest domeniu sunt: TRIGO ROMANIA (activități de testări și analize tehnice, Timișoara), LUDWIG PFEIFFER (activități de ingineri, Timișoara), GAUSS (activități de inginerie, Timișoara), DYNATA ROMANIA S.R.L. (activități de studiere a pieței, Timișoara), STADA HEMOFARM SRL (activități de testări și analize tehnice, Timișoara), B.BRAUN SHARED SERVICES ROMANIA S.R.L. (activități de consultanță, Timișoara), OFICIUL DE CADASTRU ȘI PUBLICITATE IMOBILIARĂ TIMIȘ (activități de inginerie, Timișoara, proprietate de stat), CENTRUL METEOROLOGIC REGIONAL BANAT-CRIȘANA (alte activități profesionale, științifice și tehnice, Timișoara, proprietate de stat), INSTITUTUL DE CHIMIE ,,CORIOLAN DRAGULESCU'' (CD în alte științe naturale și inginerie, Timișoara, proprietate de stat), ATTRIUS DEVELOPMENTS PL TIMIȘOARA (activități de consultanță pentru afaceri, Timișoara), STAȚIUNEA DE CERCETARE DEZVOLTARE AGRICOLĂ LOVRIN (CD în alte științe naturale și inginerie, Lovrin, proprietate de stat). Distribuția teritorială arată, și în acest caz, o concentrare a activităților în următoarele unități teritoriale:

TABEL 37. CONCENTRAREA ACTIVITĂȚILOR ÎN SUB-SECTORUL ACTIVITĂȚII ȘTIINȚIFICE, PROFESIONALE ȘI TEHNICE

LOCALITATEA	NUMĂR DE FIRME	CIFRĂ DE AFACERI (MILIOANE LEI)	NUMĂR DE ANGAJAȚI
Timișoara	2.576	1.000	5.743
Dumbrăvița	248	64	332
Giroc	138	53	208
Lugoj	154	29	270
Ghiroda	57	13	64
Moșnița Nouă	55	11	56
Giarmata	18	9	53
Săcălaz	36	9	58
Jimbolia	17	7	53

Sursa: Listă Firme, 2021

6.12.9. ANALIZA SUB-SECTORULUI DE SERVICII ADMINISTRATIVE ȘI SUPORT

În domeniul serviciilor administrative și suport funcționau, conform datelor INS aferente anului 2019, 1.391 de unități locale active, cu o cifră de afaceri de circa 216 mil. Euro și 12.146 de salariați (numărul acestora s-a dublat față de anul 2008). Acest domeniu a avut o dinamică pozitivă în ultimii ani, mai ales în domenii precum activitățile de secretariat, servicii suport, cele de peisagistică și suport pentru clădiri sau cele de închiriere și leasing, activități care tind să fie externalizate în procent tot mai ridicat de către companii, instituții și chiar persoane fizice. Conform ITM, la sfârșitul anului 2020, erau active 13.561 de contracte și 13.455 de salariați.

La momentul actual, există 21 de companii cu peste 100 de contracte active. Dintre acestea putem menționa: SC IHM TOTAL CONSULT SRL (activități de contractare a personalului, Timișoara), CONSILIUL JUDEȚEAN DIRECȚIA DE PRESTĂRI SERVICII TIMIȘ (activități de protecție și gardă, Timișoara, proprietate de stat), CONCENTRIX ROMANIA (call center, Timișoara), SC WIPRO TECHNOLOGIES SRL (activități de secretariat, Timișoara), SAR SECURITY (activități de protecție și gardă, Timișoara), 360 CO-PACKING SRL (activități de ambalare, Dumbrăvița), HORTICULTURA (activități de întreținere peisagistică, Dumbrăvița, proprietate de stat), PERSONAL SHIELD (activitate de protecție și gardă, Timișoara), BLU EARTH SOLUTION (call center, Timișoara), INTERNET MARKETING ON-LINE (alte activități de servicii suport, Timișoara) etc.

Deși acest domeniu s-a dezvoltat la nivel local, rămâne unul care angajează mai ales forță de muncă cu un nivel scăzut de calificare (agenți de pază, de curățenie, muncitori necalificați etc.), context în care nivelul mediu de salarizare din companiile de profil este unul dintre cele mai scăzute de la nivelul județului Timiș.

Distribuția teritorială arată, și în acest caz, o concentrare a activităților în următoarele unități teritoriale:

TABEL 38. CONCENTRAREA ACTIVITĂȚILOR ÎN SUB-SECTORUL DE SERVICII ADMINISTRATIVE ȘI SUPORT

LOCALITATEA	NUMĂR DE FIRME	CIFRĂ DE AFACERI (MILIOANE LEI)	NUMĂR DE ANGAJAȚI
Timișoara	922	714	7.030
Dumbrăvița	84	94	575
Giroc	78	64	561
Lugoj	58	33	535
Ghiroda	28	27	417
Orțișoara	7	15	124
Sânnicolau Mare	14	10	130

Sursa: Listă Firme, 2021

6.12.10. ANALIZA SUB-SECTORULUI DE SERVICII EDUCAȚIONALE, SANITARE, CULTURAL-RECREATIVE

După 1990, pe fondul desființării treptate a unităților comuniste, s-au dezvoltat numeroase mici afaceri care au exploatat consumul în creștere al populației pentru diferite servicii personale, de la cele de înfrumusețare, la cele de divertisment, de întreținere corporală și sport. De asemenea, îmbătrânirea demografică, patologiile tot mai complexe ale bolnavilor, precum și capacitatea insuficientă a unităților sanitare din sistemul public au reclamat dezvoltarea serviciilor medicale private, mai ales în domenii precum stomatologia, consultațiile de specialitate sau efectuarea de analize de laborator.

În domeniul serviciilor medicale private, cel mai mare operator este AVITUM SRL, din Remetea Mare, companie care a fost înființată de Grupul B.Braun, furnizor de servicii medicale. AVITUM SRL, companie cu peste 570 de salariați, se orientează spre servicii specializate de dializă. La aceasta se adaugă alte clinici, cabinete medicale și stomatologice sau laboratoare de analize, administrate de companii, precum: BIOCLINICA Timișoara, MATERNA CARE SRL Timișoara, ENMAISON Timișoara, M-PROFILAXIS SRL, MEDICI'S Timișoara, MIRAFLOR SRL Timișoara etc.

Per ansamblu, în acest domeniu funcționau, în anul 2019, un număr de 919 de agenți economici, cu o cifră de afaceri de 132 mil. Euro și 16.952 de salariați. Cifra de afaceri a crescut de cinci ori în intervalul de analiză. Din perspectiva numărului de angajați, județul Timiș se poziționează pe locul 4, la nivel național, după Municipiul București, Iași și Cluj.

Conform studiului "Orașe Magnet. Migrație și navetism în România", elaborat de Banca Mondială, unul dintre factorii de magnetism ai centrelor urbane din România sunt universitățile, care atrag talentele din zona pe care o polarizează. Un nivel ridicat de concentrare a talentelor atrage mai departe investiții, mai ales în domenii cu valoare adăugată ridicată, precum IT&C, servicii financiare, activități științifice, profesionale și tehnice, industrii creative care au o amprentă puternică asupra economiei locale etc..

Pe lângă universitățile publice concentrate mai ales în municipiul Timișoara care atrag talente, în domeniul învățământului privat, activează câteva universități autorizate și acreditate: Universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir", Universitatea Tibiscus, Universitatea "Ioan Slavici", Universitatea Europeană Drăgan din Lugoj. În rest, majoritatea agenților economici sunt școli de șoferi, cele mai mari afaceri fiind derulate de firmele LINK GROUP EDUCATION SERVICES SRL (Timișoara), HIGHLIFE CONSULTING SRL (Timișoara), LIFEGURU SRL (Giroc) etc.. Conform datelor INS, exceptând rezultatele instituțiilor de stat – universități, cei aproximativ 391 de agenți economici activi din domeniu realizează o cifră de afaceri de circa 16 milioane Euro și asigură 13.505 de locuri de muncă.

În sfera activităților recreative se remarcă mai ales activitățile de jocuri de noroc, unde cele mai mari firme sunt NEW MOZZART SRL (Timișoara), INTERGALACTIV JACKPOT (Lugoj), DREAMS COMPANY (Timișoara) sau NOREBO (Dumbrăvița), BLACK EIGHT (Timișoara), GOOL GAME (Timișoara) etc. De asemenea, există un număr important de agenți economici care își desfășoară activitatea în domeniul activităților de interpretare artistică, și suport pentru interpretarea artistică.

În domeniul altor servicii pentru populație se remarcă existența unui număr mare de microîntreprinderi care se ocupă cu servicii de coafor și înfrumusețare, dar și de sport, fitness și întreținere corporală, care înregistrează însă performanțe economice modeste. Numărul de agenți economici din acest sector este mare (514), dar realizează o cifră de afaceri relativ modestă de 42 mil. Euro și cu un număr de 2.737 de salariați.

Economia creativă este deosebit de importantă pentru dezvoltarea ecosistemelor de inovare și s-a demonstrat că există o corelație pozitivă între concentrarea creativilor în orașe și nivelul de dezvoltare al ecosistemelor urbane de inovare. Ar trebui să existe programe de inovare urbană care să desfășoare activități creative și culturale la nivelul fiecărui județ sau primărie de "metropolă"[137]. De asemenea, ar trebui dezvoltate măsuri prin care industriile creative și culturale pot să susțină turismul în județ, iar aici un potențial ar fi în promovarea unui circuit al cramelor.

[137] Un exemplu de bună practică în acest sens îl reprezintă Divizia de Inovare Urbană din cadrul Centrului Cultural Clujean, un ONG finanțat atât de Consiliul Județean Cluj, cât și de Primăria Cluj-Napoca, care desfășoară foarte multe proiecte de conectare a culturii la oraș, cetățeni etc.

6.13. ECONOMIA CIRCULARĂ ȘI SOCIALĂ

6.13.1. ECONOMIA CIRCULARĂ

Considerând o lume în care **populația este în creștere** (până în 2050, va ajunge la 9.7 miliarde), **urbanizarea este inevitabilă** (până în 2050, 70% din populații globală va locui în mediul urban), **schimbările climatice sunt deja o realitate** (disponibilitatea și calitatea resurselor naturale sunt o problemă), iar **creșterea economică este încă pe buzele tuturor decidenților** (până în 2030, investițiile în infrastructură se vor ridica la 6.7 trilioane de dolari/an), este lesne de înțeles că resursele nu sunt nelimitate, iar preocuparea referitoare la cum le utilizăm trebuie să devină prioritară.

Astăzi, orașele și regiunile consumă două treimi din energia globală, produc până la 80% din emisiile de gaze cu efect de seră și 50% din deșeurile globale. Economia circulară poate oferi un răspuns politic pentru a face față provocărilor mai sus menționate, ca motor de creștere economică, de creare a locurilor de muncă și de creștere a calității mediului înconjurător. Orașele și regiunile au un rol cheie pe scena economiei circulare în calitate de promotori și facilitatori ai acestui concept.

Conform planului de acțiune privind economia circulară de la nivel european, aplicarea principiilor economiei circulare în sectoarele și industriile UE are potențialul de a crea 700.000 de noi locuri de muncă până în 2030, dintre care cele mai multe în IMM-uri.[138] Circularitatea este o parte esențială a transformării industriei în tranziția către neutralitatea climatică și competitivitatea pe termen lung, aceasta poate duce la economii în toate lanțurile valorice și procesele de producție și poate genera valoare adăugată.[139]

Industria prelucrătoare contribuie cel mai mult la amplificarea efectelor schimbărilor climatice, consumând 20% din resursele de apă, generând 22% din emisiile de CO2 și contribuind cu peste 70% la poluarea apelor. Cum economia județului Timiș se bazează în mare parte pe agricultură și industria prelucrătoare este foarte clar că trebuie avute în vedere măsuri concrete de pregătire pentru adoptarea principiilor circularității.

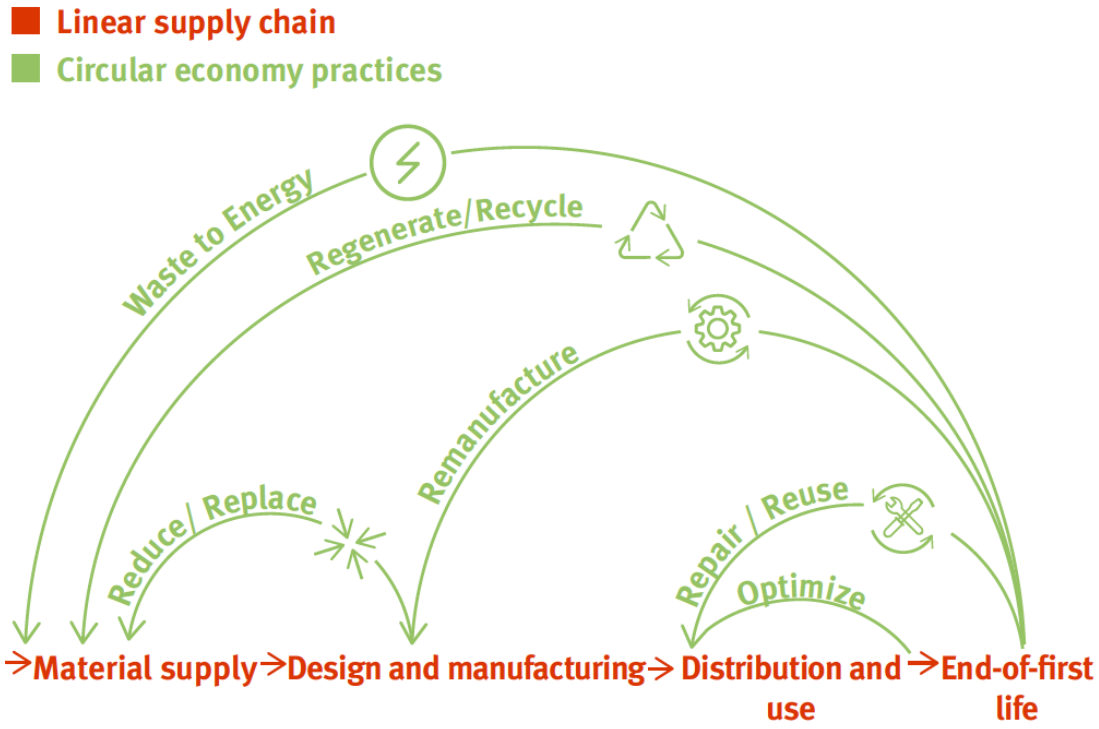
Practic, industria prelucrătoare a început metamorfozarea de la proiectarea prin design degenerativ la proiectarea prin design regenerativ, prin intermediul economiei circulare.[140] Mai simplu spus, prin intermediul aplicării principiilor economiei circulare sunt returnate produsele, piesele și materialele spre a fi utilizate în mod repetat:

- Produsele sunt proiectate pentru a rezista, a fi durabile;
- Valoarea este menținută cât mai mult posibil de-a lungul ciclul de viață;
- Generarea deșeurilor și poluarea sunt diminuate;
- Energia regenerabilă este utilizată de-a lungul lanțurilor valorice, cât mai mult posibil.

Facilitatorii economiei circulare sunt: inovarea, buna administrare, parteneriatul, colaborarea între companii, guverne și consumatori de-a lungul lanțurilor valorice.[141]

[138] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0102&from=EN
[139] https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9903b325-6388-11ea-b735-01aa75ed71a1.0011.02/DOC_1&format=PDF
[140] ”Doughnut economics”, Kate Raworth, 2017
[141] Seria de workshopuri ”Circular economy and private sector development. Transformation and opportunity in an age of disruption.”, 2020, World Bank, United Nations Industrial Development Organization, GIZ

FIGURA 145. MODELUL DE BUSINESS LINIAR VS. CIRCULAR

Sursa: Circular economy and private sector development, Learning Series, World Bank

De-a lungul lanțurilor valorice globale și domestice ar trebui avute în vedere următoarele principii:

- Eliminarea/înlocuirea anumitor produse (ex. plasticul de unică folosință);
- Design:
  - Reducerea cantității de material folosit;
  - Eliminarea/înlocuirea chimicalelor periculoase;
  - Îmbunătățirea durabilității / reutilizării / actualizării / reparabilității / reciclabilității;
- Creșterea conținutului reciclat din produse;
- Maximizarea utilizării eficiente a resurselor în industria prelucrătoare;
- Optimizarea/intensificarea utilizării produselor și creșterea duratei de viață;
- Încurajarea conceptului de ”remanufacturare”;
- Reciclarea materialelor;
- După maximizarea circularității pe întreg ”ciclul virtuos”, recuperarea energiei din deșeurile rămase.

PRACTICILE ECONOMIEI CIRCULARE ÎNTĂRESC REZILIENȚA

Toate aceste principii se implementează la nivelul modelelor de business ale companiilor, dar e extrem de important ca administrațiile locale să le cunoască și să identifice modalități concrete prin care să faciliteze și, eventual, să stimuleze transformarea mediului de business. Este important să se înțeleagă că vom parcurge o perioadă în care rolul administrației se transformă – aceasta nu mai joacă numai rolul de planificator omniscient, ci trebuie să fie creator de oportunități, identificând alături de antreprenori, cercetători, chiar și cetățeni, noi activități pentru oraș, județ, regiune sau țară (așa-numitul ”entrepreneurial state”). Sunt identificate 5 modele principale de afaceri, care sunt mai răspândite la scară largă:

- **Modele tip ”inputuri circulare”**: exemple de companii care au adoptat acest model: Ceranex, Nespresso, SLM, Savory Institute, Iberdrola;
- **Modele tip ”deșeurile ca valoare”**: exemple de companii care au adoptat acest model: Quality Circular Polymers, Schimitz Cargobull, Veolia, Patagonia;
- **Modelul creșterii duratei de utilizare**: Toyota, Cisco, Repair Cafe;
- **Modele tip platformă**: AirBnb, WeHelpen, SnappCar;
- **Modele de tip ”PAAS” (produsul ca serviciu)**: Philips Lighting, Desso, Spotify, TechnoGym.

Majoritatea modelelor de afaceri circulare sunt limitate la câteva nișe economice, ca în tabelul de mai jos:

TABEL 39. MODELE DE AFACERI CIRCULARE

MODEL DE BUSINESS	SECTOR	PENETRARE PE PIAȚĂ
PAAS: orientarea pe rezultate (plastic)	Automotive	50 – 80%
PAAS: orientarea pe rezultate (conținut digital)	Muzică	50%
Deșeul ca valoare: reciclare	Hârtie	38%
PAAS: orientarea pe rezultate (conținut digital)	Cărți	25 – 35%
Deșeul ca valoare: reciclare	Metalul	25%
PAAS: orientarea pe rezultate (plastic)	Aerospace	5 – 15%
Deșeul ca valoare: reciclare	Plastic	13%
Creșterea duratei de utilizare: refurbishment	Telefoane smart	4 – 8%
Creșterea duratei de utilizare: remanufacturare	Mașini și echipamente	3 – 4%
Creșterea duratei de utilizare: remanufacturare	Aerospace	2 – 12%
Creșterea duratei de utilizare: remanufacturare	Automotive	1%
PAAS: user-oriented (car sharing)	Transport	< 1%

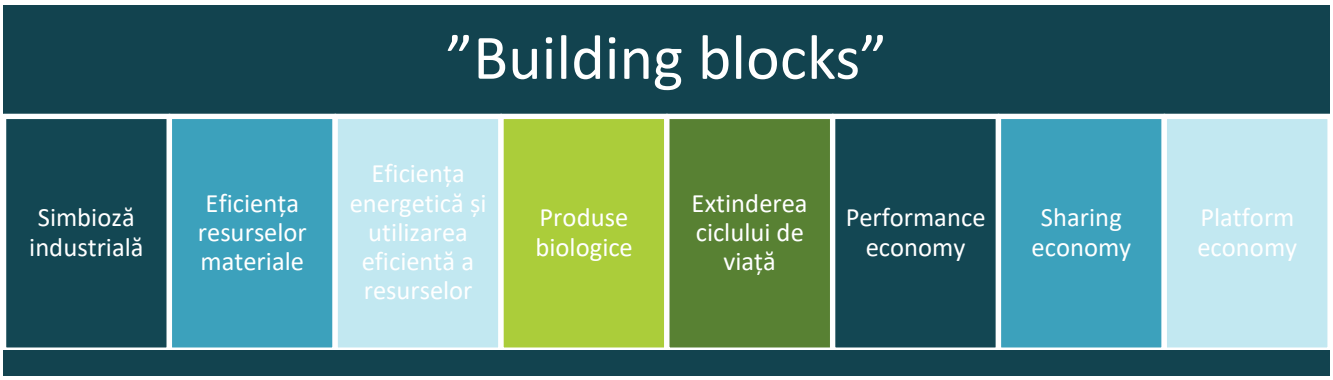
Sursa: Business Models for the Circular Economy, OECD

Modelele de afaceri circulare nu sunt noi, dar devin din ce în ce mai răspândite, diversificate și sofisticate. Cu toate acestea, trebuie făcute câteva mențiuni:

- Obținerea beneficiilor de mediu și scalarea nu sunt automate/imediate;
- Sunt necesare politici interne promovate de administrația centrală pentru:
    - A promova aprovizionarea cu produse circulare (standarde de proiectare, ERP, sprijin R&D);
    - A promova cererea (TVA diferențiat, standarde cu privire la conținutul reciclat);
    - Comerțul poate amplifica oportunitățile de reciclare, recondiționare, remanufacturare, dar trebuie să se supună normelor internaționale care reglementează circulația transfrontalieră a deșeurilor.

Alte organizații active în domeniul economiei circulare, precum Ellen Macarthur Foundation, au dezvoltat așa-numitele ”building blocks”[142], care reprezintă intersecția dintre politicile UE din domenii precum eficiență energetică, utilizarea eficientă a resurselor, și anumite concepte economice emergente.

FIGURA 146. BUILDING BLOCKS

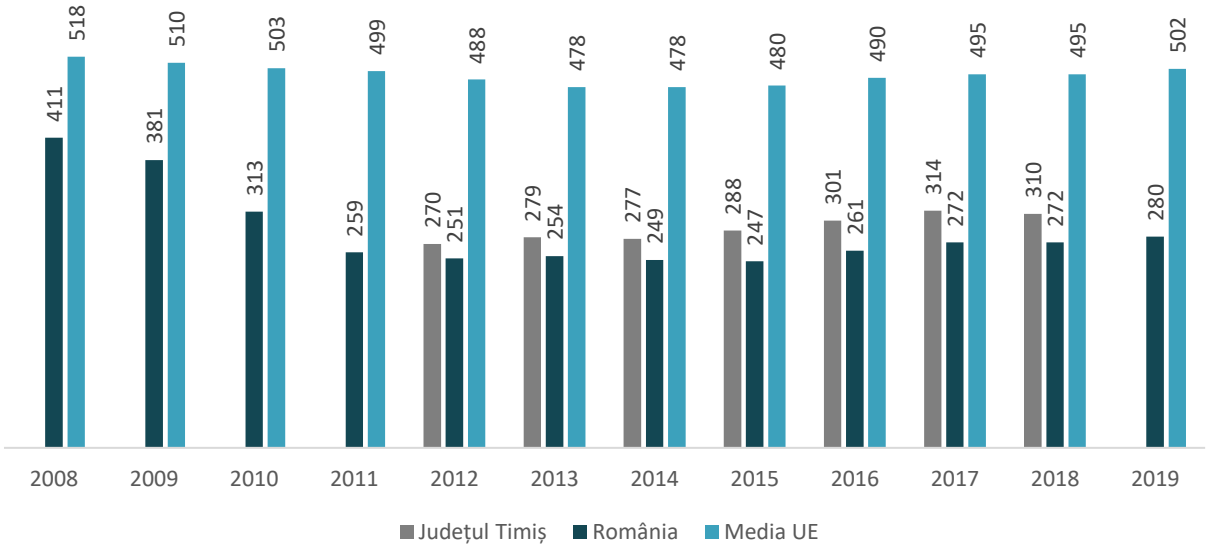
Sursa: Ellen Macarthur Foundation

1. **Simbioza industrială**: există două concepte ale simbiozei – un concept clasic al fluxurilor de resurse materiale și un concept al erei digitale bazat pe fluxurile de cunoștințe între rețele.
2. **Eficiența utilizării resurselor materiale**: procesul de diminuare a cantității resurselor necesare pentru a produce o unitate dintr-un produs sau, cu alte cuvinte, ”a face mai mult cu mai puțin”.
3. **Energie regenerabilă și eficiență energetică**: vizează diminuarea consumului de combustibili fosili și reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră.
4. **Produse biologice**: agricultura biologică, dependentă de fertilizatori și pesticide, a avut efecte negative asupra mediului și asupra calității produselor agroalimentare.
5. **Extinderea ciclului de viață**: ideea e de a proiecta produse cu o durată de viață mai lungă, ce pot fi reparate, reutilizate și reciclate.
6. **Performance economy**: vânzarea de produse ca servicii, sub forma închirierilor (echivalentul ”Product as a service”). Potrivit acestui concept, numărul unităților de produse fabricate va scădea, însă veniturile pentru fiecare unitate produsă vor crește.
7. **Sharing economy**: acces partajat la bunuri.
8. **Platform economy**: facilitarea schimbului de informații și a interacțiunilor directe dintre cumpărători și vânzători la scară globală.

Indicatorii colectați la nivel european din sfera economiei circulare nu targetează alte niveluri teritoriale, cu excepția celui național. Cu toate acestea, vom reda mai jos statusul acestora în România.

[142] Understanding the Circular Economy in Europe, from Resource Efficiency to Sharing Platforms: The CEPS Framework. July 2016

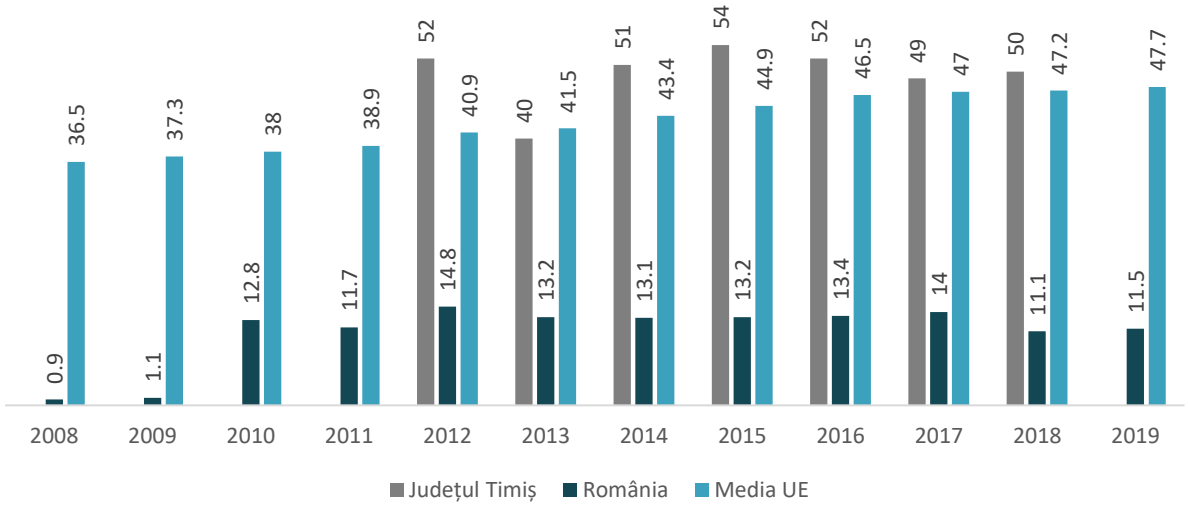
FIGURA 147. DEȘEURI MUNICIPALE GENERATE PE CAP DE LOCUITOR, KG

Sursa: Eurostat și Agenția pentru Protecția Mediului Timiș

Următoarele țări din perspectiva cantității de deșeuri generate sunt: Polonia – 336 kg/capita, Serbia – 338 kg/capita, Estonia – 369 kg/capita, Ungaria – 387 kg/capita. Cele mai mari cantități se înregistrează în Danemarca – 844 kg/capita.

FIGURA 148. RATA DE RECICLARE A DEȘEURILOR MUNICIPALE, %

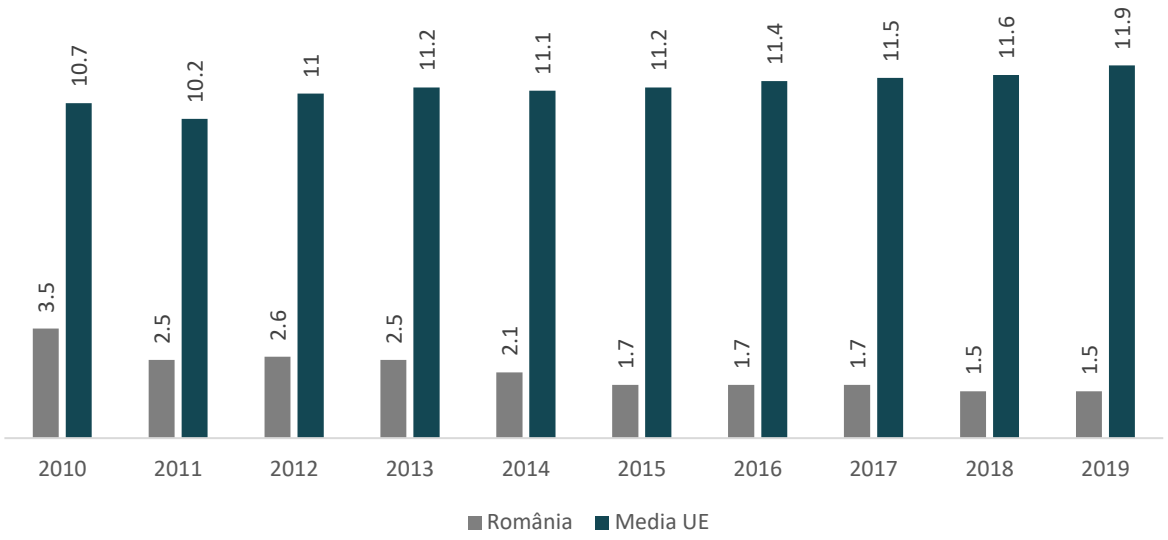

Sursa: Eurostat și Agenția pentru Protecția Mediului Timiș

România are o capacitate redusă de a recicla deșeurile municipale, din cantitatea totală de deșeuri municipale colectată în anul 2019, 714.000 tone au fost reciclate, adică 32 kg/capita. Țările cu cele mai ridicate rate ale reciclării sunt Germania (66.7%), Slovenia (59.2%), Austria (58.2%), Olanda (56.9%), iar România se poziționează la coada clasamentului, ceea ce ar trebui să ne mobilizeze să acționăm mai hotărât.

Un alt indicator care merită să fie analizat este cele legat de rata de utilizare circulară a materialelor.

FIGURA 149. RATA DE UTILIZARE CIRCULARĂ A MATERIALELOR, ÎN PROCENT DIN TOTALUL MATERIALELOR UTILIZATE

Sursa: Eurostat, 2021

Indicatorul măsoară ponderea materialului recuperat și readus în circuitul economic, economisind astfel o cantitate importantă de materii prime. Utilizarea circulară, cunoscută sub denumirea de rata circularității, este definită ca raportul dintre utilizarea circulară a materialelor și utilizarea generală a acestora. O pondere mai ridicată a ratei circularității indică faptul că materialele secundare înlocuiesc materiile prime primare, reducând astfel impactul asupra mediului. România se află pe ultimul loc și din acest punct de vedere, iar la celălalt capăt al intervalului se află Olanda cu o rată a circularității de 28.5%.

Indicatorii referitori la investițiile private, joburi și valoarea adăugată, aferenți economiei circulare [143], poziționează România pe următoarele locuri la nivel de UE:

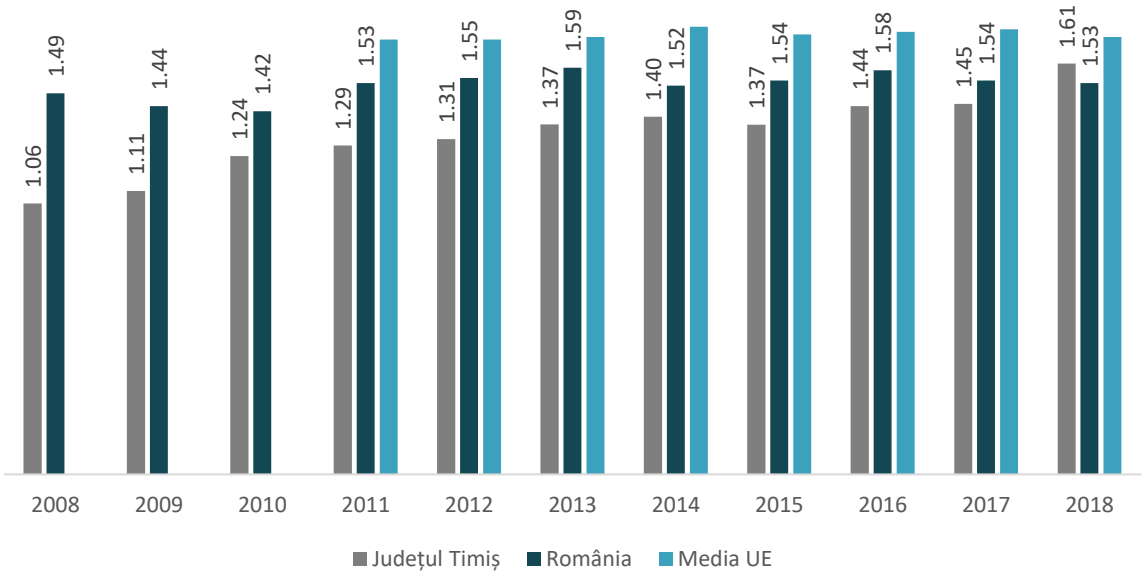
1. Valoarea adăugată realizată de activitățile aferente economiei circulare ca procent din PIB (2018) – 0.78% (în condițiile în care cea mai mare pondere se înregistrează în Croația - 1.56%);
2. Investițiile brute în bunuri corporale ca procent din PIB (2018) – 0.18% (în condițiile în care cea mai mare pondere se înregistrează în Slovacia – 0.25%);

În ceea ce privește județul Timiș, s-a încercat o cuantificare a rezultatelor companiilor care activează în economia circulară și s-au obținut următoarele:

- Valoarea adăugată brută realizată în activitățile economiei circulare ca procent din PIB – Timiș – 1.79%, Cluj – 2.41%, Iași – 2.20%, Municipiul București – 2.36%, depășind media națională;
- Numărul firmelor active în economia circulară este următorul: Timiș – 973, Cluj – 1.426, Iași – 688, Municipiul București – 3.382.

[143] Codurile CAEN la care se raportează acești indicatori sunt următoarele: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/8105938/8465062/cei_cie010_esmsip_NACE-codes.pdf

FIGURA 150. PROCENTUL ANGAJAȚILOR ÎN ECONOMIA CIRCULARĂ[144] DIN TOTAL ANGAJAȚI

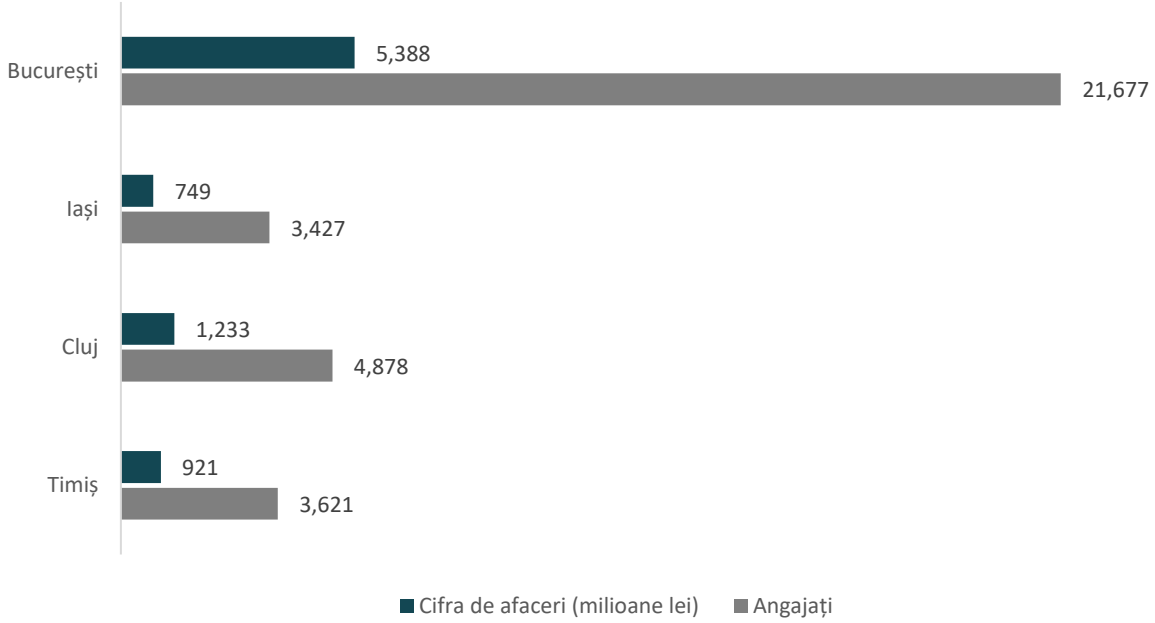
Sursa: Eurostat, Listă Firme, 2021

Țările care au cei mai mulți angajați în economia circulară, ca procent din numărul total de angajați, sunt Lituania (2.72% = 37.488 angajați) și Letonia (2.66% = 23.914 angajați). În valori absolute, cei mai mulți angajați sunt în Germania (680.199 angajați), Italia (518.859 angajați), Polonia (358.362 angajați). România are 132.551 de persoane angrenate în economia circulară, o poziție relativă bună, în valoare absolută. Ca procent din numărul total al angajaților, România se poziționează pe locul 16 la nivel european.

La nivel național, situația numărului de angajați și a rezultatelor economice înregistrate de firme sunt prezentate în graficul următor. La nivelul județului Timiș se înregistrează creșteri ale indicatorilor.

[144] Pentru județul Timiș s-a estimat valoarea pe baza unor coduri CAEN care compun economia circulară.

FIGURA 151. NUMĂRUL DE ANGAJAȚI ȘI CIFRA DE AFACERI DIN ECONOMIA CIRCULARĂ, 2019

Sursa: Listă Firme, 2021

Economia circulară reprezintă viitorul – va transforma comportamentele de consum, va prioritiza investiții, va duce la următorul nivel industriile. Se va transforma dintr-un concept orizontal, într-unul central, în jurul căruia se vor dezvolta noi concepte, noi meserii, noi produse etc. Va funcționa mână în mână cu concepte precum: digitalizare sau un stil de viață sănătos. Practic, modul în care trebuie să privim viitorul va fi conceptual, și nu sectorial.

În mod evident, nu putem să vorbim despre economie circulară fără să nu amintim și de dezvoltare durabilă. Cele 17 obiective de dezvoltarea durabilă sunt monitorizate la nivel național de Departamentul pentru Dezvoltare Durabilă care a elaborat și Strategia Națională pentru Dezvoltarea Durabilă a României 2030[145]. Cu referire la economia circulară, una din țintele 2030 asumate la nivel de țară vizează trecerea etapizată la un nou model de dezvoltare bazat pe utilizarea rațională și responsabilă a resurselor cu introducerea unor elemente ale economiei circulare. O altă țintă importantă asumată vizează reabilitarea industriilor pentru a deveni mai durabile, cu eficiență sporită în utilizarea resurselor și adoptarea sporită a tehnologiilor și proceselor industriale curate și ecologice. Toate țintele din aceste domenii emergente la nivel de țară se pot atinge doar printr-o colaborare strânsă dintre mediul privat și cel public, tocmai din acest motiv este important ca administrația să înțeleagă ce modele de business sunt accesibile la ora actuală la nivel mondial, să sprijine companiile care sunt mai agile, să le adopte, iar mai apoi să fie printre primii ”early adopters”.

Specialiștii la nivel global sunt de părere că, mai ales în zonele cu istorie industrială, ar trebui create așa-numitele ”văi circulare”. Un exemplu de ”Circular Valley” este considerată a fi regiunea metropolitană Rhine-Rurh din Germania, din cel puțin 5 motive:

- Acces la companii care au nevoie de soluții circulare – cerere pentru circularitate;
- Companii „circulare” nou-înființate – ofertă pentru circularitate;
- Peisaj științific/academic atractiv;
- Oferte culturale variate și cosmopolite;

[145] http://dezvoltaredurabila.gov.ro/web/wp-content/uploads/2020/10/Strategia-nationala-pentru-dezvoltarea-durabila-a-Romaniei-2030_002.pdf

- Istorie bogată care dăinuie în prezent.

”Circular Valley” conectează peste 300 de lideri de piață de la nivel mondial în 60 de minute. Câteva exemple de companii care fac din regiunea metropolitană un model: Remondis (lider european în reciclare), Jokey SE (soluții inovatoare de reciclare a plasticului), Wijld (haine din lemn), DSD/Grüner Punkt (lider de piață în sisteme de colectare) etc. Universitățile și institutele de cercetare au o ofertă de cercetare transectorială și deservesc economia circulară – University of Cologne, University of Siegen, Fraunhofer IMS&IML, University of Essen, Circular Economy Round Table (inițiativă comună mai mutor instituții) etc.

Regiunea este atractivă și primitoare pentru talentele din întreaga lume, existând deja comunități internaționale mari, de ex. Düsseldorf are cea mai extinsă comunitate japoneză – ”Japantown”. Düsseldorf a fost punctul de intrare în Europa pentru multe companii internaționale, trei aeroporturi internaționale fac legătura cu lumea întreagă. ”Rhine-Ruhr Circular Valley” are peste 30 de clădiri de operă, teatre și clădiri de concerte celebre în întreaga lume.

Regiunea metropolitană are o istorie industrială bogată, importantă pentru circularitate. Apa și cărbunele au stat la baza principalelor activități industriale care s-au dezvoltat în primul și al doilea val al industrializării din secolele 18 și 19. Paleta industrială era variată: metal, mașini și utilaje, electrocasnice, produse chimice, fibre/textile de înaltă performanță, iluminat, ambalare. Toate acestea reprezintă ”material” pentru economia circulară, iar mulți investitori apreciază tradiția.

Punctul de ”cristalizare” care va servi ca centru al ”văii circulare” este un fost rezervor de gaz, acceleratorul de economie circulară fiind planificat în apropierea companiei Vorwerk, înființată în 1883 în Wuppertal ca fabrică de covoare, ajungând să se dezvolte global și să deservească mai multe piețe – electrocasnice, cosmetice etc.

Câteva recomandări generale pot să decurgă din analiza realizată:

1. Județele și orașele trebuie să promoveze economia circulară prin strategii dedicate care să aibă proiecte concrete ce implică cetățenii și stakeholderii din teritoriu.
2. Județele și orașele pot facilita conexiunile dintre companii, cetățeni și toate nivelurile de guvernare. Acestea ajută la informarea despre proiectele deja existente, oferă accesul la infrastructură soft și hard pentru noile afaceri circulare.
3. Județele și orașele pot grăbi tranziția către o economie circulară prin furnizarea instrumentelor economice și de guvernanță adecvate: crearea unor grupuri de lucru circulare, acordarea unor stimulente, adaptarea unor reglementări etc.
4. Județele și orașele pot să promoveze o cultură a circularității.
5. Județele și orașele pot să încurajeze antreprenoriatul circular.
6. Județele și orașele pot să creeze cerere, devenind ”primii consumatori” (mai ales în cazul business-urilor care au produse noi, circulare).
7. Județele și orașele pot crea spații de experimentare (huburi circulare, cartiere sau zone pentru inovare circulară, laboratoare vii și evenimente de co-creare).

6.13.2. ECONOMIA SOCIALĂ

Conform studiului realizat de CRIES – Centrul de resurse pentru inițiative etice și solidare[146], în județul Timiș erau înregistrate, în martie 2021, 28 de întreprinderi sociale și de inserție. Dintre acestea, 12 sunt înregistrate în mediul

[146] Economia socială – material sinteză pentru Strategia de dezvoltare a județului Timiș

rural. Dintre întreprinderile sociale înregistrate în mediul urban, majoritatea își desfășoară activitatea în Timișoara. Domeniile în care activează sunt:

- Alimentație sănătoasă, consum responsabil, educație pentru alimentație sănătoasă;
- Economie circulară și sustenabilă: recuperare și transformare ulei alimentar uzat, reducerea și combaterea risipei alimentare;
- Educație și formare profesională;
- Petrecerea timp liber și servicii de îngrijire pentru persoane vârstnice;
- Susținerea micilor producător locali și promovarea lanțurilor alimentare scurte.

18 dintre cele 28 de întreprinderi înregistrate la AJOFM Timiș aveau 64 de locuri de muncă, dintre care 10 locuri de muncă erau ocupate de persoane care provin din grupuri vulnerabile. Cu toate acestea, peste 80% dintre întreprinderile sociale și întreprinderile sociale de inserție înregistrate la AJOFM sunt nou înființate, cu mai puțin de un an de activitate. Ceea ce este specific județului Timiș în acest domeniu este unul din puținele programele de masterat în Economie socială din România, care se organizează în cadrul Universității de Vest Timișoara. Totodată, domeniul suferă de lipsa unui hub dedicat acestor întreprinderi care să faciliteze schimbul de experiență, să sprijine și să încurajeze dezvoltarea de parteneriate între actorii de economie socială, să ofere consiliere pentru persoanele interesate de dezvoltarea unor întreprinderi sociale etc.

6.14. EFECTELE PANDEMIEI

Efectele pandemiei pot fi schematizate, din punct de vedere sectorial, astfel:

- Sectorul medical
- Sectoare afectate de reducerea bruscă și amplă a cererii, cauzată de măsurile de distanțare fizică impuse de stat sau adoptate voluntar:
    - Transport (mai ales aviație)
    - Turism
    - HORECA
    - Activități de organizare de evenimente culturale, artistice și sportive
    - Servicii a căror prestare este limitată de măsurile de distanțare fizică.
- Sectoare afectate de disfuncționalități pe lanțul de aprovizionare

Vulnerabilitatea, la acest nivel, este mai puțin evidentă și derivă din:

- Dependența diferitelor sectoare de materii prime;
- Măsura în care lanțurile de aprovizionare cu aceste materii prime sunt afectate de criză (nu există lanțuri de valoare locale).

Aici se remarcă mai ales vulnerabilitatea în sectoarele care depind de produse din import, în special din zonele puternic afectate de criza COVID-19:

- Automobile, inclusiv componente
- Textile
- Mobilă
- Transport de mărfuri
- Electronice
- Aparate de uz casnic
- Materiale plastice
- Construcții.

Reziliența este un obiectiv al dezvoltării inteligente și are ca și caracteristici adaptabilitatea, robustețea, redundanța, flexibilitatea, abilitatea în alocarea resurselor, incluziune și integrare. Aceasta se poate manifesta:

- Economic: diversitate sectorială și a competențelor, inovare, suport infrastructural
- Instituțional: viziune clară, resurse pentru sectorul public, colaborare multinivel, guvernanță participativă
- Societate: incluziune, coeziune, rețele active, acces la servicii
- Mediu: dezvoltare sustenabilă, infrastructură adecvată și de încredere, resurse naturale disponibile.

Următoarele tehnologii pot fi implementate pentru a asigura reziliența: drone, roboți sociali/de intervenție, platforme blockchain, mecanisme crowdsourcing, IoT, servicii Cloud, vehicule autonome etc.[147]

[147] ”Dezvoltare inteligentă, circulară și rezilientă, necesitate a deceniului 2021-2030”, Dr. Ing. Marian Constantin Vasile, 2020

Reziliența la fenomenele economice este o măsură a recuperării – cât de repede își revine o familie sau o economie după ce a suferit un șoc negativ. Pot exista multe feluri prin care reziliența poate fi măsurată: cât de repede o familie care ajunge în sărăcie poate ieși din sărăcie sau cât de repede, în medie, o economie care experimentează un șoc negativ poate reveni la nivelul său pre-criză sau la nivelul pe care l-ar fi putut atinge în lipsa unei crize. Indiferent de nivel, este necesar să cunoaștem factorii determinanți ai rezilienței (ce influențează ca unele familii sau economii să fie mai reziliente decât altele). Este important să privim reziliența dintr-o perspectivă socială mai largă, dincolo de simplele măsuri sub forma veniturilor sau outputului industrial. Un aspect al crizei din 2008/2009 a fost acela că diferite țări au suferit șocuri de magnitudini diferite, iar, în general, redresarea a fost, de asemenea, mai lentă decât în cazul recesiunilor anterioare, ceea ce este de înțeles având în vedere amploarea șocului. Inițial, unii economiști s-au așteptat la o redresare în formă de V, economia revenindu-și rapid. Alții considerau că economia este mai puțin rezilientă și că recuperarea va avea forma U. Această din urmă perspectivă s-a dovedit corectă, iar în anii următori, dezbaterea a vizat analiza duratei punctului de minim al formei U. Experiențele acestea evidențiază faptul că o economie poate fi mai rezilientă raportat la șocurile mici, dar nu și în ceea ce privește șocurile mari. Pandemia de COVID-19 a avut un impact diferit de la o țară la alta, în funcție și de structura economică. În principiu, țările care au o structură economică similară cu cea a UE suferă în același fel, dar la o scară mai mică. Din acest motiv, unele sectoare au fost mai afectate decât altele, la nivel județean, deoarece nivelul de dependență de piețele externe este mare, iar un șoc al economiilor partenerilor se transmite și economiei județului Timiș (în condițiile în care economia depinde de evoluția principalilor parteneri comerciali – Germania, Italia și Franța).

Pentru sectoarele analizate mai sus, care au fost cel mai afectate de criza sanitară, trebuie identificate măsuri economice de redresare, în colaborare cu Consiliul de Strategie și Consiliere Economică, precum și cu reprezentanții domeniilor respective, însă acestea trebuie raportate la viitor. Administrația trebuie să ajute mediul de business să înțeleagă cum ar putea să folosească instrumentele active la această oră pentru a-și transforma modelele de business și a le face sustenabile.

6.15. TURISM

În ultimele decenii, sectorul turistic a demonstrat că poate contribui într-o mare măsură la dezvoltarea economică și la crearea unor locuri de muncă, fiind astfel un interlocutor pentru dialogul multicultural, incluziune socială și chiar dezvoltarea durabilă.

Dezvoltarea turismului atât ca modalitate de petrecere a timpului într-un mod plăcut, cât și ca servicii prestate în diverse etape ale unei călătorii turistice, reprezintă una dintre caracteristicile civilizației actuale, cu largi perspective de evoluție, fiind concomitent consecința și cauza unor schimbări economice, sociale, culturale și de mediu.

Notorietatea turistică a unei destinații se reflectă prin capacitatea locului de a-și optimiza gradul de atractivitate pentru rezidenți și vizitatori, în vederea satisfacerii cerințelor acestora prin servicii de calitate, inovatoare și atractive de turism, dar și pentru a câștiga cote de piață pe piețele interne și globale, asigurând în același timp că resursele disponibile pentru sprijinirea turismului sunt utilizate eficient și într-un mod durabil.

De asemenea, turismul permite unei comunități să-și diversifice sursele de venit și să nu se bazeze pe o singură industrie. Pe lângă contribuția economică remarcabilă pe care poate să îl aibă, turismul poate fi și o sursă de mândrie pentru comunitățile locale ce le permite să-și dezvolte propria identitate comunitară, bazată pe patrimoniu și cultura acestora.

În același timp, turismul este o industrie extrem de competitivă, astfel că pentru ca o destinație să poată concura în mod eficient cu alte destinații, este necesar ca vizitatorii să beneficieze de servicii și experiențe de o calitate superioară. Acest lucru este deosebit de important mai ales în contextul actual în care tendințele de călătorie sunt în continuă schimbare iar turiștii caută locuri din ce în ce mai atractive. De altfel, atractivitatea turistică este direct corelată cu atractivitate urbană, astfel că degradarea mediului fizic, a patrimoniului construit, a spațiilor verzi și a spațiului public reprezintă un impediment. Principiile unui turism atractiv constau în îmbunătățirea experiențelor turistice, îmbunătățirea eficienței gestionării resurselor, maximizarea competitivității destinației cu accent pe aspecte durabile.

Până în martie 2020, turismul a fost un sector sănătos și în expansiune, care a cunoscut o creștere constantă de peste șase decenii[148]. Contextul actual al pandemiei de COVID-19 a influențat viața oamenilor de pe tot globul, atât turiștii cât și toți cei care lucrează în acest sector fiind extrem de afectați. Restricțiile de călătorie impuse în contextul pandemiei de COVID-19 au decimat sectorul turismului, un actor major în economia Uniunii Europene. Potrivit Organizației Mondiale a Turismului a Națiunilor Unite, la începutul pandemiei, toate destinațiile turistice de pe glob introduseseră restricții temporare de călătorie ca răspuns la pandemie.

Cu toate acestea, multe dintre țările europene, în ciuda pandemiei, au continuat să-și promoveze destinațiile turistice, abordând diverse strategii de promovare. De asemenea, companiile și lucrătorii din sectorul turismului beneficiază deja de măsuri ale UE adoptate ca răspuns la criza provocată de pandemia de COVID-19, inclusiv sprijin sub formă de lichidități, relaxări fiscale și o relaxare a normelor privind ajutoarele de stat.

Într-un timp record, pandemia a reușit să schimbe multe lucruri, iar cea mai mare provocare a fost de a identifica rapid și corect nevoile și soluțiile care trebuie să răspundă acestora. De altfel, industria HoReCa[149] este printre cele mai afectate de contextul actual al pandemiei de COVID-19, iar proprietarii restaurantelor și angajații acestora au fost puși în fața unor serii de restricții venite din partea autorităților publice. Vânzările au scăzut drastic în acest sector, iar acest lucru duce la o serie de provocări majore ale sectorului.

Lipsa unor decizii concrete în industria HoReCa a determinat antreprenorii să se reprofileze și să caute soluții inovatoare la problemele provocate de noua situație și noi strategii de continuare a businessului în contextul în care industria a intrat într-un blocaj aproape total în urma declanșării pandemiei de COVID-19.

---

148 https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/215782/Manifesto-Paper-Concrete-Investment-Proposals-provisional.pdf

149 HoReCa este acronimul pentru industria ospitalității: Hoteluri, Restaurante, Cafenele

Cu toate acestea, turismul este din punct de vedere istoric un sector rezistent, care are capacitatea de revenire, însă în funcție de sprijinul acordat acestui sector, acest proces poate fi unul întins pe o perioadă mai lungă sau mai scurtă de timp. Se preconizează[150] faptul că noul turism va necesita o transformare accelerată a practicilor de turism existente și dezvoltarea unor noi ramuri care vizează sustenabilitatea și digitalizarea pentru a răspunde noii cereri.

6.15.1. RESURSELE TURISTICE

Turismul este un factor important de dezvoltare economică și socială. Sectorul stimulează creșterea economică prin generarea de venituri, locuri de muncă și investiții în județul Timiș. Aceasta ajută la susținerea patrimoniului cultural și natural, oferă venituri pentru finanțarea facilităților și infrastructurii de care se bucură vizitatorii și rezidenții și promovează conștientizarea unei identități unice în lume, care se distinge prin diversitatea sa.

Resursele turistice existente atât la nivelul municipiului, cât și în împrejurimi, conturează un produs turistic complex, diversificat, cu un potențial deosebit de mare de a satisface nevoile de călătorie ale unor turiști cu interese variate.

Județul Timiș are resursele naturale și culturale necesare pentru a-și consolida poziție drept o atracție turistică de interes atât pe plan național, cât și internațional. Amplasarea favorabilă pe care o are municipiul în cadrul Regiunii Vest, conectarea la axa națională a orașelor Satu-Mare – Oradea - Arad, vecinătatea cu granițele țării din partea de vest cu Ungaria și Serbia ce conduc la un turism de tranzit ridicat, sau principalele parteneriate realizate cu celelalte județe din Regiunea Vest, reprezintă principalele avantaje competitive în dezvoltarea turistică.

Considerând patrimoniul turistic ca fiind ansamblul elementelor ce se constituie ca atracții turistice și care se pretează unei amenajări pentru vizitare și primirea călătorilor se poate aprecia că la nivelul județul Timiș se regăsesc astfel o serie de resurse, atât naturale cât și antropice.

RESURSELE NATURALE

Timiș este un județ în extremitatea vestică a țării, în regiunea istorică a Banatului. Cea mai mare parte a teritoriului se încadrează în zona de câmpie, având parte de o serie de resurse naturale de mare valoare pe întreg teritoriul.

Cele mai importante resurse de cadru natural prezente în județul Timiș sunt reprezentate de rezervații naturale, mlaștini, păduri și insule, puțin cunoscute de turiști și slab promovate în mediul online. Pe lângă aceste resurse, apele termale și minerale prezente la nivelul județului aduc un aport considerabil în ceea ce privește dezvoltarea turismului balneoclimatic, în special în zonele în localitățile care și-au creat deja o notorietate pe baza acestui tip de turism, sau nu, dar care pot fi incluse în diferite trasee turistice viitoare – Sânnicolau Mare, Lovrin, Biled, Cărpiniș, Lenauheim, Jimbolia, Variaș, Periam, Teremia Mare, Beba Veche, Tomnatic, Beregsău Mic (comuna Săcălaz), Beregsău Mare (comuna Săcălaz), Comloșu Mare, Grabaț (comuna Lenauheim), Saravale, Șandra, Deta, Pișchia, Fibiș, Ivanda, Călacea (comuna Orțișoara), Timișoara, Uivar, Sânmihaiu German, Cebza, Banloc, Buziaș, Bogda, Mașloc, Sacoșu Mare sau Tomești.

Printre principalele atracții ale cadrului natural din județul Timiș se numără: Parcul Natural Lunca Mureșului, Rezervația Naturală Lunca Pogănișului, Rezervația ornitologică și mlaștina Satchinez, Rezervația ornitologică Beba Veche, lacul Surduc, Parcul dendrologic de la Bazoș și Buziaș sau Peștera cu apă Românești. Toate acestea sunt prezentate mai în detaliu în cadrul anexei 12.2.1.

150 https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/215782/Manifesto-Paper-Concrete-Investment-Proposals-provisional.pdf

Pe lângă acestea, mai există o serie de zone naturale care trebuie menționate precum: Pădurea Bistra, Sărăturile Diniaș, Mlaștinile Murani, Locul Fosilifer Rădmănești, cascada Cornet, Peștera Albastră, Peștera Nelu Balaș, Vulcanii Noroioși sau Pajiștea cu narcise de la Bateștи, toate acestea putând fi ușor vizitate de către turiștii aflați în tranzit sau care doresc să se bucure de natură și să descopere locuri noi.[151]

RESURSELE ANTROPICE

Județul Timiș este caracterizat de o diversitate impresionantă a resurselor turistice antropice care sunt mărturie a identității locale, fie că sunt reprezentative pentru istoria Banatului, pentru tradițiile locale sau pentru caracterul multicultural al destinației, ca județ de graniță și poartă de intrare pe teritoriul țării. Câteva dintre cele mai reprezentative resurse turistice antropice cuprind Cetatea Timișoara, Cetatea Cenad, cula turcească-Ciacova, fortificația preistorică de la Cornești, satul circular Charlottenburg, turnul clopotniță Sf. Nicolae din Lugoj sau Șoseaua Transluncani. Aceste atracții sunt prezentate mai detaliat în cadrul anexei 12.2.2.

Multe dintre aceste resurse sunt puse în valoare și promovate prin intermediul traseelor turistice care reprezintă o oportunitate creșterea vizibilității obiectivelor turistice din județul Timiș, precum traseul Cetăților și Fortificațiilor din Banat[152], rutele turistice propuse de Discover Timiș[153], traseele de bicicletă[154] existente la nivelul județului sau rutele Street Art organizare cu ajutorul festivalului Internațional de Street Art din Timișoara organizat de Fundația EnduRoMania și Facultatea de Arte și Design din Timișoara, ce își propune să aducă culoare pe clădirile din oraș.

Asemenea clădirilor monument, traseele turistice ce au fost marcate și promovate inițial prin broșuri sau în mediul online, în special pe pagina oficială Discover Timiș – secțiunea Obiective Turistice[155], pe rețelele de socializare sau site-urile asociațiilor din domeniu, au nevoie de elemente de signaletică amplasate în spațiul public, pentru a putea fi cât mai ușor vizibile și parcurse chiar și de către turiștii în tranzit.

TIPOLOGII DE TURISM

Județul Timiș se bucură de un capital bogat de resurse turistice, concentrate într-o serie de areale cu potențial ridicat de dezvoltare, ce acoperă o gamă variată de atracții, de la elemente favorabile de cadru natural și de patrimoniu natural, la un patrimoniu cultural diversificat (atât material – monumente istorice, situri arheologice și instituții de cultură, cât și imaterial – meșteșuguri, tradiții, obiceiuri), dar și o paletă largă de activități de agrement. Așa cum este menționat și în cadrul Strategiei Sectoriale de Dezvoltare a județului Timiș 2018-2028, pe teritoriul județului au fost identificate o serie de tipologii de turism practicabile.

TURISMUL CULTURAL-ISTORIC ȘI RELIGIOS | Conform World Travel Organisation, turismul cultural este definit ca fiind orice deplasare a unei persoane din motive esențial culturale cum ar fi circuitele turistice de studiu, artele performative (dansul, teatru, muzica etc.), circuitele culturale, călătoriile la festivaluri sau alte evenimente culturale, vizitele în locuri culturale și la monumente etc. Acest tip de turism abordează cultura unui loc, în special valorile ei artistice, și facilitează legătura dintre regiunile urbane și în zonele rurale.

Totodată, turismul religios joacă un rol foarte important în completarea turismului cultural-istoric. Acest tip de turism implică din partea turiștilor un nivel de instruire și un grad de cultură ridicate care să permită aprecierea obiectivelor cultural-religioase din punct de vedere al arhitecturii, construcției, valorii, semnificațiilor spirituale și

[151] https://discovertimis.com/ro/places?cat_type=atrac-ie-turistica_1530632736
[152] https://turismtimis.ro/cetati-si-fortificatii-din-banat-judetul-tims/
[153] https://discovertimis.com/ro/places?cat_type=ruta-turistica_1530605638
[154] https://discovertimis.com/ro/places?cat_type=traseu-biciclete_1530605704
[155] https://discovertimis.com/ro/places?cat_type=imprejurimi_1528106099

conținutului de obiecte de artă. Se păstrează încă pelerinajele determinate de tradițiile religioase legate de evenimente și manifestări specifice.

Acest tip de turism se bazează pe resursele locale din categoria lăcașurilor de cult religios, a instituțiilor de cultură, a monumentelor istorice și a spațiilor cu potențial de valorificare culturală, inclusiv prin implicarea patrimoniul imaterial, care a devenit din ce în ce mai promovat. Astfel, județul Timiș caracterizează printr-o diversitate de culturi urbane și rurale, care constituie rezultatul unei istorii îndelungate de ocupație, migrație și rezistență, toleranță și evoluție sincretică.

TURISMUL RURAL / AGROTURISMUL | Reprezintă acea formă de turism în care activitatea de a petrece vacanța se realizează în mijlocul naturii, prin întoarcerea la viața și obiceiurile tradiționale. Acest tip de turism se referă la toate activitățile ocazionate de petrecere a unei perioade de timp determinate în mediul rural, mijlocul de cazare fiind fie gospodăria țărănească, fie echipamente turistice generale cum sunt hanurile, hotelurile, popasurile etc. Turismul rural îmbrățișează toate activitățile turistice derulate în mediul rural, având drept scop valorificarea potențialului natural și uman al satelor bănățene și cehești.

Conform *Strategiei Naționale de dezvoltare a ecoturismului*, publicată în monitorul oficial nr. 520 bis din 26 iunie 2019, ecoturismul este o formă de turism în care principalul obiectiv este observarea și conștientizarea valorii naturii și a tradițiilor locale și care trebuie să îndeplinească o serie de condiții: să contribuie la conservarea și protejarea naturii, să utilizeze resursele umane locale, să aibă caracter educativ și să aibă impact negativ nesemnificativ asupra mediului natural și socio-cultural. În acest sens trebuie menționat proiectul *Eco Timiș – un nou produs turistic*, finanțat de Uniunea Europeană prin Programul de cooperare transfrontalieră Interreg IPA CBC România – Serbia în data de 14 Iunie 2017.[156]

Frumusețea naturală și numeroasele locuri istorice, culturale și sportive dispersate în vale reprezintă o bijuterie turistică. În acest cadru există mai multe orașe (Timișoara, Lugoj, Caransebeș, Reșița, Zrenjanin și Pančevo) și aproximativ 100 de alte așezări mai mici, cu circa 700.000 de locuitori care oferă partenerilor sprijin în realizarea obiectivelor propuse de acest proiect.

Tot mai mulți turiști caută experiențe inedite, când aleg să-și petreacă un sejur în mediul rural. Sectorul de agrement și de petrecere a timpului liber este o verigă importantă în dezvoltarea și promovarea conceptului de turism rural, acesta fiind extrem de ofertant, fie că ne referim la ospitalitatea specifică pensiunilor, la condițiile de relaxare și serviciile de agrement, la gastronomie sau la promovarea meșteșugurilor locale.

Festivalurile tradiționale organizate în mediul rural sunt un bun prilej de promovare a localităților drept destinații turistice. Turismul rural nu înseamnă doar ospitalitatea specifică pensiunilor, ci reprezintă mult mai mult decât atât. Meșteșugurile, patrimoniul natural și istoric, gastronomia, folclorul, portul popular reprezintă elemente care, incluse într-un program care beneficiază de o bună promovare, contribuie decisiv la dezvoltarea comunităților locale.

TURISMUL ACTIV ȘI DE AVENTURĂ | Această categorie de turism este reprezentată de diverse manifestații și evenimente care implică un interes profesional pentru anumite persoane ce sunt afiliate în diverse organizații, de exemplu evenimente de vânătoare, pescuit sportiv, pelerinaje etc.

În județul Timiș, cu precădere în Timișoara, se dezvoltă într-un ritm susținut activități și evenimente din sfera cicloturismului acesta fiind practicat ca și activitate recreativă. Pistele de biciclete create în județ nu au grade de dificultate ridicate, iar activități de tip Mountainbike pot fi organizate doar în zona de munte a județului respectiv în piemontul bănățean. Un alt proiect important este și cel realizat de APDT Timiș, Clubul Bănățean de Turism (CBT) prin departamentul Timisiensis Bikers și Primăria Comunei Nădrag, aceștia promova Cicloturism în Valea Padeșului și Zilele Padeșului la Nădrag. Cursa, în lungime de 32 de kilometri, cu „Plecare "și „Sosire" din fața Primăriei Nădrag se desfășoară sub formă de circuit, într-o mică parte prin localitate, după care continuă pe traseul identificat și marcat de către Clubul Bănățean de Turism: de pe Valea Padeșului se intră pe Valea Cârlionțului, apoi pe drumul forestier de legătură către Valea Gosta, de unde se revine pe Valea Padeșului. Traseul

[156] https://www.eco-timis-network.eu/proiect/descriere-generala

are diferențe de nivel cumulate de 800 m și străbate zone de un pitoresc deosebit. Atât platforma Visit Banat[157] dar și Eco Timiș[158], pun la dispoziție diferite hărți cu trasee turistice ciclabile și/sau de drumeție, pe care turiștii le pot parcurge cu ușurință. Tot în cadrul traseelor turistice, ocazional se organizează plimbări cu barca pe Bega.

Timișoara se conectează cu Dunărea prin Canalul Bega, aceasta fiind o legătură pe care orașul și județul încearcă să o restabilească, nu doar la nivelul infrastructurii, ci și la nivel cultural și turistic. Acesta este motivul pentru care Timișoara a găzduit ce-a de-a treia Conferința Internațională a Culturilor Dunărene intitulată Spațiul Dunărean – Fluviul cu Experiență în anul 2015.[159]

În anul 2018 a fost organizat de către Federația Ecvestră România, primul concurs internațional de echitație de pe teritoriul județului Timiș, fapt ce a început să trezească interes și pentru practicarea acestor tipuri de activități.

De asemenea, pe teritoriul județului Timiș se poate practica și turismul de vânătoare și de pescuit sportiv, pe teritoriul acestuia regăsindu-se aproximativ 20 de asociații de vânătoare și 30 de fonduri de pescuit și 86 de fonduri de vânătoare[160]. Cu toate acestea, turismul de vânătoare și pescuit sportiv este puțin vizibil și dezvoltat, concursurile sau campionate de tir sau pescuit respectiv de chinologie vânătorească fiind organizate de multe ori în alte județe.

TURISMUL DE TIP CITY-BREAK | Această formă de turism se desfășoară ca un sejur scurt, de obicei cuprins între 2-4 zile, în care se pot vizita mai multe obiective. Pe lângă acestea, turismul cultural și turismul religios pot face parte din acest tip de turism și pot cuprinde o gamă diversificată de activități pentru petrecerea plăcută a timpului liber de către turiști. Acestea pot fi reprezentate de activități scurte, de la plimbarea prin oraș la drumeții, itinerarii ecumenice, campinguri în natură, trasee de ciclism, canotaj, pescuit sportiv sau observarea păsărilor.

TURISMUL MICE[161] | Reprezintă acea formă de turism practicată de angajați sau de alte categorii de persoane, în interes de serviciu, în interiorul sau în afara țării de reședință, incluzând: participarea la întâlniri de afaceri, târguri și expoziții, conferințe sau reuniuni. Aceste tipologii de turism sunt în prezent accesate de vizitatori care au o perioadă relativ scurtă sau medie de ședere, în special din cauza faptului că infrastructura turistică ce poate susține acest tip de activitate este slab dezvoltată.

Acest tip de turism se regăsește în Timișoara în cea mai mare pondere, fiind de asemenea și unul dintre orașele cu cea mai dezvoltată infrastructură pentru practicarea turismului de afaceri (după București, Cluj și Sibiu), precum și în orașele Lugoj, Sânicolau Mare, Deta și Jimbolia însă într-o proporție mult mai mică. Deși în prezent nu este utilizată ca o destinație MICE, municipiul Timișoara prezintă un potențial ridicat de dezvoltare a acestui tip de turism. Industria MICE poate reprezenta unul din motoarele principale de dezvoltare a destinației și un important generator al veniturilor, al ocupării forței de muncă și al investițiilor străine.

Municipiul dispune de structuri de cazare suficiente, cu facilități aferente, însă sunt necesare și noi infrastructuri indoor precum centre de conferință multifuncționale, de capacitate mare, care să poată găzdui evenimente cu participare internațională de mare amploare. Astfel de dotări sunt utile pentru a putea dezvolta acest tip de turism pe tot timpul anului, însă este necesar și un proces integrat de marketing și management al destinației bine puse la punct.

Potrivit unui studiu Carlson Wagonolit Travel, în ultimii ani se înregistrează o atitudine pozitivă față de mixul dintre călătoriile de afaceri și cele de agrement, fapt ce poate justifica dezvoltarea turismului de business și chiar promovarea acestuia împreună cu oferta turismului de agrement.

TURISMUL DE EVENIMENTE | Acest tip de turism face referire la o manifestare importantă de natură socială, culturală, sportivă (reuniune, congres, festival, olimpiadă etc.), fie o întâmplare deosebită, unică și care să genereze emoții sau o experiență de viață de neuitat. Organizarea evenimentelor din prima categorie capătă o

[157] https://www.visitbanat.com/ro/prin-banat-la-pas
[158] https://www.eco-timis-network.eu/public/data_files/trasee-eco-tamis.pdf
[159] Timișoara 2023 – Asociația Timișoara – Capitală Europeană a Culturii, Oraș Candidat.
[160] Strategia Sectorială de Dezvoltare a Turismului în județul Timiș 2018-2028
[161] Meetings, Incentives, Conventions and Events

importanță tot mai mare în cadrul turismului de afaceri pentru ca cea de-a doua categorie să se axeze mai mult pe evenimente naturale sau tematice și care să ofere turiștilor experiențe deosebite. Acest tip de turism este asociat frecvent și cu cel de aventură care se situează tot mai mult între preferințele turiștilor.

În județul Timiș se organizează evenimente sportive de anvergură locală și județeană care atrag de regulă participanți locali în principal în următoarele sporturi: fotbal, handbal, baschet, volei, tenis de masă, golf, sport ecvestru, canotaj, culturism și atletism. Cu toate acestea, acest lucru reprezintă un avantaj pentru județul Timiș și oferă județului posibilitatea de a dezvolta acest tip de turism din ce în ce mai mult.

De asemenea, pe teritoriul județului Timiș se organizează o serie de evenimente culturale de anvergură națională ți chiar internațională de tip concerte și festivaluri care atrag anual o serie de turiști dornici să participe la aceste evenimente – festivaluri de muzică, festivaluri cinematografice, festivaluri de teatru, festivaluri de literatură, festivaluri de modă, festivaluri de dans și folclor, festivaluri de arte combinate, festivaluri gastronomice, piețe și târguri.

TURISMUL DE RECREERE ȘI AGREMENT | Acest tip de turism este frecvent întâlnit, oferind un bun prilej de a cunoaște locuri noi, istoria și obiceiurile locurilor. Din acest punct de vedere, turismul de recreere interferează cu turismul cultural, însă scopul fundamental al practicării sale este satisfacerea nevoilor recreative ale populației antrenată în munci solicitante, cu mare consum de energie fizică și psihică, sau locuind în habitate recunoscute prin stresul lor cotidian. Practicarea turismului de recreere nu are în vedere o anumită categorie de populație, el este la îndemâna și celor proveniți din medii considerate mai puțin sau deloc stresante – în general locuitorii așezărilor rurale.

Turismul de recreere valorifică, în primul rând, însușirile estetice ale fondului turistic aparținând cadrului natural care reconstruiește o punte între om și natură, oferindu-i acestuia posibilitatea de a se elibera de presiunea vieții cotidiene.

TURISMUL BALNEOCLIMATIC (WELLNESS) | Este o formă specifică a turismului de odihnă care a luat o amploare mare, atât ca urmare a dorinței de a preveni anumite îmbolnăviri, cât și pe fondul creșterii surmenajului și a bolilor profesionale provocate de ritmul vieții moderne. Din această cauză, el este legat mai mult de anumite stațiuni cunoscute pentru proprietățile lor terapeutice, pentru apele minerale, termale sau pentru nămoluri. Pe teritoriul județului Timiș se regăsesc două stațiuni balneoclimatice acreditate la nivel național respectiv, Stațiunea Buziaș – de interes național și Băile Călacea – de interes local.

Apele minerale de la Buziaș au fost folosite de către daco-romani. Localitatea Buziaș este atestată documentar din anul 1369, iar Stațiunea Buziaș situată la o altitudine medie de 128m este atestată ca stațiune balneară din anul 1819.

Unul dintre cei mai importanți factori terapeutici naturali ai stațiunii Buziaș îl reprezintă varietatea de ape minerale utilizate pentru cura externă – ape carbogazoase, bicarbonatate, clorurate, sodice, calcice, magneziene, hipofone, cu un grad de mineralizare de până la 6.6 g/l. Acestora li se adaugă mofeta și bioclimatul sedativ.

Situată în Câmpia Banatului, stațiunea balneoclimatică Băile Călacea este situată la 20 km de Timișoara. Unul din punctele de atracție ale stațiunii Băile Călacea este grădina zoologică amenajată în mijlocul stațiunii, unde se găsesc fazani, păuni, iepuri de casă și de câmp și rațe sălbatice.

Apele termale de aici au temperatura de 38-40°C, fiind recomandate pentru boli ale aparatului locomotor, pentru sistemul nervos periferic, pentru afecțiuni reumatismale degenerative, precum și pentru gastrite sau afecțiuni hepato-biliare. În afara băilor cu apă termală, în baza de tratament de la Băile Călacea, turiștii pot beneficia de diverse tratamente: kinetoterapie, electroterapie, terapie laser, împachetări cu parafină, masaj sau băi de lumină.

TURISMUL GASTRONOMIC ȘI VITICOL | Turismul gastronomic sau turismul culinar reprezintă experimentarea culinară a unei, regiuni geografice și este considerat o componentă importantă a turismului în general și a agroturismului în special. Alături de peisaj, cazare și climă – în funcție de care turiștii își aleg destinațiile, experiența culinară a ajuns definitorie pentru cei care caută senzații gustative memorabile, care au o cultură a mâncării și a degustării unor băuturi (vin, cognac, țuică, etc.).

Bucătăria bănățeană tradițională este fascinantă prin bogăție și varietate, efect al influenței naționalităților care trăiesc în această zonă multietnică: șvabi, maghiari, sârbi, ruși, bulgari, ruteni, romi etc.

În ceea ce privește gastronomia, șvabii se mândresc cu simplitatea și pragmatismul lor. Bucătăria șvăbească e bazată pe făină, cartofi, paste, produse lactate, carne de porc și vită. Simplitatea aceasta are puternice legături cu istoria, cu vremurile grele când carnea era o delicatesă. Cele mai importante mâncăruri erau *ștrudli*, *nudli*, *spektunkata* și *schmoring*. Șvabii sunt cunoscuți și pentru înclinația pe care o au pentru viticultură. Ei sunt viticultori pe cât de vestiți, pe atât de pricepuți, aducându-și din Germania soiuri speciale de viță-de-vie, fapt ce a aduc județul Timiș să fie astăzi recunoscut pentru vinul foarte bun de aici. Toate acestea vor fi prezentate mai detaliat în capitolul *Turism.*

Într-o perioadă în care populația este încurajată să mănânce sănătos și bucătarii cunoscuți spun tot mai des că agricultura de masă produce fructe și legume fără gust, turismul gastronomic și mâncarea locală devin resurse tot mai valoroase care au o contribuție importantă la economia locală și încurajează producătorii și comerțul local.

În general, turismul este considerat o sursă de dezvoltare economică atât la nivel local, cât și la nivel regional. Acesta oferă posibilitatea dezvoltării și creării unui cadru propice pentru dezvoltarea diverselor oportunități de inițiative antreprenoriale, dar și pentru acțiuni noi din partea administrației publice.

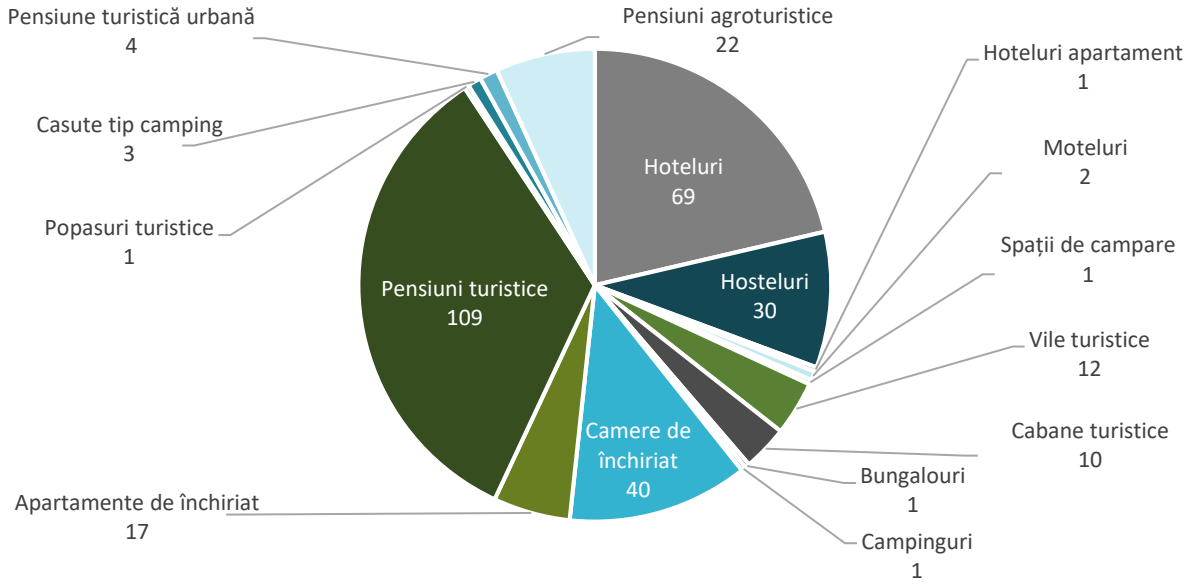
În cazul de față, aceste tipologii de turism sunt în prezent accesate de vizitatori care au o perioadă relativ scurtă de ședere sau care nu înnoptează pe o perioadă foarte lungă sau deloc în localitățile din județul Timiș, fiind locuitori din localitățile apropriate, precum și călători în tranzit către alte destinații. Pentru sporirea atractivității destinației pentru turismul de tip city-break sau de sejur este necesară dezvoltarea unor noi produse turistice atractive și o promovare mai accentuată a județului, astfel încât să atragă un număr cât mai mare și o gamă cât mai variată de turiști, care să găsească aici diverse oportunități inedite de petrecere a timpului liber.

6.15.2. INFRASTRUCTURA, SERVICIILE ȘI PRODUSELE TURISTICE

În ceea ce privește infrastructura turistică ce susține activitățile turistice, aceasta este alcătuită în primul rând din unitățile de cazare existente pe teritoriul județului Timiș. La nivelul anului 2021, în Timiș sunt clasificate conform datelor[162] de pe site-ul Ministerului Turismului 323 de astfel de structuri, totalizând o capacitate de 10.234 de locuri.

[162] Actualizate pe data de 26.02.2021

FIGURA 152. NUMĂRUL DE UNITĂȚI DE CAZARE DIN JUDEȚUL TIMIȘ , DUPĂ TIPOLOGIA STRUCTURILOR DE PRIMIRE TURISTICĂ ÎN ANUL 2021

Sursa: Baza de date a Ministerului Turismului

Din totalul acestor structuri, cea mai mare pondere este reprezentată de structura pensiunilor turistice care însumează un număr de 109 unități de cazare, cu o capacitate de 2.118 locuri de cazare pentru anul 2021, urmată de structura hotelieră, cu 69 de unități de cazare care însumează o capacitate de 5.160 de locuri de cazare. Sunt înregistrate în același timp și un număr de 40 de unități tip camere de închiriat, cu o capacitate de 702 locuri de cazare și 30 de hosteluri, cu o capacitate de 907 locuri de cazare. Structura pensiunilor agroturistice este una destul de redusă, fiind înregistrate doar 22 astfel de structuri, cu o capacitate de cazare de 195 de locuri, urmate de 17 unități tip apartamente de închiriat cu 142 de locuri, 12 vile turistice cu 288 de locuri și 10 cabane turistice cu 58 de locuri.

Cea mai redusă pondere este reprezentată de structura pensiunilor turistice urbane, existând 4 de acest tip cu 77 de locuri, urmate de căsuțele tip camping cu 3 unități și 65 de locuri și 2 moteluri cu 98 de locuri.

În ceea ce privește structura hotelurilor tip apartament, spațiile de campare, popasurile turistice, bungalourile și campingurile, există la nivelul anului 2021 o singură structură de acest fel pentru toate cazurile, cu o capacitate totală de: 50 de locuri și 25 de spații în cazul hotelurilor tip apartament, 20 de locuri și 5 spații în cazul spațiilor de campare, 68 de locuri și 32 de spații în cazul popasurilor turistice, 30 de locuri și 10 spații în cazul bungalourilor și 256 de locuri cu 73 de spații în cazul campingului.

TABEL 40. CAPACITATEA DE CAZARE TURISTICĂ EXISTENTĂ ÎN STRUCTURILE AUTORIZATE ÎN ANUL 2021 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

TIPURI DE STRUCTURI DE PRIMIRE TURISTICĂ	NUMĂR	LOCURI
Hoteluri	69	5.160
Hosteluri	30	907
Hoteluri apartament	1	50
Moteluri	2	98
Spații de campare	1	20
Vile turistice	12	288

TIPURI DE STRUCTURI DE PRIMIRE TURISTICĂ	NUMĂR	LOCURI
Cabane turistice	10	58
Bungalouri	1	30
Campinguri	1	256
Camere de închiriat	40	702
Apartamente de închiriat	17	142
Pensiuni turistice	109	2.118
Popasuri turistice	1	68
Căsuțe tip camping	3	65
Pensiune turistică urbană	4	77
Pensiuni agroturistice	22	195
TOTAL	323	10.234

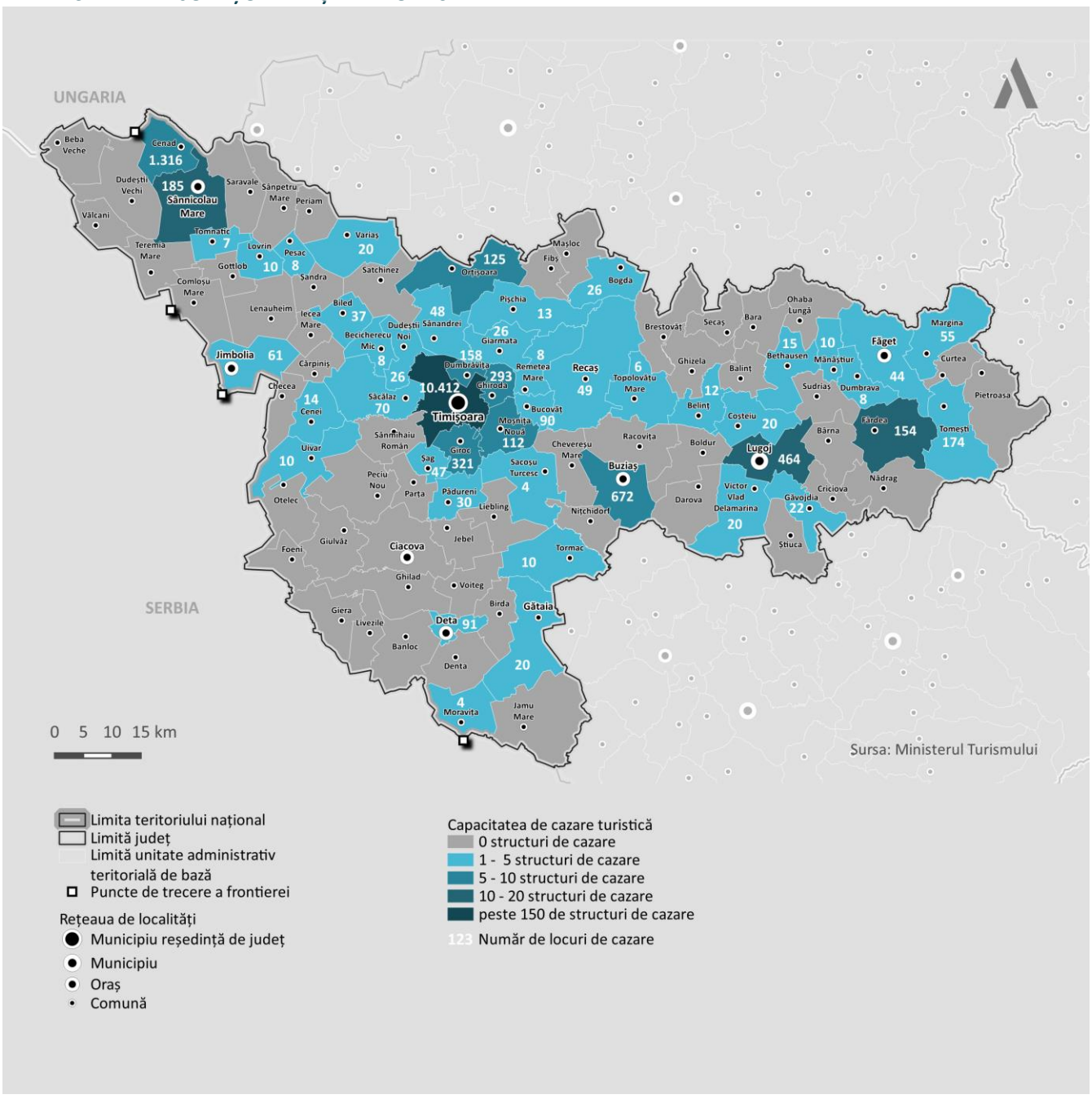
Sursa: Baza de date a Ministerului Turismului

În ceea ce privește distribuția acestora în teritoriu, se poate observa din figura următoare faptul că cele mai multe unități și locuri de cazare se află în municipiul Timișoara, respectiv peste 150 de unități, cu peste 10.000 de locuri de cazare.

Raportat la unitățile de cazare, municipiul Timișoara este urmat de UAT-urile Lugoj, Fârdea și Sânnicolau Mare cu un număr între 10 și 20 de unități de cazare. Cele mai multe UAT-uri au între 1-5 unități de cazare, însă există în același timp și un număr destul de ridicat de UAT-uri, respectiv 52 de unități, care nu beneficiază de nicio unitate de cazare.

În ceea ce privește numărul de locuri de cazare, municipiul Timișoara este urmat de UAT-urile Cenad (1.316 locuri), Buziaș (672 locuri), Lugoj (464 locuri), Giroc (321 locuri), Ghiroda (293 locuri), Sânnicolau Mare (185 locuri), Tomești (174 locuri), Dumbrăvița (158 locuri), Fârdea (154 locuri), Orțișoara (125 locuri) și Moșnița Nouă (112 locuri). Restul UAT-urilor înregistrează sub 100 de locuri de cazare.

FIGURA 153. CAPACITATEA DE CAZARE TURISTICĂ EXISTENTĂ ȘI NUMĂRUL DE LOCURI DE CAZARE EXISTENTE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2021

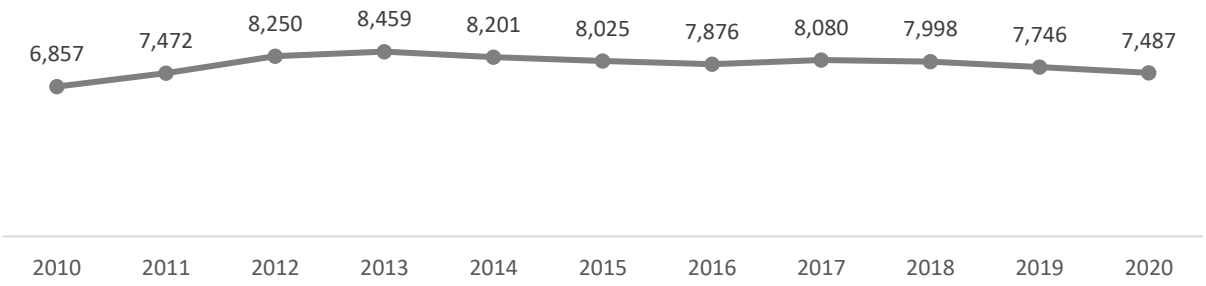

Sursa: Baza de date a Ministerului Turismului

În același timp, conform bazei de date a Institutului Național de Statistică, la nivelul anului 2020 se înregistrează un număr total de doar 161 de structuri de primire turistică, ce însumează o capacitate de cazare totală de 7.487 de locuri, fiind astfel diferențe de 162 de structuri de cazare, respectiv 2.747 locuri de cazare înregistrate față de baza de date a Ministerului Turismului.

Cu toate acestea, datele de pe site-ul Institutului Național de Statistică au fost utilizate pentru a observa tendința generală din ultimii ani în ceea ce privește oferta de cazare turistică în județul Timiș.

FIGURA 154. EVOLUȚIA CAPACITĂȚII DE CAZARE TURISTICĂ EXISTENTĂ, NR. LOCURI ÎN PERIOADA 2010-2020 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Baza de date INS TEMPO

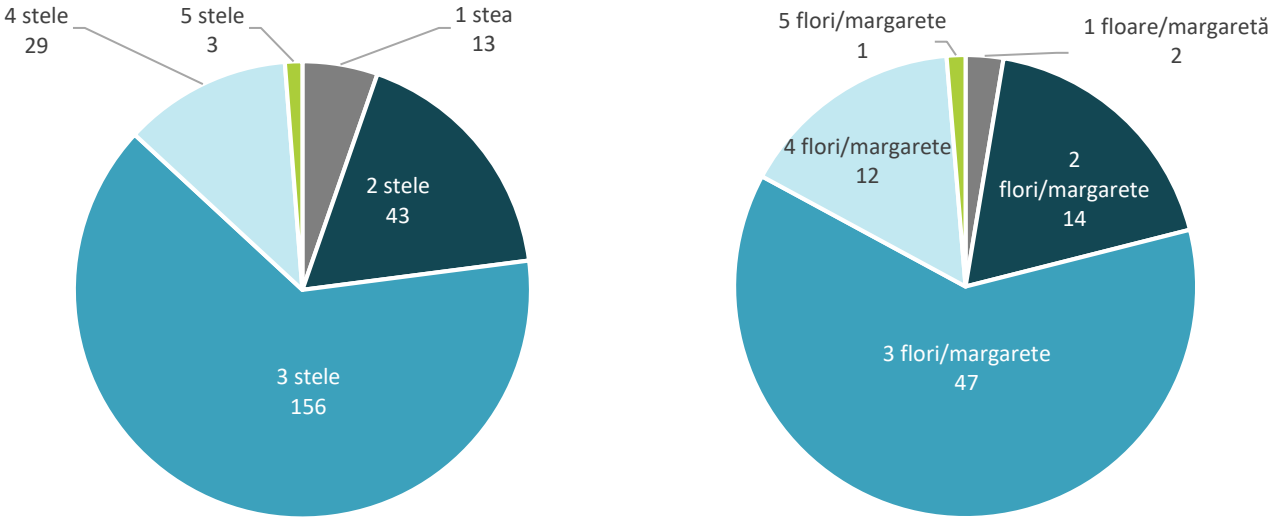
Se poate observa astfel un trend pozitiv în ceea ce privește capacitatea de cazare turistică pe tipurile de structuri de primire turistică existente la nivelul județului Timiș, fiind astfel vorba despre o creștere de aproximativ 9.18%, respectiv cu aproape 630 mai multe locuri de cazare în anul 2020, față de anul 2010 când se înregistrau doar 6.857 de locuri. Cu toate acestea, putem constata și faptul că au existat ani în care capacitatea de cazare turistică a fost mult mai crescută față de anul 2020, spre exemplu în anul 2013, atunci când se înregistrau aproape 8.500 de locuri de cazare, cu aproape 1.000 de locuri de cazare mai multe față de ultimul an. Se constată astfel o scădere începând cu anul 2013 din punct de vedere al numărului de locuri de cazare, însă o creștere față de anul 2010 când era înregistrat cel mai mic număr.

De asemenea, în ultimii ani, întreprinzătorii locali au intuit potențialul imens al turismului și au construit, amenajat și dotat numeroase structuri de cazare turistică – hoteluri, pensiuni, moteluri, campinguri, venind și o ofertă mai modernă de închiriat apartamente sau camere în regim hotelier – date ce reies în urma analizei ofertei existente la nivelul site-ului Ministerului Turismului.

De asemenea, se observă diferențe și din punct de vedere al structurilor clasificate, datele colectate de pe site-ul Ministerul Turismului punând în evidență o serie mai vastă de tipuri de structuri de primire turistică precum apartamentele de închiriat, căsuțele tip camping, bungalouri, spațiile de campare și pensiunile turistice urbane.

Diversitatea ofertei de cazare este vizibilă și la nivelul distribuției unităților de cazare clasificate pe categoriile de confort, în cadrul căreia predomină structurile de 3 stele, respectiv 156 de unități de acest fel și 3 flori/margarete cu 47 unități de acest fel. Este urmat de structurile de 2 stele unde se înregistrează un număr de 43 de unități de acest fel.

FIGURA 155. NUMĂRUL DE UNITĂȚI DE CAZARE CLASIFICATE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, PE CATEGORII DE CONFORT ÎN ANUL 2021

Sursa: Baza de date a Ministerului Turismului

În ceea ce privește unitățile de cazare cu un grad superior de confort, pe teritoriul județului Timiș se înregistrează conform datelor, un număr de 29 de unități de 4 stele și 3 unități de 5 stele, respectiv 12 unități de 4 flori/margarete și 1 unitate de 5 flori/margarete.

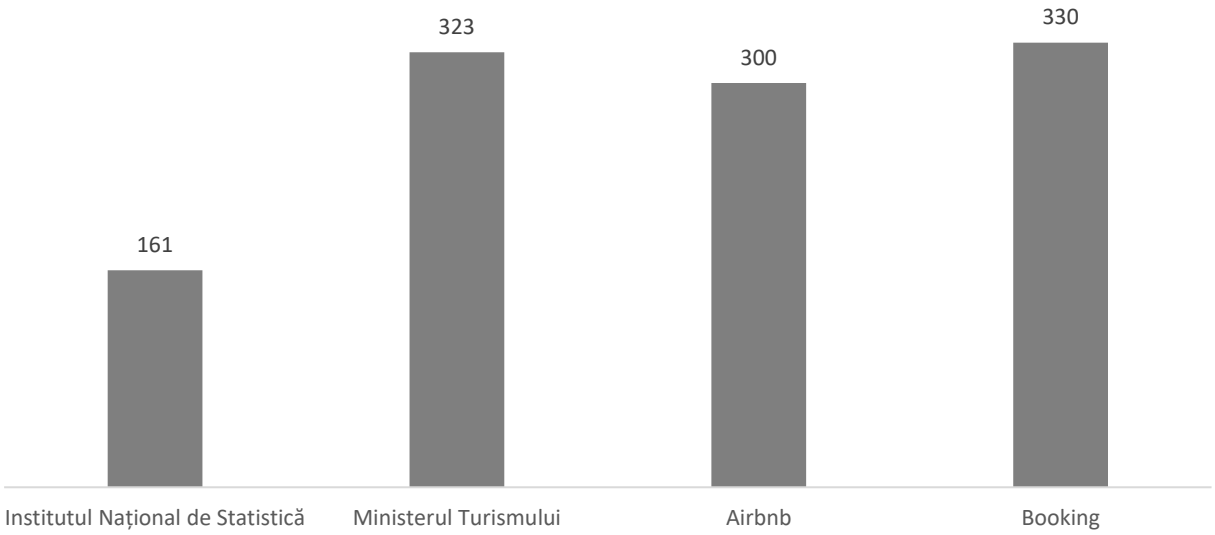
Dacă ar fi să ne raportăm și la media națională pentru anul 2020[163], observăm faptul că în topul clasamentului în ceea ce privește numărul de structuri de primire turistică se află județele Brașov (cu 902 structuri), Constanța (cu 850 de structuri), Suceava (cu 496 de structuri), urmat de județele Harghita (cu 408 structuri) și Mureș (cu 363 structuri). Din păcate, județul Timiș se clasează în acest top pe locul 20/42[164] cu un total de 161 de structuri de primire turistică, conform datelor înregistrate pe site-ul Institutului Național de Statistică. Dat fiind faptul că există diferențe considerabile între datele înregistrate pe INS[165] și datele colectate la nivelul Ministerului Turismului, putem presupune faptul că situația este una ușor diferită în ceea ce privește numărul real al structurilor de primire turistică, dar asta nu înseamnă că ordinea din clasament se schimbă neapărat.

Aceiași situație o putem constata și în cazul clasamentului privind capacitatea de cazare turistică la nivel național pentru anul 2020. Pe primele locuri se clasează județele Constanța (cu 89.304 de locuri), Brașov (cu 28.726 de locuri), municipiul București (cu 21.809 de locuri), urmat de județul Bihor (cu 14.253 de locuri) și județul Suceava (cu 12.970 de locuri). Județul Timiș se clasează și în acest top pe un loc destul de scăzut, respectiv locul 17/42, cu un total de 7.487 de locuri.

În ceea ce privește oferta structurilor de cazare în județul Timiș, prin sondarea portalurilor web care intermediază servicii de cazare (Booking și Airbnb), se constată un număr diferit de înregistrări ale unităților de cazare față de datele disponibile în bazele de date ale Ministerului Turismului sau ale Institutului Național de Statistică, Airbnb înregistrând un număr de 300 de unități de cazare, iar Booking un număr de 330 de unități de cazare.[166]

[163] Conform date INS
[164] Totalul județelor din România
[165] Institutul Național de Statistică
[166] Datele înregistrate pentru ambele platforme sunt pentru perioada Iulie 2021, fiind excluse proprietățile care au fost deja rezervate pentru acea perioadă.

FIGURA 156. NUMĂRUL DE STRUCTURI DE CAZARE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, COMAPRAȚIE MINISTERUL TURISMULUI – INS – BOOKING – AIRBNB ÎN ANUL 2020

Sursa: Baza de date INS TEMPO, baza de date Ministerul Turismului, Booking și Airbnb

Acest fapt aduce un aport considerabil la oferta totală de spații de cazare și asigură o serie de oportunități mai diversificate pentru vizitatori cu interese și posibilități financiare diferite.

În timp ce infrastructura de cazare este relativ bine dezvoltată, nivelul de dotare turistică din județul Timiș înregistrează valori mai scăzute în ceea ce privește structurile cu funcție de alimentație publică clasificate[167] de către Ministerul Turismului. Pe teritoriul județului sunt înregistrate 232 de unități clasificate, ce se concentrează preponderent în municipiul Timișoara – cu 140 de unități, fiind urmat de municipiul Lugoj – cu 13 unități și orașul Buziaș – cu 11 unități. Datorită faptului că gradul de dotare a infrastructurii de alimentație publică este unul relativ scăzut (dacă ne raportăm doar la structurile clasificate), pentru a putea asigura o ofertă turistică mai atractivă, este necesară dezvoltarea sectorului de alimentație publică prin structuri de calitate care să promoveze inclusiv specificul local al județului, precum și prin dezvoltarea unor noi facilități în zonele în care acestea nu există.

În același timp, ținând cont de situația dificilă în care se află în prezent afacerile din turism și servicii conexe ca urmare a stării create de pandemia de COVID-19 în întreaga lume, pentru a veni în sprijinul operatorilor de turism din Timiș și Banat, Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului (APDT) a demarat o serie de acțiuni de promovare a activităților de turism în perioada post-pandemie, cu scopul de a reconstrui atmosfera de încredere a vizitatorilor în destinația turistică Timiș.

Luând în considerare faptul că Timișoara și județul Timiș reprezintă în continuare o destinație predilectă pentru turismul de business, pentru a îmbunătăți și accelera vizibilitatea afacerilor de turism în rândul vizitatorilor interesați de această destinație, APDT Timiș a publicat și promovat prin intermediul aplicației / platformei *Discover Timiș* măsurile de securitate a turiștilor aplicate în cadrul afacerilor de turism.

În acest sens, operatorii de turism din regiune au fost invitați să comunice măsurile și deciziile pe care le-au luat în ceea ce privește serviciile pentru siguranța sejurului și experiențelor clienților lor, pentru a le prezenta în cadrul materialelor și acțiunilor de promovare turistică realizate de APDT Timiș în această perioadă.

Cele mai importante proiecte pe care APDT Timiș le propune pentru anul 2021 vizează în primul rând promovarea destinației turistice Timiș prin diferite proiecte[168] astfel:

[167] Date actualizate pe 05.03.2021

[168] https://turismtimis.ro/propunere-proiecte-apdt-timis-pentru-anul-2021/

- Promovarea Brand turistic Timiș prin Infotour-uri și reclame outdoor în orașele din România, în aeroporturile din Europa și în țările vecine Ungaria, Serbia și Austria;
- Participarea la târgurile de turism online naționale și internaționale;
- Participarea la invitațiile internaționale de promovare a destinației Timiș/Banat;
- Atragerea companiilor multinaționale în proiecte de dezvoltare durabilă.

Pe lângă aceste mari proiecte pe care destinația și le propune pentru anul 2021 se dorește și continuarea unor proiecte regionale deja începute, precum Banat Brunch sau Punctele Gastronomice Locale în Timiș.

Banat Bruch[169] este un proiect local realizat de Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în județul Timiș în colaborare cu Asociația My Transilvania. Este un eveniment despre cum să mănânci împreună cu alți oameni, dedicat turiștilor, pentru a cunoaște satul, obiceiurile și mâncarea din zona Banatului. Proiectul este o inițiativă comună a mai multor organizații – Banat Brunch – care a adus satele din Transilvania de Sud în atenția publicului și care dorește același lucru pentru satele din județul Timiș.

Brunch-urile sunt organizate în perioada de vară iulie-septembrie, program ce poate fi verificat pe platforma Eat-Local[170], loc de unde se pot procura și biletele pentru participarea la aceste evenimente. Pe masă turiștii vor găsi minim 15 specialități pe care le vor găti cei din sat. Cei care organizează Banat Brunch nu intervin asupra gătitului în sine, ci la cum să arate meniul, cum să arate platourile și la obținerea ingredientelor din zonă.

În funcție de eveniment, participanții pot participa și la alte activități care se desfășoară în cadrul evenimentului. De exemplu, Banat Brunch la Tanti Emilia în Coșteiu de Sus a constat în[171]: brunch cu produse tradiționale din zonă, ateliere pentru adulți și copii, vizită în sat și împrejurimi, olărit, demonstrație de opincărit, plimbare cu tractorul în satul vecin, tură de bicicletă în sat sau muls vaca.

Datorită faptului că evenimentele s-au desfășurat în perioada pandemiei de COVID-19, evenimentele Banat Brunch 2020 s-au organizat cu o se serie de reguli: toate activitățile s-au desfășurat în exterior, a fost permisă înscrierea a maxim 50 de persoane, cei care pregătesc brunch-ul au purtat mănuși, iar mesele și păturile au fost puse la distanță corespunzătoare pentru a nu favoriza formarea cozii.

O altă inițiativă importantă este reprezentată de proiectul Punctele Gastronomice Locale, care reprezintă sunt bucătării particulare, ce servesc turiștilor rețete specifice zonei, și se pot afla în spațiul micilor ferme, exploatații familiale, stâne sau adăposturi pescărești.

Acest tip de organizare vine în sprijinul celor care produc alimente de bază și doresc să ofere servicii de alimentație publică în deplină siguranță pentru consumator, fără să dețină însă pensiuni turistice sau alte forme organizate de turism. Este o facilitate pentru unitățile de tip familial, care vor să presteze turism de scară mică – turism rural, ecoturism sau turism cultural. Dincolo de profitul financiar, ele pot contribui la păstrarea și promovarea tradițiilor locale. Mai mult ca oricând, satele bănățene – cu frumusețea locurilor, unicitatea și farmecul tradițiilor – constituie o atracție crescândă pentru turiști, creând premisele dezvoltării turismului Timiș și creșterii numărului de turiști în destinație.

În scopul de a scopul de a oferi informații și de a-i sprijini pe cei care doresc să înființeze astfel de puncte, APDT – Turism Timiș a organizat în luna februarie 2021, în Tomești, o primă întâlnire pe această temă. Au fost invitați fermierii și producători locali, investitori din zonă, proprietari de pensiuni și primari ai comunelor învecinate. Aceștia au primit, de la consilieri ai Direcției Sanitar Veterinare și pentru Siguranța Alimentelor Timiș, informații despre cadrul legislativ și acces la Ghidul de bune practici realizat de Asociația Ivan Patzaichin – Mila 23, inițiatoare a proiectului privind Punctele Gastronomice Locale.

În același timp, destinația are pe agenda culturală a anului 2021 o serie de alte proiecte menite să promoveze destinația turistică a județului Timiș și să ofere oamenilor curioși o percepție nouă asupra turismului în special în

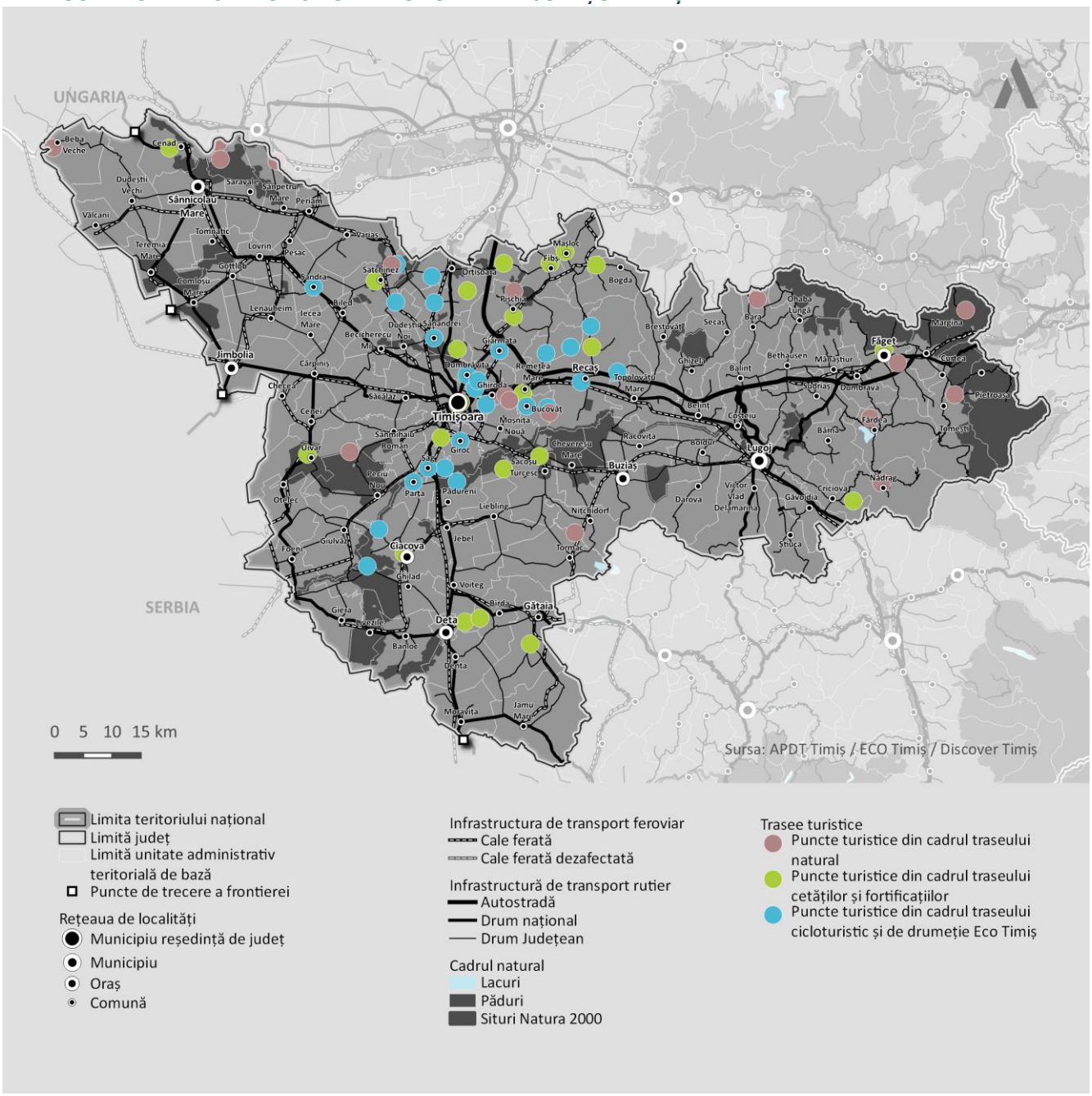
[169] https://www.facebook.com/Banat-Brunch-297388264264085/
[170] www.eat-local.ro
[171] https://eat-local.ro/event/VXyMYer86bOBQn6/banat-brunch-margina

acest context al pandemiei. Pe lista celor de la APDT Timiș, cele mai importante proiecte pentru anul 2021 sunt următoarele:

- Promovarea destinației Timiș-Banat în Europa
- Forumul Național al Turismului din Incoming;
- Proiectul – Drumul mierii în Timiș;
- Proiectul – Tura meșteșugurilor din Banat;
- Proiectul – Drumul vinului și al răchiei în Timiș;
- Dezvoltarea turismului activ – Tură de alergare pe Transluncani – proiect de promovare a zonei și noului drum local spre obiective turistice naturale – Tomești, Pietroasa, Curtea;
- Proiectul – Vară în Metropolă – promovarea turismului de familie și proximitate;
- Turism și multiculturalitate: bulgarii în Banat – promovarea turismului rural prin valorificarea tradițiilor culturale și gastronomice;
- Proiectul – 2021: Anul European al Drumețiilor – Crearea a cel puțin unei Rute a drumețiilor în Timiș;
- Proiectul – Zilele Lacului Surduc;
- Proiectul – Festivalul Evreiesc, ediția a II-a – Promovarea filmului evreiesc;
- Proiectul – Conace și castele în Banat.

O posibilitate de creștere a avantajului competitiv al unei destinații turistice poate fi reprezentat și de realizarea și promovarea de trasee turistice.

FIGURA 157. TRASEE TURISTICE PRACTICABILE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: APDT Timiș / ECO Timiș / Discover Timiș

În cadrul județului Timiș se pot realiza o serie de trasee turistice ce pun în evidență atracțiile principale ale județului, atât cele naturale cât și cele antropice. Pe lângă o serie de monumente și atracții ce au căpătat notorietate, mai există și alte obiective mai puțin cunoscute. Astfel, din cadrul traseului natural, principalele atracții de vizitat sunt reprezentate de: Pădurea Cenad, Insula Mare Cenad, Insulele Igriș, Rezervația Naturală Lunca Pogănișului, Rezervația Ornitologică și mlaștina Satchinez, Rezervația Ornitologică Beba Veche, Lacul Surduc, Parcul Dendrologic de la Bazoș și Buziaș sau Peștera cu apă Românești.

În cadrul traseului cetăților și fortificațiilor, APDT Timiș pune la dispoziția turiștilor o listă[172] cu cele mai importante obiective din cadrul acestui traseu: Cetatea Cenadului – primul oraș bănățean, Charlottenburg – valul roman, Cula

[172] https://turismtimis.ro/cetati-si-fortificatii-din-banat-judetul-tims/

turcească de la Ciacova, Cornești – cel mai mare câmp fortificat din Europa, Cetatea Făgetului, valul roman de la Fibiș, Cetatea de pământ de la Herneacova, Cetatea Jdioara, cetatea de pământ de la Mașloc, Cetatea de pământ de la Opatița, valul roman de la Opatița, Valul roman I de lângă Pișchia, Cetatea din Remetea Mare, valul roman din Sacoșul Turcesc, cetatea de pământ din Satchinez, cetatea de pământ din Sânandrei, cetatea de pământ din Seceani, Dealul Șumigului din Șemlacu Mare, Cetatea bastionară din Timișoara, Cetatea medievală din Timișoara, valul roman de la marginea orașului din Timișoara, așezarea neolitică de la Uivar și Dealul Cetățuia din Unip.

În cadrul traseului cicloturistic și de drumeție pus la dispoziție de cei de la ECO Timiș[173], cele mai importante obiective din cadrul acestui traseu sunt: Rezervația Satchinez, Băile Călacea, Conacul Hodoni, localitatea Șandra, localitatea Dumbrăvița, localitatea Sânandrei, Covaci, Pădurea Verde, localitatea Giarmata, barajul Ianova, Cramele Recaș, domeniul Herneacova, Balta cu Nuferi, Parcul Dendrologic Bazoșul Nou, localitatea Moșnița Nouă, Muzeul Etnografic Giroc, Mănăstirea Șag, localitatea Șag, localitatea Parța, Mănăstirea Czbzba, Pădurea Macedonia, Cula Ciacova, precum și un traseu cu caiac Urseni-Șag.

O altă astfel de inițiativă este și proiectul de realizare a unui traseu de cicloturism și drumeție. Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în județul Timiș, cu sprijinul Clubului Sportiv Gratzu, a conturat și marcat, în premieră, un Traseu de cicloturism și drumeție în jurul Lacului Surduc. Astfel, pentru a sublinia potențialul turistic și a oferi prilejul descoperirii obiectivelor din zonă, a fost creionat și apoi marcat primul traseu de cicloturism din jurul Lacului Surduc, iar pentru a-l face vizibil a fost organizată o primă ediție a evenimentului Surduc Bike Trophy. Utilizarea bicicletelor într-un areal protejat constituie un avantaj în ceea ce privește accesul turiștilor la obiective atât de importanță culturală cât și sportivă.[174]

Dincolo de faptul că proiectul aduce plus valoare investițiilor făcute deja în zonă prin intermediul proiectului European Eco Timiș – un nou produs turistic și achiziționarea unui catamaran cu motor electric și a mai multor canoe, acest proiect va contribui și la dezvoltarea investițiilor culturale, gastronomice și de altă natură în zonă, așa cum sunt cele de la Dumbrava, Fârdea sau Zolt.

În anul 2018 a fost lansat și proiectul EuroVelo 13 – Cicloturism European pe Drumul Cortinei de Fier, realizat de Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului Timiș, împreună cu parteneri sârbi, Fondul pentru Afaceri Europene a Provinciei Independente Vojvodina, Secretariatul pentru Economie și Turism Novi Sad, respectiv Clubul Bănățean de Turism România.

De asemenea, situația creată de pandemia de COVID-19 a dus la dezvoltarea activităților de turism individual de tip drumeții, iar Cascada Șopot a atras în această perioadă un număr tot mai mare de vizitatori care vin atât din județele vecine – Arad, Caraș, Hunedoara – cât și din țară.

Din dorința de a pune în valoare patrimoniul cultural și natural al comunei Pietroasa, APDT Timiș, cu sprijinul Primăriei Comunei Pietroasa, al Regiei Pădurilor Romsilva Timiș, al Consiliului Județean Timiș și al Asociația Verde de Banat a realizat proiectul Cascada Șopot, în drumeții prin Țara Făgetului.

Accesibilizarea drumului spre cascadă prin intermediul proiectului a facilitat accesul turiștilor veniți să viziteze frumusețile naturale ale Timișului. Proiectul are de asemenea, o importantă componentă culturală prin conceperea, realizarea și montarea primelor panouri de promovare turistică a producătorilor locali din satele aparținătoare comunei Pietroasa și a permis dezvoltarea infrastructurii de turism din zona Cascadei Șopot. Astfel, proiectul a oferit ocazia de a scoate în evidență tradițiile și obiceiurile din zonă prin îmbunătățirea accesului turiștilor la destinație.

Trebuie menționate de asemenea și posibilitățile pe care administrația județului Timiș le are în a realiza și activa aceste noi trasee turistice odată cu promovarea pe scară națională și internațională a municipiului Timișoara drept Capitala Europeană a Culturii 2023. Acest lucru nu numai că a atras notorietate municipiului, a culturii și a tradiției acestuia, dar a pus în evidență și minunatele obiective turistice de la nivelul întregului județ, fiind astfel posibilă demararea unor astfel de proiecte care au scopul de a atrage cât mai mulți turiști în următorii ani.

[173] https://www.ecotamis.rs/harti/?lang=ro

[174] https://turismtimis.ro/cicloturism-si-drumetii-la-lacul-surduc-turism-cultural-si-activ-la-lacul-surduc/

Totodată, acest statut oferă posibilitatea de a realiza o serie de proiecte comune și cu județele din imediata proximitate, existând astfel o cerere mult mai mare de a crea pachete turistice complexe de vizitare a acestor județe. Astfel de pachete se pot realiza între județul Timiș – Arad – Hunedoara – Cluj – Bihor sau Satul Mare, putând exista astfel un traseu al zonelor din Banat și Transilvania.

Printre cele mai recente proiecte de acest fel se numără și colaborarea strânsă dintre județul Timiș și județul Caraș-Severin, care lucrează împreună la revitalizarea turismului pe Semenic[175]. Discuțiile aplicate au condus la mai multe posibilități de lucru, astfel încât pârtia să poată primi turiști la capacitate maximă în următorul sezon de iarnă, 2021-2022. În prezent, schiliftul este relativ funcțional, însă are nevoie de diverse intervenții tehnice, fapt valabil și pentru pârtia în sine. Finanțarea proiectului se dorește a se face pe fonduri europene, prin programul de redresare și reziliență, astfel încât, începând de iarna viitoare timișenii să poată schia pe pârtia Slalom Uriaș.

IDENTITATE TURISTICĂ

O imagine pozitivă a unui județ reprezintă o sinteză semnificativă asupra activității si structurii acestuia. Strategiile de brand și de identitate au devenit esențiale pentru județele și orașele care încearcă să prospere în economia globală. Identitatea în sine a devenit astfel un mod de a sublinia adesea o serie de elemente unice ale culturii și ale creativității locului, fiind promovate în acest mod imagini atractive și specifice.

Teritoriile urbane de astăzi evoluează constant și concurează intens pentru a proiecta o imagine atractivă. Orașele încercă astfel să consolideze o imagine vizuală captivantă și apoi, să lege acest conținut de activitatea culturală și cea economică, care se raportează și la nivelul întregului județ.

Timișoara este orașul stemă al Banatului și figurează în toate topurile privind destinațiile turistice din România, fiind una dintre destinațiile iubite de mii de turiști care, an de an, vizitează vestitul oraș.

O bijuterie, un oraș fortificat, o citadelă plină cu biserici, case de negustori bogați și o Capitală Europeană a Culturii pentru anul 2023, municipiul Timișoara dă trendul pozitiv în ceea ce reprezintă identitatea municipiului și a județului. Este astfel necesar și oportun, ca județul Timiș să acorde o atenție sporită acestui sector economic și să-și propună să devină o destinație turistică atrăgătoare și cunoscută, atât pe plan intern cât și internațional.

Cu toate acestea, județul Timiș nu prezintă trăsături identificabile ale unei destinații turistice cu o identitate și imagine clară atât în mediul fizic, cât și în spațiul online. Astfel, Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în județul Timiș a demarat în luna septembrie a anului 2020 procesul de realizare a Strategiei de Brand Turistic al județului Timiș, proces care va pune la dispoziția destinației Timiș un instrument eficient pentru poziționarea clară și creșterea vizibilității județului pe piața turistică națională și internațională, în vederea unei valorificări ridicate a șansei oferite prin alegerea Timișoarei ca și Capitala Europeană a Culturii în 2023[176]. În acest moment procesul de realizare a Strategiei de Brand se află în punctul de stabilire a elementelor vizuale finale și a logo-ului.

În urma chestionarelor derulate pentru acest proiect, cei mai mulți respondenți sunt convinși că „Tradițiile, cultura și obiceiurile locale, festivaluri și evenimente fac din Timiș o destinație culturală de top”, iar „Podgoriile, berea, folclorul vibrant și gastronomia sunt principalele atuuri”. Mai mult, cuvântul „dinamic” a fost ales ca fiind atributul care descrie fidel județul Timiș, fiind în același timp și punctul de pornire a noului brand turistic al județului.

Printre alte răspunsuri se numără și următoarele statistici[177]:

- 89,7% dintre respondenți cred că Timișul poate deveni o atractivă destinație turistică.

[175] https://www.facebook.com/675147522635099/posts/1851774671639039/
[176] https://turismtimis.ro/category/noutati/proiecte/
[177] https://turismtimis.ro/pasi-hotarati-spre-brandul-turistic-al-timisului-raport-de-etapa/

- 83,8 % dintre respondenți cred că oferta turistică a județului nu este mai prejos decât cea a județelor vecine.
- 86,8% dintre respondenți își doresc ca județul Timiș să devină o destinație de top și sunt dispuși să activeze în acest sens.
- 1 respondent nu crede că județul Timiș va deveni o destinație turistică și va atrage foarte mulți turiști.

De altfel, Banatul este una dintre cele mai frumoase zone din România, cu ale sale păduri, munți și dealuri, peșteri, parcuri, obiective istorice și multe alte surprize, județul Timiș cu ale lui locații inedite fiind printre preferatele turiștilor. Printre cele mai cunoscute locuri din Timiș se numără: Buziaș – un loc de poveste, Herneacova – pentru călărie și aventură, Transluncani – un drum de neuitat, Bazoș – parcul cu pomi americani, Valea lui Liman – locul preferat pentru relaxare, și Charlottenburg – satul care se „dă rotund", fiind unicul sat în formă circulară din România.

Râul Bega și râul Timiș sunt două artere atractive ale ofertei turistice, cărora li se adaugă Surduc, ca cel mai mare lac din vestul României, fiind un loc ideal pentru relaxare și sport. Ca elemente importante pentru brandul județului Timiș, nu trebuie uitate nici cunoscutele podgorii timișene, tradiția și arta producerii berii sau gastronomia bănățeană, la care se adaugă valoroasa tradiție muzicală, de la muzica de cor, populară, operă, jazz și rock.

În ceea ce privește activitatea de promovare a județului Timiș, există o multitudine de informații care circulă pe diferite site-uri de promovare turistică. Cel mai reprezentativ creator de conținut în acest sens este Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în Timiș[178] ce are ca scop principal promovarea potențialului turistic, cultural, a punctelor de atracție turistică existente, atât în țară, cât și în străinătate, prin creșterea fluxului turistic și asigurarea unei interacțiuni armonioase între sectorul turistic și factorii de ordin social și de mediu.

Activitățile asociației sunt diverse și vizează județul Timiș, dar și parteneriate în județele din vestul țării și nu numai. Crearea și impunerea unei mărci a turismului bănățean, organizarea și desfășurarea de activități de promovare a turismului județean, inițierea și desfășurarea unor programe atractive și utile în domeniul turismului, inventarierea principalelor obiective turistice, administrarea registrelor locale ale patrimoniului turistic, elaborarea unei baze de date cu obiectivele turistice din județul Timiș și zona Banatului fiind doar câteva dintre punctele de bază ale activității asociației.[179]

Site-ul oficial al APDT Timiș pune astfel la dispoziția turiștilor diverse informații despre o serie de obiective de vizitat recomandate, precum și informații despre noul produs turistic Eco Timiș [180] inclus în campania #Together4Cohesion [181]. Noul produs turistic Eco Timiș a fost finanțat prin intermediul INTERREG IPA-CBC România-Serbia și a fost inclus în Campania Together for Cohesion, o campanie europeană menită să crească gradul de conștientizare a beneficiilor pe care le are Politica de Coeziune Europeană, Assembly of European Regions – AER.

Cu toate acestea, site-ul celor de la APDT Timiș nu este unul strict turistic, astfel că pe această platformă se pot găsi mai mult informații despre ultimele proiecte implementate pentru dezvoltarea și promovarea turismului, și mai puține informații concrete despre turism în sine. În schimb, site-ul este foarte ușor accesibil tuturor turiștilor și tuturor celor care doresc să afle mai multe informații despre activitățile care se desfășoară pentru promovarea turismului în Timiș, site-ul putând fi accesat în majoritatea limbilor de circulație precum Engleză, Franceză, Germană, Maghiară, Italiană, Rusă, Spaniolă, Sârbă și limba Neerlandeză (vechea Olandeză).

În ajutorul turiștilor, dar și locuitorilor care vor să experimenteze cât mai multe activități în zona bănățeană, vine și platforma Discover Timiș[182], care poate fi descărcată și pe telefoanele mobile atât din App Store cât și din Google

[178] APDT Timiș
[179] https://turismtimis.ro/despre-noi/
[180] https://turismtimis.ro/eco-timis/
[181] https://together4cohesion.eu/eco-timis/
[182] https://discovertimis.com/

Play. Pe această platformă, se pot afla cele mai multe informații referitoare la evenimentele care se petrec în județ, obiectivele turistice de vizitat, rutele turistice recomandate, arhitectura județului și ce poate fi vizitat, precum și o serie de informații despre activitățile care se pot face în timpul liber, gastronomia județului cu bucătăria tradițională și o serie de restaurante și crame ce pot fi vizitate, precum și o secțiune dedicată meșteșugurilor și tradițiilor bănățene unde sunt prezentate pe larg tradițiile din Banat, obiceiurile și meșteșugurile de aici.

Pe lângă acestea, există secțiuni specifice pentru cazare în mediul rural și în mediul urban, fiind puse astfel la dispoziția turiștilor o serie de informații despre locurile de cazare pe care le caută precum adresa, numărul de telefon și site-ul web oficial al unității de cazare, direcții de navigare și o descriere succintă despre aceasta. Acest lucru este de mare ajutor în special în cazul turiștilor străini, care pot accesa site-ul și în limba engleză.

Totodată, platforma pune la dispoziția turiștilor și o secțiune intitulată „Caută un ghid", unde se pot regăsi o serie de ghizi turistici disponibili pentru turiștii care doresc să cunoască experiența județului Timiș cu ajutorul unui ghid. Pe lângă această secțiune, există și o serie de informații utile pentru turiști precum: agențiile de turism, centrele de informare turistică, detalii despre cum pot ajunge în Timiș, transferul la aeroport, zone de închirieri auto, taxi sau unde se pot găsi toaletele publice, toate aceste detalii fiind ușor de găsit în secțiunea specifică „Utile turiști".

Atât turiștii cât și localnicii se pot abona și la pagina oficială de Facebook Turism Timiș[183] pentru a putea fi la zi cu cele mai recente știri și informații, acestea fiind foarte multe și de actualitate.

Site-uri precum Ghidul Banatului[184], Timiș Online[185], Opinia Timișoarei[186] sau paginile oficiale ale Consiliului Județean Timiș[187] și ale Instituției Prefectului Județului Timiș[188] sunt alte exemple de site-uri unde se pot citi știri despre evenimentele din județul Timiș. Aici sunt prezentate mai pe larg de exemplu ce măsuri obligatorii a luat administrația împotriva COVID-19, ultimele detalii despre stadiul actual al Strategiei de Brand sau cu ce soluții au venit aceștia pentru a ajuta micii antreprenori din industria HoReCa.

Cooperarea între administrația publică și părțile interesate de la nivel local, regional sau național reprezintă atât o mare provocare, cât și un important element de potențial în vederea creării unei zone turistice atractive și competitive pentru turiștii români și străini.

Astfel, se poate exploata potențialul natural favorabil de care dispune județul Timiș, valorificarea patrimoniului cultural, istoric și arheologic și lansarea unor produse turistice noi, menite să permanentizeze interesul asupra zonei pe întreaga perioadă a anului.

Din analiza recomandărilor și ofertelor pentru turism în Timiș reiese că destinația nu are un contur geografic clar, iar punctele de reper cu cel mai mare impact sunt orașul Timișoara și Banatul, ca regiune cuprinzătoare a unor obiective turistice recunoscute. În mediul online, destinația turistică a județului Timiș se face remarcată prin prezența câtorva obiective recomandate pe diverse platforme turistice. Printre cele mai recomandate obiective în mediul online sunt:

- Burgenwelt[189] – cetățile Timișoara, Ciacova, Jdioara și Făget;
- Tripadviser – mănăstirile din județ, câteva biserici renumite, Complexul Zolt, Peștera Românești, Valea lui Liman, Parcul dendrologic Bazoș, Charlottenburg sau Șoseaua Transluncani;

[183] https://www.facebook.com/turismtimis
[184] https://ghidulbanatului.ro/
[185] https://www.tion.ro/
[186] https://www.opiniatimisoarei.ro/
[187] https://www.facebook.com/cjtimis
[188] https://www.facebook.com/PrefecturaTM/
[189] http://www.burgenwelt.org/rumaenien/lokal/lokal2-timis.php

- Romsilva[190] – cabanele silvice din Timiș: Pișchia 2, Chevereșu, Fârdea și Cheia, dar și Muzeul Silvic și Cinegetic Charlottenburg prin intermediul platformei celor de la Romsilva,
- Travelminit[191] – o serie de articole ce înglobează mai multe atracții turistice din județul Timiș;
- Radio România Internațional[192] – recomandare pentru turismul viticol din județul Timiș.

În final, se observă faptul că identitatea joacă un rol important atunci când se urmărește susținerea sau revitalizarea unui teritoriu. Un astfel de instrument oferă noi modalități prin care un areal poate transmite imaginea sa în lume, permițându-i în același timp acestuia să se bucure de avantajele competitive de la nivel național și internațional care pot exista.

În același timp, identitatea sau un brand bine definit poate crea contextul unor parteneriate între actorii principali implicați precum autoritățile administrației locale și alți stakeholderi interesați. Astfel, este urmărită și cooperarea dintre mai multe entități, cu scopul de a asigura o dezvoltare care să asigure creșterea atractivității și a competitivității pe diferite planuri teritoriale.

6.15.3. CIRCULAȚIA ȘI PERFORMANȚA TURISTICĂ

Județul Timiș reprezintă un oraș poartă la nivel național, intens tranzitat datorită poziției favorabile la granița vestică a țării, principalul punct de tranzit al fluxurilor dinspre și înspre Europa.

Cu privire la circulația turistică, la nivel național, județul Timiș se află pe locul 11 din 42[193] în ceea ce privește numărul total de sosiri ale turiștilor în anul 2019, având un total de 396.644 de persoane înregistrate. Pe primele locuri se află municipiul București cu un număr de 2.038.858 de persoane, urmat de județul Brașov cu 1.421.901 de persoane și județul Constanța cu 1.380.607 de persoane. Județul Cluj pe locul 4 cu 670.560 de persoane, urmat de județele Mureș, Prahova, Sibiu, Bihor, Suceava și Vâlcea. Față de alte județene cu un profil similar la nivel național, județul Timiș ocupă o poziție fruntașă, spre exemplu, spre deosebire de județele Maramureș – locul 13, Caraș-Severin – locul 16, Arad – locul 18 sau Alba – locul 19.

Pe plan județean, în ceea ce privește circulația turistică în perioada 2010-2019, aceasta înregistrează o tendință de creștere. Atât numărul de sosiri, cât și numărul de înnoptări ale turiștilor au cunoscut o tendință generală de creștere de peste 80% în ambele cazuri. Cu toate acestea, durata medie de ședere cunoaște în acest interval o ușoară tendință de scădere cu -1.51%, pe fondul unei evoluții mai temperate a numărului de înnoptări față de cel de sosiri, în timp ce indicele de utilizare a capacității de cazare înregistrează o creștere de 58.07% față de 2010, explicat de ritmul mai scăzut de dezvoltare a structurilor de cazare.

TABEL 41. EVOLUȚIA PRINCIPALILOR INDICATORI AI CIRCULAȚIEI TURISTICE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ PENTRU PERIOADA 2010-2019

ANUL	SOSIRI ALE TURIȘTILOR	ÎNNOPTĂRI ALE TURIȘTILOR	DURATA MEDIE DE ȘEDERE	INDICELE DE UTILIZARE AL CAPACITĂȚII DE CAZARE
2010	216.173	506.385	2,34	23.63%
2011	260.407	560.565	2,15	23.24%
2012	281.232	600.224	2,13	22.92%
2013	279.707	642.038	2,30	24.25%

[190] http://timisoara.rosilva.ro/
[191] https://blog.travelminit.ro/5-lucruri-pe-care-le-poti-face-ca-turist-judetul- timis/
[192] https://www.rri.ro/ro_ro/turism_viticol_in_timis-2555018
[193] Totalul județelor din România, inclusiv municipiul București

ANUL	SOSIRI ALE TURIȘTILOR	ÎNNOPTĂRI ALE TURIȘTILOR	DURATA MEDIE DE ȘEDERE	INDICELE DE UTILIZARE AL CAPACITĂȚII DE CAZARE
2014	288.849	683.015	2,36	26.88%
2015	338.238	798.946	2,36	31.18%
2016	375.221	891.240	2,38	34.47%
2017	399.368	900.211	2,25	32.99%
2018	379.084	896.276	2,36	34.90%
2019	396.644	915.081	2,31	37.36%
EVOLUȚIE	83.48%	80.71%	-1.51%	58.07%

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Pe baza acestor valori se poate concluziona faptul că la nivelul județului Timiș, nevoia cea mai mare este cea de a crește atractivitatea ofertei turistice disponibile și de integrare a acesteia în cadrul unor circuite cultural-turistice care să le ofere turiștilor oportunitatea de a alege o ședere mai îndelungată.

În ceea ce privește sezonalitatea activității turistice în județul Timiș la nivelul anului 2019, se remarcă faptul că lunile cu cele mai mari fluxuri turistice sunt lunile cuprinse în perioada mai și octombrie. Această perioadă de vârf este marcată de prezența accentuată a turismului cultural, de recreere, balneoclimatic sau de tranzit, dar și de turismul de business, predominant în perioada aceasta a anului. La polul opus se află lunile de iarnă și primăvară ianuarie, februarie și martie, fapt ce indică necesitatea diversificării ofertei turistice, astfel încât aceasta să acopere activități ce pot fi practicate pe tot parcursul anului.

TABEL 42. SEZONALITATEA ACTIVITĂȚII TURISTICE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2019

LUNA ANULUI 2019	SOSIRI ALE TURIȘTILOR	ÎNNOPTĂRI ALE TURIȘTILOR	DURATA MEDIE DE ȘEDERE	INDICELE DE UTILIZARE AL CAPACITĂȚII DE CAZARE	GRADUL DE UTILIZARE TURISTICĂ[194]
Ianuarie	24.803	57.700	2,33	28.20%	7.64%
Februarie	27.681	64.616	2,33	34.73%	8.56%
Martie	28.497	64.502	2,26	32.07%	8.54%
Aprilie	29.034	65.554	2,26	34.99%	8.68%
Mai	38.787	83.742	2,16	42.13%	11.09%
Iunie	36.231	83.109	2,29	39.54%	11.01%
Iulie	36.956	90.712	2,45	42.63%	12.02%
August	37.126	88.501	2,38	42.27%	11.72%
Septembrie	35.476	88.990	2,51	45.18%	11.79%
Octombrie	37.433	86.055	2,30	41.36%	11.40%

[194] Gradul de utilizare turistică a fost calculat folosind formula *nr. înnoptări ale turiștilor*100/nr. locuitori din județul Timiș în anul 2019*, respectiv 754.853 persoane (cf. INS)

LUNA ANULUI 2019	SOSIRI ALE TURIȘTILOR	ÎNNOPTĂRI ALE TURIȘTILOR	DURATA MEDIE DE ȘEDERE	INDICELE DE UTILIZARE AL CAPACITĂȚII DE CAZARE	GRADUL DE UTILIZARE TURISTICĂ[194]
Noiembrie	34.021	75.260	2,21	34.52%	9.97%
Decembrie	30.045	65.468	2,18	32.07%	8.67%

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Dacă ar fi să ne raportăm și la gradul de utilizare turistică, putem observa că cele mai mari valori se înregistrează în perioada de sfârșit de vară, început de toamnă respectiv lunile iulie, august și septembrie. Cu toate acestea, valorile se află sub 15% în ceea ce privește utilizarea turistică a județului. Aceste valori scăzute indică faptul că județul Timiș nu este o destinație turistică majoră la nivel național, dar poate întreprinde acțiuni spre a ameliora această situație.

Deși anul 2020 nu a fost unul propice circulației turistice, dat fiind contextul pandemiei de COVID-19 și al limitărilor de circulație, observăm totuși că perioada august-septembrie a fost și de data aceasta cea care a înregistrat cele mai mari fluxuri turistice după ridicarea restricțiilor de călătorie. Acest lucru se poate pune și pe seama perioadei de carantină impusă de autorități pentru a frâna răspândirea virusului, și relansarea turismului. Oamenii au căutat astfel să își petreacă vacanțele de concediu în destinații care nu sunt foarte aglomerate, axate mai mult pe ecoturism și pe zone ideale pentru plimbări și drumeții.

Dacă ne-am raporta însă doar la numărul cel mai mare de la nivelul întregului an, lunile cu cele mai ridicate înregistrări sunt cele de la începutul anului respectiv ianuarie și februarie, fiind totodată și lunile în care nu existau restricții de călătorie.

TABEL 43. SEZONALITATEA ACTIVITĂȚII TURISTICE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2020

LUNA ANULUI 2020	SOSIRI ALE TURIȘTILOR	ÎNNOPTĂRI ALE TURIȘTILOR	DURATA MEDIE DE ȘEDERE	INDICELE DE UTILIZARE AL CAPACITĂȚII DE CAZARE	GRADUL DE UTILIZARE TURISTICĂ[195]
Ianuarie	26.236	55.972	2,13	27.63	7.38
Februarie	26.216	60.253	2,30	32.06	7.94
Martie	7.917	19.614	2,48	17.49	2.58
Aprilie	1.336	4.583	3,43	10.67	0.60
Mai	3.559	7.604	2,14	9.33	1.00
Iunie	9.813	24.172	2,46	16.00	3.19
Iulie	14.986	33.231	2,22	19.58	4.38
August	16.679	39.602	2,37	22.96	5.22
Septembrie	17.414	37.732	2,17	21.55	4.97
Octombrie	13.422	32.101	2,39	18.00	4.23

[195] Gradul de utilizare turistică a fost calculat folosind formula *nr. înnoptări ale turiștilor*100/nr. locuitori din județul Timiș în anul 2020*, respectiv 758.842 persoane (cf. INS)

LUNA ANULUI 2020	SOSIRI ALE TURIȘTILOR	ÎNNOPTĂRI ALE TURIȘTILOR	DURATA MEDIE DE ȘEDERE	INDICELE DE UTILIZARE AL CAPACITĂȚII DE CAZARE	GRADUL DE UTILIZARE TURISTICĂ[195]
Noiembrie	10.235	23.367	2,28	14.17	3.08
Decembrie	10.991	22.755	2,07	14.25	3.00

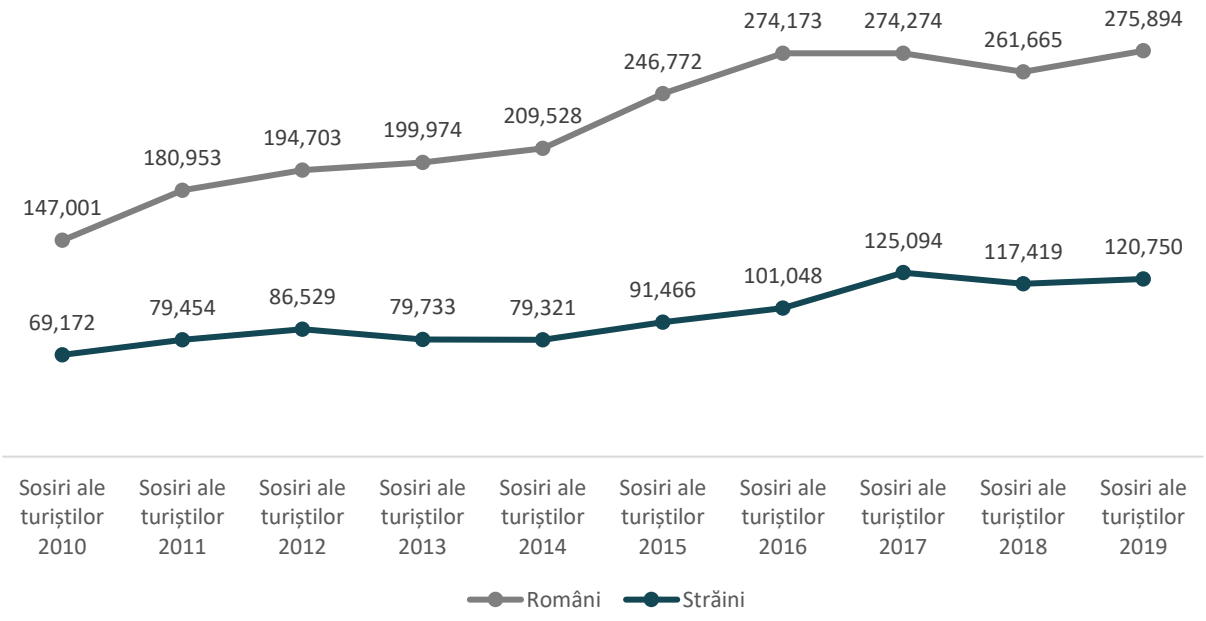
Sursa: Baza de date INS TEMPO

Cu toate acestea, datele indică faptul că atât numărul turiștilor sosiți cât și numărul de înnoptări, a reprezentat în general cam jumătate din numărul celor care s-a înregistrat în anul 2019 în aceleași luni. În plus, în anul 2020 județul a avut un grad de utilizare turistică maxim de 7.98% la începutul anului înainte ca autoritățile să impună restricții. Cu toate acestea, după ridicarea restricțiilor aceste grad de utilizare a fost unul destul de scăzut, maximul fiind de 5.22% fapt ce arată că județul nu a fost printre topurile favorite ale oamenilor de a-și petrece o vacanță retrasă de aglomerația destinațiilor cu notorietate.

În ceea ce privește structura turiștilor sosiți în județul Timiș anteriori crizei sanitare, se remarcă diferențe majore înregistrate privind numărul de sosiri ale turiștilor străini față de cei români. Se observă astfel faptul că, în cazul turiștilor români, în intervalul 2010-2019 se înregistrează o creștere semnificativă a acestora, având însă pe parcursul anilor parte și de diferite fluctuații. Cu toate acestea, numărul total de vizitatori români înregistrați în anul 2019 este cu 87.68% mai mare decât numărul de turiști români înregistrați în anul 2010.

Tot o creștere se înregistrează și în cazul turiștilor străini, fiind astfel cu 74.56% mai mulți străini în anul 2019 față de anul 2010. Această creștere înregistrată la nivelul județului Timiș poate fi pusă și pe fontul notorietății crescute a municipiului Timișoara care este desemnat ca fiind Capitala Culturală Europeană în anul 2023 și care de-a lungul anilor și-a păstrat un specific cultural aparte, atrăgând anual un număr foarte mare de turiști pasionați de arhitectura din Timișoara.

FIGURA 158. EVOLUȚIA TURIȘTILOR SOSIȚI ÎN PERIOADA 2010-2019 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, TURIȘTI STRĂINI VS. TURIȘTI ROMÂNI

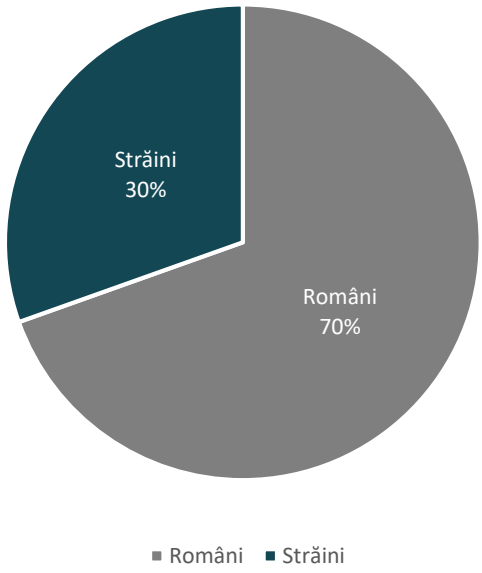

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În același timp, ponderea vizitatorilor reflectă faptul că vizitatorii străini au o pondere de 30% față de turiștii români care reprezintă marea majoritate, respectiv 70% din totalul vizitatorilor. Cu toate acestea, procentul

vizitatorilor străini este unul dintre cele mai ridicate din țară, fapt ce subliniază importanța unei promovări accentuate a destinației către piețele externe.

FIGURA 159. PONDEREA VIZITATORILOR STRĂINI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2019

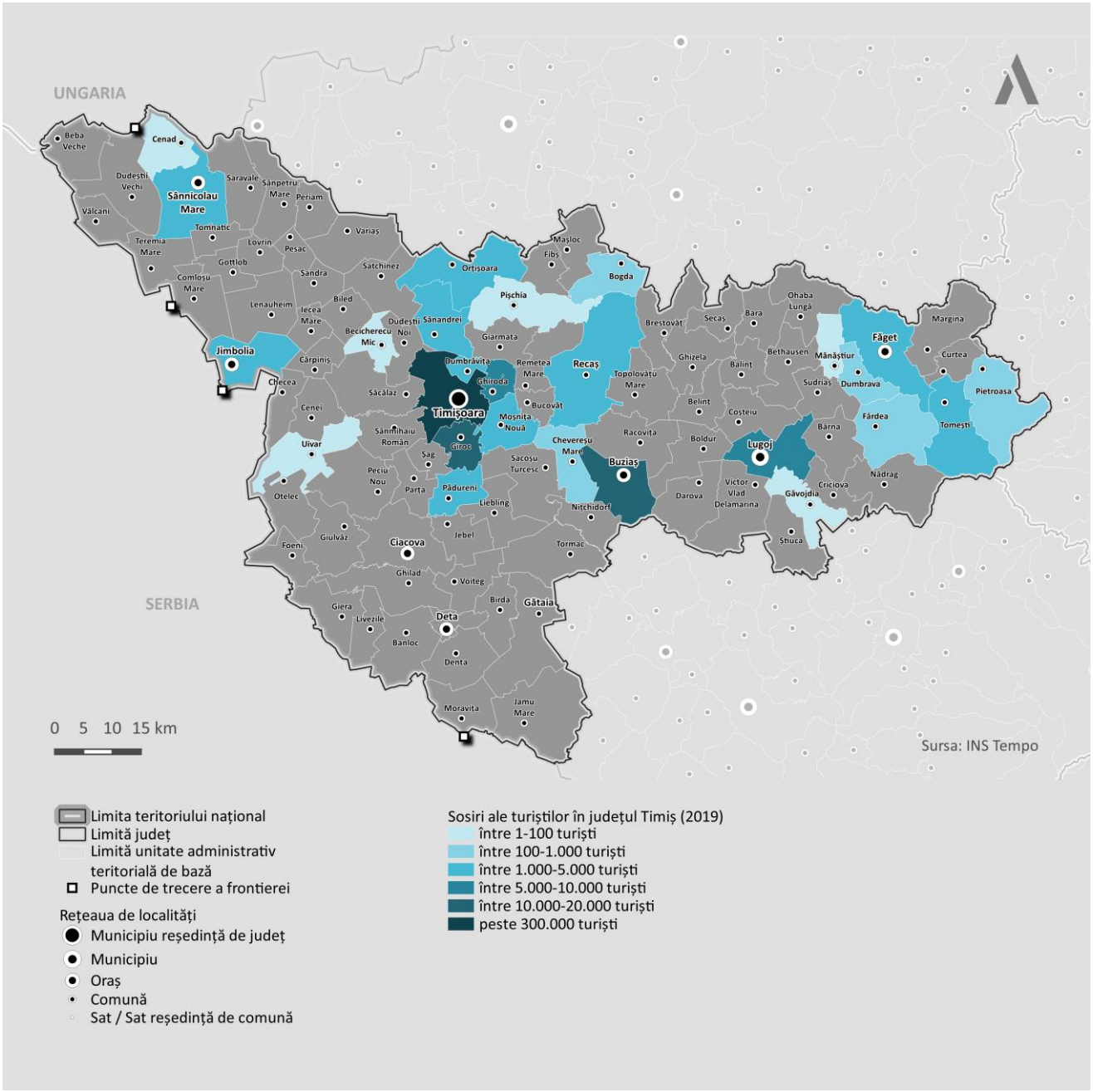

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Un real avantaj în domeniul turistic pentru județul Timiș este pus astfel și pe seama notorietății municipiului Timișoara de Capitală Europeană a Culturii 2023 și a proximității cu alte orașe apropiate. Acest lucru se remarcă în special în ceea ce privește numărul de sosiri ale turiștilor în județul Timiș, unde municipiul Timișoara a înregistrat în anul 2019 un număr de peste 300.000 de mii de turiști. Municipiul Buziaș și comuna Giroc înregistrează un număr cuprins între 10.000 și 20.000 de mii de turiști, urmat de Lugoj și Ghiroda cu un număr cuprins între 5.000 și 10.000 mii de turiști.

Există, de asemenea, un număr destul de ridicat de UAT-uri care nu au înregistrat în anul 2019 niciun turist.

FIGURA 160. SOSIRI ALE TURIȘTILOR ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2019

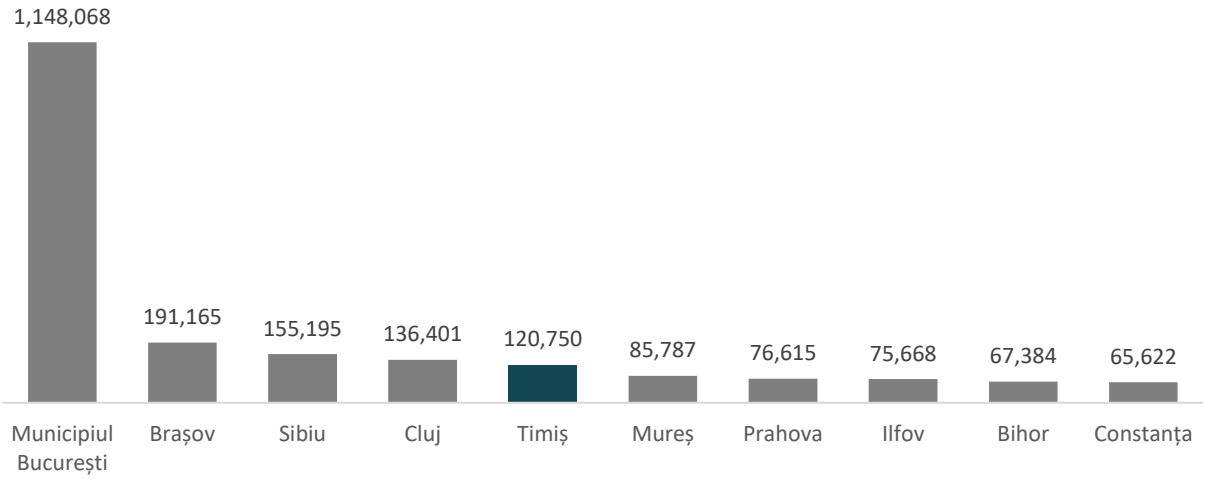
Sursa: Baza de date INS TEMPO

În plus, municipiul Timișoara are o serie de relații de parteneriate stabilite cu orașele înfrățite Porto (Portugalia), Lublin (Polonia), Palermo (Italia), Novi Sad (Serbia), Nottingham (UK), Szeged (Ungaria), Cernăuți (Ucraina), Trujillo (Peru), Graz (Austria), Mulhouse (Franța), Karlsruhe (Germania), Rueil-Malmaison (Franța), Gera (Germania), Treviso (Italia) sau Da Nang (Vietnam), fapt ce determină ca turiștii aflați în orașele înfrățite să dorească să vină în Timișoara pentru a-i vizita obiectivele, arhitectura și pentru a cunoaște tradițiile și obiceiurile acestui oraș, dar și pentru a vizita împrejurimile acestuia.

În vederea creării unei zone turistice atractive și competitive pentru turiștii români și străini, cooperarea dintre administrația publică și părțile interesate reprezintă un important element de a exploata potențialul turistic favorabil de care dispune județul Timiș. Valorificarea patrimoniului istoric / natural și lansarea unor produse turistice tradiționale sau inedite, atrage și necesitatea de a construi o structură de management a destinației care să faciliteze dezvoltarea și promovarea acesteia.

În total, la nivelul județului Timiș se înregistrează pentru anul 2019 un total de 120.750 de mii vizitatori străini fiind astfel situat pe locul 5 în topul județelor cu cei mai mulți vizitatori străini la nivel național. , conform graficului următor, se poate observa faptul că județul Timiș atrage anual un număr mult mai ridicat de turiști străini față de județele Mureș, Prahova, Ilfov, Bihor și Constanța care au înregistrat în anul 2019 un număr de aproximativ 60-90 de mii de sosiri.

FIGURA 161. TOP 10 JUDEȚE CU CEI MAI MULȚI VIZITATORI STRĂINI ÎN ANUL 2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Deși numărul sosirilor de turiști străini a crescut în anul 2019 în comparație cu anul 2010 de exemplu, pentru județul Timiș acest număr este în continuare unul destul de scăzut față de județele fruntașe precum municipiul București (cu 1.148.068 de sosiri), județul Brașov (cu 191.165 de mii de sosiri), Sibiu (cu 155.195 de mii de sosiri) sau județul Cluj (cu 136.401 de mii de sosiri). În același timp, acest lucru reprezintă o posibilitate de exploatare, fiind astfel posibile crearea unor diverse oferte și pachete turistice care pot atrage un număr crescut de turiști interesați să își petreacă vacanța într-un circuit turistic de-a lungul mai multor orașe din mai multe județe.

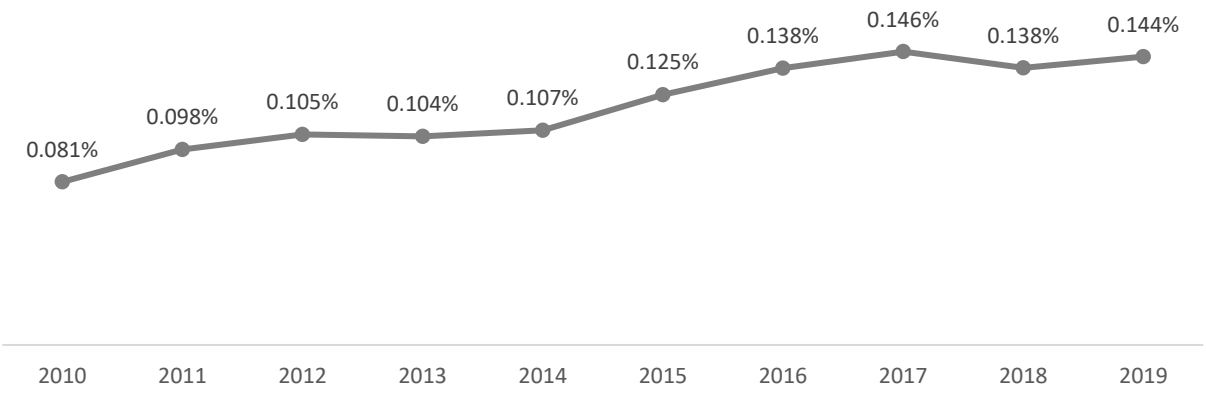
Conform datelor furnizate de către CIT – Centrul de Informare Turistică, în turiștii străini care au accesat centrul se află din țări precum: Germania, Austria, Elveția sau Franța, aceștia fiind urmați de turiștii români. De exemplu, în anul 2011, majoritatea turiștilor străini au venit din Germania, Austria și Elveția – fiind înregistrat un număr de 1.952 de turiști, urmat de Franța cu 763 de turiști. Cu toate acestea, în anul 2012 turiștii veniți din Franța au înregistrat un număr de 2.686, fiind urmat de Germania, Austria și Elveția – cu 1.910 turiști. Pe parcursul anilor s-a observat o creștere constantă a turiștilor străini veniți din Franța, în anul 2019 fiind astfel înregistrați 6.716 turiști francezi, 2.935 de turiști români și 2.049 de turiști din Germania, Austria și Elveția.

Turismul este un domeniu important al economiei naționale, aflându-se în centrul aspectelor legate de competitivitatea internațională și de oferta locală și se regăsește în domenii precum dezvoltarea regională, socială și economică națională. Pentru județul Timiș, dacă ar fi să ne raportăm la etapele sezonului turistic, am putea stabilii următoarele etape: perioada de sezon plin, caracterizată prin intensitatea maximă a activității turistice, perioada de extrasezon, caracterizată printr-o activitate redusă sau chiar prin încetarea prestării de servicii turistice și perioadele de început și sfârșit de sezon, marcate prin solicitări mai puțin intense ale activității turistice. Practic oferta și cererea turistică se află într-un permanent dezechilibru, situațiile apărând alternativ, cu o periodicitate anuală.

Se poate observa astfel că județul Timiș în perioada 2010-2019 intensitatea maximă a activității turistice[196] a cunoscut ușoare fluctuații de-a lungul acestei perioade, fiind înregistrată o creștere de 77,77% în 2019 față de anul 2010.

Această creștere a intensității activității turistice anuale poate fi pusă și pe fondul dezvoltării mai active a turismului de afaceri, de reuniuni și congrese sau a turismului balneoclimatic și cultural, acestea fiind în cea mai mare aparte excepții ale activității turistice, adică se pot întâmpla indiferent de sezon.

FIGURA 162. EVOLUȚIA INTENSITĂȚII ACTIVITĂȚII TURISTICE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Cu toate acestea, dacă ar fi să ne raportăm la mediile naționale, o să observăm faptul că județul Timiș nu se află în topul județelor cu cea mai mare intensitate a activității turistice, primele locuri fiind ocupate de județul Brașov, cu o intensitate a activității turistice înregistrate în anul 2019 de 0.612%, urmat de județul Constanța cu o intensitate a activității turistice de 0.494%, Sibiu cu o intensitate a activității turistice de 0.337%, precum și județele Vâlcea și Mureș, cu o intensitate a activității turistice de 0.297%, respectiv 0.277%.

În acest clasament național, județul Timiș se află pe locul 17/42[197], fiind urmat la mică diferență de județe precum Arad, Neamț, Ilfov și Hunedoara. Pe ultimul loc se află județul Teleorman, cu o intensitate a activității turistice de doar 0.008%.

În contextul actual al pandemiei de COVID-19, multe măsuri restrictive ale autorităților publice au avut repercusiuni drastice asupra sectorului HoReCa, ce a fost grav afectat. Organizația Mondială a Turismului (UNWTO) a anunțat o reducere cu 65% a numărului de sosiri internaționale în primul semestru din 2020 la nivel global, ceea ce a însemnat pierderi de 460 de miliarde de euro pentru industria călătoriilor din întreaga lume.

Astfel, HoReCa este de departe sectorul care a fost cel mai puternic lovit de efectele pandemiei de Coronavirus însă, cu toate incertitudinile pe care le traversează acest segment, există măsuri de cooperare, digitalizare sau promovare care pot sprijini acest sector.

Industria HoReCa reprezenta la începutul anului 2020 peste 600 de societăți comerciale cu capital 100% românesc, având o cifră de afaceri de peste 200 milioane euro și peste 6.000 de angajați. Pe lângă aceștia, din conexiunea cu această industrie, 7.500 de mici activități, liberi profesioniști contribuiau la echilibrul financiar și susținerea economiei județului Timiș. Prin efect înlănțuit, prosperitatea HoReCa asigura o piață de desfacere importantă pentru producătorii agricoli locali, producătorii și distribuitorii de materii prime, furnizorii de servicii

[196] Intensitatea activității turistice s-a calculat ca pondere a numărului mediu de turiști pe zi, raportat la numărul de locuitori ai județului în anul respectiv (cf. INS).
[197] Numărul total de județe din România

auxiliare: mentenanță, curățenie, transport, ambalaje, producătorii de programe specializate, agregatorii și platformele de distribuție online, susținea un consum major de combustibil, energie, apă, gaze naturale.[198]

Industria turismului și industria HoReCa din județul Timiș au fost printre cele mai afectate de contextul actual al pandemiei de COVID-19, iar proprietarii restaurantelor și angajații acestora au fost puși în fața unor serii de restricții venite din partea autorităților publice. Vânzările au scăzut drastic în acest sector, iar acest lucru are numeroase efecte negative asupra industriei. Lipsa unor decizii concrete în industria turismului a determinat antreprenorii să se reprofileze și să caute soluții inovatoare la problemele provocate de noua situație și noi strategii de continuare a businessului în contextul în care industria a intrat într-un blocaj aproape total în urma declanșării pandemiei de COVID-19.

Un proiect lansat destul de recent ce vine în ajutorul antreprenorilor, a fost și campania „EEN Can Help" cu scopul de a oferi sprijin firmelor din Regiunea Vest, care au nevoie de suportul Enterprise Europe Network în aceasta perioadă. Campania oferea la începutul pandemiei soluții alternative de aprovizionare, ajutor cu acces la materii prime, tehnologii pentru reconversia producției sau chiar găsirea unor soluții în cazul celor care doreau să își schimbe modelul de afacere.

- În același timp, mai multe sectoare au avut parte de sprijin financiar prin cadrul Măsurii 21 din Programul Național de Dezvoltare Rurală PNDR 2014-2020. Este vorba de sprijinul temporar cu caracter excepțional acordat fermierilor și IMM-urilor care au fost afectați în mod deosebit de criza COVID, destinată următoarelor sectoare: zootehnic (bovine, ovine și caprine), vegetal (legume-fructe și cartofi), în conformitate cu nota privind suplimentarea bugetului alocat de la 150 milioane de euro la 182.5 milioane de euro.[199]

Astfel, Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură Timiș a demarat plata pentru suma de 101,58 milioane de euro pentru un număr de 65.531 fermieri, respectiv: 23.375 pentru sectorul legume – fructe și cartofi, 24.826 pentru sectorul bovine și 21.616 de fermieri pentru sectorul ovine/caprine.

Pentru a reduce daunele provocate de lipsa sau reducerea activității în această perioadă, majoritatea restaurantelor au apelat la modalități de promovare în mediul online pentru a crește numărul vânzărilor prin livrări la domiciliu. Din perspectiva antreprenorilor, una dintre urmările experienței generate de pandemia de COVID-19 este faptul că tehnologia va fi adoptată foarte puternic și în industria HoReCa, care până acum nu depindea întotdeauna foarte mult de această experiență.

198 https://adevarul.ro/locale/timisoara/industria-ospitalitatii-timisorene-cere-tratamentegal-celorlalte-sectoare-activitate-virusul-exista-tot-comunitar-1_5f96af665163ec42713c1aff/index.html

199 https://www.banatulmeu.ro/sprijin-exceptional-pentru-fermierii-din-timis-in-pandemie/

6.16. PRINCIPALELE CONCLUZII, PROVOCĂRI ȘI RECOMANDĂRI PENTRU STRATEGIE

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
ECONOMIE	
Asigurarea guvernanței multinivel care trebuie să fie pusă pe picioare atât pentru strategiile de specializare inteligentă actuale, cât și pentru viitoarele strategii de specializare inteligentă durabile (S4).	Crearea unor spații de dialog între administrațiile de la nivel regional și local (județul e nivelul intermediar, poate asigura intersecția celor două layere).
Activitatea de transfer tehnologic între actorii cheie este redusă și trebuie identificate măsuri de susținere.	Administrația poate să creeze infrastructuri care să răspundă acestei nevoi însă care ar trebui să respecte minim următoarele condiții: să fie structuri agile, rapid schimbabile, care să permită personalizarea, să implice cetățeanul sau potențialul utilizator în procesul de co-creare, să fie deschise (să permită accesul companiilor private sau startup-urilor pay per use sau pe bază unor contracte de închiriere). Totodată, administrația mai poate lua în considerare dotarea școlilor generale sau liceelor cu echipamente de ultimă generație (robotică, printare 3D etc.), deoarece curiozitatea tinerilor, alimentată în mod corespunzător, poate avea o influență foarte mare asupra potențialului de inovare și asupra creativității. Printre aceste infrastructuri menționăm: Laboratoarele vii transdisciplinare, pentru co-creare de noi produse și testare împreună cu consumatorii finali, fab labs – centre de prototipare. Crearea unor platforme de inovare deschisă în parteneriat cu restul administrațiilor, ca parte componentă a implementării strategiei de specializare inteligentă. Pe lângă aceste infrastructuri, administrația poate dezvolta și servicii dedicate inovării și transferului tehnologic: • Lansarea unor concursuri de soluții pentru diferite tipuri de grupuri țintă (studenți, startup-uri etc.) pe marginea unor provocări județene. • Derularea unor programe de vouchere pentru companii.
Județul exportă semnificativ produse ale industriei construcțiilor de mașini, cea a componentelor, echipamentelor electrice și accesoriilor auto, mărfuri cu o valoare adăugată mare, dar în același timp, importă bunuri din aceleași categorii, aducând componente necesare lanțului de valoare intern sau pentru mărirea capacităților de producție existente.	Producția locală ar trebui să se dezvolte în vederea înlocuirii parțiale a importurilor de mașini, iar integrarea locală, reprezentând dezvoltarea unui lanț de furnizori în proximitatea producătorilor, este o prioritate.
Județul este un exportator net de materii prime și un importator net de produse agricole procesate. În prezent, în județ se importă cantități mari de produse	Sporirea cantităților de produse agricole vegetale și animale prelucrate în unități/ centre de producție proprii (care să

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
agroalimentare, cu un grad mai mic sau mai mare de prelucrare, precum și produse agricole care cer condiții speciale de depozitare sau procesare. În plus, se prelucrează industrial numai o mică parte din materiile prime agricole. Din păcate, în aceste condiții, rezultatele obținute în comerțul exterior cu produse agroalimentare sunt mult sub cele dorite. Acest lucru mai înseamnă și că agenții economici din județ sunt incluși în lanțul valoric în faza de obținere a materiilor prime agricole, de cele mai multe ori a celor de origine vegetală, precum și în faza de desfacere a produselor agroalimentare. În aceste condiții, rezultă că agenții nu beneficiază în fazele intermediare de prelucrare a materiilor prime din agricultură, acolo unde, de altfel se creează plusvaloare.	colecteze, să proceseze și, eventual să asigure promovarea și marketingul produselor). Pentru creșterea eficienței producției agricole, trebuie urmărită atât creșterea randamentului la producțiile culturilor agricole sau a creșterii randamentelor în sectorul zootehnic. Integrarea tehnologiei blockchain pentru creșterea veniturilor fermierilor poate fi o soluție mai ales pentru țările cu potențial de export al produselor agro. Înființare cluster în agrofood. Aderarea la EIT Food.
Sistemul agroalimentar generează între 20-30% din emisiile globale de gaze cu efect de seră.	Închiderea buclei nutrienților și a altor materiale – nutrienții pot fi recirculați și să ajungă din nou în ferme, regenerând solurile și reducând astfel dependența de îngrășămintele artificiale. Stabilirea unor lanțuri de valoare mai scurte între fermieri și comercianți/intermediari, reducerea deșeurilor asociate transportului, crearea de joburi locale și creșterea rezilienței, precum și a conexiunilor urban-rural. Utilizarea tehnologiilor digitale – acestea permit măsurarea, urmărirea și localizarea alimentelor și a altor materiale organice cu mai multă precizie, permițând o mai bună gestionare și alocare a resurselor.
Problema ameliorărilor funciare a fost și este acută deoarece terenurile agricole sunt afectate de diverși factori limitativi ai capacității productive: exces frecvent de apa în sol, secetă frecventă, eroziunea solului prin apă, compactarea solului datorită lucrărilor executate necorespunzător etc.	Crearea unui sistem de canale, care să asigure o depozitare a apei în exces și apoi o redistribuie în timp de secetă, ar asigura folosirea unei resurse naturale importante în acest sector
Conform Misiunii GRACE care măsoară schimbările în ceea ce privește rezervele de apă pe glob, se constată o schimbare a disponibilității acestei resurse.	Construirea infrastructurii de control a inundațiilor și dezvoltarea de capacități logistice pentru producția agricolă proaspătă (depozite frigorifice care, de obicei, sunt business-uri rentabile cu oameni puțini).
Timișul are cel mai mare număr de firme mari din țară, iar conform teoriei economice, firmele mari, industriale sunt cele care au șansele reale de a inova, deoarece au resurse financiare pentru a investi în activitatea de R&D, sunt ancorate în dinamica locală, sunt conectate la rețelele de cunoaștere din exterior etc.	Administrația publică poate să sprijine dezvoltarea unor centre de R&D, autosustenabile, care să fie crossectoriale, interdepartamentale, cu personal calificat care deservește mai multe companii și mai multe industrii etc. Principiul de shared resources, mai ales în materie de personal, trebuie adoptat cât de repede.
Pe termen lung, trebuie analizat dacă nevoia de a deține o mașină va mai fi de actualitate. Așa cum deja se întâmplă, modelul de business nu se mai centrează pe produs, ci pe serviciu – Product as a Service (PAAS), astfel că pe lângă trendurile ce vizează mașinile electrice sau autonome,	Administrația trebuie să gândească stații electrice de încărcare, infrastructură rutieră adecvată etc. Administrația poate, de acum să gândească și să planifice teritorial, zone de terenuri pe care astfel de companii le-ar închiria pentru a crea parcul de mașini, sau, în măsura în

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
trebuie să se țină cont de faptul că ”pasiunea de a conduce”, poate fi înlocuită cu ”pasiunea de a fi condus la destinație” (robo-taxiurile vor deveni parte importantă a mobilității în centrele urbane), numărul mașinilor personale fiind în scădere, iar producătorii de mașini vor livra produsele către companiile de ride-sharing care le vor închiria, la rândul lor, consumatorilor.	care dorește, poate crea oportunități de dezvoltare, de testare pentru companiile care inovează în acest domeniu. (vezi exemplul Consiliului Județean Clujul – Centrul de Inovare, Testare și Promovare Cluj – în parteneriat cu Bosch, Porsche Engineering).
Reorganizarea lanțurilor de valoare la nivel mondial, cu reorientarea facilităților de producție din China către Europa, poate aduce oportunități de dezvoltare. Vezi exemple precum compania SK Innovation, care va dezvolta în Ungaria, la Ivancsa, la 370 km față de Timișoara, cea mai mare fabrică de baterii electrice din Europa, pe o suprafață de 70 hectare, care va crea 2.500 de joburi noi sau viitoarea fabrică BMW de mașini electrice din Debrecen, Ungaria.	Inițierea parteneriatelor pentru dezvoltare și gândirea strategică pentru dezvoltarea județului. Promovarea conceptului de strategie de dezvoltare industrială (cum Timișul este cea mai industrializată zonă din România).
	Sprijin pentru implementarea sistemelor de cogenerare și eficiență energetică, mai ales în companii
	Implementarea utilizării energiei eoliene, solare, geotermale, biomasei
Timișoara ca hub de tehnologie, este extrem de atractiv pentru investitorii din IT&C, mai ales, pentru forța de muncă numeroasă și calificată.	Crearea unor spații comune pentru a spori interacțiunile dintre oameni. ”Coliziunile” dintre oameni intensifică inovarea. Pot fi create baruri, cafenele, hub-uri prin preajma centrelor de birouri care concentrează mai ales companiile IT, pe modelul din Berlin.
Talentul IT din județ este destul de competitiv, similar cu aproape toate piețele la nivel global. Nivelul de reconversie profesională pare să fie mai scăzut comparativ cu județul Cluj.	Organizarea unor cursuri de specialitate și dezvoltarea unor școli informale care să certifice competențele tech, care să reacționeze rapid la nevoile din piață. Organizarea de programe de tipul ”coding bootcamps” care să adreseze lipsurile de competențe cerute de piață (acestea se focusează atât pe programare, cât și pe competențe antreprenoriale și de business în mod intensiv). Este important că aceste programe se pot adresa și populației cu un nivel de pregătire mai scăzut, oferindu-le acestora oportunitatea de a dobândi un set de competențe de bază care sunt cerute de ecosistemul tech și astfel absorbția lor ar fi rapidă.
Automatizarea și computerizarea transformă joburile și va reprezenta o provocare pentru populația ocupată.	Dezvoltarea unui centru de învățământ responsabil cu promovarea și informarea cu privire la conceptele de digitalizare, automatizare. Recalificarea persoanelor care ar putea fi influențate negativ de automatizare. Oferirea unor subvenții pentru persoanele care fac o reconversie profesională la mijlocul carierei. Conectarea programelor de educație terțiară la angajatori, pentru a crea un *pipeline* continuu de talente.
Stabilizarea volumului bazinului de forță de muncă existent.	Accesarea bazinului de forță de muncă potențial disponibilă, aptă de muncă, de 80.000 de persoane aflată în

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
	județ prin sprijinirea dezvoltării învățământului profesional dual, și promovarea oportunităților de muncă salariată a populației apte de muncă din zonele rurale (prin caravane de promovare, la care să participe și potențialii angajatori).
Ceea ce este important de menționat este că trebuie create legături între polul IT existent în Timișoara și companiile non-IT care sunt distribuite teritorial (Industry 4.0, agrofood, logistică etc.)	Sprijin pentru dezvoltarea și operaționalizarea Hub-ului de Inovare Digitală Regiunea Vest.
Dependența mare de un număr limitat de investitori străini este o vulnerabilitate a economiei județene.	Crearea unei structuri / birou de promovare și relații publice (internaționale) și de atragere de investiții străine pentru a crește notorietatea județului la nivel internațional, care să construiască în timp identitatea acestuia, promovând-o activ. Crearea unor centre expoziționale în cadrul cărora companiile să-și poată promova și testa produsele și serviciile noi, inovatoare. Crearea unui birou comercial și de reprezentanți externi - sensibilizarea cu privire la oportunitățile de export și investiții prin analize de piață; și oferirea de asistență tehnică, de formare și financiară (subvenții și împrumuturi) pentru întreprinderi pentru a-și dezvolta capacitățile de export. Fortificarea rețelei de parcuri industriale prin diversificarea serviciilor pe care le oferă acestea.
”Timiș Circular Valley”	Delegarea unui vicepreședinte pentru preluarea rolului de a coordona activitățile de economie circulară. Încurajarea înființării de noi companii în domeniile economiei circulare / încurajarea antreprenoriatului circular. Promovarea economiei circulare prin strategii dedicate care să aibă proiecte concrete ce implică cetățenii și stakeholderii din teritoriu. Facilitarea conexiunilor dintre companii, cetățeni și toate nivelurile de guvernare. Furnizarea instrumentelor economice și de guvernanță adecvate: crearea unor grupuri de lucru circulare, acordarea unor stimulente, adaptarea unor reglementări etc. Promovarea unei culturi a circularității. Administrația poate crea cerere, devenind ”primul consumator” (mai ales în cazul business-urilor care au produse noi, circulare). Crearea unor spații de experimentare (huburi circulare, cartiere sau zone pentru inovare circulară, laboratoare vii și evenimente de co-creare).

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
Mediul de business adoptă cu greu principiile circulare, iar transformarea modelelor pentru a deveni mai sustenabile nu reprezintă încă o prioritate strategică.	Oferirea unor stimulente fiscale locale pentru întreprinderile care adoptă acțiuni circulare. Stimulente pentru obținerea ”certificatului alb” (certificate care dovedesc eficiența energetică a unei companii). Promovarea afacerii ca fiind verde. Sprijin prin achiziții publice (administrația achiziționează de la business-urile locale). Identifică exemple internaționale de bună practică și ajută companiile să le urmeze. Elaborează ”Cartea bunelor practici” și oferă finanțare întreprinderilor care aplică respectivele reguli. Dezvoltarea unor inițiative dedicate mediului de business, mai ales IMM-urilor, astfel încât acestea să facă tranziția către o economie circulară (exemplul din Gröningen – ”Front Runner Project” prin care au fost sprijinite IMM-urile să adopte modele de business mai sustenabile. Timp de un an, companiile au beneficiat de consultanță din partea unui expert care le crea un profil de sustenabilitate și îi ajuta să-și creeze un plan de acțiune și o strategie de comunicare pe baza recomandărilor primite).
Rată scăzută a antreprenoriatului local cu capital autohton.	Crearea unor incubatoare și/sau acceleratoare pentru încurajarea înființării startup-urilor (Timișoara). Încurajarea creării unui fond de investiții. Susținerea rețelelor de tip angel investors și VC care să acopere deficitul de finanțare.

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	POSIBILE INTERVENȚII
TURISM	
Necesitatea dezvoltării vocației turistice și a unei identități consolidate a județului Timiș.	Inițierea unui proiect complex de actualizare și implementare a unei strategii de dezvoltare și marketing turistic (inclusiv post 2023 și de capitalizare a titulaturii Timișoara Capitală Europeană a Culturii 2023). Dezvoltarea identității vizuale a destinației și a manualului de brand. Implicarea unor speciaișisti externi în managementul destinației pentru suportul în demersul de elaborare a strategiei de brand a județului, precum și în definirea viitoarelor priorități și identificarea de noi produse turisrice. Coordonarea activităților de management al destinației ale organizațiilor la nivelul municipiului Timișoara și al județului Timiș.

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	POSIBILE INTERVENȚII
	Identificarea principalelor atracții turistice din județ și dezvoltarea poveștilor și legendelor acestora care pot fi utilizate în promovarea resurselor județului. Organizarea de campanii tematice / sezoniere / dedicate unor tipologii de public țintă sau unor teme de interes pentru municipiu, cum ar fi: • realizarea unei mini-serii de video-uri cu tema redescoperirii județului și a zonelor deosebite, care să ilustreze avantajele de a locui și a vizita județul Timișoara și promovarea acestora online unde să poată și locuitorii sau turiștii să posteze apoi propriile video-uri; • realizarea unor colaje 360, gamification sau chiar a unor materiale VR de promovare a mai multor zone din județul Timiș pentru o experiență autentică – ex. reconstruirea unor cetăți în model 3D, a Fortificației preistorice de la Cornești sau a Cetăților care acum sunt ruine; • digitalizarea tuturor elementelor de patrimoniu în cadrul unei aplicații mobile interactive care să conțină jocuri cu premii, reduceri la diferite facilități etc. • organizarea unor activități de trasure hunt pentru descoperirea atracțiilor județului utilizând aplicații interactive pentru realizarea traseelor; • sprijinirea organizării în continuare de picnicuri în natură la care să se regăsească produse și alimente locale etc. • dezvoltarea unui brand județean (în lucru). Încurajarea actorilor locali în dezvoltarea de programe care să stimuleze turismul de tip city-break, agroturistic și balneoclimatic și promovarea cooperării cu alte județe din regiune. Facilitarea parteneriatelor între actorii din domeniul turismului (spre exemplu, unități de cazare – organizatori de tururi ghidate – instituțiile culturale etc.) pentru realizarea / promovarea unor tururi de complexități diferite în zonele rurale din județ.
Insuficiența facilităților de informare asupra destinației și de planificare a călătoriei.	Realizarea unor hărți turistice ale județului Timiș, care să cuprindă detalieri ale ariilor de interes, precum și o serie de alte informații utile pentru turiști – prezentarea Punctelor Gastronomice Locale, adrese exacte, posibilitatea de a lua legătură cu gazdele, conectarea la o aplicație interactivă etc. Dezvoltarea platformei online de promovare a județului, pentru a permite și posibilitatea planificării călătoriei sau

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	POSIBILE INTERVENȚII
	vizualizarea calendarului de evenimente de la nivelul întregului județ.
Slaba reprezentativitate a județului Timiș pe scena turistică la nivel național și internațional.	Sprijinirea actorilor din sectorul turistic în organizarea unor evenimente majore pentru promovarea turismului local – proiecte precum Banat Brunch. Organizarea de schimburi de experiență între specialiștii în domeniul turismului din județ și personal implicat în exemple de succes din Europa pentru dezvoltarea și implementarea de noi practici în managementul turistic și în diversificarea ofertei turistice. Sprijinirea întreprinderilor locale, a tradițiilor și meșteșugurile locale și a micilor fermieri care pun la dispoziție cazare și mese tradiționale în mediul rural. Crearea unor pachete turistice tematice adresate vizitatorilor care apreciază valorile naturale și tradiționale ale satelor bănățene sau cultura satelor cehești din Banat. Acest lucru poate fi folosit și ca o metode de branding, astfel încât Timișul ar putea să între într-o competiție și cu alte județe din România.
Insuficiența sau neadecvarea sprijinului disponibil pentru industria HoReCa.	Introducerea unui program de finanțare nerambursabilă pentru dezvoltarea de produse turistice de către mediul independent domeniul HoReCa, cultură, sport etc. Organizarea de schimburi și colaborări între infrastructura hotelieră, a restaurantelor și cafenelelor cu fermieri locali. Organizarea unor grupuri de lucru periodice cu actori reprezentativi din domeniul HoReCa, precum și a unor evenimente majore pentru această industrie, de tipul Forumului profesioniștilor din turism. Implementarea unui program de recunoaștere a calității și sustenabilității serviciilor și produselor turistice (acțiune pilot pentru unități de cazare sau de alimentație publică, care să includă acțiuni de certificare a operatorilor locali, instruire și promovare dedicată). Facilitarea schimbului de experiență și formării de parteneriate între actorii locali din județul Timiș și județele limitrofe sau alte destinații externe (ex. alte orașe Capitale Europene ale Culturii precum Novi Sad sau capitale precum Budapesta) pentru dezvoltarea de circuite și promovarea comună a unei oferte turistice complementare.
Insuficiența promovare a patrimoniului natural al județului Timiș.	Organizarea de campanii tematice / sezoniere pentru promovarea patrimoniului natural. Includerea în circuitul turistic a satelor rurale prin activitățile turistice soft (plimbări, ciclism montan, birdwatching, picnicuri în natură etc.). Crearea unor parteneriate între stațiunile turistice din județul Timiș cu cele din Caraș-Severin – ex. Turnu Ruieni este a doua localitate din Caras-Severin care este pusa pe

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	POSIBILE INTERVENȚII
	lista stațiunilor turistice de interes national, după Băile Herculane, pe această listă fiind inclusă și stațiunea de la Buziaș.
Necesitatea dezvoltării infrastructurii și serviciilor turistice din județ, în vederea asigurării cadrului necesar pentru practicarea tuturor tipurilor de turism pe toată perioada anului.	Implementarea unui program de modernizare continuă a infrastructurii turistice care necesită lucrări de reabilitare / extindere / dotare. Implementarea unui program anual integrat de dezvoltare a infrastructurii turistice (parcări pentru autocare și autoturisme, stații de încărcare pentru autovehicule electrice, rastele de biciclete, acces amenajat pentru persoanele cu dizabilități, toalete publice, puncte de acces apă potabilă etc.) în raport cu obiectivele turistice prioritare la nivel județean. Dezvoltarea transportului public județean către obiectivele turistice de interes Realizarea unor dotări majore care să asigure spațiile necesare organizării de evenimente de interes la nivel național și internațional – ex. concertul care se ține în fiecare an în Peștera cu Românești. Promovarea mai multor evenimente de acest fel și în alte spații neconvenționale – în Parcurile Dendrologice, pe lacul Surduc, proiecții de filme pe ruinele cetăților etc. Includerea traseelor turistice în proiectul Visit Banat. Dezvoltarea unui sistem de monitorizare a satisfacției vizitatorilor pentru determinarea intereselor și tendințelor de călătorie ale acestora.

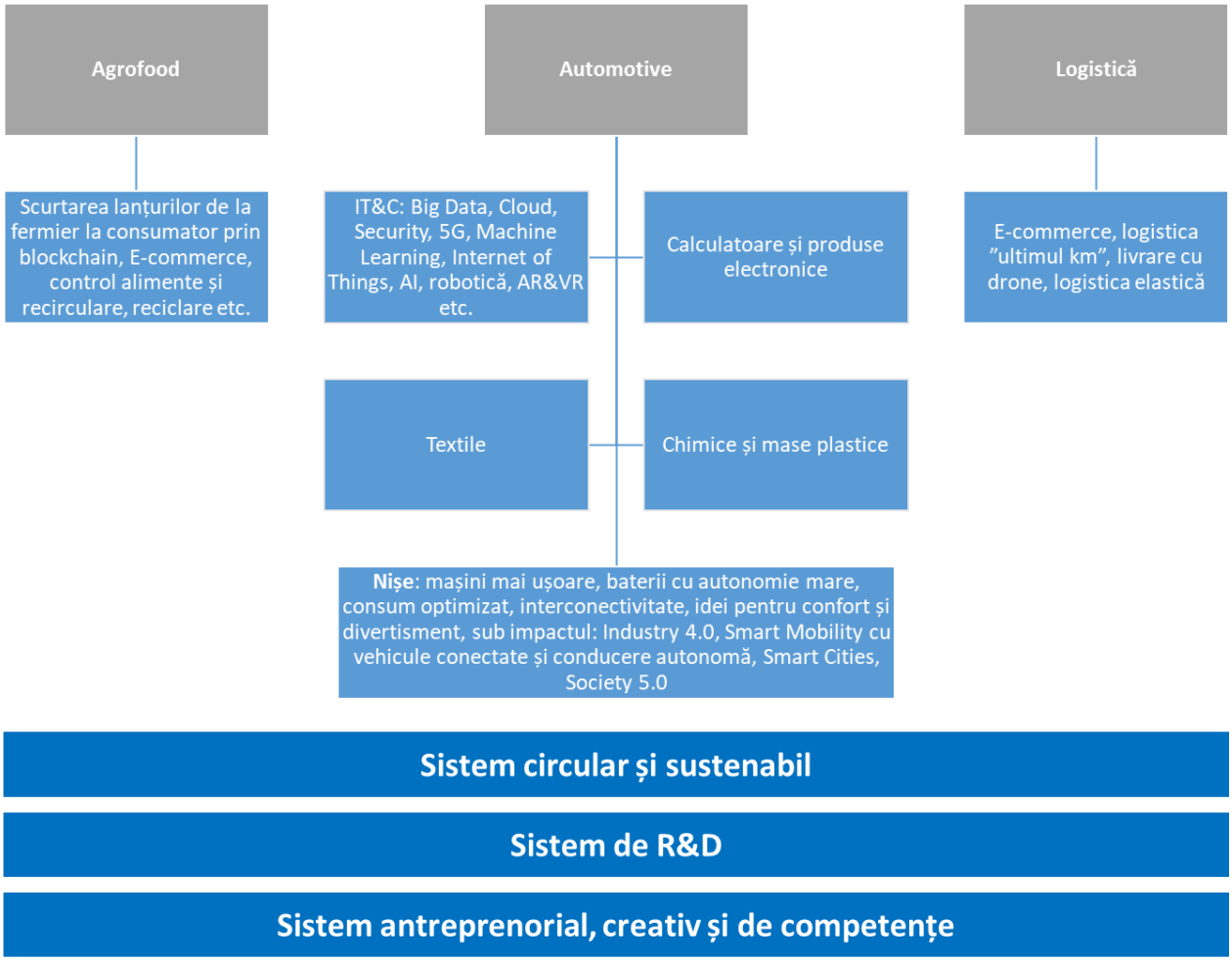
ECONOMIE

Oportunitatea pentru județul Timiș de a se poziționa la nivel național și european ca zonă de specializare prin inovare și digitalizare.

Județul Timiș - Zonă promițătoare pentru viitor

Direcțiile viitoare identificate ca nișe potențiale de dezvoltare și specializare inteligentă sustenabilă, care pot genera venituri salariale mai mari și o creștere a calității vieții în județ, unde s-a putut observa un potențial mai ridicat comparativ cu alte județe din țară, de care ar trebui să se țină cont și la nivel județean, sunt: mașini mai ușoare, mai multă autonomie a bateriilor, consum optimizat, idei pentru confort sporit, interconectivitate, toate acestea sub impactul noilor revoluții industriale: Industry 4.0, Smart Mobility cu vehicule conectate și conducere autonomă, Smart Cities și Society 5.0. Un viitor mai conectat înseamnă mai multă electronică, soluții inteligente și sigure, ecologice pentru a combate schimbările climatice.

FIGURA 163. DIRECȚII VIITOARE IDENTIFICATE

Sursa: Prelucrare proprie

Pe lângă domeniile prezentate mai sus, care au o legătură directă cu producția, științele vieții și domeniul medical ar trebui să prezinte, de asemenea, un interes. Factori ai schimbării care vor influența strategia, de care trebuie să se țină cont în următorii ani sunt:

- Urbanizarea
- Caracterul internațional
- Dezvoltarea regională, migrația, creșterea și densificarea orașelor, localizarea locuințelor și a locurilor de muncă în aceleași zone și segregarea economică
- Transformarea industrială – unele industrii mor, altele apar și creează noi locuri de muncă
- Transformare digitală, big data și open data
- Schimbarea naturii muncii și a învățării, schimbarea competențelor necesare în viața profesională, învățarea pe tot parcursul vieții
- Reconfigurarea modelelor de afaceri, inclusiv oportunități de crowdsourcing, modele bazate pe sharing economy sau platform economy, modele de business circulare
- Creșterea freelancingului și a nevoilor asociate acestuia, cum ar fi spațiul comun de lucru (spațiile de coworking)
- Globalizarea și schimbările viitoare de pe piața globală, cu impact asupra industriei județului Timiș

- Schimbările climatice, criza sustenabilității, cu accent pus pe responsabilitatea față de mediu.

TURISM

Conform studiului lansat recent de către ETC[200], atât turismul, cât și cultura, sunt, din punct de vedere istoric, sectoare rezistente, dar care necesită în prezent o nouă abordare strategică pentru a reveni din criza cauzată de pandemia Covid-19, ce implică în primul rând reforme structurale în planificare și promovare. Atât sectorul turistic, cât și cel cultural, vor necesita o transformare accelerată a practicilor de afaceri și de destinație existente care vizează sustenabilitatea și digitalizarea pentru a răspunde noii cereri și pentru a promova destinații mai sănătoase și mai sigure.

Turiștii din întreaga lume caută experiențe memorabile atunci când vine vorba de alegerea unei noi destinații. Putem vorbi astfel despre o sinergie a sectoarelor culturale și turistice care presupune o abordare concentrată pe autentic, pe descoperirea unor locuri noi, culturi noi și comunități locale. Din acest considerent rezultă importanța concentrării celor două sectoare pe un produs de excepție a atracțiilor locale într-un format care să pună accent pe experiențele unice și autentice, precum și pe emoția generată de acestea.

Județul Timiș reprezintă una dintre porțile principale de intrare în țară dinspre Europa de Vest, fiind mai bine conectat la marile capitale europene (Belgrad, Budapesta, Viena și Bratislava) decât la alte centre urbane ale României. În ciuda potențialului deosebit dat de poziționarea geografică, de nivelul ridicat de dezvoltare economică, de cadrul urban și natural deosebite, județul Timiș încă se luptă cu o serie de provocări din punct de vedere turistic. De asemenea, în ciuda capitalului bogat de care dispune, județul Timiș nu este perceput ca o destinație turistică per ansamblu, ci mai mult municipiul Timișoara este cunoscut, promovat și utilizat ca punct turistic-cultural central, ce cunoaște maximul de atractivitate mai în timpul verii, atunci când vremea este prielnică. Mai mult, contextul actual de Capitală Europeană a Culturii în 2023 a făcut ca orașul să fie și mai reprezentativ pe scara națională și internațională, aducând un număr și mai mare de turiști curioși să îl cunoască.

În același timp, județul Timiș, prin obiectivele și instituțiile de cultură ce activează în acest areal, poate oferi experiențe inedite punând în valoare elementele de unicitate specifice unui teritoriu multicultural multiconfesional, creativ și mai puțin cunoscut național și internațional. Cetățile de pe teritoriul județului, reperele istorice cu cel mai ridicat potențial turistic precum și multitudinea de obiective turistice, reprezintă o oportunitate pentru implementarea unor proiecte ample de dezvoltare și valorificare, benefice pentru locuitori, dar și pentru creșterea atractivității zonei la nivel regional, național și internațional.

Având în vedere că există numeroase campanii la nivel global ce promovează turismul sustenabil, încurajând un mod de a călători mai prietenos cu natura și susținând comunitățile locale și tradițiile, din ce în ce mai mulți călători vor deveni conștienți de importanta responsabilității față de destinația turistică din Timișoara și din împrejurimile sale. Turismul sustenabil și turismul prietenos cu natură pot contribui în mod semnificativ la o viabilitate economică continuă a acestei zone speciale, reprezentând o legătură directă între peisajele de valoare ale județului și veniturile locale. Turismul nu doar că reprezintă o sursă de venit pentru cei care dețin unități de cazare, dar creează o piață pentru multe produse locale, în care cunoștințele locale și o bună gospodărire sunt recunoscute și valorificate în mod adecvat.

Mai mult, există în prezent o varietate mare de evenimente gastronomice, culturale și de recreere în zona județului Timiș, la care pot participa sute de turiști curioși de a avea parte de experiențe noi și speciale. Din oferta turistică a destinației fac parte și zone cu notorietate crescută precum municipiul Timișoara sau Lugoj, însă puțini sunt cei care știu spre exemplu și de cabanele silvice din Timiș de la Pișchia, Chevereșu, Fârdea și Cheia, sau de cascada Cornet de lângă Lugoj, Peștera Albastră din Pietroasa sau Peștera Nelu Balaș din Nădrag.

Într-un context în care tehnologia ne este la îndemână și toate informațiile le putem afla doar cu ajutorul acesteia, dispozitivele inteligente, internetul și conectivitatea sunt cele mai căutate chiar și atunci când vorbim despre

[200] European Travel Commission - Call for action: accelerate social and economic recovery by investing in sustainable tourism development

turism. Telefoanele inteligente se remarcă printre dispozitivele mobile cel mai des utilizate. Reflectând preferințele utilizatorilor și stocându-le datele personale, aceste dispozitive joacă un rol-cheie în realizarea unor servicii bazate pe locație. Astfel aplicațiile pentru telefoanele mobile pot ușura accesul turiștilor la informație. Mai mult, în contextul pandemiei de COVID-19, accesul turiștilor la informație în mediul online sau pe aplicații mobile este unul dintre cele mai sigure metode de a proteja turiștii în timpul călătoriilor lor

Cu toate acestea, turismul in județul Timiș necesită o dezvoltare mai accentuată a noilor tehnologii. Deși există o serie de inițiative de valorificare și promovare a destinației turistice a județului Timiș în mediul online, lipsește însă o identitate umbrelă a destinației care poate fi însă valorificată prin intermediul noii strategii de brand care este în proces de realizare.

În final, turismul, ca activitate socio-economică în general, și toate tipurile de turism prezente în județul Timiș, sunt elementele fundamentale pentru dezvoltarea durabilă a acestui teritoriu. Acestea contribuie la bunăstarea pe plan local și în același timp reprezintă o cale de conservare și prezentare a moștenirii culturale, aducând chiar și plus valoare economică pentru comunitățile locale.

7. SERVICII PUBLICE

7.1. SERVICIILE DE EDUCAȚIE

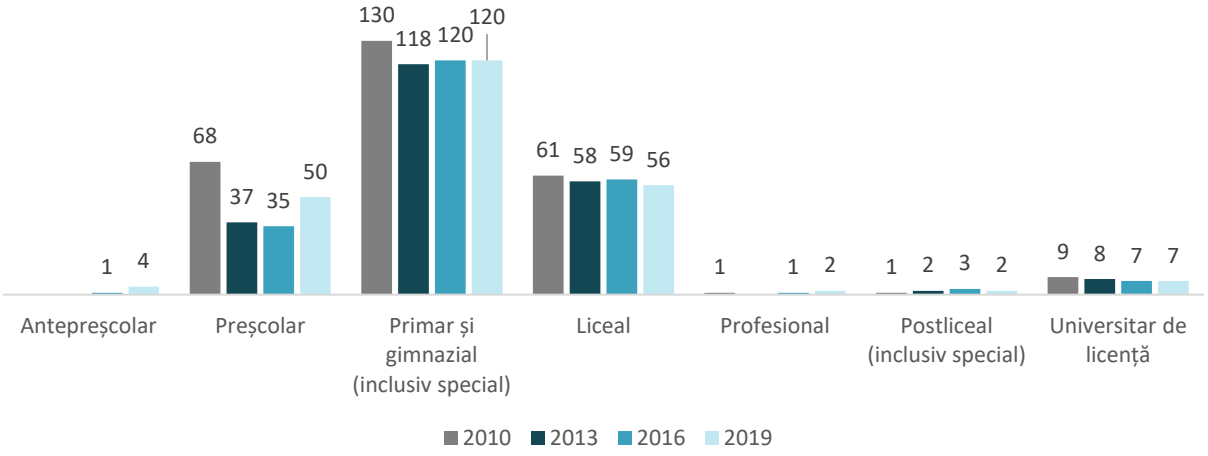
Rolul acestei secțiuni este de a identifica situația furnizării de servicii de educație si formare în județul Timiș. Sunt evidențiate principalele elemente de infrastructură, alături de modul în care funcționează aceste tipuri de servicii. Pentru o mai bună înțelegere a dezvoltării recente, este evidențiată dinamica dezvoltării serviciilor în raport cu nevoia din teritoriu. În același timp, sectorul educațional este analizat din perspectiva gradului de dotare și organizare și măsura în care aceste aspecte sunt adecvate pentru stimularea de competențe și abilități necesare în societatea de astăzi.

7.1.1. INFRASTRUCTURA DE ÎNVĂȚĂMÂNT

Conform datelor Inspectoratului Școlar Județean Timiș, în anul școlar 2020-2021 sunt în operare un total de 228 de instituții cu personalitate juridică ce compuneau rețeaua de asigurare a procesului educațional la nivel județean. Luând în considerare numărul total de instituții de învățământ la nivelul județului Timiș , se obține un total de 600 de unități școlare (cu personalitate juridică și arondate), la care se adaugă entitățile suport precum Inspectoratul Școlar Județean, Palatul Copiilor etc. Din numărul total al acestora, peste jumătate din instituții asigură forma de învățământ preșcolar (51.2% grădinițe), 22% sunt dedicate învățământului gimnazial, iar 13.5% ciclului primar. La nivel județean se numără și 58 de unități de învățământ liceal, dintre care 12% în mediul rural.

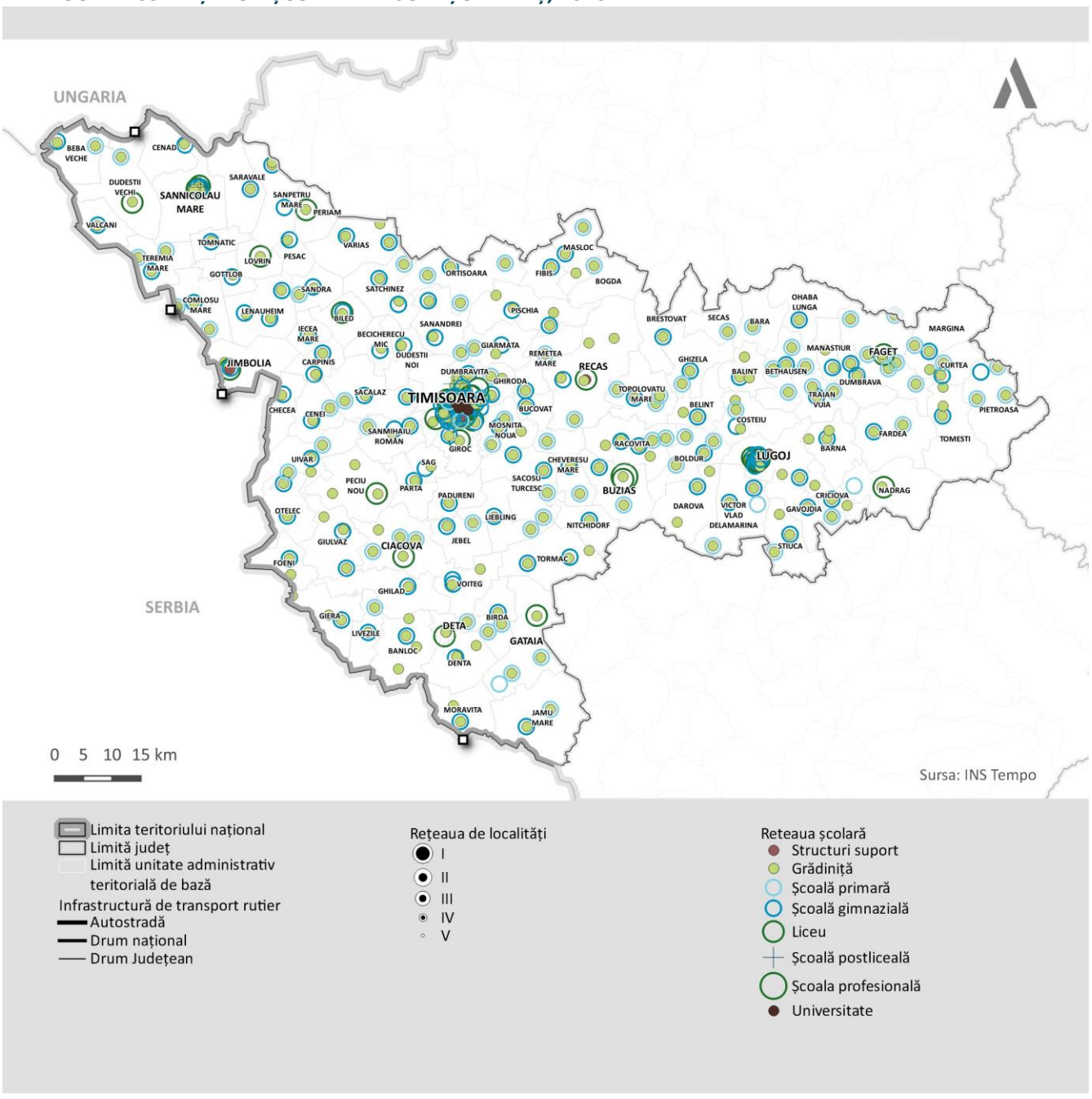
În județul Timiș s-a înregistrat, conform datelor disponibile la Institutul Național de Statistică, o scădere de 10.7% a unităților școlare cu personalitate juridică din cadrul rețelei educaționale, fapt ce se explică însă în mare parte prin procesului de comasare a instituțiilor de învățământ. Conform INS, fluctuațiile cele mai mari s-au înregistrat pentru învățământul preșcolar, în 2019 funcționând 50 de astfel de entități cu personalitate juridică, cu un sfert mai puțin decât în anul 2010. Și în cadrul ciclurilor primar, gimnazial și liceal au fost înregistrate scăderi ale numărului de instituții din acest punct de vedere, însă în proporție de sub 10%.

FIGURA 164. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE UNITĂȚI ȘCOLARE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2019

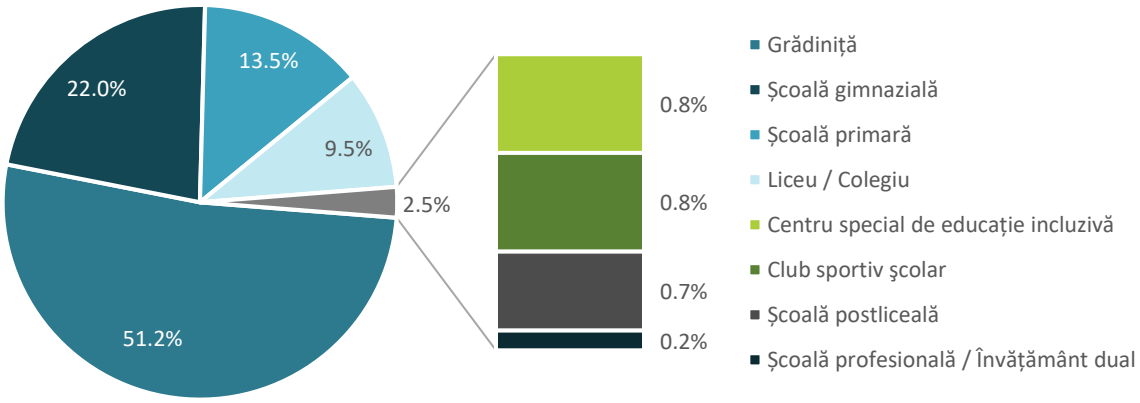
Sursa: Tempo INS

FIGURA 165. REȚEAUA ȘCOLARĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2020

Sursa: ISJ Timiș

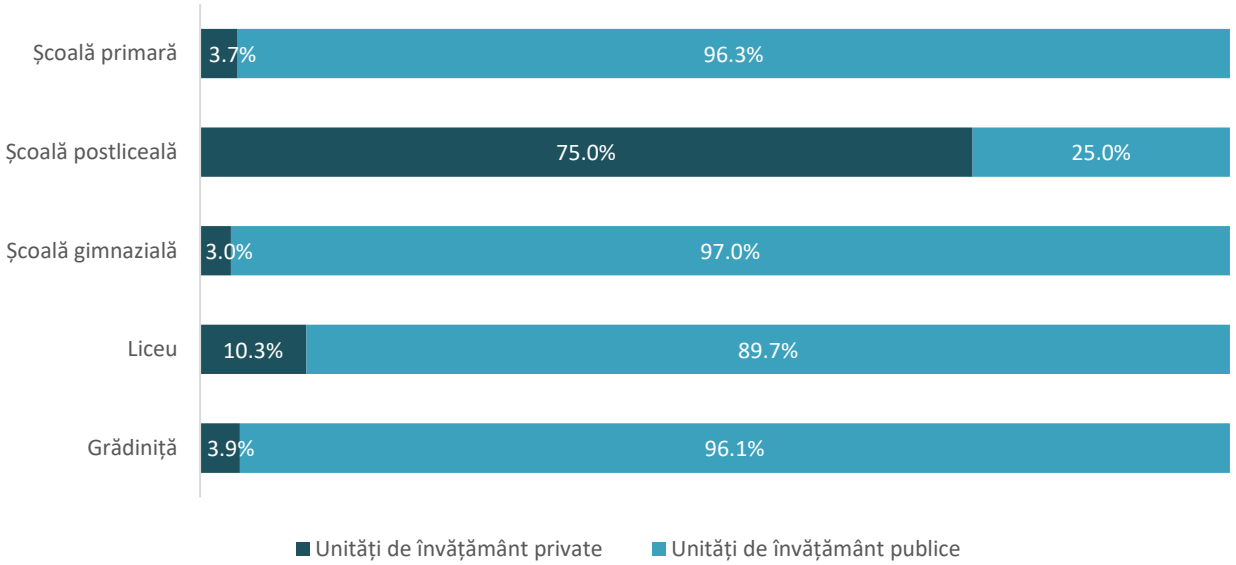
FIGURA 166. DISTRIBUȚIA INSTITUȚIILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN ANUL ȘCOLAR 2020-2021 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa:
ISJ Timiș

Din perspectiva formei de proprietate a instituțiilor de învățământ preuniversitar, majoritatea instituțiilor sunt unități publice (peste 95%), doar în cazul școlilor postliceale proporția fiind inversă (din 4 instituții existente, 3 sunt private). Cele mai reduse ponderi ale instituțiilor private se observă în cazul învățământului preșcolar, unde doar 3% dintre instituții au această formă de proprietate, precum și în cazul școlilor primare, cu doar 3,7% entități private.

FIGURA 167. DISTRIBUȚIA UNITĂȚILOR DE ÎNVĂȚĂMÂNT DIN JUDEȚUL TIMIȘ DUPĂ FORMA DE PROPRIETATE, 2020

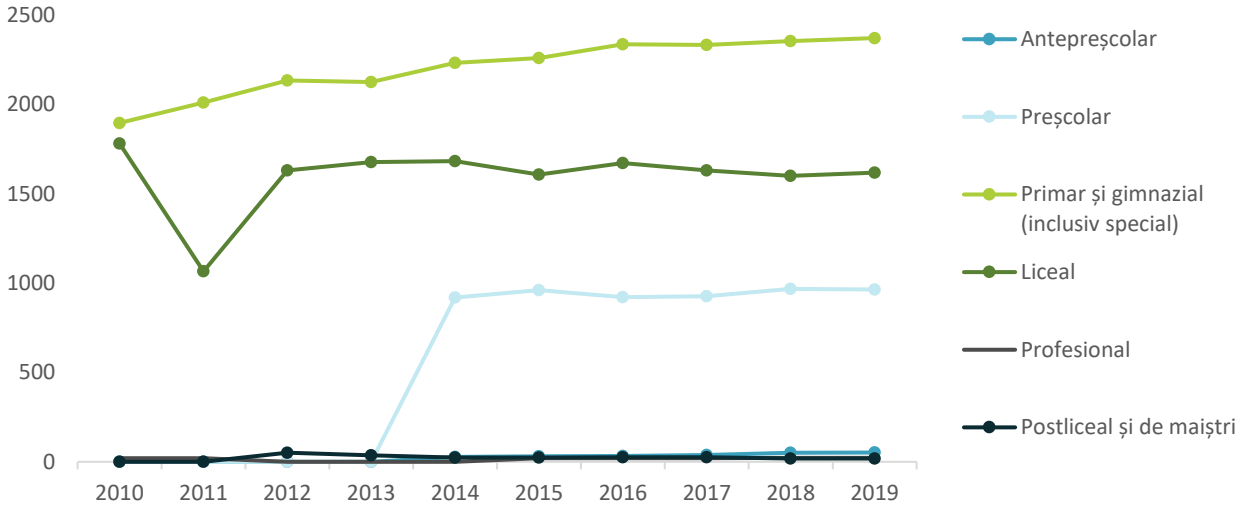

Sursa: ISJ Timiș

Numărul sălilor de clasă disponibile în rețeaua județeană de învățământ a crescut cu aproape o treime între 2010 și 2019 (31,4%), fapt ce a contribuit la scăderea numărului de elevi per sală de clasă (mai multe detalii sunt prezentate în subcapitolul Populația școlară). Comparativ cu anul 2014, pentru care există cele mai multe date disponibile, cea mai mare creștere a numărului de săli de clasă s-a înregistrat pentru învățământul antepreșcolar (85%), numărul acestora fiind însă în continuare unul redus în comparație cu celelalte cicluri de studii. Cele mai multe săli sunt disponibile pentru ciclurile primar și gimnazial, în 2019 înregistrându-se aproape 2400 de astfel de

spații destinate procesului educativ. Asemănător ca anvergură, pentru ciclul liceal se înregistrau în anul 2019 puțin peste 1600 de săli disponibile, însă în scădere cu 3,9% față de anul 2014 și cu 9,2% față de anul 2010.

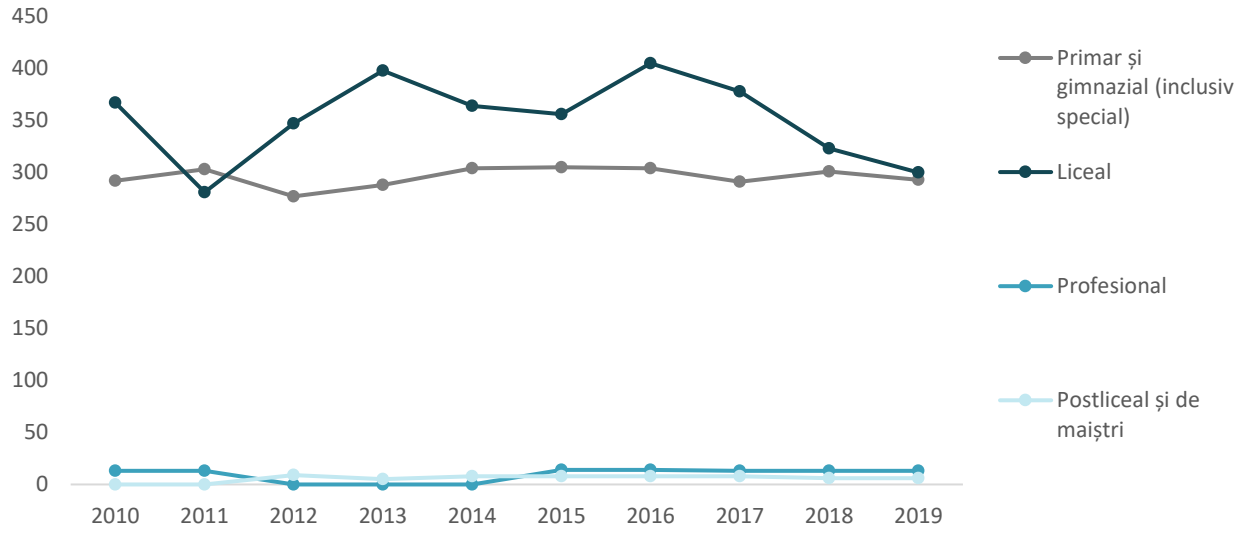
FIGURA 168. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE SĂLI DE CLASĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2019

Sursa: Tempo INS

Referitor la disponibilitatea laboratoarelor existente în teritoriu, în cazul ciclurilor primar și gimnazial evoluția numărului acestora a fost una aproximativ contantă pe parcursul ultimilor 10 ani. Mai îngrijorător este însă cazul laboratoarelor disponibile în licee, unde deși au fost înregistrate fluctuații semnificative între 2010 și 2019, la finalul perioadei analizate se regăseau în teritoriu cu 18,3% mai puține facilități de acest fel. Per total, pentru învățământul preuniversitar din județul Timiș se întrevede astfel o involuție a acestor facilități.

FIGURA 169. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE SĂLI DE CLASĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2019

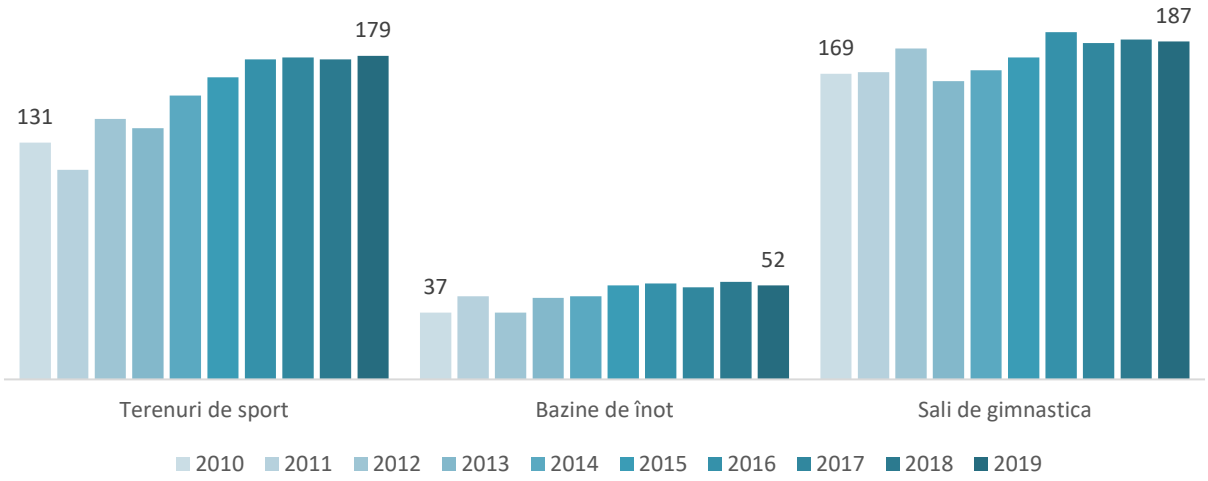

Sursa: Tempo INS

O situație mai bună se observă în cazul facilităților sportive disponibile la nivel județean, numărul de terenuri de sport, bazine de înot și săli de gimnastică înregistrând creșteri constante în ultimii 10 ani per total. Cea mai mare creștere s-a înregistrat în cazul terenurilor de sport, de 36,6%, majoritatea făcând parte din instituțiile de învățământ primar și gimnazial, în rândul cărora se înregistrează și cele mai multe facilități de acest gen. Tot

pentru același nivel de învățământ se înregistrează și cele mai multe săli de gimnastică la finele anului 2019 (122 de săli), cu un sfert mai mult decât în 2010.

FIGURA 170. EVOLUȚIA FACILITĂȚILOR SPORTIVE DIN CADRUL REȚELEI EDUCAȚIONALE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2019

Sursa: Tempo INS

În ce privește disponibilitatea facilităților sportive defalcat pe niveluri de educație, numărul de terenuri de sport și cel al sălilor de gimnastică au scăzut în cazul învățământului liceal (-1,8% și respectiv -16,1%), iar pentru nivelul universitar se înregistrează un număr de bazine de înot mai mic decât în 2010 (-10,5%). Raportat la situația din 2010, numărul de bazine de înot pentru învățământul primar și gimnazial a înregistrat cea mai ridicată rată de creștere, până în anul 2019 aproape triplându-se (rată de creștere de 177%). Așadar, per ansamblu, se observă un interes crescut din partea autorităților locale și județene în ceea ce privește diversificarea oportunităților de dezvoltare pentru elevi, astfel încât aceștia să aibă posibilitatea dezvoltării într-o manieră sănătoasă, prin practicarea de la vârste mici a sportului. Ca exemplu, în luna martie a anului 2021, Consiliul Județean Timiș a semnat un contract de proiectare și execuție pentru construirea unui bazin de înot didactic (proiect pilot), cu o capacitate de 65 de persoane, destinat elevilor din orașul Jimbolia și localitățile limitrofe, valoarea investiției fiind aproximată la 9 milioane RON.

TABEL 44 EVOLUȚIA FACILITĂȚILOR SPORTIVE PE NIVELURI DE EDUCAȚIE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2019

NIVEL DE ÎNVĂȚĂMÂNT	TIP FACILITĂȚI	2010	2014	2019	RATE DE CREȘTERE 2010-2019
Primar și gimnazial	Terenuri de sport	62	89	109	75,8%
	Bazine de înot	9	18	25	177,8%
	Săli de gimnastică	97	106	122	25,8%
Liceal	Terenuri de sport	57	56	56	-1,8%
	Bazine de înot	8	12	10	25,0%
	Săli de gimnastică	62	56	52	-16,1%
Universitar	Terenuri de sport	10	12	13	30,0%
	Bazine de înot	19	15	17	-10,5%

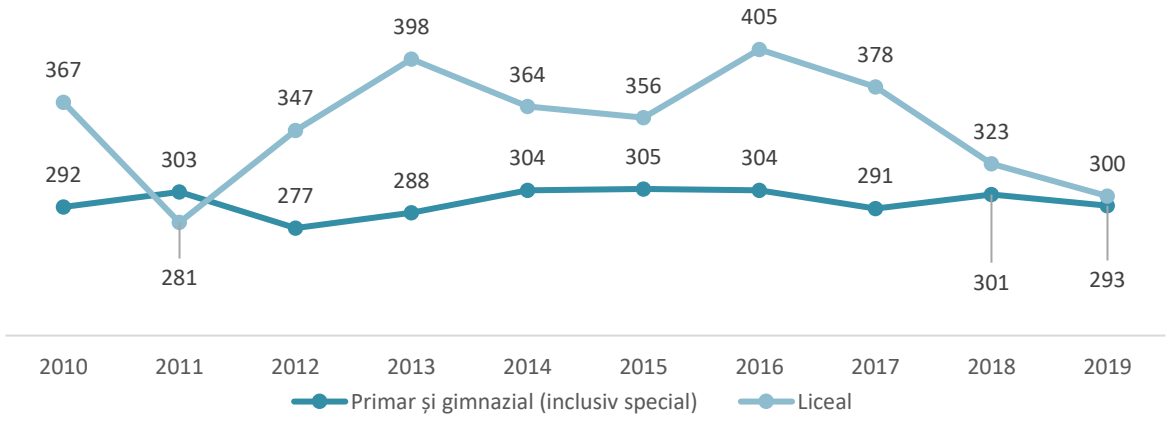
NIVEL DE ÎNVĂȚĂMÂNT	TIP FACILITĂȚI	2010	2014	2019	RATE DE CREȘTERE 2010-2019
	Săli de gimnastică	9	9	11	22,2%

Sursa: Tempo INS

În ciuda progresului înregistrat însă, conform datelor ISJ Timiș, încă există un necesar de 198 de săli și terenuri de sport (construcții noi) la nivelul unităților de învățământ, 48,9% dintre acestea fiind instituții cu personalitate juridică din mediul urban. În plus față de acestea, la nivel județean au mai fost identificate 61 de săli de sport ce necesită renovare, 105 terenuri de sport ce trebuie reamenajate și 138 de proiecte de dotare a infrastructurii sportive. În concluzie, cel puțin o treime din infrastructura sportivă disponibilă ar trebui reabilitată, iar necesarul de noi construcții de facilități sportive este de aproape jumătate din numărul actual (conform datelor INS) existent (de facilități sportive).

În ceea ce privește laboratoarele din cadrul rețelei de învățământ în județul Timiș, conform datelor de la INS numărul acestora a cunoscut o scădere semnificativă pentru învățământul liceal în ultimii 4 ani. Dinamica acestora între 2010 și 2019 este parțial explicată și de restructurările realizate în sistemul educațional referitor la arondarea anumitor unități de învățământ cu efective școlare mai mici. Prin comparație însă, în învățământul primar și gimnazial dinamica a fost mult mai moderată, numărul de laboratoare didactice menținându-se în jurul valorii de 290 de unități, iar în mediul universitar s-a înregistrat chiar o creștere de 25,8%. Situația este în schimb mai modestă în cazul învățământului profesional și a celui postliceal și de maiștri, unde numărul cumulat de laboratoare didactice dedicate acestor niveluri nu depășește 20 de unități la nivelul anului 2019 (conform INS).

FIGURA 171. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE LABORATOARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR ȘI SECUNDAR ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2019

Sursa: Tempo INS

În urma analizei mai detaliate din aceeași perspectivă pentru unitățile de învățământ preuniversitar, conform datelor de la Inspectoratul Școlar Județean Timiș, la finalul anului școlar 2019-2020 se înregistra un total de 467 de laboratoare. Dintre acestea, jumătate erau dedicate pentru disciplinele informatică și TIC, pe când pentru materiile chimie, fizică și biologie se înregistrau câte 77 - 79 de astfel de spații. Important de precizat este faptul că se înregistrează ponderi însemnate pentru numărul de laboratoare în cadrul cărora nu s-au realizat achiziții în ultimii 5 ani. Chiar dacă pentru laboratoarele de chimie, fizică și biologie putem preciza că dotările sau materialele didactice nu presupun o actualizare sau reînnoire la fel de rapidă, în cazul informaticii se pune problema sustenabilității dotărilor vechi în contextul evoluției accelerate a tehnicii și software-urilor. Așadar, cel puțin

pentru aceste aproape 33% dintre laboratoarele de informatică, se poate deduce faptul că predarea are loc utilizând o infrastructură veche, ce poate cauza probleme de ineficiență sau de compatibilitate cu noile software-uri, viteze de lucru mai reduse datorită performanțelor scăzute de hardware etc. În plus, la nivel județean se pot identifica și cazuri în care instituțiile de învățământ au transformat o parte din laboratoare în săli de clasă (39 de laboratoare la nivel județean), reducând astfel utilitatea acestora în procesul educativ.

Este de remarcat și faptul că o parte din instituțiile ce au echipat laboratoare de informatică, au realizat acest demers nu doar prin achiziții, ci și cu ajutorul donațiilor, iar în ce privește restul elementelor componente ale unui laborator, s-a mai remarcat sporadic dotarea cu table inteligente și videoproiectoare. Din punct de vedere al echipamentelor achiziționate în ultimii 5 ani, se distinge o frecvență mai ridicată a preferințelor pentru unități de calcul mobile (de exemplu laptop-urile sau tabletele în locul unor PC-uri de tip desktop, care în urmă cu 10 ani reprezentau specificul majorității achizițiilor de acest tip).

TABEL 45. SITUAȚIA LABORATOARELOR ȘCOLARE LA SFÂRȘITUL ANULUI ȘCOLAR 2020 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

TIP LABORATOR	INFORMATICĂ	BIOLOGIE	FIZICĂ	CHIMIE	TOTAL
Număr de laboratoare	234	79	77	77	467
Număr de laboratoare fără achiziții în ultimii 5 ani	77	53	54	46	230
Pondere laboratoare fără achiziții în ultimii 5 ani (%)	32,9	67,1	70,1	59,7	49,3
Număr instituții ce au realizat dotări IT cel puțin minimal (PC, laptop, videoproiector, tablă inteligentă)	92	5	4	5	-

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Pe de altă parte, anul 2020 a impus trecerea activităților de predare-învățare în mediul online pe fondul restricțiilor în cadrul pandemiei de Covid-19. Organizarea orelor pentru elevi în mediul online a presupus un necesar de instrumente IT pentru aproximativ 6000 de elevi și 100 de cadre didactice în primă fază, la nivelul lunii martie 2020. În acest scop, a fost organizată ”Campania e-learning TM”, care prin intermediul donațiilor a dorit să strângă laptop-uri, tablete și telefoane mobile inteligente pentru a putea asigura accesul elevilor la educația online. În plus, în luna decembrie 2020 au fost primite și distribuite ultimele tablete achiziționate prin programul guvernamental ”Școala de acasă”, în total fiind vorba de 6367 de echipamente pentru 78 de unități de învățământ. În plus, pentru învățământul liceal, în luna martie 2021, prin programul național ROSE a fost distribuită elevilor și a doua tranșă din cele 1992 de laptopuri în 38 de unități de învățământ.

Așadar, în urma pandemiei de Covid-19 învățământul preuniversitar a cunoscut un progres important raportat la dotările de echipamente IT, însă necesarul de dotări nu se limitează doar la acestea. Conform datelor ISJ Timiș, la nivel județean sunt nu mai puțin de 2191 de săli de clasă și 374 de cabinete unde este nevoie și de mobilier nou, dintre care 58,6% din numărul sălilor și 72,5% din numărul cabinetelor aparțin instituțiilor din mediul urban. De asemenea, și în cazul liceelor tehnice sau tehnologice au fost identificate 79 de ateliere (majoritatea în mediul urban) cu necesar de dotări adecvate cerințelor actuale, cele mai multe fiind destinate pentru a studia mecanică, electronică-automatizări sau alimentație publică.

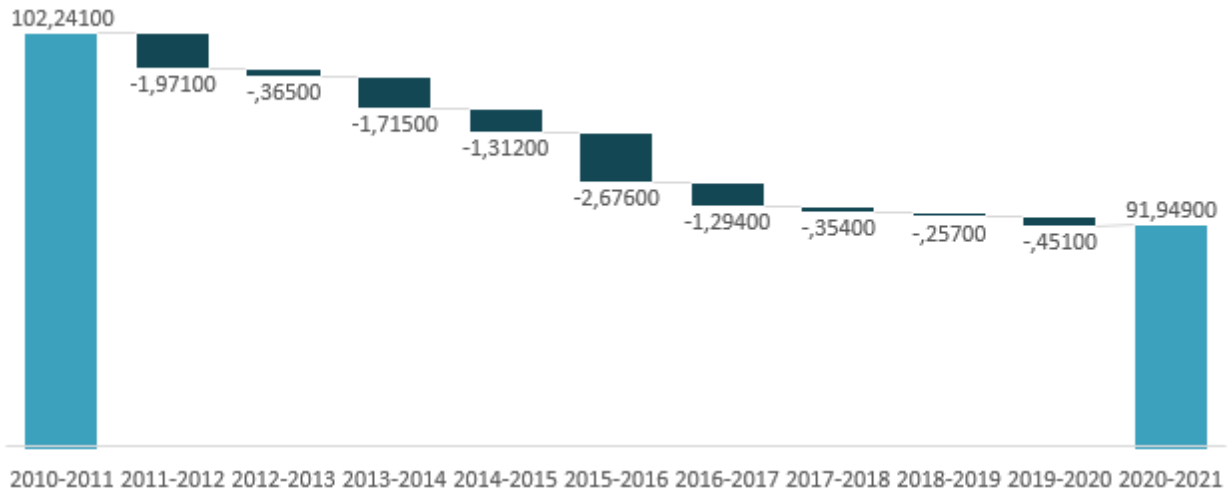
Din perspectiva infrastructurii de cazare pentru elevi, la nivelul județului Timiș numărul unităților de învățământ care dispun de internate operaționale a scăzut în decursul anilor, o parte dintre acestea alegând să le transforme în săli de clasă sau să le utilizeze în alt scop, în timp ce celelalte nu au dispus de fondurile necesare renovării, astfel că s-au degradat. Conform situației ISJ Timiș din 2018, la nivel județean erau utilizate 27 de clădiri în cadrul instituțiilor de învățământ din județ cu scopul cazării elevilor. Dintre acestea, 25 aparțineau unităților școlare din Timișoara, majoritatea fiind destinate liceelor tehnice și vocaționale, iar în total erau cazați 1.453 de elevi, la aproape 50% din capacitate. De menționat este și faptul că 10 dintre aceste internate nu erau acreditate, însă 3 dintre acestea aveau cazați elevi.

În cazul lipsei posibilităților de cazare sau alegerii navetei pentru a participa la cursuri, elevii se deplasează și cu ajutorul microbuzelor școlare, la nivelul județului Timiș existând 167 astfel de vehicule, dintre care 19 fiind aferente unităților de învățământ din municipiul Timișoara. Majoritatea microbuzelor disponibile la nivel județean sunt de capacitate 16+1 locuri (145 de vehicule), însă mai există și 3 autobuze, cu capacitate de 28 de locuri, ce sunt utilizate la școlile din comunele Jamu Mare și Moșnița Nouă, precum și la Liceul Tehnologic Agricol din Orțișoara. Acestea însă nu reușesc să acopere necesarul de deplasare pentru toți elevii, în prezent fiind nevoie de 33 de alte microbuze (majoritatea cu capacitate de 16+1 locuri), care să deservească aproape 900 de elevi.

7.1.2. POPULAȚIA ȘCOLARĂ

Conform datelor ISJ Timiș, la nivel județean erau înscriși în învățământul de stat 91,9 mii de elevi la finalul anului 2020, valoare ce a înregistrat evoluții negative anual între 2010 și 2020. În schimb, este de așteptat ca această tendință să se schimbe, având în vedere că populația tânără, de sub 15 ani, a înregistrat evoluții pozitive în ultimii ani, de la 102,3 mii persoane (2010) la 110,7 mii persoane (2020) conform INS (indicator referitor la populația după domiciliu la 1 ianuarie).

FIGURA 172. EVOLUȚIA EFECTIVELOR ȘCOLARE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2020, MII PERSOANE

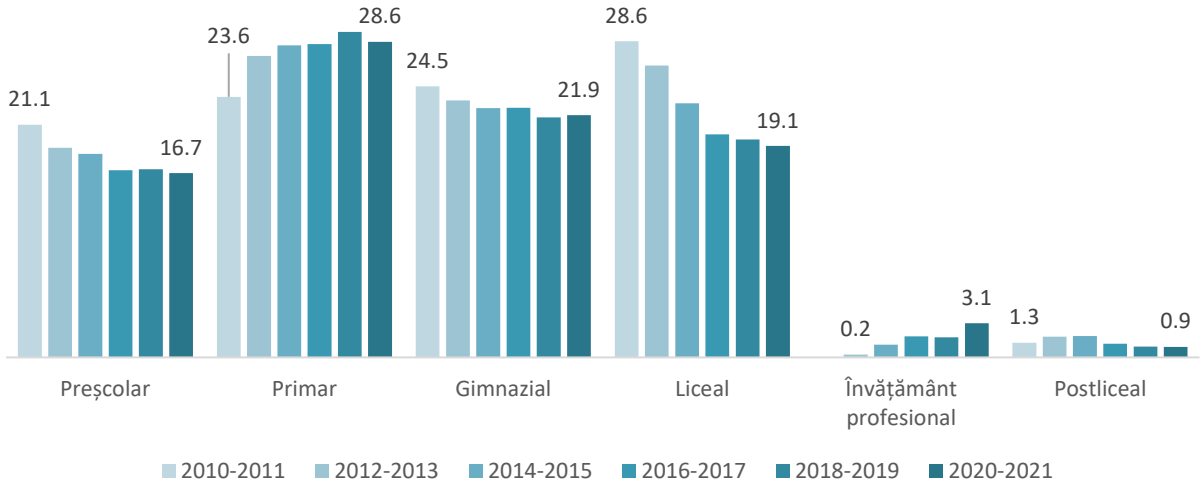

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Analizând datele efectivelor școlare pe niveluri de educație, se observă aceeași evoluție negativă pentru ciclurile preșcolar, gimnazial și liceal. În schimb, deja în învățământul primar numărul de elevi a crescut cu 21% din 2010, ceea ce se transpune prin o încărcare a infrastructurii disponibile cu aproximativ 5000 de elevi în plus în anul 2021 față de 2010. Aceste cifre ne indică faptul că în urma tranziției grupelor școlare, în următorii ani și infrastructura de învățământ gimnazial și liceal va trebui să acopere un necesar mai mare de efective școlare decât în prezent. Chiar și în acest caz, datele aferente anului școlar 2010-2011 arată faptul că la nivel liceal au mai fost înregistrate efective de aproximativ 28,6 mii elevi (cifră asemănătoare cu cea înregistrată în învățământul primar la nivelul anului școlar 2020-2021), așadar tranziția în decurs de 8 ani nu ar impune probleme din această perspectivă. În schimb, între ciclurile primar și gimnazial se observă o diferență de aproximativ 6700 de elevi la nivelul anului 2021, așadar în decurs de 4 ani rețeaua școlară pentru nivelul gimnazial trebuie să fie pregătită să poată asimila acest număr de elevi.

De notat este și faptul că învățământul profesional a cunoscut o creștere fulminantă a efectivelor școlare, având în vedere că în anul 2013 doar 241 de elevi au ales să urmeze această formă de învățământ, iar în 2021 se înregistrau aproape 3100 de persoane în acest ciclu de studii. Pe de altă parte, învățământul postliceal a cunoscut o reducere cu 28% a efectivelor anuale, înregistrând în anul școlar 2020-2021 doar 946 de persoane.

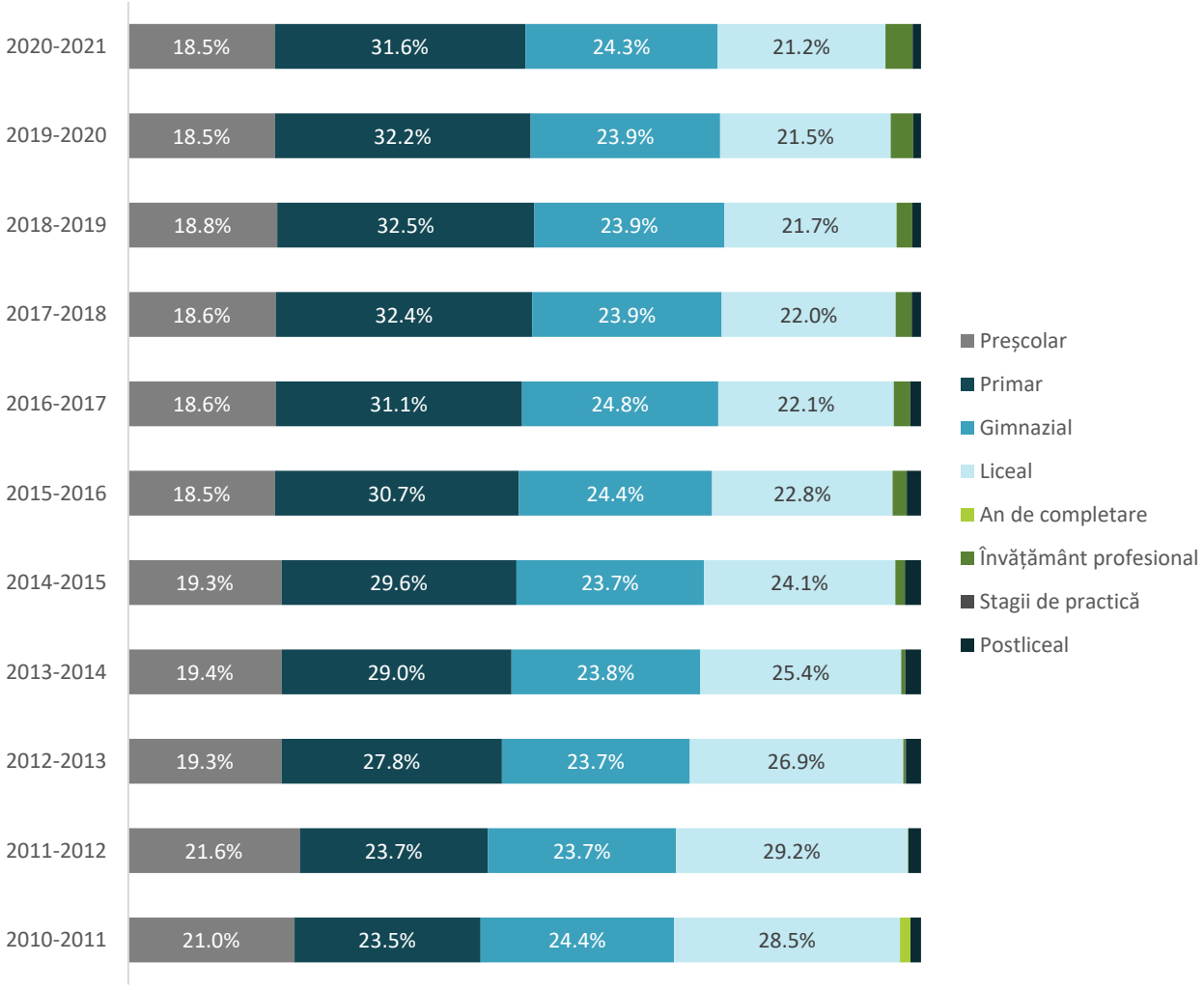
FIGURA 173. EVOLUȚIA EFECTIVELOR ȘCOLARE PE NIVELURI DE ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2021

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Privind distribuției comparative pe niveluri de învățământ a efectivelor școlare, se observă clar tendința pozitivă a evoluției învățământului primar, de la 23,5% în 2010 la 31,6% în 2021 din totalul elevilor din învățământul de masă. Ponderea efectivelor școlare în ciclul gimnazial a avut modificări minore în jurul valorii de 24,4%, pe când ponderea elevilor din ciclul liceal a scăzut semnificativ, cu aproximativ șapte procente.

FIGURA 174. DISTRIBUȚIA EFECTIVELOR ȘCOLARE ANUALE PE NIVELURI DE ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2021

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Învățământul preșcolar prezintă, de asemenea, o scădere a efectivelor școlare, și automat a ponderii în totalul elevilor la nivel județean, deși s-a înregistrat în ultimii 10 ani o creștere a populației cu vârste sub 6 ani. Conform INS, în anul 2020 la nivelul județului Timiș se regăseau puțin peste 22.500 de copii cu vârste între 3 și 5 ani, pe când doar 16.682 de copii erau înscriși în cadrul grădinițelor existente. Așadar, la nivel județean, puțin peste un sfert din copiii sub 6 ani nu urmează nivelul de învățământ preșcolar, fapt ce se poate explica pe de-o parte prin anumiți factori geografici, cum ar fi proximitatea unei astfel de instituții de casă, dar pe de altă parte și prin unii factori socio-economici, cum ar fi o situație materială precară.

Raportând efectivele școlare anuale la numărul de săli de clasă disponibile (conform INS), se obține o situație bună în ceea ce privește învățământul primar și secundar, cu valori situate mult sub pragul maxim de elevi ce pot fi încadrați într-o formațiune de studiu. Cu alte cuvinte, aceste rezultate indică faptul că la nivel județean există spații suficiente pentru a asigura buna desfășurare a procesului educativ, însă conform necesarului de care dispune ISJ Timiș, se întâlnesc în teritoriu situații de instituții care au fost nevoite să aloce ca săli de clasă și spațiile cu destinație inițială de laborator. În plus, de notat faptul că în cazul rezultatelor prezente sunt și valorile mari obținute pentru învățământul profesional și cel postliceal și de maiștri, unde este clar că spațiile existente impun realizarea activităților de predare prin rotația grupelor.

TABEL 46. RAPORTAREA EFECTIVELOR ȘCOLARE LA NUMĂRUL DE SĂLI DE CLASĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2014-2019

NIVEL DE ÎNVĂȚĂMÂNT	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Preșcolar	20.0	17.8	18.4	18.2	17.6	17.3
Primar și gimnazial (inclusiv special)	9.1	8.5	8.1	8.1	8.1	7.9
Liceal	13.7	13.1	12.1	12.2	12.3	12.0
Profesional	-	82.5	95.1	92.4	82.7	117.4
Postliceal și de maiștri	84.5	72.3	47.2	40.4	51.8	45.5

Sursa: prelucrare după datele ISJ și Tempo INS

În același timp, conform situației puse la dispoziție de ISJ Timiș, numărul elevilor aflați în risc de abandon școlar a crescut în ultimii ani, existând un maxim la nivelul anului școlar 2016-2017, de aproximativ 1.454 de elevi (1,5% din total elevilor înregistrați în învățământul de masă), iar la nivelul anului 2021 fiind 944 de elevi în această situație (1%). Pe niveluri de educație, se observă că procentual, în învățământul profesional se înregistrează constant cei mai mulți elevi cu risc de abandon școlar, adică cel puțin 4% dintre aceștia anual. Ponderile pentru învățământul primar și secundar se situează de obicei sub pragul de 2% anual, singura excepție din acest punct de vedere înregistrându-se în anul școlar 2016-2017 pentru ciclul gimnazial, când ponderea a atins 2,6%.

TABEL 47. STATISTICA ELEVILOR AFLAȚI ÎN RISC DE ABANDON ȘCOLAR ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2013-2021

AN ȘCOLAR	CICLU PRIMAR	CILCLU GIMNAZIAL	CICLU LICEAL	ÎNVĂȚĂMÂNT PROFESIONAL
2013-2014	0,6%	1,0%	0,9%	4,1%
2014-2015	0,8%	1,7%	0,9%	4,8%
2015-2016	0,9%	1,7%	0,6%	8,1%
2016-2017	1,7%	2,6%	1,4%	5,2%
2017-2018	1,0%	2,0%	1,6%	5,7%
2018-2019	0,8%	1,6%	1,1%	6,2%
2019-2020	0,6%	0,7%	0,6%	4,4%
2020-2021	0,8%	1,5%	1,0%	6,6%

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

În schimb, ratele efective de abandon școlar la nivel județean au scăzut continuu în ultimii 10 ani, astfel că în anul școlar 2019-2020 doar 0,4% dintre persoanele înscrise în învățământul de stat au abandonat. Privind situația pe niveluri de învățământ, tot în cazul elevilor din învățământul profesional se înregistrează cele mai mari rate de abandon, pe când pentru învățământul primar și secundar aceste ponderi anuale au scăzut sub 1%. De notat este faptul că în anul școlar 2019-2020, 4,2% din elevii înscriși în învățământul profesional au abandonat, pondere însemnată în comparație cu valorile anilor precedenți. Această valoare este posibil să se datoreze și situației create de pandemia de Covid-19, având în vedere că începând cu luna martie 2020 sistemul de învățământ a trebuit organizat în mediul online, însă nu dispunea pentru niciun nivel de studii de infrastructura completă necesară acestor activități.

În plus, în ce privește exmatricularea elevilor, pentru nivelurile liceal și profesional numărul acestora a scăzut anual, de la 662 de elevi exmatriculați în anul școlar 2010-2011, la doar 147 în anul 2019-2020 (dintre care majoritatea erau încadrați în ciclul liceal – peste 90%).

TABEL 48. EVOLUȚIA RATELOR DE ABANDON ȘCOLAR PE NIVELURI DE ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2020

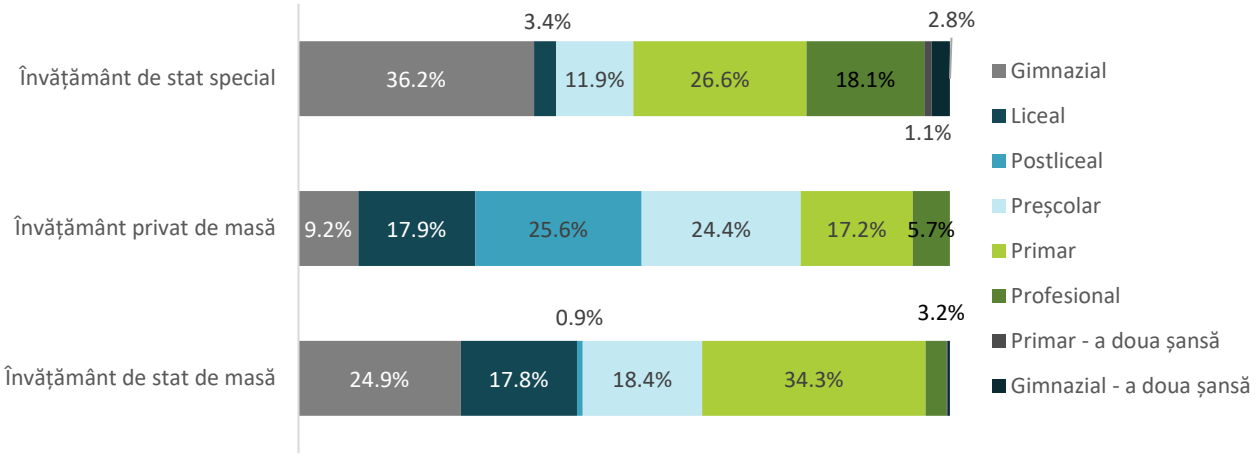
AN ȘCOLAR	CICLU PRIMAR	CILCLU GIMNAZIAL	CICLU LICEAL	ÎNVĂȚĂMÂNT PROFESIONAL
2010-2011	0,52%	1,03%	1,93%	-
2011-2012	0,64%	1,10%	1,94%	-
2012-2013	0,71%	0,86%	1,28%	-
2013-2014	0,53%	0,98%	1,01%	6,03%
2014-2015	0,23%	0,34%	0,15%	1,05%
2015-2016	0,08%	0,30%	0,19%	0,55%
2016-2017	0,17%	0,41%	0,67%	1,32%
2017-2018	0,10%	0,23%	0,22%	0,38%
2018-2019	0,18%	0,34%	0,13%	0,44%
2019-2020	0,20%	0,30%	0,57%	4,22%
2020-2021	0,05%	0,14%	0,04%	0,32%

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

7.1.3. OFERTA ȘI PERFORMANȚA INSTITUȚIONALĂ

La nivelul anului 2020, planul de școlarizare în județul Timiș a prevăzut 4.433 de clase, dintre care 90,1% pentru învățământul de stat de masă, 5,9% pentru cel privat, iar 4% pentru învățământul special. Acestea au fost împărțite conform efectivelor școlare, cele mai multe fiind disponibile pentru învățământul primar public – 1.183 de clase, pentru 26.329 de elevi. Distribuția numărului de clase în planul de școlarizare pe niveluri de învățământ propune proporții diferite în funcție de modalitatea de finanțare a acestora. Observăm că în învățământul privat de masă există o proporție mai mare a claselor destinate studiilor postliceale (25,6%) și preșcolare (24,4%), pe când în învățământul public de masă au fost propuse mai multe locuri pentru ciclul profesional (18,1%) și cel gimnazial (36,2%).

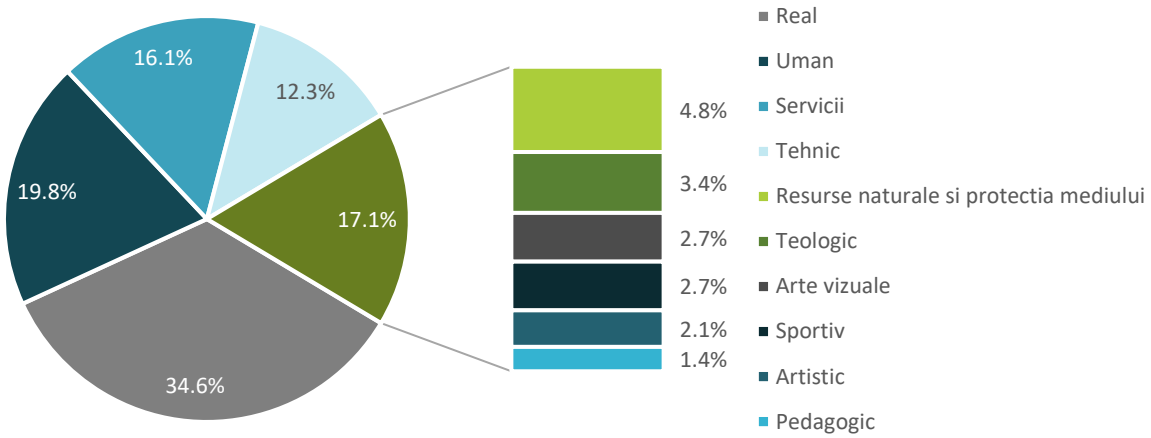
FIGURA 175. DISTRIBUȚIA CLASELOR ÎN PLANUL DE ȘCOLARIZARE PENTRU ANUL 2020-2021 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Referitor la opțiunile de studiu pentru liceu, cea mai mare atribuire a locurilor disponibile a fost în cazul profilurilor real și uman, care au reprezentat împreună 54,5% din numărul total de 4.082 de locuri pentru învățământul de stat de zi. Apoi, alte 658 de locuri au fost atribuite profilului de servicii (16,1%) și 504 pentru cel tehnic (12,3%). La polul opus, cele mai puține locuri s-au regăsit pentru profilurile artistic (2,1%) și pedagogic, de doar 1,4%.

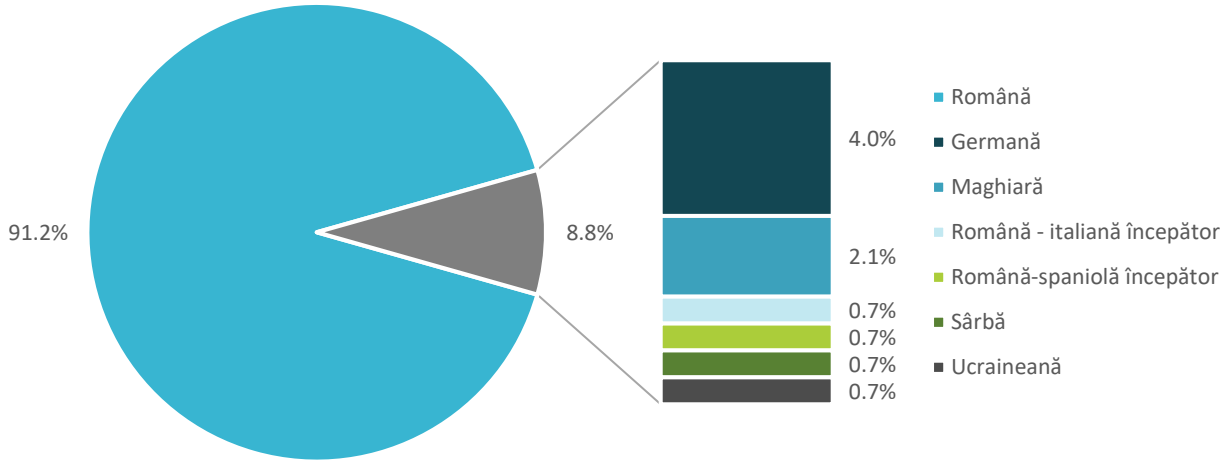
FIGURA 176. DISTRIBUȚIA LOCURILOR DISPONIBILE LA ADMITEREA LA LICEU DUPĂ PROFIL, ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2020

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Din punct de vedere al limbii de predare, majoritatea locurilor disponibile au fost dedicate claselor de limba română, proporția exactă fiind de 91,2%. În schimb, la nivel județean au fost disponibile locuri la licee unde se organizează și clase de limbă germană (4%), sârbă (0,7%) și ucraineană (0,7%), iar în plus, au fost organizate și clase bilingve, cu predare în română-italiană și română-spaniolă.

FIGURA 177. DISTRIBUȚIA LOCURILOR DISPONIBILE LA ADMITEREA LA LICEU DUPĂ LIMBA DE PREDARE, ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2020

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Conform informațiilor de pe website-ul ISJ, între 2016 și 2019 ultimele medii de admitere la licee nu au suferit modificări semnificative, în top situându-se Liceul Teoretic "Grigore Moisil", Colegiul Național "Constantin Diaconovici Loga" și Colegiul Național "Ana Aslan". Observăm că în top 5 licee la nivelul județului Timiș ultima medie de intrare a fost mai mare de 8, fapt ce presupune un nivel ridicat de performanțe școlare ale elevilor ce au fost admiși. Dacă analizăm top 10 licee, se poate observa că, în afară de instituțiile de învățământ liceal din Timișoara, este cuprins și un liceu din Giroc, unde însă ultima medie de admitere s-a situat sub 7. Așadar, din perspectiva atractivității instituțiilor de liceu, reședința de județ oferă cele mai căutate opțiuni de către elevii cu medii bune la terminarea ciclului gimnazial.

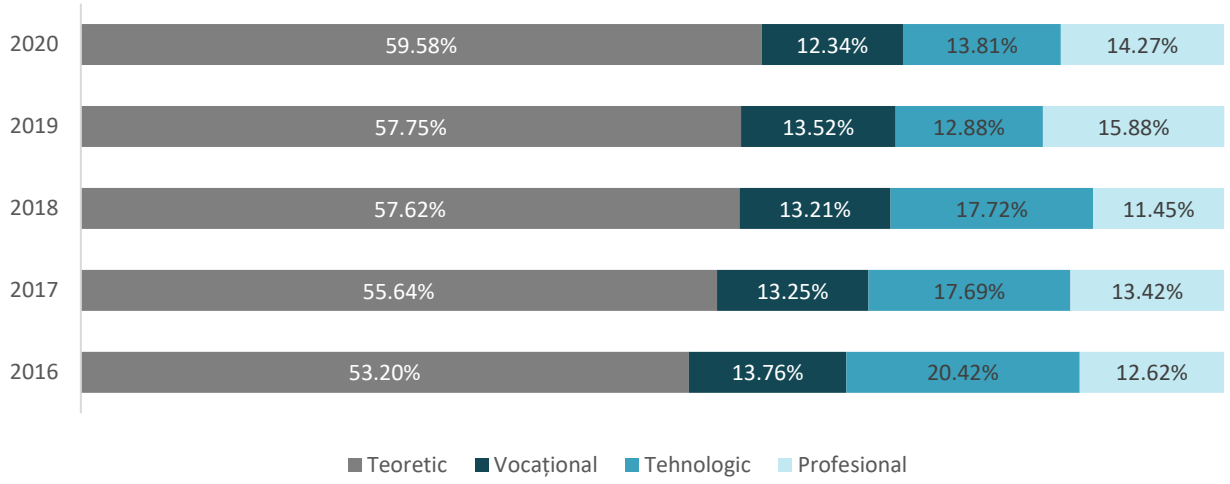
TABEL 49. TOP 10 LICEE DUPĂ ULTIMA MEDIE DE ADMITERE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2016-2019

NR. CRT.	DENUMIRE LICEU	ULTIMA MEDIE DE ADMITERE			
		2016	2017	2018	2019
1	Liceul Teoretic "Grigore Moisil"	9,31	9,34	9,15	9,31
2	Colegiul Național "Constantin Diaconovici Loga"	8,49	8,73	8,27	8,55
3	Colegiul Național "Ana Aslan"	8,39	8,68	8,21	8,54
4	Colegiul Național Pedagogic "Carmen Sylva"	8,27	8,62	8,23	8,41
5	Liceul Teoretic "William Shakespeare"	8,02	8,41	7,97	8,16
6	Liceul Teoretic "Vlad Țepeș"	7,53	7,93	7,37	7,89
7	Liceul Teoretic "Jean Louis Calderon"	6,64	6,98	7,19	7,71
8	Colegiul Economic "Francesco Severio Nitti"	7,25	7,7	7,2	7,66
9	Liceul Waldorf	7,13	6,21	7,77	7,08
10	Liceul Teoretic "David Voniga" Giroc	3,81	4,64	5,33	6,95

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Conform Centrului Județean de Resurse și Asistență Educațională Timiș, în ultimii 5 ani opțiunile elevilor au fost în mare parte dedicate filierei teoretice, pentru care se observă și o creștere ușoară de 1-2 puncte procentuale pe an. Acest demers are loc în contextul scăderii preferințelor elevilor pentru profilul tehnologic, care în 2016 înregistra peste 20% dintre opțiunile elevilor, dar în 2020 a ajuns doar la 13,81%. Pentru profilurile profesional și vocațional, dinamica este una stabilă în mare parte, de aproximativ 13-15% și respectiv 12-13%.

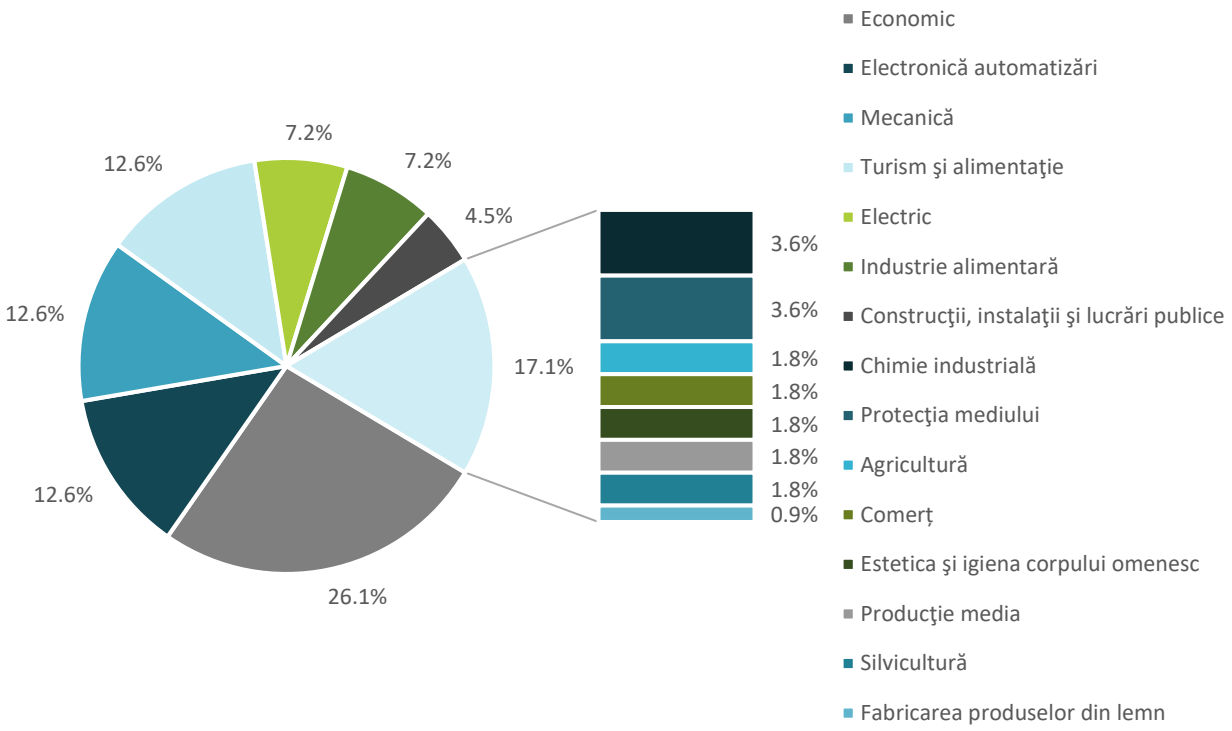
FIGURA 178. EVOLUȚIA COMPARATIVĂ A OPȚIUNILOR PE TIPURI DE ÎNVĂȚĂMÂNT ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Centralizator opțiuni școlare 2021-2022, CJRAE Timiș

În ceea ce privește oferta educațională pe filiera tehnologică din 2020, cele mai multe locuri au fost disponibile în domeniul economic (26.1%), iar apoi au fost atribuite câte 12.6% din locuri domeniilor Mecanică, Electronică-automatizări și Turism și alimentație. La polul opus, pentru domeniul fabricării produselor din lemn au fost disponibile doar 14 locuri și câte 28 pentru agricultură, comerț, estetică și igiena corpului, producție media și silvicultură.

FIGURA 179. DISTRIBUȚIA LOCURILOR DISPONIBILE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL TEHNIC ÎN ANUL 2020

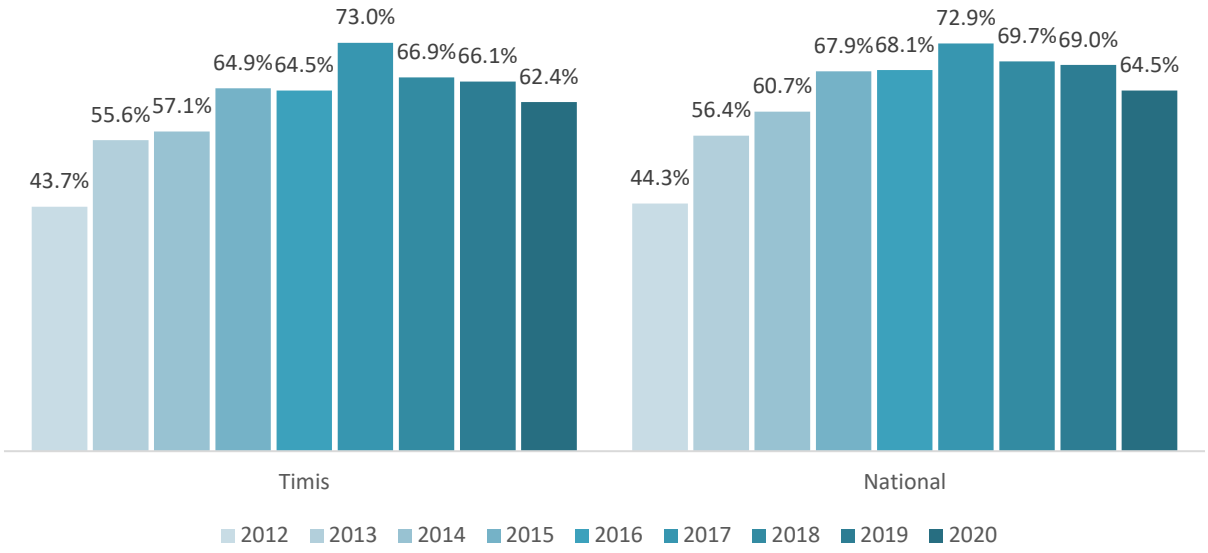

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Pentru filiera vocațională, opțiunile elevilor s-au concretizat în 2020 pentru 512 locuri, dintre care cele mai multe au fost ocupate pe domeniile artistic (41.6%), sportiv (28.3%) și teologic (13.5%). In același timp, în privința învățământului profesional, inclusiv dual, în 2020 au fost propuse 509 locuri, cele mai multe fiind disponibile în domeniile electrică, electromecanică, mecanică, construcții și comerț (câte 56 de locuri per domeniu). În plus, în cadrul învățământului profesional, liceele din județul Timiș au realizat în anul școlar 2020-2021 156 de parteneriate cu actori economici, astfel încât să asigure învățarea competențelor cheie necesare în mediul economic. Dintre aceste parteneriate, 90 au fost realizate de către instituții de învățământ din Timișoara, celelalte fiind realizate cu licee din Lugoj, Deta, Făget, Sânnicolau Mare, Lovrin, și câte unul din Jimbolia și Recaș. La nivel de parteneriate pentru învățământ dual, prin care să fie asigurată și practica elevilor, în total au fost încheiate în același an 63 de acorduri, dintre care câte 1 în Lugoj și Jimbolia, iar restul în municipiul reședință de județ.

Din perspectiva performanțelor școlare, promovabilitatea la examenul de bacalaureat în sesiunea iunie-iulie în județul Timiș s-a situat anual aproape (excepție fiind anul 2017) sub media înregistrată la nivel național. Conform dinamicii ratei de promovabilitate, în ultimii 3 ani acest indicator a scăzut la nivel județean, similar mediei naționale, rămânând însă sub pragul de 75%. Din cei 2.934 de elevi care au luat examenul, doar 12 au obținut nota maximă și 724 note peste 9. Observăm că distribuția pe medii de promovare a examenului nu indică un procent ridicat de elevi cu rezultate excepționale, ci mai degrabă un echilibru aproximativ în funcție de fiecare interval de note. În urma susținerii examenului de bacalaureat în sesiunea august-septembrie, doar un procent de 34.81% dintre elevi au reușit să obțină note de trecere la acest examen, însă de această dată doar cu medii sub 9 în general, dintre care majoritatea sub 7 (84.3%).

FIGURA 180. DINAMICA RATEI DE PROMOVARE A BACALAUREATULUI ÎN SESIUNEA IUNIU-IULIE, TIMIȘ VS. NIVELUL NAȚIONAL, 2012-2020

Sursa: prelucrare după datele ISJ Timiș

Analizând topul liceelor după promovabilitatea la bacalaureat în prima sesiune, observăm că doar Liceul Teoretic Moisil a înregistrat în Timiș o valoare de 100% a elevilor promovați în 2020. În plus, în top 10 pe județ regăsim instituții de învățământ liceal care au obținut rate de promovare de peste 85%, 9 dintre acestea situându-se chiar peste pragul de 90%. La polul opus, regăsim 21 de instituții unde rata de promovare a fost de sub 50%, iar în 9 dintre acestea chiar sub 25%.

TABEL 50. TOPUL LICEELOR

NR. CRT.	INSTITUȚIE	PROMOVABILITATE BAC
1	Liceul Teoretic "Grigore Moisil"	100,00%
2	Colegiul Național "Constantin Diaconovici Loga"	99,52%
3	Liceul Teoretic "William Shakespeare"	98,33%
4	Colegiul Național Bănățean	97,33%
5	Liceul Teoretic "Vlad Țepeș"	95,74%
6	Liceul Teoretic "Nikolaus Lenau"	95,08%
7	Colegiul Național "Ana Aslan"	94,26%
8	Colegiul Național Pedagogic "Carmen Sylva"	92,81%
9	Liceul Teoretic " Jean Louis Calderon "	90,97%
10	Colegiul Economic " Francesco Saverio Nitti "	87,98%

Sursa: admitereliceu.ro/top-licee

Referindu-ne în schimb la cadrele didactice care asigură procesul de predare în școlile din județul Timiș, vedem că în perioada 2014-2019 numărul acestora a crescut cu 4,4%, de la 9.418, la 9.831, conform datelor INS. Această tendință se observă pentru toate nivelurile de învățământ, unde cea mai mare rată de creștere s-a înregistrat în

cazul învățământului postliceal, însă pentru care numărul de profesori este încă unul redus în comparație cu cel gimnazial, unde activau în 2019 2.348 de persoane, cu 9,1% mai mult decât în 2014.

TABEL 51. NUMĂRUL DE CADRE DIDACTICE PE NIVELURI DE EDUCAȚIE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2014-2019

NIVELURI DE EDUCAȚIE	2014	2019	RATA DE CREȘTERE
Învățământ preșcolar	1293	1326	2.6%
Învățământ primar (inclusiv special)	1447	1613	11.5%
Învățământ gimnazial (inclusiv special)	2152	2348	9.1%
Învățământ liceal	1961	1981	1.0%
Învățământ profesional	0	42	-
Învățământ postliceal (inclusiv special)	21	79	276.2%
Învățământ universitar	2544	2442	-4.0%

Sursa: Tempo INS

Aceste tendințe au condus la o situație mai bună a încărcării cadrelor didactice la nivel județean, fapt reliefat prin raportarea numărului de cadre didactice la efectivele școlare din județ. Dacă în 2014 un cadru didactic din învățământul preșcolar era responsabil de 15,3 elevi în medie, la nivelul anului 2019 această valoare a scăzut la 14,6 elevi, iar pentru ciclurile primar, gimnazial liceal și postliceal această evoluție se păstrează la fel. În schimb, în învățământul profesional se observă o supraîncărcare din acest punct de vedere, fapt susținut de creșterea atractivității acestor tipuri de cursuri în rândul tinerilor, astfel că de la 39,4 elevi per cadru didactic (2015), s-a ajuns la peste 70 de elevi raportat la un profesor. Nu în ultimul rând, în cazul învățământului universitar se regăsește aceeași situație de creștere a indicatorului, în contextul în care efectivele studențești au crescut la nivel județean.

TABEL 52. NUMĂRUL DE ELEVI RAPORTAT LA NUMĂRUL DE CADRE DIDACTICE PE NIVELURI DE EDUCAȚIE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2014-2019

NIVELURI DE EDUCAȚIE	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Învățământ preșcolar	15.3	13.4	14.3	14.6	14.9	14.6
Învățământ primar și gimnazial (inclusiv special)	14.4	14.9	14.5	14.4	13.8	13.2
Învățământ liceal	12.3	11.3	10.6	10.5	10.5	10.4
Învățământ profesional	-	39.4	50.1	57.6	55.7	77.5
Învățământ postliceal (inclusiv special)	157.2	44.8	39.6	33.9	36.6	37.9
Învățământ universitar	15.7	16.4	16.5	16.9	17.1	17.2

Sursa: Tempo INS

7.1.4. ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

Județul Timiș dispune în cadrul municipiului reședință de județ Timișoara de un pol național universitar important, cu atractivitate ridicată, fiind cel mai mare din zona de vest a României. La nivelul județului activează în prezent, conform datelor Ministerului Educației, nu mai puțin de 7 instituții de învățământ universitar, după cum urmează:

- Instituții de învățământ superior de stat civile:
  - Universitatea Politehnica Timișoara.
  - Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului "Regele Mihai I al României" din Timișoara.
  - Universitatea de Vest din Timișoara.
  - Universitatea de Medicină și Farmacie "Victor Babeș" din Timișoara.
- Instituții de învățământ superior particular acreditate:
  - Universitatea Europeană "Drăgan" din Lugoj.
  - Universitatea "Tibiscus" din Timișoara.
- Instituții de învățământ superior particulare autorizate să funcționeze provizoriu:
  - Fundația pentru Cultură și Învățământ "Ioan Slavici" - Universitatea "Ioan Slavici" din Timișoara (începând cu 2020 nu a mai avut studenți).

Din punct de vedere al opțiunilor de școlarizare în cadrul acestor instituții, persoanele ce doresc să urmeze un nivel de studii universitare, au la dispoziție o ofertă diversă la nivel județean, în total numărându-se 594 de specializări, dintre care 246 de nivel licență, 260 de master și 88 pentru studii doctorale. Aproape jumătate din numărul total de specializări se regăsesc în cadrul Universității de Vest din Timișoara, care are cuprinse în ofertă nu mai puțin de 114 specializări de licență, 122 de master și 44 de doctorat. Alte 170 de specializări sunt disponibile și în cadrul Universității Politehnica, cu 67 dedicate studiilor de licență, 77 pentru ciclul de masterat și 26 în cadrul școlilor doctorale.

TABEL 53. OFERTA DE STUDII UNIVERSITARE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2020

INSTITUȚIE	LICENȚĂ	MASTER	DOCTORAT	TOTAL
Universitatea de Vest din Timișoara	114	122	44	281
Facultatea de Arte și Design	6	15		21
Facultatea de Chimie, Biologie, Geografie	8	7		15
Facultatea de Drept	2	8		10
Facultatea de Economie și de Administrare a Afacerilor	14	24		38
Facultatea de Educație Fizică și Sport	4	5		9
Facultatea de Fizică	3	8		11
Facultatea de Litere, Istorie și Teologie	48	10		59
Facultatea de Matematică și Informatică	6	9		15
Facultatea de Muzică și Teatru	5	2		7
Facultatea de Sociologie și Psihologie	8	21		29
Facultatea de Științe Politice, Filosofie și Științe ale Comunicării	10	13		23
Școala doctorală a Facultății de Economie și administrarea afacerilor			10	10
Școala doctorală de arte			2	2
Școala doctorală de chimie			2	2

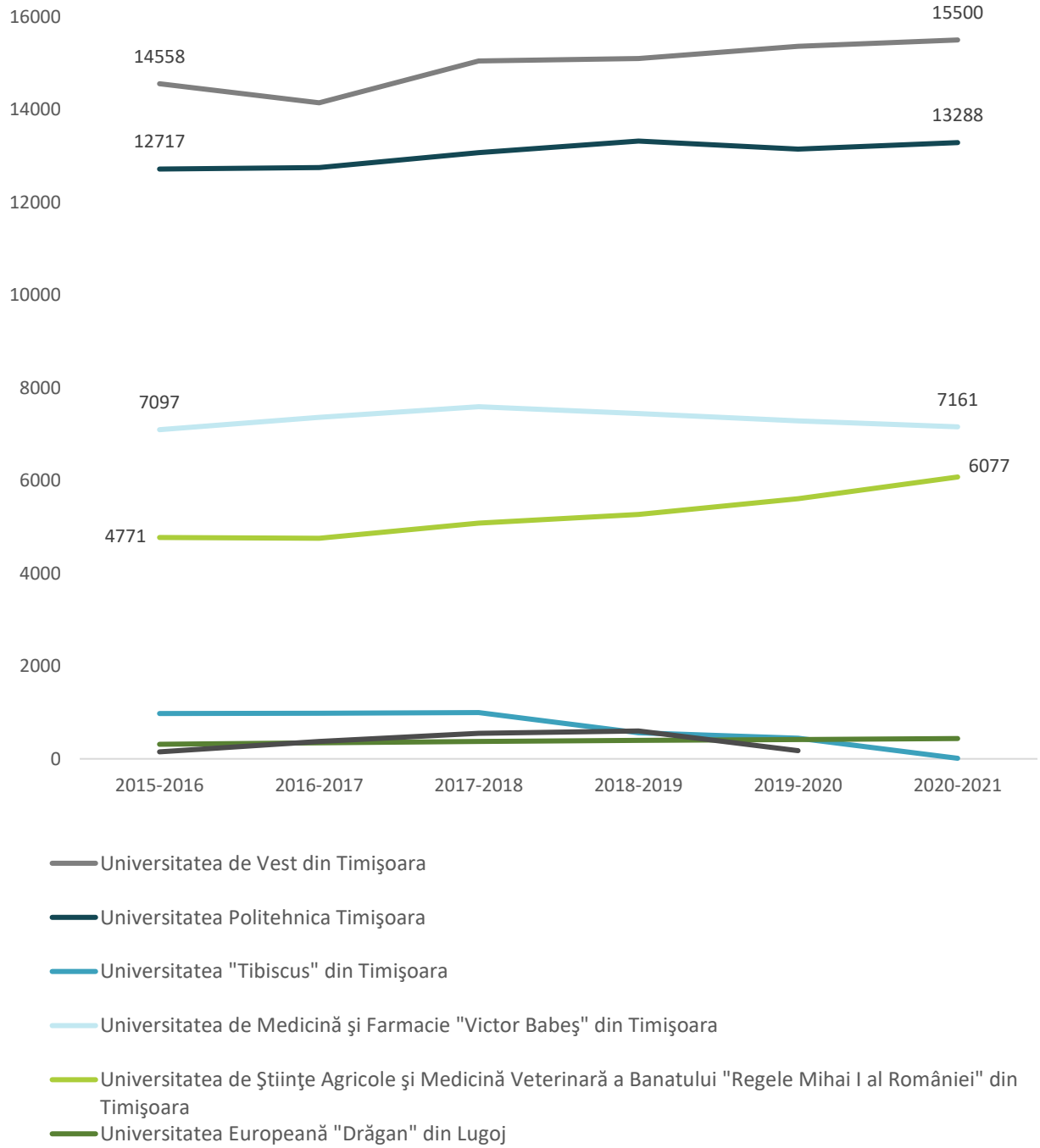
INSTITUȚIE	LICENȚĂ	MASTER	DOCTORAT	TOTAL
Școala doctorală de drept			2	2
Școala doctorală de fizică			2	2
Școala doctorală de geografie			2	2
Școala doctorală de informatică			2	2
Școala doctorală de matematică			2	2
Școala doctorală de Muzică			4	4
Școala doctorală de Psihologie			6	6
Școala doctorală de Sociologie, Filosofie și Științe Politice			6	6
Școala doctorală de științe umaniste			4	4
Universitatea Politehnica Timișoara	67	77	26	170
Facultatea de Arhitectură și Urbanism	3	4		7
Facultatea de Automatică și Calculatoare	7	10		17
Facultatea de Chimie Industrială și Ingineria Mediului	5	6		11
Facultatea de Construcții	9	8		17
Facultatea de Electronică, Telecomunicații și Tehnologii Informaționale	6	7		13
Facultatea de Electrotehnică și Electroenergetică	2	3		5
Facultatea de Inginerie din Hunedoara	8	5		13
Facultatea de Management în Producție și Transporturi	6	5		11
Facultatea de Mecanică	18	27		45
Facultatea de Științe ale comunicării	3	2		5
Școala Doctorală de Studii Inginerești			26	26
Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului "Regele Mihai I al României" din Timișoara	31	31	10	72
Facultatea de Agricultură	11	6		17
Facultatea de Bioingineria Resurselor Animaliere	2	4		6
Facultatea de Horticultură și Silvicultură	5	9		14
Facultatea de Inginerie Alimentară	6	5		11
Facultatea de Management și Turism Rural	4	7		11
Facultatea de Medicină Veterinară	3			3
Școala doctorală de Ingineria Resurselor Vegetale și Animale			8	8
Școala doctorală de medicină veterinară			2	2

INSTITUȚIE	LICENȚĂ	MASTER	DOCTORAT	TOTAL
Universitatea de Medicină și Farmacie "Victor Babeș" din Timișoara	15	12	6	33
Facultatea de Farmacie	4	4		8
Facultatea de Medicină	8	7		15
Facultatea de Medicină Dentară	3	1		4
Școala Doctorală Medicină - Farmacie			4	4
Școala Doctorală Medicină Dentară			2	2
Universitatea "Eftimie Murgu" din Reșița	14	12	2	28
Facultatea de Inginerie și Management	4	4		8
Facultatea de Științe Economice	4	3		7
Facultatea de Științe Sociale	6	5		11
Școala doctorală de inginerie			2	2
Universitatea "Tibiscus" din Timișoara	5	6		11
Facultatea de Calculatoare și Informatică Aplicată	1	2		3
Facultatea de Drept și Administrație Publică	1	1		2
Facultatea de Psihologie	1	1		2
Facultatea de Științe Economice	2	2		4
TOTAL	246	260	88	594

Sursa: prelucrare după datele disponibile pe data.gov.ro

Din perspectiva atractivității mediului universitar local, se observă că Universitatea de Vest din Timișoara și Universitatea Politehnica Timișoara angrenează în cadrul facultăților de care dispun două treimi din numărul total de studenți din județ, conform datelor Unității Executive pentru Finanțarea Învățământului Superior a Cercetării Dezvoltării și Inovării. Mai mult decât atât, acestea au înregistrat o creștere a efectivelor de studenți în perioada 2014-2020 de 6,5% și respectiv 4,5%. Aceeași tendință pozitivă o întâlnim și în cadrul Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului "Regele Mihai I al României" din Timișoara, în cadrul căreia erau școlarizați la nivelul anului 2021 peste 6.000 de studenți, cu peste un sfert mai mult decât în 2014. La polul opus se regăsesc universitățile ”Tibiscus” și ”Ioan Slavici” ce au rămas fără studenți.

FIGURA 181. EVOLUȚIA EFECTIFELOR DE STUDENȚI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2015-2020

Sursa: prelucrare după datele disponibile la UEFISCDI

Conform datelor despre numărul studenților, în cadrul instituțiilor din județul Timiș, cele mai preferate 3 domenii științifice de specializare de către tineri sunt medicina, științele economice și ingineria, în cadrul cărora erau înscriși peste 50% din numărul studenților de la nivel licență în anul universitar 2019-2020. Printre preferințele studenților se numără și informatica, științele juridice, psihologia și științele comportamentale, filologia și medicina dentară, pentru toate dintre acestea înscriindu-se la fiecare peste 1.000 de studenți în universitățile din Timiș.

TABEL 54. TOP RAMURI ȘTIINȚIFICE DUPĂ NUMĂRUL DE STUDENȚI ÎNSCRIȘI LA STUDIILE NIVEL LICENȚĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2020

RAMURA ȘTIINȚIFICĂ (NIVEL LICENȚĂ)	NUMĂR STUDENȚI	PONDERE DIN TOTAL STUDENȚI LA STUDII CU FRECVENȚĂ (%)
Medicină	4.719	15,5
Științe economice	2.960	9,7
Inginerie mecanică, mecatronică, inginerie industrială și management	2.271	7,5
Ingineria resurselor vegetale și animale	2.063	6,8
Ingineria sistemelor, calculatoare și tehnologia informației	2.030	6,7
Inginerie electrică, electronică și telecomunicații	1.955	6,4
Informatică	1.519	5,0
Științe juridice	1.386	4,6
Psihologie și științe comportamentale	1.320	4,3
Filologie	1.062	3,5
Medicină dentară	1.021	3,4

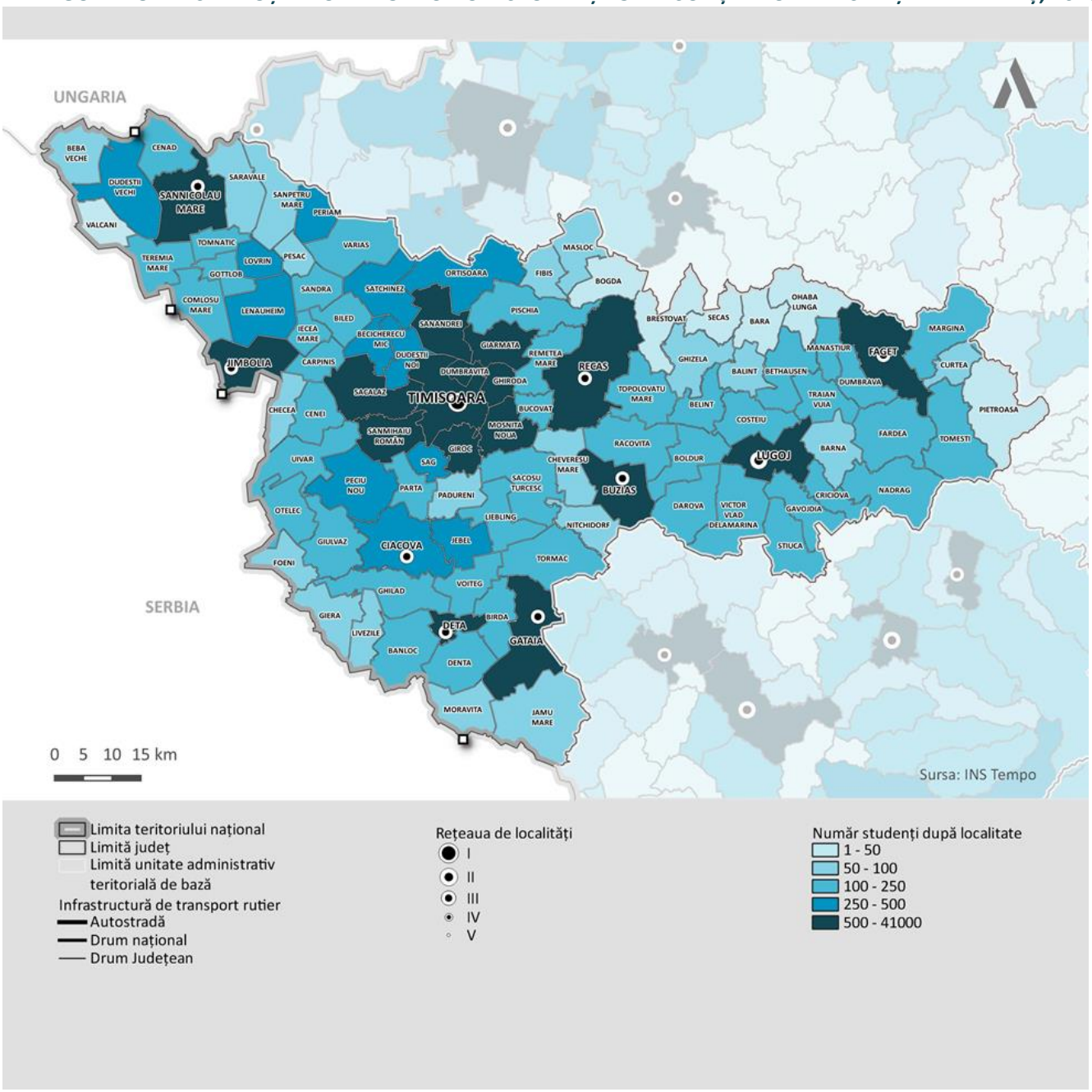
Sursa: prelucrare după datele disponibile pe data.gov.ro

Conform datelor UEFISCDI, în plan teritorial, universitățile prezente atrag foarte mulți studenți de la nivelul județului Timiș, în special din zonele urbane și cea periurbană a municipiului Timișoara, peste 500 de persoane înscriindu-se în învățământul universitar județean din aceste localități. În același timp, aria de atragere a efectivelor de studenți însemnate se extinde și peste granițele județului, Arad fiind municipiul reședință de județ cel mai apropiat din punct de vedere al mobilității, astfel că multe persoane preferă să își continue studiile după liceu în Timișoara.

Aceleași proporții și tendințe se mențin și în cazurile studenților înscriși la cicluri de studii diferite. În cazul studiilor de licență, universitățile din Timiș au înscrise câte 250 de persoane cel puțin din orașele județului, în cazul localităților Timișoara, Recaș, Lugoj, Jimbolia și Sânnicolau Mare această valoare situându-se peste 500. În schimb, în zona rurală de nord și est atractivitatea studiilor universitare de licență nu este la fel de ridicată, regăsindu-se sub 100 de persoane din aceste UAT-uri înscrise în cadrul universităților.

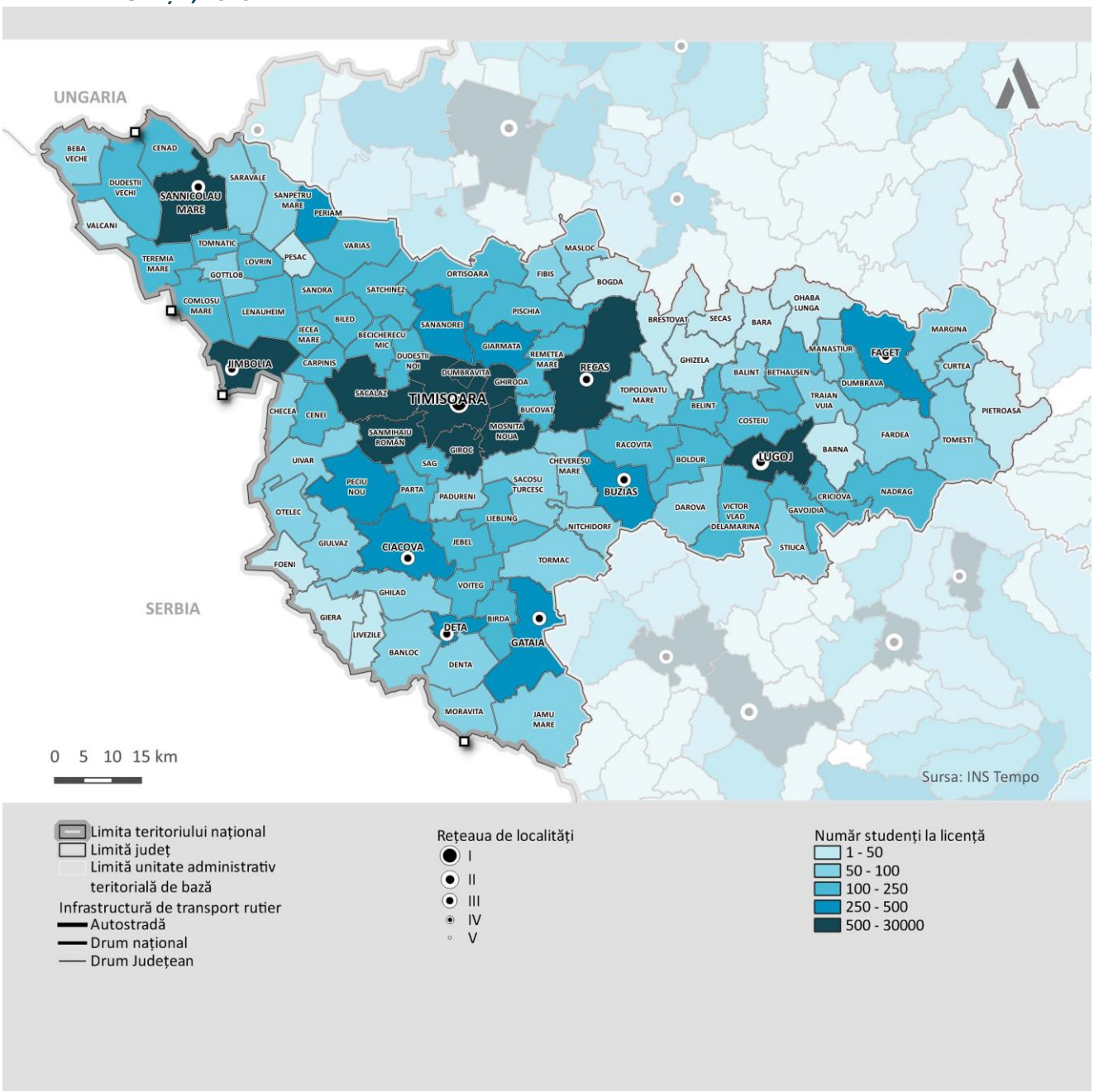
În plus, populația absolventă de studii de licență care dorește continuarea acestora la ciclul de master în cadrul universităților din Timiș provine în mare parte din mediul urban, mai ales din municipiile Timișoara și Lugoj. Din mediul rural se întrevăd câte cel mult 250 de persoane care au domiciliul în zona periurbană a Timișoarei (Dumbrăvița, Ghiroda, Moșnița Nouă, Giroc, Sâg, Sânmihaiu Român, Săcălaz, Dudeștii Noi, Sânandrei) și între 250 și 500 în cazul comunei Giroc. Din restul teritoriului județean, câte cel mult 50 de persoane au ales să urmeze studii de master În Timiș.

FIGURA 182. DISTRIBUȚIA DUPĂ DOMICILIU A STUDENȚILOR ÎNSCRIȘI LA UNIVERSITĂȚILE DIN TIMIȘ, 2020

Sursa: prelucrare după datele UEFISCDI

FIGURA 183. DISTRIBUȚIA DUPĂ DOMICILIU A STUDENȚILOR ÎNSCRIȘI LA UNIVERSITĂȚILE DIN TIMIȘ, NIVEL LICENȚĂ, 2020

Sursa: prelucrare după datele UEFISCDI

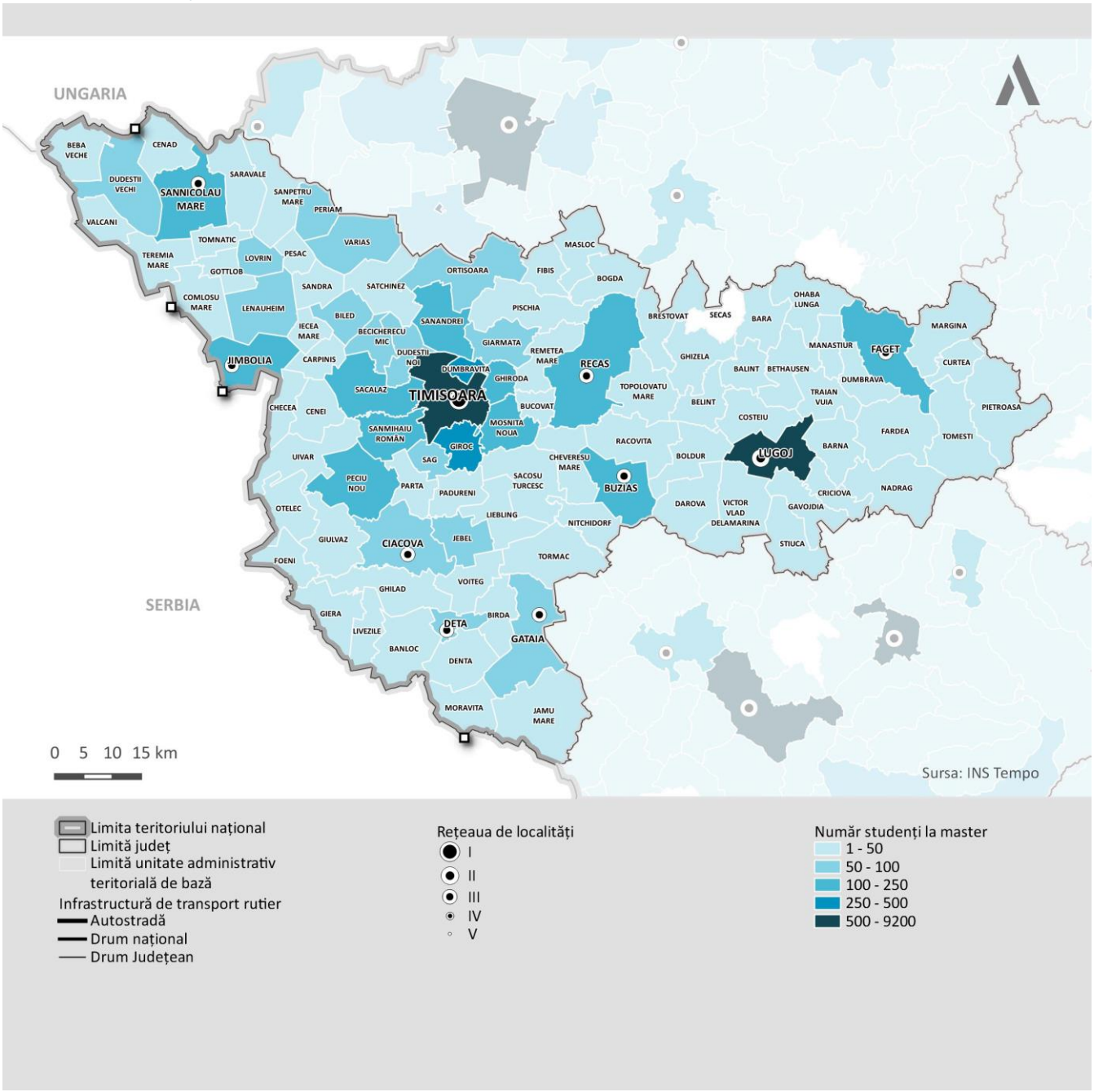
În cazul studiilor de master, la nivel județean erau înscriși de 3 ori mai puțini studenți, adică 8.400 de persoane la studiile de nivel master cu frecvență. Printre cele mai căutate ramuri științifice de aprofundare a cunoștințelor se numără din nou științele economice, ingineria și psihologia și științele educației. În top 10 ramuri științifice se regăseau la 1 ianuarie 2020 75% din numărul studenților de master (cu frecvență), în acest caz regăsindu-se și filologia și artele ca domenii de preferință.

TABEL 55. TOP RAMURI ȘTIINȚIFICE DUPĂ NUMĂRUL DE STUDENȚI ÎNSCRIȘI LA STUDIILE NIVEL MASTER ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2020

RAMURA ȘTIINȚIFICĂ (NIVEL MASTER)	NUMĂR STUDENȚI	PONDERE DIN TOTAL STUDENȚI LA STUDII CU FRECVENȚĂ (%)
Științe economice	1341	16,0
Ingineria resurselor vegetale și animale	1120	13,3
Inginerie mecanică, mecatronică, inginerie industrială și management	1104	13,1
Inginerie electrică, electronică și telecomunicații	641	7,6
Psihologie și științe comportamentale	406	4,8
Ingineria sistemelor, calculatoare și tehnologia informației	391	4,7
Informatică	388	4,6
Inginerie civilă	351	4,2
Filologie	289	3,4
Arte	273	3,3

Sursa: prelucrare după datele disponibile pe data.gov.ro

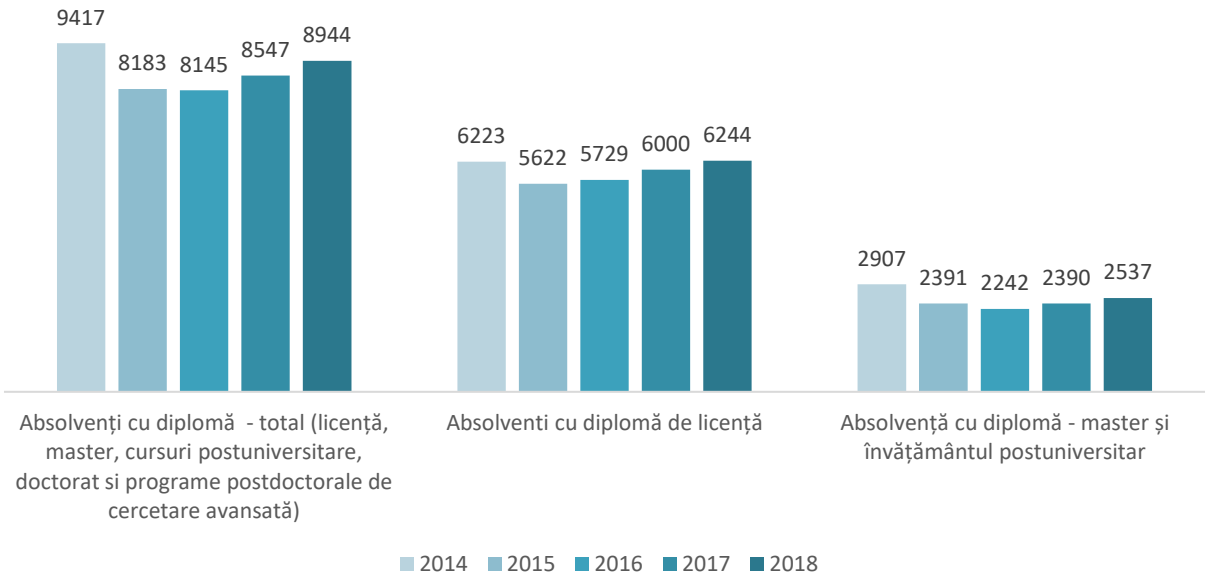
FIGURA 184. DISTRIBUȚIA DUPĂ DOMICILIU A STUDENȚILOR ÎNSCRIȘI LA UNIVERSITĂȚILE DIN TIMIȘ, NIVEL MASTER, 2020

Sursa: prelucrare după datele UEFISCDI

Conform datelor disponibile la Institutul Național de Statistică, deși numărul de studenți a crescut în ultimii ani în județul Timiș, în perioada 2013-2018 s-a înregistrat o scădere a numărului de persoane care obțin o diplomă în urma studiilor avansate. În cazul studiilor de licență, se observă o revenire în 2018 din acest punct de vedere, numărul de absolvenți cu diplomă fiind comparabil cu cel din 2014, însă la nivel master a fost înregistrată aceeași tendință negativă, în 2018 înregistrându-se 2.537 de absolvenți cu diplomă, față de 2.907 persoane cu aceeași calitate în 2014.

FIGURA 185. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ABSOLVENȚI CU DIPLOMĂ ÎN CADRUL UNIVERSITĂȚILOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2014-2018

Sursa: prelucrare după datele Tempo INS

7.1.5. FINANȚAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI

Finanțarea sistemului educațional preuniversitar se realizează în 3 moduri: prin finanțare de bază, finanțare complementară și finanțare suplimentară. „Statul asigură finanțarea de bază pentru antepreșcolarii, preșcolarii și elevii din învățământul de stat, pentru antepreșcolarii și preșcolarii din învățământul particular și cel confesional, acreditate, precum și pentru elevii din învățământul general obligatoriu particular și cel confesional, acreditate. De asemenea, statul asigură finanțarea de bază pentru învățământul profesional, liceal particular și cel confesional, acreditate, precum și, după caz, pentru beneficiarii cursurilor de pregătire pentru examenul național de bacalaureat. Finanțarea se face în baza și în limitele costului standard per elev, per preșcolar sau per antepreșcolar, după caz, după metodologia elaborată de Ministerul Educației Naționale.”[201] Astfel, finanțarea de bază provine de la bugetul de stat, prin bugetul stabilit de Ministerul Educației și Cercetării, care acoperă cheltuielile de personal, alături de bugetele locale pentru cheltuieli și servicii.

În schimb, cheltuielile de capital, sociale și altele asociate procesului educativ sunt asigurate strict prin alocări de la bugetele unităților administrativ teritoriale de care aparțin unitățile de învățământ. În același timp finanțarea suplimentară, oferită în funcție de performanțele înregistrate, la rândul său este compusă din sume fixe alocate de Ministerul Educației și alte alocări bugetare ale consiliilor locale și județene. Așadar, administrațiile publice locale și județene sunt nevoite să aloce cote părți din bugetul propriu în vederea asigurării unei bune desfășurări a procesului educativ, finanțarea complementară (prin bugetul local) presupunând acoperirea următoarelor categorii de cheltuieli [202]:

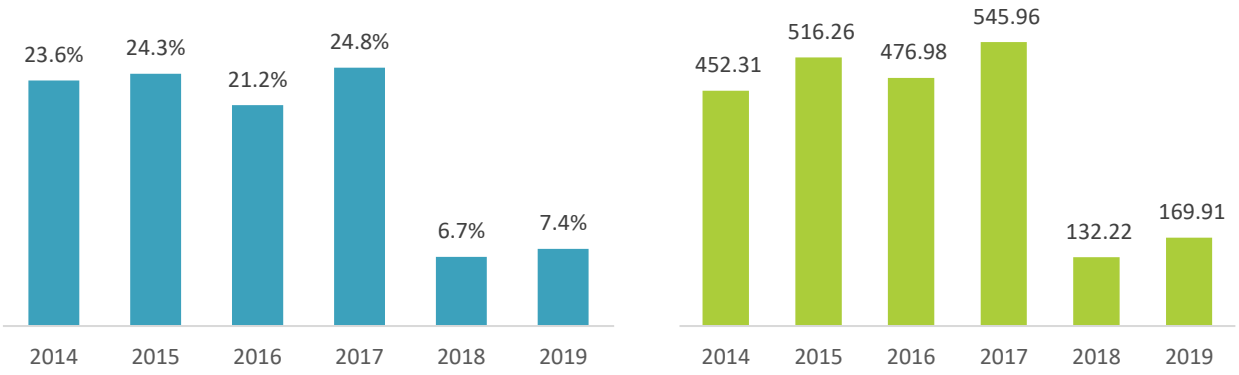
- investiții, reparații capitale, consolidări;
- subvenții pentru internate și cantine;
- cheltuieli pentru evaluarea periodică națională a elevilor;

[201] Articolul 101 (2) din Legea Educației Naționale
[202] Articolul 105 (2) din Legea Educației Naționale

- cheltuieli cu bursele elevilor.

Analizând situațiile privind execuția veniturilor și cheltuielilor anuale per UAT și la nivel județean, disponibile la Ministerul Lucrărilor Publice, Dezvoltării și Administrației, în județul Timiș se înregistrează o scădere a alocărilor din bugetele locale pentru învățământ începând cu anul 2018. Cea mai mare valoare alocată învățământului a fost înregistrată în anul 2017, de 545,96 milioane RON, adică 24,8% din totalul cheltuielilor la nivel de județ, însă începând cu anul 2018, balanța de venituri și cheltuieli la nivel de județ a fost negativă, iar sumele acordate au scăzut de 4 ori (în 2018), ajungând la o alocare din totalul cheltuielilor de 6,7%, și respectiv 7,4% în 2019.

FIGURA 186. EVOLUȚIA CHELTUIELILOR PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNT DIN BUGETELE LOCALE ȘI JUDEȚEAN CA VALOARE (DREAPTA, MIL. RON) ȘI CA PONDERE DIN TOTALUL CHELTUIELILOR (STANGA, %), JUDEȚUL TIMIȘ, 2014-2019

Sursa: baza de date a Ministerului Lucrărilor Publice, Dezvoltării și Administrației

Această evoluție negativă este una nefericită, în condițiile în care, conform Sintezei Raportului de audit al performanței privind finanțarea învățământului preuniversitar în perioada 2014-2016, realizat de Curtea de Conturi a României, se specifică faptul că ”finanțarea învățământului din România nu a atins cuantumul legal de minimum 6% din produsul intern brut în cei trei ani auditați, cu toate că a înregistrat o evoluție ascendentă”. În plus, conform datelor disponibile la Eurostat, în 2017 România se situa pe ultimul loc în Europa în ce privește ponderea cheltuielilor din PIB alocate pentru educație.

Din prisma investițiilor realizate la nivel județean, conform datelor primite de la administrațiile publice locale, în ultimii 6 ani au fost finalizate investiții în infrastructura de învățământ în valoare de aproximativ 14,02 milioane euro. De asemenea, există proiecte destinate rețelei de educație locale în diferite faze de execuție cu o valoare totală de aproximativ 52,44 de milioane euro, și în pregătire aproximativ 40 de proiecte, cu un necesar de 45,61 milioane euro, pe lângă cele noi, aproximate la 18,25 de milioane euro. Așadar, doar din datele disponibile la începutul anului 2021, administrațiile publice locale vor avea nevoie de fonduri (aproximativ 64 de milioane euro) în următorii ani, în cuantum asemănător cu investițiile realizate sau in curs de realizare (66,5 milioane euro).

7.1.6. NIVEL CALIFICARE/EDUCAȚIE

Din punct de vedere al dezvoltării cunoștințelor elevilor, la nivelul unităților de învățământ profesorii pot propune cursuri opționale, prin intermediul cărora să asigure o mai bună înțelegere a noțiunilor sau să aprofundeze cunoștințele acestora pe diferite teme specifice. În contextul industriei 4.0 și a progresului accelerat al instrumentelor IT, dezvoltarea competențelor digitale ale noilor generații este esențială în vederea creșterii nivelului de calificare și pregătire pentru inserția pe piața forței de muncă actuale.

Procesul de digitalizare reprezintă o oportunitate pentru populație în a crea sisteme de acces rapid la informații, noi metode de interacțiune și cunoaștere. În prezent, internetul se regăsește ca funcție sau resursă utilă în aspectele sociale ale vieții cotidiene, precum educația, sănătatea, obținerea unui loc de muncă sau participarea civică. Persoanele care nu dispun de mijloacele tehnologice sau abilitățile necesare pentru a utiliza astfel de

resurse sunt considerate în prezent defavorizate, însă în același timp, incluziunea digitală este importantă în măsura în care oferă indivizilor instrumentele necesare pentru a lua parte la aceste procese, alături de informații esențiale despre drepturile și oportunitățile pe care aceștia le au. Conform datelor Eurostat, în 2019 România se situa pe ultimul loc în topul țările europene din prisma nivelului de aptitudini digitale ale cetățenilor, 43% dintre românii cu vârste cuprinse între 16 și 74 de ani nedispunând de aptitudini digitale minime. În acest caz, se impune la nivel național alegerea unui set de măsuri care să vină în sprijinul dezvoltării competențelor digitale ale populației, iar un prim pas în acest sens îl reprezintă introducerea în programele școlare a unor cursuri specifice pe domeniul tehnologiei informațiilor și comunicațiilor.

În acest sens, la nivelul județului Timiș, în anul școlar 2020-2021 au existat 121 de cursuri propuse de către cadrele didactice pe tematica tehnologiei informațiilor și comunicațiilor sau în arii tematice conexe. De exemplu, separat față de orele prevăzute în planurile de învățământ pentru disciplina informatică, la nivelul instituțiilor de învățământ liceal au mai fost propuse alte 53 de cursuri de informatică, fie de nivel mediu, fie avansat, cumulând 73 de ore pe săptămână. De asemenea, regăsim și 7 cursuri opționale dedicate învățării metodelor de programare pentru clasele de gimnaziu, și 11 cursuri de robotică pentru același ciclu școlar. În plus, alte 5 cursuri opționale propun studiul metodelor de dezvoltare a paginilor web și bazelor de date, 2 elemente cheie pe care se bazează în prezent informația disponibilă online. Nu în ultimul rând, regăsim și 44 propuneri de cursuri de TIC sau conținut conex, o parte destinate și ciclului gimnazial, care au un rol bine definit în dezvoltarea abilităților digitale și a cunoștințelor despre componentele hardware și software ale unităților computaționale.

Separat de orele petrecute în unitățile de învățământ, la nivel județean elevii pot opta și pentru participarea de cursuri extrașcolare destinate deprinderii de competențe și aptitudini pe teme precum digitalizare, securitatea informației, aplicații mobile sau robotică. În sensul acesta se disting 16 astfel de cursuri, 7 dintre ele fiind susținute de Palatul Copiilor din Timișoara, unde sunt organizate mai multe cercuri științifice: aeromodele/rachetomodele, automatizări/calculatoare, electronică, electrotehnică și informatică (5 sunt organizate în municipiul Timișoara, iar alte 2 în Jimbolia și Lugoj).

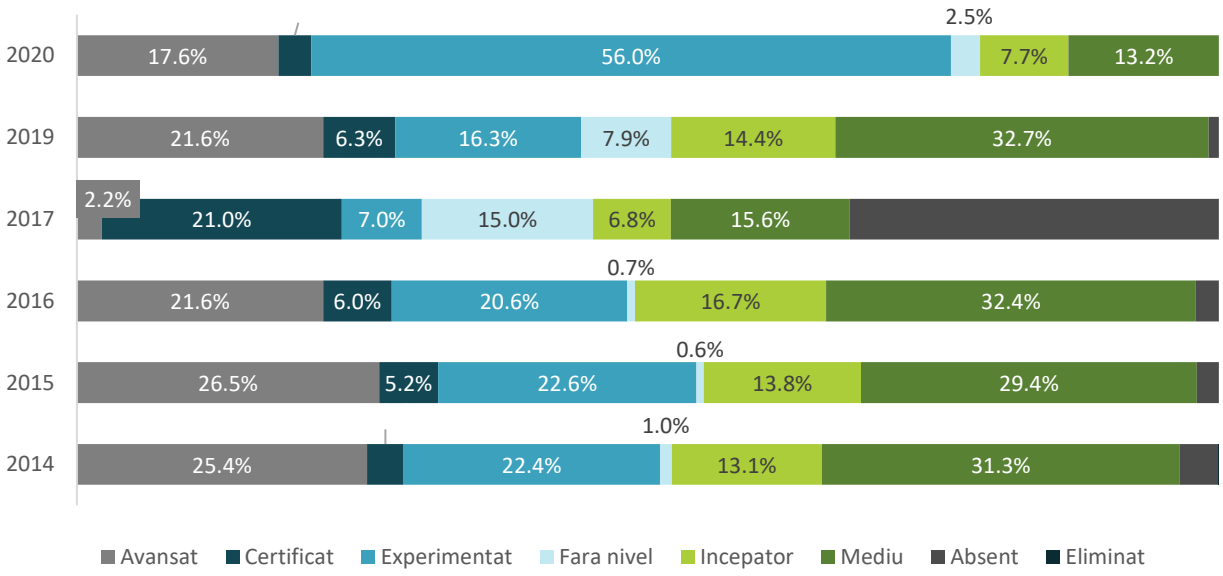
Deși toate aceste propuneri de cursuri sunt în număr destul de redus comparativ cu multitudinea materiilor cuprinse în planurile de învățământ, creșterea nivelului de participare a elevilor și diseminare a rezultatelor de pe urma acestora reprezintă un punct bun de pornire în vederea multiplicării orelor de educație digitală la nivel județean. Mai mult, faptul că astfel de cursuri sunt deja propuse de către cadrele didactice de informatică, matematică sau TIC, reprezintă un atu în contextul în care Ministerul Educației își propune să elaboreze și să îmbunătățească în următorii ani curriculum pentru dezvoltarea competențelor digitale, conform Strategiei de Digitalizare a Educației.

În afară de cursurile propuse pentru dezvoltarea de competențe digitale, în evidența ISJ se regăsesc și alte 13 cursuri opționale propuse pe teme de interes actual, precum educație financiară, reciclare sau știință și tehnologie. Din punct de vedere al actualității acestor arii tematici, numărul acestor cursuri este încă unul foarte scăzut, astfel că ar fi favorabilă diseminarea materialelor suport pentru ca accesul la astfel de conținuturi didactice să fie crescut.

Din perspectiva rezultatelor măsurabile la nivelul populației tinere, cele mai la îndemână seturi de date sunt rezultatele la probele de competențe digitale din cadrul examenului național de bacalaureat. În acest sens, statistica nivelurilor de calificare obținute de către elevii din Timiș la această probă relevă faptul că există interes și din partea elevilor în a învăța și deprinde noi abilități de utilizare a resurselor digitale, însă nu în toate cazurile informația este asimilată corespunzător. Din dinamica anilor 2014-2020 putem vedea clar că cel puțin o treime dintre elevii ce susțin examenul de bacalaureat dețin un nivel ridicat de cunoștințe pe această temă, iar o parte dintre aceștia au preferat să își obțină pe parcurs și o certificare a competențelor (de exemplu testele ECDL).

În schimb, observăm că există și o altă treime a populației în vârstă de muncă ce se situează la un nivel scăzut sau mediu din perspectiva cunoștințelor digitale.

FIGURA 187. STATISTICA REZULTATELOR LA PROBA DE COMPETENȚE DIGITALE DIN CADRUL BACALAUREATULUI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2014-2020

Sursa: Prelucrare după datele disponibile pe data.gov.ro

În afară de competențele digitale necesare în prezent pentru înțelegerea și utilizarea corespunzătoare a resurselor informatice, la nivel european se pune accentul pe educația STEM (știință-tehnologie-inginerie-matematică). Cunoștințele și abilitățile legate de știință, tehnologie, inginerie și matematică sunt cruciale pentru a răspunde provocărilor cu care Europa se confruntă ca societate. Evoluțiile din aceste domenii stau la baza progreselor în cercetarea științifică în toate disciplinele și stimulează inovarea și crearea de locuri de muncă. Din 2003 până în 2013, numărul persoanelor care au ocupații ce implică abilități și cunoștințe STEM a crescut cu 12%, de trei ori mai rapid decât numărul total de locuri de muncă din Uniunea Europeană. Ocupațiile din aceste domenii reprezentau la nivelul anului 2014 7% din toate locurile de muncă și se anticipează că cererea de competențe legate de aceste discipline va crește continuu. Coaliția EU STEM – lansată în octombrie 2015 – contribuie la dezvoltarea și implementarea strategiilor naționale de promovare a acestor discipline la nivel european.

În context național, interesul elevilor pentru educația STEM se poate deduce în funcție de performanțele școlare ale acestora în cadrul materiilor specifice STEM. Ca evaluare standardizată a competențelor specifice STEM, examenul de bacalaureat impune, în funcție de profilul studiilor, o probă de matematică și o probă la alegere, unde absolvenții pot alege testarea cunoștințelor de științe exacte (fizică, chimie, biologie, informatică). În județul Timiș, conform rezultatelor primei sesiuni de bacalaureat din 2020, 34,3% dintre elevi nu au reușit să obțină nota 5 în cadrul probei de matematică, care presupune competențe de bază, utile și în studiul științelor. Observăm că ponderea elevilor foarte buni, cu note peste 9, este destul de scăzută, de doar 12,8%, aceștia reprezentând resursa umană cea mai competentă în a urma studii de aprofundare a domeniilor STEM. În cazul materiilor de fizică, chimie și biologie, situația este asemănătoare, ponderea celor care nu reușesc să obțină nota 5 fiind cuprinsă între 25% și 30% în funcție de materia selectată. În schimb, din perspectiva distribuției notelor, în 2020, 679 de elevi au obținut cel puțin nota 9, valoare mai mare decât în cazul probei de matematică (530 de elevi), iar în intervalul de note 8-10 s-au încadrat cel puțin o treime dintre cei prezenți la examen la fiecare din cele 3 materii. Nu în ultimul rând, dintre elevii ce au ales să susțină proba la informatică, unde programa presupune și cunoștințe de programare, 94,6% au obținut cel puțin nota 5, peste jumătate din rezultate fiind bune și foarte bune (cel puțin nota 8).

TABEL 56. STATISTICA REZULTATELOR LA EXAMENUL DE BACALAUREAT PENTRU MATERIILE STEM ÎN 2020, JUDEȚUL TIMIȘ

NOTA	MATEMATICĂ	FIZICĂ	CHIMIE	BIOLOGIE	INFORMATICĂ
1-1,99	16,1%	9,5%	4,2%	6,5%	0,0%
2-2,99	7,3%	6,3%	2,1%	10,0%	1,0%
3-3,99	7,0%	2,1%	10,4%	8,2%	2,5%
4-4,99	3,8%	4,2%	12,5%	4,1%	1,9%
5-5,99	18,1%	25,3%	10,4%	12,5%	7,3%
6-6,99	11,1%	7,4%	8,3%	10,3%	13,7%
7-7,99	11,4%	7,4%	4,2%	9,9%	16,8%
8-8,99	12,4%	10,5%	10,4%	10,5%	25,1%
9-9,99	11,3%	20,0%	33,3%	21,0%	30,8%
10	1,5%	7,4%	4,2%	6,9%	1,0%
Elevi prezenți per materie	3240	95	48	1916	315

Sursa: Prelucrare după datele disponibile pe data.gov.ro

Este totuși de remarcat preferința absolvenților de liceu pentru examenul de biologie (aproape 60%), în detrimentul materiilor de chimie, fizică și informatică, unde într-adevăr conținutul lecțiilor nu presupune la fel de mult studierea unor elemente vizibile în clasă, materiale, ci un grad mai ridicat de abstractizare a noțiunilor teoretice. Cel mai bun exemplu este ponderea înregistrată în cazul probei de chimie, sub 2% dintre cei care au susținut examen la matematică alegând această disciplină ca a treia probă. În plus, este clar că această materie este aleasă conform nivelului de înțelegere a noțiunilor, aproape jumătate dintre elevi obținând cel puțin nota 8.

7.2. SERVICIILE DE SĂNĂTATE

În contextul actual în care sectorul sanitar a dovedit încă o dată faptul că este esențial pentru buna funcționare a unei comunități, precum și pentru asigurarea unei capacități sporite de reziliență și răspunsuri la riscuri, este necesar ca serviciile de sănătate să fie cât mai dezvoltate, inclusiv pe baza utilizării tehnologiilor moderne, inteligente, care să permită asigurarea unei îngrijiri cât mai eficiente pentru pacienți și să contribuie la prevenirea bolilor grave. Astfel, este important ca întreg sistemul sanitar să funcționeze pe baza unor soluții integrate (acces la infrastructura sanitară, nivel de dotare cu echipamente performante, personal medical specializat, soluții inteligente, soluții tehnice inovatoare, analize de date, computerizare în cloud a ideilor inovatoare despre co-managementul pacienților, monitorizarea sănătății acestora, respectiv prevenirea stilurilor de viață nesănătoase), scopul vizat pe termen lung fiind acela de a spori nivelul de calitate a vieții cetățenilor.

7.2.1. STAREA DE SĂNĂTATE A POPULAȚIEI

Starea de sănătate a populației este evaluată printr-o serie de indicatori specifici, aceștia referindu-se la morbiditate – incidență și prevalență, dar și la procese demografice. În continuare vor fi prezentate cele mai importante concluzii și tendințe observate la nivelul județului Timiș.

În cadrul Raportului Național privind Starea de Sănătate a Populației în anul 2019 sunt identificate următoarele situații specifice pentru județul Timiș [203]:

- Este printre județele cu cea mai mare speranță de viață (76,91 de ani);
- Este printre județele cu cele mai multe întreruperi de sarcină (1.993);
- Este printre județele cu cele mai mici rate ale mortalității prin boli ale aparatului circulator (494,6‰oo);
- Este printre județele cu cele mai mari creșteri privind rata mortalității prin bolile aparatului circulator (22,8‰oo);
- Este printre județele unde anii de viață pierduți au crescut prin decese cauzate de bolile aparatului circulator;
- Este printre județele cu cele mai mari valori ale numărului de ani de viață pierduți prin decese cauzate de tumori maligne;
- Este printre județele care au înregistrat valori în creștere ale anilor de viață pierduți prin decese cauzate de bolile aparatului respirator;
- Este printre județele cu cele mai mici rate ale mortalității prin boli ale aparatului digestiv (47,2‰oo);
- Este printre județele cu cele mai mari rate ale morbidității spitalizate din perspectiva cazurilor de boli ischemice ale inimii (539,7‰oo);
- Este printre județele cu cele mai mari creșteri ale ratei morbidității spitalizate din perspectiva cazurilor de boli ischemice ale inimii (61,8‰oo);
- Este printre județele cu cele mai mici valori ale deceselor prin boli ischemice ale inimii (140,7‰oo);
- Este printre județele cu cele mai mici rate ale morbidității spitalizate prin boli cerebro-vasculare (229,8‰oo);
- Este județul cu cea mai mică rată a mortalității prin boli cerebro-vasculare (84‰oo);

[203] https://insp.gov.ro/sites/cnepss/wp-content/uploads/2020/12/Raport-Starea-de-Sanatate-2019.pdf

- Este printre județele cu cele mai mari valori înregistrate ale ratei morbidității prin diabet zaharat (505,7‰oo);
- Este printre județele cu cele mai mari scăderi ale ratei morbidității spitalizate prin diabet zaharat (46,3‰oo);
- Este printre județele cu cele mai mari rate ale morbidității asociate cazurilor de cancer (1.455,9‰oo);
- Este printre județele cele mai mari scăderi ale ratei morbidității spitalizate prin cancer la sân la femei (67,5‰oo);
- Este printre județele cu cele mai mici rate ale prevalenței în ceea ce privește cazurile de cancer de prostată (184,1‰oo);
- Este printre județele cu cele mai mari scăderi ale ratei morbidității spitalizate prin cancer de prostată (49,4‰oo);
- Este printre județele cu cele mai mici rate ale mortalității prin decese asociate cancerului de prostată (16,2‰oo);
- Este printre județele cu cele mai mari rate ale mortalității prin cancer pulmonar (57,4‰oo);
- Este printre județele cu cele mai mici rate ale morbidității spitalizate prin BPOC (204,8‰oo);
- Este printre județele cu cele mai mari rate ale mortalității prin astm (3‰oo);
- Este printre județele cu cele mai mari rate de examinare CT înregistrate (2.721,5‰oo);
- Este printre județele cu cele mai mari rate de examinare RMN înregistrate (649,3‰oo);
- Este printre județele cu cele mai multe angioplastii efectuate;
- Este printre județșele cu cele mai multe bypass-uri efectuate în sistem public.

În același timp, raportul de activitate al DSP pentru anul 2019 prezintă o serie de aspecte referitoare la morbiditatea din județul Timiș, după cum urmează:

- Prevalența infecției cu HIV/SIDA este în creștere, de la 114 adulți în anul 2017 la 123 în anul 2019 (1,6 cazuri la 10.000 de locuitori);
- TBC – pe teritoriul județului există în evidență 354 de bolnavi (4,7 cazuri la 10.000 de locuitori);
- Tumori (cancer) – au apărut 1.877 de cazuri noi (24,8 cazuri la 10.000 de locuitori) – 61,7% în mediul urban și 30,3% în mediul rural;
- Diabetul zaharat constituie o cauza de morbiditate care a înregistrat o creștere permanentă în ultimii ani la nivel național (1.177 de cazuri noi – 15,6 cazuri la 10.000 de locuitori);
- Numărul persoanelor cu boli psihice este în creștere, astfel că au apărut în anul 2019 716 de cazuri noi (9,5 cazuri la 10.000 de locuitori) – 52,6 în mediul urban și 47,4 în mediul rural;
- Morbiditatea spitalicească este urmărită prin numărul de bolnavi externați, în anul 2019 fiind de 121.215 (16% din populația totală).

Având în vedere situațiile specifice menționate anterior care fac referire la nivelul de morbiditate sporit din județul Timiș, se remarcă faptul că este necesară o atenție deosebită pentru a se lua măsuri în vederea reducerii acesteia. În acest sens, serviciile de medicină primară ocupă un loc aparte în ceea ce privește sprijinul în acest demers, acesta fiind (conform OMS) cele mai eficiente și cost-eficiente modalități de atingere a UHC – Universal

Health Coverage, la nivel mondial [204]. Aceste servicii de medicină primară reprezintă de fapt o abordare a sănătății și bunăstării centrată pe nevoile și circumstanțele de viața ale indivizilor, familiilor și comunităților, adresând într-un mod cuprinzător și inter-relaționat sănătatea fizică, mintală, socială, precum și bunăstarea. Astfel, cuprinde trei componente, și anume:

- Asigurarea accesului tuturor persoanelor la servicii de promovare, prevenție, protecție, curative, de recuperare și paliative pe tot parcursul vieții, prioritizând funcțiile cheie ale sistemului de sănătate adresate indivizilor și familiilor ca parte centrală a unor servicii integrate, livrate la toate nivelurile de asistență medicală (primară, secundară și terțiară);
- Adresarea sistematică a determinanților sănătății (inclusiv cei sociali, economic, de mediu, precum și caracteristicile individuale-genetice și comportamentale) prin politici publice informate de dovezi și prin acțiuni multi-sectoriale;
- Stimularea și sprijinirea indivizilor, a familiilor și a comunităților pentru a-și optimiza propria sănătate, prin implicarea în politicile de promovare și protecție a sănătății și bunăstării, dezvoltarea comună (împreună cu autoritățile) a serviciilor sociale și prin asumarea rolurilor de auto-îngrijire și îngrijire a altor membrii ai comunității [205].

7.2.2. INFRASTRUCTURA DE SĂNĂTATE ȘI SERVICIILE MEDICALE

Infrastructura medicală din județul Timiș este reprezentată de 16 unități sanitare publice cu rol de deservire județeană, dintre care 6 aparțin de Ministerul Sănătății, 2 de ministere cu rețea sanitară proprie, iar celelalte 8 de alte instituții publice locale.

Spitalele din subordinea Ministerului Sănătății sunt următoarele:

SPITALUL CLINIC JUDEȚEAN DE URGENȚĂ „PIUS BRÎNZEU" TIMIȘOARA | Fiind cel mai important spital de la nivelul județului Timiș, acesta prezintă cea mai mare capacitate din perspectiva numărului de paturi (1.174 [206]) și a serviciilor oferite. Astfel, în cadrul spitalului există un laborator clinic de analize medicale și asigură servicii de ambulator integrat. Totodată, beneficiază de o multitudine de secții în cadrul clinicilor universitare, diferitor compartimente, clinici specializate, nuclee de cercetare, care asigură facilități pe mai multe tipuri de servicii. Aceste servicii sunt prezentate în continuare: anestezie și terapie intensivă, cardiologie, chirurgie generală, chirurgie vasculară, diabet, nutriție și boli metabolice, gastroenterologie și hepatologie, nefrologie, neurochirurgie, neurologie, terapie intensivă coronarieni, urologie, endocrinologie, medicină internă, hemodializă, bloc operator, imunologie de transplant (bancă de celule stem), anatomie patologică, computer tomograf, medicină nucleară, planning familial, radiologie și imagistică medicală, stomatologie, politraumatologie, ortopedie, RMN, boli genetice, imunofiziologie, laparoscopie/fertilizare, obstetrică-ginecologie, ORL, pediatrie, psihiatrie și unitate primiri urgențe. În ceea ce privește digitalizarea, spitalul se remarcă prin o serie de dotări atât hardware, cât și software care asigură posibilitatea de a îmbunătăți serviciile medicale atât la nivel de organizare, dar și la nivel de practică medicală. Există un sistem informatic integrat

[204] https://www.who.int/en/news-room/fact-sheets/detail/universal-health-coverage-(uhc)
[205] https://insp.gov.ro/sites/cnepss/wp-content/uploads/2019/04/2.-Analiza-de-Situatie-ZMS-2019_AcopUnivServPrev.pdf
[206] Raport de activitate DSP Timiș (2019)

Hospital Manager Suite [207], un sistem informatic integrat Hipocrate [208] și aplicații informatice pentru gestionarea salariilor, a fișelor de personal etc [209]. Mai mult, în cadrul Centrului de Diabet din Timișoara sunt acordate servicii de telemedicină care vin în sprijinul pacienților, oferind inclusiv în mod gratuit consultații prin video-conferință, call-center sau corespondență prin e-mail, adresându-se tuturor pacienților cu diabet din România [210].

INSTITUTUL DE BOLI CARDIOVASCULARE TIMIȘOARA | Această unitate sanitară publică asigură asistență medicală completă de cardiologie: cardiologie clinică, cardiologie intervențională și cateterism cardiac, supraveghere și tratament pacienți critici cardiaci, chirurgie cardiovasculară, anestezie terapie intensivă, recuperare și prevenție cardiovasculară, explorări funcționale electrofiziologice cardiovasculare, implant stimulatoare și defibrilatoare cardiace, explorări ne-invazive și ambulator de specialitate, deservind atât zona interjudețeană, cât și pacienți proveniți din celelalte zone din țară și străinătate. Institutul are atribuții inclusiv în învățământul superior medical și mediu sanitar, de cercetare științifică medicală și de îndrumare metodologica de specialitate [211].

SPITALUL DE PSIHIATRIE ȘI MĂSURI DE SIGURANȚĂ JEBEL | Acest spital asigură servicii după cum urmează: consultații, tratament și îngrijire în specialitatea psihiatrie, testare psihologică, psihoterapie individuală și de grup, ergoterapie, întocmirea documentației pentru obținerea certificatului de încadrare în grad de handicap și/sau pensiei de boală, consultații de medicină internă și electrocardiografie, consultații și tratamente stomatologice, examene de laborator, servicii sociale și de consultanță juridică. Pe lângă cele 6 secții cu specialitatea psihiatrie, există și un compartiment de toxicomanie.

SPITALUL DE PSIHIATRIE GĂTAIA | Acest spital se adresează pacienților atât din județul Timiș, cât și din zone limitrofe precum Caraș-Severin, Arad și Hunedoara. Serviciile pe care le asigură sunt următoarele: ergoterapie, psihologie, ambulatoriu integrat cu cabinet în specialitatea psihiatrie, medicină internă, asistență socială psihologică și kinetoterapie [212].

CENTRUL MEDICAL DE EVALUARE, TERAPIE, EDUCAȚIE MEDICALĂ SPECIFICĂ PENTRU COPII ȘI TINERI „CRISTIAN ȘERBAN" BUZIAȘ | Aceasta este o instituție unică în România prin profilul ei, fiind înființată inițial pentru copii și tineri cu diabet zaharat și hemofilie, ulterior asigurând inclusiv servicii ce vizează obezitatea, dislipidemiile, alte boli ale sângelui în afară de hemofilie, boli cronice, recuperarea fizică. De asemenea, pacienții pot beneficia în cadrul centrului și de evaluare și intervenție psihologică, și totodată se desfășoară activități științifice de perfecționare medicală [213].

SERVICIUL JUDEȚEAN DE AMBULANȚĂ TIMIȘ | Obiectivul principal fundamental al activității desfășurate este reprezentat de asistența medicală publică de urgență prespitalicească (inclusiv consultații medicale de urgență și transport sanitar neasistat)[214].

---

[207] Este o aplicație modulară care acoperă toate departamentele unui spital modern și permite controlul complet și administrarea individuală, într-un singur sistem, a pacienților, personalului, inventarului, resurselor, gestiunilor și tuturor celorlalte funcțiuni ale spitalului, respectiv furnizează în timp real reprezentanților spitalului informații exacte referitoare la starea pacienților, respectiv costurile asociate îngrijirii acestora (https://www.bursa.ro/info-world-implementeaza-in-spitalul-judetean-de-urgenta-suceava-sistemul-informatic-hospital-manager-suite-4216122)

[208] Acesta contribuie la integrarea și interconectarea tuturor activităților dintr-o instituție medicală, determinând o multitudine de beneficii precum gestiunea tuturor costurilor generate de pacient în spital, urmărirea traseului unui pacient de la internare până la externare, automatizarea prelucrării și transferului de date și imagini etc (http://rsc.showmineit.ro/ro/Hipocrate/)

[209] https://www.hosptm.ro/serviciul-informatica/

[210] https://telediabet.ro/

[211] http://www.cardiologie.ro/

[212] http://spitalgataia.ro/

[213] https://www.ccserban.ro/

[214] https://ambulantatimis.odoo.com/

SPITALUL MILITAR TIMIȘOARA | Scopul de bază al acestei unități sanitare îl reprezintă asigurarea asistenței medicale de specialitate pentru personalul militar, civil și membrii familiilor acestora, precum și pentru pensionarii militari și veteranii de război din județele Timiș, Arad, Bihor și Caraș-Severin, respectiv alt personal din afara sistemului național de apărare, ordine publică și siguranță națională. Astfel, pentru aceștia se asigură următoarele tipuri de servicii: ambulator, cardiologie, chirurgie generală, dermaventrologie, ginecologie, medicină internă, medicină de familie, medicina muncii, neurologie, ORL, oftalmologie, pneumologie, psihiatrie, medicină dentară, ortopedie și traumatologie, psihologie, chirurgie generală, ATI, laboratoare, CPIAAM, radiologie și imagistică, computer tomograf, primiri urgențe[215].

SPITALUL CF TIMIȘOARA | În cadrul spitalului se asigură servicii de medicină internă, oftalmologie, chirurgie generală, ORL, ATI, geriatrie-gerontologie, diabet zaharat, nutriție și boli metabolice, laborator de analize medicale, radiologie și imagistică medicală, bloc operator, anatomie patologică[216].

SPITALUL CLINIC MUNICIPAL DE URGENȚĂ TIMIȘOARA | Alături de Spitalul Clinic Județean de Urgență „Pius Brânzeu", aceste două spitale sunt cele mai importante la nivelul județului, asigurând cele mai multe paturi pentru pacienți (1.018 [217]) și cele mai variate tipuri de servicii. În ceea ce privește serviciile oferite, se numără următoarele: radioterapie, hematologie de laborator și analize medicale, ASCAR (asistența cardiacilor), ATI, chirurgie generală, chirurgie oncologică, chirurgie oro-maxilo-facială, chirurgie toracică, dermaventrologie, medicină internă, oftalmologie, oncologie medicală, recuperare, medicină fizică și balneologie, neonatologie, ORL, obstetrică-ginecologie, gastroenterologie, geriatrie și gerontologie, medicina muncii, UPU, unitate de transfuzii, ambulatorii de specialitate, bloc operator, laboratoare de analize și de radiologie și imagistică medicală, de reproducere umană, anatomie patologică [218]. În cadrul Strategiei de Dezvoltare a spitalului pentru perioada 2017-2019, sunt prezentate problemele cu care acesta se confruntă, acestea fiind referitoare la: inexistența în unele secții a unor aparaturi și echipamente de ultimă generație, lipsa departamentului de fertilizare in vitro, imposibilitatea de monitorizare a tuturor activităților din cauza faptului că nu a fost realizat un sistem informatic unitar, necorelarea ICM și TCP cu cheltuielile efective realizate în spital, lipsa unor protocoale de practică medicală, suprasolicitarea personalului existent, subnormarea cu personal prin migrația către unități sanitare private și din străinătate sau prin îmbătrânirea și pensionarea personalului, lipsa unei politici coerente de formare profesională a personalului, clădiri care necesită lucrări de reabilitare, cheltuieli administrative mari, desfășurarea activității secțiilor cardiologie și obstetrică în clădiri retrocedate pentru care se achită chirii considerabile, respectiv insuficiența fondurilor alocate[219].

SPITALUL CLINIC DE URGENȚE PENTRU COPII „LOUIS ȚURCANU" TIMIȘOARA | Acesta este o unitate sanitară publică pentru copii, în cadrul căreia sunt asigurate următoarele tipuri de servicii: ATI, pediatrie, (inclusiv recuperare nutrițională), chirurgie pediatrică, ortopedie pediatrică, unitate transfuzii sanguine, neonatologie prematuri, psihiatrie pediatrică, neurologie pediatrică, pneumologie, UPU, bloc operator, sterilizare, compartiment de transplant medular, centru de sănătate mintală, laboratoare, ambulator integrat, centru de endocrinologie și diabetologie pediatrică, centru regional de genetică medicală[220].

SPITALUL CLINIC DE BOLI INFECȚIOASE ȘI PNEUMOFTIZIOLOGIE „VICTOR BABEȘ" TIMIȘOARA | Acesta este unul dintre cele mai importante spitale din regiune cu acest profil, având 2 mari secții: de boli infecțioase și de pneumologie, cu mai multe compartimente precum TIBI, ATI, chirurgie toracică, endoscopie bronșică, recuperare medicală respiratorie, prevenție/control pentru infecții nosocomiale, asistență psiho-socială, dispensar TBC, ambulatoriu integrat, laboratoare [221].

---

[215] http://www.smutm.ro/
[216] https://www.spitalcftm.ro/
[217] Raport de activitate DSP Timiș (2019)
[218] https://www.spitalul-municipal-timisoara.ro/
[219] https://www.spitalul-municipal-timisoara.ro/public/data_files/content/plan-management/strategie-dezvoltare-2017-2020.pdf
[220] https://www.spital-copii-timisoara.info/
[221] https://www.vbabestm.ro/#

SPITALUL MUNICIPAL „DR. TEODOR ANDREI" LUGOJ | În cadrul municipiului Lugoj există un singur spital public, acesta asigurând servicii de sănătate atât pentru populația municipiului, cât și pentru persoane din localități limitrofe. Serviciile oferite sunt următoarele: ATI, chirurgie generală, medicină internă, obstetrică-ginecologie, pneumologie, psihiatrie, boli infecțioase, diabet zaharat, nutriție și boli metabolice, îngrijiri paleative, neonatologie, neurologie, pediatrie, primiri urgențe, urologie, laboratoare, ambulator de specialitate și compartiment de primiri urgențe[222].

SPITALUL ORĂȘENESC DETA | Fiind singurul spital general public din zona de sud-vest a județului Timiș, acest spital asigură servicii medicale atât pentru locuitorii orașelor Ciacova și Gătaia, unde nu există spitale, cât și pentru comunele din proximitate. Serviciile oferite de acesta sunt următoarele: cameră de gardă, medicină internă, chirurgie, pediatrie, ginecologie, neonatologie, ATI, boli cronice, ginecologie, planning familial, pneumoftiziologie, laboratoare de analize, investigații imagistice, explorări funcționale [223].

SPITALUL „DR. KARL DIEL" JIMBOLIA | În cadrul spitalului se asigură servicii de chirurgie generală, ortopedie și traumatologie, urologie, ATI, boli cronice, pneumologie, pneumoftiziologie, medicină internă, neurologie, cardiologie, recuperare, medicină fizică și balneologie, obstetrică-ginecologie, nou născuți, ambulatoriu integrat[224].

SPITALUL ORĂȘENESC SÂNNICOLAU MARE | Acest spital asigură servicii medicale după cum urmează: chirurgie generală, obstetrică-ginecologie, medicină internă, pediatrie, neonatologie, ATI, ORL, laboratoare de analize, ambulator integrat, dispensar TBC[225].

SPITALUL ORĂȘENESC FĂGET | Serviciile medicale oferite de acest spital public sunt următoarele: chirurgie generală, obstetrică-ginecologie, neonatalogie, pediatrie, boli infecțioase, pneumoftiziologie, ATI, radiologie și imagistică medicală, laboratoare de analize, cameră de gardă, ambulatoriu, ortopedie-traumatologie, dispensar T.B.C.[226]

Se remarcă faptul că, la nivelul întregului județ, gama cea mai variată de servicii medicale asigurate în sistem public se concentrează în municipiul Timișoara. În contextul zonei de cooperare transfrontalieră România-Serbia (care cuprinde județele Timiș, Caraș-Severin și Mehedinți din România, respectiv districtele Severno-Banatski, Srednje-Banatski, Juzno-Banatski, Branicevski, Podunavski și Borski din Serbia), acest municipiu asigură servicii medicale de aproximativ două ori mai multe față de celelalte zone din cadrul ariei eligibile [227]. Pe de altă parte, în ceea ce privește zona de cooperare transfrontalieră România-Ungaria (care cuprinde județele Timiș, Arad, Satu Mare și Bihor, respectiv județele Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Békés, Csongrád, calitatea serviciilor medicale oferite în zona României este mult mai redusă față de situația din Ungaria, ceea ce contribuie la o migrație a forței de muncă în domeniul medical [228].

În ceea ce privește celelalte așezări urbane din județ în afara municipiului reședință, pe lângă municipiului Lugoj și orașele Deta, Jimbolia, Sânnicolau Mare și Făget, celelalte 4 orașe (Buziaș, Recaș, Ciacova și Gătaia) nu beneficiază de spitale generale publice (deși conform Legii nr. 351/2001, aceasta este una dintre dotările de bază care ar trebui să existe în cadrul unui oraș).

Din perspectiva digitalizării, din nou municipiul Timișoara este fruntaș în ceea ce privește primii pași realizați în direcția eSănătății (există servicii digitale asigurate în cadrul Spitalului Clinic Județean de Urgență „Pius Brânzeu" Timișoara, după cum este amintit anterior). De astfel de servicii (îndeosebi telemedicina) pot beneficia toți locuitorii județului Timiș. Chiar dacă telemedicina nu reprezintă o înlocuire totală a actului medical, ci doar reprezintă o soluție smart care contribuie la optimizarea timpului de intervenție, populația din județ poate

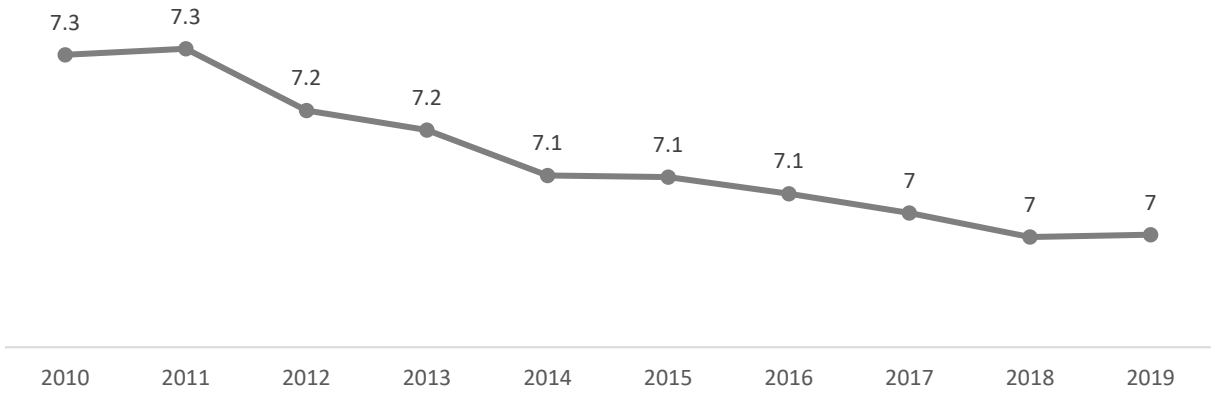
[222] https://www.smlugoj.ro/
[223] https://www.spitaldeta.ro/dotarile-spitalului
[224] http://www.spitaluljimbolia.ro/index.html
[225] https://www.spsnm.ro/
[226] http://www.spitalfaget.ro/#/
[227] Anexa I - INTERREG IPA CBC Romania – Serbia Programme, 2017
[228] Interreg V-A România-Ungaria 2014-2020

beneficia de avantajul apropierii de municipiul Timișoara, care se află la distanță de maxim 1 ora și jumătate de cea mai îndepărtată așezare de pe teritoriul județului (din zona de est).

În același timp, serviciile medicale private nu contribuie foarte mult la completarea celor din sistemul public. În afara municipiului Timișoara, unde sistemul privat de dotări și servicii este cel mai dezvoltat, și municipiul Lugoj într-o măsură mult mai mică [229], în cadrul celorlalte orașe nu există clinici/centre care să compenseze oferta serviciilor oferite în sectorul public (se regăsesc preponderent laboratoare de analize medicale, respectiv centre de imagistică).

Din punct de vedere al gradului de dotare, conform bazei de date INS Tempo, la nivelul anului 2019, în județul Timiș se găseau 7 paturi în spitalele publice la 1.000 de locuitori. Această valoare este în ușoară scădere față de anul 2010 (când era 7,3), în intervalul 2010-2019 remarcându-se de altfel o scădere constantă a valorii. Cu toate acestea, valoarea este considerabil mai mare față de cele înregistrate la nivel regional (6,1) și național (5,6).

FIGURA 188. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE PATURI ÎN SPITALELE PUBLICE LA 1.000 DE LOCUITORI, 2010-2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Numărul de paturi defalcat pe unitățile sanitare publice din județul Timiș se prezintă astfel:

- Spitalul Clinic Județean de Urgență „Pius Brînzeu” Timișoara - 1.174 de paturi;
- Institutul de Boli Cardiovasculare Timișoara - 166 de paturi;
- Spitalul de Psihiatrie și Măsuri de Siguranță Jebel - 460 de paturi;
- Spitalul de Psihiatrie Gătaia - 445 de paturi;
- Centrul Medical de Evaluare, Terapie, Educație Medicală Specifică și Recuperare pentru Copii și Tineri „Cristian Șerban” Buziaș - 50 de paturi;
- Spitalul Militar Timișoara - 175 de paturi;
- Spitalul CF Timișoara - 212 de paturi;
- Spitalul Clinic Municipal de Urgență Timișoara - 1.018 de paturi;
- Spitalul Clinic de Urgență pentru Copii „Louis Țurcanu” Timișoara – 501 de paturi;
- Spitalul Clinic de Boli infecțioase și Pneumoftiziologie „Victor Babeș” Timișoara – 295 de paturi;
- Spitalul Municipal „Dr. Teodor Andrei” Lugoj - 368 de paturi;

[229] Unitățile sanitare cele mai importante sunt Policlinica Lugoj (prin clinica Regina Maria), care asigură servicii de obstetrică-ginecologie, ORL, dermatologie, endocrinologie, urologie, alergologie, medicina muncii, și Centrul Medical MedLife Lugoj (prin clinica MedLife), care asigură servicii de dermatovenerologie, ecografie, ginecologie, medicină generală, medicină internă, ORL

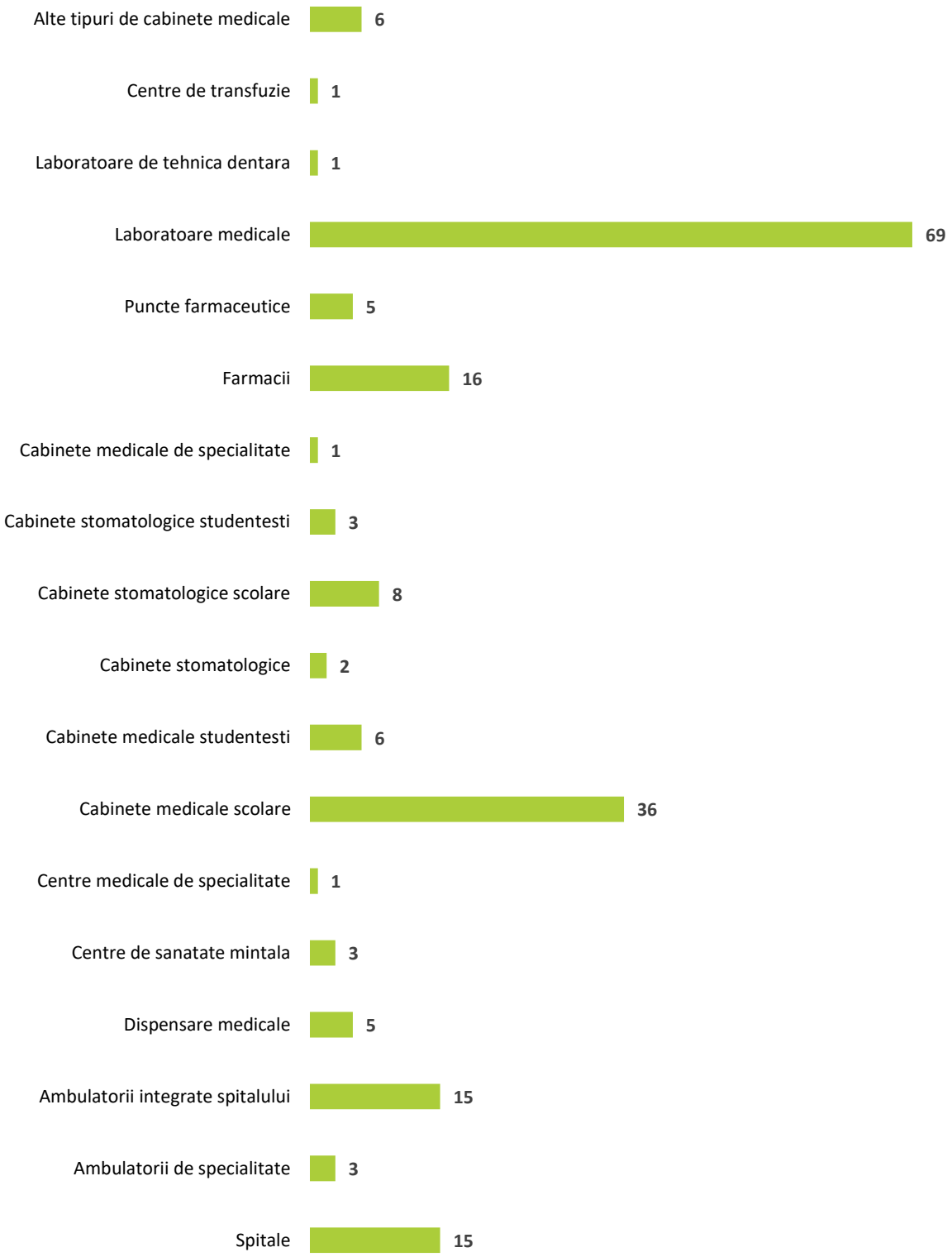
- Spitalul Orășenesc Deta – 63 de paturi;
- Spitalul „Dr. Karl Diel” Jimbolia - 125 de paturi;
- Spitalul Orășenesc Sânnicolau Mare - 135 de paturi;
- Spitalul Orășenesc Făget - 115 de paturi [230].

În plus față de spitale, în cadrul județului Timiș mai există dotări medicale de deservire locală, după cum se poate în vederea în figura următoare. În anul 2011 a avut loc un proces accentuat de privatizare a cabinetelor unora dintre categoriile prezentate (cabinete medicale de familie, cabinete stomatologice etc), astfel că în anul 2019 se observă faptul că majoritatea populației este deservită de unități private, ceea ce atrage atenția asupra unor provocări cum ar fi limitarea responsabilității și capacității de intervenție a administrației publice în ceea ce privește calitatea serviciilor medicale oferite, respectiv majorarea costurilor serviciilor medicale.

La nivelul anului 2019 se remarcă faptul că nu mai există niciun cabinet medical de familie în sistemul public, toate cele 480 fiind în mediul privat (această categorie de unități sanitare se regăsește în aproape toate UAT-urile, existând cel puțin unul în fiecare, cu excepția a 4 comune: Bara, Beba Veche, Secaș și Otelec). În ceea ce privește mediul rural, cu excepția cabinetelor medicale familiale, a cabinetelor stomatologice și a farmaciilor, care se regăsesc în majoritatea comunelor, pentru celelalte tipuri de servicii populație este nevoită să se deplaseze în așezările urbane.

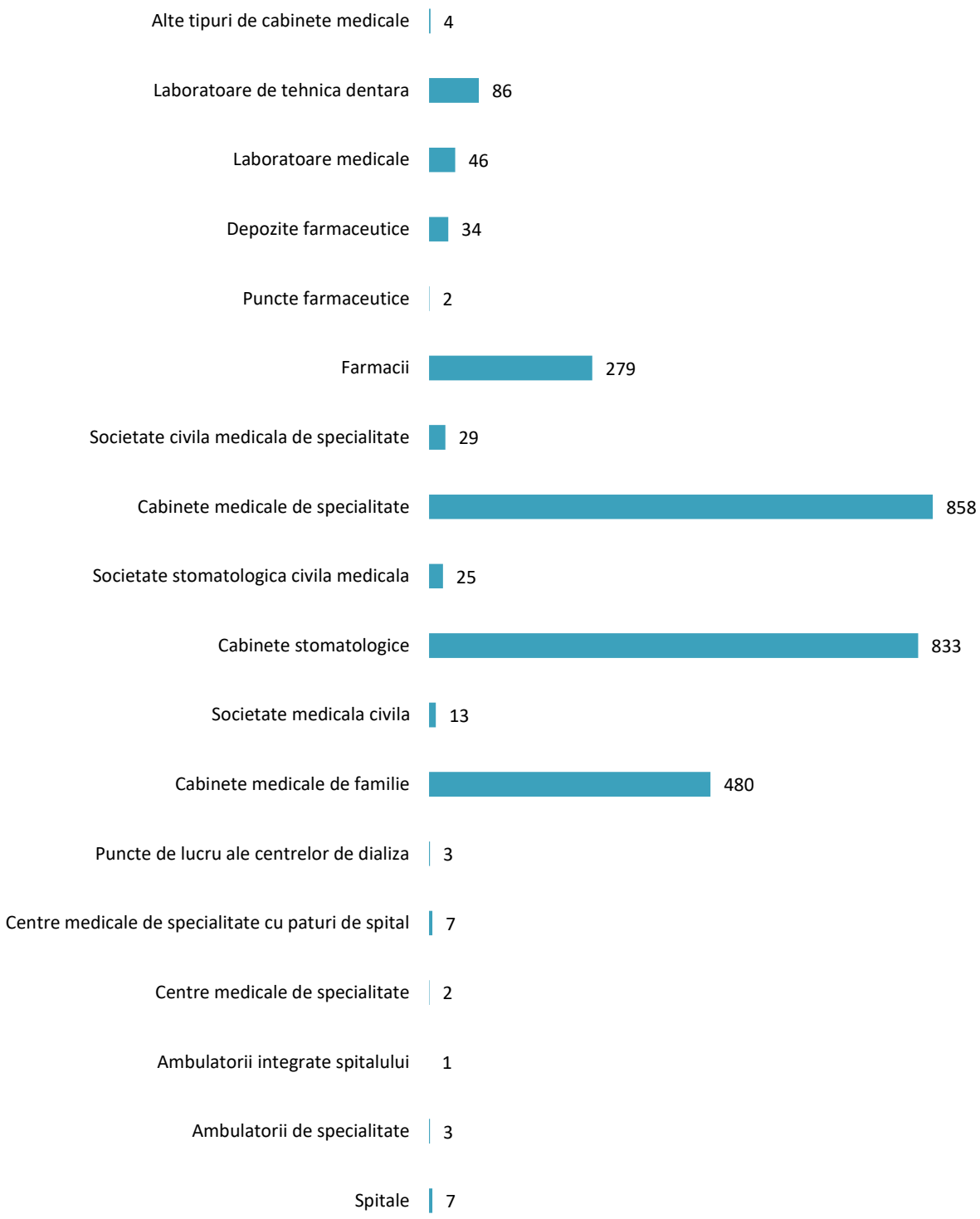
[230] Conform Raport de activitate DSP 2019

FIGURA 189. DISTRIBUȚIA STRUCTURILOR DE SERVICII MEDICALE PUBLICE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ, 2019

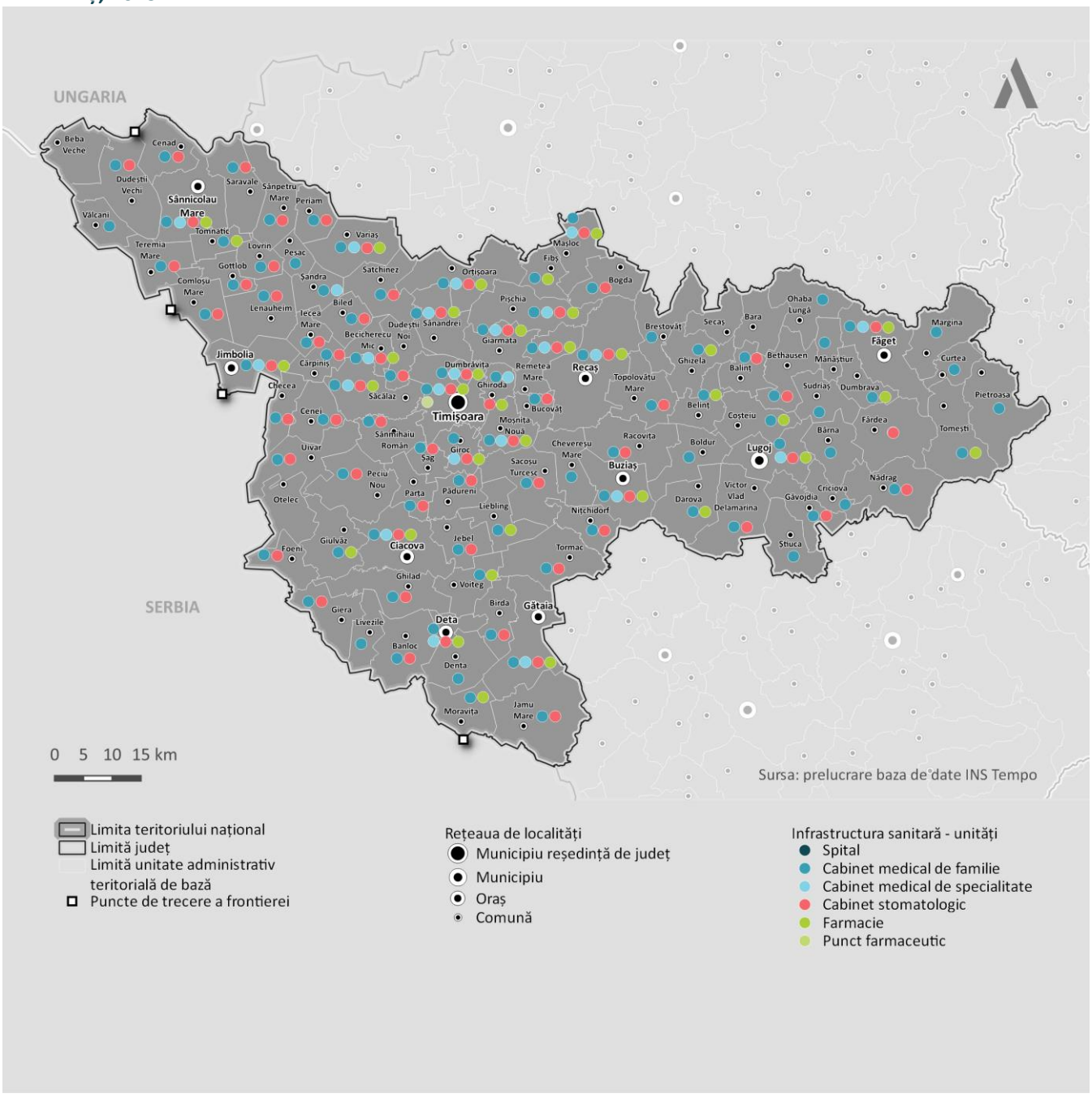
Sursa: Baza de date INS TEMPO

FIGURA 190. DISTRIBUȚIA STRUCTURILOR DE SERVICII MEDICALE PRIVATE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ, 2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

FIGURA 191. DISTRIBUȚIA PRINCIPALELOR STRUCTURI DE SERVICII MEDICALE PE TERITORIUL JUDEȚULUI TIMIȘ, 2019

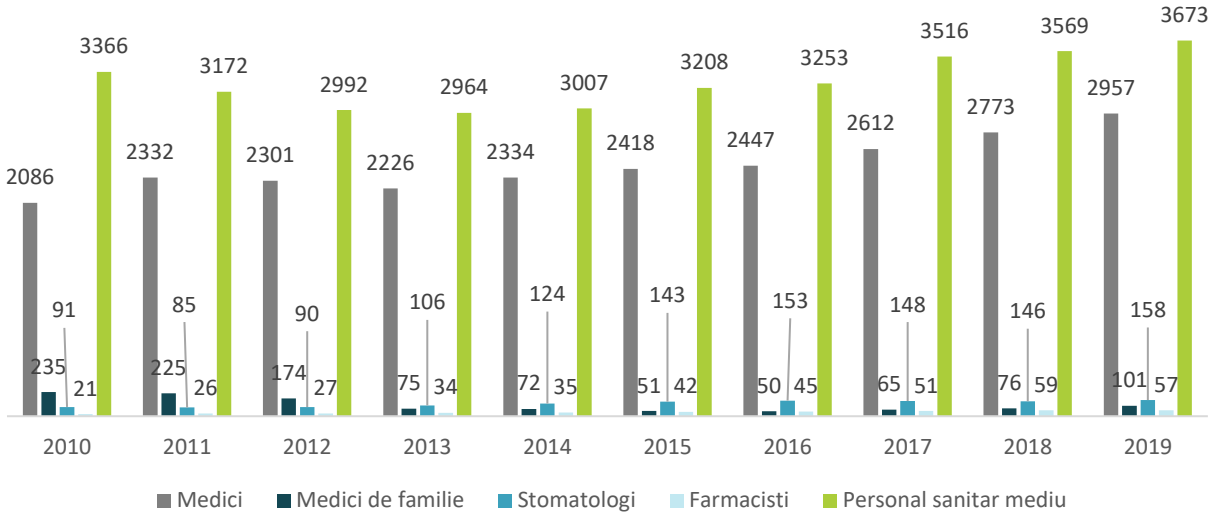

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În anul 2019 existau în județul Timiș 6.946 (50,9% din total) de cadre medico-sanitare în sistemul public, respectiv 6.692 în sistemul privat (49,1% din total). Din totalul lor, categoria cu cele mai multe cadre este cea a personalului sanitar mediu (47,5%), urmată de cea a medicilor (34,5%).

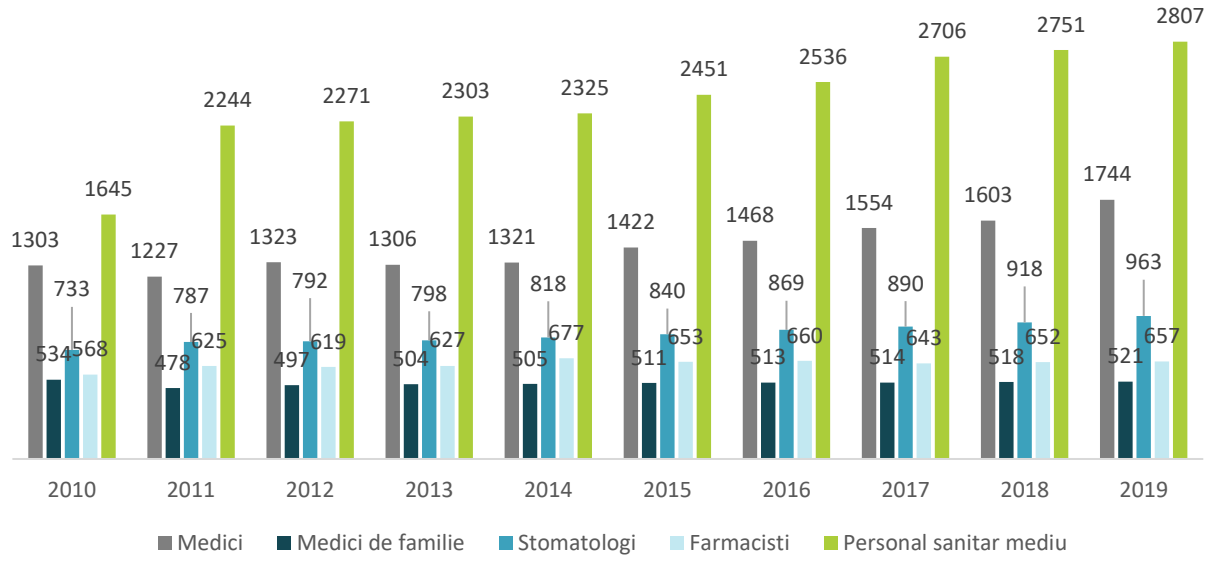
Per total, numărul personalului a crescut în intervalul 2010-2019 cu 28,9%, cea mai mare creștere fiind înregistrată în cazul mediului privat (+39,9%). În plus, procesul de privatizare a serviciilor de sănătate, care a început în anul 2011, a generat un transfer de medici de familie, stomatologi și personal sanitar mediu din domeniul public către domeniul privat. În privința medicilor nu au fost sesizate schimbări structurale majore între cele două medii deoarece celelalte dotări publice s-au menținut la valori similare. Totuși, a fost constatată o creștere semnificativă a majorității categoriilor de personal medico-sanitar din mediul privat (cu excepția medicilor de familie), corelată cu creșterea antreprenoriatului în domeniul medical.

FIGURA 192. EVOLUȚIA PERSONALULUI MEDICO-SANITAR DIN SISTEMUL PUBLIC ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2019

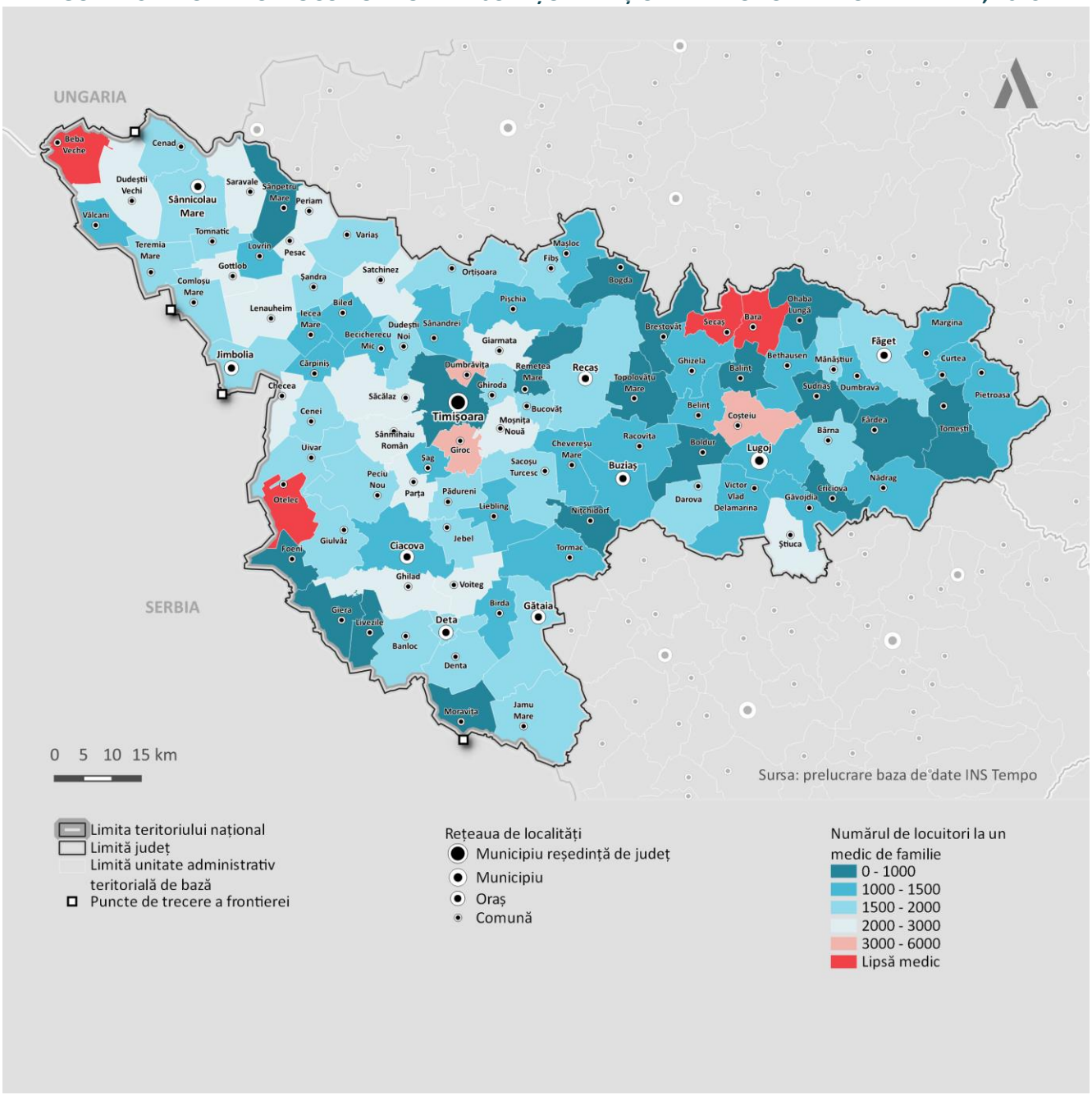
Sursa: Baza de date INS TEMPO

FIGURA 193. EVOLUȚIA PERSONALULUI MEDICO-SANITAR DIN SISTEMUL PRIVAT ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

FIGURA 194. NUMĂRUL LOCUITORILOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ CE REVIN UNUI MEDIC DE FAMILIE, 2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În ceea ce privește numărul de persoane ce reveneau unui medic de familie din județul Timiș, această valoare era în medie în anul 2019 de 1.216. Totuși având în vedere valorile impuse de Ministerul Sănătății cu privire la acest indicator, care nu ar trebui să depășească valoare de 3.000 de persoane, se remarcă următoarele UAT-uri care nu se încadrează în aceste standarde: Giroc (5.649 de persoane), Coșteiu (3.873 de persoane) și Dumbrăvița (3.463 de persoane). Din perspectiva evoluției, din anul 2010 până în anul 2019, numărul de persoane ce revin unui medic de familie a crescut cu 25,8%.

Din perspectiva personalului medical, în municipiul Timișoara există Universitatea de Medicină și Farmacie „Victor Babeș”, care asigură următoarele specializări: medicină, medicină dentară și farmacie. Astfel, există pe teritoriul județului posibilitatea de specializare în acest domeniu, formându-se noi generații de cadre medicale, dar poate fi exploatată inclusiv oportunitatea pentru studenți de a se implica în activități de voluntariat în cadrul unităților sanitare din județ.

Mai mult, prin programul POCU 2014-2020 s-a realizat, de către Școala Națională de Sănătate Publică, Management și Perfecționare și Domeniul Sanitar București în parteneriat cu MAI și cu o serie de spitale din București, un proiect ce vizează instruirea asistenților medicali din țară, una dintre sesiuni fiind desfășurată și în municipiul Timișoara în anul 2019 (cursuri de boli cardiovasculare și monitorizare, de boli respiratorii acute și cronice, respectiv de boli renale acute și cronice) [231].

În același timp, autoritățile responsabile cu sănătatea publică implementează în mod constant activități ale Programelor Naționale de Sănătate cu scopul prevenirii, tratării și diagnosticării afecțiunilor. Astfel, în anul 2019 DSP Timiș a realizat o serie de campanii prin intermediul Programului Național de Supraveghere și Control al Bolilor Transmisibile Prioritare, Programul Național de Imunizări, Programul de Supraveghere și Control al Infecției HIV, Programul de Supraveghere și Control al Tuberculozei, Programul național de prevenire, supraveghere și control al tuberculozei, respectiv Programul național de supraveghere și limitare a infecțiilor asociate asistenței medicale și a rezistenței microbiene, precum și de monitorizare a utilizării antibioticelor.

În ceea ce privește persoanele consumatoare de droguri, la nivel național există două rețele de tratament: rețeaua de tratament de tip ambulatoriu și rețeaua de tratament în regim rezidențial. Acestea sunt foarte importante dat fiind faptul că inclusiv județul Timiș prezintă o serie de probleme pe acest palier:

- Este unul dintre cele 10 județe unde cauzistica rămâne concentrată din perspectiva consumului de canabis, înregistrând în anul 2019 peste 25 de cazuri de urgențe cauzate de acest drog (singular sau în combinație);
- Este unul dintre cele 9 județe unde cauzistica urgențelor medicale datorate de consumul de NSP (noi substanțe psihoactive) este foarte concentrată, astfel că se înregistrează peste 100 de cazuri la nivelul anului 2019;
- Analiza repartiției urgențelor medicale în raport cu ponderea numărului de cazuri de urgență înregistrate plasează județul Timiș în categoria zonelor cu risc mare (între 5% și 9%) [232].

În acest context, la nivelul județului Timiș s-au derulat în anul 2019 și activități de informare-educare-consiliere privind consumul de droguri, astfel că s-au realizat:

- Un proiect local prin Penitenciarului Timișoara denumit „Dependent de libertate” - scopul a constat în creșterea gradului de informare, educare și conștientizare a populației școlare în vederea neînceperii consumului de droguri prin organizarea de programe școlare, extrașcolare și de petrecere a timpului liber;
- Un alt proiect local desfășurat prin Penitenciarul Timișoara, denumit „Un altfel de drum” – scopul a constat în sporirea nivelului de informare, educare și conștientizare în vederea prevenirii consumului de canabis și NSP, precum și în schimbarea atitudinii privind consumul [233].

[231] https://pocugerota.ro/inscriere-in-grupul-tinta/
[232] Raportul Național privind Situația Drogurilor, 2019
[233] http://ana.gov.ro/wp-content/uploads/2020/01/RN_2019_28.11.pdf

7.3. SERVICIILE SOCIALE

Acest tip de servicii, care sunt în general furnizate într-o manieră personalizată, sunt menite să răspundă nevoilor utilizatorilor din grupuri vulnerabile, fiind dezvoltate pe principiul solidarității și al egalității de acces. Aceste servicii se pot delimita, în contextul Legii nr.292/2011 – Legea asistenței sociale, în beneficiile de asistență socială și servicii sociale [234].

Condițiile de trai și calitatea vieții într-un oraș sunt influențate și de oferta serviciilor de tip eCare în contextul asistenței sociale, acesta reprezentând un domeniu din ce în ce mai important care are capacitatea de a îmbunătăți serviciile furnizate, alăturând inclusiv într-un mod mai eficient furnizarea serviciilor de îngrijire medicală, socială și informală, datorită sprijinului tehnologiei informației și comunicațiilor.

7.3.1. INFRASTRUCTURA ȘI SERVICIILE SOCIALE

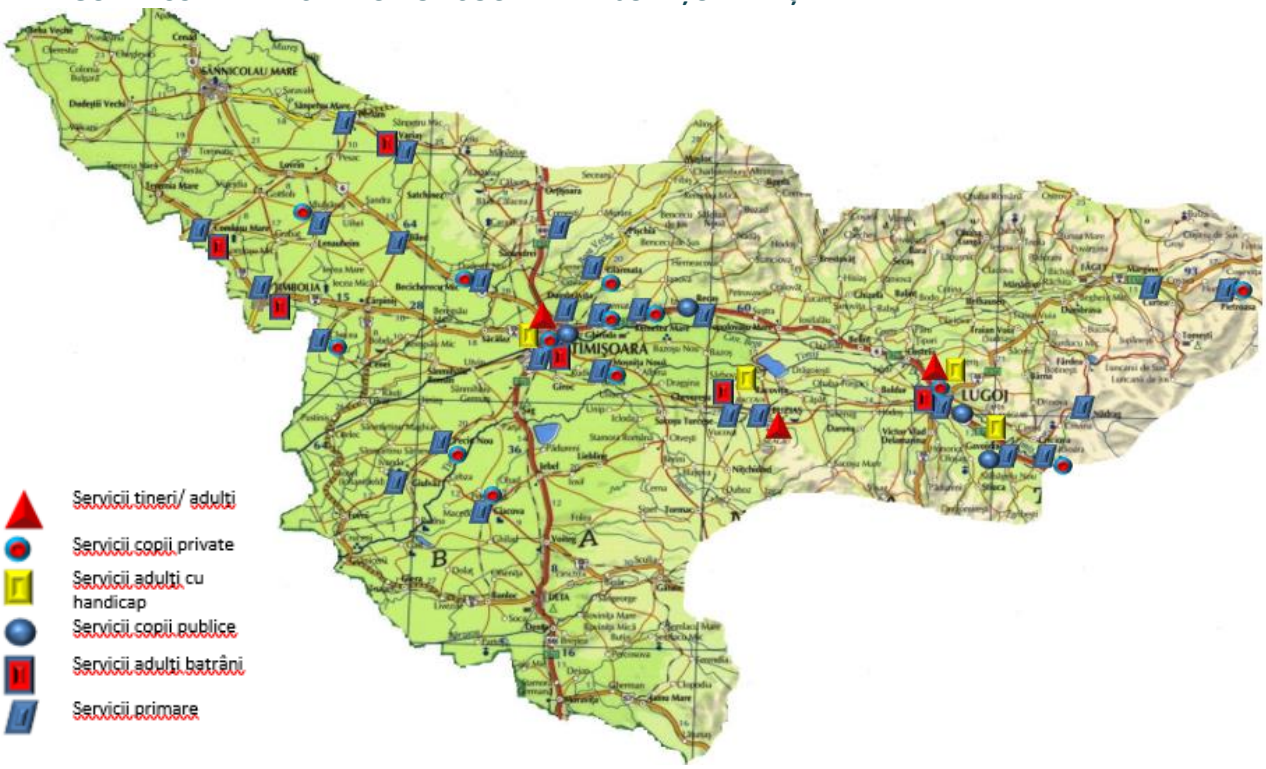
Oferta de servicii sociale din județul Timiș este asigurată prin intermediul următoarelor categorii, puse la dispoziție atât de mediul public, cât și de cel privat:

- Servicii pentru tineri/adulți;
- Servicii private pentru copii;
- Servicii pentru adulți cu handicap;
- Servicii publice pentru copii;
- Servicii pentru adulți bătrâni;
- Servicii primare.

234

http://www.ies.org.ro/library/files/raport_serviciile_sociale_in_romania._rolul_actorilor_economiei_sociale.pdf

FIGURA 195. HARTA SERVICIILOR SOCIALE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: DGASPC Timiș

Astfel, serviciile sociale se găsesc pe teritoriul județului Timiș în cadrul următoarelor localități, după cum este prezentat în tabelul următor:

TABEL 57. LOCALIZAREA SERVICIILOR SOCIALE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2021

LOCALITĂȚI	TIPURI DE SERVICII SOCIALE
Comuna Bacova	Servicii primare, servicii pentru adulți cu handicap, servicii pentru adulți bătrâni
Comuna Biled	Servicii primare
Satul Bulgăruș (Comuna Lenauheim)	Servicii primare, servicii private pentru copii
Orașul Buziaș	Servicii primare, servicii pentru tineri/adulți
Comuna Checea	Servicii primare, servicii private pentru copii
Orașul Ciacova	Servicii primare, servicii private pentru copii
Comuna Comloșu Mare	Servicii primare, servicii pentru adulți bătrâni
Satul Cornești (Comuna Orțișoara)	Servicii primare
Comuna Dudeștii Noi	Servicii primare, servicii private pentru copii
Comuna Dumbrăvița	Servicii primare
Comuna Gavojdia	Servicii primare, servicii pentru adulți cu handicap, servicii publice pentru copii
Comuna Ghiroda	Servicii primare, servicii private pentru copii

LOCALITĂȚI	TIPURI DE SERVICII SOCIALE
Comuna Giarmata	Servicii private, servicii private pentru copii
Comuna Giulvăz	Servicii primare
Satul Jdioara (Comuna Criciova)	Servicii primare, servicii private pentru copii
Orașul Jimbolia	Servicii primare, servicii pentru adulți bătrâni
Municipiul Lugoj	Servicii primare, servicii pentru adulți cu handicap, servicii pentru adulți bătrâni, servicii private pentru copii, servicii publice pentru copii, servicii pentru tineri/adulți
Comuna Margina	Servicii primare
Comuna Moșnița Nouă	Servicii primare, servicii private pentru copii
Comuna Peciu Nou	Servicii primare, servicii private pentru copii
Satul Pietroasa Mare (Comuna V.V. Delamarina)	Servicii primare, servicii private pentru copii
Orașul Recaș	Servicii primare, servicii publice pentru copii
Municipiul Timișoara	Servicii primare, servicii pentru adulți cu handicap, servicii pentru adulți bătrâni, servicii private pentru copii, servicii publice pentru copii, servicii pentru tineri/adulți
Comuna Remetea Mare	Servicii primare, servicii private pentru copii
Comuna Nădrag	Servicii primare
Comuna Periam	Servicii primare
Comuna Variaș	Servicii primare, servicii pentru adulți bătrâni

Sursa: DGASPC Timiș

În completarea infrastructurii de servicii sociale prezentate anterior, se remarcă inclusiv o serie de ONG-uri care își desfășoară activitatea în parteneriat cu DGASPC și sunt active în domeniul social. Astfel, există 12 fundații, 1 federație și 5 asociații, acestea fiind următoarele:

TABEL 58. LISTA ONG-URILOR ACTIVE ÎN DOMENIUL SOCIAL DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2021

ONG-URI
Fundația Umanitară Chosen – municipiul Timișoara
Federația ,,Caritas a Diecezei" – municipiul Timișoara
Asociația Societatea de caritate Blythswood România Filiala Banat – orașul Jimbolia
Fundația Mâini Tămăduitoare – municipiul Timișoara
Fundația de Abilitare Speranța – municipiul Timișoara
Fundația Missio Link Internațional – municipiul Timișoara
Fundația „M.U.T. Herz Fur Kinder" – comuna Lenauheim
Fundația Umanitară „Beraca" – satul Jdioara (comuna Criciova)

ONG-URI
Fundația „Siguranța pentru Copii în România” – comuna Checea
Fundația Estera – municipiul Timișoara
Asociația Evanghelistică și de Caritate „Isus Speranța României” – municipiul Timișoara
Fundația „Sf. Francisc” Deva – filiala din orașul Jimbolia
Asociația Darul Vieții – municipiul Timișoara
Fundația Bashford – municipiul Timișoara
Kinderzukunft Fundația „Rudolf Walther” – filiala din municipiul Timișoara
Asociația Creștină „Speranța și Lumina” – municipiul Timișoara
Fundația Umanitară Râul Vieții – comuna Orțișoara
Asociația Micile Comori – municipiul Timișoara

Sursa: DGASPC Timiș

Conform Ministerului Muncii și Protecției Sociale – Direcția Politici Servicii Sociale, lista completă la începutul anului 2021 a furnizorilor privați și publici de servicii sociale care sunt acreditați în baza Legii nr.197/2012 [235] este prezentată în continuare:

- În municipiul Timișoara:
  - 2 structuri specializate din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
  - 1 autoritate a Administrației Publice Centrale ori altă instituție aflată în subordinea sau coordonarea acesteia care are stabilite prin lege atribuții privind acordarea de servicii sociale pentru anumite categorii de beneficiari (public);
  - 39 de organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
  - 2 culte recunoscute de lege;
  - 8 operatori economici – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Municipiul Lugoj:
  - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
  - 5 organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
  - 1 cultă recunoscută de lege;
- Orașul Ciacova:
  - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Orașul Sânnicolau Mare:
  - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Orașul Făget:

[235] http://www.mmuncii.ro/j33/images/Documente/Familie/08012021_Furnizori.pdf

- 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- 1 cultă recunoscută de lege;

- Orașul Buziaș:
  - 1 autoritate a Administrației Publice Centrale ori altă instituție aflată în subordinea sau coordonarea acesteia care are stabilite prin lege atribuții privind acordarea de servicii sociale pentru anumite categorii de beneficiari (public);
  - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Orașul Jimbolia:
  - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
  - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Coșteiu:
  - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Șag:
  - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
  - 1 operator economic – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Săcălaz:
  - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
  - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Dumbrăvița:
  - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
  - 3 organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
  - 3 operatori economici – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Giroc:
  - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
  - 2 organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
- Comuna Mașloc:
  - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Orțișoara:
  - 2 organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
  - 1 operator economic – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Pișchia:
  - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
- Comuna Giarmata:

- 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);

- Comuna Ghiroda:
  - 2 organizații neguvernamentale, respectiv asociații și fundații (privat);
- Comuna Banloc:
  - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Periam:
  - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Sânmihaiu Român:
  - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Bucovăț:
  - 1 operator economic – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Dudeștii Noi:
  - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
- Comuna Lenauheim:
  - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
  - 1 operator economic – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Checea:
  - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
  - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Criciova:
  - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
- Comuna Moșnița Nouă:
  - 1 organizație neguvernamentală, respectiv asociație și fundație (privat);
  - 1 operator economic – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Topolovățu Mare:
  - 1 operator economic – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Comloșu Mare:
  - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
- Comuna Darova:
  - 1 structură specializată din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);
- Comuna Gottlob:
  - 2 structuri specializate din cadrul/subordinea autorităților Administrației Publice Locale și autorităților executive (public);

- Comuna Peciu Nou:
    - 1 operator economic – în condiții speciale prevăzute de lege (privat);
- Comuna Remetea Mare:
    - 1 operator economic – în condiții speciale prevăzute de lege (privat).

Cu scopul dezvoltării calității și infrastructurii serviciilor sociale existente la nivelul județului Timiș,, DGASPC a transmis proiectele specifice pe care 4 dintre UAT-urile județului Timiș le au în vedere pentru perioada următoare, acestea fiind următoarele:

- În municipiul Timișoara: realizarea unui centru de zi pentru copii;
- În comuna Checea: dezvoltarea serviciului de asistență comunitară integrată;
- În comuna Gottlob: realizarea unui centru comunitar integrat;
- În orașul Jimbolia: realizarea unui creșe.

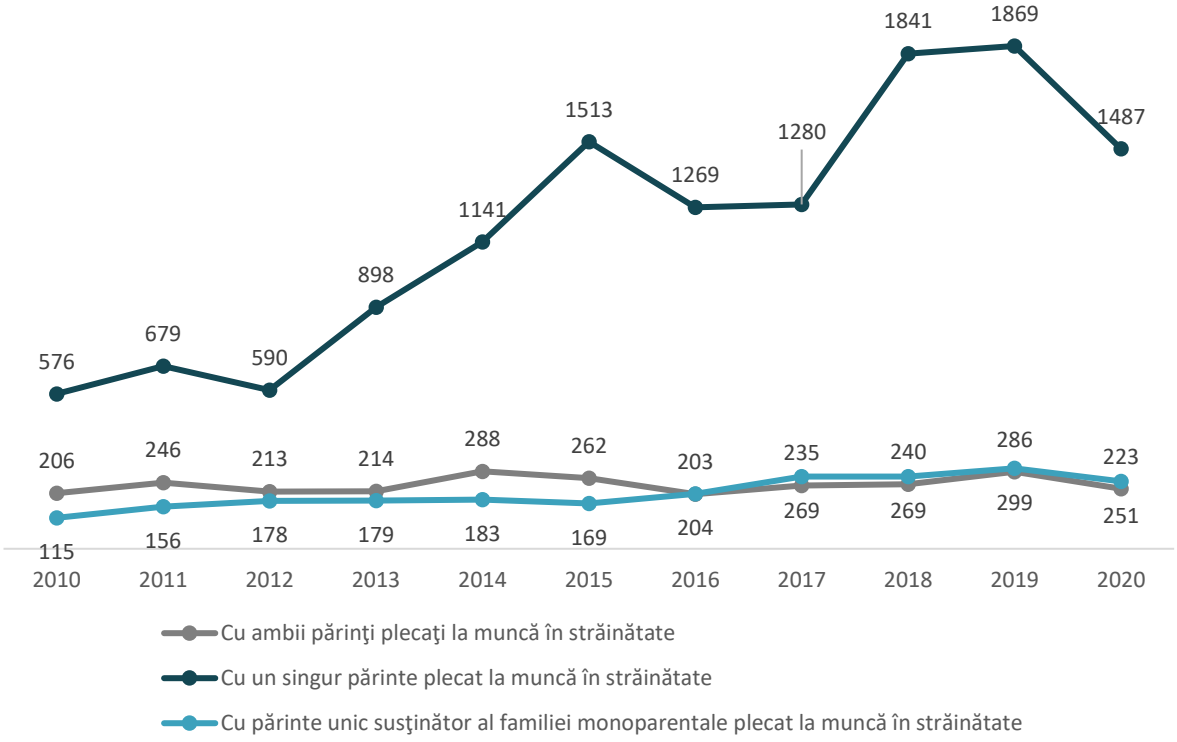
7.3.2. GRADUL DE DESERVIRE AL SERVICIILOR SOCIALE ȘI PRINCIPALELE CATEGORII DE BENEFICIARI

Dezvoltarea serviciilor sociale reprezintă un subiect de importanță majoră pentru Timiș având în vedere faptul că la nivelul județului există o serie de grupuri vulnerabile (de exemplu, copii și familii aflate în dificultate etc). Astfel, pentru aceste grupuri este nevoie de un sistem integrat de servicii sociale, scopul fiind acela de a spori accesul populației la educație, consiliere și sprijin în vederea ocupării pe piața muncii etc.. Cu atât mai mult, aceste aspecte sunt relevante în contextul în care grupurile vulnerabile sunt în situația de a nu avea în general acces facil la posibilități care să contribuie la asigurarea unui stil de viață sănătos, implicit la o calitate sporită a vieții [236].

Conform datelor obținute din partea Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Timiș, în anul 2020 exista un total de 1.961 de familii în care părinții sunt plecați în străinătate la muncă, acesta fiind în creștere față de anul 2010 (+ 118.6%). Creșterea este remarcată inclusiv pe fiecare categorie dintre cele 3 prezentate în graficul următor (+ 8.3% pentru ambii părinți, + 158.2% pentru un singur părinte, respectiv + 118.3% pentru părinte unic susținător al familiei monoparentale).

[236] https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0012/99975/E91883.pdf

FIGURA 196. NUMĂRUL FAMILIILOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN CARE PĂRINȚII SUNT PLECAȚI ÎN STRĂINĂTATE LA MUNCĂ, 2010-2020

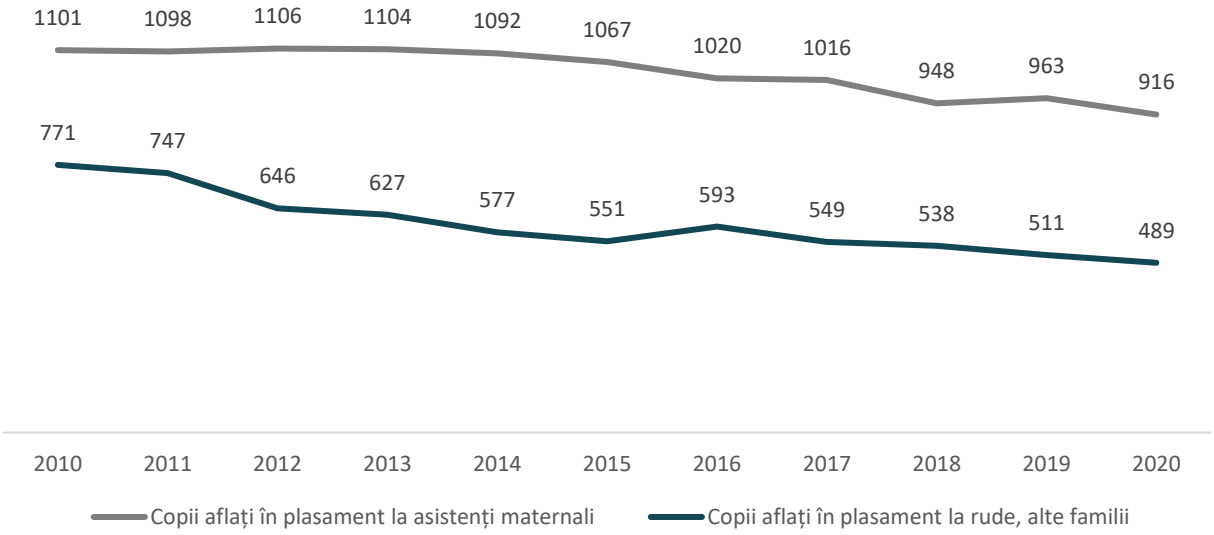
Sursa: DGASPC Timiș

În același timp, la nivelul anului 2020 existau în județul Timiș, 916 copii aflați în plasament la asistenți maternali, respectiv 489 de copii aflați în plasamente familiale (la rude, alte familii) [237]. În cazul ambelor categorii, în intervalul 2010-2020, aceste valori au scăzut considerabil: - 16.8% pentru prima categorie, respectiv – 36.6% pentru cea din urmă. Totuși, se remarcă faptul că numărul asistenților maternali atestați[238] a scăzut în intervalul de timp analizat, de la 242 în anul 2010 la 200 în anul 2020 (- 17.4%). Acest fapt este cauzat de numărul mare de retrageri din activitate. Pe de altă parte, numărul asistenților maternali care ocrotesc copii cu handicap este în creștere constantă, de la 130 în anul 2010 la 221 în anul 2020 (+ 70%).

[237] Date centralizate până la data de 30.09.2020, trimestrul al III-lea

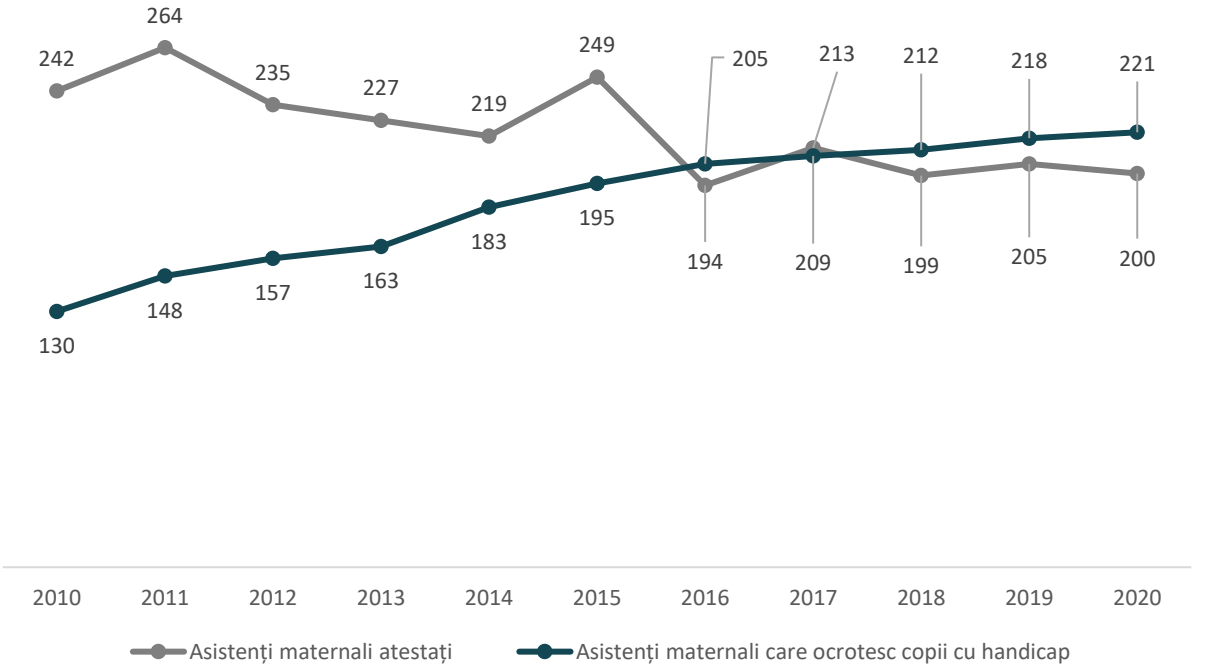
[238] Atestare AMP (asistent maternal profesionist) și reînnoiri atestate AMP

FIGURA 197. NUMĂRUL COPIILOR AFLAȚI ÎN PLASAMENT DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2020

Sursa: DGASPC Timiș

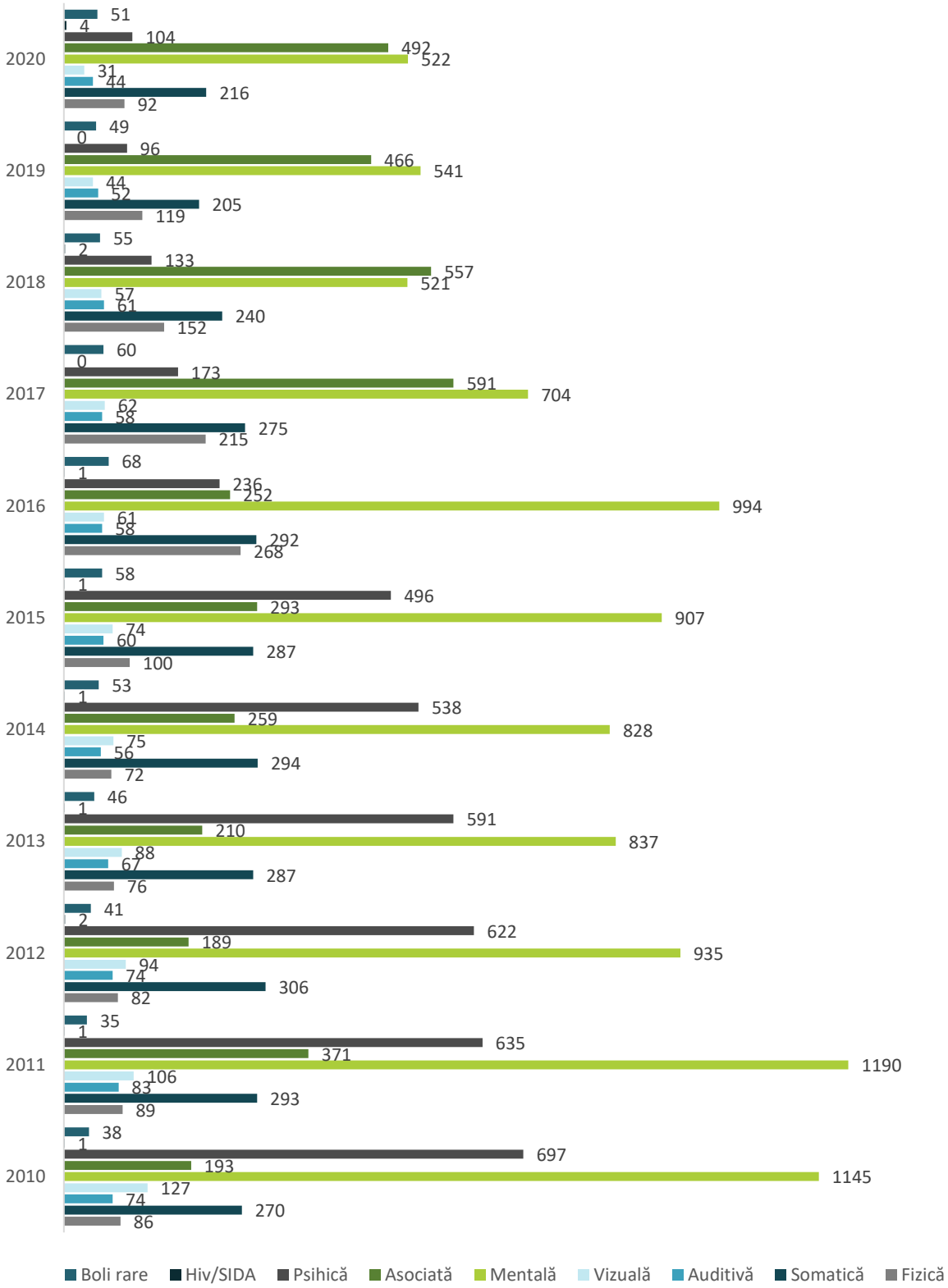
FIGURA 198. NUMĂRUL ASISTENȚILOR MATERNALI DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2020

Sursa: DGASPC Timiș

La nivelul anului 2020 existau în județ un număr de 1.556 de copii încadrați cu diferite grade de handicap, această valoare fiind în scădere față de anul 2010 cu 40.9%. Cei mai mulți dintre copii suferă de afecțiuni mentale, deși numărul acestora a scăzut considerabil în ultimii ani (- 54.4%). În plus, în timp ce se înregistrează scăderi mari și în ceea ce privește numărul copiilor cu afecțiuni somatice, auditive, vizuale, mentale și psihice, se observă categoriile asociate afecțiunilor fizice, asociate, bolilor rare și HIV/SIDA care au înregistrat creșteri în același interval de timp.

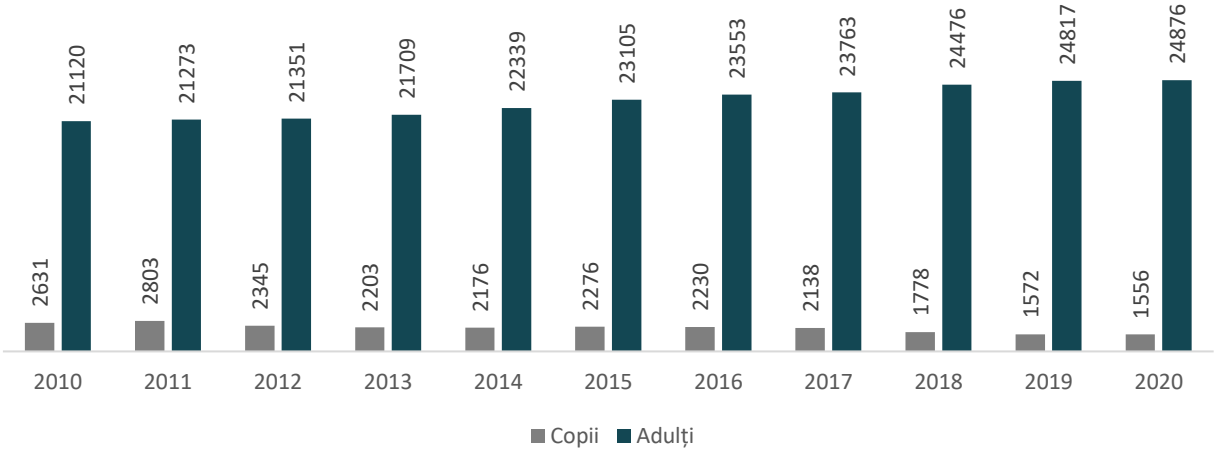
FIGURA 199. NUMĂRUL COPIILOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ ÎNCADRAȚI ÎNTR-UN GRAD DE HANDICAP PE TIPURI DE AFECȚIUNI, 2010-2020

Sursa: DGASPC Timiș

De remarcat este și faptul că, deși numărul copiilor cu handicap din județul Timiș se află în scădere [239], cel al adulților a crescut constant din anul 2010 până în anul 2020, cu un total de 17.8% [240]. Totodată, în ansamblu, numărul persoanelor cu handicap a crescut în intervalul de analiză cu 11.3%.

FIGURA 200. SITUAȚIA PERSOANELOR CU HANDICAP DIN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2020

Sursa: DGASPC Timiș

În ceea ce privește dinamica numărului de persoane cu dizabilități angajate în perioada 2010-2020, a fost posibilă obținerea de informații din partea a 69 de UAT-uri din totalul de 99 [241]. În majoritatea UAT-urilor nu există persoane cu dizabilități angajate, cu câteva excepții, după cum se poate observa din tabelul următor (3 așezări din mediul urban și 3 din mediul rural):

TABEL 59. DINAMICA NUMĂRULUI DE PERSOANE CU DIZABILITĂȚI ANGAJATE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, 2010-2020

UAT	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Timișoara	45	0	0	0	0	0	0	0	0	12	16
Buziaș	33	4	1	0	0	0	0	5	5	6	5
Deta	3	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Giarmata	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1
Lenauheim	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	0
Pișchia	4	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1

Sursa: DGASPC Timiș

[239] Date obținute ca urmare a transmiterii statisticilor din partea Serviciului Evaluare Complexă Copii cu Dizabilități din cadrul DGASPC Timiș

[240] Date obținute ca urmare a transmiterii statisticilor din partea Serviciului de Evidență Drepturi Persoane cu Dizabilități din cadrul DGASPC Timiș

[241] Cele care nu au răspuns sunt: Bara, Bârna, Becicherecu Mic, Bogda, Cărpiniș, Cenad, Comloșu Mare, Darova, Făget, Fârdea, Ghilad, Giulvăz, Jebel, Jimbolia, Lovrin, Lugoj, Moravița, Pădureni, Periam, Pesac, Pietroasa, Racovița, Saravale, Săcălaz, Secaș, Știuca, Teremia Mare, Tormac, Traian Vuia și Variaș

7.4. INFRASTRUCTURA, ACTIVITĂȚILE ȘI SERVICIILE CULTURALE

Cultura, definită prin artă, literatură, tradiții, limbi, valori și credințe, este aproape universal considerată ca importantă pentru toleranță și integrare, iar activitățile cu funcție expresivă care țin de acest domeniu sunt importante pentru cel puțin trei sferturi din populația Europei.[242]

De asemenea, cultura reprezintă combinația dintre cunoștințele, convingerile și normele sociale pe care le adoptăm și pe care le transmitem ulterior viitoarelor generații. Cultura este factorul principal de socializare care reglementează diverse sfere ale interacțiunii între oameni, începând de la comunicarea de zi de zi și până la funcționarea economiei mondiale.[243]

În același timp, fie că este vorba despre importante resurse de patrimoniu, fie că se remarcă oportunitățile de loisir din oraș și din împrejurimi, toate acestea stau la baza identității județului, având un rol semnificativ în conturarea imaginii de ansamblu a teritoriului.

Aspectele referitoare la cultură și petrecerea timpului liber reprezintă elemente de plus valoare și un avantaj competitiv nu numai la nivel local, dar și la nivel de județ și chiar regiune, elementele culturale și de petrecerea timpului putând fi astfel folosite pentru a atrage atenția și a spori notorietatea județului. Mai mult, poziția sa în partea vestică a țării, îi oferă județului Timiș un avantaj competitiv din punct de vedere turistic, reprezentând una dintre principalele porți de intrare a fluxurilor turistice din Europa.

Dincolo de impactul economic, cultura, și în special patrimoniul cultural, sunt valoroase și din perspectiva posibilităților de exprimare umană. Astfel, cultura și industriile creative sunt din ce în ce mai utile orașelor a căror economie este bazată și pe aceste resurse. De asemenea, cultura poate reprezenta elementul catalizator în jurul căruia se pot cristaliza și dezvolta și alte sectoare ale serviciilor.

Cu toate acestea, pandemia a afectat toți cetățenii și numeroase sectoare economice se află într-o situație dificilă, iar sectorul cultural se numără printre sectoarele cel mai grav afectate. Artiștii întâmpină numeroase dificultăți în a-și câștiga existența, deoarece în toată Europa spectacolele au fost anulate, festivalurile, conferințele și expozițiile au fost amânate, cinematografele, teatrele și muzeele au fost închise, iar producțiile de film și de televiziune au fost întrerupte.

Cultura din România a fost unul din domeniile cel mai puternic lovite de pandemia de COVID-19. Teatrele, cinematografele, sălile de spectacol sau concertele s-au închis primele și s-au redeschis ultimele – pentru a fi închise rapid la loc. În acest context, este foarte important de analizat stadiul sectoarelor culturale și creative înainte de criza sanitară, pentru a determina eforturile necesare pentru a ne întoarce la acei parametrii, dar și noutățile pe care această situație le-a adus în domeniu și care pot fi valorificate pe viitor, precum avantajele noilor tehnologii.

7.4.1. INFRASTRUCTURA CULTURALĂ

Creșterea economică, climatul politic și raporturile existente între etniile Banatului au generat mai de grabă o concurență constructivă între locuitorii de etnii diferite și nicidecum stări conflictuale interetnice, situație care și-a pus amprenta și asupra dezvoltării culturale a întregii regiuni.

Spre deosebire de alte zone ale Europei, spațiul timișean se caracterizează printr-o relativă armonie interetnică, nefiind invocate în mod special apartenența etnică și șansele uneia sau alteia dintre etnii de a accede în mod strict doar pe criterii etnice sau religioase, în condițiile în care, de multe ori, imaginea despre celălalt este distorsionată, alterul fiind privit din perspectiva propriului set de valori din perspectivă etnocentristă.[244]

---

[242] https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/qe-04-16-540-ro-n.pdf
[243] https://www.culturepartnership.eu/ro/publishing/course/lecture-1
[244] Strategia Culturală a Județului Timiș 2018-2022

Prin poziția sa, județul Timiș a fost dintotdeauna o punte de legătură la nivelul Europei, un ținut al multiculturalității. În acest context, județul se remarcă printr-o bogată și inedită cultură populară românească și a minorităților etnice, pe teritoriul județului Timiș existând mărturii materiale ale prezenței omului chiar din timpuri preistorice, dovadă a faptului că teritoriul a fost mereu prielnic dezvoltărilor umane.

Mai mult, în istoria sa, Timișoara a fost deschizător de drumuri în multe domenii de activitate, inclusiv în dezvoltarea ulterioară a județului și a regiunii, dintre care se pot aminti următoarele: prima fabrică de bere de pe teritoriul actual al României (1718), Timișoara – primul oraș al Imperiului Austro-Ungar cu iluminat stradal (1760) sau faptul că Timișoara este singurul oraș din Europa care avea și are trei teatre de stat, unul în limba română, unul în limba maghiară și unul în limba germană (1953).

Conform platformei interactive salt.gov.ro[245], județul Timiș înregistrează un număr de 1.251 de instituții publice cu caracter cultural. Printre principalele dotări culturale prezente în județ se regăsesc următoarele echipamente majore:

MUZEE ȘI COMPLEXE MUZEALE, GALERII | Muzeul Banatului – Timișoara, Muzeul etnografic al șvabilor – Giarmata, Muzeul folcloristului Bela Bartok – Sânnicolau Mare, Casa-muzeu a poetului german Nikolaus Lenau – Lenauheim, Casa memorială Traian Vuia din localitatea cu același nume, Muzeul Satului Bănățean, Casa memorială dr. Karl Diel din Jimbolia, Casa memorială Petre Stoica – Jimbolia, Muzeul Presei Sever Bocu – Jimbolia, Muzeul Ștefan Jäger – Jimbolia, Muzeul Pompierilor Florian – Jimbolia, Muzeul de Artă Timișoara, Colecția muzeală a Episcopiei Ortodoxe Sârbe – Timișoara, Muzeul Episcopiei Romano-Catolice Timișoara – Timișoara, Colecția muzeală a Mitropoliei Ortodoxe a Banatului – Timișoara, Muzeul de Istorie și Etnografie – Lugoj, Muzeul Militar – Timișoara, Casa memorială a Revoluției din Decembrie 1989 – Timișoara, precum și multe alte instituții de acest tip disponibile pe întreg teritoriul județului.

TEATRE ȘI BIBLIOTECI | Teatrul Național Mihai Eminescu, Teatrul German de Stat, Teatrul Maghiar de Stat Csiky Gergely, Teatrul pentru Copii și Tineri Merlin, Filarmonica „Banatul", Fundația „Teatrul Nud", Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș, Opera Națională Română, Teatrul Municipal Traian Grozăvescu – Lugoj, Teatrul de Vară – Timișoara, Sala de spectacole Sânicolau Mare, Biblioteca Centrului Cultural German – Timișoara, Biblioteca Județeană Timiș, Biblioteca Academiei Române Timișoara, Biblioteca Sârbilor din România Timișoara, Biblioteca Britanică Timișoara, Biblioteca Centrală Universitară Eugen Tudoran – Timișoara, Biblioteca Municipală Lugoj, Biblioteca orășenească Ciacova, Biblioteca orășenească M.E. Jimbolia, precum și multe alte instituții de profil care au influențe puternice în formarea culturală a timișenilor.

LĂCAȘURI ȘI EDIFICII DE CULT | Catedrala Ortodoxă – Timișoara, Catedrala Romano Catolică – Timișoara, Mânăstirea Săraca – Șemlacu Mic, Mânăstirea Partoș, Catedrala ortodoxă Sârbă – Timișoara, Sinagoga din cetate – Timișoara, Catedrala Ortodoxă – Lugoj, Biserica din lemn – Povârgina și Biserica romano-catolică – Dudeștii Noi etc.

MONUMENTE DE FOR PUBLIC | Bastionul Cetății Timișoara, Primăria Veche – Timișoara, Ruinele cetății Morisena – Cenad, Ruinele cetății Ciacova, Ruinele fortăreței feudale – Margina, Cetatea Bastion, Monumentul martirilor revoluției din 16-22 decembrie 1989, Monumentul Sf. Ioan Nepomuk – Timișoara, Monumentul Unirii – Lugoj, Statuia Generalului Dragalina – Lugoj, Turnul de Apă Iosefin – Timișoara, Fântâna Punctelor Cardinale – Timișoara, Statuia Lupoaicei – Timișoara, Monumentul ostașului necunoscut – Timișoara precum și multe alte monumente de for publice existente pe teritoriul județului.

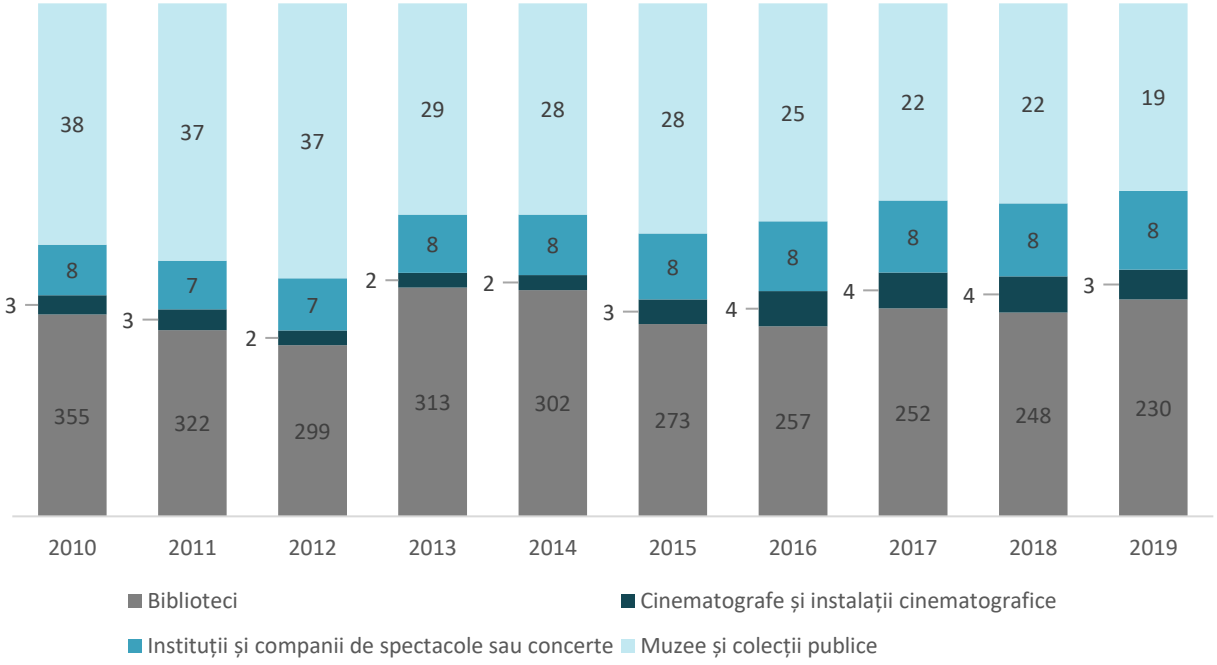
ATRACȚII REPREZENTATIVE | Castelul Huniazilor – Timișoara, Castelul Regal – Banloc, Palatul Dicasterial – Timișoara, Palatul Episcopal Romano Catolic – Timișoara, Castelul Pașa Buinen, Casa prințului Eugeniu de Savoya – Timișoara și Prefectura Veche – Timișoara, Peștera de la Românești Peștera albastră – lângă Pietroasa și Peștera „Stânca lui Florian" – lângă Tomești, Piața Cetății – Ciacova, Cula din Ciacova, Fântâna cu pești – Timișoara, Ceasul Floral – Timișoara, Ceasul Electric – Lugoj, Castelul Nyeky-Wekerle – Clopodia, Palatul Nikolici – Rudna, Palatul

[245] Conform Platformei SALT – Serviciile Administrației Publice pentru Tine, sesiunea octombrie 2020 https://salt.gov.ro/index.php

Manaszy – Clopodia, Castelul Beniczky – Folea, Palatul Mocioni – Foeni, Palatul Bukovinszky – Gavojdia, precum și multe alte atracții turistice reprezentative care au fost detaliate în capitolul de Turism.

În ceea ce privește infrastructura culturală a județului Timiș, aceasta este alcătuită din biblioteci, muzee și colecții publice, cinematografe, instituții sau companii de spectacole și concerte, precum și case de cultură sau cămine / centre culturale și culte. Distribuția instituțiilor de cultură la nivel municipal indică o acoperire relativ bună. Astfel, în anul 2019, în județul Timiș, conform datelor disponibile în baza de date Tempo Online a Institutului Național de Statistică, funcționau 19 muzee și colecții publice, 230 de biblioteci (din care 52 sunt publice), 3 cinematografe și 8 instituții și companii de spectacole sau concerte.

FIGURA 201. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE BIBLIOTECI, MUZEE ȘI COLECȚII PUBLICE, CINEMATOGRAFE ȘI INSTITUȚII ȘI COMPANII DE SPECTACOLE SAU CONCERTE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2010-2019

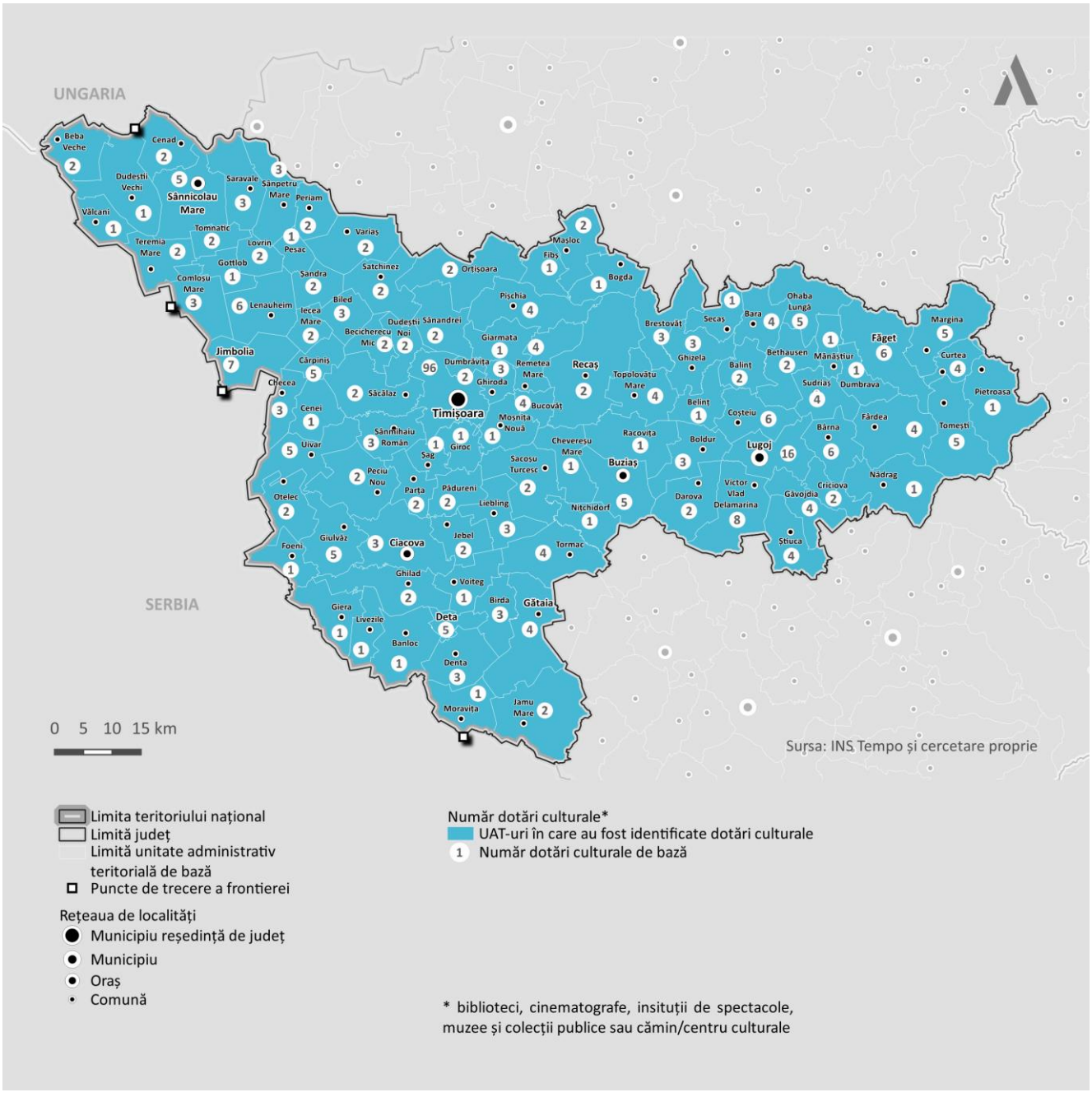

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Cu toate acestea, în ceea ce privește distribuția spațială și capacitatea de deservire a locuitorilor, atractivitatea și vizibilitatea dotărilor sau starea acestora indică existența unor provocări majore. Astfel, în anul 2019 erau înregistrate cu -35.21% mai puține biblioteci față de anul 2010. Acest trend negativ în intervalul 2010-2019 în ceea ce privește numărul de biblioteci se manifestă atât pe fondul tendințelor actuale de accesare a surselor online de informare, cât și din cauza unei oferte de multe ori puțin atractive a acestora. Această scădere se identifică și în cazul muzeelor și colecțiilor publice, fiind în anul 2019 înregistrate cu -50% mai puține muzee și colecții publice față de anul 2010 când, pe teritoriul județului se aflau un număr de 39 de astfel de instituții.

În cazul cinematografelor și al instituțiilor și companiilor de spectacole sau concerte, se observă mici fluctuații de-a lungul acestei perioade însă nu foarte substanțiale, fiind astfel în anul 2019 înregistrate același număr de cinematografe și instituții de spectacole sau concerte ca în anul 2010.

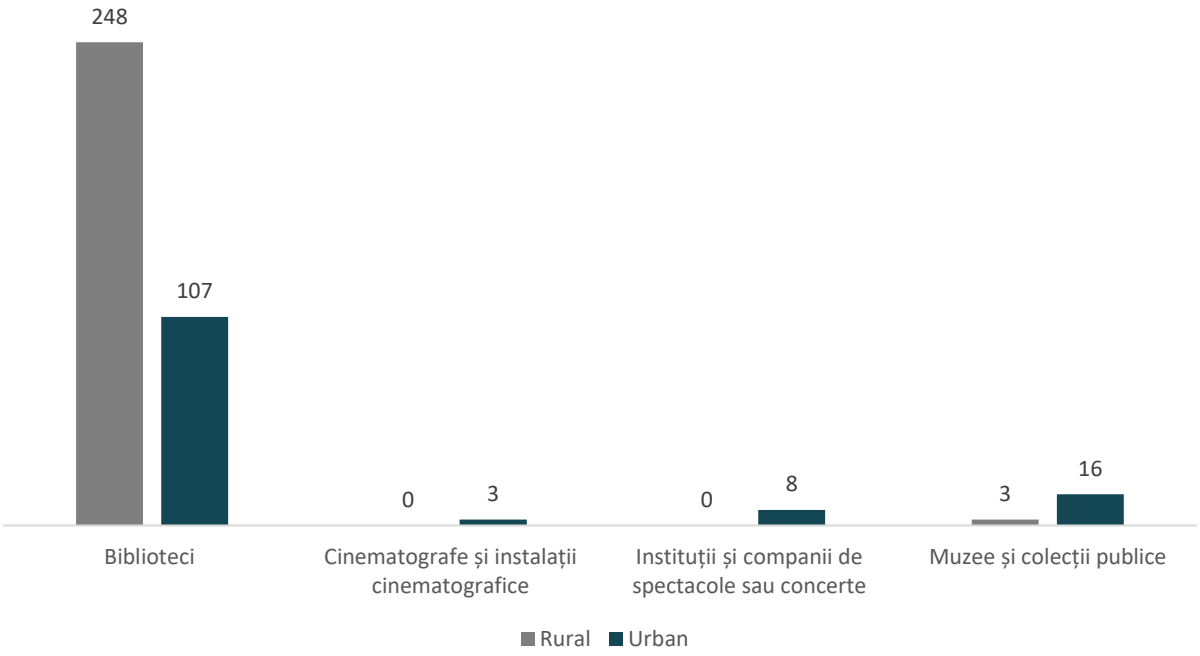
FIGURA 202. DISTRIBUȚIA DOTĂRILOR CULTURALE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ ȘI NUMĂRUL ACESTORA PE UAT-URI

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În ceea ce privește distribuția spațială a acestora, se constată faptul că facilitățile culturale specializate se află preponderent în mediul urban, respectiv cinematografe, instituții și companii de spectacole și majoritatea muzeelor și colecțiilor publice.

FIGURA 203. DIFERENȚE URBAN-RURAL ÎN CEEA CE PRIVEȘTE INSTITUȚIILE CULTURALE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2019

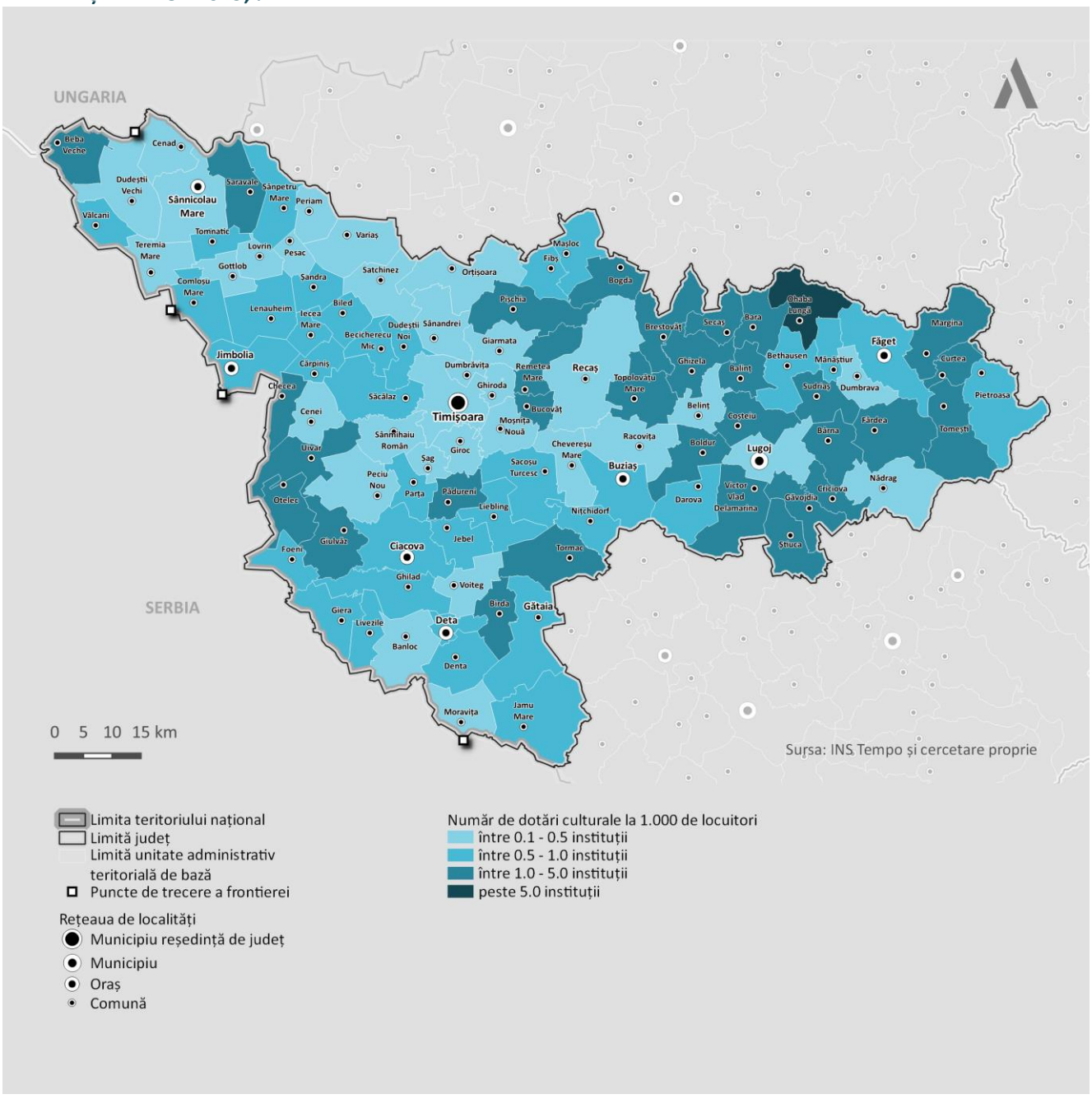

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Cele mai multe biblioteci se găsesc totuși în mediul rural deoarece sunt luate în considerare și bibliotecile școlare, dar care nu sunt întotdeauna dotate corespunzător. Astfel, cele mai multe biblioteci se regăsesc în municipiul Timișoara cu un număr de 76 de unități, urmat de municipiul Lugoj – 12 unități, comuna Victor Vlad Delamarina – 5 unități și orașul Sânnicolau Mare – 4 unități. Atât cinematografele cât și instituțiile de spectacole sau concerte se află pe teritoriul municipiului Timișoara, restul municipiilor, orașelor și comunelor neavând acces la astfel de infrastructuri.

Din punct de vedere al gradului de deservire a localităților județului Timiș cu instituții culturale la mia de locuitori, se observă faptul că cea mai mare majoritate a acestora sunt deservite între 0.1 – 0.5 instituții la mia de locuitori, din această categorie făcând parte inclusiv mari orașe și municipii precum municipiul Timișoara care este deservit de 0.29 instituții la mia de locuitori, urmat de municipiul Lugoj cu 0.39 la mia de locuitori. Orașul Făget prezintă un grad de 0.79 instituții la mia de locuitori, urmat de orașul Deta cu 0.65, orașul Gătaia cu 0.61, Buziaș cu un grad de deservire de 0.59 la mia de locuitori, orașul Ciacova cu 0.55 instituții la mia de locuitori și orașul Jimbolia cu 0.51 la mia de locuitori. Cele mai mici valori se înregistrează în cazul orașului Sânnicolau Mare cu 0.34 instituții la mia de locuitori, urmat și de Recaș cu 0.20 instituții la mia de locuitori.

FIGURA 204. DISTRIBUȚIA DOTĂRILOR CULTURALE RAPORTATE LA NUMĂRUL DE LOCUITORI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2019, %

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Printre localitățile care prezintă un grad de deservire relativ crescut la mia de locuitori se numără și localitățile: Bara – 13.02 dotări la mia de locuitori, urmată de Ohaba Lungă, Brestovăț, Bârna, Curtea, Secaș sau Victor Vlad Delamarina.

În plus, un rol deosebit de important în cadrul patrimoniului cultural îl au și de lăcașurile și edificiile de cult de pe teritoriul județului Timiș, care, pe lângă aportul semnificativ pe care îl aduc la identitatea județului, poartă un rol esențial în menținerea coeziunii sociale, prin serviciile spirituale, culturale, educative și comunitare pe care le asigură. Populația județului a fost și este alcătuită din români, maghiari, rromi, germani, sârbi, ucraineni, bulgari, slovaci, evrei, cehi și multe alte etnii și este firesc să existe lăcașuri reprezentative pentru mai multe confesiuni. Este prezentă astfel, biserica catolică, biserica greco-catolică, biserica reformată, biserica evanghelică luterană și

cultul mozaic. Totodată, sunt prezente bisericile neo-protestante, printr-o importantă comunitate baptistă, precum și comunitățile adventiste și cele penticostale.

În ceea ce privește lăcașurile de cult, cele peste 680 de biserici[246] din județul Timiș sunt distribuite uniform la nivelul județului, acoperind majoritatea zonelor de locuit și având o concentrare mai ridicată în zona centrală a orașelor și în areale care se suprapun cu cele mai vechi zone construite. Nu în ultimul rând, lăcașurile de cult reprezintă și o importantă resursă culturală și turistică pentru județul Timiș, numeroase biserici contribuind la conturarea identității, precum și la dezvoltarea turismului ecumenic la nivelul județului.

Printre aceste lăcașuri se numără și obiective clasate pe lista monumentelor precum: Biserica de lemn „Sf. Arhangheli" din Timișoara, Biserica romano-catolică „Sf. Ecaterina", Biserica romano-catolică Iosefin, Biserica sârbească „Sf. Nicolae", Sinagoga din Cetate, Biserica ucraineană de lemn „Nașterea Domnului" din Dragomirești, Mausoleul familiei Mocioni din Foeni, Biserica ortodoxă sârbească „Adormirea Maicii Domnului" din Sânnicolau Mare, precum și multe alte biserici de interes național și local care prezintă un mare interes turistic.

În același timp, un rol deosebit de important îl au și casele de cultură și căminele culturale, acestea reprezentând una dintre principalele locații pentru desfășurarea activităților culturale la nivelul UAT-urilor componente din județ, pe lângă bibliotecile locale. Printre unitățile administrativ teritoriale din județul Timiș în care s-au identificat astfel de dotări se numără localitățile: municipiul Lugoj și municipiul Timișoara, Făget, Recaș, Gătaia, Ciacova și Jimbolia[247], precum și următoarele sate în cadrul cărora au fost identificate proiecte recente de modernizare / construire de cămine culturale: Petroman, Opăița, Cerna, Mănăstirea, Clopodia, Dumbrava, Criciova sau în localitatea Lovrin[248]. În același timp, însă, se remarcă interesul autorităților locale pentru sectorul cultural prin numeroasele investiții desfășurate în ultimii ani pentru construcția, modernizarea sau dotarea caselor de cultură și a căminelor culturale din numeroase unități administrativ-teritoriale. Exemple de astfel de investiții sunt reprezentate de proiectele care se află în derulare sau în achiziție precum: căminul cultural din satul Butin, orașul Gătaia, din satul Iecea Mică, Macedonia, Sânmihaiu Roman sau din localitatea Birda.

În ansamblu, cu toate că oferta culturală a județului Timiș cuprinde o pondere relativ ridicată a dotărilor de bază – de exemplu biblioteci, județul beneficiază de un real avantaj prin rolul suprateritorial pe care îl are și oferta culturală accesibilă de care dispune. Se remarcă însă o serie de provocări inclusiv la acest capitol, județul Timiș și mai ales principalul pol urban Timișoara, nedispunând de o infrastructură majoră de evenimente care să permită organizarea de acțiuni de mare amploare atât culturale, dar și din alte domenii, spre exemplu, de business.

În plus, este necesară și o diversificare și o promovare sporită a facilităților oferite, fiind oportune în continuare lucrări de reabilitare, modernizare, extindere și chiar construire de noi dotări culturale, inclusiv în satele și localitățile care în acest moment nu sunt suficient de bine deservite, pentru a răspunde nevoilor celor mai multe tipologii de utilizatori.

Un astfel de exemplu este și proiectul de restaurare și promovare a Turnului de apărare – Cula de la Ciacova, care pe lângă restaurarea și refuncționalizarea monumentului, autoritățile doresc și crearea unor spații expoziționale în interiorul turnului, împărțite pe cele cinci niveluri ale acestuia. În acest moment, proiectul este în curs de execuție.

De asemenea, orașul Deta are pe lista de idei, un proiect de modernizare și reabilitare a Centrului Civic din centrul orașului, proiect care se află în stadiul de SF și care ar putea aduce locuitorilor o serie de modernizări ale dotărilor culturale existente. În localitatea Foeni se află în curs de pregătire proiectul de realizare a unei baze sportive, precum și ideea unui proiect viitor de refuncționalizarea unei clădiri existente în Cămin Cultural.

[246] Conform Platformei SALT – Serviciile Administrației Publice pentru Tine, sesiunea octombrie 2020 https://salt.gov.ro/index.php

[247] Conform Platformei SALT – Serviciile Administrației Publice pentru Tine, sesiunea octombrie 2020 https://salt.gov.ro/index.php

[248] https://www.cni.ro/proiecte/proiecte#

Printre alte idei de proiecte pentru perioada 2021-2027 pe care administrația locală din județul Timiș o pregătește se pot evidenția următoarele:

- Amenajare Muzeul Satului Gavojdia;
- Modernizarea și reabilitarea Centrului Civic – oraș Jimbolia;
- Reabilitarea și modernizarea Căminului Cultural – Pesac;
- Modernizarea Bibliotecii Comunale – Variaș.

7.4.2. ELEMENTE DE PATRIMONIU

Patrimoniul cultural este definit, prin legislația în vigoare în România, ca fiind format din totalitatea bunurilor care reprezintă o mărturie și o expresie a valorilor, credințelor, cunoștințelor și tradițiilor naționale, indiferent de regimul de proprietate al acestora[249]. Acesta cuprinde o colecție de mărturii ale creativității umane de-a lungul istoriei sale de la bunuri mobile și imobile, la tradiții și expresii culturale imateriale.

În ceea ce privește patrimoniul cultural, acesta este foarte variat și este compus din patrimoniu cultural material – clădiri, peisaje și artefacte, și patrimoniu cultural imaterial – limbă, muzică, obiceiuri și tradiții. Ambele tipologii au un rol deosebit de important în conturarea identității unui teritoriu, prin dovezile pe care le poartă privind cultura și istoria unei comunități.

Județul Timiș beneficiază de un patrimoniu cultural-istoric și religios de mare valoare prin care se remarcă: biserici și ansambluri mănăstirești, monumente și ansambluri de arhitectură, centre istorice și situri arheologice, care creează posibilitatea de promovare turistică inclusiv la nivel supratеritorial.

PATRIMONIUL MATERIAL

Din categoria patrimoniului cultural material, artefactele arheologice, obiectele etnografice, operele de cultură populară precum și monumentele, lucrările de arhitectură, lucrările de sculptură sau pictură, elementele sau structurile arheologice monumentale reprezintă elemente cu o deosebită valoare pentru arta, istoria sau civilizația națională și / sau universală.

Monumentele istorice reprezintă principala resursă care stă la baza identificării unor areale cu o valoare culturală ridicată. Județul Timiș este caracterizat de un număr relativ ridicat de monumente istorice, pe teritoriul acestuia regăsindu-se în total 340[250] de monumente istorice clasificate și protejate prin lege, dintre care 112 monumente sunt încadrate în categoria A, de importanță națională și 228 de monumente în categoria B, de importanță locală. Cu toate acestea, la nivel național, acesta nu se află în topul județelor cu o moștenire istorică bogată, județe precum Argeș, Cluj, Dâmbovița, Iași, Mureș, Prahova și Sibiu înregistrând cele mai mari valori ale numărului total de monumente (în principal, peste 1.000 de monumente istorice).

[249] Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil – http://www.cdep.ro/pls/legis/legis_pck.htp_act_text?idt=24709

[250] Conform Listei Monumentelor Istorice din anul 2015

TABEL 60. PATRIMONIUL CULTURAL CONSTRUIT AL JUDEȚULUI TIMIȘ

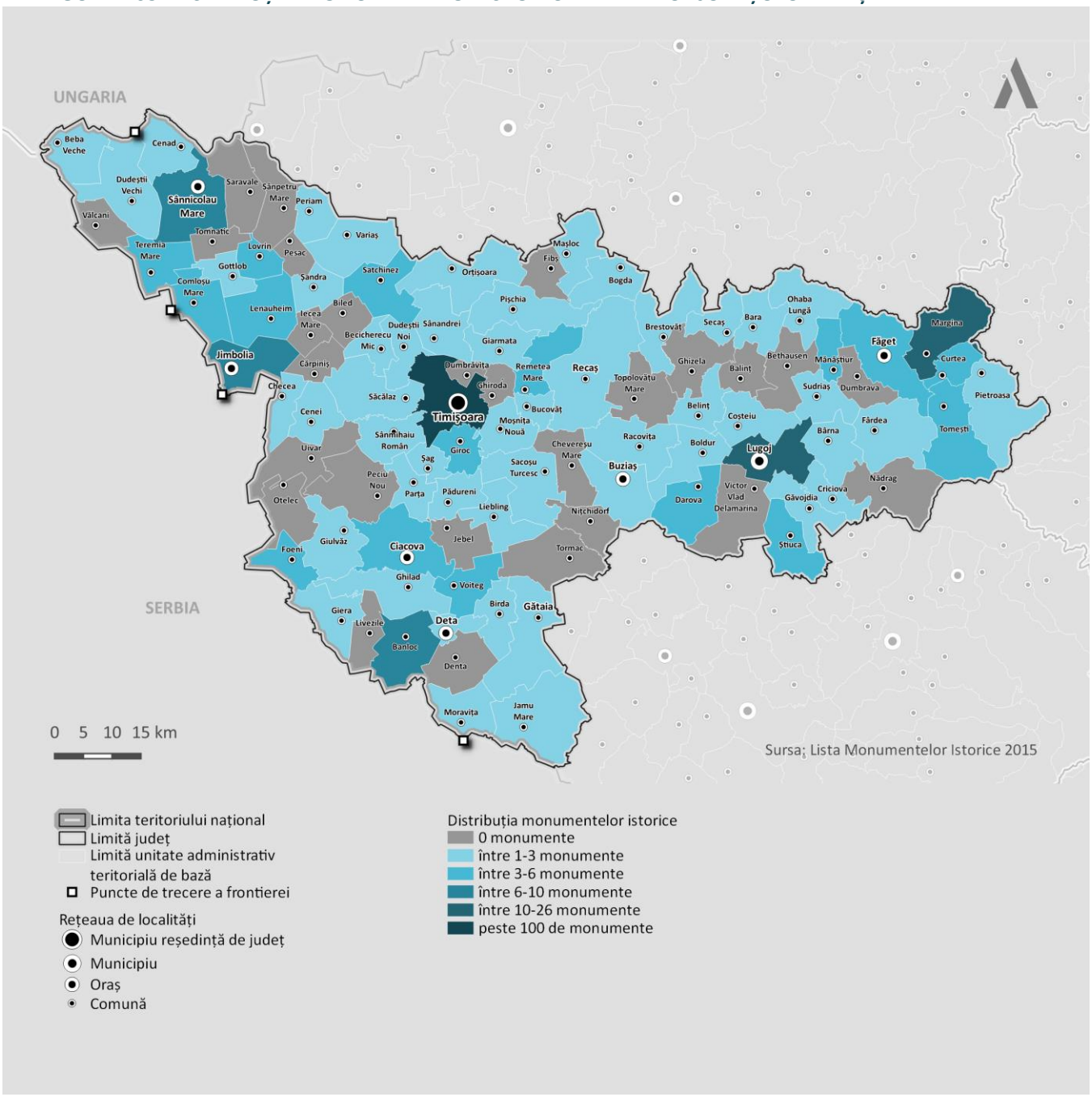
MONUMENTE ISTORICE	CATEGORIA A MONUMENTE ISTORICE DE VALOARE NAȚIONALĂ SAU UNIVERSALĂ	CATEGORIA B MONUMENTE ISTORICE REPREZENTATIVE PENTRU PATRIMONIUL CULTURAL LOCAL	TOTAL
I. Monumente și situri arheologice	5	52	57
II. Monumente și ansambluri de arhitectură	98	139	237
III. Monumente de for public	7	20	27
IV. Monumente memoriale / funerare	2	17	19
TOTAL	112	228	340

Sursa: Lista Monumentelor Istorice, 2015. Institutul Național al Patrimoniului, Ministerul Culturii

Patrimoniul cultural al județului Timiș poartă amprenta stilurilor central-europene, dar se definește și drept creația reprezentativă și ilustrativă a minorităților locale, evidențiind aspectele multiculturale și multietnice drept componente definitorii pentru patrimoniul material și nu numai. Acesta cuprinde monumente istorice, reflectând și reprezentând epocile istoriei județului Timiș, începând cu primele perioade și culminând cu monumente industriale sau ale tehnicii din secolul al-XX-lea. Printre cele mai importante și recunoscute monumente arhitecturale se numără: fortificații și cetăți – Cetatea Timișoara sau Cetatea Jdioarei, castele – Castelul Huniade din Timișoara sau Castelul Mercy din Carani, palate – Palatul Baroc, Palatul Dejan și Palatul Dicasterial din Timișoara, conace – precum Conacul Nako din Sânnicolau Mare sau Conacul Banloc, turnuri – turnurile de apă din Timișoara sau turnul de apărare de la Ciacova, ansambluri urbane și ansambluri de arhitectură balneară, precum stațiunea Buziaș, biserici de lemn de secol XVII, XVIII și XIX de la Bateștii, Bulza, Dobrești, Jupânești etc., biserici și ansambluri mănăstirești, ansambluri tradiționale rurale, monumente de arhitectură populară și arhitectură industrială, inclusiv ecluze și alte amenajări hidrotehnice, precum Casa Baraj de la Sânmihaiu Român, Ecluza de la Uivar sau Centrala Hidroelectrică Timișoara.

De asemenea, pe teritoriul județului există și o serie de monumente arheologice – complexe paleolitice, așezări și necropole din neolitic, eneolitic, epoca bronzului și din prima epocă a fierului precum și așezări de factură dacică și daco-romană. Pe lângă acestea, patrimoniul cultural imobil din județul Timiș cuprinde o multitudine de monumente istorice de for public și de monumente cu caracter memorial / funerare – case memoriale, grupuri statuare, busturi, plăci comemorative, cimitire și morminte.

FIGURA 205. DISTRIBUȚIA MONUMENTELOR ISTORICE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ

Sursa: Lista Monumentelor Istorice, 2015. Institutul Național al Patrimoniului, Ministerul Culturii

Timișoara este reședința județului Timiș și una dintre cele mai vechi și mai frumoase așezări din această zonă a țării. Orașul are o istorie bogată, fiind construit pe ruinele unor așezări antice, apoi pe cele ale unor cetăți fortificate – cea mai cunoscută fiind și Cetatea Medievală a Timișoarei împreună cu Bastionul Maria Therezia. Bastionul Maria Theresia este un monument în stil baroc de o mare însemnătate istorică, fiind cea mai mare bucată de zid păstrată din vechea cetate a Timișoarei. Alte fragmente ale fostei cetăți se pot observa în Parcul Botanic și pe Calea Al. Ioan Cuza. Dacă scopul inițial al Bastionului a fost acela de apărare a cetății, în prezent este folosit ca pasaj de trecere atât pentru autoturisme cât și pentru pietoni. De asemenea, Bastionul găzduiește câteva spații comerciale, restaurante, o librărie, Secția de Etnografie a Muzeului Satului și două expoziții permanente ale Muzeului Banatului: „Vioara – o pasiune de o viață” și expoziția „Tehnologia Informației și Comunicațiilor”.

Începând cu Palatul Culturii și până la Catedrala Mitropolitană, centrul orașului cunoscut și sub numele de Piața Victoriei sau Piața Operei concentrează un număr impresionant de palate și clădiri care încă păstrează gloria și arhitectura spectaculoasă de pe vremuri.

O simplă privire în sus de-a lungul a celor două alei centrale dezvăluie un uimitor amestec de istorie și actualitate. Stilul preponderent este cel baroc vienez (de unde și denumirea Timișoarei de Mica Vienă) dar și stilurile neo-bizantin și Art Nouveau care și-au pus amprenta pe numeroase clădiri. Palatele care pot fi admirate în plimbări prin oraș sunt: Palatul Lloyd, Palatul Neuhausz, Palatul Marbl, Palatul Camerei de Comerț și Industrie, Palatul Dauerbach, Palatul Loffler, Palatul Hilt-Vogel, Palatul Szechenyi și Palatul Weiss. Majoritatea găzduiesc astăzi restaurante cu diferite specifice culinare, instituții sau magazine.

Castelul Huniade (Muzeul Banatului) se numără printre multele obiective turistice cu care se poate mândri Timișoara și implicit centrul orașului. Mai mult decât un monument istoric, Castelul Huniade este și cea mai veche clădire din Timișoara, fiind construită între anii 1443 – 1447 de către Ioan de Hunedoara, pe ruinele unui vechi castel din secolul al XIV-lea. În curtea interioară s-au descoperit fundațiile zidăriilor și a turnului donjon, care se presupun a data din 1307 – 1314.În perioada marcată de comunism, castelul a fost denumit „Complexul Muzeal Județean Timiș”, în tentativa de a șterge termenul istoric de Banat din toate denumirile oficiale. Astăzi Castelul Huniade găzduiește Muzeul Banatului și cele trei secții ale sale: Istorie, Arheologie și Științele Naturii. Construcția prezintă un interes deosebit atât datorită istoriei sale îndelungate și a stilului arhitectonic, cât și datorită exponatelor interesante din muzeu.

Pe lângă toate acestea, Fabrica de Bere Timișoreana este una din emblemele orașului și prima fabrică de bere din Romania, înființată în anul 1718 în sudul cartierului Fabric. Existența fabricii este legată de numele Prințului Eugeniu de Savoia, care a venit cu inițiativa construirii fabricii, din două motive – pentru a aproviziona armata austriacă cu bere și pentru a suplimenta apa potabilă din oraș.

Odată cu trecerea timpului, fabrica a trecut și ea la rândul ei prin numeroase lucrări de modernizare, adăugându-i-se noi clădiri și instalații de ultimă generație sau dărâmându-se cele care nu mai erau funcționale. Astfel s-au renovat rând pe rând Uzina de frig, silozul, secția de fabricare a malțului, tancurile pentru fermentarea berii, pivnițele și depozitele. De asemenea, s-au construit noi spații de administrare și depozitare și un muzeu. Muzeul oferă turiștilor spații generoase de expunere în care sunt prezentate utilaje, instalații tehnologice, materiale publicitare, fotografii și chiar o sală de proiecție (unde este prezentată istoria fabricii).

În același timp, în cadrul proiectului Timișoara – Capitală Culturală Europeană 2021, a fost deschisă spre vizitare și Hidrocentrala de pe Bega. Aceasta se află la o distanță de aproximativ 4.5 km față de centrul orașului. Inaugurată în 1910, hidrocentrala a reușit să producă 89% din consumul de energie electrică a orașului. Mai mult de atât, aceasta este și una dintre primele hidrocentrale construite în Europa.

Orașul Timișoara a moștenit un amplu patrimoniu de clădiri istorice (peste 14.000 de clădiri), care sunt răsfirate de-a lungul celor șase cartiere vechi: Iosefin, Elisabetin, Fabric, Fratelia, Mehala și Freidorf. De asemenea, pe lângă oraș, moștenirea culturală se reflectă și la nivelul întregului județ, unele dintre cele mai importante elemente culturale fiind prezente chiar și în zone mai puțin cunoscute ale județului.

Muzeul de Istorie, Etnografie și Artă Plastică din Lugoj este un alt obiectiv turistic important din zonă. Acesta cuprinde colecții arheologice, etnografice, memoriale, de artă plastică și de istorie medie. Aici pot fi admirate numeroase obiecte și documente istorice culese de pe întreg teritoriul județului Timiș. În afara muzeului, în orașul Lugoj pot fi vizitate câteva case memoriale, ansamblul arhitectural al vechiului oraș, dar și monumente și biserici vechi.

În localitatea Banloc din județul Timiș se află un impresionant castel ce a aparținut familiei nobiliare Karatsonyi. Construcția ansamblului arhitectural a început în secolul al XVIII-lea, iar lucrările de decorare ale acestuia și ale domeniului ce îl înconjoară, în stil Renaissance, s-au realizat în decursul secolelor XIX și XX. În anul 1935 clădirea ajunge în proprietatea Reginei Elisabeta a Greciei, sora Regelui Carol al II-lea al României, care îl renovează în urma distrugerilor suferite în Primul Război Mondial. Elementele de decor ale castelului au devenit sursă de inspirație pentru Palatul Elisabeta din București. În prezent, atât castelul, cât și domeniul său se află în ruină.

Castelul Nakó se află în centrul localității Sânnicolau Mare și a fost proprietatea contelui Kálmán Nakó. Clădirea a fost construită în anul 1868, în stil neoclasic, fiind înconjurată de un parc cu arbori de esență rară. Ceea ce impresionează la acest ansamblu arhitectural este mărimea sa, castelul având 99 de camere. În trecut, clădirea adăpostea o bibliotecă impresionantă, ce cuprindea peste 5.000 de volume, dar și numeroase obiecte valoroase de mobilier, statui, porțelanuri sau picturi. Acestea s-au pierdut însă, după al 2-lea Război Mondial, când clădirea a fost ocupată de sârbi, apoi de francezi. De-a lungul timpului, aici și-au avut sediul o școală, o cazarmă, un muzeu, o casă a pionierilor și o casă de cultură, iar în prezent este sediul muzeului orașului.

Zona Făgetului este considerată Mica Bucovină din Banat datorită valorosului patrimoniu cultural și religios existent aici. Bisericile de lemn vechi de câteva sute de ani prezintă trăsături bănățene, fiind diferite de cele din Transilvania și Maramureș. Sunt construite după eliberarea Banatului de sub ocupația Otomană, de către trupele lui Eugeniu de Savoya, în 1716.

Martore ale unui trecut zbuciumat, bisericile de lemn din zona Făgetului se găsesc prin sate de deal și de munte – Crivina de Sus, Pietroasa, Poeni, Românești, Zolt, Povârgina și multe altele, toate sunt în sine localități pitorești, destul de izolate, cu viață tradițională.

Dintre cele 16 biserici, cea de la Crivina de Sus este cea mai veche din Banat, iar acum trece printr-un amplu proces de restaurare. La nici 8 kilometri de Crivina de Sus se află o altă biserică de lemn, cea din Poieni. Este prima între lăcașurile de cult din lemn a cărei restaurare este aproape finalizată. Bisericuța din bârne masive de gorun a fost ridicată la mijlocul anilor 1700. La începutul secolului următor, mai precis la 1812, biserica a fost pictată în interior de Petrar Necolici. La mai bine de 250 de ani de la construcție, biserica din Poieni este și azi funcțională. Este singura din ansamblul celor 16 lăcașuri de cult din Țara Făgetului unde, duminică de duminică, credincioșii vin la slujbă.

Pornind de la toate aceste resurse și nu numai, Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în Timiș își propune promovarea unor obiective despre care mulți timișeni știu încă destul de puține, și sunt vizate în egală măsură obiective din Timișoara sau județ, obiective turistice naturale, culturale sau istorice. Exemple elocvente în acest sens sunt Muzeul Traian Vuia și istoria acestui mare inventator român, cu toată istoria sa și a primului său zbor; Bisericile de lemn din zona Margina sau Casele memoriale și conacele din vestul Timișului.

În vestul județului Timiș poate fi pus în continuare accentul și pe circuitele transfrontaliere promovate prin DKMT[251]. Există de asemenea, obiective turistice cultural-istorice în Timiș precum cele din zona Bogda sau zona viticolă Recaș, unde trebuie dezvoltată infrastructura rutieră pentru a putea crește accesul turiștilor doritori.

Structura urbană și clădirile de secol XVIII ale orașului Timișoara sunt un reper nu numai pentru România, dar și pentru Europa Centrală și de Est. Proiecte finanțate cu fonduri europene și aflate în prezent în implementare vor conduce la punerea în valoare a acestor spații publice din centrul orașului Timișoara. Rămân însă importante provocări pentru a îmbunătăți calitatea spațiilor publice și în afara centrului orașului, precum și în localitățile din județul Timiș.

În prezent, sunt necesare intervenții integrate, cât mai urgente, pentru a stopa degradarea clădirilor monument și pentru a prezerva ansamblul unitar și reprezentativ al zonei istorice de pe teritoriul municipiului Timișoara. Cu toate că majoritatea acestor spații cu valoare culturală și istorică pentru comunitate sunt în proprietate privată, autoritățile locale pot încuraja și susține revitalizarea acestora prin achiziție directă sau prin diverse pârghii fiscale, de reglementare sau finanțare, pentru inițiativele private de revitalizare.

Conform datelor puse la dispoziție de Direcția Județene pentru Cultură Timiș, există o serie de obiective din județul Timiș care în acest moment se află într-o stare precară:

- Biserica romano-catolică din localitatea Bobda;

[251] Euroregiunea DKMT (română Dunăre-Criș-Mureș-Tisa), este o regiune europeană de colaborare transfrontalieră, înființată în 1997, între România, Ungaria si Serbia. Cel mai mare oraș este municipiul Timișoara. În componența ei intră: județele Arad, Caraș-Severin, Hunedoara, Timiș din România, județele Bács-Kiskun, Bichiș, Ciongrad, Jász-Nagykun-Szolnok din Ungaria și provincia autonomă Voivodina din Serbia.

- Biserica de lemn Adormirea Maicii Domnului din satul Căpăt, comuna Racovița;
- Monumentul Sf. Treime din satul Teremia Mare, comuna Teremia Mare;
- Sinagoga din municipiul Timișoara;
- Biserica (ucraineană) de lemn Nașterea Domnului din satul Dragomirești, comuna Știuca;
- Biserica de lemn Cuvioasa Paraschiva din satul Poieni, comuna Pietroasa;
- Biserica de lemn Sf. Arhangheli din municipiul Timișoara;
- Conacul Petala din satul Clopodia, comuna Jamu Mare;
- Conacul Gudenus din satul Gad, comuna Ghilad;
- Castelul Contelui de Mercy din satul Carani, comuna Sânandrei;
- Mausoleul familiei Mocioni din satul Foeni, comuna Foeni;
- Castelul Huniade, azi Muzeul Banatului din municipiul Timișoara;
- Monumentul militar austriac „Victoria", Coloana Fidelității din municipiul Timișoara;
- Biserica de lemn Sf. Arhangheli Mihail și Gavril din orașul Făget;
- Casă Dudeștii Vechi din satul Dudeștii Vechi;
- Casă Memorială Nikolaus Lenau din comuna Lenauheim.

Totodată, în vederea revizuirii LMI 2015, Direcția Județeană pentru cultură Timiș intenționează ca, în anul 2021, să desfășoare o amplă acțiune de verificare a stării reale a patrimoniului mobil și imobil de la nivelul județului Timiș. Această acțiune va fi desfășurată împreună cu asociații de profil din județ. De asemenea, se are în vedere întocmirea de obligații de folosință pentru monumentele istorice de categorie A.

Mai mult, în anul 2020, a fost demarată procedura de clasare a unor imobile din județul Timiș pentru a putea fi incluse în viitoarea Listă a Monumentelor Istorice, respectiv următoarele imobile:

- Imobilul de la adresa str. Abrud, nr. 16, Timișoara;
- Podul de cărămidă – intravilan comuna Gavojdia, DJ 584AB, km 0+766, județul Timiș;
- Podul de cărămidă Tapia din Lugoj, județul Timiș;
- Podul de Fier din Lugoj, județul Timiș;
- Podul de cărămidă – extravilan comuna Parța, DJ 593B, km 5+000, județul Timiș.

Deși există un cadru legislativ specific la nivel național care permite implicarea municipalităților în reabilitarea unor clădiri care sunt în proprietate privată, nu sunt multe autorități publice locale care să folosească acest cadru legislativ. Programul municipal de reabilitare din Timișoara este printre puținele exemple în România de asumare reală a responsabilității autorităților publice locale în acest domeniu extrem de important și de dificil de gestionat. Eforturile implică și creșterea nivelului de încredere a proprietarilor în autoritățile publice locale, dar și în puterile proprii că vor putea asigura, prin ratele lunare fără dobândă, rambursarea împrumutului care, deși este acordat în condiții foarte avantajoase, rămâne totuși un împrumut, într-un context general economic destul de nefavorabil. În același timp, incertitudinile și procedurile greoaie de restituire a proprietăților constituie un impediment major în aplicarea acestor programe. În acest context dificil, este poate nevoie de mai multe resurse

umane și financiare pentru acțiuni de vizibilitate și de convingere, pentru că procesele de decizie din cadrul asociațiilor de proprietari sunt foarte dificile și este nevoie de mult timp și de multă energie.[252]

În ceea ce privește monumentele istorice, se remarcă existența la nivelul județului și a altor inițiative de valorificare și promovare a acestora, cum este, spre exemplu, proiectul Timbrul Monumentelor Istorice (TMI) pentru care Timișoara o să primească finanțare de 1 milion de RON pentru clădirile istorice ale orașului.

Timbrul Monumentelor Istorice a fost instituit în scopul de a sprijini activitățile de protejare, restaurare și punere în valoare a monumentelor istorice, prin finanțarea de lucrări (precum: intervenții de urgență, amenajări în vederea pregătirii monumentelor istorice pentru vizitare gratuită), investigații și elaborarea de reglementări, norme și metodologii, programe sau proiecte culturale privind monumentele istorice.[253]

În același timp, există și o serie de lucrări de renovare, restaurare, conservare și punere în valoare prin intermediul finanțării POR 2014-2020 – Axa prioritară 5.1 / 5.1. și la nivelul județului Timiș, precum[254]:

- Lucrări interioare și exterioare de renovare, conservare, reabilitare a clădirii Catedralei Romano – Catolice din Timișoara și a împrejmuirii, în vederea integrării în circuitul turistic național și internațional, perioada 2017-2021;
- Restaurarea și promovarea Turnului de apărare (cula) monument istoric din orașul Ciacova; perioada 2017-2021;
- Restaurarea și amenajarea peisagistică a ansamblului arhitectural Biserica Romano-Catolică Sf. Vendelin din Dudeștii Noi, perioada 2017-2021;
- Restaurarea, conservarea și valorificarea patrimoniului cultural de interes național Biserica Ortodoxa Învierea Domnului din comuna Belinț, perioada 2017-2021;
- Reabilitarea și introducerea în circuitul turistic a Bisericii de lemn Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul din Românești, comuna Tomești, perioada 2019-2021;
- Consolidarea și restaurarea Colonadei din orașul Buziaș, perioada 2018-2019;
- Îmbunătățirea calității vietii populației orașului Ciacova prin investiții în obiective culturale și spatii publice ce cuprinde – reabilitarea și modernizarea Pieței Cetății transformând-o într-un pol generator de evenimente cu important rol social și turistic, modernizarea, reabilitarea, dotarea și refuncționalizarea clădirii Palatului Administrativ din orașul Ciacova în centru multifuncțional cultural-recreativ, reabilitarea în paralel a Palatului administrativ și a Pieței Cetății și crearea unui traseu/circuit turistic al centrului istoric din orașul Ciacova, precum și pietonizarea întregului ansamblu istoric cu mutarea circulațiilor auto pe alte străzi ale orașului, perioada 2018-2021;
- Reabilitarea bazinului de pe amplasament și amenajarea unui spațiu exterior cultural-recreativ de tip amfiteatru/gradene din orașul Ciacova, perioada 2018-2021;
- Îmbunătățirea calității vieții populației din orașul Jimbolia prin investiții în obiective culturale și infrastructură ce cuprinde – reabilitare și dotare a Teatrului de Vară, intervenție de reabilitare a trotuarelor situate într-o zonă de la marginea acestui centru urban (Calea Mărășești), perioada 2020-2022.

Astfel de proiecte ajută la sporirea capacității administrațiilor locale și județene de a înțelege mai bine nevoile cetățenilor și contribuie la promovarea multiculturalismului și a diversității acestora cu ajutorul patrimoniului.

Totodată, componenta arheologică este încă insuficient promovată și pusă în evidență, infrastructura turistică existentă fiind de calitate scăzută, iar obiectivele arheologice, slab promovate din punct de vedere vizual. Un

[252] https://www.primariatm.ro/file_uploads/cultura/STATEGIA-CULTURALA-NEEDITA.pdf
[253] https://culturaladuba.ro/finantare-de-un-milion-de-lei-pentru-cladirile-istorice-ale-timisoarei/
[254] https://mfe.gov.ro/investitii-por-timis/

astfel de exemplu este chiar Imensa fortificație de pământ de la Cornești, cunoscută de localnici sub numele de Iarcuri (mai recent și sub numele de Dâmburile turcești), ce se află în Câmpia de Vest, la aproximativ 20 km nord de Timișoara.

După o pauză de aproape șapte decenii, în toamna anului 2007, cercetarea arheologică a fortificației preistorice de la Cornești-Iarcuri a fost reluată în mod sistematic de un colectiv format din arheologi din România și Germania. Noile surse de finanțare au permis utilizarea tehnologiilor de datare și analiză precum analizele radiocarbon, XRF, analize palinologice etc. Multidisciplinaritatea cercetărilor arheologice de la Cornești-Iarcuri este ilustrată și de proiectul unui colectiv de cercetare format din geografi de la Freie Universität din Berlin care, începând din anii 2014-2015, s-au alăturat echipei de arheologi și au studiat arealul cunoscut și sub numele de Câmpia Vingăi.

Puțini știu însă că toate siturile arheologice din Timis si-au gasit loc pe Internet, sub forma unei hărți. Istoria si prezentul siturilor au fost cuprinse într-o carte, care a fost tipărită doar în 10 exemplare. Lucrarea *Baza de date a patrimoniului arheologic cuprins în Lista Monumentelor Istorice a județului Timiș – Rezultatele cercetărilor de teren* se poate găsi însă pe Internet, sub forma unor documente online[255].

Cele mai vechi situri descoperite datează din perioada primei epoci a pietrei, din paleolitic, în zonele Românești și Coșava, iar cele mai târzii sunt vechile vetre de localități românești de dinainte de sistematizarea habsburgică, de la finele secolului al 18-lea.

Dacă în Lista monumentelor istorice din județul Timiș sunt trecute doar 44 de situri arheologice, specialiștii spun ca au mai identificat circa 600 de obiective arheologice noi.

Un proiect foarte important derulat de Direcția Județeană pentru Cultură Timiș a fost și Proiectul Patrimoniu imobil – monumente, arheologie din Programul Areal Banat, ce s-a finalizat cu documentul Arheologia Banatului – Cercetări. Descoperiri. Intervenții.[256] Acest document a venit în urma unor cercetări arheologice sistematice, acestea fiind cercetări științifice de lungă durată, efectuate de muzee, instituții de învățământ superior sau institute de cercetare, care se întind de obicei pe mai mulți ani.

Un nou reper turistic a fost marcat zilele acestea, în zona localității Jdioara. Este vorba despre situl arheologic Crivina – Leopoldsberg, sit dacic descoperit în urma unor săpături desfășurate în zonă, la finalul anului 2020. Prima campanie de săpături sistematice s-a desfășurat la sfârșitul toamnei anului 2020. Rezultatele obținute din această scurtă campanie au fost peste așteptări, fiind scoase la lumină urmele unei clădiri dacice, cu fundație din piatră și pereți din chirpici. Totodată, au fost documentate mai multe faze de nivelare a terasei datând din aceeași perioadă. Cea mai consistentă categorie de obiecte descoperite a fost ceramica.

În același timp, trebuie menționat și proiectul de punere în valoare a cetății medievale Jdioara, intitulat „Protejează trecutul. Protejează siturile arheologice. Jdioara ești tu!”, care a început în anul 2016, la inițiativa Direcției Județene pentru Cultură Timiș. Primele panouri turistice au fost montate în zona cetății, un an mai târziu, cu sprijinul elevilor de la Liceul Teoretic „David Voniga” Giroc. Se intenționează de asemenea ca, în viitorul apropiat, Direcția Județeană pentru Cultură Timiș să completeze traseele către cetatea medievală Jdioara cu o serie de panouri ce vor conține informații și despre flora și fauna din zonă

Deși patrimoniul arheologic reprezintă pentru unele epoci istorice singura sursă de informații pentru reconstituirea trecutului umanității, din ignoranță sau rea-credință, legislația în domeniu este adeseori încălcată. Deoarece Direcția Județeană pentru Cultură Timiș are responsabilitatea de a aplica legislația în vigoare pentru acest domeniu, aceasta desfășoară activități pentru protejarea patrimoniului arheologic mobil și imobil.

255 http://www.opiniatimisoarei.ro/wp-content/uploads/2011/11/ArheoGIS-situri-arheologice-judetul-timis_Part1.pdf

256 http://www.culturatimis.ro/wp-content/uploads/2016/02/Arheologia-Banatului-final-1.pdf

PATRIMONIUL IMATERIAL

În ceea ce privește patrimoniul cultural imaterial, acest termen este definit ca fiind totalitatea practicilor, reprezentărilor, expresiilor, cunoștințelor, abilităților – împreună cu instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate acestora - pe care comunitățile, grupurile sau, după caz, indivizii le recunosc ca parte integrantă a patrimoniului lor cultural. Patrimoniul cultural imaterial este transmis din generație în generație, recreat în permanență de comunități și grupuri umane, în interacțiune cu natura și istoria lor, conferindu-le acestora un sentiment de identitate și continuitate, contribuind în același timp la promovarea respectului față de diversitatea culturală și creativitatea umană[257].

Cultura tradițională este diversă și complexă, dar în același timp ea este cea mai ușor de alterat ori chiar să ajungă în situația în care să se piardă sub influența contemporanului, când o serie de datini, obiceiuri, meșteșuguri nu mai au cui să fie transmise mai departe și astfel e nevoie permanentă și de o strategie de recuperare a acestor manifestări de patrimoniu imaterial. Satul românesc în general, și cel bănățean în special, cu greu își mai păstrează rolul de păstrător al tradițiilor și obiceiurilor tradiționale. Ca atare, este nevoie de o implicare mai mare a autorităților locale și județene în a sprijini cercetările specialiștilor în domeniu, dar și a unor activități de anvergură, bine coordonate, care să reușească să mențină dorința de a transmite mai departe ceea ce ține de sfera patrimoniului imaterial și care pentru Banat este unul foarte complex, dacă îl privim prin prisma interculturalității și multiculturalității specifice acestui spațiu geografic.[258]

De altfel, în cadrul județului Timiș există numeroase resurse de patrimoniu imaterial ce merită conservate, valorificate și promovate, un rol important în aceste activități avându-l Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș – CCAJT, aflat în subordinea Consiliului Județean Timiș, precum și Direcția Județeană pentru Cultură Timiș. Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș, prin specificul activităților sale, răspunde nevoilor culturale ale județului prin conservarea patrimoniului cultural existent, diversificarea ofertei culturale, creșterea accesului la cultură, atât în mediul urban cât și în mediul rural, dar și prin educarea gustului estetic al consumatorului cultural.

Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș a luat ființă în anul 2000 prin comasarea a trei instituții: Ansamblul Banatul, Școala Populară de Artă și Centrul de Conservare, Valorificare a Culturii Tradiționale. Misiunea Centrului de Cultură este de a iniția programe și proiecte culturale prin care conservă, promovează și valorifică patrimoniul cultural național. Principalele obiective ale instituției sunt[259]:

- Cercetarea, conservarea și valorificarea culturii tradiționale și a patrimoniului cultural imaterial;
- Protejarea, promovarea și punerea în valoare a creației artistice contemporane;
- Realizarea de produse și servicii culturale diverse în vederea satisfacerii cerințelor culturale comunitare, în scopul creșterii gradului de acces și implicit a participării reale a cetățenilor la viața culturală;
- Educația permanentă, formarea și perfecționarea continuă în interesul cetățenilor, în afara sistemelor formale de educație.

Astfel de activități sunt deosebit de importante deoarece tradițiile, arta culinară, muzica, ritualurile, obiceiurile, abilitățile și meseriile tradiționale, precum și instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate cu ele permit perpetuarea identității culturale ale locuitorilor județului Timiș. Una dintre trăsăturile definitorii ale comunității din Timiș este caracterul multietnic și multiconfesional. Alături de populația română majoritară, în județ locuiesc comunități minoritare care au avut un aport extrem de important în evoluția istorică a teritoriului și a căror prezență se simte atât în aspectele concrete de arhitectură, limbi vorbite sau tradiții și obiceiuri, cât și în conturarea spiritului local.

[257] Legea nr. 26/2008 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial – http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/90098
[258] Strategia Culturală a județului Timiș 2018-2022
[259] https://ccajt.ro/despre-noi/

Cultura în județul Timiș este reprezentată de o intensă viață spirituală, deosebit de importante fiind tradițiile și evenimentele culturale. Opera Română din Timișoara, Filarmonica „Banatul", Teatrul Național Timișoara, Teatrul Maghiar și Teatrul German, precum și alte instituții de profil, au adâncit tradiții și influențe în formarea culturală a timișenilor.

EVENIMENTE

Diversitatea acestor grupuri și buna conviețuire au condus la dezvoltarea unei civilizații comune, contribuind la diversitatea culturală și confesională a județului. Există o multitudine de festivaluri / zile culturale sau evenimente sectoriale care se desfășoară în localitățile din județul Timiș, însă unele dintre cele mai importante evenimente care marchează această multiculturalitate în județul Timiș, sunt: Festivalul Etniilor, Festivalul Lada cu Zestre, Festivalul Ana Lugojana, Festivalul Inimilor[260], Festivalul Saltimbanciada, Festivalul Interetnic Jaku Ronkov, Festivalul Internațional Timorgelfest[261], Festivalul de datini, colinde și obiceiuri de iarnă, Festivalul Istoric Banatul, Balul Vienez de la Timișoara[262], Gala Internațională de Jazz, Festivalul toacelor de la Giroc, Festivalul codru, Zilele culturii spaniole, Târgul meșterilor populari, Festivalul condeirilor plugari, Târgul olarilor de la Jupânești, Colindatul cu Dube, Festivalul papricașului și vinului de la Buziaș, Festivalul berii și Festivalul vinului la Timișoara. O prezentare mai detaliată a acestor evenimente se regăsește în anexa 12.3.1.

MEȘTEȘUGURI ȘI TRADIȚII

În același timp, la nivelul județului Timiș se identifică o serie de meșteșuguri specifice ce pot reprezenta subiectul unei promovări a patrimoniului cultural imaterial pe plan național. Olăritul, creația costumelor populare, prelucrarea pieilor de animale și cojocăritul, țesutul, torsul, broderia, prelucrarea și sculptura lemnului sau pictura pe sticlă sunt doar câteva dintre meșteșugurile cunoscute și apreciate ca purtătoare ale tradiției în județul Timiș. Există astfel și o serie de meșteșuguri specifice[263] care prezintă interes în conturarea identității culturale a județului, unele dintre cele mai cunoscute fiind: olăritul și ceramica bănățeană, vatra de olari de la Jupânești, prelucrarea pieilor de animale și cojocăritul, prelucrarea și sculptura lemnului, pictura pe sticlă și cusutul și țesutul. O prezentare mai detaliată a acestor meșteșuguri și tradiții se regăsește în anexa 12.3.1.

GASTRONOMIA BĂNĂȚEANĂ

Pe lângă aceste aspecte referitoare la multiculturalitate, o altă categorie, nu complet distinctă, de elemente valoroase de patrimoniu imaterial este cea a gastronomiei specifice, care contribuie la crearea identității culturale a timișenilor, cum este cazul următoarelor evenimente, produse și obiceiuri dedicate exclusiv gastronomiei bănățene.

Bucătăria bănățeană tradițională este fascinantă prin bogăție și varietate, efect al influenței naționalităților care trăiesc în această zonă multietnică: șvabi, maghiari, sârbi, ruși, bulgari, ruteni, romi etc.

Zupa de găină de curte cu tăiței de casă, supa gulaș, ciorbele condimentate cu tarhon, zacusca, papricașul, varza călită cu cârnați, sarmalele bătrânești, ceapa umplută, ciorbele de fasole cu costiță afumată, plescavița, carnea cu sos din roșii, vișine, mere, usturoi (rasol), carnea friptă (friptură) cu cartofi, compotul (de prune, gutui, pere sau mere), dar și prăjiturile de casă sunt doar câteva dintre felurile de bucate nelipsite de pe masa locuitorilor acestei zone.[264]

[260] https://festivalulinimilor.ro/
[261] https://timorgelfest.net/
[262] http://balul-vienez.ro/ro
[263] https://discovertimis.com/places/mestesugurile-traditionale-megvnocabbssaa
[264] https://discovertimis.com/places/gastronomia-banateana-ijdje9i6msxkew

Printre cele mai cunoscute produse gastronomice de pe teritoriul județului Timiș și pe care orice turist le poate încerca se numără următoarele: clătitele bănățene, varga beleș (cunoscută și ca budinca din tăiței de casă cu brânză de vaci și stafide), iofca (alt preparat din tăiței cu brânză, nucă, lapte, mac sau varză), păturată de crumpi (este una dintre mâncărurile din Banat bazată pe cartofi), pogăcelele cu jumări (făcute din aluat cu jumări), prospături de porc, karfiol pane (conopidă pane cu cartofi prăjiți și sos tartar), mălai copt la cuptor sărat sau dulce sau cotoroage. O prezentare mai detaliată a acestor produse gastronomice se regăsește în anexa 12.3.1.

În Banat există o listă lungă de deserturi specifice, dintre care amintim numai câteva: *crofne* sau *croafne* (gogoși pufoase), *coardă* (cozonac cu umplutură), *cuglu* (cozonac cu umplutură în formă de melc), plăcintă acră (sau dospită), plăcintă dulce (nedospită), plăcintă întinsă (ștrudel), cremșnit sau *crempita*, *Apfelkuchle* (mere în pijama), *gomboți* cu prune, rulouri cu spumă de căpșuni (șamrole pră tuleu), turtă (orice fel de prăjitură modernă), *tortă* (tort, pandișpan cu multă cremă făcută pe bază de ouă și unt) sau *doboș*.

Aceste istorii și tradiții, inclusiv relația lor cu patrimoniul construit și spațiul public, nu sunt însă cunoscute și asumate de mulți dintre locuitorii județului Timiș, sau se cantonează într-o atitudine nostalgică despre perioada de odinioară. Există o activitate relativ susținută a autorităților locale și județene de încurajare a unor proiecte de documentare și realizare de monografii, studii și cercetări, care au însă nevoie și de o acțiune mai amplă de diseminare, pe de o parte, și de valorizare contemporană, pe de altă parte.

În acest sens, se remarcă extrem de utile inițiativele recente de promovare pe scară regională a gastronomiei bănățene promovate de Consiliul Județean Timiș și nu numai. Mâncăruri tradiționale din Banat și obiceiuri culinare locale sunt promovate pe un site interactiv lansat recent de Grupul de Acțiune Locală (GAL) Colinele Recaș și Consiliul Județean (CJ) Timiș, unde sunt așteptate și propuneri de rețete specifice zonei, de la cititori.

Pe site-ul *bucatarie.inbanat.ro*[265], se găsesc rețete unice, scrise în grai bănățean, adevărate comori păstrate în timp și lansate acum pe o platformă accesibilă tuturor. Proiectul a fost dezvoltat de GAL Colinele Recaș și finanțat de CJ Timiș, prin agenda culturală. Cu acest proiect, GAL Colinele Recaș vine în sprijinul HORECA, industrie puternic afectată în această perioadă de contextul COVID-19.

O altă inițiativă recentă este cea a Asociației Acasă în Banat, care a lansat în anul 2020 proiectul „La masă în Banat", o amplă inițiativă de documentare și promovare a patrimoniului gastronomic din zona Banatului, finanțat de Consiliul Județean Timiș în cadrul etapei I de finanțare a proiectelor culturale online din anul 2020.

În ultimele luni, voluntarii asociației au luat la pas mai multe localități din județul Timiș pentru a descoperi ce rețete se mai gătesc în gospodăriile localnicilor și care au potențialul de a fi valorificate de către comunitățile locale. Proiectul constă în documentarea la fața locului a rețetelor, a modului în care sunt pregătite, a oamenilor minunați care dau mai departe moștenirea gastronomică și a poveștilor care s-au țesut în jurul acestor preparate.

Pe măsură ce sunt documentate, rețetele sunt publicate și puse la dispoziția publicului larg, atât pe pagina de internet dedicată *lamasainbanat.ro*[266], cât și pe rețelele de socializare.

Printre alte proiecte lansate recent de către Consiliul Județean Timiș se numără și proiectul Banat Brunch – proiect de cultură gastronomică. Banat Brunch este un concept prin care se poate vedea un loc din Timiș, Caraș-Severin sau județele învecinate și se poate lua și masa acolo, cu mâncare tradițională și produse de-ale locului.

Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în județul Timiș în colaborare cu Asociația My Transilvania Sibiu, alți parteneri, asociații și organizații neguvernamentale, promovează seria de evenimente de cultură gastronomică din regiunea de Vest intitulate Banat Brunch.

Pentru anul în curs sunt stabilite mai multe reguli privind respectarea masurilor COVID-19, iar numărul evenimentelor este mai mic. De asemenea, până la apariția unor noi norme, numărul participanților este limitat la 50 și, în cazul în care situația la nivel național o va cere, evenimentele vor fi suspendate.

[265] https://bucatarie.inbanat.ro/
[266] www.lamasainbanat.ro

În cadrul brunch-ului, pe masa întinsă sunt de obicei 15 specialități gătite de gospodarii din satul respectiv – un bufet rece, unul sau două preparate calde, ceaiuri din plantele ce se găsesc în locurile respective, siropuri și alte multe preparate. Un astfel de brunch costă aproximativ 100 de lei, iar biletul poate fi achiziționat de pe site-ul Eat-Local[267].

În funcție de specific, participanții pot participa și la alte activități care se desfășoară în cadrul evenimentului. De exemplu, Banat Brunch la Tanti Emilia în Coșteiu de Sus a constat în[268]: brunch cu produse tradiționale din zonă, ateliere pentru adulți și copii, vizită în sat și împrejurimi, olărit, demonstrație de opincărit, plimbare cu tractorul în satul vecin, tură de bicicletă în sat sau mulsul vacii.

Un alt proiect ce trebuie menționat este cel de creare a Rețelei de Puncte Gastronomice Locale în Timiș, acestea fiind bucătării particulare, care servesc turiștilor rețete specifice zonei și se pot afla în spațiul micilor ferme, exploatații familiale, stâne sau adăposturi pescărești.

Acest tip de organizare vine în sprijinul celor care produc alimente de bază și doresc să ofere servicii de alimentație publică în deplină siguranță pentru consumator, fără să dețină însă pensiuni turistice sau alte forme organizate de turism. Este o facilitate pentru unitățile de tip familial, care vor să presteze turism de scară mică – turism rural, ecoturism sau turism cultural. Dincolo de profitul financiar, ele pot contribui la păstrarea și promovarea tradițiilor locale. Mai mult ca oricând, satele bănățene – cu frumusețea locurilor, unicitatea și farmecul tradițiilor – constituie o atracție crescândă pentru turiști, creând premisele dezvoltării turismului în Timiș și creșterii numărului de turiști în destinație.

Combinația dintre mâncare și turism este tot mai atractivă în ultimii ani. Turiștii străini sau din țară care vizitează o destinație turistică gustă tot mai mult produse locale și iau parte la brunch-uri și tradiții locale. Acest lucru a adus un plus de imagine destinațiilor turistice și a impulsionat activitatea economică din destinație și din împrejurimi.

Județul Timiș este la început din punct de vedere al marketingului culinar, deși potențialul pentru promovare de destinații turistice prin mâncare locală este foarte mare. Turismul gastronomic sau culinar înseamnă să călătorești ca să cauți și să te bucuri de mâncare și băuturi deosebite. Acest lucru include experiențe culinare memorabile, nu numai în restaurante renumite, dar și într-o cafenea sau un restaurant într-o zonă total necunoscută publicului larg.

Social media joacă un rol important în stârnirea interesului și entuziasmului pentru experiențele gastronomice. Turismul culinar este popular mai ales printre tineri, care postează experiențele culinare pe paginile personale de Facebook sau Instagram. De aceea, cei ce promovează acest tip de turism, îl promovează prin festivaluri gastronomice, brunch-uri, ateliere de gătit etc. și îi încurajează pe oameni să răspândească experiențele lor prin poze. Acest trend se vede din ce în ce mai mult și prin efortul depus de autoritățile publice în crearea de acest fel de experiențe inedite pe teritoriul județului Timiș.

PERSONALITĂȚI

Județul Timiș dispune, de asemenea, de mari personalități pentru renumele județului și a timișenilor de pretutindeni. Unul dintre cele mai cunoscute personalități este Traian Vuia – celebrul inventator al primului aparat de zbor, considerat pionerul aviației mondiale.

Pe lângă aceștia, mari personalități din foarte multe domenii au parte ce au parte de recunoaștere mondială, oferă județului prilejul de a se mândri cu ei: Hertha Müller (scriitoare germană de limbă germană și română, originară din Timiș, laureată a Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 2009), Ioan Holender (recunoscut datorită faptului că a cântat alături de Pavarotti la Opera din Timișoara, făcând orașul de pe Bega un nume important pentru lumea muzicii clasice), Aurel Cosma (primul prefect român al județului Timiș-Torontal după unirea Banatului cu România), Ioan Huniade (cunoscut sub numele de Iancu de Hunedoara - a construit Castelul

[267] www.eat-local.ro
[268] https://eat-local.ro/event/VXyMYer86bOBQn6/banat-brunch-margina

Huniade, cel mai vechi monument istoric din Timiș), Claudius Mercy (a eliberat Timișoara de ocupația otomană, a reconstruit cetatea după model occidental, a colonizat-o cu șvabi și a transformat-o într-un important centru economic și capitală a Banatului), Carol Telbisz (primarul Timișoarei cu cel mai lung mandat – peste 30 de ani) și bineînțeles Ana Blandiana (scriitoare și luptătoare pentru liberate civică în România, fiind unul dintre puținii oameni care a avut curajul să-l înfrunte direct pe dictatorul Nicolae Ceaușescu prin declarații publice și publicații în străinătate). O prezentare mai detaliată a acestor personalități se regăsește în anexa 12.3.1.

Județul Timiș a fost marcat de numeroase personalități cu o puternică amprentă asupra dezvoltării și recunoștinței județului și orașului Timișoara pe plan național, regional și chiar internațional. Odată cu realizarea Strategiei de Brand a județului Timiș, printre cele mai reprezentative personalități al timișenilor care au potențial de a fi promovare ca parte integrantă a identității județene sunt Traian Vuia, Hertha Müller și Ioan Holender.

7.4.3. VITALITATEA CULTURALĂ

Societățile prezentului sunt într-o continuă dinamică din punct de vedere economic, social, politic, moral și cultural. Este important să vedem cum se caracterizează orașele din România din perspectiva vitalității culturale, în contextul în care economia creativă are o pondere din ce în ce mai mare în modul în care mediul urban se dezvoltă.

Vitalitatea culturală în acest sens ne arată modul în care Timișoara, viitoare Capitală Europeană a Culturii în 2023 poate da un impuls transformării atât orașului, cât și întregului județ, putând fi astfel creat un produs cultural complex și unitar, care să pună în valoare viața culturală a județului Timiș

Situată geografic la confluența mai multor culturi provenind din toate zonele, de la vest la est și de la sud la nord, Timișoara are o tradiție cosmopolită, reunind peste 30 de grupuri culturale și etnice – incluzând germani, maghiari, sârbi sau bulgari, toți conviețuind pașnic timp de secole. Orașul a fost punctul cel mai dinamic al regiunii, oferind locuitorilor săi oportunitatea de a progresa, în timp ce diaspora Timișoarei s-a răspândit pe continent, creând un context favorabil prin care membrii săi au putut interacționa cu alți europeni.

De-a lungul istoriei sale, Timișoara a fost orașul a cărui evoluție a fost marcată de o serie de sclipiri devenind totodată premiere ce au declanșat schimbări pe tot continentul. De asemenea, pentru timișoreni, cultura reprezintă o componentă ce accelerează schimbarea la nivel politic, religios, economic, educațional și social. Prin urmare, statutul de Capitală Europeană a Culturii este mai mult decât o distincție simbolică, acest rol aducând pe lângă o serie de proiecte culturale unice, progres economic și social.

Pregătirea unei Capitale Culturale Europene este o oportunitate pentru orașul desemnat de a primi această titulatură, procesul contribuind la dezvoltarea urbană, a industriilor creative și la promovarea imaginii orașului respectiv pe plan internațional. Statutul de Capitală Culturală Europeană generează sute de lucrări de construcție și restaurare, sute de evenimente culturale în anul în care orașul respectiv deține titlul, servicii pentru toate acestea și, implicit, noi locuri de muncă sau chiar intrarea orașului în topul destinațiilor turistice. Cu alte cuvinte, titlul conferă orașului posibilitatea modernizării infrastructurii, a atragerii de noi investiții, a dinamizării imaginii orașului și a întregii regiuni.[269]

Timișoara, după Sibiu, este al doilea oraș românesc care a obținut acest titlu, însă din păcate, într-o perioadă în care mobilitatea și viața socială a cetățenilor au fost grav afectate de criza provocată de COVID-19. Prelungirea perioadei în care se desfășoară programul Capitalei Europene a Culturii până în anul 2023 va oferi vizitatorilor străini posibilitatea de a descoperi unul dintre cele mai frumoase și pline de istorie orașe românești, dar și oportunitatea ca orașul să continue să formeze și noi parteneriate în sectorul cultural.

[269] https://timisoara2021.ro/ro/despre/capitale-europene-ale-culturii/

Un astfel de exemplu este cel dintre Timișoara și Novi Sad care sunt înfrățite din 2005, iar în dosarele de candidatură ale celor două orașe pentru a deveni Capitale Culturale Europene în 2023 au fost menționate aceste colaborări între Banat și Voivodina. Cooperarea între cele două regiuni va fi realizată prin colaborări de bune practici, conlucrarea cu organizații din cultură și educație, încurajarea schimbului de artiști, organizarea de seminare dar și lansarea unor proiecte culturale care vor putea fi finanțate și promovate în comun.

Este extrem de important să existe astfel de colaborări, atât intracomunitare, pe plan local, dar și internaționale, cu instituții europene și cu alte orașe partenere. În acest sens, atât Cluj-Napoca, cât și Arad și Oradea au creat deja parteneriate culturale cu municipiul Timișoara. De asemenea, tour-operatorii locali oferă programe turistice combinate pentru orașele Timișoara – Arad – Oradea – Cluj-Napoca și vin cu idei de circuite în vestul țării în care se pot vizita cele mai importante orașe din zonă.

Orașele și-au pierdut în ultimul an din vitalitatea culturală, iar producția culturală la nivelul acestora este foarte valoroasă pentru determinarea aportului cultural la viața oamenilor, dar și la trendul pozitiv pe care acesta îl dă în viitoare dezvoltări asupra orașelor. Vitalitatea culturală a orașelor vorbește despre potențialul cultural al comunităților locale și evidențiază dezvoltarea orașelor în plan cultural. Indicii de vitalitate reflectă infrastructura culturală, participarea culturală, cheltuielile bugetare alocate sectorului cultural, resursele umane specializate și industriile creative în cele mai importante orașe din țară.

În acest context, studiului „Vitalitatea culturală a orașelor din România”[270] realizat la nivel național, analizează și municipiul Timișoara în comparație cu alte 45 de orașe. În acest clasament, orașul Timișoara se situează pe locul 9 din cele 46 de orașe studiate cu o valoare totală a scorului de 0.35.

TABEL 61. POZIȚIILE OCUPATE ÎN CLASAMENTUL PRIVIND VITALITATEA CULTURALĂ A ORAȘELOR, PE INDICATORI

Municipiul Timișoara	Locul 9 / 46
Subindicele infrastructură culturală	Locul 8 / 46 • Valoarea scorului obținut – 0.009
Subindicele cheltuielilor bugetare	Locul 6 / 46 • Valoarea scorului obținut – 1.797
Subindicele resurselor umane specializate	Locul 19 / 46 • Valoarea scorului obținut – -0.08
Subindicele participării culturale	Locul 6 / 46 • Valoarea scorului obținut – -0.24
Subindicele industriilor culturale	Locul 6 / 46 • Valoarea scorului obținut – 0.03

Sursa: Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală - Vitalitatea culturală a orașelor din România – ediția 2018

Vitalitatea culturală reprezintă un element tot mai important. Orașele creative sunt orașe cu o economie puternică ce acționează ca centre de atragere a populației în defavoarea orașelor care nu investesc deloc în

[270] Studiul ”Vitalitatea culturală a orașelor din România” – ediția 2018, este realizat de către Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală pe parcursul anului 2018, se raportează la nivelul anului 2016, an pentru care au fost disponibile majoritatea datelor obținute de la Institutul Național de Statistică, Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice, Borg Design și o parte prin colectare internă.

dezvoltarea industriilor creative. În acest context, se observă astfel că, din punct de vedere al vitalității culturale, municipiul Timișoara se află pe un loc fruntaș la nivel național, fiind situat în primele 10 locuri.

În același timp însă, pornind de la aceste valori, se pot identifica și ariile în care este oportun a fi acordat un interes mai ridicat din partea comunității și administrației locale, cum este cazul resurselor umane specializate din domeniu.

TABEL 62. VITALITATEA CULTURALĂ A ORAȘELOR – ANALIZĂ COMPARATIVĂ

NR. CRT.	NUME ORAȘ	VALOAREA SCORULUI OBȚINUT	POZIȚIA OCUPATĂ ÎN CLASAMENTUL GENERAL
1.	Cluj-Napoca	1.00	1
2.	Sibiu	0.61	4
3.	Timișoara	0.35	9
4.	Oradea	0.21	14
5.	Arad	0.16	18

Sursa: Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală - Vitalitatea culturală a orașelor din România – ediția 2018

În același timp, conform Barometrului Urban – Calitatea Vieții în Orașele din România[271] [272] municipiul Timișoara se află pe locul al 3-lea în topul celor 20 de orașe în 2020 din punct de vedere al atractivității orașelor. Acesta se clasează după Cluj Napoca și Brașov, fiind urmat de București, Sibiu și Oradea.

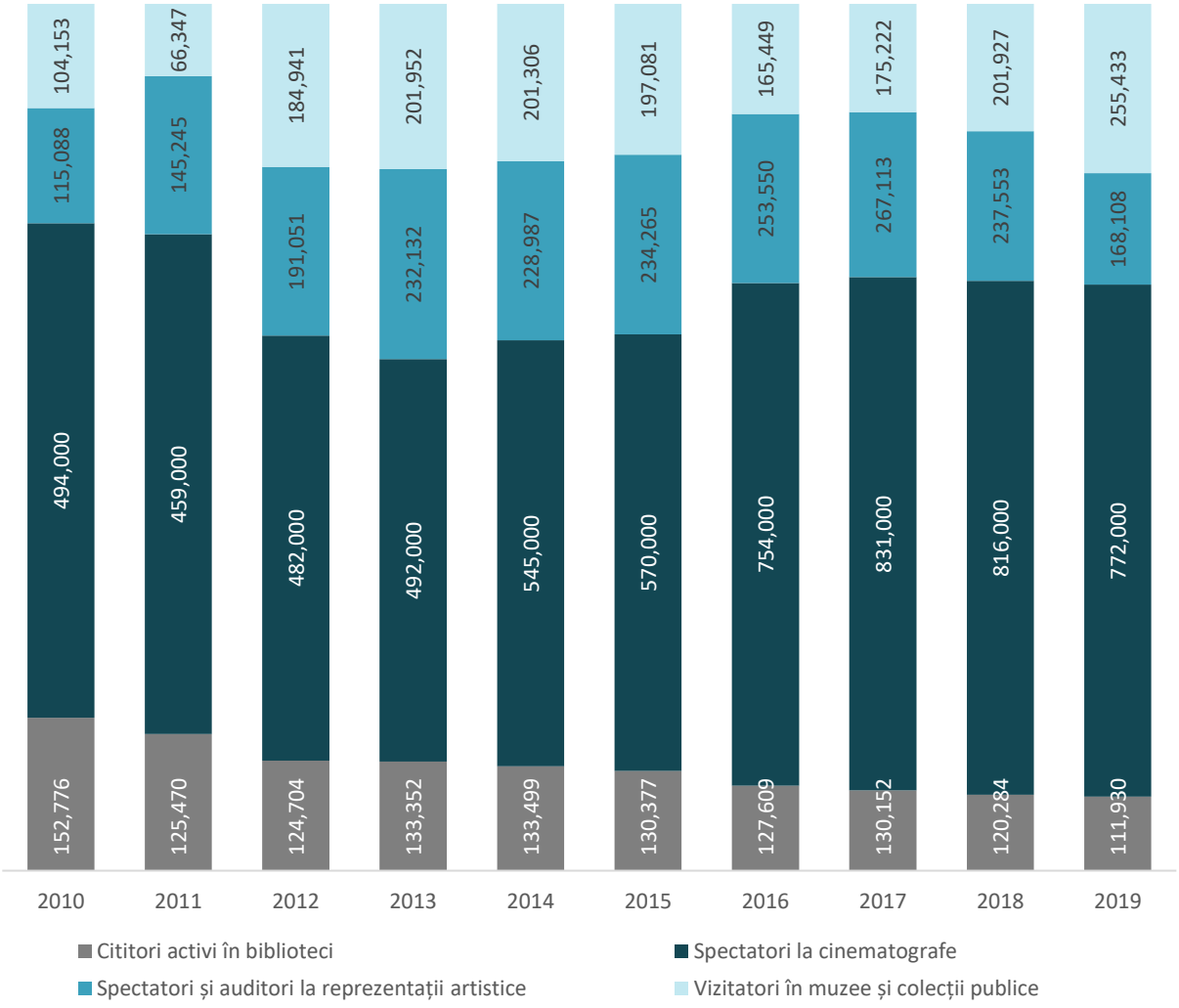
Un aspect foarte important este și aprecierea tinerilor față de condițiile de petrecere a timpului liber, Timișoara fiind pe locul al 2-lea după Cluj-Napoca. Acest lucru se poate explica și prin faptul că municipiul beneficiază de o multitudine de resurse culturale, istorice și turistice chiar și în afara perimetrului municipiului, întreg județul având de oferit resurse diverse de petrecere a timpului liber.

Pornind de la toate aceste aspecte, trebuie punctat faptul că o componentă importantă a vitalității culturale este reprezentată și de consumul cultural, aspect ce poate fi analizat la nivelul întregului județ. În acest sens, se observă faptul că acesta a cunoscut o creștere relativ accentuată în intervalul 2010-2019, în special în rândul spectatorilor la cinematografe, precum și a vizitatorilor în muzee și a celor la reprezentații artistice. Astfel, numărul de participanți la activitățile culturale a crescut considerabil această perioadă, de la un total de 866.017 de participanți în anul 2010, la un total de 1.307.471 de participanți în anul 2019.

[271] https://citadini.ro/wp-content/uploads/Barometrul-Urban_Politica-Urbana-a-Romaniei.pdf

[272] În perioada 1 iulie – 15 august 2020 a fost elaborat un sondaj cuprinzător privind calitatea vieții în 41 de localități urbane din România. Sondajul a fost modelat după Eurobarometrul Flash, care se aplică periodic unor orașe selectate din Uniunea Europeană.

FIGURA 206. CONSUMUL CULTURAL LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Această creștere accentuată este datorată în special interesului crescut al vizitatorilor în muzee, fiind înregistrată o creștere de 145.2% în anul 2019, cu aproximativ 150.000 de mii de persoane mai mult. În același timp, în cazul spectatorilor în cinematografe se înregistrează o creștere a numărului acestora de 56.2%, respectiv cu aproximativ 300.000 de mii de spectatori mai mulți în această perioadă. Aceste tendințe se bazează pe indicatorii statistici, însă a fost remarcat faptul că aceștia nu reflectă întocmai realitatea, mai ales în contextul în care cinematografele de tip multiplex din centrele comerciale atrag un număr de spectatori în continuă creștere la nivel național.

În cazul spectatorilor și auditorilor la reprezentații artistice, se înregistrează de asemenea o creștere de 46% în anul 2019, adică cu aproximativ 53.000 de mii de persoane mai mult. Nu în ultimul rând, în cazul cititorilor activi, aceste valori au înregistrat o scădere accentuată în acest interval, diferența fiind cu aproximativ -26.7% mai puțini cititori în anul 2019 față de 2010.

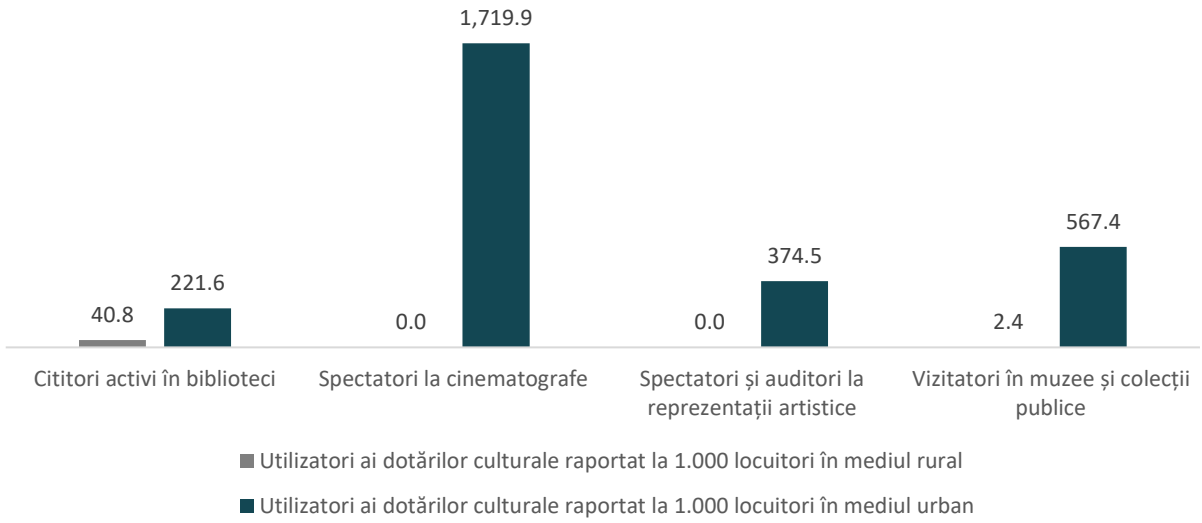
Se constată astfel că numărul cititorilor activi se află pe un trend descendent, iar bibliotecile clasice pierd tot mai mult teren în fața conținutului digital / online. În acest context, majoritatea bibliotecilor investesc acum în modernizări sau vin cu idei și proiecte menite să-i convingă pe cetățeni să citească, dar și să transforme aceste spații în adevărate centre comunitare. Un astfel de exemplu este cel de la Biblioteca Județeană din Cluj, unde, pe lângă cele 600 de mii de volume existente, cititorii au acces la calculatoare și la rețea Wi-Fi. În plus, sunt des organizate evenimente de lectură sau ateliere speciale pentru părinți, copii sau tineri pentru a promova lectura.

De asemenea, este de menționat și proiectul DBSR (Digitalna biblioteka Srba u Rumuniji – Biblioteca Digitală a Sârbilor din România). Prima inițiativă în acest sens a apărut în cadrul Organizației Locale Timișoara a Uniunii Sârbilor din Romania, prin hotărârea de a digitaliza cu ajutorul tehnologiei curente mai întâi colecțiile unice de ziare sârbești existente în fondul Bibliotecii Sârbești din Timișoara. În acest mod s-au creat premisele ca nou-createle exemplare digitale să constituie fondul unei noi biblioteci virtuale, astfel ca patrimoniul editorial deosebit de bogat al Sârbilor din România – ale cărui începuturi se află în deceniul trei al secolului al XIX-lea – să poată fi pus la dispoziție publicului larg, prin intermediul acestui site[273].

Biblioteca Digitală a Sârbilor din România (DBSR) este o bibliotecă virtuală deschisă, cu acces nelimitat tuturor vizitatorilor. În acest sens, toate materialele de pe site se pot descărca în scopul utilizării ulterioare. Pentru o disponibilitate mai largă, există versiuni identice ale site-ului (paginilor) în limbile sârbă (cu caractere chirilice și latine), română și engleză.

Nu în ultimul rând, Biblioteca Județeană Timiș „Sorin Titel" se bucură de un proiect pilot de digitizare a cărților și periodicelor, astfel încât acestea să fie accesibile online. Conform informațiilor de pe site-ul oficial[274] demersul s-a concretizat până la ora actuală în digitizarea unui număr de 155 de cărți aparținând scriitorilor bănățeni. Mai mult, biblioteca pune la dispoziția utilizatorilor online și un Catalog Online[275] prin care se poate verifica statusul unei cărți, localizarea acesteia, tipul de material, de unde se poate împrumuta și dacă a mai fost rezervată de cineva.

FIGURA 207. DIFERENȚE URBAN-RURAL ÎN CEEA CE PRIVEȘTE CONSUMUL CULTURAL ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN ANUL 2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În ceea ce privește analiza consumului cultural la nivelul zonelor urbane vs. zonele rurale, se observă că aproape în toate cazurile consumul cultural este mai activ la nivelul zonelor urbane, respectiv în municipiile și orașele județului Timiș.

Printre cele mai active se identifică astfel spectatorii la cinematografe, vizitatorii în muzee și colecții publice, urmat de spectatorii la auditorii și reprezentații artistice, urmat de cititorii activi în biblioteci.

În mediul rural, principalul consum cultural este realizat la nivelul cititorilor activi în biblioteci, urmat de vizitatorii în muzee și colecții publice.

[273] http://dbsr.ro/index-ro.html
[274] https://www.bjt.ro/biblioteca-virtuala/# - site accesat la data de 18.03.2021
[275] http://tinread.bjt.ro/opac

Vorbind despre vitalitate culturală și consum cultural, poate unul dintre cele mai relevante aspecte care trebuie menționat face referire la titulatura Timișoarei de Capitală Europeană a Culturii, o ocazie cu care oferta culturală a orașului, dar și a teritoriului înconjurător se poate diversifica și poate căpăta notorietate la nivel național și internațional. Este nevoie însă de eforturi susținute pentru a stabili un calendar coerent de acțiuni pentru anii următori, acțiuni orientate atât spre consumul liber de cultură, în spații publice, accesibile tuturor, cât și spre consumul specializat, pentru publicul pasionat, care să crească și cultura evenimentelor contra cost.

Odată cu declanșarea pandemiei de COVID-19, a fost nevoie de impunerea unor măsuri de distanțare fizică / socială menite să reducă răspândirea virusului care provoacă această boală. Măsurile luate atât de Guvernul României, cât și de autoritățile publice din cauza pandemiei au afectat semnificativ domeniul cultural, inclusiv organizarea evenimentelor și activităților culturale. Astfel că, încă din martie 2020, organizarea evenimentelor culturale, sportive, religioase sau de divertisment au fost interzise sau mult limitate. Acest lucru a avut și un efect direct asupra consumului cultural la nivelul județului Timiș.

În acest context, și programul Timișoara 2023 pentru titlul de Capitală Culturală Europeană a fost semnificativ întârziat sau restructurat, chiar dacă după câștigarea titlului, Timișoara a depus eforturi considerabile în misiunea de a dezvolta Programul Cultural, precum și de a strânge fondurile necesare organizării, promovării și implementării unor proiecte și evenimente culturale de mare amploare. În anul 2019, în primul an de producție propriu-zisă, Asociația a derulat împreună cu partenerii săi peste 400 de evenimente culturale la care au luat parte peste 130.000 de persoane.

În același timp, Muzeul Național al Banatului Timișoara a pregătit pentru anul 2020 o serie de evenimente extrem de interesante pentru public. Au fost astfel incluse pentru anul 2020 peste 40 de evenimente în calendar, acțiuni și expoziții. Printre cele mai așteptate evenimente erau și cele de deschidere a unei noi expoziții „Fețe noi și vechi ale armelor", organizată împreună cu Muzeul Național de Istorie al României, sau expoziția dedicată Culturii Cucuteni, organizată împreună cu Muzeul din Iași. Împreună cu TM2021 și Universitatea Politehnica Timișoara, era programată o expoziție care va promova Timișoara și cartierul Elisabetin. La Huniade era programată a doua ediție a festivalului medieval, un eveniment care a atras un public numeros în anul precedent.

Cu toate acestea, pandemia de COVID-19 a redus drastic bugetul pentru manifestările culturale, iar ca urmare a măsurilor preventive pentru limitarea răspândirii virusului COVID-19, Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș a decis să suspende toate evenimentele programate până la data de 31 martie 2020.

Au fost anulate astfel următoarele evenimente:

- Spectacolul Școlii de Artă, „Guitar in my heart", din data de 12 martie 2020
- Festivalul – concurs Lada cu Zestre, din perioada 14 martie – 5 aprilie 2020
- Participarea Școlii de Artă la evenimentul Kids Fest din data de 15 martie 2020
- Festivalul – concurs „Gelu Stan", din perioada 16-18 martie 2020
- Spectacolul Școlii de Artă, „Dragi mi-s cântecul și jocul", din data de 26 martie 2020
- Spectacolul Școlii de Artă, „Armonii de primăvară", din data de 30 de martie 2020
- Audiția de Pian „Vreau să fiu artist", din data de 31 martie 2020

Aceste evenimente din agenda Centrului de Cultură și Artă, cu potențial de a mobiliza un număr mare de artiști și spectatori, trebuiau reprogramate după ce perioada de risc a propagării virusului COVID-19 urma să fie depășită. Cu toate acestea, în contextul pandemiei de COVID-19 evenimentele culturale cu public sunt deocamdată sistate. S-au desfășurat doar unele evenimente culturale, transmise în variantă online.

Astfel, începând cu data de 4 mai 2020, pe pagina de Facebook Timișoara 2023, liderii unor organizații sau inițiative culturale timișorene au împărtășit cu publicul, prin intermediul unor scurte intervenții filmate, reunite sub titlul TransFormArt, gândurile lor despre transformările prin care trece sectorul cultural, dar și soluțiile concrete identificate pentru continuarea programelor.

Inițiativa Asociației Timișoara 2021 vizează să ofere contextul unei analize constructive asupra dificultăților pe care le traversează sectorul cultural, dar și să stimuleze o reflecție comună care poate servi întregului sector cultural din Timișoara, dar și din România.

În final, din toate evenimentele propuse pentru anul 2020, o bună parte din suma cuprinsă pe Agenda Culturală a fost destinată evenimentelor din luna decembrie – celebrarea Zilei Naționale, Serbările Crăciunului și Târgul de Crăciun, urmate de evenimente precum Ziua Timișoarei, Festivalul Inimilor, Festivalul de Operă și Operetă și Bega Bulevard, acestea fiind evenimente care s-au putut desfășura în deplină siguranță în contextul pandemiei.

Impactul pandemiei a pus astfel în pericol tot sezonul 2020, iar industria muzicală și cultural-artistică a fost poate prima afectată și printre ultimele care vor ieși din criză. În acest context sunt foarte importante deciziile strategice luate la nivel național și local privind relansarea acestor sectoare, dar și modalitățile de sprijin care pot fi identificate pentru susținerea actorilor culturali în această perioadă.

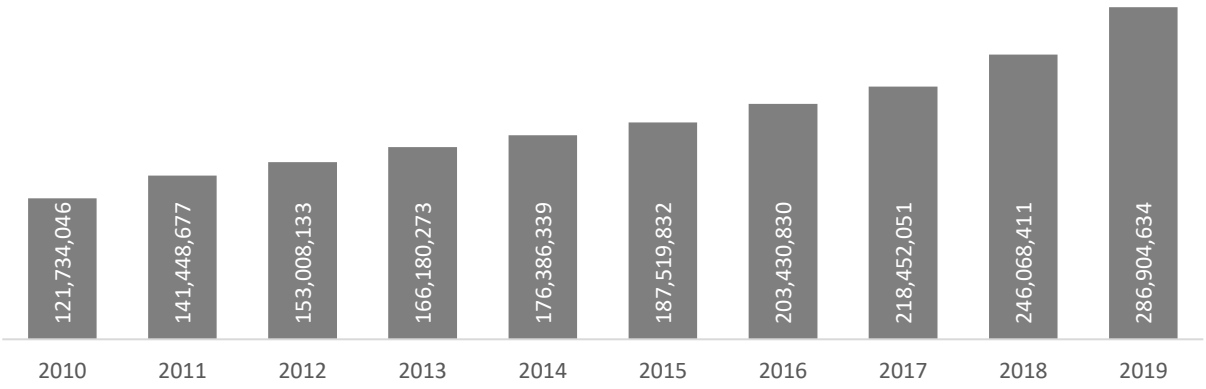
Pentru anul 2021, în acest moment situația evenimentelor culturale este încă una incertă, marea majoritate a evenimentelor care trebuiau să se desfășoare în anul 2020 fiind reprogramate pentru anul acesta, însă totul depinde de evoluția pandemiei și a restricțiilor impuse de către autoritățile publice.

SECTOARELE CULTURALE ȘI CREATIVE

În ultima perioadă, sectoarele culturale și creative au devenit un punct principal de interes la nivelul orașelor și zonelor cu un puternic element cultural din România, printre care și municipiul Timișoara și inclusiv județul Timiș. Sectoarele creative și culturale din Timiș contribuie în mod semnificativ la creșterea economică, la ocuparea locurilor de muncă, dar și la promovarea și dezvoltarea inovării și coeziunii sociale în municipiul reședință și în județ.

În acest context, un rol deosebit de important îl au instituțiile publice care gestionează și/sau finanțează o parte dintre serviciile și activitățile culturale la nivelul unui teritoriu. În ceea ce privește investițiile în domeniul cultural în ultimii ani, se poate observa faptul că acestea au crescut considerabil în perioada 2010-2019, înregistrând astfel o creștere cu aproape 135.68% mai mult în anul 2019 față de anul 2010.

FIGURA 208. BUGETUL ANUAL ALOCAT ÎN CULTURĂ, RECREERE ȘI RELIGIE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019, LEI

Sursa: http://www.dpfbl.mdrap.ro/sit_ven_si_chelt_uat.html

Aceste investiții vin în urma interesului crescut pentru acest domeniu, prin care se încearcă consolidarea antreprenoriatului cultural și dezvoltarea domeniilor precum: artele vizuale, teatru, muzică, dans, artă digitală, educație prin cultură, promovarea patrimoniului cultural material, promovarea patrimoniului cultural imaterial sau promovarea culturii scrise, dar și pe fondul creșterii notorietății municipiului Timișoara drept Capitală

Europeană a Culturii pentru anul 2023. Acest lucru a adus un aport considerabil la bugetul anual alocat în acest sector, fiind nevoie de resurse financiare mai mari pentru a organiza astfel de evenimente majore.

Cu toate acestea, sectorul cultural – creativ este grav afectat în această perioadă, iar pe lângă cultura în sine, există și sectoare asociate, precum mass-media, publicitate, modă, proiectare și editare sub toate formele, dar și noi industrii precum jocurile video sau aplicațiile digitale, care au de suferit de pe urma contextului actual al COVID-19.

Pe lângă actorii publici, un rol deosebit de important în acest domeniu îl au și actorii privați din sectoarele culturale și creative, în acest context remarcându-se importanța ridicată pe care o au industriile creative în județul Timiș.

În viziunea documentului Cartea Verde, industriile creative sunt acele industrii care utilizează cultura ca input și care au o dimensiune culturală. Acestea includ arhitectura și designul, care integrează elemente creative în procese mai ample, precum și sub-sectoare precum grafica, moda sau publicitatea. La un nivel mai puțin specific, multe alte industrii se bazează pe producția de conținut pentru propria dezvoltare, fiind, prin urmare, interdependente într-o oarecare măsură cu ICC. Printre ele se numără turismul și sectorul noilor tehnologii.[276]

Din perspectiva microeconomică, în județul Timiș se întâlnesc companii în toate domeniile de activitate ce fac parte din sectoarele culturale și creative: arhive, biblioteci, carte și presă, arte vizuale, artele spectacolului / arte interpretative, audiovizual și media, software, IT și jocuri, arhitectură, publicitate, patrimoniu cultural, artizanat și meșteșuguri și cercetare[277], doar un număr redus de sub-sectoare nefiind prezente. În anul 2018, în județul Timiș activau un număr total de 3.048 de firme din sectoarele culturale și creative, reprezentând 9.59% din numărul total de întreprinderi din județ – 31.789 de firme. Cu toate acestea, acest lucru nu se reflectă și la nivelul indicatorilor de performanță economică, sectoarele culturale și creative însumând un număr total de 13.730 de salariați, respectiv 6.79% din numărul total la nivel județean și totalizând o cifră de afaceri de 2.673.478.829 RON, respectiv doar 4.02% din cifra totală de afaceri a companiilor din județul Timiș care însumează un total de 66.450.592.188 RON.

TABEL 63. TOP 5 SECTOARE CREATIVE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

NR	SALARIAȚI / SECTOR	CIFRĂ DE AFACERI / SECTOR	NUMĂR FIRME / SECTOR
1.	Patrimoniu cultural – muzee, monumente istorice, situri arheologice, patrimoniu intangibil	Patrimoniu cultural – muzee, monumente istorice, situri arheologice, patrimoniu intangibil	Arte vizuale – arte plastice, fotografie, design
2.	Artizanat și meșteșuguri	Artizanat și meșteșuguri	Artele spectacolului / Arte interpretative – muzică, dans, teatru, arte combinate și alte spectacole live
3.	Software, IT și jocuri	Software, IT și jocuri	Software, IT și jocuri
4.	Audiovizual și media – film, radio, televiziune, video, fonograme, opere multimedia, video game	Arte vizuale – arte plastice, fotografie, design	Publicitate
5.	Arte vizuale – arte plastice, fotografie, design	Audiovizual și media – film, radio, televiziune, video, fonograme, opere multimedia, video game	Arhitectură

[276] Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală, Cartea Albă pentru activarea potențialului economic al sectoarelor culturale și creative din România

[277] Domenii identificate de Institutul Național pentru Cercetare și Formare Culturală în Cartea albă pentru activarea potențialului economic al sectoarelor culturale și creative din România, 2016.

Sursa: Prelucrare proprie cu ajutorul datelor la nivelul anului 2018 din baza de date Listafirme

În funcție de numărul de firme, cifra de afaceri și numărul de salariați, cele mai importante sectoare la nivelul județului Timiș sunt cele reprezentate de:

- Patrimoniu cultural – cu 5.759 de salariați, 1.207.220.165 RON cifra de afaceri și 223 de firme;
- Arte vizuale – cu 835 de salariați, 158.914.982 RON cifra de afaceri și 530 de firme;
- Artizanat și meșteșuguri – cu 2.216 salariați, 409.063.573 RON cifra de afaceri și 297 de firme;
- Artele spectacolului – cu 664 de salariați, 96.682.902 RON cifra de afaceri și 501 firme;
- Software, IT și jocuri – cu 1.181 de salariați, 304.038.268 RON cifra de afaceri și 384 de firme;
- Audiovizual și media – cu 862 de salariați, 122.432.430 RON cifra de afaceri și 206 firme;
- Publicitate – cu 579 de salariați, 109.391.408 RON cifra de afaceri și 307 firme;
- Arhitectură – cu un număr de 483 de salariați, 79.326.961 RON cifra de afaceri și 301 firme.

În ceea ce privește sub-domeniile acestor categorii care au avut cel mai mare aport la nivelul județului Timiș, acestea sunt reprezentate de: fabricarea încălțămintei (cu 4.221 de salariați, 681.507.098 RON cifra de afaceri și 89 de firme), fabricarea de mobilă (cu 1.286 de salariați, 237.155.849 RON cifra de afaceri și 147 de firme înregistrate), activități de editare a altor produse software (cu 627 de salariați, 176.570.722 RON cifra de afaceri și doar 54 de firme înregistrate), activități ale agențiilor de publicitate (cu 547 de salariați, 103.489.728 RON cifra de afaceri și 289 firme), comerț cu amănuntul al unor bunuri noi (cu 534 de salariați, 117.164.354 RON cifra de afaceri și 169 de firme înregistrate), fabricarea săpunurilor, detergenților și a produselor de întreținere (281 de salariați, 332.660.798 RON cifra de afaceri și 9 firme), fabricarea altor produse din lemn (cu 485 de salariați, 134.773.658 RON cifra de afaceri și 56 de firme), activități de arhitectură (cu 483 de salariați, 79.326.961 RON cifra de afaceri și 301 firme), activități recreative și distractive (cu 277 de salariați, 45.879.865 RON cifra de afaceri și 229 de firme), comerțul cu amănuntul al unor bunuri noi (cu un total de 534 de salariați, 117.164.354 RON cifra de afaceri și 169 de firme) sau activități de design specializat (cu un total de 149 de salariați, 30.719.495 RON cifra de afaceri și 155 de firme).

TABEL 64. TOP 5 CAEN DIN SECTOARELE CREATIVE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

NR	SALARIAȚI / SECTOR	CIFRĂ DE AFACERI / SECTOR	NUMĂR FIRME / SECTOR
1.	1520 – Fabricarea încălțămintei	1520 – Fabricarea încălțămintei	7111 – Activități de arhitectură
2.	3109 – Fabricarea de mobilă	2041 – Fabricarea săpunurilor, detergenților și a produselor de întreținere	7311 – Activități ale agențiilor de publicitate
3.	5829 – Activități de editare a altor produse software	3109 – Fabricarea de mobilă	9329 – Alte activități recreative și distractive
4.	7311 – Activități ale agențiilor de publicitate	5829 – Activități de editare a altor produse software	4778 – Comerț cu amănuntul al unor bunuri noi, în magazine specializate
5.	4778 – Comerț cu amănuntul al unor bunuri noi, în magazine specializate	1629 – Fabricarea altor produse din lemn, fabricarea articolelor din plută, paie și din alte materiale vegetale împletite	7410 – Activități de design specializat

Sursa: Prelucrare proprie cu ajutorul datelor la nivelul anului 2018 din baza de date Listafirme

Cu toate acestea, putem spune că sectoarele creative din județul Timiș s-au dezvoltat destul de bine în ultimii ani, dispunând totodată și de o mai mare atenție alocată către acestea și participarea lor la stabilizarea economiei. Un factor catalizator a fost și cel datorat statutului municipiului Timișoara de Capitală Europeană a Culturii pentru 2023, fapt ce a deschis mai mult atenția către acest sector și către importanța acestora la prosperitatea regiunii.

În final, sectorul cultural și creativ activează și o serie de asociații și fundații care au ca scop promovarea activităților culturale, fie printr-o paletă integrată de activități în domeniile de creație, fie axându-se pe anumite domenii, cum ar fi, muzica, teatrul, producția cinematografică sau meșteșugurile și tradițiile locale.

Registrul Sectorului Cultural (CULT) este unul dintre demersurile INCFC de a cartografia și a determina statistic sectorul creativ din România, scopul principal fiind inventarierea entităților din domeniul culturii de pe teritoriul României. Fie că este vorba despre persoane fizice (lucrători culturali), organizații neguvernamentale sau societăți comerciale cu profil cultural, Registrul și-a propus să aibă o evidență a entităților din domeniul cultural.[278]

În județul Timiș sunt înregistrate conform datelor prelucrate în Registrul CULT, un număr de 193 de persoane fizice[279], 70 de organizații neguvernamentale[280] și 122 de societăți comerciale[281] cu un total de aproximativ 385 de entități din domeniul culturii.

Câteva asociații, indivizi și grupuri mici remarcabile identificate pe teritoriul județului Timiș sunt descrise în cadrul anexei 12.3.2.

De cele mai multe ori s-a constatat faptul că între marea majoritate a instituțiilor, asociațiilor și organizațiilor există o strânsă colaborare. De-a lungul anilor au fost realizate o serie de proiecte de promovare a tinerelor talente, cele mai multe dintre acestea promovând an de an, în cadrul diferitelor expoziții de artă sau concerte, elevi și studenți care se remarcă prin deosebite merite.

De asemenea, asociațiile și fundațiile sunt implicate și menționate în proiectele cu instituțiile culturale. Acesta este motivul pentru care, împreună cu firmele din sectorul cultural, aceștia ar trebui să fie mult mai des implicați și susținuți de către autoritățile publice pentru implementarea unor noi inițiative care să diversifice oferta culturală a județului Timiș. Au fost însă demarate mai multe demersuri în acest sens, instituții publice precum Centrul de Cultură și Artă al județului Timiș și nu numai, fiind un promotor al parteneriatelor public-private și fiind implicat activ în transferul de cunoștințe care să permită scalarea sau replicarea unor acțiuni culturale de amploare.

Mai mult decât atât, rolul municipiului Timișoara de Capitală Europeană a Culturii a oferit posibilitatea creării parteneriatelor public-privat și implicarea multor firme din sectorul cultural, inclusiv a celor din sectorul cultural independent, lucru care a fost de mare ajutor în această perioadă.

SOLUȚII DIGITALE ÎN PANDEMIE

În funcție de evoluția pandemiei, măsurile care au fost adaptate, au declanșat o serie de schimbări în ceea ce privește atât oferta de produse culturale, cât și consumul acestora, fiind nevoie de multe ori de găsirea unor soluții noi adaptate sectorului digital.

Prioritatea instituțiilor de cultură de pe teritoriul județului Timiș, și nu numai, a fost de a identifica noi canale de promovare a ofertei, dar și de distribuție a produselor culturale. Instituțiile de cultură au încercat să dezvolte

[278] https://culturadatainteractiv.ro/acasa/registrul-sectorului-cultural/
[279] https://culturadatainteractiv.ro/acasa/registrul-sectorului-cultural/lucratori-culturali/
[280] https://culturadatainteractiv.ro/acasa/registrul-sectorului-cultural/organizatii-neguvernamentale-inscrise-in-registrul-cult/
[281] https://culturadatainteractiv.ro/acasa/registrul-sectorului-cultural/societati-comerciale/

moduri adecvate de a se conecta cu publicul de la distanță. De exemplu, instituțiile de spectacol dețin filmări cu înregistrările premierelor spectacolelor aflate în repertoriu, muzeele au deja tururi virtuale ale expozițiilor, iar librăriile au cărți în format digital sau e-book[282]. În alte cazuri însă, adaptarea presupune o schimbare radicală a actului artistic: spectacole de teatru jucate fără public sau concerte susținute în locuințe și transmise online.

Se poate observa, de asemenea, o redefinire a rolului pe care îl joacă platformele online în activitatea instituțiilor de cultură. Dacă înainte de această criză platforme precum Facebook sau YouTube erau folosite mai degrabă pentru promovarea activității culturale, pentru a atrage spectatorii către evenimentele organizate în incinta instituțiilor, acum aceste instrumente sunt folosite drept canale de distribuție a produselor culturale, spre a fi consumate de către public. Practic, activitatea culturală se mută din offline în online, iar astfel, mediul digital dobândește un rol important în promovarea și în desfășurarea actului cultural.

Printre cele mai importante soluții adoptate de către instituțiile de cultură de pe teritoriul județului Timiș se numără următoarele:[283]

- Teatrul pentru Copii și Tineret Merlin Timișoara – a anunțat pe 22 martie că începe transmisia spectacolelor în mediul online și a publicat programul pentru perioada 23-29 martie. Pe 30 martie, după consultări cu publicul, a anunțat și difuzarea unui program de povești citite, sub *tagul*[284] *#stămacasă*. Pe 7 aprilie a început campania *#stai_acasă_și_joacă_te_cu_copilul_tău*, campanie ce continuă și în prezent.
- Teatrul Național „Mihai Eminescu" Timișoara – a anunțat pe 25 martie proiectul „Întâlnire la voi acasă", fiind puse la dispoziția oamenilor o serie de spectacole pe canalul de YouTube. Pe 2 aprilie s-a alăturat altor 80 de reprezentanți ai festivalurilor din Europa într-o discuție moderată de European Festivals Association despre importanța artelor în situația distanțării sociale. Timp de 15 zile, a difuzat, pe canalul de YouTube, câte un spectacol din repertoriu pe zi. Înregistrările tuturor acestor spectacole difuzate pe canalul YouTube al Teatrului Național au fost disponibile până în data de 1 mai 2020.
- Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely" Timișoara – pe 26 martie a început campania *#staiunminut*, un calup de clipuri cu actori ai teatrului desfășurând diverse activități casnice și îndemnând publicul să stea acasă. Pe 31 martie a anunțat seria de transmisiuni online care a cuprins 9 spectacolele difuzate în luna aprilie.
- Teatrul German de Stat Timișoara – pe 27 martie a sărbătorit Ziua Internațională a Teatrului cu difuzarea online a spectacolului „Jurnal de România. Timișoara" / „Tagebuch Rumänien. Temeswar". Pe 27 aprilie a continuat transmisiunile cu spectacolul „În umbra uitării" de Simona Vintilă urmat de „Prostia omenească" după Ion Creangă.
- Opera Națională Română din Timișoara – de pe 18 martie a început să transmită online, gratuit, fragmente din arhiva spectacolelor de operă ale instituției.
- Filarmonica Banatul Timișoara – pe data de 31 martie a anunțat o serie de postări muzicale în versiune interpretativă proprie, realizate în zilele de marți (recitaluri camerale) și vineri (concerte simfonice) ale fiecărei săptămâni pe canalul YouTube al Filarmonicii.

[282] Un e-book (abreviere din engleză de la electronic book, citit aproximativ 'i-buc, în română: carte electronică) este un fișier electronic digital ce conține textul și imaginile unei cărți, între timp chiar și clipuri video. Ele se pot citi pe mai multe tipuri de aparate cu monitor (ecran), în general portabile: calculatoarele personale, tablete, telefoane mobile, sau și pe dispozitive special construite pentru cititul cărților, numite e-reader sau e-book reader.

[283] https://culturadatainteractiv.ro/monitorizarea-domeniului-cultural-in-timpul-crizei-covid19/adaptarea-ofertei-culturale/

[284] Tag-ul este un termen folosit în sistemele de informații, și reprezintă un cuvânt cheie sau termen folosit la asignarea unei bucăți de informație, cum ar fi o poză digitală, un fișier sau un bookmark. Această metadata ajută la descrierea unui obiect sau la căutarea și găsirea mai rapidă a unor informații.

Patrimoniul sub reflectoare Timișoara / Spotlight Heritage Timișoara este produs de Universitatea Politehnica Timișoara și Muzeul Național al Banatului în parteneriat cu Asociația Timișoara 2021 Capitală Europeană a Culturii, proiect cultural co-finanțat de Ministerul Culturii și Identității Naționale, Primăria Municipiului Timișoara, Consiliul Județean Timiș.

Patrimoniul sub reflectoare Timișoara spune multiplele povești ale orașului prin intermediul tehnologiilor digitale, povești ale patrimoniului cultural și istoric, ale dezvoltării tehnice, ale comunităților și vecinătăților, împletite cu poveștile personale ale locuitorilor de ieri și de azi. Evenimentul se desfășoară în mansarda Muzeului Național al Banatului și poate fi vizitată până în 31 ianuarie 2021.

Spotlight Heritage Timișoara / Patrimoniul sub reflectoare Timișoara este un proiect cultural conceput și implementat de Universitatea Politehnica Timișoara, prin Centrul ID/IFR și e-Learning și Centrul Multimedia, în parteneriat cu Muzeul Național al Banatului și Asociația Timișoara 2021- Capitală Europeană a Culturii.

În 2020 proiectul prezintă „Cartierul Elisabetin și Netti dr. Diel – o lume într-un cufăr", un roman în expoziție, o expoziție stradală în cartierul Elisabetin și o aplicație mobilă de realitate augumentată, împreună cu pagina de web.

Proiectul invită publicul într-o lume complexă în care istoria și poveștile de altădată ale Timișoarei sunt reactualizate prin intermediul tehnologiilor digitale – pagină web[285] și aplicație mobilă cu realitate augmentată. Proiectul urmărește construirea de straturi multiple de memorii personale și date din istoria cartierelor, comunităților, etniilor și locuitorilor.

Toate componentele digitale actuale au fost dezvoltate de cadre didactice ale Centrului Multimedia și ale Centrului ID/IFR și e-Learning, studenți ai anului IV Tehnologii multimedia și anul I Master Tehnologii Multimedia, de la Universitatea Politehnica Timișoara, împreună cu Cobalt Sign Timișoara, Design MMD și Fundația Politehnica.

De asemenea, cele mai multe muzee au promovat în această perioadă conținut deja existent online: tururi virtuale, imagini panoramice ale expozițiilor permanente sau bunuri culturale mobile digitalizate 3D, alături de postări despre aniversări sau exponate din expozițiile curente. O listă a muzeelor cu tur virtual și o lista a evenimentelor digitale au fost realizate de către Direcția Patrimoniu Mobil, Intangibil și Digital din Institutul Național al Patrimoniului.[286]

Muzeele care s-au adaptat rapid acestui trend din județul Timiș și unde pot fi accesate în mod gratuit conținut online sunt următoarele:

- Muzeul Banatului – Timișoara;
- Colecția muzeală a Episcopiei Ortodoxe Sârbe – Timișoara;
- Muzeul Episcopiei Romano-Catolice Timișoara – Timișoara;
- Colecția muzeală a Mitropoliei Ortodoxe a Banatului – Timișoara;
- Muzeul de Artă – Timișoara;
- Muzeul Pompierilor „Florian" – Jimbolia;
- Muzeul „Ștefan Jäger" – Jimbolia;
- Muzeul Presei „Sever Bocu" – Jimbolia;
- Casa memorială „Petre Stoica" – Jimbolia;
- Casa Memorială „dr. Karl Diel" – Jimbolia.

[285] https://spotlight-timisoara.eu/
[286] http://www.cimec.ro/muzee/muzee-cu-tur-virtual.html

În plus, o parte dintre muzee au avut pe Facebook postări despre activitatea curentă desfășurată de angajați, dar și despre noi expoziții pregătite în această perioadă și care au putut fi vizitate imediat cu încetarea restricțiilor impuse.

În același timp, încercând să susțină conectarea de la distanță cu utilizatorii bibliotecilor, acestea au creat rubrici online dedicate unor variate subiecte și categorii de vârste, provocări interactive adresate publicului, precum și spații expoziționale virtuale pentru arta produsă de public.

Biblioteca Județeană „Sorin Titel" Timiș – pe 30 martie a transmis live primul video din seria „Teatru și Povești online cu povestea Păcală", pe 1 aprilie a difuzat povestea „Soacra cu trei nurori" de Ion Creangă și pe 3 aprilie, „Povestea unui om leneș" de Ion Creangă. Pe 6 aprilie a lansat campania de recomandări de lectură prin clipuri video transmise de către copii pe pagina de Facebook a bibliotecii, iar pe 8 aprilie membrii Cenaclului Seniorii au început să transmită scurte mesaje video pe pagina de Facebook a bibliotecii[287]. Din aprilie, prin pagina de Facebook a bibliotecii se fac în continuare transmisii de teatru și povești online via Consiliul Județean Timiș, precum și postări de tipul informatic „Știați că?", promovând astfel diferite informații cultural-istorice despre județul Timiș sau personalități importante ale județului pentru publicul larg.

Un aspect foarte important în conturarea și adaptarea ofertei culturale a fost și patrimoniul. Majoritatea centrelor de promovare și conservare a culturii au adoptat de asemenea oferte culturale digitale, fiind puse la dispoziția publicului diferite tururi virtuale ale patrimoniului sau experiențe vizuale de tipul 360°.

Unul dintre cele mai moderne proiecte realizate de către APDT Timiș împreună cu sprijinul Consiliului Județean Timiș este proiectul Tururi virtuale în Țara Făgetului: Frumuseți Naturale[288], unde se pot experimenta virtual unele dintre cele mai fascinante locuri din județul Timiș – Cascada Șopot, Peștera cu Apă Românești, traseul Transluncani, Lacul Surduc, Cascada Cornet, Cetatea Jdioara sau Vârful Padeș din Munții Poiana Ruscă, precum și proiectele Tururi virtuale: Biserici de lemn din Banat[289] sau Jimbolia: Orașul celor șase muzee[290], care oferă turiștilor posibilitatea de a vedea o parte din atracțiile județului Timiș într-un mod inedit și mai sigur, în special în contextul actual al pandemiei de Coronavirus.

Proiectul a avut scopul de a pune în lumină potențialul cultural și turistic pe care îl are regiunea Țara Făgetului și de a trezi interesul turiștilor pentru alte locații din afara Timișoarei. În fapt, proiectul propune folosirea tehnologiei de ultimă generație în prezentarea și promovarea bisericilor de lemn din Țara Făgetului și a punctelor de interes din punct de vedere natural.

Realizat în premieră, Turul virtual al Țării Făgetului – biserici de lemn și frumuseți naturale a permis dezvoltarea promovării zonei și contribuie la creșterea numărului de oameni curioși de aceste locuri spectaculoase.

Pentru mai multe experiențe 360° platforma ExpRO360[291] pune la dispoziția turiștilor o serie de *spații sacre, spații umane și spații naturale*, atât din județul Timiș, cât și din alte zone ale României, precum zona Transilvania, pe care turiștii le pot vedea din confortul propriei case.

La nivel județean, o mare parte a instituțiilor de cultură din Timiș au o prezență în mediul online prin existența unui site oficial sau a unei pagini de Facebook oficiale, însă acest lucru se pune mai mult pe seama instituțiilor din zonele urbane și nu neapărat în cele rurale. Principalul avantaj al acestor servicii este accesul facil la informație precum programul, informațiile generale despre instituție sau tarifele.

[287] https://www.facebook.com/bjtimis
[288] https://discovertimis.com/ro/places/tururi-virtuale-in-tara-fagetului-bisericile-de-lemn-si-frumuseti-naturale
[289] https://discovertimis.com/ro/places/tururi-virtuale-biserici-de-lemn-din-banat
[290] https://discovertimis.com/ro/places/tururi-virtuale-in-jimbolia-orasul-celor-6-muzee
[291] https://expro360.ro/

De asemenea, comorile arhitecturale ale Timișoarei, precum Palatul Lloyd, Palatul Apelor, Liceul Carmen Sylva sau Sinagoga din Fabric au devenit începând cu anul 2021 mai cunoscute atât timișenilor, cât și întregii lumi, Timișul având de acum și un Muzeu Virtual al Evreilor.[292]

Consiliul Județean, prin Centrul Multifuncțional Bastion – Timiș INFO, găzduiește expoziția dedicată celebrului arhitect Lipot Baumhorn. Astfel, la începutul lunii februarie 2021 a avut loc atât vernisajul expoziției, cât și lansarea Muzeului Virtual al Evreilor din Timișoara „Prim Rabin Dr. Ernest Neumann". Inițiativa reprezintă o sursă digitală pentru toate aspectele legate de istoria și patrimoniul cultural al evreilor din Timișoara, cu secțiuni despre istoria comunității, contribuția acesteia la dezvoltarea economică și culturală a orașului, personalități marcante sau religie și obiecte de cult. Ambele evenimente au avut loc sub umbrela proiectului *Rediscover*, care angrenează administrații locale și instituții culturale / turistice din opt țări europene, inclusiv România.

Se observă faptul că identitatea joacă un rol important atunci când se urmărește susținerea sau revitalizarea unui teritoriu. Un astfel de instrument oferă noi modalități prin care un areal poate transmite imaginea sa în lume, permițând în același timp acestuia să se bucure de avantajele competitive de la nivel național și internațional care pot exista. De asemenea, instituțiile își pot promova creațiile, valorile, produsele, arta, cultura etc, având acces la o varietate de platforme online care servesc drept spațiu de prezentare. Instituțiile culturale pot ajunge astfel la maximizarea și eficientizarea rezultatelor pe paginile proprii și minimizarea eforturilor de a căuta informații în alte surse.

[292] https://www.facebook.com/cjtimis/posts/1837488269734346

7.5. INFRASTRUCTURA, ACTIVITĂȚILE ȘI SERVICIILE PENTRU SPORT ȘI AGREMENT

În concepția actuală, activitatea sportivă în timpul liber capătă două aspecte fundamentale: utilitatea practică și lupta împotriva oboselii, plăcerea de necontestat a exercițiilor fizice și a mișcării în aer liber a oamenilor. Activitatea sportiv-recreativă constituie astfel o necesitate care condiționează randamentul sporit al cetățeanului, indiferent de vârstă sau profesie. Prin rolul atribuit de societate, activitățile sportive și recreative se dovedesc utile în formarea și pregătirea cetățenilor pentru viața socială.

În același timp, este dovedit faptul că sportul și activitățile de agrement sunt considerate instrumente de socializare extrem de importante, care sunt necesare pentru o dezvoltare favorabilă a comunității. Sportul și exercițiul fizic pot fi considerate instrumente de socializare extrem de importante și de aceea societatea are o mare responsabilitate în a le promova și dezvolta. În societățile moderne sportul reprezintă un fenomen a cărui importanță a crescut foarte mult, devenind din ce în ce mai prezent în viața cotidiană.

In timpul pandemiei de COVID-19, când mulți oameni au fost limitați în mișcare, este și mai important pentru persoanele de toate vârstele și abilitățile să fie cât mai active. Preocupările tot mai intense legate de răspândirea mondială a virusului au dus la decizii oficiale de anulare sau amânare a evenimentelor sportive și a competițiilor din întreaga lume. Activitățile sportive la toate nivelurile și funcționarea normală a organizațiilor și cluburilor sportive sau a sălilor de spor au fost de asemenea restricționate, perturbate sau oprite.

Infrastructura, activitățile, evenimentele și serviciile pentru sport și agrement reprezintă astfel un mod de a satisface necesitățile comunității locale, implicarea actorilor locali publici și privați jucând un rol deosebit de important în asigurarea unor oportunități de petrecere a timpului liber care contribuie la menținerea atât a unui mediu de viață sănătos pentru comunitatea locală, cât și a unui cadru social atractiv.

7.5.1. INFRASTRUCTURA ȘI ACTIVITĂȚILE SPORTIVE

Activitățile sportive joacă un rol deosebit de important în dezvoltarea armonioasă a unei persoane. În contextul în care sportul contribuie la menținerea unui echilibru fizic și mental, dar și la dezvoltarea interacțiunilor sociale, este necesar ca acesta să devină o prioritate în dezvoltarea municipiului, iar beneficiile acestuia să fie promovate de către cât mai multe persoane. În același timp, trebuie făcută diferența dintre sportul de masă și sportul de performanță, întrucât acestea au scopuri diferite și se adresează unor categorii diferite de persoane.

Pe de-o parte, sportul de masă sau sportul pentru toți reprezintă o oportunitate pentru dezvoltarea de comportamente care favorizează orientarea către performanța cotidiană și asigură o dezvoltare sănătoasă a omului. Pe de altă parte, prin sportul de performanță[293] se urmărește valorificarea aptitudinilor individului într-un sistem organizat de selecție, pregătire și competiție, având ca scop ameliorarea rezultatelor sportive, realizarea de recorduri și obținerea victoriei.

Județul Timiș dispune de o infrastructură sportivă competitivă la nivel național și se bucură de o diversitate ridicată din punct de vedere al numeroaselor discipline practicate aici precum fotbal, baschet, polo, rugby, tenis de câmp, volei, kaiac, escalade, scufundări, speologie, lupte greco-romane, judo, înot sau gimnastică.

Printre dotările sportive majore din județul Timiș se numără și Stadionul din Timișoara, care a fost construit în 1963 și poartă numele fotbalistului timișorean Dan Păltinișanu (1951-1995), care a jucat 10 sezoane la FC Politehnica Timișoara. Acesta are o capacitate de 32.972 locuri, iar prima denumire a fost: Stadionul 1 Mai.

La acesta se adaugă și alte dotări majore precum: Sala Sporturilor Constantin Jude – Timișoara, Sala de Sport UVT Oituz – Timișoara, noua Sală Polivalentă Timișoara care se află în construcții, Sala Polivalentă Dumbrăvița, Sala

[293] Conform Legii 69/2000

Sporturilor Lavinia Milosovici din Lugoj, Baza Sportivă nr. 2 Politehnica – bazin de înot sau Centrul de înot de la Clubul Sportiv Școlar nr. 1 Timișoara.

În prezent, majoritatea echipamentelor sportive majore se află preponderent în municipiul Timișoara, aici fiind și locul unde se desfășoară majoritatea competițiilor și evenimentelor sportive. De exemplu, Sala Sporturilor Constantin Jude este una dintre cele mai vechi dotări de acest fel din județ, fiind realizată în urmă cu 52 de ani. Aici evoluează echipele de baschet, handbal și futsal[294] ale Timișoarei, fiind totodată și locul unde s-au jucat de-a lungul anilor meciuri în Cupele Europene de handbal, un campionat european de baschet feminin, sau meciuri din Liga Campionilor de fotbal în sală. Sala are în prezent 1.400 de locuri în tribună și o lojă construită deasupra vestiarelor.

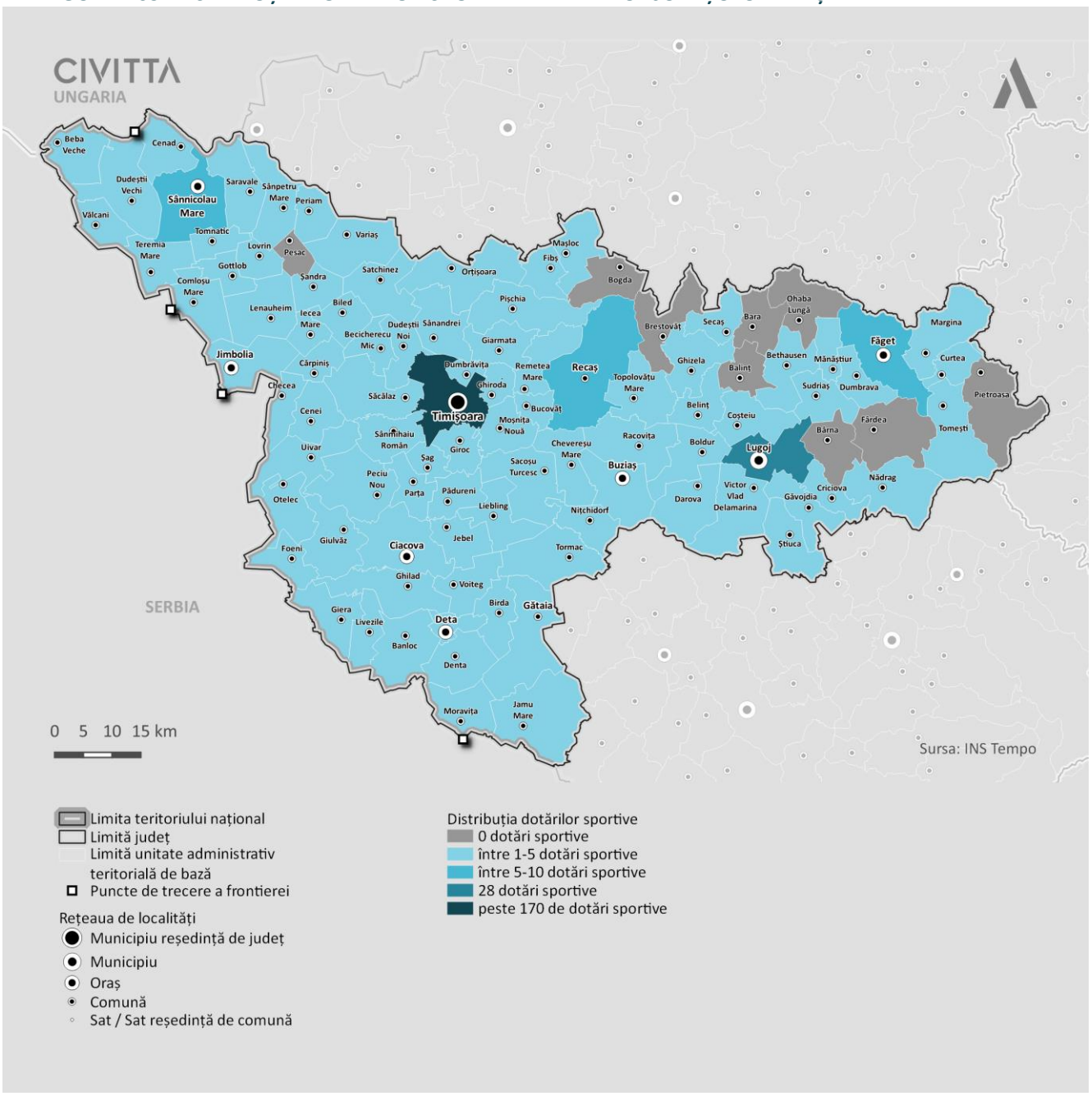
Analizând distribuția infrastructurii sportive la nivelul județului Timiș, se remarcă faptul că infrastructura sportivă este alcătuită din terenuri de sport, baze sportive și stadioane, aflate în mare parte în proprietatea unor instituții publice precum Ministerul Tineretului și Sportului, Consiliului Județean sau Primăriile Municipiilor. La acestea se adaugă și principalele dotări pentru sportul de masă cum este cazul sălilor de sport / fitness private sau dotările aferente unităților de învățământ, județul Timiș dispunând în anul 2019 de 187 de săli de gimnastică, 179 de terenuri de sport și 4 bazine de înot în cadrul școlilor, liceelor și universităților, care pot fi și închiriate publicului în afara orelor de curs.

Cu toate acestea, se remarcă faptul că pentru 17 dintre unitățile administrativ-teritoriale (din 99 de unități) nu a putut fi identificată existența unei dotări sportive. În acest caz se află localitățile: Vălcani, Pesac, Uivar, Pădureni, Liebling, Giera, Gătaia, Bogda, Brestovăț, Ghizela, Balinț, Bara, Ohaba Lungă, Bethausen, Bârna, Fârdea și Pietroasa.

Cele mai multe dotări sportive se înregistrează în municipiul Timișoara – cu un număr de 171 de dotări, urmat de municipiul Lugoj, cu 28 de dotări, Sânnicolau Mare cu 8 dotări sportive, Recaș – cu un număr de 7 dotări sportive și Făget cu doar 6 dotări sportive.

[294] Futsal-ul este versiunea interioară a fotbalului clasic – cu 5 jucători în fiecare echipă

FIGURA 209. DISTRIBUȚIA DOTĂRILOR SPORTIVE LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ

Sursa: Baza de date INS TEMPO

Interesul autorităților locale pentru dezvoltarea infrastructurii sportive este vizibil prin lucrările de investiții care urmează a fi realizate, spre exemplu prin obținerea fondurilor din partea Companiei Naționale de Investiții (C.N.I). În acest context, trebuie menționate investițiile finanțate de către C.N.I. pentru perioada 2010-2019, dar și proiecte care se află pe lista de sinteză.

În ceea ce privește sălile de sport, au fost finalizate în perioada 2010-2019 următoarele proiecte: sală de sport la Scoala cu clasele I - VIII din Comloșu Mare și din Periam, sală de sport la Universitatea de Vest din Timișoara și sală de sport în localitățile: Buziaș, Gavojdia, Gătaia, Giarmata, Săcălaz, Uivar și satul Izvin.

De asemenea, se află în derulare următoarele proiecte: sală de sport în Dudeștii Noi, Gottlob, Variaș, satul Sandra, satul Săcălaz și satul Șag, sală de sport cu tribuna 180 de locuri în localitățile: Topolovățul Mare, satul Biled, comuna Tomnatic, Fârdea și Iecea Mare și sală de sport școlară în comunele Birda și Boldur.

În ceea ce privește bazinele de înot, în acest moment se află în derulare proiectul de realizare a bazinului didactic de înot din Timișoara, bazinul de înot din satul Moșnița Noua și bazinul didactic de înot din Jimbolia, precum și alte 3 proiecte care se află în achiziție, respectiv: construire bazin de înot sat Ghiroda, bazin de înot sat Sânandrei și bazin de înot Comuna Dudeștii Noi. Administrația de la Ciacova dorește și construirea unui bazin de înot, precum și reabilitarea, modernizarea, dotarea și extinderea Complexului sportiv din oraș, acestea fiind unele dintre ideile de proiecte pentru perioada 2021-2027, dar pentru care încă nu s-au realizat demersuri.

Pentru complexuri sportive, județul Timiș se află în acest moment în proces de derulare a 3 proiecte dintre care: construire bază sportivă în orașul Buziaș, construire bază sportivă în orașul Sânnicolau Mare, construire baza sportiva în municipiul Timișoara precum și construire bază sportivă în orașul Recaș (în promovare). Pe lângă acestea, pe lista de la C.N.I. mai apar menționate pentru anul 2020 și proiectele de construire bază sportivă în satul Urseni, comuna Moșnița Noua și amenajare Complex Sportiv în satul Ghiroda din comuna Ghiroda.

Alte exemple sunt și complexul sportiv care se află pe lista ideilor de proiecte pentru perioada 2021-2027 în localitatea Dumbrăvița, respectiv: bazin didactic de înot, construirea unor parcuri și locuri de joacă sau un complex de agrement. În localitatea Fârdea, de asemenea se află în acest moment în stadiul de SF proiectul de construire a unui cămin cultural, dar și o serie de idei de proiecte viitoare precum: construirea unui complex sportiv și amenajarea parcurilor și spațiilor verzi.

Aceste proiecte vor răspunde unor nevoie actuale ale județului Timiș, de a suplimenta oferta de dotări sportive omologate pentru mai multe ramuri sportive, de a spori oferta de terenuri sintetice pentru practicarea sporturilor în sezonul rece, precum și de a asigura servicii superioare de recuperare pentru sportivii de performanță. Vor fi însă în continuarea necesare și o serie de măsuri conexe care să faciliteze accesul la dotări sportive pentru cât mai mulți locuitori ai municipiului, cum ar fi amenajarea unor terenuri de sport din incinta instituțiilor de învățământ pentru a fi adaptate mai multor ramuri sportive (spre exemplu, prin trasare marcaje), implementarea unui sistem online de programare și abonare la bazele sportive din orașe și comune (inclusiv la cele din instituțiile de învățământ, în afara orelor de program) sau chiar realizarea unei noi săli a sporturilor sau și în alte zone din județ pentru a permite organizarea de activități de amploare mai mare.

De asemenea, pe lângă lipsa unei evidențe clare a infrastructurii sportive din județ, acesta se confruntă și cu o serie de alte provocări precum lipsa unor echipamente majore cum ar fi o bază sportivă majoră care să permite organizarea de evenimente indoor și outdoor, dedicate mai multor ramuri sportive și care să fie optime pentru pregătirea sportivilor de performanță.

Cu toate acestea, la nivel județean există această preocupare pentru realizarea unor echipamente majore care să susțină orice fel de eveniment major și în special să fie concepute astfel încât să susțină sportul de performanță. Astfel de proiecte care se află în curs de realizare sunt:

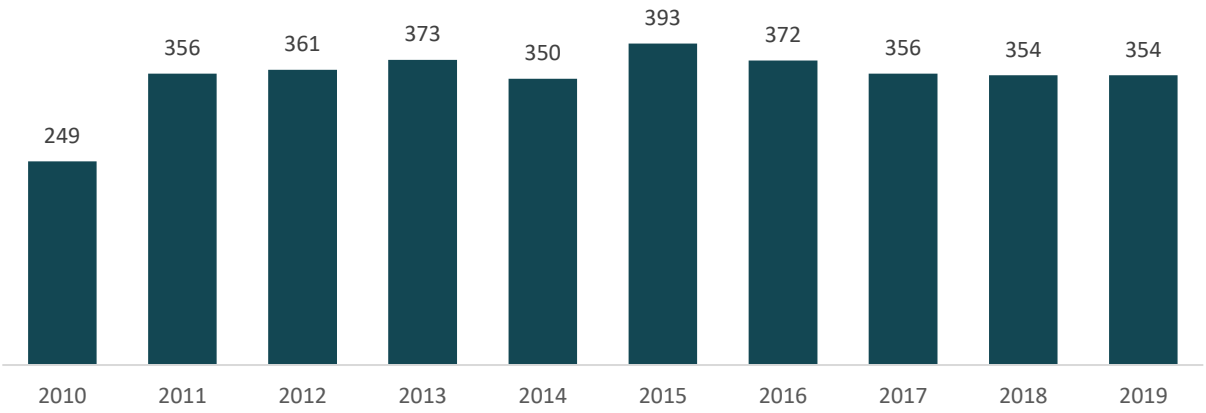
- Modernizarea, reabilitarea, dotarea și refuncționalizarea clădirii Palatului Administrativ și bazin de înot din orașul Ciacova în centru multifuncțional cultural recreativ;
- Realizare bază sportivă în localitatea Foeni;
- Realizare bazin de înot în localitatea Sânandrei;
- Construire Bază sportivă tip 1 în orașul Sânnicolau Mare;
- Înființare Centrul de recuperare, tratament și agrement în orașul Sânnicolau Mare;
- Bază sportivă și Centru de Agrement în localitatea Teremia Mare;
- Amenajare cursuri pârâu Speia Gavojdia și Sălbăgelu, Vana Mare Jena – Gavojdia;
- Parcuri de joacă pentru copii – Moravița;
- Amenajare teren de sport – Pădureni;
- Realizarea unui ștrand – Pădureni;
- Construirea unei săli de sport la Școala Gimnazială;

- Amenajarea parcuri Peciu Nou, Diniaș și Sânmartinul Sârbesc – Peciu Nou;
- Construire teren de sport în localitatea Fărășești – Pietroasa;
- Reabilitare sala de sport – Recaș;
- Construirea unui centru de agrement – Recaș;
- Realizarea unor tabere pentru copii – Teremia Mare;
- Construirea unei săli de sport multifuncționale – Teremia Mare;
- Realizarea unui Complex Turistic cu punerea în valoare a Centralei Hidroelectrice și a canalului Bega – Timișoara;
- Realizare Port Agrement – Timișoara;
- Construire bazin de înot – Vâlcani;

Analizând situația la nivelul întregului județ, se remarcă faptul că acest sector al sportului de performanță a cunoscut o tendință ușoară de creștere, fiind înregistrate pe parcursul ultimilor ani creșteri substanțiale atât în cazul numărului de secții sportive, cât și din punct de vedere al sportivilor legitimați. Astfel, în perioada 2010-2019, numărul de secții sportive a cunoscut o creștere generală de 42.16% în anul 2019 față de anul 2010, adică cu 105 secții sportive mai multe în timpul acestei perioade.

Este de remarcat totuși și faptul că numărul secțiilor sportive a atins apogeul în această perioadă în anul 2015, când erau înregistrate în total un număr de 393 de secții în județul Timiș.

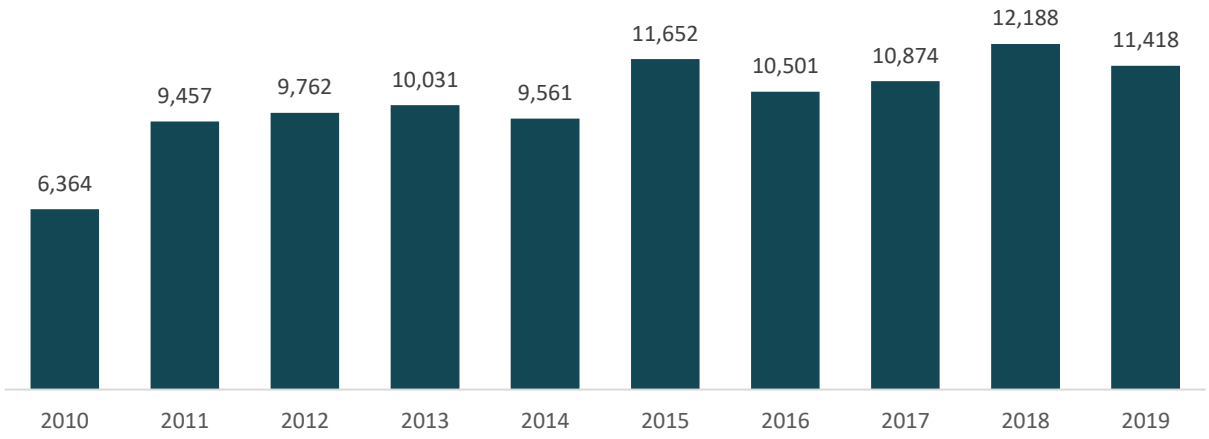
FIGURA 210. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE SECȚII SPORTIVE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În același timp, numărul total al sportivilor legitimați din județul Timiș a înregistrat o creștere de 79.41%, reprezentând cu aproximativ 5.000 de sportivi legitimați mai mulți în anul 2019 față de anul 2010. Această creștere indică o sporire a atractivității acestui sector în rândul populației, dar și a faptului că tot mai mulți tineri doresc să facă performanță în acest domeniu.

FIGURA 211. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE SPORTIVI LEGITIMAȚI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019

Sursa: Baza de date INS TEMPO

În ceea ce privește activitățile sportive desfășurate în județul Timiș, câțiva dintre principalii actori relevanți în acest domeniu sunt Asociația Județeană de Fotbal Timiș[295], Clubul Sportiv Municipal Timișoara, Clubul Sportiv Universitar Universitatea de Vest din Timișoara sau Clubul Școlar Lugoj.

Clubul Sportiv Municipal Timișoara a fost înființat în anul 1985 și este o instituție publică în subordinea Ministerului Tineretului și Sportului, care are ca obiect de activitate performanța, selecția, pregătirea și participarea la competiții interne și internaționale.

În cadrul Clubului Sportiv Municipal Timișoara, activează 12 secții pe ramuri de sport, din care 9 olimpice: atletism, box, badminton, canotaj, lupte libere, natație, tenis de câmp, tir, volei și 3 neolimpice: modelism, radioamatorism și samba.

Rezultatele obținute de CSM Timișoara în decursul anilor, situează clubul în eșalonul fruntaș al cluburilor din România situându-se în fiecare an în primele 10 cluburi din țară. În palmaresul clubului se află un număr de 116 medalii la Campionate si Cupe Mondiale, 150 medalii la Campionate Europene și un număr de 617 medalii la Campionate Naționale și Cupe Naționale.

Clubului Sportiv Universitar Universitatea de Vest din Timișoara (CSU – UVT) a fost înființat în anul 2015 și are active în acest moment 9 secții sportive – handbal, volei, șah, arte marțiale, motoparapantă, badminton, ciclism, lupte si fotbal, obținând deja rezultate notabile: medalii la competițiile naționale de șah, titlul național la șah seniori – masculin, arte marțiale, badminton – titlul național la badminton seniori masculin, locul III la CN individual de lupte, calificare la turneul final de promovare în liga I la volei masculin.

Clubul Sportiv Școlar Lugoj s-a înființat în 1959, cu trei secții de performanță: atletism, fotbal și gimnastică. Are o contribuție remarcabilă la sportul timișean, fiind remarcate: 671 medalii de aur și titluri de campioni naționali, 108 de medalii, cupe și trofee obținute la concursuri și competiții internaționale peste 100 sportivi la loturile naționale seniori și juniori 89 medalii la competiții Balcanice 7 medalii la Campionate Europene pentru juniori 6 medalii la Campionate Europene seniori 4 medalii la Campionate Mondiale 8 sportivi participanți la Jocurile Olimpice

Pe lângă acestea, în județ există și alte cluburi și asociații recunoscute[296] precum Asociația Club Sportiv Taifun Racing Timișoara – motociclism, Baschet Club Municipal ELBA Timișoara – baschet masculin, Asociația Sportivă Clubul Pascota Ioan Ilie – motociclism, Rugby Club Municipal Timișoara, Aem-Luxten Timișoara – șah, Clubul

[295] https://www.frf-ajf.ro/timis
[296] http://www.cjtimis.ro/activitate/sport.html#main-menu

Sportiv-Baschet Danzio Timișoara – baschet feminin, Asociația Județeană de Canotaj Timiș – canotaj, Asociația Județeană de Arte Marțiale sau Clubul Sportiv Universitatea Politehnica Timișoara – handbal masculin.

De altfel, cluburile sportive la nivel de Timiș, înființate de zeci de ani, au format numeroase generații, din care s-au remarcat personalități sportive bine cunoscute pe plan național și internațional, campioni olimpici și mondiali, precum și tehnicieni de marcă în domeniul sportiv – Iolanda Balas Sotter, Henri Rang, Ion Dramba, Ioan Olimpiu Marconi, Lavinia Milosovici, Cosmin Contra, Corina Caprioriu, Dan Paltinisanu, Doina Mot sau Camelia Macoviciuc.

Numeroase medalii, plachete, cupe, diplome și trofee evidențiază rezultatele obținute de sportivii români, de la primele lor participări la competițiile naționale și internaționale. Spre exemplu,un tânăr bănățean (născut în suburbia timișoreană Freidorf în 1904), un adevărat atlet, de cinci ori campion olimpic de înot în anii 1924-1928, deținător a nenumărate recorduri mondiale, era descris în anii săi de înalte performanțe nautice, drept „un elegant Adonis”.[297]

În total, în județul Timiș activitățile sportive sunt susținute de numeroși actori privați / independenți, fiind înregistrate aproximativ 369 de cluburi sportive și asociații, care promovează numeroase sporturi precum: aeronautică, airsoft, aikido, arte marțiale, alpinism și escaladă, atletism, badminton, baschet, baseball, biliard, bowling, bridge, canotaj, ciclism, chanbara, cricket, culturism și fitness, dans sportiv, darts, fotbal în sală, fotbal tenis, gimnastică, go, ecvestra, golf, haltere, handbal, hochei pe gheață și pe iarbă, judo, kaiac canoe, karate, kempo, korfball, motociclism, natație, oină, patinaj, pescuit, polo, popice, rugby, schi, scrabble, scrimă, sport pentru persoane cu nevoi speciale, sport pentru toți, squash, șah, table, tenis, tir cu arcul, tir sportiv, volei și chiar și yachting.

Nu în ultimul rând, trebuie menționate și evenimentele sportive majore care se organizează în cadrul județului precum: SportGuru Timișoara 21K, Campionatul Național de Judo Veterani, Women Rally, Festivalul Sport 21, Cupa Pădurea Verde, Light up your city – Tura Licuricilor, Campionatul Național de MTB XCO, Noaptea Spartanilor, Finala Campionatului Național de Fotbal American, Timișoara Air Show, Liberty Marathon, Make it! Race it! Recycle it!, The Color Run Love Tour, Marșul Tăcerii, Timotion – Timișoara se mișcă, Cupa Kolping la Baschet, meciuri de fotbal naționale, competiții naționale și internaționale oficiale, campionate de volei, arte marțiale și baschet.

Toate acestea susțin o ofertă diversificată a activităților sportive disponibile pentru comunitatea locală din județul Timiș și în special pentru municipiul Timișoara. Este însă necesară sporirea activităților de promovare a sportului în vederea atragerii a unui număr cât mai mare de participanți, în acest caz fiind identificată necesitatea dezvoltării unui program integrat la nivelul orașului dedicat sportului pentru toți. De asemenea, organizarea frecventă a competițiilor sportive de talie națională sau internațională ar putea spori activitatea turistică și socio-economică, ar stimula îmbunătățirea sau dezvoltarea infrastructurii sportive actuale și totodată ar revitaliza tradiție sportivă locală.

7.5.2. INFRASTRUCTURA ȘI ACTIVITĂȚILE DE AGREMENT

În ceea ce privește infrastructura și activitățile de agrement existente pe teritoriul județului Timiș, acestea se grupează în general în cadrul unor categorii principale în funcție de interesul utilizatorilor. Majoritatea obiectivelor din județ sunt concentrate în municipiul Timișoara, însă pot fi descoperite locuri deosebite pe întreg teritoriul județului, unele dintre care au fost prezentate mai pe larg în capitolul de Turism, din care amintim – Parcul Natural Lunca Mureșului, Pădurea Cenad, Insula Mare Cenad, Insulele Igriș, Rezervația Naturală Lunca Pogănișului, Rezervația Ornitologică, Mlaștinile Satchinez, Rezervația Ornitologică Beba Veche, Lacul Surduc sau Parcul Dendrologic de la Buziaș și Bazoș.

Astfel, printre cele mai des practicate activități de către timișeni sunt cele în aer liber, unele dintre cele mai importante dotări din această categorie fiind reprezentate de parcuri, spații verzi, locuri de joacă pentru copii,

[297] Strategia de dezvoltare a educației fizice și a sportului în județul Timiș pentru perioada 2018-2023

zone de promenadă și zonele de pescuit. O selecție a celor mai frecventate / reprezentative spații de petrecere a timpului liber cuprinde arealul aferent râului Bega, Parcul Alpinet Timișoara, Parcul Botanic Timișoara, Parcul Central „Anton Scudier" Timișoara, Parcul Civic Timișoara, Parcul Justiției Timișoara, Parcul Poporului Timișoara, Parcul Rozelor Timișoara, Parcul de aventură Herneacova, Parcul de aventură Nădrag, Băile Călacea, stațiunea balneoclimatică Buziaș, ștrandul termal Sânmihaiul German, ștrandul termal Lovrin, ștrandul termal Deta, ștrandul termal „Santa Maria" Jimbolia, centrul de echitație Domeniul Herneacova sau centrul de echitație Herghelia Izvin. O prezentare mai detaliată a acestor spații și servicii se regăsește în anexa 12.4.1.

Pe lângă toate acestea, în zona centrală, parcurile, scuarurile verzi, piețele, locurile de joacă și terenurile de sport fac parte din oferta cea mai la îndemână pentru loisir și sunt in general bine amenajate și întreținute. De asemenea, prezența cursului râului Bega și a unor vaste suprafețe amenajate adiacente acestuia, îl pune pe harta atracțiilor importante din oraș. Prin amenajarea acestor suprafețe, cu mijloace simple în primele faze, orașul a obținut un plus de valoare deosebit pentru zonele rezidențiale învecinate și o atracție pentru vizitatorii Timișoarei.

În plus, Asociația de Utilitate Publică pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului (APDT) în județul Timiș, respectând Normele anti-COVID în vigoare pentru sezonul estival 2020, a pus, de exemplu, în funcțiune Catamaranul cu motor electric Eco Timiș pe lacul Surduc în intervalul 4 iulie 2020 – 18 octombrie 2020. În tot acest interval, în perioada de week-end, un angajat al APDT Timiș a oferit plimbări gratuite cu turiștii, în zilele de sâmbătă și duminică.[298]

Având o capacitate de opt locuri, catamaranul are motor electric, este complet nepoluant și a fost achiziționat de APDT Timiș prin intermediul proiectului european RORS-39, Eco Timiș – un nou produs turistic cu scopul de a contribui la dezvoltarea serviciilor de turism din Timiș prin promovarea Rezervației naturale lacul Surduc.

O altă ramură destul de dezvoltată în ceea ce privește tipologiile de dotări de petrecere a timpului liber existente pe teritoriul județului Timiș cuprinde dotările de alimentație publică (restaurante, baruri, cafenele), care în funcție de specificul și localizarea lor, pot fi frecventate atât de locuitori, cât și de vizitatori. De altfel, o analiză a gradului de satisfacție față de aceste spații în funcție de rating-ul primit pe Google Maps, Tripadvisor sau aplicațiile conexe precum Discover Timiș și Timișoara City App by Eventya indică o calitate relativ superioară a serviciilor oferite, cea mai mare parte a restaurantelor, pub-urilor, barurilor, cafenelelor și cluburilor primind un punctaj de peste 4.5 din 5 puncte.

Cu toate acestea, deși oferta de petrecere a timpului liber în județul Timiș este caracterizată de numeroase aspecte pozitive, există și o serie de elemente care necesită îmbunătățiri, precum lucrări de reabilitare, modernizare, extindere și chiar construire de noi dotări pe teritoriul județului, precum și de promovare mai accentuată a facilităților oferite, inclusiv în mediul online, pentru a atrage turiștii din țară, cât și din străinătate, dar mai ales pentru a fi vizibil către comunitatea locală.

[298] https://turismtimis.ro/week-end-cu-catamaranul-gratuit-pe-lacul-surduc/

7.6. PRINCIPALELE CONCLUZII, PROVOCĂRI ȘI RECOMANDĂRI PENTRU STRATEGIE

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
SERVICIILE DE EDUCAȚIE	
Infrastructura de învățământ la nivel județean se află doar la jumătatea parcursului de modernizare și reabilitare, considerând finanțarea primită pentru intervenții în comparație cu necesarul actual.	Creșterea alocărilor bugetare la nivel local și atragerea de finanțări nerambursabile pentru a realiza investiții trebuie să fie realizată în ordinea necesității și creșterii gradului de deservire al noilor infrastructuri școlare.
Resursele umane calificate pentru procesul de predare la clasă sunt scăzute pentru mediul rural, astfel că nu se poate asigura un nivel de calificare echilibrat între elevii din mediile rural și urban.	Campanie de promovare a profesiei didactice în rândul populației din mediul rural și urban, complementară cu încurajarea menținerii cadrelor didactice calificate (cel puțin în mediul rural) și creșterea calității cursurilor de formare oferite profesorilor existenți.
Atractivitatea profilului tehnologic pentru elevi în cazul nivelului liceal a scăzut semnificativ, sub 14% alegând acest tip de învățământ.	Realizarea unei campanii anuale de informare a elevilor de gimnaziu atât online, cât și offline, în vederea creșterii interesului pentru învățământul profesional și tehnic. Implementarea unui sistem periodic de informare a populației (atât adulte, cât și tinere) în legătură cu situația economică local și județeană, incluzând date cheie despre preferințele operatorilor și locurile de muncă vacante.
Rata de promovare a examenului de bacalaureat la nivel județean a scăzut în ultimii 3 ani, situându-se constant sub media națională, iar la nivelul liceelor, aproape jumătate dintre acestea au înregistrat rate de promovare de sub 50%.	Crearea unei structuri/centru de învățare facultativă (sub forma centrului de excelență existent), care să asigure suport secundar în pregătirea elevilor prin integrarea în programă de cursuri pregătitoare.
Structurile universitare prezente la nivel județean pregătesc efective însemnate din forța de muncă disponibilă, 2 instituții de acest tip din municipiul Timișoara fiind printre cele mai bine cotate și cunoscute universități la nivel național.	Facilitarea parteneriatelor între mediul universitar și operatorii economici prezenți la nivel local reprezintă metoda de referință pentru modelarea specializărilor viitoare din cadrul instituțiilor de învățământ superior.
Dotările realizate în urma pandemiei de Covid-19 prin achiziția și distribuția de resurse IT au creat cadrul unei dezvoltări accelerate a metodelor și materialelor de predare online, atât la nivel județean, cât și național.	Extinderea /Realizarea unei baze de date unice cu materiale didactice specifice metodelor de predare online, în vederea asigurării accesului liber al profesorilor la resurse informaționale. Organizarea mai multor cursuri de creștere a nivelului de competențe digitale ale profesorilor, în vederea operaționalizării cu ușurință de către aceștia a software-urilor educaționale disponibile (implementarea unor noi metode de predare la clasă sau noi conținuturi).
SERVICIILE DE SĂNĂTATE	
Există comune care nu beneficiază de cabinete medicale de familie. De asemenea, există comune care nu beneficiază de unități sanitare de bază precum farmacie, cabinet	Extinderea rețelei medicale astfel încât să acopere toate nevoile din mediul rural.

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
stomatologic etc, fiind nevoiți să se deplaseze în alte localități pentru a beneficia de astfel de servicii.	Crearea de servicii medicale mobile cu frecvență ridicată care să ajungă în comunitățile cu acces dificil la servicii medicale.
Există așezări urbane care nu beneficiază de infrastructură spitalicească de bază (nu există spital general public), iar multe dintre spitalele existente necesită lucrări de modernizare/reabilitare/dotare cu echipamente.	Crearea de noi spitale cu rol de deservire atât județeană, cât și locală. Reabilitarea corpurilor spitalelor existente, unde este cazul.
Numărul medicilor de familie este insuficient în unele localități din mediul rural, aceștia fiind supraaglomerați. Sunt și cazuri de comune care înregistrează până la 5.000 de locuitori pe medic de familie.	Stimularea antreprenoriatului în domeniul medical la nivelul comunităților rurale. Crearea de servicii medicale mobile cu frecvență ridicată care să ajungă în comunitățile cu acces dificil la servicii medicale.
Situația stării de sănătate a populației prezintă o serie de indicatori de prevalență și morbiditate cu valori foarte mari la nivel național.	Realizarea de campanii de informare a populației, ce au componente de activități practice, cu privire la problematicile unui stil de viață sănătos. Realizarea de acțiuni intense de prevenire, diagnosticare și tratare a afecțiunilor cu rate maxime de prevalență.
SERVICIILE SOCIALE	
Infrastructura de servicii sociale de la nivel județean nu este suficient dezvoltată nici ca prezență teritorială, nici ca diversitate de servicii.	Asigurarea de servicii sociale integrate destinate copilului și/sau familiei. Extinderea serviciilor sociale către mediul rural. Asigurarea de servicii sociale integrate destinate persoanelor cu dizabilități, care pe lângă masă și cazare să ofere servicii complexe ca diferite tipuri de terapii, integrare pe piața muncii, etc. Asigurarea de alte servicii sociale specializate.
La nivel județean nu a putut fi posibilă obținerea unei imagini complete asupra persoanelor aflate în situații de vulnerabilitate, mai ales în mediul rural.	Identificarea nevoii de servicii sociale din întreg județul prin identificarea persoanelor aflate în situații vulnerabile pe tipuri de categorii și stabilirea necesarului de dezvoltare a infrastructurii sociale.
CULTURĂ, SPORT ȘI AGREMENT	
Polarizarea puternică a municipiului Timișoara pe scena cultural-artistică la nivel național și internațional.	Promovarea mai intensă a valorii județului Timiș astfel încât acesta să capete notorietate crescută la nivel național – promovarea artiștilor locali, promovarea proiectelor realizate în parteneriate cu alte județe sau între UAT-uri, promovarea sectorului cultural-creativ mult mai bine etc. Implicarea personalităților din Diaspora astfel încât aceștia să reprezinte vectori de imagine în mediul european. Sprijinirea instituțiilor culturale și din mediul rural în internaționalizarea creațiilor și artiștilor locali.

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
	Sprijinirea instituțiilor culturale și din mediul rural în organizarea unor evenimente majore la nivel județean și nu numai.
Promovare insuficientă a ofertei culturale disponibile la nivelul județului Timiș.	Promovarea sporită și diversificată a patrimoniului cultural (material și imaterial), în special cel prezent în zone mai puțin cunoscute din județ – zone rurale cu specific autentic și bogat în patrimoniu. • prin includerea acestuia în circuite turistice la nivel suprateritorial – spre exemplu, prin amenajarea unor trasee între județele vecine sau transfrontaliere: Arad, Bihor, Cluj, Hunedoara, Caraș-Severin sau chiar cu Serbia și Ungaria. • prin includerea mai mult a comunităților etnice în promovarea multiculturalității locale; • prin încurajarea dezvoltării / reînvierii unor tradiții și activități tradiționale – spre exemplu, promovarea mai bună a diferitelor festivaluri etnice, a olăritului și ceramicii bănățeană, sau a preparatelor specifice bănățene care nu sunt cunoscute de toată lumea. Acestea pot fi prezentate și prin intermediul unor ateliere meșteșugărești cu rol de muzee vii, festivaluri participative, implicarea societății în cultura etnică respectivă, manuale de patrimoniu imaterial etc.; • prin realizarea unei serii de povești reale sau augumentate, care pot crea un fundal atractiv pentru o serie de evenimente culturale – povești cu vechile cetăți sau povești despre marile personalități ale județului etc. • prin generarea unor axe noi care să asigure o legătură atractivă între centrele istorice ale municipiilor și orașelor, în special municipiul Timișoara, și zone din mediul rural sau periurban ale municipiilor – în week-enduri sau zile de sărbătoare se pot organiza fie organizate evenimente în aer liber care să includă mai multe puncte culturale de pe aceste axe, fie mici brunch-uri, plimbări cu bicicletele prin sate etc. Dezvoltarea unor strategii de dezvoltare și marketing pentru domeniile culturale care să identifice publicul țintă pentru oferta culturală din județ. Continuarea unor proiecte de punere în valoare a cetăților medievale din Banat – ex. „Protejează trecutul. Protejează siturile arheologice. Jdioara ești tu!”, început în anul 2016. Dezvoltarea unei platforme online care să reunească și să promoveze toate activitățile din agenda culturală a întregului județ pe parcursul unui an – poate fi cuplată cu o platformă integrată de promovare a județului.

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
	Dezvoltarea unui sistem de signalistică la nivelul județului prin intermediul căruia să fie promovate atracțiile culturale din tot județul într-o manieră atractivă și unitară. Implementarea unui program care să recunoască restaurantele care se aprovizionează cu produse locale. Organizarea de spectacole itinerante și de activități educaționale în localitățile din județ pentru sporirea accesului la oferta culturală. Sprijinirea unui program de organizare de evenimente culturale inedite prin asociere cu o serie de locații noi (spre exemplu, spectacole de muzică, teatru, film etc. în grădini de vară / în parcuri / în piațete / pe Bega / în Parcurile Naturale / la centrele de echitație etc.
Provocări în ceea ce privește starea și gradul de dotare al echipamentelor culturale – în special în zonele rurale.	Implementarea unui program de modernizare a instituțiilor publice de cultură astfel încât să ofere servicii necesare și de calitate. Realizarea unui ghid de amenajare a instituțiilor publice de cultură astfel încât acestea să implementeze instrumente moderne de prezentare și descriere a ofertei culturale. Suplimentarea infrastructurii culturale a municipiului prin sprijinirea realizării de noi dotări precum spații multifuncționale pentru evenimente de mare anvergură, sedii ale unor instituții culturale și în special cămine culturale, biblioteci și centre culturale în UAT-urile care nu sunt suficient deservite în acest moment. Crearea unor Centre Culturale Creative și în celelalte municipii din județul Timiș pe modelul celor de la Timișoara – pentru promovarea evenimentelor culturale, de artă vizuală sau a altor tipuri de reprezentații artistice. Inventarierea și valorificarea spațiilor abandonate sau a spațiilor în stare avansată de degradare din județ pentru transformarea lor în echipamente socio-culturale. Realizarea unui ghid de reabilitare / consolidare / amenajare a monumentelor istorice și a clădirilor cu valoare arhitectural-ambientală ridicată din zonele rurale, astfel încât acestea să respecte identitatea locală, inclusiv prin identificarea unor posibili specialiști ce pot fi implicați și aceste intervenții. Încurajarea utilizării noilor tehnologii XR (VR – Realitate Virtuală, AR – Realitate Augumentată, MR – Realitate Mixtă) pentru îmbogățirea mijloacelor de prezentare / reconstrucție a resurselor culturale, dar și pentru a oferi un acces mai facil la acestea.
Insuficiența sau neadecvarea sprijinului disponibil pentru actorii culturali.	Dezvoltarea unor spații de lucru / hub-uri pentru actorii din sectoarele culturale și creative, ce pot primi și funcțiuni de centre comunitare, rezidențe artistice, spații de creație și

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
	expoziție sau dotări pentru formare, cercetare și inovare în domeniu. Realizarea și promovarea periodică a unui catalog privind sursele disponibile de finanțare pentru actorii culturali. Implementarea unor programe de accelerare și incubare pentru antreprenorii din sectoarele culturale și creative. Organizarea unor grupuri de lucru periodice cu actori reprezentativi din sectoarele culturale și creative. Crearea unui consorțiu / unei platforme prin care toate inițiativele culturale de la nivel local să fie reunite și organizate, astfel încât toate ideile să fie mai ușor centralizate și accesibile pentru toți actorii reprezentativi. Promovarea proiectelor realizate în parteneriat, în special în cazul proiectelor mici prin care pot fi incluși toți actorii interesați de pe teritoriul întregului județ – proiectele pot fi locale, sau grupate, fiind astfel posibilă și o conexiune între evenimente.
Necesitatea dezvoltării infrastructurii și serviciilor sportive din județ, în vederea asigurării cadrului necesar pentru practicarea sportului de masă sau de performanță.	Realizarea unor dotări sportive majore care să asigure spațiile necesare practicării sporturilor de performanță, dar și organizării de evenimente și competiții de interes la nivel municipal, național și internațional – exemplu posibilitatea realizării unei săli polivalente în Timișoara sau imediat în zonele periurbane de lângă acesta, sau chiar și în alt municipiu/oraș pentru a crea condiții noi. Realizarea și actualizarea permanentă a unei evidențe a infrastructurii sportive din județ (atât în funcțiune, cât și în stare avansată de degradare sau care urmează să se realizeze), care să cuprindă informații despre tipologia echipamentelor, starea, regimul juridic, capacitatea și gradul de dotare a acestora. Implementarea unui program de modernizare continuă a infrastructurii sportive care necesită lucrări de reabilitare / extindere / dotare. Dezvoltarea unei soluții online de programare și abonare online la dotările sportive din județ.
Insuficienta dezvoltare și promovare a ofertei de activități sportive la nivelul întregului județ.	Promovarea sportului către comunitate prin campanii de activare, precum simulatoare sportive sau evenimente și activități sportive în aer liber – pe faleza râului Bega, în Parcurile Naturale etc Dezvoltarea unei platforme online care să reunească și să promoveze toate activitățile din agenda sportivă a județului pe parcursul unui an – poate fi cuplată cu o platformă integrată de promovare a județului. Sprijinirea organizării de evenimente sportive majore care să sporească vizibilitatea activităților sportive în județ – de exemplu evenimente tip Color Run – nu numai în Timișoara,

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
	curse cu canoia pe lacul Surduc, competiții sportive de înot etc. Includerea foștilor sportivi de performanță în campaniile de promovare a sportului, în special prin parteneriate cu instituțiile de învățământ.
Insuficienta dezvoltare și promovare a ofertei de agrement la nivelul întregului județ.	Dezvoltarea oportunităților de petrecere a timpului liber prin crearea / reactivarea unor zone noi / neconvenționale pentru petrecerea timpului liber. Dezvoltarea dotărilor de agrement existente la nivel municipal și construirea unora noi – spre exemplu, valorificarea băilor termale și a stațiunilor balneoclimatice, a parcurilor de aventură, ștrandurilor termale de pe teritoriul județului etc. Amenajarea unor trasee ciclabile care să conecteze zone de interes la nivel județean.

SERVICIILE DE SĂNĂTATE

Polarizarea ofertei de servicii medicale variate și complexe în municipiul Timișoara, restul județului beneficiind de o ofertă foarte limitată, în unele cazuri fiind inexistentă (lipsa spitalelor generale publice în orașele Buziaș, Recaș, Ciacova și Gătaia, respectiv lipsa cabinetelor medicale familiale în comunele Bara, Beba Veche, Secaș și Otelec).

SERVICIILE SOCIALE

Zonele care se conturează ca fiind lipsite de servicii sociale sunt în partea de nord-vest a județului, partea de sud și partea de est și nord-est (având ca imagine referitoare la distribuția spațială a acestor sericii Harta Serviciilor Sociale).

CULTURĂ, SPORT ȘI AGREMENT

Oferta culturală a județului Timiș este relativ bine dezvoltată, însă este necesară o diversificare și o promovare sporită a facilităților oferite. Aceasta este caracterizată de numeroase aspecte pozitive, dar și de o serie de elemente care necesită ameliorare. La nivelul județului, infrastructura culturală de bază, alcătuită din biblioteci și case de cultură sau cămine culturale, este prezentă în cea mai mare parte a unităților administrativ teritoriale componente, fiind, de asemenea, subiectul a numeroase investiții din partea administrației publice în ultimii ani. Cu toate acestea, sunt necesare în continuare lucrări de reabilitare, modernizare, extindere și chiar construire de noi dotări culturale în localitățile din județ, precum și de promovare mai accentuată a facilităților oferite, inclusiv în mediul online, pentru a atrage comunitatea locală, în special tinerii, către aceste dotări. Mai mult, având în vedere că numărul facilităților culturale specializate din categoria muzeelor, instituțiilor de spectacole sau cinematografelor este redus în mediul rural, este necesară sporirea și diversificarea acestor dotări, inclusiv prin activarea unor spații valoroase, care au un potențial insuficient exploatat, pentru a atrage cât mai mulți utilizatori.

În cadrul județului Timiș există și numeroase resurse de patrimoniu imaterial ce merită conservate, valorificate și promovate, acestea fiind din ce în ce mai prezente în oferta culturală a județului. În acest context, patrimoniul imaterial poate fi asociat cu alte resurse, pentru a se crea o serie de produse inedite, atractive pentru vizitatori. Acesta poate fi în același timp o resursă importantă pentru conturarea identității județului printr-o colecție a istoriilor și legendelor locale, reunite în monografia generală a județului, sau prin ilustrări grafice, reprezentative pentru cultura locală.

Cu privire la actorii culturali relevanți, mediul public este caracterizat de numeroasele parteneriate încheiate între instituțiile de la nivel județean, precum Consiliul Județean Timiș, Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș sau Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în Timiș, și cele de la nivel local, însă este necesară și o cooperare între diferite UAT-uri, care în momentul de față lipsește, pentru a dezvolta evenimente și inițiative comune, care să contribuie la diversificarea ofertei culturale județene.

În acest demers este implicată și o varietate de actori privați, a căror activitate joacă un rol deosebit de important în definirea Timișului ca un județ de top în sectorul creativ și cultural. Mai mult, având în vedere prezența în județul Timiș a peste 380 de asociații și fundații în sectorul cultural și creativ, se poate concluziona că mediul privat ar trebui să fie mult mai des implicat și susținut de autoritățile publice pentru implementarea unor noi inițiative culturale în beneficiul comunității locale și nu numai.

În ceea ce privește oferta de agrement, județul Timiș este caracterizat de o gamă diversă de activități ce pot fi practicate în cadrul parcurilor de distracție, al dotărilor de wellness și relaxare, al centrelor de echitație, dar în special de cele care se pot practica și în natură. Cu toate acestea, se remarcă faptul că aceste facilități sunt accesate pentru scurtă durată.

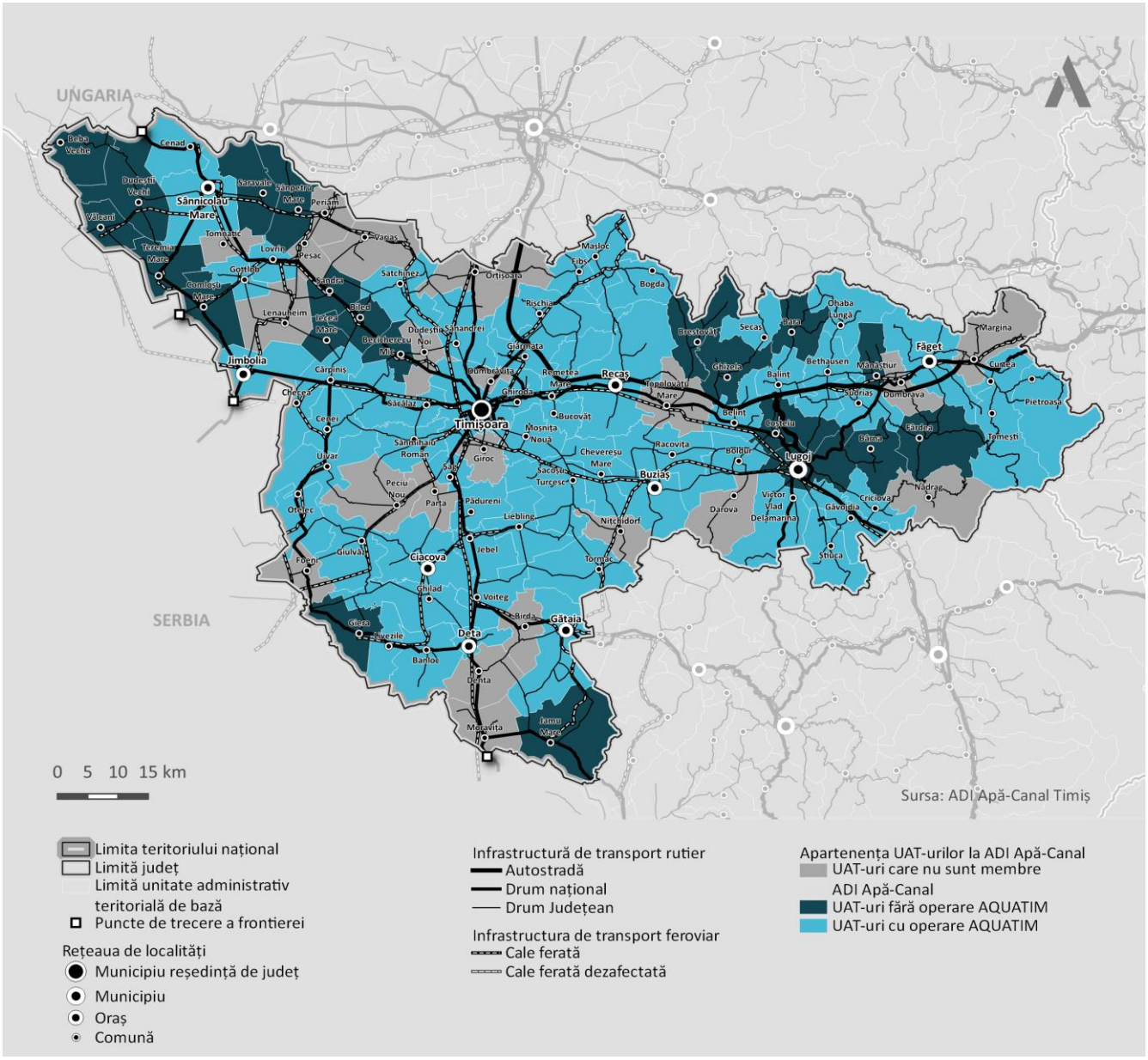
În acest context, este necesară extinderea dotărilor de agrement, care se concentrează în acest moment cu precădere într-un număr restrâns de areale, dar e nevoie mai ales de promovarea integrată a acestora în cadrul unor pachete și produse noi și inedite, alături de alte atracții din județ, pentru a putea atrage vizitatorii să petreacă mai mult timp aici.

8. UTILITĂȚI PUBLICE

8.1. ALIMENTAREA CU APĂ ȘI COLECTAREA APELOR UZATE

Gestionarea și asigurarea serviciilor de alimentare cu apă și de canalizare apă uzată, precum și programarea, executarea și monitorizarea investițiilor în infrastructurile corespunzătoare sunt coordonate de către Asociația de Dezvoltarea Intercomunitară (ADI) Apă-Canal Timiș, înființată anul 2008. În cadrul Asociației sunt înscrise 78 de unități administrativ teritoriale (UAT) și Consiliul Județean Timiș care reprezintă interesele comunităților de mici dimensiuni. Membrii Asociație deleagă către aceasta responsabilitatea pentru asigurarea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare apă uzată.

FIGURA 212. MEMBRII ADI APĂ-CANAL TIMIȘ ȘI ARIA DE OPERARE SC AQUATIM SA

Sursa: Prelucrare date AQUATIM SA și INS Tempo

Pentru asigurarea calității și eficienței serviciilor de apă și canalizare, conform prevederilor normelor în vigoare, ADI Apă-Canal Timiș a delegat dreptul de exploatare, întreținere, administrare, de investiții și furnizare a serviciilor către Operatorul Regional SC AQUATIM SA.

În profil teritorial, se observă că din totalul de 99 de Unități Administrativ Teritoriale-UAT (municipii, orașe, comune) sunt membre ADI Apă-Canal Timiș 78 de UAT-uri și Consiliul Județean Timiș, din care 10 UAT-uri se află în mediul urban și 68 UAT-uri în mediul rural.

Societatea AQUATIM SA operează în 57 de UAT-uri, din care 9 UAT în mediul urban (în mun. Lugoj Consiliul Local administrează serviciu de apă-canal) și 48 UAT în mediul rural. Membrii care nu sunt cuprinși în aria de operare nu au prezentat încă Hotărârea de delegare din diverse motive: tehnice (sisteme defectuoase), hotărâri în curs de predare sau nu au dorit această operare.

8.1.1. ALIMENTAREA CU APĂ

Alimentarea cu apă în sistem centralizat a localităților din județ se asigură din surse de apă de suprafață și subterane. Municipiile Timișoara și Lugoj utilizează surse de apă de suprafață (canalul Bega, respectiv râul Timiș) și de apă subterană. Sursele de apă de suprafață au volum suficient, iar calitatea apei brute se înscrie în parametrii normativelor naționale în vigoare. Majoritatea comunelor și cele opt orașe din județ se bazează pe apa subterană ca sursă de apă.

Resursele potențiale totale de apă ale Spațiului Hidrografic Banat (spațiu în care se înscrie județul Timiș) sunt apreciate la 4,58 mil. m^3/an, din care cele de suprafață sunt de 3,38 mil. m^3/an și cele subterane de 1,20 mil. m^3/an.

Resursele potențiale de suprafață sunt distribuite astfel: în b.h. Bega 0,56 mil. m^3/an, în b.h. Timiș 1,51 mil. m^3/an, în b.h. Caraș 0,22 mil. m^3/an, în b.h. Nera 0,46 mil. m^3/an, în b.h. Cerna 0,38 mil. m^3/a. Resursele potențiale subterane sunt distribuite în straturile freatice (62%) și în straturile de adâncime (38%). Resursele tehnic utilizabile totale de apă ale Spațiului Hidrografic Banat sunt de aproximativ 1,50 mil. m^3/an, din care: de suprafață 0,39 mil. m^3/an și 1,11 mil. m^3/an subterane.

Distribuția spațială a resurselor tehnic utilizabile de suprafață din Spațiul Hidrografic Banat se prezintă astfel: în b.h. Bega 30,13 mii m^3/an, în b.h. Timiș 30,9 mii m^3/an, în b.h. Caraș 12,6 mii m^3/an, în b.h. Nera 30 mii m^3/an și de 17,4 mii m3/an în b.h. Cerna.

Resursele tehnic utilizabile subterane sunt distribuite astfel: în straturile freatice (64%) și în straturile de adâncime (36%).

TABEL 65. RESURSELE DE APĂ POTENȚIALE ȘI TEHNIC UTILIZABILE AFERENTE JUDEȚULUI TIMIȘ SUNT (MIL. M3/AN)

RESURSE DE SUPRAFAȚĂ		RESURSE SUBTERANE	
POTENȚIALE	TEHNIC UTILIZABILE	POTENȚIALE	TEHNIC UTILIZABILE
215,0	400,0	375,0	500,0

Sursa: Master Plan actualizat la nivelul județului Timiș privind sistemul de alimentare cu apă și canalizare, anul 2016, Raport județean privind starea mediului, anul 2019, APM Timiș

Resursele de apă de suprafață ale județului sunt suficiente, cu toate că disponibilitatea lor este limitată în zonele de le poalele Carpaților Meridionali. Principalul curs de apă al județului este râul Timiș, care are un volum de apă suficient pentru alimentarea cu apă a întregului județ, dar acest lucru nu reprezintă soluția economică optimă datorită distanțelor mari dintre cursul râului și localități. Municipiile Timișoara și Lugoj captează apă din râul Timiș: Lugojul direct din râu, iar Timișoara prin intermediul Canalului Bega conectat la râul Timiș prin nodul hidrotehnic Coșteiu. Comuna Nădrag captează apa de suprafață dintr-un curs de apă local.

Resursele de apă subterană asigură apă pentru toate localitățile județului (cu excepția comunei Nădrag), inclusiv pentru municipiile Timișoara și Lugoj. Pentru comunitățile din afara zonelor urbane Timișoara și Lugoj, apa subterană reprezintă principala sursă de apă. În cele opt orașe există 65 de puțuri de adâncime, iar în zona rurală există 206 puțuri de adâncime, apa fiind prelevată din straturile acvifere nepoluate aflate la 125-200m adâncime. În zonele urbane (două municipii și opt orașe) cantitatea de apă este suficientă și corespunzătoare din punct de vedere calitativ, fiind asigurată protecția sanitară a captărilor. În zona rurală nu există mijloace de tratare a apei, exceptând dezinfecția cu clor.

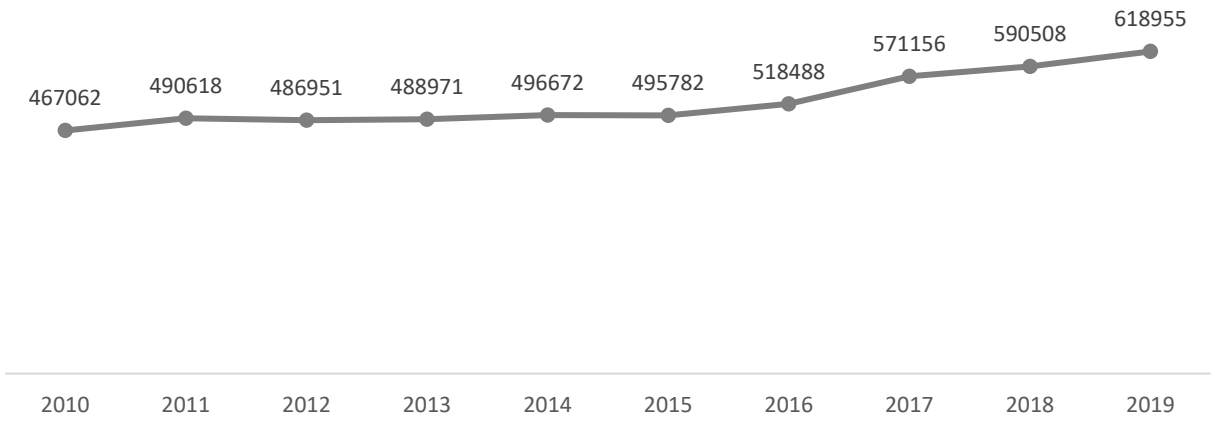
Capacitatea fronturilor de captare a apei subterane este suficientă pentru populația existentă. Cu un declin continuu previzionat al populației județului se apreciază că în majoritatea zonelor capacitatea fronturilor existente de captare apă subterană va fi suficientă pentru alimentarea populației.

În urma diverselor studii privind calitatea apei subterane, efectuate de-a lungul timpului, au rezultat nivele semnificative de amoniu și concentrați de nitriți și nitrați. Pentru evaluarea noilor sursele de apă subterană planificate sunt necesare studii suplimentare privind calitatea apei prelevate.

Populația totală a județului deservită de sistemele publice de alimentare cu apă este de 618.955 persoane, reprezentând cca. 81,1% din populația totală a județului (756.668 persoane în anul 2019). Compania AQUATIM SA asigură servicii pentru 512.982 persoane, reprezentând cca. 67,7% din populația totală a județului Timiș, și 82,8% din populația totală a județului alimentată cu apă potabilă.

Din datele transmise de societatea AQUATIM SA, ponderea medie de conectare la serviciul de alimentare cu apă este de 95.1% din populația totală a comunităților aflate în aria de operare. Orașele Deta, Jimbolia și Recaș au ponderea puțin sub valoarea medie (92.5%, 96.1%, respectiv 94.6%), iar orașele Timișoara, Buziaș, Gătaia, Criciova și Făget, Sânnicolau Mare au gradul de conectare de 99.85%, 100%, 100%, 99.2% , 99.1% și 98.1%. Cu grad extrem de mic de conectare sunt localitățile: Bazoș (26.4%) (or. Recaș), Sânmartinu Maghiar (25.4%) și Răuți (9%) (comuna Uivar), Butin (2.9%), Șemlacu Mic (1.2%) și Șemlacu Mare (14.6%) (or. Gătaia), Gad (9.3%) (comuna Ghilad), Rudna (28.8%) (comuna Giulvăz).

FIGURA 213. EVOLUȚIA POPULAȚIEI DESERVITE DE SISTEMUL PUBLIC DE ALIMENTARE CU APĂ, JUDEȚ TIMIȘ, PERIOADA 2010-2019, PERSOANE

Sursa: Baza de date INS Tempo

În perioada 2010 – 2019, populația județeană deservită de sisteme de alimentare cu apă a crescut constant cu 24.6% în anul 2019 față de anul 2010. O creștere semnificativă se observă începând cu anul 2015, când creșterea a fost de 20%.

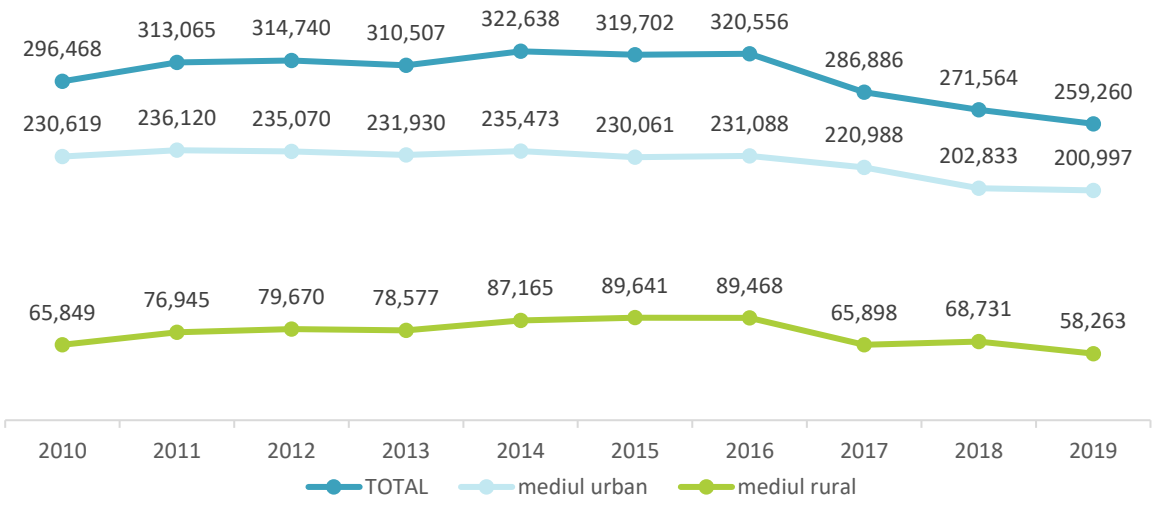
Analizarea datelor INSSE (an referință 2021) și a celor din Master Planul actualizat la nivelul județului Timiș privind sistemul de alimentare cu apă și canalizare (reactualizat în 2016) indică faptul că, la nivel de unități administrativ teritoriale toate cele 99 de UAT-uri (10 în mediul urban și 89 în mediul rural) au infrastructură de alimentare cu apă. În mediul rural toate reședințele de comună au infrastructură de alimentare cu apă, mai mult sau mai puțin dezvoltată.

Capacitatea de producere apă potabilă la nivel județean este de 259.260 m^3/zi, pentru mediul urban capacitatea fiind de 200.997 m^3/zi (reprezentând o pondere de 77,5%). Stații de tratare a apei de suprafață există în orașele Timișoara și Lugoj (capacitate totală de 189.225 m^3/zi) și în comuna Nădrag (capacitate de 2.200 m^3/zi). Stațiile de tratare din cele două municipii necesită investiții pentru reabilitare și modernizare, stația de tratare din comuna Nădrag se află în stare bună fiind o investiție recentă. Restul localităților din județ (urbane și rurale) au sisteme de alimentare cu apă alimentate din surse subterane, capacitatea totală de producere a apei potabile fiind de 67.835 m^3/zi (11.772 m^3/zi pentru cele opt orașe și 56.063 m^3/zi pentru localitățile din mediul rural). Tratarea apei din sursele subterane se realizează numai pentru îndepărtarea fierului și manganului, toate stațiile sunt într-o stare tehnică necorespunzătoare, necesitând reabilitări și modernizări. Toate stațiile de tratare a apei

pentru potabilizare din județ au instalații pentru dezinfecția cu clor, excepție face orașul Recaș datorită obiecțiilor locuitorilor, care consideră că apa clorinată folosită la spălatul sticlelor alterează vinul produs în această regiune.

În perioada 2010 -2019 evoluția capacității de producere a apei potabile este următoarea:

FIGURA 214. EVOLUȚIA CAPACITĂȚII DE PRODUCERE A APEI POTABILE, JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019 M³/ZI

Sursa: Baza de date INS Tempo

Se observă o descreștere a capacității de producere a apei potabile, descreștere accentuată începând cu anul 2016. Evoluția ilustrată coroborată cu evoluția celorlalți indicatori (populație deservită de sistemul de apă potabilă, volum de apă potabilă distribuit, lungime rețea distribuție) se interpretează ca o creștere a randamentului infrastructurii de alimentare cu apă.

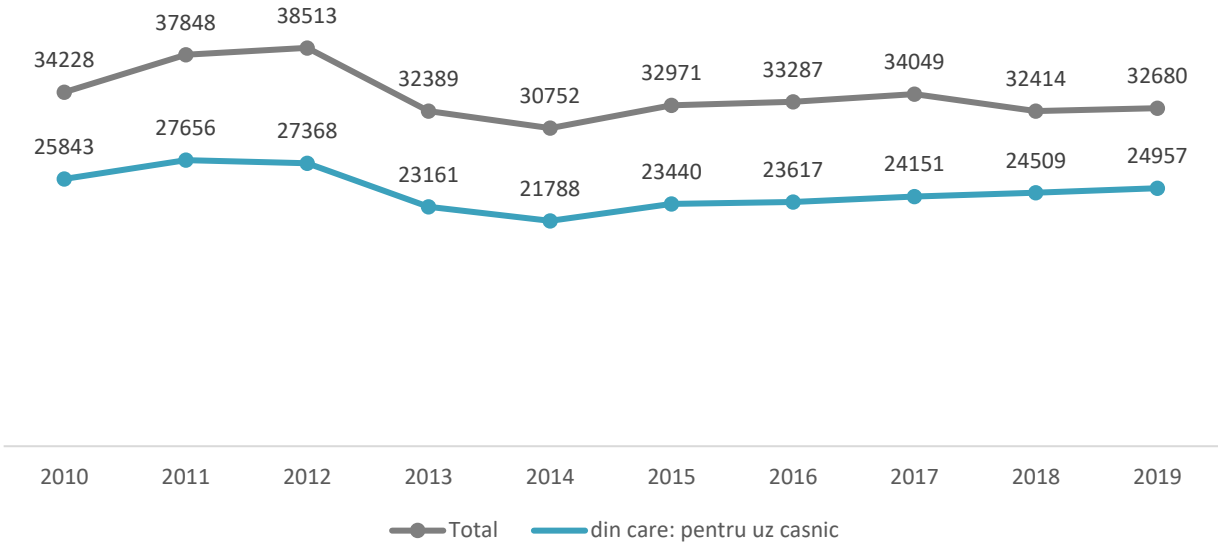
Volumul total de apă potabilă distribuit pentru consum este de 32.680 mii m3/anul 2019, în mediul urban fiind distribuiți 21.875 mii m3 (66%), iar în mediul rural 10.805 mii m3 (34%).

Volumul total de apă pentru consum casnic este de 24.957 mii m^3/anul 2019, reprezentând o pondere de 76% din volumul total distribuit. În mediul urban sunt distribuiți 15.107 mii m^3 (60%), iar în mediul rural sunt distribuiți 9.850 mii m^3 (40%). Consumul apă potabilă este cel mai mare în municipiul Timișoara, de 18.459 mii m^3, reprezentând 56% din volumul distribuit în județ, iar pentru uz casnic de 12.426 mii m^3, reprezentând 49% din volumul distribuit în județ.

Contorizarea consumului de apă potabilă se realizează în procent de 100% în municipiul Timișoara și de 90% în municipiul Lugoj. În cele opt orașe ale județului ponderea medie de contorizare a consumului este de 88%, iar în mediul rural media este de 65%.

În perioada 2010 – 2019 volumul de apă potabilă distribuit are următoarea evoluție:

FIGURA 215. EVOLUȚIA VOLUMULUI DE APĂ DISTRIBUIT PENTRU CONSUM, JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019, MII M³/AN

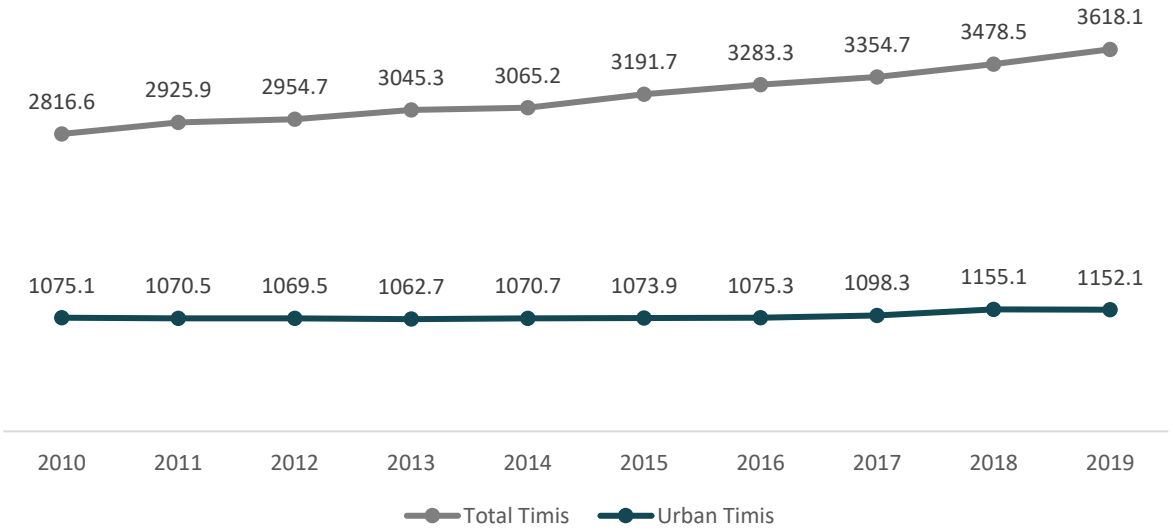

Sursa: Baza de date INS Tempo

Din situația ilustrată se observă o descreștere a consumului de apă potabilă, începând cu anul 2012 și un consum relativ uniform pentru perioada 2013-2019. Rețeaua de distribuție a apei potabile are lungimea totală de 3.618,1km, din care: 1.152,1km (31%) în mediul urban și 2.466km (69%) în mediul rural.

Evoluția rețelei de distribuție a apei potabile în perioada 2010-2019 este următoarea:

FIGURA 216. EVOLUȚIA REȚELEI DE DISTRIBUȚIE APĂ POTABILĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019, KM

Sursa: Baza de date INS Tempo

Situația prezentată evidențiază o creștere constantă a lungimii rețelei de distribuție apă la nivel județean, cu cca. 23% în anul 2019 comparativ cu anul 2010, și o creștere de cca. 7% a rețelei de distribuție din mediul urban. Interpretarea creșterii lungimii rețelei la nivel județean coroborată cu cea de la nivel urban concluzionează faptul că rețeaua de distribuție a apei în mediul rural a avut o creștere constantă în perioada 2020-2019. Din datele

INSSE analizate, în această perioadă se remarcă extinderi importante în municipiul Timișoara (81,3km), în orașele Buziaș (13,0km), Recaș (10,0km) și în comunele comuna Dumbrăvița (48,5km), comuna Ghioroc (41km) și Uivar (10,0km). În perioada 2017-2019 în comunele Ohaba Lungă (8,2km), Pădureni (4,3km) și Pesac (24,0km) au fost realizate importante investiții în realizarea infrastructurii de alimentare cu apă. Se remarcă de asemenea, și situații în care lungimile de rețea au avut creșteri foarte mici sau au stagnat, respectiv orașele Deta (22,6/22,7km), Jimbolia (68,0/68,6km) sau orașele Făget, Gătaia, Sânnicolau Mare în care nu sunt realizate rețele de distribuție pe perioada 2010-2019. În mediul rural, cu excepția comunelor menționate ca având creșteri importante de rețea de apă, extinderile variază între 0,6-24,0km.

Scăderea volumului distribuit de apă potabilă o dată cu creșterea lungimii rețelei de distribuție a apei și a populației deservite de serviciul public de alimentare cu apă se explică prin creșterea randamentului rețelei de distribuție, obținut prin investiții de reabilitare și modernizare, precum și a extinderii sistemelor de contorizare a consumului de apă potabilă.

8.1.2. CANALIZAREA ȘI EPURAREA APEI UZATE

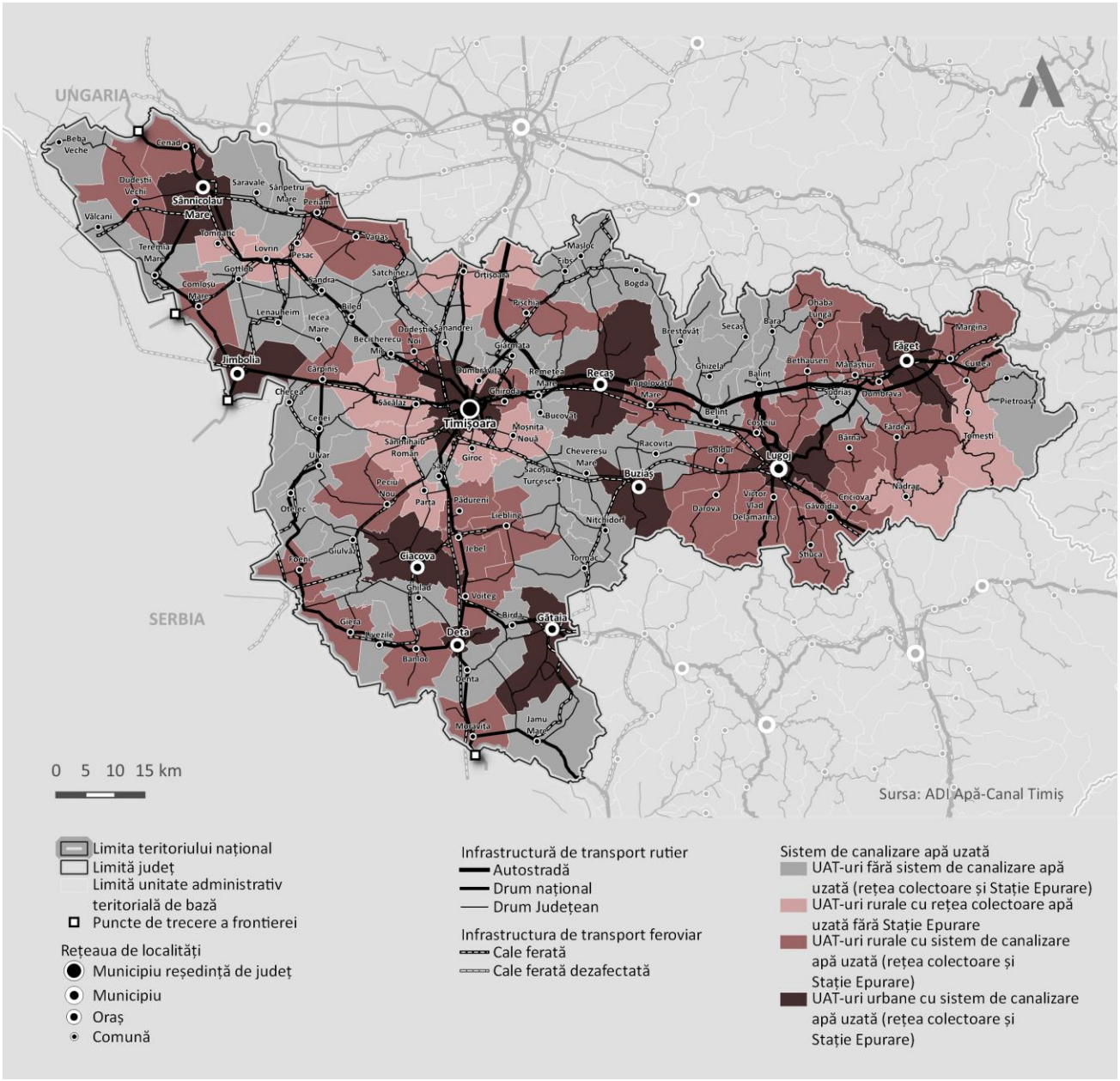
Populația totală a județului deservită de sisteme publice de canalizare și epurare a apelor uzate este de 457.552 persoane, din care 13.554 persoane au canalizare fără epurare, reprezentând o pondere de 3%, conform datelor INSSE, an referință 2021.

Operatorul AQUATIM SA asigură servicii de canalizare și epurare apă uzată pentru o populație de 398.220 persoane. Din datele transmise de către acesta, gradul mediu de racordare la sistemele de canalizare este de 73.8%, peste această medie se situează municipiul Timișoara (99.85%), orașele Buziaș (99%), Deta (77.2%), Ciocova (94,20%), Făget (98%), Sânnicolau Mare (85%), precum și localitățile Bethausen și Leucușești (Bethausen), Ghiroda și Giarmata Vii (Ghiroda), Sânmihaiu Român și Utvin (Sânmihaiu Român), Colonia Fabricii (Tomești), Săcălaz, Pișchia, Victor Vlad Delamarina. Orașele Gătaia (48.4%), Jimbolia (50,6%) și Recaș (38,3%) se situează mult sub valoarea medie. Pondere extrem de mică de racordare (sub 10%) au localitățile Cireșu (Criciova), Coșava, (Curtea), Iecea Mică (Cărpiniș), Lovrin, Cenad.

Toate localitățile cu rețele de canalizare epurează apa colectată. În mediul rural există câte o stație la nivel de comună sau apele uzate sunt descărcate în stații de epurare învecinate (exemplu comunele Ghiroda, Moșnița Nouă, Sânmihaiu Român, Săcălaz cu descărcare în stația de epurare a municipiului Timișoara).

Analizarea datelor primite de la operatorul AQUATIM și a celor din INSSE (an referință 2021) indică următoarea situație a echipării unităților administrativ teritoriale cu infrastructură de canalizare ape uzate.

FIGURA 217. UNITĂȚILE ADMINISTRATIV TERITORIALE RACORDATE LA SISTEME DE CANALIZARE ȘI EPURARE APĂ UZATĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

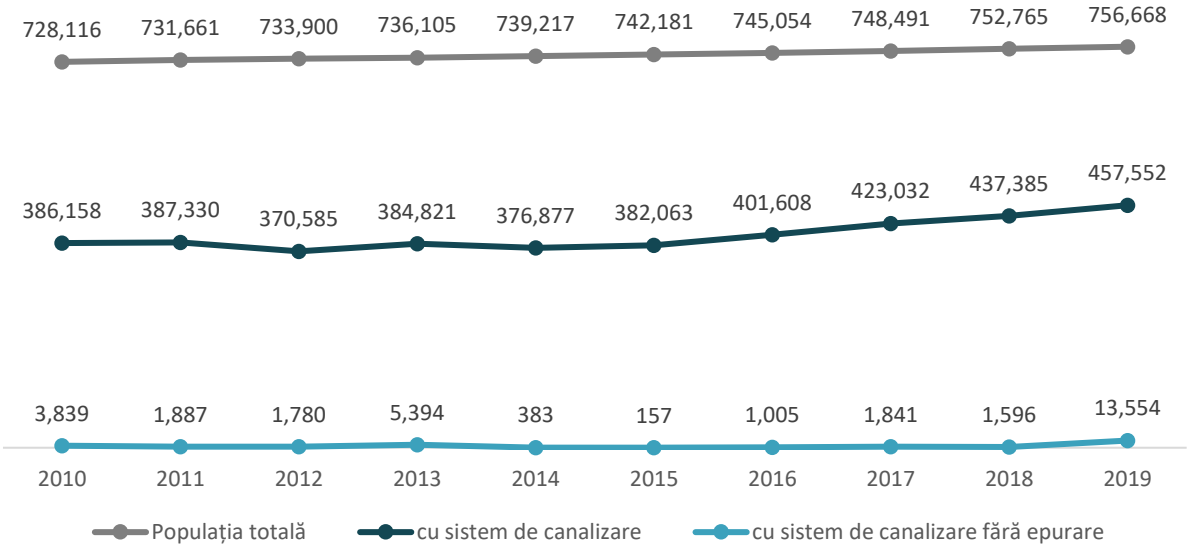

Sursa: Prelucrare date AQUATIM SA și INS Tempo

Situația prezentată ilustrează faptul că din totalul de 99 de UAT-uri numai 54 au sistem de canalizare. În mediul urban toate unitățile, 10 UAT-uri, sunt racordate la sistem de canalizare, iar în mediul rural numai 44 de UAT-uri (comune). Dintre acestea 33 de comune au rețea de canalizare cu stație de epurare, și numai 10 comune au rețea de canalizare apă uzată fără stație de epurare.

Populația racordată la sisteme de canalizare și epurare apă uzată a avut o creștere de 18% în perioada 2010 - 2019. Din datele statistice, în anul 2019 erau 457.552 persoane racordate la sistem de canalizare față de 386.158 persoane în anul 2010.

FIGURA 218. EVOLUȚIA POPULAȚIEI RACORDATĂ LA SISTEMUL DE CANALIZARE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, PERIOADA 2010-2019, NR. PERSOANE

Sursa: Baza de date INS Tempo

Situația prezintă o creștere constantă a populației deservită de sisteme de canalizare apă uzată, creșterea accentuându-se în perioada 2016-2019, ceea ce indică creșterea investițiilor în infrastructura de canalizare apă uzată. La populației racordată la rețeaua de canalizare fără epurarea se observă o creștere însemnată în anul 2019 față de anii precedenți, situație care pune în pericol starea surselor de apă ale sistemelor actuale și viitoare de alimentare cu apă prin evacuarea apelor uzate direct în cursurile de apă sau în statul freatic de apă subterană.

La nivel județean, asigurarea canalizării și epurării apelor uzate reprezintă o problemă majoră în mediul rural, prin numărul mic de UAT-uri cu infrastructură de alimentare cu apă, de canalizare și epurare apă uzată (33 UAT, reprezentând 37%), precum și a UAT-urilor care au rețea de alimentare cu apă și de canalizare fără epurarea apelor uzate (11 UAT, reprezentând 12,3%). Există de asemenea, 45 de comune (reprezentând 50,5%) cu infrastructură de alimentare cu apă, fără infrastructură de canalizare și epurare a apelor uzate rezultate din consum.

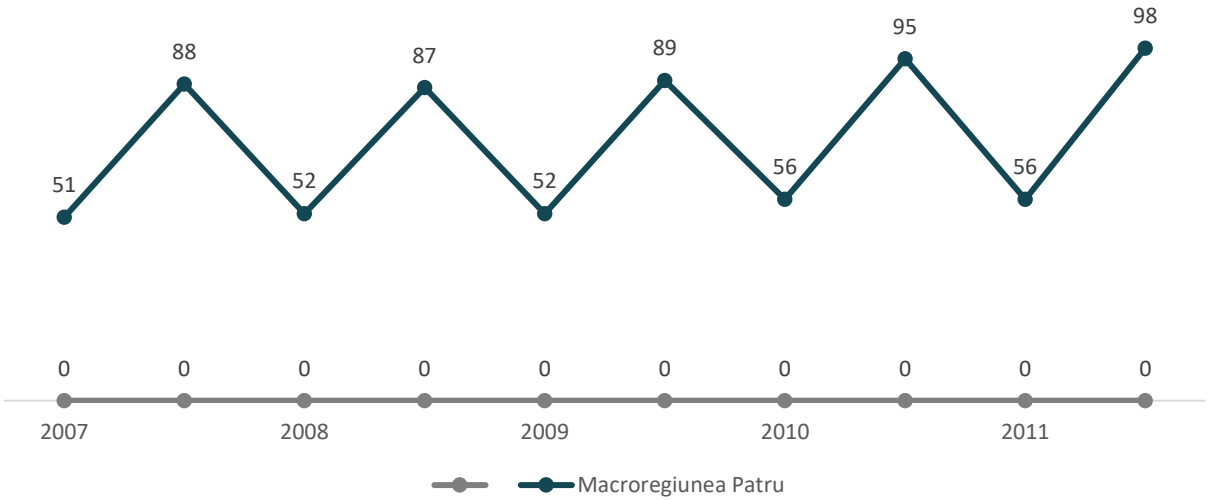
FIGURA 219. INFRASTRUCTURA DE APĂ UZATĂ ÎN MEDIUL RURAL DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Prelucrare date AQUATIM SA și INS Tempo

Lungimea totală a rețelei de canalizare a crescut constant, în perioada 2010 – 2019 creșterea fiind de cca. 47%, în mediul urban creșterea lungimii rețelei de canalizare fiind de 30%. Se observă o creștere accentuată începând cu anul 2017.

FIGURA 220. EVOLUȚIA REȚELEI DE CANALIZARE APĂ UZATĂ ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, PERIOADA 2010-2019, KM

Sursa: Baza de date INS Tempo

Situația prezentată coroborată cu evoluția populației în aceeași perioadă indică, investiții importante în infrastructura de canalizare apă uzată din județ. Din datele INSSE, în perioada 2010-2019 creșteri importante ale rețelei de canalizare au avut municipiul Timișoara (161,6km), orașul Ciocova (în perioada 2012-2019, 11,4km), orașul Jimbolia (42,8km), orașul Recaș (22,5km), Sânnicolau Mare (30,0km), comuna Bethausen (31,3km din anul 2016), comuna Cărpiniș (11km), comuna Fârdea (20,1km), comuna Ghiroda (18,5km), comuna Giroc (41km), comuna Periam (26,7km). Ritm scăzut sau stagnarea realizării rețelelor de canalizare (și implicit a investițiilor în infrastructura de canalizare și epurare a apelor uzate) se observă în orașele Buziaș (7,1km), Deta (0,7km), Lugoj (0km), Gătaia (0km), precum și în comunele Dumbrava (0km între 2014-2019), Giarmata (1,0km), Pesac (4,0km începând cu anul 2019), Topolovățul Mare (2,1km începând cu anul 2019), Victor Vlad Delamarina (3,9km în perioada 2010-2018). În restul comunelor creșterile de rețea variază între limitele inferioare și superioare menționate mai sus.

Raportată la lungimea totală a rețelei de distribuție apă potabilă, lungimea totală a rețelei de canalizare acoperă cca. 48,32% din aceasta (an de referință 2019). Situația se datorează lipsei efective a rețelei de canalizare în localități sau a existenței populației neracordate la rețeaua de canalizare din cauza prețului crescut al apei. Din datele puse la dispoziție de către Compania AQUATIM, operatorul serviciilor de apă și canalizare din județ, peste această pondere se situează UAT-urile: Timișoara, Buziaș, Ciacova, Deta, Făget, Jimbolia, Sânnicolau Mare, comunele: Banloc, Bethausen, Cărpiniș, Curtea, Gavojdia, Ghiroda, Moșnița Nouă, Ohaba Lungă, Pișchia, Săcălaz, Sânmihaiu Român, Tomești, Voiteag. Restul comunelor au grad de acoperire mai mic decât media pe județ sau nu au infrastructuri de canalizare apă uzată.

Situația actuală a stațiilor de epurarea apelor uzate existente este următoarea, conform Master Planului reactualizat de apă și apă uzată:

- municipiul Timișoara – stație reabilitată prin măsura ISPA2000/RO/16/P/PE/004, iar prin POS Mediu este realizată o instalație de deshidratare avansată a nămolului;
- orașul Recaș – stație nouă de epurarea realizată prin POS Mediu;

- orașul Buziaș - stație nouă de epurarea realizată prin POS Mediu;
- comuna Gavojdia – stație de epurare neconformă normelor actuale cu grad avansat de uzură;
- orașul Deta - stație nouă de epurarea realizată prin POS Mediu;
- orașul Gătaia – stație de epurare pusă în funcțiune în anul 2012, prin Fonduri de Coeziune;
- orașul Ciocova - stație nouă de epurarea realizată prin POS Mediu;
- orașul Făget - stație nouă de epurarea realizată prin POS Mediu;
- orașul Jimbolia - stație nouă de epurarea realizată prin POS Mediu;
- orașul Sânnicolau Mare - stație nouă de epurarea realizată prin POS Mediu;
- comuna Cenad – stația existentă cu capacitatea depășită;
- comuna Lovrin – stație de epurare nefuncțională.

Administrația județeană, prin Direcția de investiții și management al proiectelor, are finanțate prin Planul Național de Dezvoltare Locală (etapele I și II) investiții de modernizare și înființare a sistemelor de alimentare cu apă, de canalizare și epurare a apelor uzate, aflate în diverse stadii de realizare. Localitățile care au beneficiat de aceste finanțări sunt mun. Lugoj, orașele Făget, Gătaia, Jimbolia și 43 de comune.

TABEL 66. SITUAȚIA INVESTIȚIILOR PROPUSE ȘI STADIUL LOR DE REALIZARE LA SFÂRȘITUL ANULUI 2020

NR. CRT.	DENUMIREA UAT	DENUMIREA OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII	STADIU FIZIC REALIZAT (%)	OBSERVAȚII
ETAPA I				
1	Cărpiniș	Rețea de canalizare menajeră în localitatea Cărpiniș și Iecea Mică, comuna Cărpiniș, jud. Timiș - etapa a III-a	94%	
2	Cărpiniș	Reabilitarea rețelei de alimentare cu apă potabilă în localitatea Cărpiniș și localitatea Iecea Mică, comuna Cărpiniș, județul Timiș	81%	
3	Darova	Alimentare cu apă în localitățile Sacoșu Mare și Hodoș și extinderea și modernizarea rețelei existente în localitatea Darova, comuna Darova, jud. Timiș	100%	finalizat și recepționat
4	Denta	Sistem de canalizare și epurare a apelor uzate în localitatea Denta, comuna Denta, județul Timiș	35%	
5	Dudeștii Vechi	Modernizarea sistemului centralizat de alimentare cu apă a localității Dudeștii Vechi, comuna Dudeștii Vechi județul Timiș	77%	lucrări sistate
6	Dudeștii Vechi	Rețea de canalizare sub presiune și stație de epurare a apelor uzate menajere în comuna Dudeștii Vechi, județul Timiș	26%	lucrări sistate
7	Dumbrava	Construcția sistemului de canalizare a apelor uzate menajere și a stației de epurare a apelor uzate din localitățile Dumbrava și Răchita, comuna Dumbrava, județul Timiș	85%	

NR. CRT.	DENUMIREA UAT	DENUMIREA OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII	STADIU FIZIC REALIZAT (%)	OBSERVAȚII
8	Fârdea	Alimentare cu apă în comuna Fârdea, județul Timiș	100%	finalizat și recepționat
9	Foeni	Reabilitare-modernizare rețea de apă și construire stații de tratare în comuna Foeni	95%	
10	Oraș Jimbolia	Reabilitarea și extinderea alimentării cu apă în sistem centralizat și realizarea sistem centralizat de canalizare în colonia agricolă Clarii Vii, oraș Jimbolia	57%	lucrări sistate
11	Lenauheim	Realizare sisteme de canalizare și stații de epurare în localitățile Lenauheim, Grabaț și Bulgăruș, comuna Lenauheim, județul Timiș	1%	
12	Municipiul Lugoj	Reabilitarea alimentării cu apă în municipiul Lugoj, județul Timiș	88%	
13	Municipiul Lugoj	Reabilitarea sistemului de canalizare în municipiul Lugoj, județul Timiș	49%	
14	Orțișoara	Canalizare menajeră și stație de epurare în loc. Orțișoara, comuna Orțișoara județul Timiș	0%	
15	Parța	Construire canalizare + stație de epurare - etapa II - construire canalizare, comuna Parța, județ Timiș	96%	
16	Sacoșu Turcesc	Alimentare cu apă în localitățile Icloda, Uliuc și Unip, comuna Sacoșu Turcesc	42%	
17	Teremia Mare	Reabilitarea sistemului de alimentare cu apă în localitățile Teremia Mare și Nerău, comuna Teremia Mare, județ Timiș	80%	lucrări sistate
18	Topolovățu Mare	Canalizare menajeră și stație de epurare în localitatea Topolovățu Mare, comuna Topolovățu Mare, județul Timiș	90%	
19	Traian Vuia	Rețea de canalizare și stație de epurare în localitatea Traian Vuia, comuna Traian Vuia, județul Timiș	40%	
20	Victor Vlad Delamarina	Canalizare menajeră în satele Pietroasa Mare, Herendești și rețele de transport la stația de epurare existentă în comuna Victor Vlad Delamarina, jud. Timiș	100%	nu are recepție la terminarea lucrărilor
		ETAPA II		
1	Becicherecu Mic	Extindere și modernizare sistem de alimentare cu apă, localitatea Becicherecu Mic, comuna Becicherecu Mic, jud. Timiș	38%	
2	Biled	Extindere rețele de apă uzată în localitatea Biled, comuna Biled, județul Timiș	17%	

NR. CRT.	DENUMIREA UAT	DENUMIREA OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII	STADIU FIZIC REALIZAT (%)	OBSERVAȚII
3	Cărpiniș	Realizare branșamente cu cămine de apometru în comuna Cărpiniș, jud. Timiș	33%	
4	Comloșu Mare	Extindere rețea de canalizare în comuna Comloșu Mare, județul Timiș	60%	
5	Dudeștii Vechi	Extindere și modernizare sistem de alimentare cu apă, comuna Dudeștii Vechi, jud. Timiș	85%	
6	Dumbrăvița	Stație de tratare, aducțiuni și magistrale de apă pentru localitatea Dumbrăvița, jud. Timiș	98%	
7	Gavojdia	Extindere alimentare cu apă și canalizare în localitățile Gavojdia și Lugojel, comuna Gavojdia, jud. Timiș	37%	
8	Ghilad	Extindere canalizare menajeră în localitatea Ghilad, jud. Timiș	15%	
9	Ghiroda	Extindere, reabilitare și modernizare sistem de alimentare cu apă în comuna Ghiroda, județul Timiș	90%	
10	Ghizela	Extindere rețea de canalizare în comuna Ghizela, jud. Timiș	54%	
11	Giarmata	Extindere rețele de alimentare cu apă și apă uzată în comuna Giarmata, județul Timiș	49%	
12	Giroc	Extindere rețea apă potabilă în zona Aleea cu Plopi, localitatea Chișoda, comuna Giroc, jud. Timiș	100%	finalizat și recepționat
13	Iecea Mare	Extindere și modernizare sistem de alimentare cu apă în loc. Iecea Mare, comuna Iecea Mare, județul Timiș	98%	
14	Liebling	Extindere rețea de canalizare menajeră în loc. Liebling, jud. Timiș	85%	
15	Mănăștiur	Dezvoltare infrastructură rurală în comuna Mănăștiur, județul Timiș	0%	
16	Moravița	Stații de tratare a apei pentru localitățile Moravița, Stamora Germană, Gaiu Mic și Dejan	64%	
17	Moșnița Nouă	Extindere rețea de alimentare cu apă, comuna Moșnița Nouă, jud. Timiș	2%	
18	Ohaba Lungă	Alimentare cu apă a localității Ierșnic, comuna Ohaba Lungă și alimentare cu apă a localității Ohaba Romană, comuna Ohaba Lungă	0%	
19	Silagiu	Rețea de canalizare în satul Silagiu, oraș Buziaș, județul Timiș	21%	

NR. CRT.	DENUMIREA UAT	DENUMIREA OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII	STADIU FIZIC REALIZAT (%)	OBSERVAȚII
20	Oraș Făget	Rețele de apă - apă uzata în localitatea Batești, orașul Făget, județul Timiș	39%	
21	Oraș Făget	Rețele de apă - apă uzată în localitatea Begheiu Mic, Orașul Făget, județul Timiș	0%	
22	Oraș Gătaia	Stații de tratare a apei la gospodăria de apă existentă în localitatea Șemlacu Mare și la gospodăria de apă existentă în localitate Butin - sate aparținătoare orașului Gătaia, județul Timiș	100%	finalizat și recepționat
23	Peciu Nou	Extindere rețea de canalizare menajeră a apelor uzate menajere în localitatea Peciu Nou, jud. Timiș	20%	
24	Periam	Extindere, reabilitare și modernizare sistem de alimentare cu apă în comuna Periam, jud. Timiș	74%	
25	Pietroasa	Canalizare ape uzate menajere și stație de epurare în localitatea Pietroasa, județul Timiș	2%	
26	Saravale	Realizare branșamente cu cămine apometru în comuna Saravale, jud. Timiș	62%	
27	Satchinez	Înființare rețea de canalizare în localitățile Hodoni și Bărăteaz, comuna Satchinez, județul Timiș	21%	
28	Săcălaz	Reabilitarea sistemului de alimentare cu apă și stație de tratare a apei în satul Beregsău Mic, comuna Săcălaz, județul Timiș	84%	
29	Sânandrei	Rețea de canalizare în localitatea Carani, Comuna Sânandrei, județul Timiș	35%	
30	Sânandrei	Înființare rețea de canalizare în localitatea Covaci, comuna Sânandrei, județul Timiș	1%	
31	Sânmihaiu Român	Extindere rețea de alimentare cu apă, loc. Sânmihaiu Român și Utvin, comuna Sânmihaiu Român, jud. Timiș	40%	
32	Șandra	Realizare branșamente cu cămine de apometru în comuna Șandra, jud. Timiș	100%	finalizat și recepționat
33	Teremia Mare	Realizare sistem de alimentare cu apă, localitatea Teremia Mică, comuna Teremia Mare, jud. Timiș	40%	
34	Tomnatic	Extindere, reabilitare și modernizare sistem de alimentare cu apă în comuna Tomnatic, jud. Timiș	100%	nu are recepție la terminarea lucrărilor

NR. CRT.	DENUMIREA UAT	DENUMIREA OBIECTIVULUI DE INVESTIȚII	STADIU FIZIC REALIZAT (%)	OBSERVAȚII
35	Vâlcani	Extindere, reabilitare și modernizare sistem de alimentare cu apă, comuna Vâlcani, jud. Timiș	65%	

Sursa: Prelucrare date CJ Timiș – Direcția de investiții și managementul proiectelor, 31.12.2020

8.2. ALIMENTAREA CU ENERGIE TERMICĂ

Județul Timiș este localizat în cadrul regiunilor de dezvoltare ale României în Macroregiunea Patru (ce include Regiunea Sud-Vest și Regiunea Vest), în Regiunea Vest.

Conform datelor furnizate de Institutul Național de Statistică (INS), evoluția distribuției energiei termice în cadrul Macroregiunii Patru și a regiunilor de dezvoltare aferente acesteia, în perioada 2007 – 2019, este prezentată în tabelul următor:

TABEL 67. ENERGIA TERMICĂ DISTRIBUITĂ ÎN MACROREGIUNEA PATRU ȘI ÎN REGIUNILE DE DEZVOLTARE COMPONENTE, GIGACALORII

AN	MACROREGIUNEA PATRU	REGIUNEA SUD-VEST OLTENIA	REGIUNEA VEST
2007	2.635.101	1.104.136	1.530.965
2008	2.620.184	1.076.298	1.543.886
2009	2.749.356	1.078.109	1.671.247
2010	2.447.302	1.076.630	1.370.672
2011	2.593.022	1.075.643	1.517.379
2012	2.242.812	975.402	1.267.410
2013	1.973.983	1.003.629	970.354
2014	1.721.481	861.301	860.180
2015	1.723.322	865.775	857.547
2016	1.651.642	812.401	839.241
2017	1.583.267	768.526	814.741
2018	1.600.133	864.220	735.913
2019	1.381.588	746.593	634.995

Sursa: Baza de date INS Tempo

Se observă din tabel o tendință generală de scădere a valorii energiei termice distribuite la nivelul macroregiunii și a regiunilor de dezvoltare. În anul 2019, în Macroregiunea Patru, s-a distribuit cca. 52% din valoarea energiei termice distribuită în anul 2007. În Regiunea Sud-Vest, în anul 2019 s-a distribuit cca. 68% din valoarea energiei termice distribuite în anul 2007, iar în Regiunea Vest s-a distribuit cca. 41% din valoarea energiei termice distribuite în anul 2007.

În perioada analizată, 2007-2019, începând cu anul 2015, în județul Caraș-Severin (Regiunea Vest) nu s-a mai furnizat energie termică din sistemul centralizat (respectiv în municipiului Reșița), și de asemenea, din anul 2017 în județul Olt (Regiunea Sud-Vest Oltenia) nu s-a mai furnizat energie termică din sistemul centralizat, fiind desființat acest sistem în Orașul Balș.

Numărul localităților urbane în care se distribuie energie termică în cadrul Macroregiunii PATRU și în regiunile de dezvoltare componente a variat în perioada 2007-2019 conform tabelului următor:

TABEL 68. NUMĂRUL LOCALITĂȚILOR URBANE ÎN CARE SE DISTRIBUIE ENERGIE TERMICĂ ÎN MACROREGIUNEA PATRU ȘI ÎN REGIUNILE DE DEZVOLTARE COMPONENTE

AN	MACROREGIUNEA PATRU	REGIUNEA SUD-VEST OLTENIA	REGIUNEA VEST
2007	30	14	16
2008	27	12	15
2009	25	11	14
2010	25	11	14
2011	23	9	14
2012	23	9	14
2013	24	9	15
2014	20	8	12
2015	19	8	11
2016	17	8	9
2017	16	7	9
2018	16	7	9
2019	16	7	9

Sursa: Baza de date INS Tempo

În perioada analizată, în Macroregiunea Patru a fost desființat sistemul de distribuție centralizată a energiei termice în 14 localități; numărul localităților urbane în care se distribuie energie termică a scăzut în fiecare din regiunile analizate cu șapte localități.

TABEL 69. NUMĂRUL LOCALITĂȚILOR RURALE ÎN CARE SE DISTRIBUIE ENERGIE TERMICĂ ÎN MACROREGIUNEA PATRU ȘI ÎN REGIUNILE DE DEZVOLTARE COMPONENTE, GIGACALORII

AN	MACROREGIUNEA PATRU	REGIUNEA SUD-VEST OLTENIA	REGIUNEA VEST
2007	4	1	3
2008	3	1	2
2009	3	-	3
2010	3	-	3
2011	3	-	3
2012	3	-	3
2013	4	1	3
2014	4	1	3
2015	3	1	2
2016	2	-	2
2017	1	-	1

AN	MACROREGIUNEA PATRU	REGIUNEA SUD-VEST OLTENIA	REGIUNEA VEST
2018	1	-	1
2019	1	-	1

Sursa: Baza de date INS Tempo

În anul 2019, conf. datelor INS, s-a distribuit energie termică într-o singură localitate rurală din cadrul macroregiunii analizate, în Regiunea Vest, respectiv în județul Timiș: comuna Lovrin. În anii ’80 în această comună au fost descoperite ape geotermale (la captare, apa are 84°C), utilizate pentru a încălzi spațiile instituțiilor și apartamentelor din comună (agent termic și apă caldă menajeră).

Evoluția distribuției energiei termice în cadrul Regiunii de Dezvoltare Vest și a județelor componente, în perioada 2007 – 2019, este prezentată în tabelul următor:

TABEL 70. ENERGIA TERMICĂ DISTRIBUITĂ ÎN REGIUNEA DE DEZVOLTARE VEST, GIGACALORII

AN	REGIUNEA VEST	ARAD	CARAȘ-SEVERIN	HUNEDOARA	TIMIȘ
2007	1.530.965	332.677	59.260	219.480	919.548
2008	1.543.886	363.156	55.197	179.033	946.500
2009	1.671.247	574.098	47.333	194.180	855.636
2010	1.370.672	344.768	39.738	162.482	823.684
2011	1.517.379	344.307	34.273	137.832	1.000.967
2012	1.267.410	281.125	33.907	122.309	830.069
2013	970.354	247.392	22.646	109.705	590.611
2014	860.180	247.994	18.644	92.772	500.770
2015	857.547	248.495	-	93.693	515.359
2016	839.241	248.645	-	77.676	512.920
2017	814.741	250.319	-	75.035	489.387
2018	735.913	250.057	-	62.658	423.198
2019	634.995	173.150	-	56.022	405.823

Sursa: Baza de date INS Tempo

Din tabel se observă faptul că, la nivelul Regiunii Vest, energia termică distribuită a scăzut în perioada analizată cu 895970 Gcal; în anul 2019 s-a distribuit cca.41% din energia termică distribuită în anul 2007, ca urmare a reducerilor înregistrate la nivelul județelor componente: în județul Arad scăderea înregistrată a fost de 159527 Gcal, în județul Hunedoara de 163458 Gcal, iar în județul Timiș energia termică distribuită a scăzut cu 513725 Gcal. În anul 2015, în județul Caraș-Severin a fost oprită distribuția centralizată a energiei termice (în municipiul Reșița).

Pe întreaga perioadă analizată, județul Timiș (respectiv municipiul Timișoara) este principalul consumator de energie termică, deși, și în acest județ energia termică distribuită a scăzut la cca. 44% în anul 2019 față de valoarea înregistrată în anul 2007. Pentru toate județele regiunii, se observă o tendință de scădere a energiei termice distribuite.

Județul Timiș este amplasat în zonele climatice I și II, temperatura exterioară de calcul, conform SR 1907-1 / 2014 „Instalații de încălzire. Necesarul de căldură de calcul. Metodă de calcul", având valorile te = –12°C (pentru zona climatică I) și te = –15°C (pentru zona climatică II). Conform aceluiași standard, teritoriul administrativ al județului este situat în zona eoliană IV, viteza convențională a vântului de calcul, în localități și în afara localităților, având valoarea de 4 m/s.

Din datele INS, valoarea energiei termice distribuite în localitățile județului Timiș a variat în perioada 2007-2019 conform tabelului următor:

TABEL 71. ENERGIA TERMICĂ DISTRIBUITĂ ÎN LOCALITĂȚILE JUDEȚULUI TIMIȘ (GIGACALORII)

AN	TIMIȘOARA	BUZIAȘ	FĂGET	SÂNNICOLAU MARE	LOVRIN	TEREMIA MARE	TOTAL
2007	910.844	-	-	8.359	343	2	919.548
2008	934.829	-	-	10.927	744	-	946.500
2009	845.229	-	-	9.693	712	2	855.636
2010	813.160	-	510	9.166	846	2	823.684
2011	991.936	-	515	8.048	466	2	1.000.967
2012	815.630	-	530	9.250	4.657	2	830.069
2013	587.096	175	530	2.477	331	2	590.611
2014	500.438	-	-	-	330	2	500.770
2015	514.762	-	-	-	597	-	515.359
2016	510.760	-	-	-	2.160	-	512.920
2017	487.187	-	-	-	2.200	-	489.387
2018	420.839	-	-	-	2.359	-	423.198
2019	404.507	-	-	-	1.316	-	405.823

Sursa: Baza de date INS Tempo

Se observă din tabel că, în anul 2019 se livra energie termică în sistem centralizat în două localități: municipiul Timișoara și comuna Lovrin.

Principalul consumator de energie termică din județ este municipiul Timișoara, în care se distribuie cca. 99.7% din totalul energiei termice distribuite centralizat la nivelul județului. În anul 2013 se constată o scădere semnificativă a cantității de energie termică distribuită față de anii anteriori, tendința de scădere continuând până în anul 2019, când s-au distribuit 404507Gcal, respectiv 44.4% din valoarea distribuită în anul 2007. Principala cauză a reducerii energiei termice distribuită o reprezintă debranșările, cauzate de starea precară a rețelei de termoficare învechite, care generează pierderi ce sunt plătite de către consumatori/populație. Conform Master Plan Energetic al Județului Timiș, COLTERM S.A. înregistrează pierderi de 16% în sistemul de transport al energiei termice și 18% în sistemul de distribuție.

Alimentarea cu energie termică a localităților din județul Timiș se realizează:

- în sistem centralizat, având ca surse:
  - CET și centrale de cvartal în cadrul SACET din municipiul Timișoara,
  - centrală termică ce funcționează cu apă geotermală –în comuna Lovrin;

- în sistem local, utilizând:
    - Centrale termice individuale, ce funcționează cu gaze naturale (în localitățile cu sistem de distribuție gaze naturale), combustibil solid (lemn, cărbune), energie electrică;
    - Sobe ce funcționează cu gaze naturale, în localitățile cu rețea de distribuție gaze naturale;
    - Sobe cu combustibil solid – în localitățile rurale, în majoritatea locuințelor și dotărilor social-culturale, dar și în unele locuințe din localitățile urbane.

În localitățile care nu beneficiază de sisteme de distribuție gaze naturale, alimentarea cu energie termică se realizează prin sisteme individuale pe bază de combustibili solizi (biomasă, lemn, cărbune), iar prepararea hranei se face cu butelii de aragaz.

Conform datelor ANRE, situația serviciilor publice de alimentare cu energie termică în sistem centralizat, în anul 2019, în județul Timiș, alimentarea cu energie termică în sistem centralizat se realiza doar în municipiul Timișoara, fiind înregistrat un număr de 525 operatori economici alimentați din SACET, 339 instituții publice alimentate din SACET și un număr de 56634 de locuințe (apartamente și/sau case) racordate la SACET; au fost înregistrate 892 de apartamente care s-au debranșat de la SACET.

Autoritatea Națională de Reglementare în domeniul Energie (ANRE) informează că titularul Licenței nr. 2083 din 10.05.2018 pentru prestarea serviciului de alimentare centralizată cu energie termică în municipiul Timișoara, valabilă de la data de 22.05.2018 până la data de 30.05.2021, este COMPANIA LOCALĂ DE TERMOFICARE – COLTERM S.A. cu sediul în municipiul Timișoara, Str. EPISCOP JOSEPH LONOVICI, Nr. 4, Județ Timiș, având numărul de ordine în Registrul Comerțului J35/185/2004. Capacitatea termică netă a unităților proprii care livrează energie termică în rețele are valoarea de 852,79 MW din care 141,04 MW în cogenerare pe bază de combustibili fosili și 711,75 MW producere separată.

Prin Adresa nr. 732/13.01.2021, COLTERM SA furnizează următoarele informații actualizate, referitoare la activitatea societății:

SURSE DE PRODUCERE ENERGIE TERMICĂ:

În municipiul Timișoara alimentarea cu energie termică a consumatorilor urbani (rezidențiali, instituții publice, agenți economici) se realizează, în principal, în cadrul sistemului de alimentare centralizată cu energie termică (SACET), aflat în administrarea operatorului SC COTERM SA, companie deținută în proporție de 100% de Consiliul Local (CL) al municipiului Timișoara.

SC COLTERM SA administrează sistemul de producere a energiei termice în cadrul celor două centrale mari, CET Sud și CT Centru, și în cadrul celor 6 centrale de cartier, precum și sistemele de transport, distribuție și furnizare a energiei termice către consumatorii finali.

Sub aspectul tipului surselor de căldura, sistemul de alimentare cu căldura al municipiului Timișoara, are următoarele tipuri de surse de producere a căldurii:

- o centrală electrică de cogenerare – CET Timișoara Sud,
- o centrală termică – CT Timișoara Centru, care a fost centrală electrică de cogenerare. S-a renunțat la producerea energiei electrice în cogenerare în această centrală, datorită vechimii echipamentelor a căror întreținere și reparație este dificil de realizat datorită lipsei pieselor de schimb în special pentru turbogenerator care a fost montat în anul 1967, precum și datorită costului ridicat al gazelor naturale, ca urmare centrala termoelectrică a devenit o centrală termică.
- trei centrale de cogenerare de cvartal: CET Freidorf, CET Buziaș și CET Dunărea, care alimentează centralizat prin rețeaua proprie de distribuție consumatorii din zona arondată, asigurând căldura și apa caldă de consum;

- trei centrale termice (CT), fiecare alimentând centralizat zona arondată de consumatori, pentru încălzire și a.c.c., dintre care pentru două sunt demarate proiecte în vederea transformării în CET-uri.

Din punctul de vedere al regimurilor de funcționare, pentru alimentarea cu căldură a municipiului din cele două centrale mari (CT Timișoara Centru și CET Timișoara Sud) există următoarele constrângeri:

- CET Timișoara Sud, în perioada de vara nu poate funcționa. Acest regim de funcționare este impus de faptul că necesarul de consum de vară (apă caldă menajeră) este redus și în consecință nu se asigură debitul minim tehnic al unui cazan din CET SUD. Similară este situația și în perioadele tranzitorii, adică la începutul și sfârșitul sezonului de încălzire, când nu se livrează continu căldura, ci numai noaptea, iar acumularea se face în rețeaua termică de transport în cursul zilei. Din considerente de eficiență energetică (limitare temperatură în rețeaua primară și deci limitarea pierderilor în rețeaua de transport) nu este posibilă funcționarea unui cazan de abur la o sarcină care să fie obținută prin arderea mixtă cărbune-gaze naturale. Astfel, în perioada de vară și în perioadele tranzitorii nu poate funcționa centrala cu cele mai bune performanțe energetice (în cogenerare de înaltă eficiență, fiind echipată cu o turbină cu contrapresiune).

Consecințele acestei constrângeri sunt:

- În perioada de vară trebuie să funcționeze CT Centru, asigurând necesarul de consum al orașului dintr-un cazan de apă fierbinte (CAF), care arde gaze naturale și care deși după retehnologizare are un randament bun, chiar mai mare decât cel prevăzut în Regulamentul 2015/2402/CE-Valori de referință, nu poate asigura eficiența energetică a unei instalații de cogenerare, deci alimentarea cu apă caldă se face în condiții de eficiență economică mai scăzută.
- În perioadele tranzitorii (aprilie și octombrie) de început și sfârșit de sezon de încălzire, nu se poate acumula în rețeaua termică o cantitate de căldură care să permită funcționarea în cogenerare, deoarece nu se poate asigura un debit minim suficient cazanului de abur în funcție care să-i permită arderea mixtului de combustibil lignit și gaze naturale, soluție care asigură cele mai reduse costuri. În plus, acumularea în rețeaua termică presupune creșterea temperaturii în rețea, atât pe tur cât și pe retur cu 15-20° C și ca urmare creșterea pierderilor de căldură din rețeaua primară, dar și creșterea contrapresiunii la turbină și deci reducerea indicelui de termoficare, adică efecte negative asupra eficienței energetice și asupra costurilor.
- Din punctul de vedere al combustibilului utilizat, CET Timișoara SUD utilizează drept combustibil de bază cărbunele și suport gazele naturale, comparativ cu CT Timișoara Centru care utilizează numai gaze naturale drept combustibil de bază. Gazele naturale au un preț mai mare decât al cărbunelui de circa 2 ori mai mare, preț raportat la cantitatea de căldură conținută de fiecare dintre cei 2 combustibili, adică lei/Gcal.

CET Timișoara Sud are în componență următoarele echipamente:

- 3 cazane de abur de cate 100 t/h (CA1, CA2, CA3), care funcționează pe lignit și gaze naturale. Cazanele au fost instalate în 1991-CA1, 1991-CA2 și 1992-CA3;
- 1 turboagregat de 19,5 MW, tip ER 19,7-1,4/0,3, cu contrapresiune, alimentat cu abur din cele 3 cazane precizate mai sus, grup instalat în anul 2007;
- 2 cazane de apă fierbinte de câte 100 Gcal/h (CAF1, CAF2), cu funcționare pe lignit și gaze naturale, instalate în 1986-1988, în prezent retrase din exploatare pe perioadă nenominalizată, pentru neconformarea cu normele actuale de mediu;
- 4 cazane de abur de cate 10 t/h (C1, C2, C3, C4), cu funcționare pe gaze naturale, instalate în 1986, constituind centrală termică de pornire;

- 2 schimbătoare de căldură (de bază) de cate 25 Gcal/h, cu debit de apă de rețea de 350 mc/h;
- 2 schimbătoare de căldură (de bază) de cate 75 Gcal/h, cu debit de apă de rețea de 1150 mc/h;
- 1 schimbător de căldură (de bază) de 50 Gcal/h, cu debit de apă de 940 mc/h
- CT Timișoara Centru are următoarea echipare:
- 1 cazan de abur (nr.1) de 30 t/h, tip IPROM cu parametrii 35 bar, 450 °C, cu funcționare pe gaze naturale, instalat în 1951 și retras din exploatare;
- 2 cazane de abur (nr. 2 și 3) de câte 12,5 t/h, tip Sulzer Frerres Elveția, cu parametrii 30 bar, 400 °C, instalate în 1936 și care funcționează pe gaze naturale pentru producerea aburului necesar degazării termice a apei de adaos în rețeaua termică primară și secundară.
- turboagregat de 4 MW, tip AKTP-4, cu contrapresiunea la 2 bar, instalat în 1967 si care în prezent este retras din exploatare;
- 2 cazane de apă fierbinte (nr.1 și 2) de câte 50 Gcal/h, tip PTVM 50I, cu funcționare pe gaze naturale, instalate în 1969-1970 și retehnologizate în 2009 și 2014;
    - 3 cazane de apă fierbinte (nr. 3, 4 si 5) de câte 100 Gcal/h, tip 4B, cu funcționare pe gaze naturale și păcură, instalate în 1973-1977-1981 și retehnologizate.
    - Schimbător de căldură (de bază) de 18,5 Gcal/h, tip Alfa Laval, cu debit de apă de 500 mc/h.
    - CAF-urile nr. 3 și 4 a fost reabilitate, iar CAF 5 este retras din exploatare pe perioadă nenominalizată, pentru neconformarea cu normele actuale de mediu.

Cantitatea de energie termică distribuită consumatorilor urbani (locuințe și sector terțiar) în intervalul 2010-2019, precum și numărul de apartamente racordate:

TABEL 72. CANTITATEA DE ENERGIE TERMICĂ VÂNDUTĂ PE TIP DE CONSUMATOR

AN	ET VANDUTĂ CONSUMATORI CASNICI	ET VANDUTĂ CONSUMATORI NONCASNICI RTS [GCAL]	ET VANDUTĂ CONSUMATORI NONCASNICI RTP	ET TOTAL VANDUTĂ
2019	317.367	68.795	18.365	404.527
2018	326.870	74.344	19.459	420.673
2017	384.489	80.778	22.072	487.339
2016	407.002	82.406	21.300	510.709
2015	415.366	79.686	19.704	514.756
2014	407.117	78.363	17.257	502.736
2013	478.365	86.415	22.317	587.097
2012	569.898	94.218	23.549	687.665
2011	647.166	94.918	23.063	765.147
2010	691.786	101.632	21.824	815.242

Se observă din tabel o tendință continuă de scădere a cantității totale de energie termică vândută / distribuită centralizat, principala cauză fiind scăderea cantității de energie livrată consumatorilor casnici, aceștia reprezentând principalul consumator de energie termică; în anul 2019 energia termică vândută consumatorilor

casnici a reprezentat 78,5 % din totalul energiei termice vândută. În perioada 2010-2019, energia termică vândută consumatorilor casnici a scăzut cu 374419 Gcal, în anul 2019 fiind livrată cca. 46% din valoarea livrată în anul 2010. Energia termică livrată consumatorilor noncasnici, din rețeaua termică secundară, a scăzut în perioada analizată cu 32.837Gcal, în anul 2019 fiind livrată cca. 68%.

Evoluția numărului de locuințe racordate la rețeaua de termoficare în intervalul 2011-2019, numărul și tipul consumatorilor branșați/debranșați anual – în intervalul 2011-2019.

TABEL 73. SITUAȚIE CONSUMATORI CASNICI (POPULAȚIE)

AN	CONTRACTE			APARTAMENTE		
	Cereri reziliere (debranșări)	Clienți noi (branșamente noi)	Total contracte	Cereri deconectare individuală	Nr. deconectări rezult. din rezilieri/debranș.	Total apartamente racordate
2011	100	-	4.800	7.400	-	78.800
2012	150	-	4.650	6.000	-	72.800
2013	120	-	4.530	4.800	-	68.000
2014	70	-	4.460	2.702	672	64.626
2015	79	1	4.382	1.752	507	62.367
2016	104	-	4.278	1.083	692	60.592
2017	55	2	4.225	1.048	422	59.122
2018	46	1	4.180	721	190	58.211
2019	25	2	4.157	643	189	57.379
2020	48	1	4.110	694	152	56.533

În perioada 2011-2020, se constată o tendință de scădere anuală a numărului de debranșări de la SACET a consumatorilor casnici, având ca urmare o scădere a numărului total de contracte (de la 4.800 în 2011, la 4110 în anul 2020) și o scădere a numărului total de apartamente racordate (de la 78.800 în anul 2011, la 56533 în anul 2020); numărul total al apartamentelor debranșate în perioada analizată a fost de 22267; față de numărul total de apartamente racordate la SACET în anul 2011 (78.800 apartamente), în anul 2020 numărul apartamentelor recodate reprezenta cca. 72%.

Numărul total al cererilor de reziliere (debranșări), din perioada 2011-2020, a fost de 797, iar numărul total al cererilor de deconectare individuală a fost de 26.843.

În perioada 2015-2020, se înregistrează și un număr de șapte noi clienți casnici (branșamente noi) la SACET.

TABEL 74. SITUAȚIA AGENȚILOR ECONOMICI ȘI A INSTITUȚIILOR RACORDATE LA REȚEAUA SECUNDARĂ A SACET

DE AN	CONTRACTE			TOTAL PUNCTE DE LUCRU (BRANȘAMENTE)
	CERERI REZILIERE (DEBRANȘARE)	CLIENȚI NOI (BRANȘAMENTE NOI)	TOTAL CONTRACTE	
2011	173	107	1.076	1.793
2012	120	70	1.026	1.728
2013	117	86	995	1.688

DE AN	CONTRACTE			TOTAL PUNCTE DE LUCRU (BRANȘAMENTE)
	CERERI REZILIERE (DEBRANȘARE)	CLIENȚI NOI (BRANȘAMENTE NOI)	TOTAL CONTRACTE	
2014	83	41	953	1.633
2015	81	52	924	1.596
2016	89	53	888	1.549
2017	75	75	888	1.549
2018	40	31	879	1.537
2019	13	0	866	1.524
2020	2	2	866	1.524

Și în situația agenților economici și instituții (consumatori non-casnici) se constată tendința de scădere anuală a numărului de cereri de debranșare de la SACET, de la 173 cereri în anul 2011, la 2 cereri în anul 2020. Totuși, în cazul acestor consumatori se înregistrează un număr mult mai mare de branșamente noi, în perioada 2011-2020 fiind branșați la SACET 517 noi consumatori non-casnici. În perioada analizată, numărul total de contracte a scăzut cu 210 clienți, de la 1.076 în anul 2011, la 866 în anul 2020; de asemenea, numărul total al branșamentelor a scăzut cu 269, de la 1.793 în anul 2011, la 1.524 în anul 2020.

În prezent, nu este racordat la COLTERM nici un consumator industrial.

TABEL 75. SITUAȚIA CLIENȚILOR RACORDAȚI LA REȚEAUA PRIMARĂ A SACET

AN	CONTRACTE		
	CERERI REZILIERE (DEBRANȘARE)	CLIENȚI NOI (BRANȘAMENTE NOI)	TOTAL CONTRACTE
2011	0	0	14
2012	0	1	15
2013	1	1	15
2014	0	2	17
2015	0	1	18
2016	1	2	19
2017	0	0	19
2018	0	3	22
2019	0	11	33
2020	0	2	35

În cazul situației clienților racordați la rețeaua primară, se constată că numărul total al contractelor a crescut cu 21, de la 14 în anul 2011, la 35 în anul 2020; numărul maxim de clienți noi a fost înregistrat în anul 2019, când au

fost înregistrați 11 noi clienți. În perioada 2011-2020 s-au înregistrat două cereri de reziliere (debranșare), una în anul 2013 și următoarea în anul 2016.

MOTIVE ALE DEBRANȘĂRILOR/DECONECTĂRILOR DE LA SACET SUNT:

Fenomenul debranșărilor/deconectărilor a debutat în Timișoara în anul 2001, moment în care erau racordate la rețeaua de termoficare a orașului 100.500 de apartamente, iar vârful deconectărilor s-a atins în anul 2011, când s-au înregistrat 7400 de cereri de debranșare/deconectare.

Din practica anilor precedenți, având la bază atât chestionarele de evaluare a satisfacției clienților, cât și din discuțiile purtate cu abonații, COLTERM SA a identificat câteva cauze esențiale ale debranșărilor/deconectărilor și trecerii pe o altă sursă de încălzire de tipul centralelor individuale pe gaz. Iată care sunt acestea:

- Lipsă temperatură optimă la apa caldă de consum – majoritatea consumatorilor nemulțumiți acuză ca principală cauză a renunțării la sistemul centralizat de termoficare, deficiențe în furnizarea apei calde, respectiv timpi de așteptare mari, de până la 15-20 de minute, pentru ca apa caldă să atingă parametri optimi de furnizare, lucru considerat inacceptabil de către abonați, care ajung să plătească pentru un serviciu care nu le este de fapt furnizat;
- Disconfortul termic și dependența față de vecinii din condominiu – consumatorii doresc să își poată regla, după necesitățile fiecăruia, temperatura ambientală; în plus, în perioadele de tranziție de la toamnă spre iarnă, respectiv iarnă-primăvară, când temperaturile exterioare diurne urcă peste 10-12 grade C, consumatorii (vorbim aici despre acea categorie care nu și-a montat repartitoare de costuri pe corpurile de încălzire) preferă în mod diferențiat furnizarea de căldură, ceea ce duce adeseori la discuții și neînțelegeri între vecini;
- Facturi prea mari – acest tip de problemă o întâlnim în special în acele condominii în care s-au produs deconectări individuale (mult mai puțin sau aproape deloc în imobilele fără nici o deconectare), fără ca instalația interioară să fie redimensionată pentru numărul de apartamente rămase conectate la rețeaua de termoficare; în plus, în cadrul multor asociații de proprietari/locatari administratorii nu împart corect cheltuielile, în sensul în care apartamentele deconectate nu sunt trecute cu cotă parte la cheltuielile cu încălzirea, în ciuda prevederilor legale care reglementează modul de funcționare și organizare al administrațiilor de bloc (Legea nr. 196/2018), astfel că întreaga povară cade pe umerii consumatorilor rămași racordați la sistemul centralizat de termoficare;
- Apartamente nelocuite – întrucât legislația nu mai permite deconectări temporare (blindări) sau parțiale, iar asociațiile nu sunt de acord cu montarea de repartitoare de costuri, o importantă categorie de consumatori, care nu mai locuiesc efectiv în acele apartamente (ca urmare plecării din țară, moșteniri, pensionari care iarna locuiesc în alte părți și revin în apartament doar vara etc.) și nici nu doresc să închirieze proprietatea, sunt nevoiți să aleagă soluția deconectării definitive;
- Incapacitate de plată – această situație o întâlnim în cazul imobilelor în care peste 80 % din apartamente sunt deconectate, iar cei 1-4 consumatori rămași racordați la rețeaua de termoficare, chiar dacă sunt mulțumiți de serviciile Colterm S.A., sunt nevoiți să recurgă la soluția deconectării, întrucât nu mai pot suporta financiar facturile (care ajung să fie chiar duble față de anii anteriori, la același preț de facturare al gigacaloriei, când în sistem erau conectate toate apartamentele din respectivul condominiu), având în vedere faptul că instalația interioară nu a fost redimensionată pentru numărul de locuințe rămase în sistem.

SITUAȚIA CONTORIZĂRII LA CONSUMATORI A ENERGIEI TERMICE PENTRU ÎNCĂLZIRE ȘI PENTRU PREPARAREA APEI CALDE MENAJERE

Colterm SA are contorizate în prezent 98.65 % din totalul locurilor de consum unde se furnizează energie termică în sistem centralizat. La ora actuală sunt în total montate 8.246 contoare pentru încălzire și apă caldă de consum

(la care se adaugă încă 498 contoare pentru hidroforizarea apei reci, la imobile mai înalte decât P+4), iar un număr de 113 locuri de consum sunt facturate în sistem pauşal, nefiind contorizate, ceea ce reprezintă doar 1.35 % din totalul acestora.

Astfel, situaţia defalcată pe tipuri de consumatori şi tipuri de servicii este următoarea:

Populaţie:

- Încălzire: total contoare → 3.732
- Apă caldă de consum: total contoare → 3.633
- Apă rece (hidroforizare la imobile mai înalte de P+4): total contoare → 338

Agenţi economici şi instituţii publice:

- Încălzire: total contoare → 385
- Apă caldă de consum: total contoare → 496
- Apă rece (hidroforizare la imobile mai înalte de P+4): total contoare → 160

Imobile fără contorizare (facturate pauşal):

- Încălzire → 6 imobile necontorizate
- Apă caldă de consum → 20 imobile necontorizate

Agenţi economici şi instituţii publice

- Încălzire → 55 firme
- Apă caldă de consum → 32 firme

PROBLEME PRIVIND CONDUCTELE DE APĂ FIERBINTE, ABUR, CONDENS:

Încărcare sub capacitate, grad ridicat de uzură, prelevări ilegale de agenţi termici, lipsa izolaţiilor termice, amplasarea prin zone cu alunecări de teren, dificultăţi în traversarea zonelor străbătute de conducte etc.

Sistemul de conducte din circuitul primar are o lungime de 73,8 Km de traseu şi o configuraţie de tip radial cu legături între magistrale asigurând o fiabilitate sporită de alimentare cu căldură a consumatorilor.

Evacuarea energiei din CET Timişoara Sud se realizează prin 2 magistrale:

- Magistrala 2 x Dn 1000 mm
- Magistrala 2 x 600 mm

Aceste două magistralele alimentează partea de sud şi est a oraşului precum şi o parte din zona centrală.

Evacuarea energiei din CET Timişoara Centru se realizează prin 3 magistrale:

- magistrala II: 1 x Dn 500 mm
- magistralele III şi IV: 2 x 700 mm fiecare.

Cele trei magistrale se întâlnesc în apropierea centralei. Din punctul de întâlnire al acestora, pornesc 2 ramificaţii principale: 2 x Dn 800 mm spre zona de nord, 2 x 700 mm spre zona centrală. Din magistrala II, prin două conducte Dn 400 mm era alimentată cu energie termică zona industrială.

Pentru alimentarea cu agent termic primar a punctelor termice/consumatorilor legaţi direct la reţeaua primară există racorduri realizate din conducte cu diametre nominale Dn 80 - Dn 250 mm.

Schema normală de funcționare presupune alimentarea separată din fiecare dintre cele două centrale a unei părți din rețeaua primară, rețea care este secționată conform încărcărilor prestabilite de dispecerul societății, fiind posibilă trecerea la funcționarea interconectată.

Alimentarea cu energie termică a orașului poate fi realizată în mai multe moduri, existând posibilitatea trecerii unor zone de pe o centrală pe alta, prin manevre ale vanelor în căminele de secționare. Căminele de secționare în număr de 21 sunt amplasate în rețeaua primară de transport a agentului termic la punctele de racord ale diferitelor magistrale și ramificații. Totuși, datorită realizării sistemului de transport cu alimentare inițial doar din CT Centru (aceasta fiind prima centrală de termoficare construită în municipiu, începând cu 1963, la CET Sud prima capacitate fiind pusă în funcție în 1986), secțiunile echivalente ale diferitelor tronsoane ale sistemului de transport fac posibilă alimentarea cu căldură a întregului oraș doar din CT Centru, iar din CET Sud, la temperaturile normale din diagrama de reglaj, se poate alimenta cu căldură cca. 60% din oraș, din cauza imposibilității de a asigura debitul hidraulic necesar.

Magistralele și ramificațiile sunt formate din două conducte, ducere-întoarcere (tur-retur), au diametre cuprinse între Dn 250 și Dn 1000 mm, izolate cu saltele din vată minerală protejată cu tablă neagră sau zincată (pentru conductele instalate suprateran), respectiv cu 2 straturi din împâslitură din fibră de sticlă bituminoasă pentru conductele montate în canale termice. Cele mai mari probleme legate de funcționarea defectuoasă ,sunt datorită gradului avansat de corodare și colmatare a conductelor, cu numeroase spargeri care produc pierderi însemnate de agent termic (apă fierbinte), cheltuieli pentru remedieri. Majoritatea spargerilor au apărut în zona conductelor amplasate subteran, precum și pe racorduri.

S-au efectuat reabilitări care au constat în înlocuiri de conducte montându-se țevi preizolate pe anumite tronsoane de magistrale și racorduri termice la mai multe PT, unde au avut loc avarii frecvente si pierderi mari de agent termic. Lungimea de rețea reabilitată reprezinta 28% din lungimea totală de traseu (circa 20,6 km traseu), insuficient față de starea tehnica a rețelei. Datorită vechimii sistemului de transport, conductele prezintă coroziuni, degradării fizice și morale a izolațiilor termice ceea ce face ca nivelul pierderilor de fluid si căldură să aibă valori ridicate. Astfel în anul 2016, pierderile de căldură în rețelele de transport au fost de 14,57%, față de valoarea recomandată de 8%, iar pierderile de fluid au fost la un debit mediu anual de 118 t/h, ceea ce raportat la volumul total al rețelei de 14837,99 m3, reprezintă 8 ‰ din acest volum, comparativ cu 1‰, valoare recomandată. Aceste rezultate negative, influențează direct eficiența energetică a SACET și indirect prețul energiei termice, de acea se impune continuarea lucrărilor de reabilitare a rețelelor.

SITUAȚIA ÎNLOCUIRII CONDUCTELOR DE AGENT SECUNDAR CU CONDUCTE PREIZOLATE

Rețelele termice secundare aferente PT urbane și a CT de cvartal, în lungime de circa 244,3 km traseu, sunt compuse din 3÷4 conducte (2 de încălzire și 1÷2 de apă caldă de consum), pozate în canale termice. Izolația termică a acestora este realizată din vată minerală, protejată cu carton asfaltat. Vechimea acestora este cuprinsă între 10 și 30 de ani.

Problemele apărute în sistemul de conducte secundare sunt similare celor din sistemul primar, respectiv o funcționare defectuoasă, problema cea mai importantă și deranjantă pentru consumatori fiind aceea că nu au temperatura dorită la apa caldă menajeră în mod special la începerea consumului dimineața, ceea ce-i obligă să arunce o cantitate mare de apă până la atingerea temperaturii dorite, aceasta fiind contorizată ca și consum al locatarilor. Acest lucru se datorează faptului că nu există recirculație pentru apa caldă de la nivelul ultimului etaj alimentat cu apă caldă menajeră, iar in unele cazuri recirculația nu se face nici la nivel de branșament. Consumul suplimentar de apă si energie termică care în fapt nu sunt utilizate de către locatari este cauza determinantă pentru debranșarea consumatorilor de la sistemul centralizat de alimentare cu energie termică.

De la punerea în funcțiune a rețelelor termice, până în prezent s-au executat reabilitări ale acestora, în proporție de cca. 57,8 km traseu. Lucrările de reabilitare au constat în:

- înlocuirea conductelor existente cu izolație clasică, cu conducte de tip preizolate;

- redimensionarea rețelei de distribuție având în vedere nivelul consumurilor actuale și de perspectivă a energiei termice;
- înlocuirea vanelor de secționare și de racord.

Rețelele de distribuție nereabilitate au stare tehnică necorespunzătoare, datorată vechimii și uzurii acestora, ceea ce determină necesitatea continuării reabilitării rețelelor de distribuție, pentru reducerea pierderilor de fluid și energie termică. Odată cu reabilitarea, trebuie aplicate cele mai bune soluții pentru recirculația apei calde pentru satisfacerea consumatorilor/ locatarilor.

Situația este similară atât pentru rețelele de distribuție a energiei termice din punctele termice cât și din centralele termice (CT).

SITUAȚIA REABILITĂRII CENTRALELOR / PUNCTELOR TERMICE:

În municipiul Timișoara există 117 PT urbane în exploatarea SC COLTERM SA și 22 de module termice racordate la SACET, prin intermediul sistemul de transport al apei fierbinți.

68 PT-uri sunt modernizate în întregime cu schimbătoare de căldură cu plăci, pompe cu turație variabilă, automatizare performantă. Funcționarea PT-urilor este automatizată, comanda și supravegherea făcându-se de la dispeceratul de sistem.

Urmărirea funcționării curente a sistemului centralizat de alimentare cu energie termică al municipiului Timișoara se realizează prin intermediul departamentului Dispecerat, amplasat în sediul COLTERM SA Timișoara.

Dispeceratul funcționează în regim continuu (24/24 și 7/7), tura fiind condusă de un dispecer energetic, care urmărește direct funcționarea CET Sud, CT Centru, CET Freidorf , CET Dunărea, CET Buziaș și a sistemului de transport a energiei termice. Dispecerul energetic are în subordine Dispeceratul de Distribuție, format dintr-un șef de tură (Dispecer Distribuție), operator preluare date și reclamații și o echipă de intervenție formată din patru persoane (instalatori, lăcătuși și electricieni).

Pentru buna desfășurare a activității, dispeceratul beneficiază de următoarele sisteme de urmărire și automatizare a proceselor:

- program de urmărire a parametrilor, tip ICONIX, cu ajutorul căruia monitorizează principalii parametrii înregistrați la gardul centralelor CET Sud și CT Centru (presiuni, temperaturi și debite), temperatura exterioară, temperatura apei brute, consumuri de gaze naturale, precum și parametrii principali ai turbinei de 19,7 MW, în contrapresiune, de la CET Sud;

În prezent, la nivelul municipiului nu sunt puncte termice transformate în centrale termice.

8.2.1. REȚEAUA DE TRANSPORT

În rețeaua de transport a energiei termice nu se înregistrează disfuncționalități legate de imposibilitatea asigurării parametrilor (presiune și temperatură). În anumite cazuri izolate, în perioadele de vârf de consum, se întâmplă ca unele puncte termice să nu reușească să absoarbă debit suficient, dar aceasta are ca și cauză colmatarea instalațiilor din punctele termice sau subdimensionarea unor aparate de schimb de căldură.

Problema rețelei de transport este că, fiind dimensionată inițial pentru un număr mai mult decât dublu de consumatori, funcționează cu pierderi de căldură prin radiație mari, ea fiind la ora actuală mult supradimensionată. De asemenea, din cauza vechimii unei părți mari a rețelei, aceasta are și pierderi de agent termic semnificative, de trei ori mai mari decât cele acceptate ca maxim admisibile la volumul rețelei.

Amplasarea unor tronsoane de rețea de transport pe terenuri private pune în pericol alimentarea consumatorilor din următoarele cauze :

- în cazul apariției unor avarii pe aceste tronsoane se pierde mult timp cu convingerea proprietarilor să-și dea acceptul pentru intervenție, uneori aceasta nu s-a putut face decât după obținerea unei ordonanțe președințiale;
- nu se fac lucrări de întreținere și reparații pe aceste tronsoane, acolo unde proprietarii se opun acordării accesului.

8.2.2. REȚEAUA DE DISTRIBUȚIE

La rețeaua de distribuție se înregistrează următoarele disfuncționalități:

- temperatură scăzută la apa caldă de consum la unii consumatori, din cauza lipsei rețelelor de recirculație a apei calde sau stării precare a acestora (porțiuni sparte și închise sau colmatate) și a lipsei monitorizării temperaturii apei calde la capetele de rețea;
- funcționarea cu deficit de debit la unii consumatori, din cauza proiectării deficitare a unor trasee de conducte sau a înlocuirilor parțiale a unor trasee, în cazul unor avarii, cu conducte necorespunzătoare ca diametru, dar care existau în acel moment în depozit și, posibil, a unor colmatări de conducte ;
- funcționarea cu pierderi mari de căldură și masive, similar rețelei de transport ;
- mai mult decât la rețeaua de transport, există tronsoane de conducte în spații private, efectele fiind aceleași ca și la rețeaua de transport.

NEVOI DE REABILITARE/ EXTINDERE / RE-TEHNOLOGIZAREA SISTEMULUI DE ALIMENTARE CU ENERGIE TERMICĂ

În ceea ce privește nevoia de reabilitare, retehnologizare a sistemului de alimentare cu energie termică din municipiul Timișoara, Compania Locală de Termoficare COLTERM SA a realizat “Actualizarea Strategiei de alimentare cu energie termică a municipiului Timișoara “ proiect aprobat de Primăria Municipiului Timișoara prin Hotărârea Consiliului Local 406/31.10.2017. Scopul acestei actualizări este continuarea programului de eficientizare a sistemului centralizat de alimentare cu energie termică și reducerea consumului de căldură ca urmare a lucrărilor de eficientizare întreprinse, precum și a măsurilor de economisire întreprinse de către consumatori. Eficientizarea sistemului centralizat de alimentare cu energie termică se va realiza prin investiții finanțate din fonduri europene, Program Operațional Infrastructură Mare pentru execuția de lucrări de reabilitare rețele termice primare și secundare, precum și prin lucrările ce sunt supuse aprobării pentru a fi finanțate din buget de stat, Programul ”Termoficare 2006- 2020”. De asemenea, este în lucru proiectul “Strategia de Eficientizare a sistemului producere a energiei termice în municipiul Timișoara”.

CALITATEA SERVICIULUI DE TERMOFICARE–DURATA MEDIE DE ÎNTRERUPERE LA NIVEL DE SISTEM, FRECVENȚA MEDIE DE ÎNTRERUPERE LA NIVEL DE SISTEM:

Număr total de zile de întrerupere a furnizării agentului termic datorită avariilor în totalitatea sistemului de termoficare din municipiul Timișoara (SACET) conform metodologiei ANRE este de 265 zile.

În anul 2019 au fost trimise către Uniunea Europeana 14 proiecte energetice de către Ministerul Energiei, printre care se numără trei proiecte pentru COLTERM SA, acestea fiind:

- Cogenerare de înaltă eficiență cu motoare termice în CT Dragalina Timișoara (P=1 MW) - în valoare de 4, 7 milioane de euro;
- Cogenerare de înaltă eficiență cu motoare termice în CT UMT Timișoara (P=1 MW) - în valoare tot de 4,7 milioane de euro;

- Folosirea biomasei drept combustibil adițional la cazanele de abur existente, la CET Sud Timișoara, pentru producerea de energie în cogenerare – 1, 2 milioane de euro.

Conform Strategiei de Eficiență Energetică a Județului Timiș, pentru perioada 2021-2027, societatea COLTERM SA are în prezent. în Centrala Freidorf motoare termice pentru producția de energie electrică și termică în cogenerare, de asemenea, în CT Buziașului și CT Dunărea există motoare montate, urmând să fie puse în funcțiune odată cu activarea acestora de către producători. În continuarea acestor proiecte urmează și în CT Dragalina și în CT UMT montarea motoarelor. În ceea ce privește cel de al treilea proiect, de folosire a biomasei drept combustibil adițional la cazanele de abur existente, este vorba de cogenerare, folosind biomasă împreună cu cărbunele în cazanele de cărbune, un proiect demarat în cursul anului 2018. Producătorii cazanelor au informat asupra posibilității co-incinerării a 10% biomasă în actualele echipamente. În acest sens, COLTERM SA a depus pentru autorizația integrată de mediu la Agenția de Mediu schimbarea autorizației și cuprinderea biomasei, investițiile necesare realizării în prealabil a unei instalații fiind demarate din bugetul societății.

În 2020, Primăria Municipiului Timișoara a anunțat o investiție la COLTERM SA ce vizează retehnologizarea CET Sud, astfel încât să poată fi folosit și combustibil alternativ, biomasă. Investiția vizează adaptarea la folosirea de combustibil adițional, biomasa, ce va înlocui parțial combustibilul primar (cărbune) necesar funcționării cazanelor CA1,2,3 din CET Sud, astfel încât cazanele de abur existente să poată să funcționeze cu biomasă. Gospodăria de biomasă va asigura prepararea biomasei rezultate din toaletarea arborilor din parcurile și spațiile verzi din municipiu. Valoarea totală a investiției este estimată la 2.265.752 lei, inclusiv TVA, iar finanțarea se realizează din bugetul local, fiind, însă, căutate și surse alternative de finanțare, în principal bugetul de stat. Durata de realizare a investiției este de opt luni.

Având în vedere că Stația de Sortare Deșeuri a Municipiului Timișoara este operată de COLTERM SA se consideră necesară studierea soluției de utilizare a deșeurilor menajere municipale ca și combustibil în instalații de cogenerare de înaltă eficiență, fapt ce ar rezolva și problema depozitării acestor deșeuri municipale.

Ca sursă de finanțare ”Programul Termoficare” se implementează în perioada 2019-2027 și va finanța proiecte de investiții noi și proiecte aflate în derulare care au fost începute în temeiul Hotărârii Guvernului nr. 462/2006, republicată, cu modificările și completările ulterioare, cu respectarea prevederilor Ordonanței de Urgență nr. 53/2019 și ale Hotărârii Guvernului nr. 1.069/2007 privind aprobarea Strategiei energetice a României pentru perioada 2007-2020. Aportul UAT-urilor este de 15% din valoarea proiectelor.

Potrivit Strategiei Energetice a României pentru perioada 2007-2020, sistemele centralizate urbane de alimentare cu energie termică și cogenerarea reprezintă sub-sectorul energetic cel mai deficitar, datorită uzurii fizice și morale a instalațiilor și echipamentelor, a pierderilor energetice totale între sursă și clădiri (de 35-77%), a resurselor financiare insuficiente pentru exploatare, întreținere, reabilitare și modernizare și, nu în ultimul rând, din cauza problemelor sociale complexe legate de suportabilitatea facturilor.

Serviciile publice de încălzire urbană în sistem centralizat trebuie menținute și dezvoltate deoarece, în condițiile specifice României și ale tehnologiilor actuale, acestea pot asigura alimentarea cu energie termică pentru sectorul rezidențial în condiții de siguranță, eficiență energetică și performanță economică ridicată, având totodată un impact pozitiv asupra protecției și conservării mediului ambiant prin controlul strict al emisiilor poluante.

Având în vedere avantajele evidente ale sistemului centralizat atât din punct de vedere arhitectural cât și din punct de vedere financiar, respectiv al securității locuințelor și protecției mediului, este necesară menținerea și eficientizarea sistemului centralizat, luând în calcul și posibilitatea utilizării resurselor regenerabile.

Pentru funcționarea optimă a serviciului de termoficare este necesară și analiza instalațiilor interioare de termoficare a blocurilor din municipiu și înlocuirea vechilor instalații cu grad ridicat de uzură.

Alimentarea cu energie termică a comunei Lovrin se realizează în sistem centralizat, prin intermediul unei centrale termice geotermale, situată în mijlocul localității Lovrin. Centrala conține 2 schimbătoare de căldură geotermale (pentru răcirea apei termale și încălzirea apei din rețeaua de termoficare), 2 cazane redundante instalate în unitatea de încălzire centrală, care, în situația în care sistemul geotermic cade neașteptat, vor genera căldură; cazanele încălzesc, de asemenea, în zilele cele mai reci (vârf de sarcină), prin căldura câștigată din geotermie pentru a asigura un confort plăcut în orice obiect racordat la rețeaua de termoficare. Consumatorii racordați la

acest sistem sunt: clădirile publice (școli, grădiniță, primărie, dispensar, cămin cultural), 110 apartamente din blocurile de locuințe și circa 20 de case. Administratorul serviciului este C.L. Lovrin S.P.G.C.

În zona comunei Lovrin au fost forate din 1977 până în 1984 nouă puțuri de apă termală; deși primul puț (nr. 4607) a fost gândit ca și puț de explorare, fiind forat la aprox. 2.900 m adâncime, reprezintă singurul puț de producție activ în prezent – apa caldă de 84 °C este utilizată pentru încălzire, fiind pompată direct în rețeaua de termoficare a comunei; din cauza compoziției chimice a apei termale se formează depuneri și coroziune în conducte și calorifere, ceea ce conduce la costuri mari de întreținere. O altă problemă o constituie faptul că apa termală reziduală nu este condusă/reinjectată printr-un al doilea puț în rezervor, ci este condusă în șanțuri de drenaj. Celelalte puțuri (forate la 2.000 m adâncime, apa având temperaturi de 75 până la 80 °C) au servit în primii ani pentru încălzirea serelor, fiind scoase din funcțiune în 1992-1993. Apa termală este folosită în prezent și balneologic în ștrandul termal local.

Ca urmare a celor prezentate, există în comuna Lovrin un interes mare în optimizarea uzinei de termoficare. De asemenea și comuna Gottlob, situată la aproximativ 6 km sud-vest de Lovrin dorește să utilizeze potențialul geotermal din regiune. Utilizarea apei geotermale din cele nouă foraje existente în comună este prevăzută și în proiectul „Încălzire geotermală în România. Potențial de utilizare și strategii de optimizare a comunităților Lovrin”, prin care se dorește:

- Optimizarea uzinei de termoficare existente în comuna Lovrin.
- Elaborarea bazelor pentru o uzină de termoficare comună a comunelor Lovrin și Gottlob din resurse geotermice, respectiv dezvoltarea unui concept de utilizare a termoficării cu recomandări de acționare.
- Derivarea unui ghid de acționare, care sprijină și alte comune în implementarea unui sistem de alimentare cu energie termică locală, respectiv termoficare.
- Elaborarea studiilor de fezabilitate pentru ca, comunele să poată depune cererile corespunzătoare de finanțare din fonduri UE de subvenții pentru implementarea ulterioară pe scară largă.

În municipiul Lugoj, anul 2004 a fost ultimul în care s-a mai distribuit energie termică din sistemul centralizat (10633 Gcal), în prezent încălzirea clădirilor realizându-se în mod individual, în principal cu centrale termice cu funcționare pe gaze naturale din rețeaua de distribuția a localității, dar și cu centrale termice și sobe ce funcționează cu combustibili solizi. O problemă în eficiența alimentării cu căldură a localității o constituie numărul insuficient de clădiri reabilitate termic, astfel că pentru asigurarea unei creșteri a eficienței energetice a alimentării cu căldură a municipiului este necesară continuarea lucrărilor de reabilitare termică și energetică a clădirilor și instalațiilor aferente.

Alimentarea cu energie termică centralizată a Orașului Sânicolau Mare a fost oprită în anul 2014, când au fost închise centralele termice de zonă. În prezent încălzirea clădirilor se realizează în sistem individual, principalii combustibili folosiți pentru încălzire apă menajeră, încălzire locuințe și gătit sunt: gaz metan, lemn, cărbune. O importantă resursă naturală din zonă este apa geotermală ce se întrebuințează în sere, la topitoriile de cânepă și la încălzitul locuințelor.

Investițiile publice, în perioada 2017-2020, au constat din: reabilitarea termică a clădirii Liceului Teoretic Ioan Jebelean. Printre proiectele propuse spre implementare în cadrul Strategiei de dezvoltare a Orașului Sânicolau Mare, 2017-2020, se regăsesc și: Reabilitare Școala Gimnazială Theodor Bucurescu nr.1, reabilitare fațade blocuri, reabilitare grădinițe. Pentru perioada 2021-2027 există următoarele propuneri de proiecte: reabilitarea termică a blocurilor de locuințe și reabilitare grădiniță Str. Decebal, oraș Sânnicolau Mare, proiecte ce au ca sursă de finanțare potențială POR 2021-2027.

În orașul Buziaș nu există un sistem centralizat de furnizare a agentului termic și nici centrale termice de cartier. Încălzirea locuințelor și a spațiilor administrative sau economice se realizează cu combustibil solid (lemne) sau cu centrale termice pe gaze naturale. Blocurile de locuințe nu sunt izolate termic, ceea ce conduce la pierderi mari de energie.

În Strategia de dezvoltare locală a Orașului Buziaș 2016-2020-2030 este prevăzută îmbunătățirea/creșterea eficienței energetice în clădirile rezidențiale, clădirile publice și sisteme de iluminat public și utilizarea sistemelor alternative de producere a energiei electrice, prin: îmbunătățirea izolației termice a anvelopei clădirii, (pereți exteriori, ferestre, tâmplărie, planșeu peste ultimul nivel, planșeu peste subsol), șarpantelor și învelitoarelor, inclusiv măsuri de consolidare a clădirii; reabilitarea și modernizarea instalațiilor pentru prepararea și transportul agentului termic pentru încălzire și a apei calde menajere, a sistemelor de ventilare și climatizare, inclusiv sisteme de răcire pasivă, precum și achiziționarea și instalarea echipamentelor aferente și racordarea la sistemele de încălzire centralizată, după caz; utilizarea surselor regenerabile de energie pentru asigurarea necesarului de energie termică pentru încălzire și electrică.

Stadiul portofoliului de proiecte pe termen mediu 2016-2020-2030, aferent Strategiei de dezvoltare locală a Orașului Buziaș 2016-2020-2030, cuprinde în Lista obiectivelor de investiții a Orașului Buziaș următoarele proiecte:

- Introducerea rețelei de gaze naturale în localitatea Silagiu;
- Introducerea rețelei de gaze naturale în localitatea Bacova - "Înființare distribuție gaze naturale în Buziaș sat aparținător Bacova județ timiș";
- Reabilitare școlii și grădinițe din localitatea Bacova;
- Sprijinirea eficienței energetice, a gestionării inteligente a energiei și a utilizării energiei din surse regenerabile în infrastructurile publice, inclusiv în clădirile publice, și în sectorul locuințelor.

Alimentarea cu energie termică a Orașului Deta se face în sistem propriu, fiind utilizate centrale termice și sobe pe gaze naturale sau combustibil solid (lemne).

În prezent, Orașul Deta implementează în cadrul Programului Operațional Regional (Regio-POR), Axa Prioritară 3 "Sprijinirea tranziției către o economie cu emisii scăzute de carbon", Prioritatea de Investiții 3.2, proiectul "Anvelopare blocuri în Orașul Deta – bloc A, Str. Ștefan cel Mare, nr.25-27 și blocurile A18, B17-C17 – Zona Elena Ghenescu, orașul Deta, județul Timiș", în scopul creșterii eficienței energetic și reducerii emisiilor de CO2 în clădirile rezidențiale. Prin proiect se urmărește îmbunătățirea izolației termice pentru un număr de 53 de apartamente, împărțite în trei blocuri.

Orașul Gătaia este alimentat cu căldură în sistem local, cu centrale termice și sobe ce funcționează cu combustibili solizi. În Strategia Locală de Dezvoltare durabilă a Orașului Gătaia, 2018-2023, în cadrul obiectivelor și investițiilor necesare în viitor, se înscriau: reabilitare Liceu Teoretic din orasul Gătaia și anveloparea clădirilor publice; un punct slab în analiza SWOT o constituia lipsa rețelei de distribuție gaze naturale. În anul 2019 s-a demarat procedura de introducere a rețelei de gaze naturale în oraș, iar în acest sens Orașul Gătaia a aderat la Asociația de Dezvoltare Intercomunitară "ADI Gaz Timiș Sud", alături de CJ Timiș și alte UAT-uri din Județul Timiș.

În orașul Jimbolia sistemul centralizat de alimentare cu energie termică a fost oprit în anul 2004 (înainte de sistarea distribuirii centralizate a energiei termice, cele două centrale termice, cu o capacitate de 5,7 Gcal/h, furnizau agent termic pentru 844 de apartamente). În prezent, pentru încălzirea clădirilor se folosesc centralele termice proprii pe gaze naturale și combustibilii solizi (lemn, cărbuni).

Alimentarea cu căldură a Orașului Recaș se face în sistem individual, utilizând în principal gazele naturale în centrale termice, dar și sobe/centrale termice pe biomasă (lemne de foc). O problemă în asigurarea eficienței alimentării cu căldură o constituie faptul că o mare parte din clădirile rezidențiale sunt construcții mai vechi de 30 de ani, cu izolare termică deficitară, având în vedere materialele de construcții și tehnicile utilizate la vremea respectivă.

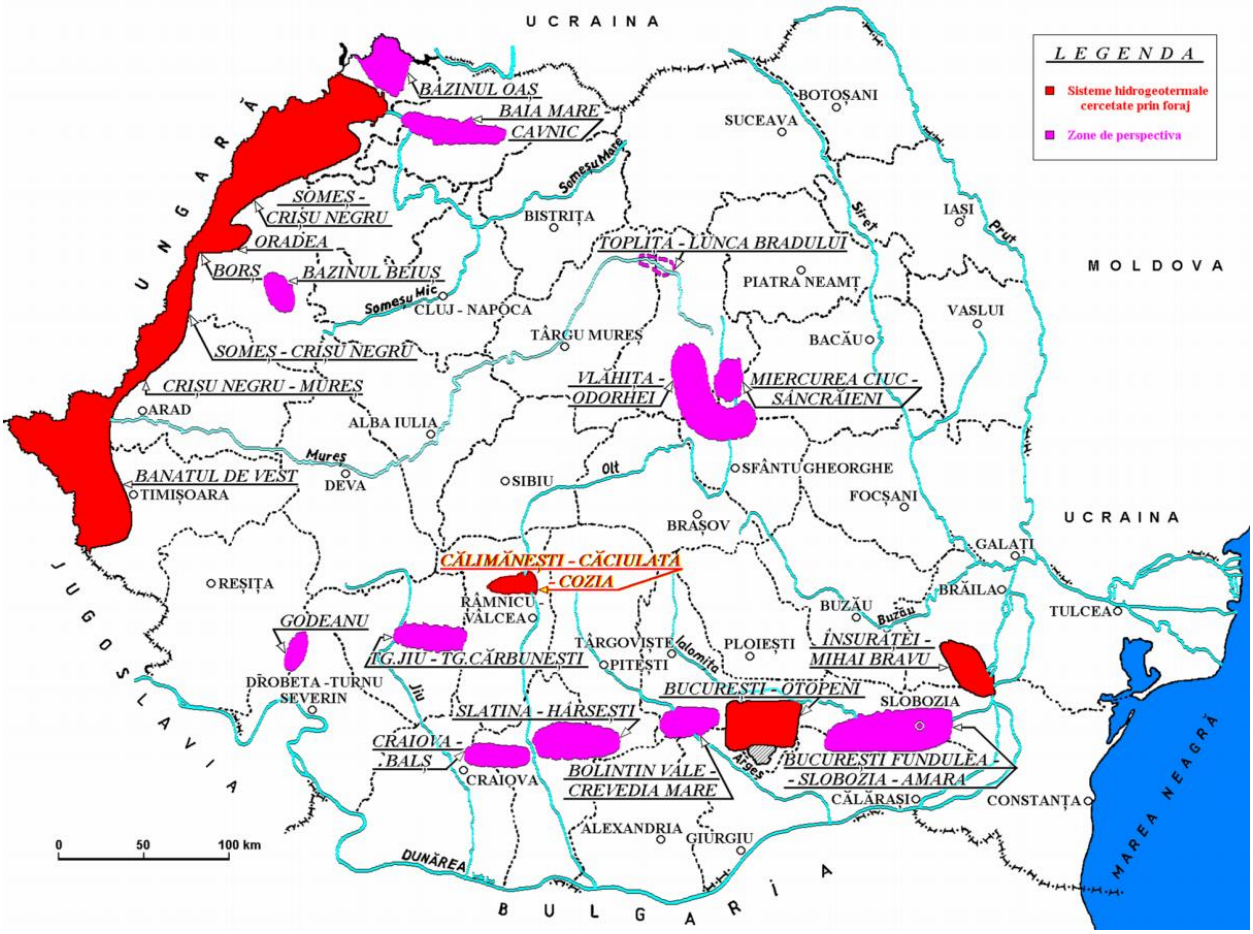
8.2.3. POTENȚIALUL GEOTERMAL

Pe teritoriul României, se întâlnesc resurse geotermale situate la adâncimi situate între 800 și 3500 m denumite resurse geotermale de joasă și medie temperatură (40-125^{0}C).

Cea mai mare parte a resurselor geotermale sunt concentrate în ariile din Câmpia de Vest și în Carpații Orientali. Se mai întâlnesc de asemenea și în zona Văii Oltului și la Nord de București în zona Otopeni.

Ținând seama de nivelul scăzut al temperaturii, sursele geotermale din România pot fi folosite în funcție de nivelul de temperatură disponibil pentru încălzire, prepararea apei calde de consum, aplicații de tip SPA, ștranduri termale.

FIGURA 221. HARTA ZONELOR GEOTERMALE DIN ROMÂNIA

Sursa: S.C. Transgex S.A.

Județul Timiș dispune de potențial geotermal în peste 50% din teritoriu, fapt ce creează posibilitatea utilizării energiei geotermale în localitățile: Beregsău, Comloșu, Grabaț, Jimbolia, Lovrin, Periam, Sânnicolau Mare, Saravale, Teremia, Timișoara, Tomnatic, Variaș.

În județ există în prezent cca. 20 de puțuri adânci din care se poate extrage apă termală caldă de 70 – 90°C. Deși utilizarea resurselor geotermice adânci oferă un potențial mare pentru o alimentare termică durabilă și ecologică, doar unul dintre aceste puțuri este utilizat în prezent, în comuna Lovrin.

Intenția de a utiliza sursele geotermale din teritoriu se observă în cadrul proiectelor inițiate de primării:

În anul 2019, Primăria orașului Pecica a inițiat un proiect de utilizare a apei geotermale pentru încălzirea instituțiilor publice (sediul Primăriei și alte șapte clădiri, între care unități de învățământ) și realizarea unei rețele de conducte de distribuție de cel puțin trei kilometri prin oraș. În acest scop vot fi realizate două foraje, la o adâncime de un kilometru, temperatura apei fiind estimată la 90^{0}C.

În anul 2020, Primăria Comunei Șandra a inițiat un proiect de utilizare a apei geotermale, prin Programul Operațional Infrastructură Mare (POIM). Proiectul prevede realizarea a două foraje, unul de captare a apei

termale (cu 90°C) la 1300 m adâncime și unul de injecție. Apa geotermală va fi folosită la încălzirea instituțiilor publice din comună (dar și a locuințelor) și pentru un ștrand termal propus a fi realizat în anul 2021.

DISFUNCTIONALITATI TERMICE JUDEȚUL TIMIȘ

Disfuncționalități în alimentarea consumatorilor urbani din sistemul de alimentare centralizată cu energie termică (SACET) din municipiul Timișoara:

- Problema rețelei de transport este că, fiind dimensionată inițial pentru un număr mai mult decât dublu de consumatori, funcționează cu pierderi de căldură prin radiație mari, ea fiind la ora actuală mult supradimensionată. De asemenea, din cauza vechimii unei părți mari a rețelei (conductele prezintă coroziuni, degradării fizice și morale a izolațiilor termice), aceasta are și pierderi de agent termic semnificative, de trei ori mai mari decât cele acceptate ca maxim admisibile la volumul rețelei. Amplasarea unor tronsoane de rețea de transport pe terenuri private pune în pericol alimentarea consumatorilor.
- La rețeaua de distribuție se înregistrează o temperatură scăzută la apa caldă de consum la unii consumatori, din cauza lipsei rețelelor de recirculație a apei calde sau stării precare a acestora (porțiuni sparte și închise sau colmatate) și a lipsei monitorizării temperaturii apei calde la capetele de rețea. La unii consumatori rețeaua nu asigură debitul necesar, din cauza proiectării deficitare a unor trasee de conducte sau a înlocuirilor parțiale a unor trasee, în cazul unor avarii, cu conducte necorespunzătoare ca diametru. Se înregistrează pierderi mari de căldură și masive, similar rețelei de transport. Existența tronsoanelor de conducte în spații private, îngreunează realizarea unor lucrări de întreținere și reparații pe aceste tronsoane.

Disfuncționalitățile sistemului de alimentare centralizată cu energie termică se regăsesc și în facturi/plata acestui serviciu de către populație, toate acestea ducând la debranșări ale consumatorilor de la SACET, majoritatea acestor consumatori montându-și în apartamente centrale termice individuale.

Utilizarea combustibilul solid sub forma lemnului de foc prezintă ca inconveniente faptul că este costisitor și nu asigură un nivel ridicat al gradului de confort termic în locuințe. În plus, pot exista dificultăți în procurarea acestuia.

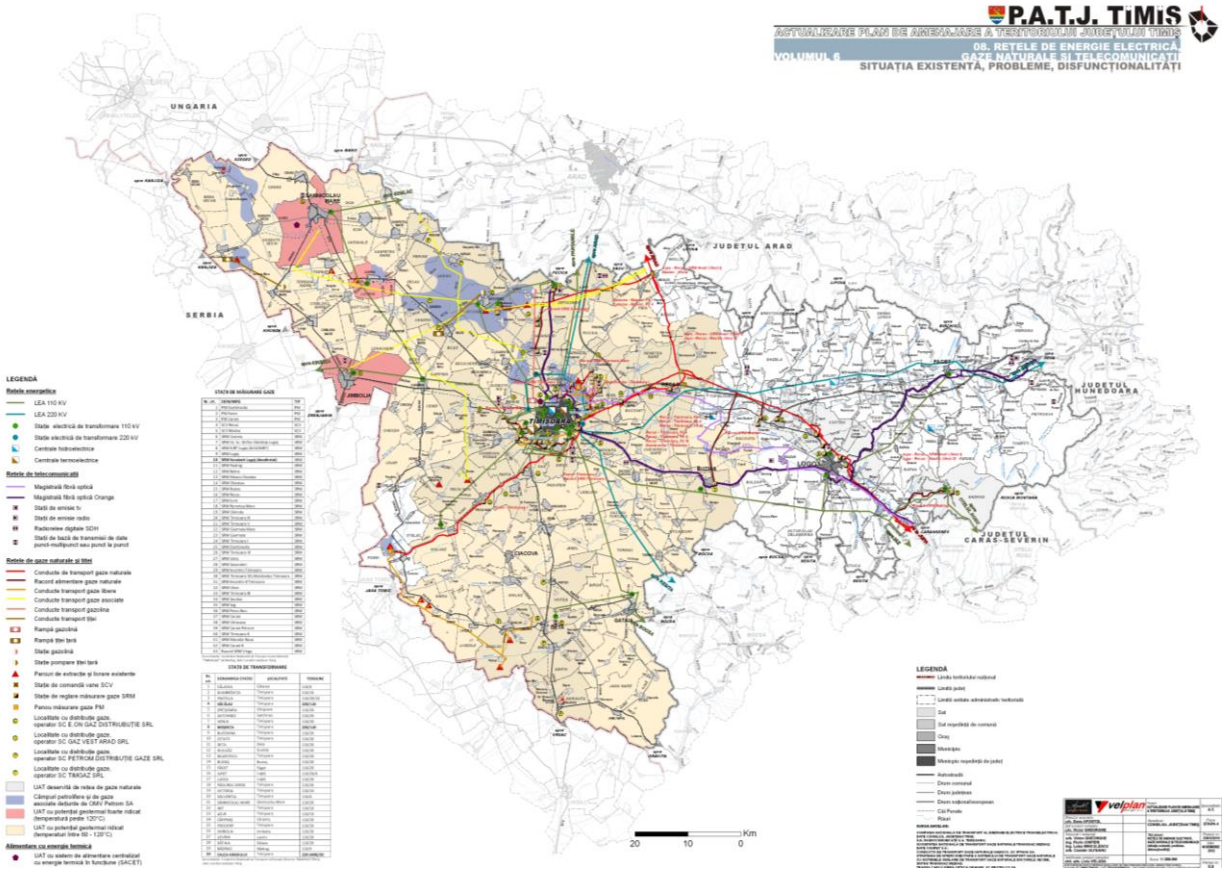
O altă disfuncționalitate o reprezintă faptul că majoritatea clădirilor sunt construcții mai vechi de 30 de ani, cu un grad de izolare termică redusă. Astfel, izolarea termică necorespunzătoare a clădirilor publice și rezidențiale conduce la inconfort termic, consum mare de energie necesară pentru încălzire, apariția condensului.

Neutilizarea surselor regenerabile de energie din județ, respectiv geotermală, solară, biomasă constituie o disfuncționalitate, în condițiile în care este necesară exploatarea rațională a resurselor și protejarea mediului ambiant.

8.3. ALIMENTAREA CU GAZE NATURALE ȘI FLUIDE COMBUSTIBILE

Rețeaua de transport gaze naturale de pe teritoriul administrativ al județului Timiș face parte din Sistemul Național de Transport Gaze Naturale, al cărui operator tehnic este S.N.T.G.N. TRANSGAZ S.A. Mediaș. Transgaz operează SNT în baza Acordului de Concesiune încheiat cu Agenția Națională pentru Resurse Minerale (ANRM), valabil până în anul 2032, sistemul național de transport gaze naturale fiind în domeniul public al statului.

FIGURA 222. LOCALIZAREA REȚELELOR DE TRANSPORT GAZE NATURALE PE TERITORIUL JUDEȚULUI TIMIȘ

Sursa: PATJ Timiș, 2012

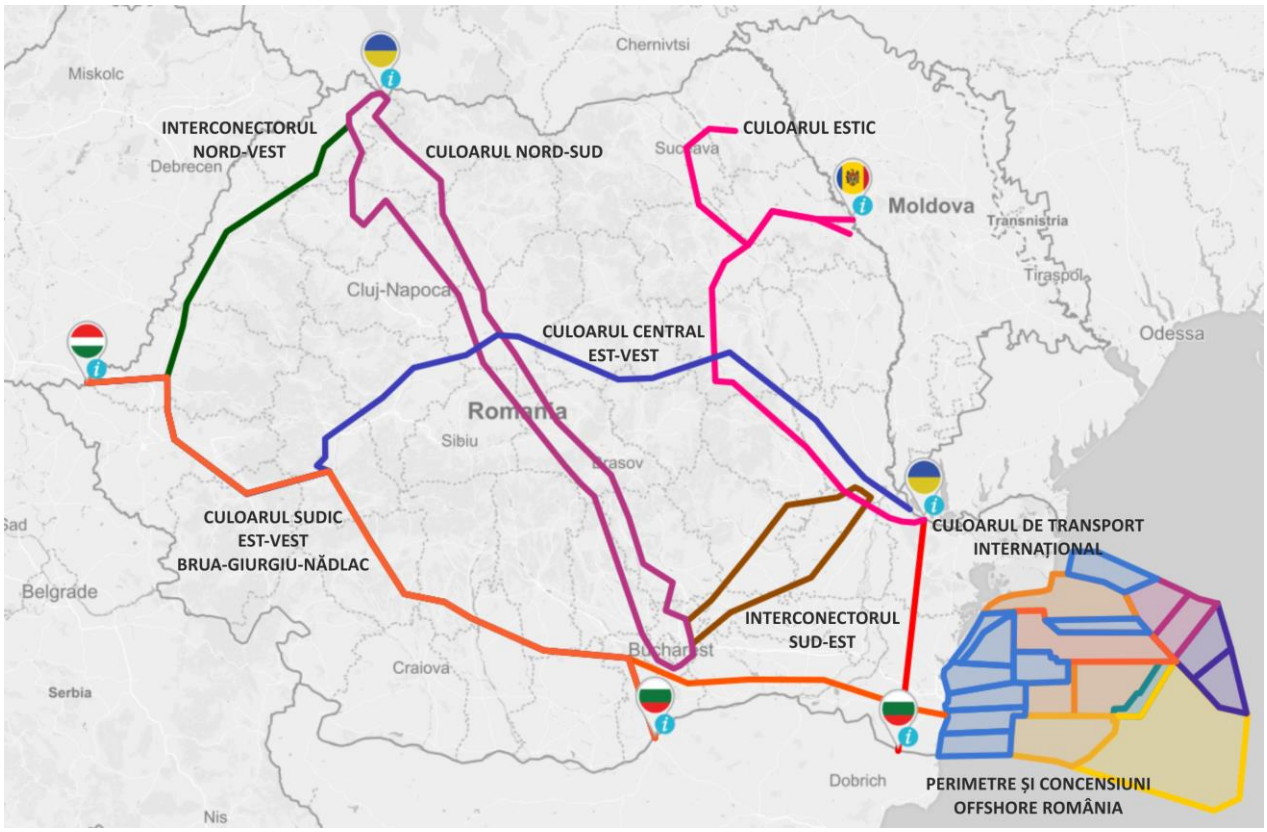
Operarea de către SNTGN Transgaz SA Mediaș a Sistemului Național de Transport gaze naturale cuprinde în principal activitățile: echilibrare comercială; contractare a serviciilor de transport gaze naturale; dispecerizare și regimuri tehnologice; măsurare și monitorizare calitate gaze naturale; odorizare gaze naturale și transport internațional gaze naturale.

TRANSGAZ S.A. poate desfășura complementar și alte activități conexe pentru susținerea obiectului principal de activitate, în conformitate cu legislația în vigoare și cu statutul propriu, putând achiziționa gaze naturale doar în scopul echilibrării și exploatării în condiții de siguranță a Sistemului Național de Transport (SNT).

SNT a fost conceput ca un sistem radial-inelar interconectat, fiind dezvoltat în jurul și având drept puncte de plecare marile zăcăminte de gaze naturale din Bazinul Transilvaniei (centrul țării), Oltenia și ulterior Muntenia de Est. Destinatari au fost marii consumatori din zona Ploiești–București, Moldova, Oltenia, precum și pe cei din zona centrală (Transilvania) și de nord a țării. Ulterior, fluxurile de gaze naturale au suferit modificări importante din cauza declinului surselor din Bazinul Transilvaniei, Moldova, Oltenia și apariției altor surse (import, OMV-Petrom, concesionări realizate de terți etc), în condițiile în care infrastructura de transport gaze naturale a rămas aceeași.

Sistemul Național de Transport este reprezentat de ansamblul de conducte magistrale (cu diametre cuprinse între 50 mm și 1.200 mm), precum și de instalațiile, echipamentele și dotările aferente acestora, utilizate la presiuni cuprinse între 6 bar și 40 bar, cu excepția transportului internațional (54...63 bar), prin care se asigură preluarea gazelor naturale extrase din perimetrele de producție sau a celor provenite din import și transportul acestora în vederea livrării către participanții de pe piața internă de gaze naturale, export, transport internațional etc. Conductele de transport gaze naturale sunt realizate din oțel și sunt montate subteran.

FIGURA 223. HARTA PRINCIPALELOR CULOARE DE TRANSPORT GAZE NATURALE, APARȚINÂND SNT ROMÂNIA

Sursa: gazderomania.ro/harta-transport-gaz/, 2021

Teritoriul județului Timiș este traversat de Culoarul Sudic Est-Vest (Brua – Giurgiu – Nădlac) de conducte de transport gaze naturale de presiune înaltă, ce aparține Sistemului Național de Transport Gaze Naturale.

FIGURA 224. HARTA ORGANIZĂRII TERITORIALE A SNTGN TRANSGAZ SA LA NIVELUL ROMÂNIEI

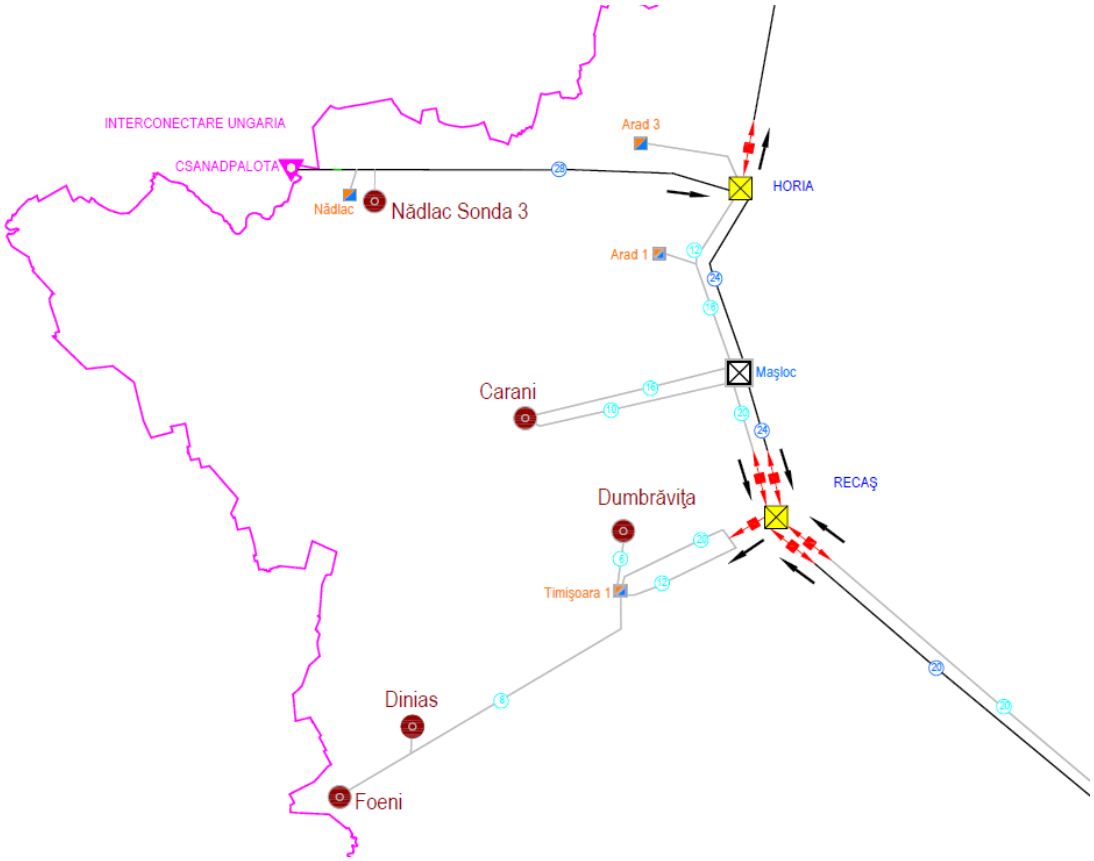
Sursa: SNTGN Transgaz SA

Societatea Națională de Transport Gaze Naturale "TRANSGAZ" S.A. are sediu secundar Exploatarea Teritorială Arad, ce are în subordine 5 sectoare de transport gaze naturale situate în 6 județe: Arad, Alba, Hunedoara, Caraș Severin, Timiș și Bihor. Fiecare sector cuprinde stații de măsurare gaze (S.M.), stații de reglare și măsură (S.R.M.), noduri tehnologice (NT), stații de protecție catodică (S.P.C.).

Exploatarea Teritorială Arad are ca specific tehnologic activitatea de transport gaze prin conducte și constă în preluarea gazelor de la producători (schelele de extracție gaze ale "ROMGAZ" S.A. Ploiești și "PETROM" S.A. București) cu o concentrație de 93 – 99% metan, executarea unor operații de îmbunătățire a calității gazelor (separare, filtrare, uscare, încălzire, reglare și măsură) transportul gazului pe întreg teritoriul țării, măsurarea și predarea gazelor la consumatorii industriali cât și în rețelele de distribuție a localităților.

Reteaua de transport gaze naturale din județul Timiș – este parte componentă a rețelei de transport gaze naturale aflate în exploatarea și întreținerea Sectorului Timișoara și al Sectorului Lugoj, al Exploatării Teritoriale Arad.

FIGURA 225. PRINCIPALELE CONDUCTE DE TRANSPORT GAZE NATURALE DE PE TERITORIUL JUDEȚULUI TIMIȘ

Sursa: SNTGN Transgaz SA

Sediul Sectorului Timișoara este amplasat in localitatea Timișoara pe Calea Urseni , nr.16 C

Sectorul Timișoara cuprinde următoarele stații de reglare-măsurare gaze naturale:

- S.R.M. Timișoara I
- S.R.M. Timișoara III –Fabrica de zahar
- S.R.M. Aeroport Militar Timișoara IV-proprietar, Aeroportul Militar
- S.R.M. Aeroport Civil Timișoara V-Aeroportul Civil
- S.R.M. Timișoara VI
- S.R.M. Timișoara VII(Fabrica de vata)- IMP Romania Industrial
- S.R.M. Izvin-Asociație gaz desființată
- S.R.M. Recaș- Asociație gaz desființată
- S.R.M. Șag-Consiliul Local
- 10 S.R.M. Giarmata Vii
- S.R.M. Peciu Nou- Asociație gaz desființată
- S.R.M. Giroc
- S.R.M. Ghiroda
- S.R.M. Giarmata Mare-Agent economic

- S.R.M. Dumbrăvița-Consiliul Local
- S.R.M. Încontra I-Agent economic
- S.R.M. Încontra II-Agent economic
- S.R.M. Remetea Mare –Agent economic
- S.R.M. Utvin
- S.R.M. Săcălaz
- S.R.M. Sânandrei
- S.R.M. Carani I-Consiliul local
- S.R.M. Molandys –Agent economic
- S.R.M. Moșnița Noua
- S.R.M. Carani II

Sectorul Timișoara administrează conductele de transport care străbat doar teritoriul Județului Timiș, și anume:

- Racord DN Φ 500 mm (FIR III) care se alimentează din conducta Vest I, cu o lungime de 23,7 km, care pornește de la N.T. Recaș (nod tehnologic) străbătând marginea localităților Recaș, Izvin, Remetea Mare (unde și traverseaza râul Bega), Moșnița Veche și Timișoara până la S.R.M. Timișoara I. Din racordul Φ 500 pornesc o serie de racorduri pentru alimentarea cu gaze a unor S.R.M.-uri, stații care deservesc consumatorii casnici sau industriali:
    - Racord S.R.M. Recaș, de Φ 114,3mm, în lungime de 0,160 km, din care se alimentează S.R.M. Recaș;
    - Racord S.R.M. Izvin, de Φ 80,3mm, în lungime de 0,230 km, din care se alimentează S.R.M. Izvin;
    - Racord S.R.M. Remetea Mare, de Φ 100mm, în lungime de 0,100 km, din care se alimentează S.R.M. Remetea Mare;
- Racord S.R.M. Moșnița Nouă, de Φ 150mm, în lungime de 0,050 km, din care se alimentează S.R.M. Moșnița Nouă.
- Racord DN Φ 300 mm (FIR II), cu o lungime de cca. 22,5 km, care porneste de la NT(nod tehnologic) Recaș mergând prin apropierea localităților Recaș, Izvin, Remetea Mare (unde și traversează râul Bega), Moșnița Veche, Timișoara până la S.R.M. Timișoara I alimentând această stație de reglare.
- Racord DN Φ 350 mm (FIR I), cu o lungime de cca. 22.161 km, care pornește de la NT(nod tehnologic) Recaș, mergând prin apropierea localităților Recaș, Izvin, Remetea Mare (unde și traversează râul Bega), Moșnița Veche, Timișoara până la S.R.M. Timișoara I . Și această conductă are rolul de a transporta gaz către S.R.M. Timișoara I .
- Conducta DN Φ 200 mm, având o lungime de 46,852 km, Parc Foieni - S.R.M. I, care străbate marginea localităților Foeni, Giulvăz, Parța, Șag, Rudicica și Timișoara, ajungând la S.R.M. Timișoara I. Din conducta Φ 200 pornesc o serie de racorduri pentru alimentarea cu gaze a unor S.R.M.-uri, stații care deservesc consumatorii casnici sau industriali:
    - Racord S.R.M. Peciu, de Φ 88,9 mm, în lungime de 0,070 km, din care se alimentează S.R.M. Peciu;
    - Racord S.R.M. Șag, de Φ 100 mm, în lungime de 0,300 km, din care se alimentează S.R.M. Șag.
- Conducta DN Φ 200 mm, Parc Dumbrăvița - S.R.M. Timișoara I - cu o lungime de 10 600 m, care pornește de la Parc Dumbrăvița străbătând marginea localităților Giarmata Vii, Ghiroda, până la Timișoara, la S.R.M. I. Din această conductă pornesc o serie de racorduri:

- Racord S.R.M. Giarmata VII, de Φ 100 mm, în lungime de 300 m, din care se alimentează S.R.M. Giarmata Vii;
- Racord S.R.M. Giarmata Mare, de Φ 150 mm, în lungime de 6000 km, din care se alimentează S.R.M. Giarmata Mare.
- Racord comun Φ 100 mm, cu o lungime de 1220 m, din care pornesc alte două racorduri: racord S.R.M. Timișoara V (Aeroport civil), de Φ 50 mm, în lungime de 2200 m, din care se alimentează S.R.M. Timișoara V și racord S.R.M. Timișoara IV (Aeroport militar), de 80mm, în lungime de 1610 m, din care se alimentează S.R.M. Timișoara IV.
- Racord S.R.M. Ghiroda, de Φ 100 mm, în lungime de 90 m, din care se alimentează S.R.M. Ghiroda.

- Conducta DN Φ150 mm, Parc Dumbrăvița - S.R.M. Timișoara VI - cu o lungime de 6391 m, care pornește de la Parc Dumbrăvița , până în Timișoara la S.R.M. VI, din care se alimentează S.R.M. VI, iar din aceasta, este realizat un racord de Φ100mm și lungime de 28 m ce alimentează S.R.M. Dumbrăvița .
- Conducta DN Φ200 mm, Timișoara I - Timișoara II - cu o lungime de 20444 m, conducta ce traversează aerian râul Bega în apropierea S.R.M.-ului III. Din această conductă sunt realizate o serie de racorduri pentru alimentarea cu gaz a unor stații:
  - racord S.R.M. Giroc, cu diametrul de Φ100mm, și o lungime de 130m;
  - racord S.R.M. Incontro I, cu diametrul de Φ150mm, și o lungime de 15m;
  - racord S.R.M. VII și Monlandys, cu diametrul de Φ150mm, și o lungime de 13m;
  - racord S.R.M. Incontro II, cu diametrul de Φ100mm, și o lungime de 120m;
  - racord S.R.M. Utvin, cu diametrul de Φ100mm, și o lungime de 1860m;
  - racord S.R.M. Timișoara III, cu diametrul de Φ300mm, și o lungime de 700m;
  - racord S.R.M. Timișoara Săcălaz, cu diametrul de Φ150mm, și o lungime de 4067m.

Din conducta Parc Călacea – Mașloc, de Φ 250 mm, conductă ce aparține Sectorului Arad, pornește un racord de Φ168 mm și o lungime de 9500m (racord Sânandrei), racorduri ce aparțin Sectorului Timișoara.

Din racordul Sânandrei mai sus menționat, pornesc alte două racorduri ce alimentează S.R.M. Carani și S.R.M. Carani II, ambele având un diametru de 100mm și lungimile: pentru Carani II - 260m, iar pentru Carani - 30m.

S.R.M.- URI DIN CADRUL SECTORULUI TIMIȘOARA:

- S.R.M. Timișoara I (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în municipiul Timișoara, Cartier Plopi; pusă în funcțiune în anul 1975 și are o capacitate maximă de 100000 mc/h. Gazele intră în statie prin 3 racorduri: de ø 300 mm și o lungime de 22498 m, ø 350 mm cu o lungime de 22161m și racord ø 500mm și o lungime de 23700 m de la conducta de alimentare Vest I și Vest II. SRM primește gazele de la producător la presiunea de 40 bar, le reglează presiunea la 2 bar, le odorizează, le filtrează și măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-On Gaz România.
- S.R.M. Timișoara IV (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată la limita dintre mun. Timișoara și comuna Dumbrăvița, fiind situat într-o zonă rezidențială. SRM primește gazele de la producător la presiunea de 40 bar, le reduce presiunea la o presiunea de 0,8-1,2 bar, le odorizează, le filtrează și măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-on Gaz România. SRM Timișoara VI a fost pus în funcție în anul 1987 și are o capacitate maximă de 9000 mc/h. Gazele intră în stație printr-un racord de ø 168,10 mm și o lungime de 6400 m din conducta ø150mm Parc Dumbrăvița – S.R.M. Timișoara I.
- S.R.M. Moșnița Nouă (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în câmp , lângă rezervația naturală Pădurea Bistra (la cca.300 m distanță); SRM a fost pusă în funcțiune la sfârșitul anului 2011 și are o capacitate maximă de 4500 mc/h. SRM primește gazele de la producător la presiunea de 40 bar, le reduce

presiunea la 3,6 bar, le odorizează, le filtrează și măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-ON Gaz România. Gazele intră în stație printr-un racord de ø 150 mm și o lungime de 50m de conducta de alimentare ø 500 mm Recaș –Timișoara(fir III).

- S.R.M. Carani II (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în extravilanul localității Carani la aproximativ 500 m de aceasta; pusă în funcțiune în anul 2011 și are o capacitate maximă de 3500 mc/h. Gazele vor intra în stație printr-un racord de ø 100 mm și o lungime de 260 m din racord Sânandrei ø150mm.
- S.R.M. Giroc (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în extravilanul localității Giroc (pe care o deservește), la jumatatea distanței dintre localitățile Ghiroda și Chisoada; pusă în funcțiune în anul 1999 și are o capacitate maximă de 2200 mc/h. Gazele intră în stație la o presiune de 25 bar, se reglează la presiunea de 1,2 bar, se odorizează, se filtrează și se măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-on Gaz România. Gazele intră în stație printr-un racord ø114,3 mm cu o lungime de 100 m din conducta ø200mm (S.R.M. I- S.R.M.II).
- S.R.M. Ghiroda (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în intravilanul localității Ghiroda la marginea localității; a fost pusă în funcțiune în anul 2008 și are o capacitate maximă de 2200 mc/h. Gazele intră în stație la o presiune de 25 bar, se reglează la presiunea de 1,2 bar, se filtrează, se măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-on Gaz România apoi se odorizează. Gazele intră în stație printr-un racord de ø100 mm cu o lungime de 106m din conducta ø200mm (S.R.M. I- S.R.M.II).
- S.R.M. Săcălaz (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată a ieșirea (extravilanul loc.) din localitatea Săcălaz, în zona parcului industrial; a fost pusă în funcțiune în anul 2007 și are o capacitate maximă de 3000 mc/h. Gazele intră în stație la o presiune de 40 bar, se reglează la presiunea de 1,8 bar, se filtrează , se măsoară , se odorizează după care, cantitatea de gaze este preluată de firma Gaz Vest și distribuită în localitatea Săcălaz. Gazele intră în stație printr-un racord de ø150 mm cu o lungime de 4670 m din conducta ø 200 mm (SRM I-SRM II).
- S.R.M. Giarmata Vii (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în localitatea Giarmata Vii; pusă în funcțiune în anul 2008 și are o capacitate maximă de 1200 mc/h. Gazele intră în stație la o presiune de 25 bar, se reglează la presiunea de 1,8 bar, se filtrează , se măsoară , se odorizează după care, cantitatea de gaze este preluată de firma E-ON Distribuție și distribuită în localitatea Giarmata Vii. Gazele intră în stație printr-un racord de ø 80 mm cu o lungime de 308 m din conducta ø 200 mm (SRM I-Parc Dumbrăvița).
- S.R.M. Sânandrei (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în la ieșirea (extravilanul loc.) din localitatea Sânandrei; pusă în funcțiune în anul 2006 și are o capacitate maximă de 7200 mc/h pentru localitate și 5000 pentru Fabrica de asfalt. Gazele intra în stație la o presiune de 40 bar, se reglează la presiunea de 1,8 bar pentru localitate și 4,1 pentru Fabrica de asfalt, se filtrează, se măsoară , se odorizează. S.R.M. Sânandrei este o stație cu două ieșiri: dintr-o ieșire, cantitatea de gaze este preluată de firma Gaz Vest și distribuită în localitatea Sânandrei, iar din cealaltă ieșire se distribuie gaz către Fabrica de asfalt (SIRD). Gazele intră în stație printr-un racord de ø 168mm cu o lungime de 9500 m din conducta ø 250mm Parc Călacea - Nod Mașloc, conducta ce intră pe raza Sectorului Arad.
- S.R.M. Utvin (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în intravilanul localității Utvin; pusă în funcțiune la sfârșitul anului 2007 și are o capacitate maximă de 2500 mc/h. Se primesc gazele de la producător intrând în stație la o presiune de 40 bar, se reglează presiunea la 1,8 bar, se filtrează, se odorizează, și se măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaz, Timgaz S.A.. Gazele intră în stație printr-un racord de ø 100 mm și o lungime de 1860 m din conducta de alimentare este ø 200 mm S.R.M. I-S.R.M II.

Sediul Sectorului Lugoj este amplasat în localitatea Lugoj pe Strada Dorobanților, nr. 2.

SECTORUL LUGOJ ADMINISTREAZĂ URMĂTOARELE CONDUCTE DE TRANSPORT ȘI SRM:

Rețeaua de transport gaze naturale aflată în exploatarea și întreținerea sectorului Lugoj, străbate județele Caraș Severin și Timiș, conductele administrate de Sectorul Lugoj fiind următoarele:

- Conducta Vest I, cu diametrul de 500 mm și lungime de 92,092 km, pornește pe teritoriul județului Caraș Severin de la Bouțari și străbate marginea localităților: Băuțari, Marga, Zăvoi, Oțelu Roșu, Glimboca, Obreja, Iaz, Caransebeș, Jupa, Zăgujeni, Prisaca, Constantin Daicoviciu, Sacu, Jena, Găvojdia, Lugojel, Lugoj, Coșteiu, Țipari, Gruni, Bapșa, Șanovița, Iosifălău, Petrovaselo, Recaș. Conducta traversează râul Timiș la Iaz și la Lugojel și râul Bega la Bapșa. Din această conductă pornesc o serie de racorduri pentru alimentarea cu gaz a unor localități, după cum urmează:
    - Racord Marga (județul Caraș Severin), cu diametrul de 100 mm și lungime de 460 m;
    - Racord Zăvoi (județul Caraș Severin), cu diametrul de 114 mm și lungime de 60 m;
    - Racord Glimboca (județul Caraș Severin), cu diametrul de 100 mm și lungime de 80 m;
    - Racord Obreja (județul Caraș Severin), cu diametrul de 100 mm și lungime de 145 m;
    - Racord Reșița (județul Caraș Severin), cu diametrul de 350 mm și lungime de 33125 m;
    - Racord Nădrag (județul Timiș), cu diametrul de 150 mm și lungime de 13259 m;
    - Racord Liceu Ștefan Odobleja (mun. Lugoj, județul Timiș), cu diametrul de 90 mm si lungime de 630 m;
    - Racord Coșteiu (județul Timiș), cu diametrul de 114 mm și lungime de 310 m;
    - Racord Belinț (județul Timiș), cu diametrul de 100 mm și lungime de 2530 m;
    - Racord Chizătău (județul Timiș), cu diametrul de 100 mm și lungime de 5600 m;
    - Racord Buziaș (județul Timiș), cu diametrul de 250 mm și lungime de 19210 m.
- Conducta Vest II cu diametrul de 500 mm și lungime de 97,563 km pornește pe teritoriul județului Caraș Severin de la Bouțari și străbate marginea localităților: Bouțari, Marga, Zăvoi, Oțelu Roșu, Glimboca, Obreja, Iaz, Caransebeș, Jupa, Zăgușeni, Prisaca, Constantin Daicoviciu, Sacu, Jena, Gavojdia, Lugojel, Lugoj, Coștei, Țipari, Gruni, Bapșa, Șanovița, Iosifălău, Petrovaselo, Recaș. Conducta traversează râul Timiș la Iaz și la Lugojel și râul Bega la Bapșa. Din această conductă pornesc o serie de racorduri pentru alimentarea cu gaz a unor localități, după cum urmează:
    - Racord Oțelu Roșu (județul Caraș Severin), cu diametrul de 219 mm și lungime de 30 m;
    - Racord Caransebeș (județul Caraș Severin), cu diametrul de 219 mm și lungime de 4450 m;
    - Racord Reșița (județul Caraș Severin), cu diametrul de 400 mm și lungime de 33085 m;
    - Racord Lugoj (județul Timiș), cu diametrul de 150 mm și lungime de 10 m;
    - Racord IPC Mondial Lugoj (județul Timiș), cu diametrul de 114 mm și lungime de 1800 m;
    - Din Racord Reșița (județul Caraș Severin), pornește racordul Bocșa cu diametrul de 200 mm și lungime de 12407 m;
    - Din Stația de Reglare și Măsurare Gaze Reșița (județul Caraș Severin), pornește racordul Anina cu diametrul de 500 mm și lungime de 48,869 m pe care momentan nu se transportă gaze (conducta nu este sub presiune).

S.R.M.- URI DIN CADRUL SECTORULUI LUGOJ, DE PE TERITORIUL JUDEȚULUI TIMIȘ:

- S.R.M. Lugoj I (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în intravilanul orașului Lugoj, jud. Timiș lângă șoseaua de centură, pe str. Poalele Viilor; pusă în funcțiune în anul 2010 și are o capacitate maximă de

15000 mc/h. Se primesc gazele de la producător la presiunea de 40 bar, se reglează presiunea la 2 bar, se odorizează, se filtrează și se măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-on Gaz România. Gazele intră în stație printr-un racord de ø 200 mm și o lungime de 200 m, de la conducta de alimentare Vest I și Vest II.

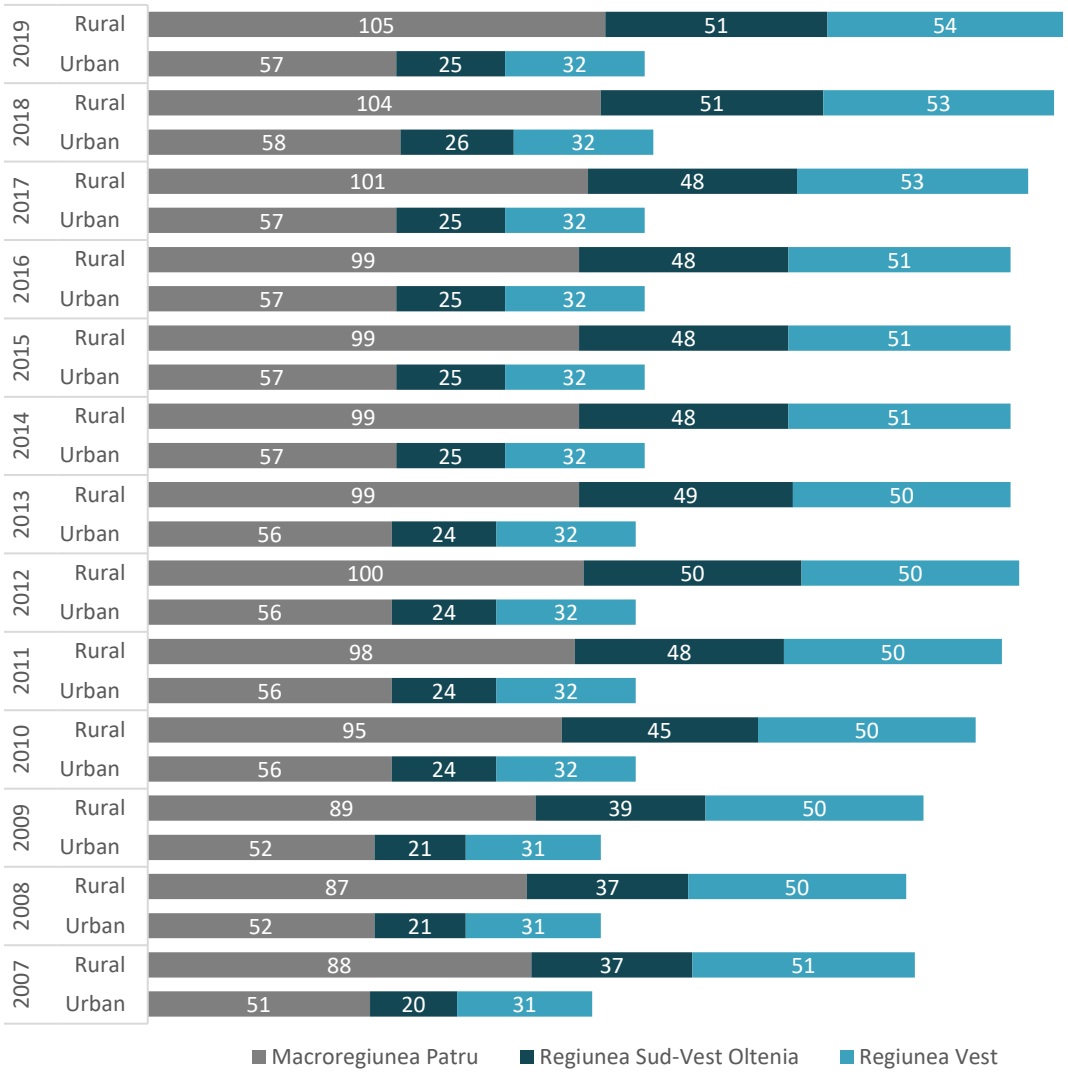
- S.R.M. Belinț (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată la marginea localității Belinț, din jud. Timiș pe partea stângă a drumului comunal 83, Belinț-Bapșa; pusă în funcțiune în anul 2003 și are o capacitate maximă de 900 mc/h. Se primesc gazele de la producător intrând în stație la o presiune de 40 bar, se reglează presiunea la 2 bar, se filtrează, se odorizează, și se măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-on Gaz România. Gazele intră în stație printr-un racord de ø 100 mm și o lungime de 2530 m, din conducta de alimentare Vest I, Vest II.
- S.R.M. Nădrag (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în intravilan, pe str. Metalurgiștilor a localității Nădrag; pusă în funcțiune în anul 1959 și are o capacitate maximă de 26000 mc/h. Se primesc gazele de la producător intrând în stație la o presiune de 40 bar, se reglează presiunea la 2 bar, se filtrează ,se odorizează, si se măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-on Gaz România. Gazele intră în stație printr-un racord de ø 150 mm și o lungime de 13.259.000 m, din conducta de alimentare Vest I, Vest II.
- S.R.M. Buziaș (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în intravilanul orașului Buziaș, la intersecția a două drumuri județene DJ 592 (Timișoara-Lugoj) și DJ 572 (Buziaș –Topolovățu-Mare); pusă în funcțiune în anul 2011 și are o capacitate maximă de 10000 mc/h. Se primesc gazele de la producător intrând în stație la o presiune de 40 bar, se reglează presiunea la 2 bar, se filtrează, se odorizează, și se măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-on Gaz România. Gazele intră în stație printr-un racord de ø 250 mm și o lungime de 19.210.000 m, din conducta de alimentare Vest I, Vest II.
- S.R.M. Moara Maria (reglare și măsurare gaze naturale), amplasată în localitatea Chizătău, jud. Timiș, în incinta Întreprinderii de panificație Moara Maria; pusă în funcțiune în anul 2002 și are o capacitate maximă de 900 mc/h. Se primesc gazele de la producător, intrând în stație la o presiune de 40 bar, se reglează presiunea la 2 bar, se filtrează, se odorizează, și se măsoară cantitatea de gaze predată către distribuția de gaze E-on Gaz România. Gazele intră în stație printr-un racord de ø 50 mm și o lungime de 90 m, din conducta de alimentare Vest I, Vest II.

În Programul de investiții strategice 2019-2028, al Transgaz SA este menționat și proiectul ”Interconectarea SNT cu sistemul de transport gaze naturale din Republica Serbia”, în scopul creșterii gradului de asigurare a securității energetice în regiune. Proiectul prevede:

- construirea unei conducte noi de interconectare pe direcția Recaș-Mokrin în lungime de aproximativ 97 km (din care aprox. 85 km pe teritoriul României și 12 km pe teritoriul Serbiei), care se va cupla la conducta BRUA;
- Construirea unei SMG la Comloșu Mare.

Din datele furnizate de Institutul National de Statistică, numărul localităților în care se distribuie gaze naturale în cadrul Macroregiunii Patru și a regiunilor de dezvoltare aferente acesteia, în perioada 2007 – 2019, a evoluat conform graficului următor. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile

FIGURA 226. NUMĂRUL LOCALITĂȚILOR ÎN CARE SE DISTRIBUIE GAZE NATURALE ÎN CADRUL MACROREGIUNII PATRU ȘI REGIUNILE DE DEZVOLTARE COMPONENTE

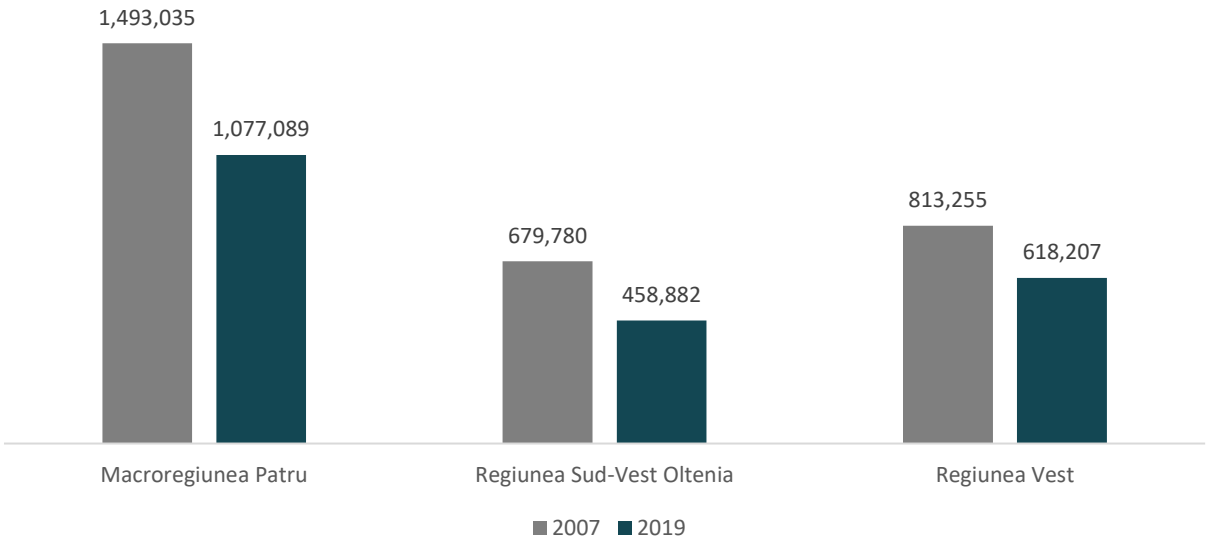

Sursa: INS, 2021

În cadrul Macroregiunii Patru, în perioada analizată, au fost înființate șase sisteme de distribuție de gaze naturale în localitățile urbane (cinci în Regiunea Sud-Vest și una în Regiunea Vest) și 15 sisteme de distribuție în localitățile rurale (14 în Regiunea Sud-Vest și una în Regiunea Vest).

Conform datelor furnizate de Institutul Național de Statistică, evoluția distribuției totale a gazelor naturale în cadrul Macroregiunii Patru și a regiunilor de dezvoltare aferente acesteia, în perioada 2007 – 2019, este prezentată în graficul următor. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

FIGURA 227. GAZE NATURALE DISTRIBUITE ÎN MACROREGIUNEA PATRU ȘI ÎN REGIUNILE DE DEZVOLTARE COMPONENTE, MII MC

Sursa: INS, 2021

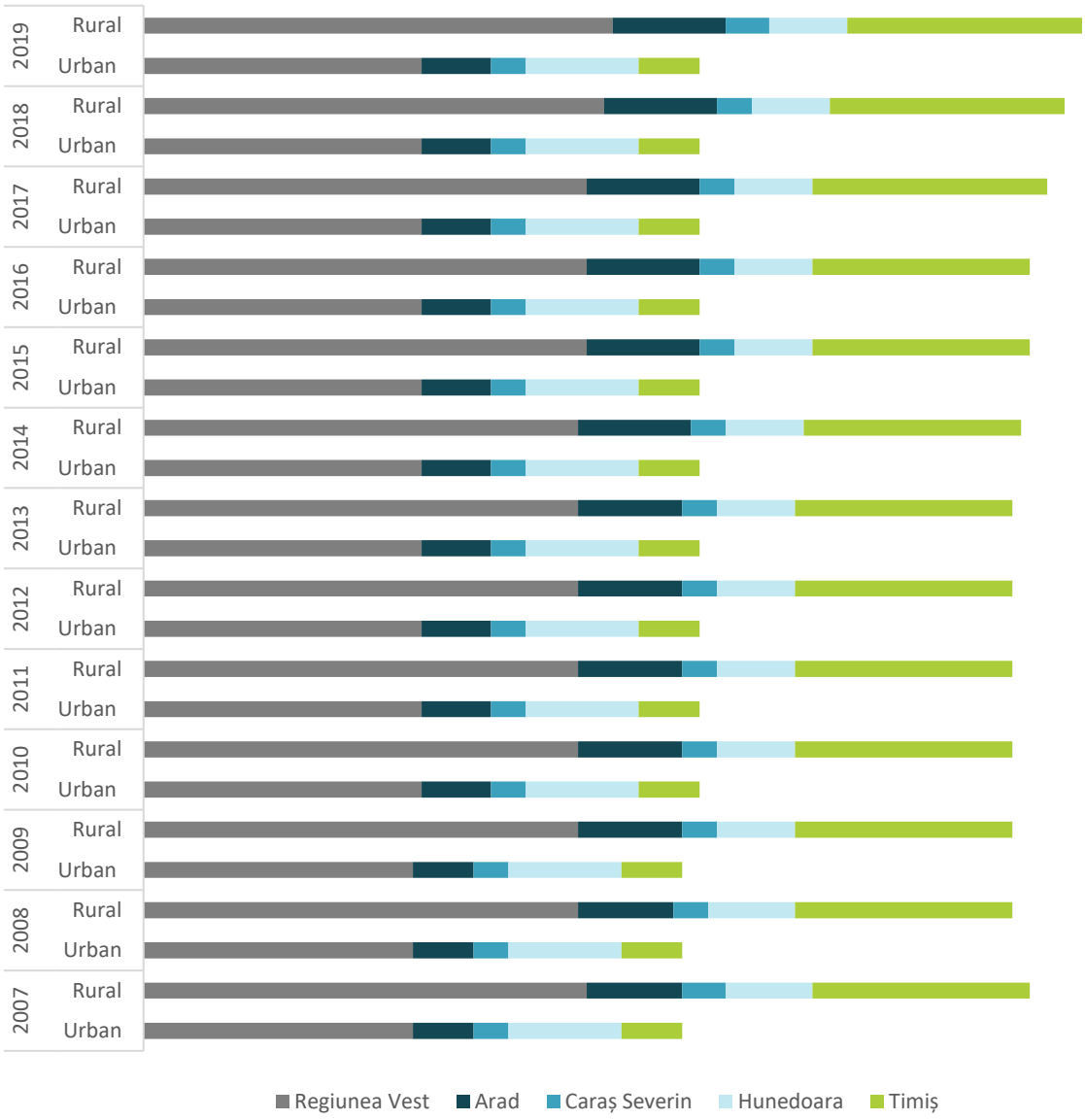
Se observă din tabel o scădere a cantității de gaze naturale distribuite la nivel de macroregiune. În perioada analizată, cantitatea de gaze naturale distribuite în macroregiune a scăzut cu 415.946 mii mc, în anul 2019 fiind distribuită cca. 72% din cantitatea distribuită în anul 2007.

Cantitatea de gaze naturale distribuită în Regiunea Sud-Vest a variat în perioada analizată, înregistrând un minim în anul 2013, când au fost distribuite 332417 mii mc gaze naturale; pe total perioadă se constată o scădere a cantității distribuite, cu 220.898 mii mc.

În Regiunea Vest, cantitatea de gaze naturale distribuite a variat, înregistrând un minim în anul 2014, când s-au distribuit 495.999 mii mc, cca. 61% din valoarea distribuită în anul 2007; pe total perioadă analizată se constată o scădere a cantității de gaze naturale distribuite, cu 195.048 mii mc.

În cadrul Regiunii Vest, numărul localităților cu distribuții gaze naturale a evoluat conform graficul următor. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

FIGURA 228. NUMĂRUL LOCALITĂȚILOR ÎN CARE SE DISTRIBUIE GAZE NATURALE PE MEDII DE REZIDENȚĂ, ÎN REGIUNEA DE DEZVOLTARE VEST ȘI JUDEȚELE AFERENTE

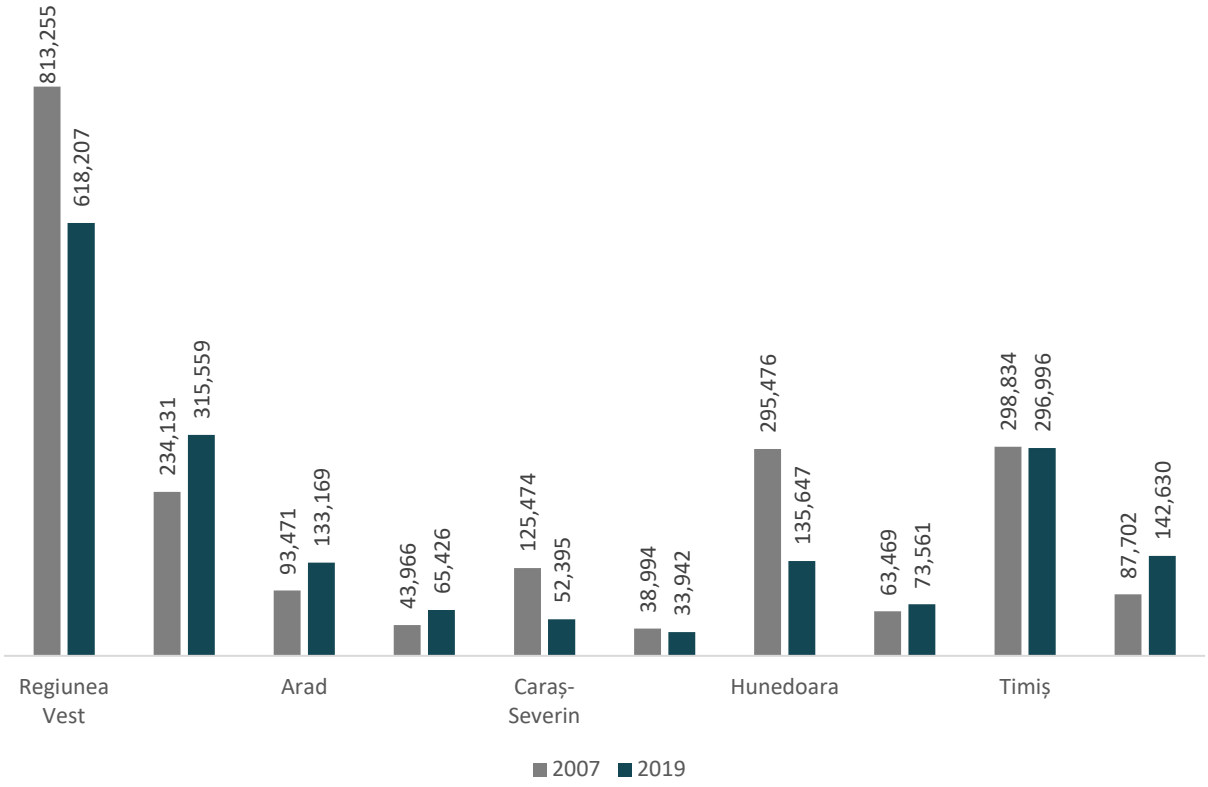

Sursa: INS, 2021

În perioada 2007-2019 se constată un proces lent de înființare a noilor distribuții atât în mediul urban (o singură nouă distribuție, în județul Arad), cât și în mediul rural, unde au fost înființate patru noi distribuții (două în județul Arad și două în județul Timiș); în județul Hunedoara a fost oprită distribuția gazelor naturale într-o comună.

Cantitatea de gaze naturale distribuite în Regiunea Vest și în județele aferente acesteia a variat în perioada 2007-2019 conform graficul următor. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

FIGURA 229. GAZE NATURALE DISTRIBUITE, DUPĂ DESTINAȚIE, ÎN REGIUNEA DE DEZVOLTARE VEST, MII MC

Sursa: INS, 2021

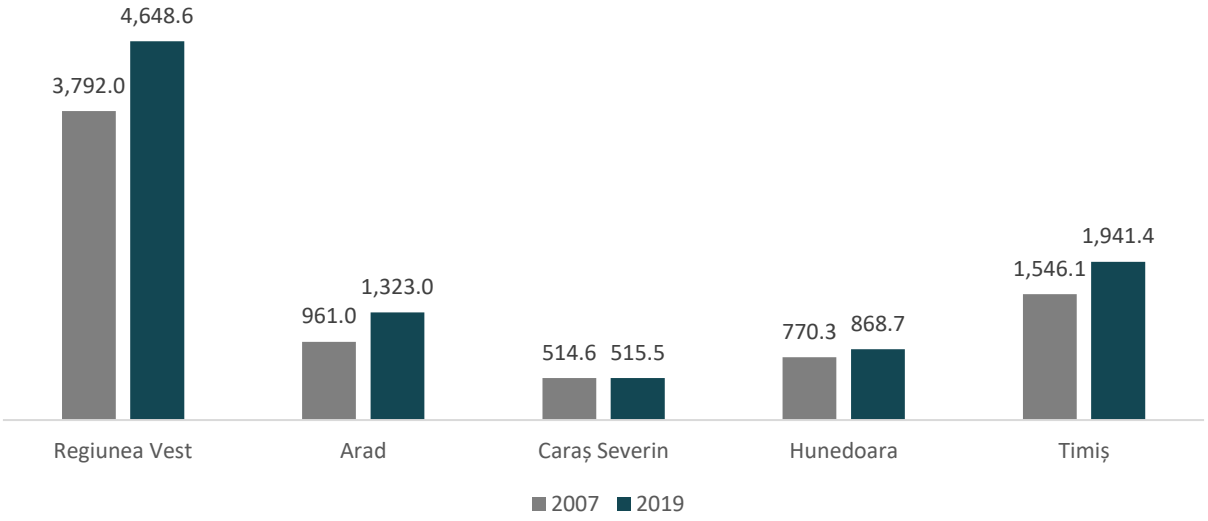
Se observă din tabel, că în cadrul Regiunii de dezvoltare Vest, deși cantitatea totală de gaze naturale distribuite a scăzut (cu 195048 mii mc) în perioada analizată (ca urmare a desființării unor consumatori economici), totuși cantitatea de gaze naturale distribuită consumatorilor casnici a crescut ușor în timp (cu 81428 mii mc), ca urmare a extinderii rețelelor de distribuție existente către noi consumatori, dar și înființării de noi distribuții în regiune. Cea mai mare scădere a cantității totale de gaze naturale distribuie a fost înregistrată în județul Hunedoara, unde s-au distribuit în anul 2019, cu 159829 mii mc mai puțin decât în anul 2007. Județul Arad este singurul în care cantitatea totală de gaze naturale distribuite a crescut în perioada analizată, cu 39698 mii mc.

În județul Timiș, deși cantitatea totală de gaze naturale distribuie a rămas aproape constantă, totuși cantitatea de gaze naturale distribuită pentru uz casnic a crescut cu 54928 mii mc, fiind cea mai mare creșterea gazelor naturale distribuite pentru uz casnic, înregistrată între județele regiunii.

Județul Caraș-Severin este singurul din regiunea de dezvoltare în care se înregistrează o scădere a consumului de gaze naturale, atât pe total (cu 73079 mii mc), cât și pentru uz casnic (cu 5052 mii mc).

Extinderea rețelei de distribuție a gazelor naturale în localitățile Regiunii Vest și a județelor acesteia este redată în graficul următor. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

FIGURA 230. LUNGIMEA TOTALĂ A CONDUCTELOR DE DISTRIBUȚIE A GAZELOR ÎN REGIUNEA DE DEZVOLTARE VEST, KM

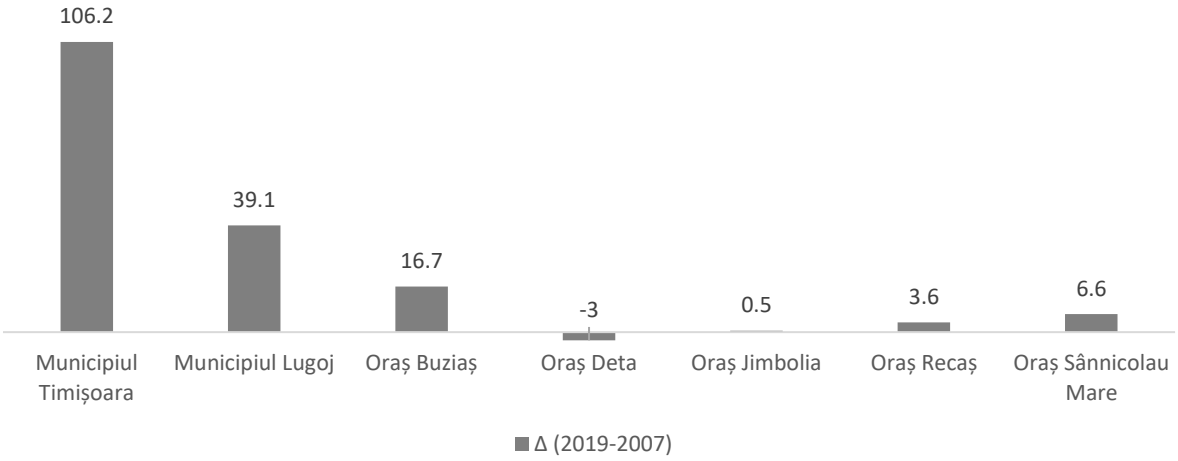

Sursa: INS, 2021

În perioada 2007-2019, rețeaua de distribuție gaze naturale la nivelul regiunii de dezvoltare a crescut cu 856,6 km, cea mai mare creștere a rețelei (lungimea conductelor) de distribuție fiind înregistrată în județul Timiș (395.3 km), urmată de județele: Arad (362 km), Hunedoara (98.4 km), Caraș-Severin (0.9 km).

În județul Timiș, rețelele urbane de distribuție gaze naturale s-au dezvoltat în perioada 2007 – 2019, conform următoarei figuri. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

FIGURA 231. VARIAȚIA LUNGIMII TOTALE A CONDUCTELOR DE DISTRIBUȚIE GAZE NATURALE ÎN LOCALITĂȚILE URBANE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, KM

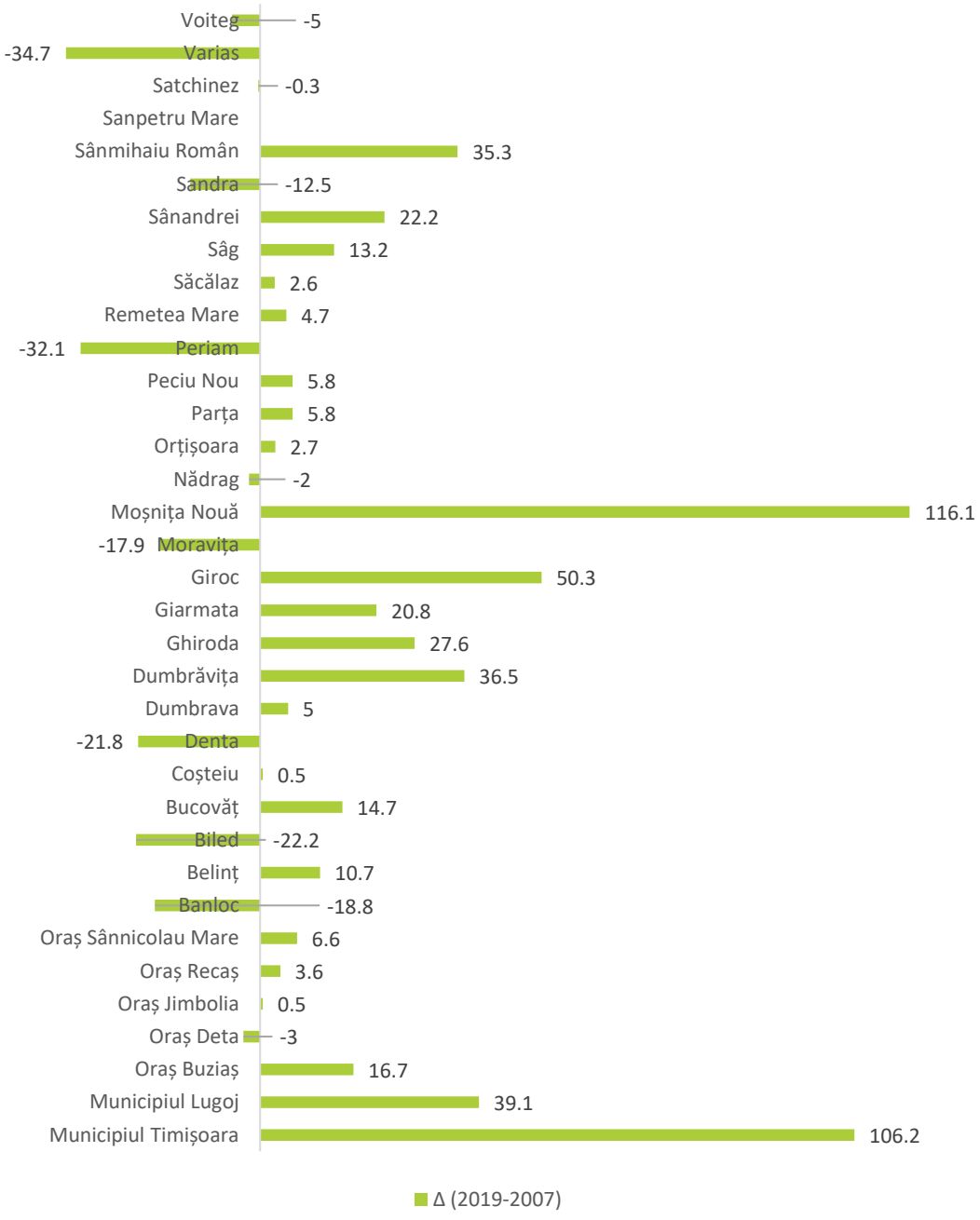

Sursa: INS, 2021

În perioada 2007-2019 rețeaua de distribuție gaze naturale a municipiului Timișoara a crescut cu 106,2 km, acoperind majoritatea străzilor din localitate, fiind și cea mai lungă rețea de distribuție gaze din județ. În celelalte localități urbane, lungimea rețelei de distribuție depășește lungimea străzilor orășenești, acoperind astfel întreaga localitate, excepție făcând Orașul Sânnicolau Mare unde lungimea rețelei de distribuție gaze este cca. 70% din lungimea străzilor orășenești, fiind necesare lucrări de extindere a rețelei de distribuție gaze.

Dezvoltarea rețelelor de distribuție gaze naturale în localitățile județului Timiș, în perioada 2007 – 2019, este redată în figura următoare. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

FIGURA 232. VARIAȚIA LUNGIMII TOTALE A CONDUCTELOR DE DISTRIBUȚIE GAZE NATURALE ÎN LOCALITĂȚILE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, KM

Sursa: INS, 2021

Cea mai mare creștere a rețelei de distribuție se înregistrează în municipiul Timișoara, urmat de municipiul Lugoj (cu 39,1 km) și de Orașul Buziaș (cu 16,7 km).

În cazul comunelor, se constată că, cele mai mari creșteri ale lungimii conductelor rețelei de distribuție gaze naturale s-au înregistrat în: Moșnița Nouă (116,1 km), Giroc (50,3 km), Dumbrăvița (36,5 km), Sânmihaiu Român (35,3 km).

În 11 UAT (un oraș și 10 comune) se constată scăderea lungimii conductelor rețelei de distribuție gaze naturale. Micșorarea lungimii conductelor distribuțiilor de gaze se poate datora faptului că, la începutul înființării distribuțiilor, s-au pozat conducte fără respectarea tuturor condițiilor impuse de normativele în vigoare la data respectivă (în special din punct de vedere al dimensiunilor), astfel încât aceste tronsoane au trebuit să fie scoase din funcțiune. Este posibil de asemenea, ca o parte din consumatori să renunțe la acest serviciu, datorită prețului ridicat sau datorită desființării unor agenți economici.

În județul Timiș se distribuie gaze naturale în 7 localități urbane și 27 comune. Având în vedere faptul că numărul acestora a rămas constant în perioada 2007 -2019, se poate afirma că principala disfuncționalitate o constituie racordarea greoaie a localităților (orașe și comune) la rețelele de înaltă presiune, prețurile ajungând la costuri foarte ridicate.

Cantitatea de gaze naturale distribuită în localitățile județului a variat în perioada 2007-2019, conform datelor. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

Localitățile urbane în care se distribuie gaze naturale sunt: municipiul Timișoara, municipiul Lugoj, Orașele Buziaș, Deta, Jimbolia, Recaș, Sânnicolau Mare. Din totalul de 10 localități urbane, doar orașele Ciacova, Făget și Gătaia nu beneficiază de alimentare cu gaze naturale.

Din totalul de 89 de comune existente în județul Timiș, 27 dintre acestea au rețea de distribuție gaze naturale, cca. 30% din totalul comunelor.

Din tabel, se constată în general, o creștere atât a cantității totale a gazelor distribuite cât și a cantității de gaze distribuite consumatorilor casnici. Ponderea cantității de gaze naturale distribuită consumatorilor casnici, din totalul distribuit, variază în timp și de la o UAT la alta, în funcție de consumul necesar agenților economici și clădirilor socio-culturale din UAT respectivă.

În vederea constituirii Asociației de Dezvoltare Intercomunitară (ADI) ”Distribuție Gaz Timiș Vest” s-au asociat împreună cu Consiliul Județean Timiș, următoarele UAT din județ: Orașul Jimbolia, Orașul Sânnicolau Mare, Comunele: Beba Veche, Biled, Cărpiniș, Cenad, Checea, Comloșu Mare, Dudeștii Vechi, Gottlob, Iecea Mare, Lenauheim, Lovrin, Periam, Pesac, Sânpetru Mare, Șandra, Saravale, Satchinez, Teremia Mare, Tomnatic, Variaș. Obiectul de activitate al acestei ADI îl constituie înființarea, organizarea, reglementarea, finanțarea, exploatarea, monitorizarea și gestionarea serviciului de alimentare cu gaze naturale, fiind declarat serviciu de interes public județean.

În județul Timiș s-au constituit cinci astfel de asociații: ADI Gaz Vest, ADI Gaz Sud, ADI Gaz Centru, ADI Gaz Est, ADI Gaz Nord – în scopul înființării, organizării, reglementării, finanțării, exploatării, monitorizării și gestionării serviciului de alimentare cu gaze naturale în UAT componente.

La nivelul județului Timiș, sunt 3 distribuitori de gaze naturale:

- DELGAZ GRID – pentru localitățile: Mun. Timișoara, orașele Deta, Lugoj, Jimbolia, comunele: Sânnicolau Mare, Belinț, Biled, Dumbrăvița, Ghiroda, Giroc, Moșnița Nouă, Nădrag, Satchinez,
- GAZ VEST S.A.. –pentru localitățile: oraș Recaș, Bucovăț Coșteiu, Giarmata, Orțișoara, Parța, Peciu Nou, Remetea Mare, Săcălaz, Șag, Sânandrei;
- Premier Energy SRL (fosta Petrom Distribuție Gaze) – pentru localitățile: oraș Buziaș, Banloc, Biled, Denta, Voiteg, Moravița, Periam, Sandra, Sânmihaiu Român, Variaș.

Prin Adresa nr. 83260/21.12.2020 SC GAZ VEST SA informează asupra situației alimentării cu gaze naturale a localităților din județul Timiș, ale căror sisteme de distribuție le administrează. Situația localităților alimentate în prezent și în perspectivă, cantitățile de gaze naturale distribuite în perioada 2010- 2019, numărul și tipul consumatorilor racordați în anii respectivi și lungimea rețelei de distribuție – sunt redate în tabelul următor:

TABEL 76. SITUAȚIA LOCALITĂȚILOR ALIMENTATE ÎN PREZENT ȘI ÎN PERSPECTIVĂ, CANTITĂȚILE DE GAZE NATURALE DISTRIBUITE ÎN PERIOADA 2010-2019, NUMĂRUL ȘI TIPUL CONSUMATORILOR RACORDAȚI ÎN ANII RESPECTIVI ȘI LUNGIMEA REȚELEI DE DISTRIBUȚIE

LOCALITATE	CANTITĂȚI DE GAZE DISTRIBUITE 2010-2019 (MC)	NUMĂR CONSUMATORI CASNICI RACORDAȚI 2010-2019	NUMĂR CONSUMATORI NONCASNICI RACORDAȚI 20102019	LUNGIME REȚEA DISTRIBUȚIE ÎN INTERVALUL 2010-2019 (KM)
LOCALITATE ALIMENTATĂ ÎN PREZENT – DECEMBRIE 2020				
Orțișoara	9.670.698	452	23	2,58
Sânandrei	13.490.803	917	75	11,04
Carani	6.671.590	291	12	0,809
Săcălaz	10.001.964	1.070	58	15,94
Șag	10.793.261	1.033	39	12,95
Parța	2.909.470	428	14	5,66
Peciu Nou	8.478.310	588	34	2,56
Giarmata	13.307.796	893	55	9,87
Cerneteaz	33.048	78	0	12,59
Covaci	0	0	0	0
Recaș	7.950.881	726	33	1,96
Izvin	6.371.969	316	13	1,51
Remetea Mare	7.842.928	388	20	3,65
Bucovăț	679.420	280	20	17,98
Bazoșu Nou	374.342	113	5	8,33
Ianova	0	0	0	0
Coșteiu	2.671.013	325	12	0,48
LOCALITATE ALIMENTATĂ ÎN PERSPECTIVĂ				
Pișchia				
Beregsău Mare				
Beregsău Mic				
Seceani				

LOCALITATE	CANTITĂȚI DE GAZE DISTRIBUITE 2010-2019 (MC)	NUMĂR CONSUMATORI CASNICI RACORDAȚI 2010-2019	NUMĂR CONSUMATORI NONCASNICI RACORDAȚI 20102019	LUNGIME REȚEA DISTRIBUȚIE ÎN INTERVALUL 2010-2019 (KM)
Călacea				

Sursa: SC GAZ VEST SA

Se observă din tabel, că există propuneri/ proiecte în derulare, în faza Studiu de Fezabilitate, pentru înființarea unor noi sisteme de distribuție gaze naturale în localitățile: Pișchia, Beregsău Mare, Beregsău Mic, Seceani, Călacea. Dezvoltarea/extinderea sistemului de distribuție gaze naturale, se va face conform obligațiilor distribuitorului de gaze, impuse de prevederile Legii nr. 123/2012, a energiei electrice și a gazelor naturale, cu modificările și completările ulterioare, respectiv: să dezvolte sistemul de distribuție în condiții de siguranță, eficiență economică și de protecție a mediului.

În cazul localităților al căror sistem de distribuție este administrat de SC GAZ VEST SA, se observă că, în perioada 2010-2019, cea mai mare cantitate de gaze naturale a fost distribuită în comuna Sânandrei (13490803 mc), fiind urmată de comuna Giarmata (13307796 mc), comuna Șag (10793261 mc) și comuna Săcălaz (10001964 mc).

Comuna Bucovăț dispune de cea mai lungă rețea de distribuție gaze naturale (17,98 km), fiind urmată de comuna Săcălaz (15,94 km), comuna Șag (12,95 km), comuna Cerneteaz (12,59 km) și comuna Sânandrei (11,04 km).

În comuna Șag sunt racordați la rețeaua de distribuție gaze naturale cei mai mulți consumatori casnici (1033), fiind urmată de comuna Sânandrei, cu 917 consumatori casnici racordați și comuna Giarmata, cu 893 consumatori casnici.

Referitor la numărul consumatorilor non-casnici racordați la sistemele de distribuție gaze naturale operate de SC GAZ VEST SA, comuna Sânandrei deține un maxim de 75 consumatori, fiind urmată de comuna Săcălaz cu 58 consumatori și comuna Giarmata cu 55 consumatori non-casnici.

Prin Adresa nr. 2661/13.01.2021 Delgaz Grid SA, transmite următoarele informații referitoare la sistemele de distribuție gaze naturale din județul Timiș, aflate în administrarea acestei societăți. La începutul anului 2021, sistemele de distribuție gaze naturale aflate în administrarea Delgaz Grid SA înregistrau următoarele valori ale lungimii conductelor de distribuție gaze naturale, redate în tabelul următor:

TABEL 77. LUNGIMEA REȚELEI DE DISTRIBUȚIE GAZE NATURALE, LA NIVELUL JUDEȚULUI TIMIȘ

LOCALITATE	LUNGIME REȚEA (KM)
Belinț	14,6
Chizătău	3
Deta	31
Opatița	5,7
Dumbrăvița	149,8
Ghiroda	49,6
Giarmata Vii	18,3
Giroc	83,8
Chișoda	33

LOCALITATE	LUNGIME REȚEA (KM)
Jimbolia	93,8
Lugoj	174,3
Albina	10,4
Moșnița Nouă	83,3
Moșnița Veche	42,6
Urseni	28,4
Nădrag	5,4
Sânnicolaul Mare	70,8
Satchinez	20,7
Timișoara	881,9
TOTAL	1.800,40

Sursa: Delgaz Grid SA

Se constată din tabel că, în municipiul Timișoara, în perioada 2019 – începutul anului 2021, s-a lucrat la extinderea rețelei de distribuție gaze naturale, cu 261,7 km, de la 620,2 km în anul 2019, la 881,9 km la începutul anului 2021. Municipiul Timișoara dispune de cea mai lungă rețea de distribuție gaze, fiind urmat de Municipiul Lugoj (174,3 km lungime rețea), Comuna Dumbrăvița (149,8 km lungime rețea distribuție gaze), Orașul Jimbolia (93,8 km lungime rețea distribuție gaze).

În perioada 2010 – 2019, numărul de consumatori deserviți și tipul lor, precum și cantitatea distribuită de gaze naturale – au variat conform tabelelor următoare:

TABEL 78. VARIAȚIA NUMĂRULUI DE CONSUMATORI CASNICI DESERVIȚI DE COMPANIA DELGAZ GRID ÎN LOCALITĂȚILE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2010-2019

LOCALITATE	NUMĂR CONSUMATORI CASNICI									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Albina	-	16	88	98	100	108	115	121	135	149
Belinț	131	134	134	136	137	137	146	162	181	199
Biled	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Chișoda	650	690	749	786	822	842	912	979	1091	1231
Chizătău	17	17	17	17	20	22	24	28	31	33
Deta	1750	1750	1763	1759	1781	1791	1805	1846	1863	1901
Dumbrăvița	2100	2354	2629	3006	3453	3968	4731	5754	6734	7619
Ghiroda	981	1060	1123	1177	1238	1270	1310	1444	1538	1711
Giarmata Vii	347	376	386	413	426	438	464	501	532	591
Giroc	1218	1493	1793	2128	2550	2999	3659	4672	5564	6527
Jimbolia	1130	1159	1180	1206	1248	1285	1362	1490	1694	1798
Lugoj	12317	12491	12480	12524	12653	12744	12905	13173	13547	13803

LOCALITATE	NUMĂR CONSUMATORI CASNICI									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Moșnița Nouă	-	91	472	737	839	953	1121	1375	1648	1941
Moșnița Veche	-	11	82	140	213	293	407	597	889	1175
Nădrag	385	393	400	398	415	420	429	435	449	461
Opatița	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Satchinez	331	332	340	343	354	358	382	408	433	443
Sânnicolau Mare	1557	1684	1979	2212	2284	2342	2426	2611	2771	2955
Timișoara	65936	71524	77031	81387	85252	88223	91143	93919	96414	98542
Urseni	-	30	155	184	192	210	220	281	366	486
TOTAL	88850	95605	102801	108651	113977	118403	123561	129796	135881	141569

Sursa: Delgaz Grid SA, 2021

Din tabel, se observă că numărul consumatorilor casnici deserviți de compania Delgaz Grid a crescut continuu în perioada analizată în toate localitățile. În anul 2019, Municipiul Timișoara are cel mai mare număr de consumatori casnici (98542 consumatori casnici) racordați la rețeaua de distribuție gaze, operată de Delgaz Grid, fiind urmat de Municipiul Lugoj (13803 consumatori casnici), Comuna Dumbrăvița (7619 consumatori casnici) și Comuna Giroc (6527 consumatori casnici).

TABEL 79. VARIAȚIA NUMĂRULUI DE CONSUMATORI COMERCIALI DESERVIȚI DE COMPANIA DELGAZ GRID ÎN LOCALITĂȚILE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2010-2019

LOCALITATE	NUMĂR CONSUMATORI COMERCIALI									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Albina	0	1	1	1	4	4	8	7	9	5
Belinț	1	0	1	2	2	2	2	2	2	2
Chișoda	53	45	42	32	28	27	29	34	50	56
Chizătău	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Deta	77	69	62	56	58	58	57	56	55	54
Dumbrăvița	165	330	318	298	302	305	421	686	587	772
Ghiroda	68	73	74	67	73	94	115	102	103	117
Giarmata Vii	5	7	6	4	4	4	4	6	6	20
Giroc	76	87	82	120	138	189	290	352	500	706
Jimbolia	93	91	84	71	71	74	73	74	72	78
Lugoj	441	381	352	300	294	301	284	286	300	318
Moșnița Nouă	0	1	17	21	17	26	27	32	41	51
Moșnița Veche	0	2	3	5	8	4	11	7	9	40
Nădrag	8	6	5	3	3	4	3	4	4	4

LOCALITATE	NUMĂR CONSUMATORI COMERCIALI									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Satchinez	11	11	10	5	6	6	6	6	9	9
Sânnicolau Mare	70	65	61	54	58	57	59	64	66	67
Timișoara	3.692	3.540	3.321	2.913	2.993	3.074	3.124	3.241	3.484	3.901
Urseni	0	0	0	0	1	1	1	1	9	23
TOTAL	4.761	4.710	4.440	3.953	4.061	4.231	4.515	4.961	5.307	6.224

Sursa: Delgaz Grid SA, 2021

Din tabel, se observă că numărul consumatorilor comerciali, deserviți de compania Delgaz Grid, are un trend ascendent în majoritatea localităților, în perioada analizată. Numărul maxim de consumatori comerciali este înregistrat în Municipiul Timișoara (3901), urmată de comuna Dumbrăvița (772) și de comuna Giroc (706).

TABEL 80. VARIAȚIA NUMĂRULUI TOTAL DE CONSUMATORI NON-CASNICI DESERVIȚI DE COMPANIA DELGAZ GRID ÎN LOCALITĂȚILE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2010-2019

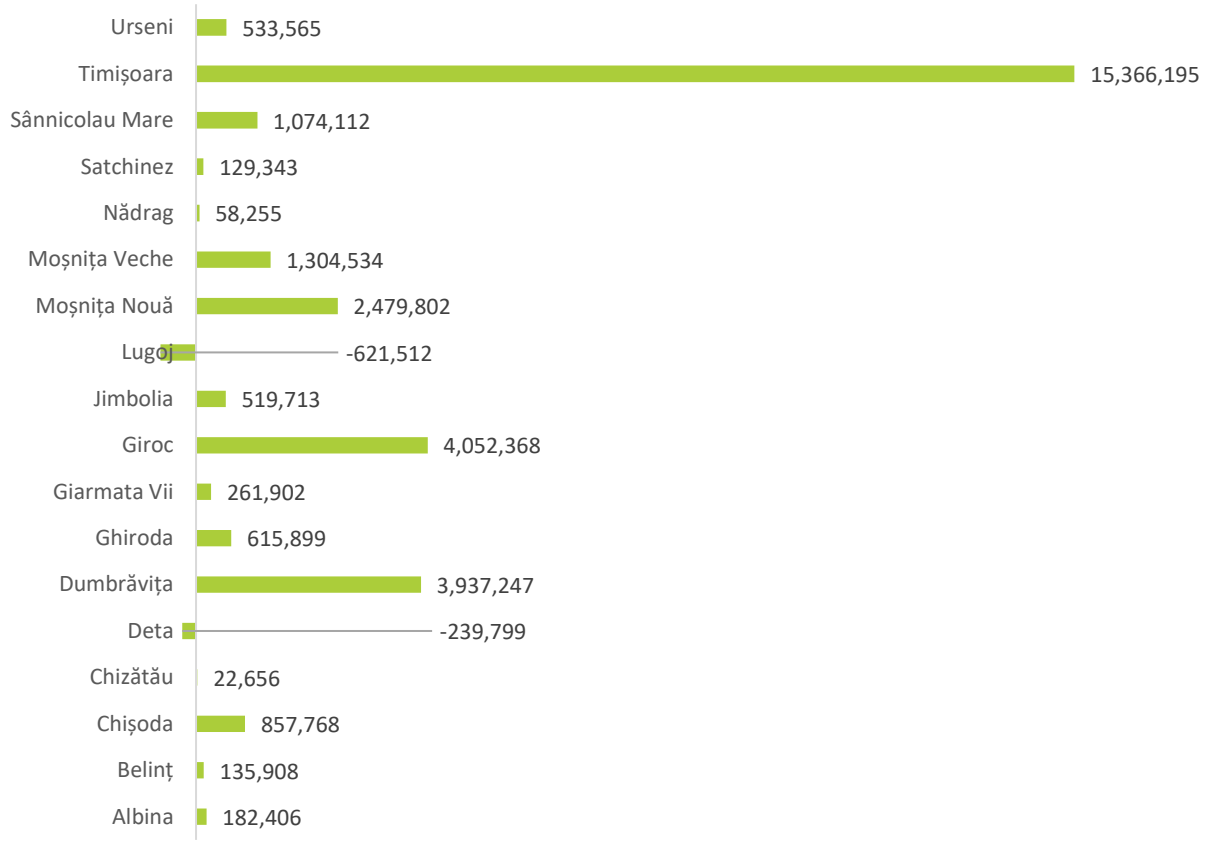
LOCALITATE	NUMĂR TOTAL DE CONSUMATORI NON-CASNICI									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Albina	5	1	3	3	6	6	11	10	12	9
Belinț	0	5	6	8	9	9	9	10	10	10
Chișoda	65	57	53	84	83	82	85	93	112	121
Chizătău	2	2	2	2	3	3	3	3	5	5
Deta	111	109	105	113	119	132	115	116	115	117
Dumbrăvița	176	341	330	356	362	368	488	767	708	876
Ghiroda	81	107	87	142	140	167	178	165	171	219
Giarmata Vii	10	13	12	15	17	17	17	19	20	33
Giroc	93	104	99	166	190	251	350	429	609	841
Jimbolia	141	138	132	153	155	155	152	154	157	161
Lugoj	545	491	465	565	556	567	556	561	571	602
Moșnița Nouă	0	3	23	34	40	43	43	49	57	71
Moșnița Veche	0	2	5	7	11	7	15	12	18	60
Nădrag	13	10	9	13	13	13	11	12	13	13
Remetea Mare	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Satchinez	20	20	20	19	19	19	18	20	23	23
Sânnicolau Mare	103	102	105	124	134	157	131	138	139	138
Timișoara	4.203	4.113	3.924	4.597	4.708	4.796	4.851	4.872	5.243	5.638
Urseni	0	0	1	2	3	3	3	5	15	28

LOCALITATE	NUMĂR TOTAL DE CONSUMATORI NON-CASNICI									
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
TOTAL	5.568	5.618	5.381	6.403	6.569	6.795	7.036	7.435	7.998	8.965

Sursa: Delgaz Grid SA, 2021

Din tabel, se observă că numărul total al consumatorilor non-casnici, deserviți de compania Delgaz Grid, are în general o variație ascendentă în majoritatea localităților, în perioada analizată. Numărul maxim de consumatori non-casnici (total) este înregistrat în Municipiul Timișoara (5638), urmată de comuna Dumbrăvița (876), comuna Giroc (841) și Municipiul Lugoj (602). O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

FIGURA 233. VARIAȚIA CANTITĂȚII DE GAZE NATURAL DISTRIBUITE CONSUMATORILOR CASNICI DESERVIȚI DE COMPANIA DELGAZ GRID ÎN LOCALITĂȚILE DIN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019

Sursa: Delgaz Grid SA, 2021

În perioada 2010-2019, cantitatea de gaze naturale distribuite consumatorilor casnici, deserviți de compania Delgaz Grid, are în general o variație ascendentă în majoritatea localităților. Valoarea maximă distribuită în anul 2019 este înregistrată în Municipiul Timișoara (78765752 mc), urmată de Municipiul Lugoj (10877425 mc), Comuna Dumbrăvița (8667670 mc), Comuna Giroc (5713103 mc), Oraș Sânnicolau Mare (2752083 mc). În două UAT, cantitatea de gaze naturale distribuită consumatorilor casnici a scăzut în perioada analizată: în Municipiul Lugoj cu 621512 mc și în Orașul Deta cu 239799 mc. O prezentare mai detaliată a acestor date se regăsește în secțiunea Anexe infrastructura de alimentare cu gaze naturale și fluide combustibile.

FIGURA 234. VARIAȚIA CANTITĂȚII DE GAZE NATURAL DISTRIBUITE CONSUMATORILOR NON-CASNICI DESERVIȚI DE COMPANIA DELGAZ GRID ÎN LOCALITĂȚILE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2010-2019

Sursa: Delgaz Grid SA, 2021

În perioada 2010-2019, cantitatea de gaze naturale distribuite consumatorilor non-casnici, deserviți de compania Delgaz Grid, a crescut în majoritatea localităților; creșterea maximă este înregistrată în Municipiul Timișoara (de 91505827 mc), urmată de Comuna Ghiroda (de 3253270 mc) și Comuna Chisoda (de 3168407 mc). În două UAT, cantitatea de gaze naturale distribuită consumatorilor non-casnici a scăzut în perioada analizată: în Comuna Satchinez cu 59188 mc și în Comuna Nădrag cu 31120 mc. Valoarea maximă distribuită în anul 2019 este înregistrată în Municipiul Timișoara (123253326 mc), urmată de Municipiul Lugoj (6719665mc), Comuna Ghiroda (4514517mc), Comuna Chisoda (4356289mc), Oraș Sânnicolau Mare (2647560mc).

În cadrul sistemelor de distribuție administrate, Delgaz Grid SA are în planul de activități prezente și propuse, realizarea următoarelor: proiecte în derulare, propuneri de proiecte, dezvoltarea/extinderea sistemului de distribuție gaze naturale – cuprinse în tabelul următor:

TABEL 81. PROIECTE ÎN CADRUL SISTEMELOR DE DISTRIBUȚIE GAZ

NR. CRT.	DENUMIRE LUCRARE ÎNLOCUIRI CONDUCTE ȘI BRANȘAMENTE – ICB EXTINDERE – ÎNFIINȚARE DISTRIBUȚIE – RT SRM – SRS - SR
1	Imbun. tehn. Dumbrăvița, DJ 181,str. Buenos
2	ICB Timișoara str. Snagov, jud. Timis
3	ICB Timișoara str. Calea Moșniței, Albăstrelelor, Stan Vidrighin, Torac, Tiblesului, Tigrului, jud. Timis
4	ICB PM+PR loc. Timișoara str. Pomiculturii, Sfinții apostoli Petru și Pavel, Haga, Pasteur Luis, Volta, Constantin cel Mare, Silviu Motohon, Carol Davila, Koch Robert, doctor, Rădulescu Motru, Holdelor, Demetriade, Alva Thomas Edison, jud. Timis
5	ICB PM+PR loc. Timișoara str. Grigore T. Popa, Divizia 9 Cavalerie, Albinelor, Stuparilor, Foișor, Lucerna, Silistra, Petre p. Negulescu, academician, Amiciției, Lirei, jud. Timis
6	ICB Timișoara str. Tazlău, George Stephenson, Bruxelles, Ciocârliei, Vadul Crișului, Livezilor, Tibrului jud. Timis
7	ICB Timișoara str. Cassian Munteanu, Corneliu Nepos, Adam Muller Guttenbrunn, Barierei, Madona, Semicerc, Dunărea, Bârzava jud. Timis
8	ICB Timișoara str. Grigore Alexandrescu jud. Timis
9	ICB Timișoara str. Milos Cirneanski, Vuk Karadjici, Iancu Flondor, Pan Halipa, Martir Anton Florian, Martir Ovidiu Munteanu, Basarabia jud. Timis
10	ICB Timișoara str. Horia, Macilor, Iancu Brezeanu, Martir Petre Domașnea, Balta Verde, Tulcea, Cameliei, Alexandru Lăpușneanu jud. Timis
11	ICB Timișoara str .Bv. M. Viteazu, F. Barbu, Sf. Rozalia, Romulus, C. Baran, A. Odobescu, I. Heliade Rădulescu jud. Timis
12	ICB Timișoara str. Spl. T. Vladimirescu, Crizantemelor, A. Vlahuta jud. Timis
13	ICB Timișoara str. C. Porumbescu, Corbului, Ungureanu, Kiriac jud. Timis
14	ICB Timișoara str. Independentei, Drubeta, Pavlov jud. Timis
15	ICB Timișoara str. E. Zola, Steaua, Secerii jud. Timis
16	ICB Timișoara str. Alunis, Martir Ioan Ciordas, Prutul, Calatorilor, Azuga, M. Alexandru Ferkel-Suteu jud. Timis
17	ICB Timișoara str. L. Rebreanu, Salcâmilor, Intr. Ianos Paris, Vlădeasa jud. Timis
18	IT Timișoara-Giroc str. Armatei, Bujorilor jud. Timis
19	Mod. punct cuplare SRS Sere Timișoara, în CD de pr. medie Dn 14'', pe str. Calea Aradului, jud. TM
20	Inl. SRM 1106 mc/h, cu SRM 1500 mc/h, Sânnicolau Mare, str. Cenadului, 24, jud. TM Consumator: SC Zoppas Industries (Fimotex)

Sursa: Delgaz Grid SA

EXPLOATĂRI PETROL ȘI GAZE

Centrele de exploatare ale resurselor energetice din județul Timiș sunt:

- petrol la: Beba Veche, Satchinez, Șandra
- petrol și gaze naturale la: Șandra, Dudeștii Vechi, Lovrin, Teremia Mare, Variaș, Călacea (comuna Orțișoara)
- gaze naturale la: Deta, Buziaș, Sânnicolau Mare, Peciu Nou.

Conform OMV PETROM SA, în județul Timiș sunt 1209 sonde localizate la: Biled, Călacea, Satchinez, Cherestur, Dudeștii Noi, Dumbrăvița, Foeni, Grăniceri, Lovrin, Teremia Mare, Toager, Variaș, Moravița, Petroman, Partoș, Pordeanu, Șandra, Variaș, Alioș, Dejani, Giroc, Cărpiniș, Sânandrei, Soca, Deta, Ghilad, Ghiera, Giulvăz, Banloc, Livezile, Macedonia, Murani, Peciu, Remetea Mare, Beregsău, Carani, Lugoj, Grabas, Sânpetru Mare, Dejani, Dragșina, Nerău, Uivar, Gavojdia, Petroman, Ronat, Răuți, Checea, Carani, Dudeștii Vechi, Timișoara, Sânnicolau Mare, Săcălaz, Covaci.

Existența pe teritoriul administrativ al județului Timiș a sondelor de extracție și a conductelor și instalațiilor aferente impune respectarea prevederilor "Normativului departamental pentru stabilirea distanțelor din punct de vedere al prevenirii incendiilor dintre obiectivele componente ale instalațiilor tehnologice din industria extractivă de petrol și gaze", aprobat prin Ordinul nr. 278/1986. În Tabelul 1 din acest Normativ sunt date distanțele minime de siguranță dintre instalațiile de petrol și gaze și centre populate, locuințe.

S.C. CONPET S.A. este concesionar al Sistemul Național de Transport al petrolului (S.N.T.), sistem ce reprezintă ansamblul conductelor magistrale interconectate, care asigură colectarea petrolului extras din perimetrele de exploatare sau a celui provenit din import și dirijarea lui de la punctele la care este predat de către producători/importatori la unitățile de prelucrare. CONPET S.A. oferă servicii specializate de transport petrolier prin conducte și cu vagoane cisternă pe calea ferată (CF), asigurând aprovizionarea rafinăriilor cu țiței și derivate ale acestuia din producția internă și din import.

Sistemul de conducte administrat de S.C. CONPET S.A. include stații de pompare, rampe de încărcare – descărcare, cazane CF și parcuri de rezervoare.

În județul Timiș, S.C. CONPET S.A. deține: Rampa de încărcare țiței și gazolină Biled, tel./fax 0256-377.037 / 0256/377.303, obiectiv aparținând societății CONPET S.A. – Divizia 4 Vest – Sector Biled – Pecica.

Activitățile principale din cadrul rampei de încărcare țiței și gazolină Biled sunt:

- Transport prin conducte: transportul țițeiului/condensatului prin conductele F1 și F2, 6 5/8",Depozit Satchinez (aparținând societății OMV Petrom) la Rampa Biled; transportul gazolinei pe conducta 6 5/8", de la Dezbenzinare Călacea (OMV Petrom) la Rampa Biled;
- Depozitarea temporară a țițeiului în rezervoare (rezervorul R1, capacitate maximă 2500 tone);
- Încărcarea vagoanelor CF cu țiței și gazolină și transport pe calea ferată, în vederea expedierii la Rampa de descărcare țiței și gazolină Bărbătești – obiectiv Conpet, aflat pe teritoriul județului Gorj, sau direct către Rafinăria Petrobrazi, județul Prahova.
- Descărcarea țițeiului din cisterne auto (NIS PETROLEUM SERBIA)
- Aprovizionarea și depozitarea până la utilizare a unor substanțe chimice, auxiliare, necesare desfășurării activității: carburanți. whitespirit, oxigen, etc.

Sectorul Biled-Pecica administrează, pe teritoriul județului Timiș, următoarele conducte de pompare țiței și gazolină:

- Conducte care intră în Stația Cartojani

- Ø 6 5/8” F1 țiței Depozit Satchinez – Biled;
- Ø 6 5/8” F2 țiței Depozit Satchinez – Biled (în conservare);
- Ø 6 5/8” gazolină Depozit Călacea – Biled;

În conformitate cu prevederile din Ordinului 196/10 octombrie 2006 al președintelui Agenției Naționale pentru Resurse Minerale privind aprobarea Normelor și prescripțiilor tehnice actualizate, specifice zonelor de protecție și zonelor de siguranță aferente Sistemului național de transport al țițeiului, gazolinei, condensatului și etanului (SNTTGCE), conductele de țiței care tranzitează teritoriul administrativ al localității fac parte din domeniul public de interes național, fiind de importanță strategică.

Operațiunile petroliere ce trebuie efectuate în limitele zonelor de protecție și de siguranță constituie lucrări de utilitate publică, iar terenurile necesare pentru aceste operațiuni și construcțiile situate pe astfel de terenuri pot face obiectul exproprierii pentru cauză de utilitate publică, în condițiile legii.

În concluzie, este necesară în permanență respectarea distanțelor minime de protecție și siguranță ale conductelor SNTTGCE, facilitarea întreținerii și exploatării de către firmele abilitate și, de asemenea, împiedicarea prelevărilor ilegale de combustibili, fapt care creează pericolul unor explozii devastatoare.

8.4. INFRASTRUCTURA ENERGETICĂ ȘI TELECOMUNICAȚII

8.4.1. ALIMENTAREA CU ENERGIE ELECTRICĂ

PRODUCȚIA ȘI CONSUMUL DE ENERGIE ELECTRICĂ

Conform Planului de amenajare a teritoriului județului Timiș, în județ există surse de producere a energiei electrice, însă județul Timiș nu face parte din categoria județelor importante producătoare de energie electrică.

Principalele surse de producere a energiei electrice, din punct de vedere al capacității electrice instalate, sunt centralele termoelectrice, centralele fotovoltaice și amenajări hidroelectrice de putere mică.

Conform Strategiei de eficiență energetică la nivelul județului Timiș 2021-2027, energia solară constituie 63% din totalul capacității de producție a energiei electrice în județ, urmată de cărbuni (25%, hidrocarburi (7%), hidro (4%) și biogaz (1%).

Centralele termoelectrice sunt amplasate în municipiul Timișoara și sunt prezentate în tabelul următor.

TABEL 82. CAPACITĂȚI DE PRODUCERE ÎN COGENERARE ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

CENTRALA	CAPACITATE ELECTRICĂ INSTALATĂ (MW)	COMBUSTIBIL MAJORITAR
CET Timișoara Centru	4,00	Păcură, gaze naturale
CET Sud	19,7	Cărbune, gaze naturale
CET Freidorf	1,00	Gaze naturale
CET Buziaș	1,00	Gaze naturale
CET Dunărea	1,00	Gaze naturale

Sursa: Colterm și ANRE, 2020

Centralele hidroelectrice din județul Timiș sunt:

- centrala hidroelectrică (mini hidrocentrala) Timișoara - este amplasată pe râul Bega, având o vechime de un secol (a fost construită în 1910). În centrală sunt montate trei grupuri hidrogeneratoare, cu puteri unitare de 400 kW;
- centrala hidroelectrică de mică putere (CHEMP) Surduc, putere instalată 1.7 MW;
- centrala hidroelectrică de mică putere (CHEMP) Topolovățu Mare, putere instalată 1.54 MW;
- microhidrocentrala MHC Balint, putere instalată 110 kW.

Conform Strategiei de eficiență energetică a județului Timiș, în 2019, compania NIS Petrol SRL a pus în funcțiune, la Jimbolia, o centrală termoelectrică ce transformă gazul captat direct din sondă în energie electrică.

Producătorii de energie electrică și termică în cogenerare din județul Timiș sunt:

- Compania locală de termoficare Colterm S.A., din Timișoara, care operează centralele CET SUD, CET Freidorf, CET Buziaș, CET Dunărea, cu o capacitate electrică instalată de 22.7 MW;
- Centrica Business Solutions Romania, din Timișoara, care operează centrala de cogenerare ENER-G, având o capacitate electrică instalată de 1.28 MW.

Datele privind consumul de energie electrică pentru consumatori casnici și non-casnici au fost furnizate de Enel Distribuție Banat, pe ultimii trei ani.

TABEL 83. CONSUMURI DE ENERGIE CLIENȚI CASNICI

LUNA ANULUI 2018	KWH	LUNA ANULUI 2019	KWH	LUNA ANULUI 2020	KWH
1	45.735.754	1	44.842.005	1	51.459.712
2	43.215.020	2	42.756.021	2	44.682.160
3	47.914.200	3	44.158.064	3	49.168.131
4	41.247.843	4	42.785.990	4	43.489.790
5	39.377.879	5	39.359.618	5	43.854.588
6	38.111.417	6	39.347.343	6	40.211.167
7	42.224.388	7	43.062.425	7	43.010.029
8	44.149.358	8	43.096.189	8	44.452.683
9	40.643.684	9	40.259.601	9	43.056.004
10	41.408.313	10	42.245.912	10	46.942.989
11	44.842.005	11	43.793.696	11	53.153.625
12	53.044.311	12	48.254.093	12	-
TOTAL	521.914.172	TOTAL	513.960.957	TOTAL	503.480.878

Sursa: ENEL Banat

TABEL 84. CONSUMURI DE ENERGIE CLIENȚI NONCASNICI

LUNA ANULUI 2018	KWH	LUNA ANULUI 2019	KWH	LUNA ANULUI 2020	KWH
1	120.827.842	1	129.633.346	1	132.635.138
2	118.629.996	2	129.981.613	2	125.555.765
3	133.675.601	3	125.493.343	3	123.609.480
4	111.787.215	4	119.233.408	4	87.121.967
5	118.982.812	5	139.372.120	5	94.794.159
6	127.089.030	6	128.172.621	6	111.408.747
7	127.490.200	7	134.692.411	7	128.610.874
8	125.980.750	8	126.885.217	8	121.638.916
9	120.085.742	9	124.485.373	9	123.668.447
10	120.865.950	10	122.337.336	10	127.093.105
11	123.411.728	11	123.570.574	11	125.608.387
12	117.014.940	12	113.018.625	12	-

LUNA ANULUI 2018	KWH	LUNA ANULUI 2019	KWH	LUNA ANULUI 2020	KWH
TOTAL	1.465.841.806	TOTAL	1.516.875.987	TOTAL	1.301.744.985

Sursa: ENEL Banat

Din tabelele de mai sus se constată o scădere a consumului de energie electrică, mai semnificativă la consumatorii casnici, ceea ce poate reprezenta efectul măsurilor de modernizare și retehnologizare a rețelei electrice de distribuție.

Alimentarea cu energie electrică a județului Timiș este asigurată din Sistemul Energetic Național (SEN) prin intermediul rețelei electrice de transport precum și a rețelelor de distribuție a energiei electrice.

TRANSPORTUL ȘI DISTRIBUȚIA ENERGIEI ELECTRICE

Rețeaua electrică de transport se află în gestiunea CNTEE TRANSELECTRICA S.A. - Sucursala de transport Timișoara, și include următoarele linii electrice și stații amplasate pe teritoriul județului Timiș:

Linii electrice aeriene (LEA) de 220 kV care traversează județul Timiș:

- Timișoara (stația Săcălaz) – Arad, LEA d.c. – 53.73 km din care 27.76 km pe teritoriul județului;
- Racord Săcălaz – LEA d.c. – 12.975 km;
- Timișoara (stația Moșnița) – CTE Mintia LEA s.c. – 130.022 km din care 94.37 km în județ;
- Timișoara (stația Moșnița) – Reșița, LEA d.c. – 72.85 km din care 28.43 km în județ.

Stații de transformare 220/110 kV de pe teritoriul județului Timiș se află la Moșnița (2x200 MVA) și la Săcălaz (1x200 MVA).

În prezent, se află în faza de execuție construcția LEA 400 kV ax Porțile de Fier – Reșița – Timișoara – Arad, care va asigura creșterea capacității de transport a energiei electrice, astfel încât să se asigure acoperirea cererii de la nivelul polilor urbani Timișoara și Arad. Acesta este un proiect esențial pentru închiderea inelului de 400 kV al României, menținerea securității energetice la nivel național și creșterea capacității de interconexiune cu țările vecine.

Rețeaua electrică de distribuție de pe teritoriul județului Timiș este gestionată de către Enel Distribuție Banat și, conform datelor furnizate de operatorul de distribuție, este alcătuită din următoarele componente:

- Stații transformare – 26
- LEA înaltă tensiune – 591.311 km
- Linii electrice aeriene medie tensiune – 3.493 km
- Linii electrice subterane medie tensiune – 1.100 km
- Linii electrice aeriene joasa tensiune – 3.545 km
- Linii electrice subterane joasa tensiune – 1.182 km
- Posturi de transformare aeriene – 1.624
- Posturi de transformare zidite – 1.350
- Branșamente – 205.930
- Clienți – 344.846

Liniile de înaltă tensiune (110 kV) care traversează județul Timiș sunt:

- Arad – Semlac – Sânnicolaul Mare – Lovrin – Cărpiniș – Timișoara;
- Cărpiniș – Jimbolia – Kikinda;
- Timișoara – Giulvăz;
- Timișoara – Satchinez – Călacea – Orțișoara;
- Timișoara – Gătaia – Bocșa – Câlnic – Reșița;
- Gătaia – Deta;
- Timișoara – Buziaș – Lugoj – Făget;
- Lugoj – Nădrag – Oțelul Roșu.

LEA 110 kV Jimbolia - Kikinda (Serbia/Voivodina) se află în exploatarea CNTEE Transelectrica - Sucursala de transport Timișoara. Stațiile de transformare 110 kV / MT sunt prezentate în tabelul următor.

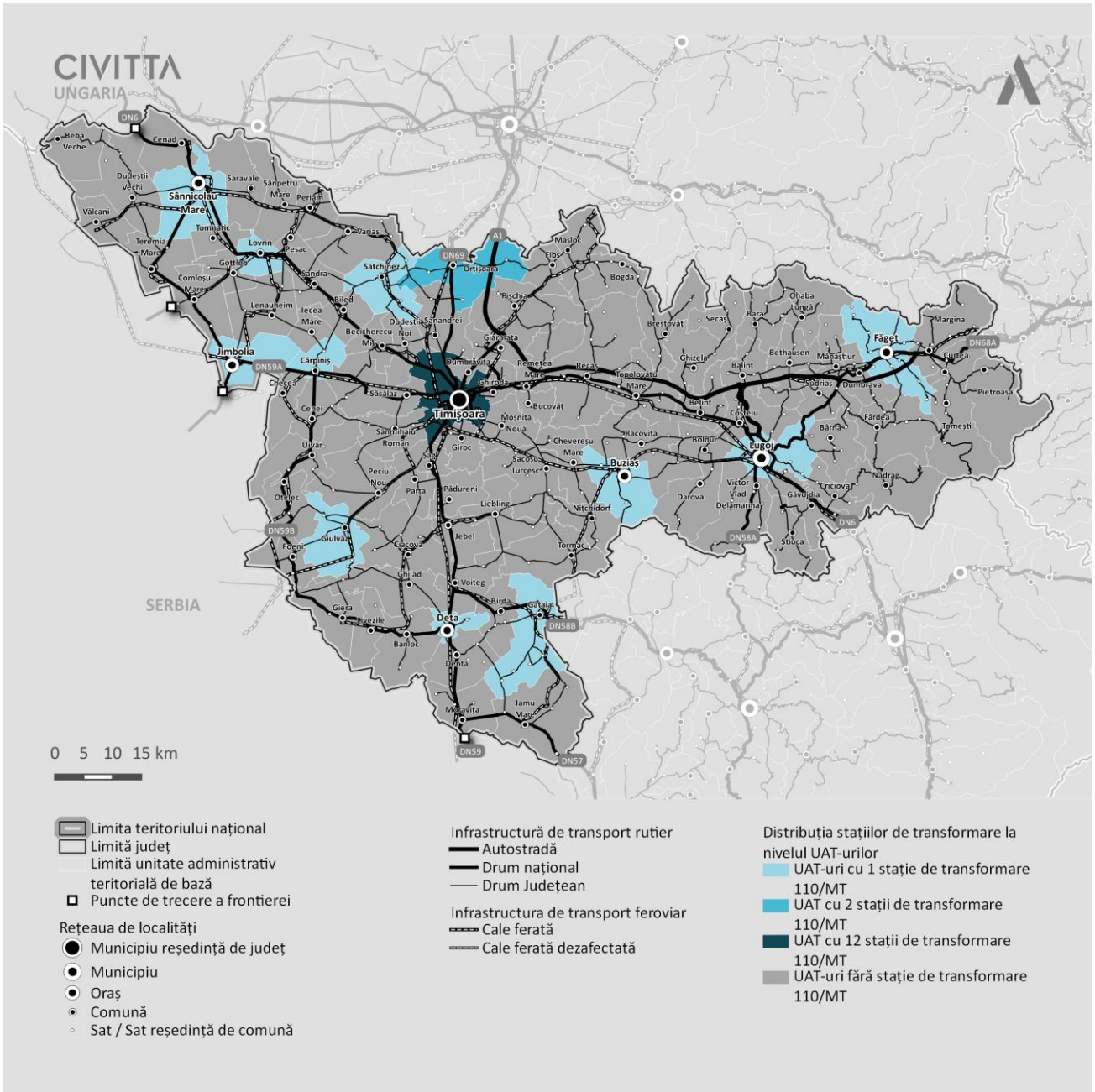
TABEL 85. STAȚII DE TRANSFORMARE

NR. CRT.	LOCALITATEA	DENUMIREA STAȚIEI	PUTEREA (MVA)
1.	Timișoara	Dumbrăvița	65
2.	Timișoara	Fratelia	115
3.	Timișoara	Venus	25
4.	Timișoara	Bucovina	25
5.	Timișoara	Cetate	51
6.	Timișoara	Muzicescu	25
7.	Timișoara	Pădurea Verde	50
8.	Timișoara	Victoria	80
9.	Timișoara	Solventul	80
10.	Timișoara	IMT	32
11.	Timișoara	Azur	65
12.	Timișoara	Freidorf	41
13.	Călacea (Orțișoara)	Călacea	50
14.	Orțișoara	Orțișoara	16
15.	Satchinez	Satchinez	50
16.	Deta	Deta	26
17.	Giulvăz	Giulvăz	16
18.	Buziaș	Buziaș	16
19.	Făget	Făget	32

20.	Lugoj	Iurt	75
21.	Lugoj	Lugoj	50
22.	Sânnicolau Mare	Sânnicolau Mare	50
23.	Cărpiniș	Cărpiniș	50
24.	Jimbolia	Jimbolia	16
25.	Lovrin	Lovrin	16
26.	Gătaia	Gătaia	32

Sursa: PATJ Timiș, 2013

FIGURA 235. AMPLASAREA STAȚIILOR 110KW/MT PE TERITORIUL JUDEȚULUI TIMIȘ

Sursa: PATJ Timiș, 2013

În municipiul Timișoara, stațiile Solventul, IMT, Azur, Freidorf și CTE Sud alimentează aproape în exclusivitate platformele industriale, iar stațiile Dumbrăvița, Pădurea Verde și Fratelia alimentează și consumatorii locali.

Distribuția energiei electrice pe medie tensiune la consumatori se realizează prin rețelele de repartiție publică, aeriene și subterane.

În ceea ce privește liniile de distribuție de joasă tensiune, în mediul urban, rețeaua este preponderent în cablu în zonele centrale și în zonele cu blocuri de locuințe. În rest, rețeaua este de tip aerian, ca și în mediul rural. Alimentarea rețelei aeriene de joasă tensiune se face, în general, radial din posturile de transformare. Sunt două tipuri de posturi de transformare, din punct de vedere al consumatorilor pe care îi deservesc:

- Posturi de transformare de rețea la care sunt racordați consumatorii casnici, din sectorul terțiar, iluminat public.

- Posturi de transformare de abonat care deservesc unități economice, spitale, grupuri școlare, baze sportive, unități hoteliere, etc.

Din punct de vedere al automatizării, la nivel județean, toate cele 26 de stații de transformare sunt tele-controlate, iar 551 de posturi de transformare, 334 de separatoare și 42 de reanclanșatoare sunt in sistemul de telecontrol.

Conform datelor furnizate de operatorul de distribuție, reabilitarea instalațiilor electrice existente se face anual, în baza proiectelor de investiții și modernizare și constau în:

- Modernizarea stațiilor de transformare prin înlocuirea echipamentelor primare și secundare, inclusiv telecontrol;
- Modernizarea liniilor electrice de înaltă și medie tensiune prin înlocuirea izolatorilor uzați fizic și moral, a conductoarelor electrice, a stâlpilor sau trecerea acestora în linii electrice subterane, mai ales în zonele cu un grad mare de urbanizare;
- Modernizarea liniilor electrice aeriene de joasă tensiune prin înlocuirea conductoarelor clasice neizolate cu conductoare moderne izolate, înlocuirea stâlpilor și a branșamentelor aferente și trecerea în linii electrice subterane în zone mari urbane;
- Modernizarea liniilor electrice subterane de medie și joasă tensiune prin înlocuirea unor cabluri vechi uzate fizic și moral cu cabluri noi pozate în tuburi;
- Modernizarea posturilor de transformare prin înlocuirea echipamentelor primare și trecerea din post de transformare aerian la post de transformare în anvelopa acolo unde există creșteri mari de consum.
- Extinderea instalațiilor electrice se face la solicitarea UAT-urilor, în baza planurilor de dezvoltare zonale.
- Retehnologizarea instalațiilor electrice se execută anual, în funcție de proiectele de modernizare aprobate.

Calitatea serviciului de distribuție s-a îmbunătățit, de la un an la altul, dacă luăm în considerare datele de mai jos privind durata și frecvența medie de întrerupere a serviciului, furnizate de operatorul de distribuție.

TABEL 86. CALITATEA SERVICIULUI DE ALIMENTARE ÎN REȚELELE ELECTRICE DE DISTRIBUȚIE

CALITATE SERVICIU DISTRIBUȚIE	AN 2019	AN 2020 (11 LUNI)
SAIDI (durata medie întrerupere)	234,98	152,64
SAIFI (frecvența medie întrerupere)	5,11	3,65

Sursa: Enel Distribuție Banat

SAIFI (System Average Interruption Frecuency Index), indicele frecvența medie a întreruperilor în rețea (sistem) pentru un consumator, reprezintă numărul mediu de întreruperi suportate de consumatori alimentați (deserviți) de operatorul de distribuție.

SAIDI (System Average Interruption Duration Index), indicele durata medie a întreruperilor în Rețea (Sistem) pentru un consumator, reprezintă timpul mediu de întrerupere a consumatorilor la nivel de operator de distribuție (o medie ponderată).

Conform Strategiei de eficiență energetică a județului Timiș, printre proiectele aferente rețelei de distribuție se află:

- modernizarea stațiilor de transformare Muzicescu și Victoria din Timișoara;
- modernizarea liniilor electrice aeriene de medie tensiune ce deservesc localitățile Buziaș (linie relocată în subteran pentru a crește capacitatea și siguranța în alimentare a clienților), Biled, Săcălaz, Urseni, Făget, Sânpetru Mare, Igriș, Mașloc, Utvin, Românești, Labașinți, Periam, Mănăștur, Călacea și Ghilad;

- modernizarea liniilor electrice subterane de medie tensiune care alimentează clienți din zonele Musicescu, Cetate, Câmpului, Aleea Ghirodei, Calea Urseni;
- modernizări de rețele de joasă tensiune și branșamente în localitățile Ghiroda, Jebel, Moșnița Veche, Utvin, Sânmihaiu Român, Parța, Bethausen, Beregsău Mic.

Tot în județul Timiș au fost prevăzute lucrări pentru centralizarea grupurilor de măsură, în vederea montării de contoare inteligente în Giarmata Vii, Pesac, Bethausen, Beregsău Mic, precum și în Timișoara în zonele Lipovei și Dâmbovița.

8.4.2. ILUMINATUL PUBLIC

Conform datelor furnizate de ANRSC, la nivelul județului Timiș, din totalul de 99 de unități administrativ-teritoriale (UAT), în 27 UAT este organizat serviciul de iluminat public, ceea ce reprezintă un procent de 24,24%.

În cele 27 UAT, serviciul de iluminat public este furnizat de 7 operatori / prestatori. În 25 de UAT, serviciul de iluminat public este în gestiune delegată, în baza unor contracte prevăzute de legislația specifică și în 2 UAT în gestiune directă, în baza hotărârilor de dare în administrare, conform tabelului de mai jos.

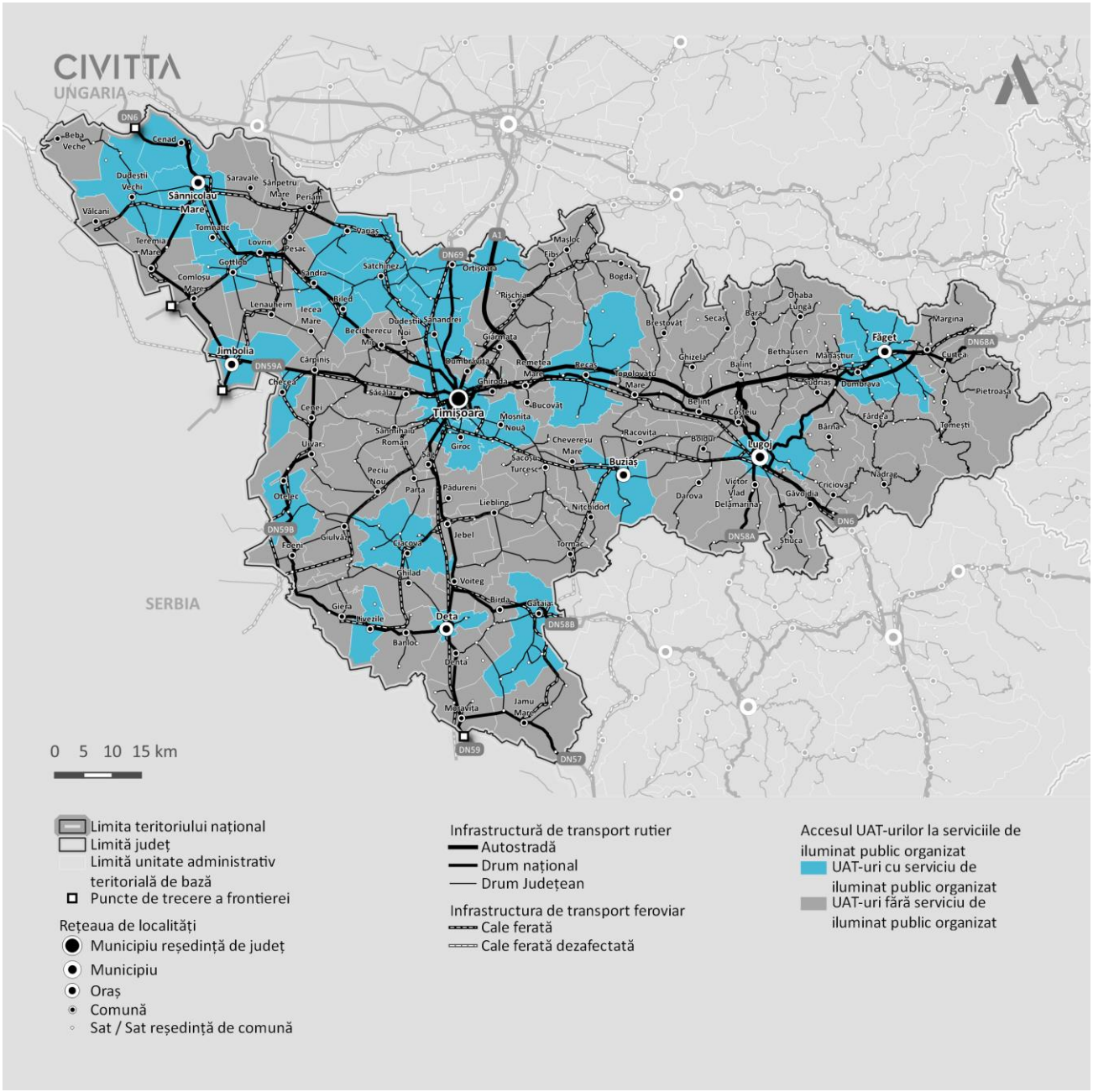
TABEL 87. UAT-URI CARE AU ORGANIZAT SERVICIUL DE ILUMINAT PUBLICE

NR. CRT.	UNITATE ADMINISTRATIV TERITORIALĂ	MODUL DE GESTIUNE	OPERATOR
1.	Municipiul Timișoara	Gestiune directă	Societatea de transport public Timișoara s.a.
2.	Municipiul Lugoj	Gestiune delegată	Elba S.A. & AEM S.A.
3.	Oraș Buziaș	Gestiune delegată	Eltal Group SRL
4.	Oraș Ciacova	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
5.	Oraș Deta	Gestiune delegată	M.D. Electric SRL
6.	Oraș Făget	Gestiune directă	Consiliul local Făget-Gospodăria orășenească (PJ)
7.	Oraș Gătaia	Gestiune delegată	M.D. Electric SRL
8.	Oraș Jimbolia	Gestiune delegată	Orion Electric SRL
9.	Oraș Sânnicolau Mare	Gestiune delegată	Volt Company SRL
10	Oraș Recaș	Gestiune delegată	Xela- Instal SRL
11.	Comuna Biled	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
12.	Comuna Cenad	Gestiune delegată	Dragoș Volt SRL
13.	Comuna Checea	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
14.	Comuna Dudeștii Vechi	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
15.	Comuna Dumbrava	Gestiune delegată	GLVF Ronconsult SRL
16.	Comuna Giroc	Gestiune delegată	Nyu Electric Instal SRL
17.	Comuna Gottlob	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL

NR. CRT.	UNITATE ADMINISTRATIV TERITORIALĂ	MODUL DE GESTIUNE	OPERATOR
18.	Comuna Livezile	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
19.	Comuna Lovrin	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
20.	Comuna Moșnița Nouă	Gestiune delegată	Construct Business Team SRL
21.	Comuna Orțișoara	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
22.	Comuna Otelec	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
23.	Comuna Satchinez	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
24.	Comuna Sânandrei	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
25.	Comuna Șandra	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
26.	Comuna Tomnatic	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL
27.	Comuna Variaș	Gestiune delegată	Banat Electric Company SRL

Sursa: ANRSC

FIGURA 236. UAT-URI DIN JUDEȚUL TIMIȘ CU SERVICIU DE ILUMINAT PUBLIC ORGANIZAT

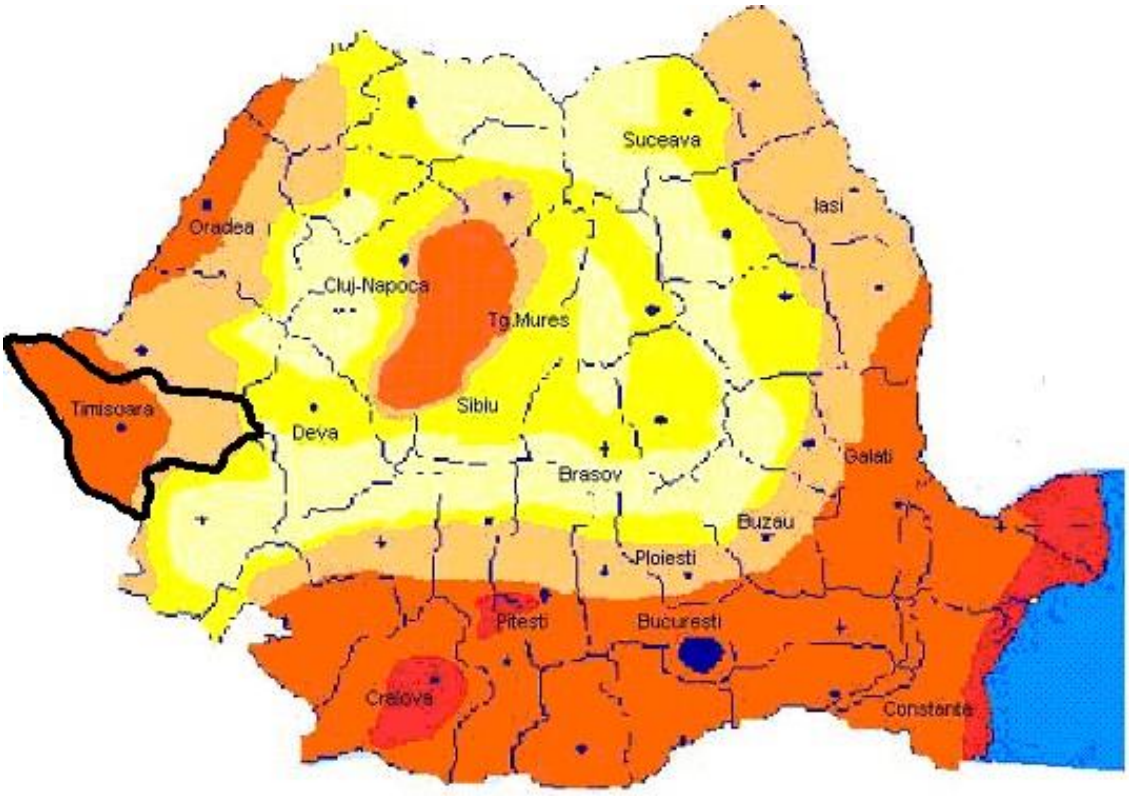
Sursa: ANRSC

PRODUCȚIA ENERGIEI ELECTRICE DIN SURSE REGENERABILE

Județul Timiș are un potențial de surse regenerabile diversificat, beneficiind de mai multe tipuri de surse de energie, care pot fi valorificate cu diverse grade de eficiență.

În ceea ce privește energia solară, variația intensității radiației solare, între 1.250 și 1.350 kWh/mp/an în jumătatea vestică a județului, conform hărții de mai jos realizată de ICEMENERG (2006), permite utilizarea acestei surse cu un randament bun pentru producerea energiei electrice.

FIGURA 237. ÎNCADRAREA JUDEȚULUI TIMIȘ ÎN HARTA POTENȚIALULUI SOLAR AL ROMÂNIEI

ZONA DE RADIATIE SOLARA	INTENSITATEA RADIATIEI SOLARE (kWh/m^2/an
I	>1350
II	1300-1350
III	1250-1300
IV	1200-1250
V	<1200

Sursa: ICEMENERG, 2006

Conform Masterplanului energetic al județului Timiș, sunt estimați următorii parametri și date ale potențialului fotovoltaic realizabil prin utilizarea suprafețelor libere în județul Timiș:

TABEL 88. PARAMETRII ȘI DATE ALE POTENȚIALULUI FOTOVOLTAIC

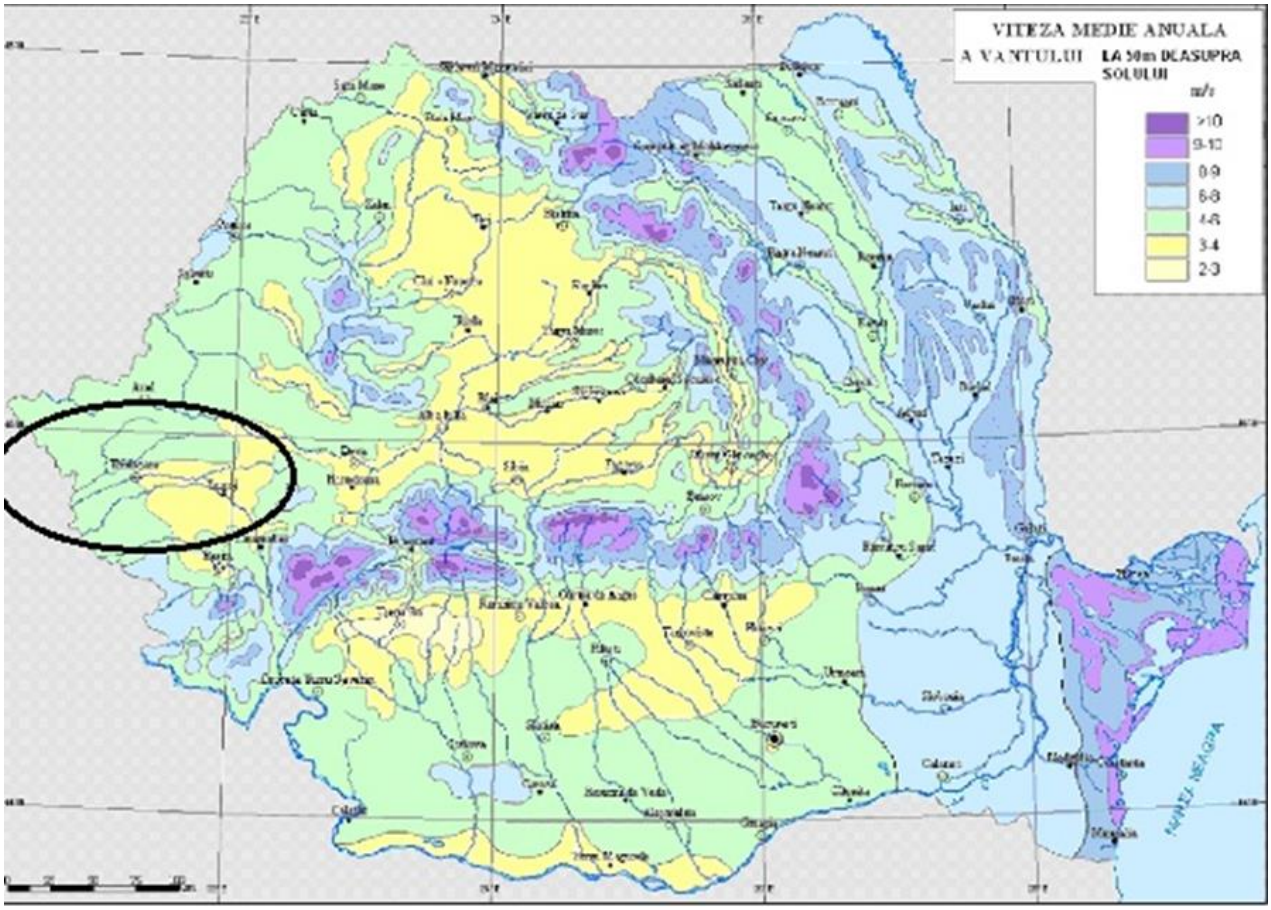
PARAMETRU	VALOARE	UM
Suprafața județului Timiș	8 697	km^2
Utilizarea energiei solare fotovoltaice pe spațiile libere	1	%
Potențialul energiei solare fotovoltaice în spațiile libere	87	km^2
Producția anuală de radiații solare în județul Timiș	1 275	kWh/m^2/an
Rata de performanță	0,75	GWh/an

PARAMETRU	VALOARE	UM
Penetrare energie solară fotovoltaică	100	MW/m^2
Teren utilizabil pentru energie solară fotovoltaică în Timiș	87,0	km^2
Potențialul capacității energiei solare fotovoltaice pe m^2	8 697	MWp
Potențial producție energie solară în gospodării Timiș	8 317	GWh/an

Sursa: Masterplanul energetic al județului Timiș

Referitor la potențialul eolian, comparativ cu zonele de coastă ale României, județul Timiș are condiții defavorabile pentru utilizarea energiei eoliene, așa cum rezultă și din harta potențialului eolian al României de mai jos:

FIGURA 238. ÎNCADRAREA JUDEȚULUI TIMIȘ ÎN HARTA POTENȚIALULUI EOLIAN AL ROMÂNIEI

Sursa: ICEMENERG, 2006

ICEMENERG a împărțit, din punctul de vedere al energiei eoliene, teritoriul României în cinci regiuni, zona județului Timiș fiind în regiunea a V-a, aferentă celor mai scăzute viteze medii ale vântului: mai puțin de 4,5 m/s în câmpie și mai puțin de 3,5 m/s în zonele de deal. In aceste condiții, conform Master planului energetic al județului Timiș, nu se justifică investițiile în energia eoliană în regiune. Este totuși posibil să existe anumite puncte izolate cu un potențial mai ridicat, dar acestea trebuie identificate prin măsurători la fața locului.

Viteza vântului la nivelul solului, chiar în regiunile locuite, este considerată importantă pentru aplicațiile altor surse de energie regenerabilă, cum ar fi cea solară, deoarece influențează coeficientul pierderilor termice ale

instalațiilor solare și ale incintelor climatizate. Din analiza realizată în cadrul Master planului energetic s-a observat că în partea de nord – est a județului Timiș se constată cel mai mare potențial eolian, după care urmează zona centrală și de nord. Viteza vântului în celelalte zone ale județului este mai mică și reprezintă caracteristica principală definitorie a potențialului eolian.

În ceea ce privește potențialul utilizării biomasei, conform datelor prezentate de Masterplanul energetic, județul Timiș are o suprafață agricolă de 701.640 ha (81% din total). Din această suprafață, 532.869 ha reprezintă teren arabil, 125.720 ha pășuni, 29.499 ha fânețe, 9 242 ha livezi, 4 310 ha cu viță de vie. Sunt 109.058 ha de pădure, 15.777 ha de râuri și lacuri și 43.190 ha alte suprafețe.

Suprafața cultivată cu sfeclă de zahăr este de aproximativ 1.000 ha, cea cultivată cu cartofi de 11.000 ha iar cea cu legume de 13.000 ha. Aceste culturi ar putea produce o cantitate anuală de aproximativ 39,0 de mil. m3 biogaz, având un potențial energetic total estimativ de 234.000 MWh/an. Suprafața cultivată cu cereale în județul Timiș, de 280.291 ha, are un potențial anual de 7.970.074 MWh.

Deșeurile municipale, în cantitate aproximativă de 100.000 de t/an ar putea aduce prin ardere, în condițiile de putere de combustie minimă, o cantitate de 200.000 MWh/an, iar deșeurile de hârtie, carton etc, în cantitate aproximativă de 8.000 t/an, ar putea avea un potențial energetic de 55.000 MWh/an. Deșeurile rezultate în urma salubrizării publice în Timiș, în valoare de 11.000 t/an, au un potențial energetic aproximativ de 28.000 MWh.

O altă sursă de biomasă o reprezintă deșeurile rezultate în urma activităților de întreținere a parcurilor, amenajărilor peisagistice și cimitirelor. Din recuperarea substanțelor cu posibilități de combustie rezultate prin canalizare și tratarea anaerobă a apelor uzate, s-ar mai putea produce în jur de 30.000 MWh/an în județul Timiș.

Dintr-o perspectivă a eficienței economice în Timiș, prezintă interes în special utilizarea energetică a potențialului biomasei din agricultură și de la reciclarea deșeurilor organice. Din punct de vedere al comunelor, sunt de interes atât utilizarea energetică a potențialului nămolului apelor reziduale comunale, în funcție de mărimea acesteia, cât și a altor deșeuri ce pot fi utilizate ca sursă de energie regenerabilă. Pentru anumiți operatori industriali, in funcție de condițiile locale, poate fi valoroasă recuperarea de energie din deșeuri de tip biomasă cum ar fi cazul abatoarelor și/sau a fabricilor de bere.

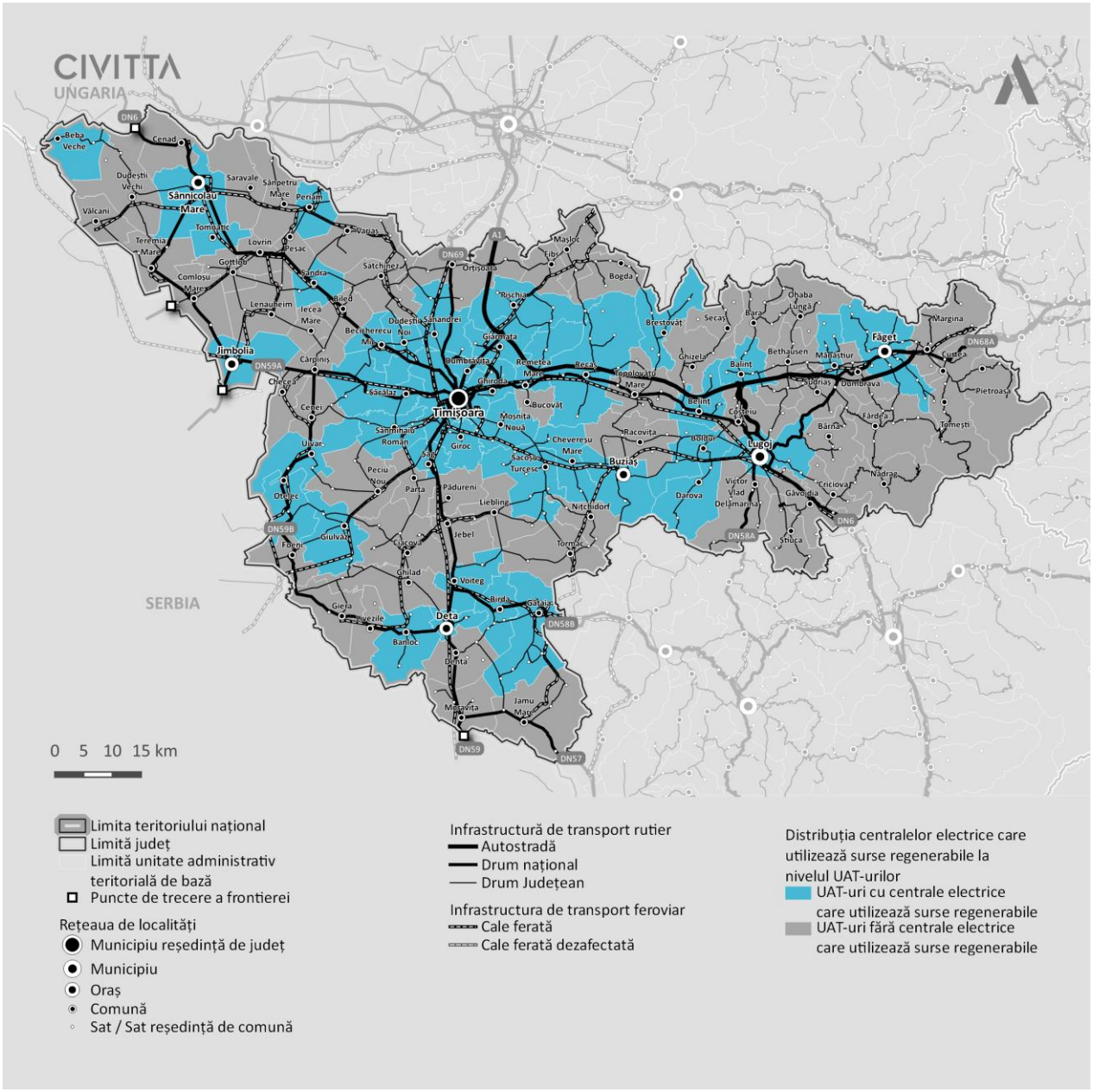
Potențialul hidroenergetic în județul Timiș este considerat redus, datorită reliefului de câmpie, principalele cursuri de apă fiind râurile Timiș și Bega.

Râul Bega are un gradient de 18 cm la 100 km, insuficient pentru a asigura o producție semnificativă de energie electrică. În prezent, utilizând căderile de apă existente, s-ar putea instala microhidrocentrale cu o capacitate de 5 GWh/an. Valoarea mică a puterii instalate nu recomandă construirea de microhidrocentrale, mai ales ținând cont de impactul negativ din punct de vedere ecologic. Există însă studii care indică faptul că, prin construcția unor amenajări cu rol împotriva inundațiilor combinate cu producere de energie, s-ar putea crește producția de energie la nivelul a 200 GWh/an.

Râul Timiș are un debit de 37 m3/s în zona granței și lungimea cursului de 231 km pe teritoriul României. La un astfel de debit și la un randament tipic al microhidrocentralei de 70%, puterea instalată variază liniar cu înălțimea căderii între 5 MW la 20 m și 25 MW la 100 m. Dacă ar fi posibilă instalarea unor microhidrocentrale de energie de-a lungul râului Timiș care să acopere o înălțime totală de 50 m, s-ar putea produce anual aproximativ 50.000 MWh. Locațiile vor fi însă limitate din cauza amplasamentului locuințelor și datorită faptului că cea mai mare parte a județului Timiș este o zonă de câmpie.

Pe teritoriul județului Timiș sunt în funcțiune o serie de centrale electrice de producere a energiei din surse regenerabile.

FIGURA 239. UAT-URI DIN JUDEȚUL TIMIȘ CU CENTRALE ELECTRICE CARE UTILIZEAZĂ SURSE REGENERABILE ÎN FUNCȚIUNE

Sursa: ANRE

8.4.3. REȚELELE DE TELECOMUNICAȚII

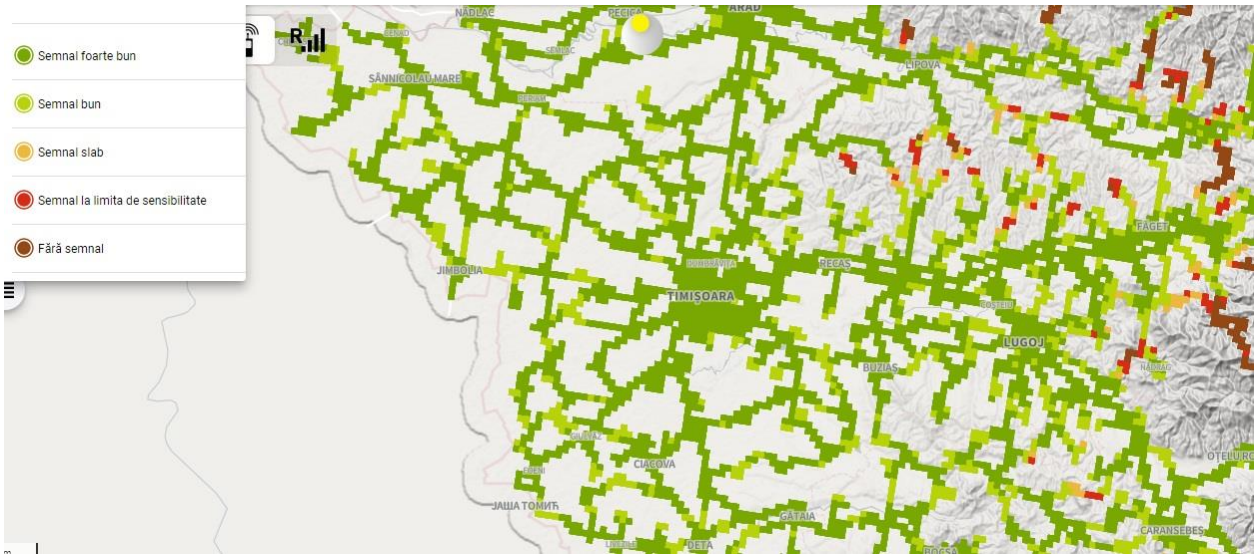
Rețelele și serviciile de telefonie fixă și mobilă, comunicațiile prin internet și serviciile conexe acestora au înregistrat în ultimii ani un avans indiscutabil în zona studiată, iar progresul tehnologic spectaculos continuă și în prezent.

După liberalizarea pieței telecomunicațiilor din România, numărul furnizorilor de rețele și servicii de comunicații electronice a crescut semnificativ. Conform datelor ANCOM, la finalul anului 2015, în România existau circa 40 furnizori de telefonie fixă, 700 furnizori operaționali de servicii de internet fix și peste 250 furnizori de servicii de retransmisie programe TV. Peste 92% din piața de internet fix este deservită de principalii 6 furnizori, în timp ce

4 grupuri de companii sunt furnizori de rețele și servicii de comunicații mobile cu acoperire națională, acestea fiind Orange România, RCS&RDS, Telekom România Mobile Communications și Vodafone România.

Principalii operatori de telefonie fixă din zonă sunt Telekom, urmat de RDS&RCS, și alte firme mai mici, în timp ce pe piața serviciilor de telefonie mobilă activează Orange, Vodafone și RCS&RDS. Timișoara a fost printre primele orașe din România în care au fost extinse serviciile broadband 3G. Astfel, în municipiul Timișoara rețeaua de cabluri s-a modernizat, prin instalarea de cabluri de fibră optică. Acoperirea cu servicii 4G este buna la nivelul județului, după cum se poate vedea în figura de mai jos.

FIGURA 240. ACOPERIREA CU SERVICII 4G PE TERITORIUL JUDEȚULUI TIMIȘ

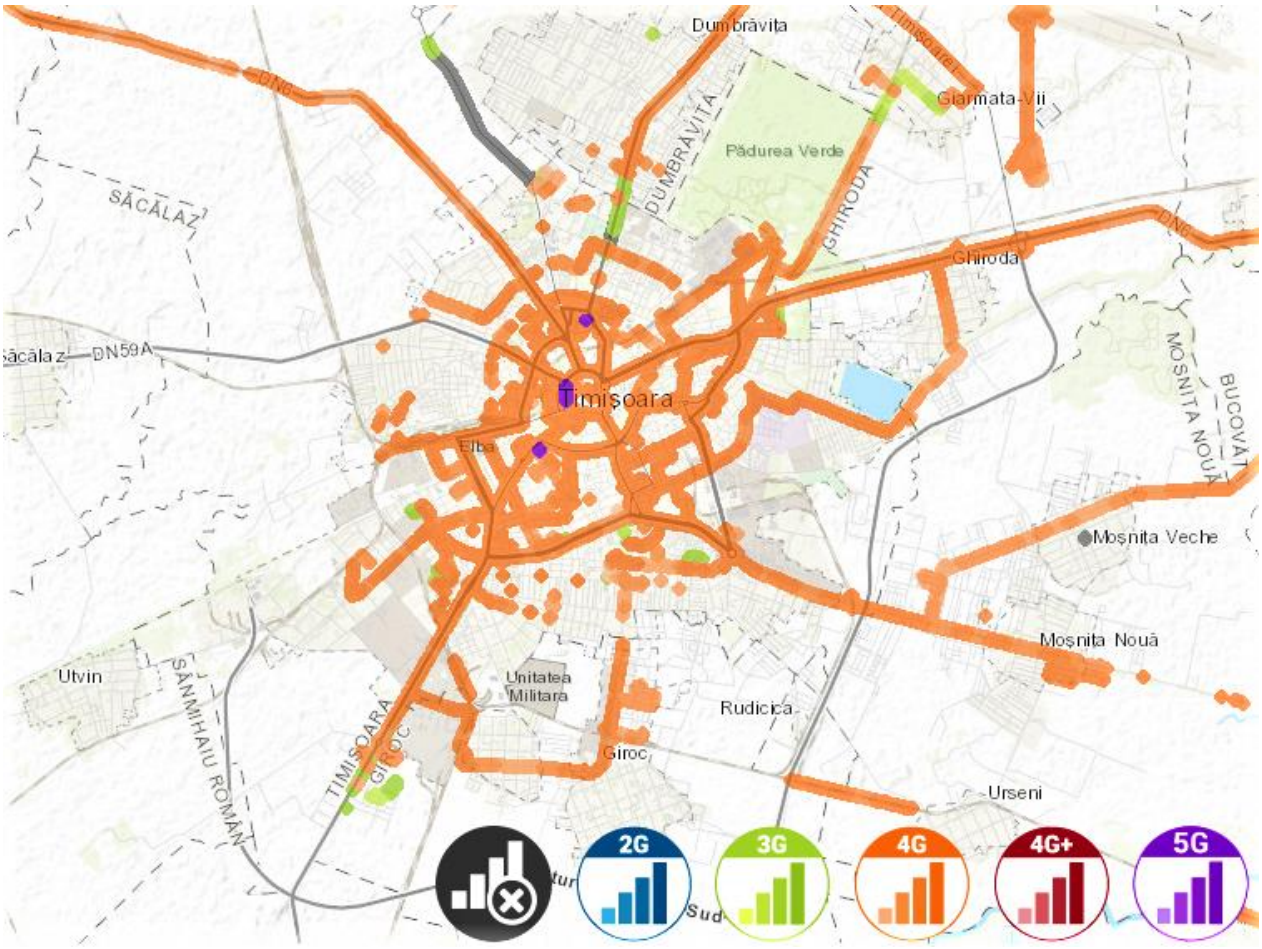

Sursa: aisemnal.ro

Apariția tehnologiei 5G va avea un impact economic deosebit asupra României, a cărui dimensiune va depinde de mai mulți factori. Pe de o parte, oferta de 5G va depinde de viteza, amplitudinea și geografia implementării rețelelor, influențată de ciclurile investiționale pe termen lung, de costurile implementării și de cadrul legislativ și de reglementare. De cealaltă parte, la nivelul cererii, viteza adopției serviciilor și gradul lor de integrare sunt critice pentru materializarea economiilor de scară și crearea ecosistemelor digitale (ANCOM, 2019).

În România, tehnologia 5G a fost implementată în marile centre urbane, însă disponibilitatea comercială este încă limitată. Pe teritoriul județului Timiș, serviciile 5G sunt disponibile în municipiul Timișoara conform hărții următoare.

FIGURA 241. ACOPERIREA CU SERVICII 5G ÎN MUNICIPIUL TIMIȘOARA

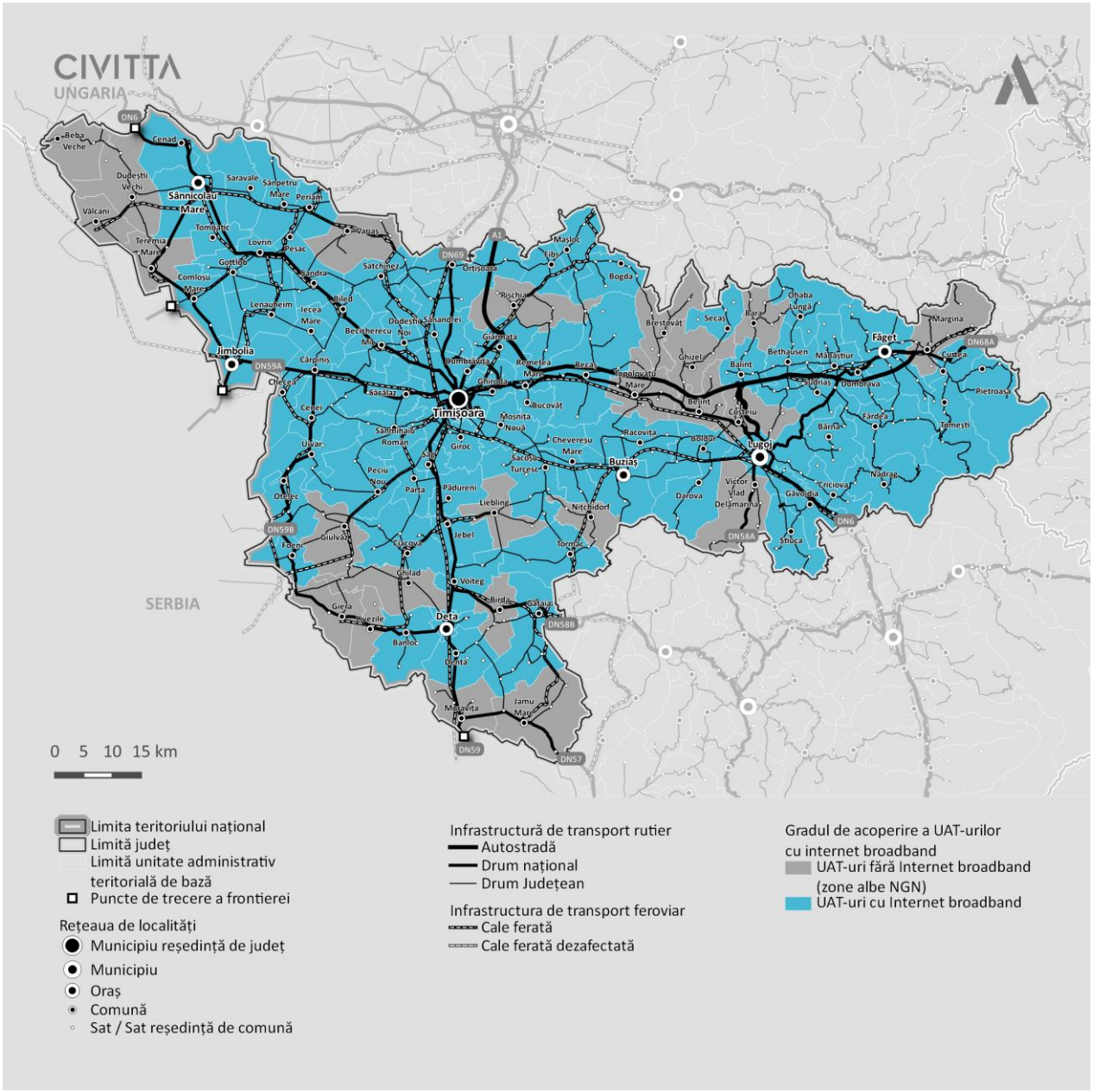
Sursa: nperf.com

Numărul utilizatorilor de telefonie fixă și internet rămâne destul de redus în localitățile rurale mai îndepărtate de centrele urbane, unde și dotarea cu PC-uri este deficitară. În plus, în aceste localități rețelele de comunicații sunt mai slab dezvoltate, investițiile operatorilor privați nefiind nerentabile din cauza numărului mic de potențiali clienți.

ANCOM a publicat lista localităților rurale din România încă nedeservite de rețele fixe cu viteze de 30 Mbps sau mai mari la persoane fizice. Aceste localități nu au beneficiat până acum de măsuri de intervenție publică în acest sens și nici nu s-au declarat intenții de investiții private în următorii 3 ani pe teritoriul lor. Deși unele sunt deservite de rețele fixe sau mobile, acestea nu pot oferi însă vitezele minime specificate. La 1 noiembrie 2017, aceste localități rurale (sate care aparțin de comune) nu erau, potrivit declarațiilor operatorilor, deservite de rețele fixe cu viteze de 30 Mbps sau mai mari și nici nu este prevăzut să beneficieze de o asemenea facilitate în următorii 3 ani (până la data de 1 noiembrie 2020).

Din localitățile identificate în județul Timiș, o parte figurează ca fiind deservite de o rețea de comunicații electronice la puncte fixe care poate asigura conexiuni cu viteze de transfer a datelor (download) în regim best effort de minim 2 Mbps, dar nu mai mult de 30 Mbps, iar restul localităților figurează ca fiind deservite de cel puțin o rețea de acces la puncte mobile de tipul 4G (LTE). Unele dintre aceste localități ar putea face obiectul unei scheme de ajutor de stat din partea MCSI, astfel încât să devină deservite de rețele cu viteze de 30 Mbps sau mai mari.

FIGURA 242. UAT-URI DIN JUDEȚUL TIMIȘ CU ACCES LA INTERNET BROADBAND

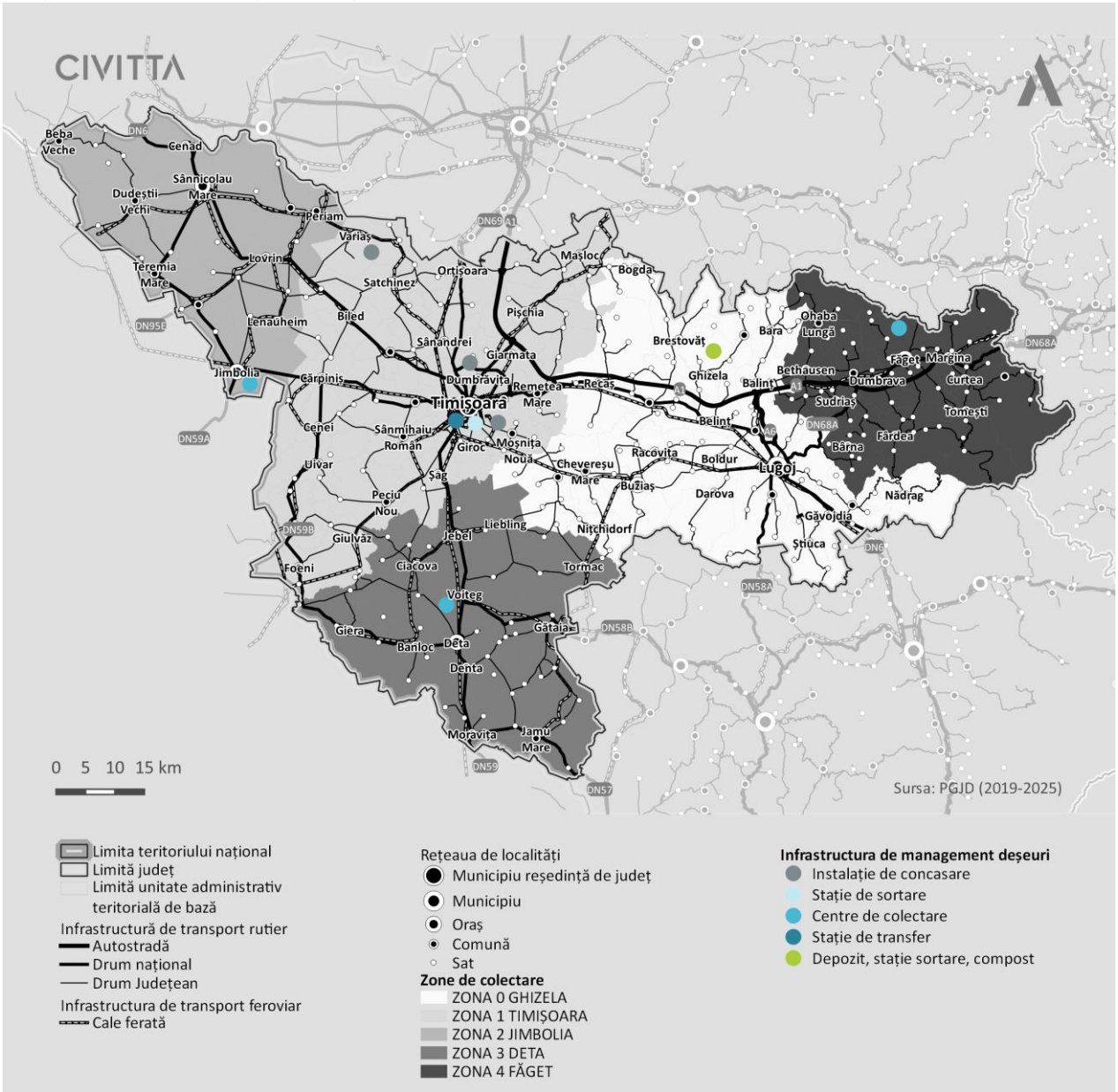
Sursa: ANCOM, 2018

8.5. GESTIUNEA DEȘEURILOR

8.5.1. ZONELE DE MANAGEMENT AL DEȘEURILOR ȘI INFRASTRUCTURA AFERENTĂ

Conform Planului Județean de Gestionare a Deșeurilor în Județul Timiș (2019-2025), județul Timiș este împărțit în 5 zone de colectare a deșeurilor, zone spațializate în cartograma de mai jos.

FIGURA 243. ZONELE DE COLECTARE A DEȘEURILOR ȘI INFRASTRUCTURA PRINCIPALĂ DE GESTIUNE A DEȘEURILOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Planul Județean de Gestionare a Deșeurilor (2019-2025)

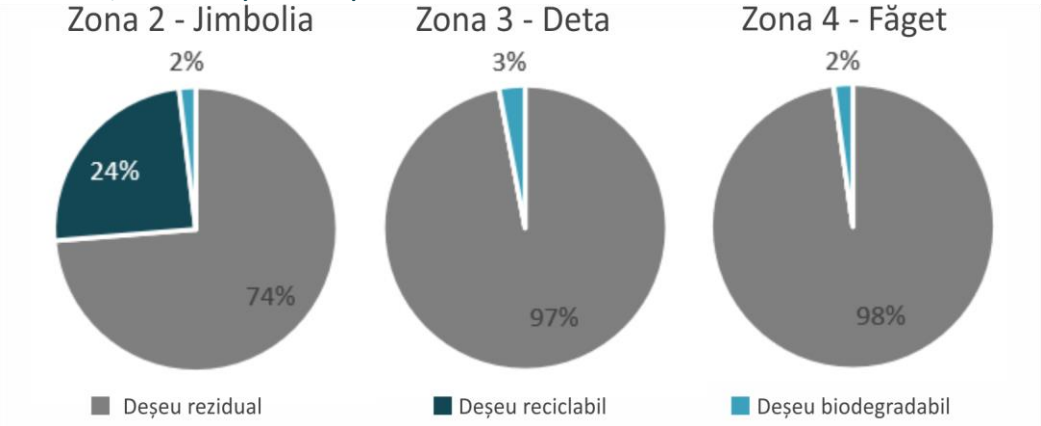
Prin intermediul proiectului Sistem de management integrat al deșeurilor în județul Timiș (cofinanțat prin Fondul European de Dezvoltare Regională, prin Programul Operațional Sectorial Mediu 2007-2013) au fost realizate următoarele investiții importante, pentru fiecare zonă de colectare în parte:

- Un depozit central conform, de deșeuri nepericuloase colectate din întregul județ (poate deservi aproximativ 700.000 de locuitori), având în incinta acestuia o stație de sortare, o instalație de tratare mecano-biologică, o stație de compostare, întreaga platformă fiind localizată în ZONA 0 GHIZELA, în comuna Ghizela;
- O stație de transfer localizată în ZONA 1 TIMIȘOARA, în municipiul Timișoara;
- Un centru de colectare localizat în ZONA 2 JIMBOLIA, în orașul Jimbolia;
- Un centru de colectare localizat în ZONA 3 DETA, în orașul Deta;
- Un centru de colectare localizat în ZONA 4 FĂGET, în orașul Făget.

Pe lângă infrastructura de management a deșeurilor prezentată mai sus, în județul Timiș mai există și o stație de sortare localizată în municipiul Timișoara care sortează numai deșeurile generate în ZONA 1 TIMIȘOARA. De asemenea, există și 3 instalații de concasare a deșeurilor din construcții și demolări, una în municipiul Timișoara, una în comuna Variaș, una în comuna Dumbrăvița. Acestea a fost realizate din alte surse de finanțare. Un proiect mai vechi, din anul 2013, care nu a fost realizat, din cauza mai multor probleme, este cel de realizare a unei stații de compostare în municipiul Timișoara. Un alt proiect, aflat în faza de proiectare și execuție este uscătorul de nămol și valorificare energetică a acestuia localizat în Stația de Epurare a Municipiului Timișoara.

Se observă că în cele trei centre de colectare cantitatea deșeurilor reziduale ocupă cel mai mult din capacitatea totală de transferare. Spre deosebire de celelalte două centre, în centrul de colectare din Jimbolia, o cantitatea considerabilă este reprezentată și de deșeurile reciclabile, de 24 % din total.

FIGURA 244. CAPACITATEA DE TRANSFERARE A CENTRELOR DE COLECTARE (%), ÎN FUNCȚIE DE TIPUL DE DEȘEU COLECTAT, DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Prelucrarea datelor publicate[299]

DEPOZITELE | Depozitul conform de deșeuri nepericuloase din Comuna Ghizela este gestionat de asocierea S.C. Retim Ecologic Service S.A. și S.C. RER Servicii Ecologice S.R.L., cu S.C. Retim Ecologic Service operatorul economic lider al asocierii. Capacitatea totală de depozitare a acestuia este de aproximativ 5 milioane m^3 și are o durată maximă de depozitare de 41 de ani. Până în prezent, s-au construit două celule, prima celulă aflându-se în curs de închidere în toamna anului 2020. A doua celulă se află în curs de exploatare și are o capacitate de depozitare de 1.127.075 m^3 și o durată de exploatare de 9 ani. Pe viitor, mai pot fi executate încă 3 celule de depozitare, cu aceeași capacitate de depozitare și de exploatare.

Depozitul de zgură și cenușă din satul Utvin, comuna Sânmihaiul Român, este gestionat de operatorul economic S.C. Colterm S.A. Timișoara și funcționează ca o instalație a CET Timișoara Sud. Capacitatea totală de depozitare a acestuia este de 4.821.000 m^3 și are o durată de depozitare de 50 de ani.

[299] https://adidtimis.ro/statie-de-tranfer-si-centre-de-colectare/prezentare-deponeu

STAȚIILE DE TRANSFER | Stația de transfer din municipiul Timișoara este gestionată de operatorul economic S.C. POLARIS M HOLDING S.R.L. și are o capacitate de transfer de 6.833 t/an. Deșeurile provin din ZONA 1 TIMIȘOARA, fără municipiul Timișoara și cele 9 UAT-uri periurbane. De asemenea, în această stație poate fi adus și refuzul de deșeuri provenit de la stația de sortare din municipiul Timișoara. În urma unor calcule, am constatat că în anul 2019, UAT-urile au generat 17.166,80 t/ an, deci este posibil ca stația de transfer să fie suprasolicitată.

STAȚIILE DE SORTARE | Stația de sortare din municipiul Timișoara este gestionată de operatorul economic S.C. RETIM Ecologic Service S.A. și are o capacitate de sortare de 47.834 t/an pentru populația zonei ZONA 1 TIMIȘOARA. Populația deservită este de aproximativ 400.000 de locuitori. Am calculat că în anul 2019, UAT-urile au generat 24.430 t/ an de deșeuri reciclabile, deci stația de sortare a funcționat la 51% din capacitatea totală.

Stația de sortare din Comuna Ghizela, din incinta depozitului, are o capacitate de sortare de 16.111 t/an pentru populația zonelor ZONA 0 GHIZELA, ZONA 2 JIMBOLIA, ZONA 3 DETA și ZONA 4 FĂGET. Populația deservită este de aproximativ 245.000 de locuitori. Deșeurile populației sortate sunt doar cele de tip hârtie, carton, plastic și metal. Având în vedere faptul că în anul 2019 UAT-urile au generat 5.170 t/ an de deșeuri reciclabile, se poate estima că stația de sortare a funcționat la 32 % din capacitatea totală.

STAȚIILE DE COMPOSTARE | Stația de compostare din Comuna Ghizela, din incinta depozitului, are o capacitate de compostare de 1.780 t/an de deșeuri verzi pentru populația zonelor ZONA 0 GHIZELA și ZONA 4 FĂGET.

INSTALAȚIILE DE TRATARE MECANO-BIOLOGICĂ | Instalația de tratare mecano-biologică din Comuna Ghizela, din incinta depozitului, deservește populația, instituțiile și operatorii economici, din industrie și comerț, din zonele ZONA 0 GHIZELA, ZONA 2 JIMBOLIA, ZONA 3 DETA și ZONA 4 FĂGET. Aici poate fi transportat și refuzul de deșeuri provenit de la stația de sortare din municipiul Timișoara.

INSTALAȚIILE DE CONCASARE A DEȘEURILOR DIN CONSTRUCȚII ȘI DEMOLĂRI | Instalația de concasare a deșeurilor din construcții și demolări din municipiul Timișoara este gestionată de operatorul economic S.C. Retim Ecologic Service S.A. și are o capacitate de concasare de 20.000 t/an. Acest operator utilizează deșeurile concasate pentru realizarea drumurilor și acoperirea celulelor din depozitul din comuna Ghizela. Instalația de concasare a deșeurilor din construcții și demolări din comuna Variaș este gestionată de operatorul economic S.C. Tomy & Gabi Grup S.R.L. și are o capacitate de concasare de 90.000 t/an. Instalația de concasare beton din comuna Dumbrăvița este gestionată de operatorul economic S.C. TauberEco S.R.L. și are o capacitate de concasare de 10.000 t/an.

CENTRELE DE COLECTARE | Centrul de colectare din Orașul Jimbolia este gestionat de operatorul economic S.C. POLARIS M HOLDING S.R.L. și are o capacitate de transferare de 16.325 t/an pentru populația zonei ZONA 2 JIMBOLIA de aproximativ 70.000 de locuitori. Am constatat că în anul 2019, UAT-urile au generat 12.137 t/ an, deci centrul de colectare Jimbolia a funcționat la 75 % din capacitatea totală.

Centrul de colectare din Orașul Deta este gestionat de operatorul economic S.C. POLARIS M HOLDING S.R.L. și are o capacitate de transferare de 11.489 t/an pentru populația zonei ZONA 3 DETA de aproximativ 47.000 de locuitori. În cazul celui de-al doilea centru de colectare, am constatat că în anul 2019, UAT-urile au generat 7.992 t/ an, deci centrul de colectare Deta a funcționat la 70 % din capacitatea totală.

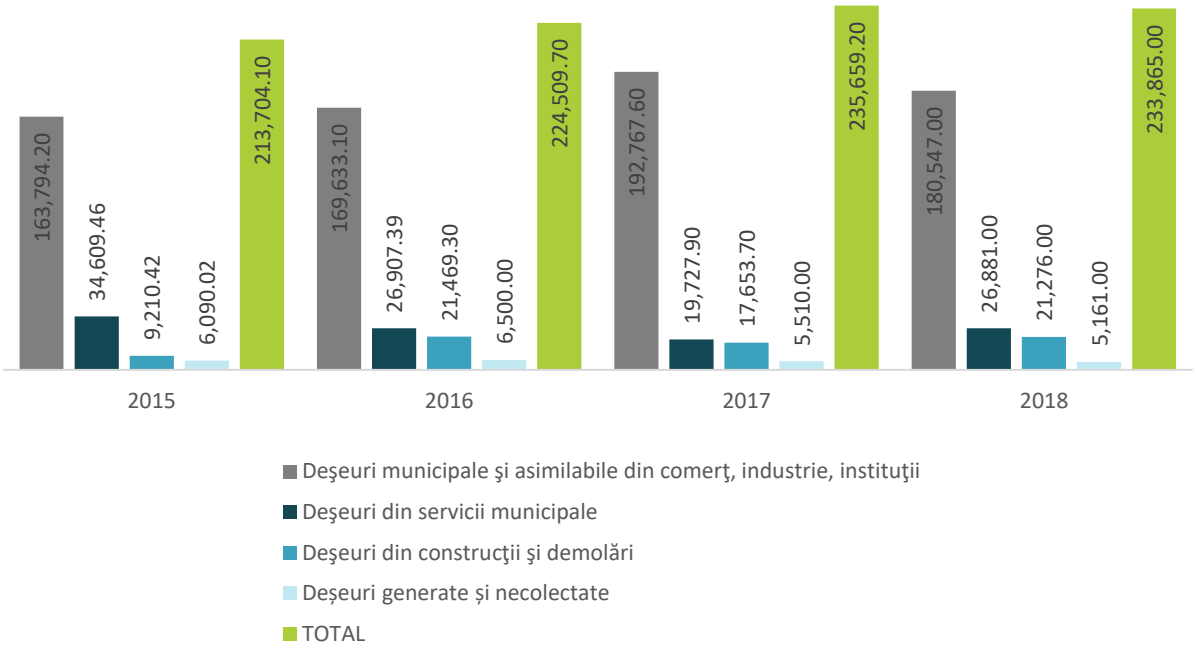
Centrul de colectare din Orașul Făget este gestionat de operatorul economic S.C. POLARIS M HOLDING S.R.L. și are o capacitate de transferare de 5.504 t/an pentru populația zonei ZONA 4 FĂGET de aproximativ 27.000 de locuitori. În cazul celui de-al treilea centru de colectare, am constatat că în anul 2019, UAT-urile au generat 4.037 t/ an, deci centrul de colectare Făget a funcționat la 74 % din capacitatea totală.

8.5.2. CANTITĂȚILE DE DEȘEURI COLECTATE ȘI RECICLATE

În graficul de mai jos, în perioada 2015-2018, observăm o ușoare creștere în primii doi ani, apoi o ușoară stagnare în anii 2017 și 2018, a cantității totale de deșeuri generate în județ. În anul 2018, cea mai mare cantitate este cea a deșeurilor municipale și asimilabile din comerț, industrie și instituții, care reprezintă 77% din total. Este urmată de cele două valori aproape similare, deșeurile din servicii municipale, reprezentând 11% din total, și deșeurile

din construcții și demolări, reprezentând 9% din total. Cantitatea de deșeuri generate și necolectate reprezintă doar 2% din total.

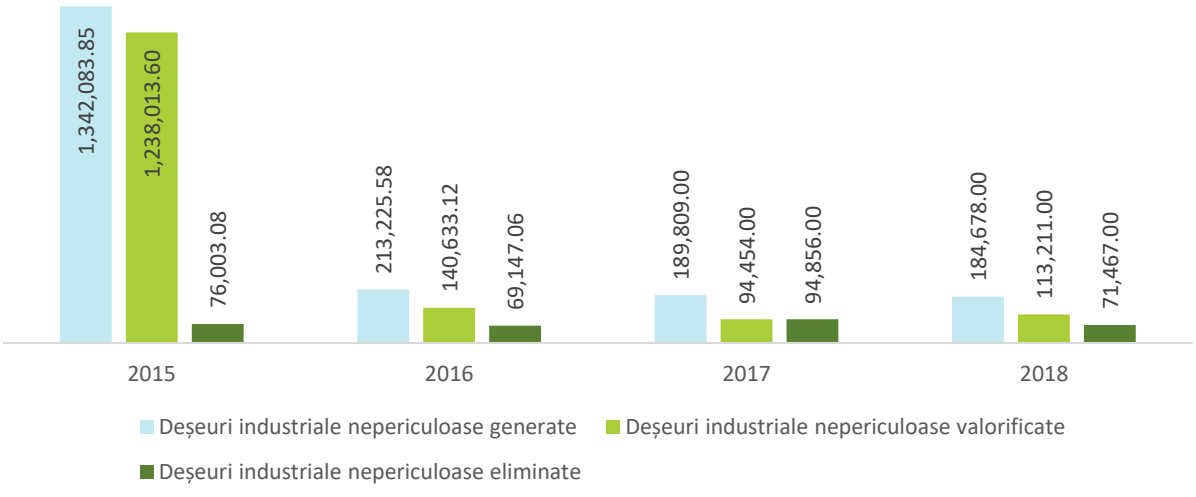
FIGURA 245. EVOLUȚIA CANTITĂȚII TOTALE DE DEȘEURI GENERATE (T/AN) ÎN PERIOADA 2015-2018 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Raport județean privind starea mediului, 2019

Conform graficul de mai jos, evoluția cantității de deșeuri industriale pentru perioada 2015-2018 arată o scădere foarte mare a cantităților de deșeuri industriale nepericuloase generate și implicit de deșeuri industriale nepericuloase valorificate, în anul 2016, care au continuat cu scăderi ușoare până în anul 2018. Cantitatea de deșeuri industriale periculoase este foarte mică și a scăzut în fiecare an analizat.

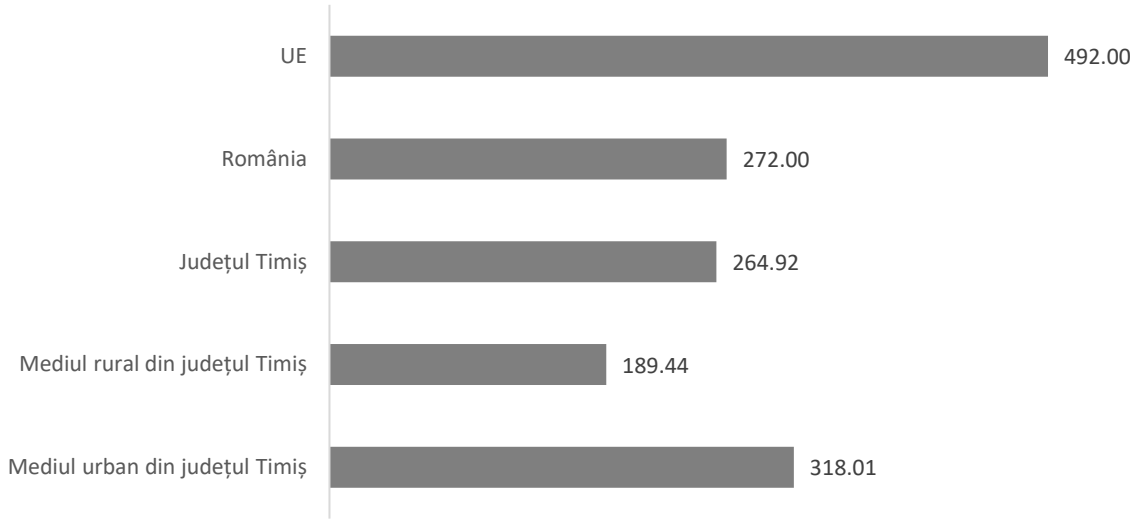
FIGURA 246. EVOLUȚIA CANTITĂȚII TOTALE DE DEȘEURI INDUSTRIALE PERICULOASE ȘI NEPERICULOASE GENERATE (T/AN) ÎN PERIOADA 2015-2018 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Raport județean privind starea mediului, 2019

Observăm că, în figura de mai jos, cantitatea medie de deșeuri municipale colectate pe locuitor (kg/locuitor) în mediul urban, din județul Timiș, depășește cantitatea medie în România de 272 kg/ locuitor, valoarea națională înregistrată fiind printre cele mai mici din Uniunea Europeană.

FIGURA 247. CANTITATEA MEDIE DE DEȘEURI MUNICIPALE COLECTATE PE LOCUITOR (KG/LOCUITOR), COMPARAȚIE JUDEȚUL TIMIȘ (ANUL 2019) VS. MEDIA NAȚIONALĂ ȘI CEA EUROPEANĂ (2018)

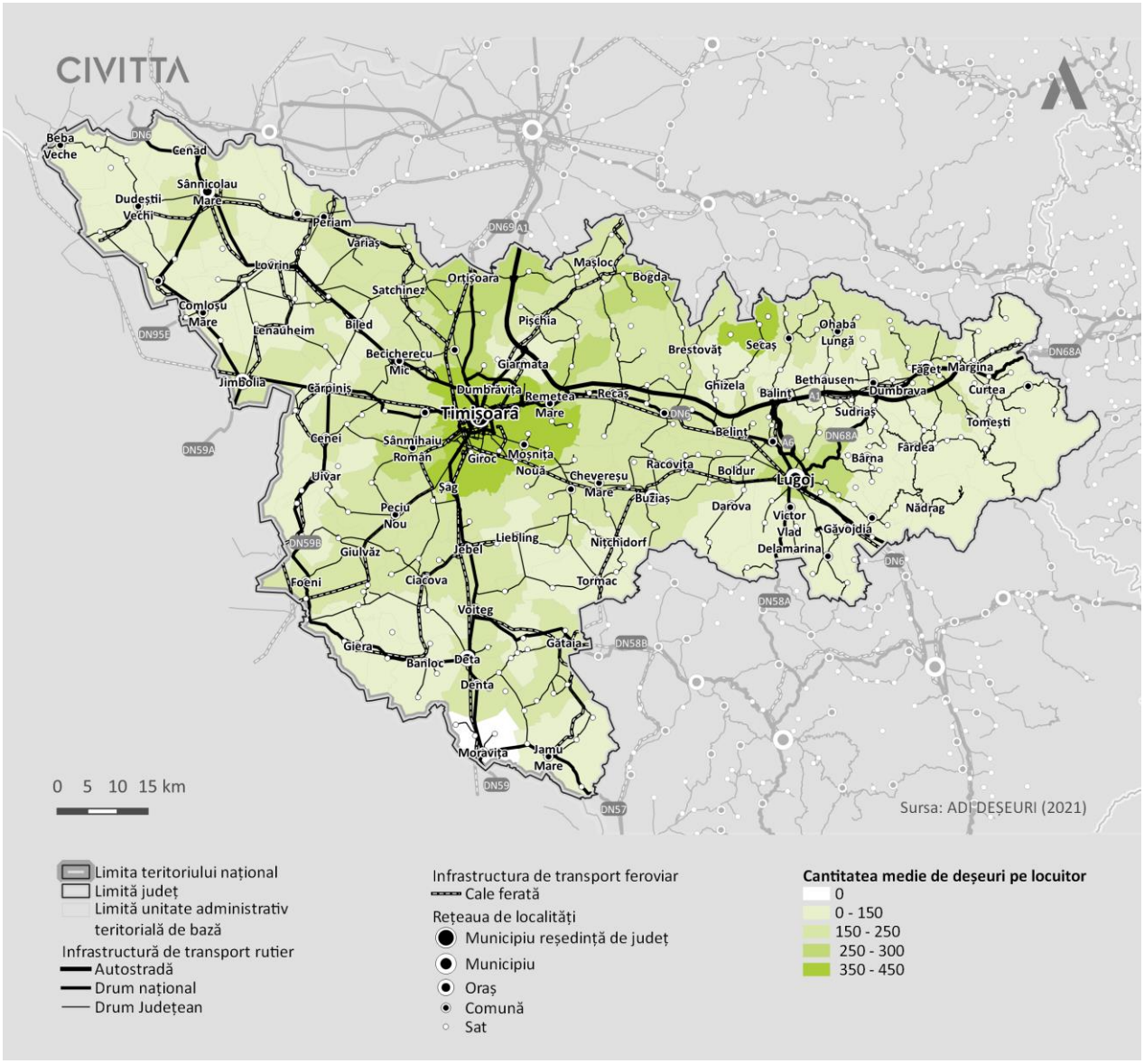

Sursa: Prelucrarea consultantului pe baza datelor furnizate de către Asociația de Dezvoltare Intercomunitară Deșeuri Timiș (2021) și statisticile europene[300]

În cartograma de mai jos observăm că, în municipiul Timișoara și în zona periurbană a acestuia, cantitățile medii de deșeuri municipale colectate pe locuitor sunt cele mai mari din județul Timiș, cu cantități cuprinse în intervalul 350-450 kg/locuitor. De asemenea, și comuna Secaș se încadrează în același interval.

[300] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Municipal_waste_statistics

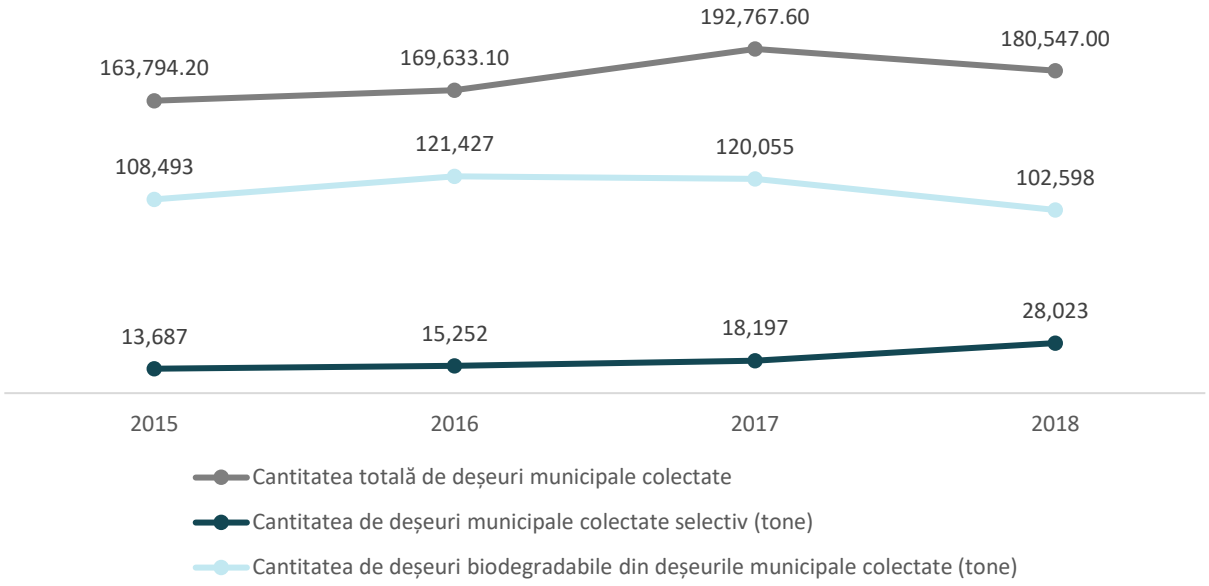
FIGURA 248. CANTITATEA MEDIE DE DEȘEURI MUNICIPALE COLECTATE PE LOCUITOR (KG/LOCUITOR) ÎN ANUL 2019 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Prelucrare date furnizate de către ADI Deșeuri Timiș

În ceea ce privește perioada de timp 2015-2018, conform graficul de mai jos, observăm o creștere evidentă în cazul cantității de deșeuri municipale colectate selectiv, care reprezenta, în anul 2018, 16 % din total; iar o descreștere o sesizăm în cazul cantității de deșeuri biodegradabile din deșeurile municipale colectate, care în anul 2018 reprezenta 57 % din total.

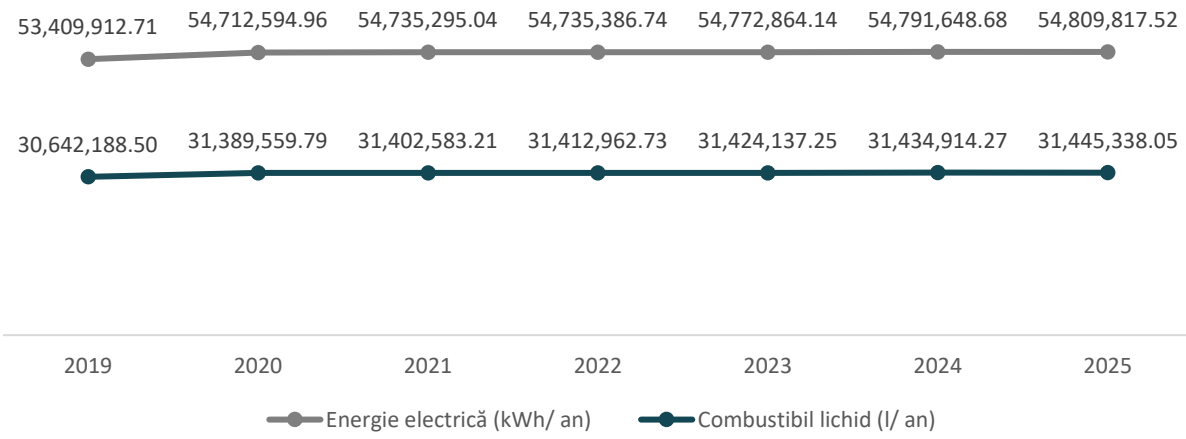
FIGURA 249. EVOLUȚIA CANTITĂȚII TOTALE DE DEȘEURI (T/AN) ÎN PERIOADA 2015-2018 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Raport județean privind starea mediului

În Strategia de Eficiență Energetică a Județului Timiș 2021-2027, a fost calculată prognoza potențialului energetic, pentru perioada 2019-2025, în funcție de cantitatea de deșeuri biodegradabile generată în județ, care ar putea fi valorificată în fiecare an. În strategie este estimat că în anul 2025, cantitatea de deșeuri biodegradabile ar ajunge la aproximativ 119.000 t. Observăm că prognoza are o tendință de creștere foarte ușoară, aproape constantă, iar cantitățile de energie electrică și de combustibil lichid care s-ar putea obține anual din deșeurile biodegradabile sunt considerabile.

FIGURA 250. PROGNOZA POTENȚIALULUI ENERGETIC PENTRU PERIOADA 2019-2025 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

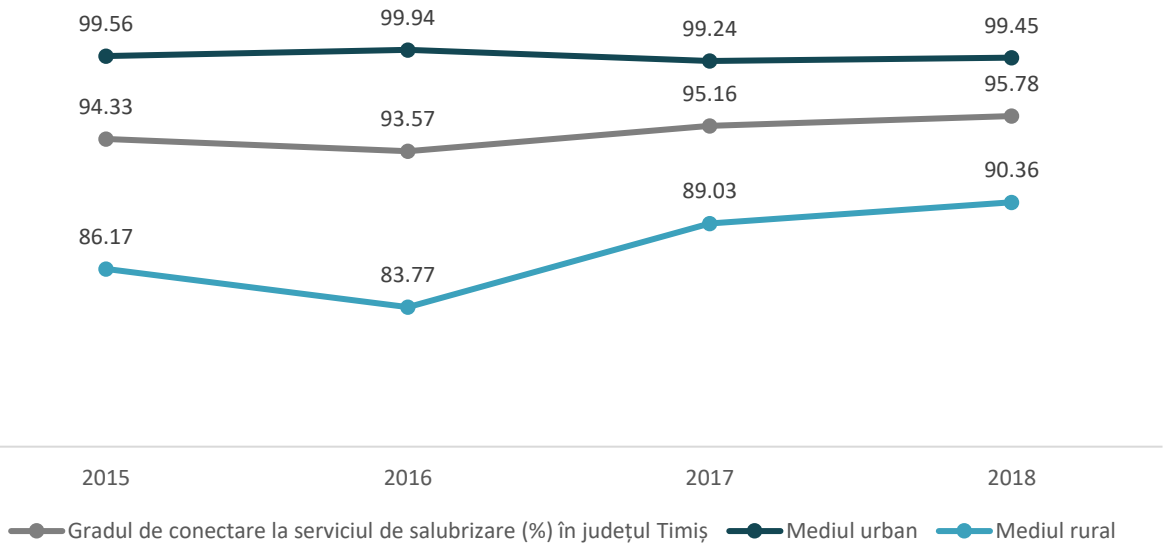
Sursa: Strategia de Eficiență Energetică a Județului Timiș

În județul Timiș s-au colectat 200.910,49 t de deșeuri în anul 2019 și 6.222,02 t din acestea au fost reciclate, adică doar 3% din total. Deșeurile care se reciclează sunt: plasticul, hârtia/ cartonul, metalele și sticla. În schimb, a fost valorificată o cantitate foarte mare de deșeuri din construcții și demolări. În anul 2018, 20.112 t de deșeuri

nepericuloase din construcții și demolări au fost valorificate, adică 95 % din totalul deșeurilor colectate (PJGD, 2019).

Chiar dacă încă nu se reciclează suficient plasticul, hârtia/ cartonul, metalele și sticla, la nivelul UAT-urilor, calitatea serviciului de salubrizare, cu accent pe fluxul tehnologic de colectare a deșeurilor municipale, este una foarte bună, deoarece la nivelul județului rata de conectare la serviciul de salubrizare este de 95,78 % (pentru anul 2018), mai ales în mediul urban unde este de 99,45 %. Nici mediul rural nu are probleme, având în vedere că rata acestuia este de 90,36 %, iar din evoluția prezentată în graficul de mai jos, deducem o tendință de creștere a ratei.

FIGURA 251. EVOLUȚIA RATEI DE CONECTARE LA SERVICIUL DE SALUBRIZARE ÎN PERIOADA 2015-2018 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, %

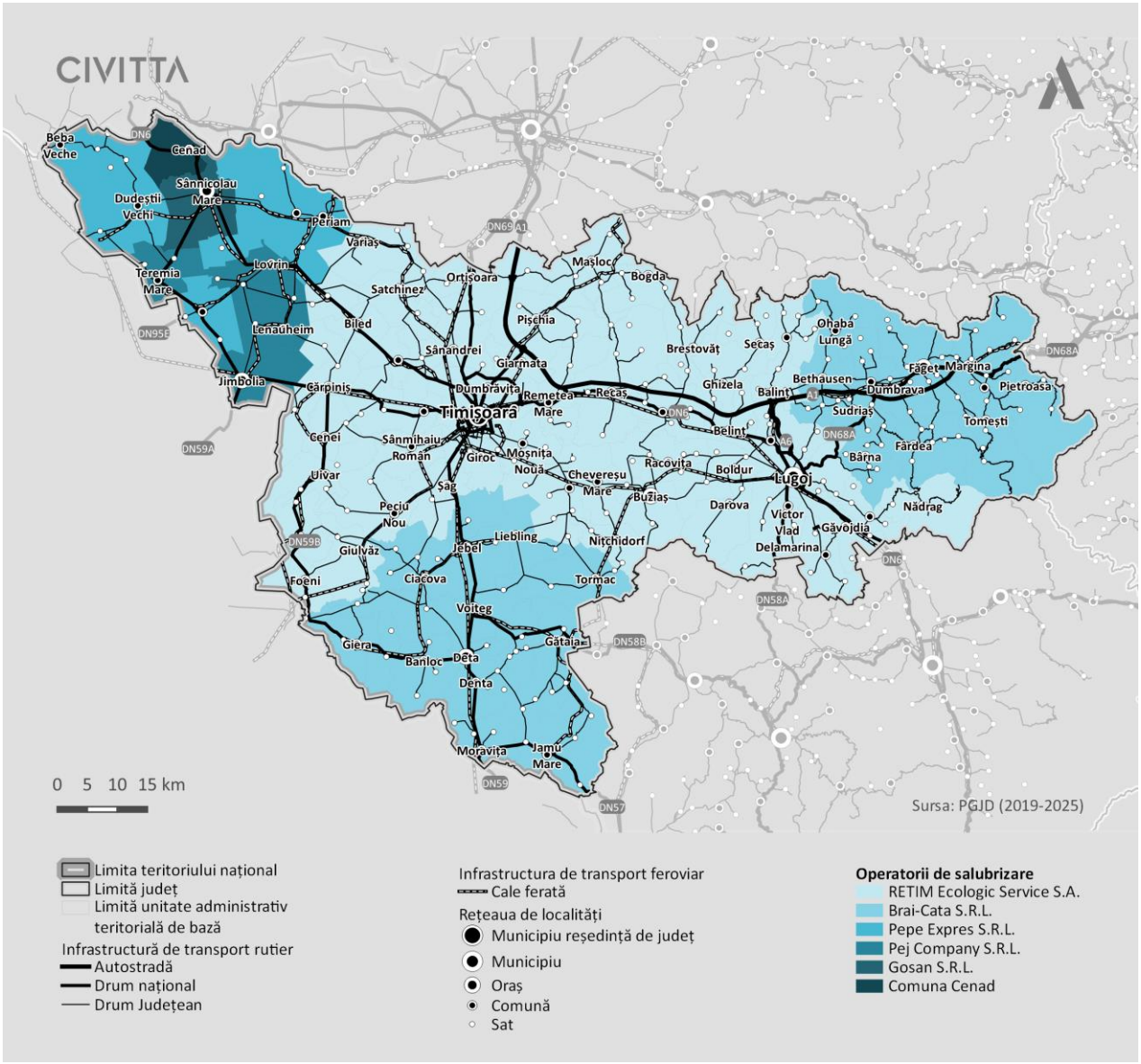
Sursa: Raport județean privind starea mediului

În județul Timiș există 7 operatori de salubrizare care colectează deșeurile din UAT-uri. Conform datelor furnizate de către Asociația de Dezvoltare Intercomunitară Deșeuri Timiș (2021):

- 1 operator de salubrizare, RETIM Ecologic Service S.A., gestionează ZONA 0 GHIZELA;
- 1 operator de salubrizare, RETIM Ecologic Service S.A., gestionează ZONA 1 TIMIȘOARA;
- 4 operatori de salubrizare gestionează ZONA 2 JIMBOLIA, astfel: (1) Pepe Expres S.R.L. gestionează deșeurile din UAT-urile: Beba Veche, Comloșu Mare, Dudeștii Vechi, Periam, Pesac, Sânpetru Mare, Saravale, Tomnatic și Vâlcani; (2) Comuna Cenad gestionează deșeurile din UAT-ul Cenad; (3) Pej Company S.R.L. gestionează deșeurile din UAT-urile: comunele Gottlob, Lenauheim, Lovrin, Teremia mare și Orașul Jimbolia și (4) Gosan S.R.L. gestionează deșeurile din UAT-ul Orașul Sânnicolau Mare;
- 1 operator de salubrizare, Asocierea Brai-Cata S.R.L. - Libro Events S.R.L., prin lider Brai-Cata S.R.L., gestionează ZONA 3 DETA;
- 1 operator de salubrizare, Asocierea Brai-Cata S.R.L. - Libro Events S.R.L., prin lider Brai-Cata S.R.L., gestionează ZONA 4 FĂGET.

Dintre cele 5 zone de colectare ale județului, ZONA 1 TIMIȘOARA a generat cea mai mare cantitate de deșeuri, de 152.152,42 t, reprezentând 76 % din totalul județului Timiș. De asemenea, a reciclat și cele mai multe deșeuri, mai exact 4.493,29 t, reprezentând 72 % din totalul deșeurilor reciclate din județ. Pe locul doi, din punct de vedere al cantităților de deșeuri colectate și reciclate, este ZONA 0 GHIZELA, cu 24.505,46 t de deșeuri colectate, adică 12 % din total, și 1.320,5 t de deșeuri reciclate, adică 21 % din total.

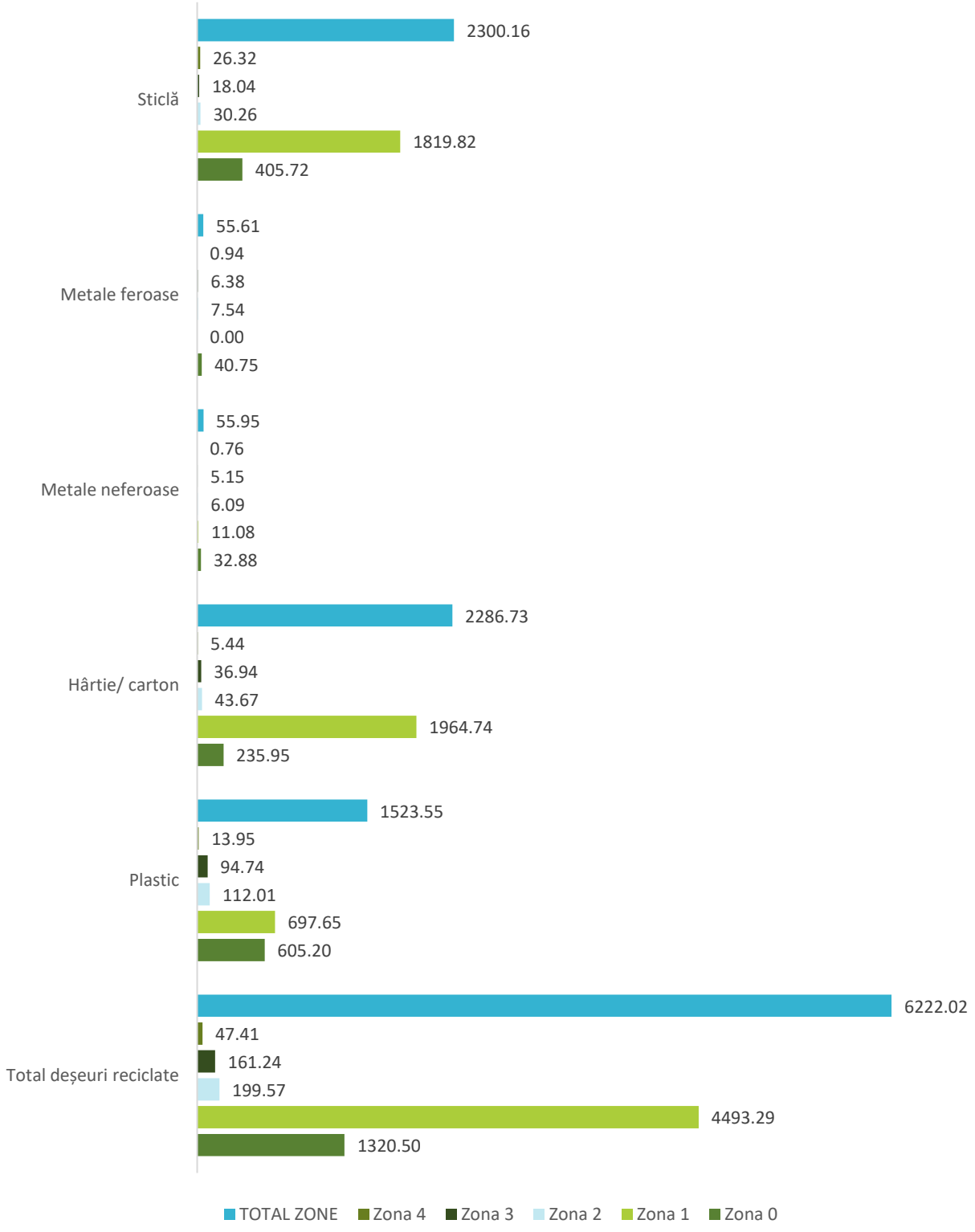
FIGURA 252. OPERATORII DE SALUBRIZARE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Prelucrarea consultantului

În ZONA 1 TIMIȘOARA predomină cantitatea de hârtie și carton reciclat, de 1.964,74 t/an, adică 44 % din total, după cum observăm în graficul de mai jos. Cantitatea de sticlă reciclată din această zonă este aproximativ aceeași, de 1.819,82 t/an, adică 41 % din total. Mai departe, în ZONA 0 GHIZELA, predomină cantitatea de plastic reciclat, de 605,2 t/an, adică 46 % din total. Aceasta este urmată de cantitatea de sticlă reciclată, de 405,72 t/an, adică 31 % din total. Restul zonelor nu au înregistrat cantități mari de deșeuri reciclate însă există câteva valori ceva mai mari, de aproximativ 100 t/an, în zonele ZONA 2 JIMBOLIA și ZONA 3 DETA, în cazul plasticului, de aproximativ 57 % din totalul fiecărei zone. De asemenea, remarcăm că metalele feroase și neferoase sunt foarte puțin reciclate, reprezentând aproximativ 2 % din total. În schimb, pe primele două locuri se află sticla și hârtia/ cartonul, care reprezintă însumat aproximativ 74 % din totalul județului Timiș.

FIGURA 253. CANTITATEA DE DEȘEURI RECICLATE PENTRU FIECARE ZONĂ DE COLECTARE, ÎN FUNCȚIE DE TIPUL DE DEȘEU RECICLAT (T/AN) ÎN ANUL 2019 ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

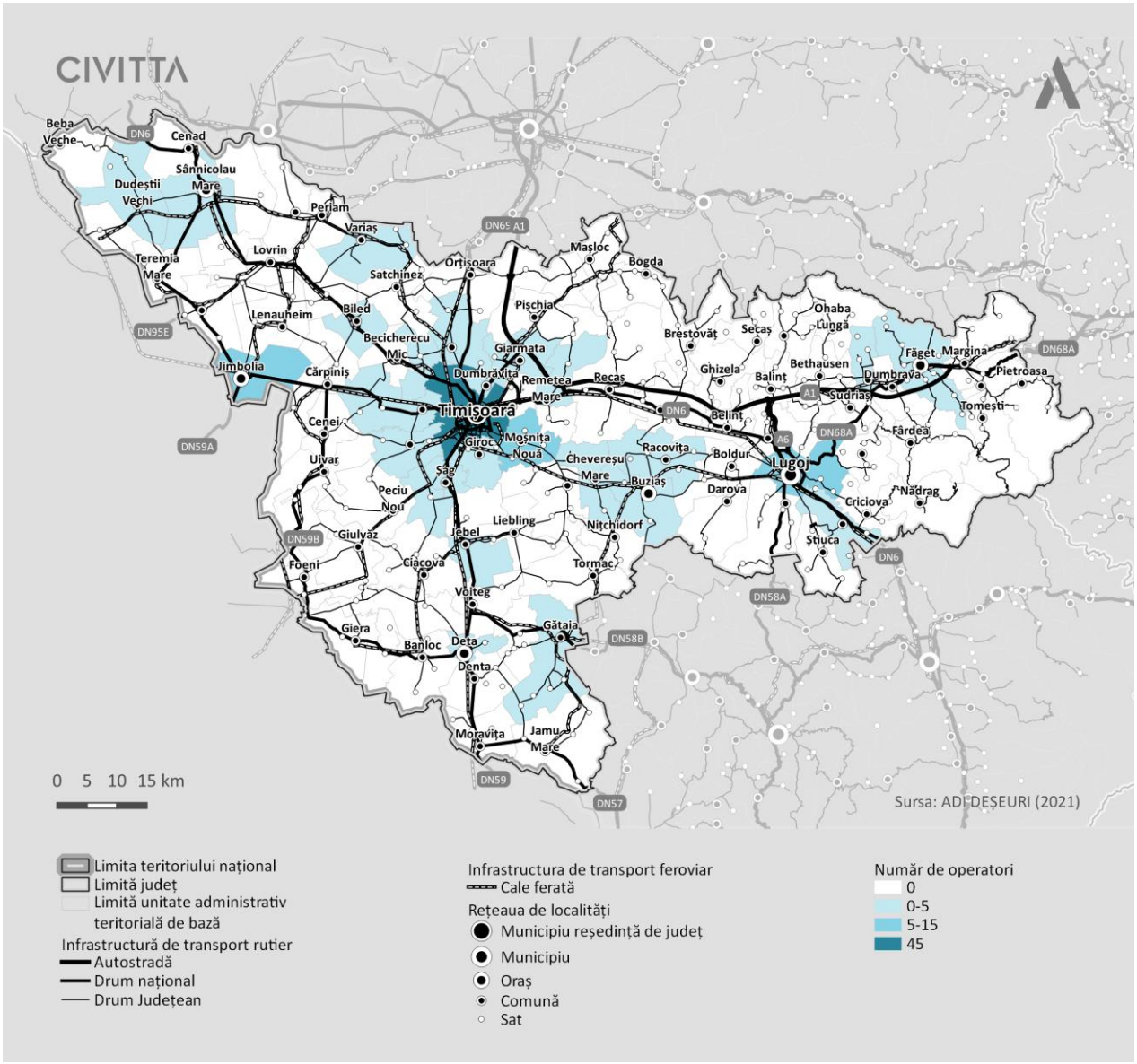

Sursa: Raport județean privind starea mediului

Fluxurile tehnologice de colectare, tratare, reciclare și valorificare ale deșeurilor sunt asigurate de către 123 de operatori care gestionează deșeurile în județul Timiș, numărul acestora fiind spațializat, în fiecare UAT, în

cartograma de mai jos, iar detalierea operatorilor pe zonele de colectare poate fi consultată în anexele documentului. Observăm că majoritatea operatorilor economici sunt concentrați în Zona 1 TIMIȘOARA.

FIGURA 254. NUMĂRUL DE OPERATORI CARE GESTIONEAZĂ DEȘEURILE ÎN ANUL 2019 DIN JUDEȚUL TIMIȘ, NR.

Sursa: Prelucrare date furnizate de către ADI Deșeuri Timiș

8.6. PRINCIPALELE CONCLUZII, PROVOCĂRI ȘI RECOMANDĂRI PENTRU STRATEGIE

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
ALIMENTAREA CU APĂ ȘI COLECTAREA APELOR UZATE	
Dezvoltarea la nivel județean a infrastructurii de alimentare cu apă și canalizare apă uzată și creșterea populației conectate a fost constantă în ultimii 10 ani, începând cu perioada 2015 - 2016 aceasta având o creștere de cca. 20%. Cu toate acestea, asigurarea infrastructurii de canalizare și epurare este nesatisfăcătoare. În mediul urban aceasta are o pondere de 73,8%, orașele Gătaia, Jimbolia și Recaș situându-se mult sub această valoare (cca. 48,5%). La nivelul județului, gradul de acoperire a rețelei de alimentare cu apă cu rețea de canalizare apă uzată este scăzut (43,5%), această situația are drept cauze lipsa efectivă a rețelei de canalizare în localități, precum și existenței populației neracordate la rețeaua de canalizare din cauza prețului crescut al apei. În mediul rural, 45 de UAT-uri (cca. 50,5%) nu au infrastructura de canalizare și epurare a apelor uzate. Asigurarea localităților din județ cu infrastructură de canalizare și epurarea apelor uzate și extinderea și modernizarea infrastructurii de alimentare cu apă devine o prioritate majoră, în contextul dezvoltării atractivității din punct de vedere al locuirii și al activităților socio-economice.	Finalizarea investițiilor (aflate în derulare, sistate sau neîncepute încă) finanțate prin PNDR etapele I și II privind reabilitarea, extinderea și înființarea infrastructurilor de alimentare cu apă și canalizare apă uzată din localitățile urbane și rurale: municipiul Lugoj, orașele Buziaș, Făget, Gătaia, Jimbolia, și comunele Cărpiniș, Darova, Denta, Dudeștii Vechi, Dumbrava, Fârdea, Foeni, Orțișoara, Parța, Sacoșu Turcesc, Teremia Mare, Traian Vuia, Victor Vlad Delamarina, Becicherecu Mic, Biled, Comloșu Mare, Gavojdia, Ghilad, Ghiroda, Ghizela, Giarmata, Giroc, Iecea Mare, Liebling, Mănăștur, Moravița, Moșnița Nouă, Ohaba Lungă, Peciu Nou, Periam, Pietroasa, Saravale, Satchinez, Sânandrei, Sânmihaiu Român, Șandra, Teremia Mare, Tomnatic, Vâlcani. Realizarea în regim prioritar, a infrastructurii de canalizare și epurare a apelor uzate în localitățile din comunele care dețin infrastructură de alimentare cu apă: Balint, Bara, Beba Veche, Becicherecu Mic, Belinț, Biled, Birda, Bogda, Brestovăț, Bucovăț, Cenei, Checea, Chevereșu Mare, Denta, Fibiș, Ghizelei, Giarmata, Giulvăz, Gottlob, Iecea Mare, Jamu Mare, Lenauheim, Livezile, Mașloc, Nițchidorf, Otelec, Pietroasa, Racovița, Remetea Mare, Sacoșu Turcesc, Șag, Sânandrei, Șandra, Sânpetru Mare, Saravale, Satchinez, Secaș, Teremia Mare, Tormac, Traian Vuia, Uivar, Vâlcani.
INFRASTRUCTURA ENERGETICĂ ȘI TELECOMUNICAȚII	
Serviciu de iluminat public organizat în 24% din localitățile județului. Surse regenerabile nevalorificate corespunzător la nivel local. Lipsa accesului la comunicații electronice broadband în cea mai mare parte a zonei rurale.	Organizarea serviciului de iluminat public în toate localitățile rurale. Creșterea utilizării surselor regenerabile de energie. Extinderea infrastructurii de telecomunicații și implementarea noilor tehnologii pentru asigurarea accesului la comunicații electronice în bandă largă.
GESTIUNEA DEȘEURILOR	
Zona 1 TIMIȘOARA nu dispune de o stație de compostare pentru valorificarea deșeurilor biodegradabile, eventual și pe cele reziduale, cantitatea de deșeuri biodegradabile fiind cea mai mare din totalul deșeurilor colectate.	Este nevoie de reactivarea vechiului proiect și de identificarea unor soluții urgente de realizare a stației de compostare, de capacitate mare, pentru valorificarea deșeurilor biodegradabile.
Stația de sortare din Comuna Ghizela funcționează cu mult sub capacitatea totală de sortare/ transferare.	În această situație, pentru eficientizarea procesului, o soluție ar putea fi aducerea de deșeuri din județele vecine pentru reciclarea și valorificarea acestora în județul Timiș.

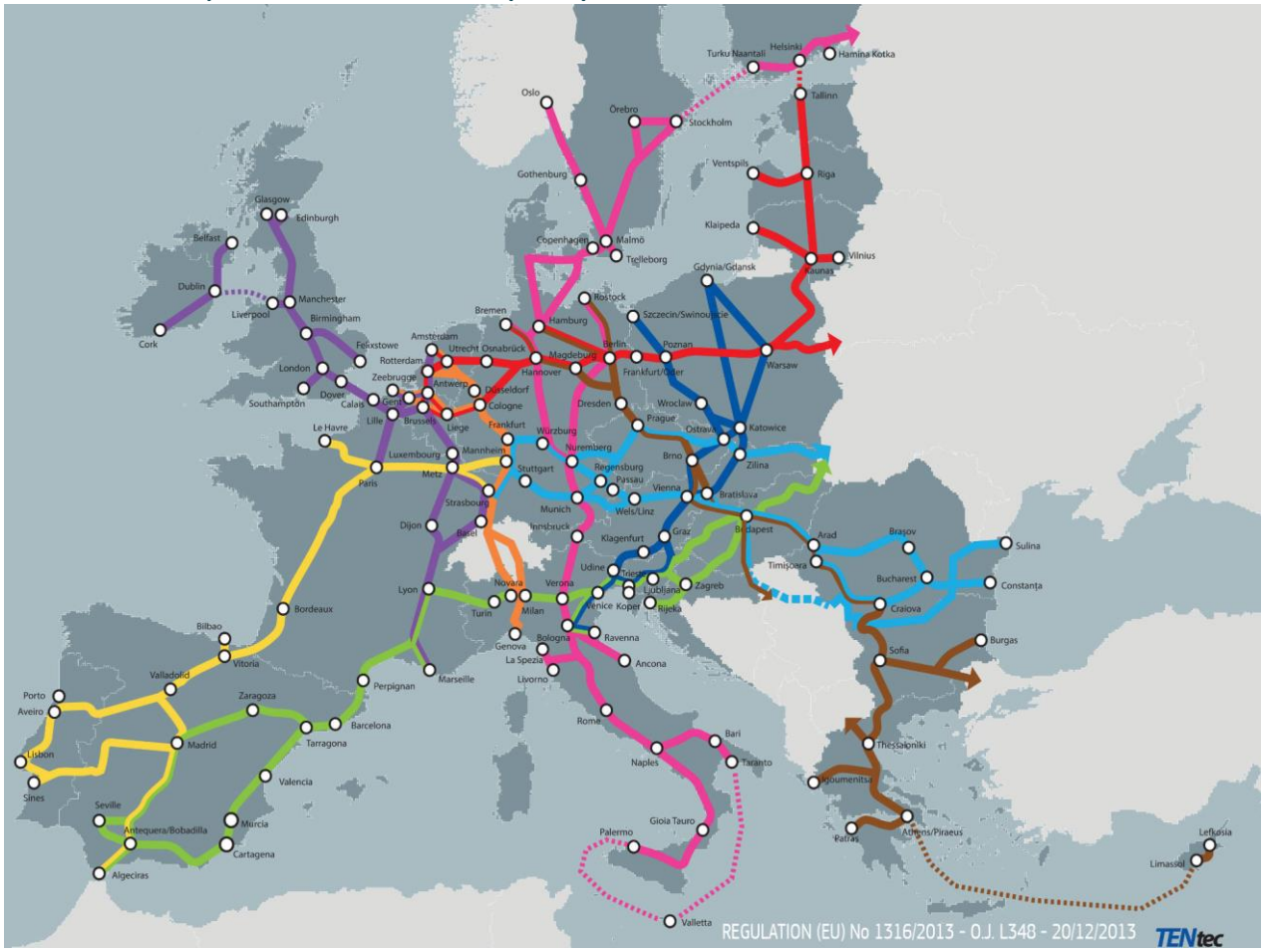
CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
Centrele de colectare din orașele Jimbolia, Deta și Făget funcționează deja la 75 % din capacitate. Este posibil, de asemenea, ca stația de transfer din municipiul Timișoara să fie suprasolicitată, UAT-urile deservite generând o cantitate de deșeuri peste două ori mai mare față de capacitatea stației.	În cazul creșterii cantității de deșeuri generate, se poate considera extinderea centrelor de colectare și a stației de transfer.
Stația de compostare din Comuna Ghizela are o capacitate redusă, fiind singura funcțională din județ.	O soluție ar putea fi extinderea stației de compostare. O altă soluție ar putea fi construirea unei/ mai multor stații de compostare în cele 4 zone care nu dispun de o astfel de infrastructură.
Se reciclează puțin plastic, hârtie/ carton, metale și sticlă, în jur de 3 % din cantitatea totală de deșeuri reciclabile colectate.	Va fi nevoie de organizarea unor evenimente cu scopul de a promova economia circulară și de a atrage posibilii parteneri din zonele de colectare, care pot recicla deșeurile colectate.
Am identificat doar un proiect care vizează valorificarea nămolurilor în stația de epurare municipală Timișoara însă celelalte stații de epurare din județ nu dispun de o astfel de infrastructură.	Va fi nevoie de retehnologizarea stațiilor de epurare din județul Timiș, astfel încât să valorifice tot nămolul rezultat.
Infrastructura de management al deșeurilor din Județul Timiș este incompletă.	Infrastructura de management al deșeurilor din Județul Timiș ar putea fi completată și cu un depozit pentru deșeuri inerte și instalații de sterilizare și incinerare/ compostare a deșeurilor de origine animală.

9. TRANSPORT ȘI MOBILITATE

9.1. CONECTIVITATE TERITORIALĂ

Județul Timiș beneficiază de o bună conexiune la principalele coridoare de transport europene. Județul Timiș este printre puținele județe deservite de două coridoare TEN-T principale, Rin-Dunăre și Orient-Est-Med. Timișoara face parte din cele 7 noduri urbane[301] din rețeaua TEN-T Core[302]. Județul are astfel legături cu centre urbane importante la nivel european, precum Budapesta (Ungaria), Bratislava (Slovacia), Viena (Austria), Praga (Cehia), Strasbourg (Franța), Stuttgart, Frankfurt, München, Nürnberg, Dresden, Leipzig, Bremen și Hamburg (Germania).

FIGURA 255. REȚEAUA TEN-T CENTRALĂ (CORE)

Sursa: https://ec.europa.eu/transport/themes/infrastructure/ten-t_en

Elementele de infrastructură TEN-T ce străbat teritoriul județului Timiș sunt următoarele:

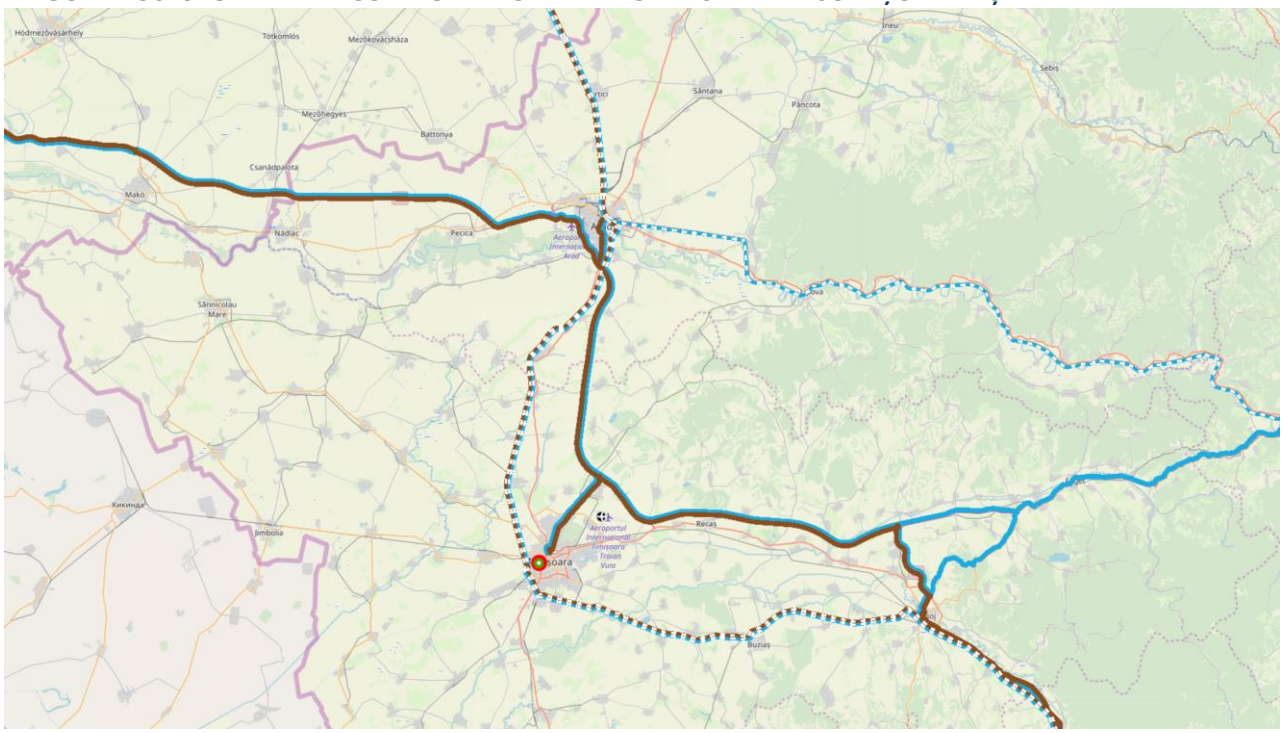
- Autostrada A1 (Nădlac – Arad – Timișoara - Lugoj) – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;

[301] Alături de Arad, Craiova, București, Brașov, Constanța și Sulina.

[302] Rețeaua TEN-T Centrală (Core) face referire la principalele coridoare de transport între statele membre UE ce urmează a fi finalizate până în anul 2030. Rețeaua TEN-T Globală (Comprehensive) face referire la rețeaua de transport secundară a statelor membre UE, finalizarea acesteia fiind estimată pentru anul 2050.

- Autostrada A6 (legătură municipiul Lugoj – autostrada A1) – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;
- DJ691 (legătură municipiul Timișoara – autostrada A1) – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;
- DN6 (Lugoj – Drobeta Turnu-Severin) – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;
- DN68A (Lugoj – Deva) – rețeaua TEN-T Centrală, parte a coridorului Rin-Dunăre;
- DN59 (Timișoara – Voiteg – Moravița) – rețeaua TEN-T Centrală;
- CF 217 (Arad – Timișoara) – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;
- CF 916 (Timișoara – Lugoj) – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;
- CF 900 (Lugoj – Orșova) – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;
- CF 922 (Timișoara – Stamora Moravița – granița cu Bulgaria) – rețeaua TEN-T Centrală;
- Aeroportul Internațional Traian Vuia Timișoara – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;
- Terminal feroviar-rutier Timișoara – rețeaua TEN-T Centrală, parte a ambelor coridoare;
- CF viteză sporită Arad – Timișoara – rețeaua TEN-T Globală;
- CF viteză sporită Timișoara Brașov – rețeaua TEN-T Globală.

FIGURA 256. SEGMENTELE CORIDOARELOR TEN-T CARE STRĂBAT JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: https://ec.europa.eu/transport/themes/infrastructure/ten-t_en

Principalul culoar de transport în relația cu occidentul traversează județul Timiș însă se conectează la rețeaua de localități din Ungaria prin Nădlac – județul Arad. Culoarele de transport (autostrada A3 și magistrala 200) au continuitate și pe teritoriul Ungariei.

Punctele de trecere ale frontierei din județul Timiș sunt de o importanță secundară nefiind alimentate de infrastructură de transport de mare capacitate. Astfel, județul Arad (Curtici / Nădlac – Arad) rămâne principala

poartă de intrare în țară pe cale rutieră și feroviară. Legătura cu Serbia, este însă îngreunată întrucât toate trenurile care folosesc linia transfrontalieră 922 au capătul la Stamora Moravița și nu traversează astfel granița. Trenurile care circulă pe această linie sunt de tip Regio, având opriri în fiecare stație de pe traseu (Timișoara Nord – Stamora Moravița), aspect ce conduce la timpi mai ridicați de deplasare. Deși există linie de cale ferată până la Cenad, aceasta nu este conectată cu linia care duce spre Mako și continuă spre Szeged.

Infrastructura aparținând rețelei TEN-T din județul Timiș este în marea ei majoritate finalizată. Există, însă, tronsoane propuse spre modernizare atât la nivel rutier: DJ691[303], DN68A, cât și feroviar: CF 217, CF 916, CF 900, CF 922 pe tronsonul Timișoara – Stamora Moravița. În ceea ce privește legătura Timișoara – Arad, proiectul se află în prezent în proces de licitație pentru achiziția serviciilor de proiectare și execuție a lucrării. Ulterior finalizării procesului de licitație se va urmări finalizarea proiectului într-o perioadă de 42 de luni (6 luni proiectare și 36 de luni pentru execuție)[304].

Rețeaua de transport rutier asigură conexiuni bune în regiune, inclusive cu statele vecine însă legătura cu Capitala rămâne dificilă

La nivel regional, județul Timiș dispune de conexiuni rutiere bune cu municipiul Arad prin intermediul autostrăzii A1, aceasta asigurând totodată și conexiuni facile între municipiile din județ, Timișoara și Lugoj. Autostrada A1 asigură legătura și cu municipiul Deva, pe acest tronson evidențiindu-se dificultăți cauzate de segmentul nefinalizat al autostrăzii pe tronsonul Margina – Holdea (Secțiunea E: KM 47+090 – KM 56+220 și finalizare Secțiunea D), proiectul aferent acestui segment având drept orizont de timp anul 2025.

Totodată, există segmente lipsă și pe tronsoanele Sibiu – Pitești și Sibiu – Brașov – Ploiești, aspect ce conduce la îngreunarea legăturii cu municipiul București, rezultând în timpi ridicați de deplasare către capitală. O dificultate se remarcă și în legătura către municipiul Oradea, segmentul Arad – Oradea nefiind realizat.

Totuși, pentru toate aceste segmente există studii de fezabilitate în curs de pregătire sau de actualizare. Finalizarea segmentelor anterior menționate va asigura o mai bună accesibilitate pentru județul Timiș, facilitând conexiunile județului atât cu capitala, cât și cu zonele centrale și de nord-vest a teritoriului național.

Rețeaua feroviară din județul Timiș asigură legături facile cu partea de sud a României însă nu și cu partea centrală și de nord a țării

Magistrala CF 900 reprezintă principala legătură feroviară a județului cu celelalte centre urbane din România, mai ales cu orașele din sudul țării: Drobeta Turnu Severin, Craiova, București. Legăturile Timișoarei cu centrele urbane din nordul și centrul României se realizează prin Arad folosind magistrala secundară 217 sau prin Lugoj folosind magistralele secundare 918, 916 și 212. Acest aspect face ca frecvența trenurilor pentru destinații precum Sibiu sau Brașov să fie una redusă iar timpii de parcurs să fie de cel puțin două ori mai mari decât cei pe cale rutieră. Totuși rețeaua extinsă de căi ferate a județului ar putea permite legături facile cu orașele din Ungaria și Serbia via Jimbolia și Deta sau via Cruceni dacă s-ar extinde linia 926 cu aproximativ 600 pentru a traversa către Jasa Tomic în Serbia. De asemenea, prin Arad județul Timiș are acces facil la orașe europene importante precum Budapest sau Viena.

[303] Legătură importantă către Aeroportul Internațional Traian Vuia cu probleme frecvente de congestie.

[304] CFR, Comunicat de presă, 2020. Disponibil la: http://www.cfr.ro/index.php/comunicate-de-presa/comunicate-de-presa-2020/5452-19-octombrie-2020-cfr-sa-a-lansat-licitatia-in-valoare-de-3-9-mld-ron-pentru-modernizarea-sectiunilor-timisoara-ronattriaj-si-ronat-triaj-arad

TABEL 89. DURATA DEPLASĂRILOR ÎNTRE MUNICIPIUL TIMIȘOARA ȘI CENTRE URBANE IMPORTANTE DE LA NIVEL NAȚIONAL

DESTINAȚIE	DURATĂ PE CALE RUTIERĂ	DURATĂ PE CALE FEROVIARĂ[305]	DIFERENȚĂ RUTIER/FEROVIAR
Sibiu	3h 4 min.	6h 45 min.	Rutier - de aprox. 2 ori mai rapid decât feroviar
Brașov	5h 2 min.	10h 25 min.	Rutier - de aprox. 2 ori mai rapid decât feroviar
Cluj-Napoca	4h 17 min.	6h 4 min.	Rutier - de aprox. 1,5 ori mai rapid decât feroviar
Oradea	2h 42 min.	2h 58 min.	Valori comparabile, diferența dintre rutier și feroviar este de numai 16 minute.
Iași	9h 42 min.	14h 56 min.	Rutier – de aproximativ 1,5 ori mai rapid decât feroviar
București	7h 6 min.	9h 40 min.	Rutier – de aproximativ 1,25 ori mai rapid decât feroviar

Sursa: Google Maps și mersultrenurilor.infofer.ro

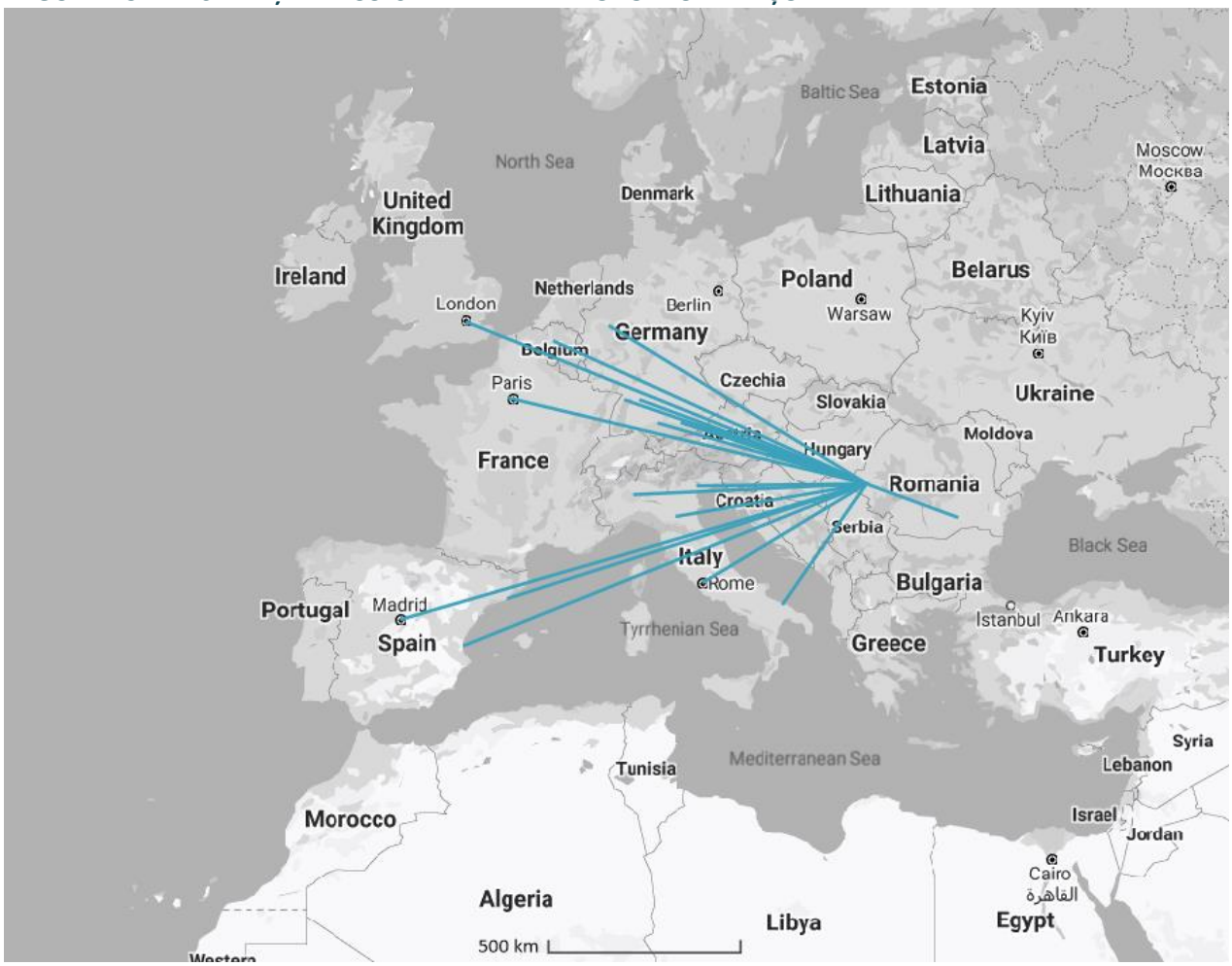
Aeroportul Internațional Traian Vuia din Timișoara oferă legături facile cu Europa însă se află în concurență cu încă două aeroporturi, Arad și Szeged

Județul Timiș dispune de un aeroport – Aeroportul Internațional Traian Vuia – amenajat în comuna Ghiroda, în vecinătatea directă a municipiului Timișoara. Conform MPGT, acesta este încadrat drept aeroport internațional, fiind al treilea cel mai mare aeroport din România după numărul de pasageri transportați, la nivelul anului 2019 (1,597,319 pasageri)[306]. Aeroportul deservește întreaga populație a regiunii, fiind singurul aeroport funcțional pe tot parcursul anului. Acesta dispune de o singură cursă internă către Aeroportul Internațional Henri Coandă Otopeni[307], asigurând astfel legătura aeriană cu capitala, dar și accesul către o diversitate mai largă de destinații prin zborurile operate de Aeroportul Henri Coandă atât intern, cât și internațional. În ceea ce privește zborurile internaționale, aeroportul din Timișoara asigură curse către 16 destinații europene în orașe din Spania, Italia, Germania, Franța, Belgia și Marea Britanie.

Figura 3 prezintă toate destinațiile accesibile de pe Aeroportul Internațional Traian Vuia. Se remarcă astfel că aeroportul este conectat cu noduri importante pe cale aeriană din Europa care asigură legături transcontinentale, precum Aeroportul Bruxelles – Charleroi, Aeroportul Fiumicino Roma, Aeroportul Milano-Bergamo, Aeroportul Franz Josef Strauss Munich sau Aeroportul Barajas Madrid.

[305] Valorile reprezintă conexiunile feroviare cele mai rapide.
[306] Eurostat, Air passenger transport by main airports in each reporting country [avia_paoa]. Disponibil la: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do
[307] Deși în trecut au existat și curse directe către Iași și Cluj-Napoca.

FIGURA 257. DESTINAȚIILE ACCESIBILE DE PE AEROPORTUL TIMIȘOARA

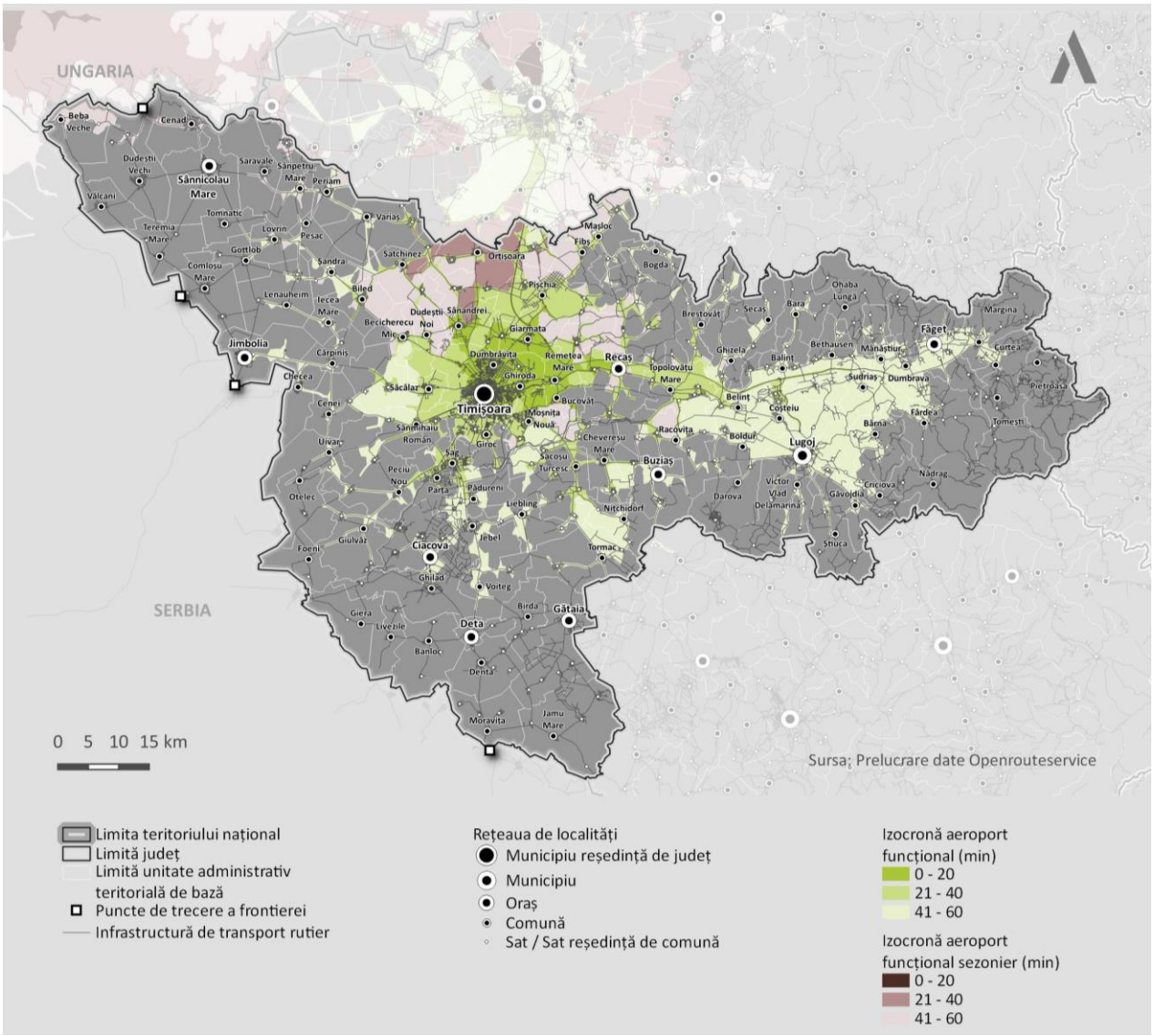

Sursa: prelucrare proprie pe baza informațiilor de pe aerotim.ro (fundal Google Maps)

Din punct de vedere al infrastructurii, aeroportul se află în curs de modernizare și extindere. Astfel, în prezent, se realizează lucrările asupra noului terminal de sosiri pentru cursele externe, urmând ca acestea să se finalizeze la începutul anului 2021 și să fie dat în funcțiune începând cu luna aprilie 2021. Totodată, se urmărește ca la nivelul anului 2021 să se înceapă lucrările și la noul terminal de plecări pentru cursele externe, dar și realizarea unui centru intermodal pentru transportul de marfă. Pe lângă acestea, aeroportul urmărește demararea realizării următoarele obiective, începând cu anul 2021: realizarea/modernizarea sistemului integrat de securitate fizică, realizare/modernizarea unui centru intermodal de transport pasageri și achiziția de echipamente destinate activităților non-economice și economice în domeniul siguranței aeronautice [308]. În prezent Aeroportul Internațional Traian Vuia nu este deservit de calea ferată, există însă în lucru un studiu de fezabilitate care vizează conectarea acestuia la Gara Timișoara Nord folosind magistrala secundară 213 care trece prin Giarmata Vii.

[308] Aeroportul Traian Vuia Timișoara, Comunicat de presă: Aeroportul Internațional Timișoara continuă procesul de dezvoltare și modernizare, 2020. Disponibil la: https://aerotim.ro/comunicate/aeroportul-international-timisoara-continua-procesul-de-dezvoltare-si-modernizare/

FIGURA 258. IZOCRONA DE ACCESIBILITATE PE CALE RUTIERĂ A AEROPORTURILOR

Sursa: reprezentare grafică în Qgis a datelor modelate prin Openrouteservice

În vecinătatea județului Timiș se mai află și Aeroportul Internațional Arad, amenajat în municipiul Arad, acesta fiind accesibil pe cale rutieră prin intermediul autostrăzii A1 sau a drumului național DN60 (E671) într-un interval de timp cuprins între 24 de minute (comunele din nordul județului) și 90-100 (comunele din sudul județului). Datorită autostrăzii A1, legătura cu municipiul Arad e mult mai rapidă, motiv pentru care Aeroportul Internațional Traian Vuia își extinde mult raza de influență concurând direct cu aeroportul din Arad. Această competiție este în defavoarea aeroportului din Arad, care în lipsă de cerere este operațional doar pe timpul verii când operează zboruri către destinații turistice din Europa. Partea de vest a județului se află în raza de deservire a aeroportului de la Szeged fără a calcula însă timpul alocat pentru trecerea frontierei.

Eficientizarea și extinderea infrastructurii rutiere și feroviare se numără printre principalele priorități ale județului Timiș.

Principalele proiecte de infrastructură de transport de interes național sunt prezentate în Masterplanul General de Transport (MPGT) al României. Principalele proiecte ce vizează infrastructura de transport, localizate pe teritoriul județului Timiș, sunt următoarele:

- Autostrada A1 Transcarpați (tronsonul Holdea – Margina) – valoare 333.85 mil. euro, implementare în perioada 2016-2017;

- Drum Expres DX2 Danubius Expres (Drobeta Turnu Severin-Lugoj) – valoare 1,345.61 mil. euro, implementare în perioada 2021-2026;
- Drum de conectivitate C21 – Lugoj;
- Drum de conectivitate C12 – Timișoara – legătură ET12-A1;
- Trans Regio TR12 Țara Timișului (tronsonul Reșița – Voiteg) – valoare 39 mil. euro, implementare în perioada 2022-2025;
- Euro Trans ET12 Banatica (tronsonul Timișoara – Moravița) – valoare 29.5 mil. euro, implementare în perioada 2016-2018;
- Varianta de ocolire Timișoara – valoare 48 mil. euro, implementare în perioada 2016-2018;
- Stația CF Timișoara Nord;
- CF electrificare Timișoara – Stamora Moravița – valoare 106.40 mil. euro, implementare în perioada 2021-2025;
- CF modernizare Timișoara – Arad – valoare 162 mil. euro, implementare în perioada 2025-2029;
- CF modernizare Caransebeș – Timișoara – valoare 267.5 mil. euro, implementare în perioada 2025-2029;
- CF viteză sporită Timișoara – Arad – valoare 22.8 mil. euro, implementare în perioada 2016-2017;
- Aeroportul Internațional „Traian Vuia" Timișoara – valoare 115.68 mil. euro, implementare în perioada 2016-2018;
- Multimodal Timișoara – valoare 34.25 mil. euro, implementare în perioada 2016-2017.

Prin realizarea proiectelor prevăzute în MPGT, județul Timiș va beneficia de o infrastructură de transport modernă și eficientă, întărind astfel legăturile existente și asigurând timpi mai reduși de deplasare atât pe cale rutieră (în special prin accesul facil la autostradă), cât și pe cale feroviară (în special prin intervențiile de modernizare).

Conform datelor furnizate de CESTRIN, stadiul lucrărilor asupra infrastructurii rutiere din județul Timiș este următoarea:

- Autostrada A1 pe tronsonul Margina – Holdea se află în proces de licitație fază execuție/proiectare și execuție lucrări;
- Autostrada Timișoara – Moravița se află în pregătire faza de proiectare (SF, PT);
- Varianta Ocolitoare Timișoara Sud se află în execuție;
- Drumul național de legătură între DN69 și A1 se află în reabilitare/modernizare.

Investițiile în infrastructura de transport sunt susține și în cadrul Planului Național de Redresare și Reziliență (PNRR), ce urmărește conturarea măsurilor și direcțiilor de acțiune necesare în vederea ameliorării stării economice naționale și asigurarea unei creșteri a acesteia pe termen lung, dar și consolidarea capacității de reziliență în perioade de criză. Printre domeniile prioritare de intervenție propuse în cadrul PNRR se numără și transportul durabil, fiind prevăzute următoarele investiții în infrastructura de transport pentru județul Timiș:

- Autostrada A1 – Secțiunea Lugoj – Deva;
- Legătura între Autostrada A1 – Timișoara – Aeroport Timișoara;
- Modernizare cale ferată Caransebeș – Timișoara – Arad (L3+L4 și L1+L2);
- Cale ferată Timișoara – Aeroport Timișoara.

Concluzionând, județul Timiș dispune în prezent de o bună rețea de transport, fiind bine conectat în teritoriu la nivel regional. Legăturile pe calea ferată cu orașele din nordul și centrul României sunt indirecte și astfel ineficiente. Pe cale rutiere, nefinalizarea la timp a unor segmente din autostrada A3 face ca legăturile cu Deva dar

și București să fie mai dificile. Localizarea județului Timiș la granița cu Serbia și Ungaria îi conferă județului o poziție strategică, acesta având potențialul să devină una dintre principalele porți de intrare în țară dinspre Europa dacă legăturile feroviare și rutiere transfrontaliere sunt optimizate. Finalizarea elementelor de infrastructură aferente rețelei TEN-T, precum și a intervențiilor prevăzute prin MPGT și PNRR, va consolida și îmbunătăți legăturile existente astfel încât județul Timiș va dispune de conectivitate ridicată atât la nivel național, cât și european, ce va contribui în mod direct la dezvoltarea județului, precum și la creșterea atractivității acestuia din punct de vedere economic și social.

9.2. INFRASTRUCTURA DE TRANSPORT RUTIER

Județul Timiș este bine conectat în teritoriu, fiind deservit de multiple drumuri naționale și de autostrada A1.

Drumurile naționale din județul Timiș sunt dispuse radial, având centrul în municipiul Timișoara, respectiv în zona de centru a județului. Totodată, se evidențiază două axe principale pe direcțiile est-vest și nord-sud, susținând mare parte din traficul județean. Drumurile naționale care deservesc județul sunt:

- DN6, pe segmentul cuprins între punctul de trecere a frontierei Cenad și limita cu județul Caraș-Severin – pe tronsonul municipiul Timișoara – limita cu județul Caraș-Severin drumul național se suprapune cu E70;
- DN57, pe segmentul Moravița – limita cu județul Caraș-Severin;
- DN58A, pe segmentul municipiul Lugoj – limita cu județul Caraș-Severin;
- DN58B, pe segmentul Voiteg – limita cu județul Caraș-Severin;
- DN59 (E70), pe segmentul cuprins între vama Moravița și municipiul Timișoara;
- DN59A, pe segmentul municipiul Timișoara – punctul de trecere a frontierei Jimbolia;
- DN59B, pe segmentul Cărpiniș – Deta;
- DN59C, pe segmentul Jimbolia – Sânnicolau Mare;
- DN59D, pe segmentul Foeni – granița cu Serbia;
- DN59F, pe segmentul Sânnicolau Mare – granița cu Serbia;
- DN68A (E673), pe segmentul municipiul Lugoj – limita cu județul Hunedoara;
- DN69 (E671), pe segmentul municipiul Timișoara – limita cu județul Arad.

Din cele 10 municipii și orașe din județul Timiș numai 8 sunt deservite de rețeaua de drumuri naționale, două dintre acestea – Buziaș și Ciacova – fiind deservite doar de drumuri județene.

Totodată, relieful din zona Dealurile Lipovei face ca zona să fie una slab irigată de culoare de transport, starea drumurilor fiind una problematică. Astfel, localități precum Buzad, Stanciova, Hodoș, Lăpușnic, Topla sau Nadăș dispun de o accesibilitate mai redusă către restul teritoriului județean.

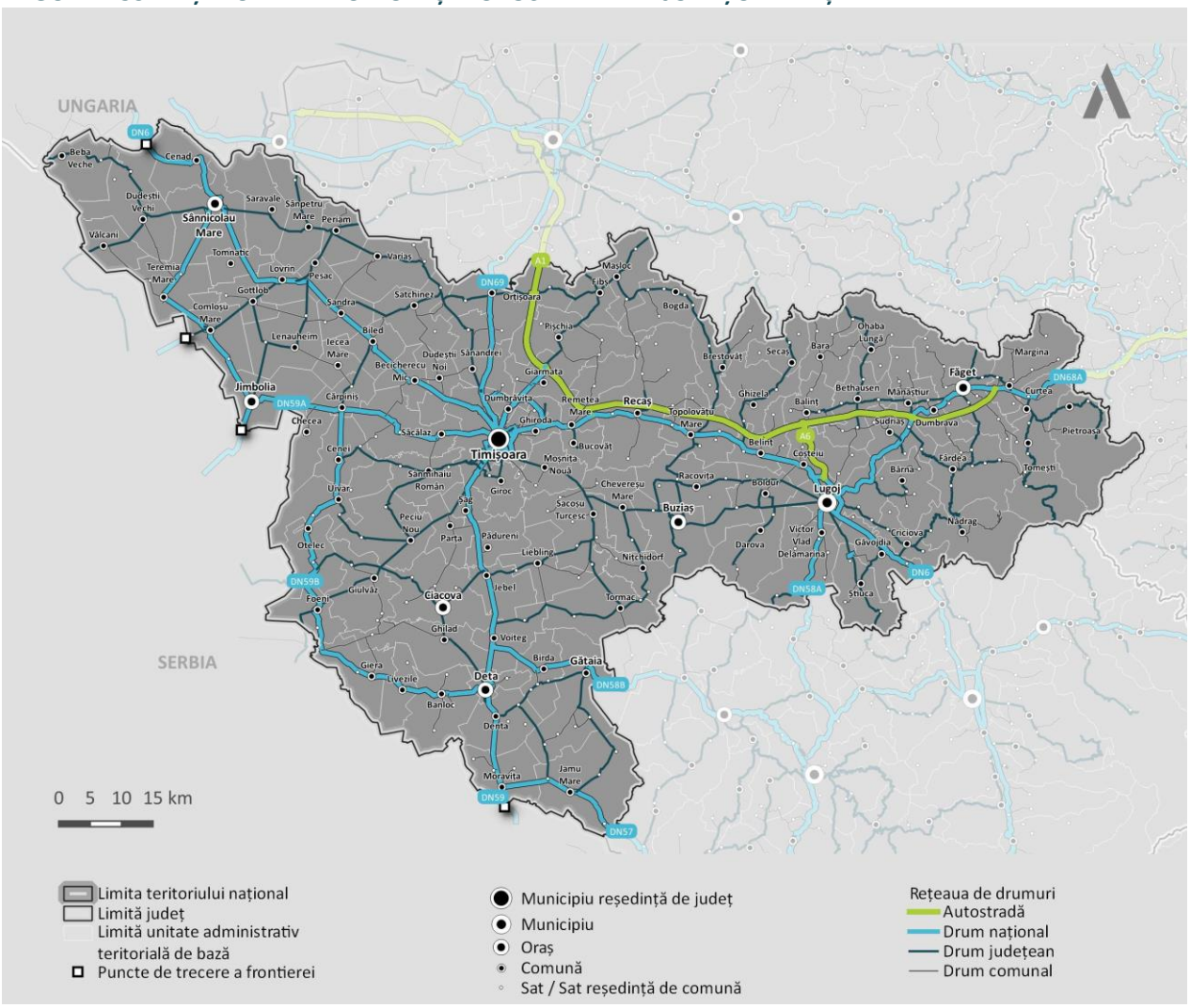
Rețeaua de drumuri naționale este completată de autostrada A1 București – Nădlac, care traversează județul în partea nordică a acestuia, asigurând legătura cu zona centrală a teritoriului național, precum și cu județul Arad. O dată cu finalizarea acesteia[309], se va contura un culoar de transport eficient între capitală și județul Timiș și, ulterior, către vama Nădlac. Autostrada A6 asigură legătură între varianta de ocolire a municipiului Lugoj și autostrada A1, facilitând astfel un transfer eficient al traficului, precum și posibilitatea transportului de marfă de a ocoli zonele construite de pe traseu, evitând astfel probleme de congestie și poluare, ce afectează calitatea locuirii pentru cetățenii localităților de pe traseu.

Județul este deservit și de 47 de drumuri județene[310], acestea acoperind mare parte din teritoriul administrativ al județului. Excepție fac UAT-uri precum Livezile sau Cenad, acestea fiind deservite exclusiv de drumuri naționale și/sau comunale.

[309] Segmentele Marginea – Holdea și Sibiu - Pitești

[310] PATJ Timiș – Volum 5. Căi de comuncație și transport, 2013.

FIGURA 259. REȚEAUA DE DRUMURI ȘI AUTOSTRĂZI DIN JUDEȚUL TIMIȘ

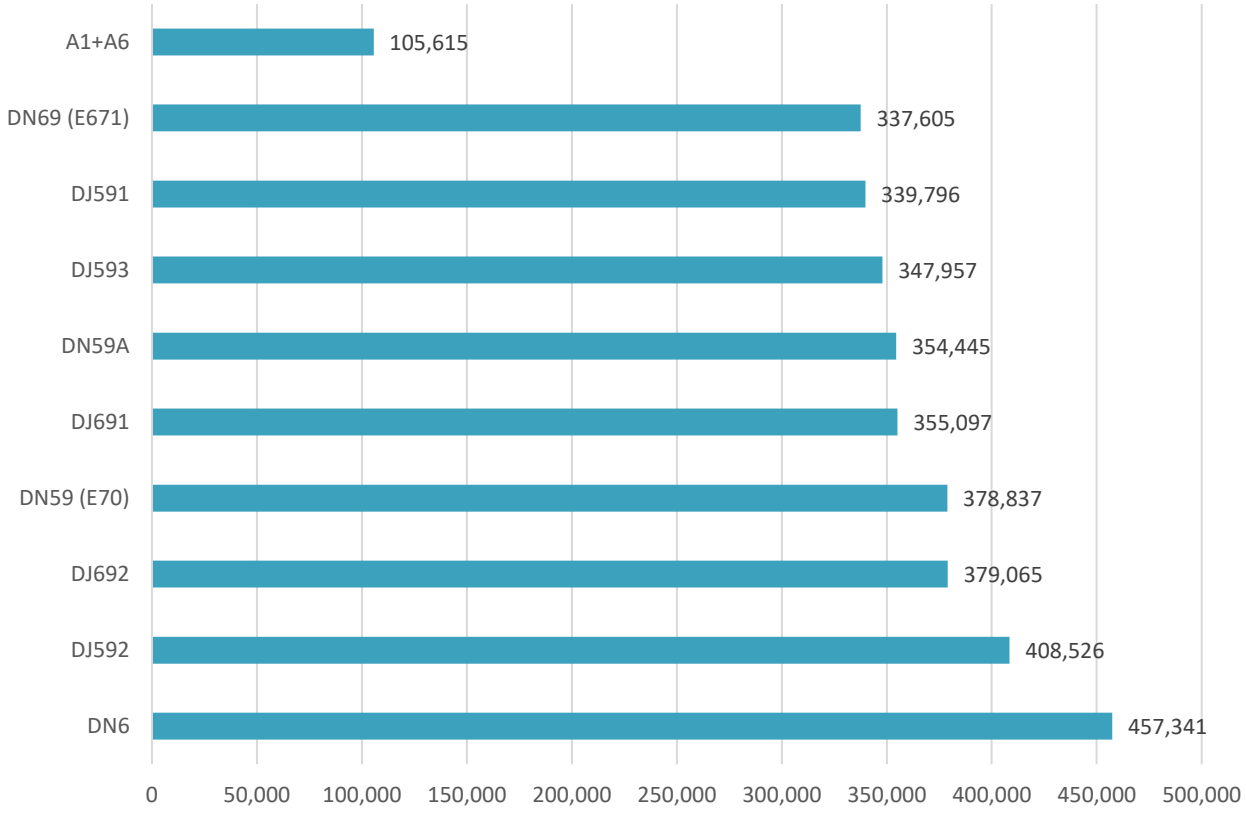

Sursa: prelucrare proprie

Principalele trei drumuri care deservesc populația județului sunt DN6, DJ592 și DJ692.

Drumurile naționale, împreună cu autostrăzile A1 și A6 deservesc 618,052 locuitori ai județului (81.3% din populație), în timp ce drumurile județene deservesc 708,212 locuitori, respectiv 93.25% din populația totală a județului. Dintre acestea, cele mai importante sunt DN6, DN59 (E70), DN59A, DN69 (E71), autostrăzile A1 și A6, DJ592, DJ692, DJ691, DJ593 și DJ591. Împreună acestea deservesc 91% (691,122 locuitori) din populația totală a județului, concentrată în 70 de UAT-uri, distribuită după cum urmează:

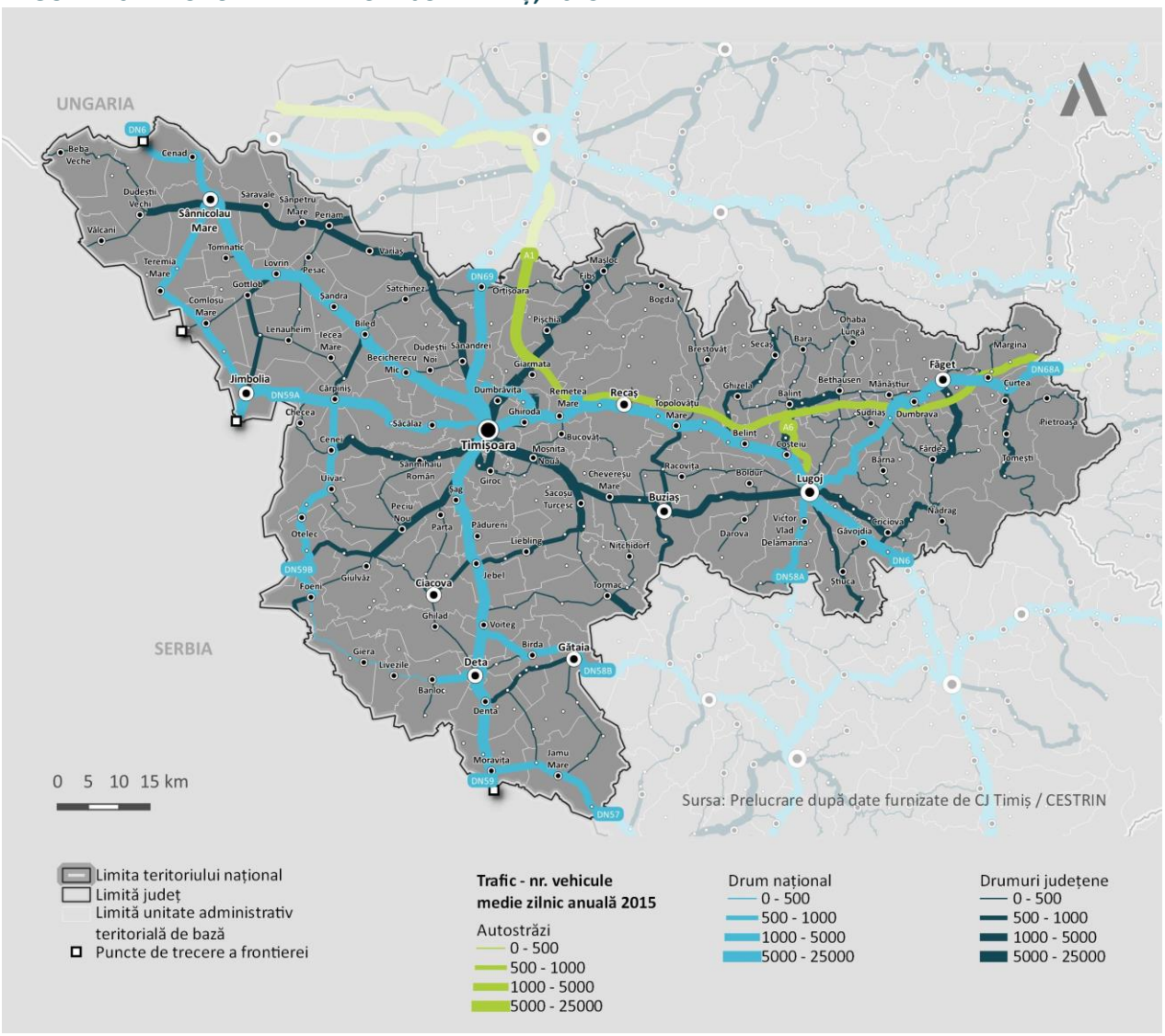
FIGURA 260. POPULAȚIA DESERVITĂ DE PRINCIPALELE DRUMURI DIN JUD. TIMIȘ

Sursa: prelucrare proprie

Importanța drumurilor prezentate anterior se evidențiază și prin fluxurile de trafic rutier aferente acestora. Se observă faptul că la nivelul anului 2015 (Figura 221), drumurile cu cele mai ridicate fluxuri au fost DN6 (tronsonul cuprins între Lugoj și Ghiroda), DN59, DN69, A1 (tronsonul cuprins între Giarmata și limita cu jud. Arad), DN68A (tronsonul cuprins între Traian Vuia și Margina), DN59A (tronsonul cuprins între Beregsău Mare și Jimbolia), DJ592 (tronsonul cuprins între Timișoara și intersecția cu DJ592A) și DNCT (centura municipiului Timișoara), acestea înregistrând o medie zilnică anuală cuprinsă între 5,000 și 25,000 de vehicule.

FIGURA 261. FLUXURI DE TRAFIC ÎN JUD. TIMIȘ, 2015

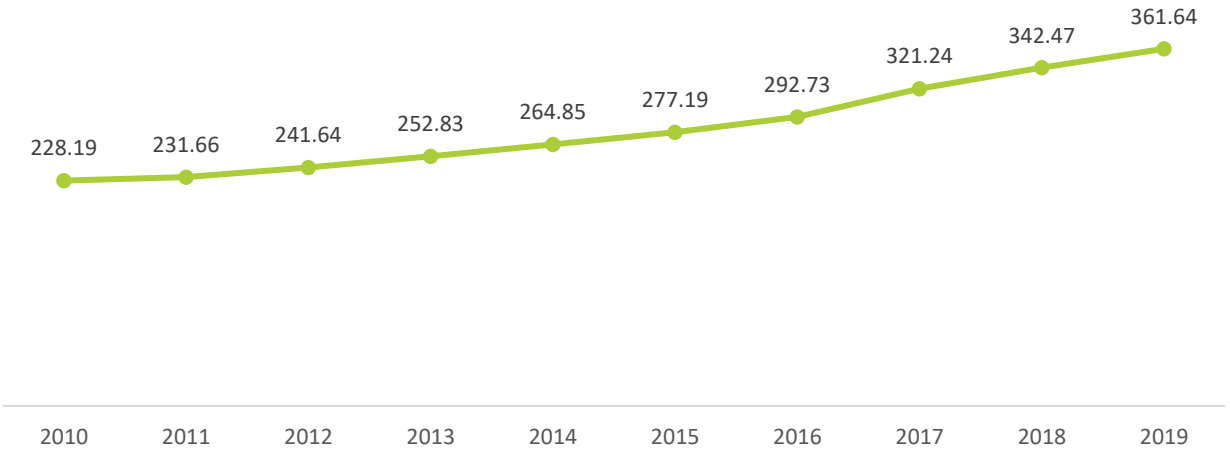
Sursa: Prelucrare după datele din Recensământul Traficului Rutier, 2015.

La nivelul rețelei de drumuri probleme de congestie apar de regulă în lungul drumurilor care asigură legătura între Timișoara și comunele din zona metropolitană, mai ales DJ 691 – Dumbrăvița, DJ 592 – Moșnița Nouă sau DJ 595 – Giroc. Procesul de suburbanizare, vizibil mai ales în aceste comune face numărul ridicat de persoane care fac naveta cu autoturismul personal să suprasolicite infrastructura de transport existentă. Segmente de drumuri congestionate se mai regăsesc în localități traversate de DN6 care preiau fluxuri și de pe alte drumuri județene sau naționale și nu dețin centură: Remetea Mare, Topolovățu Mare, Coșteiu sau Sânnicolau Mare.

Creșterea rapidă a indicelui de motorizare pune presiune pe infrastructura de transport rutier.

Indicele de modernizare al județului Timiș este de 361.64 autovehicule / 1,000 de locuitori în anul 2019, acesta fiind cu 58.48% mai ridicat față de anul 2010, în timp ce populația județului a crescut cu doar 3.8% în aceeași perioadă.

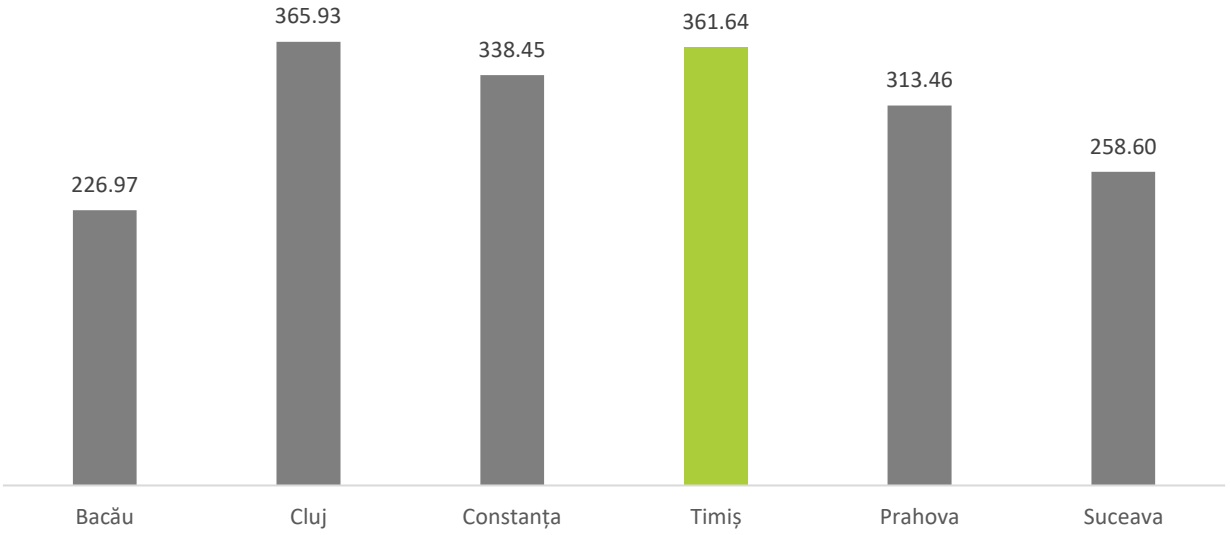
FIGURA 262. INDICE DE MOTORIZARE[311], JUD. TIMIȘ, 2010-2019

Sursa: Calcul propriu cu datele obținute din baza de date online INS Tempo

În comparație cu alte județe din țară, care au o populație similară cu cea a județului Timiș (populație cuprinsă între 700,000 și 800,000 de locuitori), se remarcă faptul că indicele de motorizare din județul Timiș este mai ridicat. Singura excepție o face județul Cluj, acesta având un indice de motorizare ușor mai ridicat decât cel din Timiș (365.93 vehicule / 1000 de locuitori). Județul înregistrează un indice mai ridicat și față de media națională, aceasta fiind de 311.04 la nivelul anului 2019. Creșterea rapidă a indicelui de motorizare la nivelul județului pune astfel presiune pe infrastructura existentă, ce trebuie să susțină un flux de vehicule mai ridicat.

FIGURA 263. INDICE DE MOTORIZARE ÎN JUDEȚELE DIN ROMÂNIA, 2019

Sursa: Calcul propriu pe baza datelor furnizate în Baza de date online INS Tempo

Numai patru orașe din județ dispun de o variantă ocolitoare

Variantele ocolitoare au rolul de a gestiona traficul greu ce traversează municipiile și orașele, asigurând redirecționarea acestuia în afara zonei urbanizate și limitarea efectelor negative pe care transportul greu le poate avea asupra calității vieții (poluare, congestie). În județul Timiș se identifică 4 orașe care dispun de o astfel de infrastructură, după cum urmează:

[311] Numărul de autovehicule / 1.000 de locuitori.

- Municipiul Timișoara – varianta ocolitoare (DNCT) este localizată în partea de N a municipiului, asigurând legătura între DN6 și DN69;
- Municipiul Lugoj – varianta de ocolire este localizată în partea de E a municipiului, asigurând redirecționarea traficului de pe DN6, precum și legături cu DN68A și A6;
- Orașul Buziaș – centura Buziaș este alcătuită din 2 segmente: unul localizat în partea de V a orașului, asigurând legătura între str. Principală și DJ572 și unul în partea de N a municipiului (DN592), asigurând legătura cu DJ572;
- Orașul Deta – varianta de ocolire este localizată în partea de E a orașului și face parte din traseul DN59 (E70).

Nici un municipiu sau oraș din județul Timiș nu dispune de o centură sau variantă ocolitoare completă. În cazul municipiului reședință de județ, Timișoara, autoritățile au în vedere implementarea unui inel complet de centură prin continuarea centurii actuale cu 2 noi segmente: Centura Sud și Centura Vest. Proiectul care vizează construirea segmentului Centura Sud se află în prezent în implementare, urmând ca lucrările de execuție a noului drum să fie finalizate în 2022[312]. În ceea ce privește segmentul Centura Vest, în prezent se elaborează studiul de fezabilitate necesar construcției acestuia, urmând ca până la finalul anului 2021/începutul anului 2022 acesta să fie finalizat[313]. Finalizarea variantei ocolitoare integrale a municipiului Timișoara va asigura fluidizarea traficului în zonă, asigurând o bună deplasare a transportului greu la nivelul întregului județ.

Un alt nod important în rețeaua rutieră a județului este orașul Jimbolia, acesta aflându-se la granița cu Serbia, fiind și unul dintre cele 3 puncte de trecere a frontierei de pe teritoriul județean. În prezent orașul nu deține o centură sau variantă ocolitoare, traficul greu tranzitând mare parte din oraș de-a lungul drumului DN59A. Fluxurile de pe acest traseu se numără printre cele mai ridicate de la nivelul județului, înregistrând peste 8000 de vehicule/zi via DN 59A și peste 3000 de vehicule pe zi via DN 59C[314]. Amenajarea unei variante ocolitoare în zona de S-E a orașului care să redirecționeze traficul greu în afara acestuia ar ajuta la reducerea presiunii din interiorul orașului și la fluidizarea traficului în zonă, în special în contextul transportului de marfă al cărui traseu continuă către Serbia. De asemenea, orașul Sânnicolau Mare este traversat de 2 drumuri naționale, ce concentrează fluxuri ridicate de trafic rutier (peste 7500 de vehicule / zi), contribuind în mod direct atât la congestie, cât și la poluarea cu noxe și zgomot de la nivel local. Astfel, se poate avea în vedere amenajarea unei centuri în zona de sud și de vest a orașului care să colecteze traficul de pe DN6 și DN59C și să-l redirecționeze ulterior către punctul de trecere a frontierei Cenad, respectiv către zona centrală a județului. Probleme similare se regăsesc și în cazul orașului Recaș, traversat de DN6, cu peste 14000 vehicule / zi în anul 2015. Nici orașele Gătaia și Ciacova nu dispun de centură însă traficul de tranzit este mai redus sau drumurile naționale au un rol periferic în rețeaua stradală, ocolind zonele cu o densitate mai mare a populației.

Calitatea drumurilor județene este în curs de îmbunătățire

La nivelul anului 2019, în municipiul Timiș se înregistrează 3,200 km de drumuri, cu 39.8% fiind drumuri județene (1,276 km) și 34% fiind drumuri comunale (1,089 km), restul reprezentând segmentele drumurilor naționale ce străbat teritoriul județean (835 km). Lungimea drumurilor județene a crescut cu 11.4% în perioada 2010-2019, în aceeași perioadă remarcându-se o scădere de 10.9% a kilometrilor de drumuri comunale. În ceea ce privește drumurile naționale, se remarcă o creștere considerabilă de 48.3%, evidențiind astfel o mai bună ancorare a

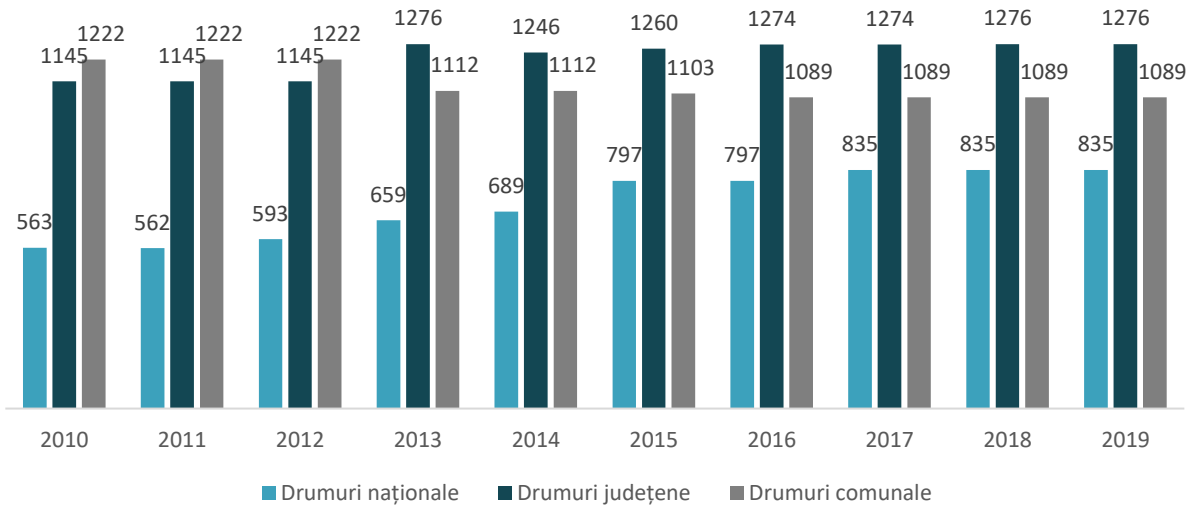
[312] CNADNR, Încep lucrările de construcție a Variantei Ocolitoare Timișoara Sud, 2020. Disponibil la: http://www.cnadnr.ro/ro/comunicare/comunicate-de-presa/interes-general/%C3%AEncep-lucr%C4%83rile-de-comstruc%C8%9Bie-variantei-ocolitoare

[313] CNADNR, A fost dat ordinul de începere a elaborării studiului de fezabilitate pentru Centura Timișoara Vest, 2021. Disponibil la: http://www.cnadnr.ro/ro/comunicare/comunicate-de-presa/interes-general/fost-dat-ordinul-de-%C3%AEncepere-elabor%C4%83rii-studiului-de

[314] Recensământul traficului rutier, 2015.

județului în teritoriu, dar și o accesibilitate ridicată a acestuia față de alte centre urbane importante la nivel național și regional.

FIGURA 264. LUNGIMEA DRUMURI DIN JUD. TIMIȘ, 2010-2019

Sursa: Baza de date online INS Tempo

Calitatea drumurilor naționale este una foarte bună, cu doar 4 km (0.47%) fiind nemodernizați. În cazul drumurilor județene, situația nu este una la fel de favorabilă, fiind modernizați doar 56.19% (Figura 265. Calitatea drumurilor județene, jud. Timiș, 2010-2019). Cu toate acestea, Consiliul Județean Timiș prezintă un interes crescut pentru modernizarea, reabilitarea și/sau extinderea drumurilor județene, fiind evidențiate o serie de proiecte finanțate din fonduri europene sau de la bugetul consiliului, ce sunt fie finalizate, fie aflate în implementare sau suplimentate de proiectele propuse pentru următoarea perioadă de programare 2021-2027. Acestea sunt după cum urmează[315]:

- Modernizare conexiuni rutiere pe DJ592D Hitiaș – Bacova, pe o lungime de 8.46 km, proiect finanțat prin Programul Operațional Regional (POR) 2014-2020 – Axa prioritară 6, valoare estimativă de 8.7 mil. lei, finalizat în anul 2018;
- Modernizare conexiuni rutiere pe DJ693B Iohanisfeld (DN58B) – Ivanda pe o lungime de 6.7 km, proiect finanțat prin Programul Operațional Regional (POR) 2014-2020 – Axa prioritară 6, valoare estimativă de 8.2 mil. lei, finalizat în anul 2018;
- Modernizare conexiuni rutiere pe DJ588 Șemlacu Mare – Ferendia, pe o lungime de 4.43 km, proiect finanțat prin Programul Operațional Regional (POR) 2014-2020 – Axa prioritară 6, valoare estimativă de 4.8 mil. lei, implementat în perioada 2016-2019;
- Modernizare DJ593 pe o lungime de 20.5 de km, proiect finanțat prin Programul Operațional Regional (POR) 2014-2020 – Axa prioritară 6, valoare estimativă de 31.3 mil. lei, implementat în perioada 2015-2020;
- Modernizare DJ691 pe sectorul km 2+725 (sens giratoriu) – Centura Timișoara și Centura Timișoara – Autostrada A1, proiect finanțat prin Programul Operațional Regional (POR) 2014-2020 – Axa prioritară 6, valoare estimativă de 80.3 mil. lei, în implementare în perioada 2018-2022;

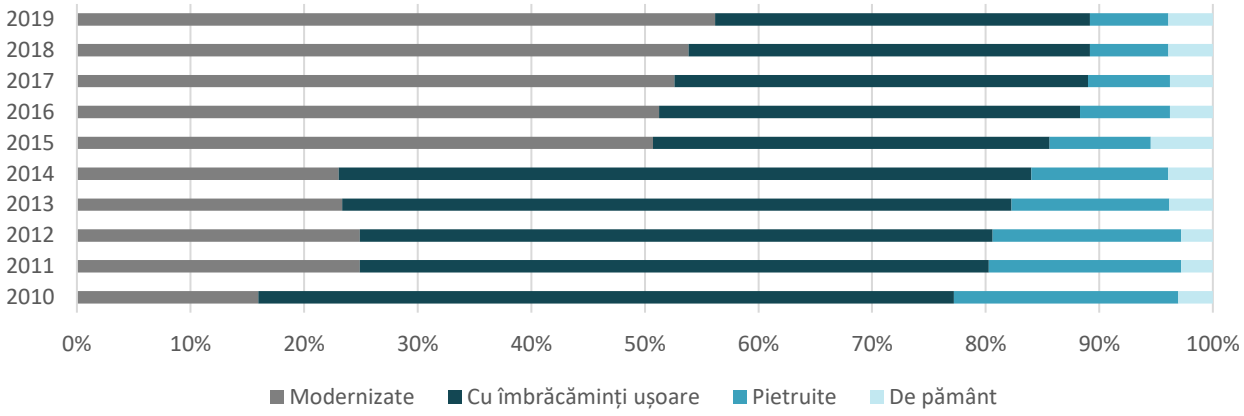
[315] Cf. Planului de Acțiune al județului Timiș pentru perioada 2017-2020 – actualizare 06.2019, furnizat de Consiliul Județean Timiș și a fișelor de proiect disponibile la: http://www.cjtimis.ro/activitate/proiecte.html#main-menu

- Modernizare DJ693 pentru interconectare la A1 (AR) și pod peste Mureș la Pecica, județul Arad, proiect finanțat prin Programul Operațional Regional (POR) 2014-2020 – Axa prioritară 6, valoare estimativă de 76.7 mil. lei, în implementare în perioada 2019-2022;
- Reabilitare DJ684 pe traseul DN68A (Coșava) – Tomești – Luncanii de Sus – limită jud. Caransebeș – DN68 (Voislova), proiect depus spre finanțare prin POR 2014-2020 – Axa prioritară 6, valoare estimativă de 75.7 mil. lei, SF elaborat;
- Sporire capacitate de circulație pe DJ609D pe traseul Centura Timișoara – Aeroport, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă 18.1 mil. lei, SF și PT elaborate;
- Asfaltare drum județean DJ588B pe traseul Rovinița Mare – Percosova/Gherman, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă de 27.8 mil. lei, finalizat în anul 2020;
- Asfaltare drum județean DJ591C pe traseul DN6 – Săcălaz, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă de 7.5 mil. lei, PT + execuție;
- Asfaltare drum județean DJ593A pe traseul Sânmartinul Sârbesc – Sânmartinul Maghiar, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă de 6.1 mil. lei, finalizat în anul 2020;
- Asfaltare drum județean DJ609 pe traseul Valea Lungă Română – Cliciova, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă de 13.5 mil. lei, finalizat în anul 2019;
- Asfaltare drum județean DJ609F pe traseul Bazoșu Nou – Bazoș, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă de 22.7 mil. lei, achiziție servicii PT + execuție;
- Lărgire la 4 benzi de circulație pe DJ592 Timișoara – Moșnița Nouă, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă 34.4 mil. lei, elaborare expertiză tehnică + SF + DALI;
- Asfaltare drum județean DJ591C pe traseul Săcălaz – Sânmihaiu Român, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 13.9 mil. lei, finalizat în anul 2016;
- Amenajare intersecție DJ591 cu DN59A în Săcălaz, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, SF elaborat;
- Asfaltare drum județean DJ588 pe traseul Clopodia – Ferendia, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 7.7 mil. lei, finalizat în anul 2016;
- Asfaltare drum județean DJ682J pe traseul Zorani – Groși – Bulza, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 10.6 mil. lei, execuție lucrări;
- Asfaltare drum județean DJ595C pe traseul Deta – Opaița – Birda, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 11.4 mil. lei, finalizat în anul 2019;
- Reabilitare drum județean DJ691A pe traseul Mașloc – Remetea Mică – Charlottenburg, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 11 mil. lei, finalizat în anul 2018;
- Asfaltare drum județean DJ609H pe traseul Babșa – Ghizela, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 7.7 mil. lei, finalizat în anul 2017;
- Ranforsare drum județean DJ681 pe traseul Făget – Drăgșinești, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 20.2 mil. lei, finalizat în anul 2018;
- Ranforsare drum județean DJ681 pe traseul Drăgșinești – Fârdea, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, finalizat în anul 2016;
- Asfaltare drum județean DJ592B pe traseul Șipet – Folea, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă de 5.1 mil. lei, finalizat în anul 2020;
- Modernizare drum județean DJ693 pe traseul Seceani – Fibiș, Folea, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă de 17.3 mil. lei, actualizare SF+PT;

- Modernizare drum județean DJ572 pe traseul Lucareț – limită jud. Arad, proiect finanțat prin PNDL 2017, valoare estimativă de 11.9 mil. lei, finalizat în anul 2020;
- Reabilitare pod pe DJ591C pe traseul DN6 – Săcălaz, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, elaborare SF+PT;
- Refacere pod pe DJ593B, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, elaborare SF+PT, sistat de către comisia de monumente;
- Asfaltare drum județean DJ682A pe traseul limită jud. Arad – Fibiș, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 300 mii lei, actualizare SF+PT;
- Asfaltare drum județean DJ609 pe traseul Crivobara – Vizma, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 500 mii lei, elaborare PT + execuție și actualizare SF;
- Modernizare drum județean DJ592D pe traseul Urseni – Giroc, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, elaborare SF;
- Reabilitare drum județean DJ591 pe traseul Timișoara – Utvin – Sânmihaiu Român, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, SF;
- Lărgire la 4 benzi de circulație pe DJ609D pe traseul DN6 – Centura Timișoara, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, elaborare SF;
- Modernizare drum județean DJ595 pe traseul Giroc – Timișoara, etapa a II-a, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, elaborare DALI;
- Modernizare conexiuni rutiere prin IBU DJ588 pe traseul Șemlacu Mare – Ferendia, proiect finanțat prin Programul Operațional Regional (POR) 2014-2020, valoare estimativă de 4.8 mil. lei, finalizat în anul 2018;
- Lărgire la 4 benzi a DJ692 pe traseul DN69 – Sânandrei, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, valoare estimativă de 1.3 mil. lei, SF;
- Refacere pod pe DJ593B, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, SF;
- Ranforsare drum județean DJ692B pe traseul Tomnatic – DN6, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, elaborare PT + execuție lucrări;
- Modernizare drum județean DJ595D pe traseul Moșnița Veche – Giroc, proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, propunere SF+PT;
- Reabilitare drum județean DJ693 pe traseul Ivanda – Halta Cebza , proiect finanțat din bugetul CJ Timiș, SF+PT;
- Modernizare DJ691 pe sectorul nod de descărcare A1 – limită județ Arad, proiect propus pentru perioada de programare 2021-2027, propunere SF+PT;
- Construirea drumului județean de legătură Aeroportul Internațional „Traian Vuia” – autostrada A1, proiect propus pentru perioada de programare 2021-2027, elaborare SF+PT și realizare exproprieri.

Luând în considerare proiectele finalizate recent, aflate în curs de implementare sau planificate, rămân cu probleme de accesibilitate rutieră zone mai puțin populate cum ar fi Dealurile Lipovei, mai ales localitățile deservite de 609A.

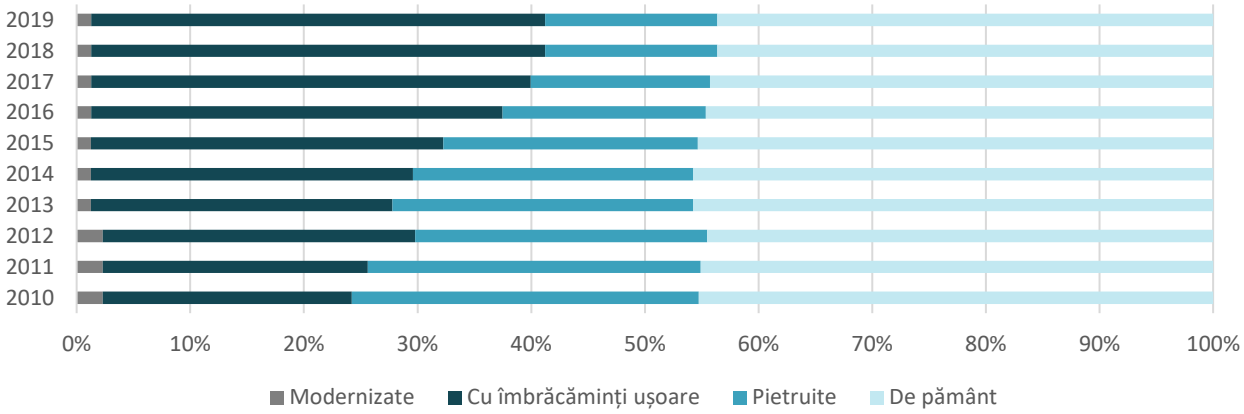
FIGURA 265. CALITATEA DRUMURILOR JUDEȚENE, JUD. TIMIȘ, 2010-2019

Sursa: Baza de date online INS Tempo

Calitatea drumurilor comunale este foarte scăzută, județul Timiș dispunând de numai 14 km de drumuri comunale modernizate în anul 2019. Cele mai multe drumuri comunale sunt de pământ (475 km), acestea fiind urmate de drumurile cu îmbrăcăminți ușoare (435 km) și cele pietruite (165 km). Starea precară a unui număr semnificativ de kilometri de drumuri comunale conduce la scăderea accesibilității în interiorul județului, fiind astfel afectate satele și comunele adiacente drumurilor în cauza.

FIGURA 266. CALITATEA DRUMURILOR COMUNALE, JUD. TIMIȘ, 2010-2019

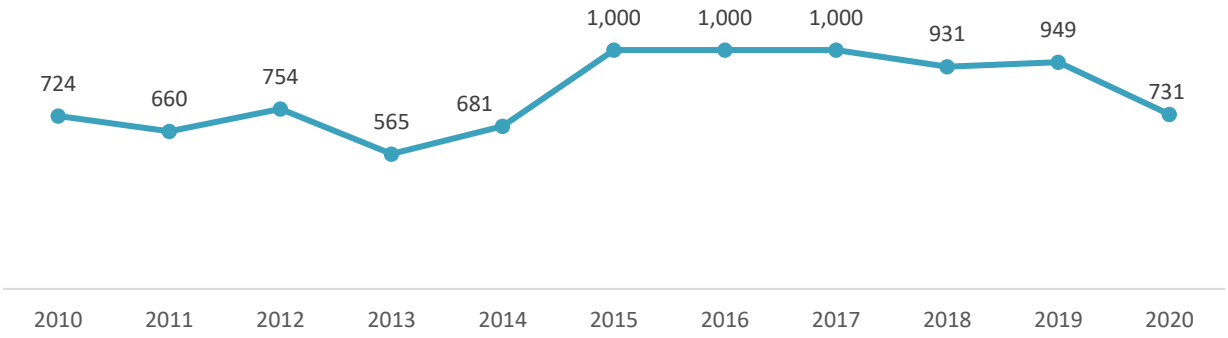
Sursa: Baza de date online INS Tempo

Cu toate acestea, drumurile comunale se află în gestiunea directă a autorităților locale din UAT-urile aferente, fiind astfel nevoie de intervenții individuale la nivelul fiecărui UAT. Conform datelor transmise de către autoritățile publice, o parte dintre orașele și comunele din județ au în implementare/planificate proiecte de modernizare a infrastructurii rutiere locale, incluzând și trasee de drumuri comunale. Printre acestea se numără Făget, Teremia Mare, Boldur, Variaș, Fârdea sau Moravița.

Numărul accidentelor rutiere, dar și a persoanelor implicate în aceste accidente este în scădere în ultimii 3 ani (2018-2020)

În perioada 2010-2020, numărul accidentelor de la nivelul județului a fluctuat considerabil de la an la an, remarcând o creștere abruptă în perioada 2013-2015 (77%), urmată de o perioadă de stagnare în intervalul 2014-2017. Începând cu anul 2018 numărul accidentelor a început să scadă, în 2020 înregistrându-se 731 de accidente rutiere la nivelul județului, cu 27% mai puține decât în anul 2017.

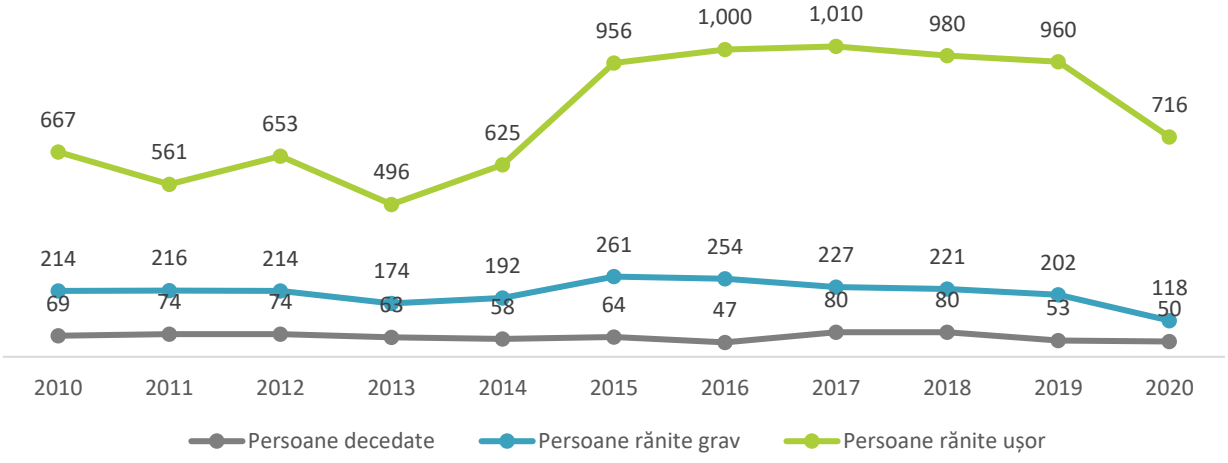
FIGURA 267. ACCIDENTE RUTIERE ÎN JUD. TIMIȘ, 2010-2020

Sursa: IPJ Timiș

Aceeași fluctuație se remarcă și în cazul persoanelor implicate în accidente rutiere, în special a celor ușor rănite. Acestea au avut un parcurs similar cu cel al numărului de accidente totale, urmărind o creștere considerabilă de 107% în perioada 2013-2017, urmată de o scădere considerabilă de 29% până în 2020 . În cazul persoanelor grav rănite, anul 2015 înregistrează cel mai mare număr de persoane, respectiv 261. În perioada 2015-2020, numărul persoanelor grav rănite a scăzut cu 55%. Totodată, în intervalul 2010-2020, numărul persoanelor decedate ca urmare a accidentelor rutiere a scăzut cu 28%.

FIGURA 268. PERSOANE ACCIDENTATE / DECEDATE ÎN URMA ACCIDENTELOR RUTIERE ÎN JUD. TIMIȘ, 2010-2020

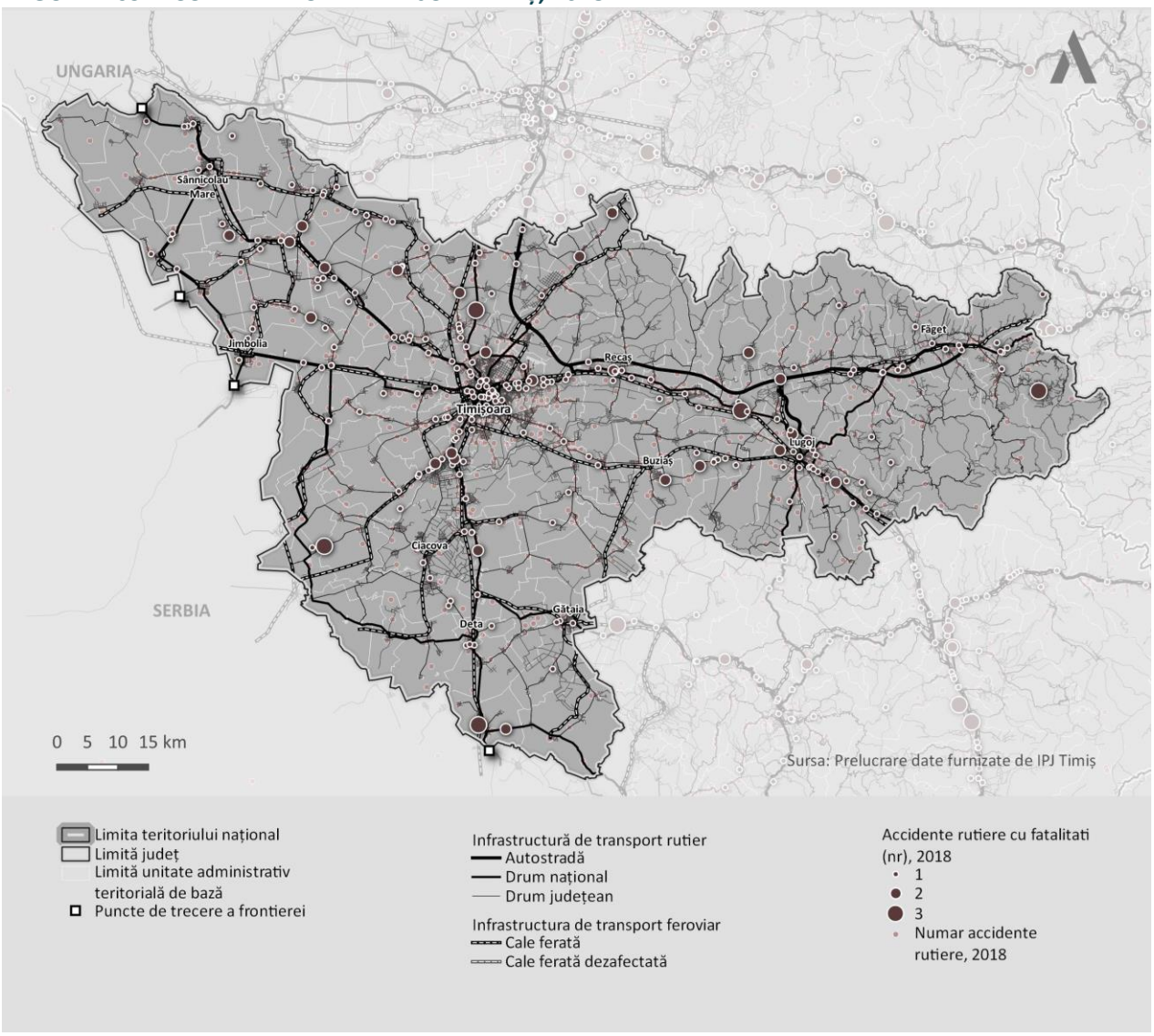

Sursa: IPJ Timiș

Scăderea considerabilă a numărului de accidente, precum și a numărului de decese rezultate în urma accidentelor rutiere reprezintă o îmbunătățire a siguranței în trafic pentru cetățenii județului. Este necesară continuarea acestei tendințe de scădere a accidentelor prin identificarea punctelor cheie care concentrează un număr ridicat de accidente, în special a celor care se soldează cu decese și luarea unor măsuri suplimentare de asigurare a siguranței.

Figura 12 prezintă accidentele rutiere din județul Timiș la nivelul anului 2018, evidențiindu-se faptul că cel mai ridicat număr de accidente este concentrat în municipiul Timișoara și în zona metropolitană a acestuia. Totodată, se remarcă faptul că cele mai multe decese rezultate din accidente rutiere sunt înregistrate pe drumurile DN6, DN59, DN59C, DN59B, DJ691, DJ592 și DC14.

FIGURA 269. ACCIDENTE RUTIERE ÎN JUD. TIMIȘ, 2018

Sursa: prelucrare proprie

Principalele cauze pentru accidentele mortale sunt neadaptarea vitezei la condițiile de trafic și viteza neregulamentară, însă un număr ridicat de accidente este cauzată și de abateri ale bicicliștilor sau pietoni care circulă pe carosabil sau traversează neregulamentar. Pentru a reduce cât mai mult numărul de persoane decedate este important ca la nivelul localităților (mai ales cele din lungul drumurilor intens circulate) să fie luate măsuri de calmare a traficului, îmbunătățirea iluminatului stradal (mai ales în zona trecerilor de pietoni) și amenajarea treptată a unor piste pentru biciclete sigure[316] (nu doar în localități ci și între acestea, mai ales unde există zone de interes).

9.3. INFRASTRUCTURA DE TRANSPORT FEROVIAR

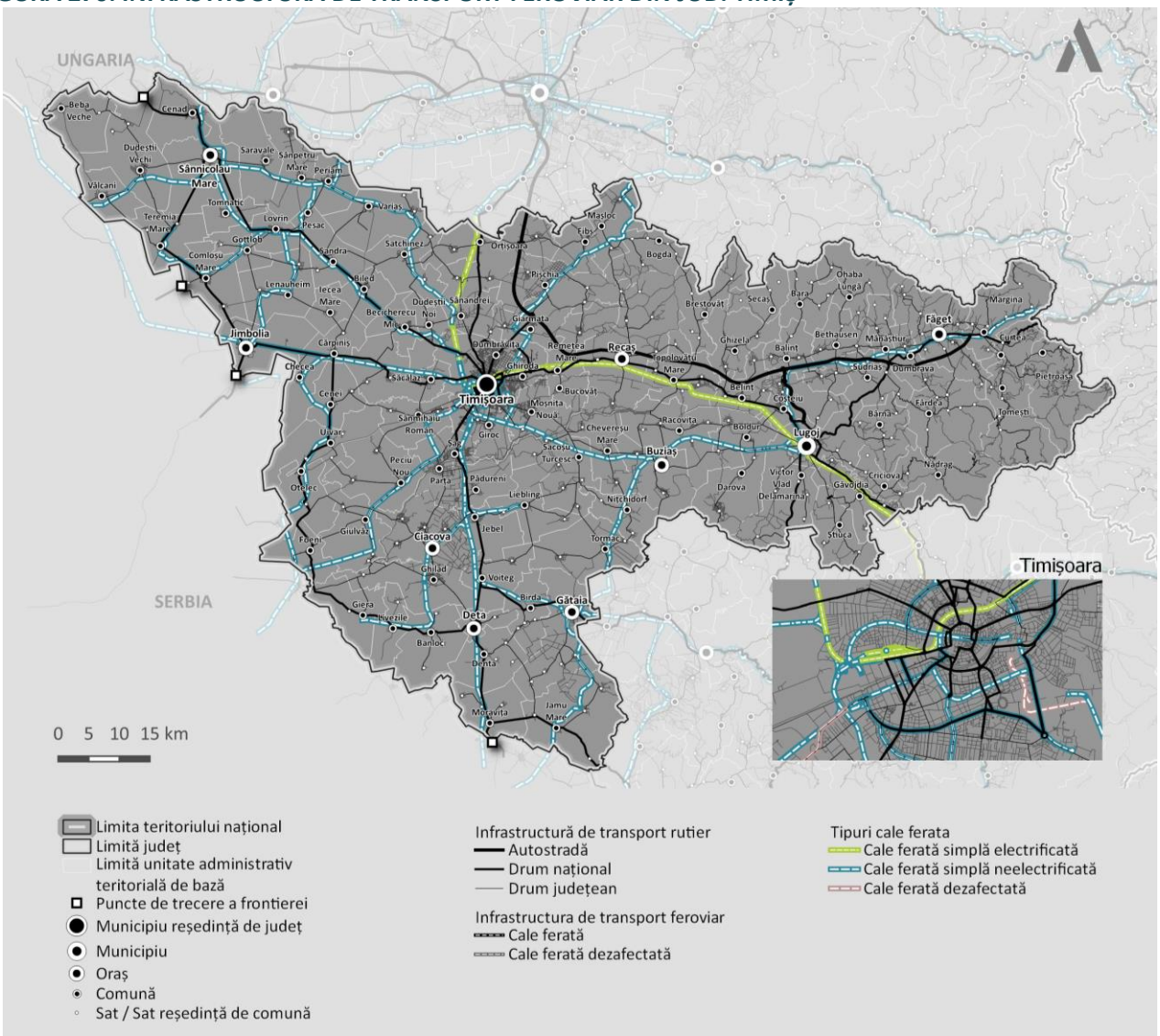
Județul Timiș dispune de o amplă rețea de căi ferate care deservește peste 90% din populația județului însă liniile sunt preponderent simple și neelectrificate

[316] Acestea ar trebui să respecte „Ghidul metodologic de reglementare a proiectării, execuției, utilizării și mentenanței lucrărilor de infrastructură pentru biciclete” aflat în consultare publică.

Județul Timiș este deservit de magistrala CF 900, precum și de o multitudine de linii secundare aferente magistralelor CF 200 și CF 900 (vezi Figura 13). Acestea sunt conturate de două axe principale, respectiv axa N-S pe tronsoanele Orțișoara – Timișoara (linia 217) și Timișoara – Stamora Moravița (linia 922, până la granița cu Serbia) și axa E-V pe tronsoanele Jimbolia (granița cu Serbia) – Timișoara – Lugoj (linia CF 900). Cele două axe asigură legăturile județului cu centre urbane de la nivel național, dar și cu cele două puncte de trecere ale frontierei (Jimbolia, Stamora Moravița) cu Serbia. Totodată, acestea au rolul de a colecta toate legăturile locale, asigurând astfel conectivitatea între localitățile județului, dar și între acestea și localitățile aflate în vecinătate.

Deși sunt parte din două coridoare strategice de transport la nivel european, Liniile 900 și 217 sunt simple electrificate însă nu sunt dublate ceea ce reduce considerabil capacitatea acestora, mai ales când vine vorba de transportul de marfă. Restul liniilor din județ sunt simple neelectrificate. Cele mai utilizate linii sunt linia 900 pe tronsonul Lugoj – Timișoara și linia 217, acestea înregistrând la nivelul anului 2011 între 3,501 și 9,000 de călătorii pe zi. Acestea sunt urmate de liniile 900 pe tronsonul Timișoara – Jimbolia și 212, înregistrând între 1,001 și 3,500 de călătorii pe zi[317]. În ceea ce privește legăturile feroviare peste graniță cu orașele Vrsac și Kikinda din Serbia, acestea nu mai sunt funcționale în prezent, astfel că nu mai există o legătură pe cale ferată între județul Timiș și Serbia.

FIGURA 270. INFRASTRUCTURA DE TRANSPORT FEROVIAR DIN JUD. TIMIȘ

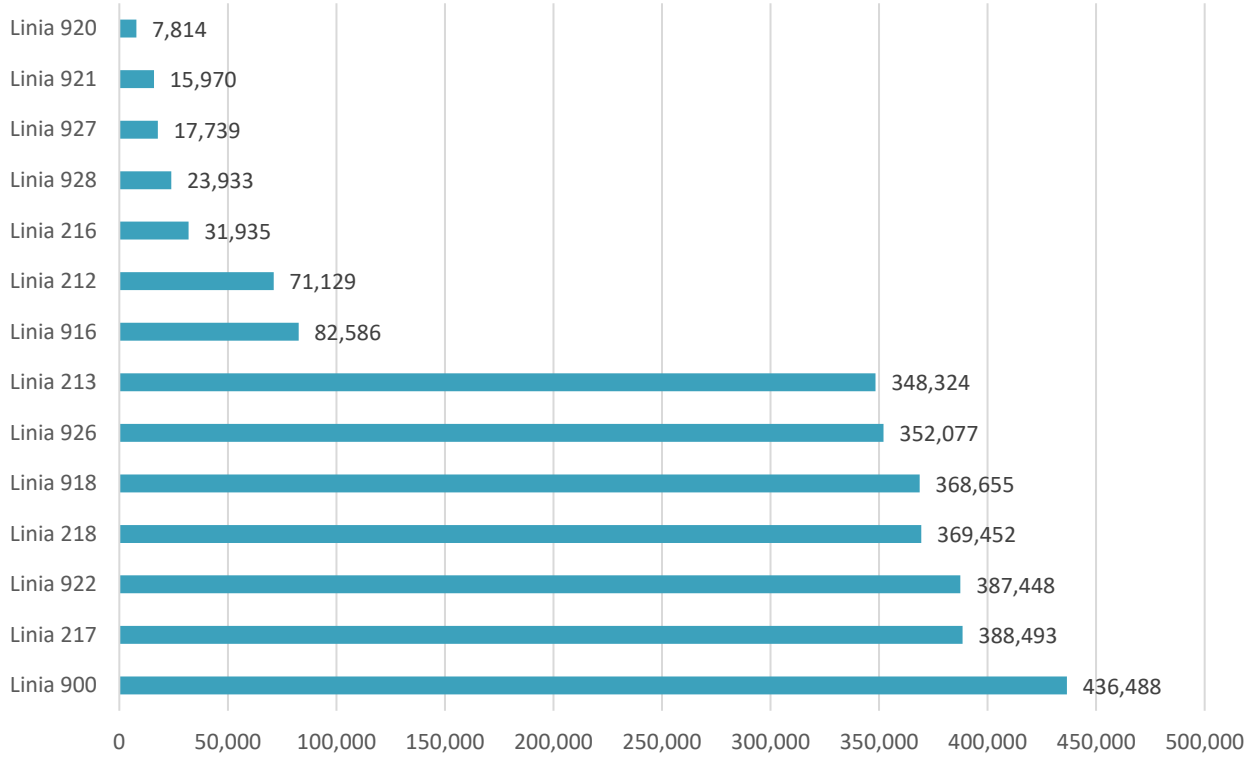
[317] Ministerul Transporturilor, Masterplanul General de Transport al României, 2015.

Sursa: prelucrare proprie pe baza datelor din Harta generală CFR

În județul Timiș sunt amplasate 54 de stații feroviare, 14 dintre acestea fiind noduri feroviare principale. Gara cu cele mai multe conexiuni atât la nivel județean, cât și la nivel regional și național este Timișoara Nord, aceasta fiind amplasată central și concentrând cele mai multe legături din județ. Astfel, în teritoriu, județul Timiș este dependent de nodul Timișoara Nord pentru a asigura conexiunile feroviare.

Liniile de cale ferată din județul Timiș străbat 81 din cele 99 UAT-uri, deservind astfel 96.4% din populația totală a județului. Principalele linii de cale ferată după numărul de locuitori deserviți sunt prezentate în figura următoare.

FIGURA 271. POPULAȚIA DESERVITĂ DE CĂILE FERATE DIN JUD. TIMIȘ

Sursa: prelucrare proprie

Această rețea extinsă de căi ferate care converge către Timișoare poate reprezenta fundamentul pentru un sistem de tren metropolitan și un proces sustenabil de expansiune bazat pe infrastructura feroviară.

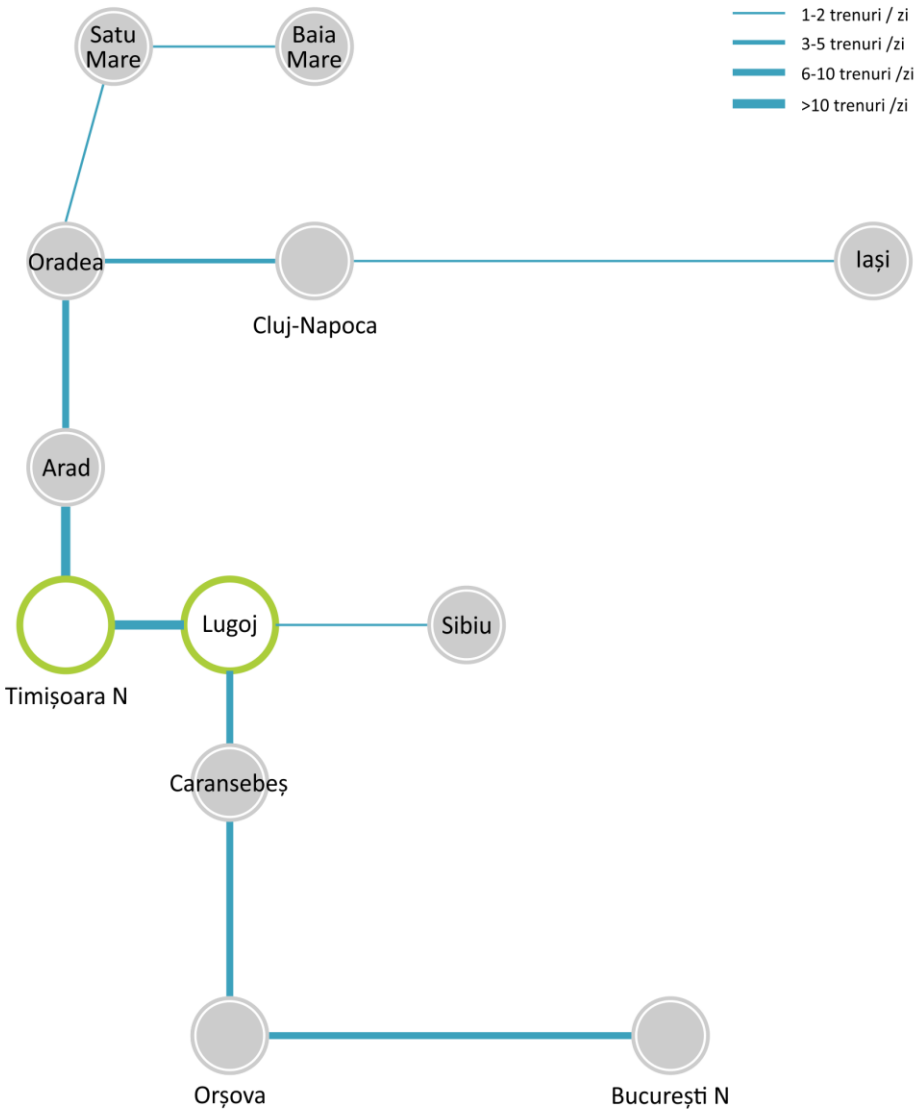
Legăturile pe cale ferată cu marile centre urbane din România sunt îngreunate de timpii ridicați de deplasare

Cursele de tren din județul Timiș sunt operate de CFR Călători, Regio Călători și Astra Trans. La nivel național, cele mai frecvente curse sunt cele către municipiul Arad (17 curse pe zi din Gara Timișoara Nord), aceasta fiind una dintre cele mai importante legături ale județului Timiș. Conform MPGT, tronsonul Timișoara-Arad este important și la nivel național, fiind urmărită modernizarea căii ferate pe acest segment, astfel încât să asigure viteze de până la 160 km/h. În prezent, viteza maximă atinsă pe acest tronson este de 100 km/h[318]. Alte legături directe cu frecvență ridicată (6-10 trenuri pe zi) sunt către municipiile Oradea, Caransebeș și București.

[318] Hot News, S-a lansat licitația pentru modernizarea a 68 de km de cale ferată în zona Timișoara – Arad. Valoarea contractelor este de aproape 4 miliarde lei, 2020. Disponibil la: https://economie.hotnews.ro/stiri-

Deși județul Timiș dispune de multiple conexiuni feroviare cu restul țării, majoritatea se desfășoară pe distanțe lungi, rezultând în timpi ridicați de deplasare ce ajung până la 16 ore, așa cum este cazul legăturii Timișoara Nord – Iași, aceasta fiind și cea mai lungă legătură feroviară directă de la nivel național. Cu toate acestea, timpi ridicați de deplasare către municipii precum Iași, București, Sibiu, Cluj-Napoca sau Baia Mare (peste 6 ore) fac ca trenul să nu fie o opțiune viabilă în comparație cu alte mijloace de transport precum autovehiculul.

FIGURA 272. FRECVENȚA TRENURILOR AVÂND CA PUNCT DE PLECARE STAȚIILE PRINCIPALE DIN JUD. TIMIȘ

Sursa: Prelucrare proprie după datele furnizate pe mersultrenurilor.infofer.ro

De asemenea, deși municipiul Reșița se află la doar 100 km distanță de Timișoara și există o linie secundară de cale ferată care leagă cele două municipii, nu există trenuri directă între acestea. Legătura între Timișoara se face prin Caransebeș.

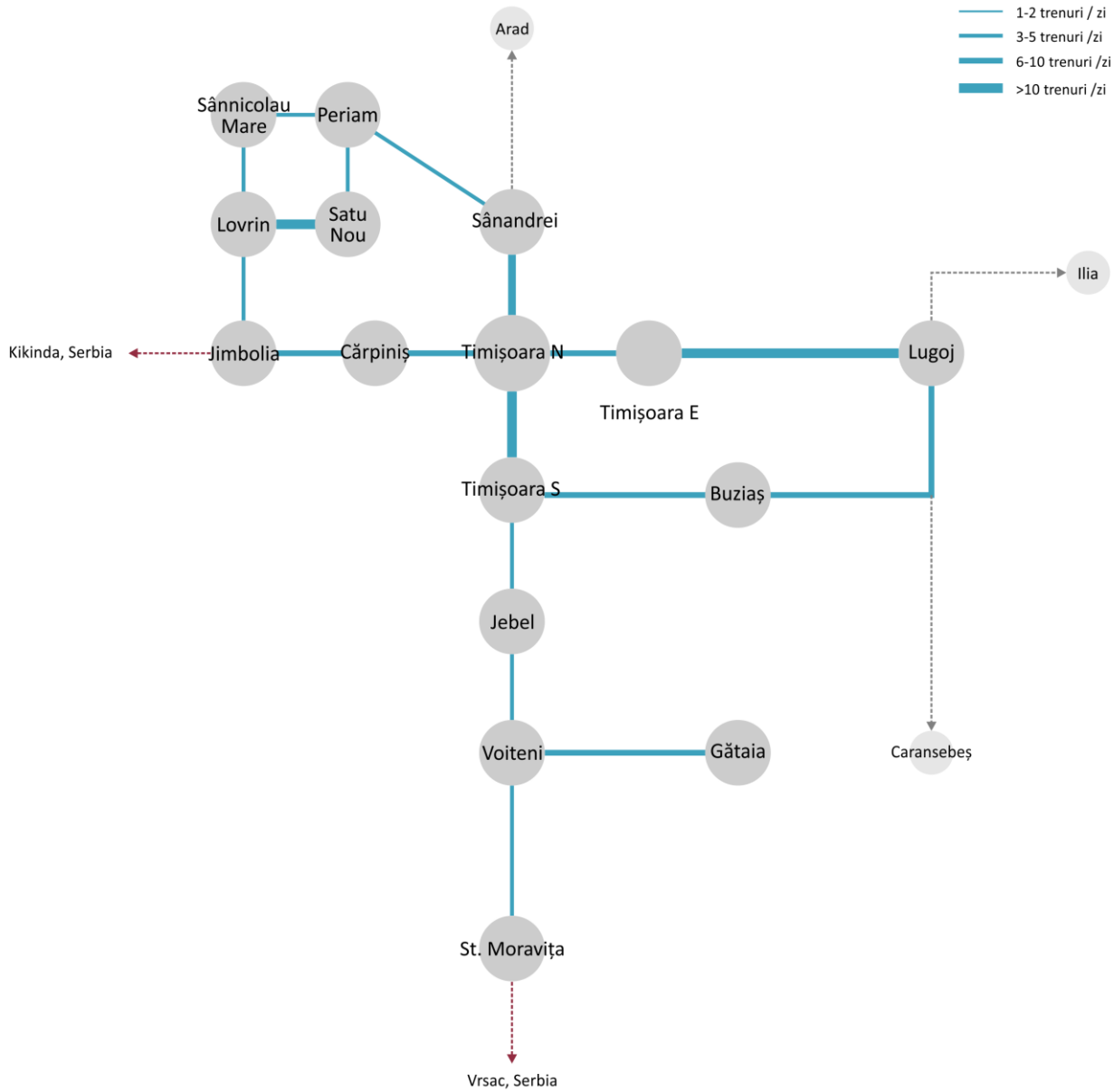
În interiorul județului, cursele cu cea mai mare frecvență sunt cele pe tronsoanele Timișoara Nord – Lugoj, Timișoara – Buziaș, Timișoara – Lovrin, Lovrin – Satu Nou, Timișoara – Jimbolia și Volteni – Gătaia, toate având

industrie_feroviara-24362019-lansat-licitatia-pentru-modernizarea-68-cale-ferata-zona-timisoara-arad-valoarea-contarctelor-este-aproape-4-miliarde-lei.htm

peste 5 curse / zi / sens. Cele mai multe trenuri circulă pe tronsonul Timișoara Nord – Lugoj, respectiv 19 curse dus și 21 de curse întors.

Timpi de deplasare pentru cursele interne depind de gara de plecare, astfel că trenurile ce pleacă din Timișoara acoperă într-un interval de maxim 2 ore tot teritoriul județului accesibil prin curse directe. În cazul celorlalte gări, timpi de deplasare pot ajunge și până la 6 ore (ex: Margina – Sânnicolau Mare), fiind vorba de curse ce necesită una sau două schimbări ale trenurilor în noduri feroviare cheie precum Lugoj sau Timișoara Nord. Optimizarea legăturilor interne pe cale feroviară ar putea astfel să conducă la conturarea trenului ca principal mijloc de transport pentru navetism, fiind astfel o alternativă viabilă la autovehiculul personal.

FIGURA 273. FRECVENȚA TRENURILOR ÎN JUD. TIMIȘ

Sursa: Prelucrare proprie după datele furnizate pe mersultrenurilor.infofer.ro

Potențialul utilizării sistemului feroviar local pentru a asigura cererea de navetism este susținută și de populația deservită de-a lungul liniilor existente. Astfel, folosind infrastructura de cale ferată existentă, o parte considerabilă din populație ar avea acces către municipiile din județ într-un interval de o oră. De exemplu, în cazul municipiului Timișoara, acesta ar avea acces la alte 251,574 de persoane, iar municipiul Lugoj la 389,962 de persoane (de aproximativ 7 ori mai mult față de populația proprie). Optimizarea acestor legături interne pe cale

feroviară și organizarea programului de transport în conformitate cu necesitățile locuitorilor va permite trenului să devină principalul mijloc de transport pentru navetism la nivelul județului Timiș.

9.4. INFRASTRUCTURA DE TRANSPORT AERIAN, DE NAVIGAȚIE ȘI INTERMODALĂ

Aeroportul Internațional „Traian Vuia" din Timișoara se află în continuă dezvoltare, asigurând servicii de transport aerian pentru locuitorii județului.

Județul Timiș este deservit de Aeroportul Internațional „Traian Vuia" localizat în partea de nord-vest a municipiului Timișoara. Aeroportul este al 3-lea cel mai mare de la nivel național[319], având rol de aeroport regional de mari dimensiuni. În anul 2019, aeroportul a înregistrat 1,595,012 pasageri, cu 117% mai mulți decât în anul 2014, evidențiind astfel importanța aeroportului pentru locuitorii județului[320].

În ceea ce privește facilitățile, aeroportul oferă acces la diferite tipuri de servicii, precum: parcare, încărcare autoturisme electrice, închiriere auto, servicii bancare (ATM), magazine și zonă cafe-bar, ghișee companii aeriene. Aeroportul se află în proces de extindere și modernizare, urmând ca acesta să dispună de un noul terminal pentru transport de pasageri, vizând în mod direct cursele externe, investiție ce va permite și extinderea gamei de servicii oferite.

Transportul către aeroport se poate realiza prin mai multe mijloace, precum autovehicul personal, taxi sau transport public local. Deservirea aeroportului de către transportul public local al municipiul Timișoara asigură accesul persoanelor ce se deplasează către acesta cu trenul sau cu transportul public județean, facilitând legătura între gară/autogară și aeroport. Durata unei călătorii între Gara Timișoara Nord și Aeroportul Internațional „Traian Vuia" este de 29 de minute cu transportul public local și 26-29 de minute cu autoturismul personal.

Mare parte a localităților din județ au acces la aeroport într-un interval de maxim 60 de minute pe cale rutieră (Figura 17), identificându-se astfel o accesibilitate crescută către Aeroportul Internațional Timișoara. În cazul celorlalte localități (ex. Jimbolia, Dudeștii Vechi, Denta, Moravița, Pietroasa, Gătaia etc.), duratele de deplasare sunt între 60 și 90 de minute. Probleme de accesibilitate a aeroportului sunt vizibile în relație cu localitățile amplasate în partea de nord / nord-vest întrucât DJ 691 care face legătura cu autostrada A1 este subdimensionat și degradat. Este totuși în implementare un proiect de lărgire și modernizare a acestui drum.

Județul Timiș va beneficia de o nouă infrastructură intermodală pentru transport de marfă

MPGT prevede realizarea unui centru multimodal în municipiul Timișoara, în vederea facilitării transportului de marfă atât la nivel local și regional, cât și la nivel național și internațional. Astfel, începând cu anul 2021, urmează să fie demarate acțiuni pentru dezvoltarea unui centru intermodal pentru transportul de marfă în cadrul Aeroportului Internațional „Traian Vuia" Timișoara.

Proiectul se va realiza în parteneriat cu Ministerul Transporturilor, Infrastructurii și Comunicațiilor și cu C.F.R. Infrastructură. Este vizată astfel și extinderea rețelei de căi ferate locale, astfel încât aceasta să asigure legătură între aeroport și căile ferate existente în municipiul Timișoara. În iulie 2020, C.F.R. Sucursala Regională CF Timișoara a lansat licitația pentru studiul de fezabilitate aferent proiectului de realizare a legăturii feroviare cu Aeroportul Internațional Traian Vuia. Licitația a fost ulterior atribuită, iar în prezent studiul de fezabilitate se află

[319] După numărul de pasageri transportați în anul 2017, cf. datelor furnizate pe platforma Atlas of the Sky a Comisiei Europene.

[320] S.N. Aeroportul Internațional Timișoara Traian Vuia S.A, Raport de activitate 2015-2019 – Rezumat, 2020. Disponibil la: http://aerotim.ro/wp-content/uploads/2020/05/Raport-de-Activitate-2015-2019-Rezumat.pdf

în curs de elaborare. Finalizarea căii ferate către aeroport va contribui la diversificarea mijloacelor de transport disponibile pentru deplasarea către aeroport, susținând pe de o parte fluxuri mai mari de trafic, în special pentru transportul de marfă, iar pe de altă parte va crește accesibilitatea către aeroport pentru locuitorii din județ și din regiune.

Proiectul reprezintă o importantă investiție la nivel național și regional, o dată cu finalizarea acestuia urmând să fie îmbunătățită gestionarea transportului de marfă în zona de vest a României. Această intervenție este importantă în contextul creșterii transportului de marfă înregistrat de Aeroportul Internațional „Traian Vuia", respectiv 5,167 de tone în anul 2019, cu 167% mai multe tone decât în anul 2014. Totodată, aeroportul din Timișoara gestiona 59% din totalul de mărfuri manipulate pe aeroporturile regionale din România, în anul 2019[321].

Reabilitarea și modernizarea Aeroportului Utilitar Cioca va completa serviciile aeriene oferite în județul Timiș și Regiunea Vest

Aeroportul Utilitar Cioca este situat la 8 km de centrul municipiului Timișoara, fiind singurul aeroport utilitar din Regiunea Vest. Acesta se desfășoară pe o suprafață de 97 ha, dispunând de o pistă înierbată de 750 m lungime și 30 m lățime. În prezent se urmărește reabilitarea și modernizarea aeroportului în vederea transformării acestuia în heliport, dar și pentru activități de agrement. Detalii cu privire la intervențiile concrete nu se cunosc la momentul realizării prezentei strategii.

Portul Timișoara și Canalul navigabil Bega urmează să fie revitalizate

Canalul navigabil Bega se desfășoară pe o lungime totală de 116 km, pe teritoriul administrativ al Serbiei și României. Sectorul românesc este cuprins integral în cadrul județului Timiș, respectiv între municipiul Timișoara și granița cu Serbia și are o lungime de 42.4 km. Canalul este gestionat de Regia Autonomă „Administrația Canalului Navigabil Bega", având drept obiectiv aplicarea legislației în vigoare pentru sectorul românesc al canalului. Regia a fost înființată în anul 2018 și se află sub autoritatea Ministerului Transporturilor[322].

Canalul Bega este primul canal navigabil construit în România, fiind inițial amenajat pentru asanarea terenurilor inundabile și, ulterior, pentru navigație. Din anul 1967 canalul nu a mai fost utilizat pentru transportul de marfă și de persoane, în prezent fiind utilizat doar parțial în interiorul municipiului Timișoara prin intermediul ambarcațiunilor de mici dimensiuni. Astfel, zilnic pe Canalul Bega circulă 7 nave, utilizate pentru transportul public.

Canalul Bega reprezintă un potențial ridicat de dezvoltare a căilor navigabile interioare de pe teritoriul național, acesta putând să asigure conectarea zonei Banatului cu Marea Neagră și cea a Nordului prin intermediul rețelei de canale existe în Serbia (Dunăre – Tisa – Dunăre) și prin Canalul Rin – Main – Dunăre. Totodată, canalul prezintă potențial turistic datorită cadrului natural existent, valorificarea acestuia prin amenajări peisagistice, de agrement / sportive sau de petrecere a timpului liber, putând să consolideze Bega ca o atracție turistică importantă la nivelul județului Timiș.

Începând cu anul 2017, Consiliul Județean Timiș are în implementare un proiect de reabilitare și dezvoltare a infrastructurii de navigație și a celei portuare a Canalului Bega, finanțat prin programul Interreg IPA CBC România-Serbia. Scopul proiectului este de a îmbunătăți accesibilitatea și conectivitatea în regiunea transfrontalieră, dar și de a contribui la dezvoltarea turismului și a activităților de agrement în zona de studiu. Astfel, proiectul prevede realizarea studiilor și documentației tehnice necesare în ceea ce privește infrastructura de transport aferentă, instruirea a 30 de persoane, achiziția echipamentelor necesare atât din domeniul IT, cât și cele necesare pe sit

[321] S.N. Aeroportul Internațional Timișoara Traian Vuia S.A, Raport de activitate 2015-2019 – Rezumat, 2020. Disponibil la: http://aerotim.ro/wp-content/uploads/2020/05/Raport-de-Activitate-2015-2019-Rezumat.pdf
[322] ACNB Timiș - https://www.acnb.ro/

(vehicule de teren, barje etc.), reabilitarea nodurilor hidrotehnice Sânmihaiu Roman (România), Klek și Srpski Itebej (Serbia), amenajarea unei circulații de lucru / piste ciclabile, precum și amenajarea unui doc flotant și a punctelor de ancorare. Proiectul urmează a fi finalizat până în August 2021[323].

La nivel local, municipiul Timișoara are în vedere amenajarea unui port – Portul Timișoara pe Canalul Bega pentru a satisface cererea pentru o astfel de dotare, luând în considerare faptul că pe sectorul românesc al canalului nu este amenajată nicio dotare de acest fel. În contextul dezvoltării navigabilității pe întreg canalul Bega, Portul Timișoara va avea o importanță din ce în ce mai ridicată atât din punct de vedere al transportului, cât și din punct de vedere turistic[324].

Se propune amenajarea portului pe malul stâng al canalului Bega (km 110), în zona de vest a municipiului Timișoara. În iulie 2020, s-a aprobat Studiul de prefezabilitate „Port agrement Timișoara" prin HCL nr. 308/2020, întocmit de SC PREFCON SRL, reprezentând unul dintre primii pași în demersul de realizare a noului port.

Intermodalitatea este concentrată în cadrul marilor orașe din județ, lipsind din restul localităților

În ceea ce privește intermodalitatea, în județul Timiș aceasta este reprezentată de serviciile de mobilitate concentrate în cadrul aeroportului, a principalelor gări și a autogărilor prezente pe teritoriul județului, respectiv în municipiile Timișoara și Lugoj. Acestea asigură transferul între multiple servicii de transport, precum aerian, feroviar, public județean și public local, iar, în cazul municipiul Timișoara și cu servicii de bike-sharing.

Astfel, în județul Timiș se identifică următoarele elemente ce contribuie în mod direct la intermodalitate:

- **Aeroportul Internațional Traian Vuia Timișoara |** Acesta asigură transportul aerian pentru populația județului, dispunând de curse naționale și internaționale. Transferul se poate astfel face între servicii de transport aerian, servicii de transport public local oferite de STPT Timișoara și servicii de taxi / închiriere auto.
- **Gara Timișoara Nord |** Aceasta asigură transferul între tren, transportul public local oferit de STPT Timișoara și transportul public județean, precum și a serviciilor de transport național și internațional cu autocarul prin intermediul autogărilor aflate în vecinătatea gării: Autogara Super Imposer, Autogara Autotim și Autogara Alfa Star. Cu toate acestea, accesul la ultimele două autogări necesită o deplasare pietonală adițională, acestea situându-se la 700-800 de m față de gară (aproximativ 10 min. de mers pe jos). Totodată, la o distanță de 450 de m de gară (aproximativ 6 min. de mers pe jos) se poate accesa și una dintre stațiile de bike-sharing din municipiu.
- **Autogările din municipiul Timișoara |** Pe lângă cele menționate anterior, municipiul Timișoara dispune de încă 2 autogări: Autogara Normandia și Autogara Drobeta. Autogara Normandia este situată în zona de est a municipiului și asigură transferul între transport public județean/interjudețean și transportul public local. Aceasta este amenajată, punând la dispoziția utilizatorilor spații de așteptare acoperite (tip peron) și acces la o serie de agenții de turism și/sau firme de curierat. Autogara Drobeta este situată în zona de vest a municipiului, având dimensiuni mai reduse, fiind neamenajată corespunzător din punct de vedere al zonelor de așteptare pentru călători.
- **Gara și Autogara Lugoj |** Aceasta asigură transferul între tren și transportul public local gestionat de compania Meridian 22, precum și către o serie de servicii de transport național și internațional cu autocarul prin intermediul stației amenajate în vecinătatea acesteia. Autogara Lugoj este situată în zona

[323] Interreg IPA CBC Programme România-Serbia, Proiecte. Disponibil online la: http://www.romania-serbia.net/?page_id=218

[324] Primăria Municipiului Timișoara, Raport de specialitate privind aprobarea studiului de prefezabilitate „Port agrement Timișoara", anexă la HCL nr. 308/2020.

de est a municipiului și asigură accesul la serviciile de transport național și internațional, precum și transferul între acestea și transportul public local.

În cazul celorlalte UAT-uri din municipiu, intermodalitatea nu este prezentă, serviciile de mobilitate oferite în cadrul acestora nefiind corelate. Deși o parte din localități dispun de gări în lungul liniilor de cale ferată, adesea acestea nu sunt echipate nici măcar cu rastele pentru biciclete. Existența acestor facilități ar putea susține navetismul către principalele centre urbane din județ și regiune.

9.5. TRANSPORT PUBLIC JUDEȚEAN

Calitatea serviciilor de transport public județean necesită îmbunătățiri

Transportul public județean din județul Timiș este gestionat de Consiliul Județean Timiș prin intermediul Direcției Tehnice, Compartimentul Autoritatea Județeană de Transport. În prezent, acesta funcționează pe baza Programului de transport județean de persoane prin curse regulate pentru perioada 2014-2019[325], actualizat și prelungit până în Iunie 2023 prin HCJ nr. 208/2019.

La nivelul întregului județ sunt prevăzute 80 de curse de transport public județean, deservind 82 din cele 99 de UAT-uri ale județului. Astfel, liniile de transport public județean deservesc 95.26% din populația totală a județului, 4.74% (35,977 locuitori) fiind concentrată în UAT-urile nedeservite. UAT-urile pentru care nu sunt cuprinse în cadrul liniilor de transport public județean prevăzute în cadrul programului sunt: Balint, Banloc, Bara, Becicherecu Mic, Boldur, Brestovăț, Bucovăț, Curtea, Foieni, Ghizela, Gottlob, Livezile, Ohaba Lungă, Otelec, Sânmihaiu Român, Secaș și Victor Vlad Delamarina.

Frecvența transportului public județean este în general una redusă, cu majoritatea liniilor dispunând de mai puțin de 5 curse zilnice, cu multe dintre acesta având numai 1-2 curse zilnice (ex. Timișoara – Cenad, Tomnatic – Sânnicolau Mare, Bulgăruș – Jimbolia, Făget – Poieni etc.). Cele mai ridicate frecvențe se remarcă în cadrul următoarelor linii:

- Timișoara – Giroc: 32 de curse/zi;
- Timișoara – Chișoda: 30 de curse/zi;
- Timișoara – Parța: 13 curse/zi;
- Timișoara – Crai Nou: 12 curse/zi;
- Timișoara – Cebza: 12 curse/zi;
- Timișoara – Jebel – Liebling: 11 curse/zi;
- Timișoara – Șipet: 10 curse/zi;
- Timișoara – Cerneteaz: 9 curse/zi;
- Timișoara – Giarmata: 9 curse/zi;
- Timișoara – Sacoșu Turcesc – Liebling: 8 curse/zi.

Acest lucru se datorează cu precădere navetismului, toate aceste linii asigurând legăturile localităților din județ cu municipiul reședință de județ Timișoara, ce concentrează un număr mai ridicat și o varietate mai largă de locuri de muncă și dotări.

O altă problemă întâlnită la nivelul sistemului de transport public județean al județului Timiș este accesul precar la informații. Nu este disponibilă o hartă transport public județean pentru utilizatori iar orarul de funcționare este greu de găsit. Digitalizarea acestui serviciu ar putea îmbunătăți considerabil calitatea lui asigurând totodată o posibilă creștere a numărului de utilizatori. În ceea ce privește infrastructura aferentă transportului public județean, la nivelul județului există un număr redus de autogări amenajate, acestea fiind amplasate în 3 dintre municipiile și orașele din județ – Timișoara, Lugoj și Făget. În celelalte localități, stațiile de transport public județean sunt fie unele informale, fie amenajate precar sau în stare de degradare. În acest context, sunt necesare demersuri de modernizare și amenajare corespunzătoare a stațiilor de transport public județean, având în vedere marcarea corespunzătoare a stațiilor, afișarea informațiilor cu privire la cursele de transport public, precum și asigurarea siguranței utilizatorilor.

[325] Aprobat prin HCJ nr. 164/2012, cu modificările și completările ulterioare.

Transportul public metropolitan completează serviciile de transport public județean

La nivelul zonei metropolitane Timișoara este prezent transport public metropolitan, operat de Societatea de Transport Public Timișoara (STPT) și care completează liniile de transport public județean, asigurând legături între municipiul Timișoara și localitățile din zona metropolitană.

STPT asigură 18 linii de transport cu autobuzul, deservind UAT-urile Moșnița Noua, Albina, Ghiroda, Giarmata Vii, Sânmihaiu Român, Sânandrei, Becicherecu Mic, Dumbrăvița, Șag, Orțișoara, Giarmata, Remetea Mare, Săcălaz, Satchinez, Biled, Șandra, Pădureni și Variaș și 2 linii cu troleibuzul către UAT Ghiroda și Dumbrăvița. Acestea sunt racordate la rețeaua de transport public local din municipiul Timișoara și asigură transferul către autobuzele, tramvaiele și troleibuzele operate la nivel local care, ulterior, oferă acces către multiple dotări și facilități, inclusiv către gară și aeroport.

9.6. MODURI ALTERNATIVE DE TRANSPORT

Modurile alternative de transport vizează mobilitatea activă (deplasările nemotorizate), respectiv bicicleta și mersul pe jos. Acestea reprezintă elemente cheie în procesul de dezvoltare durabilă a mobilității, ele susținând tipare de deplasare mai sustenabile, cu un impact cât mai redus asupra mediului înconjurător. Totodată, deplasările nemotorizate contribuie la îmbunătățirea calității locuirii și a sănătății urbane, două aspecte foarte importante în asigurarea unei dezvoltări coerente a orașului, în special în contextul actual conturat de pandemia de COVID19 care a conturat noi abordări ale modurilor de deplasare pentru a asigura toate măsurile de siguranță necesare.

Atât mersul pe jos, cât și deplasarea cu bicicleta sunt dependente de configurația teritoriului, fiind necesar un sistem coerent de infrastructură specifică (circulații pietonale, piste de biciclete etc.) și dotări/amenajări conexe care să susțină dezvoltarea acestuia (parcări de biciclete, mobilier urban, vegetație de aliniament etc.) în vederea creșterii cotei modale aferente celor două moduri.

Importanța modurilor alternative de transport este evidențiată și la nivel european, acestea fiind una dintre prioritățile din ultimii ani ale Uniunii Europene, fiind concretizate în cadrul documentelor strategice elaborate atât în perioada 2014-2020, cât și pentru perioada următoarele de programare 2021-2027, precum și în cadrul surselor de finanțare existente, ce asigură finanțare pentru proiectele de dezvoltare a mobilității active.

Infrastructura pentru biciclete este în curs de dezvoltare la nivel județean

În ceea ce privește infrastructura pentru biciclete, la nivelul județului Timiș se evidențiază prezența unor piste de biciclete de agrement, cu posibilitate de utilizare și pentru navetism, ce leagă o parte dintre localitățile din județ. Acestea sunt după cum urmează:

- Pistă de biciclete Ghiroda (limita cu Timișoara și cu Remetea Mare), amenajată pe digul canalului Bega – în prezent proiectul de realizare a întregii piste este în implementare, fiind utilizabilă doar o porțiune din lungimea totală planificată;
- Pistă de biciclete Timișoara – Pădurea Giroc;
- Pistă de biciclete Chișoda – Giroc;
- Pistă de biciclete Timișoara – granița cu Serbia, amenajată pe malul canalului Bega; Pista face parte dintr-un proiect mai amplu care vizează conectarea orașului Timișoara cu orașul Zrenjanin din Serbia, urmând a se amenaja și un punct de trecere al frontierei de-a lungul pistei.

Totodată, există și un proiect planificat care vizează inclusiv dezvoltarea pistelor de biciclete pentru legături între localitățile din județ. Acest proiect este „Lărgire la 4 benzi a DJ692, sector DN69 – Sânandrei”, urmând ca o dată

cu finalizarea implementării să existe o pistă de biciclete care leagă municipiul Timișoara și comuna Sânandrei de-a lungul DJ692. În anul 2020 au fost aprobați indicatorii tehnico-economici ai studiului de fezabilitate pentru acest proiect[326], urmând ca în perioada următoare să fie realizate mai multe demersuri în vederea implementării proiectului.

Județul Timiș a dezvoltat și un proiect de cicloturism în parteneriat cu autoritățile din Serbia, conturând 4 noi trasee transfrontaliere de cicloturism (Figura 234). Proiectul a prevăzut și implementarea unui centru de cicloturism în Srpska Crnja (Serbia) și un punct de oprire turistic pentru cicliști în Jimbolia.

FIGURA 274. HĂRȚI CICLOTURISM, PROIECTUL TOUR DE BANAT, ROMÂNIA-SERBIA, 2018

Sursa: Tour de Banat, disponibil la: https://tourdebanat.com/en/tour-de-banat-maps/

Întrucât județul Timiș cuprinde importante zone viticole (Recaș sau Buziaș – Silagiu) există un potențial ridicat pentru a crea trasee cicloturistice care să faciliteze o legătură sigură și atractivă între diversele crame. Modernizarea drumurilor agricole și deschiderea lor pentru bicicliști poate avea o contribuție importantă în susținerea cicloturismul la nivelul județului.

La nivel local, municipiul Timișoara dispune de multiple piste de biciclete amenajate pe teritoriul municipiului, acestea nu formează însă o rețea completă și nu prezintă adesea erori de proiectare și astfel un nivel de serviciu redus[327]. De asemenea, Timișoara este și singurul centru urban din județ care dispune de un sistem de închiriere a bicicletelor de tip „bike-sharing”, având un total de 25 de stații de închiriere amplasate în puncte cheie din oraș.

Inițiative de încurajare a transportului cu bicicleta se remarcă și în alte orașe și comune din județ. Un astfel de exemplu este comuna Teremia Mare unde au fost amenajate două piste de biciclete care să asigure legăturile

[326] Consiliul Județean Timiș, Hotărârea Consiliului Județean nr. 160/23.09.2020.
[327] Pistele sunt foarte des amplasate pe trotuar iar spațiul dedicat pietonilor este astfel diminuat.

către satele aparținătoare ale comunei: Teremia Mică și Nerău. Totodată orașe și comune precum Recaș, Ghiroda Sânnicolau Mare sau Fârdea au în vederea realizarea unor piste de biciclete în perioada 2021-2027.

Infrastructura pentru deplasările pietonale

În cazul județului Timiș, infrastructura pentru deplasări pietonale este marcată de circulațiile pietonale aferente drumurilor. Modul de amplasare a clădirilor în mare parte dintre satele și comunele județului Timiș, respectiv retragerea semnificativă a acestora față de zona carosabilă, conturează un spațiu amplu ce permite deplasarea în siguranță a pietonilor. În multe dintre cazuri, există amenajate și trotuare care să permită circulația acestora, amplasate în imediata vecinătate a clădirilor, separate de zona carosabilă printr-un spațiu verde (diferite tipuri de vegetație – fâșie verde, vegetație înaltă etc.). Astfel de exemple se găsesc în multiple localități de la nivelul județului, precum Grabaț, Sânpetru Mare, Iecea Mică, Periam, Ghizela etc.

Acest aspect oferă un potențial ridicat pentru localitățile din județul Timiș, acestea putând să amenajeze, inclusiv în mediul rural, circulații pietonale ample de-a lungul drumurilor, precum și piste de biciclete și/sau spații verzi. Totuși, există și un număr redus de localități ce nu dispun de această configurație, confruntându-se cu problemele principale regăsite la nivelul mediului rural din România din punct de vedere al deplasărilor pietonale, respectiv lipsa unor infrastructuri corespunzătoare și necesitatea locuitorilor de a utiliza fie acostamentul drumurilor, fie zona verde dintre case și carosabil care, de cele mai multe ori, are dimensiuni reduse. În județul Timiș, aceste probleme sunt evidențiate în sate și comune precum Pietroasa, Hăuzești, Crivina sau Poieni.

În ceea ce privește mediul urban, orașele și municipiile din județ dispun de zone și/sau străzi pietonale, de trotuarele aferente străzilor, precum și de spații verzi (parcuri, scuaruri etc.). Un exemplu notabil este municipiul Timișoara, acesta dispunând de o zonă centrală pietonală amplă, conturată în zona Cetății, transformată în ultimii ani prin multiple intervenții de pietonalizare și de limitare a accesului auto. Municipiul Lugoj dispune, de asemenea, de o arteră principală pietonală în zona centrală – str. Alexandru Mocioni, aceasta aflându-se în prezent în curs de reabilitare. Artera susține multiple activități comerciale și de alimentație publică, conturându-se ca unul dintre obiectivele principale de interes de la nivel local.

FIGURA 275. PIAȚA LIBERTĂȚII, MUNICIPIUL TIMIȘOARA

Sursa: Pagina de Facebook Visit Timisoara. https://www.facebook.com/tourismofficetimisoara/photos/5032857280088508

9.7. PRINCIPALELE CONCLUZII, PROVOCĂRI ȘI RECOMANDĂRI PENTRU STRATEGIE

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
În ultimii 10 ani, indicele de motorizare din județul Timiș a suferit o creștere considerabilă de 58.48%, punând presiune pe infrastructura rutieră existentă.	Dezvoltarea serviciilor de transport public județean și feroviar pentru a susține cererea de transport pentru navetismul județean (exemple detaliate în cadrul punctelor următoare). Campanii de promovare a beneficiilor utilizării mijloacelor de transport prietenoase cu mediul în rândul cetățenilor județului. Diversificarea serviciilor de transport și mobilitate disponibile la nivelul județului care să acopere într-un mod eficient și zonele cu o cerere mai scăzută. Se pot avea în vedere proiecte de tip „transport la cerere” (demand responsive transport), care să asigure deplasarea persoanelor din zonele slab deservite în prezent.
Lipsa variantelor ocolitoare în cadrul orașelor precum Jimbolia sau Sânnicolau Mare, ce sunt traversate de un flux ridicat de vehicule, inclusiv vehicule destinate transportului de marfă.	Amenajarea variantelor ocolitoare în orașele vizate pentru redirecționarea traficului greu și a celui de tranzit în afara zonei urbanizate. Se pot realiza parteneriate cu UAT-urile pentru a dezvolta variantele ocolitoare cu rang de drum județean.
Calitatea scăzută a drumurilor comunale, ce îngreunează accesibilitatea din și spre localitățile deservite de către acestea.	Modernizarea / reabilitarea drumurilor comunale aflate în stare de degradare. Asfaltarea drumurilor comunale de pământ.
Infrastructură intermodală redusă în județul Timiș, transferul între mai multe mijloace de transport fiind îngreunat și/sau inexistent.	Echiparea corespunzătoare a gărilor din lungul liniilor de cale ferată cu potențial de navetism în vederea conturării unor noduri intermodale principale în județ. Se va avea în vedere includerea unor facilități care să permită transferul facil între mijloacele de transport (ex. parcări securizate pentru vehicule și biciclete, trasee pietonale între diferitele stații învecinate, marcaje corespunzătoare, puncte de achiziție a biletelor etc.). Modernizarea și extinderea autogărilor în orașele din județ.
Rețea extinsă de căi ferate încă neutilizată la potențialul real	Conturarea unui studiu de oportunitate pentru transport public metropolitan în jurul municipiului Timișoara. Există potențial ridicat pentru legăturile Timișoara – Deta cu opțiune spre Reșița, Timișoara – Buziaș – Lugoj, Timișoara – Arad (mai ales în contexul liniei spre aeroport), Timișoara – Sântandrei – Sânnicolau Mare – Cenad. Legătură Gara Timișoara – Aeroportul Traian Vuia (în curs de realizare)
Calitatea serviciilor de transport public județean este încă redusă, mai ales în ceea ce privește accesul la informație.	Reorganizarea programului de transport public județean pentru a deservi orele de vârf, inclusiv creșterea numărului de curse zilnice către/dinspre localitățile cu cerere ridicată.

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
	Extinderea sistemului de transport public metropolitan în Timișoara pentru a deservi toate comunele din zona metropolitană. Modernizarea / amenajarea stațiilor de transport public județean din județul Timiș. Se va avea în vedere protecția împotriva intemperiilor, amenajarea unui loc de odihnă, precum și afișarea informațiilor relevante (orar, hartă etc.). Achiziția de autobuze electrice/hibrid dotate cu GPS pentru a diminua emisiile de CO2 rezultate din transportul public (mai ales în mediul urban și în zona metropolitană), precum și pentru a permite monitorizarea în timp real a curselor de transport public județean. Digitalizarea serviciilor de transport public județean prin implementarea unei aplicații mobile și a unui portal de transport care să permită plata călătoriei prin SMS, vizualizarea orarelor de funcționare, a hărții rețelei de transport public județean, precum și a informații în timp real cu privire la sosirea autobuzelor dintr-o anumită stație[328]. Aplicația poate integra și informații din servicii conexe cum ar fi mersul trenurilor (pentru navetism) și transportul public local.
Deplasarea bicicliștilor pe teritoriul județului este încă dificilă și nesigură.	Conturarea unor coridoare / piste de biciclete la nivelul județului Timiș, care să asigure legăturile între obiectivele de interes (turism, agrement, sport etc.) din județ (zona Buziaș, Satchinez, Bazoș. Amenajarea unor coridoare verzi și de cicloturism transfrontaliere – transjudețene: Szeged – Mako – Cenad – Arad (în lungul Mureșului). Amenajare piste de biciclete pentru conectarea localităților periurbane la municipiul Timișoara. Elaborarea unui ghid județean de proiectare și amenajare a pistelor de biciclete și a parcărilor de biciclete. Ghidul va cuprinde cu precădere soluții pentru mediul rural. Încurajarea UAT-urilor să își dezvolte rețele de piste de biciclete la nivel local.
Județul Timiș dispune de un potențial ridicat de amenajare a infrastructurii destinate transportului nemotorizat (trotuare, piste de biciclete) în lungul drumurilor județene.	Parteneriat cu UAT-urile pentru amenajarea trotuarelor și/sau pistelor de biciclete de a lungul drumurilor județene. Se va avea în vedere ca în cazurile în care drumul județean se află în curs de modernizare/reabilitare, proiectele să se desfășoare concomitent.

[328] Un exemplu relevant de la nivel național este județul Bihor, acesta dispunând de o platformă digitală pentru transportul public județean. Mai multe detalii: http://bihortransport.ro/ro/

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
	Utilizarea unei aplicații de încurajare a mersului pe jos și cu bicicleta, bazată pe un sistem de bonificație[329].
Există un potențial de dezvoltare a transportului pe apă în lungul Canalului Bega, ce poate contribui la extinderea rețelei de căi navigabile interioare de la nivel național.	Finalizarea proiectelor de revitalizare a Canalului Bega și de amenajare a Portului Timișoara. Implementarea unui sistem de transport public pe apă pe Canalul Bega, care să asigure legăturile între localitățile deservite.
Poziționarea județului Timiș la granița cu Serbia și Ungaria îi oferă acestuia un potențial de dezvoltare a infrastructurii transfrontaliere. Totodată, legăturile transfrontaliere cu Serbia sunt îngreunate, nu mai există trenuri care să treacă granița spre Serbia iar legătura pe cale rutieră e asigurată de un drum cu o singură bandă pe sens.	Parteneriat transfrontalier cu Serbia pentru revitalizarea legăturilor pe cale ferată România-Serbia. Autostradă Timișoara – Moravița - Belgrad Extinderea rețelei de piste de biciclete transfrontaliere din județul Timiș (ex. Stamora Moravița – Vrsac, Sânnicolau Mare – Kiszombor etc.). Parteneriat transfrontalier cu Ungaria pentru revitalizarea legăturilor pe cale ferată România-Serbia (Cenad – Mako - Szeged).

Luând în considerare principalele provocări și elemente de potențial identificate la nivelul județului Timiș din punct de vedere al transportului și mobilității se evidențiază următoarele zone / arii de intervenție prioritare:

- Gările din orașele și municipiile din județul Timiș;
- Transportul public metropolitan pe cale ferată;
- Drumurile comunale de pe teritoriul județean;
- Drumurile județene, fiind vizat întreg profilul drumului nu doar partea carosabilă;
- Transportul public județean (digitalizare și intermodalitate);
- Canalul Bega;
- Drumurile agricole care leagă zone cu potențial turistic (ex. Buziaș – Silagiu);

Localitățile situate la granița cu Serbia sau Ungaria.

[329] În prezent se testează un proiect pilot de acest fel în Regiunea de Dezvoltare Nord-Vest. Mai multe detalii: https://wheeleygo.ro/

10. MEDIU ȘI PROTECȚIA MEDIULUI

10.1. ELEMENTELE FAVORABILE ȘI RESTRICTIVE IMPUSE DE CĂTRE CADRUL NATURAL

10.1.1. SUBSTRATUL GEOLOGIC

Întregul teritoriu al județului Timiș se află pe fundament cristalin carpatic, fracturat și scufundat în unitatea de câmpie și ridicat ca un horst în munte și, uneori, în dealuri.[330] Astfel, județul Timiș se împarte în două unități majore: unitatea structurală a Orogenului Carpatic (Pânza Getică), aflată în partea de est a județului, având la suprafață roci cristaline formate în condiții de temperatură și presiune ridicate (Munții Poiana Ruscă), și Depresiunea Panonică situată în partea centrală și de vest a județului, cu roci sedimentare la suprafață[331].

Zona de câmpie se compune din sedimente cuaternare: nisipuri, argile, pietrișuri și, local, loessuri – Câmpia Jimboliei, Câmpia Vingăi). Existența loessului determină procese de tasare prin care se formează crovuri – forme de relief cu influență negativă în agricultură.[332] Dealurile au la suprafață marne, nisipuri și pietrișuri, în timp ce Munții Poiana Ruscă sunt alcătuiți din roci metamorfice (șisturi).

Teritoriul județului este străbătut de liniile de falie din valea Mureșului (pe direcția est-vest) și din sectorul Păuliș – Șiria – Pâncota, indicate de prezența apelor minerale (Buziaș, Călacea, Ivanda), vapori de apă supraîncălziți (aliniamentul Păuliș – Pâncota) sau prezența bazaltelor (Lucareț – Șanovița, Gătaia)[333].

Caracteristicile substratului geologic determină un risc seismic moderat în județul Timiș. Aspectele legate de riscul seismic sunt detaliate în subcapitolul privind Riscurile și schimbările climatice.

Județul Timiș beneficiază de existența unor resurse de subsol precum:

- Hidrocarburi: zăcăminte de lignit (Sinersig), petrol și gaze (în vestul județului: Teremia Mare, Șandra, Satchinez, Varoaș, Călacea, Dudeștii Vechi), gaze de șist.
- Materiale de construcție: bazalt (Lucareț-Șanovița), argilă (Biled, Cărpiniș, Jimbolia, Lugoj, Sânnicolau Mare), nisip (Șag), nisip pentru sticlă (Groși-Făget, Tomești, Gladna), calcare (Luncani, Românești, Pietroasa).
- Minereuri neferoase: mangan (Pietroasa).
- Izvoare de ape minerale și ape geotermale: Timișoara (la adâncime de 1.100 m), Buziaș (carbogazoase), Pișchia, Ivanda (izvoare sulfatate), Sacoșu Mare, Bogda, Călacea (ape minerale termale de 35 – 40 °C), Deta, Sânnicolau Mare, Jimbolia, Teremia Mare, Lovrin.

10.1.2. GEOMORFOLOGIA

Forma predominantă de relief în cadrul județului Timiș este câmpia – peste 85% din suprafața județului. Câmpia Banatului ocupă partea centrală și vestică a județului, pătrunzând în zona dealurilor pe văile râurilor Bega și Timiș unde formează depresiunile Făgetului și Lugojului.

---

[330] Posea, G. (coord), (1983), *Enciclopedia Geografică a României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
[331] Strategia de Dezvoltare Economico-Socială a județului Timiș și Programul Strategic Multianual 2015-2023.
[332] Planul de Amenajare a Teritoriului Județean Timiș – volumul 2 Cadru natural, mediu, zone de risc.
[333] Idem.

Câmpia Banatului este una etajată ca urmare a mișcărilor geologice (subsidență, ridicare ritmică a munților și dealurilor): există o treaptă înaltă, pleistocenă, în vecinătatea dealurilor (120-170 m, nisipuri și argile peste care se suprapun pietrișuri și luturi) și o treaptă joasă de divagare, holocenă (80 – 115 m, cu lunci largi). Câmpiile înalte includ câmpii cu depozite eoliene (cum este Câmpia Vinga, ce prezintă cele mai tipice depuneri de loess din sud-vestul României) și câmpii cu depozite fluvio-lacustre (Gătaia). Câmpiile joase sunt formate ca urmare a depozitelor eoliene (Câmpia Torontalului), a depozitelor aluvio-proluviale (Câmpia joasă a Timișului) sau a depozitelor fluvio-lavustre (Câmpia Aranca, Câmpia Moravița).

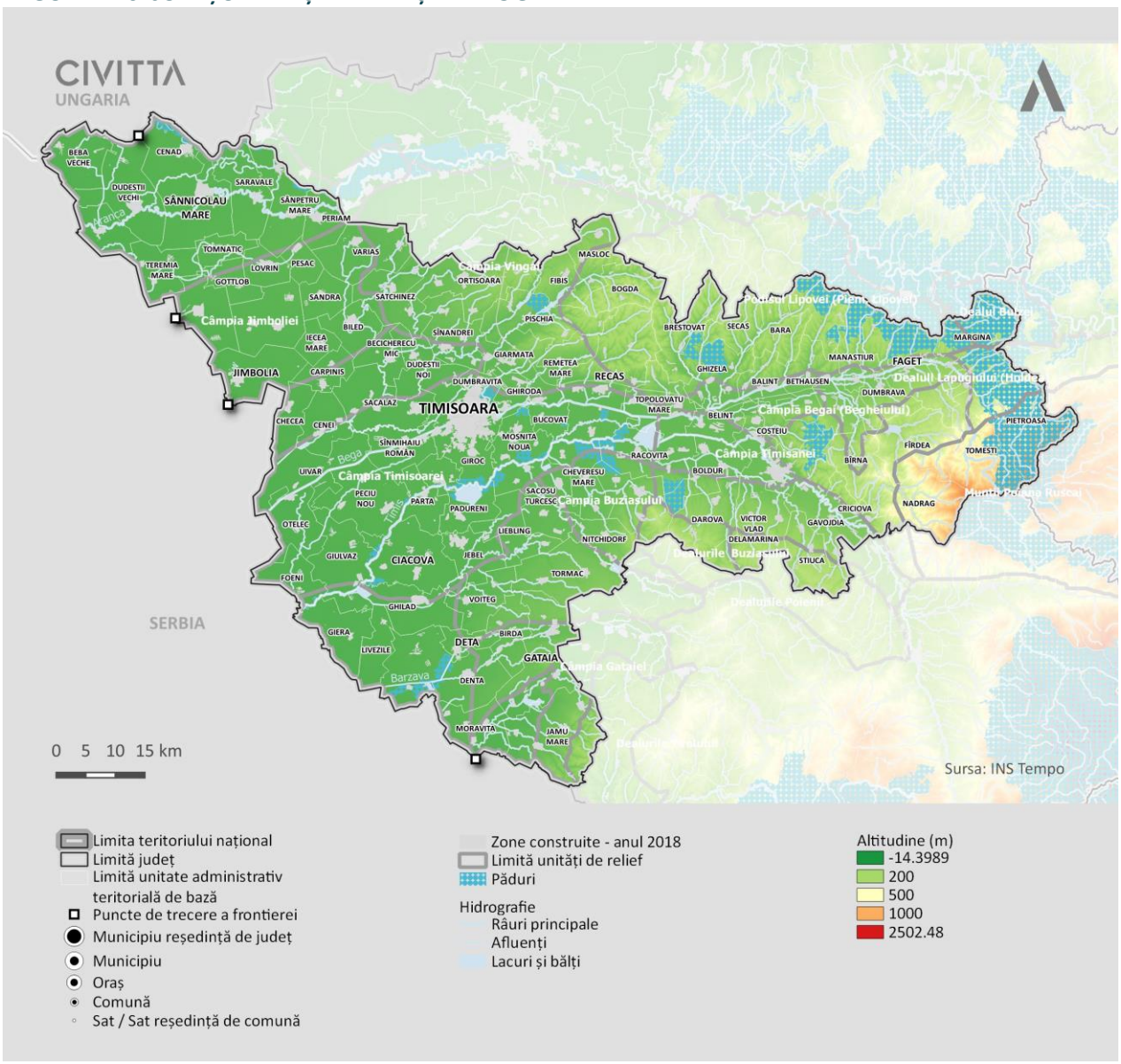
În estul județului se regăsește zona dealurilor piemontane (Dealurile Banatului), cu altitudini între 200-400 m. Între zona montană (horstul cristalin al Munților Poiana Ruscă) și zona dealurilor piemontane se află un șir de depresiuni de contact: Zolt, Gladna Română, Gladna Montană, Fârdea – Hăuzești. Principalele subdiviziuni ce pot fi individualizate în zona dealurilor piemontane sunt (de la nord către sud): Dealurile Lipovei (între Mureș și Bega, alcătuite din Podișul Lipovei și Dealurile Bulzei), Dealurile Lăpugiului (în nord-vestul munților Poiana Ruscă), Dealurile Lugojului (între Bega Luncanilor și Culoarul Bistrei), Dealurile Buziașului (prelungire a Dealurilor Pogănișului) și Dealurile Dognecei[334].

Cele mai mari altitudini se află în extremitatea estică a județului, în partea nord-vestică a Munților Poiana Ruscă (vf. Padeș – 1.374 m, vf. Rusca 1.355 m). Din aceste vârfuri se desprind radiar culmi lungi, ce coboară până în depresiunile periferice. Comuna Nădrag se află situată integral în zona montana, în timp ce alte 4 comune (Fârdea, Margina, Pietroasa, Tomești) se află parțial în zona montană. Comunele Nădrag, Pietroasa și Tomești au fost incluse în zona montană defavorizată conform Ordinului 355/2007[335].

Câmpia joasă din județul Timiș este afectată de procese de aluvionare determinate de divagarea râurilor principale (Mureș, Bega, Timiș, Bârzava). Cea mai mare parte din acest teritoriu ar fi anual inundat în lipsa amenajărilor existente (îndiguiri, desecări, canalizări). În unele cazuri (Câmpia Jimboliei) se întâlnesc câmpii de divagare mai vechi, acoperite cu loess, unde se formează crovuri de până la 2 m adâncime ca urmare a proceselor de tasare (care au, totuși, o intensitate redusă). Excesul de umiditate din câmpiile joase poate duce la salinizări. Din cauza alcătuirii petrografice (nisipuri, marne, pietrișuri) și a îndepărtării vegetației spontane (despăduriri), etajul colinar al județului se remarcă printr-un ritm accentuat al proceselor geomorfologice: eroziunea în suprafață, șiroirea, torențialitatea și alunecările de teren. Prin urmare, degradarea terenurilor în zonele deluroase ale județului este accentuată. În zona montană a județului eroziunea în suprafață este foarte redusă, excepție făcând doar zonele despădurite[336].

[334] Planul de Amenajare a Teritoriului Județean Timiș – volumul 2 Cadru natural, mediu, zone de risc.
[335] Idem.
[336] Posea, G. (coord), (1983), *Enciclopedia Geografică a României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.

FIGURA 276. JUDEȚUL TIMIȘ – RELIEF ȘI HIDROGRAFIE

Sursa: DEM România, geospatial.org (limită unități de relief)

10.1.3. HIDROGRAFIA

Teritoriul județului Timiș se suprapune cu bazinele hidrografice ale râurilor Mureș (prin Valea Aranca, un vechi curs al Mureșului), Timiș, Bega și Bârzava.

Mureșul formează o limită administrativă naturală între județele Timiș și Arad, respectiv de-a lungul graniței de stat cu Ungaria, pe o distanță de 42 km. Valea Aranca reprezintă un vechi curs al Mureșului, ce străbate partea nord-vestică a județului (65 km), acționând în prezent ca un canal de desecare și având un caracter de evidentă divagare ca urmare a pantei reduse. Timișul (231 km lungime, din care 138 km în județ) primește pe teritoriul județului câțiva afluenți importanți: Nădrag pe partea dreaptă și Timișana, Șurgani, Pogăniș și Lunca-Birda pe partea stângă. Pentru reducerea riscului la inundații de-a lungul râului Timiș, acesta a fost îndiguit în aval de Coșteiu, fiind de asemenea legat cu râul Bega prin canalele de legătură Coșteiu – Chizătău (pentru alimentarea râului Bega la ape mici) și Topolovățu – Hitiaș (pentru descărcarea apelor mari ale Begăi în Timiș). Tot pentru reducerea riscului la inundații, dar și pentru facilitarea navigației, cursul inferior al Begăi a fost canalizat și

redirecționat pe un nou traseu spre sud. Bega Veche reprezintă cursul inferior al fostului traseu al râului, fiind o continuare a râului Beregsău și având o lungime de 88 km. Râul Bârzava și afluentul său Moravița traversează partea sudică a județului[337].

Debitele maxime ale acestor râuri (cu probabilitate de depășire de 1 % - o dată la 100 de ani) pot atinge valori de 1.580 m^3/s (pe râul Timiș, la s.h. Șag), 290 m^3/s pe Bega. 100 m^3/s pe Bega Veche, 200 m^3/s pe Bârzava și 2.360 m^3/s pe râul Mureș. [338]. Prin urmare, județul Timiș prezintă un risc ridicat la inundații, mai multe detalii fiind prezentate în subcapitolul Riscuri și schimbări climatice.

Cele mai importante lacuri naturale din județ sunt lacuri relicte, fiind resturi din mlaștinile care au acoperit în trecut câmpia. Este vorba de complexul lacustru din arealul comunei Satchinez (5 lacuri cu suprafața totală de 58 ha, cel mai important fiind lacul Satchinez – 40 ha, și mlaștinile Râtul Tudin și Râtul Mărășești) și de lacurile de pe teritoriul administrativ al comunei Becicherecu Mic (suprafață totală 46 ha), la care se adaugă Balta Petra (15 ha) din comuna Jebel[339]. Întreaga câmpie joasă este caracterizată prin prezența lacurilor apărute în coturi de meandre sau brațe părăsite.

Pe teritoriul județului Timiș se află și două lacuri de acumulare importante: Surduc (357 ha, pe râul Gladna) și Murani (pe Măgheruș)[340].

În cea mai mare parte a județului, apele freatice se află la adâncimi foarte mici – în zona de câmpie, adâncimea este adesea de 0,5 – 2m, contribuind la excesul de umiditate din perioadele ploioase.

Toate corpurile de apă subterană din județul Timiș se află în stare cantitativă bună. Cele 8 corpuri de apă subterană identificate sunt[341]:

- ROBA01 Lovrin Vinga – tip poros, 1.485 km^2;
- ROBA02 Fibiș – tip poros, 725 km^2;
- ROBA03 Timișoara – tip poros, 2.518 km^2;
- ROBA04 Lugoj – tip poros, 1.585 km^2;
- ROBA05 Gătaia – tip poros, 976 km^2;
- ROBA06 Fârtășești (Munții Poiana Ruscă) – tip karstic și fisurat, 80 km^2;
- ROBA07 Luncani (Munții Poiana Ruscă) – tip karstic și fisurat, 68 km^2;
- ROBA08 Maciova (Munții Poiana Ruscă) – tip fisurat, 117 km^2;

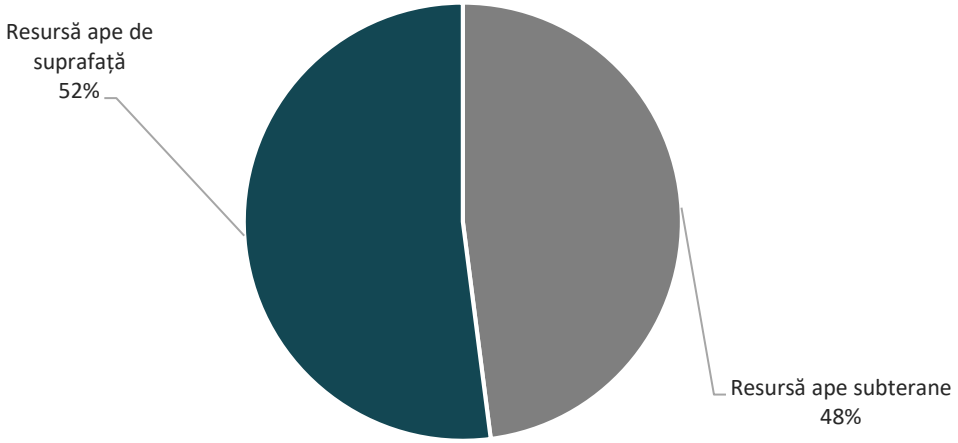
Pe lângă aceste corpuri de apă freatică, pe teritoriul județului Timiș a fost identificat și un corp de apă de adâncime – ROBA 18 Banat. Acesta beneficiază de existența stratului acoperitor format din corpurile de ape freatice, ce îl protejează față de sursele de poluare de suprafață. Acest complex acvifer de adâncime este singurul care va fi luat în calcul pentru alimentarea cu apă subterană a localităților județului Timiș.

Zonele cu posibilități reduse de alimentare cu apă subterană sunt localizate în estul județului, în culoarul depresionar al Begăi superioare, pe teritoriul administrativ al orașului Făget și al comunelor Margina, Tomești, Pietroasa[342].

---

[337] Posea, G. (coord), (1983), *Enciclopedia Geografică a României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
[338] Idem.
[339] Strategia de Dezvoltare Economico-Socială a județului Timiș și Programul Strategic Multianual 2015-2023.
[340] Idem.
[341] Planul de Management al Spațiului Hidrografic Banat 2016 – 2021.
[342] Planul de Amenajare a Teritoriului Județean Timiș – volumul 2 Cadru natural, mediu, zone de risc.

FIGURA 277. DISTRIBUȚIA RESURSELOR DE APĂ DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Prelucrare după Gâștescu, P. (2010). Resursele de apă din România, Potențial, calitate, distribuție teritorială, management

Județul Timiș dispune de resurse de apă estimate la 1.592,7 milioane m3/an, din care 763,90 milioane m3/an din apele subterane și 828,8 milioane m3/an din apele de suprafață.[343] Se apreciază astfel că județul are un ușor deficit de resurse de apă, raportat la populație[344] (circa 2.256 m3/locuitor/an).

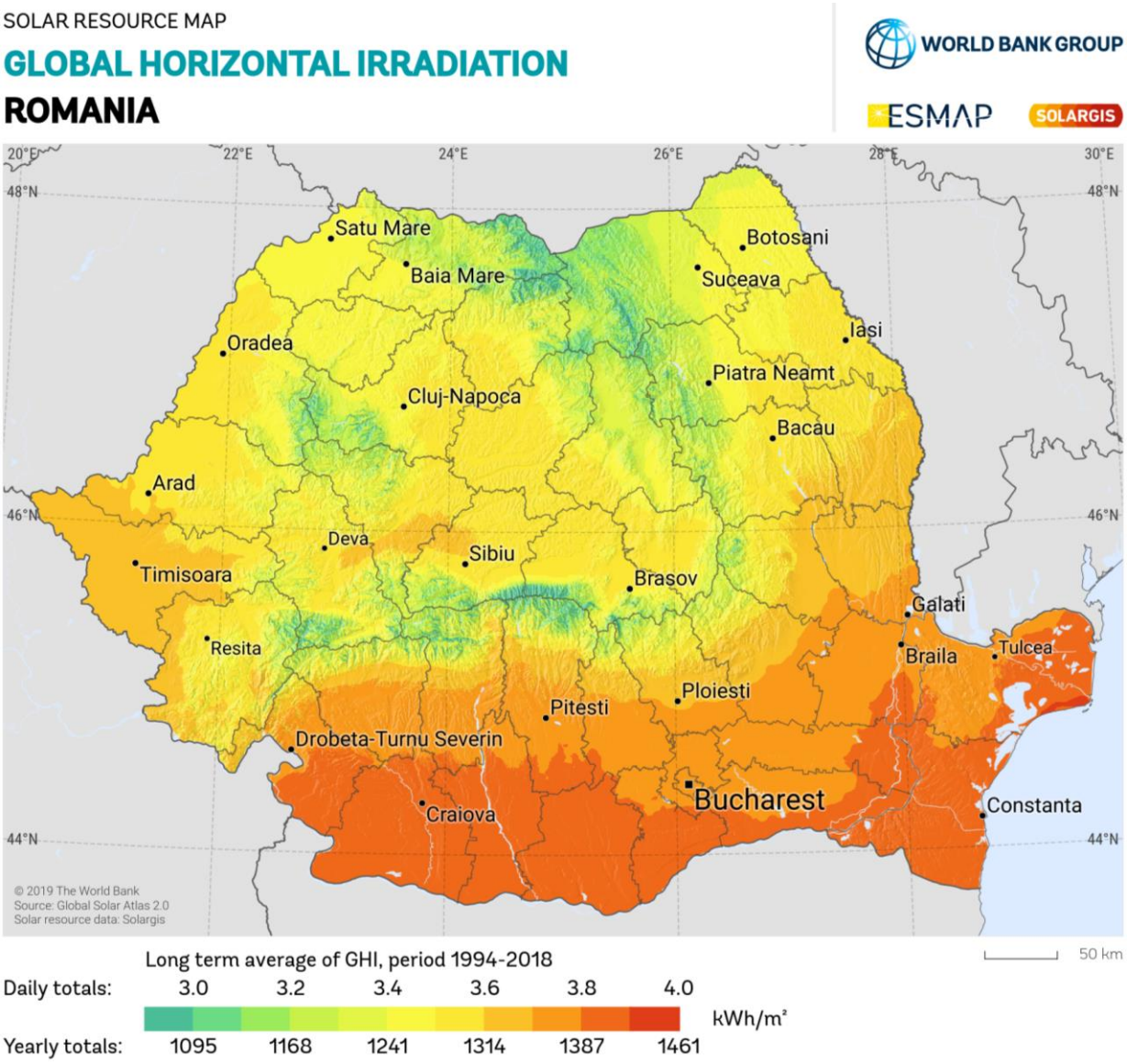
10.1.4. CLIMA

În județul Timiș clima este temperat-continentală moderată, cu influențe oceanice (dinspre vest) și mediteraneene (dinspre sud și sud-vest). Datorită caracteristicilor reliefului, peste 85% din teritoriul județului aparține ținutului cu climă de câmpie. Clima este caracterizată de veri calde cu precipitații relativ bogate și ierni blânde datorate influențelor mediteraneene. Astfel, durata stratului de zăpadă este mai mică (15 – 20 zile), județul având printre cele mai lungi durate ale intervalului fără îngheț din țară[345].

Prin urmare, parametrii climatici sunt influențați de circulația generală a atmosferei, caracterizată prin frecvența foarte mare a advecțiilor de aer temperat-oceanic din spre vest și nord-vest (vara și în anotimpurile de tranziție) și prin frecvența mare a advecțiilor de aer tropical-maritim dinspre sud-vest și sud, în special în perioada rece a anului. Radiația solară globală este cuprinsă între valori de peste 122.5kcal/cm^2/an în extremitatea vestică a județului și valori de sub 115 kcal/cm^2/an în zona estică[346]. Astfel, durata anuală de strălucire a soarelui depășește 2.000 ore în partea vestică a județului (stația meteorologică Jimbolia), în timp ce la Lugoj, în est, durata este de sub 1.800 ore[347].

[343] Gâștescu, P. (2010). *Resursele de apă din România, Potențial, calitate, distribuție teritorială, management*. în Water resources from Romania. Vulnerability to the pressure of man's activities, conference proceedings (pp. 10-30).
[344] Conform INSSE Tempo Online, populația rezidentă în județul Timiș la 1 ianuarie 2020 era de 705.914 locuitori.
[345] Strategia de Dezvoltare Economico-Socială a județului Timiș și Programul Strategic Multianual 2015-2023.
[346] Posea, G. (coord), (1983), *Enciclopedia Geografică a României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
[347] Planul de Amenajare a Teritoriului Județean Timiș – volumul 2 Cadru natural, mediu, zone de risc.

FIGURA 278. RADIAȚIA GLOBALĂ MEDIE ÎN PERIOADA 1994-2018 PE TERITORIUL ROMÂNIEI

Sursa: Solargis.com – World Bank Group și ESMAP

Studiile realizate la nivel național indică faptul că partea vestică a județului Timiș se află în zona de radiație solară II, cu o intensitate a radiației solare de 1.300 – 1.350 kWh/m^2/an. Prin urmare, potențialul de utilizare a energiei solare este ridicat.

Temperatura aerului este slab diferențiată pe teritoriul județului ca urmare a uniformității reliefului, mediile anuale fiind aproape de 11°C în zona de câmpie – media în perioada 1961-1990 este de 11.0°C la Jimbolia, 10.8°C la Banloc, 10.6°C la Timișoara, 10.5°C la Sânnicolau Mare și 10.4°C la Lugoj. Temperatura medie a lunii iulie este de sub 18°C în zona dealurilor din est și de peste 21°C în zona de câmpie. Temperatura medie a lunii ianuarie prezintă valori cuprinse între -1°C și -2°C, fiind mai ridicată în câmpia înaltă din estul județului și mai joasă în zona de dealuri din extremitatea estică.[348]

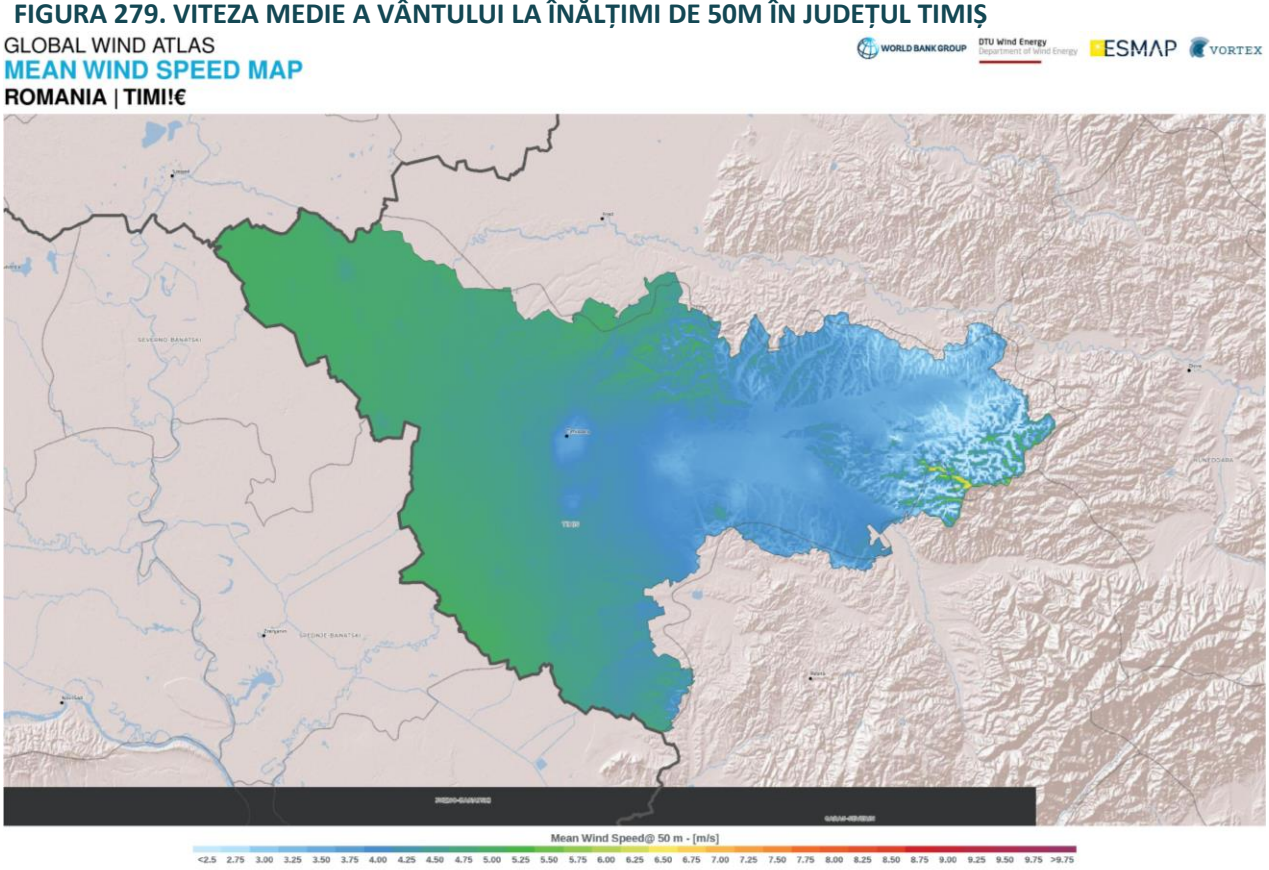
Temperatura maximă absolută în județul Timiș a fost înregistrată la Banloc (42.0°C la 24 iulie 2007), iar temperatura minimă absolută la Timișoara (-35.3°C la 29 ianuarie 1963). În anul 2010, temperatura medie anuală a aerului a fost mai ridicată comparativ cu normala climatologică (perioada 1961 – 1990) în toate cele cinci stații

[348] Posea, G. (coord), (1983), *Enciclopedia Geografică a României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.

meteorologice din județ[349]. O analiză detaliată a evoluției temperaturii în județ se găsește în subcapitolul Riscuri și schimbări climatice.

Valoarea precipitațiilor atmosferice prezintă variații importante chiar și în sectorul de câmpie, cu valori între 500-600 mm în Câmpia Banatului. În zona deluroasă valoarea cantității medii anuale de precipitații crește la 650-800 mm, ajungând la peste 900 mm în Munții Poiana Ruscă. În anotimpul cald există posibilitatea înregistrării unor cantități deosebit de mari de precipitații în decurs de 24 ore, cantități ce depășesc cu mult cantitățile lunare medii pentru perioada de referință.[350]

FIGURA 279. VITEZA MEDIE A VÂNTULUI LA ÎNĂLȚIMI DE 50M ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: globalwindatlas.info – World Bank Group și ESMAP

Regimul eolian este influențat de relief, în special în ceea ce privește frecvența vânturilor pe diferite direcții. Conform PATJ Timiș, la Timișoara predomină vânturile din nord-vest (21.2 %) și vest (15.6 %), în timp ce la Sânnicolau Mare vânturile dominante sunt cele din sud-est (18.4 %) și nord-vest (15.0 %). Frecvența medie anuală a calmului atmosferic are valori apropiate la Timișoara (20.9%) și Sânnicolau Mare (19.5%). Viteza medie anulă a vântului oscilează între 2.2 și 3.8 m/s la Timișoara și între 1.2 și 3.1 m/s la Sânnicolau Mare. Harta de mai sus ilustrează viteza medie a vântului la înălțimi de peste 50 m. Valorile sunt de sub 6 m/s pentru cea mai mare parte a județului, fapt ce ilustrează potențialul redus de utilizare a energiei eoliene.

10.1.5. SOLURILE

Caracteristicile pedologice ale județului Timiș determină condiții favorabile pentru culturile agricole, în special cereale și plante tehnice și furajere (zona de câmpie), dar și pomicultură și viticultură. Nord-vestul județului

[349] Planul de Amenajare a Teritoriului Județean Timiș – volumul 2 Cadru natural, mediu, zone de risc.
[350] Idem.

beneficiază de prezența unor soluri fertile (cernoziomuri), în timp ce în zona de dealuri se remarcă predominanța solurilor brune de pădure.

Cele mai răspândite soluri în cadrul județului sunt din clasa luvisolurilor (26.8%), cernisolurilor (26.4%) și cambisolurilor (16.8%)[351]. Studii mai vechi indică prezența unei suprafețe considerabile de sărături și soluri salinizate (68.000 ha – concentrate în special în Câmpia Timiș – Bega)[352], fapt confirmat și de ponderea de 5-6 % din totalul fondului funciar indicată de PATJ Timiș. Aceste soluri sunt caracterizate prin exces de apă și de săruri, reprezentând o problemă pentru producția agricolă județeană.

Există tendința ca suprafața ocupată de solonețuri (soluri salinizate) să crească din cauza proceselor de salinizare secundară – în 1985, terenurile cu potențial de degradare prin sărăturare sunt estimate a avea o suprafață de peste 180.000 ha, din care 40.000 ha au un potențial de degradare deosebit de ridicat ca urmare a existenței unor acumulări de săruri la adâncimi mici (50 – 70 cm)[353].

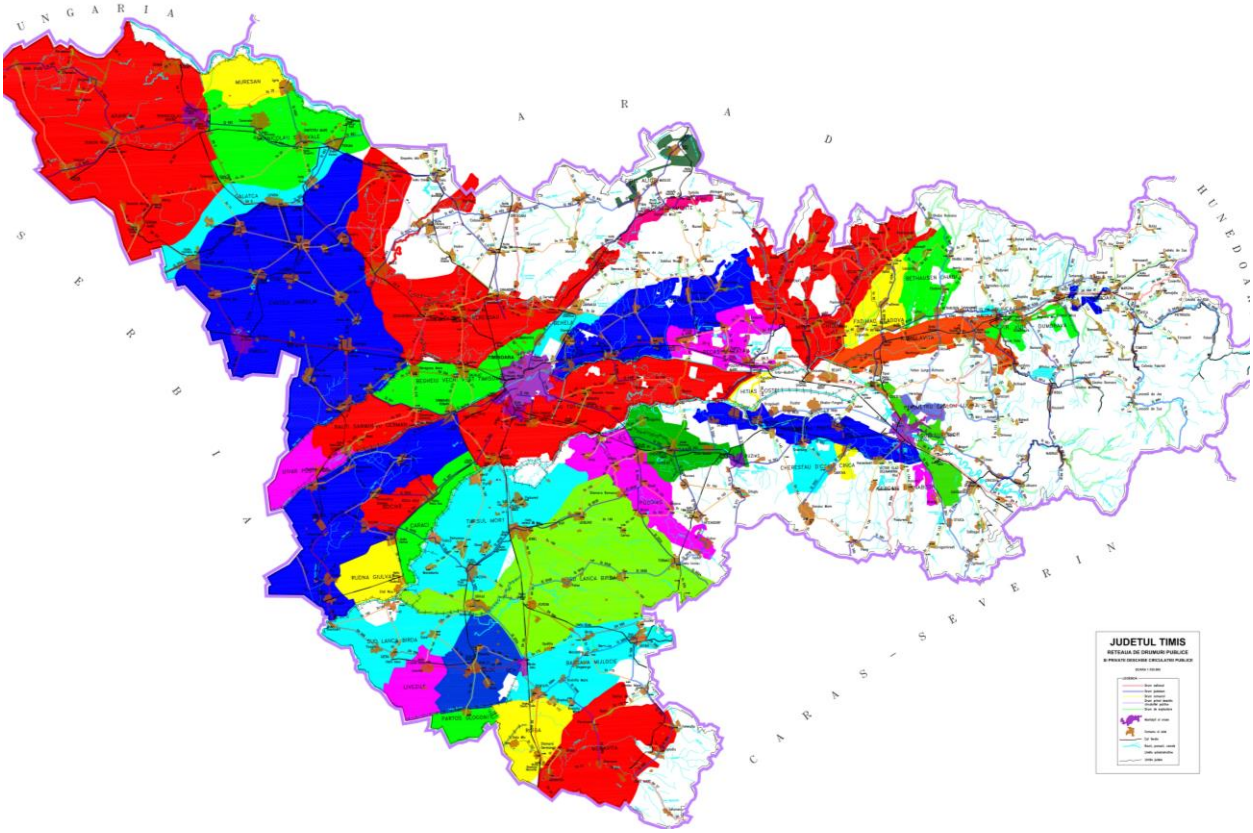
Județul Timiș beneficiază de existența unor suprafețe considerabile de amenajări de îmbunătățiri funciare, menite să asigure o calitate bună a solurilor și să reducă factorii restrictivi existenți. Astfel, conform datelor primite de la ANIF Timiș:

- O suprafață de 1.131 ha este amenajată pentru irigații, în zona centrală (Beregsău) și de nord (Periam).
- O suprafață de 438.788 ha este amenajată pentru desecare, fie gravitațional (106.746 ha), fie prin pompare (332.042 ha). Această suprafață acoperă cea mai mare parte a câmpiei și a culoarelor depresionare din județ, cele mai întinse amenajări fiind Aranca (55.582 ha – nord-vestul județului) și Checea – Jimbolia (54.451 ha – vestul județului).
- O suprafață de 40.913 ha prezintă amenajări pentru combaterea eroziunii solurilor. Circa o treime din această suprafață se află în amenajarea Miniș – Chizdia (13.411 ha – în nordul județului).

Productivitatea ridicată a terenurilor agricole din județul Timiș este ilustrată de încadrarea a circa 38% din suprafața agricolă acoperită de studii pedologice (697.143 ha) în clasele I și II de calitate pentru folosință arabilă. De cealaltă parte, doar 7.5% din această suprafață agricolă (52.285 ha) a fost încadrată în clasa a V-a de calitate pentru folosință arabilă[354].

[351] Planul de Amenajare a Teritoriului Județean Timiș – volumul 2 Cadru natural, mediu, zone de risc.
[352] Posea, G. (coord), (1983), *Enciclopedia Geografică a României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
[353] Planul de Amenajare a Teritoriului Județean Timiș – volumul 2 Cadru natural, mediu, zone de risc.
[354] Cf. Raport județean privind starea mediului pentru anul 2019 – Județul Timiș.

FIGURA 280. HARTA AMENAJĂRILOR DE ÎMBUNĂTĂȚIRI FUNCIARE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: ANIF Timiș

10.1.6. VEGETAȚIA ȘI FAUNA

Agenția Europeană de Mediu indică situarea părții vestice a județului Timiș în regiunea biogeografică panonică, estul județului fiind încadrat în regiunea biogeografică continentală.

Zona silvostepei ocupă partea de vest a județului (câmpie și terase joase). În acest teritoriu, cea mai mare parte a vegetației spontane a fost înlăturată pentru dezvoltarea culturilor agricole, vegetația naturală fiind prezentă doar în pajiști secundare sau în lunci și câmpii joase cu exces de umiditate (vegetație higrofilă și hidrofilă). Zona pădurilor de foioase (Podișul Lipovei, Dealurile Lugojului și Pogănișului, Câmpia Gătaiei), prin insule de păduri de stejar, cer și gârniță, ce alternează cu pajiști. În estul județului se regăsește etajul pădurilor de foioase, prin păduri de gorun în amestec cu cer, păduri de fag și păduri de amestec (fag cu brad și molid)[355].

Conform datelor furnizate de către Direcția Silvică Timiș, suprafața fondului forestier administrat este de 87.447,97 ha, din care 77.073,97 ha reprezintă proprietate publică a statului, repartizată pe 6 ocoale silvice:

- Ocolul Silvic Ana Lugojana – 11.789,93 ha;
- Ocolul Silvic Coșava – 18.583,63 ha;
- Ocolul Silvic Făget – 13.938,27 ha;
- Ocolul Silvic Lugoj – 12.185,39 ha;
- Ocolul Silvic Lunca Timișului – 9.608,50 ha;

[355] Posea, G. (coord), (1983), *Enciclopedia Geografică a României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.

- Ocolul Silvic Timișoara – 10.968,25 ha.

Prin urmare, circa 88% din suprafața fondului forestier se află în proprietatea publică a statului, iar 5.60% (4.901 ha) se află în proprietatea publică a unităților administrativ-teritoriale. Cea mai mare parte a fondului forestier proprietate publică a statului se află în zona de câmpie (59 % - 45.838,21 ha), urmată de zona de deal (31%) și zona de munte (10%). Predomină speciile de foioase, în special stejar (28.547 ha) și fag (25.544 ha). Predomină pădurile din grupa funcțională I (funcții speciale de protecție – 46.824 ha – circa 60%), urmate de pădurile cu funcții de producție și protecție (grupa funcțională II).

La nivelul anului 2020, posibilitatea de masă lemnoasă (volumul maxim de lemn pe picior care poate fi recoltat) a fost de 276.096 mc. Cota de masă lemnoasă alocată pentru anul 2020 a fost de 237.000 mc, din care recoltarea a fost de peste 95%, destinațiile principale fiind industria și asigurarea necesarului de lemn pentru populație. Din punct de vedere al claselor de producție, majoritatea pădurilor proprietate publică de stat se află în clasa a III-a de producție (51%). Se remarcă faptul că Direcția Silvică Timiș are în subordine o pepinieră centrală (situată în UAT Recaș) ce are o suprafață de 38 ha.

La suprafața aflată în administrarea Direcției Silvice Timiș se adaugă încă 9.148 ha aflate în administrarea Regiei Publice Locale Ocolul Silvic Stejarul RA[356]. Prin urmare, suprafața totală a fondului forestier din județul Timiș este de 95.595,97 ha (circa 11% din suprafața județului[357]). Se poate astfel considera că județul prezintă un deficit de vegetație forestieră.

Fauna este deosebit de variată în zona silvostepei, unde se întâlnesc specii de reptile (șopârla de câmp, coronella – specie de șarpe), păsări (prepelița, ciocârlanul, ciocârlia, potârnichea) și mamifere mici (popândău, iepure, șoarecele de câmp). Complexitatea speciilor este și mai ridicată în zonele umede (pești, amfibieni, reptile, păsări). În domeniul forestier apar și mamifere mari (căprioare, mistreți, urși, lupi)[358]. O parte din specii prezintă interes cinegetic – Asociația Vânătorilor și Pescarilor Sportivi din Județul Timiș gestionează 30 de fonduri de vânătoare pe teritoriul județului.

[356] Cf. Raport județean privind starea mediului pentru anul 2019 - Județul Timiș.
[357] Suprafața județului Timiș este de 869.665 ha, conform INSSE Tempo online.
[358] Cf. Posea, G. (coord), (1983), *Enciclopedia Geografică a României*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.

10.2. BIODIVERSITATE ȘI ARII NATURALE PROTEJATE

10.2.1. ARII NATURALE PROTEJATE DE INTERES INTERNAȚIONAL ȘI COMUNITAR

Pe teritoriul județului Timiș se află 30 de arii naturale protejate de interes comunitar: 19 situri de importanță comunitară (SCI) și 11 arii de protecție specială avifaunistică. Tabelul și harta de mai jos prezintă denumirea și localizarea acestor arii naturale protejate.

Majoritatea ariilor naturale protejate (28 din 30) se află în administrarea Agenției Naționale pentru Arii Naturale Protejate (ANANP). Excepție fac siturile care se suprapun peste aria naturală protejată Parcul Natural Lunca Mureșului (ROSCI0108 și ROSPA0069), aflate în administrarea Romsilva prin Administrația Parcului Natural Lunca Mureșului.

Circa 7.70% din suprafața județului Timiș este deci reprezentată de arii de protecție specială avifaunistică (aproximativ 67.050 ha), în timp ce circa 7.10% este ocupată de situri de importanță comunitară (aproximativ 61.750 ha). Cea mai întinsă arie naturală protejată de pe teritoriul județului este ROSCI0355 Podișul Lipovei - Poiana Ruscă (aproape 30.000 ha în Timiș).

Din totalul ariilor naturale protejate, doar 5 situri de importanță comunitară (circa 26%) și 6 arii de protecție specială avifaunistică (circa 55%) au planuri de management aprobate, conform datelor primite de la Agenția Națională pentru Arii Naturale Protejate.

În ceea ce privește distribuția în teritoriu a ariilor naturale protejate de interes comunitar, se remarcă prezența acestora în special în nord-estul județului (Dealurile Lipovei, Munții Poiana Ruscă) și de-a lungul râurilor principale (Mureș, Timiș, Bega, Bârzava). În total, 58 dintre unitățile administrativ-teritoriale ale județului (circa 59%) beneficiază de prezența, pe teritoriul administrativ, a cel puțin o arie naturală protejată de interes comunitar.

TABEL 90. ARII NATURALE PROTEJATE DE INTERES COMUNITAR ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

COD	DENUMIRE	LOCALIZARE	SUPRAFAȚĂ (HA)	PLAN DE MANAGEMENT	ADMINISTRATOR
ROSCI0064	Defileul Mureșului	Margina	34149,10 ha total; jud. Timiș 1%	Da, aprobat prin OM nr. 1155/2016	ANANP
ROSPA0029	Defileul Mureșului Inferior - Dealurile Lipovei	Județul Timiș: Făget, Margina, Mănăștiur, Ohaba Lungă	55662,40 ha total; jud. Timiș 35%	Nu	ANANP
ROSCI0108 ROSPA0069	Lunca Mureșului Inferior	Cenad, Periam, Sânnicolau Mare, Sânpetru Mare, Saravale	17397,39 ha total; jud. Timiș 17%	Da, Plan de Management al Parcului Natural Lunca Mureșului aprobat prin O.M. nr. 1224/2016	RNP – Romsilva Administrația Parcului Natural Lunca Mureșului
ROSCI0109	Lunca Timișului	Șag, Belinț, Boldur, Bucovăț, Buziaș, Chevereșu Mare, Ciacova, Coșteiu, Foeni, Ghilad, Giera, Giroc, Giulvăz, Lugoj, Moșnița Nouă, Parța,	10172,57	Da, aprobat prin OM mediului, apelor și pădurilor nr. 1179/2016	ANANP

COD	DENUMIRE	LOCALIZARE	SUPRAFAȚĂ (HA)	PLAN DE MANAGEMENT	ADMINISTRATOR
		Pădureni, Peciu Nou, Racovița, Recaș, Sacoșu Turcesc, Topolovățu Mare			
ROSPA0128	Lunca Timișului	Șag, Bucovăț, Buziaș, Chevereșu Mare, Giroc, Moșnița Nouă, Pădureni, Racovița, Recaș, Sacoșu Turcesc, Topolovățu Mare	13513,53	Nu	ANANP
ROSCI0115	Mlaștina Satchinez	Biled, Orțișoara, Satchinez, Variaș	2517,54	Nu	ANANP
ROSPA0078	Mlaștina Satchinez	Satchinez	268,67	Nu	ANANP
ROSCI0250	Ținutul Pădurenilor	Pietroasa, Tomești	7063,96 ha total; jud. Timiș aprox. 1%	Da, aprobat prin OM nr. 1178/2016	ANANP
ROSCI0277	Becicherecu Mic	Becicherecu Mic, Dudeștii Noi, Sânandrei, Timișoara	2087,21	Nu	ANANP
ROSCI0287	Comloșu Mare	Comloșu Mare	2622,27	Nu	ANANP
ROSCI0336	Pădurea Dumbrava	Boldur, Racovița	1818,98	Nu	ANANP
ROSCI0338	Pădurea Paniova	Ghizela, Secaș	1908.92	Nu	ANANP
ROSCI0345	Pajiștea Cenad	Cenad, Sânnicolau Mare, Sânpetru Mare, Saravale	5965.32	Nu	ANANP
ROSCI0346	Pajiștea Ciacova	Ciacova	41.93	Nu	ANANP
ROSCI0348	Pajiștea Jebel	Ciacova, Jebel, Parța	293,6	Nu	ANANP
ROSCI0349	Pajiștea Pesac	Lenauheim	146,01	Nu	ANANP
ROSCI0355	Podișul Lipovei - Poiana Ruscă	Curtea, Margina, Pietroasa, Tomești	35974,76 ha total; jud. Timiș 81%	Nu	ANANP
ROSCI0388	Sărăturile de la Foeni - Grăniceri	Foeni, Giera	195,38	Nu	ANANP
ROSCI0390	Sărăturile Diniaș	Peciu Nou, Sânmihaiu Român	1052,46	Da, aprobat prin OM nr. 1531/2016	ANANP
ROSCI0402	Valea din Sînandrei	Sânandrei	47,85	Nu	ANANP
ROSCI0414	Lovrin	Gottlob, Tomnatic	105,97	Nu	ANANP

COD	DENUMIRE	LOCALIZARE	SUPRAFAȚĂ (HA)	PLAN DE MANAGEMENT	ADMINISTRATOR
ROSCI0425	Pădurea Semita	Jamu Mare	243,66	Nu	ANANP
ROSPA0047	Hunedoara Timișana	Orțișoara	1527,34 ha total; jud. Timiș 23%	Da, aprobat prin OM nr. 1023/2016	ANANP
ROSPA0079	Mlaștinile Murani	Orțișoara, Pișchia	329,85	Nu	ANANP
ROSPA0095	Pădurea Macedonia	Ciacova, Ghilad, Giulvăz	4583,19	Da, aprobat prin OM nr. 1179/2016	ANANP
ROSPA0126	Livezile - Dolaț	Banloc, Ghilad, Giera, Livezile	6553,83	Da, aprobat prin OM nr. 1532/2016	ANANP
ROSPA0127	Lunca Bârzavei	Banloc, Denta	2387,46	Nu	ANANP
ROSPA0128	Lunca Timișului	Șag, Bucovăț, Buziaș, Chevereșu Mare, Giroc, Moșnița Nouă, Pădureni, Racovița, Recaș, Sacoșu Turcesc, Topolovățu Mare	13513,53	Nu	ANANP
ROSPA0142	Teremia Mare - Tomnatic	Comloșu Mare, Gottlob, Teremia Mare, Tomnatic	6613,72	Da, aprobat prin OM nr. 1639/2016	ANANP
ROSPA0144	Uivar - Diniaș	Otelec, Peciu Nou, Sânmihaiu Român, Uivar	10012	Da, aprobat prin OM nr. 1531/2016	ANANP

Sursa: Administrația Bazinală de Apă Banat, 2021

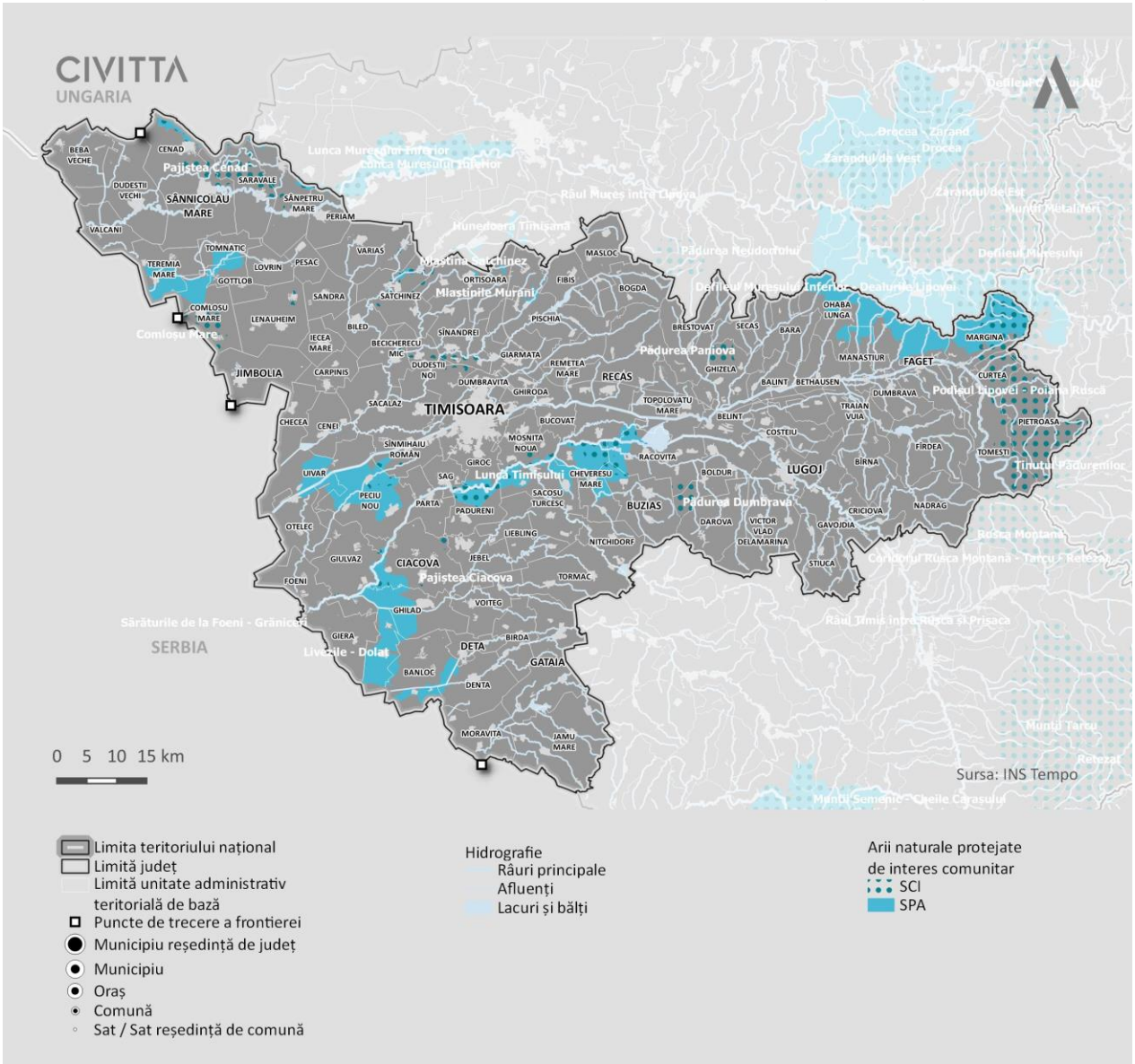
Pe teritoriul județului Timiș au fost astfel identificate 11 habitate de interes comunitar[359]:

- Pajiști și mlaștini halofile panonice și ponto-sarmatice– Mlaștina Satchinez, Becicherecu Mic, Sărăturile de la Foeni-Grăniceri, Sărăturile Diniaș, Lovrin.
- Cursuri de apă din zonele de câmpie, până la cele montane, cu vegetație din *Ranunculion fluitantis* și *Calitricho-Batrachion* – Lunca Timișului.
- Lacuri eutrofe naturale cu vegetație tip *Magnopotamion* sau *Hydrocharition* – Lunca Mureșului Inferior.
- Râuri cu maluri nămoloase cu vegetație de *Chenopodion rubri* și *Bidention* – Lunca Timișului, Lunca Mureșului Inferior.
- Pajiști stepice subpanonice – Pajiștea Ciacova, Pajiștea Hebel, Valea din Sânandrei.
- Comunități de lizieră cu ierburi înalte higrofile de la nivelul câmpiilor, până la cel montan și alpin – Lunca Mureșului Inferior.

[359] Cf. Raport județean privind starea mediului pentru anul 2019 - Județul Timiș.

- Tufărișuri subcontinentale peri-panonice – Lunca Mureșului Inferior, Pădurea Semita.
- Pajiști de altitudine joasă – Lunca Timișului.
- Păduri ripariene mixte cu *Quercus robur*, *Ulmus laevis*, *Frasinus excelsior* sau *Fraxinus angustifolia*, de-a lungul marilor râuri – Lunca Mureșului Inferior.
- Păduri balcano-panonice de cer și gorun – Pădurea Dumbrava, Pădurea Paniova.
- Zăvoaie cu *Salix alba* și *Populus alba* – Lunca Timișului, Lunca Mureșului Inferior.

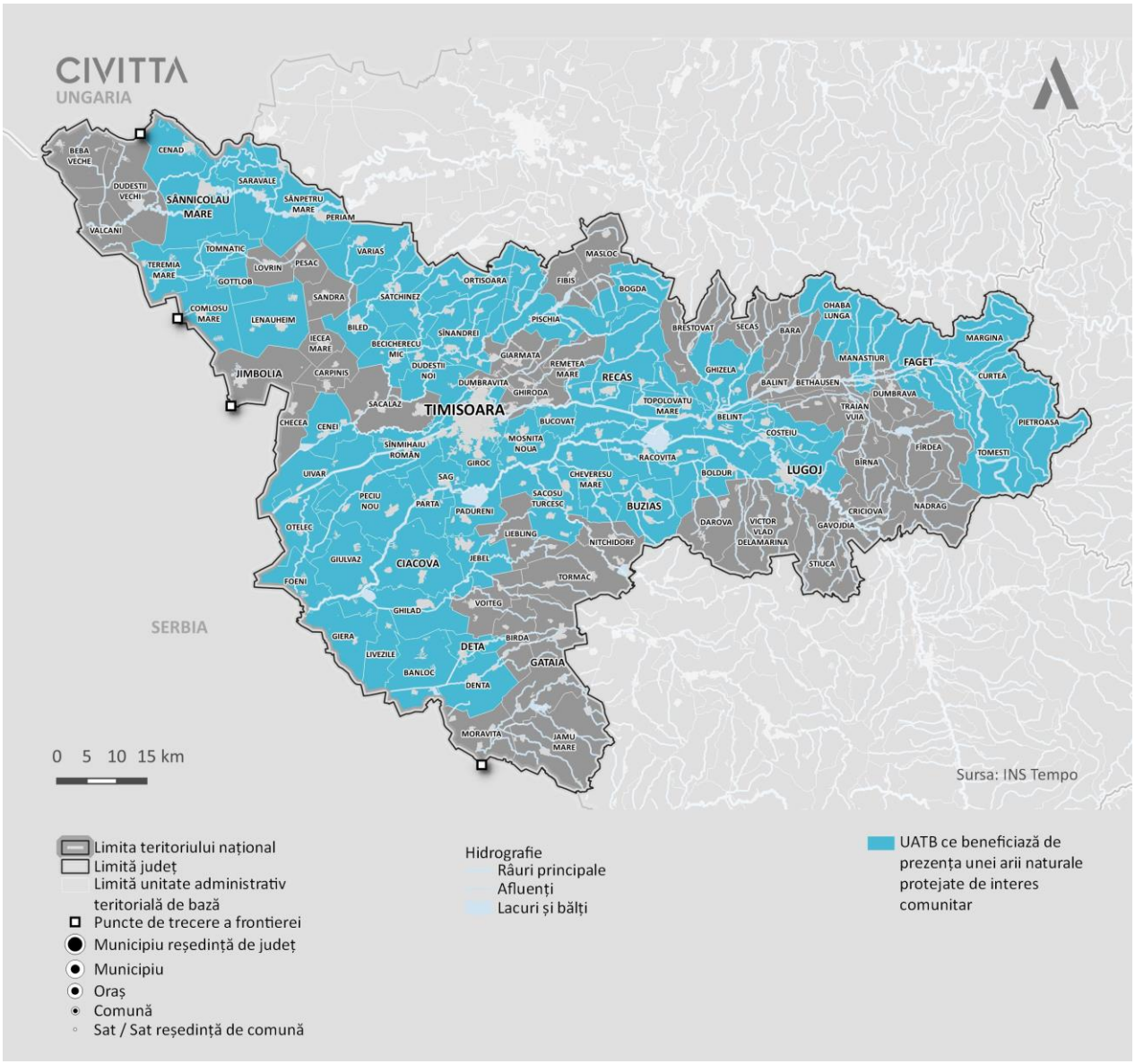
FIGURA 281. ARII NATURALE PROTEJATE DE INTERES COMUNITAR ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Atlas ANPM

Se remarcă deci diversitatea deosebită a habitatelor din județul Timiș, ce acoperă 3 regiuni biogeografice – panonică, continentală și (izolat – Ținutul Pădurenilor, Podișul Lipovei – Poiana Ruscă) alpină.

FIGURA 282. UATB-URI CU ARII NATURALE PROTEJATE DE INTERES COMUNITAR

Sursa: Prelucrare proprie

În ceea ce privește speciile de floră și faună de interes comunitar, în județul Timiș au fost identificate 7 specii de mamifere, 3 specii de amfibieni și reptile, 11 specii de pești, 13 specii de nevertebrate și o specie de plante (în total 35 de specii).

Dintre aceste arii naturale protejate, se remarcă Parcul Natural Lunca Mureșului Inferior care a fost declarat în anul 2006 Zonă Umedă de Importanță Internațională, fiind inclus pe Lista RAMSAR. Circa 17 % din suprafața ariei naturale protejate se află pe teritoriul județului Timiș.

10.2.2. ARII NATURALE PROTEJATE DE INTERES NAȚIONAL, JUDEȚEAN ȘI LOCAL

Pe teritoriul județului Timiș se află și 14 arii naturale protejate de interes național. Tabelul de mai jos prezintă o listă a acestor arii, fiind marcate cu caractere italice ariile naturale protejate de interes național care se suprapun cu ariile naturale protejate de interes comunitar (având, de obicei, o suprafață mai mică decât acestea din urmă).

TABEL 91. ARII NATURALE PROTEJATE DE INTERES NAȚIONAL ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

COD	DENUMIRE	LOCALIZARE	SUPRAF. (HA)	PLAN DE MANAGEMENT	ADMIN.	TIP ARIE
RONPA0753	Lunca Pogănișului	Nițchidorf, Sacoșu Turcesc, Tormac	75,50	Nu	ANANP	Rezervație botanică
RONPA0754	Movila Sisitak	Sânpetru Mare	0,50	Nu	ANANP	Rezervație botanică
RONPA0755	Arboretumul Bazoș	Bucovăț	60,00	Nu	ANANP	Rezervație forestieră
RONPA0757	Mlaștinile Satchinez	Biled, Satchinez	236,00	Nu	ANANP	Rezervație ornitologică
RONPA0758	Pădurea Bistra	Moșnița Nouă	19,90	Nu	ANANP	Rezervație forestieră
RONPA0759	Beba Veche	Beba-Veche, Dudeștii Vechi	2.187,00	Nu	ANANP	Rezervație ornitologică
RONPA0760	Mlaștinile Murani	Orțișoara, Pișchia	200,00	Nu	ANANP	Rezervație ornitologică
RONPA0763	Sărăturile Diniaș	Peciu Nou	4,00	Nu	ANANP	Rezervație pedologică
RONPA0764	Pajiștea cu narcise Bătești	Făget, Margina	20,00	Nu	ANANP	Rezervație botanică
RONPA0765	Lacul Surduc	Fârdea	362,00	Nu	ANANP	Rezervație mixtă
RONPA0752	Pădurea Cenad	Cenad	330,25	Da, Plan de Management al Parcului Natural Lunca Mureșului aprobat prin	RNP – Romsilva Administrația Parcului Natural Lunca Mureșului	Rezervație forestieră
RONPA0761	Insula Mare Cenad	Cenad	2,71			Rezervație mixtă
RONPA0762	Insula Igriș	Sânpetru Mare	7,61			Rezervație mixtă

COD	DENUMIRE	LOCALIZARE	SUPRAF. (HA)	PLAN DE MANAGEMENT	ADMIN.	TIP ARIE
RONPA0926	Parcul Natural Lunca Mureșului	Cenad, Periam, Sânnicolau Mare, Sânpetru Mare, Saravale	17166 ha total din care 3157,59 ha în jud. Timiș	O.M. nr. 1224/2016		Parc Natural

Sursa: Date ANANP – Serviciul Teritorial Timiș și APM (Raport județean privind starea mediului, 2019)

Suprafața totală ocupată de ariile naturale protejate de interes național, la nivelul județului Timiș, este de 6.663,06 ha (0.77% din suprafața județului). Și în acest caz, principala disfuncție este reprezentată de lipsa planurilor de management: doar ariile naturale protejate din Parcul Natural Lunca Mureșului beneficiază de existența unui plan de management aprobat (4 arii – 29% din total)

Pe teritoriul județului au fost desemnate, de asemenea, 4 arii naturale protejate de interes județean și local:

- Pădure-Parc Buziaș – rezervație mixtă în orașul Buziaș (25,16 ha suprafață).
- Pădurea Dumbrava – rezervație forestieră în orașul Buziaș (310 ha).
- Parcul Banloc – rezervație mixtă în comuna Banloc (8 ha).
- Stejarii seculari din Lovrin – rezervație forestieră în comuna Lovrin (6 ha).

10.3. CALITATEA FACTORILOR DE MEDIU

10.3.1. CALITATEA AERULUI

Conform datelor furnizate de către Agenția de Protecție a Mediului Timiș (2021), în perioada de timp 2011-2020, au existat 33 de evenimente din cauza cărora aerul a fost poluat. În 5 evenimente din acestea, substanța poluantă a fost reprezentată de pulberile în suspensie. Aceste evenimente au apărut în perioada 2011-2012 la (1) Depozitul de zgură și cenușă, al operatorului economic S.C. Colterm S.A. Timișoara, din satul Utvin al comunei Sânmihaiul Român, la (2) Gara de Nord Timișoara, a operatorului economic C.N.C.F. „CFR" – S.A. Sucursala Regională CFR Timișoara, din municipiul Timișoara, la (3) zona industrială din N-E Municipiului Timișoara și la (4) Depozitul de deșeuri menajere, al operatorului economic S.C. Salprest S.A. Lugoj, din Municipiul Lugoj, unde au fost înregistrate mai multe surse poluante: COv, NOx, SOx, CO și metale grele. În anul 2012, operatorul economic a închis depozitul de deșeuri menajere din Lugoj, iar în prezent, deșeurile din Lugoj sunt depozitate la Depozitul ecologic de deșeuri din comuna Ghizela. Evenimentele cu substanța poluantă – pulberi în suspensie – au avut cauze principale comune, și anume incendiile izbucnite din diverse motive (de exemplu, țigări aruncate necorespunzător, vagoane de tren care au ars și vegetație care a ars).

În ceea ce privește depozitul de zgură și cenușă, evenimentele din 2011-2012 nu au fost singurele. Un alt eveniment a apărut în anul 2018, unde sursa de poluare a fost cenușa spulberată din cauza vitezei mare a vântului. Aceasta a afectat satul Utvin, din comuna Sânmihaiul Român. Și alte depozite de deșeuri din județul Timiș au contribuit la poluarea aerului. În perioada de timp 2012-2014, au fost evenimente, unde nu au fost precizate substanțele poluante, la (1) Depozitul de deșeuri menajere Făget, al operatorului economic S.C. BRANTNER SE S.A., din orașul Făget, la (2) Depozitul neconform de deșeuri menajere Sânnicolaul Mare, al operatorului economic S.C. Gosan S.A., din orașul Sânnicolau Mare și la (3) Depozitul de deșeuri Buziaș, din orașul Buziaș. Și în aceste cazuri, cauzele principale au fost comune, și anume incendiile izbucnite din diverse motive. Tot din cauza incendiilor, alte 4 evenimente ce vizează gestiunea deșeurilor au poluat aerul, în perioada de timp 2017-2020. Acestea au avut loc la (1) Punctul de colectare de DEEE, din municipiul Timișoara (în partea de nord), în (2) satul Sânmihaiu German al comunei Sânmihaiu Român, unde au ars deșeuri aruncate pe un teren aparținând de domeniul public, la (3) Centrul de colectare, al operatorului S.C. REMAT MG S.A., din satul Chișoda al comunei Giroc și la (4) Service-ul auto, al operatorului economic S.C. AUTO PANDONI S.R.L, din municipiul Timișoara (în partea de sud-vest).

Și în cazul Gării de Nord Timișoara a mai fost un eveniment care a poluat aerul, în afara celor din 2011-2012: în anul 2016, din cauza unui incendiu apărut la 3 vagoane dintr-o garnitură dezafectată. De asemenea, într-o altă gară din județul Timiș, și anume, Gara CFR Marfă Moravița, a operatorului economic S.C. Oltchim S.A. Râmnicu Vâlcea, au mai fost 2 evenimente care au afectat negativ și solul. Primul eveniment a avut loc în anul 2014, iar cel de-al doilea eveniment a avut loc în anul 2016, ambele evenimente având aceeași cauză a poluării aerului: o defecțiune la conducta de golire a vagonului.

Și accidentele rutiere reprezintă o cauză atât a poluării aerului, cât și solului, mai ales cele în care substanța poluantă este periculoasă, precum bitumul. Un astfel de eveniment a avut loc în anul 2020, când o autocisternă încărcată cu bitum a ieșit în afara părții carosabile (DJ 693B în apropierea satului Stamora Română al comunei Sacoșu Turcesc) și s-a răsturnat.

În afara de evenimentele care au avut loc, și Depozitul conform de deșeuri nepericuloase din Comuna Ghizela poate să contribuie la poluarea aerului, principalele emisii în atmosferă ale acestuia fiind cele rezultate din gazul de depozit. De asemenea, pulberile prezente în deșeurile municipale depozitate pot fi împrăștiate de vânt în atmosferă[360].

În general, principalele surse de degradare din județ sunt cele listate în tabelul de mai jos.

[360] Planul județean de gestionare a deșeurilor în Județul Timiș 2019-2025

TABEL 92. PRINCIPALELE SURSE DE DEGRADARE A CALITĂȚII AERULUI

NR. CRT.	SURSA DE DEGRADARE A CALITĂȚII AERULUI	PRINCIPALELE EMISII ÎN ATMOSFERĂ	TOTAL EMISII (T/ AN)
1.	Emisiile generate de traficul rutier (în special, cel de pe drumurile importante E70, E671, E673, A1 și A6) și feroviar (în special, pe magistralele aglomerate, 900 București Nord – Craiova – Timișoara Nord și 310 Timișoara – Arad – Oradea) care generează și zgomot stradal și vibrații de intensități ridicate	N_2O, plumb, CO_2, CO	Nu există date
2.	Încălzirea comercială și instituțională	Benzen, Cd, CO, Ni, NO_X	13.512,39
3.	Încălzirea rezidențială și prepararea hranei	Pb, PM_{10}, $PM_{2,5}$, SO_2	3.795,83
4.	Activitățile industriale (de exemplu industria petrolului, în zona schelelor petroliere în Biled, Călacea, Cherestur, Diniaș, Dumbrăvița, Dudeștii Noi, Grăniceri, Lovrin, Moravița, Partoș, Șandra, Satchinez, Sânmartin, Teremia și Variaș)	CO, Ni, NO_X, Pb, PM_{10}, $PM_{2,5}$, SO_2	1.571,26
5.	Activitățile agricole (fermele de porcine)	PM_{10}, $PM_{2,5}$, As	238,54
6.	Incinerarea deșeurilor	PM_{10}, Pb, $PM_{2,5}$	77,29
7.	Transportul aerian (Aeroportul Internațional Traian Vuia din Ghiroda)	SO_2	72,1797
8.	Activitățile centralei electrotermice (în special, a operatorului economic S.C. COMPANIA LOCALĂ DE TERMOFICARE COLTERM S.A. din municipiul Timișoara)	As, Cd	0,045

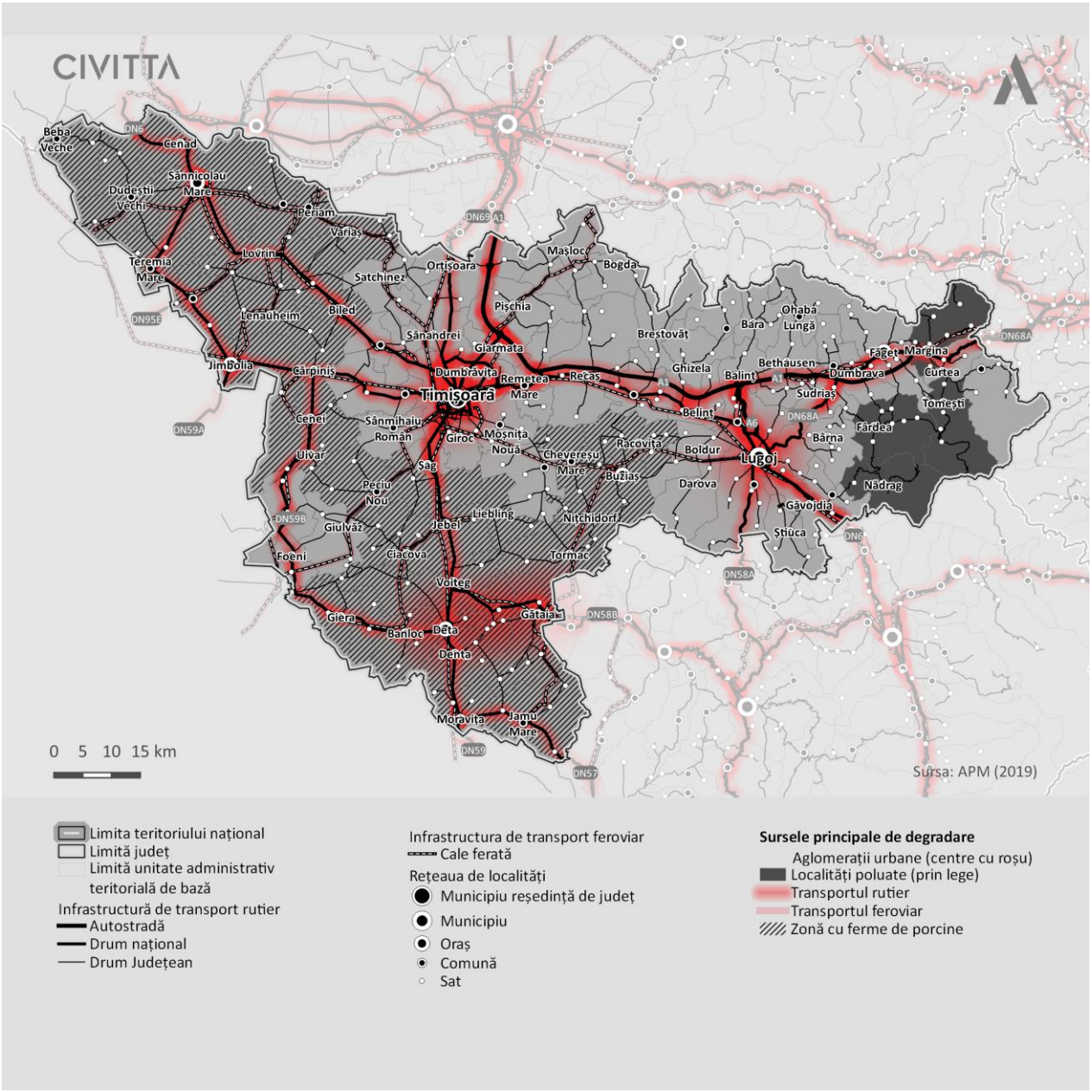
Sursa: Agenția de Protecție a Mediului Timiș (2021) și Plan de menținere a calității aerului în județul Timiș (2017 – 2022)

După cum observăm în harta de mai jos, cele mai multe surse de degradare sunt concentrate în zonele municipiului Timișoara, municipiului Lugoj și orașelor Deta și Gătaia, zone care înregistrează cele mai ridicate valori la parametrul PM_{10}. Toate zonele au înregistrat emisii crescute rezultate din încălzirea comercială, instituțională și rezidențială, în plus, în zona Municipiului Timișoara, au fost înregistrate emisii crescute rezultate din transportul rutier, transportul aerian, asfaltarea drumurilor, prepararea betoanelor, activitățile industriale și incinerarea deșeurilor. Și fermele de porcine, localizate în zona de vest și sud a județului, contribuie la degradarea aerului[361]. De asemenea, din anul 2020, 4 localități sunt declarate ca fiind afectate de poluare prin Legea nr. 201 din 10 septembrie 2020[362], iar populația de acolo va ieși la pensie mai devreme cu 2 ani. Localitățile sunt comunele Fârdea, Margina, Nădrag și Tomești. În localitatea Margina a funcționat Combinatul Petrochimic „Solventul" Secția chimică Margina.

[361] Raportul județean privind starea mediului (2019) și Planul de menținere a calității aerului în județul Timiș (2017 – 2022)

[362] Sursă: http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/229890 (accesat la 27 martie 2021)

FIGURA 283. PRINCIPALELE SURSE DE DEGRADARE A AERULUI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Prelucrare proprie

Poluanții aerului – SO_2, NO, NO_2, NO_x, CO, O_3, metale (Pb, Ni, Cd, As - din PM_{10} gravimetric), PM_{10} nefelometric și gravimetric, $PM_{2,5}$ nefelometric și gravimetric, compuși organici volatili (benzen, toluen, etilbenzen, o, m, p-xilen) – sunt monitorizați prin intermediul a 7 stații de monitorizare, stații spațializate în figura de mai jos. Toate stațiile sunt gestionate de același operator economic, și anume S.C. ORION EUROPE S.R.L. BUCUREȘTI. Din total, 5 stații automate sunt în municipiul Timișoara, 1 stație este în Municipiul Lugoj și 1 stație este în comuna Moravița. Astfel că:

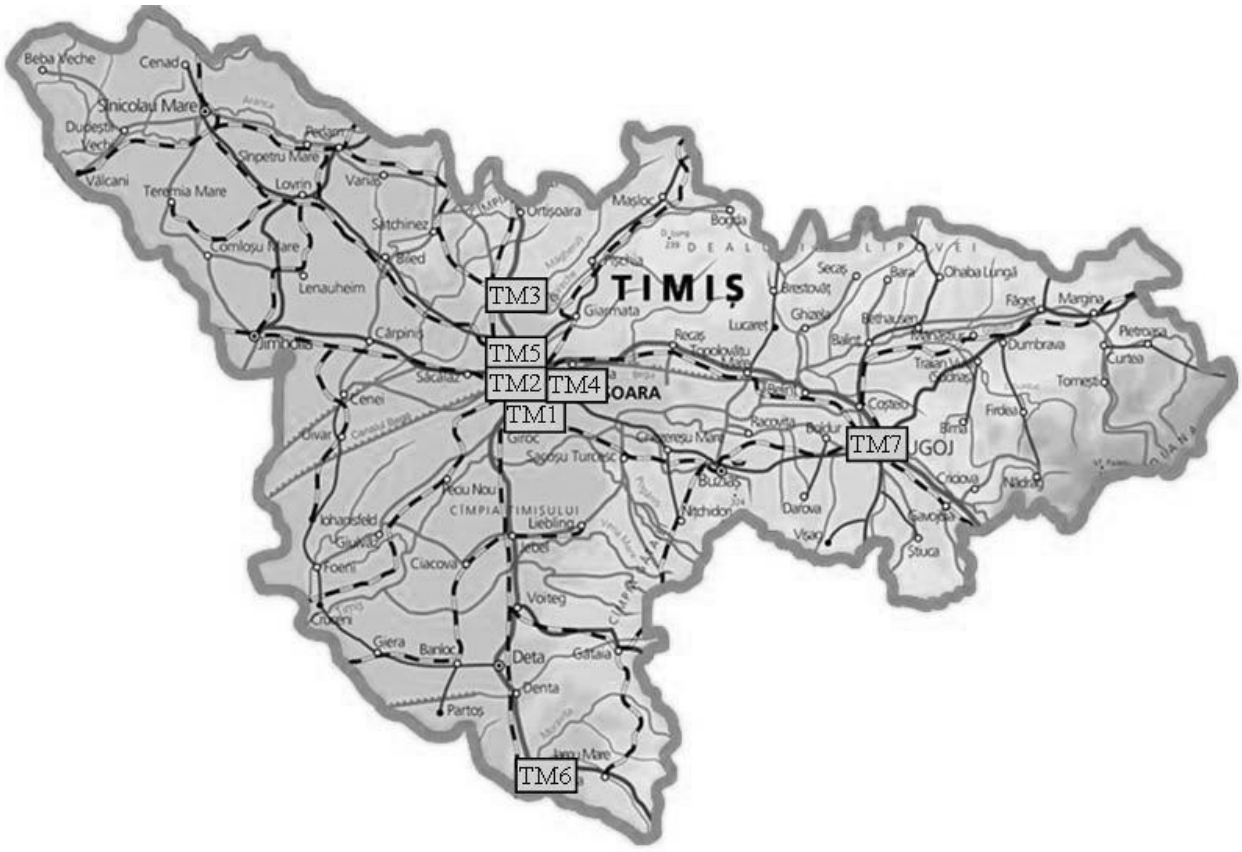
- **2 stații de trafic (TM-1 și TM-5)** sunt amplasate strategic, unde **volumul de trafic este foarte mare (>10.000 vehicule/zi)**, și anume pe Calea Șagului și Calea Aradului. În ambele stații, poluanții monitorizați sunt: SO2, NO, NO2, NOx, CO, metale (Pb, Ni, Cd, As - din PM10 gravimetric), PM10 nefelometric și gravimetric, compuși organici volatili (benzen, toluen, etilbenzen, o, m, p– xilen).
- **o stație industrială (TM-4)** este amplasată strategic în apropierea zonei industriale din sud-estul aglomerării Timișoara, iar volumul de trafic este mediu (între 2.000 și 10.000 vehicule/zi). Aici, poluanții

monitorizați sunt: SO2, NO, NO2, NOx, CO, O3, PM10 nefelometric, compuși organici volatili (benzen, toluen, etilbenzen, o, m, p – xilen). Stația monitorizează și parametrii meteorologici.

- **o stație industrială (TM-7)** este amplasată în municipiul Lugoj, iar volumul de trafic este mic (<2.000 vehicule/zi). Aici, poluanții monitorizați sunt: SO2, NO, NO2, NOx, PM10 nefelometric, compuși organici volatili (benzen, toluen, etilbenzen, o, m, p – xilen). De asemenea, stația monitorizează și parametrii meteorologici.
- **o stație de fond urban (TM-2)** este amplasată în zona centrală a municipiului Timișoara, iar volumul de trafic este mediu (între 2.000 și 10.000 vehicule/zi). Aici, poluanții monitorizați sunt: SO2, NO, NO2, NOx, CO, O3, PM2,5 nefelometric și gravimetric, PM10 gravimetric și nefelometric, metale (Pb, Ni, Cd, As), compuși organici volatili (benzen, toluen, etilbenzen, o, m, p – xilen). De asemenea, stația monitorizează și parametrii meteorologici.
- **o stație de fond suburban (TM-3)** este amplasată în satul Carani al comunei Sânandrei, iar volumul de trafic este mic (<2.000 vehicule/zi). Aici, poluanții monitorizați sunt: SO2, NO, NO2, NOx, CO, O3, metale (Pb, Ni, Cd, As - din PM10 gravimetric), PM10 nefelometric și gravimetric, compuși organici volatili (benzen, toluen, etilbenzen, o,m, p – xilen). De asemenea, stația monitorizează și parametrii meteorologici.
- **o stație de fond suburban (TM-6)** este amplasată în comuna Moravița, iar volumul de trafic este mediu (între 2.000 și 10.000 vehicule/zi). Aici, poluanții monitorizați sunt: SO2, NO, NO2, NOx, CO, metale grele (Pb, Ni, Cd, As - din PM10 gravimetric), PM10 nefelometric și gravimetric, compuși organici volatili (benzen, toluen, etilbenzen, o, m, p – xilen). De asemenea, stația monitorizează și parametrii meteorologici.

În urma monitorizărilor, stațiile nu au înregistrat depășiri ale limitei admise în cazul dioxidului de sulf (SO_2), monoxidului de carbon (CO), benzenului și plumbului (Pb), nichelului (Ni), cadmiului (Cd) și arsenului (As) determinate din fracția PM_{10}. Acestea au înregistrat depășiri ale valorilor limite admise numai în cazul dioxidului de azot (NO_2), ozonului (O_3) și particulelor în suspensie (PM_{10}).

FIGURA 284. STAȚIILE DE MONITORIZARE A CALITĂȚII AERULUI DIN JUDEȚUL TIMIȘ

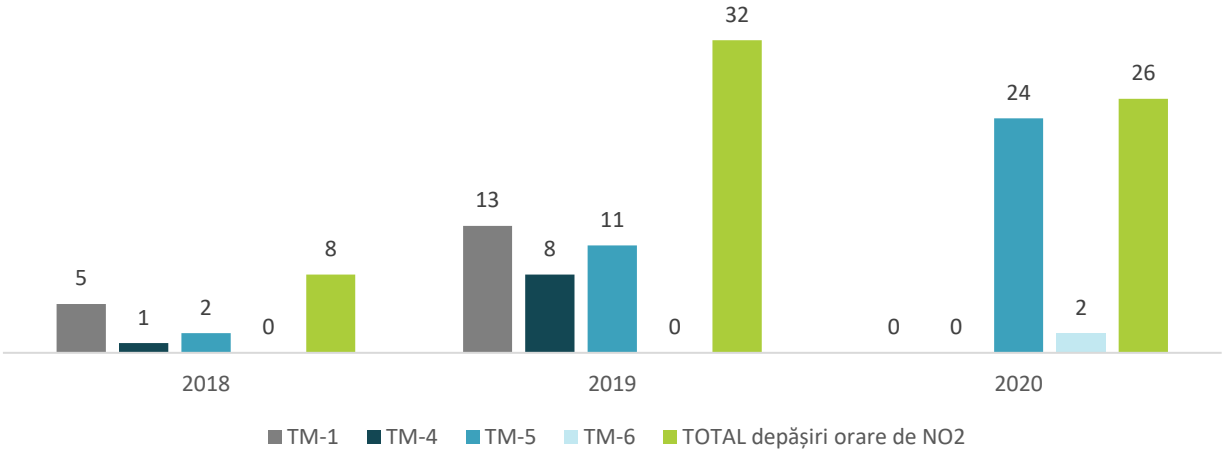
Sursa: http://apmtm-old.anpm.ro/descriere-23804 (accesat la 25 martie 2021)

DIOXIDUL DE AZOT (NO_2)

Din graficul de mai jos, observăm că în perioada de timp 2018-2020 patru stații au înregistrat depășiri ale limitei orare de 200 µg/m^3 de NO_2. Este vorba despre stațiile de trafic TM-1 și TM-5, stația industrială TM-4 și stația de fond suburban TM-6. În principiu, aceste depășiri de NO_2 sunt cauzate de transportul rutier (58.29%), industria de prelucrare (9.38%), încălzirea rezidențială și prepararea hranei (8.97%), producerea de energie electrică și termică (7.75%), transportul feroviar (7.21%), transportul aerian (4.72%), și alte surse (3.69%)[363].

[363] Conform Raportul județean privind starea mediului (2019)

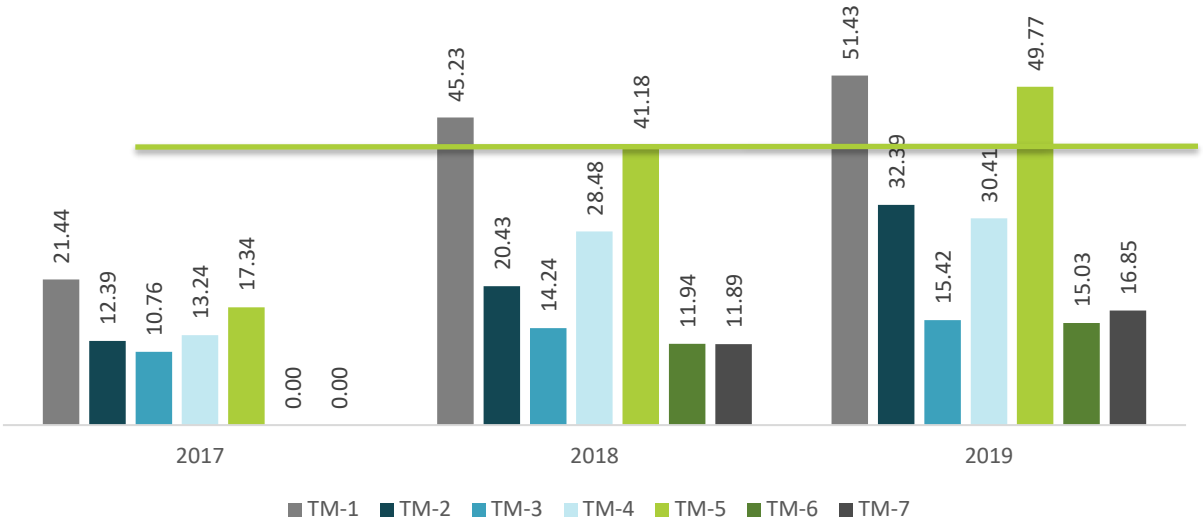
FIGURA 285. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE DEPĂȘIRI ALE LIMITEI ORARE PENTRU NO2 ÎN PERIOADA 2018-2020

Sursa: Date primite de la Agenția de Protecție a Mediului (2021) și prelucrate de către consultant

În ceea ce privește depășirea limitei anuale de 40 µg/m^3 de NO_2, doar stațiile de trafic TM-1 și TM-5 au înregistrat depășiri anuale, în perioada de timp 2018-2019, după cum observăm în graficul de mai jos.

FIGURA 286. EVOLUȚIA CONCENTRAȚIILOR MEDII ANUALE DE NO2 ÎN PERIOADA 2017-2019

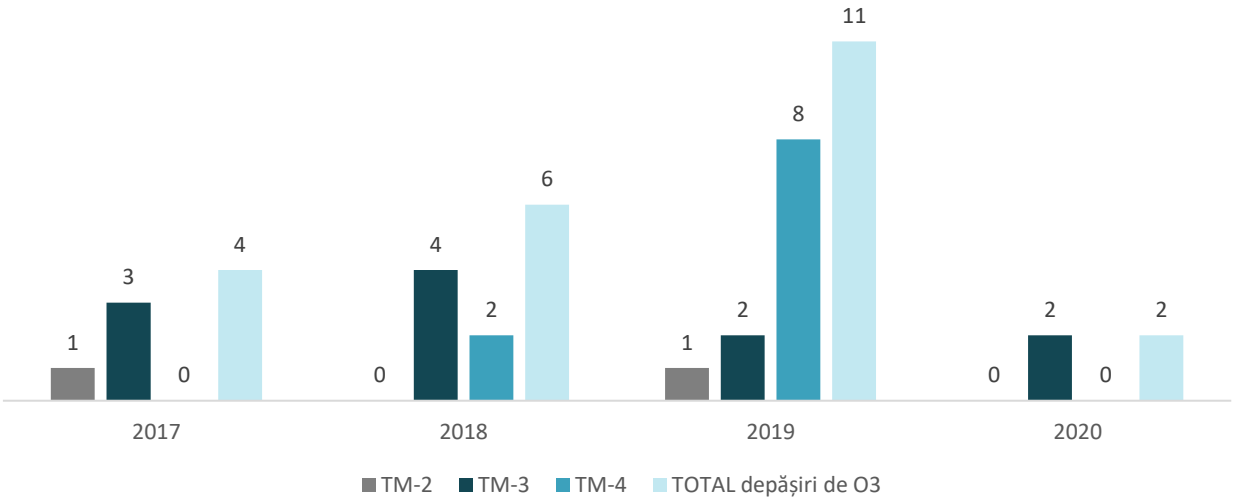

Sursa: Raport județean privind starea mediului, 2019

OZONUL (O_3)

Depășiri ale valorii țintă de 120 µg/m^3 de O_3 maxima zilnică a mediilor pe 8 ore, au fost înregistrate în stațiile de fond urban TM-2, de fond sub-urban TM-3 și de fond industrial TM-4. În total, în perioada 2017-2020, stațiile TM-3 și TM-4 au înregistrat cele mai multe depășiri. În principiu, aceste depășiri de O_3 sunt cauzate de încălzirea rezidențială, arderile în industria de prelucrare, încălzirea comercială și instituțională, agricultura (în special, fermele de porcine) și transportul rutier (în special, autoturismele și autovehiculele grele).

FIGURA 287. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE DEPĂȘIRI ALE VALORII ȚINTĂ (MAXIMA ZILNICĂ A MEDIILOR PE 8 ORE), PENTRU OZON ÎN PERIOADA 2017-2020

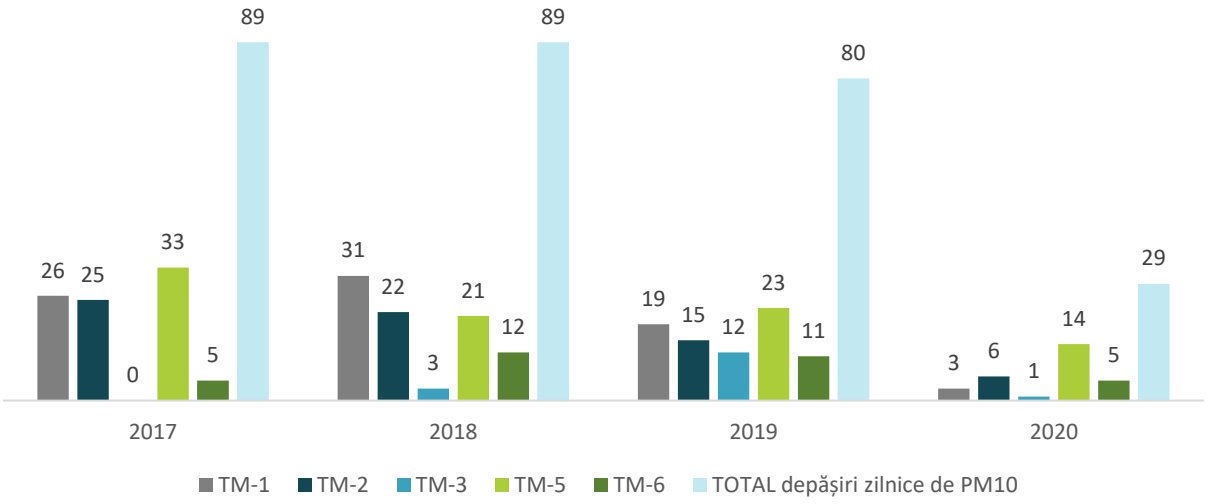

Sursa: Date primite de la Agenția de Protecție a Mediului (2021) și prelucrate de către consultant

PARTICULELE ÎN SUSPENSIE (PM_{10})

Depășiri ale limitei zilnice de 50 µg/m^3 de particule în suspensie PM_{10} au fost înregistrate în aproape toate stațiile. În graficul de mai jos, constatăm că, în anul 2020, numărul depășirilor a scăzut considerabil (29 de depășiri), în comparație cu ceilalți ani unde s-au înregistrat 80-90 de depășiri. În principiu, aceste depășiri de PM_{10} sunt cauzate de încălzirea rezidențială și prepararea hranei, arderile în industria de prelucrare, industria de construcții (în special, prepararea de betoane) și incinerarea deșeurilor industriale.

FIGURA 288. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE DEPĂȘIRI ALE LIMITEI ZILNICE PENTRU PARTICULE ÎN SUSPENSIE PM10 ÎN PERIOADA 2017-2020

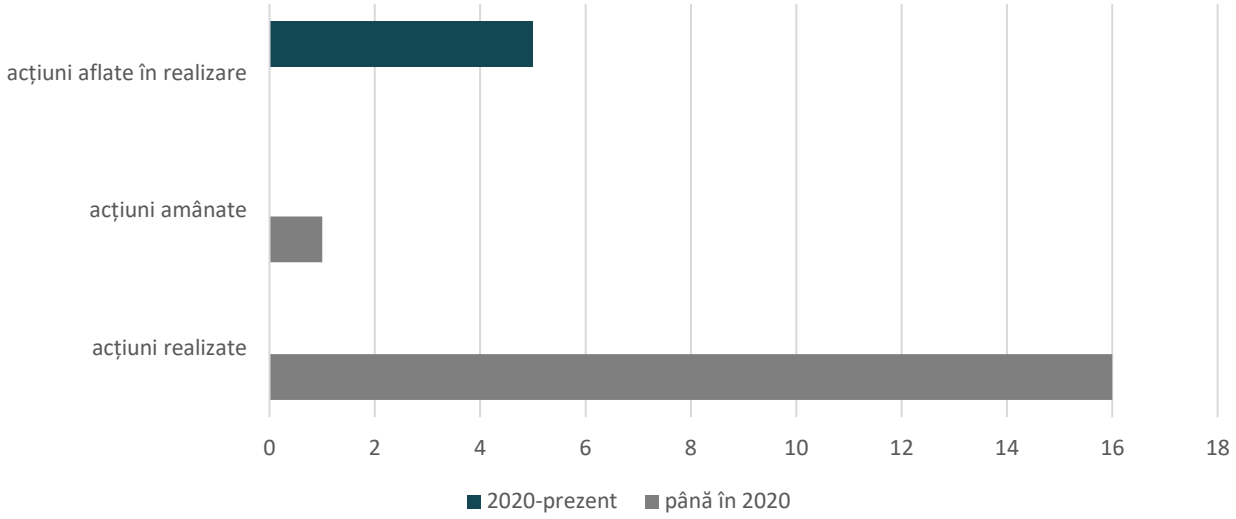

Sursa: Date primite de la Agenția de Protecție a Mediului (2021) și prelucrate de către consultant

În ceea ce privește depășirile limitei anuale de 40 µg/m3 de particule în suspensie PM_{10}, acestea au fost inexistente în ultimii 5 ani.

Există 16 acțiuni pentru rezolvarea problemelor de mediu, aflate în faza de realizare, care vizează aerul din județul Timiș, conform graficul de mai jos.

FIGURA 289. NUMĂRUL ACȚIUNILOR DEMARATE PENTRU DIMINUAREA DEGRADĂRII AERULUI

Sursa: P.L.A.M. Timiș Semestrul I 2020

O parte din acțiuni se realizează continuu, și anume:

- „Reducerea numărului gospodăriilor cu sistem propriu de producere a energiei pe baza de combustibili solizi sau lichizi";
- „Colaborarea cu autoritățile publice locale în vederea elaborării planurilor și programelor de gestionare a calității aerului";
- „Identificarea surselor responsabile de poluarea aerului";
- „Monitorizarea calității aerului și informarea publicului";
- „Punerea la dispoziția publicului a informațiilor privind zgomotul ambiental și efectele sale".

O parte din acțiunile aflate în realizare (2020-prezent) vizează una din sursele principale de degradare a calității aerului, și anume activitățile centralelor electrotermice, prin realizare de: „Instalație de denoxare selectivă necatalitică (SNCR)" și „Instalație de desulfurare gaze reziduale (DESOx)". O altă acțiune care are ca scop reducerea degradării calității aerului este „Modernizarea și realizarea de noi capacități de producere a energiei electrice și termice prin valorificarea resurselor regenerabile de energie: eoliene, hidroenergetice, solare, a biomasei, geotermale, a produselor agricole", Primăria Municipiului Timișoara promovează soluții de valorificare a resurselor regenerabile prin proiecte pilot care utilizează astfel de resurse.

O inițiativă importantă, publicată la începutul acestui an, este extinderea rețelei de stații de monitorizare a calității aerului în municipiul Timișoara, aglomerația urbană cu cele mai multe surse de degradare a aerului. Primăria Municipiului în parteneriat cu o fundație vor achiziționa 16 stații de monitorizare. Acestea vor monitoriza atât datele meteo, cât și concentrațiile de particule în aer[364].

364 https://www.news.ro/social/un-numar-de-16-statii-de-monitorizare-a-calitatii-aerului-vor-fi-montate-la-timisoara-19224051090020210221199650 15 (accesat la 26 martie 2021)

10.3.2. CALITATEA APEI

CORPURILE DE APĂ DE SUPRAFAȚĂ

Conform datelor furnizate de către Administrația Bazinală de Apă Banat (2021), există 18 surse de degradare a corpurilor de apă de suprafață și 560 de segmente de corpuri de apă de suprafață degradate. Cea mai intensă cauză este evacuarea necorespunzătoare a apelor reziduale neepurate, din lipsa rețelei de canalizare. Toate sursele de degradare sunt detaliate în tabelul de mai jos.

TABEL 93. SURSELE DE DEGRADARE A CALITĂȚII APELOR DE SUPRAFAȚĂ ȘI NUMĂRUL DE SECȚIUNI POLUATE PENTRU FIECARE SURSĂ ÎN PARTE

NR. CRT.	SURSA DE DEGRADARE A CALITĂȚII APELOR DE SUPRAFAȚĂ	NR DE SEGMENTE DE CORPURI DE APĂ DE SUPRAFAȚĂ DEGRADATE
1.	Ape reziduale evacuate direct, din lipsa rețelei de canalizare (în special cele provenite de la fermele de porcine)	225
2.	Protecția împotriva inundațiilor	66
3.	Degradarea unor părți ale corpurilor de apă (lipsa de întreținere a patului albiei canalului Bega pe teritoriul municipiului Timișoara, precum și a altor cursuri de apă din județ)	59
4.	Apele reziduale din zonele urbanizate (de exemplu, lipsa instalațiilor de pre-epurare a apelor rezultate de la spitale/secții de boli contagioase)	41
5.	Alte fabrici care nu au emisii industriale	39
6.	Siturile contaminate sau siturile industriale abandonate	33
7.	Agricultura (de exemplu, poluare cu nitrați)	33
8.	Alimentarea cu apă potabilă	15
9.	Hidrocentralele	12
10.	Acvacultura	11
11.	Activitățile de recreere	7
12.	Emisiile industriale ale fabricilor	5
13.	Activitățile industriale	4
14.	Irigațiile (de exemplu, decolmatarea canalelor de desecare, irigații, și de transport și menținerea rolului pentru care au fost proiectate)	3
15.	Inundațiile	2
16.	Navigația	2
17.	Altele	2
18.	Transportul	1

Sursa: Administrația Bazinală de Apă Banat (2021)

CORPURILE DE APĂ SUBTERANE

Conform datelor furnizate de către Agenția de Protecție a Mediului Timiș (2021), există 5 surse principale de degradare a calității corpurilor de apă subterane, acestea fiind listate în tabelul de mai jos.

TABEL 94. SURSELE DE DEGRADARE A CALITĂȚII APELOR SUBTERANE

NR. CRT.	SURSA DE DEGRADARE A CALITĂȚII APELOR SUBTERANE
1.	Numărul crescut de ferme de porci și activitățile aferente (de exemplu, ape reziduale evacuate direct, de împrăștierea dejecțiilor solide)
2.	Agricultura și silvicultura (de exemplu, poluare cu nitrați)
3.	Poluarea istorică a solului și a apelor subterane in zona Municipiului Timișoara
4.	Eroziunea
5.	Exploatarea necorespunzătoare a resurselor geotermale și a apelor minerale

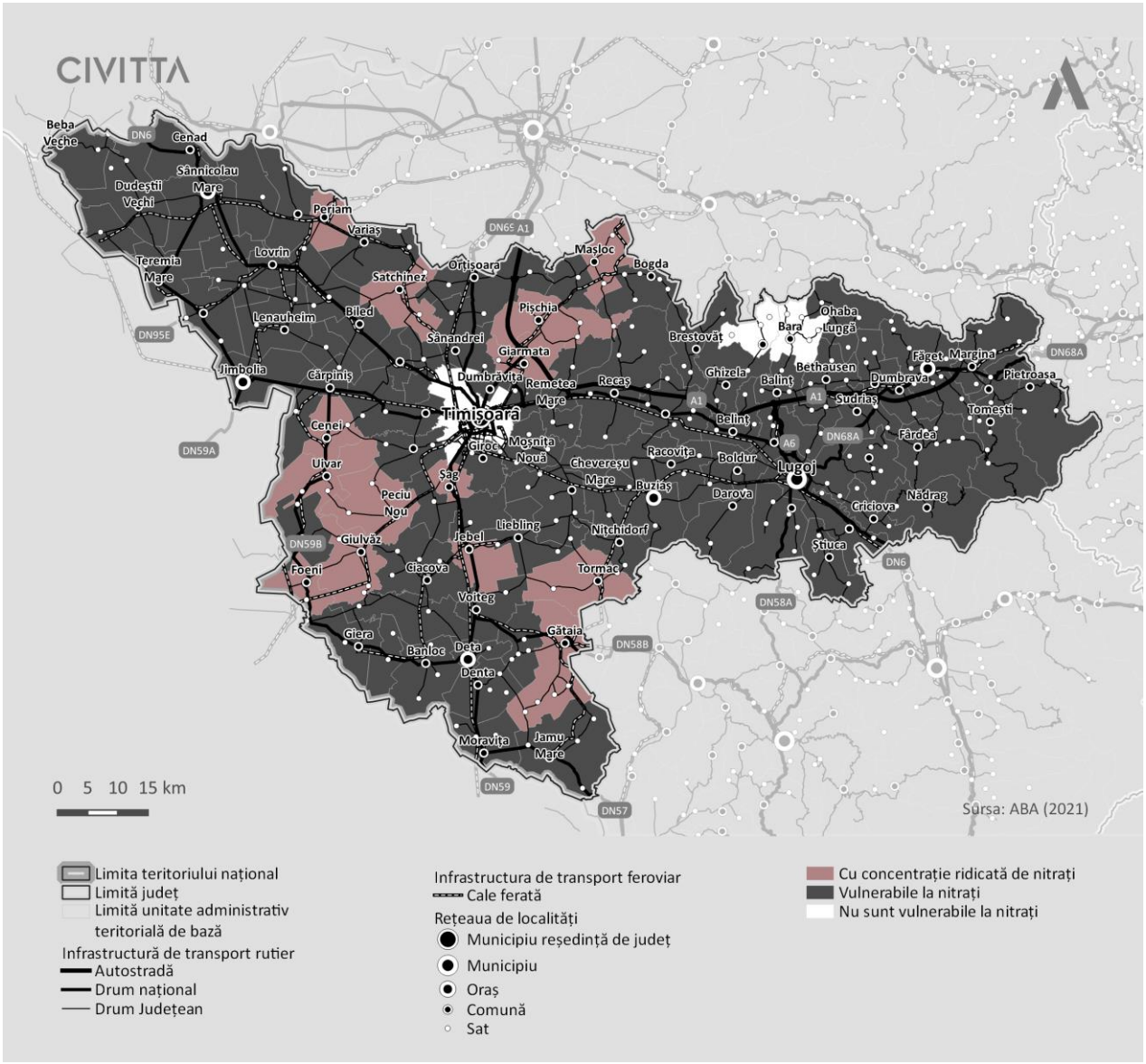
Sursa: Agenția de Protecție a Mediului Timiș (2021)

De asemenea, și instalațiile operatorilor economici care gestionează deșeurile din județ pot contribui la degradarea apelor, din cauza tratării și evacuării necorespunzătoare a apelor uzate rezultate în diferitele procese tehnologice. Poate fi problematic și Depozitul conform de deșeuri nepericuloase din Comuna Ghizela. În cadrul unui depozit pot apărea infiltrații și scurgeri accidentale de levigat și alte ape uzate în corpurile de apă de suprafață și subterane, mai ales că acesta este localizat în apropierea unor cursuri de apă: la 350 m față de Pârâul Timișul Mort, la 500 m față de Pârâul Chizdia și la 1,10 km față de Râul Bega[365]. În levigat, în afară de N (azot), P (fosfor) și K (potasiu) ce generează eutrofizarea, există și alți poluanți chimici, precum metalele grele și produșii petroliferi.

Aproape tot județul Timiș este vulnerabil la poluarea cu nitrați (conform listei cu localități vulnerabile stabilite prin Ordinul comun nr. 1552/743/2008 al Ministerului Mediului și Dezvoltării Durabile și Ministerului Agriculturii și Dezvoltării Rurale). În plus, există deja 14 UAT-uri în care concentrația de nitrați este ridicată. Acestea sunt: orașul Gătaia și comunele Cenei, Foeni, Giulvăz, Jebel, Peciu Nou, Periam, Satchinez, Giarmata, Șag, Tormac, Uivar, Mașloc și Pișchia. Principalele cauze ale poluării apelor subterane, implicit a solurilor, cu nitrați sunt (1) cantitatea mare de îngrășăminte chimice, (2) lipsa canalizării, și (3) depozitarea necorespunzătoare a dejecțiilor animale. UAT-urile vulnerabile sunt spațializate în cartograma de mai jos.

[365] Autorizația integrată de mediu a depozitului (2012)

FIGURA 290. UAT-URI VULNERABILE LA POLUAREA CU NITRAȚI

Sursa: Raport județean privind starea mediului (2019)

Conform Listei stațiilor de monitorizare a calității apei râurilor din România, Bazinul Hidrografic Bega-Timiș are 8 stații de monitorizare listate în tabelul de mai jos.

TABEL 95. STAȚIILE DE MONITORIZARE A CALITĂȚII APEI RÂURILOR DIN BAZINUL HIDROGRAFIC BEGA-TIMIȘ

NR. CRT.	CURS DE APĂ	STAȚIA DE MONITORIZARE	TIPUL STAȚIEI
1.	Bega	Luncani	B - referință
2.	Bega	Otelec	R - reprezentative
3.	Bega Veche	Genei	F - flux
4.	Timiș	amonte Caransebeș	R - reprezentative
5.	Timiș	Grăniceri	R - reprezentative
6.	Bârzava	Moniom	R - reprezentative

NR. CRT.	CURS DE APĂ	STAȚIA DE MONITORIZARE	TIPUL STAȚIEI
7.	Bârzava	Partoș	R - reprezentative
8.	Cârja	Vărădia	R - reprezentative

Sursa: Lista stațiilor de monitorizare a calității apei râurilor din România

În ceea ce privește stațiile de monitorizare ale apelor subterane, în acestea sunt monitorizați 13 parametri listați în tabelul de mai jos.

TABEL 96. PARAMETRII MONITORIZAȚI ȘI FRECVENȚELE DE MONITORIZARE PENTRU APELE SUBTERANE ALE SPAȚIULUI HIDROGRAFIC BANAT

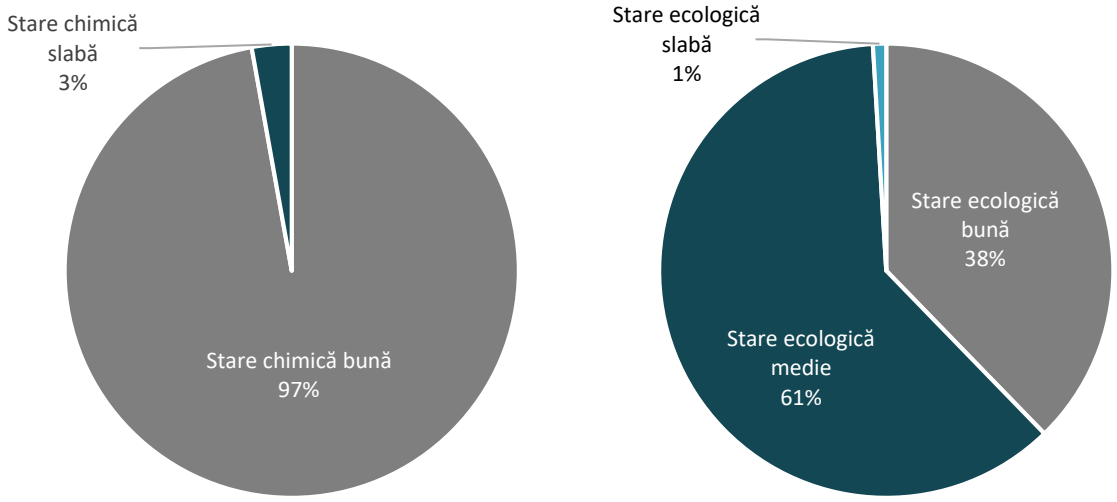
NR. CRT.	PARAMETRI	FRECVENȚA DE MONITORIZARE	
		PROGRAM SUPRAVEGHERE	PROGRAM OPERAȚIONAL
1.	H	2-120/an	2-120/an
2.	Q	2-12/an la izvoare	2-12/an la izvoare
3.	Oxigen	1/6 ani	2/an
4.	pH	1/6 ani	2/an
5.	Conductivitate	1/6 ani	2/an
6.	Azotați	1/6 ani	2/an
7.	Amoniu	1/6 ani	2/an
8.	Oxidabilitate (CCO-Mn)	1/6 ani	2/an
9.	Alcalinitate	1/6 ani	2/an
10.	Alți nutrienți (azotiți, ortofosfați)	1/6 ani	2/an
11.	Substanțe prioritare și substanțe prioritare periculoase	1/6 ani	2/an
12.	Poluanți specifici neprioritari	1/6 ani	2/an
13.	Alți poluanți și parametri (inclusiv ionii majori)	1/6 ani	2/an

Sursa: Administrația Bazinală de Apă Banat (2021)

CALITATEA CORPURILOR DE APĂ DE SUPRAFAȚĂ

După cum observăm și în graficele de mai jos, din totalul de 106 corpuri de apă de suprafață din județ, 3 corpuri de apă de suprafață au starea chimică slabă, iar celelalte au starea chimică bună, adică 97 % din total. Cele 3 corpuri problematice sunt: RORW5-1_B2 Bega (cf. Bega Poienilor-cf. Chizdia), RORW5-2_B6 Timiș (evacuare gc Lugoj-cf. Timișana) și RORW5-1_B4 Bega (cf. Bâhlea-frontiera). În ceea ce privește starea ecologică, 40 de corpuri se încadrează la starea bună (38 % din total), 65 la starea medie (61 % din total) și 1 corp de apă de suprafață are starea ecologică slabă. Corpul cu starea ecologică slabă este RORW5-2-38-12_B1 Moravița (Nanoviste-am. cf. Vaită + afluenți).

FIGURA 291. STAREA CHIMICĂ A CORPURILOR DE APĂ DE SUPRAFAȚĂ (%)

Sursa: Administrația Bazinală de Apă Banat (2021)

CALITATEA CORPURILOR DE APĂ SUBTERANE

Din cele 8 corpuri de apă subterană din județ, 3 corpuri de apă subterană au starea chimică slabă, iar celelalte au starea chimică bună. În ceea ce privește starea cantitativă, toate corpurile se încadrează la starea bună. Rezultatele sunt prezentate în tabelul de mai jos.

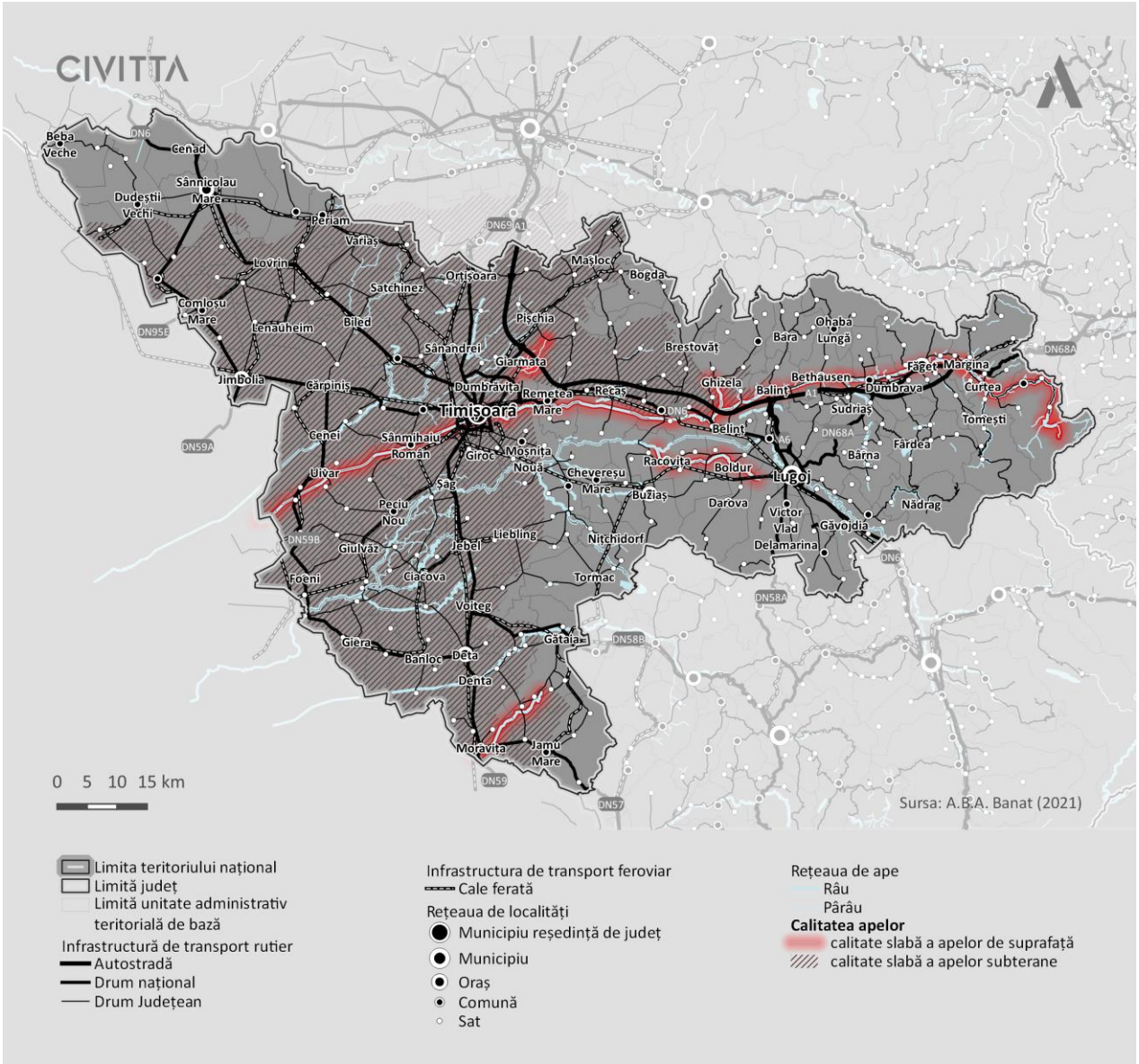
TABEL 97. STAREA CALITATIVĂ ȘI STAREA CHIMICĂ A CORPURILOR DE APĂ SUBTERANĂ

NR. CRT	COD ȘI NUME CORP DE APĂ SUBTERANĂ	STARE CANTITATIVĂ	STARE CHIMICĂ
1.	ROBA01 Lovrin-Vinga	Bună	Slabă
2.	ROBA02 Fibiș	Bună	Slabă
3.	ROBA03 Timișoara	Bună	Slabă
4.	ROBA04 Lugoj	Bună	Bună
5.	ROBA05 Gătaia	Bună	Bună
6.	ROBA06 Fârtășești	Bună	Bună
7.	ROBA07 Luncani	Bună	Bună
8.	ROBA18/ Banat	Bună	Bună

Sursa: Administrația Bazinală de Apă Banat (2021)

Apele de suprafață și subterane care au o calitatea slabă sunt prezentate în harta de mai sus. De asemenea, din Anexa 7.1 cu Obiectivele de mediu pentru corpurile de apă de suprafață din spațiul hidrografic Someș – Tisa[366], am aflat că zonele acestor corpuri de apă sunt sensibile la nutrienți și vulnerabile la nitrați.

FIGURA 292. APELE DE SUPRAFAȚĂ ȘI SUBTERANE CU CALITATE SLABĂ

Sursa: Prelucrarea consultantului

APA POTABILĂ

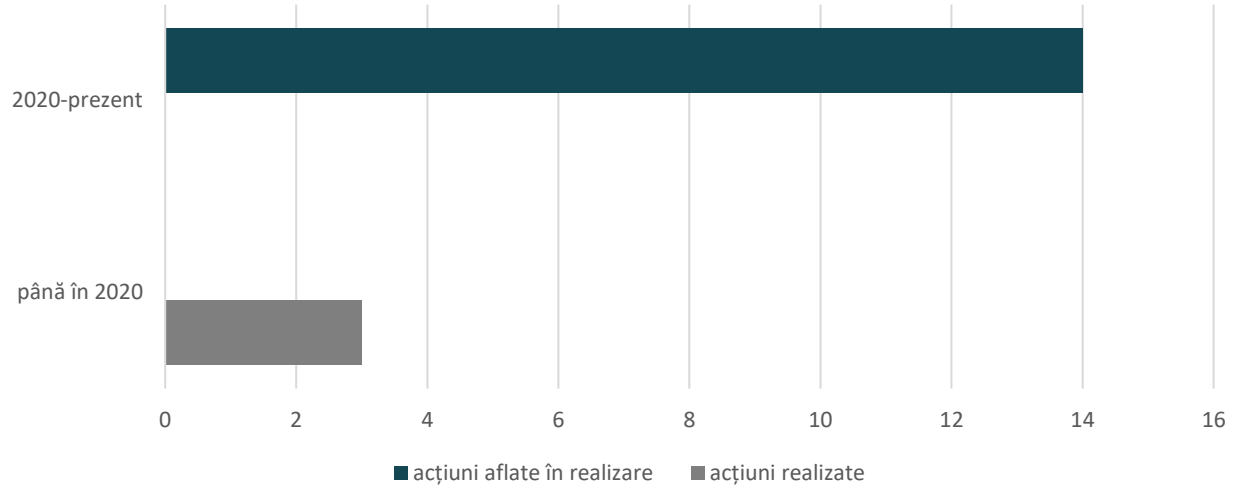
În ceea ce privește calitatea apei potabile, în anul 2019, dintre toate zonele de aprovizionare cu apă potabilă, două au înregistrat rezultate neconforme, și anume: Z.A.P. Dumbrăvița (12 rezultate neconforme la parametrul mangan) și Z.A.P. Deta (1 rezultat neconform la parametrul fier și un rezultat neconform la parametrul mangan)[367].

[366] https://rowater.ro/wp-content/uploads/2020/12/Anexe-7-PlanNationalManagement-vol.III_.pdf (accesat la 27 martie 2021)

[367] Direcția de Sănătate Publică Timiș (2019), sursă: https://www.dsptimis.ro/ (accesat la 26 martie 2021)

Există 14 acțiuni pentru rezolvarea problemelor de mediu, aflate în faza de realizare, care vizează apele de suprafață din județul Timiș, conform graficul de mai jos.

FIGURA 293. NUMĂRUL ACȚIUNILOR DEMARATE PENTRU DIMINUAREA DEGRADĂRII APELOR

Sursa: P.L.A.M. Timiș Semestrul I 2020

O parte din acțiuni se realizează periodic, și anume:

- „Monitorizarea calității apelor de suprafața din vecinătate”;
- „Aplicarea penalităților la fermele care poluează cursurile de apă din vecinătate”;
- „Lucrări de întreținere și igienizare a cursurilor de apă în aval de Uzina de apă din Timișoara”;
- „Salubrizarea periodică a malurilor râului Bega amonte de municipiul Timișoara”;
- „Salubrizarea periodică a malurilor râului Bega amonte de municipiul Timișoara, precum și a râului Bârzava”;
- „Salubrizarea periodică a malurilor râului Bârzava și afluenților acestuia”;
- „Realizarea unei baze de date privind calitatea apei potabile la nivelul producătorilor de apă potabilă și/sau a primăriilor”;
- „Realizarea instalațiilor de pre-epurare a apelor uzate rezultate de la spitale/secții de boli contagioase”;
- „Decolmatarea periodică și întreținerea albiei canalelor”.

De asemenea, o parte din acțiuni se află în faza de realizare și vor diminua degradarea calității apelor de suprafață, odată ce vor fi finalizate:

- „Identificarea tuturor surselor individuale de alimentare cu apa potabilă din mediul urban și rural și implementarea unui sistem de monitorizare a calității surselor individuale prin creșterea capacității de prelevare și analiză a laboratoarelor de specialitate”;
- „Realizarea, reabilitarea și extinderea rețelei de canalizare” în majoritatea localităților din județ;
- „Realizarea, reabilitarea și extinderea stațiilor de epurare secundară” în majoritatea localităților din județ.

10.3.3. CALITATEA SOLULUI

Conform datelor incluse în Raportul județean privind starea mediului (2019), date din anul 2017, există 7 surse de degradare a solurilor și 466.809 ha de soluri degradate, adică 54 % din suprafața totală a județului Timiș. Cele mai puternice cauze, care au afectat cele mai multe soluri, sunt (1) compactarea secundară a solului datorată lucrărilor agricole necorespunzătoare, în proporție de 20 % din suprafața totală a județului și (2) compactarea primară a solului, în proporție de 19 % din suprafața totală a județului.

Toate sursele de degradare sunt listate în tabelul de mai jos.

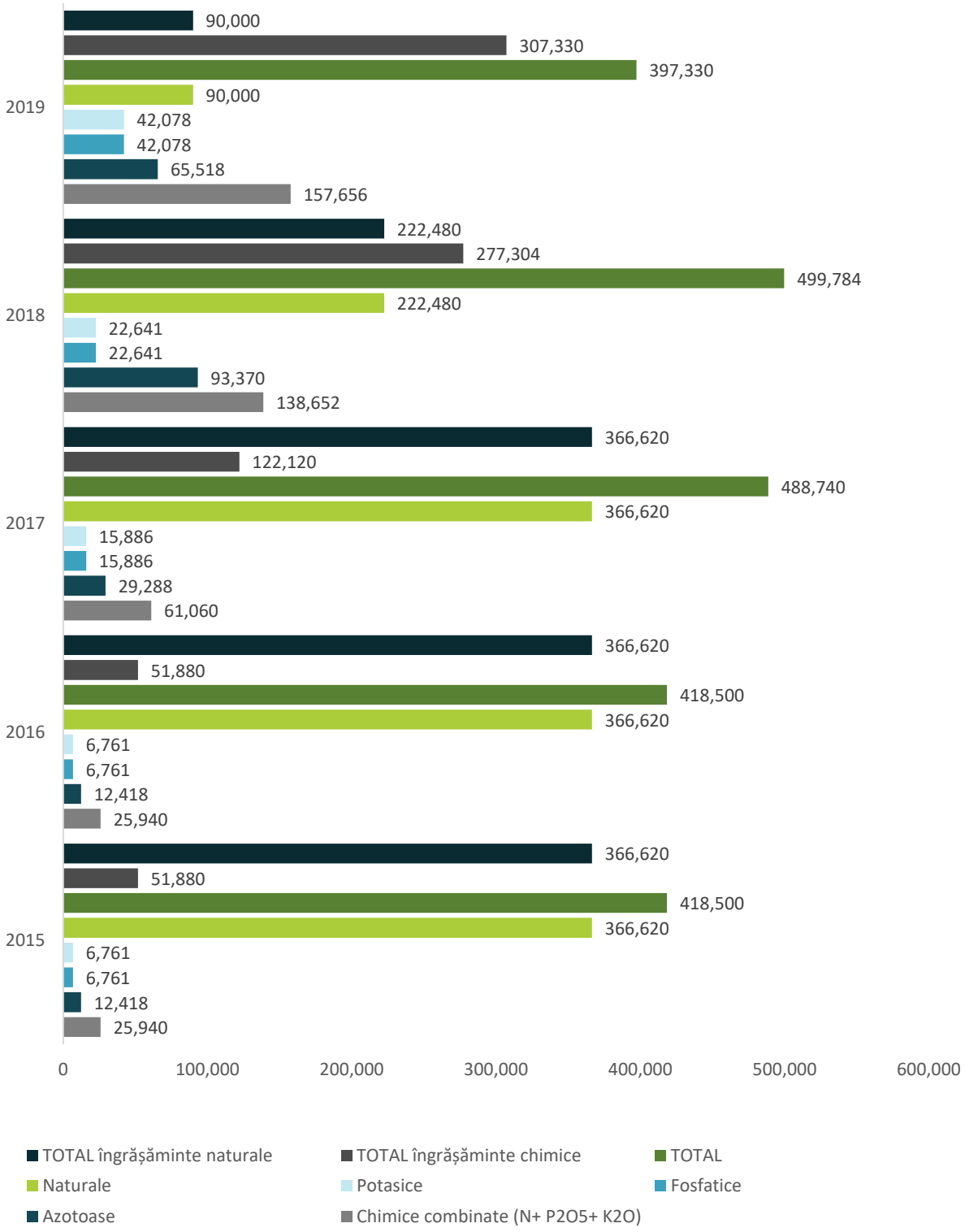
TABEL 98. SURSELE DE DEGRADARE A SOLURILOR

NR. CRT.	SURSA DE DEGRADARE A SOLULUI	SUPRAFAȚA SOLULUI DEGRADAT (HA)	PROCENTUL SUPRAFEȚEI SOLULUI DEGRADAT DIN SUPRAFAȚA TOTALĂ A JUDEȚULUI	GRADUL DE DEGRADARE
1.	Compactarea secundară a solului datorată lucrărilor agricole necorespunzătoare	177.991	20 %	puternică
2.	Compactarea primară a solului	165.906	19 %	puternică, excesivă
3.	Alte degradări (compactare, litosoluri, pelosoluri, vertosoluri)	81.070	9 %	-
4.	Sărăturarea solului	28.612	3 %	puternică, excesivă
5.	Eroziunea solului datorită apei	7.144	1 %	puternică, excesivă
6.	Alunecări de teren, prăbușiri, surpări, scurgeri	5.101	1 %	-
7.	Exces permanent de apă	985	0 %	puternică, excesivă

Sursa: Raport județean privind starea mediului (2019), date obținute de la Oficiul de Studii Pedologice și Agrochimice Timiș, 2017

La lista de mai sus, poate fi adăugată o altă cauză: cantitatea mare de îngrășăminte chimice folosite în agricultură. În graficul de mai jos, observăm o tendință de creștere a cantității de îngrășăminte chimice combinate ($N+P_2O_5+K_2O$) în ultimii 3 ani. În anii 2018 și 2019, cantitatea totală de îngrășăminte chimice (77 % din total) a întrecut-o pe cea de îngrășăminte naturale (23 % din total).

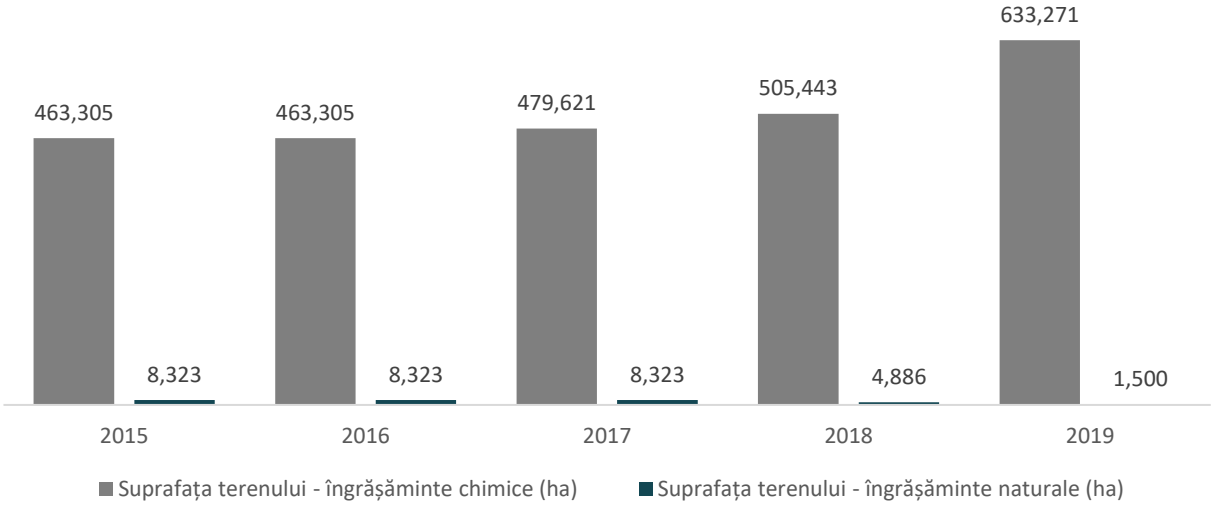
FIGURA 294. EVOLUȚIA CANTITĂȚII DE ÎNGRĂȘĂMINTE CHIMICE ȘI NATURALE UTILIZATE ÎN AGRICULTURĂ (TONE SUBSTANȚĂ ACTIVĂ), ÎN PERIOADA DE TIMP 2015-2019

Sursa: Raport județean privind starea mediului (2019)

Suprafața terenurilor pe care s-au aplicat îngrășămintele chimice este foarte mare în comparație cu cea pe care s-au aplicat îngrășăminte naturale. Tendința este de creștere în continuare a acestei suprafețe, după cum observăm în graficul de mai jos. Suprafața totală a terenurilor pe care s-au aplicat îngrășămintele chimice reprezintă 91% din suprafața totală a terenurilor agricole din județul Timiș.

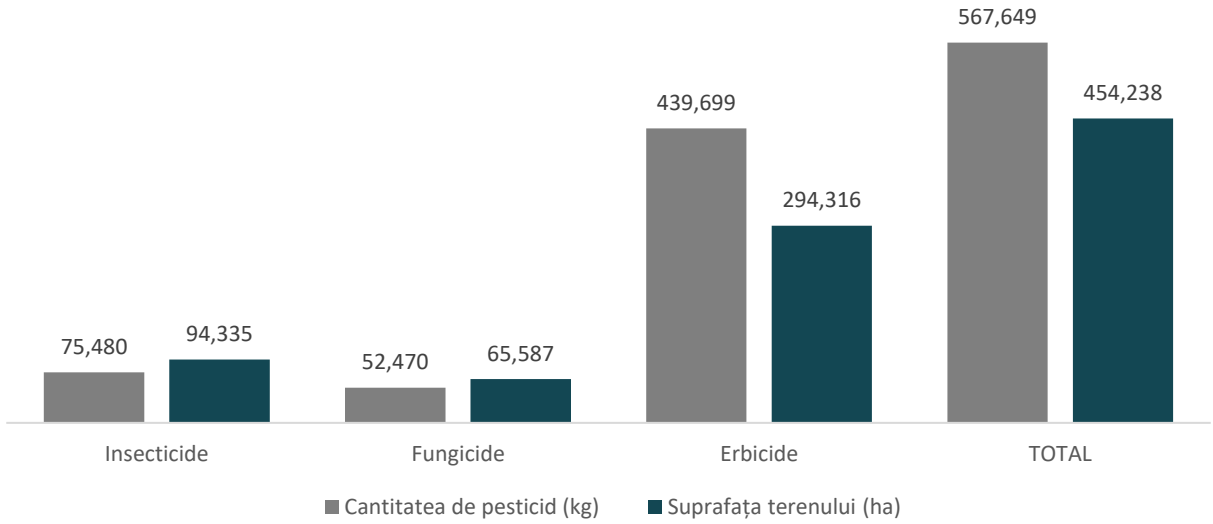
FIGURA 295. EVOLUȚIA SUPRAFEȚEI TERENURILOR PE CARE S-AU APLICAT ÎNGRĂȘĂMINTELE CHIMICE ȘI NATURALE (HA), ÎN PERIOADA 2015-2019

Sursa: INSSE (2015-2019) – AGR105A

O altă cauză este utilizarea pesticidelor. În perioada 2015-2019 au fost înregistrate aceleași valori, de aceea tabelul de mai jos nu prezintă o evoluție a cantității de pesticide utilizate. Suprafața totală a terenurilor pe care s-au aplicat pesticidele reprezintă 66% din suprafața totală a terenurilor agricole din județul Timiș.

FIGURA 296. CANTITATEA DE PESTICIDE (KG SUBSTANȚĂ ACTIVĂ) ȘI SUPRAFAȚA TERENURILOR PE CARE S-AU APLICAT PESTICIDELE ÎN ANUL 2019

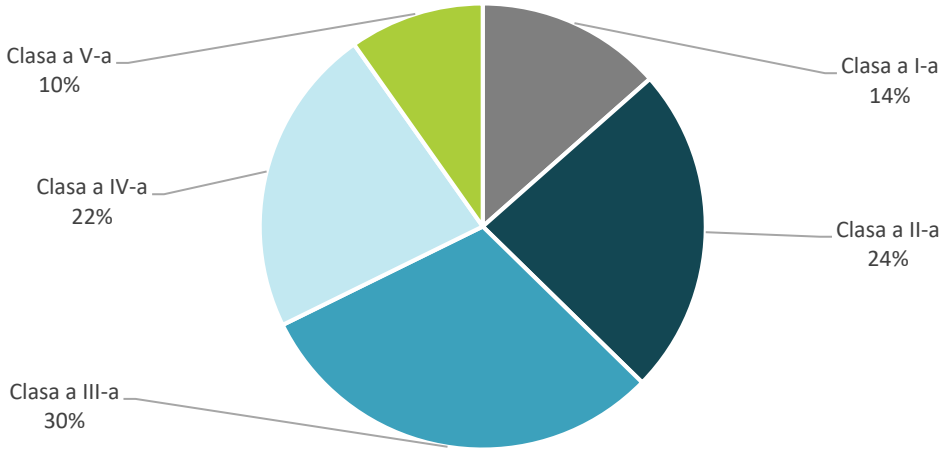

Sursa: Raport județean privind starea mediului (2019)

O altă sursă de poluare a solului poate fi depozitul conform de deșeuri nepericuloase din Comuna Ghizela, care poate avea infiltrații și scurgeri de levigat și alte ape uzate, atât în corpurile de apă, cât și în sol. În același timp, și deșeurile abandonate pe sol, în locurile neamenajate pot cauza aceleași efecte negative.

În figura de mai jos, sesizăm că predomină clasa medie de calitate, a III-a, reprezentând 30 % din suprafața totală a solurilor din județ. Aceasta este urmată, de clasele a II-a și a IV-a, care reprezintă procente similare, de 24 % și 22 %. Clasa a I-a de calitate ocupă penultimul loc, cu 14% din suprafața totală a solurilor.

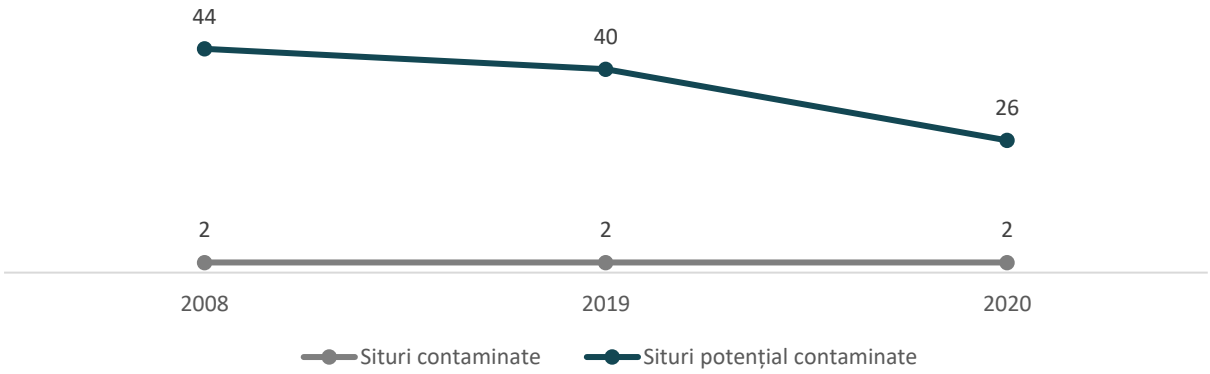
FIGURA 297. PROCENTUL SUPRAFEȚELOR SOLURILOR ÎN FUNCȚIE DE CLASELE DE CALITATE ÎN ANUL 2019, %

Sursa: Raport județean privind starea mediului (2019), date obținute de la Oficiul de Studii Pedologice și Agrochimice Timiș, 2019

În ceea ce privește siturile contaminate, comparația între anul 2008 (când s-a realizat inventarul național) și anul 2019 poate fi vizualizată în graficul de mai jos. În perioada 2008-2019 au fost luate câteva măsuri de remediere pentru câteva situri potențial contaminate, și anume: (1) pentru cele două depozite de deșeuri municipale, (2) pentru un sit din industria chimică și (3) pentru un sit din industria petrolieră. În anul 2019, au fost efectuate alte analize de sol și a rezultat faptul că 14 situri din cele 40 potențial contaminate nu au nevoie de decontaminare. Prin urmare, în anul 2020 în județul Timiș existau 28 de situri care necesitau decontaminare. În principiu, solurile poluate puternic sunt cele în care funcționează sau au funcționat activitățile petroliere din Călacea, Dumbrăvița, Moravița, Partoș, Lovrin, Satchinez și Șandra.

FIGURA 298. NUMĂRUL SITURILOR CONTAMINATE ȘI POTENȚIAL CONTAMINATE, PENTRU ANII 2008, 2019 ȘI 2020

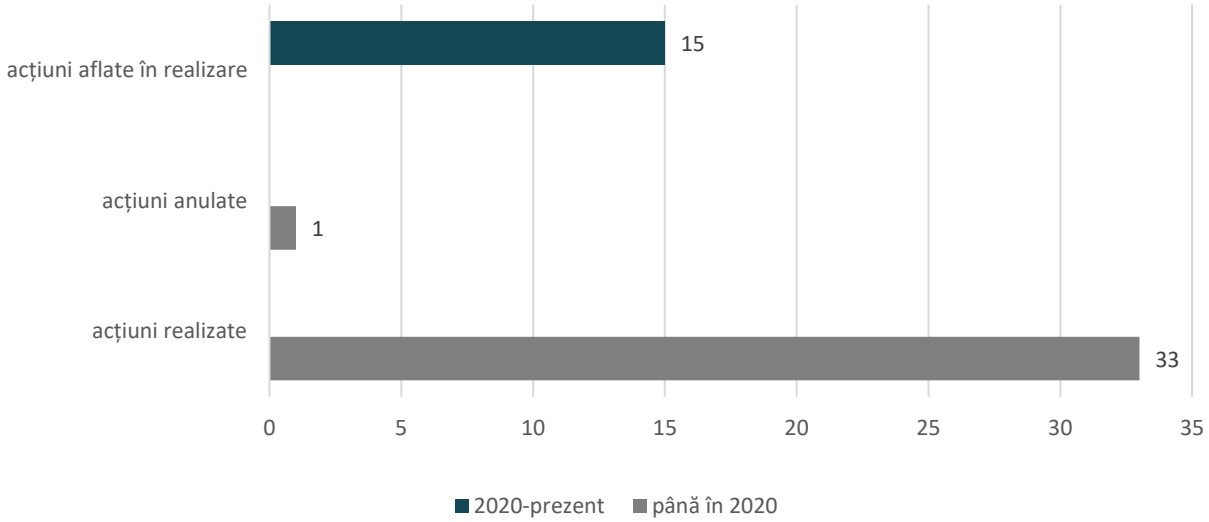
Sursa: Raport județean privind starea mediului, 2019

Există 15 acțiuni pentru rezolvarea problemelor de mediu, aflate în faza de realizare, care vizează solul și, implicit, apele subterane din județul Timiș, conform graficul de mai jos. O parte din acțiuni se realizează periodic, și anume:

- „Întocmirea planurilor de fertilizare a suprafețelor de teren disponibile și a pretabilității acestora la fertilizare, în condițiile asigurării protecției zonelor sensibile”;
- „Obligativitatea realizării de studii pedologice privind calitatea agrochimică a terenurilor din zonele care urmeaza a se fertiliza, stabilirea cantităților optime de dejecții care se pot utiliza, precum și perioadele în care se pot realiza fertilizările”;

- „Interzicerea fertilizării cu ape uzate provenite din fermele de creștere a terenurilor cu apă freatică sub 2 metri sau 4 metri asociate cu textură nisipoasă, cu exces de umiditate”;
- „Interzicerea aplicării dejecțiilor prin injectare sau împrăștiere pe terenuri agricole în pantă de peste 10% în apropierea râurilor sau în canalele de desecări” și „Interzicerea fertilizării cu ape uzate provenite din fermele de creștere a terenurilor cu apă freatică sub 2 metri sau 4 metri asociate cu textură nisipoasă, cu excese de umiditate”;
- „Interzicerea amplasării fermelor de creștere și îngrășare la: minim 1 km față de orice așezare umană și 500 m față de drumurile județene”;
- „Monitorizarea calității solului înainte și după aplicarea îngrășămintelor naturale”;
- „Monitorizarea zonelor vulnerabile și utilizarea optimă a îngrășămintelor”;
- „Analiza dejecțiilor înainte de a fi împrăștiate pe sol în vederea corelării rezultatelor cu planul de fertilizare”;
- „Punerea în funcțiune a exploatărilor agrozootehnice numai cu aplicarea codului de bune practici agricole prin monitorizarea stratului de apă freatică și a solului și impunerea auto-monitorizării în foraje realizate pe exploatații agricole”;
- „Eliminarea depozitelor de materiale fitosanitare cu termen de valabilitate depășit, aparținând, SCATA Lugoj SA., SCA Grabtim SA., Direcția Fitosanitară Timiș”;
- „Recomandarea folosirii pesticidelor cu selectivitate mare și cu remanență redusă în sol”;
- „Realizarea sistemului de Parcuri eco-urbane și ecologizarea solurilor afectate de poluarea industrială” este realizată permanent de către Primăria Municipiului Timișoara.

FIGURA 299. NUMĂRUL ACȚIUNILOR DEMARATE PENTRU DIMINUAREA DEGRADĂRII SOLURILOR

Sursa: P.L.A.M. Timiș Semestrul I 2020

De asemenea, o parte din acțiuni se află în faza de realizare și vor diminua degradarea calității solurilor, odată ce vor fi finalizate. O acțiune importantă este:

- „Amenajarea perdelelor de protecție, a covoarelor vegetale, a gardurilor de reținere”, a fost finalizată perdeaua de protecție din zona de NV-N a orașului Timișoara, și în prezent se identifică noi parcele în zona de SV-S pentru plantare pentru diminuarea eroziunii solurilor.

10.3.4. CALITATEA FACTORILOR BIOTICI

ARIILE NATURALE PROTEJATE

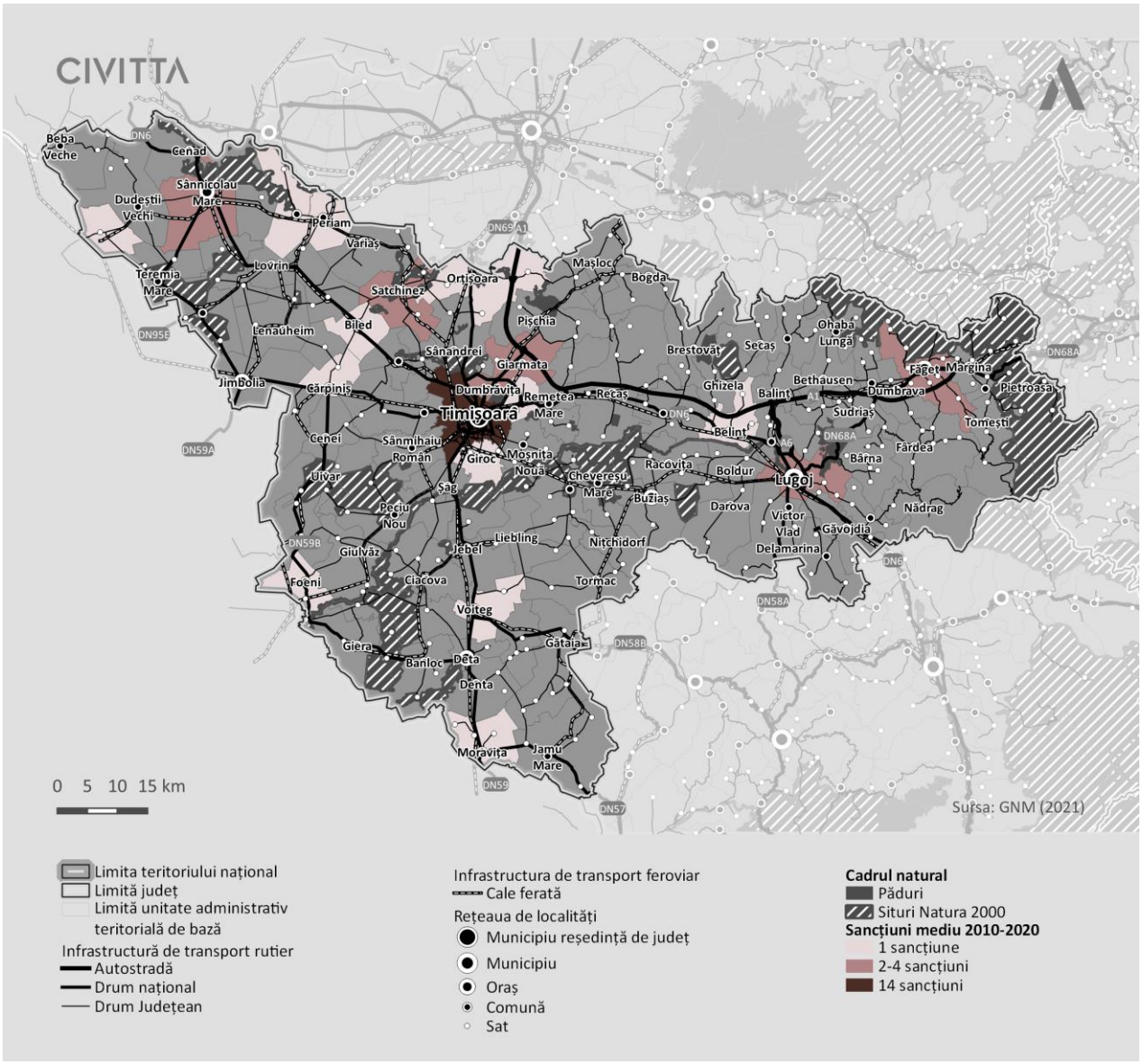
Conform datelor furnizate de către Comisariatul Județean Timiș (2021), în perioada de timp 2010-2020, au fost sancționați mai mulți operatori economici în cadrul Controlului poluării și substanțelor și preparatelor periculoase precum și arii protejate, habitate naturale, biodiversitate, biosecuritate. UAT-urile în care au fost sancționați operatorii economici sunt spațializate mai jos. Din hartă, sesizăm că sancțiunile au avut loc în proximitatea următoarelor Situri Natura 2000: ROSCI0277 Bechicherecu Mic, ROSCI0345 Pajiștea Cenad, ROSPA0029 Defileul Mureșului Inferior – Dealurile Lipovei, ROSCI0115 Mlaștina Satchinez, ROSCI0108 Lunca Mureșului Inferior, ROSPA0079 Mlaștina Murani și ROSCI0109 Lunca Timișului.

În cazul ROSCI0115 Mlaștina Satchinez, solul, apele subterane, implicit factorii biotici, au fost poluate din cauza sondei de petrol 945 Satchinez. Din această cauză, la începutul anului 2020, operatorul economic a inițiat proiectul „Lucrări de abandonare aferente sondei 945 Satchinez”[368].

În anul 2013, Comisariatul Județean Timiș a aplicat 3 sancțiuni pentru tăierea materialului lemnos din Parcul Natural Lunca Mureșului (pe raza localităților Igriș și Sânpetru Mare). De asemenea, în Raportul județean privind starea mediului (2019), este menționată existența a 10 specii de plante invazive în siturile Natura 2000 ROSCI0109 Lunca Timișului și ROSPA0095 Pădurea Macedonia. Tot în anul 2019, au fost inițiate proiecte de construire a unor locuințe, proiecte a unor activități industriale și proiecte de infrastructură, localizate în zona ariilor naturale protejate.

[368] APM Timiș (2020) – decizia etapei de încadrare (proiect)

FIGURA 300. UAT-URILE ÎN CARE AU FOST SANCȚIONAȚI PERATORII ECONOMICI DIN CAUZA DEGRADĂRII FACTORILOR BIOTICI

Sursa: Comisariatul Județean Timiș – Garda de Mediu (2021)

Și depozitul de deșeuri poate să afecteze factorii biotici. Fiindcă un depozit, în general, elimină 30-300 specii/ha, depozitul din Ghizela poate să elimine în timp un număr ridicat de specii, cuprins în intervalul 1.767-17.670 de specii, suprafața depozitului fiind de 58,9 ha. Efectele negative asupra factorilor biotici se pot extinde, astfel că: (1) speciile vegetale specifice zonei poluate domină celelalte specii, (2) paraziții sunt împrăștiați de vânt, iar (3) speciile dăunătoare mediului natural sunt atrase în zona depozitului, mărindu-se astfel suprafața terenului poluat.

De asemenea, atât transportul rutier, cât și cel feroviar, degradează mediul natural, în special ariile naturale protejate care se află în proximitatea axelor de transport. În aceste zone, solurile, implicit vegetația, sunt poluate cu plumb.

PĂDURILE

Pentru păduri, există 2 surse principale de degradare a pădurilor, listate în tabelul de mai jos. După cum observăm, factorii biotici au afectat în jur de 40 % din suprafața totală a pădurilor. În schimb, incendiile au afectat o suprafață foarte mică, de aproximativ 1 % din total. Conform datelor furnizate de către Agenția de Protecție a Mediului

Timiș (2021), în anul 2011, au izbucnit 2 incendii care au afectat pădurile. Este vorba despre: (1) un incendiu de vegetație uscată în Pădurea Coșava (comuna Curtea), (2) un incendiu de vegetație uscată, în Pădurea Ocolului Silvic Lugoj (comuna Gavojdia), care a afectat 12 ha de pădure.

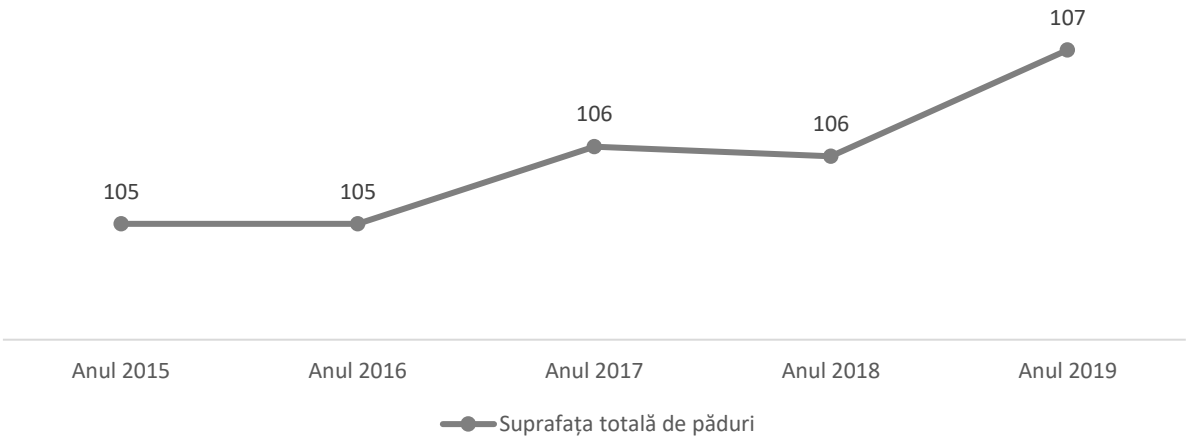
TABEL 99. SURSELE DE DEGRADARE A PĂDURILOR

NR. CRT.	SURSA DE DEGRADARE A PĂDURILOR	SUPRAFAȚA DE PĂDURE DEGRADATĂ (HA)	PROCENTUL SUPRAFAȚEI DE PĂDURE DEGRADATĂ DIN SUPRAFAȚA TOTALĂ DE PĂDURI
1	Factorii biotici	38.421,62	40%
2	Factorii abiotici: incendiile	86.95	aprox. 1%

Sursa: Raportul județean privind starea mediului (2019)

Conform graficul de mai jos, în anul 2019, suprafața pădurilor a crescut față de anii precedenți, cu încă 1.100 ha.

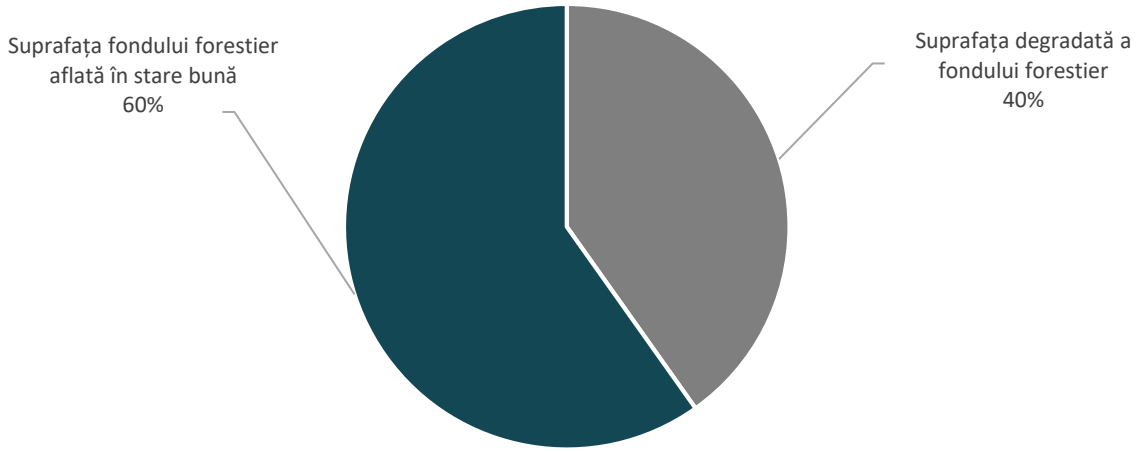
FIGURA 301. EVOLUȚIA SUPRAFEȚELOR DE PĂDURI, MII HA

Sursa: INSSE (2019) - AGR301A

În anul 2019, a fost declarată o suprafață totală a fondului forestier de 95.837 ha. Mai jos, este evidențiat procentul suprafeței degradate a fondului forestier – suprafață de 38.508,57 ha – ce reprezintă 40% din total.

FIGURA 302. PROCENTUL SUPRAFEȚEI DEGRADATE A FONDULUI FORESTIER, %

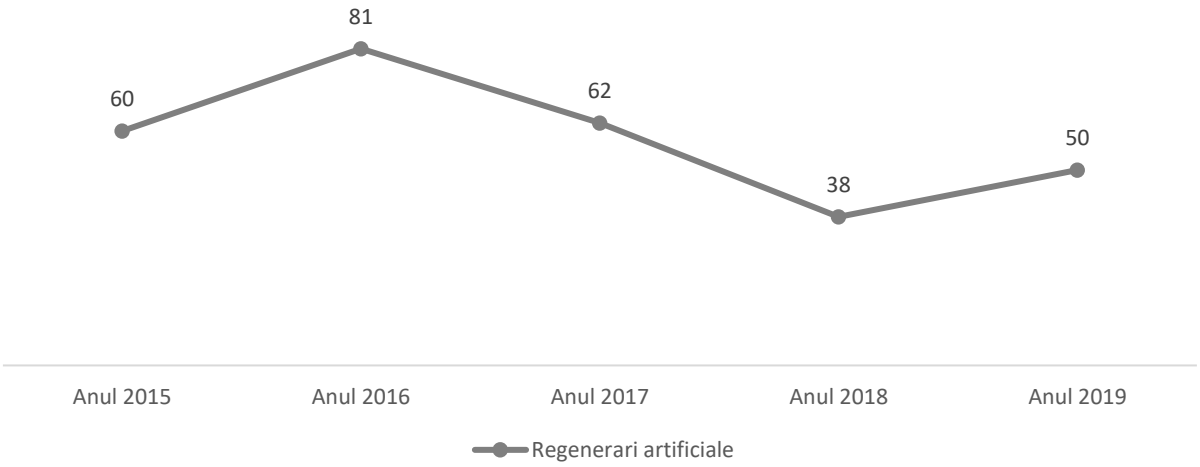

Sursa: Raport județean privind starea mediului (2019)

Din evoluția prezentată în graficul de mai jos, constatăm că suprafața pădurilor regenerate artificial este foarte mică, anul 2019 înregistrând doar 50 ha. În anul 2016 a fost regenerată cea mai mare suprafață, mai exact 81 ha de păduri. Tot în acest an a fost organizat un eveniment de plantare forestieră, de 10.000 de puieți, în comunele Sânmihaiu Român și Sânmihaiu German.

Tot în comuna Sânmihaiu Român, în satul Utvin, unde este și depozitul de zgură și cenușă, au fost plantați, în 2015, 40.000 de puieți pe o suprafață de 10 ha[369].

FIGURA 303. EVOLUȚIA SUPRAFEȚELOR DE PĂDURI REGENERATE ARTIFICAL, HA

Sursa: INSSE (2019) - AGR304A

SPAȚIILE VERZI

În ceea ce privește situația spațiilor verzi din localitățile urbane ale județului Timiș, suprafețele spațiilor verzi din municipiul Timișoara, Orașul Ciacova, Orașul Făget, Orașul Gătaia și Orașul Recaș sunt mai mici decât suprafața

369 https://www.pressalert.ro/2016/03/sute-de-voluntari-pun-bazele-unei-perdele-forestiere-de-protectie-timis-cum-poti-contribui-si-tu/ (accesat la 27 martie 2021)

optimă de 26 m^2/ locuitor, conform legilor naționale și normelor Uniunii Europene. În schimb, Orașul Buziaș are cea mai mare suprafață pe locuitor, mai exact 64.46 m^2/ locuitor. Este urmat de municipiul Lugoj, cu 44.81 m^2/ locuitor.

Tabelul de mai jos cuprinde doar situația spațiilor verzi pentru anul 2019, suprafețele fiind aceleași în ultimii ani (INSSE, 2019).

TABEL 100. SUPRAFAȚA SPAȚIILOR VERZI/LOCUITOR ÎN TOATE LOCALITĂȚILE URBANE

NR. CRT.	LOCALITATEA URBANĂ	SUPRAFAȚA DE SPAȚII VERZI PE LOCUITOR (M^2/ LOCUITOR)
1.	Municipiul Timișoara	15.98
2.	Municipiul Lugoj	44.81
3.	Orașul Buziaș	64.46
4.	Orașul Ciacova	22.03
5.	Orașul Deta	28,86
6.	Orașul Făget	10.55
7.	Orașul Gătaia	7.65
8.	Orașul Jimbolia	31.93
9.	Orașul Recaș	19.22
10.	Orașul Sânnicolaul Mare	39,04

Sursa: INSSE (2019) - GOS103A

Există 3 acțiuni pentru rezolvarea problemelor de mediu, aflate în faza de realizare, care vizează pădurile și spațiile verzi din județul Timiș. Aceste acțiuni se realizează periodic, și anume:

- „Actualizarea bazei de date privind suprafețele de pădure și calitatea acestora";
- „Extinderea suprafețelor ocupate de păduri prin sprijinirea lucrărilor de împădurire și întreținere a plantațiilor";
- „Identificarea si implementarea unor mecanisme economice pentru încurajarea persoanelor fizice și juridice în realizarea de spații verzi, împăduriri, plantații și în managementul acestora".

10.4. RISCURI ȘI AMENINȚAREA SCHIMBĂRILOR CLIMATICE

10.4.1. IMPACTUL PROGNOZAT AL SCHIMBĂRILOR CLIMATICE

Datele meteorologice furnizate de către Centrul Meteorologic Regional Banat-Crișana indică, pentru perioada 1990 – 2019 (30 de ani) o medie a temperaturilor medie anuale (obținute din temperaturile medii lunare) de peste 11°C pentru toate cele 5 stații meteorologice din județ (Sânnicolau, Jimbolia, Timișoara, Lugoj și Banloc). Tabelul de mai jos ilustrează diferențele dintre temperatura medie anuală a aerului în perioada 1961-1990 (conform PATJ Timiș) și temperatura medie calculată pentru perioada 1990 – 2019.

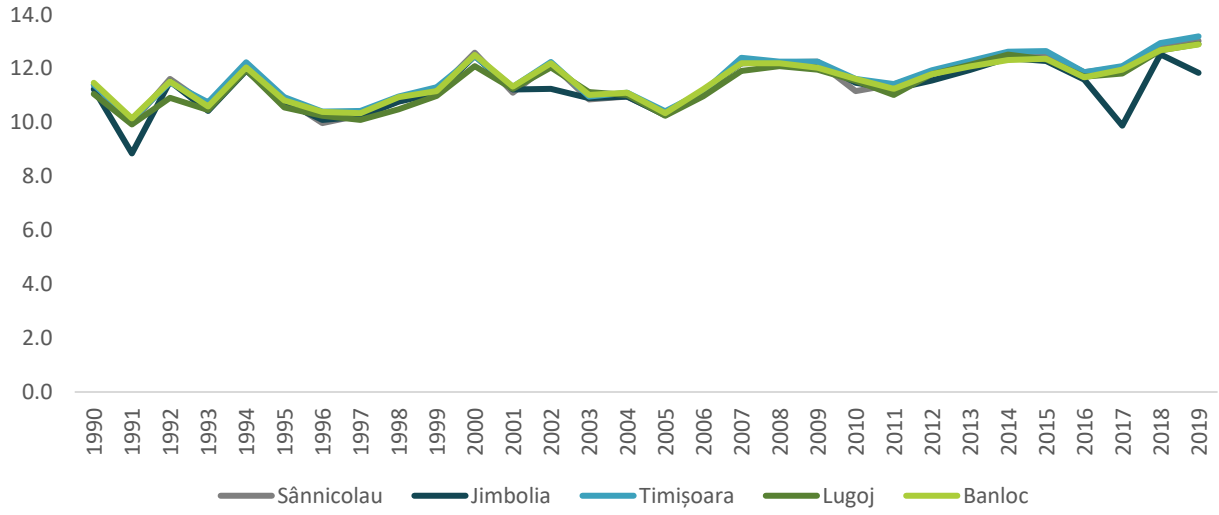
TABEL 101. TEMPERATURA MEDIE ANUALĂ – COMPARAȚIE 1961-1990 ȘI 1990-2019

STAȚIE METEOROLOGICĂ	TEMPERATURA MEDIE 1961-1990 (°C)	TEMPERATURA MEDIE 1990-2019 (°C)
Sânnicolau Mare	10,8	11,5
Jimbolia	11,0	11,3
Timișoara	10,6	11,6
Lugoj	10,4	11,4
Banloc	10,8	11,5

Sursa: Date furnizate de Biroul Meteorologic Timiș (1990-2019), PATJ Timiș (1961-1990)

Se remarcă faptul că temperatura medie anuală în intervalul 1990-2019 este mai mare decât în intervalul 1961 – 1990 pentru toate stațiile meteorologice din județul Timiș, în cazul municipiilor Timișoara și Lugoj diferența fiind de 1°C. Cele mai mici diferențe se înregistrează la Jimbolia. Graficul de mai sus ilustrează evoluția, pe ani, a temperaturii medii anuale, remarcându-se tendința de creștere a temperaturilor (peste 12°C la majoritatea stațiilor meteorologice, în ultimii 10 ani).

FIGURA 304. EVOLUȚIA TEMPERATURII MEDII ANUALE (°C) LA STAȚIILE METEOROLOGICE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Prelucrare date furnizate de Biroul Meteorologic Timiș

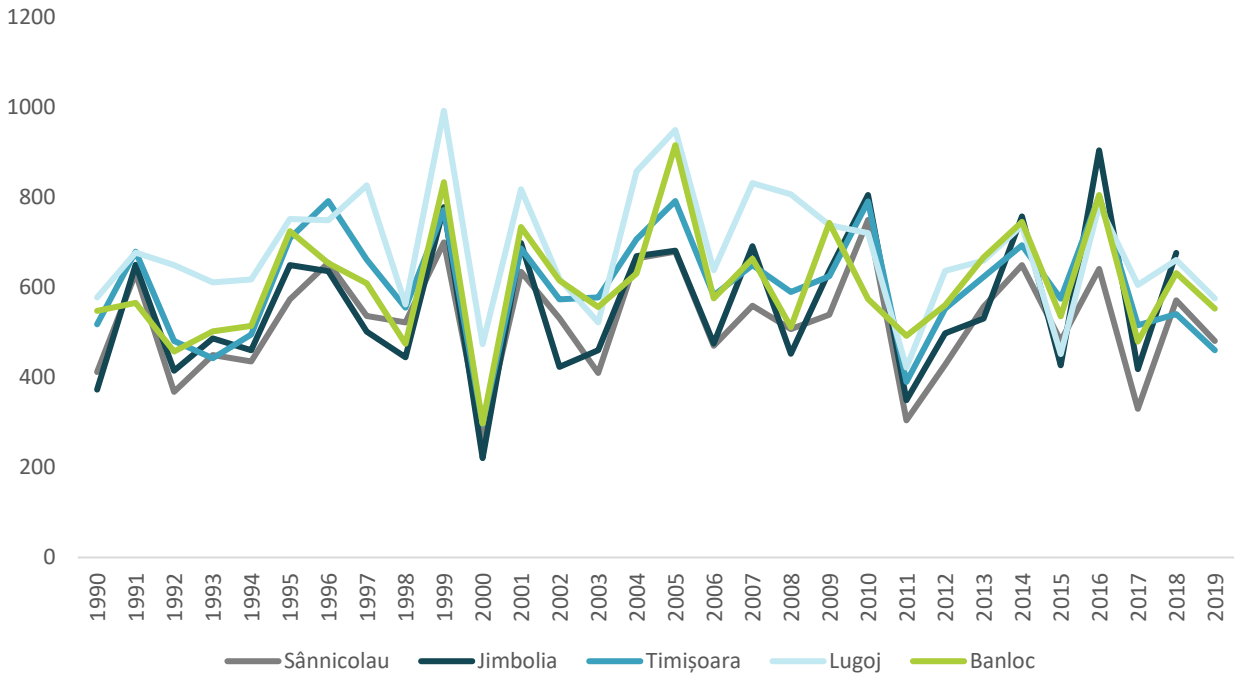
În ceea ce privește evoluția precipitațiilor anuale, se remarcă variații mari, anii ploioși alternând, adesea, cu ani mai secetoși (vezi figura de mai jos). Valorile cantității medii anuale de precipitații rămân însă similare cu cele înregistrate în perioada 1961-1990, înregistrând o creștere ușoară de circa 10 mm la 4 din cele 5 stații (vezi tabelul de mai jos).

TABEL 102. PRECIPITAȚII MEDIE ANUALE – COMPARAȚIE 1961-1990 ȘI 1990-2019

STAȚIE METEOROLOGICĂ	PRECIPITAȚII MEDII 1961-1990 (MM)	PRECIPITAȚII MEDII 1990-2019 MM)
Sânnicolau Mare	526,6	524,2
Jimbolia	531,9	557,2
Timișoara	591,6	603,7
Lugoj	672,3	683,4
Banloc	596,7	605,1

Sursa: Prelucrare date furnizate de Biroul Meteorologic Timiș (1990-2019), PATJ Timiș (1961-1990)

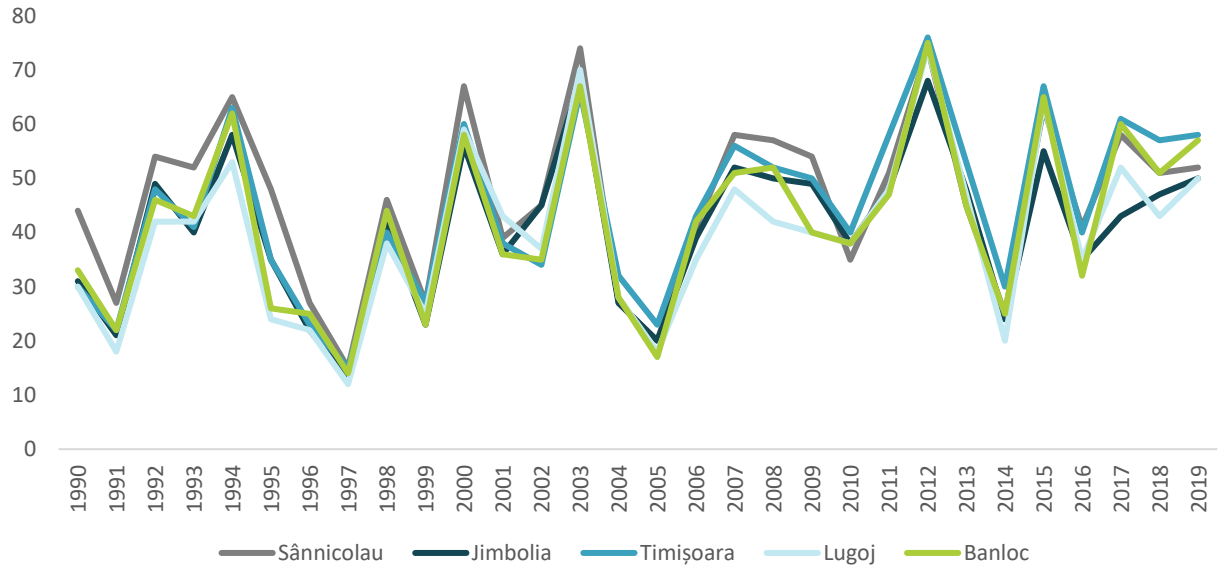
FIGURA 305. EVOLUȚIA PRECIPITAȚIILOR MEDII ANUALE (MM) LA STAȚIILE METEOROLOGICE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Prelucrare date furnizate de Biroul Meteorologic Timiș

Datele privind numărul anual de zile tropicale (zile cu temperatura maximă de peste 30°C) în perioada 1990-2019 indică o ușoară tendință de creștere. Astfel, în perioada 2010 – 2019 s-au înregistrat 7 ani cu peste 40 de zile tropicale la toate stațiile meteorologice, față de 5 ani în perioada 2000 – 2009 și 4 ani în perioada 1990-1999. În plus, au existat stații meteorologice care au înregistrat peste 70 de zile tropicale într-un an: Sânnicolau Mare (2003), Timișoara, Lugoj sau Banloc (2012) – vezi figura de mai jos.

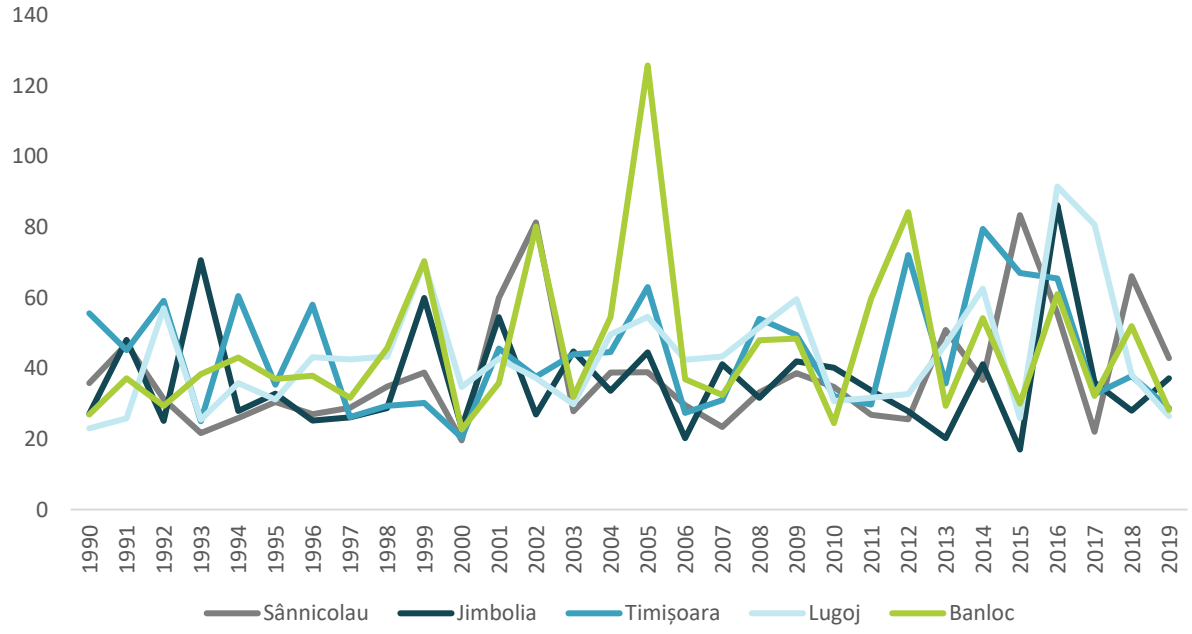
FIGURA 306. EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ZILE TROPICALE LA STAȚIILE METEOROLOGICE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: Prelucrare date furnizate de Biroul Meteorologic Timiș

Nu în ultimul rând, analiza valorii maxime a precipitațiilor căzute în 24 de ore, pentru fiecare an din intervalul 1990-2019, indică o tendință de creștere a intensității precipitațiilor. După 2010, valoarea maximă a precipitațiilor căzute în 24 de ore a depășit 80 mm în cazul stațiilor meteorologice Banloc (2012), Sânnicolau (2015), Lugoj (2016 și 2017) și Jimbolia (2016) – vezi și graficul de mai jos.

FIGURA 307. VALOAREA MAXIMĂ A PRECIPITAȚIILOR CĂZUTE ÎN 24 ORE LA STAȚIILE METEOROLOGICE DIN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 1990 - 2019

Sursa: Prelucrare date furnizate de Biroul Meteorologic Timiș

Prin urmare, se remarcă anumite schimbări ale parametrilor climatici, relevate de analiza datelor meteorologice din perioada 1990-2019:

- Creșterea temperaturii medii anuale, ce atinge 1°C la stațiile meteorologice Timișoara și Lugoj, în perioada 1990-2019 față de 1961-1990. Tendința este ca temperatura medie anuală să depășească 12°C.
- Creșterea numărului de zile tropicale într-un an.
- Creșterea intensității precipitațiilor, cu valori mai mari ale cantității maxime de precipitații căzute în 24 de ore.

Scenariile climatice realizate pentru teritoriul României indică, în cazul județului Timiș, o creștere medie a temperaturii aerului ce nu va depăși 1°C iarna (intervalul 2021-2050 față de intervalul 1971-2000 în condițiile scenariului RCP 8.5), respectiv 4 – 4.5°C vara (intervalul 2070-2099 față de intervalul 1971-2000 în condițiile scenariului RCP 8.5). Prin urmare, impactul prognozat al schimbărilor climatice, în ceea ce privește creșterea temperaturii medii anuale, este mai redus decât în alte părți din țară (în special sudul și estul). De asemenea, considerând aceleași scenarii climatice, este prognozată o creștere de până în 5% a cantității medie de vară a precipitațiilor în intervalul 2021-2050 față de intervalul 1971-2000[370].

Efectele schimbărilor climatice sunt agravate ca urmare a emisiilor de gaze cu efect de seră în atmosferă. Având în vedere faptul că încălzirea locuințelor și a instituțiilor ocupă printre primele locuri ca surse de degradare a calității aerului în județ, este importantă accelerarea tranziției către un sistem energetic eficient, cu emisii scăzute de dioxid de carbon.

O posibilitate este utilizarea de surse de energie regenerabilă. La nivelul județului, energia geotermală are cel mai mare potențial de utilizare și recuperare în comparație cu alte resurse regenerabile, cum ar fi energia eoliană sau hidraulică. De asemenea, resursele geotermale sunt prezente pe aproape întreaga suprafață a județului. Există potențial în județ și pentru utilizarea altor surse de energie regenerabilă (de exemplu, energia solară)[371].

Recent, județul Timiș a adoptat o Strategie de Eficiență Energetică pentru perioada 2021-2027, ce vizează o serie de măsuri și proiecte ce pot sprijini reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră în atmosferă și, implicit, atenuarea efectelor schimbărilor climatice. Printre acestea se numără[372]:

- Modernizarea sistemelor de iluminat public;
- Realizarea de centrale fotovoltaice;
- Instalarea panourilor fotovoltaice pe clădirile publice;
- Crearea unei infrastructuri de transport în comun electric;
- Realizarea unei infrastructuri pentru transport cu biciclete și pietonal, în special pentru localitățile cu potențial turistic;
- Crearea infrastructurii necesare pentru transport cu vehicule electrice;
- Eficientizarea energetică a clădirilor publice și a clădirilor rezidențiale;
- Crearea infrastructurii necesare pentru arderea deșeurilor și obținerea de energie termică în proces.

A doua categorie posibilă de măsuri, pe lângă reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, este reprezentată de măsurile ce vizează adaptarea la efectele schimbărilor climatice. Este necesară creșterea rezilienței localităților față de riscurile naturale prognozate, o soluție în acest sens fiind inclusiv creșterea suprafețelor ocupate cu arbori (spații verzi plantate, păduri).

[370] Cf. Bojariu et al. (2015). Schimbările climatice – de la bazele fizice la riscuri și adaptare. Editura Printech, București.
[371] Cf. Fraunhofer – Suport la dezvoltarea unui concept durabil pentru valorificarea energiilor regenerabile din județul Timiș – Raport final.
[372] Cf. Strategia de Eficiență Energetică a Județului Timiș pentru perioada 2021-2027.

10.4.2. VULNERABILITATEA LA RISCURI NATURALE

Banatul este a doua zonă seismică a României (după zona Vrancea) din punct de vedere al numărului de evenimente și al energiei eliberate. Astfel, județul este traversat de 8 falii seismice: (1) Timișoara Vest, (2) Săcălaz-Sânmihaiu Român, (3) Banloc – Liebling – Buziaș, (4)Voiteg – Peciu Nou – Cărpiniș, (5) Vinga – Variaș, (6) Buziaș – Recaș – Vinga, (7) Becicherecu Mic – Mașloc și (8) Sacoșu Mare – Arad[373].

Tabelul de mai jos realizează o centralizare a zonelor cu risc seismic ridicat din județul Timiș.

TABEL 103. ZONE CU RISC SEISMIC RIDICAT DIN JUDEȚUL TIMIȘ

NR. CRT.	ZONA EPICENTRALĂ	INTENSITATEA MAXIMĂ OBSERVATĂ	ANUL	NUMĂRUL DE EVENIMENTE
1	Sânnicolau Mare	VII	1879	7
2	Bărăteaz	VII	1900	3
3	Periam – Variaș	VII	1859	4
4	Jimbolia – Bulgăruș	VII	1941	3
5	Cărpiniș	V	1889	4
6	Sânandrei – Hodon	V	1950	2
7	Recaș	V	1896 – 1902	2
8	Timișoara (Mahala)	VII	1879	18
9	Sânmihaiu – Săcălaz	VI	1973	4
10	Șag – Parța	VII	1959	8
11	Rudna – Ciacova	V	1907	2
12	Liebling – Voiteg	VII – VIII	1991	8
13	Banloc – Ofsenița	VII – VIII	1915 – 1991	10

Sursa: Planul de Analiză și Acoperire a Riscurilor teritoriale din județul Timiș, 2013

Cutremurele din Banat sunt caracterizate prin adâncimea mică a epicentrului (5 – 15 km), zona redusă de influență în jurul acestuia, mișcări orizontale și verticale de tip impuls cu durată scurtă și perioade lungi de revenire în aceeași zonă. Conform valorilor indicatorilor seismici, prezintă probleme din punct de vedere al expunerii construcțiilor la riscul seismic. Astfel, municipiile Timișoara și Lugoj și orașele Buziaș, Deta, Jimbolia și Sânnicolau Mare sunt încadrate în zona cu intensitate seismică VII (scara MSK). În județ există 84 de clădiri încadrate în clasa II de risc seismic, toate având peste 200 de ani vechime: 32 la Timișoara, 34 la Lugoj și 17 la Jimbolia[374].

Județul Timiș prezintă, predominant, un potențial scăzut și mediu de producere a alunecărilor de teren și a proceselor de eroziune. Cu toate acestea, în estul județului există suprafețe importante cu potențial ridicat[375]. Cele mai mari riscuri au fost identificate în comunele Brestovăț, Ohaba Lungă, Pietroasa și Secaș[376].

[373] Cf. Planul de Analiză și Acoperire a Riscurilor teritoriale din județul Timiș - 2013
[374] Cf. Studiu de fundamentare privind zonele de risc tehnologic și zonele expuse la riscuri naturale – PATJ Timiș, 2011.
[375] Ibidem.
[376] Cf. Planul de Analiză și Acoperire a Riscurilor teritoriale din județul Timiș - 2013

Tabelul de mai jos realizează o centralizare a localităților afectate de alunecări de teren.

TABEL 104. UNITĂȚI ADMINISTRATIV-TERITORIALE AFECTATE DE ALUNECĂRI ÎN JUDEȚUL TIMIȘ

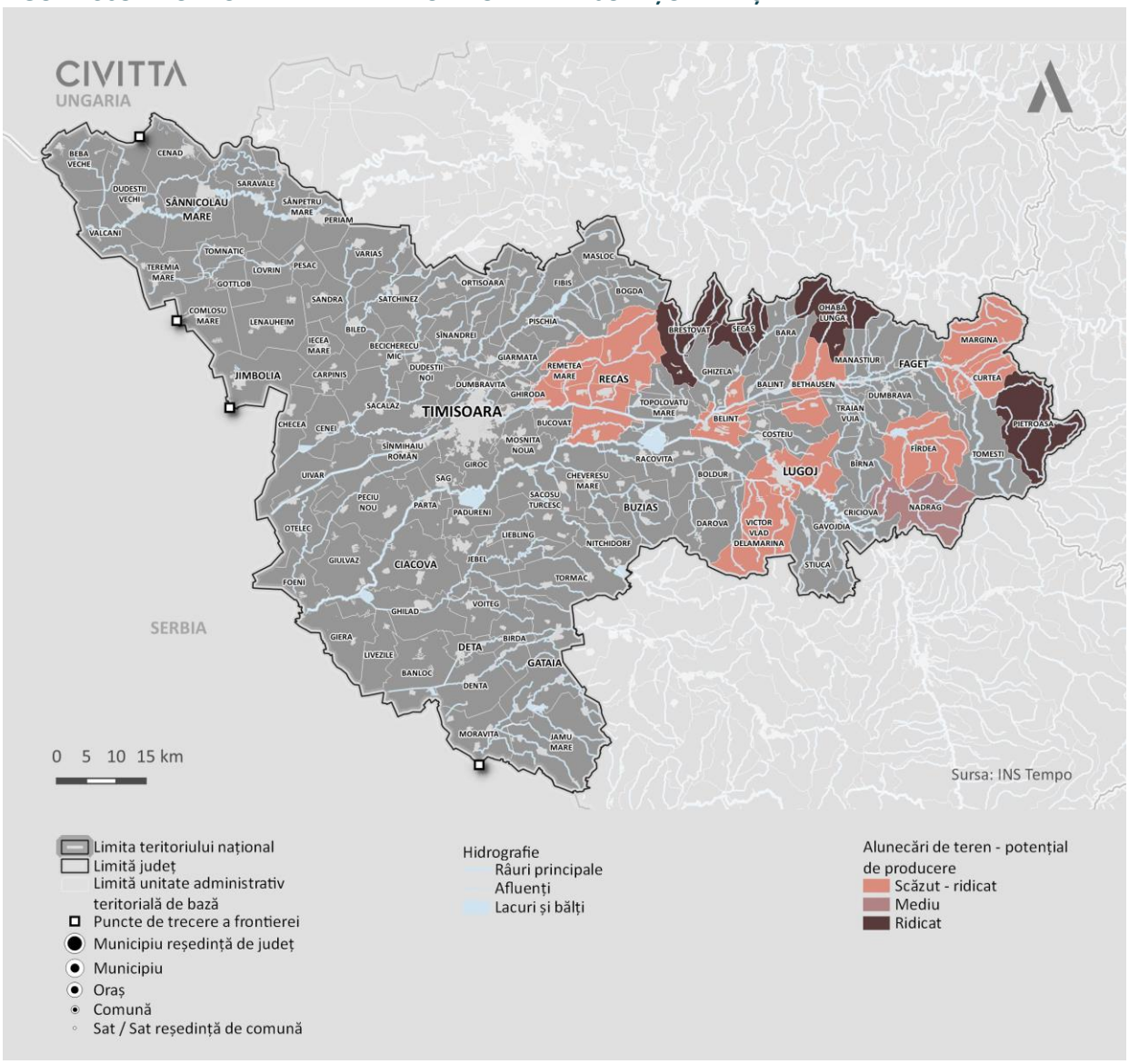
NR. CRT.	UNITATEA ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ	POTENȚIALUL DE PRODUCERE A ALUNECĂRILOR
1	Municipiul Lugoj	Scăzut – ridicat
2	Orașul Recaș	Scăzut - ridicat
3	Comuna Belinț	Scăzut – ridicat
4	Comuna Bethausen	Scăzut – ridicat
5	Comuna Brestovăț	Ridicat
6	Comuna Curtea	Scăzut – ridicat
7	Comuna Fârdea	Scăzut – ridicat
8	Comuna Margina	Scăzut – ridicat
9	Comuna Nădrag	Mediu
10	Comuna Ohaba Lungă	Ridicat
11	Comuna Pietroasa	Ridicat
12	Comuna Remetea Mare	Scăzut - ridicat
13	Comuna Secaș	Ridicat
14	Comuna Victor Vlad	Scăzut - ridicat

Sursa: Studiu de fundamentare privind zonele de risc tehnologic și zonele expuse la riscuri naturale – PATJ Timiș, 2011

Caracteristicile geomorfologice și hidrologice ale județului Timiș indică un risc ridicat de producere a inundațiilor, prin reversări create de creșterea debitelor râurilor din cauza ploilor abundente și a topirii zăpezilor. Județul Timiș beneficiază însă de o densitate mare a lucrărilor hidrotehnice realizate pe principalele râuri. Prin urmare, inundațiile se produc, de obicei, pe cursurile de apă neamenajate integral precum:

- Râul Bega – Tomești, Făget, Mănăștiur, Balinț;
- Râul Timiș – Gavojdia, Sacu, Lugoj, Grăniceri;
- Râul Bârzava – Gătaia, Berecuța, Birda, Mânăstire, Denta;
- Râul Mureș – Periam Port, Igriș, Saravale, Cenad.

FIGURA 308. ALUNECĂRI DE TEREN ÎN UAT-URILE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

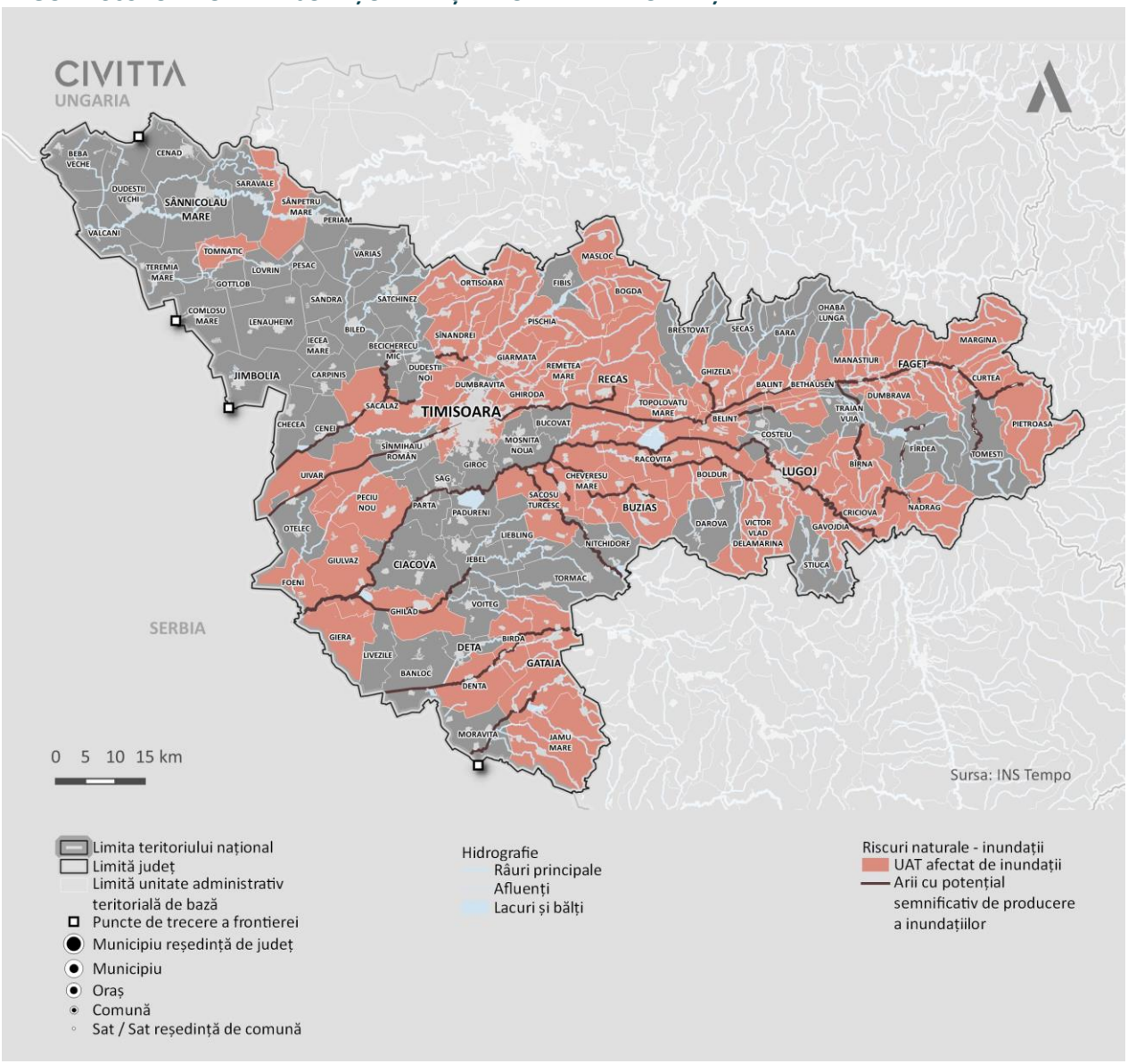
Sursa: Prelucrare proprie după informațiile din Studiu de fundamentare PATJ Timiș, 2011

La ploi abundente, se pot produce inundații și pe pâraiele: Carlenţiu (zona Nădrag), Pârâul Mare (zona Tomești), Hăuzeusca (zona Curtea), Valea Mare (zona Pietroasa), Pogăniș (zona Bârna), Icui (zona Margina) sau Zidileasca (zona Făget).

Cele mai grave inundații din ultimii ani au avut loc în anul 2005, atunci când revărsările produse pe Bega, Bârzava și Timiș (unde digul de pe malul drept a cedat în zona de frontieră) au afectat 16 localități și peste 1.400 de case (din care 900 au trebuit să fie reconstruite). În total, au fost identificate la nivelul județului Timiș 132 de localități care au fost afectate de inundații în ultimii ani[377]. De altfel, studiile de fundamentare din cadrul PATJ Timiș indică 46 de unități administrativ-teritoriale de bază (2 municipii, 4 orașe și 40 de comune) care au fost afectate de inundații.

[377] Cf. Planul de Analiză și Acoperire a Riscurilor teritoriale din județul Timiș – 2013.

FIGURA 309. UAT-URI DIN JUDEȚUL TIMIȘ AFECTATE DE INUNDAȚII

Sursa: Prelucrare proprie după informațiile din Studiu de fundamentare PATJ Timiș, 2011. APSFR – furnizate de către ABA Banat

Planul de Management al Riscului la Inundații elaborate de către Administrația Bazinală de Apă Banat identifică 46 de arii cu risc potențial semnificativ la inundații (APSFR) pe teritoriul județelor Timiș, Caraș Severin și Mehedinți, pe care sunt propuse o serie de măsuri ce vizează îmbunătățirea managementului pădurilor în zonele inundabile, menținerea suprafeței pădurilor în bazinele de recepție, lucrări de îndiguire locale de-a lungul cursurilor de apă, întreținerea albiilor și eliminarea blocajelor și obstacolelor de pe cursurile de apă. Mai jos prezentăm o exemplificare a acestor măsuri pentru două sectoare ale râurilor Bega și Timiș situate pe teritoriul județului[378]:

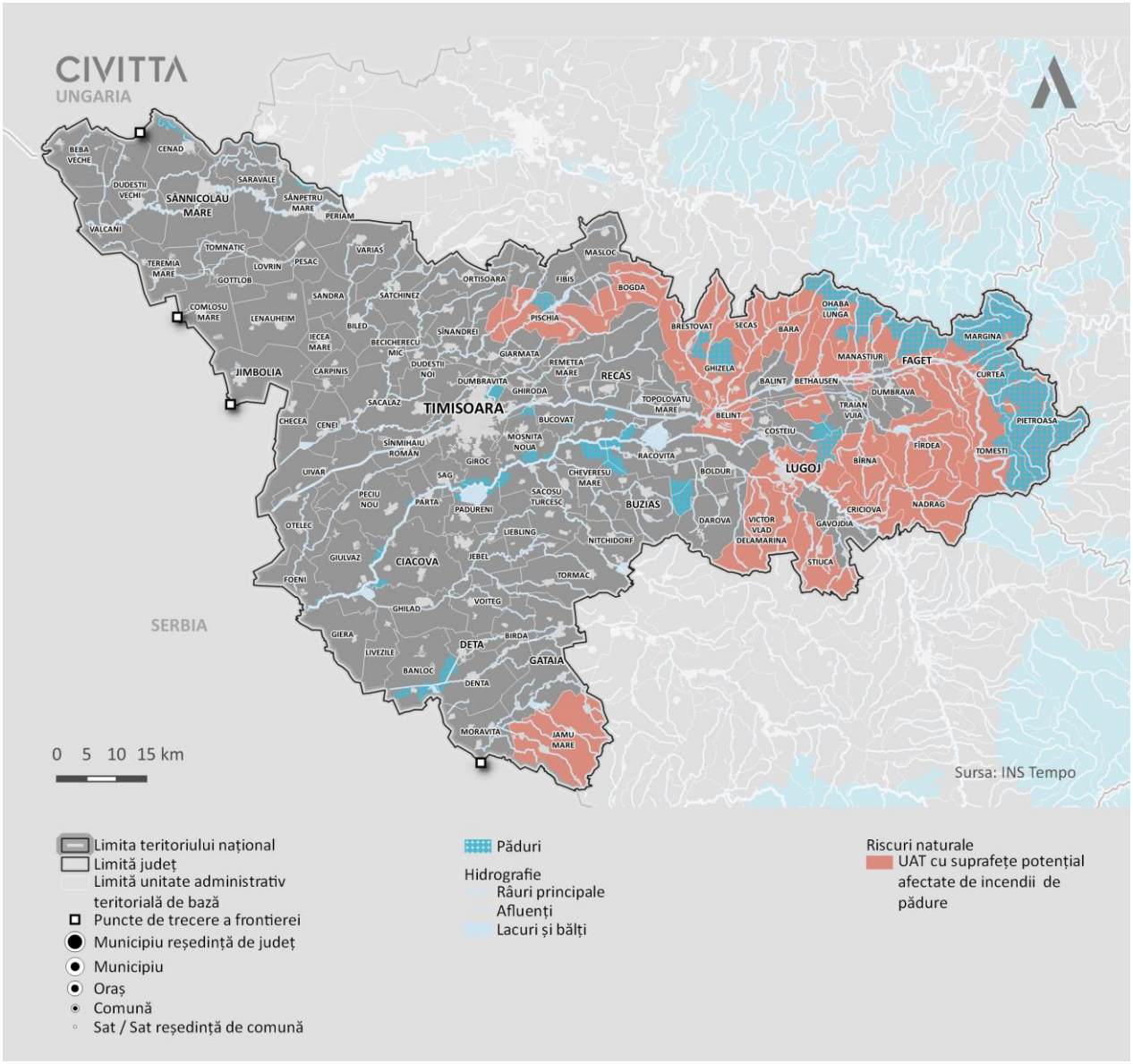
- Pe râul Bega (aval localitate Luncanii de Jos – amonte confluență Iosifalău) – măsuri RO_M07-1, RO_M07-2, RO_M11-3, RO_M11-4, RO_M13-3, RO_M13-4 și ROM14-2, din care amintim:
    - Zid de sprijin zona Tomești și Românești (L = 14,78 km);

[378] Cf. Planul de Management al Riscului la Inundații – Administrația Bazinală de Apă Banat.

- Amenajare râu și afluenți pe sectorul Timișoara – Balint cu regularizare și recalibrare albie râu Bega L=22 km – etapa I - și afluenți Lipari, Mociur, Curasita, Gherteamos, Behela L=36,2 km – etapa II.
- Amenajare râu și afluenți pe sectorul Curtea – Valea lui Liman – recalibrare albie 11,5 km.
- Dig nou zona Curtea – L=0,30 km.
- Supraînălțare diguri zona Curtea, Margina, Făget, Bodo, Balint, Paru, Tiparu (L=50,90 km).

- Pe râul Timiș (aval localitate Coșteiu – amonte localitate Cebza, sector îndiguit) – măsuri RO_M07-1, RO_M07-2, RO_M10-2, RO_M11-3, RO_M13-3 și RO_M13-4, din care amintim:
  - Stabilizare a albiei – consolidare și reprofilare râul Timiș pe sectorul Lugoj – frontieră Serbia, tronson Coșteiu – Cebza: consolidare mal râu Timiș L=21,7 km, supraînălțare diguri L=57,8 km, recalibrare albie L=3,0 km.

FIGURA 310. UAT-URI POTENȚIAL AFECTATE DE INCENDII DE PĂDURE

Sursa: Prelucrare proprie după informațiile din PAAR Timiș, 2013

La nivelul județului Timiș a fost identificată o suprafață împădurită de 6.145 ha care poate fi afectată de incendii de pădure, repartizată în cadrul Ocoalelor Silvice Coșava (1.300 ha – localitățile Coșava, Tomești, Pietroasa, Margina), Făget (1.965 ha – localitățile Fârdea, Gladna Montană, Făget, Mănăștiur, Ohaba Lungă, Bethausen), Ana Lugojana (200 ha – localitățile Nădrag, Crivina, Criciova, Jdioara), Lugoj (1.200 ha – localitățile Tapia, Știuca, V.V Delamarina, Bârna), Lunca Timișului (380 ha – localitatea Jamu Mare) și Timișoara (1.100 ha – localitățile Pișchia, Bogda, Recaș, Brestovăț, Ghizela, Secaș, Bara, Balinț)[379].

Ca fenomene meteorologice cu grad mare de risc amintim orajele și furtunile cu grindină, depunerile de chiciură, secetele și valurile de căldură[380].

10.4.3. VULNERABILITATEA LA RISCURI TEHNOLOGICE

O primă categorie de riscuri tehnologice la care județul Timiș este vulnerabil este reprezentată de accidentele hidrologice. Astfel, 6 localități dispuse în aval de barajul de acumulare Surduc ar putea fi afectate, fiind necesară evacuarea a circa 2.500 de persoane în cazul unui accident. O altă zonă vulnerabilă la accidente hidrologice este cea situată în aval de nodul hidrotehnic Coșteiu, posibil a fi afectată în cazul blocării stăvilarelor.

În ceea ce privește riscurile tehnologice industriale, în județul Timiș există 12 operatori economici care intră sub incidența HG nr. 804/2007 privind controlul activităților care prezintă pericole de accidente majore în care sunt implicate substanțe periculoase (obiective SEVESO) – vezi tabelul de mai jos. Dintre acești operatori economici, 5 prezintă un risc major de accident, fiind localizați în municipiul Timișoara (2 obiective), municipiul Lugoj (un obiectiv). comuna Călacea (un obiectiv) și comuna Satchinez (un obiectiv).

TABEL 105. OPERATORI ECONOMICI CARE PREZINTĂ PERICOLE DE ACCIDENTE MAJORE – SUBSTANȚE PERICULOASE (OBIECTIVE SEVESO)

NR. CRT.	DENUMIRE OBIECTIV	UAT	PROFIL DE ACTIVITATE	CLASIFICARE	SUBSTANȚE CHIMICE PERICULOASE
1	SC AZUR SA	Timișoara	Fabricare lacuri și vopseluri	Risc minor	Acetonă, Toluen, Xilen, Stiren, Butanol, Acetați, Formaldehidă, Whitespirit, Acrilați, alcool izopropilic, azotit de sodiu, metanol
2	SC BUTAN GAS ROMANIA S.A. LUGOJ	Lugoj	Depozitare, producție, îmbuteliere, comercializare, distribuție și transport GPL	Risc major	Propan, butan, GPL
3	SC LINDE SA	Timișoara	Producție, îmbuteliere, comercializare și distribuție a gazelor	Risc minor	Oxigen, acetilenă, hidrogen, acetonă, carbura de calciu
4	SC PETROM SA Timișoara	Timișoara	Stocare, îmbuteliere și desfacere GPL	Risc major	Propan, butan, GPL
5	SC PETROM SA – Peco – Timiș	Timișoara	Aprovizionarea, depozitare, comercializarea produselor petroliere	Risc major	Benzină, motorină

[379] Cf. Planul de Analiză și Acoperire a Riscurilor teritoriale din județul Timiș – 2013.
[380] Cf. Strategia de Dezvoltare Economico-Socială a județului Timiș și Programul Strategic Multianual 2015-2023.

NR. CRT.	DENUMIRE OBIECTIV	UAT	PROFIL DE ACTIVITATE	CLASIFICARE	SUBSTANȚE CHIMICE PERICULOASE
6	SC PETROM SA – Depozit Satchinez	Satchinez	Colectarea, depozitarea și tratarea produselor petroliere	Risc major	Țiței, șlam petrolier
7	SC PETROM SA – Stația de degazolinare Calacea	Călacea	Extracția gazelor naturale	Risc major	Gazolina de schela
8	SC DETERGENTI SA	Timișoara	Fabricarea detergenților	Risc major	Alcooli etoxilați, percarbonat de sodiu, parfumuri
9	SC SISTEM GAS SRL	Timișoara	Comerț cu ridicata al combustibililor	Risc minor	GPL, motorină
10	SC SUMOTIM SA	Timișoara	Spume poliuretanice flexibile, articole de sport-turism	Risc minor	Toluen diizocianat
11	SC WALKIRIA INVEST SRL	Timișoara	Petrochimie	Risc minor	Catalizatori cu oxid de nichel, apă amoniacală, hidrogen, izotridecanol, azotit de sodiu, șlam organic
12	SC SMITFIELD FERME SRL	Parța	Producție nutrețuri	Risc minor	GPL, butan, propan

Sursa: Planul de Analiză și Acoperire a Riscurilor Teritoriale din Județul Timiș, 2013

Dintre obiectivele SEVESO listate în tabelul de mai sus, 8 (75 %) se află în municipiul Timișoara, celelalte fiind localizate în municipiul Lugoj și în comunele Satchinez, Călacea și Parța.

10.5. PRINCIPALELE CONCLUZII, PROVOCĂRI ȘI RECOMANDĂRI PENTRU STRATEGIE

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
Județul Timiș are un potențial ridicat de utilizare a energiei solare, radiația solară globală depășind 1.300 KWh/m^2/an în vestul județului.	Realizarea de centrale fotovoltaice și sprijinirea instalării de panouri fotovoltaice, pe clădirile publice și pe cele rezidențiale.
Procesele de sărăturare a solurilor, în special în Câmpia Timiș-Bega.	Amenajări de îmbunătățiri funciare care să vizeze diminuarea cantității de apă din soluri.
Județul prezintă un deficit de vegetație forestieră (doar 11 % din suprafața județului este acoperită de păduri).	Conservarea fondului forestier existent și extinderea acestuia prin realizarea de perdele forestiere în jurul orașelor, de-a lungul căilor de comunicație sau pentru potențarea unor coridoare ecologice.
Pe teritoriul județului se află 30 de arii naturale protejate de interes comunitar, inclusiv o zonă umedă de importanță internațională.	Punerea în valoare a ariilor naturale protejate, în parteneriat cu autoritățile publice locale.
Au fost identificate surse de degradare a solurilor pe 54 % din suprafața județului, existând în prezent 2 situri contaminate și 24 de situri potențial-contaminate.	Intervenții care vizează regenerarea și decontaminarea solurilor degradate.
Există 5 localități urbane cu suprafețe de spații verzi sub suprafața optimă de 26 m^2/ locuitor.	Intervenții care vizează extinderea spațiilor verzi în localitățile urbane cu probleme.
Încălzirea rezidențială, comercială și instituțională generează emisii crescute în atmosferă.	Intervenții care vizează tranziția către utilizarea energiei regenerabile (investiții în energie verde și eficientizarea energetică a fondului construit).
Depozitele de deșeuri sunt surse de poluare: cenușă spulberată, gaz de depozit, pulberi, infiltrări și scurgeri de levigat și alte ape uzate, eliminarea speciilor de floră și plantă pe o arie mult mai mare decât suprafața acestuia.	Intervenții care vizează regenerarea naturii afectate, și prevenirea, reutilizarea și reciclarea de deșeuri pentru reducerea cantității de deșeuri depozitate (tranziția către o economie circulară).
40 % din suprafața totală a pădurilor este degradată.	Intervenții care vizează regenerarea pădurilor.
Axele de transport rutier și feroviar importante, afectează aerul, solurile și factorii biotici: emisii în atmosferă, vibrații și zgomote ridicate, plumb în sol.	Intervenții care vizează regenerarea naturii afectate, modernizarea liniei de cale ferată, și plantarea de vegetație adecvată în zonele cu trafic intens/ perdele forestiere de-a lungul axelor. Încurajarea transportului electric, nepoluant (transport în comun, autovehicule electrice etc.).
Există o cantitate mare de îngrășăminte chimice utilizate în agricultură.	Intervenții care vizează creșterea conștientizării operatorilor economici și fermierilor, dar și promovarea eco-agriculturii.
Câțiva operatori economici care desfășoară activități industriale și agricole afectează și ei mediul natural.	Intervenții care vizează creșterea conștientizării operatorilor economici, dar și promovarea eco-industriei și eco-agriculturii.

CONCLUZII, PROVOCĂRI, ELEMENTE DE POTENȚIAL	ARII PRIORITARE DE INTERVENȚIE
Risc semnificativ la inundații, în special de-a lungul râurilor principale, pe sectoarele lipsite de amenajări hidrotehnice (Mureș, Bega, Timiș, Bârzava).	Implementarea măsurilor propuse prin Planul de Management al Riscului la Inundații pentru spațiul hidrografic Banat.

Județul Timiș beneficiază de caracteristici fizico-geografice favorabile dezvoltării: un relief variat, prezența unor resurse importante (soluri fertile, ape minerale și geotermale) și un climat cu peste 2.000 de ore de strălucire a soarelui în cea mai mare parte a teritoriului (potențial de producere a energiei din surse solare). Cu toate acestea, cea mai mare parte a teritoriului se află într-o câmpie joasă de divagare, cu procese geomorfologice accentuate ce au condus la sărăturarea solurilor și la un risc semnificativ la inundații, atenuat de amenajările de îmbunătățiri funciare realizate (canale desecare) și de lucrările hidrotehnice existente. Pe teritoriul județului se află 30 de arii naturale protejate de interes comunitar, precum și o zonă umedă de importanță internațională, suprapunerea peste 3 zone biogeografice (panonică, continentală și alpină) determinând o biodiversitate ridicată. Cu toate acestea, județul are un deficit de vegetație forestieră (doar 11 % din suprafață ocupată de păduri).

Antropizarea accentuată a județului a condus la o serie de probleme în ceea ce privește calitatea factorilor de mediu. Principalele surse de degradare sunt agricole (ferme porcine, utilizarea unei cantități mari de îngrășăminte chimice), industriale (extracție sau depozitare hidrocarburi) , mobile (axe de transport rutier și feroviar ce străbat județul) sau legate de gestiunea deșeurilor (depozitul de zgură și cenușă de la Utvin și cel de deșeuri nepericuloase de la Ghizelei).

Impactul acestor surse de degradare se resimte în calitatea aerului (valori ridicate ale concentrației de particule în suspensie PM10, în special în zonele urbane din județ), a apelor (ape subterane poluate cu nitrați – 14 UAT-uri cu concentrație ridicată), a solului (54 % din soluri prezintă surse de degradare, iar pe teritoriul județului există 28 de situri contaminate și potențial-contaminate) și a factorilor biotici (specii invazive ce se dezvoltă în zone puternic antropizate precum depozitele de deșeuri, impactul unor activități economice asupra ariilor naturale protejate din județ – Mlaștina Satchinez, Parcul Natural Lunca Mureșului). Județul prezintă riscuri naturale semnificative: risc seismic (a doua zonă seismică a țării), de inundații (46 UAT-uri afectate), de alunecări de teren (4 comune cu potențial ridicat de producere) sau incendii de pădure (22 UAT-uri posibil a fi afectate). De asemenea, în județ există 12 obiective SEVESO.

Prin urmare, este nevoie ca județul Timiș să își valorifice mai bine potențialul de utilizare a energiei din surse regenerabile, în special energia geotermală și energia solară, contribuind astfel la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră în atmosferă, provenite din sectorul industriei energetice. Ariile naturale protejate pot fi mai bine valorificate prin parteneriate cu autoritățile publice locale, care să asigure promovarea acestora, precum și intervenții cu impact redus menite să atragă turiștii din zonele urbane sau din alte județe. Este necesară, în același timp, conservarea biodiversității, inclusiv prin păstrarea fondului forestier al județului și extinderea acestuia, în special în jurul marilor orașe sau de-a lungul coridoarelor ecologice. Pentru problemele cauzate de fermele de porcine există o serie de acțiuni care contribuie la diminuarea efectelor negativ, precum: aplicarea sancțiunilor pentru fermele care poluează; interzicerea amplasării lor la minim 1 km de așezările umane și la 500 m de drumurile rutiere; și analiza dejecțiilor înainte de a fi împrăștiate pe sol. Pentru solurile contaminate de activitățile industriale și agricole va fi nevoie de proiecte de decontaminare și regenerare a naturii.

Astfel de proiecte vor fi necesare și în cazul depozitelor de deșeuri. Aceste proiecte vor fi fundamentate de o serie de analize pentru stabilirea exactă a ecosistemelor degradate, implicit a speciilor de floră și faună eliminate până în prezent. Pentru rezolvarea efectelor negative generate de transportul rutier și feroviar, este necesară implementarea proiectului de plantare a perdelelor forestiere de-a lungul axelor importante și de finalizare a perdelei forestiere care va împrejmui municipiul Timișoara.

De asemenea, suprafețele de spații verzi necesită o extindere în cele 5 localități urbane care au sub 26 m2/ locuitor de spații verzi. În plus, județul Timiș va fi nevoit să promoveze eco-agricultura și eco-industria pentru a influența pozitiv operatorii economici și micii fermieri, contribuind astfel la ameliorarea calității factorilor de

mediu. Nu în ultimul rând, este necesară o atentă monitorizare a riscurilor naturale și tehnologice, însoțită de realizarea investițiilor propuse, în special în domeniul protecției împotriva inundațiilor.

11. CAPACITATE ADMINISTRATIVĂ

Dincolo de capacitatea administrativă proprie, care ajută organizația să utilizeze eficient resursele de care dispune, Consiliul Județean Timiș are, conform legii, și rolul de a sprijini celelalte unități administrativ-teritoriale din județ în demersul lor de creștere comunitară și de asigurare a unui nivel de calitate a vieții ridicat pentru cetățenii lor. Consiliul Județean Timiș dispune în acest sens de instrumente precum:

- **Formarea de parteneriate pentru dezvoltare cu unități din județ;**
- **Sprijin financiar pentru proiectele de dezvoltare;**
- **Preluarea și finanțarea unor proiecte, chiar dacă ele sunt localizate pe domeniul public sau privat al altor UAT-uri din județ.**

Autonomia locală este un concept ce stă la baza noilor măsuri de reformă din administrația publică, atât la nivel supranațional, prin Carta europeană a autonomiei locale, cât și la nivel național, prin Legile și documentele strategice specifice punerii în aplicare a procesului de descentralizare. Descentralizare reprezintă un proces prin care sunt adoptate măsuri de reformă în administrația publică din România pentru a reduce disfuncționalitățile și problemele întâmpinate la nivelul administrației publice locale. Conform art. 5 lit. x) din Codul Administrativ (OUG 57/2019), descentralizarea este descrisă drept „transferul de competențe administrative și financiare de la nivelul administrației publice centrale la nivelul administrației publice din unitățile administrativ-teritoriale, împreună cu resursele financiare necesare exercitării acestora”.

Procesul de descentralizarea este realizat în conformitate cu principiile menționate în art. 76 din Codul Administrativ (OUG 57/2019):

- principiul subsidiarității, care constă în exercitarea competențelor de către autoritatea administrației publice locale situată la nivelul administrativ cel mai apropiat de cetățean și care dispune de capacitate administrativă necesară;
- principiul asigurării resurselor corespunzătoare competențelor transferate;
- principiul responsabilității autorităților administrației publice locale în raport cu competențele ce le revin, care impune obligativitatea respectării aplicării standardelor de calitate și a standardelor de cost în furnizarea serviciilor publice și de utilitate publică;
- principiul asigurării unui proces de descentralizare stabil, predictibil, bazat pe criterii și reguli obiective, care să nu constrângă activitatea autorităților administrației publice locale sau să limiteze autonomia locală financiară;
- principiul echității, care implică asigurarea accesului tuturor cetățenilor la serviciile publice și de utilitate publică.

Pentru o tranziție eficientă și eficace a competențelor de la nivel central la nivel local, prin Hotărârea Guvernului nr. 229/2017, Guvernul României a aprobat Strategia Generală de descentralizare, în care sunt menționate principalele aspecte ce trebuie luate în considerare pe parcursul realizării demersurilor instituționale cu privire la creșterea autonomiei locale. Conform Strategiei Generale de descentralizare, printre domeniile ce urmează să revină în competențele administrației publice locale se numără: agricultura, cultura, turismul, mediu, sănătate, educație – activități extrașcolare, tineret și sport.

Dezvoltarea capacității administrative a unităților administrativ-teritoriale este un demers primordial pentru succesul procesului de reformă a administrației publice locale. Capacitatea administrativă a unităților administrativ-teritoriale este evaluată în funcție de **calitatea serviciilor furnizate**, dar și în funcție de **capacitatea**

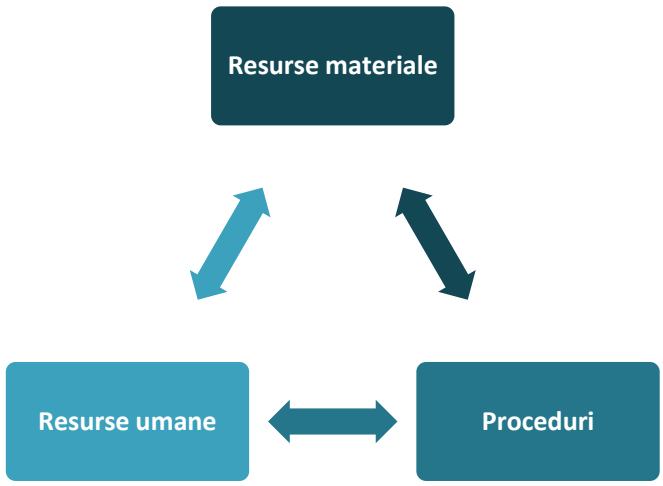
de a atrage fonduri europene nerambursabile, prin depunerea cererilor de finanțare și **implementarea proiectelor** incluse în documentele strategice.

Astfel, analiza capacității administrative vizează evaluarea unității administrativ-teritoriale (UAT) județul Timiș, reprezentat prin autoritatea publică locală, din perspectiva gestionării eficiente a activităților și realizării obiectivelor stabilite la nivel strategic și la nivel operațional.

Conform art. 5 lit. o) din Codul Administrativ (OUG 57/2019), capacitatea administrativă a unui UAT reprezintă „ansamblul **resurselor materiale**, **financiare, instituționale** și **umane** de care dispune o unitate administrativ-teritorială, **cadrul legal** care reglementează domeniul de activitate, precum și **modul în care acestea sunt valorificate** în activitatea proprie potrivit competenței stabilite prin lege". În completare, conform Legii-cadru a descentralizării (Legea 195/2006), prevederile de la art. 10 alin. (3) stipulează faptul că „evaluarea capacității administrative a unității administrativ-teritoriale se face conform normelor metodologice de aplicare a prezentei legi". Astfel, cadrul legal pune la dispoziție o serie de criterii, orientative în contextul prezentei analize, pentru a stabili un set de indicatori pe baza cărora va fi analizată capacitatea administrativă a UAT-ului.

Analiza capacității administrative va evalua măsura în care anumite componente, respectiv resursele umane, financiare, materiale și procedurile specifice, sunt utilizate în mod eficient și produc rezultate eficace pe parcursul desfășurării activităților organizației și realizării obiectivelor la nivel strategic și la nivel operațional.

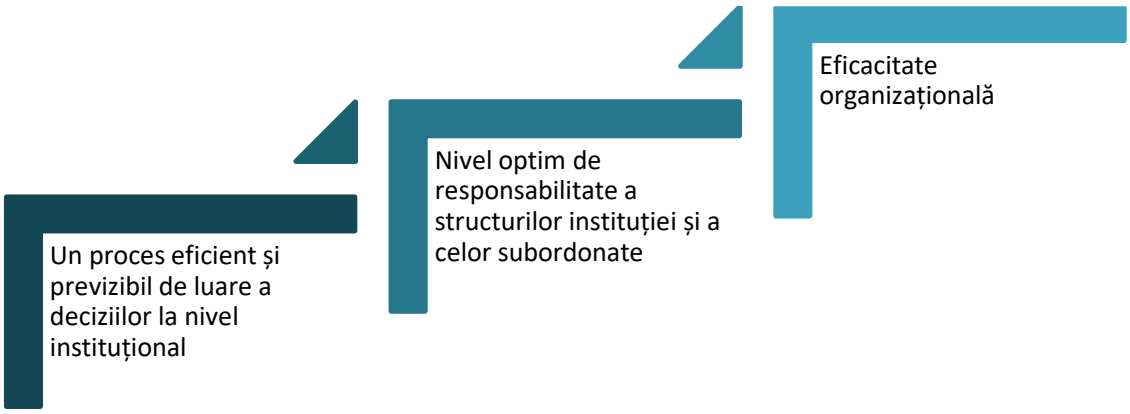
FIGURA 311. COMPONENTELE CAPACITĂȚII ADMINISTRATIVE

Sursa: Prelucrare proprie

Condițiile ce trebuie întrunite pentru ca organizația să beneficieze de o capacitate administrativă adecvată sunt structurate pe trei niveluri, rezultatul final urmărit fiind atingerea eficacității organizaționale:

FIGURA 312. CONDIȚII PRIVIND EXISTENȚA CAPACITĂȚII ADMINISTRATIVE

Sursa: Prelucrare proprie

În principiu, activitatea de planificare, inițiere, implementare, monitorizare și evaluare a politicilor publice locale și județene se realizează de către consiliul județean și de către aparatul de specialitate al acestuia.

Conform art. 170 alin. (1) și (2) din Codul administrativ (OUG 57/2019), consiliul județean este definit drept „autoritatea administrației publice locale pentru coordonarea activității consiliilor comunale, orășenești și municipale, în vederea realizării serviciilor publice de interes județean. Consiliul județean este compus din consilieri județeni aleși în condițiile legii pentru alegerea autorităților administrației publice locale.”

Conform art. 5 lit. g) din Codul administrativ (OUG 57/2019), aparatul de specialitate al consiliului județean este definit drept „totalitatea compartimentelor funcționale, fără personalitate juridică, de la nivelul unității/subdiviziunii administrativ teritoriale, precum și secretarul general al unității/subdiviziunii administrativ teritoriale”.

11.1. CONSILIUL JUDEȚEAN TIMIȘ – ATRIBUȚII ȘI COMPETENȚE

Atribuțiile Consiliului Județean Timiș sunt evidențiate în Codul Administrativ, precum și în Regulamentul de organizare și funcționare a Consiliului Județean Timiș. Principalele categorii de atribuții pe care consiliul județean le îndeplinește sunt următoarele:

- atribuții privind înființarea, organizarea și funcționarea aparatului de specialitate al consiliului județean, ale instituțiilor publice de interes județean și ale societăților și regiilor autonome de interes județean;
- atribuții privind dezvoltarea economico-socială a județului;
- atribuții privind administrarea domeniului public și privat al județului
- atribuții privind administrarea serviciilor publice de interes județean;
- atribuții privind gestionarea serviciilor publice de interes județean;
- atribuții privind cooperarea interinstituțională pe plan intern și extern;
- alte atribuții prevăzute de lege.

Consiliul Județean Timiș este responsabil cu coordonarea activităților consiliilor comunale și orășenești, în vederea realizării serviciilor publice de interes județean. La fiecare nivel administrativ-teritorial este aplicat principiul subsidiarității, principiu prin care se urmărește ca problemele să fie soluționate cât mai aproape de cetățean, din această abordare putând fi identificate mai ușor diferențele dintre atribuțiile consiliului județean și atribuțiile primăriilor. În timp ce primăriile sunt preocupate exclusiv cu administrarea și soluționarea problemelor la nivel local, urmând ca pe parcurs să primească mai multe competențe de la nivelul administrației centrale urmare a procesului de descentralizare, consiliul județean poate interveni în situațiile în care primăriile sunt depășite de problemele întâmpinate la nivel local.

Aparatul de specialitate al Consiliului Județean Timiș este organizat în structuri de specialitate, respectiv direcții, servicii, birouri și compartimente. Capacitatea Consiliului județean Timiș privind implementarea măsurilor și proiectelor cuprinse în cadrul documentelor strategice depinde în mod direct de resursele disponibile, în special de resursele umane și de resursele materiale.

În ceea ce privește structura organizatorică și funcțională a aparatului de specialitate al Consiliului Județean Timiș, aceasta este organizată și funcționează conform organigramei ilustrate în Tabelul 106. Eforturile necesare pentru implementarea măsurilor și proiectelor cuprinse în cadrul documentelor strategice vor fi distribuite la nivelul direcțiilor și serviciilor aferente aparatului de specialitate, în funcție de necesități.

TABEL 106. ORGANIGRAMA APARATULUI DE SPECIALITATE AL CONSILIULUI JUDEȚEAN TIMIȘ

SECRETARUL GENERAL AL JUDEȚULUI TIMIȘ
• SERVICIUL DE ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ LOCALĂ, MONITOR OFICIAL ȘI TRANSPARENȚĂ DECIZIONALĂ
• SERVICIUL JURIDIC ȘI CONTENCIOS
• SERVICIUL DE CONSULTANȚĂ ȘI AVIZARE JURIDICĂ
ADMINISTRATORUL PUBLIC
COMPARTIMENTUL CABINETUL PREȘEDINTELUI
COMPARTIMENTUL CABINETUL VICEPREȘEDINTELUI
COMPARTIMENTUL CABINETUL VICEPREȘEDINTELUI
BIROUL AUDIT PUBLIC INTERN
SERVICIUL DE ACHIZIȚII PUBLICE

SERVICIUL MANAGEMENTUL PROIECTELOR
POSTURI SUPLIMENTARE PENTRU IMPLEMENTAREA PROIECTELOR FINANȚATE DIN FONDURI EXTERNE NERAMBURSABILE
BIROUL DE TELECOMUNICAȚII ȘI TRANSFORMARE DIGITALĂ
COMPARTIMENTUL DE MEDIU
COMPARTIMENTUL PENTRU DEZVOLTARE A TURISMULUI
SERVICIUL DE INVESTIȚII
SERVICIUL DE DEZVOLTARE TERITORIALĂ ȘI TRANSPORT
DIRECȚIA DE STRATEGII, DIPLOMAȚIE, COMUNICARE ȘI CULTURĂ
• Serviciu relații externe și protocol
• Compartimentul de comunicare
• Compartimentul de strategii, politici publice și diplomație economică
• Biroul de cultură, învățământ, minorități, sport și culte
DIRECȚIA DE RESURSE UMANE ȘI CONTROL INTERN MANAGERIAL
• Serviciul de resurse umane, organizare, salarizare
• Biroul intern de prevenire și protecție
• Managerul public
• Serviciul de control intern managerial
DIRECȚIA DE BUGET-FINANȚE
• Serviciul financiar-contabil
• Compartimentul de buget
• Compartimentul de venituri
• Compartimentul de executări silite
• Compartimentul de programe sociale și sănătate publică
DIRECȚIA DE ADMINISTRARE A PATRIMONIULUI
• Serviciul de gestionare a patrimoniului
• Serviciul administrativ și logistic
DIRECȚIA DE DRUMURI ȘI PODURI JUDEȚENE
• Serviciul pentru administrarea, urmărirea execuției și controlul drumurilor
• Biroul de analiză tehnică și pregătire a documentației pentru drumuri
ARHITECT ȘEF
• Serviciul de avizare, autorizare și disciplină în construcții
• Serviciul pentru amenajarea teritoriului, urbanism, cadastru și gestiunea localităților

Sursa: Structura organizatorică a aparatului de specialitate al Consiliului Județean Timiș și a Statului de funcții al aparatului de specialitate al Consiliului Județean Timiș, aprobată prin HCJ nr. 87 din 31.03.2021

Instituțiile de interes public sub autoritatea Consiliului Județean Timiș sunt:

- Direcția de Asistență Socială și Protecția Copilului Timiș;
- Direcția de Evidență a Persoanelor Timiș;
- Direcția de Prestări Servicii Timiș;
- Muzeul Național al Banatului Timișoara;
- Muzeul Național de Artă Timișoara;
- Muzeul Satului Bănățean Timișoara;
- Biblioteca Județeană „Sorin Titel” Timișoara;
- Teatrul pentru Copii și Tineret „Merlin” Timișoara;
- Centrul de Cultură și Artă a Județului Timiș.

11.2. RESURSE UMANE

Nivelul capacității administrative a Consiliului Județean Timiș este condiționat în mare parte de resursele umane angrenate în activitățile instituției, resurse care stau la baza realizării cu succes a obiectivelor conturate în urma procesului de planificare strategică.

În ceea ce privește gestionarea resurselor umane, există trei componente principale ce trebuie implementate și a căror procese trebuie menținute la un nivel calitativ înalt pentru ca instituția să asigure creșterea capacității administrative prin prisma resurselor umane de care dispune:

Conform Organigramei Județului Timiș, aprobată prin HCJ nr. 87 din 31.03.2021, în aparatul de specialitate este prevăzut un număr total de 247 de funcții din care:

- 29 alocate pentru funcții publice de conducere (F.P. conducere);
- 1 alocate pentru funcții contractuale de conducere (F.C. conducere);
- 188 alocate pentru funcții publice de execuție (F.P. execuție);
- 26 alocate pentru personal contractual de execuție (P.C. execuție);
- 3 locuri pentru funcții de demnitate publică (F.D.P.).

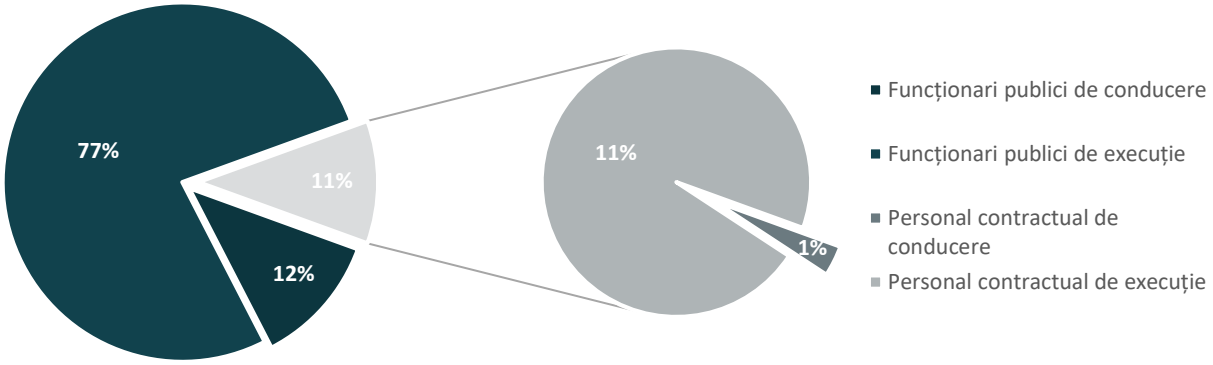
În cadrul Organigramei aparatului de specialitate, resursele umane menționate sunt distribuite în cadrul a:

- 5 Direcții;
- 14 Servicii;
- 11 Birouri;
- 12 Compartimente.

În Figura 313 este prezentată distribuția posturilor în funcție de natura acestora. În cadrul aparatului de specialitate al Consiliului Județean Timiș rezultă faptul că cea mai mare parte a funcțiilor cuprinse în Organigramă,

în proporție de 7%, sunt alocate funcțiilor publice de execuție, în timp ce o proporție de 12% sunt alocate funcțiilor publice de conducere. Doar 11% dintre funcțiile cuprinse în Organigramă sunt alocate personalului contractual, acești funcționari fiind încadrați în baza unui contract de muncă individual. Per ansamblu, aparatul de specialitate al Consiliului Județean Timiș funcționează cu 87% funcții de execuție și 13% funcții de conducere.

FIGURA 313. POSTURILE AFERENTE APARATULUI TEHNIC DE SPECIALITATE AL CONSILIULUI JUDEȚEAN TIMIȘ ÎN FUNCȚIE DE STATUT - FUNCȚIONARI PUBLICI VS. PERSONAL CONTRACTUAL

Sursa: Consiliul Județean Timiș

În ceea ce privește factorul uman, nivelul capacității administrative este determinat în funcție de proporția în care sunt ocupate posturilor aprobate în Organigrama instituției. Ponderea posturilor vacante este un indicator care semnalează potențialul pe care îl are aparatul de specialitate al Consiliului Județean Timiș privind creșterea capacității administrative prin creșterea numărului de funcționari. În Tabelul 107 sunt prezentate aspecte ce țin de potențialul de creștere al capacității administrative per ansamblu, dar și pentru fiecare funcție în parte.

TABEL 107. SITUAȚIA OCUPĂRII POSTURILOR ÎN CADRUL CONSILIULUI JUDEȚEAN TIMIȘ

FUNCȚIE ÎN APARATUL DE SPECIALITATE	EFECTIV TOTAL	POSTURI OCUPATE	POSTURI VACANTE	PONDERE POSTURI VACANTE DIN TOTAL
Demnitari	3	3	0	0%
Funcții publice de conducere	29	16	13	45%
Funcții publice de execuție	188	165	23	12%
Funcții contractuale de conducere	1	1	0	0%
Funcții contractuale de execuție	26	22	4	15%
Total	**247**	**207**	**40**	**16%**

Sursa: Consiliul Județean Timiș

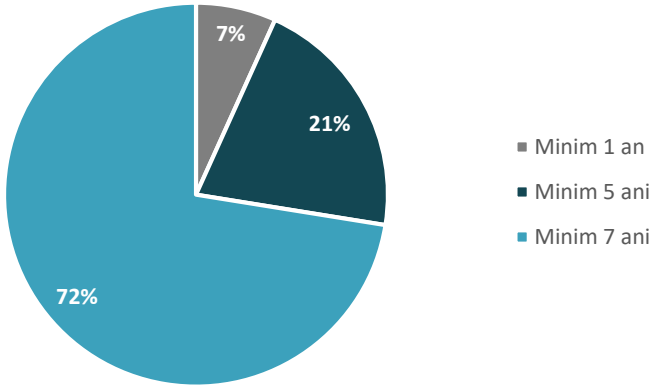
Conform art. 468 din Codul Administrativ (OUG 57/2019), persoanele care intenționează să candideze pentru ocuparea unei funcții publice de execuție sau de conducere trebuie să aibă o perioadă minimă de vechime în specialitatea studiilor, perioada fiind determinată de gradul profesional al fiecărei funcții. În realizarea distribuției funcționarilor publici din aparatul de specialitate al Consiliului Județean Timiș în funcție de perioada de experiență a acestora, au fost folosite în mod orientativ pragurile de vechime evidențiate în prevederile Codului Administrativ.

Astfel, la nivelul aparatului de specialitate al Consiliului Județean Timiș, în proporție de 72%, majoritatea funcțiilor din organigramă sunt ocupate de persoane care au mai mult de 7 ani vechime în specialitatea studiilor necesare ocupării funcției. În proporție de 21% dintre funcții sunt ocupate de persoane care au peste 5 ani vechime în

specialitatea studiilor, respectiv 7% dintre funcții sunt ocupate de persoane care au peste 1 an vechime în specialitatea studiilor (Figura 314).

Aparatul de specialitate dispune în mare parte de un efectiv de resurse umane care prin natura gradului aferent funcțiilor ocupate indică un nivel de experiență ridicat, acest context favorizând instituția din punct de vedere al capacității administrative, în sensul unei bune funcționări a proceselor operaționale și al implementării obiectivelor strategice.

FIGURA 314. DISTRIBUȚIA FUNCȚIONARILOR PUBLICI ÎN FUNCȚIE DE VECHIMEA ÎN SPECIALITATEA STUDIILOR

Sursa: Consiliul Județean Timiș

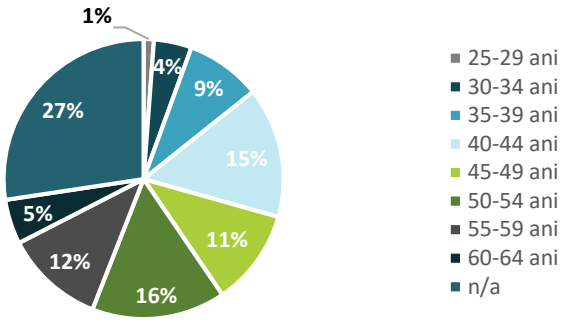
Vârsta minimă prevăzută în legislație pentru intrarea în corpul funcționarilor publici este de 18 ani, iar încetarea raportului de serviciu se realizează, de drept, odată cu atingerea vârstei standard de pensionare, existând posibilitatea prelungirii succesive pe o perioadă de maximum 3 ani.

În privința grupelor de vârstă din care face parte personalul aparatului de specialitate al Consiliului Județean Timiș, din datele furnizate de Agenția Națională a Funcționarilor Publici reiese faptul că cea mai mare pondere din efectivul personalului are vârsta cuprinsă între 40 și 64 ani, în proporție de 59%. Doar o proporție de 14% dintre personale angajate în aparatul de specialitate au vârste cuprinse între 25 și 34 ani, cu mențiunea că pentru o proporție de 27% din efectivul personalului nu a fost specificată grupa de vârstă din care face parte.

Astfel, luând în calcul datele analizate, efectivul resurselor umane de care dispune aparatul de specialitate al Consiliului Județean Timiș este unul îmbătrânit, numărul funcționarilor publici care fac parte din grupa de vârstă 18 – 34 ani fiind semnificativ mai mic față de numărul funcționarilor publici din grupele de vârstă superioare. Acest fenomen fiind prezent și în cadrul administrației publice la nivel național, conform unui raport publicat de Agenția Națională a Funcționarilor publici, valabil pentru anul 2019.[381]

[381] ANFP, Raport privind managementul funcțiilor publice și al funcționarilor publici pentru anul 2019, București 2020

FIGURA 315. DISTRIBUȚIA FUNCȚIONARILOR PUBLICI ÎN FUNCȚIE DE GRUPA DE VÂRSTĂ

Sursa: ANFP

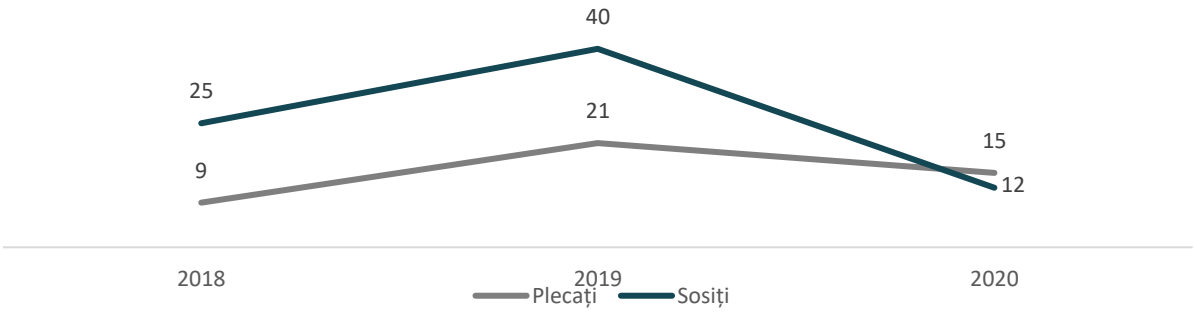
În ceea ce privește mobilitatea personalului (încetarea și începerea raportului de muncă), în perioada 2018 – 2019, a existat o diferență semnificativă între persoanele nou angajate în raport cu persoanele care au încetat raportul de muncă, în sensul în care numărul persoanelor angajate în aparatul de specialitate a înregistrat valori mult mai mari.

Pe parcursul anului 2020, dinamica mobilității personalului în Consiliul Județean Timiș s-a schimbat, existând un număr mai mare de persoane care au încetat raportul de muncă față de numărul de persoane care au început raportul de muncă (Figura 316).

Pe parcursul perioadei 2018 -2020, 36% dintre persoanele care au plecat din aparatul de specialitate al Consiliului Județean Timiș au părăsit funcția prin acordul părților, restul motivelor fiind legate de pensionare, demisie, sau alte motive, doar 5% dintre persoane părăsind instituția prin transfer în interesul serviciului. În schimb, 24% dintre persoanele care au fost încadrate pe parcursul perioadei analizate fost angajate urmare a transferului în interes de serviciu.

În anul 2019, angajările în aparatul de specialitate au fost realizate în cea mai mare parte prin concurs pentru ocupare a unei funcții publice, proporția acestora fiind de aproximativ 65% din numărul total de persoane angajate.

FIGURA 316. MOBILITATEA PERSONALULUI CJ TIMIȘ ÎN PERIOADA 2018 - 2020

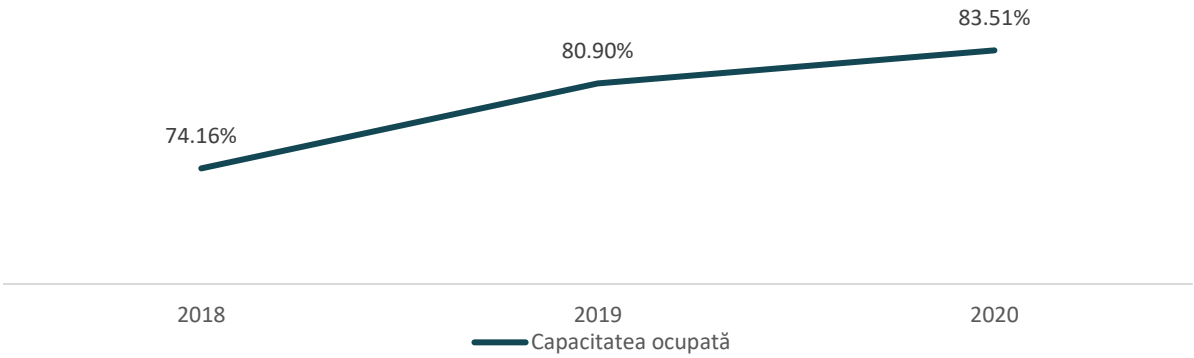

Sursa: Consiliul Județean Timiș

Conform datelor furnizate de Consiliul Județean Timiș (Figura 317), la nivelul anului 2018 a existat cel mai mare număr de posturi vacante din cele disponibile în organigrama aparatului de specialitate, posturile ocupate fiind în proporție de doar 74.16% din întreaga capacitate de ocupare. Pe parcursul perioadei 2019 – 2020, ponderea posturilor ocupate a crescut treptat, la finele anului 2020 ajungând la un procent de 83.51% din întreaga capacitate de ocupare.

Evoluția numărului de noi angajați în Consiliului Județean Timiș ar putea indica faptul că pe parcursul perioadei analizate au fost realizate demersuri pentru creșterea capacității administrative a instituției din punct de vedere al factorului uman. Deși capacitatea actuală a instituției a crescut semnificativ, există încă o pondere de aproximativ 16% a posturilor vacante în aparatul de specialitate al CJ Timiș.

FIGURA 317. EVOLUȚIA RATEI DE OCUPARE A POSTURILOR DIN ORGANIGRAMA APARATULUI DE SPECIALITATE AL CONSILIULUI JUDEȚEAN TIMIȘ

Sursa: Consiliul Județean Timiș

Numărul de posturi disponibile în organigrama aparatelor de specialitate ale autorităților publice locale este determinat în funcție de numărul populației înregistrate în anul precedent în cadrul teritoriului delimitat pentru fiecare unitate administrativ-teritorială.

Astfel, în cadrul județului Timiș, datele furnizate de Direcția Locală pentru Politici Fiscale și Bugetare Locală din cadrul Ministerului Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației indică o creștere a populației în județul Timiș pe parcursul perioadei 2017 – 2019. În anul 2017 au fost înregistrate 746,550 peroane, în anul 2018 au fost înregistrate 750,512 persoane, iar în anul 2019, au fost înregistrate 753,935 persoane, semnificând faptul că numărul maxim de posturi din organigrama aparatului de specialitate se încadrează în scenariul Consiliilor Județene pe al cărui teritoriu este înregistrat un număr mai mare de 500,001 persoane.

În ceea ce privește numărul de posturi din organigrama aparatului de specialitate al Consiliului Județean Timiș, numărul a fost menținut constant pe parcursul perioadei 2018 – 2020, fără să depășească 267 de locuri disponibile. Conform datelor prezentate în Tabelul 108, numărul posturilor din organigrama aparatului de specialitate al Consiliului Județean Timiș este mult sub numărul minim de posturi corespunzător grupelor de populație, existând pe viitor posibilitatea creșterii capacității administrative prin creșterea numărului personalului angajat în cadrul instituției.

TABEL 108. NUMĂRUL POSTURILOR, CORESPUNZĂTOR GRUPELOR ÎN FUNCȚIE DE NR. DE LOCUITORI

NR. CRT.	GRUPE ÎN FUNCȚIE DE NUMĂRUL DE LOCUITORI	NUMĂRUL POSTURILOR		
		MINIM	MEDIU	MAXIM
1	Cel mult 500,000	310	402	455
2	Cel puțin 500,001	507	605	698

Sursa: OUG 63/2010 pentru modificarea și completarea Legii 273/2006

În ceea ce privește formarea și perfecționarea efectivului de resurse umane de care dispune aparatul de specialitate al Consiliului Județean Timiș, elaborarea și menținerea unui sistem eficient de formare și perfecționare profesională este un factor important pentru capacitatea administrativă a instituției. Cunoștințele

și abilitățile personalului trebuie frecvent actualizate pentru a putea face față, din punct de vedere al eficienței și eficacității, unui mediul instituțional, dar și tehnologic, care este în continuă dezvoltare.

Funcționarii publici beneficiază de un cadrul normativ prin care parcursul lor profesional în instituțiile publice este guvernat de politicile de perfecționare profesională. Funcționarii publici beneficiază de anumite dreptul în schimbul cărora le sunt alocate și responsabilități de a își îmbunătăți continuu pregătirea profesională și de a dobândi noi abilități și competențe.

Principalele prevederi legale în acest domeniu sunt:

- Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici, republicată, cu modificările și completările ulterioare;
- Hotărârea Guvernului nr. 611/2008 pentru abrogarea normelor privind organizarea și dezvoltarea carierei funcționarilor publici;
- Hotărârea Guvernului nr. 1066/2008 pentru aprobarea normelor privind formarea profesională a funcționarilor publici.

La nivelul aparatului de specialitate al Consiliului Județean Timiș au fost planificate pe parcursul perioadei 2017 – 2019 o serie de evenimente de formare în interesul personalului. Deși numărul evenimentelor de formare planificate a fost în continuă creștere la nivelul fiecărui an, exceptând anul 2018, în care activitățile de formare au fost sistate, numărul participanților la evenimentele de formare a înregistrat o scădere. Este importată identificarea cauzei acestui fenomen și motivarea personalului de a participa în număr cât mai mare la evenimentele de formare, deoarece, după cum a mai fost precizat în cadrul acestui capitol, capacitatea administrativă a instituției este în cea mai mare proporție determinată de resursele umane, în special de pregătirea profesională a acestora.

11.3. RESURSE FINANCIARE

Resursele financiare ale unei unități administrativ-teritoriale sunt limitate, prin urmare, trebuie folosite într-un mod cât mai eficient și eficace pentru susținerea cheltuielilor operaționale și, în același timp, pentru investiții și atingerea obiectivelor conturate în documentele strategice.

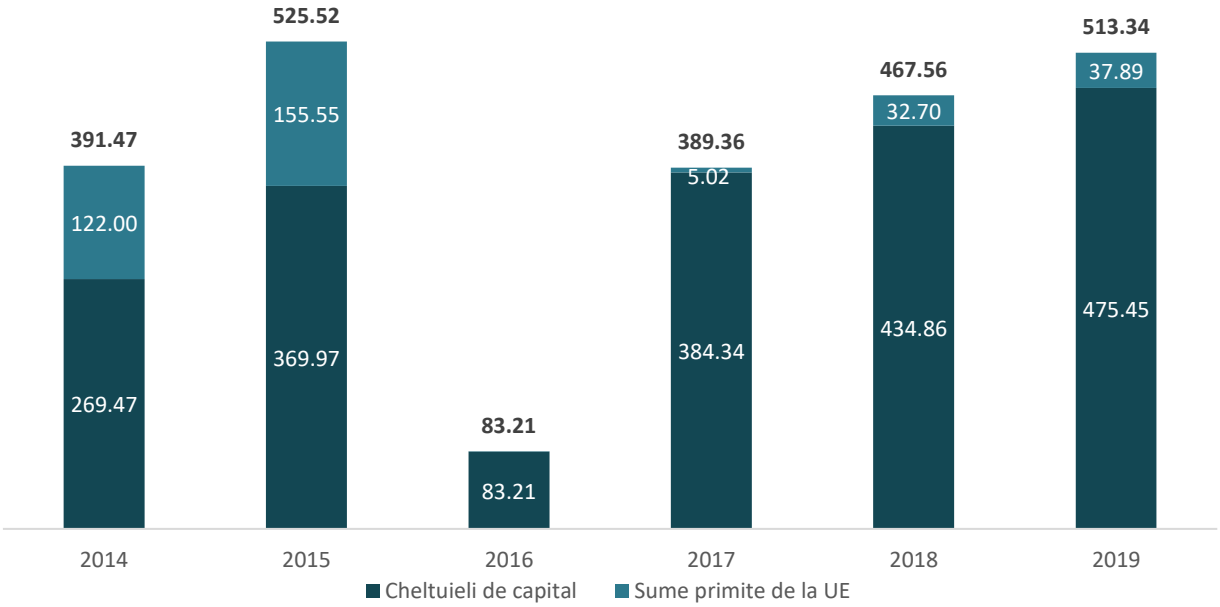
Utilizarea responsabilă a resurselor financiare este strict legată de realizarea unui management adecvat pentru provocările administrative ce au loc la nivelul fiecărui exercițiu bugetar.

Conform datelor prezentate de Comisia Națională de Prognoză, județele din zona de vest a României au înregistrat cele mai mare valori ale PIB-ului pe cap de locuitor la nivelul anului 2019. Județul Timiș ocupă a doua poziție în clasamentul național, fiind depășită de județul Cluj, care se situează pe prima poziție în clasament.

În ceea ce privește bugetele de investiții la nivelul tuturor UAT-urilor din județul Timiș, datele prezentate în Figura 318 indică faptul că în perioada 2014 – 2015 a existat un trend ascendent cu privire la resursele financiare disponibile anual la nivelul întregului județ, inclusiv în privința volumului de fonduri externe nerambursabile accesate, dar în anul 2016 bugetele de investiții au fost semnificativ diminuate, ajungând să înregistreze o scădere cu aproximativ 84% față de anul precedent.

În perioada 2017 – 2019 a existat o creștere treptată a bugetelor de investiții la nivelul unităților administrativ teritoriale din județul Timiș, inclusiv în privința volumului de fonduri externe nerambursabile accesate. În anul 2018 a fost înregistrată o creștere a bugetelor de aproximativ 20% față de anul precedent, iar în anul 2019 creșterea a fost de aproximativ 10% față de anul 2018.

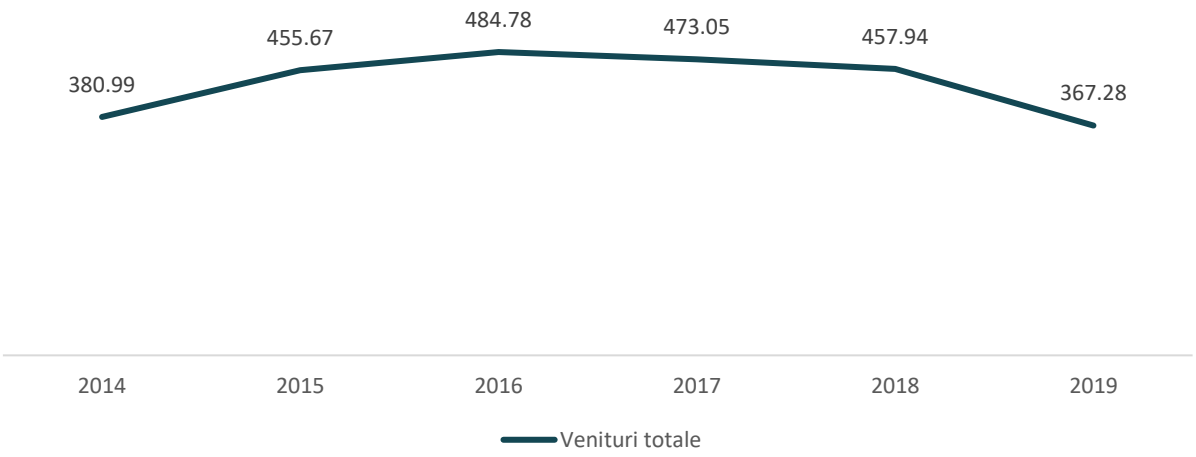
FIGURA 318. EVOLUȚIA BUGETELOR DE INVESTIȚII ÎN JUDEȚUL TIMIȘ (MIL. LEI)

Sursa: Direcția pentru Politici Fiscale și Bugetare Locală

În ceea ce privește veniturile totale ale Consiliului Județean Timiș, acestea au crescut treptat în perioada 2014 – 2016, urmând ca în perioada 2017 – 2019 să fie înregistrată o scădere pe parcursul fiecărui an. În anul 2019 a fost acumulată cea mai mică valoare a veniturilor totale din perioada analizată, cu aproximativ 24% mai mică decât suma înregistrată la nivelul anului 2016, anul de maxim din perioada analizată.

FIGURA 319. EVOLUȚIE VENITURILOR TOTALE ALE CONSILIULUI JUDEȚEAN TIMIȘ (MIL. LEI)

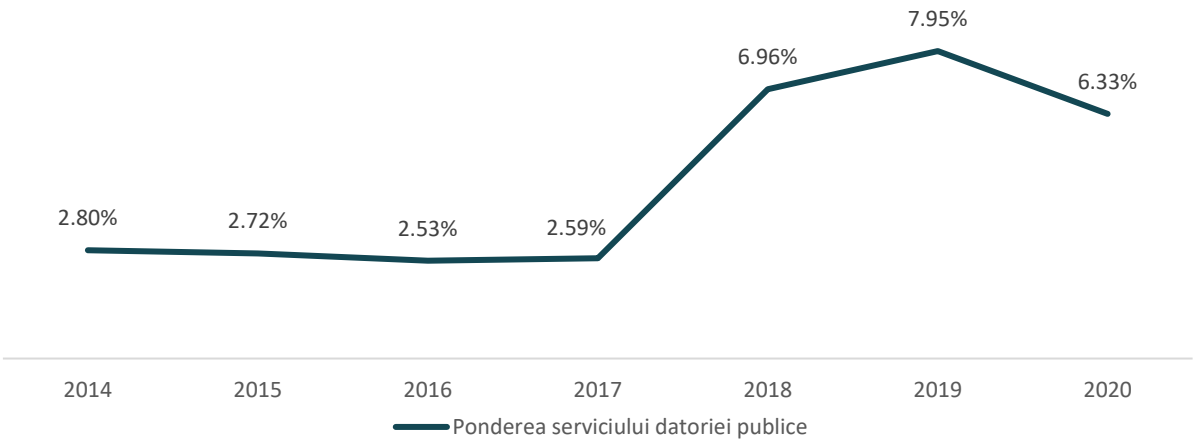

Sursa: Direcția pentru Politici Fiscale și Bugetare Locală

Conform Anexei 3 din normelor metodologice privind mecanismul de acordare și derulare a împrumuturilor acordate unităților administrativ-teritoriale în condițiile art. 1 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 11/2018, limita de îndatorarea a unei unități administrativ-teritoriale în urma calculului gradului de îndatorare a bugetului local nu poate depăși 30% din veniturile proprii.

Pe parcursul perioadei 2014 – 2017 ponderea împrumuturilor aferente CJ Timiș a fost relativ mică și a avut o evoluție constantă. În perioada 2018 – 2020 ponderea împrumuturilor a crescut semnificativ, atingând un maxim de 7.95% în anul 2020 (Figura 320). Important de menționat este faptul că există potențial pentru a accesa împrumuturi suplimentare în cazul în care există oportunități de dezvoltare ce nu pot fi susținute din sursele financiare proprii.

FIGURA 320. EVOLUȚIA PONDERII SERVICIULUI ANUAL AL DATORIEI PUBLICE LOCALE AFERENT CJ TIMIȘ

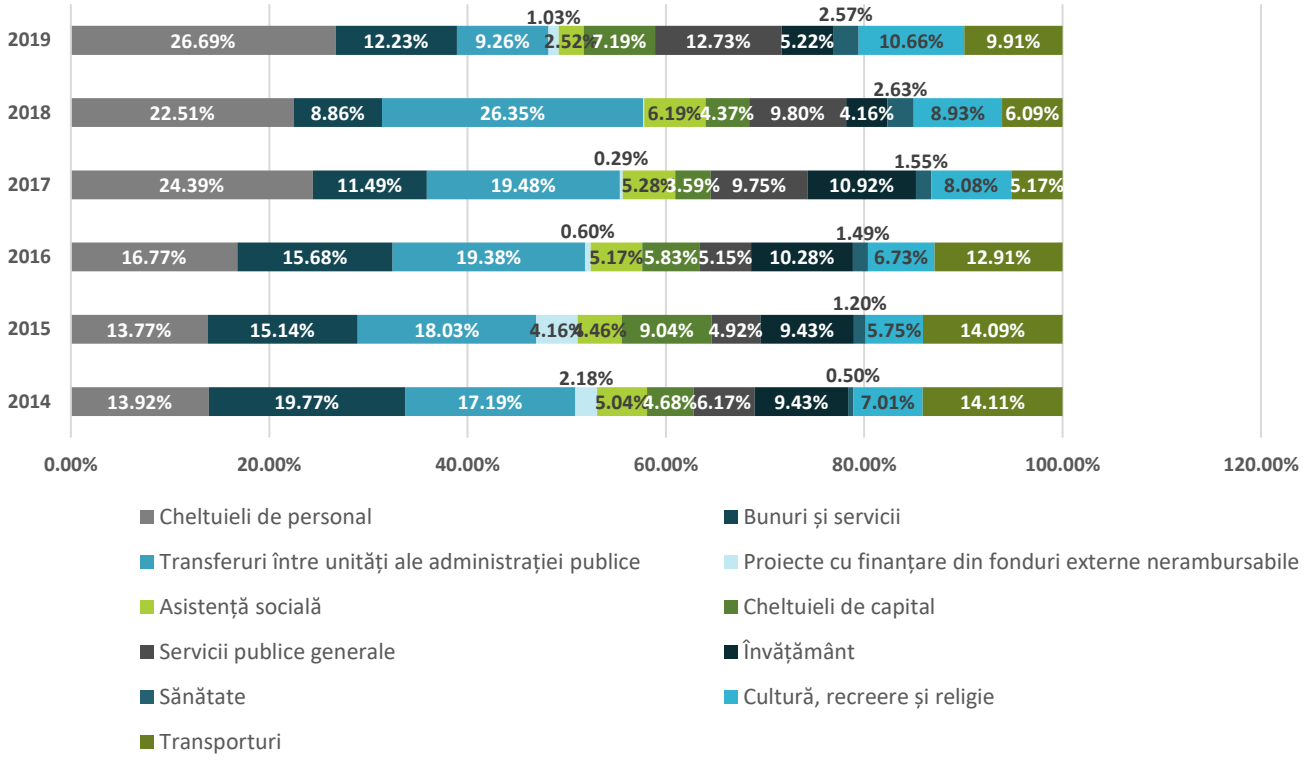

Sursa: Indicatori privind execuția bugetelor locale, CJ Timiș

În ceea ce privește cheltuielile realizate de Consiliului Județean Timiș în perioada 2014 – 2019, cele mai mari valori au fost destinate personalului din cadrul instituției și din instituțiile aflate în subordine. Alte cheltuieli semnificative au fost realizate pe bunuri și servicii, dar și cultură, recreere și religie, respectiv transporturi. Asistența socială, serviciile publice generale, învățământul și sănătatea sunt domenii în care Consiliul Județean Timiș nu a investit valori semnificative pe perioada analizată. Cele mai mici cheltuieli realizate au fost cele legate

de proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile. În ceea ce privește evoluția cheltuielilor, după cum se poate observa și din datele prezentate în Figura 321, o parte importantă dintre acestea au crescut semnificativ pe parcursul perioadei analizate, în special cheltuielile realizate cu personalul, învățământul, serviciile publice generale și transferurile între unități ale administrației publice.

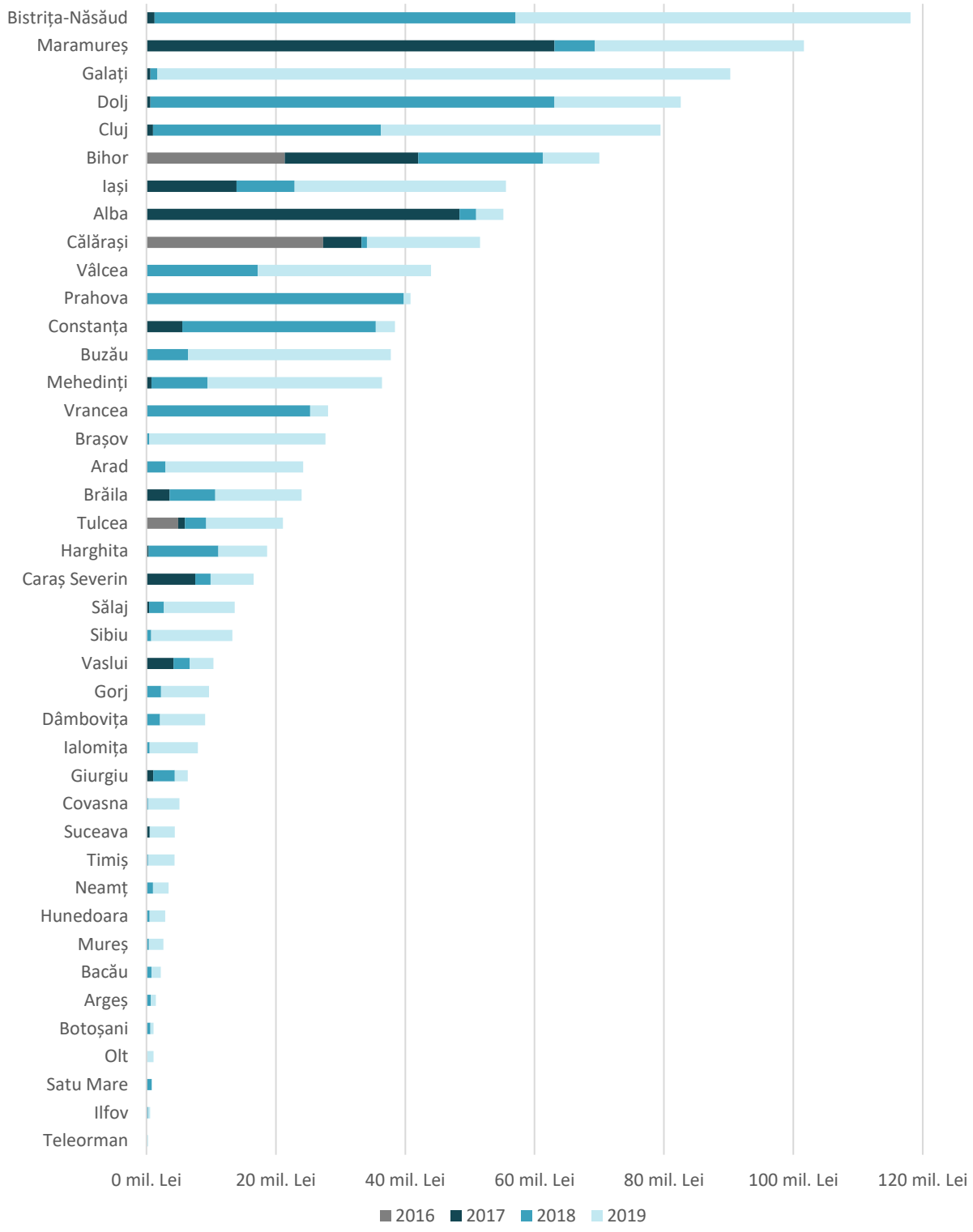
FIGURA 321. DISTRIBUȚIA CHELTUIELILOR CONSILIULUI JUDEȚEAN TIMIȘ ÎN PERIOADA 2014 – 2019

Sursa: Direcția pentru Politici Fiscale și Bugetare Locală

Clasamentul realizat la nivelul județelor privind absorbția fondurilor europene indică faptul că județul Timiș se află printre ultimele județe ca performanță (Figura 322). Cele mai mari sume atrase din fonduri nerambursabile aferente perioadei 2014 – 2020 în județul Timiș au fost înregistrate în anul 2019. Datele indică o performanță redusă a consiliului județean în ceea ce privește atragerea investițiilor din fonduri nerambursabile în perioada analizată. Pe de altă parte, având în vedere disponibilitatea datelor numai pentru perioada 2016-2019 (deci caracterul preliminar al acestora pentru perioada 2014-2020) și faptul că multe dintre proiectele aferente perioadei de programarea 2014-2020 sunt încă în curs de implementare, decalajul dintre județe ar putea fi generat de implementarea mai rapidă a unor proiecte în unele județe, în timp ce cele clasate în a doua parte a clasamentului ar putea recupera în perioada imediat următoare, accelerând implementarea proiectelor contractate. Totodată, situația atragerii de fonduri pe ani poate indica județele cu proiecte mai mature, deci implementate mai rapid, sugerând o capacitate mai ridicată.

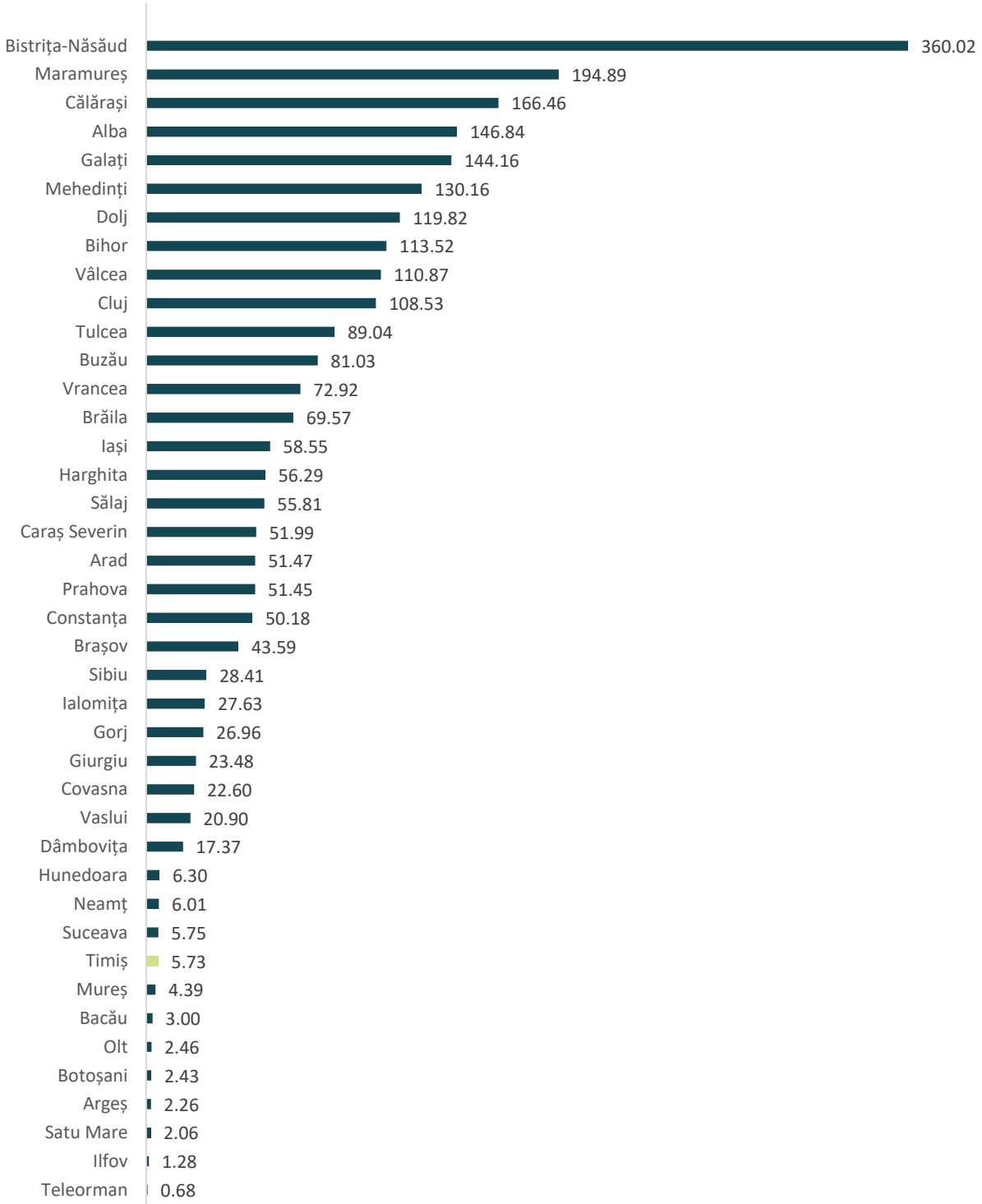
FIGURA 322. CLASAMENTUL PRIVIND ATRAGEREA DE FONDURI NERAMBURSABILE LA NIVELUL CONSILIILOR JUDEȚENE PE PARCURSUL CADRULUI FINANCIAR 2014 – 2020 (DATE PENTRU PERIOADA 2016-2019

Sursa: Direcția pentru Politici Fiscale și Bugetare Locală

În completare, datele prezentate în Figura 323 ilustrează clasamentul sumelor atrase de consiliile județene pe cap de locuitor:

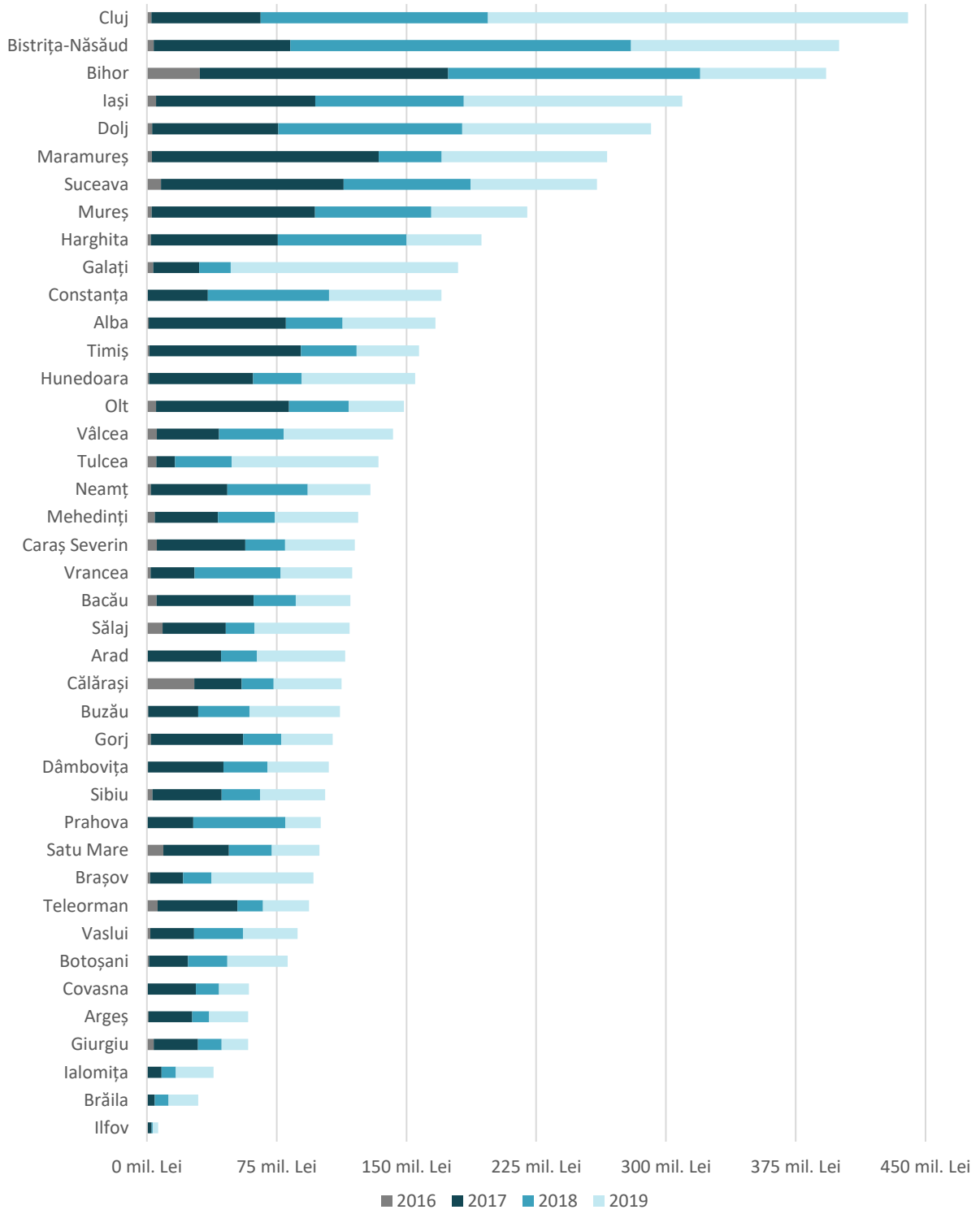
FIGURA 323. VOLUMUL FONDURILOR EUROPENE NERAMBURSABILE ATRASE LA NIVELUL CONSILIILOR JUDEȚENE PE CAP DE LOCUITOR, PE PARCURSUL CADRULUI FINANCIAR 2014 – 2020 (LEI), (DATE PENTRU PERIOADA 2016-2019)

Sursa: Direcția pentru Politici Fiscale și Bugetare Locală

Pe de altă parte, analizând sumele totale atrase din fonduri europene la nivelul județelor (CJ + UAT componente) aferente cadrului financiar 2014-2020, județul Timiș are o poziție mai favorabilă în clasamentul național. Cele mai mari sume atrase din fonduri nerambursabile aferente perioadei 2014 – 2020 la nivelul județului Timiș au fost înregistrate în anul 2017.

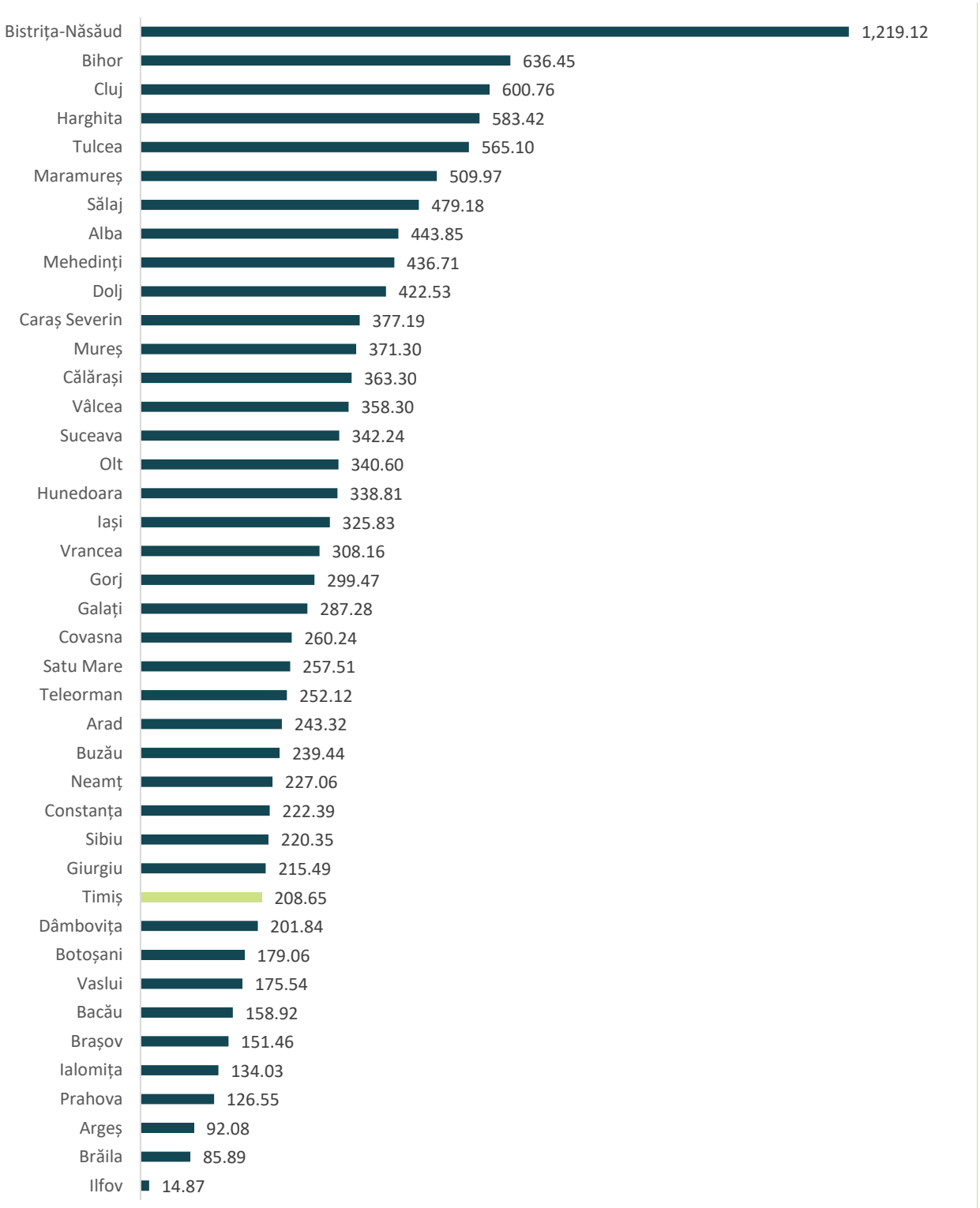
FIGURA 324. CLASAMENTUL PRIVIND ATRAGEREA DE FONDURI NERAMBRUSABILE LA NIVELUL JUDEȚELOR PE PARCURSUL CADRULUI FINANCIAR 2014 – 2020

Sursa: Direcția pentru Politici Fiscale și Bugetare Locală

În completare, datele prezentate în Figura 325 ilustrează clasamentul județelor (CJ + UAT componente) în funcție de fondurile externe nerambursabile atrase pe cap de locuitor.

FIGURA 325. VOLUMUL FONDURILOR EUROPENE NERAMBURSABILE ATRASE LA NIVELUL JUDEȚELOR, PE CAP DE LOCUITOR, PE PARCURSUL CADRULUI FINANCIAR 2014 – 2020 (LEI)

Sursa: Direcția pentru Politici Fiscale și Bugetare Locală

11.4. RESURSE MATERIALE

IMOBILE

Consiliul județean Timiș deține un inventar bogat de clădiri și terenuri. În ceea ce privește lista de inventariere a imobilelor aflate în administrația mediului public, Consiliul Județean Timiș deține terenuri în valoare de 310.5 milioane lei, o parte dintre ele fiind date în folosința unităților de învățământ din județul Timiș, iar o altă parte aflându-se în gestiunea Serviciului Administrarea Patrimoniului Timiș, și fiind date în folosință către terți, având potențialul de a fi valorificate în interesul socio-economic al județului. Totodată, Consiliul Județean Timiș mai are în administrare alte loturi de teren în valoare de 187.3 milioane lei care pot fi, de asemenea, valorificate în interesul județului.

În Tabelul 109 sunt prezentate imobilele aflate în folosința parcului industrial și tehnologic ADETIM, având o suprafață totală de 151,391 m^2 și o valoare totală de inventar de aproximativ 12.5 milioane lei. ADETIM este un „instrument" al Consiliului Județean Timiș pentru promovarea și dezvoltarea economică a județului prin intermediul căruia au fost concretizate inițiative și cooperări valoroase ale administrației publice județene.

Majoritatea imobilelor date în folosința ADETIM sunt concesionate diferitor societăți comerciale, oferind un sprijin important mediului privat la nivelul județului. Imobilele sunt clasificate în categoria curți construcții, cuprinzând terenurile cu o gamă largă de utilizări și destinații: clădiri, curți, fabrici, uzine, silozuri, gări, hidrocentrale, terenuri de sport, aerodromuri, terase, debușee, parcuri, piețe, rampe de încărcare, locuri de depozitare etc.

TABEL 109. INVENTARUL IMOBILELOR DEȚINUTE DE ADETIM

DOMENIU	TERTZ	CONCESIONAT	DENUMIRE MIJLOC FIX	SUPRAFAȚĂ (m^2)	VALOARE INVENTAR (LEI)
Privat	ADETIM	S.C. ȘTANȚO BANAT PRODUCȚIE S.R.L.	Curți construcții	950	101,778.82
Privat	ADETIM	S.C. STADA HERMOFARM S.R.L.	Curți construcții	1,900	240,568.12
Privat	ADETIM	S.C. PROSPERO S.R.L.	Curți construcții	1,437	181,935.73
Privat	ADETIM	n/a	Curți construcții	10,924	1,117,132.12
Privat	ADETIM	S.C. PROSPERO S.R.L.	Curți construcții	3,025	353,547.48
Privat	ADETIM	S.C. LUCARDI MARAMUREȘ S.R.L.	Curți construcții	3,347	391,191.03
Privat	ADETIM	S.C. TWIN MOTORS 2002 S.R.L.	Curți construcții	2,004	253,813.98
Privat	ADETIM	S.C. TWIN MOTORS 2002 S.R.L.	Curți construcții	4,009	468,572.16
Privat	ADETIM	S.C. SSM PREST S.R.L.	Curți construcții	1,899	240,422.03
Privat	ADETIM	S.C. ENA GRUP S.R.L.	Curți construcții	3,044	355,787.59
Privat	ADETIM	S.C. PAN SARMIS S.R.L.	Curți construcții	2,731	345,804.50
Privat	ADETIM	n/a	Curți construcții	7,144	765,386.47

DOMENIU	TERTZ	CONCESIONAT	DENUMIRE MIJLOC FIX	SUPRAFAȚĂ (m^2)	VALOARE INVENTAR (LEI)
Privat	ADETIM	S.C. GENUINE ADVERTISING S.R.L.	Curți construcții	1,458	184,614.12
Privat	ADETIM	S.C. AL FER CROM DESIGN S.R.L.	Curți construcții	3,459	404,290.80
Privat	ADETIM	S.C. BIJU S.R.L	Curți construcții	6,963	746,004.66
Privat	ADETIM	n/a	Curți construcții	9,052	969,771.97
Privat	ADETIM	S.C. CRISTIANA S.R.L.	Curți construcții	6,020	644,956.31
Privat	ADETIM	S.C. POP GLASS S.R.L	Curți construcții	3,931	459,416.93
Privat	ADETIM	TRANSATLANTICA	Curți construcții	5,235	611,841.67
Privat	ADETIM	n/a	Curți construcții	55,104	2,415,128.61
Privat	ADETIM	n/a	Curți construcții	5,651	330,221.14
Privat	ADETIM	S.C. ORNELLA S.R.L.	Curți construcții	816	87,412.91
Privat	ADETIM	S.C. PRO SAMAC CONSTRUCT S.R.L	Curți construcții	2,004	253,813.98
Privat	ADETIM	S.C. WALLY JUNIOR S.R.L.	Curți construcții	3,895	227,614.45
Privat	ADETIM	S.C. ELECTRIC SYS S.R.L.	Curți construcții	1,458	184,614.12
Privat	ADETIM	n/a	Curți construcții	3,931	229,708.47
			Total:	151,391	12,565,350.17

Sursa: Consiliul Județean Timiș

ECHIPAMENTE IT ȘI LICENȚE

Informatizarea aparatului administrativ este realizată cu sprijinul Compartimentului Informatică, având atribuții de analiză și evaluare permanentă a sistemului informațional al Consiliului Județean Timiș.

Printre aplicațiile utilizate la nivelul instituției pentru integrarea digitalizării în procesele administrative se numără:

- LEGIS – aplicație pentru accesul la legislația online;
- SIVADOC – aplicație pentru administrarea documentelor;
- Siveco Aplications;
- Portalul www.cjtimis.ro;
- Banat Busines;
- Sistem integrat de taxe, impozite și Registrul agricol;
- Monitorul oficial.

Compartimentul Informatică are în atribuții și gestionarea bazelor de date rezultate prin utilizarea aplicațiilor. Principalele baze de date administrate de compartiment sunt legate de:

- Date financiar-contabile;

- Patrimoniul județului Timiș;
- Magazie;
- Hotărârile adoptate de Consiliul Județean Timiș;
- Serviciul de resurse umane;
- Bază de date a județului Timiș.

Conform Raportului privind situația bunurilor Consiliului Județean Timiș și a unităților subordonate, realizat pentru anul 2019, valoarea estimativă a activelor fixe corporale și necorporale aflate la alte unități este de aproximativ 85 mil. Lei, în timp ce valoarea estimativă a activelor corporale și necorporale din domeniul informaticii de care dispune județul Timiș este de aproximativ 7 mil. Lei:

- Licențe în valoare de 2,737,614,73 Lei
- Programe informatice în valoare de 488,952.69 Lei
- Imobilizări corporale de natura utilajelor de calcul 3,288,083.73 Lei
- Obiecte de inventar de natura utilajelor de calcul 516,705.30 Lei

Activele evidențiate ce țin de sistemul informațional al Consiliului Județului Timiș denotă faptul că majoritatea procedurilor administrative și deliberative ale instituției sunt asistate de sisteme electronice specifice pentru fiecare activitate în parte. Astfel, digitalizarea instituției se află într-un stadiu avansat al dezvoltării, urmând ca pe viitor să fie necesară actualizarea sistemelor informaționale existent cu noile versiuni disponibile pe piața de profil și adoptarea noilor tehnologii, odată ce sunt disponibile pentru comercializare, prin care se pot eficientiza procedurile administrative și deliberative ale instituției.

11.5. PROCEDURI ȘI SISTEME DE LUCRU

Procedurile și sistemele de lucru sunt cele care, alături de resursa umană disponibilă, influențează eficiența activităților instituției și succesul cu care sunt îndeplinite obiectivele organizaționale și cele ale comunității.

ADOPTAREA HOTĂRÂRILOR CJT

Conform Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului Județean Timiș, adoptată prin Hotărârea CJT nr. 91/28.04.2021, există 2 registre prin care în care este ținută evidența proiectelor de hotărâri și hotărârile Consiliului Județean Timiș, precum și modele ale documentelor ce țin de procedurile deliberative:

- Model al adresei prin care secretarul general transmite comisiei de specialitate documentele spre analiză;
- Model al adresei prin care comisia de specialitate transmite secretarului general al județului Timiș documentele produse de acesta;
- Model al avizului comisiei de specialitate;
- Model al registrului de evidență a avizelor/rapoartelor de către comisia de specialitate;
- Model orientativ de convocare a consilierilor județeni la ședința Consiliului Județean Timiș de către cel puțin o treime din numărul consilierilor județeni în funcție;
- Model al amendamentului la un proiect de hotărâre a consiliului județean;
- Detalierea calculării majorității absolute și a majorității calificate în funcție de numărul total al membrilor în funcție cu drept de vot ai consiliului județean.

*Procedura de adoptare a hotărârilor CJT este asistată și de un **sistem electronic** prin care se poate ține evidența voturilor consilierilor. Toate documentele realizate în urma procedurilor deliberative sunt gestionate și publicate în format electronic, putând fi consultate de publicul larg prin intermediul platformelor digitale.*

CORESPONDENȚA

Consiliul Județean Timiș dispune de un regulament[382] prin care sunt clar definite toate procedurile legate de gestionarea corespondenței interne și externe, precum și persoanele cu funcții de conducere desemnate să semneze corespondența sau documentele create de compartimentele funcționale.

În regulament sunt prevăzute un număr de 8 registre de evidență și 22 de registre de evidență specială în care sunt înregistrate actele oficiale primite și transmise de Consiliul Județean Timiș.

De asemenea, în regulament sunt prevăzute categoriile de documente cu caracter general create de către compartimentele funcționale al Consiliului Județean Timiș:

- Dispoziția președintelui;
- Anexa la dispoziția președintelui;
- Referatul ce conține motivarea temeinică a măsurii ce se propune prin dispoziție;
- Referat de aprobare;
- Proiect Hotărâre CJT;
- Anexa la proiect Hotărâre CJT;
- Raport compartiment de resort (la proiectele de hotărâre);
- Hotărâre CJT;
- Răspunsul la petiții în baza OG 27/2002 aprobată, cu modificările și completările ulterioare;
- Informări/rapoarte, care se prezintă plenului Consiliului județean;
- Răspunsuri la solicitările formulate în baza Legii nr. 544/2001;
- Contracte de achiziții publice de lucrări/servicii/produse;
- Contracte de finanțare;
- În cazul proiectelor de finanțare aflate în implementare, contractele și actele adiționale;
- Informări, rapoarte, etc. cu circuit intern;
- Referat de necesitate;
- Caiet de sarcini;
- Notă de fundamentare privind valoarea estimată a achiziției;
- Notificări;
- Somații;
- Adrese, notificări, comunicări, etc. pe proiecte cu finanțare nerambursabilă.

*În privința procesului de **digitalizare** a instituției, Consiliul Județean Timiș are implementate sisteme de primire și transmitere a corespondenței în **format electronic**, precum și aplicații prin care sunt **gestionate electronic***

[382] Regulamentul de organizare a evidenței și a circuitului documentelor la nivelul Consiliului Județean Timiș, aprobat prin Dispoziția nr. 286/20.07.2020

documentele înregistrate în evidență, fiind posibilă urmărirea circulației actelor în Consiliul Județean Timiș prin rețeaua de calculatoare, respectiv prin aplicația electronică de management a documentelor.

11.6. RELAȚIA CU CETĂȚENII ȘI ACTORII LOCALI

Furnizarea informațiilor de interes public este reglementată de Legea 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public. Informațiile de interes public se furnizează la cererea solicitantului sau din oficiu, în format standardizat și deschis.

FURNIZAREA LA CERERE A INFORMAȚIILOR DE INTERES PUBLIC

În baza cererii cu privire la furnizarea de informații, transmisă Biroului Informare și Relații Publice de către solicitant, persoana responsabilă de cu informarea publică directă evaluează cererea și clasifică informațiile solicitate în următoarele categorii:

- o informare comunicată din oficiu;
- furnizabilă la cerere;
- exceptată de la liberul acces:

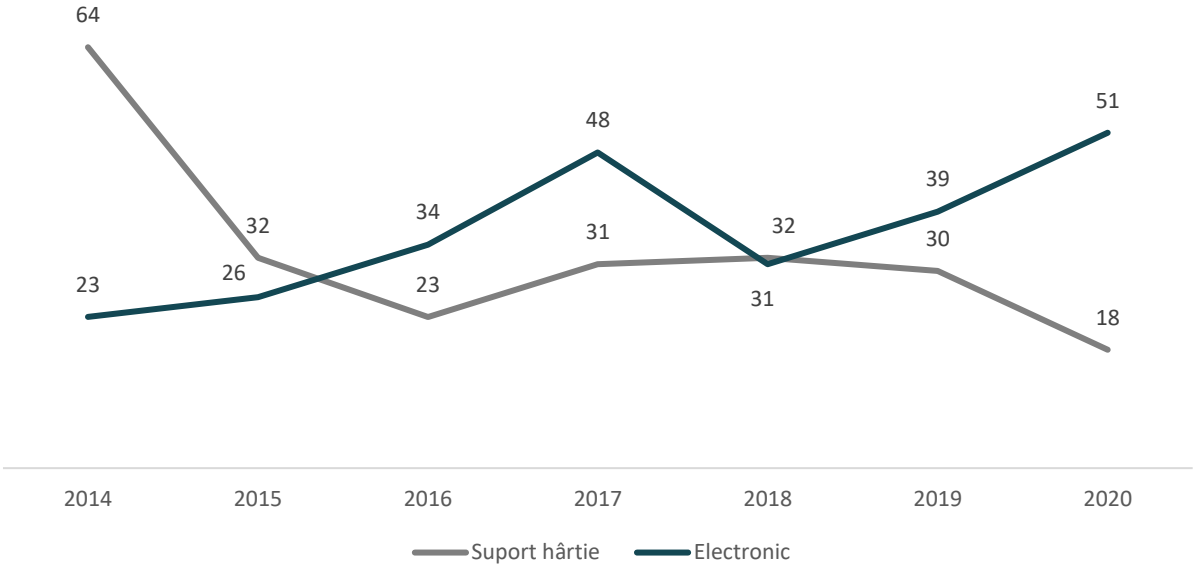
În cazul în care informațiile solicitate nu sunt exceptate de la liberul acces, situație în care se respinge cererea, persoana responsabilă cu informarea publică înaintează solicitarea compartimentelor competente, preluând ulterior răspunsurile furnizate de acestea și transmite răspunsul final mai departe solicitantului, pe suportul solicitat, împreună cu informația de interes public sau cu motivația întârzierii ori a respingerii solicitării.

Pe parcursul perioade 2014 – 2020, la nivelul fiecărui final de an, au fost înregistrate în medie 76 de solicitări din partea persoanelor fizice și persoanelor juridice în baza Legii 544/2001 privind liberul acces la informații de interes public. În medie, la finalul fiecărui an 63% dintre solicitările de informații au transmise din partea persoanelor juridice și aproximativ 37% dintre solicitări au fost transmise din partea persoanelor fizice. Astfel, se concluzionează faptul că la nivelul CJ Timiș nu există o dinamică accentuată în privința solicitărilor de informații de interes public, majoritatea persoanelor interesate de informații fiind cele juridice. Acest fenomen poate fi explicat prin prisma faptului că pe parcursul dezvoltării mijloacelor de comunicare instituționale s-au simplificat procedurile de diseminare a informațiilor, respectiv volumul informațiilor de interes public furnizate din oficiu a crescut semnificativ.

Conform datelor prezentate în Figura 326, începând cu anul 2014, numărul solicitărilor electronice a crescut semnificativ, la finele perioadei analizate depășind numărul solicitărilor adresate pe suport hârtie. Această tendință reflectă o schimbare de preferințe în obiceiul majorității publicului de a apela la mijloace de comunicare mai eficiente pentru a primi informațiile de interes.

În schimb, cel mai utilizat mijloc de comunicare pentru solicitarea informațiilor rămâne cel pe cale verbală, pe parcursul perioadei analizate fiind înregistrate în medie 10 astfel de solicitări zilnice, depășind detașat numărul de solicitări primite de Consiliul Județean Timiș prin celelalte modalități de adresare în baza legii 544/2001.

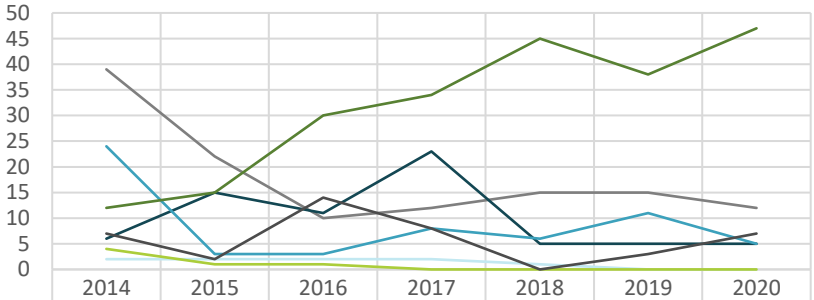
FIGURA 326. EVOLUȚIA MODALITĂȚII DE ADRESARE A SOLICITĂRILOR PE PARCURSUL PERIOADEI 2014 - 2020

Sursa: CJ Timiș, Raport Evaluare a Implementării Legii nr. 544/2001, 2014 – 2020

Cele mai multe solicitări electronice și pe suport hârtie primite de Consiliul Județean Timiș au avut ca subiect alte informații decât cele ce țin în mod direct de activitatea instituției, urmate de solicitări de informații referitoare la utilizarea banilor publici și la modul de îndeplinire a atribuțiilor instituției publice (Figura 327).

FIGURA 327. EVOLUȚIA SOLICITĂRILOR PRIMITE DE CONSILIUL JUDEȚEAN TIMIȘ ÎN BAZA LEGII 522/2001 PE PARCURSUL PERIOADEI 2014 - 2020

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Utilizarea banilor publici	39	22	10	12	15	15	12
Modul de îndeplinire a atribuțiilor instituției publice	6	15	11	23	5	5	5
Acte normative, reglementări	24	3	3	8	6	11	5
Activitatea liderilor instituției	2	2	2	2	1	0	0
Informații privind modul de aplicare a Legii nr. 544	4	1	1	0	0	0	0
Alte informații (fișe de post, licențe transport etc)	12	15	30	34	45	38	47
Informații redirecționate spre soluționare altor instituții	7	2	14	8	0	3	7

Sursa: CJ Timiș, Raport Evaluare a Implementării Legii nr. 544/2001, 2014 - 2020

În medie, 94% dintre solicitările primite de CJ Timiș au fost soluționate pozitiv pe parcursul perioadei analizate, instituția fiind deschisă la furnizarea informațiilor de interes public care fac obiectul Legii 544/2001. Restul solicitărilor au fost respinse pe motiv de solicitarea a informațiilor exceptate sau inexistente.

COMUNICAREA DIN OFICIU A INFORMAȚIILOR DE INTERES PUBLIC ÎN FORMAT STANDARDIZAT ȘI DESCHIS

Persoana responsabilă de informarea publică directă, solicită de la fiecare compartiment categoriile de informații care fac obiectul activității acestuia, comunicând, în scopul standardizării, formatul în care informațiile trebuie livrate.

Comunicarea din oficiu se face cu ajutorul Compartimentului Informatică, cel care gestionează pagina de internet a Consiliului Județean Timiș.

Printre informațiile comunicate din oficiu se numără:

- legislația care reglementează organizarea și funcționarea Consiliului Județean Timiș;
- lista completă a persoanelor din funcția de conducere;
- regulamentul de organizare și funcționare;
- organigrama și statul de funcții;
- posturile scoase la concurs;
- programe și strategii proprii;
- rapoarte și studii;
- lista cu documente de interes public;
- buletin informativ de informații de interes public;
- execuția bugetară;
- bilanțuri contabile semestriale;
- programul anual de achiziții publice;
- declarații de avere și declarații de interes;
- contracte de achiziții publice;
- program de funcționare al instituției;
- petiții.

COMUNICAREA PRIN INTERMEDIUL SOCIAL MEDIA

Consiliul Județean Timiș are creată o pagină dedicată în cadrul rețelei sociale Facebook. Această inițiativă permite instituției un contactul direct cu cetățenii care au acces la internet, în special cei care sunt activi pe rețelele de socializare.

În cadrul rețelei sociale este încărcat în mod regulat conținut de tip video, imagine sau text prin care sunt furnizate publicului larg informații cu privire la:

- Ședințele de consiliu județean;
- Schimbări la nivelul județului Timiș;
- Anunțuri legate de evenimente importante pentru cetățenii județului Timiș;
- Noutăți legate de ultimele probleme de interes public (de exemplu, campania pentru vaccinare).

11.7. CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ A UAT-URILOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Județului Timiș include 99 de unități administrativ-teritoriale componente. Capacitatea administrativă per ansamblu a județului ține de capacitatea administrativă a fiecărei UAT care contribuie la buna funcționare a sistemului public.

Astfel, în fiecare zonă din teritoriu în care se identifică deficite legate de procesele operaționale sau de dezvoltarea strategică trebuie intervenit pentru a asigura funcționarea eficientă și eficace a întregului sistem administrativ la nivelul județului.

Criteriile privind numărul de posturi în aparatul de specialitate al primarului, prezentate în Tabelele 110, 111 și 112, sunt stabilite cu scopul de a asigura parametrii pentru un efectiv de personal adecvat, raportat la numărul de persoane înregistrate la nivelul fiecărei unități administrativ-teritoriale (conform OUG 63/2010 pentru modificarea și completarea Legii 273/2006).

TABEL 110. NUMĂRUL POSTURILOR DIN COMUNE, CORESPUNZĂTOR GRUPELOR DE POPULAȚIE

NR. CRT.	GRUPE ÎN FUNCȚIE DE NUMĂRUL DE LOCUITORI	NUMĂRUL POSTURILOR		
		MINIM	MEDIU	MAXIM
1	Cel mult 1,500	10	14	16
2	1,501 – 3,000	17	19	22
3	3,001 – 5,000	22	25	30
4	5,001 – 10,000	30	35	43
5	10,001 – 20,000	44	52	60
6	Peste 20,000	65	65	65

Sursa: OUG 63/2010 pentru modificarea și completarea Legii 273/2006

TABEL 111. NUMĂRUL POSTURILOR DIN ORAȘE, CORESPUNZĂTOR GRUPELOR DE POPULAȚIE

NR. CRT.	GRUPE ÎN FUNCȚIE DE NUMĂRUL DE LOCUITORI	NUMĂRUL POSTURILOR		
		MINIM	MEDIU	MAXIM
1	1,501 – 3,000	25	30	33
2	3,001 – 5,000	35	44	51
3	5,001 – 10,000	53	63	75
4	10,001 – 20,000	76	100	130
5	20,001 – 50,000	131	151	189

Sursa: OUG 63/2010 pentru modificarea și completarea Legii 273/2006

TABEL 112. NUMĂRUL POSTURILOR DIN MUNICIPII, CORESPUNZĂTOR GRUPELOR DE POPULAȚIE

NR. CRT.	GRUPE ÎN FUNCȚIE DE NUMĂRUL DE LOCUITORI	NUMĂRUL POSTURILOR		
		MINIM	MEDIU	MAXIM
1	10,001 – 20,000	100	145	165
2	20,001 – 50,000	171	202	349
3	50,001 – 100,000	350	498	575
4	100,001 – 200,000	600	625	699
5	200,001 – 400,000	700	747	800

Sursa: OUG 63/2010 pentru modificarea și completarea Legii 273/2006

Majoritatea UAT-urilor componente ale județului Timiș dețin o platformă online (website) dedicată instituției, prin care au posibilitatea de a comunica publicului larg informații legate de primărie, activitățile consiliului local și alte activități de interes la nivel local și regional. Doar două dintre UAT-uri nu au creat o platformă online, astfel, persoanele interesate sunt nevoie să apeleze la alte canale de comunicare pentru a obține informații legate de activitatea instituției.

Deși există o infrastructură de comunicare prin intermediul internetului la nivelul UAT-urilor din județul Timiș, o mare parte dintre instituții, în proporție de aproximativ 33%, nu au publicate date referitoare la organigrama instituției și statul de funcții aferent aparatului de specialitate.

Având în vedere situația celor 66 de UAT-uri care au făcut disponibilă online publicului larg situația funcțiilor din aparatul de specialitate prin prezentarea organigramei direct pe platforma online sau prin publicarea Hotărârilor Consiliului Local cu privire la aprobarea organigramei si statul de funcții, conform datelor prezentate în Tabelul 113, rezultă faptul că în proporție de aproximativ 40% dintre cele 66 de UAT-urile depășesc numărul maxim de posturi admise prin OUG 63/2010 pct. 1.

În ceea ce privește capacitatea administrativă a UAT-urilor, în lista publicate de Ministerul Finanțelor Publice referitor la UAT-urile care nu au funcția de audit public intern figurează un număr de 16 UAT-uri din județul Timiș care încă nu au această componentă în aparatul de specialitate al primarului sau nu au solicitat acces la o capacitate de audit public intern, furnizată de organul ierarhic superior, ori în sistem de cooperare.

Conform raportului publicat de Ministerul Finanțelor Publice, cele mai multe entități optează pentru ca auditul public intern să fie asigurat de către organul ierarhic superior, în cazul primăriilor de către Consiliile Județene, sau pentru înființarea auditului public intern prin sisteme de cooperare. Administrația publică locală are obligativitatea înființării funcției de audit public intern, motiv pentru care este nevoie de existența unei intervenții în acest sens la nivel local în județul Timiș pentru a crește capacitatea administrativă a UAT-urilor de a raporta anual activitatea financiară a instituției.

Funcția de arhitect șef, funcție cu rol decizional în procesul de planificare urbană, atât la nivel strategic, cât și la nivel operațional, este ocupată / temporar ocupată în toate unitățile administrativ-teritoriale din județul Timiș. Având în vedere faptul că Guvernul României, prin publicarea spre consultare a unei Ordonanțe de Urgență[383] care are ca scop soluționarea lipsei arhitecților șefi la nivelul unităților administrativ-teritoriale, a semnalat importanța existenței acestei funcții în cadrul unităților administrativ-teritoriale pentru a evita impedimente majore în întocmirea documentațiilor specifice prevăzute de lege și implicit lipsa ocupării acestei funcții în cadrul

[383] Ordonanța de urgență a Guvernului pentru modificarea și completarea Legii nr. 350/2001 privind amenajarea teritoriului și urbanismul

unui număr semnificativ din UAT-urile existente la nivel național, județul Timiș se află printre teritoriile în care procesul administrativ nu afectează desfășurarea activităților direct legate de activități de urbanism.

TABEL 113. CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ A UNITĂȚILOR ADMINISTRATIV-TERITORIALE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

UAT	WEBSITE	NUMĂR MAXIM DE POSTURI	NUMĂR DE POSTURI	FUNCȚIA DE AUDIT PUBLIC INTERN	FUNCȚIA DE ARHITECT ȘEF
Lugoj	Da	300	226	Da	Da
Timișoara	Da	800	644	Da	Da
Buziaș	Da	71	132	Nu	Da
Ciacova	Da	53	n/a	Da	Da
Deta	Da	64	65	Da	Da
Făget	Da	64	42	Da	Da
Gătaia	Da	55	62	Da	Da
Jimbolia	Da	102	101	Da	Da
Recaș	Da	75	87	Da	Da
Sânnicolau Mare	Da	111	119	Nu	Da
Balinț	Da	17	n/a	Da	Da
Banloc	Da	22	n/a	Da	Da
Bara	Da	10	n/a	Da	Da
Bârna	Da	17	17	Da	Da
Beba Veche	Da	17	17	Nu	Da
Becicherecu Mic	Da	22	22	Da	Da
Belinț	Da	22	17	Da	Da
Bethausen	Da	22	n/a	Nu	Da
Biled	Da	27	21	Da	Da
Bârna	Da	18	18	Da	Da
Bogda	Da	10	10	Da	Da
Boldur	Da	20	n/a	Da	Da
Brestovăț	Da	10	10	Da	Da
Bucovăț	Da	17	n/a	Da	Da
Cărpiniș	Da	32	n/a	Nu	Da
Cenad	Da	30	30	Da	Da
Cenei	Da	22	n/a	Da	Da

UAT	WEBSITE	NUMĂR MAXIM DE POSTURI	NUMĂR DE POSTURI	FUNCȚIA DE AUDIT PUBLIC INTERN	FUNCȚIA DE ARHITECT ȘEF
Checea	Da	19	18	Da	Da
Chevereșu Mare	Da	20	17	Da	Da
Comloșu Mare	Da	30	31	Da	Da
Coșteiu	Da	26	27	Da	Da
Criciova	Da	17	17	Nu	Da
Curtea	Da	15	n/a	Nu	Da
Darova	Da	22	22	Da	Da
Denta	Da	22	n/a	Nu	Da
Dudeștii Noi	Da	24	34	Da	Da
Dudeștii Vechi	Da	29	36	Da	Da
Dumbrava	Da	22	23	Da	Da
Dumbrăvița	Da	59	64	Da	Da
Fârdea	Da	17	n/a	Da	Da
Fibiș	Da	17	17	Da	Da
Foeni	Da	17	7	Nu	Da
Găvojdia	Da	22	22	Nu	Da
Ghilad	Da	17	17	Da	Da
Ghiroda	Da	41	45	Da	Da
Ghizela	Da	14	n/a	Nu	Da
Giarmata	Da	42	45	Da	Da
Giera	Da	16	16	Da	Da
Giroc	Da	60	89	Da	Da
Giulvăz	Da	22	n/a	Da	Da
Gottlob	Da	22	n/a	Da	Da
Iecea Mare	Da	22	n/a	Nu	Da
Jamu Mare	Da	22	23	Da	Da
Jebel	Da	24	24	Da	DA
Lenauheim	Da	36	36	Da	Da
Liebling	Da	27	n/a	Da	Da
Livezile	Da	17	n/a	Da	Da

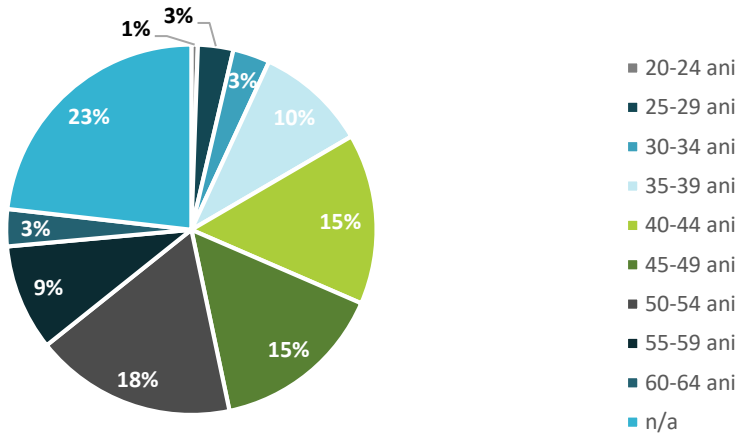
UAT	WEBSITE	NUMĂR MAXIM DE POSTURI	NUMĂR DE POSTURI	FUNCȚIA DE AUDIT PUBLIC INTERN	FUNCȚIA DE ARHITECT ȘEF
Lovrin	Da	28	30	Nu	Da
Mânaștiur	Da	17	27	Da	Da
Margina	Da	20	22	Da	Da
Mașloc	Da	21	22	Da	Da
Moravița	Da	22	25	Da	Da
Moșnița Nouă	Da	46	66	Da	Da
Nădrag	Da	22	22	Da	Da
Nițchidorf	Da	17	17	Da	Da
Ohaba Lungă	Da	14	n/a	Da	Da
Orțișoara	Da	30	30	Da	Da
Otelec	Da	17	20	Da	Da
Pădureni	Da	17	14	Da	Da
Parța	Da	20	n/a	Da	Da
Peciu Nou	Da	31	25	Da	Da
Periam	Da	30	27	Da	Da
Pesac	Da	20	20	Da	Da
Pietroasa	Da	13	n/a	Da	Da
Pișchia	Da	22	22	Da	Da
Racovița	Da	22	n/a	Da	Da
Remetea Mare	Da	22	23	Da	Da
Săcălaz	Da	43	82	Da	Da
Sacoșu Turcesc	Da	22	22	Da	Da
Șag	Da	25	27	Da	Da
Sânpetru Mare	Da	41	n/a	Nu	Da
Sânandrei	Da	22	n/a	Da	Da
Șandra	Da	43	26	Da	Da
Sânmihaiu Român	Da	24	n/a	Da	Da
Saravale	Da	22	n/a	Da	Da
Satchinez	Da	30	33	Da	Da
Secaș	Nu	10	n/a	Da	Da

UAT	WEBSITE	NUMĂR MAXIM DE POSTURI	NUMĂR DE POSTURI	FUNCȚIA DE AUDIT PUBLIC INTERN	FUNCȚIA DE ARHITECT ȘEF
Știuca	Da	18	18	Da	Da
Teremia Mare	Da	30	n/a	Da	Da
Tomești	Da	17	n/a	Nu	Da
Tomnatic	Da	25	23	Da	Da
Topolovățu Mare	Da	22	22	Da	Da
Tormac	Da	22	22	Da	Da
Traian Vuia	Nu	19	n/a	Da	Da
Uivar	Da	22	22	Da	Da
Victor Vlad Delamarina	Da	16	n/a	Da	Da
Vălcani	Da	36	n/a	Da	Da
Variaș	Da	22	40	Da	Da
Voiteg	Da	20	n/a	Nu	Da

Sursa: Cercetare de birou / Ministerul Finanțelor Publice

La nivelul municipiilor din județul Timiș aparatele de specialitate ale primarilor dețin un efectiv de resurse umane relativ îmbătrânit. Din datele analizate reiese faptul că cea mai mare pondere din efectivul resurselor umane are vârsta cuprinsă între 40 și 64 ani, în proporție de 60%. Doar o proporție de 17% dintre personale angajate în aparatele de specialitate au vârste cuprinse între 25 și 39 ani, cu mențiunea că pentru o proporție de 23% din efectivul resurselor umane nu a fost specificată grupa de vârstă din care face parte (Figura 328).

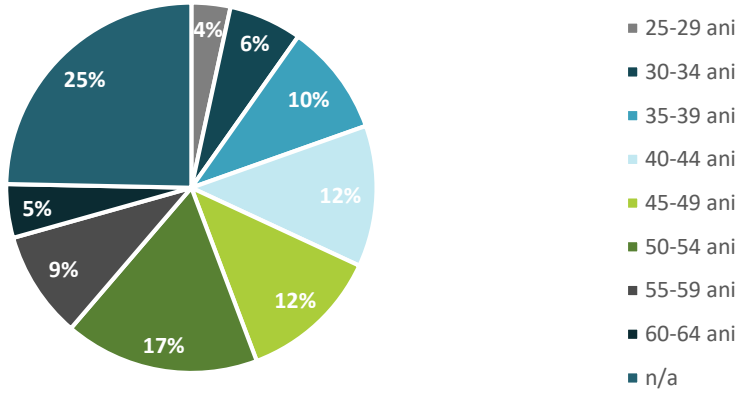
FIGURA 328. DISTRIBUȚIA FUNCȚIONARILOR PUBLICI ÎN FUNCȚIE DE GRUPA DE VÂRSTĂ LA NIVELUL MINICIPIILOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: ANFP

În cazul orașelor din județul Timiș, aparatele de specialitate ale primarilor au, de asemenea, o rată relativ ridicată a îmbătrânirii efectivului de resurse umane. Personalul care se situează în cadrul grupelor de vârstă 40 – 64 ani reprezintă o proporție de 55% din efectivul resurselor umane. Doar o proporție de 32% dintre funcționarii publici angajați în cadrul aparatelor de specialitate se situează în grupele de vârstă 25 – 39 ani, cu mențiunea că pentru 25% din efectivul resurselor umane nu au fost furnizate date cu privire la grupa de vârstă din care face parte (Figura 329).

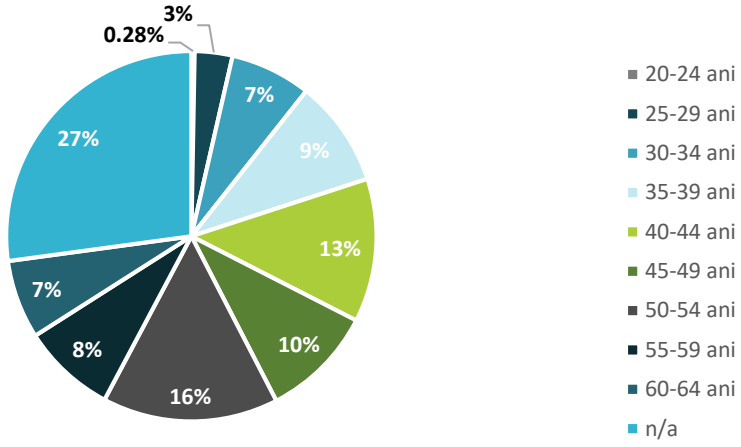
FIGURA 329. DISTRIBUȚIA FUNCȚIONARILOR PUBLICI ÎN FUNCȚIE DE GRUPA DE VÂRSTĂ LA NIVELUL ORAȘELOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ

Sursa: ANFP

Asemănător contextului prezentat la nivelul municipiilor și orașelor din județul Timiș, la nivelul comunelor, efectivul resurselor umane din aparatele de specialitate ale primarilor este unul relativ îmbătrânit. În proporție de 54% din efectivul resurselor umane se situează în grupele de vârstă 40 – 64 ani, doar aproximativ 20% din totalul efectivului având vârsta cuprinsă între 20 și 39 ani, cu mențiunea că nu există date cu privire la vârsta funcționarilor publici pentru o proporție de 27% dintre aceștia (Figura 330).

FIGURA 330. DISTRIBUȚIA FUNCȚIONARILOR PUBLICI ÎN FUNCȚIE DE GRUPA DE VÂRSTĂ LA NIVELUL COMUNELOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ

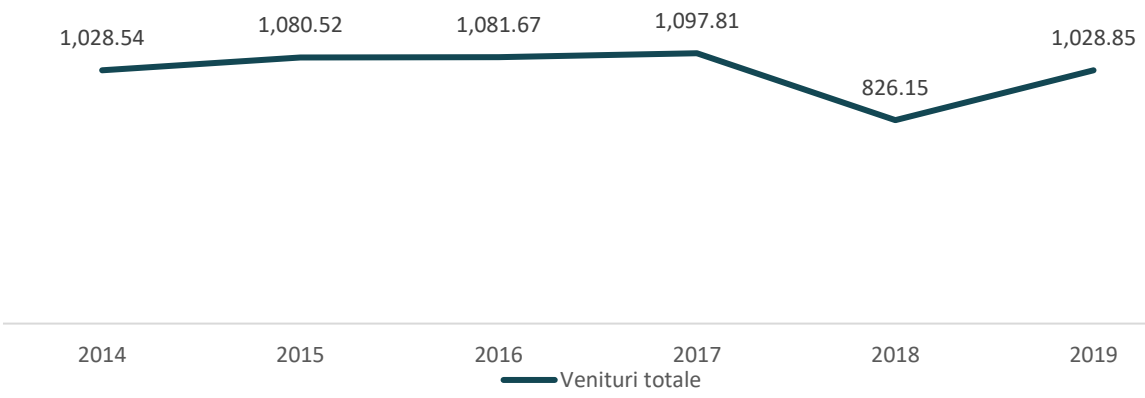
Sursa: ANFP

Astfel, situația îmbătrânirii efectivului de resurse umane este prezentă și în cadrul UAT-urilor din județul Timiș. Revitalizarea efectivului de resurse umane din aparatele de specialitate prin prisma creșterii ratei funcționarilor publici care se încadrează în grupele de vârstă tinere se poate realiza prin adoptarea unor măsuri care motivează persoanele tinere să aleagă o carieră în aparatul administrativ, în special în zonele rurale.

ASPECTE FINANCIARE

La nivel municipiilor și orașelor din județ Timiș a fost înregistrată o creștere treptată a veniturilor totale pe parcursul perioadei 2014 – 2017. În anul 2018 veniturile totale ale municipiilor și orașelor au înregistrat o scădere de aproximativ 33% față de valoarea înregistrată în anul 2017. Pe parcursul anului 2019 valoarea veniturilor totale ale municipiilor și orașelor a înregistrat o tendință de creștere, îndreptându-se către valorile înregistrate în anul 2017 (Figura 331).

FIGURA 331. EVOLUȚIA VENITURILOR TOTALE ALE MUNICIPIILOR ȘI ORAȘELOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ (MIL. LEI)

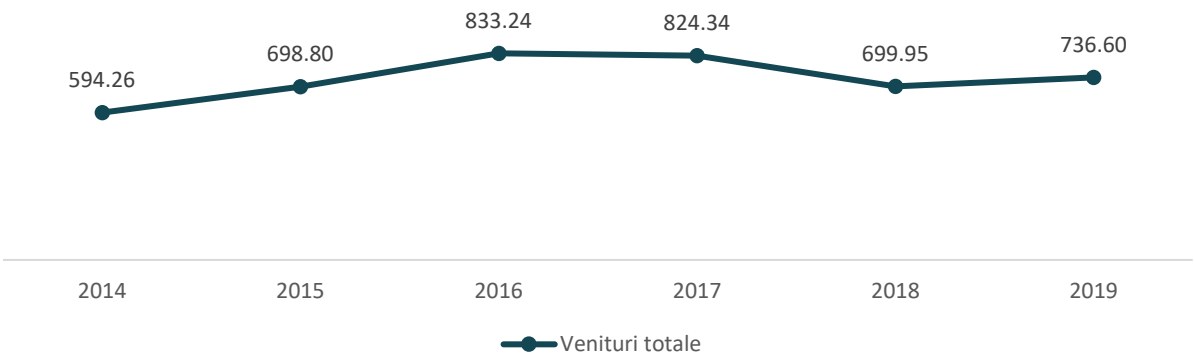

Sursa: Direcția pentru Politici Fiscale și Bugetare Locală

În ceea ce privește comunele din județul Timiș, veniturile totale ale acestora au crescut semnificativ pe parcursul perioadei 2014 – 2016. Acest lucru indică faptul că la nivel local a existat o intensificare a activităților economice,

contribuind substanțial la dezvoltarea socio-economică a comunităților. Pe parcursul perioadei 2017 – 2018 a fost înregistrată o scădere a veniturilor totale aferente comunelor din județul Timiș, dar valorile s-au redresat pe un trend ascendent odată cu anul 2019 (Figura 332).

FIGURA 332. EVOLUȚIA VENITURILOR TOTALE ALE COMUNELOR DIN JUDEȚUL TIMIȘ (MIL. LEI)

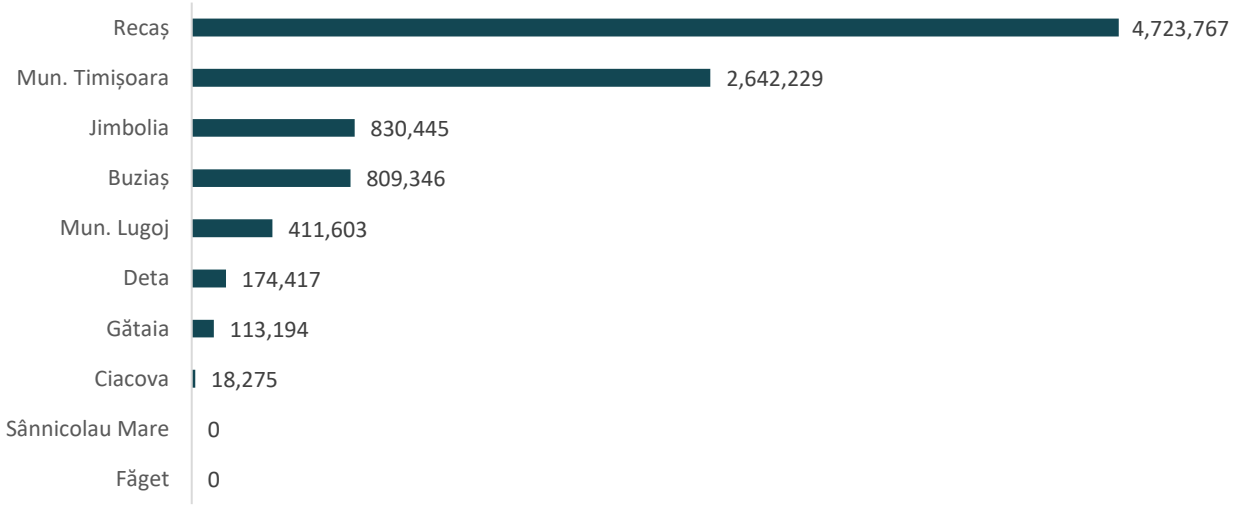

Sursa: Direcția pentru Politici Fiscale și Bugetare Locală

Pe parcursul perioadei 2014 – 2020, cel mai performant UAT în atragerea fondurilor nerambursabile a fost orașul Recaș. Primăria a avut la dispoziție peste 4.5 milioane lei pentru a realiza investiții, dublu față de valoarea atrasă de municipiul Timișoara care ocupă poziția a doua din clasament.

Cele mai neperformante UAT-uri în acest sens au fost Orașul Ciacova și Orașul Sânnicolau Mare care nu au avut capacitatea să atragă fonduri europene din cadrul financiar 2014 – 2020. Orașele Deta, Gătaia și Ciacova au atras sume relativ mici din fondurile europene disponibile, de asemenea, rezultând o capacitate administrativă redusă și în cazul acestor UAT-uri în privința atragerii investițiilor externe nerambursabile.

FIGURA 333. CLASAMENTUL PRIVIND ATRAGEREA DE FONDURI NERAMBURSABILE PE MUNICIPII ȘI ORAȘE ÎN PERIOADA 2016 - 2019

Sursa: Direcția pentru Politici Fiscale și Bugetare Locală

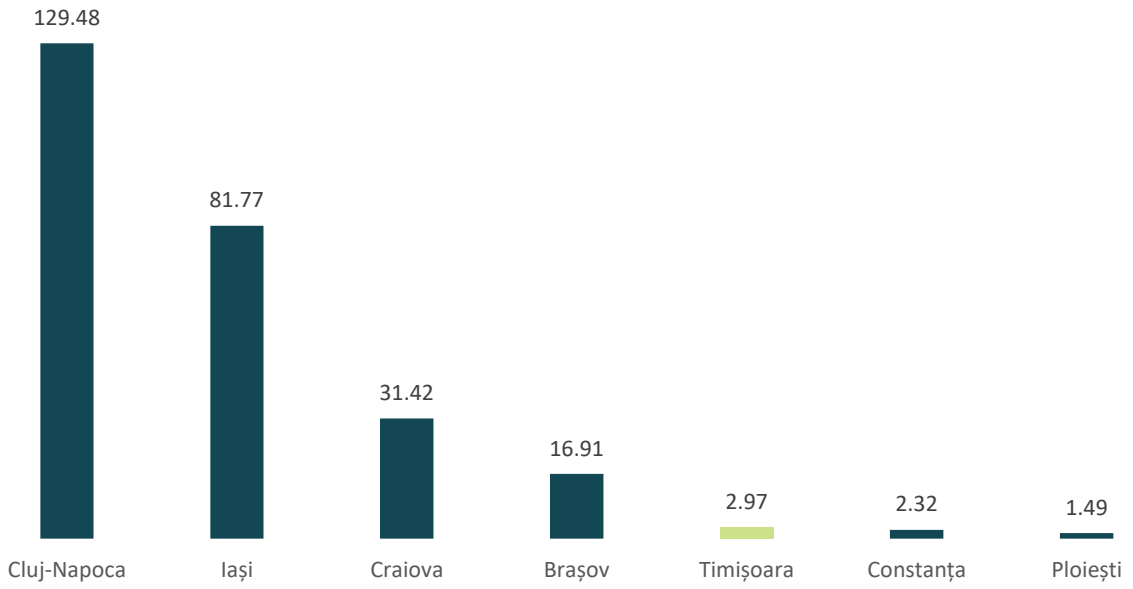
Prevederile aferente art. 1 din H.G. 998/2008 stipulează faptul că la nivel național sunt desemnate 7 municipii prioritare pentru alocarea investițiilor din programele cu finanțare comunitară și națională, fiind considerate poli de creștere: Brașov, Cluj-Napoca, Constanța, Craiova, Iași, Ploiești și Timișoara. Performanța municipiului

Timișoara privind absorbția fondurilor comparată cu performanța celorlalți poli de creștere reprezintă un punct de referință privind capacitatea autorității publice locale de atragere a investițiilor din cadrul financiar 2021 – 2027, precum și de a genera dezvoltare și a antrena investiții la nivel județean.

Conform datelor prezentate în Figura 288, municipiul Timișoare se situează printre ultimii poli de creștere în ceea ce privește cuantumul sumelor atrase din fondurile externe nerambursabile în perioada 2016 – 2019. Sumele înregistrate la nivelul municipiului Timișoara sunt semnificativ mai mici în comparație cu cele înregistrate la nivelul polilor de creștere Cluj-Napoca, Iași sau Craiova. Pe de altă parte, este de menționat faptul că multe dintre proiectele aferente perioadei de programarea 2014-2020 sunt încă în curs de implementare, deci decalajul ar putea fi generat de implementarea mai rapidă a unor proiecte în municipiile de pe primele locuri, în timp ce cele clasate în a doua jumătate a clasamentului ar putea recupera în perioada imediat următoare, accelerând implementarea proiectelor contractate.

Astfel, pentru cadrul financiar 2021 – 2027 vor fi necesare intervenții pentru creșterea capacității municipiului Timișoara în atragerea fondurilor externe nerambursabile, inclusiv în managementul și implementarea proiectelor, în contextul în care se dorește creșterea performanței, respectiv a investițiilor, la nivelul județului Timiș.

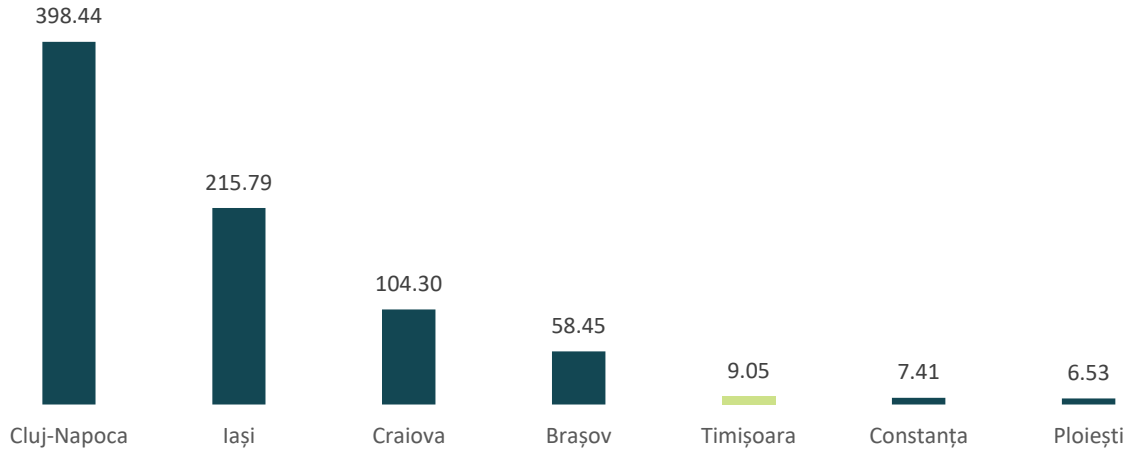
FIGURA 334. CLASAMENTUL PRIVIND ATRAGEREA DE FONDURI NERAMBURSABILE PE POLI DE CREȘTERE PE PARCURSUL CADRULUI FINANCIAR 2014 – 2020 (MIL. LEI)

Sursa: Direcția pentru Politici Fiscale și Bugetare Locală

În ceea ce privește fondurile externe nerambursabile atrase per capita, clasamentul polilor de creștere rămâne asemănător cu cel al sumelor total atrase din cadrul financiar 2014 – 2020. Datele prezentate în Figura 335 indică faptul că municipiul Timișoara a atras în perioada analizată (2016-2019) aproximativ 9 lei pe cap de locuitor din cadrul financiar 2014 – 2020, în schimb, cele mai importante sume au fost atrase la nivelul municipiului Cluj-Napoca, înregistrând sume totale de 398.44 lei pe cap de locuitor.

FIGURA 335. CLASAMENTUL PRIVIND ATRAGEREA DE FONDURI NERAMBURSABILE PER CAPITA PE POLI DE CREȘTERE PE PARCURSUL CADRULUI FINANCIAR 2014 – 2020 (LEI)

Sursa: Direcția pentru Politici Fiscale și Bugetare Locală

În completare, datele prezentate în Figura 336 ilustrează un clasament al municipiilor și orașelor în funcție de fondurile externe nerambursabile atrase pe cap de locuitor.

Din datele prezentate reiese faptul că, raportat la numărul populației, municipiul Timișoara nu a atras o sumă semnificativă din fondurile europene disponibile, valoarea pe cap de locuitor fiind depășită de majoritatea unităților administrativ-teritoriale orășenești și municipale.

FIGURA 336. VOLUMUL FONDURILOR EUROPENE NERAMBURSABILE ATRASE LA NIVELUL MUNICIPIILOR ȘI ORAȘELOR PE CAP DE LOCUITOR ÎN PERIOADA 2016 - 2019

Sursa: Direcția pentru Politici Fiscale și Bugetare Locală

Clasamentul privind performanța UAT-urilor rurale din județul Timiș cu privire la atragerea fondurilor europene și indică zonele în care investițiile ajung cel mai greu. Conform datelor prezentate, un număr de 29 de UAT-uri, reprezentând o proporție de aproximativ 32%, nu au atras fonduri europene din cadrul financiar 2014 – 2020 pe parcursul perioadei analizate.

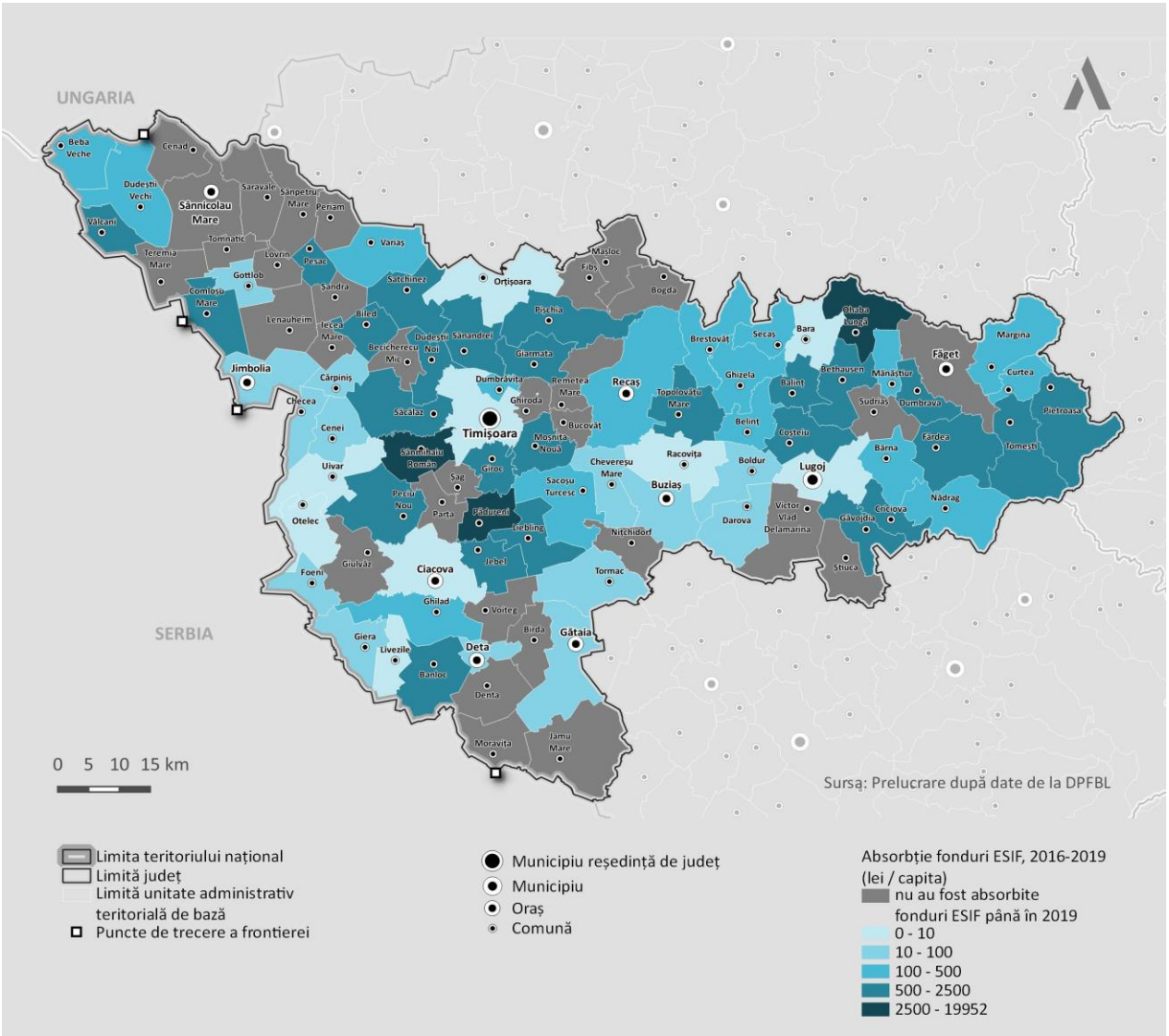
Pentru a exista o dezvoltare proporțională la nivelul județului Timiș, este necesară existența unei capacități administrative adecvate pentru atragerea unei sume cât mai semnificative din fondurile externe nerambursabile în rândul fiecărui UAT din județ. Din datele prezentate, peste 30% dintre UAT-uri nu au avut capacitatea de a

atrage fondurilor europene, iar alte aproximativ 30% dintre UAT-uri au atras sub pragul sumei de 1 milion de lei din fondurile europene disponibile, rezultând o performanță relativ slabă.

Luând în considerare datele prezentate în figura de mai jos, doar 15 UAT-uri, reprezentând aproximativ 17% dintre UAT-urile aferente comunelor din județul Timiș, au atras fonduri europene a căror sumă depășește 1,000 lei pe cap de locuitor, doar un singur UAT înregistrând o valoare mai mare de 5,000 lei pe cap de locuitor.

Astfel, se concluzionează faptul că pentru cadrul financiar 2021 – 2027 este necesară o creștere semnificativă a capacității administrative de accesare a fondurilor europene în cadrul majorității UAT-urilor din județul Timiș, incluzând atât UAT-uri de tip comune, cât și UAT-uri de tip municipii și orașe. Totodată, pe termen scurt este necesară accelerarea implementării proiectelor contractate, precum și pregătirea documentațiilor și proiectelor pentru perioada de programare 2021-2027, iar consiliul județean ar trebui să ia în considerare sprijinirea UAT-urilor cu capacitate redusă în acest sens (sprijin tehnic, etc.).

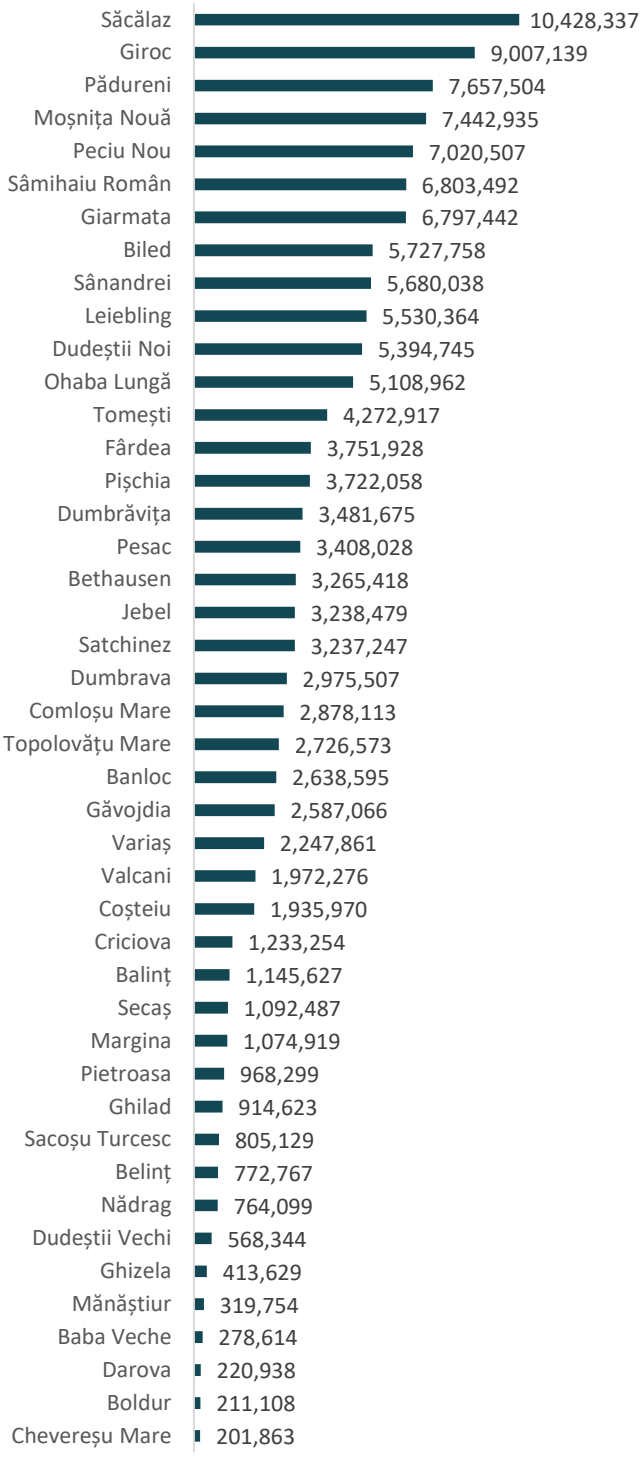
FIGURA 337. VOLUMUL FONDURILOR EUROPENE NERAMBURSABILE AFERENTE PERIOADEI 2014-2020 ATRASE LA NIVELUL UAT-URILOR, PER CAPITA, ÎN PERIOADA 2016 - 2019

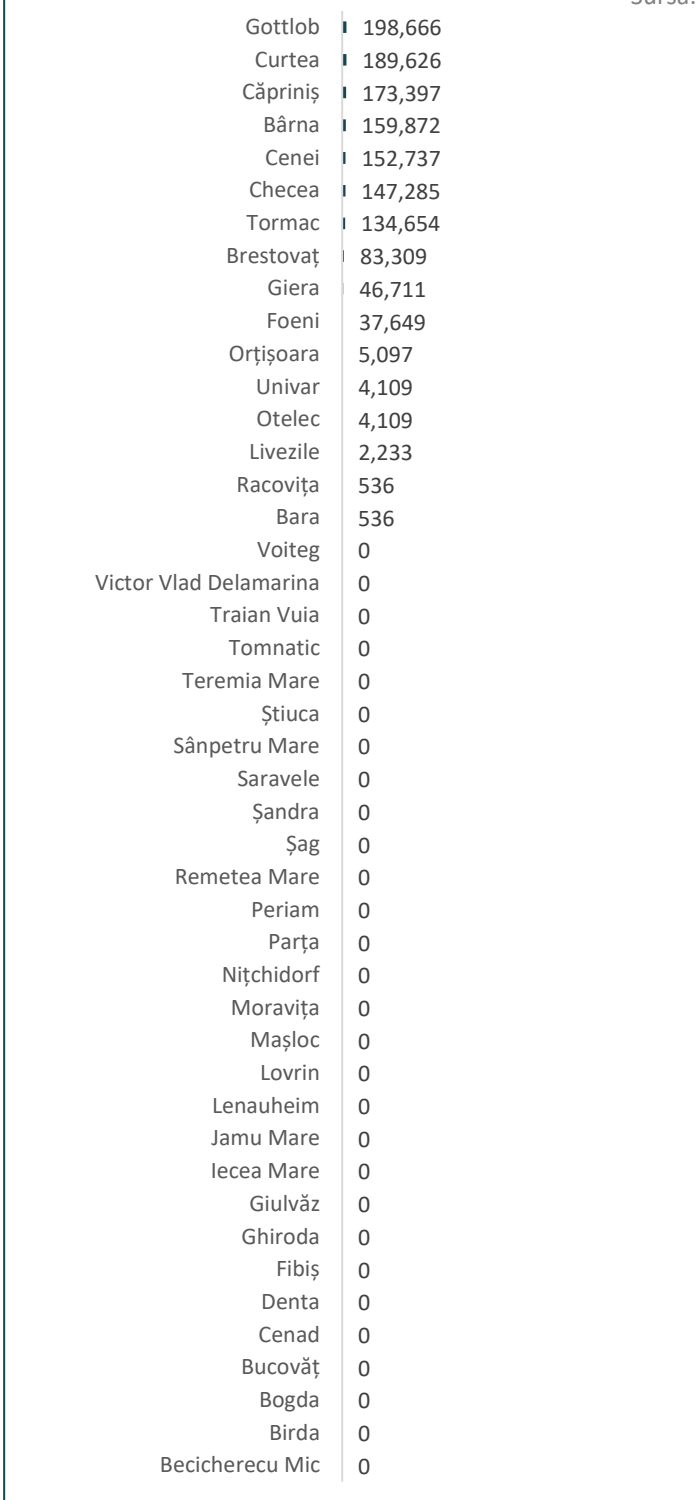

Sursa: prelucrare proprie pe baza datelor de la Direcția pentru Politici Fiscale și Bugetare Locală

Capacitatea administrativă în acest context poate fi dezvoltată prin crearea unor funcții sau departament în cadrul aparatului de specialitate al primarului care se preocupe în special de atragerea finanțării nerambursabile sau externalizarea acestor funcții.

FIGURA 338. CLASAMENTUL PRIVIND ATRAGEREA FONDURILOR NERAMBURSABILE PE COMUNE ÎN PERIOADA 2016 - 2019

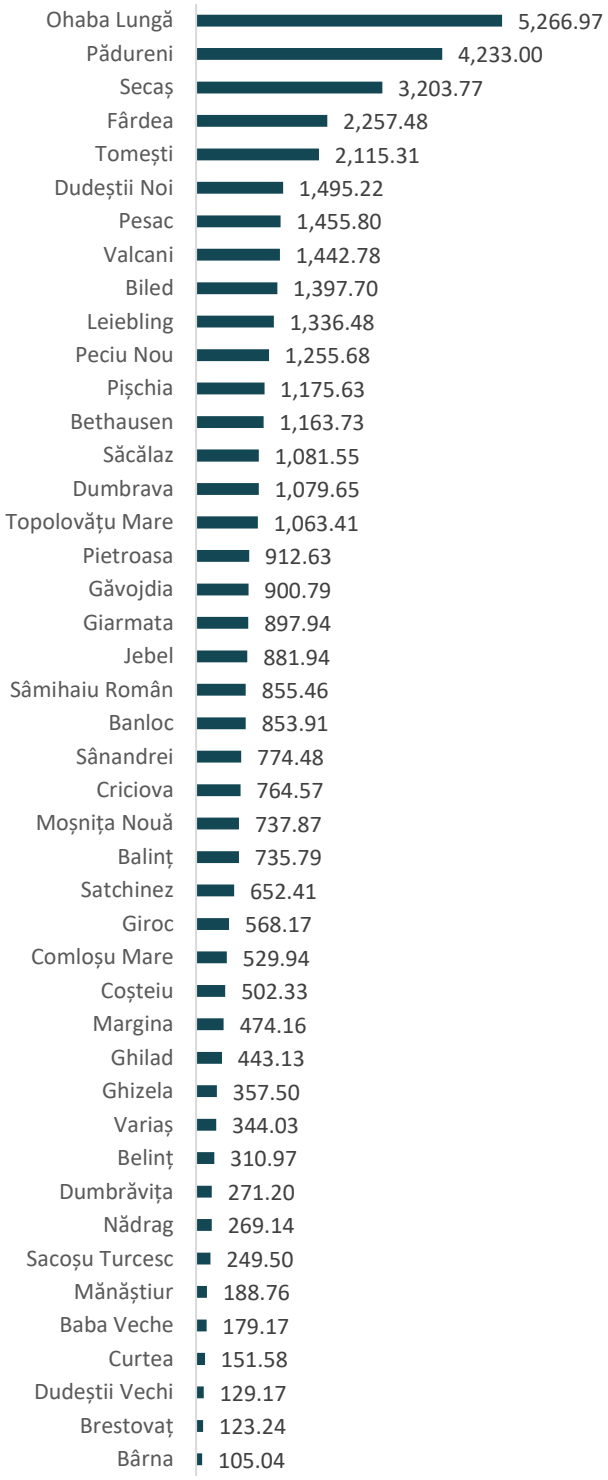

Sursa: Direcția pentru Politici Fiscale și Bugetare Locală

În completare, datele prezentate ilustrează un clasament al comunelor în funcție de fondurile externe nerambursabile atrase pe cap de locuitor.

FIGURA 339. VOLUMUL FONDURILOR EUROPENE NERAMBURSABILE ATRASE LA NIVELUL COMUNELOR PE CAP DE LOCUITOR ÎN PERIOADA 2016 - 2019

Sursa: Direcția pentru Politici Fiscale și Bugetare Locală

11.8. RELAȚII DE COOPERARE INTERNĂ/EXTERNĂ

Consiliul Județean Timiș, prin acordul de asociere încheiat în anul 2000, este membru al Uniunii Naționale a Consiliilor Județene din România (UNCJR), organizație nonguvernamentală care reunește pe baza liberului consimțământ, Consiliile Județene din România, ca autorități ale administrației publice locale. Obiectul cooperării dintre Consiliile Județene ale României are două obiective principale:

- creșterea autonomiei locale reale în conformitate cu Carta Europeană a Autonomiei Locale, accelerarea procesului de descentralizare, dezvoltarea dialogului social și a parteneriatului cu autoritățile administrației publice centrale și cu celelalte structuri asociative ale organelor administrației publice locale existente în România;
- creșterea gradului de implicare și participare a autorităților administrației publice locale în procesul decizional și reprezentarea acestora la nivel național; îmbunătățirea calității serviciilor publice oferite cetățenilor prin creșterea transparenței și celerității în prestarea acestora; dezvoltarea economico-socială armonioasă, durabilă și sustenabilă a unităților administrativ teritoriale în domeniile de competență.

Unitățile administrativ-administrativ teritoriale dispun de anumite instrumente bine definite în Codul Administrativ (OUG 57/2019) prin care pot încheia relații de cooperare sub diferite forme (asociere, protocoale etc.) cu alte structuri publice sau private. Sfera relațională internă din aparatul de specialitate al Consiliului Județean Timiș cuprinde relații de natură ierarhice, funcționale, de control și de reprezentare, în timp ce sfera relațională externă cuprinde relații cu autorități și instituții publice, cu organizații internaționale și cu persoane juridice private.

RELAȚII DE COOPERARE CU ASOCIAȚII DE DEZVOLTARE INTERCOMUNITARE

În ceea ce privește asocierea între unități administrativ-teritoriale, conform art. 89 alin. (1) din Codul Administrativ (OUG 57/2019), este prevăzut faptul că „două sau mai multe unități administrativ-teritoriale au dreptul ca, în limitele competenței autorităților lor deliberative și executive, să coopereze și să se asocieze, în condițiile legii, formând asociații de dezvoltare intercomunitară, cu personalitate juridică, de drept privat. Asociațiile de dezvoltare intercomunitară (ADI) sunt persoane juridice de utilitate publică. Asociațiile de dezvoltare intercomunitară, conform definițiilor de la art. 5 lit. i), sunt „structuri de cooperare cu personalitate juridică constituite pentru realizarea în comun a unor proiecte de dezvoltare de interes zonal sau regional ori pentru furnizarea în comun a unor servicii publice”. Consiliul Județean Timiș are încheiate relații de cooperare pe durată nedeterminată cu următoarele asociații de dezvoltare intercomunitară:

Asociația de Dezvoltare Intercomunitară Pădurea Bistra

Structuri în cooperare: Unități administrativ-teritoriale de pe raza Județului Timiș

Obiect: Acțiuni de conștientizare și de informare asupra biodiversității în județul Timiș

Asociația de Dezvoltare Intercomunitară Apă - Canal Timiș

Structuri în cooperare: Unități administrativ-teritoriale de pe raza Județului Timiș

Obiect: Reglementarea, înființarea, organizarea, finanțarea, exploatarea, monitorizarea și gestionarea în comun a serviciului de alimentare cu apă și de canalizare pe raza de competență a unităților administrativ-teritoriale membre.

Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului Timiș

Structuri în cooperare: Unități administrativ-teritoriale de pe raza Județului Timiș și societăți comerciale

Obiect: Promovarea potențialului turistic, cultural, a punctelor de atracție turistică existente, atât în țară, cât și în străinătate, prin creșterea fluxului turistic și asigurarea unei interacțiuni armonioase între sectorul turistic și factorii de ordin social și de mediu.

Asociația pentru Managementul Situațiilor de Urgență

Structuri în cooperare: Județul Arad, Județul Caraș-Severin, Județul Hunedoara și Județul Timiș

Obiect: Îmbunătățirea sistemului integrat pentru situații de urgență prin achiziționarea în comun a echipamentelor pentru intervenții în situații de urgență și furnizarea în comun a serviciului public de intervenție în situații de urgență.

Asociația de Dezvoltare Intercomunitară Deșeuri Timiș

Structuri în cooperare: Toate unitățile administrativ-teritoriale de pe raza Județului Timiș

Obiect: Reglementarea, exploatarea, monitorizarea și gestionarea în comun a serviciului de salubrizare a localităților pe raza de competență a unităților administrativ - teritoriale membre.

Asociația de Dezvoltare Intercomunitară Polul de Creștere Timișoara

Structuri în cooperare: Unități administrativ-teritoriale de pe raza Județului Timiș

Obiect: Creșterea calității vieții și crearea de noi locuri de muncă, în Polul de Creștere Timișoara, prin reabilitarea infrastructurii urbane și îmbunătățirea serviciilor urbane, inclusiv a serviciilor sociale, precum și prin dezvoltarea structurilor de sprijinire a afacerilor și a antreprenoriatului.

Asociația pentru Managementul Energiei Timiș

Structuri în cooperare: Județul Timiș, Municipiul Timișoara, SC. Colterm Timișoara S.A, Federația Asociațiilor de Proprietari Timișoara, Camera de Comerț, Industrie și Agricultură Timiș și Universitatea Politehnica Timișoara

Obiect: Promovarea conceptului de energie durabilă și a principiilor de management al energiei la nivelul autorităților locale, instituțiilor de învățământ, sănătate, agenților economici, etc., promovarea în plan local, regional și național a acquis-ului comunitar în domeniul politicii energetice europene.

Asociația de Dezvoltare Intercomunitară Zurobara Timișoara

Structuri în cooperare: 11 unități administrativ-teritoriale din Județul Timiș

Obiect: Dezvoltarea sustenabilă și echilibrată a unităților administrativ-teritoriale care fac parte din Asociație (ex: infrastructură, turism, economie, social, medical, biodiversitate etc.).

Clusterul Regional pentru Tehnologia Informației și Cercetării

Structuri în cooperare: Agenția pentru Dezvoltare Regională Vest, Județele Arad, Caraș-Severin și Timiș, municipiile Arad, Timișoara și Deva, Universitatea Politehnica Timișoara, Universitatea de vest Timișoara și Universitatea "Aurel Vlaicu" Arad, precum și societăți comerciale din domeniul comunicațiilor și ITObiect: Dezvoltarea sustenabilă și echilibrată a unităților administrativ-teritoriale care fac parte din Asociație (ex: infrastructură, turism, economie, social, medical, biodiversitate etc.).

Asociația de Dezvoltare Regională Vest (ADR Vest)

Structuri în cooperare: Județul Arad, Județul Caraș-Severin, Județul Hunedoara și Județul Timiș Obiect: Realizarea programelor de dezvoltare regională și a planurilor de gestionare a fondurilor în conformitate cu hotărârile Consiliului pentru Dezvoltare Regională (CDR) - organismul regional deliberativ care funcționează pe principii parteneriale la nivelul fiecărei regiuni și coordonează activitățile de elaborare și monitorizare ce decurg din politicile de dezvoltare regională.

RELAȚII DE COOPERARE CU GRUPURI DE ACȚIUNE LOCALĂ

Asemănător relațiilor create între Consiliul Județean Timiș și alte structuri, la nivelul județului există și relații de cooperare între structuri care nu implică în mod direct activitatea instituției Consiliului Județean Timiș, dar participă la dezvoltarea locală prin diferite forme.

Una dintre aceste relații este cea constituită între UAT-uri prin Grupurile de Acțiune Locală (denumite în continuare GAL) cu scopul de a implementa Programul LEADER care a fost creat la inițiativa Uniunii Europene. GAL-urile fac parte din Rețeaua Națională de Dezvoltare Rurală (RNDR) care este la rândul acesteia se află în relații de cooperare cu Rețeaua Europeană pentru Dezvoltare Rurală (REDR).

Dintr-un număr total de 239 de GAL selectate de Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale (MADR) la nivel național în anul 2020 pentru implementarea programului LEADER, doar 10 dintre GAL-uri (reprezentând aproximativ 4.2%) includ în cadrul acoperirii teritoriale UAT-uri din județul Timiș:

Asociația „GAL Lunca Mureșului de Jos”, Suprafață: 1,898.38 km^2, Populație: 89,941.

Acoperire teritorială (Arad/Timiș): Șteitin, Fântânele. Zăbrani, Zădăreni, Semlac, Dorobanți, Secusigiu, Vinga, Iratoșu, Peregu, Mare, Vladimirescu, Frumușeni, Șagu, Felnac, Oraș Nădlac, Oraș Pecica (Jud. Arad), Sânpetru Mare, Variaș, Pișchia, Orțișoara.

Descriere: Asociația GRUPUL DE ACȚIUNE LOCALĂ “LUNCA MUREȘULUI DE JOS”, conform statului și actului constitutiv anexat, este o persoană juridică de drept privat cu scop nepatrimonial, independentă, apolitică, constituită cu scopul implementării strategiei din Programul Național de Dezvoltare Rurală în teritoriul alocat Asociației, în ansamblu și la nivelul fiecăreia din cele 20(douăzeci) de localități reprezentate în asociație, prin punerea în aplicare a unei strategii integrate în dezvoltarea rurală locală, prin conceperea si implementarea proiectelor și accesarea fondurilor europene, prin promovarea parteneriatelor de tip public-privat și interconectarea parteneriatelor locale, a cooperării între Grupurile de Acțiune Locală(denumite în continuare GAL) la nivel regional, național și european în vederea dezvoltării durabile și a îmbunătățirii guvernanței locale prin implicarea și participarea membrilor comunității rurale la procesul de dezvoltare locală.

Asociația „Grupul de Acțiune Locală Țara Gugulanilor”, Suprafață: 2,291.46 km^2, Populație: 51,827.

Acoperire teritorială (Caraș-Severin, Timiș): Armeniș, Băuțar, Bolvașnița, Buchin, Bucoșnița, Constantin-Daicoviciu, Copăcele, Glimboca, Marga, Obreja, Păltiniș, Sacu, Slatina-Timiș, Teregova, Turnu Ruieni, Zăvoi (Jud. Caraș-Severin), Oțelu Roșu (Jud. Caraș-Severin), Criciova.

Descriere: Grupul de Acțiune Locală ȚARA GUGULANILOR își va desfășura activitatea în partea de vest a României, pe teritoriul a 16 comune și un oraș din județul Caraș-Severin, GAL Țara Gugulanilor își anunță intenția de a desfășura activități de cooperare și colaborare pentru proiectele de cooperare finanțate prin sub-măsura 19.3 ”Pregătirea și implementarea activităților de cooperare ale Grupului de Acțiune Locală”.

Asociația „Grupul de Acțiune Locală Caraș-Timiș”, Suprafață: 1,359.00 km^2, Populație: 28,493.

Acoperire teritorială (Caraș Severin – Timiș): Târnova, Carasova, Lupac, Firliug, Ramna, Ocna de Fier, Zorlentu Mare, Valiug, Brebu, Ezeriș, Dognecea, Brebu Nou (Jud. Caraș-Severin), Știuca, Darova, Victor Vlad Delamarina, Gavojdia.

Descriere: Strategia de dezvoltare rurală a teritoriului acoperit de Parteneriatul, Grupul de Acțiune Locală, se înscrie în contextul de reformă și dezvoltare pe care și-l propun UAT-urile componente, județele Caraș Severin și Timiș, Regiunea Vest, România și UE, prin strategia Europa 2020. Obiective: Încurajarea transferului de cunoștințe și a inovării în agricultură, silvicultură și în zonele rurale; Creșterea viabilității exploatațiilor și a competitivității tuturor tipurilor de agricultură în toate regiunile și promovarea tehnologiilor agricole inovatoare și a gestionării durabile a pădurilor; Promovarea organizării lanțului alimentar scurt, inclusiv procesarea și comercializarea produselor agricole, a bunăstării animalelor și a gestionării riscurilor; Promovarea utilizării eficiente a resurselor și sprijinirea tranziției către o economie cu emisii reduse de carbon și rezistență la schimbările climatice în sectoarele agricol, alimentar și silvic; Promovarea incluziunii sociale, a reducerii sărăciei și a dezvoltării economice în zonele rurale.

Asociația „Grup de Acțiune Locală Banat-Vest”, Suprafață: 880.87 km^2, Populație: 45,067

Acoperire teritorială (Timiș): Jimbolia (oraș), Cărpiniș, Cenei, Checea, Comloșu Mare, Gottlob, Iecea Mare, Lenauheim, Otelec, Săcălaz, Uivar.

Descriere: Asociația „GRUP DE ACȚIUNE LOCALĂ BANAT-VEST”, este persoană juridică de drept privat cu scop nepatrimonial, independentă, apolitică, constituită cu scopul implementări LEADER din Programul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR) în teritoriul Asociației, în ansamblu și la nivelul fiecăreia Unități Administrativ-Teritoriale (UAT-uri) reprezentate în Asociație, în particular prin elaborarea și punerea în aplicare a unei strategii integrate de dezvoltare locală, promovarea parteneriatelor de tip public-privat și interconectarea parteneriatelor locale, a cooperări între Grupurile de Acțiune Locală (denumite în continuare GAL-uri) la nivel regional, național și european în vederea unei dezvoltări durabile și a îmbunătățirii guvernanței locale prin implicarea și participarea membrilor comunităților reprezentate de GAL Banat-Vest la procesul de dezvoltare locală. Scopul Asociației îl reprezintă dezvoltarea zonei din care fac parte localitățile cuprinse în prezenta Asociație prin elaborarea și implementarea unei Strategii integrate de Dezvoltare Locală (SDL), prin gestionarea fondurilor europene nerambursabile în sensul creșterii competitivității economice și administrative, a îmbunătățirii mediului și spațiului rural, și, implicit, a creșterii calității vieții și diversificării activităților economice din teritoriul reprezentat de Asociație.

GAL Asociația „Timiș Torontal Bârzava”, Suprafață: 1,769.12 km2, Populație: 53,128

Acoperire teritorială (Timiș – Caraș Severin): Deta, Gătaia (orașe, jud Timiș), Banloc, Birda, Denta, Foeni, Ghilad, Giera, Jamu Mare, Jebel, Liebling, Livezile, Moravița, Pădureni, Voiteg (comune, jud Timiș), Berzovia, Doclin, Forotic, Măureni (comune, jud Caraș Severin)

Descriere: Grupul de Acțiune Locală Asociația "Timiș Torontal Bârzava" (județele Timiș și Caras Severin) în ansamblu și la nivelul fiecăreia din cele 2 orașe și 17 comune, reprezentate în asociație și-a propus elaborarea și punerea în aplicare a unei strategii integrate de dezvoltare locală, promovarea parteneriatelor de tip public-privat și interconectarea parteneriatelor locale, a cooperării între Grupurile de Acțiune Locală la nivel regional, național și european în vederea unei dezvoltări durabile și a îmbunătățirii guvernanței locale prin implicarea și participarea membrilor comunităților rurale la procesul de dezvoltare locală.

Asociația Microregională „Țara Făgetului”, Suprafață: 1,281.81 km^2, Populație: 30,608.

Acoperire teritorială (Timiș): Făget (oraș), Balinț, Bârna, Bethausen, Curtea, Dumbrava, Fârdea, Mănăștiur, Margina, Nădrag, Pietroasa, Tomești, Traian Vuia

Descriere: Asociația Microregională Țara Făgetului este constituită ca persoană juridică, fără scop lucrativ, nonprofit, independentă, neguvernamentală și apolitică având la bază un parteneriat public-privat alcătuit pe baza experiențelor anterioare avute prin diverse proiecte în care au fost cuprinși majoritatea partenerilor care compun acest parteneriat. Parteneriatul creat reprezintă esența acestui tip de intervenție, a creșterii capacității comunităților de a gestiona dezvoltarea teritorială, a dezvoltării și a implicării sociale, a apartenenței la comunitate, ceea ce contribuie la dezvoltarea teritorială din punct de vedere economic, demografic, educațional, cultural etc prin intermediul Strategiei de Dezvoltare Locală elaborată și implementată la nivelul microregiunii precum și prin dezvoltarea Grupului de Acțiune Locală.

Asociația „Gal Triplex Confinium”, Suprafață: 1,095.59 km^2, Populație: 57,443.

Acoperire teritorială (Timiș): Sânicolau Mare(oraș), Beba Veche, Bechicheru Mic, Biled, Cenad, Dudești Noi, Dudești Vechi, Lovrin, Periam, Pesac, Satchinez, Șandra, Teremia Mare, Tomnatic, Vâlcani

Descriere: Triplex Confinium (din latină, „graniță triplă”) este numele locului în care se întâlnesc granițele României, Republicii Ungare și Serbiei. Este cel mai vestic punct din România, amplasat pe meridianul 20°15’44” longitudine E, în comuna Beba Veche. O zonă restrânsă în jurul acestui punct se consideră teritoriu neutru față de cele tei țări. Tot în acest punct este amplasată o bornă piramidală, cu trei laturi, fiecare orientată către țara respectivă și având însemnată stema țării. Pe partea românească, în afara stemei mai este înscrisă și data „4 VI 1920”.

Asociația „Grupul de Acțiune Locală Colinele Recaș”, Suprafață: 1,020.75 km2, Populație: 37,646

Acoperire teritorială (Timiș/Arad): Recaș (oraș), Dumbrăvița, Giarmata, Sânandrei, Bucovăț, Mașloc, Fibiș, Bogda, Brestovăț, Remetea Mare, Secaș (jud. Timiș), Șiștarovăț (jud. Arad)

Descriere: Intenția noastră de a dezvolta acțiuni de cooperare cu alte teritorii care implementează o strategie LEADER va aduce un aport semnificativ microregiunii prin dezvoltarea unor proiecte comune, prin transferul de cunoștințe, schimbul de informații și idei, precum și prin susținerea inovației în mediul rural. Organizarea de tipul Grup de Acțiune Locală este o premieră pentru întreg arealul propus, care va contribui în mod semnificativ la obținerea unei dezvoltări teritoriale echilibrate și va asigura gestionarea durabilă a resurselor naturale prin măsurile și obiectivele propuse.

Asociația „Grupul de Acțiune Locală Timișul de Centru”, Suprafață: 1,321.87 km^2, Populație: 63,903

Acoperire teritorială (Timiș/Caraș-Severin): Buziaș, Ciacova (orașe, jud Timiș), Chevereșu Mare, Ghiroda, Giroc, Giulvăz, Moșnița Nouă, Nițchidorf, Parța, Peciu Nou, Sacoșu Turcesc, Șag, Sânmihaiu Roman, Tormac (comune, jud Timiș), Vermeș (comuna, jud Caraș Severin).

Descriere: Parteneriatul public – privat Grupul de Acțiune Locală Timișul de Centru s-a constituit la inițiativa comunelor Moșnița Nouă și Giroc, precum și în urma acțiunilor de informare și consultare care au avut loc in teritoriu. În procesul de formare a parteneriatului s-a urmărit atragerea de membri din domenii diversificate de activitate, dar al căror domeniu de activitate să fie în concordanță cu specificul zonei și care să vină în sprijinul administrativ și economic al Grupului de Acțiune Locală Timișul de Centru. Sectorul serviciilor este format din parteneri precum: Cabinet Medical Doctor Zarici Maria, cabinet medical veterinar Dr. Vîrtosu Dan, Grup Sin Electric S.R.L., S.C. European Purchasing S.R.L., Total Recycling S.R.L., Roxinov Construct S.R.L., Dole Paradisul Verde S.R.L., Grinta S.R.L. și Lavaseco Patrik S.R.L.

Asociația „Banatul de Nord”, Suprafață: 716.29 km2, Populație: 17,232

Acoperire teritorială (Timiș): Bara, Belinț, Ghizela, Boldur, Coșteiu, Ohaba Lungă, Topolovățu Mare, Racovița.

Descriere: Denumirea Banatul de Nord ține de poziționarea administrativ teritorială a comunităților ce formează parteneriatul, respectiv în nordul vechii provincii istorice – Banat. Pentru zonă, implementarea LEADER este deosebit de importantă luând în considerare bunul exemplu dat de grupurile de acțiune locală care au implementat strategii de dezvoltare locală în perioada 2007 – 2013 și care au reușit finanțarea unor proiecte ce au adus un mare plus de valoare comunităților rurale. Pentru perioada 2014 – 2020 parteneriatul Banatul de Nord propune o inițiativă comună de dezvoltare a teritoriului în vederea sporirii calității vieții cetățenilor și ridicarea standardelor de trai la nivelul comunităților. Astfel, parteneriatul urmărește ca și obiectiv general dezvoltarea economică și socială a zonei cu valorificarea resurselor teritoriale precum și oportunitățile de dezvoltare generate de factori externi.

Deși nu apar pe lista GAL-urilor selectate de MADR, Consiliul Județean Timiș are încheiate relații de cooperare pe durată nedeterminată cu două GAL-uri care continuă să producă efecte pozitive la nivel local:

Asociația „Grupul de Acțiune Locală Timișoara”

Structuri în cooperare: Universitatea Politehnica Timișoara, Asociația Grupul de Acțiune Locală Colinele Recaș; Asociația Grupul de Acțiune Locală Timișul de Centru; Cătălin și Cătălina SRL; Fundația Cardiprevent; Centru Reformat Timișoara, Fundația pentru Cultură și Învățământ Ioan Slavici.

Obiect: Elaborarea și implementarea proiectelor finanțate prin Programul Operațional Regional, Programul Operațional Capitalul Uman, precum și alte programe similare care au elemente menite să aducă un aport scopului propus de Asociate

Asociația „Grupul de Acțiune Locală Timiș-Torontal-Bârzava Deta”

Structuri în cooperare: Județele Timiș și Caraș-Severin cu următoarele unități administrativ-teritoriale : orașele Deta, Gătaia și comunele Banloc, Birda, Berzovia, Denta, Doclin, Forotic, Foeni, Giera, Ghilad, Jebel, Jamu Mare, Liebling, Livezile, Pădureni, Moravița, Măureni, Voiteg

Obiect: Implementarea Strategiei din Planul de Dezvoltare Locală, în baza căruia a fost selectat de către Autoritatea de Management, precum și sprijinirea dezvoltării comunităților, prin promovarea cooperării pentru rezolvarea unor probleme comune, prin conceperea și implementarea proiectelor și accesarea fondurilor europene.

RELAȚII DE COOPERARE CU ALTE INSTITUȚII NAȚIONALE

În ceea ce privește relațiile de cooperare internă, Consiliul Județean Timiș a încheiat protocoale și acorduri de parteneriat cu diferite instituții naționale:

- Reprezentanți ai mediului de afaceri din județul Timiș (Protocol de colaborare) / Obiect: Constituirea Consiliului Consultativ Economic;
- Agenția de Plăți și Intervenție în Agricultură APIA – Centrul Județean Timiș (Protocol de colaborare) / Obiect: Schimb de informații referitoare la contractele de închiriere/concesiune/arendă a terenurilor agricole aflate în proprietatea publică/privată a județului Timiș;
- DGASPC Timiș; DSP Timiș; ISJ Timiș (Protocol de colaborare) / Obiect: Menținerea, îmbunătățirea și creșterea calității vieții copilului;
- Ministerul Afacerilor Interne, Agenția Națională Antidrog (Protocol de colaborare) / Obiect: Promovarea, la nivel județean, a activităților de prevenire și combatere a traficului și consumului ilicit de droguri;
- Universitatea de Vest Timișoara (Acord cadru de colaborare) / Obiect: Parteneriatul se bazează pe recunoașterea intereselor comune în domeniile de competență, pe deschidere și bună credință reciprocă, având ca scop dezvoltarea relațiilor de cooperare între cele două părți prin realizarea de activități complementare;
- Universitatea Politehnica Timișoara (Acord-cadru de colaborare) / Obiect: Organizare de activități și acțiuni în domenii de interes comune și efectuare stagii de practică;
- Universitatea de Medicină și Farmacie „Victor Babeș” Timișoara (Acord – cadru de colaborare) / Obiect: Organizarea în comun de simpozioane, comunicări științifice, ateliere de lucru și efectuare stagii de practică;
- Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului „Regele Mihai I al României” Timișoara (Acord – cadru de colaborare) / Obiect: Organizarea în comun de simpozioane, comunicări științifice, ateliere de lucru;
- Mitropolia Banatului – Arhiepiscopia Ortodoxă Română a Timișoarei (Protocol de colaborare) / Obiect: Derulare de proiecte în domeniul conservării, restaurării, reabilitării și întreținerii lăcașelor de cult;
- Asociația Tehimplus – Centrul Regional de Inovare și Transfer Tehnologic (Acord de colaborare) / Obiect: Furnizarea de informații și promovare în cadrul portalului www.banatour.eu;
- Consiliul Județean Caraș-Severin, Consiliul Local Reșița, Consiliul Județean Timiș și Consiliul Local Timișoara (Acord de parteneriat) / Obiect: Colaborarea dintre parteneri în vederea dezvoltării de proiecte comune de transport și mobilitate în județele Caraș-Severin și Timiș și asigurarea cadrului necesar accesării de finanțări, implementării și monitorizării acestor proiecte;
- Ministerul Sănătății, Consiliul Județean Timiș și Spitalul Clinic Județean de Urgență "Pius" Brînzeu Timișoara (Protocol de colaborare) / Obiect: Colaborarea în vederea realizării obiectivului „Interconectarea clădirilor existente și construcție nouă în incinta Spitalului Clinic Județean de Urgență ‘Pius Brînzeu’ Timișoara în vederea reorganizării circuitelor medicale pentru departamente: UPU, Chirurgie, ATI și Centrul de mari Arși”.

RELAȚII DE COOPERARE CU ASOCIAȚII INTERNAȚIONALE

În conformitate cu art. 89 alin. 7 din Codul Administrativ (OUG 57/2019), în privința posibilității Consiliilor Județene de a adera la asociații internaționale pentru protecția și promovarea intereselor comune, Consiliul

Județean Timiș este membru, prin Acord de asociere încheiat în anul 1994, al **Adunării Regiunilor Europei (ARE)**, cea mai mare rețea independentă de regiuni de pe continentul european. Obiectul acestei asocieri este legat de promovarea rolului regiunilor în toate procesele decizionale europene și naționale; de recunoaștere a regiunilor ca un nivel important de guvernanță în Europa în sistemul guvernanței pe mai multe niveluri susținută de Tratatul de la Lisabona.

Începând cu anul 2021, Consiliul Județean Timiș face parte din noua rețea de Hub-uri regionale **RegHub 2.0**, constituită la inițiativa Comitetului European al Regiunilor (CoR) și cuprinzând 46 de instituții membre. La nivelul României, Consiliul Județean Timișoara, împreună cu Consiliul Județean Harghita și Consiliul Județean Ialomița, vor monitoriza implementarea politicilor Uniunii Europene la nivel regional și vor asigura faptul că opiniile persoanelor interesate la nivel regional și local vor fi luate în considerare în faza de evaluare a politicilor europene.

RELAȚII DE COOPERARE CU UAT-URI INTERNAȚIONALE CU STRUCTURI SIMILARE

Conform art. 89 lit. alin. 9 din Codul Administrativ, este permis ca „unitățile administrativ-teritoriale limitrofe zonelor de frontieră să poată încheia între ele acorduri de cooperare transfrontalieră cu structuri similare din statele vecine, în condițiile legii". În completare, în alin. 10 se stipulează faptul că UAT-urile poziționate în proximitatea frontierelor care doresc coopereze și să se asocieze cu structuri similare din statele vecine trebuie să comunice această intenție și să trimită spre avizare proiectele de acord către administrația publică centrală, respectiv ministerele de resort care au atribuții în domeniul afacerilor externe și în domeniul administrației publice.

Consiliul Județean Timiș este poziționat în vecinătatea Ungariei și a Serbiei, oportunitate de care instituția a beneficiat și a încheiat relații de colaborare cu regiunile acestor state aflate în apropierea granițelor române.

Consiliul Județean Timiș, împreună cu Consiliul Județean Arad și cu Consiliul Județean Caraș – Severin, au încheiat un Protocol de cooperare în anul 1997, reînnoit în 2003, cu Consiliul Județean Csongrád (Ungaria), Consiliul Județean Bács-Kiskun (Ungaria) și Provincia Autonomă Voivodina (Serbia), formând **Euroregiunea DKMT**, o cooperare trilaterală între regiuni din România, două regiuni Ungaria și o regiune din Republica Serbia. Obiectivul DKMT este dezvoltarea și lărgirea relațiilor dintre comunități locale și reprezentanți ai autorităților locale în domeniul economic, educație, cultură, sănătate, știință și sport, precum și cooperarea lor în vederea integrării în procesele moderne ale Europei.

Alte UAT-uri Intonaționale cu structuri similare cu care Consiliul Județean Timiș are relații de cooperare:

- Declarație de intenție încheiată în anul 2006 cu Landul Niederösterreich (Austria) / Obiect: cooperare economică prin dezvoltarea relațiilor în domeniul turismului artei și culturii;
- Declarație de intenție încheiată în anul 2019 cu Provincia Autonomă Vojvodina (Republica Serbia) / Obiect: de a promova relațiile reciproce, cu scopul de a crea legături mai puternice între ele, între instituțiile de cercetare și educație, universități, respectând autonomia lor, asociații și organizații neguvernamentale care desfășoară activități economice la nivel local, în vederea promovării activităților de schimb în diferite sectoare printre care cel al administrației publice, comerțului și economiei, științei și tehnologiei, agriculturii și silviculturii, turismului, al sănătății, sportului, tineretului, educației și formării, marilor rețele de transport, precum și valorificarea patrimoniului cultural și de mediu;
- Înțelegere de cooperare încheiată în anul 2014 cu Raionul Nisporeni (Republica Moldova) / Obiect: În domeniul administrației locale, economic, învățământ, cultură, turism, sport, sănătate asistență socială, politici de tineret;
- Înțelegere de cooperare încheiată în anul 2015 cu Provincia Yunnan (China) / Obiect: cultural, economic, administrativ, turistic, social, sanitar, educativ, mediu;
- Protocol de cooperare încheiat în anul 2992 cu Consiliul Județean Csongrád (Ungaria) / Obiect: Economic, Infrastructură, Cultură, Sprijinire minorități, Sport, Social, Învățământ, Sănătate, Administrație publică, etc.;

- Acord de parteneriat încheiat în anul 2000 cu Consiliul Județean Böblingen (Germania) / Obiect: Administrație, Economic, Social, Cultural, Medical, IMM-uri;
- Parteneriat încheiat în anul 2002 cu Consiliul Județean Rosenheim (Germania) / Obiect: Administrație, Economic, Social, Cultural, Medica, IMM-uri;
- Acord de cooperare încheiat în anul 2019 cu Regiunea Veneto (Italia) / Obiect: Domeniul medical, infrastructură, economic;
- Protocol de colaborare încheiat în anul 1995 cu Regiunea Piemonte (Italia) / Obiect: Administrație publică, economic, social, cultural;
- Declarație de intenție încheiată în anul 2002 cu Provincia Alessandria (Italia) / Obiect: Administrație publică, economic, social, cultural;
- Acord de cooperare încheiat în anul 2004 cu Provincia Rimini (Italia) / Obiect: Dezvoltarea relațiilor de colaborare cu alte unități administrativ-teritoriale; promovarea acțiunilor și proiectelor comune în domeniul dezvoltării turismului, agriculturii, formării profesionale.

11.9. PRINCIPALELE CONCLUZII, PROVOCĂRI ȘI RECOMANDĂRI PENTRU STRATEGIE

În urma analizelor realizate, capacitatea administrativă a aparatului de specialitate a Consiliului Județean Timiș necesită intervenții în zona resurselor umane, cu precădere pe formarea și perfecționarea acestora. Locurile vacante din organigramă și statul de funcții indică faptul că există loc pentru creșterea capacității administrative prin prisma resurselor umane, motiv pentru care procesul de recrutare și selecție este esențial dacă se dorește realizarea acestui demers. Pe de altă parte, având în vedere stabilirea unor noi obiective la nivelul consiliului județean, precum și nevoile specifice pentru pregătirea perioadei de programare 2021-2027, se poate lua în considerare reorganizarea resurselor umane, pentru a le răspunde eficient și eficace. În schimb, la nivelul unităților administrativ-teritoriale din județul Timiș există zone în care resursele umane sunt utilizate ineficient, raportat la criteriile impuse de administrația publică centrală în privința statelor de funcții.

Consiliul Județean Timiș deține proceduri și infrastructura necesară pentru a continua digitalizarea serviciilor publice. La nivelul unităților administrativ-teritoriale componente, deși există o infrastructură digitală prin care este posibilă comunicarea cu publicul – de ex. prin intermediul website-urilor dedicate activității instituțiilor și a consiliilor locale, această infrastructură nu este folosită la potențialul maxim, în sensul în care frecvența cu care unitățile administrativ-teritoriale își actualizează activitatea este una foarte scăzută.

În ceea ce privește resursele financiare, analizele indică faptul că există o performanță scăzută în zona de investiții, în special în zona de accesare a fondurilor externe nerambursabile, atât la nivelul Consiliului Județean Timiș, cât și la nivelul unităților administrativ-teritoriale din județ. În vederea accesării de fonduri nerambursabile în perioada de programare 2021 – 2027, creșterea capacității administrative prin dezvoltarea departamentelor de investiții și managementul proiectelor este prioritară. Totodată, este necesară accelerarea pregătirii documentațiilor tehnice și proiectelor pentru perioada 2021-2027, astfel încât să existe proiecte mature, care să permită o bună absorbție a fondurilor disponibile.

Consiliul Județean Timiș este bine angrenat în relațiile de cooperare la nivel național și internațional, fiind implicat în activități cu județe din statele membre dezvoltate ale Uniunii Europene și făcând parte din organizații care sunt implicate direct în dezvoltarea regională la nivelul Uniunii Europene. Parteneriatele existente, precum și localizarea județului Timiș, reprezintă elemente de potențial importante în ceea ce privește consolidarea poziției județului la nivel european, participarea în proiecte și inițiative de cooperare teritorială și transfrontalieră, atrăgând resurse financiare suplimentare, dar și cunoștințe noi, prin intermediul schimburilor de experiență.

12. CONCLUZII

12.1. ANALIZA SWOT

STRUCTURĂ SOCIO-DEMOGRAFICĂ ȘI DEZVOLTARE SOCIALĂ	
PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
• Tendința de creștere a populației prin comparație cu cea de scădere de la nivel regional și național. • Raport de îmbătrânire mai favorabil în județul Timiș, având o valoare mai mică față de cele înregistrate atât mai nivel regional, cât și național. • Rata natalității la nivelul județului a fost în creștere în intervalul 2010-2020, prin comparație cu tendința la nivel național. • Rata fertilității este mai mare la nivelul județului prin comparație cu situația de la nivelul regiunii și a țării. • Rata mortalității este mai scăzută la nivelul județului prin comparație cu situația de la nivelul regiunii și a țării. • Sporul natural înregistrează valori mult mai bune la nivel județean față de cele de la nivelul regiunii și a țării. • Județul Timiș este al doilea la nivel național, după județul Ilfov, cu cea bună valoare a IDUL. • La nivelul județului Timiș nu există zone care să se confrunte cu marginalizare severă. • La nivelul județului suprafața locuibilă raportată atât la locuitor, cât și la gospodărie, a înregistrat creșteri considerabile. • Din perspectiva implicării populației în viața publică, se remarcă o prezență la vot (alegerile prezidențiale din anul 2019) mai mare față de cea de la nivel național.	• Diferența accentuată între ponderile principalelor grupe de vârste, ceea ce prevestește o dependență demografică sporită în următorii ani la nivelul județului. • Prezența unui număr mare de persoane vârstnice singure. • Fenomen foarte accentuat de suburbanizare în imediata proximitate a municipiului Timișoara, ceea ce atrage atenția unei mari presiuni asupra acestor comune (de a asigura un nivel optim de dotări publice, de dezvoltări tehnico-edilitare etc). • Prezența unei dependențe sporite a persoanelor vârstnice la nivelul județului, observate pe fondul creșterii numărului acestora în ultimii 10 ani concomitent cu scăderea asociată unor grupe ale populației active. • Necesitatea dezvoltării oportunităților pentru tineri și în restul județului, în afara municipiului Timișoara, unde este cea mai dezvoltată și variată ofertă.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
• Disponibilitatea finanțărilor pentru dezvoltarea urbană și rurală, precum și pentru o serie de priorități sectoriale de interes pentru dezvoltarea județului. • Creșterea speranței de viață și îmbunătățirea condițiilor de trai a locuitorilor. • Existența unor programe operaționale ce oferă surse de finanțare pentru intervenții în cadrul comunităților dezavantajate și, de asemenea,	• Procentul populației în vârstă de muncă va scădea până în anul 2100 – prognoză realizată la nivel național. • Prezența procesului de îmbătrânire demografică la nivel național. • Rată relativ scăzută de înlocuire a forței de muncă, ce va conduce la un deficit de forță de muncă.

oportunități pentru dezvoltarea capitalului uman și incluziunea socială.	• Tendința de scădere a numărului de locuitori în România. • Numărul crescând de persoane care vor ieși la pensie în mod constant în următorii 40 de ani, cu un vârf în perioada imediat următoare (procent ridicat al populației de 60-65 ani și al grupelor de vârstă învecinate). • Atractivitatea mai crescută a Municipiului București pentru tineri, care preferă să părăsească județul pentru a urma o facultate și a-și găsi un loc de muncă în capitală.

ECONOMIE	
PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
SISTEMUL R&D	
• Existența unor infrastructuri de cercetare în domeniile de excelență ale județului (chimie, automotive, dezvoltare durabilă, mediu etc.) • EDIH Regiunea Vest care să scaleze inovarea prin transformarea digitală a companiilor (inclusiv digitalizarea administrației publice și dezvoltarea unor inițiative de tip Smart City) • Investiții în centre de R&D realizate de companii. • Timișul are de aproape 3 ori mai multe persoane care lucrează în industriile high-tech, care sunt considerate intensive în angajați STEM (science, technology, engineering & math) și de 2 ori mai multe în serviciile intensive în cunoștințe high-tech • Timișul este pe primul loc din perspectiva numărului de angajați din industriile și serviciile high-tech (1 din 9 persoane lucrează în industriile și serviciile high-tech) • Cei mai mulți absolvenți de studii superioare din centrul universitar Timișoara sunt specializați în domeniile STEM (IT&C, inginerie, matematică și statistică) – 38%, sănătate (17%), afaceri, drept, administrație (16%) • Absolvenții STEM din județul Timiș au cea mai mare creștere de la nivel național, validând încă o dată importanța județului ca pol tehnic • Tradiția pentru activitățile inginerești este extrem de importantă și reprezintă unul din avantajele competitive ale județului (prima universitate înființată în Banat a fost una tehnică).	• Activitatea redusă de transfer tehnologic dinspre mediul academic înspre cel de afaceri. • Companiile străine nu dezvoltă tehnologia local, ci o importă din propria țară • Nivel redus de internaționalizare universitară • Concentrarea entităților de R&D în Timișoara și lipsa unor rețele prin care inovarea să ajungă în teritoriul județean • Lipsa personalului calificat, cercetătorii aleg să lucreze în sistemul privat sau să emigreze datorită salariilor necompetitive • Lipsa universităților antreprenoriale
SISTEMUL DE PRODUCȚIE	

- Atractivitate crescută din partea investitorilor, mai ales străini
- Valoarea Adăugată Brută se bazează în continuare, în proporție mare (peste 30%), pe activitățile industriale (locul 3 la nivel național). Totodată, județul se poziționează pe locul 3 și din perspectiva contribuției IT&C, serviciilor financiare și industriilor creative și culturale la formarea VAB
- Corelarea programelor educaționale ale universităților cu nevoile de pe piața muncii (dezvoltarea de noi competențe ale viitorului)
- Cifre de afaceri mari realizate de întreprinderile mari cu profil industrial
- Județ specializat, pe baza LQ, în calculatoare și produse electronice și optice, industria automotive, echipamente electrice, cauciuc și mase plastice, servicii informatice
- Indice de atractivitate și competitivitate cu valori bune pentru municipiul Timișoara.
- Din perspectiva indicelui de atractivitate sectorială municipiul Timișoara este poziționat pe primele locuri la nivel național, astfel: Industria automotive – locul 2, produse chimice – locul 4, echipamente electrice – locul 6, IT&C – locul 4
- Județul este cea mai industrializată zonă din România
- Județul este un important pol industrial, având toate ingredientele necesare dezvoltării ca hub de Industry 4.0
- Luarea unei decizii în condiții de certitudine folosind metoda utilității globale evidențiază următoarele ramuri industriale de excelență la nivel județean: automotive, mase plastice, îmbrăcăminte, textile și marochinărie, agrofood, calculatoare și produse optice. În afară de agrofood, toate celelalte deservesc industria automotive.
- Cel mai mare nivel de specializare al forței de muncă din UE pentru producția auto
- Mulți angajați care lucrează în companii furnizoare de soluții soft pentru industria automotive
- Centrul Regional de Competențe și Dezvoltare a Furnizorilor în Sectorul Automotive sprijină implementarea serviciilor legate de pregătirea resurselor umane
- Număr mare de angajați în sectorul industrial (locul 2 la nivel național)

- Dependență comercială mare de economiile țărilor partenere (Germania, Franța, Italia)
- Lipsa lanțurilor de valoare locale (mai ales în industria automotive)
- Dependența județului de investițiile companiilor străine
- Disparități economice în teritoriu
- Concentrarea ”bunăstării” în zona municipiului Timișoara și a inelului teritorial al zonei de influență
- Un grad scăzut de ocupare a forței de muncă, simultan cu lipsa rezistării la presiunea crescândă a forțelor concurențiale, datorită lipsei unor produse competitive, care să înglobeze inovație și cercetare.
- Lipsa unui centru regional intermodal de transport marfă, deși județul se află la răscrucea unor importane rute comerciale din UE
- Dimensiune încă redusă a pieței auto locale, industrii de sprijin slab dezvoltate, raport de localizare a industriei încă scăzut, dependență de piese și componente importate
- Capacitate limitată de inovare a clusterelor

- Al doilea cel mai competitiv nivel salarial din sectorul industrial, iar pentru salariul din industria auto – peste media UE.

SISTEMUL ANTREPRENORIAL

- Triplarea cifrei de afaceri înregistrată la nivelul județului, fiind realizată în proporție de peste 35% de companiile cu peste 1000 de angajați
- Terțializare – cifra de afaceri din servicii a ajuns să reprezinte peste 50%
- Profit net de 5 ori mai mare față de valoarea din 2009, cu valori mai mari a profitului mediu/firmă, în domeniile: agricultură, industria prelucrătoare, producția și furnizarea energiei electrice, transport și depozitare
- Existența firmelor cu capital autohton stimulează atractivitatea investițiilor străine, așadar măsurile de sprijin trebuie privite în mod sinergic
- Concentrarea de talente, acces la resurse și la o piață mai mare, precum și efervescența academică sunt caracteristici cheie care trebuie valorificate pentru stimularea continuă a antreprenoriatului
- Locul 3 la nivel național din perspectiva efectivului de salariați. Statutul de salariat este un fenomen puternic urbanizat, în timp ce statutul de lucrător pe cont propriu sau familial este unul rural.
- Rata de ocupare a resurselor de muncă din județul Timiș depășește media regională și națională.
- Rată a șomajului scăzută (0.8%)
- Magnetism pentru investitorii străini mai ales din domeniul industrial – Timișul are al doilea cel mai mare stoc de ISD-uri din țară – mediul de business atractiv pentru investițiile străine
- Existența unui lanț de valoare local în auto, cu verigi high-tech puternice prin prezența unor companii ”propulsoare”
- Locul 2 la nivel național din perspectiva densității firmelor cu capital străin la 1000 locuitori (densitatea s-a dublat în intervalul de analiză)
- Locul 2 la nivel național din perspectiva valorii exporturilor/cap de locuitor
- Județul Timiș are rezultate foarte bune și la exporturi, iar Timișoara este pe locul 3 din perspectiva celor mai atractive zone din țară
- Exporturi mari de produse complexe: mașini, aparate și echipamente electrice, instrumente și aparate optice, materiale plastice

- Lipsa incubatoarelor și a acceleratoarelor, iar infrastructura de afaceri este încă subdezvoltată și oferă servicii limitate. Totodată, majoritatea sunt concentrate în Municipiul Timișoara.
- Lipsa fondurilor de capital de risc, a rețelelor de business angels
- Rata scăzută a antreprenoriatului local, și din perspectiva răspândirii în teritoriu
- Mediul de afaceri județean este dominat de microîntreprinderi și de companii mici, iar capacitatea de finanțare a bugetului local este dependentă de diversitatea și efervescența mediului antreprenorial
- Fragilitatea mediului antreprenorial - din cele 31.000 de firme active juridic, doar 29.000 și-au depus situațiile financiare, doar 62% au înregistrat profit, iar 2.000 de persoane juridice din județ sunt inactive economic. În altă ordine de idei, doar 17.700 (57%) au personal angajat, din care 49% sunt microîntreprinderi (0-9 salariați).
- Rată de înființare a SRL-D-urilor scăzută, număr redus de înregistrări de startup-uri pe an
- Lipsa agilității companiilor de a reacționa rapid la schimbările din piață
- Lipsa unui centru expozițional care să permită inclusiv startup-urilor sau companiilor care lansează produse noi, să le poată testa cu potențialii utilizatori
- Potențial deficit de forță de muncă și o capacitate limitată de a răspunde nevoilor angajatorilor actuali și potențiali, putând totodată să descurajeze marii investitori (români și străini) să investească în piața locală
- Economii locale nediversificate în baza indexului Hachman: Sânnicolau Mare, Jimbolia, Deta, pentru care dependența de un număr redus de activități este mare (se pune problema unui profil monoindustrial)
- Activitate antreprenorială autohtonă redusă, aspect ce se reflectă în capacitatea companiilor cu K românesc de a plăti salarii mai mari
- Măsuri locale de sprijin insuficiente pentru dezvoltarea IMM-urilor

• Locul 3 la nivel național din perspectiva valorii exporturilor de servicii • Locul 2 la nivel național din perspectiva salariilor din IT&C • Județul Timiș este al doilea cel mai activ județ din perspectiva operațiunilor logistice (Timișoara ocupă locul 4 din perspectiva indicelui de atractivitate sectorială) • Al patrulea hub IT din țară • Din perspectiva ponderii absolvenților de IT&C în numărul total al absolvenților, se observă că în Timiș, 11% obțin o diplomă de absolvire în IT&C, comparativ cu județul Cluj, în care numai 9% din numărul total al absolvenților sunt IT-iști, ceea ce demonstrează atractivitatea acestei specializări pentru studenți și a facultăților timișorene cu tradiție în domeniile tehnice • Cea mai bine remunerată activitate de telecomunicații de la nivel național (dublu față de Cluj) • Al treilea pol financiar din țară • Efervescență antreprenorială în domeniul medical	• Cu toate că exportă produse complexe, din calculul RCA rezultă că deține avantaj comparativ în produse intensive în materii prime • Slaba rezonanță a programelor de sprijin a sistemului antreprenorial • Densitate de IT-iști/1000 locuitori mai scăzută decât în alte zone care se promovează ca huburi tech
SISTEMUL CIRCULAR	
• Număr de angajați în EC în creștere	• Companiile non-circulare nu au strategii de sustenabilitate și de adaptare a planurilor de business la principiile circularității. • Lipsa unei zone industriale nepoluante, cu facilități care încurajează principiile economiei circulare • Scăderea numărului absolvenților de științe naturale, unde intră cei care pot deservi economia circulară • Capacitate redusă de reciclare a deșeurilor municipale • Valoare adăugată brută din economia circulară redusă ca procent în PIB • Număr redus de firme active în domeniul economiei circulare.
SISTEMUL AGROALIMENTAR	
• Locul 1 la nivel național din perspectiva VAB obținută în agricultură. • Două treimi din localitățile județului, mai ales din zona de nord, sunt caracterizate printr-un potențial agricol foarte bun, determinat de calitatea terenurilor	• Potențialul agricol nu este suficient exploatat, iar agricultura nu este susținută printr-un sistem de producție adecvat • Ocuparea informală atinge o pondere importantă, existând un amplu fenomen de șomaj ”mascat” de practicare a agriculturii de subzistență în mediul rural

- Agricultură extensivă și potențial pentru dezvoltarea unui sistem agroalimentar puternic
- Județul se plasează pe locul 2 din perspectiva absolvenților de agricultură, după Municipiul București
- Poziție de lider în clasamentul național pentru cultura cerealelor, mai ales a porumbului și pentru viticultură. S-a constatat un potențial și în ceea ce privește efectivul de porcine.
- Existența unor producători mari în domeniul procesării/prelucrării de alimente, parte din ei
- Existența multiplelor crame cu potențial de încurajare a turismului vitivinicol
- Existența unui număr de operatori înregistrați eco
- Județul se plasează pe primul loc din perspectiva producției de carne de porc
- Existența preocupărilor academice în industria alimentară, agricultură și științele veterinare.

- Problema ameliorărilor funciare a fost și este acută deoarece terenurile agricole sunt afectate de diverși factori limitativi ai capacității productive: exces frecvent de apa în sol, secetă frecventă, eroziunea solului prin apă, compactarea solului datorită lucrărilor executate necorespunzător etc.
- Structură fragmentată a terenului, fapt ce împiedică producătorii să producă și să comercializeze în cantități mai mari
- Agricultura se poziționează pe locul II la nivel județean din perspectiva populației ocupate (15% din populația ocupată totală)
- Lanțurile de distribuție sunt lungi de la producător la consumator prin prezența intermediarilor
- Se prelucrează industrial numai o mică parte din materiile prime agricole; agenții nu beneficiază în fazele intermediare de prelucrare a materiilor prime din agricultură, acolo unde, de altfel se creează plusvaloare
- Chiar dacă sistemul agroalimentar este complet la nivel județean, nu toate verigile sunt bine reprezentate

OPORTUNITĂȚI

- Inovarea transformativă sistemică prin intermediul căreia soluțiile noi rezultă din combinația dintre tehnologii, infrastructuri, competențe, antreprenoriat, implicarea cetățenilor, capacitatea administrativă locală.
- Pactul Ecologic European – potențialul pentru un Pact de succes va depinde de recunoașterea diversității de la nivel local
- Circularitatea digitală
- Guvernanța multinivel creată la nivelul strategiilor de specializare inteligentă servește ca platformă pentru a implementa Pactul Ecologic European
- Acces la lanțuri de valoare globale noi care stimulează adopția tehnologiilor verzi, creând piețe noi
- Conexiuni la rețele europene de actori – platforme tehnologice europene, comunități EIT Knowledge and Innovation (ex. EIT Food)
- Similarități în ceea ce privește structura economică cu Gröningen , din Olanda (regiune care ar putea deveni de referință)
- Economia viitorului este o economie antreprenorială, în care din ce în ce mai mulți oameni aleg freelancing-ul

AMENINȚĂRI

- Economie dependentă de piețele externe, variațiile economice, mai ales ale partenerilor comerciali, afectează industria și comerțul.
- Efectele negative ale schimbărilor climatice
- Criză economică determinată de criza sanitară
- Îmbătrânirea populației (creșterea populației de peste 60 de ani și scăderea populației tinere)
- Viteza de automatizare și computerizare, mai ales a activităților industriale de care județul Timiș este dependent (ex. industria automotive care trebuie să treacă într-o verigă superioară din lanțul de valoare)
- Dependența la nivel național și județean de industria automotive – zeci de furnizori TIER 1 sau 2 din majoritatea orașelor cu 10-15k de locuitori (furnizori mase plastice, textile, sticlă etc.)
- Agilitate redusă a companiilor de a se adapta la noile trenduri și pierderea competitivității pe termen lung
- Contribuția industriei prelucrătoare la amplificarea schimbărilor climatice.

- Rolul administrației publice antreprenoriale în creștere
- Potențial pentru dezvoltarea energiei regenerabile (solară, biomasă, termală)
- Oportunități pentru dezvoltarea unui sistem energetic net zero prin eficiență energetică, cogenerare
- Poziție geografică bună (frontieră cu Ungaria, Serbia) și conectivitate cu Vestul Europei – perspectivele dezvoltării ca hub logistic
- Impactul major în dezvoltarea economică a Timișului pe care l-ar putea avea proiectele de infrastructură, precum centura de sud și vest a Timișoarei sau conectarea municipiului cu autostrada spre Moravița
- Finanțările existente din Planul Național de Redresare și Reziliență
- Preluarea Aeroportului Internațional ”Traian Vuia” în administrarea județului, precum și dezvoltarea Aeroportului Utilitar (Aerodromului) Cioca
- Utilizarea tehnologiilor generice esențiale pentru transformare industriilor tradiționale
- Îmbunătățirea comercializării produselor locale pe piața locală prin crearea de depozite și centre logistice agricole care permit comercializarea produselor
- Orientările viitoare ale strategiilor de specializare inteligentă pentru sustenabilitate și creștere incluzivă care sunt strategii bazate pe inițiative locale ce vin ca răspuns la provocările de mediu, derivate ale strategiilor de specializare inteligentă elaborate la nivel regional, motivând și ghidând forțele antreprenoriale
- Reorganizarea lanțurilor de valoare la nivel global poate aduce oportunități de dezvoltare, mai ales în industrie
- Economia județului seamănă din ce în ce mai mult cu economia UE – oportunitate la nivel de orientare a investițiilor și de încurajare a antreprenoriatului și în sectoarele care domină economia UE
- Trenduri în domeniul logistic: e-commerce, logistica ”ultimului km”, livrare cu drone și logistica elastică
- Trenduri tech care pot fi implementate în industrie: Big Data, Cloud, Security, 5G, Machine Learning, Blockchain, Internet of Things, AI, realitate augmentată etc.

• Economia creativă, în contextul prezenței talentelor mai ales în Timișoara, pentru dezvoltarea ecosistemelor de inovare.	

TURISM	
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**
RESURSELE TURISTICE	
• Statutul orașului Timișoara de Capitală Europeană a Culturii 2021/2023. • Județul Timiș dispune de numeroase atracții inedite, cum sunt resursele naturale bogate și resursele antropice unice, cum este spre exemplu singurul sat circular din România. • Județul dispune de o concentrație mare de patrimoniu religios și arheologic, pus în evidență prin trasee turistice specifice. • Caracterul multicultural și multietnic are o amprentă puternică asupra județului, inclusiv prin construcțiile realizate încă din perioada 1500-1000 î.Hr., de când datează Fortificația preistorică de la Cornești. • Județul dispune de o bogată și inedită cultură populară românească, existând materiale ale prezenței omului încă din timpuri preistorice. • Existența unor demersuri și proiecte pilot care au permis desfășurarea evenimentelor în maximă siguranță pe timpul pandemiei Covid-19, respectând prevederile legale de distanțare socială și limitare a publicului – ex. Banat Brunch în aer liber. • Există o tendință de creștere a investițiilor în proiecte de revitalizare a turismului în județul Timiș în perioada 2020-2021 – ex. Eco Timiș, Banat Bruch, Punctele Gastronomice Locale, pârtia Slalom Uriaș etc. • Existența unor resurse turistice naturale și antropice diverse ce favorizează practicarea unor numeroase tipologii de turism precum turismul de afaceri, turismul activ, turismul cultural religios, turismul gastronomic, turismul de tip city-break, turismul rural, turismul de evenimente sau turismul balneoclimatic /de wellness. • Existența Parcului Natural Lunca Mureșului – spațiu ideal pentru activități de educație ecologică și ecoturism, precum și a altor Rezervații Naturale de mare importanță.	• Valorificarea insuficientă a componentei arheologice de pe teritoriul județului Timiș, precum Cetatea Cenad sau Cula Turcească care poate fi vizitată doar cu acordul Primăriei, neexistând nimic amenajat pentru turiști în acea zonă – Info point, pază etc. • Istoria și tradițiile bănățene slab promovate și valorificate în mediul online. • Lipsa unei abordări strategice la nivel județean asupra dezvoltării sectorului turistic – se remarcă lipsa unei strategii unitare în domeniul turismului sau a unei identități vizuale asumate și promovate a județului. • Promovarea în mediul online și social-media este slab utilizată, informația oferită de către instituții publice sau entități comerciale fiind fragmentată. • Signalistică scăzută a resurselor turistice, traseelor sau monumentelor de arhitectură naturală și antropică. • Slaba promovare a unităților de tip balneoclimater în mediul online și/sau la nivel național. • Concentrarea atenției și a comunicării în principal asupra orașului Timișoara, motiv pentru care județul nu este de multe ori perceput ca o destinație în sine. • Interesul și capacitatea în general scăzute ale autorităților din mediul rural pentru dezvoltarea infrastructurii turistice și a celei conexe acesteia
INFRASTRUCTURA ȘI SERVICIILE TURISTICE	

• Deservirea relativ satisfăcătoare a județului cu infrastructura de cazare și structuri de alimentație publică. • Interesul sporit al autorităților pentru găsirea unor soluții inovatoare în contextul COVID-19, pentru susținerea industriei HoReCa. • Rețeaua existentă de circuite tematice și trasee cicloturistice ce conectează principalele atracții la nivelul Banatului și includ multe din localitățile componente ale județului Timiș. • Existența proiectelor pilot de plimbare virtuală prin zone consacrate din județul Timiș – Țara Făgetului 360˚ sau traseul Bisericilor din Lemn 360˚. • Implicarea autorităților publice și existența Asociației pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în județul Timiș, ce contribuie la managmentul mai eficient al destinației.	• Deficiențe majore ale infrastructurii de cazare și structurilor de alimentație publică în zonele rurale și necesitatea de realizare a unora noi. • Caracter relativ sezonier al activităților turistice și insuficiența unor dotări și produse turistice integrate la nivel local / județean care să susțină turismul pe tot parcursul anului. • Inexistența mai multor unități hoteliere de 5 stele și a unor structuri cu număr ridicat de locuri de cazare și/sau săli de conferințe pentru practicarea unor evenimente de anvergură – conferințe. • Insuficiența dotărilor moderne din destinațiile dedicate turismului balneoclimatic, care face ca acestea să nu poată fi competitive la nivel național sau internațional pentru care ar putea petrecere sejururi îndelungate în astfel de facilități.
CIRCULAȚIA ȘI PERFORMANȚA TURISTICĂ	
• Tendința de sporire a fluxurilor turistice în județul Timiș, în perioada 2010-2019 – atât numărul de sosiri, cât și numărul de înnoptări, au cunoscut o tendință generală de creștere cu 83.48% în cazul sosirilor, respectiv 80.71% în cazul înnoptărilor. • Unul dintre principalele atuuri ale destinației îl reprezintă nivelul ridicat de autenticitate cu privire la valorile de patrimoniu construit și natural, aspecte apreciate îndeosebi de turiștii străini – în special în contextul turismului rural.	• Cel mai practicat tip de turism în județul Timiș este cel de scurtă durată, fapt ce indică o performanță turistică scăzută în ceea ce privește ședera vizitatorilor, durata medie de ședere a turiștilor înregistrând o scădere de -1.51% din 2010 până în 2019. • Dezechilibru existent la nivel județean între orașul Timișoara și celelalte localități în ceea ce privește localizarea principalilor factori de atracție – majoritatea turiștilor români și străini se duc strict în Timișoara. • În cazul turiștilor străini, o barieră importantă rămâne cea a limbii, mulți dintre aceștia neputându-se bucura de contactul direct cu localnicii sau meșteșugarii locali.
OPORTUNITĂȚI	**AMENINȚĂRI**
RESURSELE TURISTICE	
• Județul Timiș dispune de un amplasament favorabil în cadrul circuitului cetăților fortificate și a bisericilor de lemn, ce face ca acest lucru să joace un rol important în dezvoltarea turistică regională, dar și a parteneriatelor cu alte cetăți și biserici. • Oportunitatea de accesare a finanțărilor europene și naționale pentru dezvoltarea și valorificarea resurselor turistice naturale și antropice. • Oportunitatea de accesare a finanțărilor nerambursabile pentru susținerea de investiții și proiecte de dezvoltare / revitalizare urbană.	• Riscul de degradare a unor valori locale în lipsa unor măsuri de promovare și valorificare a potențialului turistic. • Riscul de degradare a zonelor naturale protejate prin exploatarea turistică necontrolată și datorită neimplicării autorităților publice în amenajarea corespunzătoare a acestora – ex. Parcul Dendrologic De la Bazoș și Buziaș. • Ratarea unor importante atracții de pe teritoriul județului de către turiști din cauza slabei vizibilități a

• Progresul tehnologic ca factor determinant în utilizarea tehnologiilor smart (aplicații mobile, hărți interactive, tichet online etc.) ce pot spori accesibilitatea ofertei culturale și turistice, inclusiv în contextul COVID-19. • Creșterea interesului pentru turismul gastronomic și agroturistic. • Existența parteneriatelor cu alte municipii, inclusiv parteneriatul cu municipiul Cluj-Napoca și Arad în vederea susținerii municipiului Timișoara pentru câștigarea rolului de Capitală Europeană a Culturii 2023 și implementarea programului aferent sau a județului Caraș-Severin pentru reabilitarea pârtiei de schi Slalom Uriaș.	acestora sau din cauza lipsei insuficiente de promovare a acestora.
INFRASTRUCTURA ȘI SERVICIILE TURISTICE	
• Localizarea județului Timiș la granița vestică a României, fapt ce contribuie la o pondere ridicată a turiștilor străini sosiți aici (aprox. 30% din totalul turiștilor sosiți în județ în anul 2019 – locul 5 la nivel național) – oportunitate ce poate fi valorificată prin promovarea ofertei turistice ce poate fi accesată în tranzitul lor către alte locații din țară.	• În ciuda unei oferte diversificate de resurse turistice, județul Timiș nu poate concura la acest moment cu gradul mai ridicat de dotare și de atractivitate a unor destinații deja de notorietate la nivel național și chiar internațional – Cluj, Bihor sau Sibiu. • Existența mai mult entități cu rol de organizații de management al destinației, atât la nivel județean, cât și la nivelul municipiului Timișoara, fapt ce poate prezenta un risc de îngreunare a comunicării între actorii relevanți și managementul neeficient al destinației în lipsa unei colaborări permanente între cele două organizații.
CIRCULAȚIA ȘI PERFORMANȚA TURISTICĂ	
• Existența a numeroase modele de bună practică în domeniul promovării turismului care pot fi folosite pentru a crește • Accesibilitate bună a județului datorită rețelei de transport rutier și feroviar, dar și a aeroportului internațional ce face mai ușor accesul turiștilor străini.	• Restricții provocate de răspândirea virusului și a evoluției pandemiei de COVID-19. • Reducerea improtanței la nivel național a Aeroportului Internațional Traian Vuia, acesta având acces la o gamă mai redusă de destinații externe decât alte aeroporturi din România.

SERVICIILE DE EDUCAȚIE	
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**
• Infrastructura sportivă școlară este în proces de dezvoltare și modernizare, interesul autorităților locale fiind de a asigura mai multe facilități de acest gen la nivel județean • Datorită pandemiei de Covid-19, la nivel județean au fost achiziționate peste 7000 de echipamente	• Numărul redus de instituții care au realizat investiții în ultimii ani în infrastructura de laboratoare specifice materiilor STEM produce o scădere a interesului elevilor pentru acestea, în cadrul lor fiind posibile predarea unor conținuturi experimentale complementare noțiunilor teoretice.

de tip laptop și tablete electronice, care să susțină inclusiv după întoarcerea elevilor în clase educația digitală.

- Numărul de elevi per sală de clasă este mic în cazul ciclurilor primar și secundar, fapt ce sporește astfel disponibilitatea spațiilor instituțiilor pentru alte activități didactice.
- Numărul de elevi aflați în risc de abandon școlar este foarte scăzut la nivel județean pentru aproape toate ciclurile de învățământ (excepție învățământul profesional), ca atare, ratele de abandon școlar au scăzut semnificativ, sub 0,5%.
- Oferta educațională disponibilă absolvenților de gimnaziu este una bogată și diversificată, inclusiv în cadrul profilurilor tehnologic și vocațional, numărând la nivelul anului 2020 câte cel puțin 500 de locuri fiecare.
- 9 licee la nivel județean prezintă rate de promovabilitate la examenul de bacalaureat de peste 90%, majoritatea fiind localizate în municipiul reședință de județ.
- Existența în județ a 5 instituții de învățământ superior acreditate cu oferte diversificate pentru studii terțiare creează cadrul pentru îmbunătățirea retenției forței de muncă disponibile la nivel local și județean, și chiar atragerea de noi persoane din alte județe.
- Colaborarea instituțiilor de învățământ cu mediul de afaceri local și județean asigură diversificarea posibilităților de învățare a unei meserii căutate pe piața forței de muncă locală și, în același timp, o absorbție mai facilă a absolvenților școlilor profesionale.

- Numărul de cadre didactice calificate cu rezidența în mediul rural este mic, astfel că se pune problema asigurării aceluiași nivel de calitatea a procesului educativ precum în mediul urban.
- Atractivitatea profilului tehnologic pentru elevi în cazul nivelului liceal a scăzut semnificativ, sub 14% alegând acest tip de învățământ pentru continuarea studiilor după gimnaziu.
- La nivel județean rata de promovare a examenului de bacalaureat a scăzut în ultimii 3 ani, situându-se constant sub media națională.
- Subfinanțarea activităților instituțiilor de învățământ conduce la prelungirea problemelor existente de disponibilitate a unei infrastructuri educaționale complet dotate
- Doar aproximativ jumătate dintre elevii ce susțin proba de competențe digitale la examenul de bacalaureat obțin o calificare peste nivelul mediu.

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
• Implementarea și operaționalizarea infrastructurii tehnice necesare utilizării resurselor și serviciilor de tipul OER și WEB 2.0 la nivelul unităților de învățământ locale (prin proiectul Campus Wi-Fi) va spori posibilitățile de adoptare a instrumentelor TIC în procesele de predare-învățare și va crea un cadru propice dezvoltării cursurilor de alfabetizare digitală a elevilor. • Dezvoltarea unui organism de reglementare pentru cariera didactică (centru de mentorat al carierei didactice) va reprezenta răspunsul Ministerului Educației pentru nevoile specifice de dezvoltare a profesorilor debutanți și formare continuă a profesorilor din sistemul educațional în vederea creșterii atractivității și performanței carierei didactice.	• Efectivele școlare anuale de la nivel județean prezintă o rată continuă de scădere în ultimii ani, însă la nivelul unităților de învățământ gimnazial se preconizează o creștere semnificativă (21%) în următorii 4 ani a numărului de elevi, astfel că infrastructura disponibilă trebuie să corespundă de spațiile necesare înglobării acestora.. • Lipsa/scăderea finanțărilor și/sau a puterii de acoperire a cofinanțării proiectelor pentru infrastructura educațională deficitară de la nivel de UAT poate conduce în timp la supraaglomerarea spațiilor din mediul rural sau impunerea mobilității elevilor. • Menținerea unui nivel redus de finanțare a sistemului de învățământ poate conduce la imposibilitatea unităților școlare de adaptare și actualizare a dotărilor din cadrul laboratoarelor

• Includerea în curriculum-ul școlar obligatoriu a cursurilor dedicate alfabetizării digitale și a dezvoltării competențelor cheie de utilizare a noilor instrumente TIC va constitui o sursă de creștere a nivelului de înțelegere și utilizare a noilor tehnologii de către noile generații de elevi. • Continuarea programelor de finanțare a mobilității personalului didactic (ex: Twinning) și a studenților (Erasmus+) va permite realizarea de schimburi de experiență și dezvoltarea continuă a proceselor de predare-învățare din cadrul unităților de învățământ locale.	dedicate materiilor STEM sau a celor dedicate învățământului profesional/dual. • Creșterea nivelului de calitate a proceselor educaționale din cadrul unităților de învățământ superior din alte centre urbane importante (Cluj-Napoca, Iași, București) poate avea ca efect scăderea atractivității mediului universitar local, astfel că elevii foarte bine pregătiți vor prefera să plece din județ. • Menținerea unui număr restrâns de cadre didactice calificate cu rezidență în mediul rural pot cauza creșterea discrepanțelor în ce privește nivelul de cunoștințe al elevilor din localitățile rurale

SERVICIILE DE SĂNĂTATE	
PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
• Este printre județele cu cea mai mare speranță de viață; • Este printre județele cu cele mai mici rate ale mortalității prin boli ale aparatului circulator (494,6‰oo); • Este printre județele cu cele mai mici rate ale mortalității prin boli ale aparatului digestiv (47,2‰oo); • Este printre județele cu cele mai mici valori ale deceselor prin boli ischemice ale inimii (140,7‰oo); • Este printre județele cu cele mai mici rate ale morbidității spitalizate prin boli cerebro-vasculare (229,8‰oo); • Este județul cu cea mai mică rată a mortalității prin boli cerebro-vasculare (84‰oo); • Este printre județele cu cele mai mari scăderi ale ratei morbidității spitalizate prin diabet zaharat (46,3‰oo); • Este printre județele cele mai mari scăderi ale ratei morbidității spitalizate prin cancer la sân la femei (67,5‰oo); • Este printre județele cu cele mai mici rate ale prevalenței în ceea ce privește cazurile de cancer de prostată (184,1‰oo); • Este printre județele cu cele mai mari scăderi ale ratei morbidității spitalizate prin cancer de prostată (49,4‰oo); • Este printre județele cu cele mai mici rate ale mortalității prin decese asociate cancerului de prostată (16,2‰oo);	• Este printre județele cu cele mai multe întreruperi de sarcină; • Este printre județele cu cele mai mari creșteri privind rata mortalității prin bolile aparatului circulator (22,8‰oo); • Este printre județele unde anii de viață pierduți au crescut prin decese cauzate de bolile aparatului circulator; • Este printre județele cu cele mai mari valori ale numărului de ani de viață pierduți prin decese cauzate de tumori maligne; • Este printre județele care au înregistrat valori în creștere ale anilor de viață pierduți prin decese cauzate de bolile aparatului respirator; • Este printre județele cu cele mai mari rate ale morbidității spitalizate din perspectiva cazurilor de boli ischemice ale inimii (539,7‰oo); • Este printre județele cu cele mai mari creșteri ale ratei morbidității spitalizate din perspectiva cazurilor de boli ischemice ale inimii (61,8‰oo); • Este printre județele cu cele mai mari valori înregistrate ale ratei morbidității prin diabet zaharat (505,7‰oo); • Este printre județele cu cele mai mari rate ale morbidității asociate cazurilor de cancer (1.455,9‰oo); • Este printre județele cu cele mai mari rate ale mortalității prin cancer pulmonar (57,4‰oo); • Este printre județele cu cele mai mari rate ale mortalității prin astm (3‰oo);

- Este printre județele cu cele mai mici rate ale morbidității spitalizate prin BPOC (204,8‰oo);
- Este printre județele cu cele mai mari rate de examinare CT înregistrate (2.721,5‰oo);
- Este printre județele cu cele mai mari rate de examinare RMN înregistrate (649,3‰oo);
- Este printre județele cu cele mai multe angioplastii efectuate;
- Este printre județele cu cele mai multe bypass-uri efectuate în sistem public;
- Realizarea de activități de informare-educare-consiliere cu privire la consumul de droguri.

- Prevalența infecției cu HIV/SIDA la nivelul județului este în creștere.
- Numărul persoanelor cu boli psihice de la nivelul județului este în creștere.
- Municipiul Timișoara concentrează cea mai variată și complexă gamă de servicii medicale, celelalte zone din județ dispunând de un nivel al infrastructurii și serviciilor mult mai redus (după caz chiar insuficient).
- Orașele Buziaș, Recaș, Ciacova și Gătaia nu beneficiază de spitale generale publice (conform Legii nr. 351/2001, aceasta este una dintre dotările de bază care ar trebui să existe în cadrul unui oraș).
- Pe teritoriul județului nu mai există cabinete medicale de familie care să funcționeze în sistemul public de sănătate, toate fiind private.
- Comunele Bara, Beba Veche, Secaș și Otelec nu beneficiază de cabinete medicale de familie.
- Există un număr considerabil de UAT-uri care nu beneficiază de unități sanitare de bază (de exemplu farmacie, cabinet stomatologic etc).
- Comunele Giroc, Coșteiu și Dumbrăvița înregistrează valori peste limita maximă în ceea ce privește numărul de locuitori ce ar trebui să revină unui medic de familie.
- Numărul de locuitori ce revin unui medic de familie a crescut în ultimii ani la nivelul județului.
- Este unul dintre cele 10 județe unde cauzistica rămâne concentrată din perspectiva consumului de canabis.
- Este unul dintre cele 9 județe unde cauzistica urgențelor medicale datorate de consumul de NSP (noi substanțe psihoactive) este foarte concentrată.
- Analiza repartiției urgențelor medicale cauzate de consumul de droguri în raport cu ponderea numărului de cazuri de urgență înregistrate plasează județul Timiș în categoria zonelor cu risc mare.

OPORTUNITĂȚI

- Fonduri guvernamentale și europene dedicate sistemului medical, pentru crearea/reabilitarea/modernizarea dotărilor și pentru realizarea de campanii de medicină preventivă în rândul populației.
- Atragerea de investitori pentru dezvoltarea de unități spitalicești private.
- Exploatarea oportunităților de digitalizare în sectorul medical, prin raportarea la tendințele europene (eSănătate, telemedicină etc).
- Dezvoltarea parteneriatelor în context transfrontalier cu Ungaria și Serbia în contextul

AMENINȚĂRI

- Privatizarea continuă a dotărilor medicale limitează responsabilitatea și capacitatea de intervenție a administrației publice în ceea ce privește calitatea serviciilor medicale oferite și poate avea efect de majorare a costurilor serviciilor medicale.

realizării de platforme/programe/strategii pentru asigurarea unei oferte cât mai complexe de servicii medicale care să poată fi accesate inclusiv de la distanță - telemedicină (adresate inclusiv comunităților dezavantajate).	

SERVICIILE SOCIALE	
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**
• Prezența unei oferte variate de servicii sociale pe teritoriul municipiului Timișoara. • Reprezentativitate la nivelul județului prin implicarea unui număr considerabil de ONG-uri și furnizori acreditați în domeniul social. • Scăderea numărului de cazuri de copii care suferă de afecțiuni mintale la nivelul județului. • Numărul persoanelor cu handicap la nivelul județului este în creștere.	• Sistemul public de asistență socială este slab dezvoltat în comparație cu nevoile existente și cu numărul beneficiarilor. • Prezența unor grupuri vulnerabile pe teritoriul județului care nu dispun de suficiente sericii sociale dedicate, ceea ce contribuie la accentuarea și agravarea problemelor cu care acestea se confruntă. • Numărul asistenților maternali atestați este în scădere. • Creșterea numărului de copii care suferă de afecțiuni fizice, asociate, boli rare și HIV/SIDA.
OPORTUNITĂȚI	**AMENINȚĂRI**
• Disponibilitatea finanțărilor pentru dezvoltarea urbană și rurală, precum și pentru o serie de priorități sectoriale de interes pentru dezvoltarea socială a județului. • Înclinarea balanței de la prestații sociale la dezvoltarea de servicii sociale și de economie socială care să conducă la o incluziune activă a grupurilor vulnerabile.	• În cazul în care furnizorii publici și centrele sociale nu se adaptează în mod continuu la noile norme de siguranță și de furnizare a serviciilor sociale, acestea riscă să piardă fondurile alocate de la bugetele de stat.

INFRASTRUCTURA, ACTIVITĂȚILE ȘI SERVICIILE CULTURALE	
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**
INFRASTRUCTURA CULTURALĂ	
• Județul dispune de numeroase atracții inedite, cum sunt: obiectivele naturale și culturale, prezența unor podgorii și centre de echitație, precum și zonele cu valoare etnografică specială, zone arheologice și singurul sat circular din România. • Spațiul timișean se caracteriza printr-o relativă armonie interetnică. • Timișoara a fost deschizător de drumuri în dezvoltarea ulterioară a județului și a regiunii, având / reprezentând prima fabrică de bere de pe teritoriul actual al României (1718), primul oraș al Imperiului Austro-Ungar cu iluminat stradal (1760)	• Vizibilitate redusă a instituțiilor culturale din zonele rurale și distribuția spațială a acestora inegală față de mediul urban. • Insuficienta promovare a prezenței structurilor culturale destinate multiculturalității pe care județul o are. • Dezechilibru în modul de promovare a atracțiilor din județul Timiș, orașul Timișoara fiind cel mai prezent în prezentarea destinației în mediul online. • Lipsa mai multor centre de informare distribuite la nivelul județului.

și singurul oraș din Europa care are trei teatre de stat, unul în limba română, unul în limba maghiară și unul în limba germană (1953).

- Județul Timiș prezintă o ofertă culturală relativ bogată, înregistrând un număr de 1.251 de instituții publice cu caracter cultural – muzee, teatre, biblioteci, lăcașuri și edificii de cult, cetăți, monumente, castele, palate, cule etc.
- Cele peste 680 de biserici din județul Timiș sunt distribuite uniform la nivelul județului, acoperind majoritatea zonelor de locuit.
- Deservire relativ satisfăcătoare a majorității UAT-urilor din județul Timiș cu dotări culturale de bază – biblioteci, muzee, lăcașuri și edificii de cult, case de cultură sau cămine culturale.
- Există un interes crescut al autorităților locale pentru sectorul cultural prin numeroasele investiții desfășurate în ultimii ani pentru construcția, modernizarea sau dotarea caselor de cultură și a căminelor culturale din numeroase unități administrativ-teritoriale.

ELEMENTE DE PATRIMONIU

- Existența unui patrimoniu istoric construit relativ bogat, care cuprinde 340 de monumente, ansambluri și situri, clasificate și protejate prin lege, dintre care unele prezintă elemente de unicitate și valoare deosebită la nivel național.
- Județul dispune de o serie de monumente arheologice – complexe paleolitice, așezări și necropole din neolitic, eneolitic, epoca bronzului și din prima epocă a fierului precum și așezări de factură dacică și daco-romană
- Județul dispune de o bogată și inedită cultură populară românească, existând materiale ale prezenței omului încă din timpuri preistorice.
- Patrimoniul cultural al județului Timiș poartă amprenta stilurilor central-europene, evidențiind aspectele multiculturale și multietnice drept componente definitorii pentru patrimoniul cultural material și fiind compus din construcțiile realizate începând cu primele perioade și culminând cu monumente industriale sau ale tehnicii din secolul al-XX-lea
- Timișoara reprezintă un simbol unic plin de valoare, cu o concentrație mare de patrimoniu cultural, religios și arheologic din județ, fiind una dintre cele mai vechi și frumoase așezări din această zonă.
- Existența unui număr ridicat de monumente istorice aflate în pericol sau care prezintă diferite stadii de degradare a părților componente.
- Valorificarea insuficientă a componentei arheologice în special a săpăturilor arheologice și a descoperirilor recente.
- Valorificare insuficientă a zonelor cu concentrare ridicată a patrimoniului cultural material și imaterial – foste ruine, cule, cetăți și palate care nu beneficiază de niciun Info point, panou cu informații, mijloace de promovare în mediul online etc.
- Site-ul oficial de promovare a elementelor cultural-turistice din județul Timiș oferă de multe ori informații puține și generale despre elementele de patrimoniu, fiind omise elemente ale patrimoniului material și imaterial mai puțin cunoscute.
- Valorificarea insuficientă a unora dintre cele mai importante meșteșuguri și tradiții din Banat – creația costumelor populare, olăritul, pictura pe sticlă, prelucrarea și sculptura lemnului.
- Slaba promovare a turismului gastronomic și a marketingului culinar, fiind aproape inexistent pe social media.

- Existența bisericilor de lemn unice din zona Făgetului, care încă mai sunt într-o stare bună, chiar și după 250 de ani de la construcție.
- Interesul crescut al Asociației pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în Timiș de a promova obiecte arhitecturale puțin cunoscute și vizitate.
- Direcția Județeană pentru cultură Timiș intenționează ca, în anul 2021, să desfășoare o amplă acțiune de verificare a stării reale a patrimoniului mobil și imobil de la nivelul județului Timiș.
- Existența la nivelul județului a unor inițiative de valorificare și promovare a monumentelor de patrimoniu – Timbrul Monumentelor Istorice și a unor lucrări de renovare, restaurare și conservare.
- Utilizarea tehnologiilor noi în promovarea cercetărilor arheologice descoperite pe teritoriul județului Timiș.
- Județul Timiș beneficiază de numeroase resurse de patrimoniu imaterial – evenimente specifice, gastronomie bănățeană, meșteșuguri și tradiții căutate, personalități importante și marcante la nivelul județului etc.

VITALITATEA CULTURALĂ

- Timișoara este Capitala Europeană a Culturii pentru anul 2023, fiind al doilea oraș din România care a primit acest titlu.
- Municipiul Timișoara se află pe o poziție favorabilă în Clasamentul privind Vitalitatea culturală a orașelor – locul 9 din 46 de orașe din România.
- Consumul cultural la nivelul județului Timiș a crescut considerabil în perioada 2010-2019, cea mai mare creștere fiind înregistrată în rândul vizitatorilor la muzee – 145.2% în 2019.
- Oferta culturală a județului și în special a municipiului Timișoara a cunoscut o creștere atât calitativă cât și cantitativă în ultimii ani, reușind chiar să se adapteze repede noului context (COVID-19) prin adoptarea unor noi soluții digitale.
- Existența unor demersuri și proiecte pilot care au permis desfășurarea evenimentelor culturale în maximă siguranță, respectând prevederile legale de distanțare socială și limitare a publicului.
- O mare parte a instituțiilor de cultură au o prezență sporită în mediul online, oferind acces online la evenimentele desfășurate în cadrul acestora.
- Există o tendința de creștere a investițiilor în domeniul cultural în județul Timiș în perioada,
- Consumul cultural se află în scădere în ceea ce privește cazul cititorilor activi.
- Prezența insuficientă sau insuficienta promovare a unor evenimente fanion, de interes regional, național sau internațional.
- Vizibilitatea redusă a evenimentelor mai mici din județul Timiș.
- Consumul cultural se petrece predominant la nivelul zonelor urbane, respectiv în cadrul municipiilor și orașelor din județul Timiș, zonele rurale neavând o infrastructură culturală suficient de dezvoltată pentru a susține un consum cultural ridicat.
- Lipsa posibilității de a procura bilete în format electronic de pe site-urile online ale instituțiilor culturale.
- Identitatea culturală a județului este strict legată de municipiul Timișoara.
- Cooperarea limitată între UAT-uri pentru realizarea de evenimente și inițiative comune în sectorul cultural-artistic.

pentru anul 2019 înregistrându-se creșteri cu 135.68% mai mult față de anul 2010. • Patrimoniul cultural și artele vizuale reprezintă sectoarele cultural creative de pe primele locuri, cu una dintre cele mai mari contribuții la economia județului. • Existența unui număr mare de asociații și fundații, organizații profesionale, reprezentanți din mediul privat și organizații publice active, implicate în dezvoltarea potențialului cultural și creativ al județului.	
OPORTUNITĂȚI	**AMENINȚĂRI**
INFRASTRUCTURA CULTURALĂ	
• Oportunitatea accesării finanțărilor europene și naționale pentru dezvoltarea și valorificarea resurselor culturale. • Progresul tehnologic ca factor determinant în utilizarea tehnologiilor smart (aplicații mobile, hărți interactive, tichet online etc.) ce pot spori accesibilitatea ofertei culturale. • Existența a numeroase platforme online pentru vizualizare 3D, plimbări virtuale prin muzee / locuri din oraș etc., care pot fi adoptate cu ușurință și în contextul COVID-19.	• În ciuda unei oferte diversificate de resurse culturale și turistice, județul Timiș concurează cu o serie de destinații culturale de notorietate la nivel național și chiar internațional (București, Cluj, Iași, Sibiu etc.) • Neadaptarea infrastructurilor culturale din zonele rurale la contextul pandemiei de COVID-19 – lipsa resurselor tehnologice potrivite.
ELEMENTE DE PATRIMONIU	
• Oportunitatea accesării finanțărilor nerambursabile pentru susținerea de investiții și proiecte de reabilitare / consolidare / valorificare a obiectivelor de patrimoniu. • Potențial de includere a resurselor județului Timiș în produse integrate la nivel suprateritorial, în cadrul sistemului urban Arad – Timișoara – Oradea, și potențialul de dezvoltare a arealului ca un pol de atracție la nivel regional pentru zona de vest a țării. • Oportunitatea de valorificare a multiculturalității bănățene.	• Riscul de degradare a unor valori locale în lipsa unor măsuri de promovare și valorificare a potențialului cultural. • Pierderea unor elemente de identitate bănățene.
VITALITATEA CULTURALĂ	
• Oportunitatea accesării finanțărilor europene și naționale pentru dezvoltarea unor mari proiecte cultural-artistice. • Existența a numeroase modele de bună practică în domeniul promovării sectorului cultural-artistic, care pot fi folosite pentru a crește atractivitatea județului. • Parteneriate externe cu alte capitale care au titlul de Capitală Culturală Europeană pentru anul	• Evoluția pandemiei de COVID-19 poate afecta viitoarele evenimente culturale de pe întreg județul, care poate avea impact inclusiv asupra actorilor locali. • Ofertele de turism cultural nu sunt competitive pe plan internațional cu alte oferte ale unor zone mult mai recunoscute.

2021/2023, precum Novi Sa, precum și cu alte destinații culturale din țară.	• Lipsa de comunicare între actorii locali relevanți pentru dezvoltarea unor evenimente culturale de amploare.

INFRASTRUCTURA, ACTIVITĂȚILE ȘI SERVICIILE PENTRU SPORT ȘI AGREMENT	
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**
INFRASTRUCTURA ȘI ACTIVITĂȚILE SPORTIVE	
• Județul Timiș dispune o infrastructură sportivă competitivă la nivel național. • Ofertă diversă din punct de vedere a disciplinelor ce pot fi practicate în cadrul numeroaselor cluburi sportive. • Interes sporit al autorităților pentru dezvoltarea infrastructurii sportive – săli de sport în localități și sate care nu beneficiază în acest moment, bazine de înot și complexuri sportive etc. • Există o tendință de sporire a interesului pentru sectorul sportului de performanță, atât numărul de secții sportive cât și cel al sportivilor legitimați fiind în creștere. • Rezultate deosebite la Campionate, Cupe Mondiale, Campionate Europene și Naționale, inclusiv sportivi participanți la Jocurile Olimpice. • Activitățile sportive sunt susținute de actori privați și independenți.	• Lipsa unei evidențe clare a infrastructurii sportive din județ și lipsa unei baze sportive majore pentru evenimente de mare amploare. • Insuficienta promovare a evenimentelor și activităților sportive. • Insuficiența unor evenimente sportive de talie națională sau internațională care să crească notorietatea județului și în acest segment.
INFRASTRUCTURA ȘI ACTIVITĂȚILE DE AGREMENT	
• Existența mai multor zone naturale dar și antropice ideale pentru activități de educație ecologică, de agrement și de ecoturism. • Ofertă diversă de resurse de agrement și petrecerea timpului liber – spații de promenadă, zone de agrement, zone de pescuit, echitație, parcuri etc. • Interes sporit al autorităților pentru dezvoltarea infrastructurii de agrement.	• Insuficiența dotărilor moderne din destinațiile dedicate turismului balneoclimatic, care face ca acestea să nu poată fi competitive la nivel național sau internațional pentru turiștii mai în vârstă. • Dezvoltarea neechilibrată a infrastructurii de agrement și accesibilitatea scăzută pentru locuitorii din mediul rural.
OPORTUNITĂȚI	**AMENINȚĂRI**
INFRASTRUCTURA ȘI ACTIVITĂȚILE SPORTIVE	
• Oportunitatea accesării finanțărilor naționale și europene pentru dezvoltarea unor proiecte de infrastructură sportivă.	• Cooperarea limitată între UAT-uri pentru realizarea de evenimente și inițiative comune în sectorul sportiv.
INFRASTRUCTURA ȘI ACTIVITĂȚILE DE AGREMENT	

• Existența a numeroase modele de bună practică în domeniul promovării culturii care pot fi folosite pentru a crește atractivitatea zonelor de agrement din cadrul județului. • Valorificarea potențialului natural turistic și includerea unor servicii și activități de agrement în cadrul acestora. • Acces la resurse semnificative de apă – Lacul Surduc, râul Bega etc.	• Evoluția pandemiei de COVID-19 care poate sista activitățile sportive și de agrement pe perioade nedeterminate.

INFRASTRUCTURA UTILITĂȚI PUBLICE	
PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
ALIMENTARE CU APĂ ȘI CANALIZARE APĂ UZATĂ	
• Creșterea populației cotectată la sistemele centralizate de alimentare cu apă (24,6%) și canalizare apă uzată (18%). • Suficiența resurselor de apă de suprafață și calitatea bună apei brute pentru asigurarea alimetării cu apă, resursa tehnic utilizabilă este de 400mil m^3 • Capacitate disponibilă de apă subterană pentru asigurarea viitorilor consumatori, resursa tehnic utilizabilă este de 500mil. m3 • Societatea AQUATIM asigură servicii de alimetare cu apă și canalizare apă uzată în 57 de UAT-uri (9 UAT-uri în urban și 48 UAT-uri în rural), însemnând o pondere de 57,6% din totalul localităților județului (99 UAT-uri). • Consumul de apă la nivel județean a scăzut începând cu anul 2016, pe fondul creșterii randamentului infrastructuri de alimentare cu apă) • Toate UAT-urile din județ (10 în mediul urban și 89 în mediul rural) au asigurat serviciul de alimentare cu apă în sistem centralizat. • O parte din localitățile rurale cu rețele de canalizare apă uzată dispun și de stație de epurare a acestora (33 de UAT reprezentând o pondere de 33,3% la nivel județean). • Construcția de noi stații de epurare prin Fonduri de Coeziune în orașele Recaș, Buziaș, Deta, Gătaia, Ciocova, Făget, Sânnicolau Mare.	• Sursele de apă subterană au concentrații mari de nitrați, nitriți și amoniu. • Lungimea totală a rețelelor de canalizare acoperă cca. 43,5% din lungimea totală a rețelelor de distribuție apă potabilă. • Ponderea mare (50,5%) a localităților din mediul rural cu infrastructură de alimentare cu apă, fără infrastructură de canalizare și epurare a apelor uzate. • Stații de epurare a apei uzate cu grad avansat de uzură (oraș Gătaia), cu capacitate de funcționare depășită (comuna Cenad) și nefuncționale (comuna Lovrin).
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
ALIMENTARE CU APĂ ȘI CANALIZARE APĂ UZATĂ	

• Finanțări prin Fonduri de Coeziune și programe naționale (POS Mediu și PNDL-etapele I, II) pentru investițiile de reabilitare, modernizare și realizare a infrastructurilor de alimentare cu apă, canalizare și epurare ape uzate. • Acces la surse de apă suficiente pentru alimentarea cu apă a viitorilor consumatori.	• Risc permanent de degradare a factorilor de mediu datorat neconformării stațiilor epurare a apelor uzate existente la cerințele Directivei 91/271/CEE privind tratarea apelor urbane reziduale. • Ponderea scăzută a asigurării serviciilor de alimentare cu apă, de canalizare și epurare a apelor uzate duce la depopularea spațiului rural.

ALIMENTARE CU ENERGIE TERMICĂ	
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**
• Existența surselor de producere a energiei termice în municipiul Timișoara: CET Sud, CT Centru, a centralelor de cartier și acelor trei centrale de cogenerare de cvartal: CET Freidorf, CET Buziaș și CET Dunărea. • Existența sistemului de alimentare centralizată cu energie termică (SACET) în municipiul Timișoara. • Reabilitarea a 28% din lungimea totală a traseului rețelei de transport agent termic primar (circa 20,6 km traseu). • Reabilitarea a cca. 57,8 km traseu rețea termică secundară din totalul de 244,3 km. • Modernizarea în întregime a 68 PT cu schimbatoare de căldură cu plăci, pompe cu turație variabilă, automatizare performantă. • Existența sistemelor de urmărire și automatizare a proceselor sistemului de termoficare. • Utilizarea apei geotermale ca sursă pentru producerea energiei termice în centrala termică geotermală din comuna Lovrin, prin care sunt încălzite clădirile publice, 110 apartamente și 20 case. • Implementarea proiectelor de creștere a eficienței energetice a clădirilor publice și rezidențiale. • Potențial suficient de ridicat pentru utilizarea surselor regenerabile în scopul producerii de energie termică: solar, biomasă, geotermal.	• Desființarea sistemelor centralizate de termoficare din municipiul Lugoj (2005), orașul Sânnicolau Mare (2014), orașul Jimbolia (2004). • Reducerea energiei termice distribuite ca urmare a debranșărilor consumatorilor casnici (principalul consumator). • Numărul total al apartamentelor debranșate în perioada 2011-2020 a fost de 22267. • Numărul total al branșamentelor agenților economici și instituții a scăzut în perioada 2011-2020 cu 269. • În prezent, nu este racordat la COLTERM nici un consumator industrial. • Datorită vechimii sistemului de transport, conductele prezintă coroziuni, degradări fizice și morale a izolațiilor termice, ce determină pierderi de fluid si căldură. Este necesară reabilitarea a cca. 53,2 km traseu (restul de 72% traseu nereabilitat). • Amplasarea unor tronsoane de rețea primară de transport pe terenuri private. • Rețelele de distribuție nereabilitate (cca. 186,5 km) au o stare tehnică necorespunzătoare, datorată vechimii și uzurii acestora, ceea ce determină necesitatea continuării reabilitării lor, pentru reducerea pierderilor de fluid și energie termică. • Existența unor tronsoane de conducte în spații private. • Colmatarea instalațiilor din unele puncte termice nemodernizate, sau subdimensionarea unor aparate de schimb de căldură. • Sistemul de încălzire existent ce folosește apa geotermală este destul de învechit și necesită modernizare și retehnologizare pentru obținerea unei eficiențe energetice sporite; potențialul geotermal nu este exploatat la adevarata sa capacitate.

- Apa termală rezidual nu este condusă/reinjectată printr-un al doilea puț în rezervor, ci este condusă în șanțuri de drenaj.
- Izolarea termică necorespunzătoare a clădirilor publice și rezidențiale duce la inconfort termic, consum mare de energie, apariția condensului, degradarea clădirilor.
- Majoritatea locuințelor din mediul rural, dar și din localitățile urbane nealimentate cu gaze naturale, folosesc pentru încălzire combustibil solid (lemne, cărbuni) ceea ce duce la poluarea mediului, riscuri pentru siguranța oamenilor și un confort termic redus.
- Valorificare slabă a surselor regenerabile de energie existente – solară, biomasă și în special geotermală.

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI

• Având în vedere că Stația de Sortare Deșeuri a Municipiului Timișoara este operată de COLTERM SA se consideră necesară studierea soluției de utilizare a deșeurilor menajere municipale ca și combustibil în instalații de cogenerare de înaltă eficiență, soluție ce ar rezolva și problema depozitării acestor deșeuri municipale
• Existența proiectului ”Actualizarea Strategiei de alimentare cu energie termică a Municipiului Timișoara” prin care se continuă programul de eficientizare a sistemului centralizat de alimentare cu energie termică și reducerea consumului de căldură în municipiu.
• Realizarea proiectului “Strategia de Eficientizare a sistemului producere a energiei termice în Municipiul Timișoara”.
• Existența celor trei proiecte trimise către UE în anul 2019 de Min. Energiei:
  ○ Cogenerare de înaltă eficiență cu motoare termice în CT Dragalina Timișoara (P=1 MW) - în valoare de 4, 7 milioane de euro;
  ○ Cogenerare de înaltă eficiență cu motoare termice în CT UMT Timișoara (P=1 MW) - în valoare tot de 4,7 milioane de euro;
  ○ Folosirea biomasei drept combustibil adițional la cazanele de abur existente, la CET Sud Timișoara, pentru producerea de energie în cogenerare – 1, 2 milioane de euro
• Existența sursei de finanțare prin ”Programul Termoficare”, în perioada 2019-2027.
	• Dezechilibrarea produsă de debranșările masive și aleatorii conduce la imposibilitatea reglării corecte a rețelelor exterioare și a instalațiilor interioare, la scăderea confortului și la discrepanțe semnificative în ce privește costul întreținerii consumatorilor SACET Timișoara.
	• Degradarea clădirilor condominiale debranșate de la sistemele de termoficare, prin folosirea pentru încălzire a aragazului, încălzirea numai a anumitor încăperi, neîncălzirea spațiilor comune, degradare manifestată prin: apariția mucegaiului, acumularea umidității în pereți, degradarea armăturilor structurii de rezistență.
	• Folosirea în mod abuziv a combustibilului lemnos duce în timp la distrugerea pădurilor, degradarea solului, poluarea mediului.

• Existența proiectului ”Încălzire geotermală în România. Potențial de utilizare și strategii de optimizare a comunităților Lovrin”, prin care se dorește optimizarea uzinei de termoficare existente în comuna Lovrin, elaborarea bazelor pentru o uzină de termoficare comună a comunelor Lovrin și Gottlob din resurse geotermice. • În anul 2019, Primăria orașului Pecica a inițiat un proiect de utilizare a apei geotermale pentru încălzirea instituțiilor publice și realizarea unei rețele de conducte de distribuție de cel puțin trei kilometri prin oraș. • În anul 2020, Primăria Comunei Șandra a inițiat un proiect de utilizare a apei geotermale, prin Programul Operațional Infrastructură Mare, pentru încălzirea instituțiilor publice din comună, a locuințelor și pentru un ștrand termal propus a fi realizat în anul 2021. • Modernizarea clădirilor și a instalațiilor interioare aferente, însoțită de reabilitarea termică a anvelopei clădirilor, va conduce la creșterea confortului termic și reducerea consumului de combustibil, respectiv a cheltuielilor utilizatorilor finali.	

ALIMENTARE CU GAZE NATURALE	
PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
• Existența pe teritoriul județului a conductelor de transport gaze naturale aparținând Culoarului Sudic Est-Vest, precum și a racordurilor către vestul județului, conducte ce aparțin Sistemului Național de Transport Gaze Naturale. • 7 localități urbane (Municipiul Timișoara, Municipiul Lugoj, Orașele Buziaș, Deta, Jimbolia, Recaș, Sânnicolau Mare) dintr-un total de 10 localități urbane din județ au sisteme de distribuție gaze naturale. • 27 de comune din județ beneficiază de alimentare cu gaze naturale. • Creșterea lungimii rețelei de distribuție gaze naturale în majoritatea UAT cu distribuții gaze naturale. • Creșterea numărului de consumatori casnici și non-casnici. • În perioada 2007-2019, se constată o creștere atât a cantității totale a gazelor distribuite cât și a cantității de gaze distribuite consumatorilor casnici, ca urmare a extinderii rețelelor de	• Lipsa sistemelor de alimentare cu gaze naturale în zona de est a județului. • Costul ridicat al investiției de realizare a sistemelor de conducte de transport. • În perioada 2007-2019 numărul localităților urbane cu distribuții gaze naturale a rămas constant. • Orașele Ciacova, Făget și Gataia nu sunt alimentate cu gaze naturale. • În perioada 2007-2019 numărul comunelor cu distribuții gaze naturale a rămas constant, 27 comune, dintr-un total de 89 comune. • 62 de comune nu beneficiază de sisteme de alimentare cu gaze naturale. • Racordarea greoaie a localităților rurale la rețelele de înaltă presiune, prețurile ajungând la costuri foarte ridicate. • Costul ridicat al investiției de realizare a distribuțiilor de gaze în localități.

distribuție și instalării de sisteme individuale de încălzire.

- Existența proiectelor în derulare, propuneri de proiecte, dezvoltarea/extinderea sistemelor de distribuție gaze naturale administrate de Delgaz Grid SA.

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
• Constituirea a cinci asociații de dezvoltare intercomunitară: ADI Gaz Vest, ADI Gaz Sud, ADI Gaz Centru, ADI Gaz Est, ADI Gaz Nord – în scopul înființării, organizării, reglementării, finanțării, exploatării, monitorizării și gestionării serviciului de alimentare cu gaze naturale în UAT componente. • Există propuneri/ proiecte în derulare, în faza Studiu de Fezabilitate, pentru înființarea unor noi sisteme de distribuție gaze naturale în localitățile: Pischia, Beregsău Mare, Beregsău Mic, Seceani, Calacea. • Posibilitatea extinderii sistemului de transport gaze naturale în zona de est a județului, fapt ce va permite înființarea de noi distribuții gaze în localitățile din zonele respective. • Creșterea confortului în localități și a interesului pentru realizarea de noi investiții, prin introducerea alimentării cu gaze naturale. • Eliminarea consumului de combustibil solid (lemne și cărbuni) pentru încălzire și prepararea apei calde menajere. • Existența zăcămintelor de petrol la: Beba Veche, Satchinez, Șandra; petrol și gaze naturale la: Șandra, Dudeștii Vechi, Lovrin, Teremia Mare, Variaș, Călacea (comuna Ortisoara); gaze naturale la: Deta, Buziaș, Sânnicolau Mare, Peciu Nou constituie elemente de diversificare a resurselor energetice ale județului.	• Creșterea consumului de gaze naturale și a dependenței de acest tip de combustibil în localități. • Nerespectarea distanțelor de siguranță de către clădiri și alte obiective construite în apropierea conductelor de gaze, pune în pericol atât siguranța respectivelor clădiri, dar și a conductelor de distribuție și a celor de transport gaze naturale. • Lipsa spațiilor pentru amplasarea conductelor de distribuție gaze de-a lungul drumurilor (la șosele montarea conductelor ar trebui făcută pe ambele laturi pentru eliminarea traversărilor apropiate). • Nerespectarea de către consumatori a prevederilor impuse de legislația în vigoare poate conduce la explozii, incendii, intoxicații. • Nerespectarea distanțelor minime de siguranță a sondelor de extracție, conductelor și instalațiilor de petrol și gaze față de clădiri și alte obiective învecinate. • Pierderile de fluide produse accidental constituie pericol de explozii și incendii. • Uzura conductelor și diverse accidente conduc la poluarea solului și a pânzei de apă freatică, putând duce, în unele cazuri, la incendii și explozii.

ALIMENTARE CU ENERGIE ELECTRICĂ	
PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
• Existența rețelei electrice de transport, ce securizează alimentarea zonei de consum din județul Timiș și, totodată, din vestul sistemului electroenergetic (SEN) din România. Sursele din zona de vest a țării (CET Timișoara, CET Arad sau CHE Ruieni), acoperă doar parțial consumul, deficitul de putere al zonei fiind acoperit de la sursele învecinate. De asemenea, crește	• Sistemul de iluminat public organizat doar în 24% dintre UAT din județ. • Valorificare redusă a surselor regenerabile de energie existente.

stabilitatea tensiunilor în aceasta zonă, contribuind la reducerea pierderilor de putere și energie. • Este favorizată dezvoltarea liniilor de interconexiune cu statele vecine care promovează extinderea relațiilor comerciale în contextul dezvoltarii pieți regionale de electricitate, al interconectarii Sistemului Electroenergetic Național cu sistemele electroenergetice vest-europene UCTE. • Retehnologizarea rețelei electrice de transport • Existența rețelei electrice de distribuție în toate localitățile județului • Reabilitarea anuală a rețelei electrice de distribuție • Existența iluminatului public în localități • Existența surselor de producere a energiei electrice din surse regenerabile: centrale hidroelectrice, centrale fotovoltaice • Potențial ridicat pentru utilizarea surselor regenerabile în scopul producerii de energie electrică: solar, biomasă, biogaz, deșeuri municipale.	
OPORTUNITĂȚI	**AMENINȚĂRI**
• Investiții în proiecte pentru extinderea și modernizarea infrastructurii energetice • Implementarea unor tehnologii moderne în funcționarea rețelelor electrice de transport și de distribuție • Interes pentru investiții în instalații de producere a energiei electrice din surse regenerabile	• Lipsa interesului pentru reabilitarea rețelei electrice de transport și de distribuție • Lipsa investițiilor pentru modernizarea și extinderea sistemelor de iluminat public • Lipsa investițiilor pentru valorificarea potențialului surselor regenerabile

TELECOMUNICAȚII	
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**
• Existența rețelelor de telefonie fixă și mobilă pe teritoriul județului Timiș • Existenta rețelei fixe de telefonie asigură comunicațiile, indiferent de condiții, în cazuri în care semnalul pentru telefonie mobilă nu este constant, în situații de urgență, în special pentru instituțiile publice. Costul unui telefon fix este mai redus față de cel mobil, iar gradul mai scăzut de alfabetizare digitală a unei parți a populației, în special din categoria celor în vârsta sau din zonele	• Localități rurale fără acces la internet în bandă largă

rurale defavorizate, încă face din telefonia fixă un serviciu mai accesibil. • O bună acoperire cu servicii 4G a teritoriului județean.	
OPORTUNITĂȚI	**AMENINȚĂRI**
• Programe de finanțare pentru extinderea rețelei de fibră optică. • Creșterea investițiilor pentru asigurarea accesului la comunicații electronice broadband.	• Scăderea importanței telefoniei fixe, în special, în zonele neracordate. • Lipsa investițiilor în telecomunicații în zona rurală.

MANAGEMENTUL DEȘEURILOR	
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**
• Depozitul conform de deșeuri nepericuloase din Comuna Ghizela are încă o durată mare de depozitare, deoarece are o celulă construită recent, iar pe viitor mai pot fi construite încă 3 celule de depozitare. • Există un proiect de realizare a unui uscător de nămol și valorificare a acestuia, aflat în faza de proiectare și execuție, care va fi localizat în Stația de Epurare a Municipiului Timișoara. • Stația de sortare din Municipiul Timișoara funcționa la aproximativ jumătate din capacitatea totală în anul 2019. • Centrele de colectare din orașele Jimbolia, Deta și Făget, funcționau deja, în anul 2019, la aproximativ 75 % din capacitatea totală de colectare. • Cantitatea de deșeuri generate și necolectate reprezenta, în anul 2018, doar 2 % din totalul deșeurilor generate în județul Timiș. • Există o tendință de creștere a cantității de deșeuri colectate selectiv, astfel că față de anul 2015, în anul 2018 cantitatea s-a dublat, ajungând astfel la 16 % din cantitatea totală de deșeuri colectate din județul Timiș. • Cantitatea de deșeuri biodegradabile colectate din județ reprezintă mai mult de jumătate din cantitatea totală de deșeuri colectate (57 % în anul 2018), acestea pot fi deci compostate. • cantitate de aproximativ 95 % din cantitatea totală de deșeuri nepericuloase din construcții și demolări a fost valorificată, în anul 2018, datorită celor 3 instalații de concasare a deșeurilor din construcții și demolări de capacitate mare. • Salubrizarea este desfășurată în aproape tot județul Timiș, de către cei 7 operatori economici	• În Zona 1 TIMIȘOARA, un proiect mai vechi, încă din anul 2013, de realizare a unei stații de compostare, nu a fost realizat, iar această zonă nu valorifică deșeurile biodegradabile. • Stația de transfer din municipiul Timișoara nu acoperă nevoile din prezent, cantitatea totală de deșeuri generată în UAT-urile deservite fiind de peste două ori mai mare decât capacitatea stației. • Stația de sortare din Comuna Ghizela funcționează cu mult sub capacitatea totală de transferare/ sortare (în anul 2019, funcționa la 32 % din capacitatea totală de sortare). • Stația de compostare din Comuna Ghizela are o capacitare redusă de compostare, de 1.780 t/an de deșeuri verzi. • În județul Timiș nu există nici un depozit pentru deșeurile inerte, nici instalații de sterilizare și incinerare/ compostare a deșeurilor de origine animală. • Cantitatea medie de deșeuri municipale în mediul urban din județul Timiș (de 318 kg/ locuitor) depășește media națională (de 272 kg/ locuitor), iar în Municipiul Timișoara și zona periurbană a acestuia media (cuprinsă între 350-450 kg/ locuitor) se apropie chiar de media europeană (de 492 kg/ locuitor). Deci, din cauza Municipiului Timișoara și a zonei periurbane, zona de colectare Zona 1 TIMIȘOARA generează cea mai mare cantitate de deșeuri din județ, de 76 % din total. • În județ este reciclată o cantitate mică de deșeuri de tip plastic, hârtie/ carton, metale și sticlă, mai exact doar 3 % din deșeurile reciclabile au fost reciclate în anul 2019.

autorizați, în anul 2018, rata de conectare a populației la serviciul de salubrizare fiind de 96 %. • Zona 1 TIMIȘOARA, zona care generează cele mai multe deșeuri, reciclează cel mai mult în comparație cu celelalte zone de colectare, mai exact 72 % din totalul deșeurilor reciclabile din județul Timiș. • La nivelul județului Timiș, sticla și hârtia/ cartonul sunt reciclate cel mai mult, reprezentând 76 % din totalul deșeurilor reciclate. • Majoritatea operatorilor economici care gestionează deșeurile, aproximativ 75 % din totalul operatorilor din județ, sunt localizați în zona care generează cea mai mare cantitate de deșeuri din județ: Zona 1 TIMIȘOARA.	• În județ este reciclată o cantitate foarte mică de metale feroase și neferoase, de aproximativ 2 % din totalul deșeurilor reciclate.
OPORTUNITĂȚI	**AMENINȚĂRI**
• Posibilitatea valorificării nămolului rezultat în Stația de Epurare a Municipiului Timișoara după implementarea proiectului de realizare a instalației. • Județul Timiș dispune de Planul Județean de Gestionare a Deșeurilor (2019-2025) care vizează o serie de indicatori de monitorizare a măsurilor planului și vor contribui la realizarea proiectelor care vor fi propuse în prezenta strategie. • Cantitățile mari de deșeuri, colectate din zonele de colectare, în special cantitățile mari de deșeuri colectate din Zona 1 TIMIȘOARA, pot fi reciclate și valorificate, și pot contribui la transformarea orașelor județului în orașe verzi bazate pe o economie circulară.	• Consiliul Județean, Municipalitățile și alți actori implicați în gestiunea deșeurilor pot fi sancționați în cazul în care nu respectă țintele asumate cu privire la gestiunea deșeurilor, ținte impuse de Uniunea Europeană. • Lipsa surselor financiare poate să afecteze activitatea Asociației de Dezvoltare Intercomunitară Deșeuri Timiș.

TRANSPORT ȘI MOBILITATE	
PUNCTE TARI	**PUNCTE SLABE**
• Județul Timiș este bine conectat în teritoriu, având legături facile pe cale rutieră cu marile centre urbane din regiune (Arad, Deva, Reșița). • Județul Timiș dispune de al treilea cel mai mare aeroport din România – Aeroportul Internațional Traian Vuia Timișoara. • Amenajarea nodului intermodal pentru transportul de marfă în cadrul Aeroportului Internațional Traian Vuia Timișoara, ce va permite o mai bună gestionare a acestuia – proiect în implementare. • Se realizează demersuri pentru conturarea legăturii feroviare către Aeroportul Internațional	• Orașele Buziaș și Ciacova nu sunt deservite de rețeaua de drumuri naționale din județ. • Creșterea accentuată a indicelui de motorizare în perioada 2010-2019 (58.48%) pune presiune pe infrastructura rutieră din județ și contribuie în mod direct la problemele de poluare și congestie. • Prezența problemelor de congestie și poluare în mediul urban cauzate de prezența traficului greu în interiorul orașelor (Jimbolia, Sânnicolau Mare) ca urmare a lipsei unor variante ocolitoare. • Drumurile comunale din județ se află într-o stare precară, cu doar aprox. 1.3% din km de drumuri comunale fiind modernizați.

Traian Vuia, ce va contribui la creșterea accesibilității către aeroport.

- Județul Timiș dispune de o rețea rutieră bine dezvoltată, susținută de multiple drumuri naționale și județene, precum și de autostrada A1.
- Transportul public metropolitan completează serviciile de transport public județean, crescând frecvența curselor către localitățile din zona metropolitană Timișoara.
- Calitatea drumurilor naționale este una foarte buna, cu aproximativ 99.5% dintre km de drumuri naționale fiind modernizați.
- Calitatea drumurilor județene este în curs de îmbunătățire, existând multiple proiecte în implementare sau planificate, ce vizează modernizarea / reabilitarea acestora.
- Numărul accidentelor rutiere și a persoanelor vătămate în urma acestora înregistrează o scădere considerabilă în ultimii 3 ani (-27%).
- Infrastructura feroviară de pe teritoriul județului Timiș deservește 96.4% din populația totală.
- Județul urmărește extinderea căilor navigabile interioare și a infrastructurii portuare locale prin reabilitarea Canalului Bega și amenajarea unui port în municipiul Timișoara.
- Județul dispune de o pistă de biciclete transfrontalieră, ce urmează să lege municipiul Timișoara de orașul Zrenjanin, Serbia.
- Configurația localităților din mediul rural permite amenajarea infrastructurii specifice deplasărilor nemotorizate de-a lungul drumurilor județene și/sau comunale.
- Județul Timiș se află pe traseul a 4 trasee de cicloturism transfrontaliere (România – Serbia).

- Zona Dealurile Lipovei este slab irigată de coridoare de transport.
- Canalul Bega nu este utilizat la potențialul maxim în prezent.
- Infrastructura intermodală este redusă la nivelul județului Timiș, aceasta fiind prezentă doar în municipiile Timișoara și Lugoj.
- Majoritatea liniile de transport public județean prezintă o frecvență scăzută.
- Transportul public metropolitan al Timișoarei nu deservește încă toate comunele din primul inel de localități.
- Există un număr redus de autogări amenajare la nivelul teritoriului județean, iar stațiile de transport public județean sunt de o calitate scăzută.
- Accesul la informații privind transportul public județean este precar.
- Infrastructura destinată transportului cu bicicleta între localitățile din județ este încă redusă, aceasta fiind concentrată în zona metropolitană a municipiului Timișoara.
- Deși municipiul Timișoara deține cea mai amplă rețea de piste pentru biciclete din județ (nu și din regiune) această are foarte multe discontinuități și un nivel de serviciu mediu și redus.
- Există localități unde nu este amenajată infrastructură destinată deplasărilor nemotorizate (Pietroasa, Hăuzești, Crivina, Poieni), reducând astfel siguranța în trafic a pietonilor și bicicliștilor.

OPORTUNITĂȚI

- Județul Timiș este conectat la cele două coridoare TEN-T de pe teritoriul României – Rin-Dunăre și Orient – Est-mediteraneean. Acest aspect face ca proiectele de infrastructură mare, din cele două coridoare să fie incluse în prioritățile UE.
- Infrastructura rutieră majoră este conectată cu cea a statelor vecine (Serbia, Ungaria).
- Aeroportul Internațional Traian Vuia Timișoara deservește populația întregii regiuni, fiind singurul aeroport funcțional pe întreg parcursul unui an. Deși există două aeroporturi în apropiere, acestea nu reprezintă momentan o concurență reală.

AMENINȚĂRI

- Legăturile feroviare ale județului Timiș cu centrele urbane din Serbia nu mai sunt funcționale în prezent.
- Legăturile rutiere cu Serbia și Ungaria sunt unele secundare, tranzitul fiind orientat către Arad – Nădlac, acestea fiind principala poartă de intrare în țară dinspre Europa de Vest.
- Legăturile feroviare din centrul și nordul țării sunt deficitare (Sibiu, Brașov, Cluj-Napoca, Iași), mai ales în comparație cu alternativa deplasării cu autoturismul personal. Deși municipiul Reșița se află la 100k de Timișoara, legăturile feroviare între cele două sunt indirecte.

- Județul Timiș dispune de conexiuni feroviare facile cu centre urbane europene precum Budapesta sau Viena.
- Îmbunătățirea legăturilor între Timișoara și Arad este una dintre prioritățile de dezvoltare la nivel național (cf. MPGT).
- Masterplanul General de Transport al României prevede multiple proiecte de eficientizare și extindere a infrastructurii rutiere și feroviare din județul Timiș, ce vor conduce la creșterea accesibilității spre și din județ.
- Potențial ridicat de dezvoltare a căilor navigabile interioare la nivel național prin revitalizarea Canalului Bega și extinderea infrastructurii portuare.
- Fondurile UE disponibile pentru proiecte de mobilitate și infrastructură mare de transport au fost suplimentate prin PNRR.
- Transportul feroviar este considerat o prioritate la nivelul UE.
- Cadru legal pentru transportul public metropolitan este pregătit.

- Conexiunile facile cu țări mai dezvoltate contribuie la acutizarea migrației forței de muncă către acestea.
- Creșterea economică a României și a nivelului de trai permite ca un număr din ce în ce mai ridicat de persoane să își permită achiziția unui autovehicul personal (nou sau la mâna a doua), aspect ce conduce la creșterea presiunilor asupra infrastructurii locale de transport rutier.
- România dispune încă zone ample nedeservite de infrastructură de transport de mare capacitate. Este destul de probabil că acestea să fie prioritizate în defavoarea județului Timiș când vine vorba de investiții.
- Cadrul legal pentru proiectele de infrastructură velo și pentru traseele de cicloturism nu este actualizat.

MEDIUL NATURAL	
PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
ELEMENTE DE CADRU NATURAL	

- Județul beneficiază de resurse de subsol: hidrocarburi (în special în vest), materiale de construcție, minereuri neferoase și izvoare de ape minerale și ape geotermale (în special de-a lungul liniilor de falie).
- Forma predominantă din județ este câmpia (peste 85 % din suprafața județului), fapt ce permite o valorificare mai ușoară a resurselor de sol.
- Pe teritoriul județului se regăsesc toate formele de relief (câmpie, dealuri și podișuri, munți).
- Prezența a numeroase lacuri relicte în câmpia joasă, unele cu suprafețe importante (lacul Satchinez – 40 ha).
- Toate cele 8 corpuri de apă freatică din județ se află în stare cantitativă bună.
- Corpul de apă de adâncime ROBA18 Banat beneficiază de existența unui strat acoperitor format din corpurile de ape freatice, ce îl protejează față de sursele de poluare de suprafață.

- Zonele cu loess din județ (Câmpia Vingăi, Câmpia Jimboliei) determină procese de tasare prin care se formează crovuri, afectând agricultura și posibilitățile de construire.
- Comunele Nădraf, Pietroasa și Tomești sunt incluse în zona montană defavorizată conform Ordinului 355/2007.
- Procesele de aluvionare determinate de divagarea râurilor principale (câmpia joasă) și ritmul accentuat al proceselor geomorfologice din zona colinară pot deveni un element de risc pentru populației și așezările umane.
- Județul este străbătut de râuri importante (Mureș, Bega, Timiș, Bârzava), ce au necesitat lucrări hidrotehnice importante pentru a reduce riscul la inundații.
- Apele freatice se află la adâncimi foarte mici în cea mai mare parte a județului (0,5 – 2 m), fapt ce restricționează posibilitățile de amenajare a terenurilor și contribuie la excesul de umiditate din perioadele ploioase.

- Datorită influențelor mediteraneene, județul are printre cele mai lungi durate ale intervalului fără îngheț din țară.
- Durata de strălucire a soarelui depășește 2.000 ore în partea vestică a județului, indicând un potențial ridicat pentru utilizarea energiei solare (intensitate a radiației solare de 1.300 – 1.350 kWh/m2/an).
- Caracteristicile pedologice ale județului Timiș indică o favorabilitate ridicată pentru culturile agricole (tipuri de sol și fertilitatea acestora).
- Județul beneficiază de existența unor suprafețe considerabile de amenajări de îmbunătățiri funciare: pentru irigații (1.131 ha), desecări (438.788 ha) și pentru combaterea eroziunii solurilor (40.913 ha).
- Circa 38 % din suprafața agricolă acoperită de studii pedologice a fost încadrată în clasele I și II de calitate pentru folosință arabilă.
- Peste 93 % din suprafața fondului forestier se află în proprietate publică (a statului sau a unităților administrativ-teritoriale).
- Direcția Silvică Timiș are în subordine o pepinieră centrală, fapt ce poate facilita acțiunile de împădurire la nivel județean.
- Pe teritoriul județului există 30 de fonduri de vânătoare gestionate de AVPS Timiș.
- În estul județului există zone cu posibilități reduse de alimentare cu apă subterană: orașul Făget, comunele Margina, Tomești, Pietroasa.
- Județul are un ușor deficit de resurse de apă, raportat la populație (circa 2.256 m3/locuitor/an).
- Cea mai mare parte a județului prezintă valori ale vitezei vântului la înălțimi de 50 m de sub 6 m / s, potențialul de utilizare a energiei eoliene fiind astfel redus.
- Există o suprafață considerabilă (circa 68.000 ha) de sărături și soluri salinizate, concentrată în special în Câmpia Timiș – Bega, ce determină o productivitate agricolă redusă în zona respectivă.
- Doar 11 % din suprafața județului este ocupată de fond forestier, prin urmare județul Timiș prezintă un deficit de vegetație forestieră.

BIODIVERSITATEA. ARIILE NATURALE PROTEJATE

- Pe teritoriul județului se află o arie naturală protejată de interes internațional (Parcul Natural Lunca Mureșului), 30 de arii naturale protejate de interes comunitar (care ocupă peste 7 % din suprafața județului), 14 arii naturale protejate de interes național și 4 arii naturale protejate de interes județean și local.
- Peste jumătate (59 %) din UATB-urile din județ beneficiază de prezența, pe teritoriul administrativ, a cel puțin o arie naturală protejată de interes comunitar.
- În județul Timiș au fost identificate 11 habitate de interes comunitar și 35 de specii de floră și faună de interes comunitar.
- Doar 5 situri de importanță comunitară (26 %), 6 arii de protecție specială avifaunistică (55 %) și 4 arii naturale protejate de interes național (29 %) au planuri de management aprobate.
- Promovare și valorificare redusă a ariilor naturale protejate, în special în zonele rurale din câmpie.

CALITATEA FACTORILOR DE MEDIU

- Patru localități (Margina, Nădrag, Fârdea și Tomești) au fost declarate prin lege ca având un istoric de poluare din cauza combinatului petrochimic, iar locuitorii beneficiază de intrarea la pensie mai devreme cu 2 ani.
- În ultimii ani, au fost înregistrate depășiri ale valorilor limită în cazul dioxidului de azot (NO2), ozonului (O3) și particulelor în supensie (PM10).
- Încălzirea comercială, instituțională și rezidențială generează emisii mari, de peste 3.000 t/ an.

- În anul 2020 numărul total de depășiri zilnice la indicatorul PM10 a fost de 29, în scădere considerabilă față de anii precedenți (când se înregistrau peste 80 de depășiri).
- Centrala termică și electrică din Timișoara se află în faza de retehnologizare.
- Există activități care vizează diminuarea degradării aerului care se derulează periodic, precum identificarea surselor de poluare a aerului, elaborarea planurilor și programelor de gestionare a calității aerului sau monitorizarea calității aerului.
- Majoritatea corpurilor de apă subterană și de suprafață au o stare chimică și ecologică bună sau moderată.
- Există activități care vizează diminuarea degradării apelor care se derulează periodic (salubrizare maluri și igienizare cursuri de apă, monitorizare calitate aer, aplicare măsuri punitive) și unele care se află în faza de realizare.
- În perioada 2008 – 2020 au fost realizate acțiuni de decontaminare pentru 4 situri potențial-contamiante: două depozite de deșeuri municipale, un sit din industria chimică și un sit din industria petrolieră
- Există activități care vizează diminuarea degradării solurilor care se derulează periodic (măsuri privind controlul fertilizării, monitorizarea calității solului, reglementarea amplasării fermelor etc.) și unele care se află în faza de realizare.
- Datele statistice indică o creștere a suprafeței de păduri în perioada 2015 – 2019.
- Jumătate din orașele din județul Timiș (5 din 10) prezintă valori ale suprafeței de spații verzi publice pe locuitor de peste 26 mp.
- Există activități care vizează diminuarea degradării factorilor biotici care se derulează periodic (actualizare baze de date privind fondul forestier, extinderea suprafețelor ocupate de păduri etc.).
- Zonele Municipiului Timișoara, Municipiului Lugoj, orașelor Deta și Gătaia dețin cele mai multe surse de dragradare a aerului, înregistrând valori ridicate la PM10, din cauza traficului rutier (în special, cel de pe drumurile importante E70, E671, E673, A1 și A6), feroviar (în special, pe magistralele aglomerate, 900 București Nord – Craiova – Timișoara Nord și 310 Timișoara – Arad – Oradea), încălzirii rezidențiale, comerciale și instituționale, activităților industriale.
- Depozitul de zgură și cenușă din satul Utvin afectează localitățile din jur, mai ales atunci când este vânt și spulberă cenușa.
- Depozitul de deșeuri de la Ghizela poate polua aerul din cauza gazului de depozit și pulberilor spulberate provenite de la deșeurile depozitate.
- Activitățile agricole, mai ales în cadrul fermelor de porcine din sudul și vestul județului contribuie la degradarea aerului.
- În depozitul de deșeuri de la Ghizela pot apărea infiltrări și scurgeri accidentale de levigat, metale grele, produși petroliferi, și alte ape uzate în corpurile de apă, mai ales că acesta este localizat în proximitatea a 3 cursuri de apă.
- 560 de segmente de apă de suprafață sunt degradate din cauza a 18 surse de degradare, astfel că au rezultat 3 corpuri de apă de suprafață cu stare chimică slabă și 1 corp de apă de suprafață cu stare ecologică slabă.
- Principalele surse de degradare sunt lipsa de canalizare și deversarea directă a apelor reziduale, mai ales în cazul fermelor de porcine.
- Trei corpuri subterane au o stare chimică slabă.
- Aproape tot județul este vulnerabil la nitrați, iar 14 UAT-uri au concentrații mari de nitrați, din cauza lipsei canalizării, depozitării dejecțiilor de animale și aplicării îngrășămintelor chimice în cantități mari.
- Apa potabilă distribuită populației din Z.A.P. Dumbrăvița și Z.A.P. Deta a înregistrat rezultate neconforme la fier și mangan în anul 2019.
- Pe 54 % din suprafața totală a județului au fost identificate surse de degradare a solurilor.
- Există 7 surse principale de degradare a solurilor, iar cele care afectează cel mai mult, aproximativ 40 % din suprafața totală, sunt compactarea primară și secundară a solurilor din cauza activităților agricole necorespunzătoare.
- Există o cantitate mare de îngrășăminte chimice utilizate, tendința fiind în creștere - în anul 2019, 77 % din totalul îngrășămintelor au fost chimice.

	• Îngrășămintele chimice sunt utilizate pe 91 % din suprafața totală a terenurilor agricole. • Se utilizează o cantitate mare de pesticide care este aplicată pe 66 % din suprafața totală a terenurilor agricole. • În depozitul de deșeuri de la Ghizela pot apărea infiltrări și scurgeri accidentale de levigat, metale grele, produși petroliferi, și alte ape uzate în corpurile de apă, mai ales că acesta este localizat în proximitatea a 3 cursuri de apă. • Există 28 de situri care necesită decontaminare, existând și situri pe care au fost desfășurate activități ale industriei petrolifere: în Călacea, Dumbrăvița, Moravița, Partoș, Lovrin, Satchinez și Șandra. • Există 18 UAT-uri în care operatorii economici au primit sancțiuni pentru degradarea mediului natural, UAT-urile fiind în proximitatea a 7 situri Natura 2000. • 40 % din suprafața totală a pădurilor este degradată. • Suprafețele forestiere regenerate anual sunt foarte mici, de aproximativ 50 ha, în anul 2019. • Suprafețele spațiilor verzi din Municipiul Timișoara și orașele Ciacova, Făget, Gătaia și Recaș sunt mici, constante în ultimii ani, sub suprafața optimă de 26 m2/ locuitor, conform legilor naționale și normelor Uniunii Europene. • Traficul de pe axele de transport rutiere și feroviare importante poluează cu plumb vegetația, implicit și solurile din zona respectivă. • Nu există perdele forestiere de-a lungul axelor de transport, dar există un proiect aflat în faza de realizare de plantare a perdelei forestiere în jurul Municipiului Timișoara.
RISCURI ȘI SCHIMBĂRI CLIMATICE	
• Impactul prognozat al schimbărilor climatice în ceea ce privește creșterea temperaturii aerului și modificarea regimului pluviometric este mai redus decât în alte zone din țară. • Potențialul de utilizare a energiei din surse regenerabile (geotermală, solară), fără emisii de dioxid de carbon care să agraveze efectele schimbărilor climatice. • Cea mai mare parte a județului prezintă un potențial scăzut și mediu de producere a alunecărilor de teren și a proceselor de eroziune.	• În ultimii 30 de ani s-a înregistrat o creștere a temperaturii medii anuale la toate stațiile meteorologice din județ, comparativ cu perioada 1961-1990. • Se înregistrează o tendință de creștere a numărului de zile tropicale într-un an și de creștere a intensității precipitațiilor (valoarea maximă de precipitații căzute în 24 de ore). • Județul Timiș se află în a doua zonă seismică a României, fiind traversat de 8 falii seismice - șase orașe din județ sunt încadrate în zona cu intensitate seismică VII (scara MSK).

- În județ există 84 de clădiri încadrate în clasa II de risc seismic: 32 la Timișoara, 34 la Lugoj și 17 la Jimbolia.
- Comunele Brestovăț, Ohaba Lungă, Pietroasa și Secaș prezintă un potențial ridicat de producere a alunecărilor de teren.
- Județul este vulnerabil la inundații, în special pe cursurile de apă neamenajate integral (Bega, Timiș, Bârzava, Mureș) sau pe anumite pâraie – 46 de unități administrativ-teritoriale sunt afectate.
- O suprafață împădurită de 6.145 ha poate fi afectată de incendii de pădure. Această suprafață este distribuită pe teritoriul a 22 de unități administrativ-teritoriale.
- Șase localități dispuse în aval de barajul de acumulare Surduc ar putea fi afectate în cazul unui accident hidrologic.
- Pe teritoriul județului există 12 operatori economici care prezintă pericole de accidente majore în care sunt implicate substanțe periculoase (obiective SEVESO): 5 cu risc major de accident și 7 cu risc minor.

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
• Realizarea unor proiecte comune cu județele limitrofe (Arad, Hunedoara, Caraș-Severin) pentru promovarea și valorificarea ariilor naturale protejate de interes comunitar. • Implementarea proiectului privind extinderea cu 16 stații a rețelei de monitorizare a calității aerului în municipiul Timișoara. • Județul Timiș dispune de Planul de menținere a calității aerului din județ (2017-2022) care vizează o serie de indicatori de monitorizare a măsurilor planului și vor contribui la realizarea proiectelor care vor fi propuse în prezenta strategie. • Accesarea unor finanțări externe pentru extinderea sistemului de alimentare cu apă și canalizare la nivel județean. • Accesarea de fonduri publice guvernamentale și europene pentru implementarea măsurilor și proiectelor din Strategia de Eficiență Energetică pentru perioada 2021-2027. • Implementarea măsurilor de protecție împotriva inundațiilor, conform Planului de Management al Riscului la Inundații elaborat de către Administrația Bazinală de Apă Banat.	• Lipsa implicării guvernamentale (inclusiv cu finanțare) pentru elaborarea și actualizarea planurilor de management pentru ariile naturale protejate din județ. • Traficul de tranzit prin județ reprezintă o sursă importantă de poluare, în special cu oxizi de azot, poluarea fiind prezentă în special pe drumurile E70, E671, E673, A1 și A6. • Poluări accidentale survenite în amonte, de-a lungul cursurilor de apă ce traversează județul (Mureș, Timiș). • Proliferarea speciilor invazive în habitatele valoroase (arii naturale protejate) din județ. • Fenomene meterologice extreme (furtuni, grindină, viscol) pot afecta circulația pe drumurile și căile ferate din județ.

CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ A CONSILIULUI JUDEȚEAN TIMIȘ

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
• Consiliul Județean Timiș are cuprinsă în organigrama aparatului de specialitate o Direcție dedicată investițiilor și managementului proiectelor. • La nivelul organigramei aparatului de specialitate există o proporție relativ echilibrată între funcțiile de execuție și funcțiile de conducere. • Cea mai mare parte din personalul care activează în cadrul aparatului de specialitate deține o experiență semnificativă în domeniul studiilor necesare exercitării funcției • Consiliul Județean Timiș are dezvoltată o relație solidă de cooperare transfrontalieră cu județe din țările vecine, constituind o regiune cu potențial mare de dezvoltare la nivelul Uniunii Europene. • Consiliul Județean Timiș are proceduri bine definite privind comunicarea informațiilor persoanelor interesate. • Consiliul Județean Timiș se află în relații de cooperare la nivelul Uniunii Europene și cu județe din diferite state membre dezvoltate.	• Procesul de recrutare și selecție al Consiliului Județean Timiș este unul relativ slab din punct de vedere al ocupării locurilor vacante din organigrama aparatului de specialitate. • Deși au fost planificate și organizate sesiuni de formare și perfecționare pentru personalul din aparatul de specialitate al Consiliului Județean Timiș, participarea a fost una foarte slabă în ultimii trei ani. • Consiliul Județean Timiș a avut o performanță foarte slabă în comparație cu majoritatea județelor din România în atragerea fondurilor externe nerambursabile disponibile pentru cadrul financiar 2014 – 2020. • Majoritatea unităților administrativ-teritoriale, atât din mediul urban, cât și din mediul rural, au avut o performanță slabă în atragerea fondurilor europene din cadrul financiar 2014 – 2020.
CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ A UNITĂȚILOR ADMINISTRATIV-TERITORIALE DIN JUDEȚUL TIMIȘ	
• Marea majoritate a unităților administrativ-teritoriale dețin un website dedicat instituției, furnizând informații publice și de interes local • Marea majoritate a unităților administrativ-teritoriale au integrată în activitatea instituției funcția de audit public intern, având posibilitatea transmiterii rapoartelor solicitate de Ministerul Finanțelor Publice. • Volumul total al veniturilor a înregistrat o creștere constantă la nivelul unităților administrativ-teritoriale din mediul rural pe parcursul ultimilor cinci ani. • Va fi completat pe baza chestionarelor pentru UAT	• O mare parte dintre unitățile administrativ-teritoriale din județul Timiș au depășit numărul de locuri alocate în organigramă în raport cu numărul populației înregistrate pe raza teritoriului, rezultând o ineficiență a sistemului administrativ din punct de vedere al indicatorilor stabiliți la nivelul administrației publice centrale. • Există un număr important de unități administrativ-teritoriale care nu comunică prin intermediul website-ului dedicat instituției aspecte legate de activitatea instituției și a consulului local. • Volumul total al veniturilor nu a crescut semnificativ la nivelul unităților administrativ-teritoriale din mediul urban pe parcursul ultimilor cinci ani. • Va fi completat pe baza chestionarelor pentru UAT
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
• Accelerarea investițiilor la nivelul județului Timiș prin creșterea bugetelor pentru investiții și accesarea fonduri externe nerambursabile din cadrul financiar 2021 - 2027. • Creșterea capacității de a atrage fonduri externe nerambursabile din cadrul financiar 2021 - 2027 prin dezvoltarea Direcției de investiții și managementul proiectelor, respectiv prin	• Diminuarea sumelor totale aferente veniturilor încasate de Consiliul Județean Timiș. • Utilizarea ineficientă a împrumuturilor, respectiv creșterea ponderii serviciului anual al datoriei publice aproape de limita impusă de administrația publică centrală. • Reducerea alocării de fonduri externe nerambursabile pentru domeniile și zonele din

contractarea serviciilor firmelor specializate sau prin parteneriate public-private. • Continuarea valorificării imobilelor aflate în patrimoniul Consiliului Județean Timiș.	județul Timiș în care există o necesitate pentru realizarea investițiilor.
CAPACITATEA ADMINISTRATIVĂ A UNITĂȚILOR ADMINISTRATIV-TERITORIALE DIN JUDEȚUL TIMIȘ	
• Optimizarea capacității administrative, în sensul eficientizării alocării resurselor umane în cadrul aparatelor de specialitate ale primarilor în care numărul funcțiilor alocate în organigramă depășesc numărul funcțiilor alocate de administrația publică centrală. • Crearea unor direcții dedicate accesării fondurilor externe nerambursabile din cadrul financiar 2021 – 2027 în cadrul unităților administrativ-teritoriale neperformante, respectiv alocarea fondurilor necesare pentru a externaliza serviciile de accesare fondurilor externe nerambursabile. • Elaborarea și implementarea unor strategii de comunicare prin intermediul online, utilizând într-o proporție cât mai mare infrastructura digitală existentă la nivelul județului Timiș. • Dezvoltarea unui sistem de interoperabilitate a bazelor de date la nivelul unităților administrativ-teritoriale din județul Timiș, încurajând digitalizarea UAT-urilor și eficientizând procesele de comunicare la nivel județean.	• Reducerea alocării de fonduri externe nerambursabil pentru zonele defavorizare din județul Timiș.

12.2. ANALIZA PESTLE

FACTORII POLITICI

Climatul politic influențează implementarea acestei strategii, incertitudinea politică putând duce la provocări și bariere în calea creșterii. Guvernul român influențează în mare măsură economia prin politica guvernamentală. Guvernul și instabilitatea politică au un impact profund asupra sistemului juridic, educațional, infrastructurii și reglementărilor din domeniul sănătății etc. Pentru indicele de stabilitate politică (-2.5 slab; 2.5 puternic), Banca Mondială furnizează date pentru România din 1996 până în 2019 (0.53). Valoarea medie pentru România în această perioadă a fost de 0.2 puncte, cu un minim de -0.38 puncte în 2000 și maxim 0.6 puncte în 1996. Printre prioritățile guvernului se numără absorbția îmbunătățită a fondurilor UE și concentrarea pe investiții în infrastructură, îmbunătățirea asistenței medicale, reformarea sistemului de pensii etc.. Lipsa stabilității politice în țară afectează operațiunile comerciale. În implementarea acestei strategii, următorii factori politici sunt semnificativi:

POLITICAL FACTORS	IMPACT 1=LOW, 5=HIGH -VE OR +VE	TURNING POINT (TP) OR PERIODICAL (P)
Birocrație	3, -ve	P
Politicienii pot influența acceptarea de noi tehnologii	3, -ve / +ve	P
Reglementarea concurenței	3, -ve	P
Stabilitatea guvernului	4, -ve	P
Deciziile politice pot influența rata de apariție a noilor tehnologii	4, -ve / +ve	P
Transformarea guvernelor prin digitalizare	4, +ve	TP
Controlul comerțului	2, -ve	P

FACTORII ECONOMICI

Factorii economici sunt determinanți ai performanței unei anumite economii (locale, județene sau naționale), deoarece influențează puterea de cumpărare a consumatorilor și ar putea modifica modelele de cerere/ofertă din economie. În consecință, acești factori afectează modul de stabilire a prețurilor produselor și serviciilor. Creșterea economică creează oportunități pentru implementarea strategiei de dezvoltare a județului Timiș pentru ca acest județ să-și continue dezvoltarea activităților cu probleme minime privind tendințele economice nedorite de pe piața națională. Creșterea rapidă a cererii de digitalizare (practic întreaga economie digitală) este un factor extern care corespunde oportunităților de creștere. Adoptarea pe scară largă a noilor oportunități de dezvoltare ar trebui să determine companiile să își crească investițiile pentru digitalizare. Totodată, județul Timiș trebuie să țină cont de orientările viitoare ale strategiilor de specializare inteligentă pentru sustenabilitate și creștere incluzivă care sunt strategii bazate pe inițiative locale care vin ca răspuns la provocările de mediu, derivate ale strategiilor de specializare inteligentă elaborate la nivel regional, motivând și ghidând forțele antreprenoriale. Astfel, trebuie luați în considerare următorii factori externi economici:

ECONOMICAL FACTORS	IMPACT 1=LOW, 5=HIGH -VE OR +VE	TURNING POINT (TP) OR PERIODICAL (P)
Creștere economică	2, +ve	P
Cerere pentru digitalizare	3, +ve	TP

ECONOMICAL FACTORS	IMPACT 1=LOW, 5=HIGH -VE OR +VE	TURNING POINT (TP) OR PERIODICAL (P)
Economie informală	3, -ve	TP
Economie diversificată, cu sectoare publice și private mari	3, +ve	P
Bani mulți distribuiți pentru furnizarea unor servicii publice gratuite și ajutor financiar	4, -ve	P
Piață liberă	4, +ve	P
Piață internă mare	3, +ve	TP

FACTORII SOCIALI

Situația socio-culturală poate prezenta provocări, tendințe sociale și schimbări care afectează modul în care județul se dezvoltă:

SOCIAL FACTORS	IMPACT 1=LOW, 5=HIGH -VE OR +VE	TURNING POINT (TP) OR PERIODICAL (P)
Atitudini față de economisire și investiții	3, +ve	P
Atitudini față de produsele și serviciile de digitalizare	4, +ve	TP
Atitudini față de produsele și serviciile economiei circulare	3, +ve	P
Atitudini față de îmbunătățirea calității serviciilor pentru clienți și a produselor	3, +ve	P
Disparități regionale în materie de educație, formare profesională, asistență medicală și transport, zonele rurale rămân în urmă	4, -ve	P

Contextul social: nevoia pentru ocuparea forței de muncă este în creștere, determinată de o cerere internă puternică, mai ales din domeniile de excelență de la nivel județean. Companiile raportează din ce în ce mai multe dificultăți în angajarea și retenția salariaților. Există un deficit de competențe tehnice pentru joburi mai calificate din inginerie, IT&C, servicii sau din anumite sub-ramuri ale industriei prelucrătoare mai intensive în forță de muncă calificată. Salariile mai mari din străinătate, inițiativa antreprenorială timidă și legăturile slabe dintre educație și nevoile pieței muncii contribuie la creșterea deficitului de forță de muncă.

Demografia și emigrația afectează oferta pieței forței de muncă. Deși populația în vârstă de muncă este în scădere, cel puțin din 2017, există încă un fond mare de forță de muncă neexploatată. Capacitatea de a anticipa nevoile viitoare de competențe și de a estima impactul noilor tehnologii, cum ar fi big data, biotehnologii, tehnologii de

reutilizare a deșeurilor, producție avansată și Industry 4.0, inovații în sectorul public, este încă scăzută. Se așteaptă ca sistemele de prognoză a competențelor dezvoltate de serviciile publice de ocupare a forței de muncă să ghideze proiectarea programelor de formare, incluziv a celor finanțate de FSE. Implicarea partenerilor sociali în procesul de elaborare a politicilor este încă foarte limitată. Învățământul vocațional și formarea profesională nu sunt bine conectate la nevoile pieței muncii.

FACTORII TEHNOLOGICI

Tehnologiile și modificările asociate acestora determină instrumentele de business disponibile în companii. Următorii factori externi tehnologici afectează capacitățile de business de la nivel județean:

TECHNOLOGICAL FACTORS	IMPACT 1=LOW, 5=HIGH -VE OR +VE	TURNING POINT (TP) OR PERIODICAL (P)
Integrarea digitalizării	3, +ve	P
Integrarea eCommerce	3, +ve	P
Lipsa măsurilor de politică privind digitalizarea industriei	3, -ve	TP
Reticența companiilor față de digitalizare	4, -ve	P

Regiunea Vest are un vector prin care își propune să stimuleze cooperarea dintre actori – DIH Vest – coordonat de Centrul de Transfer Tehnologic Tehimpuls, care își propune să scaleze inovarea prin transformarea digitală a companiilor punându-le la dispoziție instrumente, formând abilități și rețele internaționale prin care să exploateze tendințele tehnologice. Până în 2025, EDIH Regiunea Vest va deveni o platformă partenerială funcțională în proiecte de inovare digitală, având un rol activ în digitalizarea administrației publice locale și dezvoltând inițiative de tip Smart City.

În general, pare să existe mult spațiu pentru adoptarea unor măsuri politice care să sprijine adoptarea tehnologiilor digitale în companii[384]. Cu toate acestea, companiile din România nu par să vadă tehnologia digitală ca pe un instrument de creștere a productivității și de creștere. Tehnologia TIC și serviciile cloud sunt văzute ca o investiție suplimentară semnificativă, mai degrabă decât ca o condiție prealabilă pentru o afacere de succes.

FACTORII JURIDICI

Legislația existentă are un impact asupra oricăror factori relevanți (economici, sociali, tehnologici, de mediu) și afectează activitatea organizației sau parteneriatele acesteia. În prezent, legislația și reglementările care guvernează tehnologia sunt foarte complicate și este necesar să le simplificam pentru a reduce riscul legislativ al companiilor și antreprenorilor. Astfel, trebuie abordați următorii factori legali externi relevanți:

[384] Conform studiului ”Barometrul digitalizării – Studiu despre percepția managerilor cu privire la impactul digitalizării asupra companiilor din România” realizat de Valoria, 46% dintre companii nu au făcut din transformarea digitală partea centrală a strategiei lor de business, 62% dintre companii dintre companii nu au dat unui lider din conducerea companiei responsabilitatea pentru dezvoltarea digitală a afacerii, 60% dintre companii spun că au valorificat digitalizarea pentru a avea un avantaj competitiv, 40% dintre companii spun că principalul obstacol în calea digitalizării este faptul că nu au consumatori ”digitali”, 50% spun că simplificarea proceselor este beneficiul integrării procesului de digitalizare.

LEGAL FACTORS	IMPACT 1=LOW, 5=HIGH -VE OR +VE	TURNING POINT (TP) OR PERIODICAL (P)
Lipsa măsurilor legale privind digitalizarea industriei	4, -ve	P
Protecția consumatorilor și e-commerce	2, +ve	P
Protecția datelor	3, +ve	TP
Legea sănătății și securității	4, +ve	P

FACTORII DE MEDIU

Conștientizarea tot mai mare a efectelor negative ale schimbărilor climatice afectează modul în care operează companiile care se văd nevoite să-și adapteze produsele și modelele de business. România este a șasea țară din lume în ceea ce privește sustenabilitatea ecologică și deține pole position pentru adopția certificatului de mediu ISO 14001. Pe lângă implementarea principiilor circularității în toate domeniile competitive ale județului, trebuie abordate și efectele următorilor factori externi ecologici:

ENVIROMENTAL FACTORS	IMPACT 1=LOW, 5=HIGH -VE OR +VE	TURNING POINT (TP) OR PERIODICAL (P)
Legi pentru reglementarea clară a poluării mediului	3, -ve	TP
Managementul deșeurilor	2, +ve	P
Interes pentru programele de sustenabilitate ale companiilor	4, +ve	TP
Promovarea unor atitudini pozitive cu privire la produsele green sau eco	3, +ve	TP
Creșterea disponibilității programelor de reciclare	4, +ve	P

Pe lângă acești factori, în funcție de domeniul de interes, mediul extern mai are sau poate avea impact direct printr-o serie de aspecte cheie.

STRUCTURĂ SOCIO-DEMOGRAFICĂ

Principalii factori externi care pot influența direcția de dezvoltare a județului Timiș din punct de vedere socio-demografic sunt:

- Nivelul de atractivitate pentru investitori care să se își stabilească și desfășoare activitatea economică în județ (avantaj pentru populație în ceea ce privește ocuparea unui loc de muncă pe teritoriul județului și implicit popularea acestei zone);
- Politici sociale formulate la nivel național/regional care să adreseze problemele referitoare la îmbătrânirea demografică (încurajarea natalității);
- Politici sectoriale formulate la nivel național/regional care să adreseze aspecte ce țin de opțiunile de formare, educare, recreere pentru tineri (aceștia reprezentând generațiile care vor fi motorul schimbărilor sociale, economice și politice);

- Cadru dezvoltat (instrumente administrative, economice) pentru realizarea de parteneriate public-private care să contribuie la abordarea integrată de identificare și aplicare a unor soluții ce vizează evoluția tendințelor socio-demografice într-o manieră durabilă.

TURISM

Influența factorilor politici:

- Cadrul politic relativ stabil la nivel județean, marcat de o deschidere a autorităților locale în a sprijini dezvoltarea turistică în regiune.
- Existența unor instrumente de cooperare teritorială de tipul GAL-urilor care creează cadrul pentru realizarea unor inițiative ce depășesc limitele administrative ale unităților teritoriale.
- Existența APDT Timiș – Asociația pentru Promovarea și Dezvoltarea Turismului în Timiș, formată din asocierea sectorului public cu cel privat, la inițiativa Consiliului Județean Timiș, cu scopul de promova potențialul turistic, cultural, a punctelor de atracție turistice existente și care în ultimii ani a desfășurat numeroase activități de management și promovare a destinației atât în țară cât și în străinătate.

Influența factorilor economici:

- Veniturile salariale reduse obținute din activitățile turistice comparativ cu alte activități economice la nivel național.
- Migrația forței de muncă bine calificată.
- Prețurile relativ scăzute din România și din cadrul destinației în comparație cu alte destinații europene, fapt ce constituie un factor de atractivitate pentru turiștii străini.
- Capacitatea de a face față cererii va determina o creștere a prețurilor, atât în cazul costurilor de cazare, cât și în ceea ce privește tarifele aeriene în cazul unora dintre cele mai atractive destinații turistice, moment în care turiștii ar putea să devină mai interesați de destinațiile mai puțin cunoscute.
- Contextul actual de COVID-19 a avut influențe mari asupra turismului și asupra industriei HoReCa, fapt ce s-a văzut în economia turismului.
- Posibila declanșare a unei crize economice post-pandemie.
- Posibilitatea atragerii de fonduri pentru dezvoltarea proiectelor transfrontaliere în special în contextul în care județul Timiș se află la granița cu Serbia și Ungaria.

Influența factorilor sociali:

- Lipsa unor eforturi concentrate la nivel național pe promovarea României și îmbunătățirea imaginii acesteia printre turiștii străini.
- Noile interese și tendințe ale turiștilor, în special ale celor străini, de a căuta un turism experimental, de tipul *Do it Yourself* în care autenticul este descoperit împreună cu comunitatea locală.

Influența factorilor tehnologici:

- Rolul din ce în ce mai important al tehnologiei atât în promovarea unei destinații, cât și în comportamentul de planificare a unei călătorii.
- Posibilitatea de a atrage publicului țintă prin intermediul rețelelor de socializare: Facebook, Instagram, Tik Tok, Snapchat etc.
- Accesibilitatea deficitară a informațiilor despre oferta turistică a destinației, atât din cauza unei lipse uneori a informațiilor, cât și a prezentării unor atracții doar în limba română.

- Rolul puternic al influenței, turiștii fiind foarte mult influențați de review-urile din mediul online, articolele postate pe diferite Blog-uri de travel, aparițiile în mass-media sau promovarea realizată de personalitățile internaționale.

Influența factorilor de mediu:

- Tendința europeană de promovare a turismului sustenabil și responsabil, în care impactul negativ asupra mediului social, economic, și natural să fie diminuat.
- Existența și activitatea susținută a actorilor locali și regionali care protejează și promovează patrimoniul natural și activitățile în natură.

Influența factorilor legali:

- Existența regulamentelor de construire aferente planurilor urbaniste generale și zonale care uneori nu sunt suficient de specifice sau de bine aplicate pentru a păstra identitatea și înalta calitate arhitecturală a destinației.
- Existența reglementările privind desfășurarea activităților turistice în contextul pandemiei de COVID-19 și sistarea anumitor evenimente cultural-turistice: drumeții, evenimente ce cicloturism, vizitarea monumentelor naturale etc.

SERVICII PUBLICE

SERVICIILE DE EDUCAȚIE

Influența factorilor politici:

Documentele strategice importante pentru realizarea activităților de educație și formare își propun în perioada următoare:

- Să creeze un sistem de educație flexibil, digitalizat, adaptabil, de calitate, capabil să răspundă provocărilor și să genereze schimbarea;
- Să dezvolte cetățeni activi, bine integrați pe piața muncii din perspectiva utilizării tehnologiilor digitale;
- Să asigure o creștere economică sustenabilă, bazată pe meserii ale viitorului;
- Să ofere oportunități de dezvoltare digitală în domeniul educației și formării profesionale pentru o societate digitală și o economie verde;
- Să consolideze reziliența și predictibilitatea funcțională a sistemului de educație în era digitală.

Influența factorilor economici

- Sistemul de educație are în prezent o alocare propusă de 11% în Planul Național de Redresare și Reziliență, ce se bazează pe un nou mecanism de acordare de fonduri nerambursabile în vederea realizării de reforme, inclusiv în educație.
- De asemenea, tot în cadrul PNRR se regăsește și un program național de reducere a abandonului școlar și un unul destinat creșelor, astfel încât ponderea copiilor ce urmează activități antepreșcolare să crească semnificativ.

- Deschiderea operatorilor economici locali în realizarea de parteneriate cu unitățile de învățământ profesional și tehnic ajută la asigurarea pe de-o parte a unor oferte educaționale diversificate, dar și a siguranței elevilor în privința disponibilității unui loc de muncă după studii.

Influența factorilor sociali

- Părinții și elevii nu sunt activ implicați în căutarea informațiilor despre tendințele pieței forței de muncă, astfel că majoritatea acestora se orientează către licee de profil real, în detrimentul celor cu profil tehnic.
- Creșterea demografică la nivel județean, resimțită și în cazul copiilor, impune asigurarea din timp a infrastructurilor școlare pentru ca spațiilor disponibile să fie conforme realizării învățării în cazul fiecărui elev.

Influența factorilor tehnologici

- În contextul industriei 4.0, elevii trebuie să fie pregătiți să utilizeze și să înțeleagă elementele resurselor de tehnologie a informației. În acest sens, Ministerul Educației a asigurat o parte din dotările IT necesare la nivelul unităților de învățământ, atât din perspectiva hardware-ului prezent în laboratoare, cât și a software-urilor specifice pentru procesul educativ (ex: AEL) și a cursurilor de formare a profesorilor în sensul utilizării acestor noi metode de predare.
- În plus, datorită restricțiilor impuse în pandemia de Covid-19, procesul educativ a fost obligat să se desfășoare în mediul online, iar în sensul creșterii accesibilității echitabile a elevilor la activitățile de învățământ, la nivel județean și local au fost organizate campanii și proiecte de dotare cu infrastructură IT mobilă (laptop-uri, tablete, telefoane inteligente).

Influența factorilor legislativi

- Schimbările continue la legislația națională produc confuzie în rândul autorităților publice care sunt responsabile de buna funcționare a sistemului de educație de la nivel local, astfel că anumite proiecte au șanse mai ridicate să întârzie în cazul unor nereguli sesizate la nivelul infrastructurii.
- În plus, nivelul ridicat de birocratizare și modalitatea de finanțare a sistemului de învățământ din prezent cauzează anumite lacune sau alte întârzieri în realizarea activaților curente, atât administrative, cât și educative.

Influența factorilor ecologici

- Există în continuare factori ce cauzează poluarea aerului, apei și solului, în special în mediul urban, astfel că noile generații nu se dezvoltă neapărat într-un mediu propice asigurării unei stări de sănătate optime.

SERVICII DE SĂNĂTATE

Principalii factori externi care pot influența direcția de dezvoltare a județului Timiș din perspectiva infrastructurii și serviciilor de sănătate sunt:

- Politicile naționale de sănătate publică, care să adreseze provocările în ceea ce privește cele mai actuale și alarmante afecțiuni medicale (conștientizare a populației, diagnosticare, monitorizare, tratare etc);
- Parteneriatele public-private realizate atât la nivel național, dar și la nivel transfrontalier cu țările imediat învecinate cu scopul de a formula strategii/programe/colaborări comune de asigurare a unei varietăți și complexități de servicii medical (inclusiv pentru comunitățile dezavantajate);

- Instrumente stabilite la nivel național prin intermediul cărora să se stabilească indicatori și măsuri de monitorizare/verificare/evaluare a performanțelor reprezentanților economici/administrativi și cadrelor medicale din unitățile sanitare (în special în secțiile ATI, dar și ca practică generală în cadrul fiecărei secții);
- Programe naționale realizate cu scopul de a spori în rândul populației nivelul de conștientizare cu privire la importanța prevenției medicale în contextul longevității și a unei vieți cât mai sănătoase;
- Programe naționale de valorificare a potențialului de dezvoltare a digitalizării în contextul infrastructurii/serviciilor medicale prin alinierea la tendințele europene/globale.

SERVICII SOCIALE

Principalii factori externi care pot influența direcția de dezvoltare a județului Timiș din punct de vedere al serviciilor sociale sunt:

- Politici sociale la nivel național care să vizeze problemele sociale ale populației, respectiv să contribuie prin măsuri specifice la combaterea sărăciei, a infracționalității, a abandonului școlar etc (accent pe grupurile vulnerabile);
- Programe naționale de valorificare a potențialului de dezvoltare a digitalizării în contextul serviciilor sociale.

INFRASTRUCTURA, ACTIVITĂȚILE ȘI SERVICIILE CULTURALE

Analiza mediului extern (analiza PESTLE) are în vedere factorii și influențele externe generate de mediul politic, economic, social, tehnologic, legislativ și de mediu și efectele acestora asupra turismului în județul Timiș și capacității acesteia de planificare și dezvoltare viitoare a acestui sector.

Influența factorilor politici:

- Cadrul politic relativ stabil la nivel județean, marcat de o deschidere a autorităților locale în a sprijini dezvoltarea culturală în regiune.
- Existența Direcției Județene pentru Cultură Timiș – ca serviciu public deconcentrat, cu personalitate juridică, al Ministerului Culturii și Identității Naționale, are ca obiectiv principal asigurarea condițiilor de exercitare a dreptului la educație și a accesului la cultură pentru toți cetățenii județului Timiș, indiferent de apartenența religioasă, etnică sau sexuală, și în conformitate cu opțiunile lor liber exprimate.
- Asumarea unor direcții strategice în privința sectorului cultural la nivel european, național sau regional, care se aplică și la nivel județean și local.

Influența factorilor economici:

- Veniturile salariale reduse obținute din activitățile culturale comparativ cu alte activități economice la nivel național.
- Migrația forței de muncă bine calificată.
- Contextul actual de COVID-19 a avut influențe mari asupra sectorului cultural și asupra evenimentelor desfășurate, fapt ce s-a văzut prin amânarea tuturor evenimentelor și sistarea acestora pe o perioadă nedeterminată.
- Posibilitatea atragerii de fonduri pentru dezvoltarea proiectelor transfrontaliere în special în contextul în care județul Timiș se află la granița cu Serbia și Ungaria.

Influența factorilor sociali:

- Lipsa unor eforturi concentrate la nivel național pe promovarea României și îmbunătățirea imaginii acesteia printre turiștii străini.

Influența factorilor tehnologici:

- Posibilitatea de a atrage publicului țintă prin intermediul rețelelor de socializare: Facebook, Instagram, Tik Tok, Snapchat etc.
- Accesibilitatea deficitară a informațiilor despre oferta turistică a destinației, atât din cauza unei lipse uneori a informațiilor, cât și a prezentării unor atracții / informații doar în limba română.
- Accesibilitatea deficitară asupra anumitor evenimente culturale cu impact mare asupra publicului prin diferite canale YouTube / Facebook / pagini oficiale ale evenimentelor, la care publicul străin nu are acces.

Influența factorilor de mediu:

- Existența și activitatea susținută a actorilor locali și regionali care protejează și promovează patrimoniul cultural material și imaterial.
- Tendințele actuale și rolul important de Capitală Culturală Europeană.

Influența factorilor legali:

- Existența reglementările privind desfășurarea activităților culturale, sportive și de agrement în contextul pandemiei de COVID-19 și sistarea anumitor evenimente cultural-turistice: drumeții, evenimente ce cicloturism, vizitarea monumentelor naturale etc.

TRANSPORT ȘI MOBILITATE

Analiza PESTLE identifică principali factori externi, ce au sau pot avea un impact semnificativ asupra sistemului de transport și mobilitate de la nivelul județului Timiș, luând în considerare factori de ordin politic, economic, social, tehnologic, legislativ și de mediu. Identificarea factorilor este necesară în vederea adaptării corespunzătoare a demersurilor și intervențiilor în domeniul transportului și mobilității, astfel încât să se asigure o bună implementare a acestora.

Influența factorilor politici:

- Schimbările politice care pot rezulta în urma alegerilor de la nivel central sau local, ce pot avea un impact direct asupra modului de implementare/actualizare a anumitor documente strategice și proiecte existente, inclusiv abandonarea acestora.

Influența factorilor economici:

- Evoluția economică de la nivel național și fluctuația bugetului de stat, cu impact direct asupra alocărilor către bugetele locale.
- Perspectiva unei crize economice sau declinul anumitor sectoare economice ca urmare a pandemiei de COVID-19.
- Creșterea inflației la nivel național, cu impact direct asupra bugetului consiliului județean.

- Posibilitatea atragerii fondurilor europene nerambursabile și a fondurilor pentru dezvoltarea proiectelor transfrontaliere.
- Creșterea nivelului de trai care conduce la creșterea indicelui de motorizare.

Influența factorilor sociali:

- Migrarea populației către centre urbane mai dezvoltate din Europa.
- Îmbătrânirea populației, conducând la nevoi suplimentare de mobilitate ce trebuie luate în considerare în procesul de planificare a transportului și mobilității de la nivel județean.
- Percepția întipărită în rândul societății civile asupra autovehiculului personal ca simbol al unui statut social.

Influența factorilor tehnologici:

- Dezvoltarea tehnologică accentuată din ultimii ani, ce permite utilizarea unor tehnologii mai eficiente și cu un impact redus asupra mediului.
- Existența multiplelor soluții digitale pentru serviciile de mobilitate atât la nivel național, cât și la nivel internațional, ce permit replicarea facilă în cadrul altor localități.

Influența factorilor legislativi:

- Instaurarea stărilor de alertă sau de urgență în contextul unor situații de criză (ex. epidemii, pandemii, dezastre naturale etc.), ce pot restricționa deplasarea cetățenilor și/sau schimba tiparele de deplasare.
- Schimbările legislative de la nivel național și european, cu impact direct asupra transportului și mobilității.

Influența factorilor de mediu:

- Riscul de producere a unor catastrofe naturale (cutremure, inundații etc.) cauzate de schimbările climatice.
- Directivele, normele și planurile/strategiile privind mediul adoptate la nivel național, european și internațional (ex. Agenda 2030, Pactul Verde European etc.).

12.3. DIAGNOSTIC

STRUCTURA SOCIO-DEMOGRAFICĂ ȘI DEZVOLTARE SOCIALĂ

La nivelul județului Timiș, municipiul Timișoara se remarcă prin faptul că acesta reprezintă un centru polarizator atât din punct de vedere economic, cât și demografic. Astfel, în imediata proximitate a acestuia, se observă cum cele mai mari creșteri demografice au fost înregistrate în cadrul comunelor Giroc, Dumbrăvița și Moșnița Nouă, acestea fiind localizate în prima coroană de localități. Fenomenul foarte accentuat de suburbanizare din această zonă, unde sunt remarcate inclusiv cele mai intense fluxuri de navetism în special pentru accesarea locurilor de muncă, a serviciilor publice și a altor dotări, atrage după sine necesitatea dezvoltării dotărilor și serviciilor publice, cu scopul de a asigura un nivel sporit de calitate a vieții pentru populația din zonă. În plus față de aceste 3 comune, o populație foarte ridicată se remarcă și în Săcălaz, toate acestea îndeplinind condiția de schimbare a rangului de la statutul de comună la cel de oraș, dat fiind faptul că depășesc pragul de 10.000 de locuitori.

În ceea ce privește întregul județ, tendința demografică este ascendentă pe baza analizei din ultimii ani (+4,3%), fiind în contrast cu cea de la nivel național. Totuși, prognoza pentru anul 2060 este de scădere a populației (-11,1%), care va avea loc pe fondul migrației externe și a îmbătrânirii demografice, ceea ce va atrage atenția asupra necesității elaborării unor politici sectoriale care să abordeze această tendință. Timiș este printre județele cu cel mai mare procent asociat populației active, înregistrând cel mai bun raport de dependență demografică prin comparație cu celelalte niveluri teritoriale superioare. În prezent, inclusiv valoarea raportului de îmbătrânire demografică este mai mică față de cea de la nivel regional și național. Cu toate acestea, având în vedere prognozele de îmbătrânire demografică, faptul că ponderile tinerilor și ale vârstnicilor sunt în creștere iar ponderea adulților este previzionată a fi în scădere, faptul că speranța de viață este în creștere, este deosebit de important să fie luate din timp măsuri care să abordeze aceste tendințe demografice pentru a preîntâmpina pe cât posibil problemele referitoare la îmbătrânirea demografică și la incapacitatea de înlocuire a generațiilor. Pe termen scurt și mediu, situația este totuși favorabilă, având în vedere faptul că rata natalității este în creștere la nivelul județului, fapt datorat inclusiv unei rate foarte bune a fertilității, iar rata mortalității înregistrează valori mult mai reduse față de situația de la nivel regional și național. Toate acestea evidențiază faptul că valorile sporului natural sunt în cea mai mare parte favorabile la nivelul județului.

În contextul în care rolul tinerilor este deosebit de important, atât pentru a echilibra structura demografică, cât și din perspectiva faptului că aceștia reprezintă generațiile care vor fi motorul schimbărilor sociale, economice si politice, ceea ce înseamnă ca ei vor avea un impact foarte puternic asupra dezvoltării zonei pe termen lung, este important de menționat rolul deosebit de important al municipiului Timișoara. Acesta reprezintă unul dintre cele mai importante centre universitare din țară și concentrează cele mai multe și variate oportunități pentru tineri de la nivelul întregului județ (fie orientate către oportunitățile de dezvoltare – educaționale, de antreprenoriat, de incluziune socială etc, cât și orientate către petrecerea timpului liber, cultură etc). Pe fondul acestui avantaj, este important ca pe termen lung acesta să fie exploatat pentru a aborda provocările de ordin demografic cu care întreg județul se va confrunta.

ECONOMIA

Județul Timiș este unul dintre vectorii de creștere economică ai României, fiind un model de succes pentru întreaga țară. Atractivitatea economică a județului Timiș este determinată de o multitudine de factori, printre aceștia numărându-se și înalta calificare a forței de muncă, mai ales a celei STEM (știință, tehnologie, inginerie și matematică), mai puțin costisitoare comparativ cu cea existentă în alte zone din țară. Ceea ce caracterizează Banatul este faptul că aici prima universitate înființată a fost una tehnică, astfel că tradiția pentru activitățile inginerești este extrem de importantă și reprezintă unul din avantajele competitive ale județului. Investitorii străini au înțeles acest avantaj, investind în mod deosebit în sectoarele puternic intensive în angajați STEM.

La nivel structural, economia s-a transformat treptat din una preponderent industrială, în una de tip terțiar, bazată din ce în ce mai mult pe servicii, iar producția industrială a început să devină tot mai mult intensivă în competențe profesionale de specialitate. Județul Timiș are totuși un potențial imens pentru investițiile private, cu avantaje ce

ţin de existenţa unui parteneriat de succes cu administraţia, universităţi active, mai ales cele tehnice, care colaborează cu mediul privat, are o poziţionare geografică favorabilă, fiind un judeţ de graniţă, are o tradiţie industrială, o infrastructură care creşte potenţialul de progres, toate aceste avantaje, folosite într-un mod mai structurat şi sustenabil, vor duce la creşterea calităţii vieţii locuitorilor.

Mediul de afaceri este multicultural, având o deschidere spre cultura antreprenorială occidentală, aspect confirmat de prezenţa a numeroşi investitori străini. Atractivitatea judeţului este dată şi de următoarele atuuri, considerate elemente de diferenţiere:

- cea mai mare valoare adăugată brută obţinută din agricultură;
- lider la nivel naţional în cultura cerealelor, viticultură şi în producţia de carne de porc;
- al doilea cel mai mare număr de angajaţi din sectorul industrial;
- cel mai mare nivel de specializare al forţei de muncă din UE în industria auto, cu salarii competitive, peste media europeană;
- al doilea cel mai mare stoc al investiţiilor străine directe din ţară;
- al doilea cel mai atractiv climat de business din perspectiva densităţii firmelor cu capital străin;
- lider la nivel naţional din perspectiva numărului de angajaţi în industriile şi serviciile high-tech;
- al doilea cel mai mare nivel salarial din IT&C;
- cea mai bine remunerată activitate de telecomunicaţii de la nivel naţional;
- cea mai mare creştere a absolvenţilor STEM de la nivel naţional;
- a doua cea mai redusă rată a şomajului, deşi judeţul este unul dintre cele mai populate;
- cea mai mare valoare a exporturilor/capita, fiind unul dintre puţinele judeţe care înregistrează excedent comercial etc.

Cu toate aceste avantaje, indicatorii macroeconomici arată că, din anul 2017, judeţul Timiş a pierdut poziţia secundă în clasamentul naţional din perspectiva PIB-ului, ajungând pe locul trei, după Municipiul Bucureşti şi judeţul Cluj, care l-a devansat pentru prima dată după anul 2002. În ultimii 7 ani, evoluţiile judeţului sunt ascendente, însă ritmul de creştere al PIB-ului, este mai puţin accelerat comparativ cu cel al Clujului. În ceea ce priveşte convergenţa reală, ultimii 7 ani au adus o creştere a PIB-ului/capita la standardul puterii de cumpărare cu 12 puncte procentuale, mai redusă comparativ cu cea a Clujului. Din perspectiva ritmului de creştere, aşa-numita ”catching-up policy”, judeţul Timiş se situează sub media naţională.

Se impun măsuri de sprijin pentru cel puţin următoarele tipuri de activităţi care ar reaşeza judeţul pe poziţia secundă în context naţional: IT&C, piaţa imobiliară (tranzacţiile imobiliare şi construcţiile) şi activităţile profesionale, ştiinţifice şi tehnice (cu focus mare pe stimularea freelancing-ului). Activităţile de transformare industrială prin specializare inteligentă vor asigura un boost suplimentar de creştere, în condiţiile respectării guvernanţei multi-nivel.

Totodată, cu toate că forţa de muncă este specializată şi bine pregătită, mediul de afaceri reclamă lipsa acesteia, în condiţiile în care, în prezent, există un bazin de forţă de muncă potenţial disponibilă de peste 81.000 de persoane. Companiile întreprind acţiuni de atragere a forţei de muncă din alte zone ale ţării, în mod constant, mai ales pentru deservirea sectorului industrial. O strategie de retenţie a talentelor, dar şi de atragere a acestora, trebuie implementată pe termen lung, considerând că, până în anul 2050, populaţia aflată în pregătire profesională (elevii şi studenţii la cursurile de zi) se estimează că va scădea cu 34%.

Pe baza calculelor de trend, se estimează că, până în anul 2030, va exista o cerere cumulată de forţă de muncă de peste 260 mii de persoane (cu studii superioare, studii medii sau muncitori; solicitaţi atât de sectorul public, cât şi de cel privat, în scenariul în care nu se realizează nicio investiţie strategică mare în sectorul industrial). De asemenea, în paralel, trebuie sprijinită crearea unor centre de reconversie şi formare profesională care să asigure diversificarea şi perfecţionarea competenţelor resurselor umane pentru a face faţă cerinţelor joburilor viitorului.

O altă vulnerabilitate a judeţului este legată de dependenţa de companiile străine, acesta înregistrând o rată scăzută a antreprenoriatului local şi o răspândire redusă a înreprinderilor autohtone în teritoriu, cu densităţi

antreprenoriale reduse și cu o concentrare a bunăstării în zona municipiului Timișoara și a inelului teritorial al zonei de influență. Mediul de business autohton este fragil și dominat de microîntreprinderi și de companii mici. Nevoia de susținere a antreprenoriatului ca alternativă de ocupare trebuie să fie acoperită cu ajutorul **incubatoarelor și acceleratoarelor de afaceri creative și inovatoare** care să permită organizarea continuă a proceselor de descoperire antreprenorială. În tandem cu aceste structuri și pentru stimularea efervescenței startup-urilor, o măsură utilă ar fi înființarea unui **fond de investiții de tip high-risk/de inovare** care să sprijine ideile îndrăznețe.

Chiar dacă județul Timiș se bucură de un volum semnificativ al investițiilor străine directe, care oferă și cele mai mari salarii, distribuția capitalului în teritoriu este redusă. Astfel, se impune promovarea județului pentru atragerea de investiții private, străine sau autohtone, prin dezvoltarea unor **infrastructuri "satelit"** în câteva orașe din județ care să respecte cel puțin următoarele condiții: să fie structuri agile, rapid schimbabile, care să implice cetățeanul sau potențialul utilizator în procesul de co-creare, să fie deschise (să permită accesul companiilor private sau startup-urilor pay per use sau pe bază unor contracte de închiriere), asigurând transferul tehnologic și valorificarea ideilor inovatoare dezvoltate pe plan local.

Cu toate că agricultura joacă un rol important în dezvoltarea economică a județului, potențialul agricol nu este suficient exploatat, numai o mică parte din producția agricolă fiind prelucrată industrial în unități/centre de producție proprii. Lanțurile de distribuție sunt lungi de la producător la consumator prin prezența multor intermediari, astfel că se impune scurtarea acestora și **dezvoltarea unor capacități logistice pentru depozitarea și transportul producției agricole**.

Diagnosticul județului Timiș demonstrează multe similarități cu Gröningen (Olanda) în termeni de populație, număr de joburi, număr total de firme și număr de firme din industrie, număr de universități și profilul acestora, structură economică. Gröningen se axează pe agricultură și agrifood, healthcare și științele vieții, chimie (cu un focus pe chimie verde și materiale avansate), energie, WaterTech, logistică, digital și tech. Pentru creșterea sustenabilă a județului trebuie identificate soluții care să asigure păstrarea sau fortificarea avantajelor competitive de care acesta are nevoie în viitorul Industriei 4.0, antreprenoriatului, IT&C-ului și industriilor creative, iar Gröningen poate reprezenta un exemplu de success și o sursă de inspirație.

Oportunitatea dezvoltării economiei circulare la nivel global determină județul să gândească instrumente de implementare a principiilor circulare, atât în mediul public, cât și în cel privat, indiferent de potențialul existent. Dezvoltarea unui program de tip "Timiș Circular Valley", cu multiple componente, printre care și promovarea unei culturi a circularității în județ, ar reprezenta un început bun.

Nișele potențiale de dezvoltare durabilă și specializare inteligentă, care pot genera venituri salariale mai mari și o creștere a calității vieții în județ, unde s-a putut observa un potențial mai ridicat comparativ cu alte județe din țară, de care ar trebui să se țină cont și la nivel județean, sunt: realizarea unor vehicule auto mai ușoare, cu o autonomie mare a bateriilor, consum optimizat, idei pentru confort sporit, interconectivitate, toate acestea sub impactul noilor revoluții industriale: Industry 4.0, Smart Mobility cu vehicule conectate și conducere autonomă, Smart Cities și Society 5.0. Un viitor mai conectat înseamnă mai multă electronică, soluții inteligente și sigure, ecologice pentru a combate schimbările climatice.

TURISM

În ceea ce privește atractivitatea turistică a județului Timiș, acesta dispune de un capital turistic bogat, cu numeroase atracții inedite, cum sunt resursele naturale și cele antropice unice care pot contura un produs complex pentru turiștii cu interese diverse. Cu toate acestea, județul se confruntă în unele cazuri cu un deficit din punct de vedere al percepției județului ca destinație turistică per ansamblu, municipiul Timișoara fiind punctul turistic-cultural central, ce cunoaște maximul de atractivitate pe timpul verii.

Există în prezent o varietate mare de evenimente gastronomice, culturale și de recreere în zona județului Timiș la care pot participa sute de turiști curioși de a avea parte de experiențe noi și inedite, dar care uneori sunt insuficient promovate în mediul social și digital. Cu toate acestea, notorietatea județului a crescut considerabil dacă ar fi să ne raportăm la evoluția turiștilor sosiți în județ în ultimul deceniu – cu 87,68% mai mulți turiști români în anul 2019 față de anul 2010 și cu 74,56% mai mulți turiști străini în aceiași perioadă. Această creștere

înregistrată la nivelul județului Timiș poate fi pusă și pe fondul notorietății crescute a municipiului Timișoara care este desemnată ca fiind Capitala Culturală Europeană în anul 2023 și care de-a lungul anilor și-a păstrat un specific cultural aparte, atrăgând anual un număr foarte mare de turiști pasionați de arhitectura din oraș.

Altfel spus, în prezent, elementele reprezentative ale județului, resursele naturale, resursele antropice, elementele de unicitate precum: cabanele silvice din Timiș de la Pișchia, Chevereșu, Fârdea și Cheia, sau cascada Cornet de lângă Lugoj, Peștera Albastră din Pietroasa sau Peștera Nelu Balaș din Nădrag și chiar unicul sat circular din România – satul Charlottenburg, nu sunt suficient exploatate în beneficiul comunității și nu susțin dezvoltarea economică locală prin turism la adevăratul lor potențial.

SERVICII PUBLICE

Serviciile de educație

Infrastructura de educație preuniversitară existentă în județul Timiș permite școlarizarea elevilor pentru toate ciclurile de studii, de la nivel antepreșcolar, până la cel secundar superior și postliceal, în fiecare UAT existând cel puțin o grădiniță și o școală. La nivel teritorial se observă o concentrare a unităților de învățământ liceal în cadrul mediului urban, fapt ce conduce la un necesar de deplasări zilnice a unei părți dintre elevii școlarizați din mediul rural către centrele urbane. Însă, o problemă recurentă la nivel județean este cea a lipsei finanțărilor destinate reabilitării și modernizării laboratoarelor didactice specializate (ex: pentru materii STEM, informatică), unitățile de învățământ dispunând de materiale învechite în majoritatea cazurilor.

Mai mult, din perspectiva nivelului de pregătire al elevilor care intră în examenul de bacalaureat, nivelul de promovabilitate în prima sesiune de examinare s-a situat în ultimii 3 ani sub media națională, în 2020 ajungând doar la 62,4%. La nivel instituțional, din cele 43 de licee doar în 15 au fost obținute rate de promovare medii peste media obținută la nivel național, iar 12 entități au înregistrat medii de promovare de sub 30%, existând astfel o diferență clară între liceele teoretice (9 cu medii de promovare de peste 90%) și cele tehnice sau tehnologice.

În plus, la nivel județean se observă o creștere a preferințelor elevilor și părinților acestora pentru studiile liceale cu profil teoretic în decursul ultimilor 4 ani analizați, în ciuda faptului că a fost diversificată oferta pentru profilurile tehnic (economic, mecanică, electronică, turism) și vocațional (artistic, sportiv), inclusiv prin creșterea numărului de parteneriate cu operatori economici pentru realizarea practicii.

Un alt punct forte al sistemului de educație din Timiș este prezența a 5 instituții de învățământ superior acreditate, cu 246 de specializări pentru studii de licență și 122 de master. Majoritatea acestor specializări se desfășoară în municipiul reședință de județ, Timișoara fiind văzut ca un centru universitar de importanță națională, ce atrage peste 40000 de studenți din județ și din țară, pentru care se află în competiție cu centrele universitare din București, Cluj-Napoca și Iași. În privința atractivității, cele mai căutate domenii științifice din cadrul universităților timișorene sunt medicina, științele economice și ingineria mecanică, cumulând aproape un sfert din numărul total de studenți din județul Timiș.

Serviciile de sănătate

Referitor la serviciile de utilitate publică, infrastructura medicală din județ este cel mai bine dezvoltată la nivelul așezărilor urbane, îndeosebi în municipiul Timișoara unde există atât unități sanitare în sistemul public, cât și în cel privat. Tot la nivelul municipiului reședință de județ se remarcă și primii pași în direcția eSănătății, astfel că există elemente de digitalizare ce se remarcă prin prezența telemedicinii, a sistemelor informatice etc în cadrul Spitalului Clinic Județean de Urgență „Pius Brînzeu” Timișoara. În ceea ce privește întreg mediul urban, deși conform Legii nr.351/2001 este obligatoriu ca pe teritoriul orașelor/municipiilor să existe un spital public, acesta fiind una dintre dotările de bază, în orașele Buziaș, Recaș, Ciacova și Gătaia nu există. Cu atât mai mult este o problemă cu cât, în afara municipiilor Timișoara și Lugoj, în restul județului nu există unități sanitare private care să contribuie la completarea celor publice.

În acest context, deși județul Timiș se poziționează la nivel național pe prima poziție din perspectiva speranței de viață, acesta înregistrează multe tipuri de afecțiuni cu valori îngrijorătoare asociate nivelului de morbiditate, ceea ce atrage atenția asupra necesității implementării cu prioritate a unor măsuri ce vizează serviciile de medicină primară. Mai mult, încă se observă în teritoriu comune unde nu există nici măcar un cabinet medical de familie, acestea fiind Bara, Beba Veche, Secaș și Otelec. În cazul tuturor celorlalte localități din mediul rural, cu excepția cabinetelor medicale familiale, a cabinetelor stomatologice și a farmaciilor, care se regăsesc în majoritatea comunelor, pentru celelalte tipuri de servicii medicale populația este nevoită să se deplaseze către așezările urbane. Totodată, există comune în cadrul cărora numărul medicilor de familie este prea mic, astfel că în localitățile Giroc, Coșteiu și Dumbrăvița numărul de locuitor ce revin unui medic de familie depășește valoarea de 3.000, aceasta fiind limita maximă impusă de Ministerul Sănătății.

În ceea ce privește personalul medical, județul Timiș beneficiază de prezența Universității de Medicină și Farmacie „Victor Babeș", astfel că există posibilitatea de specializare în acest domeniu, formându-se noi generații de cadre medicale, iar în ceea ce privește oportunitatea pentru studenți, aceștia pot fi implicați în activități de voluntariat în cadrul unităților sanitare din județ. În acest context, numărul cadrelor medicale este în creștere, cea mai accentuată evoluție fiind înregistrată în mediul privat ca urmare a dezvoltării antreprenoriatului în domeniul medical.

Serviciile sociale

Din punct de vedere al serviciilor sociale, acestea nu sunt suficient dezvoltate în special ca prezență teritorială. Cea mai mare problemă este remarcată în contextul grupurilor vulnerabile, fiind nevoie de realizarea unui sistem integrat de servicii sociale care să contribuie la sporirea accesului populației la educație, consiliere și sprijin în vederea ocupării pe piața muncii etc. Mai mult, potențialul de furnizare a serviciilor sociale la nivelul județului constă în crearea unor structuri asociative care să includă actori relevanți din mediul public, privat și ONG-uri (se remarcă prezența unora care sunt deja foarte active) care să facă lobby pentru dezvoltarea de servicii sociale și să identifice oportunități de parteneriate și dezvoltare în acest domeniu.

Infrastructura, activitățile și serviciile culturale

În ceea ce privește domeniul culturii, sportului și agrementului, județul Timiș dispune de o ofertă bine dezvoltată fiind caracterizat de o gamă diversificată de activități de petrecere a timpului liber. Din punct de vedere al ofertei culturale, deși bogată, aceasta se confruntă însă în unele cazuri cu o insuficiență, o stare precară sau o dotare redusă a infrastructurii culturale sau a clădirilor de patrimoniu, în special în zonele rurale, unde este necesară amenajarea și / sau dotarea unor spații culturale atractive. În plus, oferta culturală a județului Timiș nu este suficient de atractivă pentru comunitatea locală din mediul rural, acest lucru fiind pus pe fondul unei promovări insuficiente / inadecvate a acesteia, care să fie bazată pe educarea publicului local și promovarea mai sporit a patrimoniului cultural (material și imaterial) în zonele rurale cu specific autentic și bogat în patrimoniu. O altă provocare majoră a județului o reprezintă polarizarea puternică a municipiului Timișoara pe scena cultural-artistică la nivel județean și național, fapt ce duce la o slabă notorietate a celorlalte resurse culturale de pe teritoriul județului Timiș.

Cu toate acestea, județul Timiș își poate baza viitoarele dezvoltări pe numeroasele atuuri existente din punct de vedere al ofertei culturale, de la diversitatea ofertei culturale, la elementele valoroase de patrimoniu cultural material (constituit din monumentele istorice ce reflectă epocile istoriei județului Timiș, începând cu primele perioade și culminând cu monumente industriale sau ale tehnicii din secolul al-XX-lea, precum și o serie de monumente arheologice – complexe paleolitice, așezări și necropole din neolitic, eneolitic, epoca bronzului și din prima epocă a fierului sau așezări de factură dacică și daco-romană) și imaterial (constituit din tradițiile și

obiceiurile locale, moștenirea culturală existentă, precum și instrumentele, obiectele, artefactele și spațiile culturale asociate și în special multiculturalitatea existentă). Mai mult, având în vedere prezența în județul Timiș a peste 380 de asociații și fundații în sectorul cultural și creativ, mediul privat și independent ar trebui să fie mult mai des implicat și susținut de autoritățile publice pentru implementarea unor noi inițiative culturale în beneficiul comunității locale și nu numai.

Infrastructura, activitățile și serviciile pentru sport și agrement

În ceea ce privește domeniul sportului și agrementului, județul Timiș este caracterizat de un acces sporit la dotări sportive, cu o infrastructură sportivă competitivă la nivel național și cu o diversitate ridicată din punct de vedere al numeroaselor discipline practicate. Cu toate acestea, majoritatea echipamentelor sportive majore se află preponderent în municipiul Timișoara, aici fiind și locul unde se desfășoară majoritatea competițiilor și evenimentelor sportive, existând astfel și un acces mai redus la acestea din partea populației din mediul rural. Totodată, se remarcă interesul sporit al autorităților publice față de domeniul sportiv, fapt vizibil prin tendința de creștere a investițiilor pentru dezvoltarea infrastructurii sportive prin dotări precum complexuri sportive, bazine de înot și săli de sport, inclusiv în zonele rurale.

În același timp, cadrul natural al județului este favorabil desfășurării a numeroase activități de agrement în aer liber. Majoritatea obiectivelor din județ sunt concentrate în municipiul Timișoara, însă pot fi descoperite locuri deosebite pe întreg teritoriul județului – Parcul Natural Lunca Mureșului, Pădurea Cenad, Insula Mare Cenad, Insulele Igriș, Rezervația Naturală Lunca Pogănișului, Rezervația Ornitologică, Mlaștinile Satchinez, Rezervația Ornitologică Beba Veche, Lacul Surduc sau Parcul Dendrologic de la Buziaș și Bazoș. Pe lângă toate acestea, în zona centrală a municipiului reședință de județ, parcurile, scuarurile verzi, piețele, locurile de joacă și terenurile de sport fac parte din oferta cea mai la îndemână pentru loisir și sunt în general bine amenajate și întreținute. De asemenea, prezența cursului râului Bega și a unor vaste suprafețe amenajate adiacente acestuia îl pune pe harta atracțiilor importante din oraș.

UTILITĂȚI PUBLICE

Alimentarea cu apă și colectarea apelor uzate

Pentru asigurarea consumului de apă, Județul Timiș beneficiază de resurse de apă de suprafață și subterane suficiente pentru satisfacerea a cerințelor de apă. Satisfacerea cerințelor de apă pe termen mediu și lung, necesită proiecte majore de redistribuire în timp și spațiu a resurselor de apă (transferuri inter-bazinale, noi acumulări de apă, ș.a.).

Calitatea apei de suprafață se înscrie în parametrii normelor naționale în vigoare. Apa subterană prezintă nivele semnificative de amoniu și concentrații de nitriți și nitrați. Noile surse de apă de subterană necesită studii suplimentare privind calitatea apei captate.

Alimentarea cu apă în sistem centralizat a populației județului a crescut constant în ultimii 10 ani, având o creștere semnificativă, de cca. 20%, începând din anul 2015. Infrastructura de apă potabilă existentă în localitățile județului a crescut în aceeași perioadă, ca urmare a investițiilor de reabilitare și modernizare, precum și a extinderii sistemului de contorizare a consumului de apă potabilă.

Canalizarea și epurarea apelor uzate colectate la nivel județean a crescut în ultimii 10 ani, cu cca. 18%, infrastructura de canalizare având o creștere accentuate în perioada 2016-2019, ceea ce indică creșterea investițiilor pentru înființarea acesteia. O situație deosebită se observă la nivelul anului 2019 față de anii precedenți, când a avut loc o creștere însemnată a racordărilor consumatorilor la sistemele de canalizare fără epurare, de cca. 13.554 persoane. Situația pune în pericol calitatea surselor de apă ale sistemelor de alimentare cu apă prin evacuarea apelor uzate direct în cursurile de apă sau în stratul freatic de apă subterană.

În mediul rural, problema majoră o ridică ponderea mare, de cca. 50,5%, a localităților care au infrastructură de alimentare cu apă și nu au infrastructură de canalizare și epurare a apei uzate rezultate.

Administrația județeană, prin Direcția de investiții și management al proiectelor, are finanțate prin Planul Național de Dezvoltare Locală - PNDL - etapele I și II, investiții de modernizare și înființare a sistemelor de alimentare cu apă, de canalizare și epurare a apelor uzate, aflate în diverse stadii de realizare. Localitățile care au beneficiat de aceste finanțări sunt mun. Lugoj, orașele Făget, Gătaia, Jimbolia și 43 de comune.

Alimentarea cu energie termică

În județul Timiș, în anul 2019, se distribuia energie termică în sistem centralizat în Municipiul Timișoara și în Comuna Lovrin.

Energia termică distribuită în municipiul Timișoara a scăzut în perioada 2007-2019, în anul 2019 fiind distribuită cca. 44% din cantitatea de energie termică distribuită în anul 2007. Principala cauză a reducerii energiei termice distribuite o reprezintă debranșările consumatorilor casnici (principalul consumator) cauzate de starea precară a rețelei de termoficare învechite, care generează pierderi ce sunt plătite de către consumatori/populație. Între 2011-2020, a scăzut numărul total de apartamente racordate la SACET Timișoara (de la 78800 în anul 2011, la 56533 în anul 2020) cu 22267 apartamente, numărul total al cererilor de deconectare individuală fiind de 26843. Până în prezent au fost reabilitate cca. 20,6 km din rețeaua primară și 57,8 km din rețeaua secundară de termoficare din municipiul Timișoara, fiind necesară continuarea lucrărilor de reabilitare pentru cca. 53,2 km rețea primară și cca. 186,5 km rețea secundară de termoficare. De asemenea, 68 de puncte termice au fost modernizate integral, fiind necesare măsuri pentru modernizarea celorlalte 49 de puncte termice ne-modernizate.

Existența și implementarea proiectelor de transformare a centralelor termice de cartier în CET, precum și de folosire a biomasei ca și combustibil adițional în cadrul CET Sud vor duce la creșterea eficienței energetice a SACET în municipiul Timișoara.

Utilizarea apei geotermale ca sursă pentru producerea energiei termice în centrala termică geotermală din comuna Lovrin, prin care sunt încălzite clădirile publice, 110 apartamente și 20 case, precum și existența proiectelor de utilizare a energiei geotermale în Orașul Pecica, comunele Gottlob și Șandra, constituie acțiuni importante pentru extinderea utilizării sursei geotermale existentă în județ.

Majoritatea clădirilor sunt construcții mai vechi de 30 de ani, cu un grad de izolare termică redusă, fapt ce conduce la inconfort termic, consum mare de energie necesară pentru încălzire, apariția condensului, fiind necesare măsuri de creștere a eficienței energetice a clădirilor publice și rezidențiale din județ.

Alimentarea cu gaze naturale și fluide combustibile

Teritoriul județului Timiș este traversat de Culoarul Sudic Est-Vest (Brua – Giurghi - Nădlac) de conducte de transport gaze naturale de presiune înaltă și de conducte de transport către vestul județului, conducte ce aparțin Sistemului Național de Transport Gaze Naturale, operat de Transgaz SA.

În perioada 2007-2019, atât numărul UAT urbane cât și al celor rurale alimentate cu gaze naturale a rămas constant, de 7 localități urbane, respectiv 27 comune, astfel că, principala disfuncționalitate o constituie racordarea greoaie a localităților (orașe și comune) la rețelele de înaltă presiune, prețurile ajungând la costuri foarte ridicate. Dintr-un total de 10 localități urbane din județ, Municipiul Timișoara, Municipiul Lugoj, Orașele Buziaș, Deta, Jimbolia, Recaș, Sânnicolau Mare dispun de sisteme de distribuție gaze naturale; orașele Ciacova, Făget și Gătaia nu sunt alimentate cu gaze naturale.

În perioada 2007-2019 rețeaua de distribuție gaze naturale a municipiului Timișoara a crescut cu 106,2 km, acoperind majoritatea străzilor din localitate, fiind și cea mai lungă rețea de distribuție gaze din județ. În celelalte localități urbane, lungimea rețelei de distribuție depășește lungimea străzilor orășenești, acoperind astfel întreaga

localitate, excepție făcând Orașul Sânnicolau Mare unde lungimea rețelei de distribuție gaze este cca. 70% din lungimea străzilor orășenești, fiind necesare lucrări de extindere a rețelei de distribuție gaze.

În perioada 2007-2019, se constată o creștere atât a cantității totale a gazelor naturale distribuite cât și a cantității de gaze distribuite consumatorilor casnici, ca urmare a extinderii rețelelor de distribuție către noi consumatori și instalării de sisteme individuale de încălzire.

În județul Timiș au fost constituite cinci asociații de dezvoltare intercomunitară: ADI Gaz Vest, ADI Gaz Sud, ADI Gaz Centru, ADI Gaz Est, ADI Gaz Nord – în scopul înființării, organizării, reglementării, finanțării, exploatării, monitorizării și gestionării serviciului de alimentare cu gaze naturale în UAT componente.

Existența zăcămintelor de petrol la: Beba Veche, Satchinez, Șandra; petrol și gaze naturale la: Șandra, Dudeștii Vechi, Lovrin, Teremia Mare, Variaș, Călacea (comuna Ortisoara); gaze naturale la: Deta, Buziaș, Sânnicolau Mare, Peciu Nou constituie elemente de diversificare a resurselor energetice ale județului.

Infrastructura energetică și telecomunicații

În județul Timiș, alimentarea cu energie electrică este bine dezvoltată prin rețelele de transport și distribuție existente. Utilizarea energiei regenerabile la nivelul județului Timiș, constă, în principal, din energie solară și hidro, dar investitorii sunt, în cea mai mare parte, privați, iar centralele au puteri mici.

O problemă identificată în analiza situației existente este capacitatea scăzută de producție a energiei electrice la nivel de județ.

O altă problemă este reprezentată de procentul mic de UAT (24,24%) în care este organizat serviciul de iluminat public. În această categorie sunt incluse toate localitățile urbane și o parte a localităților rurale din județ. Astfel, rezultă că trei sferturi din localitățile județului, din zona rurală, nu au serviciul de iluminat public organizat.

Sursele regenerabile de energie existente nu sunt valorificate corespunzător, mai ales biomasa, biogazul și deșeurile municipale. Investițiile în centrale care utilizează sursele regenerabile de energie sunt predominant private, interesul administrațiilor locale fiind scăzut.

La nivelul județului Timiș există un decalaj între zonele urbane și rurale privind accesul corespunzător la rețeaua de telecomunicații, o mare parte a localităților rurale neavând acces la comunicații electronice în bandă largă, iar în contextul dezvoltării noilor tehnologii, modernizarea și extinderea serviciilor de comunicații electronice pe tot teritoriul județului sunt deficitare.

Gestiunea deșeurilor

În ciuda investițiilor importante din ultimii ani, **infrastructura de gestionare a deșeurilor din județul Timiș rămâne incompletă**. Deșeurile biodegradabile sunt încă insuficient valorificate, iar județul nu dispune de un depozit de deșeuri inerte, de o instalație pentru tratarea deșeurilor de origine animală sau de instalații pentru valorificarea nămolurilor rezultate în urma epurării apelor uzate menajere.

TRANSPORT ȘI MOBILITATE

MEDIU ȘI PROTECȚIA MEDIULUI

Județul Timiș beneficiază de caracteristici fizico-geografice favorabile dezvoltării: prezența resurselor de subsol (**hidrocarburi** în vestul județului, izvoare de **ape minerale și ape geotermale** de-a lungul liniilor de falie), un potențial ridicat de **utilizare a energiei solare** (în vestul județului) și **soluri fertile** (38% din suprafața agricolă

acoperită de studii pedologice încadrată în clasele I și II de calitate). Principalele restricții sunt determinate de situarea celei mai mari părți a teritoriului județean într-o **câmpie joasă de divagare**, cu procese geomorfologice accentuate ce determină sărăturarea solurilor, și cu un **risc semnificativ la inundații pe principalele râuri** (Mureș, Timiș, Bega, Bârzava), risc parțial atenuat de lucrările hidrotehnice realizate. Județul are un **deficit de vegetație forestieră** (doar 11 % din suprafață ocupată de fond forestier, concentrat în estul județului), însă prezintă o biodiversitate ridicată. Există **30 de situri Natura 2000**, concentrate în zona montană din estul județului și de-a lungul principalelor râuri, inclusiv în Parcul Natural Lunca Mureșului Inferior (**zonă umedă de importanță internațională**). Majoritatea ariilor naturale protejate nu au însă planuri de management aprobate, fiind de altfel insuficient promovate și valorificate.

Calitatea aerului este afectată în special în zonele urbane (valori ridicate ale concentrației de particule în suspensie PM10) și în zonele cu **depozite de deșeuri** (depozitul de zgură și cenușă de la Utvin, cel de deșeuri nepericuloase de la Ghizelea). Fermele porcine din sudul și vestul județului afectează calitatea apelor și a solurilor contribuind, alături de lipsa sistemelor de canalizare și de utilizarea excesivă a îngrășămintelor, la problema poluării cu nitrați (14 UAT-uri cu **concentrații mari de nitrați**). Zonele de extracție și depozitare a hidrocarburilor sunt strâns legate de cele **28 de situri contaminate și potențial-contaminate** de pe teritoriul județului.

Se remarcă tendința de creștere a numărului anual de zile tropicale și de creștere a intensității precipitațiilor, fiind necesare măsuri pentru creșterea rezilienței teritoriului județean la riscurile naturale existente - în prezent 46 UATB-uri sunt potențial afectate de inundații, 4 comune prezintă un **potențial ridicat de producere a alunecărilor de teren** (nord-estul județului) și 22 UATB-uri pot fi afectate de incendii de pădure. De asemenea, județul Timiș se află în **a doua zonă seismică a țării** (zona Banat).

CAPACITATE ADMINISTRATIVĂ

Diagnosticul capacității administrative a aparatului de specialitate a Consiliului Județean Timiș are ca scop evidențierea aspectelor care necesită intervenții pentru a fi îmbunătățite, precum și evidențierea aspectelor în care au fost realizate progrese pe parcursul perioadelor analizate.

Noua Organigramă a Consiliului Județean Timiș prezintă o structură bine definită la nivelul aparatului de specialitate prin cere au fost create posturi dedicate funcționarilor publici specializați în fonduri europene. Posturile urmează să fie ocupate în funcție de necesarul volumului de muncă creat în urma demarării implementării proiectelor cu finanțare externă, asigurând faptul că nu va exista situația unui deficit de resurse umane în acest sens.

În proporție de 16% din posturile create în Organigramă sunt posturi vacante, existând potențialul unei creșteri a capacității administrative prin prisma creșterii numărului funcționarilor publici. Una dintre recomandări legate de natura resurselor umane este creșterea efectivului de personal prin angajarea persoanelor care fac parte dintr-o grupă de vârstă tânără, recomandare formulată în urma constatării existenței unui efectiv de personal relativ îmbătrânit la nivelul Consiliului Județean Timiș.

Cuantumul resurselor financiare alocate pentru investiții a crescut treptat pe parcursul perioadei 2017 – 2019, dar trebuie acordată o atenție asupra evoluției datoriei publice locale în raport cu evoluția veniturilor totale, observația fiind motivată de creșterea datoriilor și scăderea veniturilor în perioada 2017 – 2019. În comparație cu alte consilii județene, instituția nu a fost performantă în atragerea investițiilor din fonduri externe în perioada de programare 2014 – 2020. Astfel, este necesară îmbunătățirea capacității administrative co scopul accesării unui volum mai mare de investiții pe parcursul următoarei perioade de programare.

Procesul de digitalizare a aparatului de specialitate al Consiliului Județean Timiș este într-un stadiu avansat de dezvoltare, instituția utilizând sisteme informatice pentru majoritatea serviciilor furnizate publicului, precum și pentru gestionarea activităților administrative din cadrul instituției.

Având în vedere impedimentele create de numărul mare de posturi vacante de arhitect-șef la nivelul administrației publice locale, în județul Timiș toate posturile de arhitect-șef sunt ocupate, asigurând fluxul documentelor tehnice necesare sectoarelor a căror nevoie de dezvoltare implică activități de urbanism. În schimb,

funcția de audit public intern nu este asigurată la nivelul unui număr relativ mare de UAT-uri din județul Timiș, motiv pentru care pot apărea impedimente din cauza imposibilității raportării activităților către administrația publică centrală. O altă constatare este legată de numărul funcționarilor publici din UAT-uri care depășește pragul impus de autoritățile publice centrale. Acest fenomen denotă o lipsă a eficienței alocării resurselor umane în cadrul unui număr semnificativ de UAT-uri din județul Timiș.

Poziția geografică a județului Timiș permite existența relațiilor de cooperare între UAT-uri cu structuri similare aflate la frontierele țărilor învecinate. Astfel de relații au fost dezvoltate și menținute între CJ Timiș și structuri similare din țări învecinate pe parcursul unei perioade îndelungate de timp. În ceea ce privește dezvoltarea locală plasată sub responsabilitatea comunității, există un număr semnificativ de asociații (GAL și ADI) constituite pentru a realiza investiții în zone de interes pentru dezvoltarea județului.

13. ANEXE

13.1. ANEXE CONTEXT STRATEGIC

13.1.1. OBIECTIVELE POLITICII DE COEZIUNE PENTRU PERIOADA 2021-2027

TABEL 114. OBIECTIVELE POLITICII DE COEZIUNE PENTRU PERIOADA 2021-2027

OBIECTIVE DE POLITICĂ	OBIECTIVE SPECIFICE	REALIZĂRI	REZULTATE
1. O Europă mai inteligentă	(i) Dezvoltarea capacităților de cercetare și inovare și adoptarea tehnologiilor avansate	CCO 01 – Întreprinderi care beneficiază de sprijin pentru inovare CCO 02 – Cercetători care lucrează în centre de cercetare care beneficiază de sprijin	CCR 01 – IMM-uri care introduc inovații în materie de produse, procese, comercializare sau organizare
	(ii) Fructificarea avantajelor digitalizării, în beneficiul cetățenilor, al companiilor și al guvernelor	CCO 03 – Întreprinderi și instituții publice care beneficiază de sprijin pentru a dezvolta produse, servicii și aplicații digitale	CCR 02 – Utilizatori suplimentari de noi produse, servicii și aplicații digitale dezvoltate de întreprinderi și instituții publice
	(iii) Impulsionarea creșterii și competitivității IMM-urilor	CCO 04 – IMM-uri care beneficiază de sprijin pentru a crea locuri de muncă și creștere economică	CCR 03 – Locuri de muncă create în IMM-urile care beneficiază de sprijin
	(iv) Dezvoltarea competențelor pentru specializare inteligentă, tranziție industrială și antreprenoriat	CCO 05 – IMM-uri care investesc în dezvoltarea competențelor	CCR 04 – Angajați ai IMM-urilor care beneficiază de formare în vederea dezvoltării competențelor
2. O Europă mai ecologică	(i) Promovarea măsurilor de eficiență energetică	CCO 06 – Investiții în măsuri de îmbunătățire a eficienței energetice	CCR 05 – Beneficiari cu o clasificare energetică îmbunătățită
	(ii) Promovarea energiei din surse regenerabile	CCO 07 – Capacitate suplimentară de producție a energiei din surse regenerabile	CCR 06 – Volum de energie din surse regenerabile suplimentar produsă
	(iii) Dezvoltarea la nivel local a unor sisteme energetice, rețele și sisteme de stocare inteligente	CCO 08 – Sisteme digitale de gestionare dezvoltate pentru rețele inteligente	CCR 07 – Utilizatori suplimentari conectați la rețele inteligente
	(iv) Promovarea adaptării la schimbările climatice, a prevenirii riscurilor și a	CCO 09 – Sisteme noi sau modernizate de	CCR 08 – Populația suplimentară care beneficiază de măsuri de

OBIECTIVE DE POLITICĂ	OBIECTIVE SPECIFICE	REALIZĂRI	REZULTATE
	rezilienței în urma dezastrelor	monitorizare, de alertă și de reacție în caz de dezastre	protecție împotriva inundațiilor, incendiilor forestiere și a altor dezastre naturale legate de climă
	(v) Promovarea gestionării durabile a apelor	CCO 10 – Capacități noi sau modernizate pentru tratarea apelor uzate	CCO 09 – Sisteme noi sau modernizate de monitorizare, de alertă și de reacție în caz de dezastre
	(vi) Promovarea tranziției la o economie circulară	CCO 11 – Capacități noi sau modernizate pentru reciclarea deșeurilor	CCR 10 – Deșeuri suplimentare reciclate
	(vii) Dezvoltarea biodiversității, a infrastructurii ecologice în mediul urban și reducerea poluării	CCO 12 – Suprafața infrastructurii verzi în zonele urbane	CCR 11 – Populația care beneficiază de măsuri privind calitatea aerului
3. O Europă mai conectată	(i) Îmbunătățirea conectivității digitale	CCO 13 – Gospodării și întreprinderi suplimentare care beneficiază de acoperire prin rețele în bandă largă de foarte mare capacitate	CCR 12 – Gospodării și întreprinderi suplimentare cu abonamente la servicii de bandă largă prin rețele de foarte mare capacitate
	(ii) Dezvoltarea unei rețele TEN-T durabilă, reziliență în fața schimbărilor climatice, inteligentă, sigură și intermodală	CCO 14 – Rețeaua TEN-T rutieră: Drumuri noi și modernizate	CCR 13 – Timp câștigat datorită îmbunătățirii infrastructurii rutiere
	(iii) Dezvoltarea unei mobilități naționale, regionale și locale durabile, reziliente în fața schimbărilor climatice, inteligente și intermodale, inclusiv îmbunătățirea accesului la TEN-T și a mobilității transfrontaliere	CCO 15 – Rețeaua TEN-T feroviară: Căi ferate noi și modernizate	CCR 14 – Numărul anual de pasageri deserviți de transporturi feroviare îmbunătățite
	(iv) Promovarea mobilității urbane multimodale durabile	CCO 16 – Extinderea și modernizarea liniilor de tramvai și de metrou	CCR 15 – Numărul anual de utilizatorii deserviți de linii de tramvai și de metrou noi și modernizate
4. O Europă mai socială	(i) Sporirea eficienței piețelor forței de muncă și facilitarea accesului la locuri de muncă de calitate prin dezvoltarea inovării și a infrastructurii sociale	CCO 17 – Numărul anual de șomeri care beneficiază de servicii îmbunătățite de ocupare a forței de muncă	CCR 16 – Persoane aflate în căutarea unui loc de muncă care utilizează anual servicii îmbunătățite de ocupare a forței de muncă
	(ii) Îmbunătățirea accesului la servicii de calitate și	CCO 18 – Capacități noi sau modernizate pentru	CCR 17 – Numărul anual de utilizatorii care beneficiază

OBIECTIVE DE POLITICĂ	OBIECTIVE SPECIFICE	REALIZĂRI	REZULTATE
	favorabile incluziunii în educație, formare și învățarea pe tot parcursul vieții prin dezvoltarea infrastructurii	infrastructurile de îngrijire a copiilor și din domeniul învățământului	de infrastructuri noi sau modernizate de îngrijire a copiilor și din domeniul învățământului
	(iii) Îmbunătățirea integrării socio-economice a comunităților marginalizate, a migranților și a grupurilor dezavantajate prin măsuri integrate care să includă asigurarea de locuințe și servicii sociale	CCO 19 – Capacități suplimentare ale infrastructurilor de primire înființate sau modernizate	CCR 18 – Numărul anual de utilizatori care beneficiază de infrastructuri de primire noi și îmbunătățite și de locuințe
	(iv) Asigurarea egalității de acces la asistență medicală prin dezvoltarea infrastructurii, inclusiv la asistență primară	CCO 20 – Capacități noi sau modernizate pentru infrastructurile din domeniul sănătății	CCR 19 – Populația cu acces la servicii de sănătate îmbunătățite
5. O Europă mai aproape de cetățeni	(i) Promovarea dezvoltării integrate în domeniul social, economic și al mediului, a dezvoltării patrimoniului cultural și a securității în zonele urbane	CCO 21 – Populația care beneficiază de strategii de dezvoltare urbană integrată	

Sursa: Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind Fondul european de dezvoltare regională și Fondul de coeziune

13.1.2. ALOCARE PNRR PENTRU FIECARE DIN CEI 6 PILONI

TABEL 115. ALOCARE PNRR PENTRU FIECARE DIN CEI 6 PILONI

PILOT	COMPONENTĂ	BUGET INIȚIAL DE NEGOCIERE (MIL. EUR)
Pilonul I – Tranziție Verde	I.1. Sistemul național de gestionare a apei: acces la apă și canalizare, irigații, dezmlăștiniri, lucrări de combatere a eroziunii solului și intervenții active în atmosferă	4,000
	I.2 Împădurim România și protejăm biodiversitatea	1,500
	I.3 Managementul deșeurilor, colectare selectivă și economie circulară	1,300
	I.4 Transport feroviar și mobilitate urbană	5,000
	I.5 Valul renovării – Fondul pentru reabilitarea verde și seismică	2,200
	I.6 Energie regenerabilă și eficiență energetică	1,300
Total Pilon I	15,300 mil. EUR (aprox. 37.2% din total)	
Pilonul II – Transformare digitală	II.1 Cloud guvernamental și sisteme digitale interconectate în administrația publică, semnătură și identitate electronică, promovarea investițiilor cu valoare adăugată mare în TIC	2,590
	II.2 România Educată – Digitalizarea educației	780
	II.3 Broadband și 5G	650
Total Pilon II	4,020 mil. EUR (aprox. 9.7% din total)	
Pilonul III – Creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii	III.1 Reforma sistemului de pensii și reforme fiscale	110
	III.2 Investiții și instrumente financiare pentru sectorul privat și reforma companiilor de stat	2,405
	III.3 România Educată – Învățământ dual, tehnic și profesional	630
	III.4 Cercetare, Dezvoltare și Inovare	510
	III.5 Dezvoltarea infrastructurii de gaz natural în amestec cu hidrogen și alte gaze verzi	600

PILOT	COMPONENTĂ	BUGET INIȚIAL DE NEGOCIERE (MIL. EUR)
	III.6 România Creativă (industrii creative)	77
	III.7 Transport rutier și autostrăzi	4,500
Total Pilon III	8,832 mil. EUR (aprox. 21.5% din total)	
Pilonul IV – Coeziune socială și teritorială	IV.1 Fondul de reziliență pentru localități	4,000
	IV.2 Fondul pentru dezvoltare comunitară în rural și zone urbane sărace	400
	IV.3 Infrastructură socială si cămine de bătrâni	250
	IV.4 România Velo – Încurajarea transportului și turismului pe bicicletă, pedestru și alte forme nemotorizate	120
	IV.5 România Atractivă	400
Total Pilon IV	5,170 mil. EUR (aprox. 12.6% din total)	
Pilonul V – Sănătate și reziliență economică, socială și instituțională	V.1 Fondul pentru Spitale. Creșterea accesului la Sănătate	3,000
	V.2. Reziliență în situații de criză	700
	V.3 România Educată – infrastructură școlară și universitară	2,000
	V.4 Încurajarea formalizării muncii și introducerea Venitului Minim de Incluziune	567
	V.5 Reforma administrației publice, salarizarea unitară, dialog social și creșterea eficienței justiției	148
	V.6 Fondul de reziliență a societății civile	100
Total Pilon V	6,515 mil. EUR (aprox. 15.8% din total)	
Pilonul VI – Politici pentru generația următoare, copii și tineri	VI.1 România Educată - Programul național de reducere a abandonului școlar	636
	VI.2 Granturi pentru tineret și sport	300
	VI.3 România Educată - Programul Național pentru Creșe	370
Total Pilon VI	1,306 mil. EUR (aprox. 3.2% din total)	
Total	**41,143 mil. EUR**	

Sursa: PNRR Martie 2021

13.2. ANEXE TURISM

13.2.1. O SELECȚIE A PRINCIPALELOR RESURSE TURISTICE NATURALE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

PARCUL NATURAL LUNCA MUREȘULUI | Parcul Natural Lunca Mureșului se află pe lista zonelor umede de importanță internațională. Parcul are o suprafață de peste 17.400ha și face parte din rețeaua europeană „Natura 2000" pentru protejarea și conservarea zonelor umede și a speciilor de faună și floră caracteristice acestui tip de ecosistem. Biodiversitatea este ridicată, iar în cele 9 habitate prezente se remarcă cel puțin 1.000 de specii de plante, 3.000 de specii de nevertebrate, 200 de specii de păsări, 55 de specii de pești, 40 de specii de mamifere și 10 specii de amfibieni.[385]

În cadrul Parcului Natural Lunca Mureșului există patru zone strict protejate, ce se întind și pe suprafața județului Timiș și unde sunt interzise orice fel de activități de exploatare a resurselor naturale. Acestea sunt:

Prundul Mare – Rezervația naturală Prundul Mare este cea mai sălbatică porțiune a parcului. Această rezervație este reprezentată de o zonă cu prunduri, lunci de câmpie, pâlcuri de pădure, pajiști și zone umede cu stuf și papură. Aici se află una din cele mai spectaculoase bălți ale parcului, Balta Bezdin. Printre stuf și papură, acolo unde există ochiuri de apă limpede, se află o suprafață mai mică de jumătate de hectar acoperită cu nufăr alb. Tot în această rezervație se găsesc și câteva specii rare de orhidee.

Pădurea Cenad – Această arie forestieră strict protejată, cuprinde o diversitate arboricolă de stejar, frasin, salcie și plop. Se află situată pe malul stâng al Mureșului și cuprinde și o serie de insule, printre care Insula Mare Cenad și Insulele Igriș.

Insula Mare Cenad – Această arie protejată se află pe teritoriul administrativ al comunei Cenad. Este caracterizată de prezența depunerilor de aluviuni nisipoase și a grindurilor de argile lacustre.

Insulele Igriș – Aceste mici insule oferă condițiile de habitat optime pentru găzduirea, hrănirea și cuibărirea mai multe specii avifaunistice. Printre păsările migratoare prezente aici menționăm: egreta mică, stârcul roșu, galben și de noapte și barza neagră.

Printre cele mai recomandate activități se numără plimbările cu canoe de-a lungul cursului râului Mureș, plimbările cu bicicleta sau pe jos pe numeroasele drumuri și poteci din interiorul parcului, eco-tur de 3 zile și activitățile de observare a păsărilor, toate acestea putând fi organizate de către reprezentanții parcului, care oferă spre închiriere tot echipamentul necesar. Mai multe informații pot fi accesate chiar pe pagina oficială a Parcului – https://www.luncamuresului.ro/

REZERVAȚIA NATURALĂ LUNCA POGĂNIȘULUI | Lunca Pogănișului este o rezervație naturală de tip botanic situată la 27 km de Timișoara, în zona localității Sacoșu Turcesc, dar și a satelor apropiate, cum ar fi Berini, Blajova, Cadar, Nițchidorf.

Scopul rezervației este de a proteja habitatul lalelei pestrițe (Fritillaria meleagris), specie ocrotită prin Convenția de la Berna. Laleaua pestriță crește într-o pădure rară de stejar, frasin și jugastru, în amestec cu carpen, ulm, păr pădureț, cireș și măr pădureț.[386]

REZERVAȚIA ORNITOLOGICĂ ȘI MLAȘTINA SATCHINEZ | Mlaștinile de la Satchinez figurează pe lista rezervațiilor naturale din România ca și rezervație ornitologică, înființată în anul 1942 la propunerea ornitologului Dionisie Linția. Rezervația ornitologică prezintă un potențial avifaunistic excepțional, fiind de asemenea supranumită și „Delta Banatului". Mlaștinile de la Satchinez, împreună cu complexul lacustru, sunt considerate un rest al fostelor

[385] https://romaniasalbatica.ro/ro/parc-natural/lunca-muresului
[386] https://discovertimis.com/ro/places/lunca-poganisului-rbroynm1wrff3g

mlaștini din Câmpia Banatului, inundate periodic și ocupând cea mai mare parte a câmpiei până în secolul al XVIII-lea.[387]

Rezervația ornitologică este considerată unicat și reprezintă unul dintre siturile NATURA 2000 cu valori ecofaunistice incontestabile. Potențialul biologic al acestei rezervații este subliniat prin prezența a peste 100 de specii de păsări protejate la nivel european, dintre care 42 sunt specii endemice[388]. Pe lângă acestea, se mai întâlnesc 93 de specii de plante acvatice și palustre, 10 asociații vegetale și 875 de specii de insecte.

Pentru că Timișoara se pregătește să devină Capitală Culturală Europeană în anul 2023, tot mai multe locuri ascunse de ochii lumii au început să fie redescoperite și transformate în destinații turistice. Asta se întâmplă și cu Delta Banatului, în Satchinez funcționând un Info Centru turistic, unde doi angajați de la Primărie sunt însărcinați să ofere informații. Asociația Pentru Promovarea Turismului Timiș a montat un panou care să îi informeze pe turiști despre ce se găsește în zona rezervației ornitologice și promovarea acesteia în rândul turiștilor curioși.

A fost depus și un proiect transfrontalier România-Serbia care, dacă va fi acceptat, se vor putea promova și proteja mult mai bine aceste resurse naturale speciale ale județului.

REZERVAȚIA ORNITOLOGICĂ BEBA VECHE | În cel mai vestic punct al județului Timiș se află rezervația ornitologică Beba Veche, aproape 2.200 de hectare fiind declarate din anul 2000 arie protejată. Aici poate fi întâlnită dropia comună, o specie rară de pasăre de stepă, declarată dispărută în urmă cu aproape cinci decenii din România – dropia comună (Otis tarda).

Aceste zone reprezintă un mare potențial de promovare, atât a locurilor în sine, a județului și a faunei prezente pe teritoriul județului, cât și la nivel internațional, prin promovarea existenței acestor tipuri de rezervații.

LACUL SURDUC | Barajul și Lacul Surduc alimentează cu apă potabilă și industrială municipiul Timișoara și pune în mișcare turbinele unei microhidrocentrale de 2 MW. Lacul Surduc este unul dintre principalele puncte de atracție turistice pentru cei ce doresc o zi de relaxare sau să înoate pentru sporturi nautice, pescuit sau pentru plaja in timpul verii. Cazarea se poate face la cabanele existente sau cu cortul în zona special amenajată.

Lacul de acumulare are ca scop principal asigurarea cu apa potabilă a zonei Timișoara, apărarea împotriva inundațiilor și bineînțeles, un scop turistic, unde iubitorii de pescuit și de agrement se pot bucura în voie. Cu o suprafață totală de 460 ha, el este cel mai mare lac din județul Timiș.

PARCUL DENDROLOGIC DE LA BAZOȘ ȘI BUZIAȘ | Rezervația este împărțită în Parcul Mare, Parcul American și mai multe pepiniere în care sunt cultivate specii exotice. Parcul are cea mai completă colecție de stejari americani și de carya din țară.

Istoria parcului de la Bazoș a început în 1909, când, de la cea mai mare pepinieră de arbori din lume, cea al Universității Harvard, au fost aduse primele exemplare de arbori de colecție. Tot atunci a început și construcția unui castel în incinta parcului, care a durat până la finele Primului Război Mondial.

Din 1994 a fost declarat arie protejată pentru ocrotirea biodiversității, genofondului, ecofondului și pentru păstrarea echilibrului ecologic în județul Timiș, și face parte din Asociația Internațională a Grădinilor Botanice, reprezentând una dintre atracțiile turistice ale județului Timiș.

Astăzi, teoretic cel puțin, 800 de specii diferite de arbori și arbuști, din toată lumea, sunt plantate în parc, unele dintre acestea fiind unice în țară. În parcul de la Bazoș se află unul dintre cei mai bătrâni arbori din Timiș: un stejar de aproape 500 de ani care are peste 30 de metri înălțime.

Dincolo de aceste informații însă, realitatea din zonă este dezamăgitoare, pusă pe fondul lipsei unor minime dotări și amenajări și a interesului de a amenaja și promova corespunzător această zonă.

---

[387] http://banatour.eu/poi_details.do?poi_id=16156

[388] Se vorbește de endemism atunci când o specie de organisme își are arealul de răspândire doar pe o anumită suprafață geografică restrânsă, bine definită, precum o insulă, o pădure, un lac sau o altă zonă sau habitat bine determinat.

PEȘTERA CU APĂ ROMÂNEȘTI | Este celebră pentru concertul care are loc aici an de an. Peștera are însă și o altă însemnătate, săpăturile arheologice care au fost făcute aici au scos la lumină oase de urs de cavernă și obiecte provenind dintr-o așezare din perioada Neolitică. O vatră descoperită aici este expusă la Muzeul Banatului din Timișoara, acolo unde se păstrează și rămășitele de urs de cavernă.

13.2.2. O SELECȚIE A CELOR MAI REPREZENTATIVE ATRACȚII TURISTICE ANTROPICE DIN JUDEȚUL TIMIȘ

CETATEA TIMIȘOARA | Reperul turistic cu cel mai mare potențial al județului este reprezentat de Cetatea Timișoara, ce datează încă din secolul al XIII-lea, când se amintește de o cetate de formă dreptunghiulară, cu fortificația constând dintr-un val de pământ cu palisadă care era apărată din trei părți de brațe de apă, iar pe a patra latură de un canal.

Din a doua jumătate a secolului al-XVIII-lea se manifestă tot mai acut problema fortificațiilor care împiedică extinderea orașului. În paralel, tehnica militară se dezvoltă la un nivel care face ca toate cetățile europene de tipul Timișoarei să cadă în desuet. Comunicațiile între cartierele orașului se face tot mai dificil, simțindu-se nevoia unei rețele moderne de străzi, de alimentare cu apă și de canalizare. În aceste condiții, în anul 1892 se ia decizia defortificării, fapt care marchează o răscruce în dezvoltarea urbană a orașului. Arhitecții orașului au realizat mai multe planuri de sistematizare iar varianta finală prevedea o structură radial-concentrică a orașului, cu un bulevard care să urmeze aproximativ conturul zidurilor cetății, soluție asemănătoare faimosului *Ring* al Vienei, care începuse defortificarea încă din anul 1859.

Din vechile ziduri ale cetății Timișoara au mai rămas în prezent doar câteva rămășițe[389]:

- Bastionul Maria Therezia construit între anii 1730-1735, cea mai mare parte a zidurilor care s-a păstrat și care reprezintă un complex ce poate fi vizitat;
- O parte din ziduri în Piața 700, în care astăzi funcționează o brutărie, un restaurant și alte spații comerciale;
- Un fragment de zid, cel mai mic dintre toate, amplasat în Parcul Botanic;
- Un fragment la mică distanță de Piața Mărăști, care adăpostește un spațiu comercial.

Pe lângă cea mai cunoscută cetate din Timiș, se numără multe alte atracții inedite ce pot fi vizitate în diferite trasee turistice prin Banat și/sau excursii în județ.

CETATEA CENAD | Un alt exemplu este și Cetatea Cenadului, fiind primul oraș bănățean care se presupune că datează puțin după anul 1030 când a fost înființată Episcopia din Cenad. Forma cetății (a orașului medieval) era dreptunghiulară. Ceea ce se distinge astăzi este o axă aflată de-a lungul bisericii catolice Sf. Gerhard, fiind și partea cea mai înaltă a fostei cetăți.

La Primăria localității se pot afla detalii privind posibilitatea de vizitare a muzeului unde se află elemente ale vechii biserici medievale Sfântul Gheorghe. Printre alte atracții ce pot fi vizitate în apropiere se numără și: Biserica romano-catolică Sf. Gerhard (1870), biserica ortodoxă Românească (1888), biserica ortodoxă Sârbă (1773), vechiul drum spre Budapesta dintre Cenad și Mureș și ruinele podului rutier peste Mureș sau ruinele podului feroviar peste Mureș.

CULA TURCEASCĂ – CIACOVA | Este recunoscută ca fiind cea mai bine păstrată construcție medievală din județul Timiș. Este un turn masiv, cu plan aproape pătrat cu dimensiuni de 10.5x9.8 metri și înălțimea de 24 metri, realizat din cărămidă. Alcătuit din patru nivele și o platformă în partea superioară, cu creneluri.

[389] http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Cetatea_Timi%C5%9Foara

Turnul a fost construit între sfârșitul secolului al XIII-lea și primii ani din secolul al XIV-lea, parte componentă a așa-numitului „castrum Chaak", apoi a cetății Ciacovei, cucerită de turci la 1551.

Este vizitabil în orice perioadă a anului, aflându-se în centrul localității Ciacova, însă pentru vizitarea acestuia la interior, trebuie luată legătura cu Primăria Ciacova.

CETATEA FĂGETULUI | Supranumită și Cetatea din mlaștină, aceasta a fost consemnată în documente încă din secolul al XVI-lea, demolată după pacea de la Karlowitz (1699). Astăzi se mai poate observa conturul unei cetăți rectangulare cu ziduri de piatră, cu turnuri circulare la colțuri.

Ajunși aici, turiștii mai pot vizita în împrejurimi și următoarele obiective: drumul de pământ, de unde există o panoramă asupra orașului Făget, dar și asupra Munților Poiana Ruscă sau bisericile de lemn din Țara Făgetului (Batești, Jupânești, Românești, Crivina de Sus etc.).

FORTIFICAȚIA PREISTORICĂ DE LA CORNEȘTI | Este considerată cea mai mare fortificație din epoca bronzului din Europa, fiind cunoscută și sub numele de Iarcuri sau Dâmburile turcești și este situată la aproximativ 20 km nord de Timișoara.

Unică în preistoria Europei, cetatea a fost datată 1500 - 1000 î.Hr., fiind construită de comunitățile Cruceni-Belegiš. Aceasta cuprinde 4 cercuri concentrice, care reprezentau zidurile așezării, fiind ridicate cu ajutorul unor piloni de lemn, pe care s-a adăugat pământ.

În incinta fortificației s-au descoperit: o poartă de acces prevăzută cu turnuri de apărare de 4 metri înălțime, ruinele unui templu străvechi, morminte Sarmatice[390], ateliere de ceramică și o așezare datând din sec. III sau IV. Autoritățile intenționează să deschidă un muzeu în sat pentru punerea în valoare a descoperirilor făcute în zonă, iar specialiștii pregătesc acum documentația necesară pentru a introduce fortificația în patrimoniul UNESCO.

Pe lângă acestea, mai există o serie de cetăți și fortificații care pot fi vizitate în județul Timiș, printre acestea se numără și: Valul Roman de la Alioș, Valul Roman de la Charlottenburg, câmpul fortificat de la Cornești (cel mai mare câmp fortificat din Europa), Valul Roman de la Fibiș, Cetatea de pământ de la Herneacova, Cetatea de piatră de la Jdioara, Cetatea de pământ de la Mașloc, Cetatea de pământ și Valul Roman de la Opatița, Valul Roman de la Sacoșul Turcesc, Cetatea de pământ de la Satchinez, Cetatea de pământ de la Sânandrei, Dealul Șumigului (fosta cetate medievale Somlya sau Sumlow) sau Valul Roman din Timișoara[391].

SATUL CIRCULAR CHARLOTTENBURG | Charlottenburg, cunoscut și ca Șarlota, este un sat micuț, cu numai 124 de locuitori, din vestul țării. Situat în județul Timiș, satul ascuns între dealuri este unul extrem de pitoresc, iar în ultimii ani a început să atragă tot mai mulți vizitatori curioși să vadă cu ochii lor localitatea.

Unii locuitori ai satului și-au transformat casele în mici pensiuni pe care le pun la dispoziția turiștilor ce ajung în sat. Bucuria turiștilor este cu atât mai mare cu cât decorul caselor este mai simplu, mai autentic astfel încât să poată trăi măcar pentru o zi asemeni coloniștilor germani de altădată. Se remarcă prin faptul că este singurul sat construit în formă de cerc din Banat și din țară, din acest motiv întreaga localitate a fost declarată monument istoric de către Ministerul Culturii și Cultelor

TURNUL CLOPOTNIȚĂ SF. NICOLAE - LUGOJ | Turnul clopotnița este cel mai vechi vestigiu lugojean și a aparținut de fosta biserică – mănăstire „Sfântul Nicolae", ctitorită în secolul al XIV-XV-lea. Unii cercetători susțin că biserica din care face parte actuala clopotniță a fost construită din lemn de către călugări veniți din Țara Românească, însă nu există date concrete care să ateste acest lucru.

TRANSLUCANI | Este una dintre cele mai spectaculoase șosele din țară, inaugurată în vara anului 2019. Drumul are un total de 5.4 kilometri și pleacă din comuna Luncanii de Jos, fiind săpat în munte și urcă până la 700 de

---

[390] Sarmații (lat. Sarmatae) erau un grup de triburi nomade iranice care au existat în antichitate, prosperând din secolul al V-lea î.Hr. și până în secolul al IV-lea d.Hr. La apogeul extinderii teritoriale au ocupat stepele dintre Volga, Caucaz și gurile Dunării.

[391] https://turismtimis.ro/cetati-si-fortificatii-din-banat-judetul-tims/

metri. Are o singură bandă, este marcat și semnalizat, prevăzut cu parapete. Are peste 10 curbe deosebit de periculoase, ce șerpuiesc prin munte, iar multe dintre pante au înclinații ce ajung si la 25°.

13.3. ANEXE INFRASTRUCTURA, ACTIVITĂȚILE ȘI SERVICIILE CULTURALE

13.3.1. ELEMENTE DE PATRIMONIU IMATERIAL SPECIFICE JUDEȚULUI TIMIȘ

EVENIMENTE

FESTIVALUL ETNIILOR | Festivalul celebrează multiculturalitatea specifică Banatului prin intermediul obiceiurilor și tradițiilor specifice etniilor: sârbă, germană, maghiară, bulgară, slovacă, romă, evreiască, ucraineană, cehă și aromână, care arată frumusețea costumelor populare, gustul preparatelor gastronomice de odinioară și care aduc pe scena Muzeului Satului Bănățean cântece și dansuri în care tradiția se păstrează „vie".

FESTIVALUL LADA CU ZESTRE | Rapsozi populari, formații de dansuri bănățene, meșteșuguri tradiționale și tradiții gastronomice, dar și colecții de artă populară – toate acestea sunt puse în valoare la o nouă ediție a Festivalului Concurs „Lada cu zestre".

Fenomenul "Lada cu zestre" reprezintă cea mai importantă manifestare pentru valorificarea și promovarea patrimoniului tradițional al Banatului, reunind muzica populară, cu dansurile, graiul bănățean, portul și arta culinară.

FESTIVALUL ANA LUGOJANA | Evenimentul are loc pe platoul Casei de Cultură a Sindicatelor și este organizat de către Casa de Cultură a Municipiului Lugoj, în colaborare cu Primăria și Consiliul Local Lugoj și Consiliul Județean Timiș. Manifestarea – o adevărată sărbătoare a cântului, dansului și portului popular – reunește ansambluri folclorice din Bulgaria, Georgia, Cipru de Nord, Polonia, Turcia și România.

FESTIVALUL INIMILOR[392] **|** Conceput în ianuarie 1990 și inițiat în luna iulie a aceluiași an, „Festivalul Inimilor", denumire ce i-a fost atribuită în semn de omagiu pentru cei care s-au jertfit în decembrie 89, a devenit una din cele mai importante manifestări folclorice internaționale. Sărbătoarea folclorului mondial înseamnă prezența la Timișoara a celor mai cunoscute ansambluri folclorice din toată lumea, un motiv în plus de bucurie pentru iubitorii de folclor, dar și un puternic legământ față de patrimoniul cultural imaterial nu doar al României, ci chiar cel mondial, deoarece an după an la Timișoara își dau întâlnire formații folclorice din cel puțin 12 țări într-un melanj cultural de înaltă ținută.

FESTIVALUL SALTIMBANCIADA | Festivalul se desfășoară la sfârșitul lunii iulie pe o durată de 3 zile. În toate cele trei zile, sunt organizate sesiuni de jonglerii și ateliere speciale: improvizație (teatru), pictură textilă, flori, brățări din șnur, suporturi de pahare, brățări din deșeuri realizate prin diferite tehnici sau bijuterii din hârtie prin tehnica *quilling*. În cadrul ediției din anul 2014, bătrânii de la complexul „Sf. Nicolae" au realizat un workshop intitulat „Murăturile bunicuței", acesta fiind un atelier de tricotat.

FESTIVALUL INTERETNIC JAKU RONKOV | este un eveniment important al comunității Dudeștii Vechi, înființat în memoria dascălului Jaku Ronkov. Acesta a fost o personalitate locală din perioada interbelică, care a contribuit la păstrarea identității culturale a comunei Dudeștii Vechi, a organizat și a întemeiat corul bărbătesc, a fost membru fondator al ziarului ,,Glasul Bulgar Bănățean", autor al broșurilor de istorie a bulgarilor bănățeni și al albumului 200 de ani în Banat, tipărit în anul 1938. Ca o tradiție, în fiecare an, se acordă o distincție în mod special unei persoane, care a contribuit la promovarea culturii și în general a comunității Dudeștii Vechi.

FESTIVALUL INTERNAȚIONAL TIMORGELFEST[393] **|** Timișoara devine capitala europeană a muzicii de orgă, în care toată suflarea organistică românească se adună pentru a cinsti și a se bucura de mesajul muzicii lui Bach.

[392] https://festivalulinimilor.ro/
[393] https://timorgelfest.net/

De la primele ediții festivalul a polarizat interesul publicului timișorean datorită unor participări de marcă precum organiștii Lehotka Gabor (profesor de orgă la Academia de Muzica Franz Liszt din Budapesta), Jean Luc Salique (Franța), Horst Gehann, Franz Metz, Dieter Hubov (Germania), Dalibor Miklavcik (Slovenia), precum și organiști de prestigiu din România ca Hans Eckardt Schland, Ursula Philippi, Felician Roșca, Erich Turk, Molnar Tunde, Steffen Schlandt etc.

Concomitent cu festivalul TIMORGELFEST, din anul 2007 au avut loc două ediții ale festivalului de muzică de orgă contemporană românească, sub egida programului PROMOCULT.

FESTIVALUL DE DATINI, COLINDE ȘI OBICEIURI DE IARNĂ | Opt ansambluri din țară și șapte ansambluri din Banat prezintă datini și obiceiuri specifice sfârșitului de an pe scenele festivalului din Giarmata, Dumbrăvița, Ghiroda, Giarmata Vii, Dudeștii Noi și Ghilad.

FESTIVALUL ISTORIC BANATUL | Acest festival a devenit de mult timp punctul central al sezonului turistic din Banat și datorită lui tot mai multe persoane interesate de evenimentele muzicale cunosc și Banatul în sine. Festivalul are și o limită stabilită de 1500 de persoane, astfel încât să ajute satul Eibenthal și să nu-i dăuneze.

Concomitent, evenimentele se efectuează în cinci locații diferite – Baia Nouă, Vila, Medveș, Căminul cultural și în parcul copiilor, în anul 2020 se deschide și a șasea locație – Biserica din Eibenthal.

În ultimii ani, Festival Banat a depășit granițele satului Eibenthal și a ajuns treptat și către alte locuri. De exemplu, se organizează în ziua de vineri o noapte extraordinară în satul Gârnic, și mai nou a fost inclusă în perioada festivalului și o acțiune în partea sârbească a Banatului ceh – Paprikašijáda.

BALUL VIENEZ DE LA TIMIȘOARA[394] | Pe vremuri, tinerele erau pregătite timp de un an pentru câteva ore de dans în care părinții hotărau cui își încredințează copilul și averea. Timișoara, considerată de-a lungul timpului un spațiu de interferență a mai multor culturi și religii, s-a remarcat în istoria ei multiseculară și prin continuitatea tradițiilor.

În anul 2012, după aproape 100 de ani, s-a reînnodat istoria prin prima ediție a Balului Vienez de la Timișoara by Ioana Hațegan.

Evenimentul respectă întru totul eticheta unui bal vienez, ce presupune o ținută și un comportament distins, elaborat conform convențiilor secolului XIX. Domnii poartă ținuta clasică white tie (frac), în timp ce doamnele etalează cele mai extravagante toalete de seară și bijuterii ale momentului.

Balul Speranței, Balul Sânzienelor sau Balul Învățătorilor, care se desfășoară în ultimii ani cu regularitate, încearcă de asemenea să învie farmecul serilor de acum sute de ani. Balul Ionilor are loc cu prilejul sărbătorii Sfântului Ioan Botezătorul, fără a presupune o organizare aparte, numai că, la miezul nopții, toți Ionii sunt obligați să intre în joc. Fiecare dintre ei trebuie să conducă un brâu și o horă și să-i cinstească pe cei prezenți cu tărie. Balul Ionilor este și un prilej de promovare a costumelor și tradițiilor populare.

GALA INTERNAȚIONALĂ DE JAZZ | Evenimentul este organizat de către Casa de Cultură a Municipiului Lugoj, cu sprijinul financiar al Consiliului Județean, al Consiliului Local Lugoj și al Primăriei Lugoj. Tinerii muzicieni lugojeni vor interpreta acustic piese din jazz-ul clasic, preluări și teme din melodiile lui Billy Evens, John Coltrane sau Gershwin.

În fiecare an, pe scenă urcă artiști consacrați precum duetul româno-argentinian Berti Barbera & Mariano Castro, Silviu Dan Iliescu, chitaristul trupei de blues rock AXIS, Duo Marianao Castro – pian & Calos Libedinsky – bandoneon, dublu nominalizați la Latin Grammy Awards și multi alții.

FESTIVALUL TOACELOR DE LA GIROC | Localitatea Giroc găzduiește în apropierea Sfintelor Paști festivalul „În glas de toacă”. Grupuri de tineri din satele bănățene, dar și monahi și monahii de la mănăstirile din Eparhia Timișoarei, participă la festival, continuând tradițiile de Sfintele Paști și transmițându-le astfel generațiilor viitoare.

Cele 33 de toace folosite în cadrul Festivalului de la Giroc semnifică anii pe care Iisus Hristos i-a petrecut pe pământ. Festivalul toacelor de la Giroc este organizat de Arhiepiscopia Timișoarei, în colaborare cu Primăria Giroc.

[394] http://balul-vienez.ro/ro

FESTIVALUL CODRU | Festivalul Codru are loc în perioada 23-25 august la marginea Pădurii Bistra din județul Timiș, chiar la marginea Timișoarei. Artiști din România, dar și de peste hotare vor urca pe cele trei scene ale festivalului.

Sunt zile de experiențe multietnice, unde arta, mâncarea, sportul, pacea, iubirea și muzica se împletesc armonios.

Organizatorii spun că festivalul s-a născut din dorința de a revitaliza pădurea, astfel că intrarea la Codru se plătește în copaci. Practic, tot ce trebuie să facă participanții pentru a intra în festival este să doneze 50 de lei pentru doi copaci. Astfel, pentru doi copaci donați primesc o invitație pentru câte o zi de festival, iar pentru patru arbori donați primesc o invitație pentru două zile. În ultima zi accesul este gratuit.

Plantarea se face toamna, iar un alt lucru inedit pus la cale de organizatori este că cei care și-au cumpărat invitațiile vor putea da nume puieților plantați.

ZILELE CULTURII SPANIOLE | Inclus în Agenda Culturală a Timișoarei, festivalul își ocupă locul cuvenit, fiind evenimentul anual cel mai așteptat de către localnicii vorbitori de limba spaniolă, dar și de membrii comunității hispanice din zona de Vest a țării.

Organizat de către Asociația Via Rumania Cultura cu sprijinul Ambasadei Spaniei la București, a Primăriei Municipiului Timișoara și a Consulatului Onorific al Spaniei la Timișoara, în fiecare an pe parcursul a 4 zile, festivalul promovează marea diversitatea a culturii spaniole prin intermediul multitudinii de activități ce fac parte din program.

Acest festival a început în anul 2012, fiind pentru prima data în România când s-a organizat un eveniment ce are ca tematică apropierea între cele două culturi.

TÂRGUL MEȘTERILOR POPULARI | În cadrul Târgului, zeci de făuritori de artă tradițională din toată țara își expun operele artizanale în incinta Muzeului Satului Bănățean, iar vizitatorii pot sa le admire sau să cumpere tot felul de obiecte. Este vorba despre vase sau diverse obiecte făcute din ceramică, lemn, os, cupru, țesături, broderii ori costume populare. Se găsesc și obiecte de pictură, ouă încondeiate, bijuterii, instrumente muzicale, țesături din păr de capră, păpuși în costume populare, precum și mâncare românească.

FESTIVALUL CONDEIRILOR PLUGARI | La acest eveniment participă condeieri din Banat și creatori populari din toată țara, dar și soliști vocali recunoscuți. De asemenea, la Casa Condeielor din Muzeul Satului Bănățean, în locația de la lac, au loc spectacole de poezie, lansări de carte și șezători populare.

TÂRGUL OLARILOR DE LA JUPÂNEȘTI | Târgul olarilor de la Jupânești se organizează de peste trei decenii, satul fiind recunoscut în trecut ca principală vatră a olarilor bănățeni. Aproape fiecare gospodărie avea un cuptor și o roată de olărit. Astăzi au mai rămas doar doi meșteri. Aceștia expun oale de lut de toate dimensiunile, ulcioare, farfurii și alte obiecte care îi încântă pe vizitatori.

Evenimentul este organizat de Primăria și Consiliul Local Făget, Casa de Cultură și cofinanțat de Consiliul Județean Timiș, la el fiind așteptați toți meșterii olari din zona Banatului și nu numai.

COLINDATUL CU DUBE | Cu mici tobe realizate de săteni, 50 de tineri necăsătoriți îmbrăcați în costume populare pleacă la colindat. Acești colindători se numesc dubași, iar micile tobe în care cântă sunt dube, realizate din piele de vițel și împodobite cu diferite ornamente. În fiecare an se formează trei grupuri de dubași în trei din cele șase localități din Românești, Tomești și Balotești.

În general, din echipele de dubași poate să facă parte oricine însă, există o regulă nescrisă care spune că merg la colindat doar flăcăii și feciorii satului până se căsătoresc. Dubașii au mai multe jocuri, dansuri și colinde specifice și merg la colindat prin sate, în curțile oamenilor care-i primesc, în Ajunul Crăciunului, în prima și a doua zi de Crăciun.

Obiceiul de Crăciun din comuna Tomești se încheie în seara zilei de 26 decembrie, la căminul cultural din localitate, unde dubașii din toate cele trei grupuri pregătesc un spectacol.

FESTIVALUL PAPRICAȘULUI ȘI VINULUI DE LA BUZIAȘ | De-a lungul anilor, organizatorii festivalului și-au propus să promoveze folclorul autentic și tradițiile bănățene. An de an, festivalul a atras tot mai multă lume, chiar și de peste hotarele României, devenind cea mai cunoscută manifestare de gen din vestul țării.

FESTIVALUL BERII | Timp de trei zile, între 8 – 10 iunie, timișorenii sunt așteptați la Shopping City Timișoara să se bucure de berea românească cu tradiție de peste 300 de ani – Timișoreana, în cadrul Festivalului Berii Timișoreana!

Evenimentul aduce 3 zile de distracție cu mâncăruri tradiționale, bere, parcuri și locuri de joacă special amenajate pentru copii.

FESTIVALUL VINULUI LA TIMIȘOARA | Festivalul Vinului este o sărbătoare a roadelor toamnei, care aduce în fața timișorenilor artiști îndrăgiți, de diferite genuri muzicale. De asemenea, festivalul este destinat celor ce doresc atât să deguste vinul tradițional, cât și celor ce doresc să guste produse gastronomice specifice bucătăriei românești și celei internaționale.

MEȘTEȘUGURI ȘI TRADIȚII

OLĂRITUL ȘI CERAMICA BĂNĂȚEANĂ | În județul Timiș olăritul este unul din cele mai întâlnite meșteșuguri. Pe vremuri existau aici cinci centre de olărit: Jupânești, Făget, Temenești, Băloșești și Răchita. Ceramica bănățeană este definitorie pentru întreaga regiune de vest, fiind o ceramică roșie, nesmălțuită, care amintește, atât prin formă, cât și prin elementele de decor, de ceramica romană. Decorul este aplicat prin pensulare sau cu degetul, sub formă de brâie alveolare (de culoare albă sau brun-roșcat la Jupânești), puncte și linii frânte din oxid roșu și alb (Biniș) sau cu negru (Lugoj).

Meșterul popular își îndrepta atenția spre utilitatea obiectului, spre valoarea lui practică și mai puțin pe elemente ce țineau de estetică, urmărind satisfacerea nevoilor vieții de zi cu zi.

VATRA DE OLARI DE LA JUPÂNEȘTI | Satul Jupânești, situat pe valea Vădanei (afluent al râului Bega), este singurul centru de olărit activ din județul Timiș. Deși în prezent mai lucrează doar doi olari (Velcu Trandafir și Bărbos Martin), satul Jupânești a fost renumit între centrele de olari din Banat, prin vasele nesmălțuite pe care le producea.

În cadrul ceramicii bănățene, ceramica de Jupânești prezintă trăsături specifice și calități certe: finețea pastei de nuanță roșiatică, bogată în oxizi de fier, distincția decorului geometric înscris numai cu roșu, eleganța formelor.

Olarii din Jupânești își duceau produsele la târgurile din Făget, Balinț, Lugoj, Săvârșin, Dobra, Ilia, pe valea Mureșului și în ținutul Hunedoarei. În prezent, meșterii își vând produsele la târgul din Făget sau participă la târgurile din țară.

PRELUCRAREA PIEILOR DE ANIMALE ȘI COJOCĂRITUL | În Banat cojocăritul a cunoscut o amplă dezvoltare de-a lungul timpului. Cojocul, pieptarul și alte piese asemănătoare au pornit de la cele mai simple forme, fiind piese de îmbrăcăminte practice, realizate în scopul de a proteja omul de intemperiile climei, și s-au dezvoltat treptat, devenind parte integrantă a celui mai complex domeniu, cel al artei populare.

PRELUCRAREA ȘI SCULPTURA LEMNULUI | În ceea ce privește sculptura sau crestăturile în lemn, acestea urmează, în general, modelul meșteșugurilor tradiționale. Zimții, spirala, cercul, rombul, arcul de cerc, motivul solar, roza vânturilor, dinții de lup, șarpele, floarea - prin alăturarea și crestarea lor - sunt un simbol al modului în care meșterii populari, de-a lungul timpului, au înțeles lumea, viața, moartea.

PICTURA PE STICLĂ | În casele bătrânești din Banat puteau fi întâlnite 3 până la 5 asemenea icoane, agățate de pereți, în jurul lor fiind petrecute ștergare decorative. Una dintre icoane se așeza de obicei pe peretele de la răsărit al încăperii, reprezentând sfântul patron al familiei. Până în zilele noastre, în unele sate din sudul și estul Banatului se păstrează obiceiul de a serba praznicul familiei în ziua unui sfânt.

CUSUTUL ȘI ȚESUTUL | În satele bănățene mai există femei care torc lâna, țes la război cuverturi alese sau se îndeletnicesc cu cusutul fețelor de masă și al șervetelor, dar această ocupație tinde să dispară întrucât tinerii nu se mai simt atrași de ea.

Costumul popular bănățean vorbește întâi de toate despre oamenii de aici care, datorită modului de viață, a meșteșugului și în contact cu lumea central-europeană încă din secolul al XVIII-lea, au folosit în alcătuirea costumului surse de inspirație din cele mai diverse în privința materialelor.

Portul popular bănățean atinge un indice de somptuozitate și fast cu totul special, pentru că aici firul de aur și argint este cel care îi conferă, în special costumului feminin, o notă de noblețe și bogăție pe care nu o întâlnim în alte părți ale țării.

GASTRONOMIA BĂNĂȚEANĂ

CLĂTITE BĂNĂȚENE | Peste clătite se toarnă un sos de vanilie și se introduce la cuptor. Între timp se prepară o bezea clasică, ce se va turna peste clătite când sunt aproape gata și se lasă la rumenit. Clătitele bănățene se pot servi ca atare sau cu diverse sosuri de fructe sau ciocolată.

VARGA BELEȘ | Un alt preparat specific bucătăriei bănățene este Varga Beleș, budinca din tăiței de casă cu brânză de vaci și stafide, învelită în foaie de plăcintă și coaptă în cuptor.

IOFCA | Iofca este un preparat tradițional obținut din tăiței, la care se adaugă brânză, nucă, lapte, mac sau varză.

PĂTURATĂ PE CRUMPI | Păturata pe crumpi este una dintre mâncărurile din Banat bazată pe cartofi, care în această zonă se mai numesc și crumpi. La originea acestei mâncări se află o rețetă șvăbească – găluște fierte direct în mâncare – *Strudlknedle*. Umplutura pentru păturată constă în brânză proaspătă de vaci amestecată cu puțină telemea, ouă și mărar după gust.

POGĂCELE CU JUMĂRI | Tradiția impune ca la scurtă vreme după tăierea porcului, gazda să facă pogăcele cu jumări din jumările proaspete, bine scurse de grăsime, rumenite atât cât trebuie, crocante, fără a fi însă tari. Musafirii sunt apoi primiți cu pogăcele făcute din aluat cu jumări, servite cu țuică.

PROSPĂTURI DIN PORC | În satul bănățean nu se poate să nu se taie porcul în ziua de Ignat, când se fac niște preparate speciale care se mănâncă cu varză murată.

Cârnați cu multă boia, slănină (*clisă*), șuncă afumată (*șonc*), untură (*unsoare*), osânză (*untură*), tobă, leber (*maioș*), sângerete, caltaboș, borândău, carne pusă în saramură, friptură conservată în untură reprezintă o parte din sortimentele care asigură, practic, hrana familiei vreme de un an.

KARFIOL PANE | În perioada toamnei, dar și pe parcursul anului, slovacii servesc cu plăcere conopidă pane cu cartofi prăjiți și sos tartar.

MĂLAI COPT | Unul dintre cele mai preparate feluri de mâncare în Banat este mălaiul copt la cuptor, care poate să fie sărat sau dulce. Mălaiul care are mai multă sare se consumă cu brânză, cu cârnați fripți, sau în loc de pâine, la fasole, la sarmale, la varza călită, la tocănițe ori papricaș

COTOROAGE | Rețeta tradițională de cotoroage din Banat are ca ingrediente doar câteva componente din gospodărie: ce a mai rămas de la porcul tăiat la Ignat, respectiv picioarele, capul, coada și ceva ciolane, dar și câteva legume.

PERSONALITĂȚI

TRAIAN VUIA | A fost celebrul inventator al primului aparat de zbor. După îndelungi eforturi și refuzuri, inventatorul a reușit să ridice de la sol primul aparat de zbor cu o greutate mai mare decât a aerului. Este considerat pionerul aviației mondiale, iar în cinstea sa, aeroportul din Timișoara îi poartă numele.

HERTHA MÜLLER | Este o scriitoare germană de limbă germană și română, originară din Timiș, laureată a Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 2009. După ce a fost nominalizată pentru a treia oară, pe 8 octombrie

2009 i-a fost decernat Premiul Nobel pentru Literatură 2009, pentru „densitatea poeziei și sinceritatea prozei cu care a descris plastic universul dezrădăcinaților”, fiind a douăsprezecea femeie care primește acest premiu.

Odată cu primirea prestigioasei distincții, Müller intră în rândul celor mai mari scriitori de limbă germană, alături de Thomas Mann, Herman Hesse, Heinrich Böll, Günter Grass sau Elfriede Jelinek, toți laureați ai Premiului Nobel pentru Literatură.

IOAN HOLENDER | A fost directorul Operei din Viena până în anul 2010 și a condus această instituție timp de 18 ani. Născut la Timișoara dintr-o familie de evrei, a studiat ingineria mecanică, dar s-a îndrăgostit ulterior de muzică. Acesta este recunoscut datorită faptului că a cântat alături de Pavarotti la Opera din Timișoara, făcând orașul de pe Bega un nume important pentru lumea muzicii clasice.

AUREL COSMA | A fost primul prefect român al județului Timiș-Torontal după unirea Banatului cu România, iar în perioada interbelică a deținut și portofoliul Ministerului Lucrărilor Publice în guvernul liberal condus de Ion I.C. Brătianu, după ce a urmat cursurile universităților din Debrețin și Budapesta, devenind doctor în drept (1894), s-a stabilit la Timișoara unde a activat ca avocat.

IOAN HUNIADE | Cunoscut și sub numele de Iancu de Hunedoara, a avut reședința în Cetatea Timișoarei, deținută de familia sa până în 1440 – a construit Castelul Huniade, cel mai vechi monument istoric din oraș.

CLAUDIUS MERCY | A fost guvernator al Banatului, a eliberat Timișoara de ocupația otomană, a reconstruit cetatea după model occidental, a colonizat-o cu șvabi și a transformat-o într-un important centru economic și capitală a Banatului.

CAROL TELBISZ | La doar 31 de ani, Telbisz devine primar al Timișoarei pentru un mandat de 4 ani, care a fost prelungit timp de 30 de ani până în anul 1914, timp în care a modernizat complet orașul.

ANA BLANDIANA | Este o scriitoare și luptătoare pentru liberate civică în România. Înainte de revoluția din 1980, faimoasa scriitoare și apărătoare a drepturilor omului, a avut curajul să-l înfrunte direct pe dictatorul Nicolae Ceaușescu prin declarații publice și publicații în străinătate.

13.3.2. ACTORI RELEVANȚI ÎN SECTOARELE CULTURALE ȘI CREATIVE DIN JUDEȚUL TIMIȘ – O SELECȚIE A ASOCIAȚIILOR, INDIVIZILOR ȘI GRUPURILOR MICI DIN JUDEȚ

ASOCIAȚII, INDIVIZI ȘI GRUPURI MICI	
Organizații Profesionale	
Consiliul Internațional al Organizatorilor de Festivaluri Folclorice și de Artă Populară – CIOFF®	Secția CIOFF® România a fost fondată în 1990 ca asociație privată, apolitică, non-guvernamentală, care a funcționat până în 2019 în cadrul Asociației Coregrafilor Ansamblurilor Folclorice din România (A.C.A.F.R.). Asociația CIOFF® ROMÂNIA reprezintă secțiunea Națională Română a Organizației Mondiale a CIOFF® – Consiliul Internațional al Organizatorilor de Festivaluri Folclorice și de Artă Populară – prezentă astăzi în mai mult de 90 țări din lume și colaborând activ cu U.N.E.S.C.O., în conformitate cu acordurile de cooperare încheiate între cele două organisme. În România, 11 festivaluri se desfășoară sub egida C.I.O.F.F., dar singurele două festivaluri recunoscute și agreate de C.I.O.F.F., aflat sub patronajul U.N.E.S.C.O., sunt Festivalul Internațional de Folclor „Festivalul Inimilor” (Timișoara) și Festivalul Internațional de Folclor „Peștișorul de Aur” (Tulcea).

Asociația Uniunea Artiștilor Plastici – Filiala Timișoara	Uniunea Artiștilor Plastici din România (prescurtat UAP) există sub această denumire din anul 1951 și este moștenitoarea Sindicatelor Artelor Frumoase din 1921. UAPT este o asociație nonguvernamentală și nonprofit, alcătuită din artiști plastici profesioniști (pictori, sculptori, graficieni, designeri, artiști decoratori, scenografi, critici de artă, restauratori, artiști multimedia). Numărul membrilor titulari și stagiari ai Filialei Timișoara a UAPdR la data de 12.02.2020 este de 218. Datorită reînființării învățământului artistic de nivel academic la Timișoara, puternica familie a creatorilor de frumos crește an de an într-un ritm intens și îmbucurător.
Organizații neguvernamentale (asociații și fundații)	
Asociația Culturală Timorgelfest	Proiectul Vacanță pe portativ - muzica la sat se adresează comunități rurale din Vinga. Proiectul are în vedere crearea unor concerte de muzică clasică, realizarea de ateliere de muzică și creativitate care să îi atragă pe copiii și tineri, să îi încurajeze să își descopere și să își dezvolte aptitudini nebănuite.
Asociația Centrul Cultural PLAI	PLAI s-a născut din dorința unei comunități de a crea un festival cum nu au găsit în oraș. Suntem o comunitate de voluntari dedicați acțiunilor civice pozitive și schimbării sociale. Printre cele mai cunoscute festivaluri produse de echipa PLAI se numără și următoarele: Ambasada și Festivalul JazzTM – festival simbol al orașului Timișoara.
Asociația Imagine Timișoara	Asociația Imagine Timișoara a fost înființată în anul 2019, de către un grup de fotografi și tineri pasionați de evenimente culturale și educaționale. Imagine Timișoara Festival este principalul proiect al asociației Imagine Timișoara. Un eveniment de talie europeană dedicat fotografiei și videografiei, organizat în regiunea de vest a României, festivalul aduce față în față artiștii în formare cu mentorii lor și cu publicul larg. Este un festival multianual, care cuprinde o conferință foto, o serie de workshop-uri, concursuri de fotografie, expoziții și târg de echipamente foto-video. Prima ediție a Imagine Timișoara Festival a avut loc în anul 2019. Fotografia de eveniment, de stradă, de produs, fine art, fashion – toate aceste domenii și-au găsit locul în cadrul ITF.
Asociația Iubesc Timișoara	Asociația Iubesc Timișoara a fost concepută ca ONG care să reamintească, prin proiectele ei, De ce iubim Timișoara! Știm că de multe ori se face exces de zel în ceea ce privește ”apărarea” orașului în fața ”invadatorilor” care tulbură apele. Noi suntem de părere că prin proiectele pe care le dezvoltăm creăm o echipă, integrăm persoanele provenite din alte județe și le arătăm că avem atât de multe motive pentru a iubi Timișoara și pentru a face tot ce e mai bun pentru ea.

	Printre cele mai importante proiecte realizate de Asociație se numără: Filmul Iubesc Timișoara[395], Festivalul de Teatru TIFT[396] și Tururile Ghidate Descoperă Timișoara.[397]
Asociația Pelicula Culturală	Pelicula Culturală s-a născut în 2012 din pasiunea pentru filmele europene și dragostea pentru Timișoara și își propune promovarea filmului european și a spațiului multicultural timișorean. Principalele realizări ale asociației: Festivalul de Film Ceau, Cinema! fondat în anul 2014, împreună cu Marele Ecran, peste 30 proiecții de filme, din care 20 premiere pentru Timișoara, peste 3000 produse colectate și donate unor cauze sociale din oraș, 15 locații inedite de proiecție, participări la festivaluri din Timișoara: Plai, Street Delivery, Festivalul Artelor Timișorene, Support Art, Muze Intergenerationale, Zilele Culturii Spaniole și este 600 de liceeni implicați în campania CinemaEdu de la Timișoara.
Asociația Culturală Kratima	Creata in 2009, Asociația Culturala Kratima își propune organizarea de evenimente si proiecte culturale de anvergura locala, națională si internațională, prin care urmărește ca obiectivelor proprii sa coincidă, într-o cat mai mare măsură, cu obiectivele cultural stabilite la nivel European. Printre cele mai importante proiecte realizate de asociație se numără Proiectul Bunici Antikitch și Proiectul Pașaportul Cultural.
Asociația Teatru pentru Tine	Asociația Teatru pentru Tine este o asociație înființată în 2013 de către un grup de tineri actori și regizori din Timișoara. Scopul asociației este acela de dezvolta sectorul teatrului independent din partea de vest a țării și de a genera proiecte și programe educative folosind metode teatrale sau inspirate din teatru. Este organizat primul Festival de Teatru Lectură din România (Dramalogue) și un Festival de Teatru Independent – Festivalul Bastion, primul implementat prin programul cultural finanțat de fondurile SEE, al doilea fiind sprijinit de Administrația Fondului Cultural Național și Primăria Municipiului Timișoara. Anul 2017 este un an plin pentru asociație, debutând cu proiecte de flashmob și continuând cu organizarea ediției a doua Festivalului de Teatru Lectură Dramalogue, de această dată cu sprijinul AFCN. De asemenea, tot în acest an, asociația derulează alte 3 proiecte: “Călătorie în Timp”, “Învățăm să reciclăm” și “Marea Unire – Mai mult decat o poveste”, proiecte ce aduc laolaltă temele educative: înțelegerea istoriei și reciclarea și protecția mediului cu instrumentele teatrului: jocul de rol, regia, scenografia.
Asociația Pro Datina	Asociația se ocupă cu unele dintre cele mai importante evenimente culturale la nivelul județului Timiș, fiind responsabili pentru organizarea următoarelor evenimente: Festivalul Național Concurs Din Comoara Satului, Festivalul euroregional HORA, Festivalul Național Concurs Mariana Drăghicescu și Festivalul de Datini, Colinde și Obiceiuri de iarnă.

[395] http://iubesctimisoara.com/
[396] http://tift.ro/
[397] http://descoperatimisoara.ro/

Fundația Culturală Artmedia	Fundația Culturală „Artmedia”, de-a lungul celor aproape trei decenii de existență, pe lângă spectacole de excepție din țară, și nu numai, a prezentat spectacole de binefacere, de caritate, de aniversare, de comemorare a unor personalități marcante ale neamului românesc.
Asociația Timișoara 2021	În anul 2016 orașul a câștigat titlul de Capitală Culturală Europeană pentru anul 2023, astfel Timișoara dorește să devină un oraș în care excelența culturală le conferă încredere de sine cetățenilor săi și puterea de a provoca schimbări prin participare și implicare. Începând de la fondarea sa, Asociația a avut ca scop pregătirea dosarului de candidatură a orașului pentru obținerea titlului de Capitală Europeană a Culturii. În urma câștigării competiției Timișoara a fost desemnată Capitală Europeană a Culturii pentru anul 2023 iar pregătirea programului cultural pentru anul 2023, planificarea evenimentelor, asigurarea coordonării și punerii în practică a măsurilor necesare pentru derularea acestora, precum și strângerea de fonduri necesare organizării, promovării și realizării programului devin scopul principal al Asociației. Ulterior anului 2023, Asociația va avea ca scop sprijinirea și dezvoltarea de proiecte culturale în folosul comunității, în ideea sustenabilității.
Arte vizuale	
Asociația pentru Comunicare Vizuală VIDEOVEST	VIDEOVEST a inițiat si a organizat Festivalul euroregional de televiziune TELEVEST, vreme de 6 ediții, având ca principal partener Primăria și Consiliul municipal Timișoara, a derulat și derulează programe europene și naționale de anvergură cum este Face to Face, journalists and PR împreună cu TransForma Olanda, programe de relaționare a administrației publice cu mass-media și mai recent, New Media Literacy for Media Professionals in Programul Leonardo da Vinci în parteneriat cu organizații media din Slovacia, Malta și Bulgaria. Asociația deține de asemenea o bibliotecă media si o videotecă amplă conținând filme documentare, reportaje, programe câștigătoare ale competiției TELEVEST.
Art Encounters Foundation	Fundația Art Encounters își propune să livreze un model instituțional adaptat nevoilor locale, care este totodată angajat într-o prezență susținută pe scena artei internaționale. Fondată în 2015 de către Ovidiu Șandor, colecționar de artă și antreprenor din Timișoara, Fundația Art Encounters este o inițiativă care își propune să crească și să sprijine dezvoltarea artei contemporane din România. Activitățile fundației se desfășoară în câteva direcții majore: organizarea Bienalei Art Encounters și a programului de expoziții desfășurat la sediul permanent al fundației sau în alte locuri; sprijinirea educației și dezvoltarea de public prin programe dedicate; dezvoltarea unor serii de rezidențe pentru artiști și curatori. În conjuncție cu programele permanente ale Fundației, colecția privată a lui Ovidiu Șandor, președintele Fundației Art Encounters, funcționează ca resursă deschisă pentru expoziții, colaborare instituțională și cercetare.
Asociația FOA Fusion for Arts	Asociația Fusion of Arts a fost înființată în anul 2015 și este formată dintr-o echipă de profesori și artiști din domenii diferite.

Programele și activitățile implementate de FOA variază de la programele sociale pentru tinerii cu probleme grave de sănătate la programele culturale, cetățenia activă. Printre cele mai cunoscute proiecte realizate de asociație se numără: Între mit și adevăr istoric, Festivalul Veterani și târgul Fii mai bun, fii Moș Crăciun.

De asemenea, asociația realizează și o serie de proiecte europene precum The KASPAR Machine, LEGREBI sau FAIDRA. Cel mai recent proiect al acestora este programul „În stare de bine", susținut de Kaufland România și implementat de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (FDSC) – este un program privat de finanțare ce vizează susținerea proiectelor dezvoltate de către organizații neguvernamentale în beneficiul comunităților din România.

Parte a programului „În stare de bine", prin intermediul programului de dezvoltare organizațională #CreștemONGuri #ÎnStareDeBine propune să acorde suport ONG-urilor pregătite să pună accent pe dezvoltarea lor organizațională, pentru a se dezvolta și a fi eficiente în satisfacerea nevoilor reale ale beneficiarilor și comunităților în care lucrează.

Sursa: Registrul Sectorului Cultural

13.4. ANEXE INFRASTRUCTURA, ACTIVITĂȚILE ȘI SERVICIILE PENTRU SPORT ȘI AGREMENT

13.4.1. PRINCIPALELE SPAȚII DE PETRECERE A TIMPULUI LIBER DIN JUDEȚUL TIMIȘ

RÂUL BEGA | În perioada 2011-2016 Bega a fost decolmatată, s-a realizat consolidarea malurilor și au fost amenajate alei pietonale și piste de biciclete pe malurile Begăi pe întregul parcurs din Timișoara. Pista de biciclete a fost amenajată și în afara orașului, în aval, până la granița cu Serbia. Începând din august 2018 pe Bega se efectuează transport public de călători, cu vaporașe (în cadrul STPT – Societatea de Transport Public Timișoara), care circulă în sezonul cald, după un program prestabilit, între Centrala Hidroelectrică și Podul Modos (Freidorf).

Bega – artera vie a Timișoarei, e azi un element definitoriu al orașului. Pe malurile Begăi sunt numeroase locuri de agrement, parcuri, piscine, cluburi sportive, restaurante. Anual, începând din 2008, aici are loc festivalul Bega Bulevard, ce cuprinde concerte, concursuri, prezentări, toate aceste acțiuni dorind să sublinieze importanța și potențialul pe care Bega îl are.

PARCUL ALPINET TIMIȘOARA | Parcul Alpinet, numit în trecut *Arboretum* este situat pe malul stâng al Canalului Bega, între Podul Traian și Podul Tinereții. Parcul a fost creat de Mihai Demetrovici în anul 1924, cu prilejul unei întâlniri a horticultorilor din România, și conține diverse specii alpine și subalpine.

Terenul denivelat a permis realizarea mai multor terase cu ziduri din piatră, de aici provenind și denumirea de Alpinet, care i-a fost atribuită ulterior. Aleea de pe faleză oferă o perspectivă deosebită a malului drept al Begăi, acoperit cu vegetație ornamentală, cu numeroase rășinoase, având turlele Catedralei Mitropolitane în fundal.

PARCUL BOTANIC TIMIȘOARA | Parcul Botanic din Timișoara, denumit de localnici și Grădina Botanică, este gândit ca un parc dendrologic și a fost înființat în perioada 1986-1990 de către arhitectul Silvia Grumeza. Acesta este situat în imediata vecinătate a fostei cetăți și cuprinde în prezent 218 specii de plante.

Parcul are utilitate științifică, didactică, educativă și recreativă, pe timp de vară fiind scena unor activități de artă.

PARCUL CENTRAL ANTON SCUDIER TIMIȘOARA | Parcul Central „Anton Scudier” este unul dintre cele mai vechi parcuri din Timișoara, înființat în 1880 din dispoziția generalului Anton von Scudier. În parc se află mai multe monumente ale unor personalități – Statuia generalului Scudier, Bustul lui Barbu Ștefănescu Delavrancea, Monumentul lui Vincențiu Babeș și Monumentul Ostașului Român.

Aleea Personalităților este un muzeu în aer liber, unde sunt expuse 24 de busturi de bronz: de la Carol Robert de Anjou, care și-a stabilit capitala la Timișoara, la comandanți de oști, primari care au contribuit la dezvoltarea orașului, precum și medici, ingineri, scriitori, muzicieni și artiști plastici. Parcul este amenajat cu fântâni, bănci și mese de șah.

PARCUL CIVIC TIMIȘOARA | Între anii 1730-1961, pe terenul actualului parc a funcționat Cazarma Transilvania sau Cazarma Ardeleană, una dintre cele mai mari cazărmi militare din Europa, situată în vecinătatea cetății Timișoarei. Demolarea ei avea drept scop construirea unui centru civic, proiect care a fost abandonat, în locul lui amenajându-se Parcul Civic.

Tot în Parcul Civic se află unul dintre simbolurile Timișoarei - Ceasul floral, un ceas al cărui design se schimbă de două ori pe an.

În prezent, Parcul se află într-un amplu proces de modernizare și reamenajare, proiect semnat în toamna anului 2019. Parcul de aproape 70.000 mp din inima Timișoarei trebuia să-și schimbe înfățișarea pentru anul 2021 când orașul avea să devină Capitala Culturală a Europei, înainte ca aceasta să se amâne pentru 2023.

PARCUL JUSTIȚIEI TIMIȘOARA | Parcul Justiției, cunoscut anterior drept Parcul Consiliului Popular, se află în centrul orașului Timișoara, având în apropriata vecinătate cinematograful Capitol (unde își desfășoară activitatea și Filarmonica Banatul) și Facultatea de Hidrotehnică.

Numele parcului provine de la un vechi proiect de construire în zonă a Palatului Justiției, proiect abandonat. Parcul a fost reamenajat în 2015, fiind refăcute aleile, gazonul, zonele de flori și copaci și s-a montat un sistem de irigare.

PARCUL POPORULUI TIMIȘOARA | Numit, în acte, parcul Regina Maria, acesta este cel mai vechi parc al Timișoarei, cu copaci seculari, fântâni decorative și porți impozante în stil Secession.

Locul unde astăzi se întinde Parcul Poporului se afla la începutul secolului al XIX-lea în afara zidurilor cetății Timișoarei, pe teritoriul numit Esplanadă. Aceasta era o zonă de apărare unde nu erau permise construcții pe o rază de 950 de metri în jurul cetății, pentru a preveni apropierea eventualilor atacatori.

Parcul a purtat mai multe denumiri de-a lungul timpului, reflectând istoria care a marcat orașul și țara. Numele inițial de parcul Coronini s-a păstrat până în 1918 când a luat denumirea de parcul Regina Maria, în onoarea reginei, care a avut un rol important în înfăptuirea Unirii de la 1918. Nu puteau lipsi denumirile în maghiară și germană, care au fost întotdeauna specifice Timișoarei: *Stadt Park* sau *Varosliget*, ambele traducându-se prin Parcul Orașului. În timpul comunismului, parcul s-a numit parcul Tineretului, iar apoi Parcul Poporului (care a rămas și cel mai cunoscut nume al său), deși astăzi a revenit oficial la denumirea de parcul Regina Maria.

PARCUL ROZELOR TIMIȘOARA | Situat în centrul orașului Parcul Rozelor reprezintă una din atracțiile Timișoarei. Faima Timișoarei de oraș al parcurilor sau oraș al trandafirilor este în mare măsură datorată acestui parc. Trandafirii Timișoarei erau exportați în întreaga Europă, deseori spre destinații precum Viena sau Budapesta.

Parcul Rozelor a fost modernizat în anii 2011 – 2012 și au fost plantați noi trandafiri, numărul soiurilor ajungând din nou la peste 1200. Timișoara sărbătorește începând din anul 2009 „Ziua Trandafirului" în fiecare ultimă zi de joi a lunii mai.

PARCUL DE AVENTURĂ HERNEACOVA | Herneacova Parc Aventura, este un nou concept pentru distracție și petrecerea timpului liber. Este locul perfect pentru amatorii de senzații tari.

PARCUL DE AVENTURĂ NĂDRAG | Parcul se întinde pe o suprafață de 3.000 mp și oferă doritorilor de distracție 6 trasee cu grade diferite de dificultate, patru fiind destinate adulților, iar două copiilor. Vizitatorii sunt supravegheați permanent de un personal desemnat.

BĂILE CĂLACEA | Ștrandul dotat cu un bazin olimpic cu apă termală, construit în anii '80, a fost reamenajat iar în jurul acestuia se află o plajă și mai multe terenuri de sport. Apele termale care se găsesc aici au 38-40°C și sunt recomandate pentru boli ale aparatului locomotor, pentru sistemul nervos periferic, pentru afecțiuni reumatismale degenerative, precum și pentru gastrite sau afecțiuni hepato-biliare.

STAȚIUNEA BALNEOCLIMATICĂ BUZIAȘ[398] | Primele atestări ale Buziașului apar în documente în anul 1072. În anul 1809 sunt descoperite "izvoarele cu apă tămăduitoare" de către doctorul Johann Bernhart Lindenmayr care profesa la Buziaș. Acesta atrage atenția autorităților de la acea vreme despre erupția acestor izvoare. Construirea celor două parcuri din stațiune a avut drept scop crearea unui climat special care să completeze curele cu apa minerală, devenind astfel, un factor natural de cură folosit și în prezent.

După Revoluția de la 1989, stațiunea a stagnat din punct de vedere turistic, iar după procesul de privatizare în 1994-1995 Buziașul a început să piardă semnificativ în fața stațiunilor balneare din țară și străinătate, din cauza unui management neperformant. În anul 2005, noua echipă executivă a stațiunii și-a propus prin strategia investițională derulată pe o perioadă de 8 ani să readucă Buziașul în rândul stațiunilor balneare reprezentative din România și cu posibilități de recunoaștere în țările europene învecinate.

ȘTRANDUL TERMAL SÂNMIHAIUL GERMAN[399] | Pentru relaxare și distracție Ștrandul pune la dispoziție locuri special amenajate, foișor, terase, umbrare, locuri cu spatii verzi destinate tuturor, în special familiilor cu copii, și

[398] https://buzias.ro/
[399] https://www.strand-termal.ro/

nu numai. Începând cu anul 2017, s-a deschis bazinul acoperit ce are o temperatură constantă a apei de 36°C, precum și 4 bazine dedicate pentru sezonul de vară.

Pe lângă acestea, complexul oferă și servicii de cazare cu cele 17 căbănuțe care pot fi închiriate pe perioada de vară, precum și o zonă de camping destinat special instalării corturilor și rulotelor, o zonă de saună și un restaurant cu o capacitate de 50 de locuri ce pune la dispoziție cele mai gustoase preparate culinare.

ȘTRANDUL TERMAL LOVRIN | Apa pentru baia termală de la Lovrin ajunge în bazin la o temperatură de 32°C . Ștrandul funcționează din anii '60, iar douăzeci de ani mai târziu s-au făcut în zonă prospecțiuni geologice, descoperindu-se că unul din foraje are un potențial uriaș, apa având un debit de opt litri pe secundă și 84°C la captare.

Apa termală de la Lovrin, total mineralizată, este sulfuroasă, bicarbonatată, clorurată, bromurată, sodică și hipotonă și este recomandată mai ales pentru reumatismul degenerativ și cel articular.

ȘTRANDUL TERMAL DETA | Ștrandul a fost modernizat în anul 2012 și a devenit o adevărată atracție pentru cei din localitățile apropiate dar nu numai. A fost amenajată o bază de tratament cu spații de masaj, dar și de agrement, locuri de joacă pentru copii, locuri pentru grătare sau umbrele , precum și conexiune Wi-Fi. În incinta ștrandului exisă și un bar cu cafea și răcoritoare și o parcare cu aproximativ 50 de locuri.

Apa termală are o temperatură de aproximativ 35°C și este destinată tratamentului celor care suferă de reumatism, artroze, afecțiuni post-traumatice ale aparatului locomotor, afecțiuni neurologice cronice periferice ori au o circulație sanguină deficitară.

Seara, bazinul se află la dispoziția înotătorilor. Un al treilea bazin cu apă rece care va fi încălzită de panouri solare urmează să fie dat în folosință în vara acestui an.

ȘTRANDUL SANTA MARIA JIMBOLIA | Un punct de mare atracție al orașului Jimbolia este ștrandul termal „Santa Maria”, cu umbrare acoperite cu stuf. Cei care doresc să-și petreacă noaptea la Jimbolia pot găsi cazare la hotelul cu același nume construit în 1870, dar renovat și modernizat în interior în urmă cu câțiva ani.

În jurul orașului se află șase bălți foarte căutate de pescari, cu peisaje sălbatice dar și locuri amenajate pentru grătare sau mici. Bălțile sunt populate cu pește și se poate pescui fie pe baza unui permis anual, fie cu achitarea unei taxe pe zi. De vineri până duminică este permis și pescuitul nocturn.

CENTRUL DE ECHITAȚIE DOMENIUL HERNEACOVA[400] | Domeniul Herneacova este un centru de echitație și agrement din județul Timiș, la doar 35 km depărtare de Lugoj, după celebrele dealuri cu viță de vie de la Cramele Recaș. Într-o oază de liniște greu de imaginat, se găsește un centru de echitație uimitor, restaurante și parc de aventuri. Locația găzduiește și competiția ecvestră Herneacova National Jumping.

CENTRU DE ECHITAȚIE HERGHELIA IZVIN | Herghelia Izvin a fost înființată în 1968 prin mutarea herghelie existentă la acea data de la Pădureni la Izvin. Din 2015, Herghelia Izvin trece în subordinea Direcției de Creștere, Exploatare și Ameliorare a Cabalinelor, ca subunitate a acesteia.

Herghelia este destinată creșterii și ameliorării cailor din rasele Nonius și Ardenez, de promovare a cailor de rasă prin sportul ecvestru și agrement și este depozit de armăsari de montă publică pentru ameliorarea cabalinelor din marea creștere.

[400] https://www.herneacova.ro/#servicii

13.5. ANEXE INFRASTRUCTURA DE ALIMENTARE CU GAZE NATURALE ȘI FLUIDE COMBUSTIBILE

NUMĂRUL LOCALITĂȚILOR ÎN CARE SE DISTRIBUIE GAZE NATURALE ÎN CADRUL MACROREGIUNII PATRU ȘI REGIUNILE DE DEZVOLTARE COMPONENTE

AN	MACROREGIUNEA PATRU		REGIUNEA SUD-VEST OLTENIA		REGIUNEA VEST	
	URBAN	RURAL	URBAN	RURAL	URBAN	RURAL
2007	51	88	20	37	31	51
2008	52	87	21	37	31	50
2009	52	89	21	39	31	50
2010	56	95	24	45	32	50
2011	56	98	24	48	32	50
2012	56	100	24	50	32	50
2013	56	99	24	49	32	50
2014	57	99	25	48	32	51
2015	57	99	25	48	32	51
2016	57	99	25	48	32	51
2017	57	101	25	48	32	53
2018	58	104	26	51	32	53
2019	57	105	25	51	32	54

Sursa: INS, 2021

GAZE NATURALE DISTRIBUITE ÎN MACROREGIUNEA PATRU ȘI ÎN REGIUNILE DE DEZVOLTARE COMPONENTE, MII MC

AN	MACROREGIUNEA PATRU	REGIUNEA SUD-VEST OLTENIA	REGIUNEA VEST
2007	1493035	679780	813255
2008	1304233	488368	815865
2009	1102465	395667	706798
2010	987898	429789	558109
2011	1257148	572949	684199
2012	1009306	357805	651501
2013	863276	332417	530859
2014	830456	334457	495999
2015	883594	339504	544090

AN	MACROREGIUNEA PATRU	REGIUNEA SUD-VEST OLTENIA	REGIUNEA VEST
2016	972738	380439	592299
2017	1051656	445235	606421
2018	1124044	520600	603444
2019	1077089	458882	618207

Sursa: INS, 2021

NUMĂRUL LOCALITĂȚILOR ÎN CARE SE DISTRIBUIE GAZE NATURALE PE MEDII DE REZIDENȚĂ, ÎN REGIUNEA DE DEZVOLTARE VEST ȘI JUDEȚELE AFERENTE

AN	REGIUNEA VEST		ARAD		CARAȘ-SEVERIN		HUNEDOARA		TIMIȘ	
	URBAN	RURAL	URBAN	RURAL	URBAN	RURAL	URBAN	RURAL	URBAN	RURAL
2007	31	51	7	11	4	5	13	10	7	25
2008	31	50	7	11	4	4	13	10	7	25
2009	31	50	7	12	4	4	13	9	7	25
2010	32	50	8	12	4	4	13	9	7	25
2011	32	50	8	12	4	4	13	9	7	25
2012	32	50	8	12	4	4	13	9	7	25
2013	32	50	8	12	4	4	13	9	7	25
2014	32	50	8	13	4	4	13	9	7	25
2015	32	51	8	13	4	4	13	9	7	25
2016	32	51	8	13	4	4	13	9	7	25
2017	32	51	8	13	4	4	13	9	7	27
2018	32	53	8	13	4	4	13	9	7	27
2019	32	54	8	13	4	5	13	9	7	27

Sursa: INS, 2021

GAZE NATURALE DISTRIBUITE, DUPĂ DESTINAȚIE, ÎN REGIUNEA DE DEZVOLTARE VEST, MII MC

AN	REGIUNEA VEST		ARAD		CARAȘ-SEVERIN		HUNEDOARA		TIMIȘ	
	TOTAL	UZ CASNIC	TOTAL	UZ CASNIC	TOTAL	UZ CASNIC	TOTAL	UZ CASNIC	TOTAL	UZ CASNIC
2007	813255	234131	93471	43966	125474	38994	295476	63469	298834	87702
2008	815865	252170	93782	43275	95641	40654	313817	73725	312625	94516
2009	706798	250010	94310	46547	87438	39596	225739	68942	299311	94925
2010	558109	255270	80362	46979	85980	40080	191106	70271	200661	97940

AN	REGIUNEA VEST		ARAD		CARAȘ-SEVERIN		HUNEDOARA		TIMIȘ	
2011	684199	279159	94981	51747	85731	40975	198933	77822	304554	108615
2012	651501	270858	91803	50163	75707	37458	201596	74086	282395	109151
2013	530859	268543	88085	49802	62622	35210	120528	71528	259624	112003
2014	495999	249071	84587	45820	52335	31692	127784	65882	231293	105677
2015	544090	276937	91610	52085	55500	34620	136994	71027	259986	119205
2016	592299	305165	98777	58292	57817	36877	140911	76981	294794	133015
2017	606421	315356	104441	63354	59216	36718	156420	76714	286344	138570
2018	603444	306353	114391	62358	54901	34326	140806	73734	293346	135935
2019	618207	315559	133169	65426	52395	33942	135647	73561	296996	142630

Sursa: INS, 2021

LUNGIMEA TOTALĂ A CONDUCTELOR DE DISTRIBUȚIE A GAZELOR ÎN REGIUNEA DE DEZVOLTARE VEST, KM

AN	REGIUNEA VEST	ARAD	CARAȘ-SEVERIN	HUNEDOARA	TIMIȘ
2007	3792	961	514,6	770,3	1546,1
2008	3756	963,6	472,7	740,4	1579,3
2009	3847,2	1011,8	476,5	749,8	1609,1
2010	3764,7	1064,6	476,4	760,1	1463,6
2011	4015	1167,5	479,4	797	1571,1
2012	4074,4	1203,5	484,2	811	1575,7
2013	4126,3	1210,3	491,2	845,4	1579,4
2014	4154,7	1217,9	484,7	854,7	1597,4
2015	4416,5	1274,3	632,9	847,7	1661,6
2016	4280,2	1265,8	496,1	846,5	1671,8
2017	4392,3	1278,5	492,1	843,4	1778,3
2018	4517,2	1299,5	512,8	857,2	1847,7
2019	4648,6	1323	515,5	868,7	1941,4
Δ (2007-2019)	856,6	362	0,9	98,4	395,3

Sursa: INS, 2021

VARIAȚIA LUNGIMII TOTALE A CONDUCTELOR DE DISTRIBUȚIE GAZE NATURALE ÎN LOCALITĂȚILE URBANE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, KM

LOCALITATE URBANĂ		KM													Δ (2019-2007)
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
Municipiul Timișoara	Lungime totală conducte distribuție	514	531,6	534,4	564,5	574	576,3	577,5	579,1	588,3	605,3	614	617,8	620,2	106,2
	Lungime străzi orășenești	582	582	582	582	582	582	582	655	655	655	655	655	655	
Municipiul Lugoj	Lungime totală conducte distribuție	94,9	94,9	94,9	94,4	96,3	96,3	96,5	96,9	123	127,8	130,6	133	134	39,1
	Lungime străzi orășenești	86	86	86	86	86	86	94	95	95	95	97	99	99	
Oraș Buziaș	Lungime totală conducte distribuție	27,3	27,3	27,4	27,4	27,6	27,6	27,6	27,6	27,6	28,7	29	29	44	16,7
	Lungime străzi orășenești	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	
Oraș Deta	Lungime totală conducte distribuție	27,9	27,9	29,2	27,3	28,5	28,5	28,5	28,5	24,9	24,9	24,9	24,9	24,9	-3
	Lungime străzi orășenești	17	17	18	18	18	18	18	18	18	20	20	20	26	
Oraș Jimbolia	Lungime totală conducte distribuție	82,8	84,4	84,4	96,2	97,8	97,9	98	98,1	95,4	81,1	81,1	83,1	83,3	0,5

LOCALITATE URBANĂ		KM													Δ (2019-2007)
	Lungime străzi orășenești	46	46	46	46	46	46	46	46	46	46	46	46	46	
Oraș Recaș	Lungime totală conducte distribuție	38,2	38,3	38,4	38,4	38,8	38	38	38	38	37	40,3	40,4	41,8	3,6
	Lungime străzi orășenești	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	32	
Oraș Sânnicolau Mare	Lungime totală conducte distribuție	40,7	40,7	40,7	38,4	38,5	38,5	38,5	39	39,1	40,1	42,6	43,9	47,3	6,6
	Lungime străzi orășenești	63	64	64	64	64	64	64	64	64	64	67	67	67	

Sursa: INS, 2021

VARIAȚIA LUNGIMII TOTALE A CONDUCTELOR DE DISTRIBUȚIE GAZE NATURALE ÎN LOCALITĂȚILE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, KM

DENUMIRE LOCALITATE	KM													Δ (2019-2007)
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Municipiul Timișoara	514	531,6	534,4	564,5	574	576,3	577,5	579,1	588,3	605,3	614	617,8	620,2	106,2

DENUMIRE LOCALITATE	KM													Δ (2019-2007)
Municipiul Lugoj	94,9	94,9	94,9	94,4	96,3	96,3	96,5	96,9	123	127,8	130,6	133	134	39,1
Oraș Buziaș	27,3	27,3	27,4	27,4	27,6	27,6	27,6	27,6	27,6	28,7	29	29	44	16,7
Oraș Deta	27,9	27,9	29,2	27,3	28,5	28,5	28,5	28,5	24,9	24,9	24,9	24,9	24,9	-3
Oraș Jimbolia	82,8	84,4	84,4	96,2	97,8	97,9	98	98,1	95,4	81,1	81,1	83,1	83,3	0,5
Oraș Recaș	38,2	38,3	38,4	38,4	38,8	38	38	38	38	37	40,3	40,4	41,8	3,6
Oraș Sânnicolau Mare	40,7	40,7	40,7	38,4	38,5	38,5	38,5	39	39,1	40,1	42,6	43,9	47,3	6,6
Banloc	37,4	37,6	37,6	18,6	18,5	18,6	18,6	18,6	18,6	18,6	18,6	18,6	18,6	-18,8
Belinț	5,4	5,4	5,4	9,6	9,6	9,6	9,6	10	15,1	15,1	15,3	16,1	16,1	10,7
Biled	44,3	43,6	43,6	22,1	22	22,1	22,1	22,1	22,1	22,1	22,1	22,1	22,1	-22,2
Bucovăț	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8,4	23	23,1	14,7
Coșteiu	15,2	15,2	15,2	15,2	15,5	15	15	15	15	15	15,2	15,2	15,7	0,5
Denta	43,5	43,4	43,4	21,7	21,7	21,7	21,7	21,7	21,7	21,7	21,7	21,7	21,7	-21,8
Dumbrava	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	13	18	5
Dumbrăvița	80,1	80,1	80,1	81,6	86,4	86,9	86,9	87,7	95	101,2	105,5	113,3	116,6	36,5
Ghiroda	24,2	24,2	26,3	26,3	27,8	28,2	29,1	30,3	39,3	42,5	44,6	48,3	51,8	27,6
Giarmata	25	25	25,3	25,3	31,9	32	32	32	32	32	30,7	30,8	45,8	20,8

DENUMIRE LOCALITATE	KM													Δ (2019-2007)
Giroc	29,3	29,3	34,2	35,8	39,8	40,7	40,7	46,3	52,7	33,4	62,2	73,1	79,6	50,3
Moravița	37	37,1	37,1	18,5	18,5	18,8	18,8	19,1	19,2	19,2	19,2	19,2	19,2	-17,9
Moșnița Nouă	3,9	3,9	3,9	3,9	71,7	71,9	73,2	75,5	80,5	89,5	95,9	103,2	120	116,1
Nădrag	6,4	6,4	6,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	-2
Orțișoara	18,4	18,4	18,5	18,5	19,6	20	20	20	20	20	19,9	19,9	21,1	2,7
Parța	17,1	17,1	17,2	17,2	17,3	17	17	17	17	17	20,7	22,1	22,9	5,8
Peciu Nou	18,8	19	18,9	19	19	18	18	20	20	20	21,2	21,2	21,5	5,8
Periam	66	65,5	65,5	33,4	33,4	33,4	33,4	33,4	33,4	33,9	33,9	33,9	33,9	-32,1
Remetea Mare	11,2	12	12,3	12,3	12,3	12	12	12	12	12	14,2	14,3	15,9	4,7
Săcălaz	35,4	38,4	37	22,5	22,6	23	23	23	24	24	35	36,4	38	2,6
Sâg	27,3	28	32,3	33,1	33,6	34	34	35	36	-	38,1	39,9	40,5	13,2
Sânandrei	28,6	29,3	38,8	38,8	38,8	38,8	38,8	40	40	40	46,1	47,3	50,8	22,2
Sandra	25,2	25,2	25,2	12,6	12,5	12,6	12,6	12,6	12,6	12,6	12,6	12,7	12,7	-12,5
Sânmihaiu Român	5,7	15,3	20,7	20,7	26,9	28	28	28	28,5	30,5	31	31	41	35,3
Sanpetru Mare	-	-	-	-	-	-	-	-	-	36	-	-	-	-
Satchinez	15,3	15,3	15,3	15,3	15,3	15,3	15,3	15,3	14,9	14,9	15	15	15	-0,3

DENUMIRE LOCALITATE	KM													Δ (2019-2007)
Varias	71,2	71,1	71,1	36,4	36,4	36,4	36,4	36,5	36,5	36,5	36,5	36,5	36,5	-34,7
Voiteg	28,4	28,4	28,4	14,2	14,1	14,2	14,2	14,7	14,8	14,8	14,8	23,4	23,4	-5

Sursa: INS, 2021

GAZE NATURALE DISTRIBUITE, DUPĂ DESTINAȚIE, ÎN JUDEȚUL TIMIȘ, MII MC

LOCALITATE	DESTINAȚIE	ANI/MII MC												
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Municipiul Timișoara	Total	243423	251426	233557	133535	236023	216464	194639	167059	188158	214988	199631	205508	202019
	Uz casnic	56103	60502	59234	63399	71074	72316	74764	69950	77902	86323	86113	81249	79888
	% uz casnic din total	23	24	25	47	30	33	38	42	41	40	43	40	40
Municipiul Lugoj	Total	19267	19492	19139	19442	19829	18498	17297	15493	17114	18844	19373	18363	17597
	Uz casnic	10898	11064	11207	11499	11833	11124	10466	9380	10303	11259	11515	10853	11023
	% uz casnic din total	57	57	59	59	60	60	61	61	60	60	59	59	63
Oraș Buziaș	Total	3281	3518	2425	2413	2535	2373	2041	1830	2082	2628	2353	2371	3287
	Uz casnic	812	844	855	901	867	894	816	757	860	948	1086	1109	2599

LOCALITATE	DESTINAȚIE	ANI/MII MC												
	% uz casnic din total	25	24	35	37	34	38	40	41	41	36	46	47	79
Oraș Deta	Total	2845	2396	2446	2634	2806	2843	2585	2359	2595	2869	2857	2374	2245
	Uz casnic	1593	1586	1687	1880	1781	1638	1585	1413	1546	1696	1754	1647	1640
	% uz casnic din total	56	66	69	71	63	58	61	60	60	59	61	69	73
Oraș Jimbolia	Total	2821	2905	4305	4881	4422	3100	3436	3662	3174	3421	3692	3703	3880
	Uz casnic	1093	1154	1213	1349	1394	1275	1278	1186	1289	1384	1615	1653	1868
	% uz casnic din total	39	40	28	28	32	41	37	32	41	40	44	45	48
Oraș Recaș	Total	1208	1112	1376	1474	1454	1314	1314	1169	1296	1296	1584	1622	1723
	Uz casnic	878	793	694	740	686	668	668	620	754	754	983	1043	1186
	% uz casnic din total	73	71	50	50	47	51	51	53	58	58	62	64	69
Oraș Sânnicolau Mare	Total	5176	5058	4804	5113	5079	4741	4646	4547	4743	5006	5519	5422	5400
	Uz casnic	1667	1751	1731	1678	2086	2005	2231	2225	2418	2593	2698	2548	2752
	% uz casnic din total	32	35	36	33	41	42	48	49	51	52	49	47	51
Com. Banloc	Total	395	507	496	251	264	242	230	247	258	269	269	286	285
	Uz casnic	296	444	364	190	194	187	175	163	198	203	203	231	231
	% uz casnic din total	75	88	73	76	73	77	76	66	77	75	75	81	81

LOCALITATE	DESTINAȚIE	ANI/MII MC												
Com. Belint	Total	237	330	346	327	266	238	179	166	198	229	260	321	359
	Uz casnic	166	167	183	170	190	176	159	147	171	203	236	269	328
	% uz casnic din total	70	51	53	52	71	74	89	89	86	89	91	84	91
Com. Biled	Total	1861	2374	2023	1065	1126	896	869	983	982	1019	1019	1020	1008
	Uz casnic	984	1422	1300	400	640	641	611	565	626	652	652	757	748
	% uz casnic din total	53	60	64	38	57	72	70	57	64	64	64	74	74
Com. Bucovăț	Total	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	66	361	398
	Uz casnic	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	44	287	325
	% uz casnic din total	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	67	80	82
Com. Costeiu	Total	192	198	195	212	206	222	222	201	213	213	317	394	462
	Uz casnic	143	139	137	154	151	160	160	150	157	157	261	343	415
	% uz casnic din total	74	70	70	73	73	72	72	75	74	74	82	87	90
Com. Denta	Total	396	506	490	273	244	258	259	248	294	299	299	352	305
	Uz casnic	323	407	374	218	211	218	208	203	236	241	241	299	302
	% uz casnic din total	82	80	76	80	86	84	80	82	80	81	81	85	99
	Total	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	89	89	354

LOCALITATE	DESTINAȚIE	ANI/MII MC												
Com. Dumbrava	Uz casnic	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	82	82	296
	% uz casnic din total	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	92	92	84
Com. Dumbravița	Total	3418	3827	4792	5892	6357	6319	6132	6063	7176	8918	9520	9795	10196
	Uz casnic	2704	2921	3925	4730	5216	5168	5188	5180	6196	7640	8141	8250	8668
	% uz casnic din total	79	76	82	80	82	82	85	85	86	86	86	84	85
Com. Ghiroda	Total	2595	2911	3372	4158	4640	4664	4931	4551	6584	7244	7631	7852	7898
	Uz casnic	1980	1972	2132	2333	2578	2467	2509	2283	2568	2924	3077	3065	3215
	% uz casnic din total	76	68	63	56	56	53	51	50	39	40	40	39	41
Com. Giarmata	Total	760	826	864	933	941	1063	1063	881	1155	1150	1843	1965	1949
	Uz casnic	594	638	688	742	722	763	763	681	809	809	1042	1106	1948
	% uz casnic din total	78	77	80	80	77	72	72	77	70	70	57	56	100
Com. Giroc	Total	2713	4930	6975	6791	8692	8490	8475	8782	9997	11350	11922	12115	12372
	Uz casnic	1910	2043	2688	2437	3685	3581	3900	4012	4772	5806	6492	6817	7348
	% uz casnic din total	70	41	39	36	42	42	46	46	48	51	54	56	59
Com. Moravița	Total	278	382	467	234	248	245	292	345	341	427	427	751	859
	Uz casnic	222	292	356	179	170	167	153	137	156	150	150	192	198

LOCALITATE	DESTINAȚIE	ANI/MII MC												
	% uz casnic din total	80	76	76	76	69	68	52	40	46	35	35	26	23
Com. Moșnița Nouă	Total	2	2	-	-	12	277	1126	1549	2073	2697	3447	4076	4801
	Uz casnic	2	2	-	-	12	263	1013	1395	1915	2516	3198	3769	4501
	% uz casnic din total	100	100	-	-	100	95	90	90	92	93	93	92	94
Com. Nădrag	Total	308	340	328	310	328	331	323	287	316	323	316	311	328
	Uz casnic	211	244	239	223	280	275	263	243	271	287	280	276	281
	% uz casnic din total	69	72	73	72	85	83	81	85	86	89	89	89	86
Com. Ortișoara	Total	470	569	612	688	686	763	763	848	848	848	1292	1292	1283
	Uz casnic	243	252	267	298	297	295	295	255	255	255	440	440	562
	% uz casnic din total	52	44	44	43	43	39	39	30	30	30	34	34	44
Com. Parta	Total	75	106	141	161	165	197	20	184	239	239	414	482	564
	Uz casnic	42	67	99	115	119	140	10	166	222	222	379	450	532
	% uz casnic din total	56	63	70	71	72	71	50	90	93	93	92	93	94
Com. Peciu Nou	Total	570	530	564	792	711	643	643	962	825	825	880	849	1019
	Uz casnic	374	393	400	428	403	436	436	426	498	498	662	707	789
	% uz casnic din total	66	74	71	54	57	68	68	44	60	60	75	83	77

LOCALITATE	DESTINAȚIE	ANI/MII MC												
Com. Periam	Total	2427	2582	2398	1232	1279	1163	1121	1024	1152	1258	1258	1474	1503
	Uz casnic	1538	1288	1138	591	586	597	571	501	585	664	664	901	917
	% uz casnic din total	63	50	47	48	46	51	51	49	51	53	53	61	61
Com. Remetea Mare	Total	434	476	523	549	533	544	544	627	751	751	1144	1116	1050
	Uz casnic	361	379	386	402	397	389	389	336	374	374	470	500	567
	% uz casnic din total	83	80	74	73	74	72	72	54	50	50	41	45	54
Com. Sacalaz	Total	-	165	371	476	477	605	605	767	984	984	1384	1645	1861
	Uz casnic	-	98	176	240	278	374	374	416	562	562	1003	1241	1480
	% uz casnic din total	-	59	47	50	58	62	62	54	57	57	72	75	80
Com. Sag	Total	631	844	923	937	776	828	828	751	1013	-	1350	1489	1715
	Uz casnic	197	379	331	393	427	493	493	496	709	-	1018	1171	1380
	% uz casnic din total	31	45	36	42	55	60	60	66	70	-	75	79	80
Com. Sanandrei	Total	134	380	1433	3071	1471	2123	2123	2757	1990	1990	2022	1652	2273
	Uz casnic	91	214	341	373	355	427	427	493	631	631	1116	1254	1542
	% uz casnic din total	68	56	24	12	24	20	20	18	32	32	55	76	68
	Total	660	800	834	441	455	438	458	409	452	477	477	544	535

LOCALITATE	DESTINAȚIE	ANI/MII MC												
Com. Sandra	Uz casnic	548	661	680	358	370	369	381	313	352	398	398	471	460
	% uz casnic din total	83	83	82	81	81	84	83	77	78	83	83	87	86
Com. Sânmihaiu Român	Total	44	424	591	770	854	978	1024	963	1147	1348	1735	1945	3240
	Uz casnic	11	85	199	302	380	504	554	555	707	899	1225	1435	1009
	% uz casnic din total	25	20	34	39	44	52	54	58	62	67	71	74	31
Com. Sanpetru Mare	Total	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1013	-	-	-
	Uz casnic	-	-	-	-	-	-	-	-	-	709	-	-	-
	% uz casnic din total	-	-	-	-	-	-	-	-	-	70	-	-	-
Com. Satchinez	Total	480	511	549	588	595	543	536	487	509	532	615	608	658
	Uz casnic	366	383	419	453	458	416	427	390	426	468	542	530	583
	% uz casnic din total	76	75	76	77	77	77	80	80	84	88	88	87	89
Com. Variaș	Total	1360	1744	1526	775	833	759	682	656	692	746	746	788	2892
	Uz casnic	1061	1506	1154	594	595	546	568	483	535	572	572	704	2574
	% uz casnic din total	78	86	76	77	71	72	83	74	77	77	77	89	89
Com. Voiteg	Total	373	454	446	243	247	233	218	436	635	593	593	411	678
	Uz casnic	291	426	328	171	180	179	168	157	202	218	218	286	475

LOCALITATE	DESTINAȚIE	ANI/MII MC												
	% uz casnic din total	78	94	74	70	73	77	77	36	32	37	37	70	70

VARIAȚIA CANTITĂȚII DE GAZE NATURAL DISTRIBUITE CONSUMATORILOR CASNICI DESERVIȚI DE COMPANIA DELGAZ GRID ÎN LOCALITĂȚILE DIN JUDEȚUL TIMIȘ ÎN PERIOADA 2010-2019

LOCALITATE	CANTITATE GAZE NATURALE DISTRIBUITĂ CONSUMATORILOR CASNICI (MC)										Δ (2019-2010)
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Albina	0	0	18444	63970	78057	93054	120601	145205	159546	182406	182406
Belinț	149418	165974	154405	137694	127774	146801	172082	196909	227175	285326	135908
Chișoda	776146	1204686	1139126	1148417	1152345	1273972	1457159	1574145	1571085	1633914	857768
Chizătău	20734	23507	22134	20853	19384	24242	31487	38729	41793	43390	22656
Deta	1879837	1781033	1637762	1584707	1412676	1545992	1696030	1753761	1647319	1640038	-239799
Dumbrăvița	4730423	5215589	5167900	5188283	5180049	6196157	7640329	8140821	8250205	8667670	3937247
Ghiroda	1775283	1972358	1882711	1915092	1737274	1934524	2191457	2323288	2262525	2391182	615899
Giarmata Vii	557568	606381	583752	594018	546230	632527	733012	753860	801821	819470	261902
Giroc	1660735	2479759	2441889	2751998	2859584	3497977	4349103	4917932	5245679	5713103	4052368
Jimbolia	1348562	1394149	1275318	1278039	1185575	1288787	1384466	1614956	1652519	1868275	519713
Lugoj	11498937	11833179	11124229	10465504	9380221	10302886	11259457	11515430	10852700	10877425	-621512
Moșnița Nouă	0	10827	167007	642467	920755	1233115	1598321	1946843	2190301	2479802	2479802
Moșnița Veche	0	0	36163	142497	228609	372507	520160	776252	982647	1304534	1304534
Nădrag	222903	279700	274591	263146	243484	270605	287094	279790	275713	281158	58255
Satchinez	453297	458035	415768	427472	390396	425609	468380	541921	529869	582640	129343
Sânnicolau Mare	1677971	2085638	2005247	2231227	2224500	2418349	2593275	2698228	2548286	2752083	1074112
Timișoara	63399557	71074005	72315994	74763514	69949912	77901568	86323184	86112966	81249358	78765752	15366195
Urseni	0	908	41823	165150	166904	216052	277465	329788	435601	533565	533565

LOCALITATE	CANTITATE GAZE NATURALE DISTRIBUITĂ CONSUMATORILOR CASNICI (MC)										Δ (2019-2010)
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
TOTAL	90151371	100585728	100704263	103784048	97803729	109774724	123103062	125660824	120924142	120821733	

Sursa: Delgaz Grid SA, 2021

VARIAȚIA CANTITĂȚII DE GAZE NATURAL DISTRIBUITE CONSUMATORILOR NON-CASNICI DESERVIȚI DE COMPANIA DELGAZ GRID ÎN LOCALITĂȚILE DIN JUDEȚUL TIMIȘ, ÎN PERIOADA 2010-2019

LOCALITATE	CANTITATE TOTALĂ GAZE NATURALE DISTRIBUITĂ CONSUMATORILOR NON-CASNICI (TOTAL=COMERCIALI+TERȚIARI+ASIMILAȚI+SECUNDARI) (MC)									Δ (2019-2010)	
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Albina	0	0	274	3190	3497	3698	5515	13422	13574	11874	11874
Belinț	19411	13253	18796	16666	16340	21876	20314	17726	44685	23627	4216
Buziaș	0	0	0	0	0	0	750	0	0	0	0
Chișoda	1187882	1257635	852436	4076861	4314209	4663374	4943353	4776982	4643110	4356289	3168407
Chizătău	2334	3820	4607	3812	3010	4802	5396	6031	7691	6283	3949
Deta	604117	624592	935160	638581	946186	1048830	1172678	1103672	726724	604969	852
Dumbrăvița	933306	863801	840861	944249	882741	980284	1277373	1379173	1544337	1527920	594614
Ghiroda	1261247	1114954	1173629	2290691	2157978	3893663	4199345	4431876	4613757	4514517	3253270
Giarmata Vii	69317	106697	79456	130651	109389	123790	119916	122032	173978	172972	103655
Giroc	506379	488241	510161	505681	455523	561873	600144	653473	655440	669280	162901
Jimbolia	1233860	1266247	1029860	2155954	2476815	1884731	2036757	2077355	2050475	2011247	777387
Lugoj	5563520	5575558	5045067	6687898	6112917	6811287	7584488	7857506	7509874	6719665	1156145
Moșnița Nouă	0	8	9622	95115	138428	130002	143586	188740	217304	199359	199359

LOCALITATE	CANTITATE TOTALĂ GAZE NATURALE DISTRIBUITĂ CONSUMATORILOR NON-CASNICI (TOTAL=COMERCIALI+TERȚIARI+ASIMILAȚI+SECUNDARI) (MC)									Δ (2019-2010)	
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	
Moșnița Veche	0	0	3030	9142	5548	13946	16527	31843	61009	69300	69300
Nădrag	77778	25814	21669	59925	43455	45606	36370	36678	34889	46658	-31120
Remetea Mare	0	0	2399	0	0	0	0	0	0	0	0
Satchinez	134666	137170	127040	108351	96383	83499	64051	73512	77749	75478	-59188
Sânnicolau Mare	1076048	857362	804648	2414577	2322621	2324634	2412793	2820314	2873491	2647560	1571512
Timișoara	31747499	112877109	115381820	84966881	93570544	110256813	128665172	113518367	124258183	123253326	91505827
Urseni	0	0	116	3832	6649	11206	14521	14320	15678	20599	20599
TOTAL	44417364	125212261	126840651	105112057	113662233	132863914	153319049	139123022	149521948	146930923	

Sursa: Delgaz Grid SA, 2021